

IOANNIS
BAPT. COSTAE,
Iurisconsulti Papiensis,

IN PATRIO GYMNASIO
ORDINARII OLIM IURIS
CÆSAREI VESPERTINIS HORIS; NUNC VERO
Canonum Primarii Interpretis, & Aduocati
celeberrimi,

TRACTATUS NOVVS.

De Facti Scientia & Ignorantia,

IN QVO PRÆTER MATERIÆ DISTINCTAM
*Dispositionem, Regula necessaria, Comm. Opiniones, Ll. Doctorumue in-
ter se pugnantium conciliationes, Statutorum, maxime Papiæ, & Nov.
Const. Dom. Mediol declarationes, aliq, plura Scholis, & Foro perutilia.*

Omnibus Iuris Professoribus, caussarumque Patronis apprimè
utilis, & perquam necessarius

Cum Summariis & Indice locupletissimo.

PRODIT FRANCOFVRTI
E Collegio Musarum Paltheniano.

M. DC. V.

Ad Illustriss. & Generosiss.

D. D. IOANNEM
FERNANDEZ

a Velasco Comitem stabilem, &c.

PHILIPPI III. HISPANIARVM REGIS

Summum, & Prudentissimum Præsidentem,

IOANNIS BAPTISTÆ COSTÆ PAPIEN. I. C. ET IN
Patrio Gymnasio Primarii Pontificii Iuris Interpretis, in Tractatum
suum de Facti Scientia, & Ignorantia,

PRÆFATIO.

Vo tempore Potentissimus ille Hispaniarū Rex, Maximeq; Catholicus PHILIPPVS II. quem hodie, tum in multis perpetuo, tum gloriosius in successore, nominis, & Regni PHILIPPO III. similis filio Rege, Diuino munere, & viuere, & regnare videmus, te superioribus annis praeclarissimis functum muneribus, magnificentissimis legationibus clarum: rebusq; tum domi, tum belli singularem felicissime gestis, ad hanc Munitissimam arcem regendam Mediolanensis domini destinaret, (Illustrissime, & Generosissime Comes, & Praeses,) omnium ego ordinum praecurrentem letitiam, animorum summa consensione confirmatam, & incredibilem gratulationem cernebam. Ad puppim enim istius imperii praedicebatur sessurus is Rector, qui tanta animi prudentia, ea pectoris integritate, & dexteritate ingenii, regendo clauum moderaretur, ut nequicquam nostrae reipublicae, a procellarum de cetero stridoribus foret metuendum: Hanc verò maximam tui, & expectationem optatissimam, felicissimus inde exitus comprobauit. Non igitur mirum, si tuo te merito diligebat Rex ille sapientissimus, quem dignitatis tuae, & virtutis auita splendori, praeclara facinora, mores integerrimos, rei bellicae dexteritatem, disciplinarum omnium praestantiam, & absolutam imperii artem regendi, (sive mauis) diuinarum, & humanarum cognitionem, nouerat adiunxisse: Atque intelligebat IOANNEM FERNANDEZ COMITEM STABILEM cum Catone assidue viuere, cum Lelio, cum Tuberone, cum Socrate, priscis quidem sed viris omnium doctissimis ad rem publicam in pace regendam, versari eundem sub diu, cum Alexandro Macedone, cum Mithridate, cum Scipione, cum Camillo, cum Casare, Pompeio, & eius generis ducibus inuictissimis, ad bellicos ineundos sudores, animoque rebelles, sub inga Regis, & legis fortiter redigendos, Tertullianum etiam alloqui, Cyprianum, Augustinum, Hieronymum, Ambrosium, Gregorium, & eiusmodi patres per beatos, quorum consilio, ita se exerceret in boni, & honesti palestra, ad omnesq; casus etiam repentinos praemuniret, ac temperaret: ut ipsis etiam rebus mutatis constantissimus ipse non mutaretur. Ex hoc itaque prudentissime a Rege PHILIPPO amplissima huic Mediolanen. reipublicae administrationi lectissimus Praeses, & Moderator creatus praeficeris, sicque ab omnibus exciperis honorificentissime, vel susciperis potius: Cum autem concredita tibi Regiae potestatis habenas complexus tuo eas iudicio delphico, vel suauissime premeres, vel prorerum, casuumque varietate laxas vigilantissime dares, videbam, tum procures, omnisque ordinis homines subditos adeo facili per te negotio in officio contineri, ut tuo vixus (Aristidis ad instar) praesidio, totius summa Reipublica optime haberetur, & regeretur: Nam dum Iurisprudentissimorum, integerrimorumque virorum, quos affessoros tibi consilio (quod Principes ad solent), ascitos incomparabili animi magnitudine, atq; munificentia incredibili inuitabas, publicum, & priuatum iudicium exerceres, futurum tum intelligebam cum multis, ut tua Prudentissimi Praesidis dignitate, & praecipua auctoritate iam pridem in nostra omnium opinione honestissime, & religiosissime consecrata, implorata iustitia

spes protinus, & certa fiducia, Sanctum apud te perfugium, & tanquam unicum oppressorum asyllum, seu iudiciariae integritatis arcem tutissimam, patentiorib. adytis inuentura fuisset. Sic toti huic ditioni persuasum, idque recte, videns exaudiebam, te sibi regenda a Deo. Opt. Max. datum, a Rege Potentissime missum, is unus ut esses, cuius ductu leges, constitutiones, mores, & statuta urbis celeberrima, & ditionis totius (qua pariter semper fuit constantissima Sacrosancti Senatus voluntas) perflorescerent; cuius integritate pervigili seditio quaeq. (si qua forsitan obrepisset) maturata fuga exterminaretur, cuius (inquam) (cum paucis conferenda prudentia, ciues, & subditi omnes, in nostri Regis perpetua manu, & obedientia, quemadmodum Deo, ipsi, & eius legitimo magistratui decet esse subiectos) sine difficultate continerentur atque illa Mediolanum celeberrima Ciuitas, Pavia inclita patria mea, Alma Iuris prudentia Altrix florentissimum Aesculapii, Hippocratis, & Auicennae Lyceum, disciplinarumq. omnium totius Italiae frequentissimum emporium, omnesq. alia, ac fines, quotquot tunc tuo imperio subicerentur, in sua dignitate, & singulari regimine seruarentur. Quae tui nominis tuaque nulli ignota prouincia monumenta prudentia (ILLVSTRISIME IOANNES FERNANDEZ) haud dubie nullo unquam tempore, quisque bonus passura intelliget virtutum, rerumq. tuarum cum dignitate gestarum praestantiam sempiternamque laudem (quae cuius aestimare potius, & facilius quam mihi scribere sentio) aut obsolescere vetustate memoriam. Sic itaque te Duce in puppi sedente, efficiebatur, ut dum optimi cuiusq. Principis, de republica egregie meriti, imperia pene vestigia tereres, ea cautius via cursum dirigeres, qua ipsi etiam gubernatores dexterrimi, in portum dicerentur delati. Quem ego Reipublica sic bene gerenda suauissimum tuum & admirabilem ad gloriam cursum, regendi nimirum rationem imperii prudentissimam non sine interioris cordis delectatione miratus, ut qui rempublicam tota praclare gubernari videbam, multum, diuque mecum reputare coepi, & curiosius sciscitari, quibus nam artibus in tanta Imperii gerendi, dexteritate potissimum vterere, aliquando habui exploratum, rimari te solitum, in rebus diffiniendis, & componendis, quo iure quaq. iniuria facta quaq. vel facinora patrata renuntiarentur, qua distinctione adhibita, ceu Lydio lapide vel poenas decerneres, vel praemia constitueres: quam singularem prudentiam, cum in omnibus hominibus tum maxime in viris principibus, qui regendis Ciuitatibus, & prouinciis praeficerentur, maxime probandam, & exoptandam sentirem, subit in animum meum consilium, quum a publicis praedicationibus primariis Sacrorum Canonum (quas, & assiduus, etsi quisquam alius, lubens obire contendo, & cum auditorii senore cupio) per successiva horarum spatia vacare sine reipublica detrimento daretur sub felicissimis Auspiciis tuae vigilantia tractatum aggredi, DE FACTI SCIENTIA, ET IGNORANTIA, ad illam rubricam respectans, quam tanquam stateram auream in custodiendis, seruandisq. populis tanta tua prudentia adhiberes, quod opus quaecumq. futurum, dum typis mandare, publicis curis districtus antea nequiuissim, haecenus tandem compleri, non aliter, ac si diurnorum, nocturnorumque actorum ephemerides conscripsissem, quodq. tibi (ILLVSTRISIME COMES STABILIS, ET PRUDENTISSIME PRAESES) ut conceptum, ita editum aliquando immo debitum non consecrasse non potui, cuius clarissimi nominis (quo tamen extimui sapius, ne nihil dignum quam ne meo emitterem) praesidio tutelari hasce meas quales quales vigilias dixerint doctissimi viri in lucem prodire ab ipsarum primordio constitueram; sciebam enim eas committere me patrocinio, & quem Patronum mihi, & Maecenatem deligerem; quod quidem eiusmodi consilium meum Praestantissimus hic noster Praeses LAVRENTIUS POLVS, vir numeris omnibus absolutissimus, & in ministranda iustitia integerrimus, & vigilantissimus, spirituali praeterea cognatione sacro fonte baptismatis mihi plurimum obseruandus, iuuat, confirmauit, accendit. Itaq. mentem, & calum studii pro viribus temperare ad eius, de qua mox supra dicebam, tuae singularis prudentiae regulam, ut facti examinata scientia, vel ignorantia: tanquam praecipua qualitate, quid iura repescerent, non esset ambiguum: In quo opere moliendo, multitudini scribentium non peperi, ut ex variis voluminibus, & grauissimis legum Doctoribus, quos diurna, nocturnaue manu versandos, & si qua opus foret, conciliandos susceperam, frequentiora quaq. nec nostro instituto incommoda seligenda curarem, & selecta, in hanc nostram scientia, vel ignorantia distinctionem conferrem; Praecepisse namque Fabium recordabar, idq. recensuisse Macrobius (quorum, & optimi cuiusq. scriptoris assidua lectione Comes Politissime delictaris) nobis imitandas apes, quas edocuit natura vagari diutius, flores ut carpant, quicquid tum argumentosa collegerint, dispositum apprime, suis inferendum fauis concertant, secum deinde oris proprio spiritu in dulcissimum mellis saporem conuertant; ita Cratensem Strabonem facile Homericum omnes intelligent, ac ipsum Ciceronem in primis magna ex parte a Platone, & Demosthene decurrisse, & omnium quos probaret, Gracorum virtutes, & laudes latinum in eloquium transtulisse, sed ecquis non viderit ab ipso Tullio Quintilianum manasse, ab Homero millia versuum deduxisse Virgilium? & Homericos omnes imitatum affectus? ab Hesiodo demum, Appollonio, a Theocrito, & latinis plurima mutuatum? Id quod & ipsos fecisse praeitos Iurisconsultos eorum responsa testantur. Praclare igitur de republica, & literaria mereri, si semper sunt mihi visi (Praeses Grauisime) qui vel boni aliquid peculiare inuenerunt in orbem terrarum, quibus debere multum velle debemus (quod est pudoris in genui) vel tam multa diuersa diuersorum inuenta, passim dissipata ad suam propriam sedem redehere, & suo quaque loco disposita reuocarunt, superfluis omnibus atque intricatis a proposito tractatione reiectis: Quorum tunc etiam demum lucubrationes fartas tectas existimabam futuras, & tuto-

luci con-

luci conceditas, si principum virorum clientela subnixas, suus ipsarum opifex studuisset: ex hoc enim fonte facile coniciebam morem illum manasse, quod proprium ingenii sui partum editurus quis esset, ad aliquem tutelarem virum excelsum, & omni ornamentorum genere eminentem confugere, & ipsi qua scripto complecti placuisset, consueverit nuncupare, ad maiorem eisdem auctoritatem conciliandum. Veteres ethnicos legum latores id muneris obseruasse exsecutos videbā, ut ad numen (quod ipsi appellabant) aliquod suas sanctiones referrent, ut ad Aegeriam Numa, Lycurgus ad Apollinem, Solon ad Minervam, ad Iouem Minos, Charonidas ad Saturnum, Trismegistus ad Mercurium excogitata iura nuncupauerunt. Sed, & collegi ex Hermolao Barbaro, Commodio Casari Iulium Pollucem opus de grammatica inscripisse, Augusto de Architectura Vitruvium, Antonio de piscibus Oppianum, & ad Deiotarum Regem de agricultura scripisse Diophanem. Quidni horum, quos sapientes antiquitas iactat, lustrare ego vestigia? qui dubiis in rebus augurem pessimum esse metum non ambigerem, hoc maxime tempore, quo nihil tam partibus omnibus absolutum esse iam potest, quin talpa, & momi (Zoilorum genus hebes, & plumbeum) passim grassentur, trisulcis qui linguis perfodiant, reprahendant, laceret, & quasi Hiberas manus, Aegyptiaque portenta, non ad Cynosarges modo sed ipsius Charontis ad ianuam, stygiumq; canum, abiiciendum, amandandum, & sepeliendum, collo obtorto, infrement, & balbutient: qui ut sunt fucus pecus ignauum telluris parum utilia pondera, delicatulo quodam ingenio, vix Latium ingressi vestibulum, sitiunt. & rugiunt in eos, inuidia dentes acuire, qui Reipublica literaria per dierum chiliades planiora praesidia quaerent. Hoc ideo (PRAECLARISSIME FERNANDEZ alacriori animo operi cōglutinando, & edificando accingebar, & me ad illud ipsis cudendum sentiebam propensioem, quod tutissimam publicationem sperabam, amplissimo tuo nomini committendam & consecrandam, cuius splendore ceu rota Solari, quicquid obnubilationibus opponeretur inuidia, illud totum potentius disiectum dispergeretur absorptum. Eum enim te iam intellexeram, cui, illustri si quisquam alius, & excelso loco nato, quique cuiusvis Reipublica regenda dexterrimus culmen conscenderes, rerum omnium summa gubernacula rectissime crederentur, qui notas generosi illius semini proauiti clariss. me repraesentas, ut omnes intelligant, quae abs te debeant expectare, & tuorum maiorum quasi iure repositae, hinc gloria gestarum rerū tuarum, hinc acerrima proinde admiranda ingenii ratio, & animi natura fortissimi, hinc iustitia insignibus tuis, tuiq; generis ornamentis cum singulari prudentia iuncta, ut haud difficile quisquam crederet, non multos ex nostrorum, vel antiquorum exemplis clarorum virorum reperiri, quos tibi iure compararet, praeferret vero neminē. Alium te ecquis expectaret, quem praeterea sciret iis irradiare virtutibus, quibus excelsi, & principes viri, vigere semper, & perpetuo florere consueuerunt? militaribus, scilicet (quod in principio auspica bar) quibus hostiles iniurias propulsares, & domesticis ceu ciuilibus, & politicis, per quas otio, & tranquillitate res publica perfruatur? salutem hominum, prouinciarum, & regnorum dignitati perpetuo consulatur? Quam tuam animi magnitudinem, integritatem, fidem, aequitatem, constantiam, inuictum & excelsum robur, cum ad salutem publicam conseruandam, colendamq; Regiam Maiestatem Generosissimus contuleris, quae omnia hoc praesertim tempore, & confirmas & maiora de te atq; ampliora pollicearis indices, effectum audiui, ut hinc Regio iussu profectus glorioso isti, & sapientissimo Hispaniarum sanctoque Senatui, nobis relictis Praesideres fulgentissimis Apollo Syderibus, quo patrocinio, ductuq; tuo, nemini dubium relinqui potest, quin res Hispana maxime florida possint etiam amplificari, summis undiq; opibus, & bonis omnibus cumulanda. Habes igitur a me (Illustrissime FERNANDEZ strenuissime, & stabilissime Comes) (ne quod per se patet, pontus, & astra sonant, hac velle videar oratione complecti) quae hoc primo opusculo pro temporum conditione, & usura potui dedolare, & ad amissum tuae referre prudentiae. Facti scientia, & ignorantia; quae non ad theoriam modo, & usum practici, iudicariiq; ordinis, traducta, & explicata parturii, & edidi: sed Aduocatos etiam, causarumq; patronos aliqua ex parte subleuandos, ut iis expeditius, & facilius proprium obeuntibus munus, dexterius iudices possint mortalibus, & commodius ius suum tribuere. Nec enim me praeerit eruditissimos viros, eosq; iuris prudentissimos nostro tempore exstare quam plurimos; quibus legum nodos soluere, & anigmata ingeniosius liceat explicare, atq; in intima, & quantumuis abstrusa penetrare sensa, quos tamen suspicor hoc nostrae distinctionis studium haud quaquam improbaturos. Accipias itaq; (amplissime Praeses) hoc tibi munusculum nostrum multo antea consecratum, quod si longius, quam nostra voluntas tulisset, chalcographus retardauit, & moratus est, animum expectatiores suspice, hominis tuis meritis deuinctissimi, quem per quinque iam lustra exacta, licet satis numerosa liberorum onustum phalange rei familiaris, & stipendii tenuitate angustum, indefesso tamen animo sub Augustissimo nostro, & Potentissimo Regum Rege PHILIPPO, cuius viuit per secula nomen, in hac Ticinensi palestra utroq; interpretando iure, Publice, fidelissime & constantissime nunquam disceduit meruisse, Vale Princeps & Mecenas Prudentissime ex Academia nostra Papiensi, Kal. August.

Ad Illustriss. & Excellentiss. Principem
IOANNEM FERNANDEZ
a Velasco, Comestabilem, &c.

PRO POTENTISSIMO PHILIPPO III.
Hispaniarum Rege Praesidem.

In Opere Clariss. I. C. Ioan. Baptistæ Costæ,
POLYDORVS RIPA I. C. PVBLICVS INTERPRES.

*V*manumagresti Clio humilis Iouem
Plectro celebras? Semideum canis?
Et tibia magnum **VELASCVM**,
Atq; leui cithara experiris?
O te beatam Clio: Heliconidum
O Gloriam omnem: si tibi Principis
Tanti daretur posse laudes
Texere pro meritis perennes.
Hic siue magnis progenitus Gothis:
Seu prapotentis Cantabrio satius:
ET siue norma longiore
Hic Atavos numeret **NAVARROS**.
Heroas omnes magnanimos: Duces
Fortissimos, ad Martia praelia
Natos, catenata instruentes
Hostibus & mala luctuosos.
Reges tremendos, & foris, & domi,
Orbi imperantes: Est genus ab Ioue:
Et sceptrum demiratur orbis,
Et diademata constupescit.
Sensit cruentas Afer & extimus,
Maurus rebellis, & minor Asius,
Et sensit olim Dacus asper,
Vandalus, vltiorque Iberus.
Sensit cruentas Arnoba, Phasis, &
Oreta: sensit qua fluit aureis
Diues Tagus multis arenis,
Thracia qua & fluit, Hebrus, vnda.
Sensit cruentas horribilis Scythia,
Qui bellicosum Persicum, & illius
Omnes necavit copias, quem
Et Macedo extimuit Tyrannus.
Sensit cruentas cadibus asperis
Victorias, & nescia vincier
Tormenta, tela, enses **VELASCIS**
Auspiciis, Ducibusq; magnis.
Vidit Pyrene, vidit & Hesperus,
Vidit Boreus Oceanus, sacer
Oethæus orbi iura dantes
Vidit, & obstupuit **VELASCOS**.
Hinc in theatris, adibus in sacris
In compitis, & per fora, imagines,
Inscriptiones, & colossi,
Pyramides, tituli, & sepulcra
Pendentia. Hinc, & carmina & Historia,
Et plena veris omnia laudibus

Gentis VELASCE, digna tota
Pallade, dignaq; & orbe, & auro.
Quæ nulla prorsus funera supprimant,
Obliviosus nec minuat rogos,
Nec pulvis, aut longus cadus, sed
Perpetuum rigeant in aëum.
Mox sensit orbis, clara quid indoles
Possit parentum, quid sobolem iuuet:
Possint quid in charos nepotes,
Seminag; igniculig; auorum,
Multo madescens sanguine Belgium,
Scaldisq; nuper proflua luctibus,
Nigrensq; pallenti cruore
Bella tuos recitat triumphos
Inuicte Princeps: Sequana gaudia
Iam promit: En, & bella ferocia
Exstincta, tranquillamq; pacem in
Omnia secula comparatam.
Insubria olim iam varium scelus
Exastuans, & iam famis aspero
Ictu labascens, imminentes
Iamq; videns propius ruinas
Dira luis: Non immemor, en agit,
Grates rependit pro meritis, agit
Quantas potest, tandem VELASCI
Auspiciis recreata magnis.
Quin, totus orbis iubilat, Italia
Res gestiunt, Magnaq; COMESTABILI
In Praesidium optato, redit iam
Irremeabilis aurea ætas.
Et doctiores iam redeunt viri
Longum exsulantes, artibus & bonis
Auspex potens, & semicæcis
Lucifer exoritur Camænis.
Ceu vota Pallas iam prope naufraga,
Et ceu tabellas: deuouet, & dicat
Faustos labores, & VELASCO
Nuncupat inuigiles libellos.
Hinc Costa, tanto te Duce, & Auspice,
O Magne Princeps, & parat, & mouet,
Molitur, & praeclara pulcri
Ingenij monimenta texit.
Est Costa, quem plebs, quem populus colit,
Quem consulunt, ceu Numina Delphica,
Auster, plagæ, aduersæ, & orbis
Occiduus, rediensq; Titan.
Mirantur omnes ingenium memor,
Vt mille leges, milleg; proferat
Interpretes: Atq; efflet vno
Spiritu, & ore fluentia Iuris.
Mirantur omnes egregiam indolem,
Integritatem, compositos quoq;
Mores, fidemq; & comitatem,
Et bona pleraq; concelebrant.
At, Siste plectrum, sisteq; pectinem
Clio, obstrepentemq; & citharam, & lyram
Depone, conatusq; inanes,
Mitteque difficiles labores.

Ad Iuris Vtriusque Doctorem
D. IO. BAPTISTAM
COSTAM PAPIENSEM

Iuris Pontificii in Gymnasio Patrio Interpretem, Prima-
rium, meritissimum.

R. Pauli Saeitonii Grimaldei Sacrae Theologiae & Jur. Utr. alumni.

C A R M E N.

V tibi sacrarum penetralia pandere legum,
Et iuris secreta sui Prudentia posset,
Dotales vinxisse choros, magnoq; recepta
Pectore, *COSTA*, Dea, ut varios cingantur in usus
Creduntur tecum, solidissima scripta daturō;
Instruxisse quidem durum Patientia corpus
Viribus, ut nullo cupiat cessasse labori.
Iustitiae utilibus cura fuit addere mentem,
Quae valeat mundo reserare repagula iuris.
Temperies ut casta petas; nec naufraga luxu
Delibasse iuuet: regeret Constantia, ne quid
Futile praeberes, verum ardua quaq; subires.
Adsis perpetuum, Aegida qui sic Palladis ambis:
Admonitor facti, figendaq; sensibus offers.
Doctior, Illustrior, splendes dum *COSTA* smaragdis,
In tua centeni repetent praemia cantus.

IO. BAPTISTÆ COSTÆ I. V. DOCT. PAPIENSIS.

*In patrio Gymnasio publici olim vespertinis horis Iuri,
Cæsarei Professoris Ordinarii.*

NUNC VERO PRIMARI IN EODEM
Gymnasio Sacr. Canon. Interpreteris,

De facti scientia & ignorantia Tractatus.
INSPECTIONIS PRIMÆ.

ARGUMENTVM.

¶ Ut facilius intelligatur atque fidelius, quæ sit apud Iurisperitos huius dictionis, seu termini Facti, acceptio propria, breuiter primo ostenditur, quam sit multiplex apud diuersarum rerum scriptores, sensus illius.

SVMARIA.

- 1 Remittere non erit inutile sensum dictionis cuiusque, unde hic tractatus consurgit.
- 2 In binas sectiones hoc opus diuiditur, & quid unaqueque recludat, ut nu. 3.
- 4 Quæ hic traduntur, & pontificium, & civile statutarum sacrique Trid. Conc. sanctiones respiciunt.
- 5 Vtilitas una præ oculis versatur auctoris, quem non luxur verborum, sed doctrina delectat, ut nu. 6.
- 7 Sortitur varios intellectus apud varios rerum scriptores hac dictio Factum, quos singulos, haud ere, hic foret aggerere.
- 8 Rerum sacrarum scriptores, quomodo factum interpretentur, & nu. 9. 10. 11. & 12.
- 13 Apud Philosophos quæ sit huius dictionis acceptio.
- 14 Morum suauitas, cum vita integritate coniuncta, in viro splendet.
- 15 Factum pro cæpti consilii executione sumitur sæpe.
- 16 Auctor transit propius ad institutum, quomodo in iure factum accipitur.
- 17 Factum apud legum professores capitur multifariam, & declaratur clausula illa, procedatur de facto, & nu. 18.
- 19 Clausula illius, sola facti veritate inspecta, quis sit sensus.
- 20 Practicus Papiensis Architector dicitur libellorum.
- 21 Statuta, consuetudines, & constitutiones aliud sæpe requirunt, proinde attendenda.
- 22 Facientia ad veritatem eruendam & aperiendam, non censentur exclusæ, per clausulam antedictam.
- 23 Alia eiusdem dictionis acceptio, & de clausula, ipso facto.
24. Magna vis pactorum per verba directo resolutiva conceptorum.
- 25 Resoluto contractu, sit dominii & possessionis translatio absque retraditione, & de legis commiss. pacto, & adiecto in diem.
- 26 Alia declaratio termini Factum, & de regula, quæ de facto sunt, & c. & superinde distinctio inter iniuriã realem & personalem.
- 27 Regula prædicta quomodo intelligatur, remissive.
- 28 Alia præterea significatio eiusdem dictionis, & de intellectu clausula pro dato, & facto suo tantum, cuius clausula promissoris non excluduntur heredes, n. 29.
- 30 Factum sæpe interpretamur prout est quida iure & verbis diuersum, & quomodo.
- 31 Factum dicitur versari in pactis, ius vero in stipulationibus.
- 32 Venditor, qui promissit, se velle teneri quomodocunque res euincatur, non tenetur in casu occupationis de facto.
- 33 Descriptio facti per Socin. Iun.
- 34 Triplex status voluntatis in homine.

Aggressuro mihi de facti scientia & ignorantia interpretationem, visum est, non fore inutile penitus, si ad ea, quæ ordine superinde tradentur, percipienda clarius, priore loco sub breuitate præmitterem, quis sit cuiusque, unde hic tractatus consurgit, termini seu dictionis, quamque varius sensus ac multiplex, ut hisce saltim prælibatis, planior atque rectior ad opus pateat aditus. ¶ Quod & in binas secundum partes operæ pretium duxi, ut altera ad terminorum examinationem seu euidentium vicem, centum inspectiones claudantur, nec non binæ distinctionum centuriæ, quibus casus pariter recludantur, ubi aut scienter, vel contra, ignoranter distinguitur factum. Altera vero parte ternæ distinctionum locentur centuriæ, quibus nec cura minori expendantur primo, decidantur deinde, qui frequentiores, & quotidiani casus non minimum non in theoria modo, quin etiam in praxi negotium facessere poterat. Quæ quidem omnia, & ius pontificium, & civile, nec non statutarium Sacrosanctique Trid. Concil. diligenter respiciunt. Vnam in opere toto habens adeo vtilitatem præ oculis, quæ in tot legalis facultatis voluminibus me ad hoc scripturæ genus est maxime cohortata, ut perspicuam propterea breuitatem cum fertilitate cō-

iunctam postposito fūco, omnique penitus ablegato
 6 luxu verborum, amplectendam mihi proposuerim
 pro viribusq; seruandam. † Ea nanq; me sentio natu-
 ra progenitum, quem non vmbra verborum, sed v-
 7 nius vtilitatis soliditas vel maxime moueat, maxime-
 que delectet. † Reperire igitur est, idque passim apud
 variarum rerum scriptores, dictionē eiuscemodi, *Fac-*
etum, plura (q̄ nuper antea dicebā) eademq; diuersa
 significata sortiri, ex quibus quædam tantum indigi-
 tare suffecerit, vt sic notiori intelligētia venari, & in-
 dagare primum, aperire deinde atq; tradere pro mea
 possim virili, quænam sit apud iuris interpretes huius
 significatio termini; non quod animo sedeat super
 his prolixiori, parumque vtili velle apparatu morari,
 præscriptosue gestire prosilire cancellos, cum vnā
 vtilitatem duntaxat paulo superius amplexandam
 mihi pollicerer, sed vt tātum pro discrimine memo-
 8 ratis nonnullis, nostri melius instituti ratio distingu-
 atur. † Rerum nanq; sacrarum scriptores, vocē hanc,
 factum, modo pro opere cum virtute coniuncto, vel
 vitio, interpretantur; vel eorum alterutro; iuxta illud
 multi Christum Dominum nostrum verbis confitē-
 9 tur, factis autem negant. † Modo pro actione aliqua
 destituta virtute, quod pene idem cum superiori vi-
 detur, vt in definitione peccati apud D. Augustinum,
Peccatum est, dictum vel factum, vel concupitum contra
 10 *legem Dei, &c.* † Quandoq; pro aliquo diuino opere,
 vel spirituali, vel etiā materiali, vt hoc vniuersale fa-
 ctum, vt legimus in Psalm. *Qui fecit cœlos in intellectu*
quoniam in æternum misericordia eius, & D. Io. in initio
 sui Euangelii, *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso fa-*
 11 *ctum est nihil, quod factum est.* iuxta quod profite-
 mur, & credimus cum sacrosancta matre Ecclesia, † *Deum,*
vnū, Patrem omnipotentem, factorem cœli, & terra,
visibilium omnium, & inuisibilium, &c. iuxta etiam quæ
 12 habentur in tit. de Sum. Trinit. & Fid. Catholic. † Ali-
 quando sumitur pro exsecutione, operatione seu
 obedientia, iuxta illud Apost. *non audientes verbi sed fa-*
ctores iustificabuntur, cum innumeris pene aliis, de
 13 quibus apud sacrarum literarum professores. † Apud
 philosophos autem nonnunquam accipitur hæc di-
 ctio, *factum*, pro vnione aliqua corporum, vt apud
Arist. 12. metaphys. sæpe etiam apud eund. in Ethic.
 intelligitur pro aliquo facinore cum admiratione
 virtutis, vt *facta memoranda, atque politico homi-*
 14 *ne digna;* in quo quidem testantur virtutem splen-
 descere, qui † morum, & virtutum splendorem in
 viro considerant, pro quo facit illud Poetæ: *Famam*
 15 *extendere factis hoc virtutis opus.* † Non semel pro per-
 fectione vel exsecutione cœpti consilii, cuiusmodi a-
 pud historicos, præsertim illud Salustii. *Nam prius-*
quam facias, consulto, ubi autem consulueris, mature facto
opus est. Pleraq; præterea alias eiusmodi vocem signi-
 16 ficationes recipere, non me præterit, quas recensere
 non longum modo esset, sed nec huius loci. † Pro-
 pterea consultius facturum me video, sepositis illis,
 iam nunc ad eam propius significationem, & sensum
 accedere, quam sibi peculiarem in iure adsciscere so-
 let, & vindicare videtur istiusmodi dictio, vt sic, quod
 proprie intendimus, ordiamur in nomine Domini.
 17 Factum apud nostrates accipi plurifariam, est in
 comperto, vel maxime.
 18 Primo † in compromissis, & in statuto clausula illa,
procedatur de facto, illud, ac si dictum esset, *sine causa*
cognitione, importat, absque probatione omni etiam
 iuris ciuilis solemnitate postposita, ita tamen vt nulli

auferantur defensiones, quod affatim testantur, Bar.
 in extrauag. ad reprimen. ver. videbitur, n. 12. Aret. ad l.
 stipulatio ista, n. 7. ff. de verb. oblig. Ias. in §. in bona fidei, n.
 46. cum seq. Inst. de act. Blanc. tractatu de compromissis. q. 1.
 prin. n. 24. Camill. Borell. cod. tract. §. 2. glos. 5. & Asin. sua
 praxi iudiciar. §. 3. c. 27. n. 4. † Cui quidē cohæret clau- 19
 sula in rescriptis frequētissima, nimirum *sola facti ve-*
ritate inspecta, permagni quippe effectus ex traditis
 per insignem modernū Laderch. in cons. 123. quos in-
 ter is est, vt iudex virtute dictæ clausulæ cognoscat si-
 mul & semel, de petitorio, & possessorio, naturali ra-
 tione, & iure gentium merò obseruato, procedatque
 tanquam Deus, nec (vt iam dicebam) attenta quauis
 vel solemnitate vel ordinatione ciuilis iuris, quod &
 præclare Natta probat, cons. 585. *Præticus noster Pa-* 20
pien. & libellorum. Architector, in forma libelli a-
ction. real. ver. Summario, numero 18. Osa. decis. 1.
numero 20 nec obscure Mynsing. obseru. 44. centu. 2.
Multiscius D. Menoch. cons. 735. nu. 2. & aliis seqq. vol. 8.
eruditus ex modernis Peregrin. in cons. 24. num. 12. excell.
Caroc. decis. 55 Nisi tamē cautum aliter reperiatur sta-
 tuto conditioneq; aut cōsuetudine, Rot. Luc. sub Ma-
 gon. decis. 53. num. 7. & 15. Nec vero exclusa censentur 21
 per dict. clausul. ea, quæ ad eruendam & aperiendam
 veritatem contendunt. Proinde testes probatorii ad-
 mittuntur, nec non, & aliorum testium reprobatorii,
 c. 2. iuncta, ibid. glos. de testib. lib. 6. Bero. cons. 97. nu. 3. cum
 seqq. vol. 3. † Tametsi admittantur probationes non 22
 in totum concludentes, ex Dec. in c. dilecti filii, nu. 18. de
 iudic. Abb. cons. 648. & 740. num. 20. vol. 4. Rursus idem 23
 accipitur terminus vel vox aut dictio eadem, *factum*,
 pro vno ex signis resolutiuum pactum indicantibus,
 cum præambulo pronomine, veluti dicitur de clau-
 sula, *ipso facto*, quæ latam sententiam importat, exclu-
 dit ministerium iudicis, non secus atque de clausula,
 ipso iure, dicitur, & absque vlla sententia. Bal. ad l. 1. C.
 de secund. nupt. in l. fin. C. locat. Decian. consil. 138. nume. 1,
 cum per Roland. a Vall. aggestis in consil. 62. num. 23. vol.
 2. rursus Gram. decis. 15. & 19. ac Rot. Genu. decis. 109. nu-
 24 mero 3. vbi ex vi d. clausulæ breuiores dilationes dan-
 tur, & valet sententia super non petitis, modo sint ali-
 qualiter probata. † Et quidem haud exigua vis est pa-
 ctorum per verba directo resolutiua conceptorum,
 quibus brevis moræ purgatio locum non habet, vt
 tradit Alex. ad l. insulam, nu. 24. ff. de verb. oblig. Cephal.
 in consil. 25. vol. 1. Viuius Decis. 531. n. 5. lib. 4. Rot. Rom.
 sub Puteo Decis. 66. lib. 3. De qua quidem materia ple-
 25 nius scriptis reliquere Summilegum professores Ias.
 sc. in cons. 211. vol. 2. Rol. a Vall. d. cons. 62. n. 17. cum multis
 seqq. vol. 2. sapienter Surd. cons. 33. col. pen. vol. 3. Fran. de-
 cis. 355. p. 2. Præclare Ill. Præses Morotius cons. 62. num. 6.
 † cum maxime stante resolutione contractus, domi-
 nli translatio fiat, & possessionis, sine aliqua retrotra-
 ditione, ex eo nimirum, quia causa ad non causam
 redit, omneq; primæuum ius factum (vt ita dicam)
 tectum sit, illæsum atq; integrū, non aliter ac si nul-
 lo vnquam tempore de actu cogitatum fuisset, vulg.
 tex. in l. Julianus. §. 1. ff. de verb. oblig. l. si hominem. ff. de
 vscap. l. voluntate, §. 1. ff. quib. mod. pign. vel hypoth. sol.
 Fab. de monte, tracta. de emt. & vendit. quest. 8. numer. 3.
 cum seqq. Crau. consil. 435. numer. 28. volum. 3. Grat. consil.
 50. nume. 53. lib. 1. Rim. Iun. consil. 430. nu. 8. vol. 4. D. Me-
 noch. consil. 26. num. 4. vol. 1. late circa resolutionem. Con-
 tractus Pedroc. tract. de interpret. contract. numero 555.
 cum seqq. multis, sicut per sæpe obseruatur in pacto le-
 gis commissoria, & additionis in diem, Alex. cons. 10.

26 *Vol. 1. l. 1. f. & Morotius praeitatis in locis, & iterum idem Morot. consil. 6. nu. 24. cum duob. seqq. Sumitur tertio, factum, pro propria auctoritatis usurpatione, vel etiam violentia, actuque minus legitimo. Vnde regula illa, quae de facto fiunt, de facto quoque expelli possunt, modo fiant in continenti, hoc est. ira adhuc feruescente, cum de personali propulsanda iniuria agitur: licet multo aliter res se habeat in iniuria reali, quae sane alii dispositioni subiicitur, iuxta theoricam Bart. ad l. 3. §. eum igitur ff. de vi, & vi armat. pulcer est locus apud Abb. in c. cum olim. num. 15. cum seqq. de restit. spoliar. Socin. Sen. consil. 266. in fin. vol. 2. D. Merest. spoliar. Socin. Sen. consil. 266. in fin. vol. 2. D. Merest. tract. luculentiss. de recuper. possess. remed. 1. quest. 34. Valasc. decis. 88. n. 5. cum seqq. Quam praeterea regulam explicat nec insubtiliter Bal. consil. 149. vol. 3. Alex. ad l. si pacto quo poenam C. de pact. Viuius decis. 444 nu. 21. lib. 3. Lapis allegat. 51. & Maluas. consil. 54. num. 2. Accipitur itidem factum pro quacunque obligatione vel obligationis causa inductiva, in quo sensu intelligitur clausula illa in venditionibus satis frequens, videlicet pro dato & facto suo tantum, de qua a tabre agit Boer. decis. 67. num. 3. cum seqq. Dec. ad l. heredem. nu. 6. ff. de reg. iur. Vbi promittens pro dato & facto suo tantum, nequaquam promissoris heredes excludit. Ruyn. consil. 41. num. 36. vol. 1. ingeniose Conar. var. resolut. lib. 3. cap. 17. num. 1. & seq. Ple-nus Sord. consil. 36. fol. 1. Carpan. etiam cumulate ad statum. Mediol. par. 1. cap. 419 nu. 20. & par. 2. cap. 210. Sed, 30 & sumitur factum, prout est quid a verbis, & datione, & a iure diuersum, prout etiam consideratur. tit. ff. de iur. & facti ignorantia, quod pertinet ad contractus, prout ordinantur, ad vltimas itidem voluntates, prout sunt in fieri. l. consil. ff. de curat. furios. ad distractus & ad omnia, quae proueniunt a iure naturali vel gentium, quae sunt facti, non ea, quae proficiuntur a iure ciuili, 31 Alciat. ad l. quinque pedum. nu. 43. C. fin. regund. Fortun. Garz. d. l. si unus. §. pactus. num. 11. ff. de pact. vbi factis declarat egregie, quomodo factum versetur in patetis, ius autem in stipulationibus, iuxta quem sensum accipitur factum, pro extrinseco actu iustam causam faciendi praeficiente. l. faciendi & l. verbum facere. ff. de verb. signific. & quandoque iniustam causam im-portante. l. aut facta. ff. de pen. Vnde venditor, qui promissit se velle tenere, quomodocunque res euincatur, non tenetur in causa occupationis de facto, seu per vim secuta, sed de iure duntaxat, l. fin. C. de action. emt. Abb. in c. ultimo. num. 7. de emt. & vendit. cum adductis per eruditi. Carocium decis. seu casu 36. nu. 26. Quinimmo etiam si in specie aduersus factum defensionem promiserit, ea. n. verba intelliguntur secundum naturam contractus ex iure, Mynsinger. cent. 1. singul. obseruat. 54. Quapropter definiri factum, com-peritur per Socin. Iun. ad l. primam, num. 200. ff. de acquir. possess. vbi ait, facti appellationem esse generalem, continentem omnem deliberationem, animique operationem, & hominis intellectus. Id quod refert ce-leber. Iuricons. Vinc. Honded. consil. 88. num. 103. fol. 2. in peregrinae quaestiois argumento, dum constituit differentiam ad colligendam probationem minarum, an dictum sit, prouidebo cum factis, vel de facto, ut verba primo casu minas inferant, secus casu secundo, ut in simili obseruatur differentia inter metum minarum, & metum facti, teste Rensnero acutissimo. l. C. conf. 23. num. 3. cum seqq. lib. 2. quandoquidem triplex voluntatis status cum siderari potest in homine, concepta scilicet prolata, & scripta, Bal. tract. schismatis*

relat. per Magon. Rot. Flor. decis. 57. nu. 65. atque Boer. tradit. decis. 1. num. 8.

INSPECTIO SECUNDA.

ARGUMENTVM.

Strictius atque proprius expenditur factum, cuius non modo descriptio traditur, & quo nam pacto in proposita accipitur materia, verum, & de illius distinctione, seu diuisione, atque subdiuisione ordine agitur, & de aliquibus obiter regulis seu propositionibus ad rem facientibus.

SUMMARIA.

- 1 Instituti rationem prosequitur auctor.
- 2 Factum duplex effectiue seu reductiue alterum, alterum vero formaliter, & de utroque exemplum.
- 3 Errore clari iuris, fides non excluditur mala, proinde impeditur praescriptio, modo actui ius resistat.
- 4 Factum formaliter conceptum & eius exemplum.
- 5 Executione facta secundum statutum neminem audiendum modo quo intelligatur.
- 6 Factum perfectum, & consummatum quid.
- 7 Affectum in criminalibus non puniri, nisi sequatur effectus, nec attentatum sufficere.
- 8 Concordia tractatus nihilominus impedit fatalium, cursum: nam multa quae non perficiuntur, tractantur.
- 9 In fauoribus conceptum plerumque, pro completo habetur, & obiter de molendino siue molis.
- 10 Factum perfectum, quod forma est praeditum, dicitur, & quomodo secundum philosophos.
- 11 Quando oporteat in obligationibus dandi, & faciendi consummatum esse factum.
- 12 Subdiuisio facti in affirmatiuum, & negatiuum, & quomodo materies. §. Cato. subtilia quaeque ingenia torserit.
- 13 Factum aliud momentaneum, aliud interpolatum, aliud successiuum.
- 13 Momentaneum factum non mathematice sumitur, & ratio ibi.
- 15 In disciplina legali momentanea haud quaquam sunt in consideratione, vel quae non prosunt.
- 16 Non dicitur venisse qui non sterit.
- 17 In ecclesia vel minoris non dicitur versum, quod non durat.
- 18 Quomodo per heredem momentanea impleatur conditio.
- 19 Momentaneum factum quomodo consideretur.
- 20 Possessio momentanea unde ortum habuerit.
- 21 Factum successiuum aliud continuum, aliud vero discontinuum.
- 22 Qui bene distinguit, proximus est veritati, & de alia facti diuisione vel proprii vel alieni.
- 23 Factum aliud estimabile, aliud vero inestimabile, & de utroque exemplum.
- 24 Factum rursum aliud verum, aliud fictum, aliud vero praesumptum.
- 25 Fauiore dotis stipulatio fingitur, & quomodo.
- 26 Verbum promitto in scriptura vel publica vel privata appositum stipulationem arguit.
- 27 Alia sectio facti in simplex, & qualificatum.
- 28 Confessio qualificata quomodo pro parte possit accipi, pro parte vero respu.
- 29 Factum etiam aliud publicum, aliud priuatum, & quid unumquodque, & obiter de materia matrimonii, & protestationis cum qualitate clandestinitatis, & ibi expendit locum Nonar. Const. Med. in §. matrimonii, de pen. nu. 29.
- 30 Qualificatum factum aliud leue, aliud graue.
- 31 Alia facti consideratio.

32 *Factum aliud antiquissimum, aliud antiquum, & quanto quodque tempore intelligatur.*

33 *Immemorable tempus quodnam sit.*

34 *Differentia inter prescriptionem immemorabilem, & quæ centum annorum curriculo clauditur.*

35 *Factum recens quid.*

36 *Solutio debiti quanto tempore presumitur.*

- 1 **S**ED & nostri instituti ratio postulat, ut quid & quod duplex factum dici possit, trutina paulo diligentiori velimus expendere, ut scenus aliquod nostra studia præferant. Et licet superiori inspectione sit quodammodo indigitatum, non vnam significationem tantum importare factum, sine tamen superflua repetitione dictorum, rem propositam excutiemus penitus, breui diuisione vel etiam subdivisione adhibita. Factum igitur et aliud effectiue accipitur, seu (quod aiunt) reductiue, aliud vero formaliter; de prima facti acceptione duo nunc exempla adducta sufficient, alterum ex multiplici eruditione spectabili viro M. Ant. Peregrin. tractatu suo de fideicommissis art. 31. num. 6. & 7. quem refert egreg. Doct. Caroc. decis. sua seu casu 36. n. 32. vbi molestia iudicialis calumnia atque animo illata non æquo, ad molestiam reducitur facti, alterum ex Felyn. ad cap. de quarta. num. 27. de prescript. vbi iuris quæstio non mediocriter dubii, ad facti quæstionem reducitur, & utrobique error excusat, Rot. Rom. in nouiss. decis. 132. n. 7. part. 2. Surd. decis. 281. n. 9. atque Bursat. consil. 9. n. 59.
- 2 & seq. vol. 1. Id quod non æque et præstat error iuris clari, iuris aperti, quippe quo non excluditur mala fides, ideo prescriptionem impedit, si ius actui resistat expresse; quod plena manu agit Ant. Gabriel. Rom. in suis commun. tit. de prescript. conclusio. 14. nu. 7. Osasch. Pedem. decis. 101. n. 30. & decis. 160. n. 11. nec non
- 3 Rot. Rom. decis. 477. n. 6. part. 1. in nouiss. Factum vero et formaliter sumtum, distinguitur in cœptum, quod verius faciendum appellaretur, ut scite admodum Bero. aduertit ad cap. quoniam Abbas. nu. 12. & seqq. de offic. deleg. cuius quidem rei exemplum per Bart. ponitur. in l. is qui reipublice. n. 3. ff. ex quib. caus. maior. Quo loco et declarat, quando dicatur facta executio in terminis statuti disponentis, nullum audiendum executione facta et in factum perfectum, aut consummatum; de facto, cuiusmodi est attentatum, vel consistens in solo tractatu; abunde Felyn. tractat. de nexu & conatu, dum illud ibi explicat axioma, et non puniri affectum in criminalibus, nisi sequatur effectus, nec attentatum sufficere. Ad hæc Bertaz. consil. 459. vol. 2. crimin. & Laderch. consil. 209. eodem modo et de tractatu concordie qui nihilomagus cursum fatalium impedit, nec non desertionem appellationis inducit, quando quidem multa tractantur, quæ non perficiuntur. l. sciendum. §. dictum. ff. de edilit. edict. & luculenter Andr.
- 4 Gayl. lib. 1. pract. obseruat. 140. n. 9. & 10. Quamuis et in fauorabilibus plerumque cœptum habeatur pro cōpleto, præcipue cum agitur de iure quærendo; præclare Caroc. decis. seu casu 107. vbi postquam firmavit, concessio molendino, venire molas, clusas, & ius aquæ, concludit, quod molendinum dicitur, etiamsi non habeat molas affixas, dummodo ea, super quibus voluuntur molas, affigi vel cæperint infigi. et Factum autem perfectum dicitur, quod formam habet, quæ ex consummatione procedit. Signorol. de homod. ad l. si insulam. n. 13. ff. de verb. oblig. vel secundum Philosoph. ex omnibus suis partib. constat, ad quod facit subtilis deductio Bald. ad l. cum antiquitas. notab. 1. C. de testam. cum

aliis etiam per insignem modern. Pedroc. de interpret. & resolut. contract. numer. 370. cum seqq. Quando et autem oporteat in obligationibus faciendi, vel dandi consummatum esse factum seu perfectum, noue explicat non insubtiliter Andr. Coler. exercitatione legali 12. num. 13. 14. & seqq. quo studiosum quemque reuoco atque remitto.

Subdistinguitur rursus factum, in affirmatiuum, & negatiuum: vtrunque diuiduum, vel indiuiduum, & huc recidit illa materies plus satis difficilis, iis subtilitatibus vnde quaque vallata; quæ quantumuis acuta distorquet ingenia. leg. 4. §. Cato. vbi & ego dixi, de ex secunda sede, hoc in ipso dilectissimæ patriæ meæ gymnasio, horis vespertinis profiterer. ff. de verb. oblig. considerando indiuiduum, impletionem, liberationem, conditionem, & dispositionem, inter diuisiones plures, de quibus satis apposite agit Intrigliol. tract. suo de feud. quæst. 39. n. 168. & seqq. Aliam præterea et vnam atque alteram diuisionem commodo suscipit, ut nimirum aliud sit factum momentaneum, aliud interpolatum, aliud vero successiuum, perinde ac colligitur ex triplici notorii specie, facti puta permanentis, interpolati, & momentanei, explicata per las. ad l. si vero. §. qui pro rei. n. 8. ff. qui satisd. cog. & decis. Perns. 77. n. 16. & 22. par. 2. In delictorum etiam materia notat Iul. Clar. §. ultim. quæst. 4. n. 2. cum seqq. quando constare dicatur de delicto facti transeuntis & permanentis. Momentaneum et vero minime gentium sumitur mathematice pro instanti & insensibili, quod omni prorsus motu caret, omnique destituitur tempore, ut innuere videtur Ricard. 2. sentent. distinct. 22. quæst. 1. Quo pacto etiam intelligitur regula illa passim obuia in disciplina legali versantibus, et momentanea in consideratione non esse, de qua quidem agit satis luculenter Marsil. in consil. 136. num. 7. cum seqq. quoniam in his sibi momentaneis locum arrogat, quæ non producant effectum, Rip. nosster ad l. cum filiofamilias. nu. 4. ff. de leg. 1. scite admodum, Ceph. in consil. 460. n. 52. & seqq. vol. 4. Marsil. in d. consil. 136. n. 7. & seqq. Franch. decis. 14. nu. 26. lib. 1. Vel quæ prodesse non possunt, nisi de actus exst. nctione ageretur, ut docte tradidit D. Menoch. tractat. de recuper. possess. remed. 13. numer. 85. & 93.

Quem in modum et non dicitur venisse qui non stetit; Nec reputatur et in ecclesiæ vel minoris versum utilitatem, quod versum non durat. l. si pro parte. §. versum. ff. de in rem verso. Nat. in consil. 547. numer. 7. & seqq. late Mascard. de probat. conclusio. 1160. Redoan. etiam tractat. de reb. eccles. non alienan. rubr. 19. facit præterea locus Thesaur. decis. 270. numer. 5. vbi heres institutus adiecta lege, ut testatoris nomen, agnomen, & arma seu insignia sub priuationis poena assummat, haudquaquam implet conditionem per nominationem momentaneam, nisi statim nomine assumpto, & armis moreretur. Eo n. casu per eum stare non dicitur, et sed momentaneum intelligitur factum, cum breui vel momento expediri explicarique potest perceptibili modo, per aliquem corporeum sensum, ut pecuniæ numeratio, rei traditio, possessionis restitutio, & eiusmodi. Hinc momentanea et possessio orta, de qua l. momentanea. C. qui legit. pers. stan. in indic. & in l. unica, vbi latissime et erudite Contardus, C. si de moment. possess. Factum autem et successiuum distinguitur denuo in continuum & discontinuum seu multiplicatiuum, veluti obseruatur sæpius in materia seruitutum: quarum continua quædam, quædam vero discontinue, quod signatè tradit, Bart. ad l. for. ante. ff. de seru. urb. præd. Bursat.

- Bursat. Consil. 156. vol. 2. & grauiss. Præses. D. Menoch. doctiss. consil. 447. vol. 5. nec non Eugen. consil. 40.* Proinde D. præses Morous, Iurisconsultus virtutis eximie in suo consil. 68. num. 7. scriptum reliquit, implementum grauaminis factum successuum habentis, debet esse perseverans atque continuum,
- 22 quod præclaro quidem exemplo comprobat. † Insequitur & alia diuisione facti (proximus enim est veritati qui bene distinguit) ut aliud proprium, aliud vero alienum factum dicatur, quorum vtrunq; est explicitum & clarum, aut vero implicitum, & (ut aiunt) intricatum, *Ias. ad §. si quis agens. nu. 5. cum seqq. Inst. de actionib.* quo loco satis notatè traditur, quādo ignorantia in facto proprio sit excusabilis, sicut est in alieno tolerabilis. *Octavian. Cacher. Ozasch. consil. 18. nu. 55.* † Subdistinguitur vtrunque præterea in æstimabile vel inæstimabile, de illo esset exemplum in promittente facere vel (si mauis) exstruere ædificareue domum, scribere vel transcribere librum. De hoc poni potest exemplum in promittente, vxorem ratā habituram alienationem aliamue contractum, & de huius promissionis virtute affatim agit Afflict. *decis. 295.* & ibi *Ursillus: late præterea Roman. suis communib. tit. de præscript. concl. 2. & Milanen. Sicul. decis. 10. lib. 1.* Quare ubi statuto cauetur, solui gabelam de eo quod petitur, locum sibi tantum vindicat, quando petitur æstimabile factum: non vero aliter, ac ubi petitur quantitas, secus ubi ageretur de inæstimabili facto, quo casu nentiquam debetur gabella, *Bart. ad l. 4. §. prætor in ff. de damn. infect. Alex. consil. 57. nu. 5. lib. 2. cum adductis per Franch. decis. 3. 08. n. 3. & 4. part. 2.* Et de facto inæstimabili præclarum est reperire exemplum apud *Cuma. suo consil. 98.*
- 24 Ad hæc † & illa consideratio non erit inutilis, ut aliud factum verum reperiatur, aliud autem fictum, aliud & præsumtum, ut proculdubio præsumtio a fictione differat, *iuxta vberimum locum D. Menoch. tract. de præsumt. lib. 1. quæst. 8.* † Nam dotis fauore fingitur stipulatio, quando certum est, quod minime interuenit. At vero cum est incertum seu dubitatur, nū interuenierit, tunc præsumitur stipulatio, *gloss. ad l. vnicam. §. accedit. in verbo præsumitur. C. de rei uxor. action. & Ias. in §. fuerat. num. 5. Inst. de action. sicuti præsumitur promissum per stipulationem, quando in scriptura vel publica vel priuata reperitur verbum promitto, §. si scriptum. Inst. de inutilib. stipulat. & *Surd. decis. 115.* † Quod autem de facto vero dictum est, illud equidem bifariam animaduerto collectum, ut aliud simplex, aliud vero qualificatum sit, ad quem*
- 27 modū obseruatur in † confessione simplici vel qualificata, *Bart. ad l. Aurelius. §. quæsit. num. 3. ff. de liber. leg. Abb. ad c. auditis. num. 32. de præscript. Ozasch. decis. 60. num. 9. Gabriel suis communibus. tit. de crim. conclus. 19. Bertaz. consil. 450. vol. 2. crimin. Truissan. late decis. 46. lib. 2. Fab. Turret. consil. 45. num. 17. & 18. vol. 2. Gayl. prætic. obseruat. lib. 2. obseruat. 106. num. 7. atque Borgn. decis. 27. num. 88. lib. 2.* † ubi plene de qualificata confessione tractatur, & quonam pacto pro parte acceptari, pro parte vero respui possit. † Porro vtrunque vel est publicum, cuiusmodi est factum iudiciale, aut
- 29

vero priuatum, sicut est factum extraiudiciale, quod ipsum aut est manifestum, aut etiam occultum, prout de matrimonio protestationeue clandestina dicitur, & aliis eius generis, quæ clam fiunt & in occulto, ut in c. 1. de clandest. despons. Plot. plus satis in materia clandestinorum matrimoniorum, interpretando locum Cæsar. constit. domini Mediolan. tit. de pæn. §. matrimonia: Idem in repet. indice l. si quando C. vnd. vi sub rubr. seu tit. iam citato, & Petr. Pecch. tractat. de testam. coniug. lib. 1. c. 2. qua de re loco non incongruo & nos agemus.

De protestatiōe vero clandestina † agit Alex. consil. 16. num. 11. vol. 3. & Crau. consil. 120. num. 5. † Qualificati in super nec est subdistingtio prætereunda mentio, ut aliud leue factum dicatur, sicuti legere est in l. lenia. ff. de accusat. aliud vero graue seu notabile, ut cū dicimus in proprio facto, et si de longinquo, non verilimiliter ignorantiam allegari, & maxime, si graue foret, *Grammat. decis. 103. num. 33.*

† Tandem factum est etiam vel accidentale, vel naturale, ut est apud *Vinit. in inuenire, in decision. sua 114. lib. 1.* accidentale vel considerari potest necessarium, vel voluntarium, quod etiam animaduertit *Bero. in consil. 127. nu. 7. vol. 2.* † Vtrunque autem vel antiquissimum centum supra videlicet annos, vel antiquum, quod spatium centum absorbet annorum; quod & quandoque minori circumscribitur tempore, secundum quod in iudicis arbitrio residet, ut apud *Mascard. de probat. conclus. 103.* † Vel etiam immemorabile, cuius non exstat memoria in contrarium, quod & minus centum annis, plerunque fit. Id quod bene Crauetta considerat de antiquit. tempor. par. 4. princ. 2. part. nu. 2. & 3. quem non refert modo, verum & sequitur *D. Menoch. de arbitr. iudic. casu 3. cum allatis per Gabriel. suis communibus, tit. de præscript. conclus. 1. num. 81. usque ad finem.* eo præterea † loci quædam exponuntur differentie inter præscriptionem immemorabilem, & eam, quæ in antiquo tempore, hoc est in centum annorum curriculo fundata est. In ea est (ut ita dicam) nauis Mascard. de probation. conclusion. 1038. *Eugen. consil. 41. num. 30. cum seqq.* † Nouissime vero, & pro vltima circa hoc consideratione in præsentiarum attendi potest factum recens, quod decem vel viginti spatium annorum complectitur, & quandoque in vltiori præterea tempore verificatur, ut in debiti solutione præsumenda euenit, quod de antiquo est ex coniecturis, de quibus satis apud *Afflict. decis. 13. Bero. consil. 152. vol. 1. Sim. de pret. consil. 68. & 114. Gallia. consil. 48. num. 19. & consil. 86. numer. 13. & seqq. Bertaz. consil. 118. vol. 1. ciuiliu. Pedroc. consil. 3. num. 69. & seqq. Io. Petr. Bim. Mediolan. consil. 102. num. 16. lib. 2. Anguill. cit. in suo consil. 105. num. 45. & 46. Riminal. Iun. pariter consil. 407. volum. 4. & *Surd. decis. 105.* Diuersum sane est in debitore recenti, idque testimonio *D. Menoch. lib. 3. præsumt. 135. prope fin.* maxime ubi de credito, chirographaria cautio facta fuisset, quod, & diligenter expendit *Honded. peregre. consil. suo. 39. num. 71. & 72. vol. 2. recipit etiam Rot. Rom. decis. 788. nu. 12. part. 1. in nouiss.**

UT per visum etiam, sensuum omnium vel facile principem, oculatius videat intellectus, memoria deinde fidelius teneat, quam multiplicem facti quasi speciem leui ceu penicillo monstrauius, non forsitan erit incongruum, eiusdem acceptionem, diuisionis loco, breuissimis hisce perstringere lineis, obuiis quodammodo cellulis.

Factum consideratur, vel

1 effectiue, vel

2 formaliter

3 Captum

4 Consummatum

5 Affirmatiuum

6 Negatiuum

7 Diuiduum

8 Indiuiduum

9 Momentaneum

10 Interpolatum

11 Successiuum

12 Continuum

13 Discontinuum

14 Proprium

15 Alienum

16 Explicitum

17 Implicitum

18 AEst mobile

19 Inestimabile

20 Verum

21 Fictum

22 Praesumptum

23 Simplex

24 Publicum

25 Priuatum

26 Manifestum

27 Occultum

28 Qualificatum

29 Lene

30 Grane

31 Naturale

32 Accidentale

33 Necessarium

34 Voluntarium

35 Antiquissimum

36 Antiquum

37 Immemorabile

38 Recens

INSPECTIO TERTIA.

ARGUMENTVM.

- ¶ A non facto quomodo factum differre dicatur, breuitate hic perspicua tangitur, præterea quonam pacto, negligens vel omittens facere vel committere censeatur, atque de iussione legis vel hominis faciendi prohibendiue aliquid, xemplificata.

SUMMARIÆ.

- 1 Factum a non facto differt, & quomodo.
- 2 Abstinent nec faciens apud Aristot. quando facere censeatur.
- 3 Factum persona tribuitur, non vero non factum.
- 4 Actus qui consistunt in pati, consensum non arguunt, secus qui in agere.
- 5 Silentium ex se absque actu positio hominis non significat voluntatem.
- 6 Voluntas hominis ex facto nullo quomodo colligatur.
- 7 Testamentum irritum, testatoris voluntatem probat, ibique de intellectu l. fin. ff. de reb. eor.
- 8 Coniectura voluntatis non sumitur, ubi falsa sit testator opinione deceptus.
- 9 Non factum bifariam potest intelligi factum.
- 10 Alciatus bene meretur de omni pene scientiarum genere, iuris interpret subtilissimus.
- 11 Non factum improprie dicitur factum.
- 12 Poena per testatorem contrafacienti imposita heredibus, relictis pluribus quorum unus iniunctum adimplere onus detrectat, quomodo non afficiat.
- 13 Dictio (contrafactum) quid importet, & de iussione affirmatiue vel negatiue concepta.
- 14 Facere, & non facere sunt contraria.
- 15 Ex actu nullo quomodo deprehendatur voluntas, vel ex actu reuocato, & nu. 16.
- 17 Inter factum, & non factum tantum interest, quantum culpa differt in committendo a culpa in omittendo.
- 18 A committendo in omittendo argumentum non procedit.
- 19 Dolus verus in committendo, in omittendo vero praesumptus, dicitur consistere.
- 20 Emphyteutam ob notabilem rei emphyteutica deteriorationem abusuque notabile posse expelli biennio vel triennio non expectato.
- 21 Fundum defrugare emphyteuta non licet, limitatur tamen.

Sequitur, ut quomodo factum a non facto differat, videamus. Id quod exponit eleganter glos. in c. de lictum, de reg. iur. lib. 6. Colligi præterea potest ex l. fin. C. de acquir. possess. & Lancel. Gallia ad consuetudin. Alex. verb. legare. quaest. 10. num. 2. ubi aliud dicitur facere, aliud vero omittere, † Quamquam Aristot. 2. elenchorum, tradidisse videatur, qui non facit, sed abstinet, dici atque censi facere. Atqui prodeat subtilis Bald. ad l. Emilius. num. 8. ff. de minor. † Qui differit, factum personæ tribui, non factum vero minime: proinde Innoc. ad cap. olim. il. 3. de rescript. scriptis reliquit, † actus consistentes in pati, consensum haudquaquam arguere: secus in actibus consistentibus (vt aiunt) in agere, † quinimmo silentium ex se, absque scilicet actu positio consensum, & hominis voluntatem non significat, Bald. & Salys. ad l. cum antiquioribus. C. de iur. deliber. Ias. ad l. qua dotis, num. 106. ff. solut. matrim. & praeclare Rim. Iun. consil. 738. nu. 7. cum seqq. † Prout ex facto etiam nullo hominis voluntas colligitur. † Vnde testamentum irritum, testatoris arguit probatque voluntatem, l. ultim. ff. de reb. eorum Bero. consil. 1. numer. 19. vol. 2. De intellectu autem d. l. ultim. non pauca eaque accuratissime scripsit Illustr. ac Doctiss. Cardinalis Mantica. in aureo illo tractat. de coniectur. ultim. volunt. lib. 3. tit. 20. nu. 6. cum seqq. quò loci beneuolum ac studiosum remitto lectorem, ubi colligere poterit ex actu nullo, testantis elici voluntatem, nisi de delatione hereditatis agatur, vel in his, quæ in testamento necessaria non veniunt facienda, Zuccard. in suo consil. 42. numer. 6. vel, nisi tractetur extra terminos, in quibus fuit testator locutus, inferens ideo ad testatorem, qui in testamento nullo disposuit, filium legitimari debere, vnde parentis voluntas probatur: Verum enimvero, ubi † falsa testator sit opinione deceptus, qui legitimationem valere putauit, non iccirco sumi debet voluntatis coniectura, vt eum legitimari voluerit, quandoquidem huiusmodi institutio filii, tanquã vere legitimati vitietur ob manifestissimū errorem, doctrina est Paul. Casir. ad l. eam, quam C. de fideicommiss. & Decum consil. 176. n. 4. qua de re alio loco forsã opportiore dicuntur. † Illud vero qd de nō facto dicitur, qd in quã veniat appellatione facti bifaria debet intelligi: arrogat enim in primis sibi locum, ubi ciuilitè capitur factū, hoc est, prout consideratur a iure.

iure, secus significatione facti naturaliter considerata. Eo enim casu aliud est non facere: aliud vero facere, iuxta ea, quae Alciatus expendit de omni pene scientiarum genere meritis optime, iuris etiam utriusque interpretis numeris omnibus absolutissimus & subtilissimus, *ad l. 4. §. Cato. nume. 26. cum aliquot seqq. ff. de verb. obligatio.* ubi reliquit exemplum in statuto puniente aliquid molientem vel facientem aduersus Principis statum; quærens superinde, numquid ad eum trahatur, qui nihil præstat faciendo, sed simpliciter tractatus conscius non releuat. † Secundo autem loco procedit improprie, vel ubi accipitur factum in conscio, quoniam inspecta proprietate sermonis, vel si in ipso accipitur, alterum ab altero differt, *l. qui non facit. ff. de regu. iur. Marian. Socin. ad l. 4. §. Cato. nume. 27. & seqq. ff. de verb. obligat.* quo in loco singularem casum adducit † de pœna contrafacienti imposita per testatorem pluribus per eundem scriptis heredibus, ut nequaquam eum afficiat, qui tantum adimplere neglexit onus iniunctum, *sic Hormanoc. Detus in d. §. Cato. num. 62. cum aliquot seqq.* † Nec illud erit prætereundum in dictione (contra factum) quod sane si sit iussio legis vel hominis affirmatiue concepta, non faciens, contra facere dicitur, iuxta constitutionem, *l. si quis maior. C. de transact.* e contra ubi iussio sit prohibitiua, utpote quæ iubeat aliquid non fieri, si aliquis eo casu faceret, facere diceretur, ex † quo facere, & non facere sunt contraria. *l. si is qui ducenta. §. utrum. ff. de reb. dub. Alciat. add. §. Cato. num. 29.* Huc præterea & pertinere commode videntur tradita a Zuccardo, *in suo consil. 7. num. 21.* † ubi sentit, quemadmodum voluntas ex actu nullo colligitur, unde inducitur hereditatis aditio, non aliter quam ex reuocabili actu: sic sane censuit iuris peritissimus Fab. Turret. *consil. 1. num. 156. & 182. volu. 2.* quoniam etiam ex † actu reuocato, iuxta sententiam *Decian. consil. 41. num. 41. vol. 1.* † Postremo tantum interesse videtur inter factum & non factum, quantum culpa in committendo a culpa in omittendo differre videtur, illa enim ista longe grauior reputari consuevit. † Nec consistere posse apparet argumentum de eo, quod sit in committendo, ad id quod omittendo solet perpetrari, glossa est celebris *ad l. si mora. ff. solut. matrim. Bart. ad l. licet. §. ult. & ad leg. quod Nerua. ff. deposit. quest. 7. Rimin. quoq. Iun. in consil. 273. num. 11. volu. 3.* † ubi dolum verum in committendo consistere scribit, in omittendo vero præsumtum. Id quod non obscuro exemplo Corbul. probat. *tractat. de iur. emphyt. tit. de caus. priuat. ob deteriorat. nu. 21. & 22.* † emphyteutam nimirum ob notabilem ac perpetuam deteriorationem dolumque abusum emphyteuticæ rei, quæ bellissime prosequitur Mynsinger. *cent. 6. singul. obseruat. 86. num. 7. 8. 9. Capell. Tholosan. decis. 354.* sub tribus requisitis, statim expelli posse, biennio vel triennio minime expectato, quemadmodum obseruari etiam solet in emphyteuta in canonis obseruatione cessante, ex eo quod ille committit, hic vero omittit, tradit etiam Dec. *ad authent. qui res. in 4. notab. C. de sacrosan. eccles. latissime Iosep. Ludonicus decis. Perusin. 94. par. 2.* Addendum etiã censo Federic. Scott. *respon. 6. num. 47. cum quinque seqq. tom. 1. lib. 6.* ubi tradit, † minime licere emphyteutæ (ut ait) defrugare fundum emphyteuticum, nisi malit ob succisas extirpatasue arbores emphyteuti mulctari, quamuis aliud lege sit Placentina cautum.

INSPECTIO QUARTA.

ARGUMENTVM.

Factum a facti effectu differt, ut & qualitas facti ab ipso facto, & hoc probato, nondum qualitas illius probata censetur, & cur.

SUMMARIVM.

- 1 Facti a facti effectu differentia.
- 2 Acta iudici probant inter quoscunque, tamen sine præiudicio tertii, & quomodo id.
- 3 Acta quando afferant præiudicium tertio.
- 4 Qualitas facti ab ipso facto differt.
- 5 Statutum puniens testem falsum, de qua falsitate intelligi debeat.
- 6 Statutum contumacem pro confesso habens, quoniam modo accipiendum.
- 7 Probato facto qualitas illius adhuc probanda.
- 8 Quæ vera, quæ utidem facta dicantur.
- 9 Qualitas facilis probationis.
- 10 Probata debiti substantia, quomodo standum libro scribentis, ex statuto Mediolanensi & Ticinensi.
- 11 Substantia semper probanda ante quantitatis, aut qualitatis illius probationem.
- 12 Ingratis nulla facti qualitas reticenda.
- 13 Qui ex statuto agit, vel eo innuitur, qualitates omnes a statuto requisitas probare debet.

R VRSVS inter factum † & facti effectum educitur differentia, iuxta not. per Barto. *ad l. cum lite mortua. ff. indicat. solu. & Rip. ad l. 2. nu. 33. & seq. C. de eden.* ubi acta iudicii probant non tantum inter easdem personas, verum etiam inter quoscunque, † scilicet negotium sic gestum esse: Imo acta inducunt notorium. *l. gesta. C. de re iud. & cap. quoniam contra. de probat. Rimin. Iun. consil. 546. in fin. vol. 5.* si sit in causa conclusum. *Deci. ad cap. sicut. num. 8. de probat.* non tamen præiudicium generant tertio, qui non habet causam ab vno ex litigatorib. titulo vniuersali, vel etiam singulari, si posterior sit, *Mascard. de proba. conclu. 33. num. 33.* ubi late insistit ex vi regulæ, res inter alios acta alii non nocet. *l. sape. ff. de re. iud. toto titu. C. Res inter alios act. quam mirifice exornat Tiraquel. more suo, tract. Res int. ali act. postquam requiritur vere, † aut interpretatiue identitas rei, personarum & causæ ad inferendum præiudicium ex iudiciali actu inter duos agitato, l. cū queritur, cum ll. seq. & gl. ad l. & an eandem. ff. de except. rei indicat. Bald. consil. 462. lib. 3. Abb. consil. 50. libr. 1. & Fab. de Anan. consil. 17. num. 1. iuncto consil. 53. nu. 27. 28.* Similiter differt † qualitas facti ab ipso facto, *Rot. Rom. decis. 56. in fin. par. 1. in nouissimis.* ubi qui fatetur factum, non dicitur fateri eius qualitates. Eam ob rem Plot *ad l. si quando. num. 719. C. unde vi.* infert ad statutum imponens pœnam testi dicenti falsum, ut intelligatur † in testimonio falso circa substantialia; non circa qualitates, aut circa accessoria, in quo eidem subscribit Gabriel. Eugubin; *consil. 170. num. 26. vol. 2.* dum tradit, contumacem ex vi statuti habitum pro confesso, intelligi † tantum quo ad delictum principale, non quo ad qualitatem illud aggrauantem, crimenq; & pœnam alterantem, quæ alteratio si interueniat, ius qualitatis propositum omnino probari debere, tam in ciuili, quam in criminali iudicio, vide Mynsinger. *cent. 1. obseruat. 40. & centur. 4. obserua. 80.* Hinc probato facto non dicitur probata † qualitas facti. *l. prima. §. ait prætor. ff. ne quid in flumin. publi. & Rot. Lucen. teste Magonio deciso. 2. numero 19.* quia

ficut illud dicitur esse verum, non quod in se est verum: sed quod est probatum. *Archidia. ad cap. indicantem 30. q. quint.* Ita illud dicitur esse factum, + nō quod vere factum est, sed qd est probatū cum qualitatibus suis, *Decia. consil. 37. nu. 37. vol. 3.* Esto, quod qualitas, longe facilius probetur, + quam substantia, nisi tamen qualitas pars sit ipsius substantiæ, *Rot. Rom. in nouiss. decis. 190. num. 7. part. 2.* postquam sufficit qualitatem articulare, eamque per præsumptiones, aut coniecturas vel iuramentum demonstrari, *l. solent. ff. de alimen. & cibis. leg. cap. per tuas. de Probatio. Ang. ad l. si certis annis, C. de pact.* Non obscure *Natt. consil. 102. num. 2. 3. Jos. Ludon. deci. Perus. 100. part. 2. Cepha. consil. 435. num. 41. & seqq. lib. 3. Surd. decis. 222. num. 4. & decis. 322. nume. 71. Crauett. consil. 189. nume. 9. Rot. Gen. decis. 141. num. 3. Decian. consil. 32. nu. 94. vol. 2. & scitissime D. Fachin. Controuers. iur. lib. 2. cap. 50. versic. restat quarta.* Quare vbi probatur debiti substantia, + assuescit dari libro scribentis circa qualitatem, nisi statuto sit dispositum, non credi libro etiam mercatoris matriculati, nisi vsque ad summam librarum 50 imperial. vt est prouisum Mediolani, & Papiæ, aliter tamen, quā Mediolani modificato statuto satis noto, *c. summam*, pro qua sit adhibenda fides libris mercatoris in legalium albo relati, *Surd. decis. 199. num. 5.* E contra inanes sunt conatus circa probationē qualitatis aut quantitatis, + non probata substantia, *vt aduertit glo. ad l. si arbiter. ff. de probat. Bald. consil. 465. vol. 4. & Crauett. consil. 911. num. 25. vol. 5.* In gratiis autē
 12 omnes + facti qualitates sunt exprimendæ, *Franc. March. Delphin. decis. 504. nume. 15. par. 1.* sic omnes qualitates a statuto, vel ab ordine requisitas debet probare, qui ex eo agit + vel qui in illo se fundat, *Surd. decis. 56. nu. 2. decis. 60. num. 4. & decis. 318. num. 7. Gabriel. consil. 198. num. 2. volum. 2.*

INSPECTIO QUINTA.

ARGUMENTVM.

5 Factum, a dicto differt, vt verbalis oblatio a reali; Tractatus a contractu; & Concordiæ tractatus, a compromisso: excepto falsi crimine.

SUMMARIÆ.

- 1 Facti a dicto discrimen.
- 2 Oblatio verbalis, a reali longe differt.
- 3 Ludouici Morotii laus.
- 4 Oblatio verbalis, facta in iudicio, quid præstet.
- 5 Oblatio iudicialis quando non sufficiat, absq; depositione, pulc; a distinctione patefit.
- 6 Intellectus ad l. pecunia. §. vlt. ff. de vsur. & ad l. 4. §. vlt. ff. de leg. commiss.
- 7 Tractatus & contractus, diuersi.
- 8 Testis deponens de tractatu, non probat contractum.
- 9 Actum vltimæ voluntatis, imperfectum (etiam ad pias causas) corrumpere, aptissima hypothesi docetur, & de doctrinæ huius temperato intellectu.
- 10 Tractatus concordie, a compromisso secernitur, limitatiue tamen.
- 11 Sfortia Oddus grauissimus f. C. auctoris collega, & compater.
- 12 Tractatus causidicorum, circa prorogationem instantiæ, quando sit validus.
- 13 Dictum & factum, in crimine falsi, eadem.

1 INTER factum & dictum, plurimum + discriminis esse indicat differentia, quæ est inter oblatio-

nem verbalem, & realem, in cuius argumento recurritur ad l. acceptam. C. de vsur. quem tex. expendit *Vini. decis. 525. lib. 4.* Nec certe aspernandæ sunt differentiæ inter vnam atque alteram speciem oblationis, + veluti ostendit *Ludon. Decis. Perus. 105. part. 2. cumulate Gabriel. suis commun. tit. de solut. conclus. 8. Rimin. Iun. conf. 66. num. 24. & seqq. volu. 2. Surd. consil. 131. vol. 3. iuncta decis. 262. num. 3. Capic. decis. 19. amplissime Carroci. tract. de oblatio. & luculenter D. Ludouicus Morotius + Pedemontani Senatus præses Illustrissimus, valde excussit ingenii vir, consil. 9. num. 16. & seqq. si tamen oblatio fiat in iudicio verbo tenus, + tantundem præstat, quantum oblatio realis extra iudiciū, ad exstinguendum debitum instar solutionis, nisi offerens in iudicio habeat pecuniā præ manibus, quo casu sola oblatio iudicialis minime sufficit absq; consignatione + & depositione. *Capic. decis. 16. in fin. & Doct. Carroci. loco paulo antedicto, part. 1. quæst. 7. tit. de oblat. real. nu. 6. vel si non adsit, cui solnatur, & iam cursus vsurarum erat cœptus; non excusatur debitor, nisi deponat, alioqui sola sufficit oblatio, quando nondum cursus cœperat vsurarum, nec reperitur creditor, qui est intellectus + l. pecunia. §. vlt. ff. de vsur. & l. 4. §. vlt. ff. de leg. commiss. diligentissime enucleatus per *Franch. decis. vlt. p. 1.* Similiter differentia inter dictum & factum cognosci facile potest ex eo, quod dicitur de tractatu & contractu, qui plane sunt quædam diuersa + iuxta illud: multa dicuntur quæ non fiunt, & multa fiunt, quæ non dicuntur, *l. sciendum. §. dictum. ff. de adil. edict.* Porro testis deponens de tractatu, + non probat contractum, qui in facti consistit consummatione. *Bald. in cap. vlt. vers. testis tamen. de iura. calum. facit tex. in cap. tua, de his quæ fiunt a prelat. cum plur. adduct. per Deci. consil. 488. nu. 10.* sicuti dicitur de actu vltimæ voluntatis, non sufficere, quod testator ita voluerit, nisi vltius disposuerit, quamuis iam accersitus sit notarius, exarataq; seu extensa sit scriptura, & designati heredes, etiam si + piæ causæ relictum esset, vbi agitur de nuda verborum enuntiatione, postmodum in testamentum redigenda, si testator fuisset mortuus, antequam opus perficeretur. *l. si quis cum testamentum. ff. de testam.* de cuius intellectu *Rot. Auenio. decis. 87. & ad l. quidam cum filium. ff. de hered. instit. Oldrad. consil. 119. Deci. consil. 159. d. consil. 488. nu. 11.* Quo etiam modo aliud dignoscitur esse tractatum concordie, + aliud compromissum, qui fatalia introducendæ appellationis compromisso prorogantur, vel currere desinunt, stante compromisso. *autb. si tamen. C. de appellatio. Clem. quamdiu, eodem tit. cum adduct. per Gabriel. suis commun. tit. de arbitr. conclus. 4.* Declarando vt per excellentissimum collegam meū, simul & compatrem + honorandum D. Sfortiam Oddum, celeberrimo suo tractat. de restitutio. in integr. quæst. 70. num. 28. & seqq. præter *Blanc. tract. de compromiss. quæst. 6. num. 27. & seqq.* Nec tamen impeditur cursus fatalium per tractatum concordie, vt sup. fuit animaduersum in 2. inspectione. *Andr. Gayl. lib. 1. præf. observatio. 140. num. 8. vsq; ad fin.* Eandem præfert leuitatem tractatus de facienda prorogatione instantiæ ad formam Nou. Constit. Domini Mediolani in tit. de indi. §. & quia sapissime initus inter causidicos, quoniam non inducit aliquam obligationem, nisi liqueat, + quod tractatus fuit absolutus, & a partibus habitus pro perfecto, ex dicta propositione, quod multa tractantur, quæ non perficiuntur, *l. si voluntate. C. de***

C. de rescind. vendit. cap. 1. de reb. eccle. non alienan. Bald. in leg. multum interest. colum. 2. C. si quis alter. vel sibi, Alex. consil. 18. nume. 2. volum. 1. Bero. consil. 147. num. 34. & sequen. volum. 2. Bertazzol. consil. 252. nume. 4. & seqq. volum. 2. Crim. & Iurisperitissimus D. Menoc. tract. de arbitr. iudi. cas. 470. Excipitur crimen falsi, in quo non fit differentia inter dictum & factum, quoniam falsitas a teste committitur, tam falsum testimonium dicendo, quam scienter falsum testem producendo in iudicio, vel subornando & instigando ad perhibendum falsum testimonium, vel utendo falsi testis dicto, Iul. Clar. clarissime in §. falsum. n. 3. & Batard. ibi, & D. Menoch. prefato tracta. cas. 315. & 316.

INSPECTIO SEXTA.

ARGUMENTVM.

Enucleatur satis apposite hoc de loco; An facta sint indiuidua, & quomodo intelligatur Regula, non dicitur factum, donec superest aliquid agendum: super quo sequitur responsum auctoris.

SUMMARIA.

- 1 Facta, quando & quomodo sint indiuidua in ferendo ad conuentiones remissive.
- 2 Non dicitur factum, donec superest aliquid agendum, qualiter verum sit. & nu. 9. & 11.
- 3 Exceptio inadimplenti valde privilegiata, & in quibus quidq. in materia transactionis, si in minimo non sit obseruata.
- 4 Facta alia visibilia, alia inuisibilia, sed utrumq. est indiuiduum, confutata opinione solennis Doctoris.
- 5 Fideiussor sub conditione, si frumentum fuerit consignatum; non liberatur per particularem consignationem, & cur.
- 6 Conditio importat formam, & reddit actum indiuiduum.
- 7 Fideiussor obligatus sub conditione, ut prius fiant calculi, non tenetur, si pro parte tantum fuerint diffusetæ rationes, vel si debitor præmortuus fuerit.
- 8 Conditio duplex: scilicet alia facti, altera iuris.
- 10 In crimine veneficii puniri ementem venenum: secus in dante mandatum de emendo venenum.
- 11 Venenum duplex: malum nempe & bonum, unde cantus sit aduocatus in concipiendis articulis contra eum, qui huius dicatur criminis reus.
- 12 Factum ordinatum ad dationem indicatur eodem in re, quo datio, & econtra.
- 13 Creditor quando cogatur partem crediti recipere; pertinguntur decem casus remissive.

FACTA, an sint sui natura indiuidua, explicat Bero. cons. 4. num. 8. volum. 3. & Surd. cons. 150. nu. 73. & seq. volum. 1. in quibus, in se esse indiuidua, maxime, quoad principalem obligationem, & poenæ commisionem, sed quoad contractum esse indiuidua, intelligitur distinct. Bursat. cons. 176. num. 32. cum seqq. volum. 2. & Laderch. cons. 143. num. 7. & seqq. id quod ex eo colligitur, quod factum non dicitur, donec aliquid etiam minimum, superest agendum, vulg. l. cum Syllanianum. C. de his, quib. ut indign. Castr. ad l. 2. §. ex his, colum. 2. de verbor. obligat. Surd. cons. 168. nu. 9. volum. 2. & Rimin. Iun. cons. 789. num. 29. vol. 7. veluti obseruatur in illa privilegiata exceptione inadimplenti, quæ impedit executionem, admittitur etiã

contra Instrumentum Camerale, & nunquam censetur sublata, etiam si non sit opposita a parte, late Fab. Turret. cons. 74. num. 74. cum aliquot seqq. volum. 1. Nam arrogat quoq. locum; quamuis in minimo non sit implementum factum. Bald. in l. fina. C. Commod. late Caroc. de locat. part. 1. tit. de eniction. nu. 13. cum seqq. Plenius Carol. de Grass. tract. de exception. excep. 13. nu. 45. præclare in materia si quis maior. C. de transact. Anton. Gabr. suis communibus tit. de transaction. conclus. 1. num. 4. & Rot. Rom. sub Verall. decis. 316. cum seq. par. 3. Idem si dubium sit, utrum impleuerit, qui ad id tenetur. Alb. cons. 591. nume. 6. volum. 3. Id quod patefacit Barto. ad l. stipulationes non diuiduntur. 72. quest. 3. ubi etiam fas. num. 28. ff. de verbor. obligat. Proinde facta non sufficit pro parte impleri, cum factum pro parte impletum non afferat tantam vtilitatem respectu partis, quantam totum respectu totius. In executione 85. §. 2. ff. de verbor. obligat. Alciat. ad l. 4. §. Cato. nu. 2. Ibiq. Lancelot. Galiana. num. 7. ff. de verbor. obligatio. explosa penitus ea distinctione, quæ fuit celeberrimi I. C. Christophori Castellionei ad d. l. stipulationes non diuiduntur; scilicet inter facta & visibilia, & facta inuisibilia, quandoquidem utrobi constanter dici possit, facta esse indiuidua. Bolognin. in d. §. Cato. num. 36. ubi ponit exempla clarissima, Rimin. Iun. cons. 629. num. 13. & seqq. vol. 6. Hinc fideiussio interposita sub conditione, si frumentum describeretur, consignaretur, vel traderetur, non afficit fideiussorem, ubi frumentum pro parte tantum reperiatur traditum, consignatum aut descriptum. Quoniam ea conditio descriptionis, consignationis aut traditionis consistit in facto. l. in facto. ff. de condit. & demonstr. Idcirco pro parte non potest impleri, cum faciat actum indiuiduum, & iste est præcipuus sensus l. cui fundus. §. 6. ff. de condit. & demonstr. Surd. decis. 7. num. 37. quæ pariter habet locum in contractibus, ut nuncupatum probat Alb. cons. 738. num. 3. & cons. seq. num. 1. 2. 3. volum. 4. ubi idem dicit in fideiussione præstita sub conditione, ut prius fiant calculi inter creditorem & debitorem. Nam non tenetur fideiussor, ubi rationes forent pro parte initæ, multo minus si interim decesserit debitor, prorsus non absolutis ex toto rationibus seu computis. Soc. Sen. cons. 293. volum. 2. Atque ita & conditio vel sit facti, vel iuris, veluti in redditione rationis facienda per tutorem, importat formam, ideoque & actum reddit indiuiduum, ut sapienter exponit illustrissimus Mantica, tract. de coniect. ult. volum. libr. 10. tit. 5. nume. 5. & in præclara hypothesi coram præstantiss. & nobiliss. I. C. D. Francisco Sannazario della Ripa causæ commissario, & quem in hac propria Academia habui collegam, quo tempore publice docebam Institutiones Imperiales, allegabam pro minore de Fauinis, ut infra post exitum presentis inspectionis. Excipiuntur quoque delicta atrociora, in quibus vult Bald. ad d. l. cum Syllanianum; non procedere eam regulam. Argum. l. si quis non dicam rapere. C. de epi. cop. & cler. cum concordantibus, quibus probatur, puniri affectum, etiam non secuto effectu; doctrina est Bart. in l. 1. ff. ad l. Pomp. de parricid. quem sequitur Alex. cons. 203. vol. 2. relatus uterq. a Purpurat. cons. 186. num. 4. vol. 1. ubi emens venenum, & ut daretur alicui pro nece, tametsi non dederit, puniendus erit, ac si dedisset, quicquid sit, quando solummodo præcessit mandatum de emendo, & emtio ipsa secuta non fuit, cum mandatum de emendo

- fit quid magis remotum a delicto, & sic in crimine
veneficii, non habet locum Regula d. l. cum Syllan a-
num. cautum tamen esse oportet aduocatum, ut pro-
bet de veneno malo, cum reperiantur quædam ve-
11 nena & bona, quæ sunt medicamenta, l. quod sape. §.
venena, ff. de contrah. emt. l. qui venenum. ff. de verbor.
signific. & Alex. d. consil. 203. num. 5. Quid præterea
fit dicendum in obligationibus dandi, distinguen-
dum est hoc modo: aut datio ordinatur ad factum,
12 & tunc de ea iudicatur, & prout de facto, sicuti e con-
tra factum ordinatum ad dationem, censetur eodem
iure, quo datio, l. naturales, §. quod si faciam, ubi gloss. &
Bart. ff. de præscript. verb. cum adductis per Alciat. in d.
§. Cato. num. 4. & Hormonot. Det. num. 172. l. 4. ff. de
verbor. oblig. aut abest qualitas subordinationis; Et
tunc recurrendum est ad subdistinctionem subtili-
ter expositam per Petrum Bellaperticam, ad l. si seruus
§. si plurium. nume. 32. & seq. ff. si quis cautionibus: ubi
considerat, an obligatio dandi respiciat rem diui-
duam, vel indiuiduam, ubi insuper infert ad obliga-
tum dandi speciem, ut creditor non teneatur recipere
partem, sicut, nec quando creditum consistit in
genere, aut in quantitate, cum particularis solutio
13 plura & incommoda afferre soleat, l. quidam existima-
uerunt, ubi Ias. ff. si cert. pet. de qua re copiosissime per-
tractat Asin. de execut. §. 7. cap. 162. ubi decem affert
limitationes.

Mox subiungitur Responsum auctoris.

SUMMARIA Responsi.

- 1 Pupillorum tutela quanti intersit, pulcre exaggerat auctor.
- 2 Tutoris datio, cur neque imperii ullius, neque iurisdictionis esse dicatur: cum intellectu ad l. muto, §. tutoris datio. ff. de tutel.
- 3 Vacanius & Bellonus, a nonnullorum calumnia vindicantur.
- 4 Tutorum quorundam & curatorum peruersam administrationem, pie simul & grauer deplorat auctor: quæq; vera sit mali huius origo, docte perstringit; & in huiusmodi farina homines inuehitur. & num. 11. & num. 41.
- 5 Modestia, synceri semper fuit huius auctoris comes.
- 6 Facti speciem enarrat.
- 7 Rationis redditio & liberatio, duo præcipua huius tractatus capita.
- 8 Argumenta aduersariorum miro refelluntur & reflectuntur artificio. num. 12. & 54.
- 9 Datio dolose reddita pro non reddita habetur, & hoc dilatat & restringit.
- 10 Facere & inutiliter facere paria.
- 11 Vel, disunctina est particula.
- 12 In alternatiuis sufficit unum adimpleri.
- 13 Administrationis ratio semel reddita, retractari potest ex causa doli.
- 14 Dolus verus, ut & presumtus, quando frustra allegentur.
- 15 Liberationem sui natura fauorabilem esse, ut accipiendum.
- 16 Pronuntiatio facta a iudice iurisdictionem non habente, nulla est.
- 17 Statutum Papiense cap. 119. declaratur, & num. 21. ubi ratio assignatur.

- 20 Statuta Papiensia, ut & omnia strictè interpretanda.
- 22 Ius commune multa maioribus iudicibus permittit, quæ minoribus denegat.
- 23 Forma statuti non seruata, actus vitatur.
- 24 Habilitatio liberationi inest, & e contra.
- 25 Renuntiatio generalis exceptionum omnium, specialem doli renuntiationem, non includit.
- 26 Renuntiatio pars est liberationis.
- 27 Quietatio generalis inter viuos, quando valida, quando non.
- 28 Scriptura in libro rationum confusa, dolum arguit, & id quando maxime. & num. 36.
- 29 Doli presumptio vehemens, vero dolo equiparatur.
- 30 Fides mala presumpta, vera haud absimilis.
- 31 Dolus in vno actu, in simili dolus presumitur, & num. 36.
- 32 Causa derivatiua talis, qualis productiua.
- 33 Inconuenientia plura ex vno sequuntur.
- 34 Cautiones, colores sunt & nubecula interdum, quæ fraudes operiunt.
- 35 Rationes in folle exhibitæ, si suspectæ sunt.
- 37 Simulat a nunquam diuturna.
- 38 Pronuntiatio maioritatis, sape ut fraudulentum, ita exitiale est tutorum in pupillos commentum.
- 39 Minoribus, tutius est, veniam ætatis impetrare, quam maiores pronuntiari.
- 40 Fraus tutorum aperce detegitur. & nu. 45.
- 42 Sanguis sanguinem prodit, quem seruare debet.
- 43 Dolosa pronuntiatio dolosam reddit liberationem, licet iurata sit, vel transacta.
- 44 Vitiosa renuntiatio doli exceptionis, in liberatione apposita, inutilis.
- 46 Conditæ lege, condita quoque est illius fraudanda ratio.
- 47 Tutorum perfidia refrenanda.
- 48 Liberatio legitime facta ab eo, qui legitima sit ætatis, non renocatur.
- 49 Liberatio, ex qua resultat enormis liberantis lesio, nulla est.
- 50 Doli actio biennio finitur.
- 51 Remedia quædam, quæ minoribus lesis contra tutores competunt, proponuntur.
- 52 Rationis redditio est quid indiuiduum, ut & ipsa tutela, & afferitur ratio.
- 53 Rationis redditio principaliter est facti.

IN DOMINO CONFIDO.

Siquid inter mortales aptum natum in legitimam sanctionem cadere, in quo latis de eo legibus, quod modo priuati iuris sit, de quo ad præsens loquimur, nam publici iuris prima & potissima causa est, iuxta illud (salus populi suprema lex esto) magna quædam & singularis legislatorum cura, prouidentiaque cernatur atque eluceat, aut illud profecto pupillorum & tutela est, & minorum curatio, aut quid aliud sit, nescio; Id vero sic prorsus se habere, abunde testantur, & manifeste probant non pauci, qui quotidie in Doctorum manibus versantur, inque praxin ac forum deducuntur in Digestis, Codice, & Institutionibus luculentissime & accuratissime conscripti de his geminis, germanisque argumentis, speciales Tractatus, quos titulos nuncupamus, nemini, vel intra iuris limina se continenti non obuui, & re vera,

quam in re iidem prudentissime, adeoque publicæ utilitatis, salutisque publicæ, ad quam tutelæ omnes, & curationes haud dubie referuntur, vnice, sicut oportet, studiosissimi legum architecti maiorem, exactiorem, Deoq; ipsi acceptiorem curâ, diligentia, & cautionem adhibere debuerunt, quam circa eorû personas, & facultates, qui, cum per ætatem regere se nequeant, aliorum regimine, tutela, & cura necessario indigent; eamq; inquam, huius generis hominû præcipuam curam, rationemq; haberent, vt ex eis tenuiores non negligerentur, nec quo cerui cornua (vt in prouerbio est) abiicerentur; ditiores autem omni præsidio, instar nauis destituti rerum suarû naufragiû non paterentur, alienaq; præda fierent, omnes deniq; tam inopes, quam locupletes, tam quoad personas, vitam, scilicet, ac mores, quam quo ad patrimonium, quale quale illud esset, tecti incolumesque ad eos annos, & vltra etiâ perducerentur, in quibus virilis ille vigor completur, qui eos regulariter, nō ita facile sua facilitate, aut alterius circunuectione decipi, periclitariue in personis, rebusq; nō finit, vt antea ætatis lubrico incauti ipsi, ob rationis impotentiam, & precipites periclitari, & decipi facillime poterat. Quam in re parētum proculdubio, quibus ipsi pupilli, & adulti immatura saltē, quoad eos morte destituuntur, immo etiam viuis adhuc ipsis parētibus vicem ac officium, & illud quidem perenne, ac sempiternum subeunt illi omnes, q̄ iura condunt, & sustinēt, vnde illud manauit, quod scriptum est, in *l. tuto. §. tutoris dat. ff. de tutel. ac in l. 1. & 3. ff. de tutor. & curat. dat.* tutoris dationē, neq; imperii esse, † neq; iurisdictionis, imperii inq̄, neq; meri, neq; mixti, & iurisdictionis, neque simplicis, neq; cui imperium sit admixtum, sed eam totam maiori cuidam potestati, hoc est, legum prouidentia paternæ, haud absimili accepto ferri debere. Sic n. eū locum docte, atq; eleganter, ac meo iudicio, nō minus vere explicauit † *Vacon. lib. 5. declaration. 78. nu. 13. & Bellon. Supputat. lib. 1. cap. 2.* vbi affertur intellectus *d. §. tutoris datio*, quicquid alii conati sint aliter, & male explicare. Hæc autē legum erga pupillos minoresq; prouidentia, non tantum in eo cōsistit, vt illi tutores habeant, hi vero curatores, qui sic eos iuxta nominis etymologiam, & diffinitionem tueantur, & curent, ne in eorum contractibus, & negotiis sua simplicitate, doloue alterius lædantur, sed, & multo magis, ne a tutoribus suis, de quibus solis posthac sermonem habebimus, caussa sic exigente, officio suo abutentibus, † misere spoliarentur, quod longe magis timendum erat: tantam vim habet aurum ad peruertendas hominum mentes, iuxta illud;

Quid non mortalia pectora cogis, auri sacra fames.

Id quod quotidie euenit, magno sane, ac deplorando nedum ipsorum pupillorum malo, hæc quidē calamitas, cladesq; infligitur, sed etiam insigni detrimento reipublicæ, cuius singulorum facultates nerui esse dicuntur, teste *Tullio*; vt hæctenus parum profuisse videatur, quod decemuiui priimum in suis legib. 12. tabul Impp. deinde, ac postremo I. C. illi veteres, ex quorum libris composita fuerunt Pandectæ in hac tutelari materia, quæ illis tantopere, ac merito curæ, & cordi fuit, priores illis promulgatis a se tot legibus, & constitutionibus, posteriores vero suis, tum ad eas leges interpretationibus, tractatibus, ac respōsis, hac vna in re plurimum sudarint, vt tutorum improbitatem & perfidiam retunderent, omnibusq; modis co-

ercerent, nec non omnem eis occasionem præriperent, oportunitatemque & ansam penitus amputarent, pupillos sibi creditos decipiendi & spoliandi, ac velut oues lupis custodiendos traditos hiantē ore latifq; faucibus deuorādi; Quod autem leges pupillis ad hanc diem non ita profuerint, vt oporteret, locupletissima, & certissima testis est experientia; Quod. n. quæso tribunal, quis forus, quæ curia nedum magnarum vrbiū, sed, & exiguorum oppidorū, ac pene dixerim vicorū, huiusmodi pupillorū aduersus tutores suos querelis vacat; culpa autē fortius, tam frequentis, tam pestiferi pupillis ipsis ac exitialis mali quibus nā adscribenda erit? An legibus ipsis? quasi illæ pupillorum huc vsq; vtilitati, atq; indemnitati nō dum plene consuluerint? Nequaquam: si n. remedia omnia, & singula, tam ordinaria, & ciuilia, quam etiâ extraordinaria, quæ sunt corporales coercitiones tutoribus soluendo nō existentibus, siue etiam existentibus, cum in officio, & rerum pupillarium administratione grauissime delinquant, puta rem minoris collusione habita inuadentes, quo casu deportantur, & bona eorum publicantur, *l. meminere. C. vnde vi. & not. Az. o. in Sum. C. ad eum tit. n. 5.* Quod si diligenter percurrere velimus, comperiemus profecto leges, ac iura pupillis sic omni ex parte affatim prospexisse, vt nihil vltius, aut parum sane desiderari queat, adeo, vt vix parentibus ipsis filiorum suorum, si patres sunt emancipatorum; si matres pupillorum tutoribus, cū minus diligēter, & ex fide tutelā gerunt, pepercerint, pauca sane indulserint, ad naturam respicientes, tantū abest, vt extraneis, atq; et sanguine cōiunctis tutoribus culpam, vel leuē in administratione commissam benigne condonarint, quin potius ab eis administrationis rationem ad sacculum, & peram reposcant; An igitur Magistratū, & iudicum, qui Ll. ministri sunt, proindeq; legum, iurisq; præscripta, & mandata seruare ad vnguē, & exsequi non oscitāter debent, imperitiæ, negligentia, aut auaritiæ hoc, quicquid mali est, pupillorum ceruicibus, bonisq; eorū iugiter imminens, imputabitur? Verum, vt, nec omnis culpa ab imperitis, vel negligentibus, aut malis magistratibus, ac iudicibus diuersti potest, quin bona illius pars, in eos deriuanda sit: sic etiam, nec omnis est illis adscribenda, cum alii etiam sint, qui istius culpe magna etiam ex parte participes sūt, immo plerūq; illius infolidum rei sunt; magistratibus, & iudicibus nihil de ea participantibus, nedum bonis, sed etiam malis. At quoniam sunt isti præter magistratus, iudicesq; per quos efficitur, vti leges de personis, rebusq; pupillorū tam diligenter, accurate, & prudenter cauētes, & sancientes, inutiles sæpenumero eisdem pupillis euadāt? Tutorum nimirum ipsi, cum vel parum probi sunt, ne dicam mali, qui ea potestate, quam sibi leges latissimam in pupillorum capitibus concesserūt, vt patet ex tutelæ diffinitione, in *prin. Inst. de tutel. & l. 1. ff. eod.* simulque sanguinis coniunctione, (si quæ illis cum pupillis intercedit, vt sæpius intercedere solet) legib. etiam ipsis, nedum patribus, tutelas ad propinquos fiducia sanguinis deferentibus insigniter abutentes in rerum pupillarium administratione, sic astute se gerunt, vt pupillorum vtilitatē cortice tenus, & in fronte præ se ferāt, aut fere suam rem agant, eorumq; patrimonium, lucrum suum, & prædam faciant, vt ob id nō minus vere, quam lepide, & apposite. Alberic. in *d. l. 1. ff. de tutel. tutoris etymologiam inuerse dixerit.*

tutores hodie non dici tutores, sed tollitores, quia pupillorum bona tollunt & furantur, cumq; praeuideant, fore cum male per eos ablata restituere ac velut indigesta euomere debeant, aduersus hunc euentum opportunis se antidotis, astuti vafrique praemununt, totam videlicet administrationem, eiusq; redditionem ac liberationem, quam blanditiis falsisque artibus, a pupillis non factis adultis, verius extorquent, quam iuste obtineant, vitiis alias, & errorib; ac fraudibus vndequa; scatentes, plerasque sic adaptantes, sub quaestis iuris coloribus adumbrantes, palliantesque, subditis cautionibus munientes, atque ita iniuriam ex iure elicientes, vt non modo ignaris, stultis, sed etiam peritis, circumspcctis, ac prudentib. iudicibus, immo ipsis perspicacissimis alioquin, & oculatissimis caussarū consultoribus, aduocatis & patronis, bona et mente praeditis, fucum saepenumero faciant, illosque egregie eludant, & intellectus aciem mirifice perstringat, sic vt in mala eorum caussa, bonum non raro exitum sortiantur, & per consequens ex sua improbitate, ac perfidia, commodum atque emolumentum, contra omnem iuris auctoritatē & rationem percipiant, sicut nunc sine dubio perciperent, vtinam mentiar, (neque enim meum vnquam tulit ingenium alicuius existimationem laedere) vt pertingam, quae creditae mihi caussae deseruiant, sic ordior:

Paulus & Stephanus Fauini patruī, & olim tutores Syluii Fauini, a quo nunc propter ipsius tutelā ab eis administratam, iudicalem molestiam patiuntur, vt sic tandem dubia aggrediar discutienda, contra eundem Syluium satis colorate, & subtiliter excitata, perciperent, inquam, Fauini fratres commodum maximum, & emolumentum ex minus fidei eorum administratione, cum magna & irreparabili nepotis iactura, si coloratis potius & subtilibus, vt proxime tetigi, quam solidis verisq; eorum rationibus, & argumentis, quibus ambo in summa generalem illam quidem amplam & plenam, sed totam fucatam, & fallacem liberationem eis a Syluiio factam, seu verius Syluiio ab ipsis extortam, & ereptam sustinere mordicus conantur, caussa iudex credulas & prauidicatas aures accommodaret; sed si eum bene noui, eius est prudentia, vt facile decipi, sicut nec pro eius integritate, a vero tramite flecti corrumpique nequeat, qua fiducia fretus ipse, qui pro Syluiio scribo, non verebor, neque frustra conabor, in duas illas praecipuas huius caussae arces, hoc est, rationis redditionem, & liberationem, de quibus solis contentio nobis est, cū aduersarii quiq; duo sunt aduersariorum propugnacula & praesidia, eo prorsus modo, hoc est, tribus ex partibus acriter rursus inuadere, etiam oppugnare, quō quibusue illam aduersarii nituntur defendere, ex quibus

Prima est, quod Paulus & Stephanus tutores, cum administrata tutela rationem Syluiio semel reddiderint, fuerintque ab eo in totum liberati, rursus compelli nequeant rationes iterum reddere, quasi minus perfecte & ex fide redditas.

Secunda esto, quod possint compelli, adhuc tamē eidē Syluiio incumbit onus probandi, rationes dolose, aut imperfecte fuisse redditas.

Tertia, etsi dolus in aliqua particula detegatur, rationes tamen ob talem dolum, nō in vniuersa redditione commissum, ex integro reddi non debere.

Has nos defensiuas propositiones, & conclusio-

nes in offensiuas, quo ad ipsos tutores defensiuas, rursus quoad pupillum, mutatis negatiuis in affirmatiuas, & affirmatiuis e diuerso in negatiuas, sic e diametro, & in oppositum retorquemus.

Primo, Paulum & Stephanum, cum administrata tutela rationem Syluiio fraudulenter reddiderint, iterum cogi posse, eas reddere, nil obstante subsecuta liberatione, quantumuis ampla, maxime, si ea fuit dolo obtenta, vt in hac specie obtentam fuisse, infra demonstrabitur.

Secundo, quod rationes imperfecte, & dolose fuerint redditae, id vero licet praecipuum atque vnicum sit fundamentum intentionis Syluii, non est tamen hoc ab eo probandum, cum talis allegata per Syluiū imperfectio & dolus, ex libro rationum a tutoribus confecto manifeste resultet: manifesta autem probatione non indigeant. l. i. ff. de in integr. restit. tit. generali. l. emptorem. §. i. ibiq; Bart. ff. de act. emt. & cap. euidentia. de accusat.

Tertio, dolum in parte non modica, praesertim vt hic, redditionis rationum admissum, efficere, vt rationes ex integro, & a capite reddi debeant.

Primam propositionem, siue conclusionem probo auctoritate & ratione.

Auctoritate tex. in primis in l. quamuis, ibiq; Castr. ff. de condit. & demonstrat. praeterquam, quod omnes Doctores, vel saltem maior & sanior pars, vnanimes concludunt, dationem dolose redditam & haberi pro non reddita, & ideo denuo ex integro reddendam esse, praecipue, si dolus verus interuenerit, & etiam liberatio dolose fuerit subsecuta. Non enim prodest talis liberatio, quamuis iurata. gloss. & DD. a Paulo Montano in hanc sententiam adducti, tract. de iur. tutel. & curat. c. 38. nume. 133. cum aliquot seqq. & alii etiam pro hac parte in aduersariis allegationibus siue dubiis, disputando cumulati, quibus addo ipse elegantissimum locum Paul. de Castr. consil. 343. vol. 1. vbi necit solidissimas rationes, las. cons. 219. vol. 2. iunct. cons. 14. vol. 3. Alb. consil. 597. num. 1. vol. 3. Neuiz. cons. 94. in fin. Gutter. de contr. iur. cap. 40. num. 7. cum seqq. Bero. consil. 191. num. 14. & seq. vol. 1. & consil. 128. num. 8. vol. 3. quos refert & sequitur Ramin. Iun. consil. 338. num. 43. vol. 3. Noue Anton. Sol. super Constit. Antiq. Sabaud. tit. de tut. & rat. distr. gloss. 5. num. 13. cum seqq. Flam. de Rub. consil. 5. num. 151. iunct. con. 29. num. 8. siue interuenerit laesio, aut deceptio, aut error, vel integre non sit reddita ab initio, non obstante amplitudine clausularum, etiam si allegetur, quod liber rationum factis calculis fuit laceratus. Pedroc. consil. 3. nume. 47. & 154.

Ratione itidem probatur, & quidem euidenti, quae desumitur ex l. quoniam ff. qui satisf. cog. cum similib. vbi dicitur, paria esse, vel nil referre, aliquid non fieri, vel male, & inutiliter fieri, quam etiam acute tetigit Montanus; vbi supra.

Accedit, quod si dolo reddita ratio retractari non posset, daretur occasio & materia delinquendi, contra l. conueniri. ff. de pact. dot. al. cum aliis eius generis. Nimis autem animati sunt ex se tutores (loquor de malis) ad depradandum in bonis pupilli, quam vt ad id etiam extrinsecus inuitentur, proposita facilitate ex eorum latere reddendae quoquomodo rationis, ex latere vero pupillorum iniecta difficultate reposcendarum a suis curatoribus rationum dolose redditarum; eo praetextu, quod semel bene vel male fuerint redditae. Et his consequenter tutores hoc modo facile

cum

um pupillorum iactura locupletarentur, contra. *nam hoc natura. ff. de condit. indeb.*

Nec moueor ex eo, quod ex aduerso obiicitur, auctoritates pro nobis adductas in longe diuersis terminis, a nostris versari, cum plerique eorum (vt in aduersario patrocinio in dubia conuerso asseritur) loquantur in casu, ubi rationem redditam fuisse aliter non constabat, quam ex simplici illius confessione, cui reddita fuerat: aliqui vero tractent de liberatione a minore facta, qui ius suum remittere, & donare non poterat, tum, quod caput est in omnibus illis casibus, in quibus concludunt allegati Doctores rursus reddendam esse rationem administrationis, omissa fuerat renuntiatio exceptionis doli. Hæc autem omnia cessant in hac nostra hypothesisi. Primo, quia in instrumento liberationis, de quo agitur, fuerunt insertæ rationes, vt ob id dici nequeat, de redditione rationum aliunde non constare, quam ex confessione eius, cui reddi debuerant. Secundo, quia Syluius, cui ratio reddebatur ante huiusmodi redditionem & liberationem, iam maior pronuntiatu fuerat, ideoque subsistit liberatio eius erga suos tutores, velut a maiore facta. Hanc autem pronuntiationem, ex eo non posse dici nullam, quia facta fuerit cum interuentu eorundem Pauli & Stephani agnatorum; qui sunt suspecti, vnde sequi videatur, liberationem exinde subsecutam nullam esse, ob non seruata formam a statuto nostro Papiensi. 119. circa minorum obligationes præscriptam. Siquidem statutum de pronuntiationibus faciendis in ordine 23. duplicem præscribat formam, alternatim & disiunctim seruandam, non coniunctim, vt probat particula seu syllaba (*vel*) inter vnam & alteram formam posita, quæ est disiunctiua & seu alternatiua, & ideo sufficit, ¹³ alteram ex his duabus formis, hoc est, quod vel ex aspectu, vel dicto & assertionem, & sacramento pronuntiandi, & duorum suorum attinentium, vel aliorum, de quibus ibi, maior quis 18. annis pronuntietur, esse seruata, cum ex alternatiuis, & sufficiat ¹⁴ alterutrum adimpleri, *c. in alternatiuis. de reg. iur. in 6.* vnde licet inutiliter exhibita fuisset, altera ex his duabus formis, videlicet præsentia agnatorum, qui erant tutores, de quorum re principaliter agebatur, id est, liberatione a tutela, cum tamen altera forma in pronuntiatione ex aspectu consistente, vtiliter seruata fuerit, vtile per inutile vitari non debet, *ex iuris locis & auctoritatibus ibi adductis.*

In hoc casu nostro & doli exceptioni expresse renuntiatum fuit, quo fit, vt sublata intelligatur omnis difficultas, cum duntaxat ex causa & veri doli possit reddita semel administrationis ratio retractari, *ex Menoch. cum aliis per eum congestis casu 209. num. 39. & 40.* Dolus autem verus, nedum præsumtus, perperam & post renuntiatam illius exceptionem allegatur, *ex Bar. Socin. in consiliis ibi relatis.* Quare præclusa censetur omnis via retractandi hanc liberationem iureiurando, & pacto eam non impugnandi: seu eidem non contrahendi firmatam, & insuper factam ex causa redditæ re ipsa non verbis rationis administrationis, & factam inquam a maiore, ob veniam ætatis impetratam, & cum expressa renuntiatione exceptionis doli, quibus omnibus concurrentibus, rationi non congruit, vt cogatur quis redditam administrationis rationem iterare, alioquin nullus esset litium finis, sed daretur progressus in infinitum. Con- ¹⁷ firmantur hæc omnia ex eo, quod liberatio & sui na-

tura est fauorabilis, latissime igitur est interpretanda, *ex l. Arrianus. ff. de obligat. & act. Socin. Jun. & Honded. ibidem citatis;* Nam respondeo dupliciter; Primo, quod etsi aliqui ex Doctoribus hic serio, & ex aduerso disputationis gratia in medium adducti, loquantur in terminis confessionis simplicis, vt supra, & item remissionis seu liberationis factæ a minore, & præsertim, quando in tali liberatione omissa fuit renuntiatio exceptionis doli, permulti tamen loquantur proprie in terminis nostris, nempe quando etiam constat aliter, quam per simplicem illius confessionem, cui ratio reddi debuit, ipsam rationem fuisse reuera redditam, vt si dolose reddita fuerit, adhuc reddi debeat, non obstante renuntiatione exceptionis doli, in liberatione expresse apposita: maxime vero, si & ipsa liberatio dolosa sit, D. D. autem ita loquentes, & pro nobis sentientes sunt Castr. Ias. & alii congesti per Rimin. Iun. *præcitato loco.* Secundo respondetur, quod licet Doctores ex latere nostro, & a nobis, & etiam ab aduersa parte allegati, loquerentur in simplici confessione eius, cui facta est rationis redditio, & etiam in minore ius suum remittente, & doli exceptioni expresse non renuntiante, adhuc tamen vicinus. Primum enim, quod ad confessionem attinet, dico, vt ratio p. reddita habeatur, sufficere, de ea ex huiusmodi simplici confessione liquere, *vt probat Cephal. pro aduersa parte allegatus, consil. 192. numero 8. 9. & 10.* deinde, quod iidem D. D. loquantur in minore ius suum remittente, quod facere non potuerit, & doli exceptioni non renuntiante. Id vero Syluii, causam in tuto ponit: nam quo tempore tutores suos liberauit, sicque ius suum remisit, reuera minor erat, nec obstat, quod pronuntiatu fuerit maior, quia illa pronuntiatio euidenter nulla est, quia tametsi citra manifestam cauillationem negari non possit, quin satis sit, alterutram ex præscriptis a statuto formis seruari, ratione superius relata, nihilominus tamen alia ratione neutra earum formarum seruata fuit, quia pronuntiatio non fuit facta a iudicante Papiæ, & a quo præcise voluit statutum fieri debere initio ipsius statuti, in illis verbis: *per alium quem iudicentem Ciuitatis Papiæ, imo nec ab ordinario iudicante rurali, sed a quodam locum tenente, id quod non potuit fieri, Arg. notatorum per Rol. a Vall. consil. 99. num. 27. volum. 1. & Rimin. Iun. consil. 5. nu. 192. volum. 1.* Nec potest suppleri & declarari hoc statutum, ex alio iam memorato & statuto 119. se ipsum declarante in eo, quod cum paulo ante in eodem capite cautum fuisset, ne quis minor possit bona sua in contractu vel distractu alteri obligare, nisi cum auctoritate potestatis Papiæ, vel eius iudicis, subiungit, hoc sic intelligi debere, si dicta persona fuerit in ciuitate Papiæ, vel Burgis (*sic enim loquitur*) ipsi ciuitati adhaerentibus. Si autem fuerit in territorio, tunc loco potestatis, vel sui iudicis, sit rector illius terræ, si rectorem habet præsentem, & si non habet, vel non est præsens, eius loco adhibeantur duo Vicarii, vel Consules dictæ terræ. Hæc enim suppletio & declaratio vnus statuti ex alio præsertim longo intervallo inter se distantibus, nullatenus est admittenda, obstrictam statutorum naturam, quæ talem suppletionem vel declarationem non patitur, maxime morum Papiensium, & quæ non possunt nec debent interpretari, sed intelligi, vt litera sonat, *vt expresse cauetur in eisdem statutis. cap. 83. in statut. criminal.* Et vero, si statuentes voluissent, posse hanc pronuntiationem ab

alio fieri. quam a Papiæ iudicante, sic illud hic expressissent, sic ut expresserunt. *in dict. cap. 119.* iuxta illud: non expressit, ergo noluit, *l. unica. §. si autem ad deficientis. C. deced. toll. Gabr. consi. 106. num. 37. vol. 2.*

Quod autem statuentes reuera noluerint, quempiam posse pronuntiari maiorem ab alio, quam a Papiæ iudicante, hoc est, Prætor, vel eius Iudice aut Vicario, etiam si pronuntiandus non fuerit in ciuitate, vel eius suburbii, sed duntaxat in territorio, hæc etiam viua ratione suadet, ex qua optime elicitur ratio differentie inter minorem alteri auctore iudice obligandum, & maiorem pronuntiandum, ut exinde sine iudice se obligare possit. Nam pronuntiare aliquem maiorem, ut deinde ita pronuntiatu liberet, hoc est, sine curatore vlllo & iudice, sed ex se contrahere vel distrahere possit, & bona sua obligare, perinde, ac si maior 25. annis esset, ut statuitur expresse *in d. cap. 23.* longe maioris momenti est, quam minorem auctore iudice alteri obligare, quia scilicet, iudicis præsentia omnem remouet fraudis suspicionem, qua remota, facile labi, & circumueniri potest minor, temere maior pronuntiatu contrahendo, vel distrahendo, aut aliud quoduis negotium gerendo, in quo lædi queat. Quare optimo & saluberrimo minoribus ipsis consilio videntur statuentes hanc facultatem pronuntiandi, quem maiorem maiori magistratui reseruasse, sicut iure communi & multa maioribus iudicibus reseruata fuere, minoribus vero denegata. *l. 1. & ibi late tradunt D. D. ff. de offic. eius cui mand. est iurisd. & l. 1. ff. de iurisd. om. iudic. & alibi sæpe,* ita ut nec rationem habuerint qualiscunq; dispendii ac molestie per eos, qui procul ab vrbe distantes ad eam pro tali pronuntiatione proficisci coguntur; ex duobus etenim malis minus elegerunt, præclare *Tholosan. tract. de usur. lib. 2. cap. 4. num. 7.* Minus autem malum est pati hoc dispendium, hancque longi itineris molestiam absorbere, quam minorem falso maiorem pronuntiatu, sæpius in rebus suis, vel sua facilitate, vel alterius circumuentione periclitari. Cum itaque forma statuti & non fuerit seruata, quia non iudicans Papiæ, sed alius extra ciuitatem substitutus pedanei iudicis loci, ubi liberatio facta fuit, & quidem literarum prorsus ignarus, & rusticus, ut mihi ex facto suggeritur, Syluium maiorem pronuntiauit, sequitur ob hanc formæ omissionem, actum vitari. *l. Iulianus. Ad exhib. cum aliis passim obuiis iuribus & auctoritatibus,* & idcirco pronuntiationem inuvalidam & nullam esse, & exinde nulla quoq; redditur liberatio, & omnia in ea comprehensa, cum vim omnem, vna cum liberatione ipsa pronuntiatione capiat: sunt enim correspectiua habilitatio & liberatio, unde vnum inest alteri, & vno sublato ruit aliud. *Crau. consi. 153. num. 8. consi. 179. num. 9. & consilio 230. nu. 2.* Quæ ratione frustra obiicitur Syluius, quod exceptionem doli mali in ea liberatione renuntiauerit, quod tamen falsum est, quia in tota illa liberatione nulla reperitur expressa, & specialis doli renuntiatio, quæ omnimodo requiritur, & non sufficiente generali omnium exceptionum renuntiatione, in qua nunquam dolus intelligitur comprehensus. *lege Aurelio. §. Caius. l. Lucius. si quis rationes, & l. non solum. ult. §. pen. ff. de lib. leg. l. tres fratres. ff. de pact. & l. creditores. §. Lucius. ff. mand.* Et ut ibi Doctores, non subsistente liberatione, ut non subsistit, propter pronuntiationis inualiditatem, ipsa quoque concidit renun-

tatio, & quæ pars est siue accessio liberationis ex *Reg. cum principalis. ff. de reg. iur. reg. accessorium, de reg. iur. in 6.* Præterea obseruandum est ex *Castr. d. consil. 343. colum. 2.* inquit, quod licet in generali quietatione inter viuos, censeatur remissus dolus præteritus, attamen arrogat locum duntaxat, & quando nihil adest dolosi: secus vbi aliquid adest, ut hic. 26

Vitium autem & morbus, quibus hi duo simultanei actus, pronuntiatio & liberatio laborant & infecti sunt, est dolus, qui ex libro rationum euidenter & multipliciter resultat & tum ratione confusæ, præpositæ, imperfectæ ac mutilæ scriptionis, tum magis in specie ob omissa non pauca, neque ea modica pupilli credita, vel ea non exacta, quæ exigere potuerunt, & soluta temere, ac iterata eiusdem debita, ut ipsa rationum inspectio planissimum faciet, hanc meam doli veri deductionem, ut aliunde illam perquirere non oporteat, cum sola omisso confectionis libri rationum distincti, & ordinati, vel infidelis descriptio arguat verum dolum administratorum, non attemptata redditione ratiociniorum in foliis & notulis, chartisue, non in codicibus, *Petr. de Ubald. tracta. de duob. fratr. par. 12. num. 7.* Ex quibus verus dolum tutorum deprehenditur, non solum administrationis, sed etiam pronuntiationis & liberationis. *Montan. d. cap. 138. cum trib. seqq.* Licet autem verus dolus exinde non deprehenderetur, sed tantum præsumtus, idem esset, & modo vrgens & vehemens sit doli præsumtio: hoc enim casu dolus præsumtus vero comparatur, sicut mala fides & præsumpta veræ; *latissime Rol. a Vall. consi. 49. volum. 1. Rimin. Iun. consi. 43. volum. 1. & abunde Gutter. d. tract. & cap. num. 18. cum seqq.* vbi propterea fallam esse aduersariam demonstrat assertionem, quod solum ex vero dolo retractari possit rationis redditio semel facta. Hoc autem ipsum, quod dolus ex proxime recitatis indicibus resultat, ego sic dilucidè explico, quoquo modo tutores pupillum suum in administratione deceperunt, eodem etiam modo in obtinenda ab eo liberatione, quam verius ab eo extorserunt, quam obtinuerunt, id quod etiam de pronuntiatione a iudice obtenta dici potest, ita ut dolus in ratione & administratione admissus, in ipsam pariter liberationem influxerit. Nam & cum initium cuiusque actionis, siue gestio-
nis vitiosum est, reliqua quoque ab eo manantia, necesse est sint vitiosa, iuxta illud: *a Primordio tituli posterior formatur euentus,* & talis est & causa deriuatiua, qualis productiua seu primitiua, *Bald. consilio 116. volum. 1.* & dato vno inconuenienti, plura exinde sequuntur inconuenientia, & cui non absimile est vulgatum illud, modicum fermenti totam massam corrumpere. 27
28
29
30
31
32
33

Hic autem locus ubi agitur de vero, aut saltem vehementer præsumto dolo tutorum, non tantum in administratione & rationum redditione, sed etiam in pronuntiatione, simulque liberatione admissa, postulat, cogitque me in eo paulisper immorari, hancque deceptionem, quoad pronuntiationem & liberationem ipsam latius exaggerare, sicque in aperto ponere, ut frustra eam tutores quesitis ex iure coloribus, hoc est, cautionibus, & quasi nubeculis velare, ac tegere conati fuerint, iam dixi, & nunc repeto, quia necesse est, quod ex libro rationum apertissime constat de dolo tutorum in administratione, non vna in re, sed in maiori administrationis parte, & ex consequenti etiam

etiam in redditione rationum multipliciter admissio, & quidem vero, nedum præsumto, postquam inexplorate, inexplicate atque confuse, & ut veteri proverbio circumfertur, in folle, † exhibitæ sunt rationes, liberatioq; ipsa censetur facta, si verum est in ea narratum, id quod iustificatur per ostensionem computorū, seu per revisionem, allegato errore calculorum. *Remin. d. consi. 338. num. 53 cum seqq. Alb. cons. 2. nu. 14. volum. 1. & cons. 392. num. 8. volum. 2.* Posito itaque pro constanti tali dolo, dico non potuisse etiam sine dolo Sylvium maiorem pronuntiari, & tutores exinde liberari, idque non tam rationibus superius adductis, illa præsertim, quia dolus administrationis rationis redditionem, pronuntiationem atque liberationem, contagio quodam infecerit, ut idem propterea dolus omnes enarratos actus inuaserit & occuparit, sed alia ratione, qua efficitur, ut alius propemodum, ac novus dolus priori dolo additus in pronuntiatione ac liberatione, imo etiam in rationum confectio, & earum redditione, admissus fuerit a priore diuersus, diuersus in quā re, non proposito, quia quoad illud onus, ab alio nō differt. Ratio autem hæc est, quod sicut tutores pupillum in administratione fraudarunt, in eo quod rem illius in lucrum suum proprium, & compendium conuerterunt, quam fraudem ex notulis rationū elicio, quod plane sufficit, ut non semel dixi, & re ad partes discussa, tuetur *Gutter. loco allegato*, in quo leguntur iteratæ solutiones æris alieni, iam alias soluti, ut ex summis extractis & exhibitis manifeste ostenditur, item minores summæ pupilli debitæ, cum maiores fuisse alibi ex prædictis foliis appareat, & denique multa aliter scripta, quam scribi debuerant, unde nullus profecto, nisi plane cæcus, non perspicit ac videt apertam fraudem, a tutoribus in administratione commissam, quam ut tegerent, aut quoquomodo palliarent, librū rationum, modo proxime relato confecerunt, secundumque eum rationes reddiderunt, sicque decipientes, seipsos egregie deceperunt, dum putarunt inde maxime tegi posse fraudem suam, unde potissimum & manifeste fuit detecta, ut singulariter colligit dolum in liberatione per administratorem affectata, *Anton. Sola. super constit. Antiq. Sabaud. d. tit. de minor. ac rat. distrab. gloss. 5. num. 13. cum seqq.* adeo verum est, simulationes diu latere non posse, iuxta illud, simulatum quicquam † non potest esse diuturnum, tutores in hoc modo fraudarunt. Conscii namque ipsi male a se, & dolose gestæ administrationis, necesse est, nisi hanc suam fraudem religione tacti ultro fateri, seq; dedere, aut stulti improbi esse vellent, illam omnibus modis, viisque sic occultarent & profunde abderent, ne quandoque erumperet, ea de causā librum rationum, ita confecerunt, rationesque ipsas reddiderunt, ut supra exposui: supererat duntaxat, ut a Sylvio pubere administrationis & totius tutelæ sarcina liberarentur; sed huic liberationi impedimento erat minor Sylvi ætas, quid facerent? nisi ut ad vulgare illud, & quotidianum; ut ipsis tutoribus facile, expeditum ac salutare, ita pupillis manifeste damnosum † & exitiale, ut quotidiana docet experientia. Neque enim in re aperta dissimulare possum, statuti remedium pronuntiandi eum maiorem confagerent, in qua pronuntiatione nulla talis requiritur causæ cognitio, a competenti iudice adhibenda, † sicut in veniæ ætatis impetratione, *leg. omnes. C. de his. qui ven. ætat. impetr.* sed sat est (ut sci-

licet facilius possent, & impune tutores in rebus pupillaribus grassari, via tam facili ad se liberandum eis proposita) eam vel in iudicio, vel extra fieri, vel ex solo pronuntiandi aspectu quasi certissimo ætatis iudicio, ac non potius fallacissimo, vel ex interuentu duorum attinentium affinium, seu vicinorum bonæ opinionis, conditionis & famæ (si Deo placet) quasi non vsitatum, & quotidianum sit, hæc verba in hisce pronuntiationibus simpliciter, hoc est, nulla præuia istarum qualitatū inquisitione, quam tamen statutum † non obscure exigit, apponere, sicuti etiā quotidianum est & assiduum, quoquomodo iurare ab eisdem attinentibus, seu vicinis, circa ætatem propriam ipsius minoris, nec non, & circa eius prudentiam, ut a statuto præscribitur. Ideo curarunt statim reddita per eos ratione, Sylvium maiorem pronuntiari, simulque seipsos liberari. Pronuntiatus fuit, ipsique eodem actu liberati per eum, qui nondum erat capax huius cognitionis, & qui secutus fuit assertionem Patruorum. Videamus igitur primo de hac pronuntiatione, qua vna sustinetur ipsa liberatio, quæ fuit causā finalis pronuntiationis: quoad ipsos tutores Pronuntiatus, inquam fuit maior Sylvius; Sed rogo, a quonam & quibus presentibus? Pronuntiavit eum maior quis? an Papæ Iudicis, ut ipsum, haud dubie flagitat statutum, aut saltem eius loci, ubi pronuntiatio & liberatio facta fuit, rerum forensium non ignarus? Minime vero: neque enim talem hominem adhiberi expediebat tutoribus, qui sagacitate sua posset eorū imposturā aliquo modo subodorari, & ob id non ita temere, ut ipse cupiebat, sed maturius in pronuntiando se gereret, idcirco eum adhibuerunt, qui huic actui sic præesset, ut insigne tabernæ, rusticum hominem videlicet, ut literarum ignarum, sic omnium civilium ac forensium negotiorum prorsus expertem, cui propterea omnium rerum ignaro, facile persuaderent quæ vellent, & e eorū essent, vel prece aut pretio inducerent, aut etiā minis cogerent ad pronuntiandum, Sylvium 18. annis maiorem esse: licet minor esset, & item ad auctoritatem suam, & loci rectoris, seu iudicis substitutum subsequenti liberationi interponendam; Huic autem pronuntiationi quinā interfuerunt, ex his, quos statutum interesse voluit, si aliter, quam ex aspectu pronuntiatio fieret, vel etiam utroque modo fieret, a statuto alternatim præscripto? Ipsimet tutores, tanquam proximiores Sylvi agnati: eo scilicet miserrimum, pro dolor deuentum est, ut iam sanguis sanguini non parcat, sed eum † prodat, quem maxime seruare debuit. Verum animaduertentes, viri optimi hunc eorum interuentum, uti agnatorum, nihil sibi, velut suspectis, profuturum, utramque formam statutariam coniunxerunt, ut si pronuntiatio altera ex eis inutilis existens, seu vno pede vacillaret, ab altera sustineretur in iudicio ex aspectu consistente, sed neutram sustineri, iam ante ostendimus. Dolus igitur, primo in administratione admissus, tum in libri confectio, & rationis redditione iteratus, & minus idoneæ personæ in pronuntiatione adhibitæ, si totā ipsam pronuntiationem dolosam non reddunt, quid aliud reddere possit, haud satis scio: dolosa autem pronuntiatio, † dolosam quoque in totum reddit liberationem, sic ut neutra iuribus subsistat, sed inuolida omni ex parte, nullaque sit, etiam si desuper esset iuratum vel transactum, ut docet *Montanus ubi supra, num. 142. & 143. & notanter Remin. d. consilio 338.*

vbi diluit obiecta circa iuramentum, circa Iudicis decretum, circa amplissimas renuntiationes, & circa alia, &c. si quo casu teneret, saltem aduersus vtramq; Syluius restitui debet, D. Odd. *de restit. in integr. artic. 9. & num. 23. artic. 9. cum seq. atque Mauri. eod. tract. cap. 226.*

Nec quicquam prodest tutoribus renuntiatio
 44 exceptionis doli in liberatione † appositā, cum eodem vitio laboret, quo ipsa liberatio, cui⁹ est pars. Eadem enim est ratio partis, quę toti⁹, *l. quę de tota ff. de rei vendit.* Et vere quis non videt, tutores eundem dolum adhibuisse in hac doli renuntiatione, quam in liberatione adhibuerant? vt qui optime norunt, vel sua, vel aliena prudentia instructi, liberationem generalem non comprehendere ea, quę dolose gesta sunt, vt ante probatum fuit, ideo specialem doli exceptionem remissionem procurarunt, quę etiam ex stylo notariorum assuescit poni inter clausulas accessorias instrumentorum; vt hoc pacto omnem Syluium aditum obstruerent ipsam quandoq; liberationem, quamuis iustissime, impugnandi, seque proinde aduersus omnem pariter hac de re futuram molestiam validis pręsidiis pręmunirent, pręsidiis, inquam, ob malam eorum causam tuendam a iure, tum communi, tum statuario accersitis, sicq; remediis vtriusque iuris, summa æquitate ad eorum liberationem inuentis, qui aliena negotia, vel etiam inuiti, vt tutores, vel volentes, vt omnes negotiorum gestores, probe fideliterq; & vtiliter gesserunt, ne suum alioquin officium illis damnosum esset, vt dicitur *in l. si quis ex signatorib. ff. quemadm. testam. aper.* aperte abutentes, ea; inuentione æquissima vsu, seu verius abusu iniquissima facientes, adeo verum est, quod vulgo circumfertur, condita lege † eius fraudandę rationem
 46 illico inuentam esse. Quare non maior est habenda ratio renuntiationis exceptionis doli, quando illi expresse, & in specie renuntiatum fuisset, quod falsum esse iam ante diximus, quam haberi debeat totius liberationis, in qua renuntiatio includitur.

Nec subleuat sequens illa ratio, quod aperta hoc modo via liberationis huiusmodi, passim retractandi nunquam lites finirentur, quia arrogat locum in tutoribus bona mente pręditis, cum non sit toleranda
 47 exemplo tam pernicioso tutorum perfidia † prętextu finiendarum litium, cum magna pupillorum læsione ac damno.

Minus prodest dicere, quod liberatio sit fauorabilis, & ideo latissime interpretanda, quia intelligitur de liberatione sincere & iuste obtenta, non dolose & inique extorta, ne alias dolus, & fraus suo auctori patrocinetur, *lege fina. C. si tut. vel cur. fals. alleg. & lege transactiones. Cod. de transactio. & ne inde iniuria nascatur, vnde iura prodeunt, l. meminerint. Cod. vnde vi.*

Non moueor insuper auctoritatib. in oppositum huius primę conclusionis adductis. Etenim Cephalus primo loco allegatus *d. consilio 193.* non pugnat contra nos, cum loquatur de liberatione facta † ab
 48 eo, qui legitimę ætatis erat, quę etiam fuit iterum atque iterum, vt inquit ipse initio consilii, reiterata, & ideo nimirum, si potuit ius suum valide remittere, rationibus & argumentis ibidem adductis: nos autē loquimur de liberatione correspectiua, eademque facta ab eo, qui reuera erat minor, dolose tamen vel af-

fectate, ac perperam habitatus maior, quę habilitatio, tametsi repręsentet maiorem eum, qui vere minor est, non ideo supplet prudentiam & sagacitatem, vt dicitur de iuramento, sicuti notant omnes Doctores ad text. *in authent. sacramenta puerum. Cod. si aduers. vend. & Seraphin. de priuil. iur. priuil. 83.* Menochius pręterea, Mascardus & Bartolus, Socinus, locis ibi relatis loquuntur, cessante fraude, vel dolo administratoris, vltra quod qui pro nobis sentiunt, aduersariis numero superiores sunt, auctoritate quoq; non inferiores. Potest igitur liberatio quantumuis generalis, ampla & plena, ob dolum siue verum, seu vehementer pręsumtum, vt supra admissum retractari, seu verius nulla declarari, vt idcirco rationes iterato reddi debeant, pręsertim quando ex tali liberatione resultaret † enormis læsio
 49 ipsius liberantis, quę hic resultat, vt iam dictę extractę e libro rationum summę locupletem & certam fidem faciunt, quę etiam sola dolosam efficit ipsam liberationem. *Montan. d. cap. 34. num. 144.* Neque enim credendum est tam supinum fuisse Syluium, vt si ad hanc immodicam læsionem aduertisset, aut verius, si eius ætatis fuisset, vt ad illam aduerrere potuisset, tutores suos, quamuis patruos, non sic facile liberasset, sua temere iactando, seque ipsum spoliando, vt ipsis de se male meritis benefaceret, *l. cum de indebito. ff. de probat.*

Neque hic curandum est aut disceptandum, an doli actio sit exstincta, quę biennio finitur. *lege fina. Cod. de dolo,* quod pars aduersa tentauit dicere, dubie tamen, vt ostendit † verbū (*forte*) ibi appositum, quia Syluius hic non intendit actionem de dolo, sed tutelę, quę per liberationem nullam existentem nō fuit exstincta: tum, si esset exstincta, non tamen desunt alia remedia perueniendi ad petitam iterationem redditionis rationum triginta annorum metam habentia, *lege aduersus. Cod. de neg. gest. puta officium iudicis in summa æquitate consistens, aut in integrum restitutio, quę omnia remedia, † & si*
 51 quę talia sunt opportuniora, intelliguntur beneficio salutarium clausularum in petitionem deductarum.

Supereft tertia conclusio, quę sic probatur, vt ratio plene reddi debeat, non pro parte, ex eo, quia rationis redditio est † quid indiuiduum, vt idcirco pro
 52 parte pręstari nequeat. *Bald. in l. si plures. num. 17. C. de cond. insert. in l. cui fundus. ff. de condit. & dem. quem refert sequiturq; Montan. d. cap. 38. num. 93. & 94. & Damhaud. in pupill. Patrocin. cap. 3. num. 14.* Addo text. *in l. at qui natura. ff. de neg. gest. Ant. Solan. d. loco. gloss. 4. num. 37.* Maxime vero indiuidua est illa rationis redditio, quę fit ex causa tutelę, quia & ipsa quoque tutela indiuidua est, etiam si a testatore, vel a iudice diuisio fiat. *l. inter tutores. ff. de admin. tut. & ibi Bartolus. Montan. dicto tract. de iur. tutel. & curat. cap. 39. num. 95.*

Ratione etiam probatur, tutelam & rationis redditionem esse indiuidua, quia tutela nil aliud est, quam defensio personę principaliter, secundario rerum, & quidem vniuersarum, non particularium, dicto §. certa autem rei. *Instit. de tutel. §. dat. Instit. de excusatio. tut. lege certarum. l. sed & si. & l. & quia. ff. de test. tutel. lege si tamen tutor. ff. de tutel. gloss. in §. verbo data. Instit. de tutel. & in §. ad certum, verbo persona, Instit. qui testam. tut. quę defensio pro parte fieri non potest, tum quia est*
 quid

quid meri facti, quod diuisionem non recipit, l. 2. §. *harum. l. 4. §. Cato. l. stipulationes non diuiduntur, & l. in executione, §. secundo. ff. de verbo. obligat. & in his locis DD.* tum quia defensio hæc in solidum fieri debet: nam pro parte facta non satisfacit, neque enim in vna re defensio, in alia indefensio in solidum dici potest defensio; rationis quoque redditio plus facti habet, quam dationis: immo principaliter est facti, & et si in necessariam quandam consequentiam dationem contineat, quæ non attenditur. l. 1. ff. de auct. tut. & multa facta secum trahit omnia necessario explicanda, & prius exsequenda, quam ad dationem deueniatur cuiusmodi est rationes edere, calculare, dispungere, ipsa rationum volumina exhibere, deque singulis instruere, quæ nemo negat esse meri facti, egregie moderniores Galli. ad l. 2. num. 33. ff. de verb. oblig. nec posse pro parte explicari, quia non videtur aliquid actum, dum aliquid superest agendum. l. penult. in fin. C. de his, quib. ut ind. Itaque non attenditur, ut falso ex aduerso supponitur, quod in redditione rationum res comprehendantur diuiduæ, ut vinum, oleum, frumentum, pecunia, & alia eius generis, sed substantia ipsius redditionis, quæ præcipue in facto consistit: alias etiam insulæ fabricatio esset diuidua, quia fabricationis materia est diuidua, ut sunt lapides, cæmenta, calx, tigna, & huiusmodi; exemplū simile proponitur in §. 1. Instit. de reb. corp. & incorp. ubi hæreditas dicitur quid incorporeum, licet in ea sint multa corpora, nec officit huic indiuiduitati generalitas, quæ tutelæ iudicio dicitur inesse, ex Maran. in aduersariis allegationibus citato; quia tutelæ & rationis indiuiduitatem, non ex multiplicitate rerum in iis duobus actibus comprehensarum æstimamus, ut proxime ostendi, sed ex substantia ipsius tutelæ in defensione consistente, quæ facti est, & redditionis rationis, in qua principaliter facta continentur, quorū pluralitas & vanitas, non magis hanc indiuiduitatem vitiant & corrumpunt, quam fabricationis indiuiduitatem vitient, & corrumpant plura quoque; & diuersa factorum genera, quæ in fabricatione interueniunt, quæ neminem latent.

Neque verum est, quod redditio rationis tantam afferat utilitatem in parte, quoad partem, quantam in tota quoad totam, quia sicut defensio pupilli in parte non satisfacit, ut supra probaui, ita nec redditio rationis, quæ nil aliud est, quam probatio, quam vulgus iustificationem appellat, talis defensionis, ultra quod regula locum sibi vendicat in obligatione, certam quantitatem vel speciem continente. ut probatur in d. l. in executione. §. pro parte ff. de ver. oblig. Solutio enim partis quantitatis, vel speciei, tantam affert utilitatem respectu partis, quantam totum respectu totius: non autem in ea re, quæ ex multis factis & dationibus constat, sicut est rationis redditio, in qua non potest considerari pars redditionis, eandem afferens utilitatem, ratione partis, quantam affert redditio in totum ratio, respectu totius redditionis, cum possit esse tale factum, & talis datio, cuius nondum sit reddita ratio, quæ maiorem secum afferat utilitatem, aut damnum, quam plura alia facta & dationes in vnum coactæ, & quarum reddita fuerit ratio, maxime respectu culpæ, aut doli tutoris.

Viterius quantitas & species sunt diuiduæ, illa sua natura, hæc vero per æstimationem: redditio vero rationis, nullam certam continet speciem, vel quantitatem, sed ut plurimum multa facta inter se diuersa,

licet vna ad aliam subordinata, & ad vnum finem tendentia, quæ tota sua natura sunt indiuidua, ut late & docte probat Gomez. in tract. de indiuiduis, tom. 2. cap. 10. Ergo cum rationis redditio pro parte fieri nequeat, sed plene reddi debeat: hic autem redditio rationis pro qua parte dolose facta est, pro non facta habeatur, consequens, ut circumscripta tali parte non possit dici plane reddita ratio, sed tantum pro parte, ergo ex integro reddenda est ratio, & cum versemur in indiuiduis, vtile per inutile vitiatur; nec obstat, quod vbi liberatio est legata, vel rationum redditio remissa, liberatio & remissio locum non habeant in his, in quibus doli nomine possit agi: secus in aliis iuribus ex aduerso citatis, ut in quibus dolus non fuit commissus, teneat liberatio. Loquuntur enim illa iura in liberatione a maiore facta, & dolose non obtenta, & sic diuersa ab hac nostra liberatione a minore facta, & per dolum tutoris extorta, ut supra demonstratum fuit.

Ex omnibus colligo, iustissimam videri mihi petitionem Syluii Fauini, circa compellendos eius patruos, & olim tutores ad iterandam redditionem rationis eorum administrationis, semel quidem ab eis, sed male, nec ex fide factam, excepto semper meliore iudicio.

INSPECTIO SEPTIMA.

ARGUMENTVM.

Factumne, an facti causa sit attendenda, distinguendo decedit.

SVMARIA.

- 1 Causa proxima in facto spectatur, remota non.
- 2 Causa mediata non debet attendi, sed immediata.
- 3 Causa non subsistente in ciuilibus, factum per errorem intelligitur.
- 4 Sine causa renuntiationes, promissiones, obligationes, & alia huiusmodi erronea presumuntur, interueniente etiam stipulatione, iccirco & reuocari possunt, etiam per heredes, & num. 6.
- 5 Sine causa confessionis articulus, declaratur remissus.

FACTI causa vtrum sit inspicienda, vel ipsum factum spectari oporteat: distinguitur inter causam proximam & remotam; ea namque debet attendi, & hæc nequaquam, sicuti nec ipsum factum inspicitur. l. verum. 39 ff. de furt. glo. ad c. et si Christus vers. ex causa, de iure iur. Crauet. consi. 201. num. 25. & consi. 253. num. 2. Decian. consi. 96. nu. 27. vol. 3. & Surd. consi. 393. num. 39. volum. 3. Et huc pertinent nonnulla exempla congesta per D. Menoch. tractat. de presumt. lib. 3. presumt. 6. num. 37. quibus regulam exornat; Quod causa mediata non debet attendi, & sed immediata, quæ adeo vera sunt, ut in ciuilibus, si causa non subsistat, factum & intelligatur per errorem. Quod facit ad renuntiationes, ad promissiones & obligationes sine causa susceptas, & ad confessiones huiusmodi, ut præsumantur erroneæ, & quamuis adiecta sit stipulatio. l. generaliter. C. de non numer. pecun. l. 2. §. circa. ff. de dol. mal. except. c. si cautio. ubi Felyn. & Abbas, de fid. instrum. Alex. consi. 13. num. 2. 3. volum. 1. ut ex Marfil. Decia. Paris. Cepha. alijsq. permultis concludit Surd. consi. 431. nu. 29. copiose Mascard. de probat. conclus. 345. ubi multifariam sine causa confessionis & articulum declarat. Et possunt reuocari & etiā per heredes renuntiantium vel confitentium, Cephal. consi. 532. nu. 25. vol. 4. & Surd. decis. 130. num. 2.

INSPECTIO OCTAVA.

ARGUMENTVM.

- ¶ Facta in continenti præordinata præsumuntur, & contractuum continuatio ostendit, idem finale motuum in fuisse, aliaq; ad arduæ l. lecta. ff. si cert. pet. intellectum spectantia, enucleantur.

SUMMARI.

- 1 Factum in continenti præordinatum præsumitur.
- 2 Contractuum continuatio indicat, idem finale motuum in fuisse, ut dicitur de consequentia titulorum ac possessionum.
- 3 Ad intellectum l. lecta. ff. si cert. pet. nonnulla omni adnotatione digna.
- 4 Ad finem ordinata, secundum naturam finis regulantur.
- 5 Correspectiuitatis iuris effectus is est, factum ut vnum alteri insit, eoque sublato, tollatur ut & aliud, & in hoc dogmate latius enagatur auctor.
- 6 De correspectiuitatis materia remissive.
- 7 Contractus vnus, quando alteri correspectiuus esse possit, remissive itidem.
- 8 In locatione vectigalium plurium, diuersis personis facta, quid iuris, contra Bursatium.
- 9 Exceptio, quæ descendit ex contractu, qui deposito sit correspectiuus, contra depositum admittitur.
- 10 Intellectus ad l. penult. C. Depositum.

- 1 **F**ACTVM in continenti præsumitur præordinatum, & propter contractuum continuationem intelligitur idem finale & motuum inesse; Materia est l. lecta. ff. si cert. pet. sicuti continuatio & consequentia titulorum & possessionis præstat ad probationem identitatis rei, Bald. in lege 2. C. de pat. pot. Fulgof. consil. 145. & Natt. consil. 235. nu. 17. quia quæ ordinantur ad finem, regulantur secundum & naturam finis, sic ex Bald. Gemin. & Corset. ratiocinatur Rimin. Iun. 779. num. 100. & seqq. volum. 7. Vnde corruauit 5 correspectiuitatis (ut aiunt) ius, & quod efficit, ut vnum factum insit alteri, & vno sublato vel annullato, corruat & aliud, Crauet. consil. 11. nu. 3. consil. 179. num. 13. & consil. 230. num. 2. maxime, vbi actus vnico explicatur contextu, fiuntque eodem tempore, eodem loco, coram eisdem testibus, & per eundem notarium, Afflict. decis. 306. in fin. Fran. March. decis. 478. num. 8. part. 1. Natt. consil. 449. num. 8. Bursat. consil. 175. nu. 1. 2. & quam materiam & plene expendit Gabriel. su. commun. tit. de presumptio. conclus. 13. Addo Crauet. consil. 151. & seq. in fin. vbi mentionem facit de tempore, intra quod possit suspicari, quod vnus contractus sit alteri correspectiuus, Rot. Rom. teste Caputaquen. decis. 235. par. 1. Seraphin. de privileg. iurament. privileg. 107. num. 24. & seqq. D. Menoch. lib. 6. presumt. 12. Cepha. consil. 198. num. 21. & consil. 719. num. 24. & seqq. Alb. consil. 178. volum. 1. Franch. decis. 126. num. 3. part. 1. & Mascard. de probatio. conclus. 924. Sic in locatione plurium latorum (ut cum vulgo loquar) firmat Iason consil. 229. num. 15. volum. 1. & in materia plurium locationum, factarum personis quocumque & diuersis, concludit Becci. consil. 92. nulla habita ratione eorum, quæ protulit Bursat. d. consilio 195. nu. 23. volum. 2. asseuerans, correspectiuitatem non adesse, vbi adest personarum diuersitas: quoniam imo oppositum est verius, dum modo idem sit negotium, quo de agitur, Crauet. consil. 949. num. 18. & 19. vol. 5. Dom. Menoch. consil. 109. num. 9. & dicta presumt. 12.

num. 31. Insuper silentio inuoluenda non est solennis decisio Corn. consil. 61. volum. 3. Crauet. consil. 924. num. 4. volum. 5. & Socin. sen. consil. 143. num. 14. vol. 1. vbi concorditer vno ore inquirunt, quod contra depositum admittitur exceptio, & quæ descendit ex contractu illi correspectiuo. Quemadmodum si pretium redactum ex venditione prædii, repente peruenit pro cautione emtoris, tit. depositi, ad manus alicuius camporis vel probi mercatoris, ne forte otiosa interea maneat pecunia, iuxta limites depositi regularis, vel facti apud personam priuatam, Alex. consil. 80. volum. 3. Certe si res vendita non tradatur emtori, potest uti exceptione rei non traditæ, ad impediendam restitutionem depositi: multo magis si deposita reperiatur pecunia, penes eundem emtorem forte negotiatorem, quo sensu declaratur tex. in l. pen. C. deposit. & vbi depositarius sine dilatione compellendus est ad restitutionem, remota omni exceptione, etiam compensationis vel protestationis inhibitoriæ, si constet de actuali deposito, quod naturale vocant. Natt. consilio 438. & Cioffius consilio 85. libro 1.

INSPECTIO IX.

ARGUMENTVM.

- ¶ Facto proprio quando contraueniri possit.

SUMMARI.

- 1 Factum, quod proprio nomine valide processit, ne a Fisco quidem impugnari potest.
- 2 Factum proprium Prælati & ecclesiæ Rector impugnavit potest, si id ecclesiæ præiudicet.
- 3 Prælati, Tutor, Curator & pater, legitimus filii administrator, quo casu iuramento suo, etiam non petita illius absolutione, contrauenire possint, & ratio.
- 4 Factum, si de nullitate agatur, quando reuocabile.
- 5 Alienans scienter, bona ex fideicommissis alienari prohibita, alienata non reuocat.
- 6 Factum nullum, fauore publico, a quouis impugnari potest.
- 7 Factum nullum, fauore privato, quando impugnabile.
- 8 Actus in fraudem legis, aut statuti non reuocatur.
- 9 In simulato contractu, licet proprio facto contrauenire.
- 10 Quod in facto proprio, idem quoque in facto defuncti, & facto præter legem obtinet.
- 11 Facta omnia vel secundum legem, vel contra legem, vel præter legem sunt.

QVando factum proprium possit quis impugnare; inuoluta est quæstio, explicari cœpta Rot. Rom. decis. 110. num. 13. cum quatuor seqq. par. 2. in notissimis: & per Surd. consil. 284. volum. 2. Sed clariorem ego nitar afferre distinctionem in hunc modum: Aut enim factum processit valide, & tunc & non potest impugnari, legē post mortem ff. de adoption. etiam si Fiscus sit. Peregr. de iur. fisci. lib. 6. tit. 1. num. 34. utique si res proprio nomine gesta sit: secus si nomine alterius, veluti in Prælato, Rectore, & in administratore ecclesiæ, qui potest impugnare proprium factum, si est & præiudiciale Ecclesiæ, gloss. & Abb. ad cap. si quis presbyterorum. de rebus eccles. non alienan. iterum glo. ad cap. primum. vers. contractum, de restitu. in integrum. in 6. & Bero. quæstio. familia. 27. numero 5. vbi Prælati nomine ecclesiæ potest contrauenire iuramento suo, etiam & non petita absolutione a iura-

INSPECTIO DECIMA.

ARGUMENTVM.

¶ Multa facta tenent, quæ ab initio fieri non poterant, si oppositum fuisset.

SUMMARI A.

- 1 Declaratur trita illa I C. reg. Multa facta tenent, &c.
- 2 Patronus Laicus potest variare accumulative, nisi iurauerit de non variando; tunc n. nullus est secunda presentationi locus, & cur.
Et quid si Episcopus cumulationem admiserit?
- 3 Iuramentum de non variando quando ardet remissive.
- 4 Probatio non admittenda, & admissa Iudicem ligat.
Declaratur tamen, num. 6.
- 5 Periurio detecto, adhuc periurii valet probatio; prius a iudice admissa; & conclusio hæc exemplis illustratur.

Multa facta tenent, quæ fieri ab initio non debebant, si oppositum foret, est regula versatilis in utroque iure, tam iudicialibus, quam extra iudicialibus, per c. ad apostol. de regular. & l. patre furios. ff. de his qui sunt sui vel alieni iur. sic notat Bart. in l. 1. §. biduum. num. 1. ff. quando appell. sit. Ioan. de amic. consil. 33. numer. 39. & seq. Rimin. iun. consil. 768. num. 21. vol. 7. Maluas. consil. 8. num. 24. & Osasch. consil. 63. num. 29. Hic proderit exemplum & declaratio. Etenim Rip. ad rub. de Iudicib. num. 68. ait, Patronum Laicum posse variare accumulative, nisi iurauerit de non variando: quo casu non admittitur secunda presentatio, ne ordinariis se periurio auctore præbeat. At si Episcopus cumulationem admiserit, iuramentum de non variando non obstat, Alex. consil. 16. vol. 3. Didac. a Spin. in specul. testament. glo. 4. princip. num. 76. ubi edisserit, quando ardet iuramentum de non variando; Verum tamen impetrata absolutione a iuramento citata parte adhuc variare poterit, qui iuravit non variare, Rot. Rom. decis. 543. part. 3. in nouissimis. Et certe probatio admissa ligat Iudicem, etiam si alias non debuisset admitti, Ias. ad l. 1. col. 3. ff. de non. oper. nuntiat. Alex. consil. 84. num. 9. 10. vol. 4. & Franch. decis. 278. num. 7. part. 2. etiam si periurium detectum sit, vel alia turpitudine patet facta, Bald. & Salic. ad l. ult. C. de non. numer. pecun. Aliud exemplum ponit Feder. de Sen. consil. 293. c. fin. & Roias sing. 133. in fin. de clerico, alias notario, rogato, ut instrumentum faciat: nam valet instrumentum, sed clericus debet puniri: at ea propositio duplicem recipit declarationem, quarum prima est, ut non procedat in habentibus perpetuam causam prohibitionis, d. l. non dubium, Bart. in l. si finita. §. si forte, num. 2. ff. de damno infe. & Alberi. bene distinguit ad d. l. patre furioso. Idem est, ubi prohibitio reperitur simpliciter facta a lege absque pœna; tunc actus factus contra prohibitionem dicitur nullus: secus si sit adiecta pœna, quia illa pœna specialis attenditur, & tollit generalem pœnam, quæ consistit in nullitate actus, Deci. ad c. 2. num. 11. 12. de testib. alia est declaratio in voto solemni obstante, ut præclare ostendit Rimin. iun. consil. 403. num. 13. & seq. vol. 4.

INSPECTIO XI.

ARGUMENTVM.

¶ An factum non durabile, factum dicatur.

SUMMARI A.

- 1 Factum non dicitur, quod factum non durat.

iuramento: quod ulterius procedit in tutore, curatore, in patre, tanquam filii legitimo administratore; nec non & in quocunque alio administratore, Alex. consil. 109. col. 2. vol. 4. & Franc. March. decis. 43. part. 1. quoniam administrator gerit duplicem personam, Alber. ad d. l. post mortem, col. 3. Et dum contrauenit, representat diuersam personam ab alienante, Pinell. ad l. 1. parte. 3. numer. 73. C. de bon. matern. sic Hostien. in summ. Ne sed. vacan. §. 1. col. 2. Vbi Prælatus potest repetere bona Ecclesiæ alienata, aut locationem damnosam Ecclesiæ infringere, aut rescindere transactionem informiter a se factam, non obstante iuramento, in quam rem plurimorum citatione chartas infarcirem, nisi me hoc onere subleuasset Eugen. consil. 24. numer. 10. usque in fin. Aut factum arguitur de nullitate, et tunc subdistingue: Aut nullitas introducta est quoad alios, non autem quoad facientis commodum, & ita factum non annulatur absolute, sed in gratiam alterius; & tunc is solus auditur allegans nullitatem, in cuius fauorem fuit inducta, Tiraquell. ad l. si unquam, vers. reuertatur. num. 394. C. de renocan. donationis. Veluti in scienter et alienante bona fideicommissio supposita & expresse prohibita alienari, qui non potest alienata reuocare, nec aliter alienationi contrauenire, l. filiusfamilias. §. cum pater, deleg. 1. Nat. consil. 144. numer. 13. libro primo. Aut est nullum fauore publico, et hoc casu potest impugnari a quouis, Barto. ad d. l. post mortem, & ad l. si quis pro eo, numer. 7. ff. de fideiussor. Aut denique est nullum etiam fauore priuato, et tunc aut agitur de præcepto legis, aut de præcepto hominis: primo casu licita est contrauentio, l. 1. C. de præd. minor. Idem si non in seruata forma a lege præscripta, Tiraquell. de legibus connub. glo. 8. num. 207. facit l. non dubium. C. de legibus. Bart. ad l. Iubemus. §. sane, el. 1. C. de sacro. eccles. Et late Felin. recensens signa, quibus colligitur, quid datum pro forma, ad cap. cum delicta, de rescript. Multo magis si factum sit nullum ipso iure, etiam si sit iratum, Magon. Florentin. decis. 92. numer. 31. & seqq. circa quæ videndus est omnino Surd. consil. 442. vol. 3. Considerando tamen, an ad sit prohibitio legis simpliciter, vel cum pœna, vel cum clausula irritatiua, quæ inter se multum distant, ut consensus partium aliquid operetur, ut in primo capite dicitur, in aliis nequaquam, Deci. ad cap. 2. numer. 12. 13. de testibus. Idem in actu facto in fraudem legis, aut statuto resistentis, Cepha. exempla adducens consil. 393. numer. 110. Rimin. iun. consil. 242. numer. 43. & seq. vol. 3. Vnde quando agitur de simulatione contractus, quis potest venire contra factum suum. Barto. ad l. filios. C. de his, quæ in fraud. cred. Franc. March. decis. 47. numer. 4. part. 1. Secundo casu non est licita impugnatio facti proprii, ut dictum est de prohibito a testatore alienare, qui contraueniens non auditur in reuocatione alienatorum, Surd. d. consil. 284. numer. 18. D. Menoch. consil. 993. numer. 27.

Quiloquitur etiam in terminis maioratus. Quæ de facto proprio dicta sunt, porriguntur etiam ad factum defuncti, et cui quis successit, per regulam, leg. cum a matre. C. de rei vindicat. abunde D. Menoch. consil. 89. Sed de hoc alibi. Nec non ad factum præter legem, Bald. & Salicet. ad l. primam. C. de liberal. caus. & Alb. consil. 365. numer. 9. vol. 2. Sane quicquid sit, vel est secundum legem, et vel contra legem, vel præter legem, glo. ad leg. post mortem, & Bero. consil. 87. in fin. vol. 3.

- 2 Qui statim abit, venisse non dicitur.
- 3 Non soluit qui statim repetit.
- 4 Possessionem non acquirit, interdicto, vel actione ad eam restituendam impeditus, quod ex gravissimorum DD. doctrina exemplis illustratur primitum restringitur.
- 5 Conduitiones, quas instantaneas vocant, semel adimpleri sufficit, etiam si implementum non duret. Et quid in conditionibus successivis. Cuius propositionis limitatio subsequitur.
- 6 Testator, si heredi suo substituat, si sine filiis decesserit, num herede mortuo, cum filiis exspiret substitutio, illis etiam filiis sine prole obeuntibus, & hoc varie declarat, & nu. 9.
- 7 Sponsalia viduitatis conditionem, nec filiorum tutelam præcipiunt.
- 8 Matri, vel avie, ad secunda vota transeunti, quis rursus ad filii tutelam pateat redivit.
- 10 Non factum, interdum pro facto habetur.
- 11 Declaratio l. cum Syllanianum, C. de his, quibus ut indign.

AN factum dicatur, † quod non durat factum, facile colligitur ex l. item. §. quod si actor. ff. quod cuiusque univers. nom. leg. si pro parte. §. versum. ff. de in rem verso, & l. Celsus. §. idem. ff. de arbitr. & Osasch. consi. 5. numer. 34. ubi non dicitur factum, quod non est durable: sic in materia arbitrorum Franch. decis. 10. num. 8. par. 1. Vnde non dicitur venisse † qui non stetit, l. scire oportet. §. sufficit. ff. de excusat. tutor. nec soluit. † qui statim repetit, l. qui sic. ff. de solutio. nec acqui-
 3 fuisse possessionem, qui aliquo tenetur interdicto, vel actione ad eam † restituendam, l. non videtur, de acquir. possess. late Cypoll. qui ad multa infert, ad l. quid sit fugitivus. §. quod aiunt. ff. de edilit. edict. quem cum aliis refert Viui. deci. 505. num. 2. & plur. seqq. lib. 3. Becci. consi. 57. num. 8. Cepha. consi. 77. num. 44. exemplificans consi. 301. nume. 43. consi. 445. numer. 46. & pro coronide vid. Fœnut. de moment. temp. cap. 29. ac Surd. consil. 145. num. 11. cum seq. vol. 1. Præclarum est exemplum in materia literarum edictalium pro iure patronatus, de quibus per Viuium decis. 309. part. 2. Lambert. de Iure. patr. 2. par. 11. lib. artic. 10. & num. 6. part. princ. præsertim si nō manserint termino competenti affixæ, sed statim fuerint sublata: non habentur pro appositis: Scot. consi. 10. num. 45. lib. 5. tom. 2. Excipitur casus l. pen. C. de posthum. hered. instit. cuius legis sensum explicat Alciat. consi. 23. lib. 9. Venet. impress. Eugen. consi. 28. num. 2. cum seqq. & Borrel. consi. 28. scilicet locum habere in conditionibus † instantaneis (ut vulgo dicitur) quas semel impleri sufficit, et si implementum non duret, Iason consi. 67. numer. 2. vol. 1. Gramma. decis. 102. num. 96. 97. Bero. consi. 27. lib. 2. quicquid sit in conditionibus successivis, vel quæ se habent ad vtrunque, quarum meminit Bald. consi. 42. vol. 5. & apertius Philip. Bruzellius tract. de conditionibus, lib. 3. tit. seu cap. 2 num. 25. omnino vident declarando, ut per Ias. ad l. si quis. C. de instit. & substit. & illustriss. Cardinale, Mantica. de coniect. ult. volunt. lib. 11. tit. 16. & huc non incongrue referri posset, quod scriptum reliquit Oldrad. celebri consil. 21. de testatore substituente filio suo vel heredi, si sine filiis decesserit, † num mortuo illo filio cum filiis exspiret substitutio, quamvis repente illi filii moriantur sine prole, cuius decisionis meminit Crauett. consi. 161. Deci. consi. 480. numer. 6. 7. 8. Bertaz. xol. civil. consi. 69. Pedroc. consi. 39. 40. D. meus Odd. consi. 67. late Ga-

briel. suis commun. tit. de fideicom. conclus. 7. Tessar. deci. 248. numer. 7. adde Marzar. qui multifariam declarat Oldra. solemne dictum consi. 4. 6. ut etiam Crauett. consi. 584. numer. 6. 8. iuncto consi. 878. & luculenter Decia. quatuor suppeditans declarationes consi. 31. nume. 172. vol. 1. & Surd. consi. 448. num. 1. 3. 13. & 36. vol. 3. Excipiendus quoque mihi videtur alius casus ab enuntiatâ propositione, videlicet, quando factum est consummatum, dummodo non sit præparatorium, vel habeat sese per modum antecedentis, ceu sunt sponsalia ad matrimonium l. oratio. ff. de sponsal. Eapropter sponsalia non faciunt † deficere viduitatis conditio-
 7 nem, sicuti nec sunt in causa, ut statim perdatur tutela filiorum, sed per matrimonium etiam, quod momento perduravit, finitur tutela, ususfructus, & alia cessant sub conditione viduitatis relicta. Afflict. de-
 8 cis. 357. numer. 4. Bero. consi. 1. vol. 2. Boer. deci. 266. & Mynsing. cent. 3. obseru. 83. Nec reassumit mater aut avia tutelam, qua fuit priuata, per transitum ad se-
 8 cunda vota, † nisi interim nondum fuerit promissum liberis de alio tutore, vel alium habere non possunt, ut præter Boer. & Mynsinger. probat optime Montan. tract. de tutor. & cur. cap. 15. nu. 77. 78.

Rursus declaro idem theorema, ut non vindicet sibi locum, quando non stare per auctorem facti, quo minus duret, quoniam etiam † non factum ha-
 9 betur pro facto cum non stat per eum qui facere debet, quo minus faciat. Optimus est casus apud Bart. ad l. mulier. 12. §. ream. ff. de adulter. de quo agit idem. Bart. ad l. in testamento ita scriptum ff. de condit. & demon. Deci. ad l. in iure civili. ff. de reg. iur. Dyn. ad cap. cum non stat. eod. tit. in 6. & Decia. consi. 72. numer. 26. vol. 3. Addo etiam quod scribit Bero. consil. 127. nu. 17. vol. 2. asseuerans, quod isthæc regula non pertinet ad factum necessarium: Neque silenda est declaratio, quam subiicit Castr. ad l. cui fundus. nu. 3. ff. de cond. & demonstr. id quod pariter pertinet ad modificat. Reg. l. cum Syllanianum. C. de his quibus, ut ind. quæ tum demum locum obtinet, quando id, quod superest ad factum, est de forma, & de substantia actus; ita Muscatell. in sua præct. lib. 1. part. 7. gloss. conclusio nu. 2.

INSPECTIO XII.

ARGUMENTVM.

¶ Factum, pro infecto quando habeatur.

SUMMARIUM.

- 1 Fictio nunquam veritatem inducit.
 - 2 Facta nunquam infecta, nec infecta facta esse, ut intelligendum.
 - 3 Illegitime per naturam in lucem editus, nunquam legitime natus censetur.
 - 4 Ex facto effectus resultans, ut irritari possit.
 - 5 Facta contra legem, infecta sunt, limit. & ill.
- Q**Vando factum pro infecto habeatur, quæritur non infructuose, ex context. l. verum est. de reg. iur. Et quamvis nunquam procedat † fictio quo ad
 1 inducendam veritatem, ex quo auctoritate legum nequeunt diuelli, quæ sunt naturalia. §. sed naturalia. Instit. de iur. natur. gent. & civ. in tantum, ut facta non possint dici infecta, sicut e contra infecta non pos-
 2 sunt † dici facta, vberime Tiraquell. de constit. possess. limit. 7. num. 44. ubi super hoc similia nectit. nu. seqq. vnde pactum reservatiuum dominii perpetuum, & absque conditione, in venditionibus non valet, Af-
 2 fluct. decis. 338. Rot. Flor. sub Magon. decis. 92. & Rot.

Lucius.

Lucens. sub eod. decis. 13. Vnde prorsus impossibile est, ut qui per naturam non prodiit in lucem legitime, † sit natus legitime, *idem Tiraquell. de iure primigen. quest. 34. numer. 22.* quem cum aliis citat solidi ingenii aduocatus D. Peregrin. *de fideicommiss. articul. 24. numer. 36.* sicuti dicitur de Alchimia, cui similis est legitimatio, quod facit apparere, quod non est, transmutata vna in alteram substantiam, *Bald. ad cap. 1. num. 23. de constitutio.* Atque ita legitimatus non est vere legitimus, sed ficte, *Bald. ad l. ultim. numer. 1. C. de his qui ven. ata. impetr. & sapienter Cardinalis Manti. de coniectur. ult. volunt. lib. 11. tit. 10. num. 78.* At effectus resultans ex facto † potest extinguui aut irritari, non aliter, ac si factum quodpiam non esset, *l. non dubium. C. de legibus. Afflict. decis. 383. numer. 7.* Vbi contrahentes non possunt facere, quod stipulatio non sit stipulatio, licet tamen possunt facere, ut habeat vim nudi pacti; præcipue vero, quando reperitur factum contra legem, tunc pro † infecto habetur, *cap. quæ contra ius, ubi Dyn. abunde, de reg. iur. in 6.* Hoc tamē procedit, quo ad fauorem contrahentium; non autem quo ad eorum odium, vel ut contrahentes incidant in pœnam, egregie *Molin. de primogen. Hispan. lib. 2. cap. 16. nume. 20.* Vbi infert ad contrahentes matrimonium clandestinum contra concilii Tridentini decretum, *cap. 1. sessio. 24.* Et non tantum quoad iuris effectum, possunt haberi pro infectis facta: sed etiam ope fictionis: *Vinnus decis. 275. nu. 9. lib. 2.*

INSPECTIO XIII.

ARGUMENTVM.

¶ An facta præsumantur, ut debeant ab allegante probari.

SUMMARIA.

- 1 *Lin bello. §. facta. ff. de capti. & postlim. reuers. a non nullis impertinenter allegatur.*
- 2 *Solutionem allegans eam probare debet, declara.*
- 3 *Solemnnitas extrinseca, non est præsumenda.*
- 4 *Ut in facto obtinet, ita in iis, quæ ex facto oriuntur.*
- 5 *Facta non debent ab allegante probari, in fieri consuetis, ut nec in notoriis.*
- 6 *Facta specialiter in instrumento enuntiata, alia probatione non egent.*
- 7 *Contractus in quo non est facta specialis mentio causarum, & solemnitatum statutorum non valet, contra Alciatum.*
- 8 *Facta non sunt probanda, quando periurii aut falsitatis notæ periculum imminet, & cur.*
- 9 *Pluralitas rerum, actuum, vel personarum, quando præsumatur, decisive & remissive.*

NON foret inutilis illa quæstio, an facta præsumantur, vel debeant probari ab allegante, ni prius satis superque pertractata, exornataque fuisset a præclariss. viris; *Mascard. de probatio. conclusi. 732. a. D. Menoch. variis in locis luculentiss. tractat. suis de præsumt. præcipue lib. 4. præsumt. 1.* Veruntamen aliquid ex nostra pœnu depromptum, non grauate excipiet sitibundus lector. In primis namque notatum velim, qd ad probandam hanc assertionem, vulgo deducitur *tex. l. in bello. §. facta. ff. de capti. & postlim. reuers.* quæ nihil penitus † eam propositionem probante, reprehenduntur qui legem illam ad id propositam afferunt, ut considerat *Neuizan. relatus per Fed. Scott. respō. 3. nu. 57. tom. 2. lib. 1. & alibi sæpe, quare pertinentius al-*

leg. l. quæcunque. §. pen. ff. de Publicia. l. 1. & l. actor, quod assenerat. C. de probatio. l. quingenta. ff. de Probatio. Vbi solutionem allegans, † debet illam probare, quia est facti, ideo non præsumitur, declarando, ut per *Mascard. d. tract. conclusi. 1318.* sicuti dicitur de solemnitate † extrinseca non præsumenda, *l. sciendum. de verb. oblig. Gabriel. suis commu. tit. de præsumt. conclusi. 1. Mascard. eo loci conclusi. 1315. & D. Menoch. de præsumt. lib. 3. præsumt. 131. 132.* Quodque dicimus † de factis, intelligimus quoque de his, quæ ex ipso facto oriuntur. Imo ita non facta nō præsumuntur: sicuti facta non præsumuntur, *Mascard. d. consil. 2. 732. n. 3. & conclusi. 2. 937. num. 10.*

Vterius regula non procedit in † vilitatis aut consuetis fieri, *Bald. ad rub. num. 8. C. de fid. instrum. Iason ad d. l. sciendum. num. 2. Rip. ad c. cum M. num. 43. de constitu. Rumin. iun. consi. 355. numer. 102. & consi. 381. n. 113. vol. 4. & D. Menoch. explanat lib. 2. præsumt. 81. nu. 4.* Sic in factis notoriis aut publicis, *cap. 1. de postul. prelat.*

Non etiam obtinet prædicta regula, quando in instrumento specialiter enuntiata † sunt facta, *Anchar. consil. 36. & consi. 83. quem cum aliis refert Iun. Ancharan. Region. lib. 2. familiar. quest. 16. numer. 4.* Vbi dicit, quod contractus † non valet, ob non factam mentionem specialem causarum & solemnitatum statutorum, vnde refellitur *Alciat. opinio. tract. de præsumt. reg. 3. præsumt. 10.* sentientis, ex temporis diuturnitate præsumi interuenisse solemnia ad actus validitatem necessaria, etiam si nil in instrumento dictum fuisset, teste *Paris. consi. 12. n. 57. vol. 2.*

Denuo receditur a proposita conclusione ad vitandum † periurium, vel ad fugiendam notam falsitatis, cum factum præsumatur geminatum, ut periurium cesset; *cap. cum tu, de testib. & Illustrissimus Cardinalis Manti. sæpe dicto tract. de coniect. lib. 2. tit. 12. numer. 22.* Etenim, quod passim perhibent iuris nostri interpretes, pluralitatem rerum † vel actuum, vel personarum non præsumi, *Afflict. deci. 23. col. 1. Crauett. consi. 198. iunct. consi. 282. & 662. numer. 30. Pedroc. consi. 36. numer. 88. 89. 90. Rot. Genu. deci. 196. & instar omnium Mascard. conclusi. 1249.* singularem hanc admittit declarationem, ut non procedat ad exclusionem delicti, *Deci. consi. 12. num. 5. Ruin. consi. 60. vol. 4. & nominatim Surd. consi. 173. num. 44. vol. 2. sed & aliter limitando euoluas doctissimum Manti. Prætor. tit. 12. n. 22. & optime ratiocinantem adeas quæso Viuium, decis. 114. lib. 1.*

INSPECTIO XIV.

ARGUMENTVM.

¶ Heres, defuncti factum nullo iure potest infringere.

SUMMARIA.

- 1 *Defuncti facto heres contravenire non potest, & cur.*
- 2 *Intellectus ad l. cum matre. C. de rei vindicat. quam ampliat, & multifariam limitat, remissive.*
- 3 *Heres non potest renocare alienationem bonorum fideicommissariorum, quæ ad eum spectant, per obitū illius, cui successit; ampliatur tamen & declaratur, & nu. 5.*
- 4 *Heres quando non teneatur seruare iuramentum defuncti; ubi de iuramento, & periurio nonnulla.*
- 6 *Heres, quando possit pro defuncti delicto conueniri.*

- 7 Reo defuncto, post sententiam, a qua sit appellatum, ad
quid teneatur heres.
- 8 Bona furis & usurarii, quando tacite sint obligata
damnum passo.

Defuncti facta nequit heres infringere, nec hereditario, neque proprio iure, † *Bal. & Salicet. ad l. venditrici. C. de reb. alien. non alien. & ad l. cum successor. C. de eniētio. Franc. de ponte consi. 33. n. 1. & seq. Surd. consil. 355. n. 42. vol. 3. Bursat. consil. 456. vol. 4. Gab. cōsil. 125. vol. 1. Ozasc. cōsil. 30. n. 11. quoniā non plus hereditet, quam defuncto, l. heredem. de reg. Iur. Alb. consi. 365. numer. 10. vol. 2. cum aliis rationibus. Decia. consil. 55. numer. 9. vol. 3. est material. cum a matre † *C. de rei vendicat. quam bene dotauit. 4. ampliation. & limitation. 14. Gabriel. suis. commun. tit. de reg. iur. conclus. 11. Peregrin. de fideicommiss. tit. 33. Surd. cons. 382. numer. 97. & seqq. vol. 3. Ante eos D. Menoch. consi. 89. volum. 1. præclariss. Rot. Roman. decis. 110. part. 2. in nouissimis, & Io. Anton. Lauar. consi. 69. etiam si esset Princeps vel Rex. Rim. Iun. consil. 364. numer. 28. vol. 4. Hinc est, quod heres non potest reuocare † alienationem bonorum fideicommissariorum, quæ ad eum spectant per obitum illius, qui successit, D. Menoch. consi. 125. numer. 2. vol. 2. ac Peregrin. præalleg. in loco. Idem in Maioratu obnoxiiis, Molin. de primogen. Hispan. libro quarto. cap. 1. numer. 21. nisi alienatio sit facta contra expressam prohibitionem defuncti. Rot. Rom. de loco numer. 3. & 4. Veruntamen quando inuentarium non est factum, potest ex sua persona heres agere, & venire contra dispositionem defuncti. Nat. consi. 470. ita tamen, vt reuocans postea de reuictione teneatur ex defuncti persona, l. Scia. ff. de eniētio. & leg. ult. C. de d. Vini. decis. 510. numer. 5. II. part. 3. Rot. Rom. d. decis. 710. numer. 7. & Laderch. subtiliter discutit. consil. 138. nisi agatur de contractu oneroso, in quo certum sit, heredem ad totum interesse teneri, vnde ad inuilem circuitum euitandum repellendus est heres, in puncto Alb. consi. 365. numer. 2. vol. 3.**

Diuerſa re eſt, quando hæreditatis aditio cum beneficio legis, & inuentarii facta cernitur, de quo inferius dicetur opportunius, quoniam hic heres duarum fungitur perſonarum officio, nec dicuntur confuſæ actiones, quia fingitur non adita hereditas, *Phanuc. de inuent. par. 5. numer. 18. & 19. Montic. eiusdem nominis, tract. queſt. 19. numer. 19; cum adduct. per celeberrimum Fab. Turret. conſi. octauo, numer. 6.*

Vnde heres, qui inuentarium fecit, excluditur a reuocatione alienationis bonorum suppositorum fideicommisso, maioratui, seu primogenituræ usque ad valorem bonorum, quæ ex hereditate ad illum peruenerunt, *Molin. d. lib. quarto. capite primo, numer. 24.* qui obseruauit differentiam inter heredem inuentarium conficientem, & illum, qui non confecit: siquidem inuentarium conficiens, defuncti factum eatenus ratum habere tenetur, quatenus ad eum peruenerit, etiamsi in solidum heres fuerit. At non conficiens inuentarium, solummodo pro ea portione obstringitur, pro qua (vt aiunt) quotitatiue est heres, tametsi tantumdem, ex bonis defuncti ad illum minime peruenerit, *Bald. Alberi. Alex. & Corn. ad d. leg. cum a matre. C. de rei vindicat.* Quod an in non facto habeat locum, attingit *Rim. Iun. consil. 385. nu. 37. vol. 4.*

Que de herede prolata sunt, extenduntur etiam ad
heredis heredem, qui continentur heredis appo-
sitione, *leg. heredis appellatio. ff. de verb. significatio.*
Tiraqu. de retract. conuent. glo. 6. vers. onses. numer.
18. & 19. & tract. lemort. saisi. le. vis. part. 2. declar. 5.
Honded. consil. 3. numer. 54. vol. 1. dummodo agatur
de iure iam radicato in persona primi heredis, nec
in dispositione loquente de herede adsit dictio
personalis (vt fertur) indicatiua, vt quando dici-
tur: infra scriptus vel superscriptus heres, Alcia.
ad d. leg. heredis appellatio. Cagno. & Dec. ad l. qui per
successionem. ff. de reg. iur. & Fab. Turrec. cons. 10. nu.
25. vol. 1.

Declarandam autem ego cenſui præter alios concluſionem præſatam triſariam. Primo, vt procedat in herede, qui adiuit, cum non ſufficiat aliquem eſſe ſcriptum vel inſtitutum heredem, niſi is adeat hereditatem, vt verba intelligantur cum effectu, *Deci. ad d. leg. heredem, numer. 8. iuncto conſi. 89. in prin. Alex. conſi. 1. num. 6. tom. 1. 2.* Non procedit in facto omiſſiuo, cauſſato ex negligentia defuncti, vt in præſcriptione, *Pereg. de fideicommiſſ. artic. 41. numer. 17. in fin.* ſimiliter in caſibus, in quibus defunctus non tenetur de euictione, *Surd. conſi. 354. num. 35. vol. 3.*

Altera est declaratio singularis, vt non procedat in actu iurato, quando iuramentum esset interpositum super actu nullo, nec illum confirmat, sed cogit iurantem ad illius obseruantiam; tunc heres non tenetur seruare iuramentum defuncti, cum sit personale; doct̃e *Thessaur. decis. 32. nu. 9. Surd. decis. 154. numer. 7.* Inde non leue detegitur discriminē inter hæc duo, scilicet, quod contractus non valeat, & quod iurans debeat seruare iuramentum, cū alioqui si contractus valeret, illius efficacia omnē afficeret heredem. At si nō obseruatur propter religionem iuramenti, mortuo iurante resoluitur totus contractus, postquam heredi non potest opponi periurii exceptio, *Abb. & Felin ad c. 1. de iureiur. sic Ludovic. Perusin decis. 15. part. 1. Gabriel. suis commun. tit. de iureiur. conclus. 6.* vbi prosequitur materiam iuramenti, quando sit personale, quoad vinculum periuri, & reale, quo ad obligationis efficaciam, *Castren. consil. 306. nu. 4. vol. 2. Bolognin. consil. 45. col. 3. 4. Surd. consil. 165. num. 3. 8. lib. 2. Gabriel. consil. 3. nu. 8. 9. tom. 1. Ozaesch. decis. 41. num. 4. & seqq. Turret. consil. 19. num. 23. vsque ad fin. vol. 1. & in fundi dotalis alienatione iurata, respond. Maluas. consil. 13. num. 24. 25. pulcre Prosper Farinac. tract. Crim. q. 8. num. 141. part. 1.* Postremo declaratur, vt non arrogetur locus: quando adest mixtum præiudicium tertii cum damno heredis: exemplum est in donatione iurata, facta per patrem filio, contem-
platione certi matrimonii & prolis ex eo suscipiendæ, quæ valet irreuocabiliter absque insinuatione, neq; potest retractari, etiam sub prætextu ingratitudinis: *Frano. decis. 201. par. 1. & D. Menoch. consil. 962. n. 18. cum seqq. vol. 10.* Quare nec conferenda est neq; debet imputari in legitimam, etiam si pater in testamento iusserit conferri, & instituerit filium heredē pro sua quota: tamen si aliqui dissenserint: teste *Thessaur. decis. 46. in fin. & Peregrin. de fideicom. art. 36. num. 134. sic Ozaesch. consil. 62. Fab. Turret. consil. 98. num. 44. vol. 1. Surd. consil. 143. numer. 55. & 58. vol. 1. atque consil. 361. col. antep. cum seqq. vol. 3.*

Addo

Addo declarationem insignem ex Phanucc. tract. de inuentario, part. 2. nu. 217. scilicet rescisso contractu per factum Principis.

An autem in delictis idem sit, quo ad satisfaciendum illi, placet opinio affirmatiua, vbi agitur de pœna pecuniaria & defunctus iam esset confessus, vel cõ- uictus secutaque foret declaratio in vita delinquẽ- tis, tunc heres ¶ potest conueniri pro defuncti de- licto, Ang. ad §. non autem Instit. de perpet. & tem- tor. actio. Bar. ad l. i. C. de priuat. delict. Gomez. variar. resolutio. tit. de delict. cap. 1. n. 85. Vini. deci. 451. n. 38. lib. 3. ingenii perspicacis Laderch. consi. 34. & Farinac. latiss. Crim. tract. part. 1. quest. 10. num. 45. 46. 47. vbi vltius examinat, quid dicendum reo defuncto post sententiam, a qua sit ¶ appellatum vel pende- at tempus ad appellandum. Nec fileo per egregiam decis. Viuii 45. lib. 3. vbi discutit; quomodo bona furis, & vsurarii sint tacite obligata ¶ damnu pas- sos; sique sit præferendus: cui primum fuit illatum damnum: addo Surd. consi. 425. nu. 51. vol. 3. & Fede- ric. de Sen. consi. 63. num. 3.

INSPECTIO XV.

ARGVMENTVM.

¶ Quando vnum, vel plura facta censeantur.

SVMARIA.

- 1 Furtumne vnicum sit, an plura; res & tempus indi- cant, & nu. 9. remissive.
- 2 Facta in continenti, simul facta censeantur.
- 3 Statutum Papiense. 28. in Crimin. cum non. Const. Mediol. tit. de accusat. & denunt. §. sancitum est quod vbi agitur & tit. de pœn. §. si quis fecerit ro- bariam, perpenditur.
- 4 Blasphemie execranda multiplicatio, simul facta, v- nicum tantum delictum inducit.
- 5 Blasphemans ex nefaria consuetudine, atrocius puni- tur, eo, qui lingua lubricitate blasphematur; declara- tur tamen.
- 6 Iniuria plures eodem impetu illata, vnius loco habentur.
- 7 Testibus unica in causa productis, plura falsa atte- stantibus, quid statuendum, si conuincantur.
- 8 Vulnerans insultu & armis, solius vulneris pœna ad- stringitur, non insultus, & delat. onis armorum.
- 10 Correspectiuitas quid operetur, ut plures actus conti- nuatiui, vnius loco habeantur, fictitie, non autem presumptiue.

¶ Vando censeatur vnũ ¶ factum vel plura, pluri- mum certe confert, tum in criminalibus, tum et- iam in ciuilibus: nam vt intelligatur, an sit vnicum furtum, vel plura furta, debet concurrere ¶ distinctio rerũ & temporis vel considerari continuatio facti, Bart. ad l. nunquam plura. ff. de priuat. delict. Bald. consi. 247. vol. 5. Castr. consi. 18. vol. 1. Bursa. consi. 401. vol. 4. Di- da. Conar. var. resolutio. lib. 2. cap. 10. num. 8. Clar. §. fur- tum. nu. 14. & eodem Clar. Cœpoll. Boerioque citatis, tra- dit D. Menoch. de arbitrar. aud. cas. 295. nu. 20. addo Ca- rol. de Grass. seite scribentem, tracta. de except. exceptio- ne 14. n. 48. & 49. cum seq. Petreium conclus. crim. 45. Nam quæ incontinenti fiunt, videtur inesse & simul fieri dicuntur, ¶ quæ eodem die, licet diuersis momẽ- tis fiunt. l. si fundus. 16. §. si duo. 8. ff. de pignor. & hypoth. quod profecto statuti nostri ¶ Papien. 28. in crim. & Nou. Constit. Mediol. tit. de accusatio. & denuntia. §. sancitum est, quod vbi agitur, & tit. de pœn. §. si quis fecerit

robariam, interpretationi deseruit, quem posteriore locum expendit quoque D. Menoch. loco mox citat. cas. 303. nu. 44. & Plot. ad l. si quando, n. 709. C. Vnde vi Similiter blasphemia, ¶ qua nihil foedius, nihil odio- sius, nihil Christiano homini & nomini repugnan- tius est, multiplicatio simul facta vnicum tantũ con- ficit delictum, Pet. Ant. Anguissol. nominatim consi. 12. lib. 6. acius tamen puniendum Bald. ad l. si familia, col. vlt. ff. de Iurisd. omn. Iud. Cœpoll. consi. 76. cum adduct. per Plot. tract. de blasphemia. num. 24. addo Farinac. tract. crim. par. 1. quest. 22. n. 29. ita suggerente gemina- tione, de qua protulit plurima, Id. Carol. de Grass. d. lo- co, a n. 7. vsque ad n. 41. quemadmodum grauius puni- tur is, qui ex nefaria consuetudine blasphemare solet, quã is, qui aliquando linguæ lubricitate blasphematur. Alex. consil. 72. n. 8. vol. 1. Boer. decis. 301. n. 11. & Thes- saur. deci. 241. n. 5. maxime vero, si protinus pœniten- tiæ præbeat signa, ¶ vt puta cum post blasphemiam vo- mitũ, illico manum ad os posuit, vel pectus percutit, Granut. Theomerat. §. n. 14. lib. 1. Sic dicitur de iniuriis pluribus, ¶ eodem impetu illatis, & de pluribus testi- bus falsis in vna causa productis, Igneus ad l. Cornel. n. 44. part. 2. ff. ad Syllanian. Et falsitibus ¶ ad eundem finem commissis, in eademq; causa, vt infert Farinac. d. quest. 22. n. 26. 27. 28. Nam & vulnerans cum insultu & armis, vnica tenetur pœna, scilicet, vulneris: non autẽ insultus, & delationis ¶ armorum, Farinac. ibid. n. 20. nisi agatur de gestatione armorum prohibito- rum sub pœna mortis naturalis, prout sunt tormẽta cum tota manuarum, de quibus Cephal. consi. 721. vol. 5. D. Menoch. consi. 64. Bursat. consi. 77. vol. 1. iuncto 457. vol. 2. Bertaz. ol. crim. Consil. 208. vol. 1. & M. Ant. Ronecal. ad Bald. consi. 380. vol. 5. In aliis præterea cas- bus criminalibus, quãdo dicatur vnicum factum vel plura delicta, lectorẽ reicio ad Iul. Clar. prac. crim. §. vlt. q. 84. & ad eas copias Farinac. d. q. 27. In ciuilibus vero consideratur (vt aiunt) correspectiuias, de qua supra dixi. Ea namque operatur ¶ vt plures actus continuatiui pro vno reputentur per modum fictio- nis, non autem præsumtionis, D. Menoch. libr. 6. presunt. 12. num. 25. & Rot. Genu. decis. 31. num. 9.

INSPECTIO XVI.

ARGVMENTVM.

¶ De facto prius constare debet, quam de iure dispu- tetur.

SVMARIA.

- 1 Ex facto ius oritur.
- 2 Facti diuersitas, diuersam iuris decisionem inducit.
- 3 Factum incertum impedit, quo minus possit causse certo iure definiri; Et hæc doctrina ampliatur.
- 4 Consulenti non imputandum, quando vario modo consuluit, ob facti mutationem, etiam minimam.
- 5 Litigantium quorundam imprudentia notatur.
- 6 In factis obscuris, secundum equitatem iudicandum.
- 7 Testis dictum non valet, si sciens, & interrogatus, de ioto plene non deponat.
- 8 Testium incertitudo circa accidentalia reum non li- berat, quoties circa substantiam non variant; Et hoc per apertissimum in materia fideicommissaria exem- plum firmatur.

Factum debet prius constare, quam disputetur de iure, cum ex facto ¶ ius oriatur, vulg. l. si ex plagis. §. in clino. ff. ad l. Aquil. Sim. de pret. cõf. 50. in prin. ita vt fa- cti diuersitas ius variet, & diuersum consiliũ requirat, proinde diuersam iuris ¶ decisionẽ inducat, Rim. inn. 2.

confi. 251. numer. 47. & confi. 313. numer. 40. vol. 3. plane
 3 vbi factum est incertum, non potest causa + certo iure
 definiri, Bertaz. 2. ol. civil. confi. 83. numer. 54. Quod
 extenditur etiam ad minimam facti mutationem,
 Alcia ad l. re coniuncti, in prin. de leg. 3. & Port. Imol.
 confi. 168. num. 12. Imo, vnico in puncto. cum plerun-
 que punctus ponatur loco copulae, Bart. & Bald. ad
 l. cum duobus. §. si in coeunda, ff. pro socio. & Ripa ad
 rub. ff. si cert. petat. nume. 1. hinc consulenti non po-
 4 test impingi nota contrarietatis, + si vario modo cō-
 suluerit ob facti mutationem etiam minimam, De-
 cia. in sua apolog. cap. 21. num. 29. praecipue, quia litigan-
 tes consulto, non + raro male factum enuntiant, se-
 ipsosque decipiunt, quare consulenti exhibendi sunt
 processus, non sola facti narratio, idem Decia. vbi
 supra, num. 37. 38. Quod si factum est turbidum & ob-
 6 scurum, proceditur + secundum aequitatem, & de bo-
 no iure cognoscitur, e. in obscuris, de reg. iur. in 6. Casar.
 de Grass. sub Rot. Rom. decis. 62. nu. 1. de probatio & Ga-
 briel. confi. 28. vol. 2. hinc pariter testis dictum non
 valet: + si plene factum non dicit, dummodo sciens,
 7 & interrogatus de toto non deponat, Bald. ad l. Lu-
 cius. in prima lectione, num. 5. ff. de infamibus, relatus per
 Illustrem. I. C. Petrum Placentinum. tract. de fideicom.
 quest. 12. numer. 1236. 1242. & 1243. vbi declarat, si in-
 8 certitudo aliqualis resultat circa accidentalia + ex te-
 stium depositione: non ideo absolui debere reum:
 quoties de substantia constat: veluti probat Bald.
 consil. 265. vol. 2. Exemplum est in materia fideicom-
 missaria, si testes nesciant confinia, sed deponant de
 corporibus bonorū: nihilominus potest, fieri senten-
 tia condemnatoria contra possessorem, probato ver-
 ba fideicommissi. Surd. decis. 210. num. 5. & quod ad
 maiorem, & reuocationem identitatis bonorum re-
 seruata ius liquidandi tam ex deductis: quam ex de-
 ducendis, Sim. de prelis de interpret. ult. volun. lib. 5. du-
 bitat 2. ultima, num. 346.

INSPECTIO XVII.

ARGUMENTVM.

5 Vtrum blasphemia facti, atrocius punienda veni-
 at, quam ea, quae ore tenus prolata est.

SUMMARI A.

- 1 Facta verbis potentiora esse, exemplis ostenditur.
- 2 Talis praesumitur animus, qualia sunt facta.
- 3 Blasphemia facti seuerius coercenda est, ea, quam bla-
 sphemans ore tantum euomit & cur, numer. 5. Intel-
 lige tamen, vt num. 9.
- 4 Facti blasphemia, exempla.
- 6 Facto blasphemans qualiter puniendus.
- 7 Imaginum violator aut irrisor qua debeat poena
 plecti, remissive.
- 8 Necromantica, & alia id genus imagines perfringenda,
 earumque auctores puniendi, & a quibus, & quan-
 do, vt num. 9.
- 10 Blasphemiae hereticalis cognitio reuerendissimorum
 est inquisitorum; non hereticalis laicorum est ma-
 gistratum.

1 CVM facta sint + longe verbis potentiora, vulg. l.
 de pupillo. §. meminisse. ff. de nou. oper. nunt. cap. dilecti
 filii. l. 2. de appel. vbi plus est ad Sedem Apostolicam
 prouocare facto, quam verbo, l. nostram. C. de testam.
 vbi, si testator testamentum iure factum inciderit vel
 signa remouerit consulto, elogium illud vires habere

definit: nam talis praesumitur animus, + qualia sunt
 facta, cap. caute. 22. quest. 5. & Royas, de haereticis, part. 1.
 numer. 288. & seq. Queritur non incongrue, an bla-
 sphemia facti acrius sit punienda + quam quae corde
 3 fit, vel ore tantum, veluti in conculcatione Sanctis-
 simae Crucis serio facta, vel intemeratae Deiparaeque
 Virginis, ac caeli reginae: aut imaginum sanctorum
 tabularumque vel statuarum vilipendio ob deturba-
 4 tionem, proscissionem, in terramue proiectionem ex
 industria, vnde manauit impietas Idololatriae. Et in
 promptu resolutio est affirmatiua, ex cap. 2. §. ceterum.
 de offic. ordin. in 6. arg. l. qui statuas. ff. ad l. Inl. maiest. cum
 mult. pertinenter adductis per Plot. eius nominis. tract. n.
 5. 6. Quandoquidem si seruanda est seueritas contra
 prorumpentem indeuote, ac temere in verba male-
 dica & iniuriosa, quae omnipotentis Dei bonitatem
 oblaedunt, vt cernere est apud Boer. deci. 301. D. Me-
 noch. de arbit. Ind. Cas. 375. Gramma. deci. 50. Clar. ad
 §. blasphemia, & ibi Baiard. Camill. Borell. confi. 13. Ber-
 taz. 2. ol. confi. 553. & eo addent. vol. 2. Crim. Tessau. 241
 copiose Vni. decis. 275. 352. 388. part. 2. Afflict. in const. Reg.
 lib. 1. verb. in consubstantiale, n. 53. 54. abunde Grass. aure-
 ar. decis. part. 1. lib. 2. cap. 19. 20. vbi habetur detestatio
 blasphemiae, praecipue eius, quae pertinet ad peccatum
 in Spiritum Sanctum, multo certe magis contra eū:
 qui impie imaginem Christi crucifixi, aut Sancto-
 rum percussit, fregit, aut aliter se gessit. Iul. Clar. §. fin.
 quest. 68. num. 19. dicens scelestissimo huiusmodi esse
 amputandam + manum, mox & caput. Qualiter au-
 tem coerceantur in honorantes imagines, earumque
 6 violatores vel irrisores, videat lect. Marquard. + tract.
 7 de Iuda. part. 3. cap. 13. num. 18. Conrad. Brun. de haeret. lib.
 5. cap. 20. num. 8. Cœpoll. de seruitut. vrb. pred. cap. 71. n. 12.
 13. Simanc. de Cathol. instit. tit. 33. num. 19. & seq. plur.
 Obiter autem (postquam id incidimus) discendum
 Pseudoprophetarum confringendas esse imagines.
 Sic Aronomicas (vulgo Ziferas) necranticas, factas ad
 puerorum fascinationem, vel ad maleficiandos ho-
 mines. Imo, & earum auctores puniendi sunt, a Ve-
 ner. Inquisitoribus, Siman. d. loco num. 15. 16. Grilland.
 de sortileg. quest. 5. & 10. Martin. de Arles. tract. de su-
 perstit. num. 24. latissime Pract. Episcop. auctore Zeroll.
 vers. concilium. fol. 54.
 Intelliguntur tamen praedicta in confesso, vel in con-
 uicto per testes vno plures, nec infames, vt aduer-
 tit in casu blasphemiae, Sim. de pret. confi. 51. siue sit
 blasphemia haereticalis, cuius + cognitio pertinet
 ad inquisitores, siue non contineat haeresin, cu-
 ius animaduersio pertinet ad laicos magistratus.
 Royas de haeret. part. 2. num. 170. & seqq.

INSPECTIO XVIII.

ARGUMENTVM.

9 Factum naturale ab accidentali multum distat.

SUMMARI A.

- 1 Differentia observari solita, inter forum, ex decenna-
 li incolatu, & forum originis.
- 2 Inter naturalem alvei publici fluminis mutationem,
 & eam quae facto hominis causatur, quod sit quoad
 acquisitionem discrimen, & num. 4.
 Vbi etiam quid in materia praesumptionis.
- 3 Curtii Iun. & Alb. opinio reprobata, conciliatur.
- 5 Vicinus quando cogatur pati, vt locus in pristinam
 faciem restituatur.
- 6 Intellectus ad l. in summa. §. apud Nemusam. ff. de
 aqua pluui. arc.

7. Vicini

7 Vicini inferiores, quando superiorum aquas excipere cogantur, & quando easdem diuertere possint. remiss.

1 Factum naturale differre ab accidentali, vel ex eo dignoscitur, quod adsuecit obseruari inter domicili forum ex incolatu decennali, & forum originis iuxta deductionem l. assumptio, iuncta l. libertus. §. prescriptio ff. ad Municipal. Menoch. de arb. Ind. casu. 86. Mascard. de probation. vol. 1. conclus. 534. & nonnihil apud Rebuff. tractat. de domicili election. in prefatione.

2 Atqui quoad acquisitionem, ostendit discrimen inter naturalem aluei publici fluminis mutationem & eam, quæ facto siue ingenio hominis fit, accedente Principis auctoritate, siue aliter, vt annis superioribus euenit in flumine Ticino: Nam vbi flumen mutatur opera, manu & facto hominis, illi alueus remanet, qui habet in flumen iurisdictionem, & tamen quando mutatio obuenit naturali facto, fluminis alueus derelictus, pertinet ad dominos prædiorum in ea regione existentium, æqualiter pro modo ipsorum prædiorum, l. adeo. §. quod sit toto naturali alueo. ff. de acquir. rer. dom. §. præterea quod per alluvionem, Instit. de rer. diuis. Curt. Sen. consi. 72. num. 12. Alciat. consi. 69. lib. 5. secundum Venetam impressionem, Vinus decis. 498. num. 14. cum seqq. lib. 3. & D. Præses Morotius consil. 10. num. 5. Et quamuis contrarium sentiat Curt. Iun. consi. 250. & Alciat. consi. 82. vol. 1. qui nullam faciunt differentiam; an mutatio aluei sit causata facto hominis, vel ex impetu naturali aquarum fluvialium, quorum propterea reicitur opinio, teste Aymo. Parmens. tract. de alluvion. lib. 1. c. 9. §. 1. numer. 4. de quo Natt. consi. 55. Attamen dissidentes opiniones ita conciliarem, & nimirum, vt alueus exsiccat, vel aliter mutatus viciniora prædia habentium dominorum non fiat, quando reperitur ad illum statum redactus ære Principis, consulto, vt acquiratur Principi pro reintegratione sumituum erogatorum, vel quando alicuius priuati impensa secuta est mutatio aluei, Principis auctoritate præambula & præcedente superioris decreto, etiam cum aliquo vicinorum incommodo, si priuati illius magna suadeat utilitas: Ita D. Morotius d. consi. 10. num. 10. Veginus consi. 1. numer. 71. 73. Berotius consi. 139. 140. vol. 3. Idem Aymo. d. loco. §. 2. per tot. Rursus aliam doctrinam notat Gail. Pract. obseruat. lib. 2. obseruat. 140. num. 17. vbi ait, non æquiparari, nisi in casibus a iure expressis. Ceterum in materia præsumtionis alterum ab altero non distat, quoniam (quod superius factum est) factum non præsumi, nisi probetur, procedit tam in facto accidentali, sicuti in naturali, l. cum te minorem. C. de probat. l. furiosum. C. qui testam facer. poss. l. qui habent. ff. de tuto. & clarius apud Vinium deci. 114. lib. 1. Sic in casu veniæ ætatis iuxta theoricam. Bar. in l. fin. num. 2. C. de his qui ven. etat. impetr. alium casum signat, Bart. in l. possideri. §. ex contrario. nu. 2. ff. de acq. possess. Similiter suadente æquitate vicinus & cogitur pati, vt locus in pristinam faciem restituatur, non secus, ac si opus esset factum quando ob naturalis (vt aiunt) positura sine status mutatione aquæ ipsæ restagnarent; vnde inferioribus vicinis graue ingrueret detrimentum, qui est intellectus solidissimus & l. in summa. §. apud Namusam. ff. de aqu. plu. arcend. veluti adnotauit Laderch consi. 145. nu. 3. Et huc pertinet traditio Anguillei consi. 49. loquentis in puncto questionis, an & quando inferiores vicini, superiorum aquas excipere cogantur, vel facere

possint aggeres ad illas diuertendas, aut cogere valeant superiores, qui curent, vt aquæ solitum cursum retineant.

INSPECTIO XIX.

ARGUMENTVM.

9 Infamia facti tripliciter consideratur.

SVMARIA.

- 1 Infamia facti quid.
- 2 Quis vere sit infamis infamia iuris; & quis infamis infamia facti, remiss.
- 3 Infamia alicuius non ita consideratur, vt infamia de aliquo; remiss. itidem.
- 4 Infamia facti triplex.
- 5 Facti infamia notatus, si instituatur heres, potest a fratre instituentis per querelam inofficiosi ab hereditate arceri.
- 6 Spurius non legitimatus, vel nulla virtute præditus, a fratre institutus, potest vt infamis, infamia facti, ab alio, a successione repelli.
- 7 Facti infamia infamis, ad quod testimonium admittatur.
- 8 Beroarii & Blasphematores publici, non temere, vt testes fidem facientes, audiendi.
- 9 Detentus in Sancto Inquisitionis officio, in causa tantum tribunal concernente, an infamis, remiss.
- 10 Infamia facti aliquando beneficio priuat, aut collationem enervat.
- 11 Infamia facti regulariter a beneficio neminem expellit: Declaratur tamen tribus modis, omni adnotatione dignis.
- 12 Infamis nota, quoniam sit modo euitanda.
- 13 Alieno nomine infamia notatus, infamis non est.
- 14 Infamia quomodo probanda, remiss.

Infamia facti, quæ est, quando alicuius opinio penes probos viros & est læsa atque onerata, l. ea que. C. ex quibus caus. infam. irrogat. l. 2. ff. de obseq. lib. Gloss. ad cap. infames. §. porro. 3. quest. 7. & Dyn. ad c. infamibus, de reg. iur. in 6. cum multis argutis per Farinac. tractat. crim. part. 2. q. 56. vbi enumerat, qui dici debeant infames infamia iuris, & qui infamia facti, cui nihilominus addo insignem Odd. de restit. in integr. quest. 92. numer. 23. & Loscum tract. de iur. vniuersit. par. 4. cap. 1. numer. 54. vbi notat, quod infamia potest considerari duobus modis, primo, prout & est infamia alicuius. 2. prout est infamia de aliquo. Quæ est facti.

Multifariam consideratur, præcipue vero tribus & modis, vt explicat Conrad. Brun. de hered. cap. 8. num. 5. 6. videlicet, prout fundata est in vna voce & in falso rumore populi, vt prout est Canonica, oriens ex perpetrato crimine, sed occulto; & prout deducitur ex condemnatione super actione famosa, quæ parit aliquos effectus, inter quos est incapacitas dignitatis & honoris, tam obtenti, quam obtinendi, l. vni. C. de infam. ib. II. & Gama. decis. 139. num. 2. 3.

Insequitur & ille singularis effectus, quia si frater, qui non tenetur instituere fratrem heredem, neque quidquam ei relinquere, instituat facti infamia & notatum, potest alius frater per querelam inofficiosi illud testamentum rumpere, l. fratres. C. de inoff. testam. & §. soror. Inst. eod. tit. cum adductis per Tellaui. decis. 126. diffinientem articulum notabilem spurii a fratre instituti, vt nisi sit legitimatus, vel præclaris virtutibus conspicuus, reputetur persona & turpis & infamis infamia facti: vltius infamia facti diminuit fidem a teste eo notato, non tamen eum prorsus repellit & a

testificando in ciuilibus non arduis nec grauib; se-
cus in criminalibus, nisi in subsidium, *Francis. March.*
decis. 487. numer. 22. par. 1. Farinac. d. loco. numer. 100. &
plur. seqq. & Surd. conf. 414. num. 86. 90. vol. 3. Quemad-
modum dicitur de Beroariis, Blasphematoribus pub-
licis, aut consuetis blasphemare & huiusmodi, quo-
rum meminit *Farinac. d. quest. 56. numer. 370. & 419.*
420. Rot. Rom. ex Cas. Grass. decis. 184. numer. 4. Vbi po-
nit, an detentus in Sancto officio inquisitionis ꝑ ex
caussis concernentibus illud sanctum tribunal, in-
currat infamiam. Tandem infamia facti aliquando in-
ducit ꝑ priuationem beneficii, aut eneruationem
collationis, *Deci. ad cap. at si clerici. n. 39. de Ind. Tam-*
etsi regulariter non expellat ꝑ a beneficio, cap. que-
relam, ubi Felin. de iureiur. & Rot. Auenio. decis. 9. num. 2.
ac Dyn. in d. c. infamibus.

Declaranda tripliciter venit hæc ipsa conclusio. In
primis namque non obtrinet cum delictum sine dolo
commissum est; *Farinac. d. loco. num. 13.*

Secundo receditur a prædictis, dum pendet appel-
latio a sententia condemnatoria, vel pendet terminus
ad appellandum, si ex statuto, vel ex constitutione a-
liqua non sit sublata in criminalibus appellatio, pro-
ut in Dominio Mediolani vigent, *Nov. Constit. tit. de*
Senator. §. a decretis. Ita sane Lancell. tract. de arbitra. cap
172. in præfatio. n. 12. & 108. & seq.

Postrema est declaratio, si superueniat restitutio
ad famam impetrata a superiore, l. i. ff. de postuland. In-
no. ad cap. cum te, de sent. & re iudi. & *Farinac. d. quest.*
56. num. 82. 83. aliquid Crauet. 168. Nec conticendæ
sunt obseruationes, quibus infamiae labe euitari po-
test, ꝑ nempe ut soluatur condemnatio ante senten-
tiam, *Bart. ad l. infamem. num. 11. 12. ff. de pub. iudi. vel li-*
tigetur per procuratorem, non resistente statuto,
Bart. ad l. furti. §. si quis alieno. ff. de his qui not. infam. si-
quidem alieno nomine damnatus ex delicto, ex quo
erogatur infamia ꝑ non efficitur infamis: neq; is cu-
ius nomine condemnatur, d. §. si quis alieno: & Losius
d. loco, num. 49. Quomodo autem probetur infamia,
tradit ꝑ *Mascard. de probatio. conclus. 895. & Farinac.*
sepe d. loco. num. 15. 18. 23.

INSPECTIO XX.

ARGUMENTVM.

Impedimentum facti quot modis consideretur.

SUMMARIA.

- 1 Impedimentum facti, an probetur per iuramentum
impediti, remissive.
- 2 Ex facto iudicis siue temporali, siue perpetuo impedi-
tus, quatenus excusetur contra communem DD.
assertionem.
Declaratur tamen, remissive.
- 3 Impedimentum affectatum & remouibile per recursum
ad superiorem, non excusat.
- 4 Impedimentum excusat interdum, etiam si diligen-
tia non sit profutura.
- 5 Impedimenti allegatio inutilis est, si eam non subsequa-
tur probatio.
- 6 Impedimentum qualiter a peremptione instantie ex-
cusat, remissive.
- 7 Ex causa impedimenti sequuto banno ipso iure, si rest.
in int. presidio opus sit, ex clausula generali, quidnam
sit tentandum, uberrime ex subsequenti auctoris
allegatione lectori enucleatur, in materia fata-
lium.

Impedimentum facti quotupliciter consideretur,
not. *Bart. ad l. 2. ff. de in ius vocan. Per. de Vbald.*
tract. de canon. episcopa. cap. 7. num. 16. 17. Innocent &
Franch. ad cap. ex ratione, de appellatio. Brunor. a Sole,
quest. 24. numer. 47. 48. 49. Marant. suo spec. part. 6.
vrrf. & quandoque appellatur. num. 228. & plur. seqq. &
luculentius D. Odd. de restit. in integr. quest. 8. numer. 12.
Anton. Sola super non. decret. Sabaud. tit. 14. glo. 3. &
melius tit. 5. glo. 5. & insigniter Mascatell. sua praxi. par.
2. glo. causa & Braderod. tract. de appell. p. 2. tit. 8. An
preterea probetur ꝑ per iuramentum impediti, scri-
psit ad satietatem *Mascard. de probatio. conclus. 884.*
Guid. pap. decis. 64. & Mynsinger. cent. 3. sing. obseruat.
92. Interea retinendum est, quod impeditus ex facto
iudicis ꝑ excusat, etiam si non protestetur, dummodo
aliunde liqueat de diligentia & hæc est opinio equior,
atque humanior contra aliam communem, teste *Cre-*
scencio. de prescriptio. decis. 5. Crauet. conf. 401. numer. 8.
siue agatur de impedimento temporali, siue perpe-
tuo, inter quæ exstant differentia quoad alia, *Franc.*
March. decis. 829. part. 2. & Io. Anton. Lanai. conf.
2 n. m. 19. iuncto conf. 59. num. 16. Declarando, ut facit
Mynsinger obseru. 74. centur. 3.

Alia res est impedimento proueniente ex culpa
ordinata ad ipsum impedimentum, quoniam uti af-
fectatum ꝑ est inexcusabile, *Surd. decis. 189. nu. 28. &*
decis. 203. nu. 15. & in tract. de alimentis. tit. 7. quest. 36. n.
8. Idem est in impedimento remouibili per recursum ad
superiora, *Surd. d. decis. 189. nu. 31. ac Rimin. iun. 475. n.*
12. vol. 4.

Quinimo ubi etiam ꝑ diligentia non esset profu-
tura, adhuc impedimentum excusat, ac si esset adhi-
bita diligentia, *Felyn. ad cap. ex transmissa. col. 3. de præ-*
script. & Rimin. iun. conf. 404. num. 68. vol. 4. Adhuc
si allegans non probet impedimentum: & quod si non
fuisset impeditus; opportune explicasset actum sibi
incumbentem, ꝑ non iuuatur in aliqua impedi-
ti allegatione, *Bart. Bald. Angel. Alex. & Ias. ad l. 2.*
§. quod diximus. ff. si quis caution. Idem Barto. ad l. qui
committitur, de re milita. Hondede. conf. 44. nu. 34. vol. 1.
& alios adfert Surd. decis. 203. num. 17. Quale in super
impedimentum ꝑ excuset a peremptione instantia af-
fidua manu voluit, *D. Odd. tract. de restitut. in integr.*
quest. 67. numer. 4. 44. & amplissime Broderod. citato
loco, quæ deductiones multum præstant in materia
fatalium, quando ꝑ ex causa impedimenti datur ipso
iure secundus annus vel tertius, vel opus sit præsidio
restitutionis in integrum ex clausula generali, qua in
materia aliquando ita differebam pro Mag. DD. Ca-
stellonaxis.

Allegationes ad XX. Inspectionem.

SUMMARIA.

- 1 Allegationem subsequentium propositionum, ad tria
capita rediit auctor, dum ad ea definienda se accingit.
- 2 Fatalia prosequende appellationis, an incipiant a die
quæ interposita fuit, & inscriptis admissa.
- 3 Appellanti non conceditur biennium ad prosequen-
dam appellationem, nisi diligentiam se omnem pri-
mo anno adhibuisse probet.
Et quæ probationes ad hoc sint val. de.
- 4 Causa deserta dicitur anno transacto, quando ex actis
apparet, toto eo non fuisse in causa appellationis processu.
- 5 Commissionis presentatio quando sufficiat, ad prædi-
cta diligentia probationem.
- 6 Solus cursus minoris temporis quam biennii, desertio-
nem non probat.

- 7 Appellans si primo anno prosecutionem incoet, puta, si post commissionem partem citet, causse sue desertor non dicitur: quinimo ei biennium absque ullo iudicis ministerio & vlla impedimenti probatione conceditur.
 - 8 Impedimentum tantum presuntum, vnius diei anni, facit ut appellanti biennium competat.
 - 9 Sola comparitio aduersantis exceptiones deducendis, idipsum prestat.
 - 10 Index in partem debet mitiorem inclinare.
 - 11 Contra appellantem causam ita negligentem, ut ne eam quidem intra annum committat, decernuntur exsecutoriales.
 - 12 Sola presentatio brevis primo anno facta, facit ut appellante de desidia conuicto, sententia in rem indicatam transeat.
 - 13 Secundum fatale, quo casu competere possit, absque ullo iudicis facto, & absque aliis, quae alias requiruntur.
 - 14 Protestatio impedimenti, non tam est necessitatis, quam consilii, ex crebriori D.D. calculo, maxime si aliunde de eo constet.
 - 15 Protestatio non est necessaria, quando impedimentum ex facto iudicis non processit.
 - 16 Principium causae, quae nunc agitur, fundamentum.
 - 17 Prorogatio fatalium in secundo anno obienta quid operetur.
 - 18 Appellans si biennium habeat ex sola vi legis, quando vel modicam adhibuit diligentiam, perfecta prorogatio tertium illi annum concedet.
 - 19 Intellectus per quem in superflua incidimus, non debet admitti.
 - 20 Verisimile non est, quem velle superfluis vi actibus.
 - 21 Verba illa: prorogavi & porroga per annum unum, proximum a die finis, quid importent, & nu. 23.
 - 22 Annus proximus is dicitur, qui immediate subsequitur.
 - 24 Prorogatio, sui natura tempus addit, idque per accessionem unum & idem fingitur.
 - 25 Confirmatio, a prorogatione longe diuersa.
 - 26 Prorogatio quid:
 - 27 Prorogare fatalia maius est, quam simpliciter prorogare fatale.
 - 28 Clausula illa (omni meliori modo) in prorogatione addita, quam sit efficax.
 - 29 Decisio Rota Rom. 107. lib. 1. par. 3. quando procedat.
- IN DOMINO CONFIDO.

Questionum plurium discussio praeter praeter causae nobis propositae statum occurrit, in qua reuocatio primae sententiae, eiusdemque omnimoda vertitur tractatio, inter ceteras praeter Prima versatur circa initium cursus fatalium: Secunda eo tendit, an per lapsum primi anni, in quo causa fuit commissa, praesentatum breue Apostolicum directiuum Ill. D. Delegato, & facta illius reproductio, parte citata cum instantia pro illius executione, competat secundum fatale, absque alia protestatione, & diligentia: Tertia concernit realem interpretationem prorogationis fatalium, factam per excell. D. Delegatum in secundo anno ex facultate, de qua in memorato rescripto delegatorio fit mentio, prorogandi fatalia arbitrio suo.

Resolutio primi quaesiti, quicquid variauerint Doct. Accursiani, ut videre est apud glo. in l. fin. §. illud, in ver. incoatam. C. de temp. appell. vbi tres opiniones recensentur planissima est ex Angel. in l. qui libellos. C.

de appellat. ex Castrens. Alex. & Ias. in l. cum procurator. §. si dominus. ff. de no. oper. nunt. & ex Salyc. in d. l. fin. §. illud. n. 4. vbi de communi testatur, C. de temp. appell. Quibus in locis firmatur, fatalia proseguenda appellationis incipere a die interpositae appellationis in scriptis & admissae: veruntamen dies interpositae appellationis non consideratur, neque inter fatalia computatur, sic quoque obseruant Domini de Rota, teste Put. decis. 56. num. 1. p. 2. Et quamuis omnes recipiant hanc sententiam Andr. Gail. Pract. obseruat. lib. 1. obseruat. 141. num. 1. Nihilominus procedit duntaxat in curia, non extra curiam & in partibus, quia fatalia incipiunt currere a die tantum, quo verisimiliter potuit appellans committi facere causam, Lancellot. de attentat. cap. 12. in prefat. n. 47. & seq.

Transeo ad secundum punctum, in quo acerrime disceptatum comperitur per Doctores, modo vnum sentientes, modo aliud asseuerantes: si quidem communiter concludi videatur, in clem. sicut. de appellat. in c. ex ratione. de appellat. & in auth. ei qui. C. de temp. appellat. Non aliter appellanti ad proseguendam appellationem biennium concedi debere, nisi in primo anno probauerit, summa ope nixum fuisse, diligentiamque omnem a se adhibitam: id quod iustificari oportet, ex probatione impedimenti, & ex protestatione non semel facta ante principium biennii; Angel. consi. 310. Et per octo fundamenta firmat Marant. in suo specul. par. 6. vers. & quandoque appellatur, numer. 231. cum tribus seqq. & in consi. 61. numer. 2. Alex. consi. 164. vol. 2. Crauet. consi. 270. numer. 3. & seq. late Asin. praxi Iud. §. 2. cap. 6. num. 3. Plenius Ofsch. decis. 12. nu. 7. & decis. 28. Rimin. Iun. cons. 281. num. 20. cum seq. vol. 3. cum multis luculenter aggestis per Brun. a Sole quaestione. 24. num. 67. cum octo seqq. Quinamplius praeter deserta dicitur causa transacto anno, quando ex inspectione actorum apparet, intra annum non esse processum in causa appellationis, c. personas, & cap. cum sit Romana. de appellat. nec sufficit presentatio praeter commissionis, Lancell. praecitato loco, num. 49. & 50. nisi appellans incipiat causam exercere, Octania. Vestr. sua praxi. lib. 7. cap. ult. num. 9. & 10.

Diuersam nihilominus sententiam longe meliorem, & auiorem existimo. Auctoritate primum moueor, deinceps ratione: nam ita sentit Bart. in d. auth. ei qui. Bald. in l. eos. col. 2. ibique Salyc. c. de appellat. Flam. in d. cap. ex ratione. num. 5. Rot. Rom. decis. 181. numer. 12. & 3. par. 3. lib. 2. in nouissimis, vbi inquit, dari triennium, quando post commissam causam aliquid factum fuit, nec sententiam mittendam esse executioni ante lapsum triennii. Accedit Bero. consi. 6. numer. 6. vol. 3. dicens, solum cursum minoris praeter temporis, quam sit biennium, non in ducere desertionem. Confirmat pariter Vestr. loco allegato, num. 9. dum ait: si appellans in primo anno prosecutionem incoauerit, & aliquid in causa fecerit, exemplificando, quando post commissionem pars citata fuit, vitat omnem noxiam desertionis, & habet biennium ipso iure, absque iudicis ministerio, praeter & sine probatione impedimenti. Ergo co magis cessare debet in hac hypothese desertionis vitium, ob concursum praedictorum.

Huic sententiae famulatur duplex ratio: Prima est, quia verisimile est, quod in anni vnius reuolutione intercesserit impedimentum vnius diei: ea praeter propter biennium competit absque aliqua probatione, cum lex conquiescat in sola praesumptione & in eo, quod communiter contingere solet, Cast. cons. 335. col. fin.

- 9ⁱ vol. 1. & *Nemiz. vulgato consil. 41*. Immo sola ꝑ comparitio aduersantis, deducens exceptiones aliquas, id ipsum præstat respectu biennii ipso iure, *Signor. consil. 211. num. 6. & Astr. consil. 135. col. pen. vol. 2*. Alia est ratio; quia docet Castrenf. quæ sequuntur Alex. & Ias. *ibi dem in l. 1. ff. si quis caution. esse inclinandum in partem*
- 10 mitiorem, ꝑ iudicando pro validitate & perduratio-
ne appellationis: non autem pronuntiandum est, ap-
pellationem esse desertam, Mascard. quotas afferens
de probat. vol. 1. conclus. 117. num. 1. & seq. Addo Deci-
an. consil. 62. num. 23. vol. 5. Purpur. consil. 176. num. 8. vol.
1. & *Miluas. consil. 92. num. 5*. Istis rationibus vtun-
tur Bar. & Bal. supra citati, vt admonet *Mas. ard. de*
probat. vol. 1. conclus. 117. num. 8. cum seqq. etsi dissenti-
entem referat Cacheran. d. decis. 28. proinde non re-
levant deducta in oppositum, quoniam consideran-
di sunt tres casus principales. Primus est, quando ap-
pellans permisit ꝑ labi tempus anni, & nihil penitus
fecit, nec causam quidem ipsam committi curans, &
tunc patet locus desertioni, & sunt decernendæ exe-
cutoriales, *Rot. Rom. decis. 290. in fin. par. 3. lib. 2*. Alius
est casus, ꝑ quando in primo anno facta est sola præ-
sentatio brevis, & tunc appellans pariter conuincitur
de desidia, quæ operatur transitum sententiæ in rem
iudicatam, *Teste Lancellot. Vestr. & aliis supra commemo-*
rat, quibus accedit Rot. Rom. decis. 10. lib. 1. par. 3.
in nouissimis. Tertius est casus, quando in primo an-
no fuit facta præsentatio commissionis, repro-
ductio brevis, cum partis citatione, ac postulatione
executionis literarum Pontificiarum; nec non op-
positæ deprehenduntur exceptiones a parte aduersa,
supereratque tempus litis dirimendæ sufficiens, nec
appellationem sollicitasse constat, & nunc agitur res
nostra. Isto sane casu ꝑ secundū fatale competit, absq;
aliquo facto iudicis, postposito omni prorogationis
præsidio, & sine vlla impedimenti probatione, nec
præcedente biennium nec subsequente, vt proxime
fuit demonstratum, adiungendo Mascard. d. conclus. 117.
num. 2. Io. Baptist. Ferret. consil. 202. & *Federic. Scot. Res-*
spons. 19. num. 10. lib. 4. Tom. 1. & Odd. collegam meum
hon. tract. de restit. in integr. q. 70. artic. 9. n. 58. Porro, q̃
pertinet ad protestationem, quæ præbuit Doctori-
bus ansam altercandi. *Bursat. consil. 2. num. 9. vol. 1.* pos-
sem dicere cum Crauett. consil. 401. numer. 8. vol. 3. cre-
briorem opinionem scribentium non admittere hanc
protestandi ꝑ necessitatem, sed esse potius consilium,
vt cumulate aduertit *Mascar. de probat. vol. 1. conclus. 116.*
n. 9. cum seqq. eoque minus est necessaria protestatio,
quando aliunde constaret de impedimento. *Rot.*
Rom. ex Caputaque decis. 13. numer. 5. par. 2. & Mascard.
d. conclus. 116. num. 11. & quando impedimentum non
prouenit ex facto iudicis ꝑ non exigunt iura aliquam
protestationem: *Afflict. decis. 50. n. 10. Mascard. d. con-*
clus. 116. n. 12. Sed præcipuum ꝑ fundamentum palma-
rii præsentis causæ consistit in eo, quod appellans, a-
liquid, & amplius fecit in primo anno; Proinde secū-
dus annus non potuit deesse absque alio Iudicis mi-
nisterio, & sine alicuius causæ iustificatione.

Quare superest postremo videndum, quid præstet
prorogatio fatalium in secundo anno obtenta, ꝑ an
operetur solum, a fine biennii, ne detur secundus an-
nus: Et illud, verius esse constanter teneo, attenta ma-
xime voluntate & potestate sapientissimi D. Delega-
ti, elicitæ ex verbis Brevis Apostolici, & ex actu suble-
cuto; hoc nequaquam admiserim. Nam moueor tri-
plici fundamento: quorum alterum est, quia si ap-

pellans habet biennium absque aliqua Iudicis inter-
locutione, ex vi ipsa, & concessione legis, *Fed. Scot.*
Respons. 10. num. 3. lib. 2. Tom. 1. etiam sine causæ alle-
gatione & iustificatione, dummodo præstiterit ꝑ ali-
qualem diligentiam, *Vestr. lib. 3. cap. 5. num. 2.* & reliqui
supra citati idem probant nuncupatim. Igitur dicta
prorogatio debet tertium annum includere, alio-
quin esset superuacaneum, & tamen non debet capi
intellectus, per quem incidamus ꝑ in superfluitatem.
Signanter Paul. de Astr. consil. 175. numer. 4. vol. 1. &
Surd. decis. Mantuan. 276. nu. 4. Nec est verisimile,
quem velle ꝑ vt actibus superfluis; *Rim. Iun. consil.*
227. num. 5. vol. 2. aut facere actū inanem; iuribus no-
tis, &c. Secundum arripio fundamentum, quia isthæc
prorogatio concepta est hisce verbis, & quidem niti-
dissimis, nempe, *prorogauit, ꝑ & prorogat per annum*
unum proximum, a die finis, quæ nullatenus ad-
mittunt eam interpretationem, vt penitus insipi-
dam, & extraneam, quod in solo residuo secundi fata-
lis verificetur: & tertius annus denegetur, quia sup-
posita potestate Ill. D. Delegati ad multos annos pro-
rogandi fatalia ex vi illius clausulæ, *arbitrio tuo, &c.* in
breui insertæ, vt in terminis tradit *Vestr. d. lib. 3. cap. 5.*
num. 3. & seq. voluisse dubio procul aliud nihil me-
moratum D. Delegatum in illa ordinatione liquet,
quam concedere tertium annum, cum annus proxi-
mus ꝑ dicaturis, qui immediate sequitur, *leg. tali facta*
stipulatione. ff. de iur. dot. Gloss. magna in l. fin. C. de posth.
hered. instit. & Alciat. consil. 17. num. 2. lib. 3. secundum
Venetam impressionem, vbi proximum ꝑ appellat, quod
non habet aliud medium; Amplius splendidiorem
rem reddit illa clausula (a die finis) quia stat exclusiue
& separatiue, ita, quod nullatenus comprehendat se-
cundū fatale. Ad plene notat per *Tiraq. tract. Du-*
rerat. Ligna. 8. Glo. 11. cū seqq. corroborantur prædi-
cta ex ratione subiectæ materiæ: si quidem tota res
versatur in prorogatione, per quæ protrahuntur tē-
pora prosequendæ appellationis. *Purpurat. d. consil.*
176. nu. 8. Et germania natura prorogationis ꝑ est ad-
dei et tempus & aggregare inducias. *Bald. consil. 51. num.*
4. vol. 5. quod tempus per accessionem fit vnum &
idem, quoad fictionem, quæ dicitur virtus in forma
motiua: & finito primo tempore, quod prorogatur,
continuat in sua naturali virtute, *Fel. & Dec. in cap.*
de causis. de offic. deleg. Egregie Gabr. suis communibus,
tit. de aulat. concl. 2. num. 21. & 27. Alias etiam potius
confirmatio, ꝑ quam prorogatio, quæ plurimum in-
ter se discriminari inquit: & prorogatio ꝑ est ampli-
tudo & extensio temporis: *Mandos. per forma com-*
mis. cap. 18. in ver. prorogat: pulcre Nicolaus Moron.
tract. de fid. iureg. & pac. quest. 188. num. 14. Nec fileo ef-
ficaciam pluralis locutionis, quoniam non dixit D.
Delegatus, prorogauit fatale: ergo de pluribus & ita
de tertio quoque vere proximo intellexit, vt arguit
Marant. d. loco, numer. 232. Tertium fundamentum
consistit in clausula, ad finem d. prorogationis ꝑ po-
sita (*omni meliori modo, &c.*) quæ facit valere actum ex
omni capite, quo fieri potuit, & operatur, vt melior
via censeatur electa, *Grat. Resp. 23. n. 11. Resp. 34. num. 6.*
& respons. 58. numer. 9. lib. 1. & Non. consil. 22. num. 10.
atque alibi sæpe, Ergo fateri oportet prorogationem
complecti tertium annum, quia sic potuit fieri per o-
ptimum D. Iudicem, *Astr. d. consil. 135. num. 2. & Vestr.*
loco supra allegato. Et ista est melior via sustinens ius
appellatoris, & conseruans iurisdictionē D. Delegati,
ideo eligenda, & retinenda. (*ra. consil. 149. n. 19.*

Nec

29 Nec cum his pugnat decis. Rotæ. 107. lib. 1. part. 3. relata per Mandos. super forma commission. d. cap. 18. in ver. prorogat. cap. fin. Vbi si in primo anno prorogari fatalia contingat, non datur secundus annus. Igitur videtur dicendum, quando in secundo anno obtinetur prorogatio, non dari tertium annum.

Nam facillime declinatur obiectum, considerando, quod illa Rotæ decis. procedit, tribus simul concurrentibus, quæ procul a re nostra absunt. *Primum*, quia illa causa male olebat; *Secundum*, quia iam erant latæ duæ conformes ad fauorem appellati, nec per appellantem aliquid fuerat factum, quod tenderet ad prosecutionem causæ; *Tertium* est, quia simpliciter erant prorogata fatalia, unde videbatur renuntiatum beneficio iuris. Hic autem præter bonitatem iuris, præcipue ob sententiam, quam etiam pro se habuit appellator, ultra quod appellatus, nisi vnicam habet sententiam strangulatim latam per primum Iudicem, exstant præambuli actus, vergentes ad prosecutionem causæ & quod magis est, aliam habet formam dicta prorogatio, cum distinguat tempus secundi fatalis, a tertio, ad tertium aggreget immediate secundo, ita; vt nullo modo possit stantibus enixis verbis d. prorogationis argui renuntiatum esse beneficio brevis Apostolici, dantis facultatem prorogandi fatalia arbitrio scientissimi D. Delegati, ied potius illo voluisse uti & appellantem & D. Delegatum: In omnem casum posset appellator sibi ipsi consulere ope restitutionis in integrum pro habendo tertio anno, etiam sine libello, aliaue solemnitate, *Castr. d. consil. 135. Preposit. & Dec. in d. cap. ex ratione. de appellat. & Scot. d. consil. 19. num. 36.* Et præmissis non mediocriter iuuatur causa appellatoris, dissolutis etiam argumentis in diuersum coniectis, cum suppletionem tamen integerrimi D. Delegati.

INSPECTIO XXI.

ARGUMENTVM.

¶ Factum mere alienum, quando promissionem arctet.

SUMMARIA.

- 1 Promissio facti mere alieni, promissorem non obligat, ne quidem iuramento adhibito.
- 2 Maritus iureiurando & pœna adiecta promittens, uxorem suam rei cuiuspiam renuntiaturam, tantum ad diligentiam conatum bona fide præstandum tenetur, quo præstito, a pœna, & interesse vllius præstatione tutus est.
Idem in eo, qui alium ratum habiturum promittit.
- 3 Intellectus ad l. qui autem. §. sed si quis. ff. de constit. pecun. remissive.
- 4 Clausula cum effectu vel realiter quid importet remissive idem.
- 5 In rati promissione tacite subintelligi debet clausula; quatenus opus sit.
- 6 Promittens de rato & faciens casum proprium, non excusatur, etiam adhibita omni diligentia, & ad quid teneatur.
- 7 Promittens ratificationem censetur promittere valide, & cum necessariis solemnitatibus, contra Capyc. & Grammat.
- 8 Si in contractu, cuius ratificatio est permessa dolus insit, aut metus, vel ex eo enormis resultet læsio, promissor ea uti potest exceptione, ne teneatur.
- 9 Iuramentum vim habere præcisam, iccirco facti alieni promissorem, perinde habendum, ac cum qui

proprium factum promiserit, quomodo sit intelligendum, remissive.

Incidimus in quæstionem notabilem & quotidianam, promissionis facti meri alieni, quando ea scilicet arctet promissorem: & nõ arctare, ¶ etiam adhibito iuramento: probat Rip. de obligat. Respons. 29. nu. 5. par. 2. Surd. decis. 234. num. 14. cum seq. Gramma. decis. 32. num. 2. cum seq. Vnde si maritus in capitulis matrimonialibus se cum iuramento obligauerit pœna adiecta, curaturum & facturum, ¶ quod vxor sua renuntiabit. vel si quispiam sponderit iuramento, qd alius ratificabit & profecto si de promissoris cõatu ac diligentia bona fide adhibita liqueat, vt susceptæ obligationis omnes implet angulos, is se ob omni pœne, & interesse præstatione vnde quaque tutum reddit, Doctrina est Abba. ad cap. ex rescripto, col. fin. de iureiur. ac ad cap. Gemma, c. fin. de sponsal. Aretin. consil. 142. Natta consil. 272. Pancirol. consil. 45. Osasch. consil. 75. Fulgen. consil. 90. num. 44. 45. 46. vbi faciendo possibilita liberatur iste promissor, subtilis Fachinæ. controuer. iur. cap. 20. Afflict. 295. Gramma decis. 32. n. 2. præclare Marant. suo specul. disput. 7. & consil. 41. vbi respondet ad obiecta: præcipue vero adfert intellectum ¶ ad l. qui autem. §. sed si quis. ff. de constit. pecun. Declar. vt per Seraphin. de privileg. iura. Privileg. 87. dum in fin. subiicit, aliud esse, quando est appositæ clausula (cum effectu, ¶ vel realiter) vt etiam obseruauit Corn. consil. 2. vol. 3. cum multis adductis per Ant. Gabriel. suis commun. tit. de præct. conclus. 2. nu. 8. quibus adde Paris. consil. 110. vol. 1. Malua. consil. 61. & Dida. ad cap. quamuis relect. part. 2. §. 5. de pact. in 6. Quo casu requiritur interpellatio; Vini. decis. 442. n. 15. lib. 3. & Gramma. d. decis. 32. n. 3. Cum in promissione ¶ rati subintelligatur (quatenus opus sit) idem Vini. decis. 534. n. 32. lib. 4.

Huic finitimum est, quod diligentissime deducit D. præses Morotius consil. 92. promittentem de rato, & facientem ¶ casum proprium, non excusari, etiam adhibita omnimoda diligentia, quandoquidem non secuta ratificatione, possit compelli ad præstandum de suo factum alterius. Imo non sufficit ad excusandum promissorem informis ratificatio, inualida & non solemnis; cum promittens consensum ¶ aut ratificationem, id censeatur promittere valide & adhibitis solemnitatibus necessariis, quicquid scripserit Capyc. deci. 93. n. 6. & Grammat. decis. 102. n. 99. Quibus formiter respondit Surd. consil. 3. num. 37. 41. 42. vol. 1. ita D. Morot. eo loci. nu. 5. At si in contractu, ¶ cuius ratificatio est promissa, insit dolus, metus, vel inde cõfurgat læsio enormissima, apta ad illius rescissionem, promissor ad propriam defensionem hac potest uti exceptione, ne teneatur, Gramma d. decis. 102. 103. 104. Gabriel. ad conclus. 2. in fin. & Morot. de consil. 92. num. 2. Quomodo autem nodus ¶ ille solvatur, iuramentum habere vim præcisam, iccirco non excusari promissorem facti alieni, non aliterque haberi ac si proprium factum esset promissum, Surd. d. consil. 3. col. 2. vol. 1. adeatur Gabriel. suis commun. tit. de iureiur. conclus. 8. Seraphin. de iuram. privileg. 74. Vtque plenius innotescat isthæc materia: videantur quoque per me deducta inferius, inspect. 23. 58. circa præcisam difficultatem facti: quando excuset a pœna legali & conuentionali.

INSPECTIO XXII.

ARGUMENTVM.

¶ Quæ sunt facti, ad heredes non transeunt.

SUMMARIA.

- 1 Bonorum possessio nondum agnita ad heredem non transmittit.
- 2 Heredis ratificatio quo casu in consideratione non habeatur.
- 3 Pater & filius, dominus & servus, ut sint una eademque persona, certe in his, quæ sunt facti, diversa censentur.
- 4 Facta persona coherent remissive, declarando tamen, ut nn. 5. n. 7. & 8.
- 5 Licentia vendendi per dominum directum, emphyteuta concessa, heredi emphyteuta non prodest ante venditionem defuncti.
- 6 Industrialia ad heredes non transeunt.
- 9 Non transmissibile sit interdum ex voluntate testatoris transmissibile.
- 10 Ad non. Constit. Mediol. sub tit. de continu. possess. declaratio.

FActi quæ sunt, non transeunt ad heredes, l. i. §. Scævola. ff. si quis testa. lib. esse. iuss. l. cum heredes. ff. de acquir. possess. & Alex. ad l. emancipata, num. 3. in fin. C. qui admitt. inquit, non transmitti bonorum possessionem nondum agnitam, cum per modum facti acquiratur, ex quo prætor adeundus est. Quam ob causam heredis ratificatio in consideratione non habetur, quo ad acquirendum dominum, quod in pendenti stare non debuit, Bald. ad l. primam. col. ult. C. ad Macedon. Plot. ad l. si quando. nu. 12. C. unde vi. Cepha. consil. 440. numer. 31. 32. & Bursat. consil. 205. numer. 17. vol. 2. Eadem ratione pater & filius: Dominus & servus, de quibus dicitur, ut sit una, & eadem persona patris ac filii. Rursus Domini & servi §. ei vero, Instit. de inut. stipulat. intelligantur diversæ personæ in his, quæ continent factum, §. sed cum factum. Instit. de stipul. servor. Ex his colligitur facta personæ coherere, probatur non obscure per Eman. a Costa. Lusitan. ad l. Gallus. §. & quid sit tantum, part. 2. numer. 38. & par. 5. numer. 9. ff. de lib. & posthum. Proinde inferitur ad licentiam vendendi per dominum directi emphyteutæ concessam, ut non profit heredi emphyteutæ ante venditionem defuncti, Corbul. de iur. emphyteut. tit. de caus. privatio. ob alienationem, ampliatio. 11. numer. 4. sic nec industrialia transseunt ad heredes, Rim. In. consil. 557. num. 15. vol. 5.

7 Declaratur hoc dictum ex eodē Alex. d. l. emancipata: procedere in facto omnino extrinseco: non autem intrinseco.

Uterius cessat dictum assumptum, si de voluntate contrahentium liqueat, aut testatoris, in qua fundatur transmissionis materia, Rimin. Iun. consil. 583. numer. 72. vol. 5. & consil. 782. numer. 72. vol. 7. ubi transmissibile sit ex voluntate testatoris, quod alias non erat, idem in statuto volente, quod possessio defuncti continetur in heredem, absque vlla necessitate apprehensionis, ut habetur in nonis constit. Mediol. tit. de contin. possess. defuncti. Vnde hæc possessio, dicitur civilissima, de qua infra opportunius.

INSPECTIO XXIII.

ARGUMENTVM.

9 Inutilia, inualida, inefficacia, minusque solemnia pro non factis habentur.

SUMMARIA.

- 1 Paria sunt transactionem non fuisse factam, vel effectum non sortiri.
- 2 Papa, si cuius Cardinalium concessit, de peculio re-

bus Ecclesia comparato testari; primo testamento renocato, secundum non censetur destitutum beneficio licentia Pontificia contra Dec.

- 3 In criminalibus quoque inefficaciter facta pro infectis habentur. declar. ut num. 5.
- 4 Statutum puniens deferentem tormentum manuarium, non includit eum, qui ineptum gesserit.

Quod comperitur inutile, inualidum, inefficax, minusque solemne, non facto æquiparatur, vulg. l. quoties, ubi Alex. & Ias. ff. qui satisd. cogant. & §. d. Instit. de hered. quæ ab intestat. defer. una cum adductis per Fab. Turret. tract. de effect. & defect. clau. codicill. quest. 24. nu. 2. Vnde paria sunt, transactionem non fuisse factam, vel non habere effectum, Surd. consil. 359. numer. 10. vol. 3. Sic paria sunt non eligere, vel non rite & valide, seu contra præscriptam formam, Nat. consil. 402. numer. 54. & Surd. consil. 369. numer. 93. Itidem paria sunt, aliquid non fuisse factum, vel esse factum, sed reuocatum, tamquam causa sit reducta ad non causam, l. prima. §. quibus. ff. quod cuiusque uniuers. nom. l. creditores. de verb. sig. & Grauei. consil. 30. num. 4. Vnde grauis Decii opinio damnatur & consilio 512. sentien. 2 tis, concessionem factam Cardinali per Romanum Pontificem, ut de fructibus ac de peculio computato, ex rebus ecclesiæ testari posset: intelligi consummatam, per reuocationem primi testamenti, ita ut secundum non valeat, tamquam destitutum beneficio licentiæ Pontificiæ, ut dixit Curt. iun. consil. 178. Ruin. consil. 7. vol. 2. Bursat. consil. 30. num. 56. 57. lib. 1. Gabriel. consil. 83. num. 27. 28. vol. 1. ac Granut. Theoremata. 13. num. 4. lib. 1. Amplius in criminalibus locum obtinet ipsa conclusio, ut consentire visus est Claud. ad patris Bertazzol. consil. 74. littera. c. vol. 1. Crim. dum dicit, & statutum vel proclama contra deferentem aut retinentem tormentum a filice, vulgo a rota, vel ab igne, non afficit retinentem aut deferentem tormentum non aptum ad glandem eiiculandam. Singularem tamen declarationem admittit conclusio prædicta, scilicet ut procedat in his, quæ sunt iuris: secus in his quæ sunt facti: circumscripto tamen effectu inde resultante, ut formiter declarat Carroc. decis. seu cas. 106. n. 20. Vbi ponuntur exempla post multas illationes, potissimum illud, de vxore habente virum inutilem, ut damnatum ad perpetuos triremes; quia pro vidua & miserabili habetur, Bald. ad leg. fin. C. de plagiar.

INSPECTIO XXIV.

ARGUMENTVM.

9 Factum necessarium sequens ex voluntario, uti reputetur voluntarium.

SUMMARIA.

- 1 Omne causatum debet referri ad principium, quod est ipsius causa.
- 2 Subueniendum non est ei, qui proprio ex facto in necessitate sit constitutus.
- 3 Alienatio necessaria, quæ ortum habuit a voluntaria ex contractu emphyteuta, non liberat emphyteutam, vel emtorem a laudemio.
- 4 Alienatio bonorum fideicommissariorum, non conceditur ei, qui nulla necessitate urgente, sese ere alieno grauauit, ob quod carceri mancipatus, eo se vellet liberare.
- 5 De vi obligationis ab vxore suscepta, ut maritum ex carceribus eximeret, remissive.
- 6 Factum voluntarium ex necessario sequens, non aliter regulatur, quam necessarium.

7. Com-

- 7 Compromissum voluntarium inter affines factum, iudice non cogente, censetur necessarium, & cur.
- 8 Creditor, quem necessitas non urget, pecuniam sub usuris recipienti, eas a debitore suo repetere non potest.
- 9 Debitum necessarium cum legato compensari potest, voluntarium non ita.
- 10 Bona alienata quando in legitimā & Trebellianicam imputari possint, distinguitur apposite inter voluntariam alienationem & necessariam.

Quemadmodum factum necessarium, sequens ex voluntario reputatur voluntarium, Barto. & Aret. ad l. is potest. ff. de acquir. hered. & Caroc. decis. seu cas. 24. nu. 10. postquam omne causatum debet referri ad principium, quod est ipsius causa; Curt. iun. cons. 1. num. 8. quest. 10. Rot. Rom. decis. 46. num. 2. part. 1. in nouissimis. atque Osasch decis. 127. nu. 6. 4. vsq. ad fin. ubi declarat propositiōem, quæ deducitur ex l. si fideiussor. §. si necessaria. ff. qui satisfac. cogant. neque est subueniendum in necessitate posita ex proprio facto, quam sane ob causam præualeat eorum opinio in materia laudemii, ut id debeat etiam ex alienatione necessaria, si ea habuit originem voluntariam ex contractu emphyteutæ; Amed. de Pont. quest. laudem. 27. Thesaur. decis. 139. & Fran. decis. 278. par. 2. Sicuti præualeat illorum quoque sententia tenentium, non concedi bonorum fideicommissariorum alienationem, ut grauatus soluat e carceribus, quibus propter æs alienum, a se ipso contractum, nulla cogente necessitate, est mancipatus, de quo agit Surd. cons. 367. num. 32. volum. 3. Ibique luculenter expenditur ius obligationis per uxorem susceptæ pro ex-carcerando marito. Ita quoque factum voluntarium sequens ex necessario eisdem regitur regulis, quibus regulatur necessarium factum, Bald. ad l. nouissime. ff. quod fals. tut. auct. Ea propter compromissum factum inter affines, non præcedente iudicis compulsionem, diiudicatur necessarium, quia existimatur ad illud deuentum vigore statuti, quod compellebat ad compromittendū; Saly. ad l. ult. C. de ind. cum adductis per Dec. ad cap. cum M. Ferrarien. nu. 113. & 14. de constitut. & Alb. cons. 50. n. 13. vol. 1. Quod præterea comprobatur Borell. & Blanc. ad tract. de compromiss. variis in locis, & Rim. Iun. cons. 693. num. 64. vol. 6. Adfero & illud non otiose, quod scribit Surd. tract. de aliment. tit. 1. quest. 45. num. 34. ubi firmat creditorem, qui non necessitatur, si receperit pecuniam sub usuris, aut sub cambiis, nequaquam repetere a debitore. Huic etiam annecti posset deductio debiti necessarii & voluntarii, quia fit legati compensatio cum illo, non cum isto, ex Dec. in auth. præterea. C. unde vir & uxor. & Mascard. de probat. vol. conclus. 333. num. 6. cum seq. Adiungitur tandem, quod Crauett. notat, consilio 316. num. 1. scilicet, bona alienata imputari in legitimam & Trebellianicā, si alienatio sit ex causa voluntaria, non sane ita, si alienatio sit ex causa necessaria.

INSPECTIO XXV.

ARGUMENTVM.

Quod de proximo fiet, iam ut factum habetur.

SVMARIA.

- 1 De proximo soluendum pro soluto est, & numero 7.
- 2 Licentia a superiore impetrata de construendo molendino, illud iam ut factum comprehendit.

- 3 Potentia actui proxima non aliter, quam actus reputatur, & num. 7.
- 4 Destinatio pro facto habetur.
- 5 Legatum vestium uxori relictarum per maritum, continet vestem scissam, quæ penes fullonem sit, etiam nondum sutam.
- 6 Promittere vel soluere, paria quando sint; hinc discere, & ex num. seq.
- 7 Licentia de faciendo, ad iam factum non retrahitur, quando de alicuius præiudicio agitur.
- 8 Licentia per dominum directi emphyteute data de alienando; emphyteutam, qui paulo ante alienauit domino ignorante, immunem a pœna non reddit.
- 9 In dubio an alienatio vel licentia præcesserit, præsumitur licentiam venditionem præcessisse.
- 10 Actus eo tempore gestus præsumitur, quo licite fieri potuit.

Pro facto habetur, de proximo faciendum, lege si fundum. ff. de fund. dotat. sicut pro soluto habetur, quod de proximo soluendum est, l. si quis C. deposit. & huc spectant illationes, de quibus apud Seraphin. de iurament. privileg. 23. num. 17. 18. Unde sequitur, quod licentia a superiore impetrata de construendo molendino, iam factum comprehendit, quia faciendum est idem quod factum, Castren. ad l. si quis filio. §. irritum. num. 5. ff. de iniust. rupt. & irrit. Iason ad l. quo minus. q. 21. ff. de flumin. & Marsil. in rubr. de fideiussor. num. 82. Ad hæc confert, quod dicitur de potentia actui proxima, ut pro actui reputetur, vulg. l. pen. ff. de milita. testa. de qua reg. agit Ias. ad l. 2. C. de inoffic. testam. & Franch. decis. 111. num. 2. 3. part. 1. Huic cognata est illa propositio, quod destinatio habetur pro facto, ut pluribus comprobat Anton. Gabriel. su. commun. tit. de presum. conclus. 12. aliter Gabriel. cons. 120. num. 9. vol. 1. Cephal. cons. 92. num. 4. 5. volum. 1. & Gayl. lib. 2. pract. obseruat. 80. num. 9. non prætermisso exemplo: quod subiicit Michael Grassi. tract. de successione. §. legatum. quest. 21. de veste scissa nondum sutata, apud Fullonem existente, quippe quæ continetur in legato vestium, relictarum uxori per maritum; hinc circumfertur, quod paria sunt promittere vel soluere, l. ult. C. ad leg. Falcid. Ruin. cons. 197. in fin. volum. 1. & Thob. Non. cons. 48. num. 3. 19. Id quod procedit, ubi agitur de alicuius voluntate declaranda, aut de colligenda actus approbatione, quæ ita per promissionem, sicuti per solutionem emergit, Thesaur. decis. 190. num. 20. & optime Crauett. cons. 176. num. 9. ubi tribus modis regulam d. l. ult. C. ad l. Falcid. declarat. Vt cumq. sit, hanc te ignorare declarationem nolim, præmissas regulas procedere, si quod proxime futurum est, euident, certum & infallibile sit, sic Tiraqu. lege Connubial. glo. num. 26. 27. quem librorum heluonem, Baldumq. æmulantem, fere nullibi non inuenio, nec tamen obliuiscor Fœnut. de moment. tempor. cap. 26. Insuper ubi ageretur de præiudicio alicuius, licentia de faciendo non retrahitur ad iam factum, Afflictus decis. 286. num. 2. Bero. consil. 73. n. 18. 19. volum. 1. & Bursat. consil. 76. num. 45. volum. 1. veluti in licentia per Dominum directum data emphyteute de alienando, quæ non tuetur, aut præseruat emphyteutam, qui paulo ante alienauerat, domino ignorante alienationem factam, cum non sit verisimile, quod si sciuiisset, iam commissam remisisset pœnam. Itane exponebat Cast. dicto §. irritum, numero 4.

- 9 At si non liqueat, † an alienatio præcesserit, vel ipsa licentia: præsumitur, quod licentia venditionem præcesserit, *Corbul. de iur. emphyt. tit. de caus. priuat. ob alienatio. quest. 4. num. 5.* qui mouetur ex Theori. Barto. ad l. non solū. §. sed ut probari. ff. de nou. oper. nuntiat. dicentis, actum præsumi † gestum eo tempore, quo fieri potuit impune & licite.

INSPECTIO XXVI.

ARGUMENTVM.

- ¶ Factum, quod est ultra modum, ad modum reduci, & e diuerso suppleri, quod ad modum deficit, exemplis ex ipsis Iurisprudentiæ penetralibus haustis, illustratur.

SUMMARIA.

- 1 Factum ultra modum ad modum reducitur: limitatur tamen a num. 13. vsq. ad finem.
- 2 Conductor, qui bona in perpetuum conduxit, sub annua pensione tot florenorum, aut alicuius quantitatis tritici, non tenetur, si floreni vel frumenti valor in immensum excreuit; & quæ sint iudicis partes hoc casu.
- 3 Appellari potest ab exsecutore, modum excedente, ut sententia reformetur.
- 4 De excessu, & multiplici excessus specie, in materia sententiarum, remissive.
- 5 Venditor ultra dimidiam iusti pretii deceptus, habet exceptionem antequam tradat.
- 6 Promissor, qui promisit se venditurum 100. modios salis, aureo uno pro quolibet modio, si valde postea auctum fuerit salis pretium, an teneatur.
- 7 Furnarius obligans se ad coquendum panem, pro tota Caii familia, si illa supra modum fuerit aucta, an adhuc obligatio teneat.
- 8 Emphyteuta, qui se obligarit annuo canoni soluendo, eoq. nimium excessiuo, quid impetrare possit.
- 9 Quod ad modum deficit, suppleri potest.
- 10 Si ecclesia enormiter sit laesa in emphyteusi, quam etiā solemniter concessit, augenda erit pensio.
- 11 Iuramentum in litem, iudicis est arbitrio moderandum.
- 12 Rationes redditæ, quarum notulæ vel tesserae, partim sint veræ, partim mendosæ, sunt per iudicem moderandæ.
- 13 In casu indiuiduo, vel peccatum in forma continente cessat reductio.
- 14 In indiuiduis utile per inutile vitiatur.
- 15 Quando per aliquod pactum alteratur contractus indoles, ut in censu reductio non sit.
- 16 Si contra Pontificis Bullam in censu, adiiciatur pactum, an reductio admittenda.

- 1 Factum quod est † ultra modū, reducitur ad modum, l. rogasti. §. si tibi. ff. si cert. pet. l. placuit. ff. de usur. l. 1. §. Marcellus. ff. de aq. quotid. & astin. ac Natta conf. 497. num. 11. & consilio seq. Hanc ob causam † conductor, qui bona conduxit in perpetuum, sub annua pensione, in tot florenis, vel in tanta tritici quantitate, non tenetur: si valor floreni, vel frumenti excreuit in immensum: sed iudex reducit ad æquitatē contractum factum inter partes ad æquitatem, non obstante præscriptione temporis, *Theaur. decis. 226. num. 3. cum seq.* Pariformiter † appellatur ab exsecutore, si modum excedat, ut sententia reformetur, iuxta copiosissimum locum (vbi est de excessu, ac eius multiplici † specie, in materia sententiarum seges multa) *Ces. Contard. ad legem uni. limitat. 19. C. si de moment.*

possess. Eadem ratio æquitatis † imperat, ut venditor qui deciperetur ultra dimidiam iusti pretii, habeat exceptionem antequam tradat: quod confertur ad eum, † qui promisit vendere centum modios salis, aureo uno pro quolibet modio: si postea pretium salis mirifice fuit auctum, promissor non tenetur; nisi contractus reformetur, vel ad æquitatem reducatur, *Ruin. consil. 79. volum. 1.* Hinc suscepta obligatio per Furnarium † aut molendinarium de molendo grano, vel coquendo pane pro tota familia Caii, modificanda est, si eius familia supra modum fuerit adaucta, *Alber. in l. cui fundus. ff. de condition. & demonstrat. ac in l. non modus. C. de seruitut. & aqua. sic las. ad l. suggestioni. num. 6. cum seqq. C. de verb. signific. atq. Thesau. d. decis. 226. num. 2.*

Qua quoque ratione † emphyteuta, qui se obligauit ad annuatim soluendum canonem excessiuum nimis, potest impetrare pensionis reductionem partorum in emphyteutico contractu oppositorum ratione habita, *Thessau. decis. 120.* e contra suppletur quod deficit ad modum, † ut dicitur de emphyteusi ab ecclesia solemniter concessa, in qua enormiter læsa sit ecclesia: † nam non ideo nulla dicitur alienatio, sed debet augeri pensio; *Cast. ad authent. qui rem. in fin. C. de sacrosan. eccles. & Dom. Menoch. consilio 247.* Id ipsum clarius ostenditur in † iuramento in litem contra violentum, vel dolosum occupatorem, quo casu in primis probari debet violentia, vel dolus: deinceps fit taxatio quædā moderata, arbitrio iudicis, mox iuxta illam moderationem iurat actor, & tandem iuramentum comprobatur iudicis sententia, *Jason ad l. si quando. num. 7. C. unde vi, & Menoch. de arbitr. ind. libro secundo, centur. 3. casu 208. num. 3. & 4.* veluti quoque obseruatur in rationibus † redditis, quarum notulæ, seu chartulæ, aut tesserae sint partim veræ, partim autem mendosæ, quæ licet contineant parcellass minutas, tamen si simul iunctæ sunt magni ponderis, tunc fit separatio cum moderatione iudicis, iuxta illud: lupus comedit agnum frustatim: *Rot. Auen. decis. 53. Rot. Rom. decis. 813. colum. ult. part. 1. in nouissimis.* Excipitur casus indiuiduus, vel qui contineat peccatum in forma, quoniam cessat reductio, & actus corrumpitur penitus: siquidem † in indiuiduis utile per inutile vitiatur; *cap. utile, vbi Dyn. copiose de Reg. Iur. in 6. Alex. ad l. primam, §. sed & si mihi. ff. de verb. obligat. & Seraphin. de iuram. priuileg. 107. vbi late idem quando † per aliquod pactum alteratur indoles contractus celebrati, veluti † in censu; si contra Bullam Pontificiam adiiciatur pactum, tunc in totum vitiatur, nec habet locum reductio ad modum præscriptum per Bullam, *Vinius decis. 369. num. 22. libr. 2. Gallia. conf. 123. num. 69. cum seqq. & Borgnin. decis. 13. num. 37. part. 2.**

INSPECTIO XXVII.

ARGUMENTVM.

¶ De actione in factum & eius diuisione.

SUMMARIA.

- 1 Actio in factum frequens est, & tamen paucis nota.
- 2 Sententia arbitratoris ante 30. annorum decursum, in iudicatum non transit, nisi ex vipacti vel statuti laudum, ut vocant, illius paratam haberet executionem, ut num. 3.
- 3 Statutum Papiense 25. concedit solos 15. dies continuos, petitioni reductionis, etiam in voluntariis compromissi.

De ex-

- 5 De exceptione in factum, remissive.
- 6 Exceptio non numerata pecunie, quando sit in factum exceptio.
- 7 Intellectus ad l. si ex cautione C. de non numerat. pecunia.
- 8 Debitor iurans pecuniam realiter fuisse numeratam, non potest opponere non numeratam pecuniam, nec in factum exceptionem.
- 9 Idem in debitore simpliciter iurante.
- 10 Iuramentum, super mutuo soluendo & reddendo, interpositum nihil officit.
- 11 Iuramentum, super vera numeratione, iuranti nihil obest: pace sit Seraphin. dictum; ne quidem sub forma: Prædicta omnia fuisse & esse vera.
- 12 De exceptione intentionis & facti, remissive.
- 13 Exceptiones triplici ex causa opponuntur.

Non nihil dicendum sese offert de actione in factum, de qua & eius multiplici diuisione loquitur Imperator in §. ult. Instit. de interdict. Doctor. ad rubr. ff. de præscript. verb. & Iason ad §. actionum, nu. 115. & plur. seq. Instit. de action. quæ actio a paucis est cognita, & tamen frequens sit eius usus: præsertim in sententia & in iuramento, cum actio inde manans sit in factum, l. actori. C. de reb. cred. l. miles. §. ult. ff. de re. iud. sic Ferra. præct. non in forma execut. sentent. diffinit. cap. ult. num. 3. Immo etiam in laudo arbitratoris, post tamen lapsum 30. annorum, ante quod tempus non transit in iudicatum sententia arbitratoris, cum usque ad 30. annos possit peti reductio, ad arbitrium boni viri, Gayl. obseru. 150. num. 2. lib. 1. & Bursat. consil. 431. num. 65. volum. 4. Vinnus decis. 444. n. 11. lib. 3. Borell. de compromiss. §. 7. glo. 2. num. 18. Afflict. decis. 132. Eugen. consil. 1. num. 54. & 60. Bald. de præscript. 4. par. quarta partis principia. quest. 33. nisi ex vi pacti vel ex forma statuti Laudum haberet paratam executionem, veluti, quando compromissum esset iuratum, Thesaur. decis. 14. num. 9. & Seraphin. de priuileg. iuram. priuileg. 77. & 136. Nostrium autem & statutum Papiens. 25. concedit, dumtaxat 15. dies continuos petitioni reductionis, etiam in voluntariis compromissis; De exceptione & in factum etiam agentem copiose perlege doctissimum virum Eman. a Costa ad l. si ex cautione, vers. est & in factum: per tot. C. de non num. pecun. vbi asseuerat & exceptionem non numeratam pecunie, esse exceptionem in factum, quando stipulatio est interposita, & debitor intra biennium conuenitur ex stipulatione, quandoquidē nec si iurisiurandi interponitur in cautione chyrographaria replicatio, impediatur exceptionem non numeratam pecunie, l. ult. C. de non num. pecun. intelligendo tamen illum & tex. iuxta eundem Costam ad d. l. si ex cautione, l. 9. C. cod. quem refert & sequitur clarissimus I. C. & perillustres Præses Morotius, consil. 88. num. 12. & 13. vbi distinguit tres casus. Primus est, quando debitor iurauit, & pecuniam vere & realiter fuisse numeratam, & tunc non potest opponi non numeratam pecuniam, nec in factum exceptio. Secundus est, quando iurauit & simpliciter, se recepisse absque verbis significantibus veram numerationem, & tunc idem est. Tertius est, quando & iuramentum est interpositum super mutuo reddendo & soluendo, & hoc casu iuramentum nihil officit, sicuti non obest, quando iuratur & super vera numeratione. Vnde refellitur opinio Seraphin. de iuram. priuileg. 60. nu. 11. quem male inaduertenterq; locutum affirmat ibi D. Morot. quod

etiam optime deseruit, quando esset appositum iuramentum sub hac formula: Prædicta omnia fuisse & esse vera Carol. decis. 14. nu. 5. Huic quoque finitima esset quæstio pertinens ad exceptionem & intentionis & facti, nisi ad manus peruenisset tractat. Carol. de Grass. de except. exceptione 26. vbi doctē hanc materiā prosequitur, ad eum recurrito; Nec silendus est tex. in l. exceptiones opponuntur. ff. de excep. vbi exceptiones opponuntur, & aut quia factum sit, quod fieri oportuit, aut quia factum sit, quod fieri non oportuit, aut quia factum non sit, quod fieri debuit.

INSPECTIO XXVIII.

ARGUMENTVM.

¶ Protestatio facto contraria, an facto præualeat, vel ei cedat.

SUMMARIA.

- 1 Protestatio quando facto contraria dignoscatur remissive.
- 2 Cephal. doctrina, circa protestationem emissam, in causa fidei, eiusque effectum; in dubium reuocata, conciliari potest, ut num. 3.
- 3 Quando protestatio attendatur, & non factum, etiam in ius, quæ a iure dependent, & num. seq.
- 4 Clausula non aliter, & non alio modo, quæ sit vis in protestationibus.
- 5 Protestatio ad factum tollendum nullius est efficacia.
- 6 Protestatio ex abundanti quid operetur.
- 7 Exceptioni incompetentiæ Iudicis, opportune etiam opposita, renuntiatum non censetur, per petitionem dilationis, etiam cum protestatione (sane exceptis, & non aliter, nec alio modo.)
- 8 Protestatio in instrumento censuario, in quo pacta Bullæ Pii V. repugnent, quatenus attendenda.
- 9 Bullæ Pii V. conditiones expositæ circa Instrumenta censuaria, remissive.

In plerisque iudiciorum ciuiliū monumentis, verisam manibus hominum tractari cernimus quæstionem, de protestatione facto contraria, an facto præualeat, vel ei cedat; materia sane a nobis tractata satis superq; ad cap. cum M. Ferrar. de constit. antea vero ad leg. non solum §. mort. ff. de nou. oper. nuntiat. Et quando facto & contraria dignoscatur protestatio, expendit Bald. consil. 499. & 500. volum. 3. iuncto consil. 405. volum. 5. Vinnus decis. 251 lib. 2. Turret. consil. 94. num. 8. lib. 2. Honded. consilio 89. nu. 35. cum seq. volum. 1. & Simanch. de Cath. Instit. tit. 55. loquens & de protestatione emissâ in causa fidei; promissum D. Menoch. consil. 82. num. 52 cum seq. volum. 1. Adiungitur Cepha. consil. 222. reprehensus tamen in aliquibus per D. Menoch. consilio 674. lib. 7. Quare ultra eo loci deducta, in meis prælectionibus, mox edendis, Deo auspice, recipienda est distinctio, quam adfert Mynfinger. centur. 3. obseruat. 74. num. 11. 12. 13. Aut protestatio ordinatur & ad tollendam mentem a facto, & de hoc constat forte ex verbis præcisam vim habentibus, & veluti taxatiuis seu resolutiuis, qualia sunt illa (non aliter, & non alio modo, & c.) quæ important necessitatem, ex quo sunt posita negatiue & inducunt præterea 4 solemnitatem & formam, neque recipiunt aliquam modificationem aut interpretationem, a verbis separatam, late Bertazolus tract. clausularum, claus. 14. gloss. sexta, numero 1. & tunc attenditur protestatio, non factum, etiam in dependentibus a iure, Sord. consilio 143. num. 60. volum. 1.

- 5 Aut ordinatur † ad tollendum factum, & tunc nihil agit protestatio, cum facta non possint haberi pro infectis, vt supra dictum fuit: aliter etiam declarat
- 6 Decian. *conf. 13. nu. 25. vol. 2.* nempe in † protestatione facta ex abundanti, per Reg. l. non solent. ff. de reg. iur. Aliam adiungo declarationem ex Brederodio, tract. de appellat. par. 2. tit. 10. & aliam ex Turret. *conf. 79. num. 10. lib. primo.* Hinc infero ad praxim cum Malual. *conf. 73. num. 23. usque ad fin.* concludente, quod
- 7 non censetur renuntiatum exceptioni † incompetenti iudicis, opportune & explicite oppositæ per petitionem dilationis cum hac protestatione (salvis exceptis, & non aliter, nec alio modo) Zuccard. *conf. 8. num. 84. cum seq.* Secundo infero ad protestationem in instrumento † censuario, in quo forte sint pacta suspecta ac repugnantia bullæ Pii V. Pontificis sanctissimæ memoriæ. Nam si expresse dictum sit, quod omnia intelligantur ad præscriptam ipsius Bullæ formam; nec aliter, tunc cessat suspicio deprauatæ intentionis, & contractus reformatur, sublatis pactis suspectis; Bursat. *conf. 214. num. 16. volum. 2.* adhibita declaratione Surd. *conf. 318. colum. pen. & fin. vol. 3.* scilicet, si quid in eo contractu continetur, quod repugnat Bullæ, id omne volunt pro non appposito haberi, & contra, si quid deficit ad implementum Bullæ, volunt pro appposito haberi: quia partiū intentio
- 9 est, quod contractus sit secundum Bullam, & ad illā reducatur: cuius Bullæ conditiones † exponit Thefaur. *decis. 154. Vinus decis. 369. lib. 2. Surd. conf. 162. & 282. lib. 2. cum aliis inferius aliquando indicandis.*

INSPECTIO XXIX.

ARGUMENTVM.

¶ Clam facta suspecta redduntur.

SUMMARI A.

- 1 Gravius est veneno, quam gladio occidere.
- 2 In persuadentem senerius animaduertendum, quam in compellentem.
- 3 Hypocritæ & proditores gravi sunt pœna plectendi.
- 4 Qui actus clam fieri dicantur, remissive.
- 5 Pater filia, quæ clandestino fuit mairimonio alicui, patre inscio, desponsata, nihil præter alimenta præstare tenetur: & ampliatur, n. seq.
- 7 Quando lex pœnam irroget, vel ex facto, vel ex animo facientis.
- 8 Factum palam, excludit omnem fraudis suspicionem, sed quando maxime: declaratur tamen, vt num. 10. & 12.
- 9 Palam facta quæ dicantur.
- 10 Delicta palam commissa, senerius sunt coercenda, quam ea quæ in occulto admittuntur.
- 11 Facta palam, a factis clandestinis, quando non differant.
- 12 Clandestinitas, in his quæ de genere sunt permissorum, vt non veniat puniendi, duobus exemplis, iisque quotidianis, comprobatur.

CLAM factum non vacat suspicione, l. ult. ff. de rit. nupt. l. 1. C. de interd. matrim. & multis comprobatur Seraphin. de iuram. privileg. 4. nume. 161. cum seqq. D. Menoch. *conf. 293. num. 15. lib. 3.* Vnde magis † est veneno occidere, quam gladio, l. 1. C. de malefic. vt peius

2 est † persuadere quam compellere, l. officiales, C. de Epis. & clericis. Ita plane infert Farinac. tract. crim. par. 1. quest. 18. num. 67. 68. vbi etiam agit de delinquente per

3 hypocrisin †, qui tanquam rapax lupus, sub ouis ha-

bitu delitescit, vltius agit de occidente aut offendentem aliquem proditorie. Intelligas † autem clam fieri actum, vt exponit Mascard. de probat. conclus. 297. ponasq; exemplum in matrimonio clandestino, de quo Cæsareæ huius domini loquuntur constitutiones, tit. de pœn. §. matrimonia; & sacrosanctum Concilium Tridentinum, cap. 1. sess. 24. de reformat. matrimon. in tantum, vt vigor iuris † velit, filia, quæ clandestinū

5 matrimonium contraxit, non cogi patrem dare dotem, nec quidquam aliud; alimentis exceptis: Molin. de primogenis. Hispan. lib. 3. cap. 16. num. 15. 16. vbi etiam sustinet, † hoc esse verum, stante decisione generalis Concilii Tridentini, nil obstare ea regula, quod ex actu nullo, aut inefficaci quis non incurrit pœnam, cum iuxta Philosophum, ex nihilo nihil sequatur, Bald. ad l. 2. num. 3. C. de Episcop. audient. Ias. ad leg. ult. num. 139. C. de iur. emphyt. & Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. gloss. 2. num. 6. quoniam, quando lex considerat † solum factum, & animum facientis, pœnæ sit

7 locus, etiā ex actu nullo: secus vbi lex iuris effectum duntaxat considerat, quia tunc si actus sit nullus, cessat omnis pœna; Bart. ad l. quid ergo. §. cum autem factum. ff. de his, qui not. infam. Ita argumento ab oppositis ducto; factum palam † excludit omnem fraudis

8 & simulationis suspicionem, quando factum potest se habere ad bonum & ad malum, lege palam. ff. de dol. except. Decian. *conf. 2. num. 94. volum. 1. l. palam. ff. de rit. nuptiar.* Palam † autem dicitur fieri, quod fit corā

9 iudice, vel coram pluribus, l. palam. ff. de verb. signific. vel quod constat ex publicis instrumentis, Sim. de Præf. *conf. 24. num. 15. Peregrin. de iur. fisc. lib. 3. tit. 19. & Decian. d. conf. 2. num. 95. & aliter secundum subiectam materiam, ex Cephal. conf. 684. numero 140. libro 5.*

Declarantur tamen prædicta omnia non procedere † inspecto delicti effectū ob scandalum, quod exurgit longe maius in delicto palam commisso, quam in occulto: At considerato animo delinquentis, & librata causa delinquendi, si agitur de his, quæ † sunt de genere prohibitorum, non differt factum palam a facto clandestino: secus in his, quæ

11 sunt de genere permissorum, sed aliquo casu prohibitorum, vt donatio, matrimonium, & huiusmodi, quod colligitur ex ingenii excussi Farinac. dicto loco num. 71.

Præterea, vbi geritur, quod est de genere permissorum, vel quod magis propinquat actui licito, cessant prædicta, veluti in eo, qui facit alicui condere testamentum secrete, & se heredem instituere, si est capax, non punitur; Barto. ad l. 1. num. 10. C. de de aior. lib. 10. & in vxore blanditiis alliciente virum, ad sibi relinquendum, loquitur tex. in l. fin. C. si quis aliq. test. prohib. quam materiam declarat Additionator ad Dec. *conf. 489. ver. blandiss. Franc. decis. 180. par. 1. Decian. conf. 65. vol. 2. Peregr. de iur. fisc. libro 2. tit. 6. nu. 11. cum seqq. Afflict. decis. 69. num. 5. cum seq. & Caroc. decis. 15.*

INSPECTIO XXX.

ARGUMENTVM.

¶ Factum a maiori parte capituli, collegii, aut vniuersitatis quod dicatur.

SUMMARI A.

- 1 Sententia a maiori arbitrorum parte lata, quando teneat, remissive.

Quoties

- 2 Quoties adest deformitas, attendendum id, quod frequentius observatur.
- 3 De facto a maiori parte capituli.
- 4 In materia iuris patronatus, a maiori patronorum parte presentatus, in institutione facienda per ordinarium, preferri debet: limitatur tamen, num. 5. & num. 6. multifariam restringitur conclusio, remissive. Declaratur tandem num. 7. pulchra distinctione.
- 8 Vno universitatis unius, in officialis confirmatione, post finitum tempus, dissentiente, ceterorum vota non attenduntur, & cur.
Idem in promotione gratiosa Doctoris alicuius ad collegium.
Notarii ad publica aliorum notariorum munia, qui matriculati sunt, promouendi.
Mercatoris denique, requisitas a mercatorum statuto non habentis qualitates.
- 9 Contradictio unius in actibus voluntariis, ceterorum vota infringit.
- 10 In compromisso per communitatem faciendo, ad hoc ut sit validum, quarequiratur.
- 11 Et quid si de priuatorum tantum; aut omnium commodo agatur.
- 12 Factum maioris partis universitatis, ad hoc ut attendatur, necesse est, omnes simul, non separatim, consensum præbere.
- 13 Saluus conductus a maiori creditorum parte, debitori concessus, a minori non potest irritari, nisi eorum debito iurato, ut num. 14.
Idem in particulari debiti remissione.
- 15 Numerus personarum vel dignitas quando attendatur remissive, & num. 17 & 19.
- 16 Non. Constit. Papiens. tit. de onerib. §. quicumque, perpenditur.
- 18 Que maxima sint civitatis ornamenta, ex Homero.
- 20 Decem Nestores habere, melius, quam Achilles centum.
- 21 Communis opinio, non ex Doctorum numero, sed ex illorum auctoritate colligitur.
- 22 Testes digniores etiam numero inferiores, preferuntur minus dignis, etiam si numero illos excedant.

FActum a maiori parte capituli, collegii, aut universitatis quando dicatur, optime explicat Bolognin. in authentica habita numero 328. C. ne filius pro patre. Felyn. ad cap. cum omnes. de constitut. Fran. Mar. decis. 924. part. 1. & Borell. tracta. de compromiss. §. 3. gloss. 5. super eo articulo, quando sententia lata a maiori parte arbitrorum valeat, & egregie Bero. consil. 87. num. 21. volum. 3. inferens ad stylum & consuetudinem, quando adest deformitas, ut attendatur, quod frequentius observatur, statuerque maiori parti usus, quando fuit diversus; Confert istud ad intellectionem articuli, an factum a maiori parte capituli censeatur factum ab omnibus, & apposite attinet ad materiam iuris patronatus, in qua presentatus a maiori parte patronorum, præfertur in institutione facienda per ordinarium: Lambert. de iur. patronat. 2. part. lib. 1. arti. 8. 2. quest. principal. numero 9. usque ad finem, Borell. d. loco, numero 5. Rot. Roman. decis. 117. numero 1. part. 2. in novissimis, Rimin. Iun. consilio 303. numero 11. volum. 3. ubi limitat, nisi obstat derogatio Papæ, & quamvis conclusio sit affirmativa, per l. quod maior. ff. ad municip. per l. nulli. ubi late Castr. ff. quod cuiusque universitat. Borell. consilio 9. numero 1.

& 8. eleganter Losaus de iur. univers. part. 1. cap. 3. num. 48. cum multis adductis per Ias. ad l. iur. gentium. §. hodie. ff. de pact. ubi referuntur sexdecim limitationes; addo Franc. Marc. decis. 225. cum seq. part. 1. Attamen frequentius distinguitur inter actus necessarios, utiles & voluntarios, ut prioribus duobus casibus, procedat regula, secundo casu vno dissentiente nihil fit, prout observatur in confirmatione officialis post finitum tempus, vel in promotione gratiosa alicuius Doctoris ad Collegium, vel alicuius notarii ad munia publica, instar aliorum notariorum matriculorum, vel alicuius mercatoris requisitas non habentis qualitates a statuto mercantium causarum, vel mercantis fori: nam tantum operatur contradictio unius, ut de voto maioris partis non sit curandum, Casy. decis. 4. num. 5. & seq. Fran. decis. 2. numero 20. 21. 22. par. 1. Gallia. consil. 55. volum. 1. Rursus in commisso per communitatem faciendo requiritur, quod omnes de universitate legitime congregata, & præstantes consensum in communi consentiant expresse, nec sufficit maior pars; Panormitanus d. cap. cum omnes, & late Camill. Borell. de compromiss. §. 1. gloss. 3. num. 282. 284. & seq. Accedit his, quod si agatur de ponte vel puteo, extruendo ad priuatorum commodum, tunc ab omnibus approbari debet, quod omnes tangit: secus in puteo vel ponte construendo pro bono publico, Rimin. consil. 198. num. 18. volum. 2. Considero quoque, quod si maior pars sociorum venit quid facere in re communi ad usum non destinatum, etiam si essent mille, non nocet unico socio dissentiente, Thesaur. decis. 41. num. 20. Ulterius retinendum est, quod ubi attenditur factum maioris partis in universitatibus, simul debent consentire, nec sufficit quod quicumque fiat separatim: Crot. ad l. 4. §. Cato. num. 154. ff. de verb. obligat. Tandem est diligenter observandum, quod concurrente maiori parte creditorum, debitor gaudet salvo conductu contra minorem partem, Menoch. de arbit. iud. casu 245. num. 10. & Afflict. decis. 288. ubi idem dicit in particulari remissione debiti, cum intellectu dictæ leg. iur. gentium. §. hodie. pulchre Rom. singul. 589. nisi debitum minoris partis esset iuratum, veluti sapienter advertit Carolus de Grassi. tract. de except. exception. 32. num. 18. aliter expendit supradictam conclusionem Franc. dicta decis. 2. Quando autem attendatur numerus, ut vel dignitas personarum, explicat Anton. Burgos. in cap. omnes, num. 207. cum seqq. de constitut. quod deferuit ad interpretationem Nou. Constit. tit. de oneribus. §. quicumque, ubi cum habitans in civitate cum maiori parte familiæ, per tempora ibidem expressa gaudet privilegio Civitatis, an intelligatur de maiori parte, ut quo ad numerum, vel quo ad dignitatem, solutio pendet a deductis per Soc. Sen. consil. 35. num. 3. & 4. iuncto consil. 129. num. 7. volum. 1. & Menoch. de arbit. iud. casu 155. num. 7. ubi talis ordo manavit, ut civitas sit populosior. Vnde interrogatus Homerus, quod maximum esset civitatis ornamentum? Ciues, inquit, Pueri & Turres, si tamen numerus non multum excederet, autoritas forte & sanioritas (ut ita dicam) esset præferenda, iuxta illud, quod circumfertur de Agamemnone Rege Græciæ, satius est habere decem Nestores, quam centum Achilles; facit cap. dudum de election. Sicuti communis opinio non iudicatur ex multitudine Doctorum, sed ex auctoritate, ut peritia præferatur numero, Natt. consilio 130. numero 5. & in

22 materia probatoria suscipitur † conclusio, vt testes digniores, etiam numero inferiores preferantur non ita dignis etiam superioribus numero, Gabr. suis communibus. tit. de testib. conclus. 4. num. 37.

INSPECTIO XXXI.

ARGUMENTVM.

¶ Frustra fiunt ea, quæ facta non releuant.

SUMMARI A.

- 1 Frustra fit, quod factum non releuat. Declara, vt n. 7.
- 2 Capitula irreleuatoria an admittenda & quando, vt admissa teneant, & num. 9.
- 3 De clausula, saluo iure impertinentium, & non admittendorum non nihil.
- 4 Quæ capitula pertinentia dicantur, item quæ impertinentia, remissive.
- 5 Capitula in dubio pertinentia præsumuntur, & releuatoria.
- 6 De statuto Papiensi. 29. sub rubr. De Capitul. admit. eiusq. intellectu.
- 7 Appellatio datur a Capitulorum admissione.
- 8 Frustra fit quod factum † non releuat, cap. per tuas de Simon. lib. hac stipulatio. §. Diuus ff. vt leg. nom. canea. Crauett. cons. 83. num. 5. Grat. cons. 12. num. 6. lib. 2. & Surd. cons. 86. num. 17. volum. 1. qua ratione capitula irreleuatoria † ad instar sunt notorie impertinentium, proinde nō sunt admittenda, etiam cum clausula, saluo iure impertinentium, & non admittendorum, Iason ad l. si duo patroni. §. idem Iulianus. num. 31. 32. 33. ff. de iure iur. Dec. consil. 162. Neuizan. cons. 5. num. 17. & cum his cons. 7. & 37. Afflict. decis. 33. num. 1. Grammatic. decis. 45. num. 5. Roland a Vall. consil. 34. volum. 3. Botta Cremonen. cons. 31. & Bim. cons. 50. vol. 1. de qua † clausula non obscure tractat Mynsinger.
- 3 obseruat. 56. centur. 2. Quæ autem dicantur † capitula
- 4 impertinentia & quæ pertinentia, declarat Rip. Respons. 23. de interd. possess. & proprietat. par. 2. Decian. d. consilio 162. non ineleganter Honded. cons. 8. vol. 1. & Franch. decis. 220. num. 11. 12. part. 1. In dubio tamē præsumuntur † pertinentia & releuatoria, Ofsch. decis. 109. num. 5. Surd. cons. 165. lib. 2. & Afm. in prax. §. 19. cap. 9. Et ista plurimum conferunt ad intellectu † statuti nostri Papiensi. 29. sub Rubr. de capitul. admittend. vt non intelligatur de notorie impertinentib. Grammatica. decis. 45. num. 5. 6. 7. & Decian. cons. 73. vol. 3.
- 7 Ita tamen prædicta sunt intelligenda, † si clare liqueat, nihil omnino releuaturum, quod fieri tentatur, si factum foret, Andr. Gayl. pract. obseruat. lib. 1. obser. 81. Iecus, vbi discussio capitulorum, an sint pertinentia, nec ne, exposceret longius examen, seu altiore indagine requireret, Crauett. cons. 901. nu. 9. volum. 5. In omnem casum ab admissione capitulorum † datur appellatio, Barto ad l. 1. num. 25. ff. de appellat. recip. Castr. consil. 335. num. 3. lib. 1. Corn. cons. 35. vol. 1. Decianus consilio 51. num. 69. 70. vol. 4.

Vltius modificationem † suscipito, ex Capic. decis. 28. num. 9. vbi ait: quod articulis impertinentibus productis atque notificatis parti aduersæ: quæ nihil omnino opponit ante conclusionem in causa: postea non auditur.

INSPECTIO XXXII.

ARGUMENTVM.

¶ Tutus via facti, præiudicat sibi eligendo, siue ad eundo iudiciariam.

SUMMARI A.

- 1 Tutus via facti, præiudicium sibi affert, si ad iudicia-

riam confugiat. Declaratur tamen tripliciter, ann. 4. vsq. ad fin.

Et quid de creditore ex vi pactorum exsequuti forū, cum clausula constituti.

- 2 Adiens Iudicem pro reuocatione precarii, propriam a se auctoritatem abdicat.
- 3 Adito Iudice expectandum est eius decretum, & cur.
- 4 Dominus directus, morosum potest emphyteutam expellere: at si Iudicem ad eum expellendum adierit, propria se auctoritate priuat.
- 5 Protestatio præmissa, incolumem seruat protestantis auctoritatem.
- 6 Incompetentia Iudicis an præiudicium afferat.
- 7 Associandi licentia non requirit citationem, cum sit actus extraiudicialis.

T V T V S via facti, veluti creditor ex vi pactorum executiuorum cum clausula constituti, teste Alex. cons. 85. volum. 6. & Vinio decis. 44. num. 60. lib. 1. (de quo infra inter distinctiones nostras) præiudicat sibi eligendo † siue adeundo iudiciariam, l. de pupill. §. meminisse. ff. de nou. oper. nuntiatio. Vnde scriptū reliquit Bald. ad l. 2. questio. 10. C. de seruit. & aqu. quod adiens iudicem † pro reuocatione precarii, non potest pendente iudicio propria auctoritate expellere, quando postquam aditus est † iudex, debet expectari eius auctoritas, ne elusorium sit incoatum iudicium, Vnde ad viam facti non potest redire, quemadmodum obseruatur in domino † directo, qui ex vi pacti potest expellere emphyteutam morosum propria auctoritate, & si adeat iudicem ex urbanitate, facit iacturam iuris propriæ auctoritatis, vt late defendit Corbul. de iur. emphyt. tit. vlt. quest. 13. nu. 2.

At propositionem hanc tripliciter declaro, primo ex Alex. cons. 130. num. 12. 13. volum. 4. vbi, si ita itum sit † ad iudicem, protestatione præmissa, seruatur incolumem propriæ auctoritatis ius, vt post Alex. Corbul. d. loco.

Secundo declaratur, vt procedat, si aditus fuerit iudex incompetens, vnde incompetentiæ † ratione nascitur præiudicium, & requiritur citatio, Grat. consilio 76. num. 10. 11. lib. 2. cum adduct. per Carec. decis. sen cas. 57. num. 15.

Tertio est declaratio, vt non habeat locū, † quando esset aditus iudex, sine figura iudicii, veluti quando esset petita associatio, qui sane est actus extraiudicialis, & non requirit citationem, Alex. cons. 105. n. 27. lib. 3. & Anguill. cons. 90. nec conceditur, nisi habenti ius propriæ auctoritatis, Gabriel. cons. 67. in fin. vol. 2. vel, quando esset aditus iudex per eum, cui de facto fit resistentia: Nam non propterea is perdit possessionem, §. sed hodie. Instit. de interd. quem tex. refert Afflict. decis. 395. num. 7.

INSPECTIO XXXIII.

ARGUMENTVM.

¶ Obligatus ad factum quibus in casibus præcise facere cogatur: quibus non.

SUMMARI A.

- 1 Obligatus ad factum, præcise facere cogitur propriis sumptibus, si factum possit momento explicare, nisi aliud nominatim esset actum.
- Item ad illud obligatus, ex dispositione legis. Idem in iudicio promittens, præstare debet. Adde casum, si iurata sit obligatio.
- 2 Pactum de reuocando absq. iuramento non ligat præcise, & in eo sufficit præstatio interesse.

- 3 An compensatio opponi possit, ab eo qui non coactam subiit condemnationem, & iuravit se creditori soluturum, intra certum tempus, remissive.
- 4 Editio iurium, sumtibus illius fieri debet, qui edere tenetur, remissive.
- 5 Denuntiatio litis per emtorem auctori suo immediato, non mediato facienda, expensis sit denuntiantis. Ibidem ad quid postmodum auctor teneatur.
- 6 Dominus rivi aquas suis dat expensis.
- 7 Conductor tenetur agrum propriis instrumentis, & impensis excolere & seminare, nisi consuetudo loci repugnet. Idem in Colono.
- 8 Dominus si mutuo dederit colono suo semina, & ea aliquo casu pereant, cui pereant.
- 9 Conductor obligatus deferre ad domum locatoris, suis ad id sumtibus tenetur, suorum periculo. Ad idem tenetur colonus domino pariter obligatus.

Obligatus ad factum in casibus, in quibus cogitur præcise facere, notatis per Doct. ad l. stipulationes non diuiduntur. ff. de verb. obligat. & per Iaso. ad §. actio-num, num. 47. 48. Instit. de actio. præcipue cum factum potest explicari momento per obligatum: ut traditio vel restitutio, Gozad. ad l. 2. nu. 16. C. de pactis inter emt. & vend. vel in obligato ad factum ex legis dispositione, iuxta tradita per Battigellam ad l. 4. §. Cato. nu. 127. ff. de verb. obligat. vel in promissionibus iudicialibus: Lanfrancus Balb. 6. decis. 373. vel si iurata sit obligatio: Seraphin de priuilegiis. priuileg. 74. nu. 2. Vnde factum de retrouendendo absque iuramento non ligat præcise: cum sufficiat præstatio interesse: ex Cagnol. Pinell. Gozadin. & Zoanett. citatis per Caroc. decis. 117. num. 18. Alios casus notat Osasch decis. 92. arrepta anfa per insigni ab illo articulo: An compensatio opponi possit ab eo: qui spontaneam subiit condemnationem, & intra certum terminum promisit cum iuramento soluere creditori: tenetur factum explicare sumtibus suis, nisi aliud nominatim sit actum. l. quoniam liberi. C. de testib. Bart. ad l. 3. §. defendi. ff. ex quib. caus. in possess. eat. Et ad multa infert solers Anto. Sola. ad nou. ordin. Pedemon. tit. de dilatione ad denuntian. glo. 3. nu. 5. 6. ubi editio iurium & sumtibus illius faciendae est, qui edere tenetur. Ibidem quoque agitur de denuntiatione & litis facienda per emtorem auctori suo immediato, non mediato, expensis denuntiantis. Post hæc auctor tenetur ad assumptionem oneris litis suo sumtu.

- 6 Ex quo infero ad aquas, quæ per dominum riuui, siue (ut aiunt) rugæ sunt dandæ suis expensis, Alciat. conf. 27. lib. 5. Venet. impressio. D. Menoch. de retin. posses. remed. 7. num. 34. & Carpan. ad stat. Mediola. par. 2. cap. 247. num. 49. Adco & aliam egregiam illationem ex Surd. decis. 201. nu. 6. ubi conductor & tenetur agrum colere suis instrumentis, & seminare propriis impensis: sic in colono, qui debet ponere de suo semen, & alia, nisi vel pactum, vel consuetudo regionis pugnet, Abb. ad cap. tua nobis, num. 3. de decim. cum plerisque in partibus dentur massariis, & villicis adiutoria, & subuentiones consistentes in pecuniis & seminibus, Nat. conf. 243. & Alb. conf. 322. num. 53. volum. 2. In tantum, & ut si aliquo casu perierint semina a domino mutuata colono, periculum sit solius coloni, utpote domini effecti, ex mutuo quod est de meo tuum, sic Berret. noster conf. 35. & Vinus decis. 71. nu. 3. lib. 1. Hinc scribit Caroc. de locat. part. 3. tit. de solution. nu. 4.

conductorem & obligatum deferre ad domum locatoris intelligi suis sumtibus & periculo: sic in colono erga dominum obligato.

INSPECTIO XXXIV.

ARGUMENTVM.

- 1 Factum an ab eo factum præsumatur, de cuius utilitate agitur.

SUMMARIA.

- 1 Factum ab eo factum præsumitur, de cuius commodo agitur, declaratur tamen a num. 5. vsq. ad fin.
- 2 Demolitio, vicino commodum afferens, ab eo facta præsumitur. Que conclusio ad furtum extenditur, remissive.
- 3 Aquam verisimiliter deriuasse is creditur, ad cuius utilitatem discurrit.
- 4 Deposita ab his factum reputatur, quorum commodum spectat.
- 5 Supplicatio ab eo porrecta censetur, cuius fauorem concernit. Citatio pariter.

Factum præsumitur ab eo, & de cuius utilitate agitur, quod pertinet ad iudicium Cassianum; cui bono fuerit, leg. 2. §. idem Labeo. ff. ne quid in loco publ. Guid. Papa de presumption. num. 126. & Paseth. consi. 51. num. 9. Quamobrem demolitio, & quæ vicino commodum affert, a vicino euenisse, & facta præsumitur, vel ab eius familia ex mandato patrisfamilias, Zuccard. extendens etiam ad furtum, consi. 63. Maranta insigniter ad l. is potest. num. 235. ff. de acquir. hered. Intellecta vicinitate respectu locorum, teste Andr. Kohl. Exercit. 7. num. 6. & 17. Pariformiter aquam præsumitur & is deriuasse, ad cuius utilitatem discurrit Alber. ad l. 2. §. si quis in suo, ff. ne quid in loco publ. Scitissime Surd. de aliment. tit. 9. quest. 26. num. 119. & Carpan. ad stat. Mediolan. part. 2. c. 290. Sic depositum præsumitur & factum ab his, ad quorum commodum tendit, idem Paseth. consi. 108. num. 2. ita supplicatio censetur & porrecta & oblata ad instantiam illius, cuius fauorem continet: & idem est in citatione; Vinus decis. 60. num. 6. lib. 1. & Carol. de Grass. tract. de except. exceptione 14. num. 54. cum seq.

Fallit si tenuis sit utilitas, & damnum alterius sit ingens, cum parum & nihil æquiparentur, Rip. ad leg. quo minus, num. 29. 81. ff. de flumin. Decian. consi. 244. num. 7.

Fallit secundo, si constaret de dolo tertii, ut in singulari casu, Barto. ad leg. 1. ff. si quis aliq. testar. prohib. de quo argumento loquitur Caroc. decis. sen casu 15.

Fallit tertio, si utilitas sit in consequentiam: vel factum non sit ordinatum ad illam: quia facta considerantur, ad quem finem sunt ordinata, lege verum, & l. qui iniuria. ff. de furt. & Cephalus consilio 661. n. 65. libro 5. Vnde factum ordinatum ad dationem, non censetur etiam in obligatione, l. naturalis, §. si factum, ff. de præscript. verb. Cephal. consilio 539. num. 71. libro 4. Vel simul adsit commodum delinquentis, Honded. conf. 96. num. 64. volum. 2.

Fallit quarto quoad inflictionem pœnæ ordinariæ: cum ei non pateat aditus, etiam ex presumptionibus violentis, l. fin. C. de probation. nisi plures affluant, & illæ vehementissimæ. Crauet. conf. 805. nu. 16. lib. 5.

Fallit 5. non constituto de scientia eius, de cuius utilitate agitur, Honded. d. conf. 96. num. 66.

INSPECTIO XXXV.

ARGUMENTVM.

¶ Factum, ad quod quis erat obligatus, si reperiatur factum, a quo factum præsumatur.

SUMMARIUM.

- 1 Factum ad quod quis tenebatur, si factum reperiatur, ab eo factum præsumitur, qui ad illud tenebatur. & ampliatur, num. 5. & 7.
- 2 Impensa litis a domino, non a procuratore facta præsumitur.
- 3 Rescriptum, impetratum præsumitur ab eo, qui impensam facere tenetur.
- 4 Pupillus, a tutore penes quem moratur, alimenta habuisse præsumitur.
- 6 Hospitale ædificatum, ab eo ædificatum verisimiliter creditur, qui illud ædificare obligatus erat, & quidem in tempore debito.
- 8 Solutio domino directi facta, ab ipso met emphyteuta facta præsumitur, licet absente.
- 9 In alimentis per matrem filio præstitis, per fratrem fratri, & per huiusmodi personas, inter quas pietatis officium cadit, cessant actio & condictio, nisi præmia fuisset protestatio, & cur.
- 10 Vitricus priuigni bonorum administrator, ei alimenta donasse non præsumitur, nisi in notabili casu, sub hoc numero expresso.

- 1 Factum, ad quod quis erat obligatus, si reperiatur factum, ab eo, qui ad illud erat obligatus, præsumitur factum, l. ult. C. de aliment. pup. præstan. Bart. ad leg. cum seruus. 104. ff. de verb. obligat. Abb. ad cap. cum virum, num. 4. de regular. D. Menoch. lib. 3. præsumt. 15. nu. 15. Iccirco impensa ÷ litis præsumitur facta a Domino, non a procuratore; Surd. de alimentis. tit. 6. questio. 23. num. 12. Similiter rescriptum ÷ impetratum præsumitur ab eo, qui impensam facere tenetur, Vant. tract. de nullitat. c. ult. num. 75. & pupillus ÷ a tutore, penes quem moratur, alitus præsumitur. Ita & rursus aliter infert D. Menoch. libro 6. præsumt. 11. Capyc. decis. 4. num. 19. ac decis. 86. num. 16. & Natt. conf. 547. num. 30. Ampliatur primo, vt etiam ÷ in tempore præfixo, vel opportuno præsumatur factum.
- 6 Vnde ÷ hospitale ædificatum, præsumitur erectum per eum, qui facere debebat, Bald. consil. 378. volum. 1. etiam in tempore debito. Surd. dicto loco, numero 13.
- 7 Ampliatur etiam procedere, ÷ tam quo ad actionem fundandam, quam quo ad pœnam vitandam, Bar. ad l. 2. numero 1. 3. C. arbitr. tutel. veluti in solutione facta
- 8 Domino ÷ directi, faciendâ nomine illius, pro quo absente stipulata fuit emphyteusis: nam facta præsumitur ab ipso emphyteuta, Corbul. de iur. emphyt. tit. de cau. priuat. ob fin. lineam, num. 114.
- 9 Excipitur casus, vbi cadit pietatis officium, ÷ quoniam cessat actio aut condictio, nisi appareat de præambula protestatione, vt puta, in alimentis per matrem filio præstitis, per fratrem fratri, per vitricum priuigno; & personas huiusmodi, in quibus est obligationis vinculum quoddam naturæ impulsu contextum. Nam factum quidem præsumitur, sed non quoad fundandam actionem, cum alimenta donandi animo præstita præsumantur; nisi animum repetendi, iusque suum protestationis munierint arte declaratoriar, l. alimenta, & l. si paterno. C. de negot. gest. l. Nesennius. ff. eod. Mascard de probat. conclus. 76. 77. copiosius Surd. tract. de alimentis, tit. 5. quest. 8. & 11. vbi
- 10 præterea expendit: quando vitricus ÷ est admini-

strator priuigni bonorum; cessat coniectura donationis alimentorum: nisi priuignus esset in obsequiis vitrici: dummodo seruitia sint æquipollentia: quod est notandum.

INSPECTIO XXXVI.

ARGUMENTVM.

¶ Quando agitur de conseruatione iuris realis, factum sufficit, a quocunque fiat.

SUMMARIUM.

- 1 Factum a quocunque factum; quando vt factum habeatur quoad iuris realis conseruationem: limit. tamen, vt num. 4.
- 2 In emphyteusi, sat est solutum fuisse canonem, nec refert a quo, aut quomodo, & cur.
- 3 Regula, qui per alium facit, per seipsum facere videtur, limit. ex Bar.
- 4 In his quæ sunt facti, aut in quibus electa sit industria persone, non ita.
- 5 Quibus ex signis constare possit, electam esse personam industriam, remissive.
- 6 Regula non refert, quid ex æquipollentibus, fiat declaratur.

VBI agitur de conseruatione ÷ iuris realis, factum sufficit a quocunque fiat, l. cum seruus 104. vbi Barto. & Alex. ff. de verb. obligat. & l. ult. C. si mancip. ita fuer. alien. dummodo æque bene fiat de voluntate eius, qui debebat facere, vel eius nomine, vt præsumitur: Bal. ad l. pen. num. 26. C. de condict. instit. Ideo in emphyteusi ÷ non refert, quomodo solvatur canon, & a quo, vel cuius nomine, dummodo solutus sit, lege form. §. si tamen ego. ff. de censib. l. soluend. de negot. gest. Ias. ad l. 2. n. 69. C. de iur. emphyt. Perbelle declarat Corbul. de iur. emphyt. tit. de cau. priuat. ob non solut. cano. limit. 7. Paseth. consil. 93. Bursat. consil. 14. num. 60. vol. 2. & Magon. sub Rot. Florent. decis. 117. num. 29. Arguitur namque tacitum mandatum in explicante actum, qui non modicum desiderat sumtum nomine alterius, Gabriel. su. commun. tit. de procurator. conclus. 1. num. 6. late D. Menoch. lib. 2. præsumt. 33. & Mascard. de probatio. conclus. 1166. (Cassador. de procurat. decis. 3. & Achill. de Grass. de triennali, decis. 381. cum seq. Vnde subintrat regula, ÷ qui facit per alium, per se ipsum facere videtur, cap. qui per alium, vbi Dyn. de reg. iur. in 6. intelligendo, vt præclare per Barto. ad l. pater ex provincia, num. 1. ff. de manumiss. vindic. nec nõ & ad l. 1. §. item acquirimus, num. 9. ff. de acquir. possess. & ad l. si is qui pro emptore, num. 67. ff. de usucap.

Digredimur autem potissimum ÷ ab hac regula, quando sumus in his, quæ sunt facti, vel quando est electa personæ industria, Ita Doctorum Coriphaeus Barto. ad l. continuus, §. si ab eo, num. 1. de verbor. oblig. Bald. Perusinorum antesignanus ad l. pen. num. 20. C. de condict. infert.

Quibus præterea signis, ceu tot vehiculis ÷ ducamur ad notionem, electam nempe fuisse personæ industriam; sedulo tibi enolendus est Crauett. in primis, consil. 875. num. 4. 5. 6. volum. 5. Caroc. de locat. part. 2. tit. de industr. person. & decis. seu cas. 113. num. 26. copiose agen. D. Menoch. lib. 2. præsumt. 21. & lib. 6. præsumt. 92. Adiungitur dispositio requirens aliquod implementum, pro forma substantiali, cum forma non possit adimpleri per æquipollens, l. qui per salutem. ff. de iur. iur. Vnde non fit locus ei regulæ, non refert quid

6 quid fiat ex æquipollentibus, l. si mater. C. de instit. & substit. & Ofsch. decis. 165. num. 7. appositè declarando, ut per Vini. decis. 334. 335. lib. 2. iuncta traditione Gallie, cons. 31. num. 40. & plur. seqq. vol. 1.

INSPECTIO XXXVII.

ARGUMENTVM.

Factum hominis & factum legis, uti sese inuicem habeant.

SUMMARIA.

- 1 Regularis prouisio hominis, tollit prouisionem legis, hac inspectione primum remissive, multifariam limitat auctor: tum nonnullis eam ipse modis, varia eruditione refertis, restringit a num. 8. vsq. ad fin.
- 2 Locator qui promisit conductori, soluturum se omne onus prædiis imponendum, non tenetur ad vectigalia fructuum perceptorum a conductore venditorum persolueda, & cur.
- 3 Interpretatio actuum ita fieri debet, ne partes a iuris communis dispositione recedere velle videantur.
- 4 Conductor stipulans sibi fieri remissionem, si locator promissis non stet, damna etiam, & interesse potest petere.
- 5 Usufructuaria generalis usufructu durante, nec alimenta, nec dotem, nec vestes lugubres petere potest.
- 6 Usufructuaria non tenetur regulariter ad aris alieni solutionem, neque legatorum (nisi ea sint annua) nisi testator eam ad hac obligarit.
- 7 Prescriptio conuentionalis cum maiore cœpta, minoribus in integrum restitutionem aufert.
- 8 Emphyteuta poterit expelli, licet dominus cauerit sibi de pœna in defectum solutionis, & cur.

FACTVM hominis, & factum legis habent se tanquam excedentia & excessa, cum aliquando factum hominis, facto legis deroget, interdum econtra, l. nemo potest. de leg. 1. l. ult. C. de pact. conuent. l. quamdiu. de reg. iur. & Turret. cons. 31. num. 9. vol. 2. id quod non obscure colligitur ex discussione exploratissimæ illius regulæ, quod prouisio hominis tollit prouisionem legis, de qua apud Gabriel. su. commun. tit. de reg. iur. conclus. 8. ubi afferuntur 11. limitationes, nec tamè spernendo Decian. cons. 78. num. 26. vol. 3. tripliciter regulam eandem enodantem, ut etiam Pedrocc. cons. 14. num. 35. melius Rot. Rom. decis. 279. num. 7. part. 2. & prius decis. 385. par. 1. in nouiss. Ceterum ultra perutiles Gabriel. Decian. Pedrocc. & Rot. Rom. labores, & ego aliqua obseruauì exempla seu declarationes. Sane insignem expendit hypothesein Rimin. iun. cons. 392.

- 1 vol. 4. de locatore, quod promisit conductori soluere omne onus imponendum super prædiis locatis, tam ordinarium, quam extraordinarium. Nam talis promissio non extenditur ad onus gabellarum, pro fructibus perceptis ex possessionibus locatis, ab ipso conductore venditis, quia prouisio hominis non tollit prouisionem legis ordinariam, & interpretatio est faciendâ, quod ne partes a iuris communis dispositione recedere videantur, Natt. cons. 582. num. 17. 18. Simile est exemplum in conductore, qui stipulatus est sibi fieri remissionem, casu, quo locator non obseruaret promissa; nam poterit petere etiam damna & interesse, Bello. cons. 22. num. 3. relat. per Surd. cons. 339. num. 25. volum. 3. Neque silentio inuoluendum est, quod scribitur de usufructuaria generali, quæ non potest prætere alimēta, nec detrahēre dotē suā,

donec durat vsusfructus, neque ei debentur vestes lugubres pro luctus anno: & tamen si hoc factum hominis non adesset, nempe legatum vsusfructus, & illius acceptatio, eidem deberentur vestes, dos & alimēta, Castrens. cons. 52. vol. 3. Capyc. decis. 26. Bertazzol. cons. 59. civil. vol. & Fran. March. decis. 819. & 829. part. 1. Adhæc in eodem argumento quod usufructuaria quæ non tenetur ad aris alieni solutionem, neque legatorum, nisi sint annua, & tamen hanc legis prouisionem plerunque tollit prouisio testatoris, Ias. adl. 2. num. 16. 17. ff. ad Trebellian. Crauet. cons. 187. Didac. Couarru. varia. resol. lib. 2. cap. 2. Gabriel. consilio 143. lib. 1. Rimin. iun. cons. 172. volum. 2. Borgnin. de usufr. mul. relict. num. 219. & Crass. tract. de success. §. legatum. quest. 35. 36. Prodeat, & illud, quod præscriptio conuentionalis cœpta cum maiore, nocet minoribus, absque spe restitutionis in integrum, non sic in præscriptione iuris, lege Ami. ius. ff. de minor. Curt. Sen. cons. 82. num. 5. Iason de magis communi, cons. 226. lib. 2. Gallia. cons. 48. num. 48. Alban. cons. 135. num. 1. & 148. num. 5. vol. 1.

Declarandam nunc censeo quatuor modis antedictam propositionem.

Primo, ut factum hominis ac factum legis sese inuicem compatiuntur, si hominis prouisio tendens in fauorem, retorqueretur in odium, Alex. cons. 118. vol. 5. Crauet. cons. 442. & Surd. dicto cons. 339. numero 28. Quamobrem potest expelli emphyteuta, licet dominus cauerit sibi de pœna in defectum solutionis, Beci. cons. 83. num. 12. & Surd. alios referens d. loco. n. 27. quia inducta in augmentum, diminutionem operari non debent, nisi in dispositione limitatiua, Bartolus, Cast. & Alex. adl. legata inutiliter. ff. de legatis 1. & Ofsch. decis. 168. in fine.

Alia declaratio est, ut prouisio hominis tollat prouisionem legis, in casu prouiso, non in alio, Bar. ad l. si constante, num. 54. ff. solut. matrim. Consentit Alex. in notabilis articuli decisione, cons. 126. num. 6. 7. vol. 5. & Bello. d. cons. 22. num. 3.

Accedit & tertia declaratio, quando prouisio legis est inducta per verba prohibitiua, quo casu non attenditur factum hominis, quia legi prohibitiuæ non potest renuntiari, glo. ult. ad l. 1. C. ne fid. dot. dent. cum agglomeratis per Tiragu. ad l. si unquam. in præfatione. n. 87. C. de reuoc. donat. quâdo scilicet prohibitio continet fauorem publicum vel alterius, quam renuntiantis, Ofsch. decisione 172. num. 20. 21. 22.

Postrema sumitur declaratio ex Alb. cons. 50. n. 12. 13. volum. 1. cum relat. per Mascard. de probat. conclus. 1236. nu. 4. ubi factum hominis nihil fit, quando accedit ad legis necessariam dispositionem.

INSPECTIO XXXVIII.

ARGUMENTVM.

Tractatur quæstio illa: An factum Principis, casus sit fortuitus: nec ne.

SUMMARIA.

- 1 Fortuitorum casuum habenda ratio, in conditionibus, & quæ.
- 2 Principis potentia, resisti nequit, & num. 8.
- 3 Factum Principis, quando casibus fortuitis annumeretur.
- Ampliando etiam, num. 4.
- 5 Obligatio etiam iuramento firmata, pro facto sui Principis, non ligat, & cur.

- 6 Conditio generalis Principis edicto prohibens oryzam seminare in prædiis conductis, an & quando petere possit pensionis remissionem a locatore. Ibidem decisionis offertur ratio, & num. seq.
- 8 Debitor a quo Princeps exegit, non habita ratione principalis creditoris, liber censetur.

FACTUM Principis, an sit casus fortuitus, nec ne: non inanis est inuestigatio, potissimum, † quo ad euictionem, Phanuc. prætare tract. de inuentario, par. 7. num. 215. & seq. atque in materia conductionis, in qua consuevit fortuitorum casuum haberi ratio, ad effectum remissionis mercedis faciendæ per locatorem; ut apud Gozadin. consi. 74. Rim iun. consi. 757. D. Menoch. consi. 27 & 67. Caroc. de locat. par. 2. tit. de remissio. merced. conduct. Gayl. lib. 2. pract. obseruat. 23 & Boss. in su. prax. Crim. tit. de remiss. merced. num. 67. Unde remissio pensionis per sublocatorem promissa his modis & formis, quib. sibi fiebat per primum locatorem, qui conduxit a Principe: non consideratur in præiudicium sublocatoris, ubi primo conductori Princeps noluerit restaurum facere, cum ob magnā potentiam, de qua cogitare debuit sublocator, nequeat Principi resisti, † ut nuncupatim refert Purpurat. consi. 443. lib. 2. Reputatur namque casus fortuitus factum † Principis, quando est iniustum, vel inuerisimile, vel inopinatum, seu non speratum: alias secus, l. Lucius. ff. de euictio. Ba'd. consi. 395. num. 3. vol. 2. Alex. consi. 57. num. 4. vol. 1. Natt. consi. 81. num. 4. Bursat. consi. 194. num. 21. vol. 1. in pulcherrimo casu. Gamma. decis. 349. num. 8. Decian. consi. 41. nu. 138. volum. 2. & consi. 14. nu. 49. volum. 3. imo plusquam casus fortuitus † aliquando reputatur: ut bene probat Osasc. consi. 31. nu. 82. cum seqq. loquens † de obligatione suscepta etiam cum iuramento pro facto sui principis: ut non liget, tanquam continens quid impossibile: 6 Iccirco vetiti conductores seminare oryzam in prædiis conductis, ob generale Principis proclama, non possunt petere pensionis remissionem a locatoribus, si bona sint apta ad alios fructus producendos, quia non tractant de damno, sed lucrum perdunt, quod est quid diuersum, l. vlt. C. de codicill. Ita M. Ant. Roufcal ad Bald. consi. 360. & 2. seqq. volum. 5. Et tale 7 edictum † existimatur rationabile, & continere bonum publicum; D. Menoch. consi. vlt. lib. 8. & consi. pen. & vlt. lib. 10. & Surd. consi. 1. vol. 3. Rursus infertur ad debitorem, a quo fuit per Principem exactum expulso principali creditore, ut censeatur liberatus, lege quod autem. 6. §. apud Labeonem. ff. quæ in fraud. credit. Barto. l. creditor. ff. de solut. & late Gabrie. Roman. in su. commun. tit. de solut. conclus. 11. & Dom. Menoch. de arb. Iud. a. 137.

INSPECTIO XXXIX.

ARGVMENTVM.

9 Factum Episcopi aut Prælati Ecclesiæ, an præiudicet

SVMMARIA.

- 1 Factum Prælati ecclesiæ non nocet; Ampliat. num. 11. & 5. & 17. & limitat. num. 18. vsq. ad j. n.
- 2 Factum Prælati quando Prælato noceat, quando non.
- 3 Præiudicium inseparabile, facit ut renuntiatio in fauorem renuntiantis omnino non teneat.
- 4 Præiudicium separabile quod sit; remissive.

- 5 Factum Abbatis conuentui non præiudicat, ne possit oqui. em. actu interueniente.
- 6 Factum Abbatis, non attenditur, in Monasterii detrimentum, si factum sit arduum.
- 7 Confessio Prælati, quando ecclesiæ noceat remissive.
- 8 Prælato assenti, alienationem rite; & in ecclesiæ utilitatem factam non credendum, Declar. vi numero seq.
- 10 Licitio facta per Prælaturum, ultra triennium, contra Paulinam constitutionem an teneat, remissive.
- 12 Iactura ucri radicati, habetur pro damno.
- 13 Caducitate incursum Prælatus quando possit solus remittere emphyteuta, quando non, & num. seq.
- 16 Si ex facto Prælati; posset Ecclesiæ præiudicari, capitulum potest ei contradicere, & in integr. rest. postulare.

FACTVM Episcopi † seu Prælati non nocet ecclesiæ, Butr. & Abb. ad cap. peruenit, el primo, de iure iur. gloss. Butr. Card. Abb. & Imo. ad cap. cum venissent, de instit. & Decian. consi. 14. nu. 17. vol. 3. imo † nec ipsi Prælato, quando eius præiudicium est inseparabile cū præiudicio Ecclesiæ nil obstante iuramento Prælati, cum propter connexitatem præiudicii, non possit seruari iusiurandum, sine interitu salutis æternæ, Aretin. consi. 14. Rot. Rom. decis. 2. num. 9. 1. part. 2. in nouiss. quemadmodum in casu † inseparabilitatis præiudicii, renuntiatio non tenet omnino in fauorem renuntiantis, Rot. Rom. deci. 170. num. 5. part. 1. in nouiss. Et quale sit præiudiciū † separabile tradit Cæsar de Grass. decis. 8. num. 8. de iure iur. Sic in facto Abbatis, † quod non præiudicat conuentui: cap. cum dilectus, ubi Innocen. de relig. domib. & Ma. card. de probat. conclus. 1166. num. 15. etiam si interueniat positio actus: utpote, solutio facta per colonum de mandato solius Abbatis, Abb. consi. 23. lib. 2. Multo minus factum Abbatis † attenditur in perniciem monasterii, si agatur de arduo facto. Abb. consi. 44. lib. 2. Put. Rot. Rom. deci. 285. lib. 3. & Fran. March. decis. 955. num. 8. part. 1. Et huc pertinent congesta per Mascard. de probat. conclus. 367. ubi late examinat, quando confessio † Prælati noceat ecclesiæ. Et Rot. Rom. decis. 752. num. 3. part. 1. in nouiss. diffiniuit, non esse † standum assertioni Prælati dicentis, alienationem factam esse in euidentem Ecclesiæ utilitatem, & seruatis seruandis processisse; Crescent. de re script. decis. 3. num. 6. Nisi Prælatus † obligasset quoque bona sua patrimonialia: quia eo casu teneretur de suo: iuxta deducta per Anguill. consi. 64. num. 26. cum seqq. qui loquitur in terminis locationis † factæ per Prælaturum ultra triennium contra Paulinam constitutionem.

Ampliat. memorata † propositio, etiam ubi agitur de perdendo lucro iam prid. in Ecclesiæ acquireto; quoniam iactura † lucri radicati, & incorporati habetur pro damno, post Cyn. Bald. ad l. cum te. C. de donat. ante nupt. Imol. ad l. Proculus. ff. de damn. infect. Alex. con. 03. ad fin. vo. um. 6. quod facit ad caducitatem † incursum, quam solus Prælatus non potest remittere emphyteutæ, quando iam est declarata atq; intimata, Boronin. deci. 30. num. 20. par. 2. intelligendo tamen de † Prælato collegiatæ ecclesiæ, alioqui secus, Corbul. de iur. emphyteut. tit. vlt. limi. 21. numero 5. Surd. con. 335. nu. 47. vol. 3. Clar. ad §. emphyteusis, q. 10. num. 3. Capyc. decis. 18. num. 1. cum seq.

Extenditur secundo, † etiam si fiat reditus ad ius commune, quo ad aliquos, secus quo ad omnes, Rot. Rom. decis. 2. num. 12. c. intelligendo Decian. consi. 23. num.

16 *num. 78. volum. 1.* Imo si ex facto † Prælati posset ecclesie præiudicari, capitulum potest contradicere, appellare, postulare in integrum restitutionem, & alia pro ecclesia excitare pinguiora iura, *cap. dilecti, ubi Abb. num. 10. de maiorit. & obedienc. Gayl. libr. 1. pract. observat. 70. num. 11.* Ampliatur etiam † in facto consistente in omittendo, ut in mora prioris non soluentis canonem pro fundo emphyteutico, *Menoch. dignissimus Præses, consil. 543. num. 12. volum. 6.* Durante tamen vita sua sibi præiudicat Prælati: *Borell. de compromiss. §. 4. gloss. 6. num. 20. cum seq.*

18 Fallit in † acquirendis, ex *fas. ad l. legatum. de leg. 1. & Rot. Rom. decis. 30. num. 2. lib. 2. part. 3. in nouiss.* Aliæ fallentia (ut vulgo fertur) haberi possunt, si diligenter obseruentur scripta, *Mascard. conclus. 367. ibi sitim eluas lector.*

Fallit, quando transferens rem in ecclesiam disposuit expresse: si per prælatum contingat rem alienari, ecclesia statim sit priuata: *Corbul. d. tit. ultimo. Ampliat. 27. num. 7.*

INSPECTIO XL

ARGUMENTVM.

¶ Factum iudicis, an & quando reputari debeat factum partis, per distinctiones scitu dignissimas, aperit auctor.

SUMMARIA.

- 1 *Material. l. C. si in caus. indicat. pign. cap. sit. & l. si ob causam, C. de emption.*
- 2 *Factum Principis & iudicis; quando reputetur factum legis & partis. Ampliando, ut num. seq. & intellig. ut num. 6. & 7.*
- 3 *Factum arbitri censetur factum partis. Arbitratoris non.*
- 4 *Spolium, per eum qui usus fuit iudicis auctoritate de facto procedentis, quomodo purgandum.*
- 5 *Iudicatum a iurisdictionem non habente, pro iudicato non habetur.*
- 7 *Factum iudicis iniustum, quando reputetur factum partis.*
- 8 *Exsecutor abstinere debet, a notorie nullo atq; iniusto.*

¶ Factum iudicis, an & quando censeri debeat factum partis, recurri solet † *ad l. 1. C. si in caus. ind. & ad l. si ob causam, C. de emption.* At cum plerunque sententis variatum sit, tandem inualuit opinio, distinguens inter factum iudicis iustum, & factum iudicis iniustum, seu cum iudex minus rite procedit, *Bald. ad l. si ob causam, C. de emption. Iason ad l. a diuo Pio. §. sed si emtor, num. 3. ff. de re iud. Cranett. consil. 5. num. 1. & Sylvan. consil. 101. num. 6. & 7.* ubi factum Principis † & iudicis, dicitur factum legis & partis, si recte & rite procedit: exemplum singulare notat *Carol. de Grass. tit. de except. exceptione 17. num. 2. cui affinis Rot. Auenio. decis. 128. num. 15. Surd. consil. 168. num. 25. iuncto consil. 268. num. 30. Menoch. de recuper. possess. remed. 8. num. 44. 45. 46. Peregrin. de fideicommiss. artic. 49. num. 121. Sylvan. consil. 101. num. 6. cum seq.*

Ampliatur etiam in facto arbitri, quod † censetur factum partis, *Cranett. consil. 202. num. 36. Soc. Sen. consil. 124. num. 4. volum. 4. arbitratoris nequaquam: ad not. per Borell. tract. de compromiss. §. 3. gloss. 4. num. 73.* Sic in materia spolii, † quod est purgandum per eum, qui usus fuit iudicis auctoritate de facto procedentis, nõ saliter, ac si per vim sine iudice esset eiectus, *Benimend.*

ex Rot. Bonon. decis. 93. num. 7. Ancharan. consil. 248. col. 2. & Dec. consil. 125. num. 3.

Excipitur factum iudicis incompetens, & quiritate procedat, ubi manifeste de illius incompetencia constet, quoniam † iudicatum a non habente iurisdictionem, non dicitur iudicatum, *l. 1. in fin. ff. ad Tertullian. & l. 4. condemnatum. ff. de re iudica.* atque ita limitat *Bursat. consil. 269. num. 28. vol. 3.*

Nec silendum est, quod in hoc argumento affert *Zuccard. ad l. 1. num. 148. cum seq. C. de pactis,* inquiens, factum iudicis reputari factum † partis in eo: quod pars erat obligata facere vel intelligi, si parte instante factum sit; alioqui requiritur, quod subsequatur aliqua ratificatio, *argumento l. hoc iure, §. non potest. ff. de donat.* Quamquam factum iudicis † iniustum, reputetur factum partis; ubi agitur de præiudicio tertii, vel ne per indirectum fraudari contingat intentionem legis: ut quando possessio † fuit continuata in heredem vigore decreti, non potest per iudicem, dari fideicommissariis, in præiudicium heredis, & si fuerit data, ista possessio est nulla, qua nullitate stante, non impeditur continuatio, ne fideicommissarius per fidiosam apprehensionem sit legitimus contradictor, *Pereg. de fideicommiss. artic. 40. num. 15. & Mich. Nizol. allegat. 18. num. 22. & Rot. Rom. decis. 83. part. 1. in nouiss.* Nam, & exsecutor merus debet abstinere, a notorie nullo atq; iniusto, *Innoc. in c. pastoralis. num. 7. de offi. deleg. Rot. Rom. decis. 85. num. 2. part. 1. in nouiss.*

INSPECTIO XLI

ARGUMENTVM.

¶ Factum officialis an habeat pro se præsumtionem.

SUMMARIA.

- 1 *Factum officialis pro se præsumtionem habet, Ampl. num. 10. & limita num. 11.*
- 2 *Factum consilii, vel magistratus perpetui, pro facto ciuium habetur.*
- 3 *Rektor ex facto suorum officialium, quatenus teneatur.*
- 4 *Episcopus an teneatur ratione delicti, a Vicario, vel alio suo officiali commissi, & quando, & num. 5.*
- 6 *Vicarius Episcopalis iurisdictionis, in delegatione alternatiue facta, vel Episcopo, vel eius Vicario, non succedit in materia gratiosa.*
- 7 *Offendens officialem tempore Syndicatus, eadem poena plectendus venit, qua plecteretur, si eum durante officio offendisset.*
- 8 *In crimen læsæ maiestatis non incidit, qui propter priuatum odium, officialem iniuria afficit.*
- 9 *Qui veniant sub nomine officialium.*
- 10 *Officialium scientia sufficit in præscriptione contra Principem.*
- Ut, & in aliis contra *Accursium.*
- 12 *Officialis temporalis emens a subdito nihil agit, & cur, remissive.*

¶ Factum officialis habet † pro se præsumtionem: & deputati ab vniuersitate, reputatur factum vniuersitatis, si ita se habeat consuetudo, a qua non est discedendum, *Cephal. consil. 328. num. 41. 42. volum. 3. Adden. ad Macon. Rot. Lucen. decis. 72. in verb. vniuersitas.* Et factum † consilii, vel perpetuorum magistratuum habetur pro facto ciuium: *Coler. tract. de processib. 5. exsecut. part. 2. cap. 3. num. 347.* Imo † ex facto suorum officialium tenetur rektor, quamuis ma-

1. factorem exhibendo liberetur, l. 1. §. ult. l. 2. 3. & leg. licet. §. in factum. ff. nau. caupon. stabula. & cap. Tholo-
4. San. decis. 196. Vbi præterea infert ad t. Episcopū, qui tenetur ex delicto commissio per eius Vicarium, vel officialem in officio, aut contemplatione officii, nisi quam primum sciuerit, eius delictum purgauerit: si quidem factū vicarii censeatur factum ab Episcopo. Sbroz. tract. de Vicar. Episcop. lib. 3. q. 29. n. 2. nisi ageretur de t. Vicario Sede vacante, qui non dicitur successor Episcopi: sed episcopalis iurisdictionis: unde non succedit t. in delegatione facta alternatiue vel Episcopo: vel eius Vicario in materia gratiosa, Feder. de Sen. consi. 30. Felyn. in c. eam te. nu. 17. de rescript. Dec. in c. quoniam Abbas, n. 80. cum seqq. de offic. deleg. Sbroz. d. tract. lib. 1. quest. 16. Nec abs re dictum est, in officio, vel intuitu officii, quoniam t. offendens officialem tempore syndicatus, punitur, ac si offenderet tempore durantis officii, Rimin. consi. 659. num. 29. vol. 6. Atqui nō considerantur gesta ab officiali, veluti a persona priuata, sicuti non fit reus t. læsæ maiestatis, qui iniuriā fecit realem aut personalem officiali ob priuatum odium, Isern. in v. sib. feud. tit. que sint regal. nu. 84. Crauett. consi. 6. num. 79. Capyc. decis. 149. Paris de Put. de Syndica. vers. an si officialis, nu. 4. Fran. de Pont. consi. 90. num. 19. Qui autem t. veniant appellatione officialium docet Bald. consi. 194. volum. 2. Alciat. consi. 31. lib. 3. Venet. impress. & Rimin. iun. consi. 399. num. 88. vol. 4. vbi verbum officialis est nomen generale ad omne ministerium, per gloss. ad l. legatis, §. si ex officio. ff. de leg. 3. Ita vt appellatione officialium, arbitri quoq; comprehendantur.
10. Extenditur prædicta propositio, vt etiam scientia officialium t. sufficiat in præscriptione contra Principem. Barto. & Imol. ad l. si publicani, §. ult. ille nu. 2. hic nu. 4. ff. de publican. Balbus de communi, tract. de præscript. 3. par. 5. partis princip. quest. 3. num. 8. quem cum alius refert Surd. consi. 335. num. 55. vol. 3. Sic in præscribenda libertate, & acquirenda immunitate a collectis, sufficere scientiam officialium, probat Anchar. Regien. libr. 2. familiar. quest. 50. & Bursat. consi. 104. num. 19. volum. 1. & consi. 186. num. 15. volum. 2. Surd. decis. 4. num. 3. & 6. reiecta opinione Accursii: vt indicat Mynfinger. obseru. 29. num. 8. centur. 5.
- Modifices tamen velim prædicta in his tantum procedere, quæ sunt circa officium t. suum, Bursat. consi. 387. num. 3. volum. 4. Anguilla. consi. 32. num. 137. & Hondeda. consi. 18. num. 86. vol. 1. Berò. quest. 39. nu. 1. Et in permissis, non si officialis det operam rei prohibita, veluti si officialis temporalis contrahat cum subdito t. emendo; & sic exercendo actum a iure interdicitum, unde hoc factum officialis, nihil præstat, vt late hanc materiam prosequitur Franc. de Pont. consi. 49. quo teretio: & Montan. tract. de iur. Tut. & cur. cap. 30. num. 62. cum seqq.

INSPECTIO XLII

ARGUMENTVM.

¶ Dominus quando pro famuli facto teneatur.

SUMMARI.

1. Dominus pro seruo non tenetur, si criminaliter agatur. Limitatur tamen num. 7. Secus si ciuilitur ampliando, vt num. 5.
2. Famulus, cuius culpa ades incendio exarserint, domino ad interesse tenetur; etiam ex leuissima; contra nonnullos Doctores.

3. Famulus, qui iussu domini rem aliquam a creditore acceperit, & cum ea aufugerit, domino præiudicat.
4. Intellectus ad l. 1. ff. de eo, per quem fact. er.
6. Damnum passus, quo casu optionem habeat, agendi contra famulos, qui damnum intulerunt, vel contra eorum dominum.
8. Delictum quando censeatur commissum ab eo, de cuius utilitate agitur.

Dominus ex facto famuli quando teneatur, non leuiter inter se certant iuris interpretes. Et eo productum esse quæstionis exitum animaduerto, vt distinguant, an agatur criminaliter, vel ciuilitur, veluti in incendio commissio per famulū in ædibus conductis a domino. Primo namq; t. casu dominus non tenetur. Secundo casu secus. Afflictus decis. 57. nu. 7. Gramma. decis. 3. num. 9. 10. D. Menoch. consi. 53. vol. 1. Mazol. consil. 85. num. 24. 25. 26. Fran. March. decis. 61. part. 1. & decis. 521. part. 2. Nove Flamin. Rub. celebri consi. 11. num. 86. Mascard. de probat. conclus. 892. num. 7. & cumulatissime Farinac. tract. crim. quest. 24. nu. 89. part. 1. Veruntamen t. tenetur ad interesse famulus erga dominum, quasi culpa famuli lucernam negligentius custodientis acciderit incendium, Caroc. de locat. part. 2. tit. de dol. & culp. num. 16. prima edition. & Capell. Tholosan. decis. 196. num. 4. circa fin. Neque consentire possum Doctōribus impugnantibus, Grammat. d. decis. 3. in fin. vt assueuerat Mascard. d. loco, num. 8. in fin. & Magon. Rot. Florent. decis. 111. num. 26. distinguendo inter culpam leuissimam consistentem in faciendo, & aliam eiusmodi consistentem in negligendo, quia verius est, vt ex quacunque culpa incendium detegatur commissum, ex legis Aquiliæ actione damni emendationi sit locus. Ita ex multorū testimonio firmat Flamin. Rub. d. consi. 11. numero 119. Eadem t. ratione ex famuli facto, qui cū re iussu domini a creditore accepta aufugit, domino præiudicatur, Gamma decisione 190. ex l. argentum. ff. commod. quem text. intelligit Ias. ad leg. 1. t. num. 21. ff. de eo per quem fact. er. procedere in speciebus, non in quantitatibus.

Ampliatur prædicta conclusio t. vt habeat locum, etiam in facto eius, quem elegit famulus, quod vtique nocet domino, nisi iuxta terminos d. l. argentum. Decian. consi. 29. num. 6. cum seqq. volum. 1. Berò. quest. 39. nu. 2. 3. vbi subiungit, non liberari dominum famuli exhibitione, si agatur de officio publico; plane diuersum esse concludit, cum agitur de officio priuato, quoniam t. est in optione damnum passi, vel agere contra dominum, vel contra famulos delinquentes, Farinac. d. loco, num. 60.

Quod vero dictum est, in criminalibus t. non teneri dominum ex facto famuli, non est perpetuo verum: præsertim si statutum aliter disponat vel liqueat de mandato domini, vel ex famuli facto utilitas & commodum ad dominum perueniat in actu successiuo, & impensam requirente ex Berò. d. quest. 39. nu. 4. & abunde agentem videat studiosus lector Prosper. Farinac. d. quest. 24. per tot. Surd. de aliment. tit. 9. questione 26. num. 117. & Hondeda. d. consilio 96. numero 61. cum seqq. volum. 2. vbi edisserit, quando t. delictum censetur commissum ab eo, de cuius utilitate agitur.

INSPECTIO XLIII.

ARGUMENTVM.

¶ Dominus an ex facto institutorum & actorum suorum, teneatur.

SUMMARIA.

- 1 Dominus pro institutore, & actore suo tenetur in civilibus ampl. num. 3. 5. & 7. & limit. tripliciter, a num. 8. usque ad fin.
 - 2 Quis factor, recipiendo, dominum obligare possit, & quatenus, & quando remissive.
 - 3 Scriptura priuata institutoris, quam probationem inducat, & contra quem.
 - 4 Tamultuarie institutoris, aut Mercatoris tabula, quid præstent remissive.
 - 5 Institutor mutuo pecuniam accipiens, ex causa, cui fuit deputatus, etiam si eam in alium usum conuerterit, adhuc tamen dominum ad illius solutionem obligat.
 - 6 Exactor daturorum, remittens alicui gabellam, domino præiudicat.
 - 7 Institutoris mandatum, quando morte domini finitum censeatur, quando non.
 - 8 Maritus obligatur earum mercium nomine quas uxor eius publice mercari consuevit, in aliis, non remissive.
 - 9 Institutor non potest conueniri in loco habitationis sue, pro contractibus alibi celebratis.
- A** Famulis modicum datur discrimen ad institutores, & actores, factores, vulgoque castaldos appellatos quoad domini præiudicium, in his, in quibus constituti sunt, tot. tit. ff. & C. de instit. acto. Bart. & Ronchegall. ad l. eandem. ff. de duobus reis. Capic. decis. 180. num. 3. Alb. cons. 104. num. 5. 6. vol. 1. Decian. cons. 29. vol. 1. Castr. cons. 20. lib. 2. latissime Rot. Gen. decis. 12. 14. & diligentissime Bim. cons. 10. vol. 1. dum expendit articulum, quomodo factor vel magister domus recipiendo obliget dominum (vt cum pragmaticis loquar) ad credentiam, xenia, cibaria, & alia in domini utilitatem, siue agatur de institutore expresso; siue tacito aut presunto, qualis est ille, qui palam se pro institutore gerit, aut pro Castaldo, dummodo actus illi exerceantur domino sciente, & patiente; Afflict. decis. 308. num. 9. 10. Vbi postquam asseuerauit, quod in multis distinguitur inter scientiam & ignorantiam, concludit inde exoriri tacitum mandatum, sic Rot. Gen. d. decis. 14. numer. 42. 43. Ampliatur etiam in scriptura & priuata institutoris, vel in memoriali, quia inde sumitur probatio contra præponentem; Rot. Gen. decis. 186. num. 4. & Menoch. cons. 296. num. 77. cum seq. vol. 3. Vbi etiam agitur de scartafacio institutoris, vel mercatoris, & quid præstet, & quid tumultuarie tabulæ; (vulgo gli giornali) quin amplius obligat dominum institutor, & qui mutuo pecuniam accepit ex causa, ad quam fuit deputatus, & etiam si is non conuerterit nummos in usum destinatum; Surd. decis. 156. num. 1. Sic remissio gabellæ facta per exactorē & dationum nocet domino; Bald. cons. 211. vol. 3. Bero. & alii adducti per Surd. deci. 181. numer. 2. Ampliatur etiam defuncto domino, & quando mandatum est expressum, nec legitime fuit reuocatum, cum non finiat morte domini mandatum institutoris, & sed heredem etiam pupillum obliget, si sit heres domini particularis: secus si sint plures socii, nisi fuerit societas renouata, vt palcre tradit Maluas. cons. 82. numer. 3. . . 2. quod potest multifariam contingere, vt apud Mascard. de probation. conclusi. 1310. Bursat. cons. 321. numer.

60. 61. vol. 3. D. Menoch. omnium instar. cons. 12. & lib. 3. presumt. 57. præclare Decian. cons. 60. vol. 2. Hondeda. cons. 85. nu. 26. 27. vol. 1.

Declarata tamen tripliciter id pronuntiatum primo iuxta. Cartium. Iun. cons. 186. num. 12. & trib. seqq. dicentem, esse aduertendum, an sit factor vniuersalis, vel particularis, quia primo casu obligatur dominus: secundo casu nequaquam tenet dominum institutoris factum: neque illius confessio extra causam, cui est præfectus, Alb. cons. 74. num. 2. lib. 2. & Rot. Gen. decis. 12. nu. 11. & in fine. præclare Chassan. in consentud. Burgund. tit. Des Droits, Rub. 4. §. 1. in tex. ibi S'ellenest marchande. in princ. Vbi ulterius subdit vnum singulare, nimirum, quod omnia, quæ dicuntur de institutore, vendicant sibi locum in muliere nupta & publice mercante, ita vt maritus obligetur pro mercantia, pro qua uxor publice negotiatur: secus in obligatione per uxorem suscepta extra mercantiam, ita quidem Io. Fab. in §. 1. Instit. quod cum eo, & c.

Secundo, non habet locum in prohibitis, siue delictis siue poenalibus, Hondeda. cons. 96. num. 19. vol. 2. Menoch. 2. cons. 300. num. 53. vol. 3. & confert exemplum Afflict. decis. 369.

Tandem institutor, aut negotiationi præfectus, dominum, aut socium non obligat, nisi cum eo contrahens sciat eum esse talem, & de hac scientia liqueat, Rim. iun. consil. 331. num. 10. vol. 3. Bart. quest. 5. num. 5. & Natta consil. 567. num. 6. Nec potest conueniri in loco: vbi habitat exercens institutoriam: nisi pro contractibus ibi celebratis: Teste Bald. in l. heres absens. §. apud Labeonem. ff. de iudiciis: quem refert Cæpoll. cons. civil. 14. num. 3.

INSPECTIO XLIV.

ARGUMENTVM.

¶ Factum tutoris, factum pupilli censetur.

SUMMARIA.

- 1 Factum tutoris, tam in ommissis, quam in commissis pro facto pupilli habetur: limitatur tamen, nume. seq. & num. 6.
- 2 Confessio tutoris quando pupillo præiudicat.
- 3 Pupillo, quæ remedia competant, aduersus tutorem, qui male tutelam administrat.
- 4 Tutor an possit in compromisso poenam adicere remissive distinctione patet.
- 5 Tutor interim dum pendet cognitio, super suspitione, administrare prohibetur.

FActum tutoris censetur & pupilli, l. qui fundum. §. si tutor. ff. pro emto. & l. 1. ff. quando ex facto tutor. siue tutor committat, siue omittat, cum etiam sola tutoris scientia pupillo noceat, Bart. ad l. qui duos, in prin. ff. de reb. dub. Socin. Iun. consil. 46. numer. 44. vol. 4.

Veruntamen hæc admittitur & modificatio, nisi tutor sit falsus, vel talis, qui tutelam minus legitime acceptauerit, nec obseruauerit, quæ recenset Capyc. decis. 50. & Vini. decis. 40. lib. 1. & Caputague ex Rot. Roma. decis. 323. 324. part. 3. Quoniam per eum gesta in pupilli præiudicium, irrita sunt omnino, vt prodidit Gabriel. cons. 36. num. 17. vol. 1. & Hondeda. consil. 23. num. 53. vol. 2. Accedant propius animaduersa per Bald. & Salycer. in leg. pactum curatoris. C. de pactis. & per Mascard. de probatio. conclusione 370. prosequentem, quando confessio & tutoris pupillo præiudicat, in omnem casum & præseruabitur pupillus a

perniciose gestis per tutorem, vel præsidio restitutionis in integrum aduersus tertium possessorem, vel cogendus erit tutor, qui cum iuramento vtilia facere promisit inutiliaque prætermittere; pupillū conferuare indemnem, Socin. iun. consi. 46. vol. 4. Ludou. Perus. decis. 55. numer. 20. 21. 22. par. 1. omnium plenissime & diligentissime D. Odd. de restit. in integr. quæst. 22. & artic. 4. in optione minoris, Surd. consi. 95. num. 22. vol. 1. & consi. 226. nu. 3. 16. vol. 2. Et alibi dicemus congruentius: posset poni exemplum † in compromisso cum adiectione pænæ, quod nequit facere, aut reuocare tutor absque distinctione, de qua ex mente Alex. Rip. & aliorum agit luculenter Ioan. Borcholten consil. 13. par. 2.

Fallit quoque prædicta conclusio, in facto tutoris pendente † accusatione & cognitione super suspitione, quoniam interim non potest administrare. leg. eum quem C. de suspect. tutor. & materiam huiusmodi copiose exornat Montan. de iur. tute. & curat. cap. 36. reg. 13. & 9. ac Vini. d. decis. 40. n. 11. lib. 1.

I N S P E C T I O XLV.

A R G V M E N T V M.

¶ Cum duo concurrunt, & ignoratur quid præcesserit, quod præsumatur factum.

S V M M A R I A.

- 1 Duobus concurrentibus, si ignoratur quid præcesserit, illud præsumitur factum, quod prius fuit faciendum. Limit. n. 4. & n. 7. remissive.
- 2 Si uno eodemque die sententia lata reperitur & litteræ inhibitoriæ; quid horum præcessisse præsumatur Limit. nu. seq.
- 3 Duabus causis simul concurrentibus, ea qua celerius effectum sortietur, est attendenda.
- 6 Intellectus ad l. 1. §. fin. ff. de reb. eor.
- 1 CVM duo concurrunt, † & ignoratur, quid præcesserit, illud præsumitur factum, quod prius erat faciendum: Mascard. de probatio. conclus. 734. num. 3.
- 2 Proinde si eodem die reperitur † sententia lata; mox litteræ inhibitoriæ; præsumtio capienda est, vt prius
- 3 sententia dicta fuerit, nisi constaret † de interpositione appellationis, quia præsumitur quod prius fuerit appellatum, deinde vero inhibendum, vnde fit attentatorum reuocationi locus, Tessaur. decis. 49. & Rot. Rom. teste Achil. de Grassis. decision. 236. titulo de appellationibus. Declaratur non habere locum: quando
- 4 concurrit † factum hominis: & factum legis: tunc temporis censetur præcessisse factum legis: sicuti in
- 5 concursu duarum causarum † ea inspicienda est, quæ celerius effectum operari solet: Oldrad. consil. 1. diserte Crot. ad l. si constante. lectura 2. num. 144. ff. solut. matrim.
- 9 quo pacto comperio intelligi debere text. † in l. 1. §. fin. ff. de reb. eorum. super quo ingeniosissime versatur Martin. Monter. Decision. Aragon. 1. num. 47. & decis. 25. num. 37. in reliquis adeas D. Menoch. lib. 5. præsumt. 7. qui facit aliquas illationes, & punctum multis declarat modis.

I N S P E C T I O XLVI.

A R G V M E N T V M.

¶ Legitime factum, an ex superuenienti casu, retractari possit, variis documentis ostenditur.

S V M M A R I A.

- 1 Legitime factum, a superueniente casu non infringitur. Declaratur a nu. 7. vsque ad fin. tripliciter.

- 2 Damnum quod contingit casualiter, quatenus considerari debeat aptissimo in materia donationis exemplo, docetur.
- 3 Ecclesia, nec minor, potest in integ. restitui, ex contractu qui a principio tam potuit esse vtilitati, quam damno. Intellige tamen, vt nume. seq.
- 5 Ecclesia quando teneatur alere patronum.
- 6 Facti species ad l. hereditatum, alias incipit computationi. ff. ad l. falcid.
- 7 Legatum vsusfructus sub conditione viduitatis, non tam debet attendi, quam legatum simpliciter: & cur.
- 10 Maritus quo casu possit alimenta uxori denegare.
- 11 Alimenta, pietatis etiam intuitu præstita, repeti possunt ab ingrato.

PASSIM circumfertur, quod legitime factum † non retractatur a superuenienti casu, etiamsi de nouo incoari non posset: cap. factum legitime. de reg. iur. in 6. l. in ambiguis. §. non est nouum. ff. cod. l. non enim. ff. de iur. actuque priuato. in præclaro casu Surd. de aliment. tit. 9. quæst. 41. num. 19. 20. 21. Vbi donans certum quid annum, si solutione quindecim annorum est liberatus, pene tex. in l. si quis argentum. §. si autem donator. C. de donatio. non tenetur supplere, si donatarius superuiuit: quandoquidem non consideretur damnum, quod contingit casualiter, † vbi a principio actus, ita se habebat ad lucrum; quemadmodum ad damnum l. si fideicommissum. C. de transactio. & l. si pater puella. C. de in officio testam. Vnde nec minor, † neque ecclesia potest restitui in integrum, quando inspecto principio contractus ita poterat esse vtilis, sicut damnosus: Natta. consil. 181. num. 9. & Crauetta consil. 11. num. 17. dummodo † incertitudo sit circa res probabilis: & ab vtraque parte: alioqui non iustificat contractum: Surd. doct. d. tract. de alim. titulo. 9. quæst. 11. numer. 7. 18. & 22. Aliud egregium ponit exemplum Bald. ad l. 1. num. 10. C. de iur. emphyteut. Nec fileo, quod scribit Surd. de aliment. tit. 7. quæst. 34. Vbi concludit: Ecclesiam † teneri alere patronum, quando dos data aliquo casu fortuito est peremta, dummodo ecclesia aliunde habeat redditus. Sic in conuentione aut compositione facta cum vsufructuaria † ad formam, leg. hereditatum. ff. ad l. falcid. cuius meminit Franch. decis. 186. par. 1. Afflict. deci. 34. Rimin. iun. consi. 240. & 261. vol. 3. idem Surd. d. tract. de aliment. tit. 9. quæstion. 11. num. 26. cum seqq. & allegata quæst. 41. num. 16. & aliis sequentibus. Cur autem potius fiat suppletio & restitutio in casu d. l. hereditatum, quam in casu d. l. si quis argentum, explicat idem Surd. d. loco. num. 22. & Gallia. consi. 26. numer. 19. 20. Vbi etiam aduertit, multo minus debere † æstimari legatum vsusfructus sub conditione viduitatis, quam simpliciter relictum, quia hoc tantummodo morte finitur: illud vero etiam per transitum ad secunda vota, & frequentius contingit.

Tripliciter hoc declarabis assumptum. † Primo vt procedat in actu perfecto & omnino consummato, quic colophonem suscepit, nec aliam manum expectat, Barto. ad l. pluribus. §. et si placeat de verbor. obligatio. l. si Gandentius. C. de contrah. emt. & Caroc. decis. 58. num. 13.

Secunda est observatio, † vt non procedat in annis obligationibus, ideo licite potest maritus † negare alimenta uxori, quando dos fuit euicta, & vir non potest agere de euictione, neque coniux eo nomine ei quicquam promisit, & tamē vxor habens alia bona recusat

recusat nouam constituere dotem. Multo magis si mulier bona, quæ in dotem dedit, sciuit esse obnoxia, latissime *Surd. de aliment. tit. 7. q. 20. vbi acutissime insitit.*

Tertia est declaratio, † vt non procedat in poena ingratitudinis, ex quo alimenta, quæ pietatis intuitu sunt præstita, non repetuntur, & tamen si sit ingratus is, qui fuit alitus, potest compelli ad satisfactionem, per ea quæ *Surd. eo tracta. tit. 6. questio. 18. numer. 6. assert.*

INSPECTIO XLVII.
ARGVMENTVM.

¶ Facti vsus & obseruantia, quid profit ad rei gestæ interpretationem, in priuilegiis, constitutionibus, statutis & aliis similibus.

SVMARIA.

- 1 Vniuersalis vsus, facit licitum, quod alias esset illicitum: & inualidum, validare potest. Intellige tamen, vt n. 2. 8. 12. & 15. & Amplia multis modis. n. 6.
 - 3 Longissimi temporis effectus.
 - 4 Ad contrahentium mentem declarandam, sola spectatur obseruantia, etiam non præscripta.
 - 5 Deformis obseruantia, aut consuetudo non attenditur.
 - 7 Obseruantia omnium est interpretationum regina.
 - 9 Declaratio quando locum habeat.
 - 10 Obseruantia semel reprobata, an renouari possit.
 - 11 Vnius fori obseruantia, ad alium non debet extendi.
 - 12 Obseruantia, Ecclesie, minori aut communitati præiudicans, quomodo possit reparari.
 - 13 Concessio ducendi aquam, quando realis præsumatur ex doctrina Menoch.
 - 14 Primogenitura obseruantiam non esse attendendam, in præiudicium descendendum; Respondit auctor, consultus super testamento Iasonis Mayni. I. C. Celebrissimi.
- F**Acti vsus & obseruantia, quid profit ad rei gestæ, priuilegiorum, conuentionum, capitulorum, sententiarum, statutorum & constitutionum interpretationem, neminem latere existimo, præcipue ex Gab. suis communibus tit. de consuetud. conclus. 1. quando quidem si sit vniuersalis vsus, † & minime æquiuoca obseruantia, non solum contractum declarat ambiguum, cap. cum dilectus, de consuetudinib. l. si de interpretatione. ff. de legibus. *Rimin. iun. consil. 413. num. 24. & consil. 470. num. 45. vol. 4. Rot. Rom. decis. 294. numer. 6. par. 2. in nouissimis;* verum quoque facit licitum, alias illicitum, *Decia. consil. 2. num. 155. vol. 1. Surd. consil. 354. num. 5. & inualidum validat, iubetque in posterum ita fieri oportere, si tamen sit per temporis spatium tolerata obseruantia, alias secus † in nuda & simplici obseruantia, Cuman. consil. 162. col. 2. Crauett. consil. 201. num. 11. 12. Gallia consil. 85. num. 20. Alb. consil. 74. num. 8. Rimin. iun. consil. 500. num. 4. Bursar. consil. 190. num. 41. 42. vol. 2. Montepic. consil. 99. num. 25. Peregrin. de iur. fisci. lib. 1. tit. 2. num. 99. Laderch. consil. 107. num. 15. & Hondeda. consil. 92. nu. 27. 28. 29. vol. 1. Imo supplet † omnes defectus præcedentes temporis meta longissimi concurrente, Ceph. consil. 725. num. 3. Paseth. consil. 32. nu. 5. & Put. ex Rot. Rom. decis. 365. part. 2. Menoch. consil. 845. num. 29. cum seq. vol. 9. Ceterum non exstantibus defectibus, vbi agitur † de contrahentium mente declaranda, sola attenditur obseruantia, tametsi non sit præscripta, Crauett. consil. 91. & consil. 211. in fi. Surd. consil.*

140. num. 45. iuncto consil. 335. num. 27. Fab. de Anna consil. 40. num. 7. Gabriel. consil. 164. num. 8. Decia consil. 24. nu. 7. lib. 1. D. Preses Morot. consil. 14. num. 10. & Vini. decis. 484. num. 8. 9. lib. 3. Si autem sit difformis † obseruantia, ea non attenditur, *Surd. consil. 313. num. 33. sicuti nec consuetudo, Angel. ad l. de quibus. num. 22. ff. de legibus. Crauett. consil. 313. num. 4. & Gabriel. consil. 69. num. 39. vol. 2.*

Ampliatur † prædicta conclusio, vt multo magis in foro contentioso obseruantia tollat omnem dubitationem, *Decia. consil. 124. num. 41. vol. 3. inducat quoque actus ratificationem, Turret. consil. 99. num. 3. 4. lib. 1. Sic in ecclesiastica obseruantia concludit Decia. consil. 14. num. 45. vol. 1. Sic rursus prodest ad colligendum, de qua moneta, & valore senserint partes, Surd. consil. 335. num. 26. & ante eum Curt. iun. consil. 24. num. 7. 8. vol. 1. Sic in testamento & in omni alia dispositione siue hominis, siue legis: cum obseruantia sit omnium † interpretationum regina, Surd. consil. 362. num. 10. & consil. 370. num. 18. Decia. consil. 87. numer. 22. vol. 2. Gallia consil. 63. num. 34. 35. Hondeda. consil. 6. num. 92. iuncto consil. 92. num. 27. 28. vol. 1. consil. 35. numer. 44. 45. vol. 2. Recedendum tamen opinor a prædictis, vel quando † statutum clare loquitur, Aretin. consil. 115. Nat. consil. 318. nu. 1. cum d. declaratio solummodo habeat † locum in rebus dubiis, Castren. ad l. heredes palam. §. si quid post. ff. de testam. sic declarat Surd. consil. 426. num. 44. Sicuti dicitur de obseruantia semel reprobata: † siquidem nequeat amplius induci resistente lege, quæ semper loquitur, *Euerard. consil. 42. & 48. cum relatis per Gallia. consil. 59. num. 115. Veruntamen si obseruantia esset † vnius loci vel fori, non extendetur ad alium locum vel forum, Rimin. consil. 607. num. 38. Similiter cum est præiudicialis † ecclesie minori, vel communitati, reparatur damnum per in integrum restitutionem aduersus obseruantiam, siue proueniat ex facto suo, siue administratorum, Ceph. consil. 700. num. 40. & inde plur. & Fab. Turret. consil. 99. num. 27. vol. 1. insignem reddit rationem D. Menoch. lib. 3. præsumit. 103. num. 38. Vbi concessio ducendi aquam † præsumitur realis, quia per multos annos sit in heredes eius continuata, cui facta fuerat concessio, dummodo agatur de eo, qui sciens est facti, vt in persona priuata, secus in vniuersitate, quæ quotannis solet mutari: & propterea in ea præsumitur ignorantia, consequenter obseruantia nil operatur.**

Proinde quandoque respondebam in argumento testamenti Celebrissimi I. C. D. Iasonis Mayni; dū inter patruales Maynos Comites & Marchiones contendebatur de primogenitura coram Excellentissimo Mediolani Senatu, non posse fieri † fundamentum super primogenitura obseruantia in præiudicium descendendum a vocatis in eodem testamento, quoniam clare ex eodem elogio colligebatur, nullam fuisse inductam primogenituram per sapientissimum illum testatorem, cuius nec verbum quidem fuerat, qui optime modum illam erigendi docuerat, *argum. eorum quæ tradit Ofsch. consil. 52. n. 5. Rot. Rom. decis. 37. n. 27. & 36. par. 2. in nouissimis. Aut reiecit obseruantiam contrariam, Rimin. iun. consil. 503. num. 36. vel † quando non est probata obseruantia in speciali casu, quo de agitur, vt oportet; Surd. d. consil. 354. num. 26.*

INSPECTIO XLVIII.

SVMARIA.

¶ Breuiter hic de obliuione facti proprii, & alieni.

SUMMARIA

- 1 *Tuſtis dicens iam memoria excideſſe ſibi ea, de quibus interrogatur, propter temporis lapſum, an excuſandus.*
- 2 *Oblivio, in facto proprio recenti, quando præſumatur: uſque ad, num. 5.*
- 3 *Oblivio non poteſt allegari in actu iurato, lapſo etiam decennio.*
- 4 *Ardua viri memoria facile non excidunt, mulieris & iuuenis ſic.*
- 5 *In facto alieno, quoad teſtimonium ferendum, quod tempus requiratur, ad hoc ut oblivio veriſimiliter admittatur.*
- 6 *Memoria rerum cuſtos non fida.*

PAucula nunc in mediū afferā de obluiōne, facti proprii, mox & alieni ſciensq; prætereo, quæ fuſſime ſcripſit Maſcard. de probat. concl. 1122. D. Menoch. de arbit. iud. caſ. 26. & lib. 6. præſu. 32. ubi infert ad ſtem dicentem, † ſe non recordari ob temporis lapſum & quomodo excuſetur. Nam † in facto proprio recenti obluiō non præſumitur, niſi poſt decennium, *Anguilla. conſi. 50. num. 140. 149. per glo. &* Bald. ad l. licet. C. de acquir. poſſeſſ. *Rimin. iun. conſi. 278. num. 49. latiffime Vinius deciſ. 64. lib. 1. dummodo † actus non ſit iuratus: cum iuramentum impediāt, allegari poſſe obluiōnem, etiam lapſo decennio: Serafin. de priuileg. iuram. priuileg. 44. num. 6. Quandoque tamen per lapſum duorum annorum inducitur. leg. ſi arbit. ff. de probatio. l. peregre. ff. de acquir. poſſeſſ. Hondeda. conſi. 89. num. 28. vol. 1. cum multis aggeſtis per Io. a Royas de hereti. part. 1. num. 87. 88. 89. Anchar. Regien. lib. 3. familia. queſtio. 72. numer. 12. Guid. Pap. deciſ. 117. dummodo res non ſit magna & grauis, quo caſu longius tempus, ſcilicet decennium, requiritur ad ſumendam coniecturam obluiōnis, quoniam memoria vix læditur † in arduis, teſte Plinio, niſi in fœmina & in iuene, *Surd. deciſ. 222. numer. 19. Pedroc. conſi. 13. numer. 48. Rimin. iun. conſi. 278. nu. 49. 50. 51. Celfus Hugo conſi. 91. numer. 1. Barbat. conſil. 37. vol. 3. Crauet. conſi. 28. nu. 4. Nat. conſ. 315. numer. 10. & de communi Vaſquius, lib. 2. controuerſ. Ill. c. 67. n. 6.**

Exceptio caſu facti proprii obligatoriis erga alterum, ut declarat idem Maſcard. d. loc. in fin. In facto vero antiquo probabilis eſt memoriæ lapſus, ſicuti in facto intricato etiam recenti, ex curſu tamen temporis a iudice arbitrando, *Surd. deci. 179. 179. num. 29. iuxta qualitatem perſonarum & facti, Hondeda. conſi. 41. nu. 18. vol. 2.*

At in facto alieno, † de quo ſit perhibendum teſtimonium, variarunt iuris interpretes circa tempus. Nimirum alii dicunt, quinquennii ſpatio induci obluiōnem: Alii triennium ſufficere teſtantur. Oldradus vero & Crauetta eximii I. C. ad annum duntaxat reſtinxerunt ex Diuo Auguſtino dicente, † memoriam eſſe infidam rerum cuſtodem. Tandem eorum inualuit ſententia, qui totum hoc in iudicis arbitrium reſciunt diſſidium, *Glo. ad l. ſurtum. §. 1. ff. de uſucap. D. Menoch. d. caſu. 26. nume. 2. Beci. conſi. 111. num. 16. Royas d. loco, num. 90. Pedroc. conſi. 17. numer. 33. 34. 35. Rimin. iun. d. conſi. 278. numer. 51. & Vinius præalleg. deciſ. 64.*

INSPECTIO XLIX.

ARGUMENTVM.

¶ Factum Monachi, vel filiifam. quando Abbati, vel patri præiudicet.

SUMMARIA.

- 1 *Factum Monachi, vel filiifamilias, non nocet in acquisitis Abbati, Priori, & patri perdendis: ſecus in acquirendis, in quibus tamen filius ſcom. patri non præiudicat.*
- 2 *Niſi per indirectum, ut num. ſeq. exemplis demonſtratur.*
- 3 *Monachus pecuniam mutuans, ſibi actionem acquirit & monaſterio: eamq; ſolus quando remittere poſſit & exigere, deciditur, & num. ſeq. exemplis ſignatur.*
- 5 *Monacho hereditatem ſibi delatam adire reſuſcitante, quando & quomodo poſſit per Abbatem adiri, limit. amen. num. ſeq.*

FActum Monachi vel filiifamilias † non nocet in acquisitis perdendis: ſecus in acquirendis Priori, Abbati nec patri, l. filius paciſcendo, ibique Iaſ. & D. Et. C. de pact. Alex. in l. hoc iure ff. de ſolutio. per indirectum tamen illis poteſt præiudicari, hoc modo, † ſcilicet ſi ex contractu filii, vel Monachi; patri aut monaſterio actio ſit quaſita, veluti ſi filiusfamilias vel Monachus aliquid apud alium depoſuerit, poteſt ei tuto reddi ſine auctoritate Patris, vel Abbatis, ſic debitor filii aut Monachi poteſt ei ſoluere, non vocato Patre, vel Abbate, & ſoluens liberatur leg. ſi unus ff. de pact. leg. quod ſeruus ff. de poſit. l. quod ſeruus ff. de ſolutio. Abb. conſil. 16. libro primo Afflictus deciſ. 147. Rot. Rom. deciſ. 235. num. 5. lib. 2. in nouiſſ. Vbi Monachus mutuans pecuniam, † acquirit actionem ſibi, & non monaſterio, eamque ſolus remittere poteſt, niſi interuenerit factum patris vel Abbatis, *Barto. ad leg. cum, qui ita. §. qui ſibi. num. 2. ff. de verb. obligat. Vel quia actionem quaſitam patri aut Monacho, pater aut Abbas in exercitium deduxerit, & reū condemnari fecerit, & tunc non poteſt ſolui filio, vel Monacho, Barto. ad d. l. ſi unus; de pact. Bald. & Salycet. ad d. l. filius paciſcendo, Alex. ad d. l. hoc iure, latiffime Fab. de Ann. conſi. 49. numer. 24. 25. 26. Vbi ponit exemplum de ſolvente † procura-*

tori aut prædoni, a quo conduxit, ſeu Abbati intruſo, a quo cauſam habuit: nam conſequitur liberationē qui ſoluit, ſi nullum factum domini interuenit, vel niſi ſoluens conduxerit ab iuſte electo Abbate, l. ſi urbana ff. de condiſt. indebit. ubi Bart. num. 4. Sic in ſolvente tutore legitimo, id omne, ad quod ex contractu cum eodem celebrato tenetur, l. 1. C. ſi aduerſ. ſolut. Anchar. Regien. lib. 2. fam. queſt. 31. Caſtr. & Iaſ. ad d. l. ſi urbana

Ampliatur etiam in facto omiſſiuo, vnde Monacho † nolente adire hereditatem ſibi delatam, poteſt Abbas eam adire cum capituli conſenſu, & ita ſentiunt communiter omnes Canoniſte, *Rimin. iun. conſi. 341. num. 27. 28. ſi agatur de hereditate Monacho delata ante profeſſionem, vel poſt ingreſſum tantummodo, ſecus ſi poſt mortem Monachi contingat deferri: nam nil acquiritur monaſterio, Hondeda. plene conſi. 94. præcipue. nu. 9. 10. 12. vol. 1.*

Declarantur prædicta nō procedere in Monacho licentiato † a monaſterio, quia non acquirit ſibi, ipſi monaſterio ſui cauſa & facto obuentionia, licet iam quaſita monaſterium retineat, *Rimin. iun. d. conſi. 341. Quod ſi ad aliud monaſterium tranſlatus eſt, vel alii aſcriptus ſeu intitulatus Eccleſiæ, ei nequit præiudicare, ſed totum ſecundæ quarit eccleſiæ, Rimin. iun. paulo ſupra citatus conſi. 341. & ſeq. Bero. queſtionibus. 83.*

INSPECTIO L.

ARGUMENTVM.

¶ Vtrum partiarum Coloni factum in domini præiudicium attendatur.

SUMMARIA.

- 1 Factum Coloni partiarum, domino non præiudicat nisi aptus ad possessionis translationem contractus interuenisset, & n. 4. 7. & 8.
 - 2 Idem dic de conductoris facto.
 - 3 Traditio per Colonum facta, quam vim habeat remissive.
 - 5 Coloni recognitio post apprehensam possessionem facta, domino præiudicare potest.
 - 6 Sententia contra datarios lata, dominis non nocet, si citati non sint.
 - 9 Pactum Coloni, cuius negligentia agri deteriores sint redditus, quando emendari debeat & quando contra talem possit in litem iurari, de quo vsque ad fin.
- 1 **F**actum villici, seu Coloni partiarum, quem nos appellamus massarium, non attenditur in domini præiudicium, leg. nimia credulitate. C. de act. & oblig.
- 2 Idem in facto conductoris, Alb. consi. 249. num. 15. vol. 2. nisi interuenierit contractus aptus ad possessionis translationem, leg. qui vniuersas. §. quod per colonum. ff. de acquir. possess. Bero. quest. 47. numer. 12. Benitend. decis. 93. Laderch. consi. 95. num. 8. Vbi luculenter agit de vi traditionis factæ per Colonum. Capyc. decis. 57. num. 3. Vbi Colonus cuius corpore possidemus, diffi nullo & patiando, non præiudicat domino circa possessionem. Tamen si realiter traderet, dominus priuaretur sua possessione: sicuti præiudicat domino recognitio, si Coloni facta post apprehensam possessionem, Surd. consi. 117. numer. 24. vol. 1. sic in non facto Plot. consi. 12. num. 13. Vbi sententia lata contra datarios non nocet dominis minime citatis: in materia vectigalis Imbotatus, Alb. consi. 249. num. 15. & 17. vol. 2. Siue facta si fuerit per Colonum recognitio alterius in dominum voluntaria, siue necessaria, scilicet, virtute iudicialis executionis, nisi fuerit facta expulsio Coloni cum tota familia, & proiectæ ipsius res omnes, l. quamuis. §. si conductor. ff. de acquir. possess. l. ult. C. eod. Benitend. & Bero. præcitatis locis cum aliis adductis per Caroci. de loca. part. 3. tit. de recuperan. possess. n. 5. 6. & Bursat. consi. 404. num. 8. & consi. 425. vol. 4. Ita tamen quod, si potuit, domino molestiam denuntiauerit, Magon. Rot. Florentin. decis. 94. num. 13. Nisi aliunde liqueret, si quod dominus animo possidere defierit, quo casu sola recognitio sufficit absque vlla Colonorum expulsionem, inquilinorum, siue conductorum, Rot. Roma. decis. 339. num. 4. par. 2. in nouissimis.
- 9 Rursus factum Coloni si male se in cultura agrorum habentis, per ipsum emendari debet, contra quem etiam potest iurari in litem, Plot. ad l. si quando. numer. 190. C. und. vi. Et stante pacto, de bene laborando, fundata manet intentio domini asseuerantis malam culturam: Iccirco tenetur villicus probare, quod bene versatus sit & sufficienter iuxta conuentionis formam coluerit, Alex. consi. 79. vol. 4. Anchar. Regien. lib. 7. quest. 24. Magon. Rot. Florent. decis. 101. Mazol. consi. 106. num. 5. 6. 7. Ludon. decis. Peru. 22. part. 2. Benitend. decis. 16. numer. 1. Caroc. de locat. part. 2. tit. de Negatin. proband. & Carpan. ad stat. Mediol. part. 2. cap. 381. nu. 8. & cap. 402. numer. 14. Quod sane confert ad statutum patriæ meæ: 80. sub Rub. de malo laborerio massariorum, & Colonorum.

INSPECTIO LI.

ARGUMENTVM.

¶ Vt mariti factum vxori non nocet, ita nec vxoris marito.

SUMMARIA.

- 1 Mariti factum, nullum vxori præiudicium affert, nec vxoris marito. Ampliat, nu. 9. & limit. num. 11. & 12.
- 2 Mulier transiens ad secunda vota, cum consensu filiorum primi mariti, non amittit quod ex bonis eius titulo lucratiuo fuerat consecuta.
- 3 Nonita in socru, quæ ex generi consensu, ad secunda vota conuolat.
- 4 Marito non solvente Canonem pro re vxoris emphyteutica, quando ea in commissum incidat. Interim de marito qui fundum in substantia deteriore reddit.
- 5 Maritus non vtens seruitute fundo dotali debita, facit vt illa amittatur.
- 6 Executio in bonis dotalibus fieri non potest, ob mariti debita, nec e contra, & cur. lim. tandem, numer. 7.
- 8 Vbi agitur de magna bonorum vxoris diminutione, illa non tenetur mariti debitum etiam pro alenda familia contractum, soluere.
- 10 Reg. Quod potui nolui, quod volui adimplere nequini, declarata remissive.

DE facto mariti nunc agentes dicimus, illud vxori non nocere si sicut nec officit marito vxoris factum, l. 1. & 2. C. ne vx. pro marit. Et in pulcro casu respondit D. Menoch. consi. 806. lib. 9. num. 22. concludens, quod quamuis ob transitum ad secunda vota de consensu filiorum si primi matrimonii, etiam tacito, non perdat, quod titulo lucratiuo ex bonis primi viri fuit consecuta, Bart. consi. 54. Roman. consi. 219. Deci. ad l. 1. C. de secund. nupt. conclus. 1. num. 33. Tamen si socrus ad secundas nuptias, sciente & consentiente si genero conuolauerit, non propterea excusantur hæ nuptiæ, neque factum mariti impedit hanc iacturam seu pœnam matri secundo nubenti indictam. Sic præterea Rim. Iun. consi. 670. num. 17. 27. & 30. vol. 6. Vbi approbatio mariti non nocet vxori: Similiter scribit, Bald. consi. 476. lib. 4. maritum si non soluentem canonem pro re vxoris emphyteutica, non efficere, vt res in commissum incidat, quem locum corrupte tamen sub consi. 474. allegat D. Menoch. consi. 932. num. 13. vol. 10. Id quod intelligerem ego, vel quando res illa emphyteutica non est data in dotem, vel data quidem, sed in æstimata: alioqui negligentia mariti est potens ad nocendum vxori in rebus dotalibus, leg. si constante. §. si maritus. ff. solu. matrimo. Alb. consi. 28. & non obscure Corbulus, de iur. emphyteut. tit. ult. ampli. 22. Sic in marito, incidente arbores, vel deteriorante in substantia fundum dotali Hondedæ. consi. 77. num. 17. vol. 2. quemadmodum obseruatur si in seruitute debita fundo dotali: quæ plane amittitur negligentia viri non vtentis seruitute. Campeg. tract. de dote. quest. 75. Relatus cum aliis per Borell. tract. de compromiss. §. 4. glo. 6. num. 29.

Hinc perspicuum fit, quod non potest fieri executio in bonis dotalibus si pro sanando arc alieno per maritum conflato, cum soluto matrimonio mulieri dos integra

fit reddenda l. vlt. C. sol. matrimo. Nec e contra fit executio in bonis mariti vigore sententiae contra vxorem lata, aut pro debitis contractis per vxorem, pergentibus nuptiis etiam quo ad res dotales, Capyc. decis. 128. A fin. sua prax. iudicia. §. 31. cap. 2. limit. 43. exceptis debitis contractis ante matrimonium, Guid. Pap. decis. 447. cum bona non dicantur, nisi deducto ære alieno. l. mulier bona. ff. de iur. dot. sicuti vxor tenetur debitum soluere † quod contraxit maritus in alenda familia, & matrimonii ferendis oneribus, si maritus aliunde non habet, & sumtus non fuerint excessiui: quod ego non admitterem, † vbi ageretur de notabili diminutione, ne dicā consumtione; Gramma decis. 366.

Ampliatur, etiam si maritus agat, tamquam procurator vxoris absque mandato. Nam non sustinetur actus, † tamquam factus a coniuncta persona, licet eo nomine agere potuisset iuxta regulam, quod potui † nolui; quod volui adimplere nequii, Hondede. conf. 55. num. 81. vol. 1. Quam regulam insigniter declarat Rot. Roma. notante Achil. de Grass. decis. 17. in fin. de rescript. Temperamentum ad predictam † habes ex Decio. in cons. 58. num. 3. Vbi docet, maritum vxori iure iur. quæsito præiudicare, per l. seruus dotalis, & leg. vlt. ff. sol. matrimo. etiam si sit quæsitum ex facto mariti, dummodo sit perfecte acquisitum, sic Hondeda. conf. 14. n. 54. vol. 1.

Aliter † fallit, vt in l. si extraneus ff. de iur. dot. quam examinat Franch. decis. 424. part. 2. Vbi maritus a patre vxoris, intuitu humanitatis non exigens de suo, non tenetur in casu inopiae foci.

INSPECTIO LII.

ARGUMENTVM.

Factum Procuratoris, quatenus domino nocere possit.

SUMMARIA.

- 1 Factum procuratoris in causa, in qua mandatum habet, domino nocet: tam committendo, quam omitendo. Ampl. & lim. a n. 4. vsque ad finem diuersimode.
- 2 Procuratoris contumacia in quibus domino obesse possit.
- 3 Procuratoris confessio (dummodo falsus non sit) quando itidem remissive.
- 4 Syndici pariter factum, an vniuersitati præiudicet.
- 5 Procuratoris auctoritas, specificata non excedit.
- 6 Confessio facta absque Iudicis mandato, quo casu domino noceat decidit hic auctor.
- 7 Procuratoris reuocati factum, etiam reuocationem ignorantis quando attendatur, quando non; egregia Ias. distinc. adhibita edocet.
- 8 Negligentia Procuratorum festiuo, citra amaritudinem tamen, commate perstringitur.
- 9 Dominus ex negligentia procuratoris damnum passus, restit. in int. beneficio quando inuandus.

Factum procuratoris, domino † in causa, in qua habet mandatum, nocet, cap. cum olim, el. primo. de off. delega. Mascard. de probatio. conclus. 3. 4. 8. num. 21. siue consistat in committendo, siue in omitendo, Bald. ad d. cap. cum olim, in fin. Ias. ad l. si Procurator col. 8. de Procurator. Rot. Roma. decis. 79. num. 4. part. 1.

in nouiss. Eapropter contumaciam † Procuratoris,

nocere domino, tuctur Osasch. decis. 90. Exceptis his, quæ sunt grauioris præiudicii, Caroci. deci. seu cas. 60. in fin. Andr. Gail. pract. obser. lib. 1. obseruation. 89. num.

3. Vbi distinguit magnum præiudicium, a paruo: sicuti confessio Procuratoris non falsi, † domino facit præiudicium, diffuse Mascard. conclus. 369. Vbi huius dicti de confessione plenissime fidem implet, ac illud declarat & Vini. decis. 384. lib. 2. sic in Syndico vniuersitatis, † Deci. conf. 221. numer. 21. 22. cum relat. per Osasch. deci. 39. numer. 34. 35. 36. & Vini. decis. 436. per tot. lib. 3. latissime Losaus. tract. de iur. vniuersit. part. 1. cap. 3. numer. 108. cum seqq. Alb. consil. 395. lib. 2.

Ampliatur, etiam si procurator ratum habeat gestum nomine principalis, siue scientis, siue ignorantis, Rot. Roma. decis. 198. n. 3. part. 1. in nouiss.

Ampliatur secundo, etiam quo ad connexa, & cōsecutiua mandati, alioqui nihil potest ultra † specificata, Rimin. iun. conf. 11. numer. 9. 10. vol. 1. & Magon. Rot. Lucen. decis. 34. nu. 10. & decis. 51.

Ampliatur tertio, etiam quo ad incurrendam pœnam, dominoque caussandam, si est procurator generalis, & actus aliter expediri non possit: alias secus, Bart. ad leg. si procurator. ff. de condi. indeb. Surd. conf. 267. nu. 30. vol. 2.

Ampliatur quarto in omnibus quærendis ex mora, non ex contractu: Capyc. decisione. 18. numer. 9. & 12.

Fallit primo in confessione facta absque iudicis iussu, † vel mandato, quæ sane minime nocet. Rimin. iun. conf. 539. numer. 72. vol. 5. Osasch. conf. 8. num. 32. & seqq. Caroci. decis. 60. per tot. Vbi agitur de remittenda exceptione peremptoria, vel de remissione iuris liquidi competentis principali, Barto. ad l. certum. §. sed an ipsos. col. 2. ff. de confess. Alex. consil. 66. num. 22. lib. 6. D. Menoch. consil. 31. in fin. vol. 1. Magon. ex Rot. Lucen. decis. 13. num. 25. Quod & ego sequerer, si tamen Dominus Procuratoris quantocyus reuocet confessionem, prout potest, etiam non docto de errore, Rot. Roma. decis. 613. numer. 9. part. 1. in nouissimis. Caroci. d. loc. n. 17. Osasch. d. consil. 8. n. 35.

Rursus fallit in procuratore reuocato & reuocationis conscio; Rot. Rom. de. decis. 198. Mynsinger. elegantissime. centur. 5. obseruat. 44. & inferius dilucidabitur. Et huc pertinere agnosco elegantissimam Caffren. considerationem conf. 362. num. 6. vol. 1. Vbi tradit, quod quando † concurrunt ista quatuor, nimirum Primo, quod Procurator sit constitutus ad actus extraiudiciales: Secundo, quod actus, qui geritur sit talis, vt fieri nequiret sine domini expressa voluntate, Tertio, quod reuocatio non redundet in damnum pecuniarium alicuius tertii, vel ipsius Procuratoris, Quarto quod sit talis actus, cuius explicandi necessitatem non haberet dominus, vtique non attenditur factum Procuratoris reuocati, etiam si ignoret reuocationem. Quæ profecto valde sunt notanda, & (vt nostrates diu vocarunt) singularia.

In omnem casum aduersus Procuratoris, qui soluendo non sit, negligentiam. Ea n. † in aliquibus (diligentes excipio) peculiare vitium est duobus aliis accitis, si credimus I. C. in leg. si viuis. 17. §. Procuratorem patris 15. ff. de iniur. in integrum † restitutionis ope adiuuatur, Dominus Cassad. de appellatio. decis. 5. & Benintend. Rot. Bononien. decis. 26. Dummodo Procuratoris negligentia dolo sit proxima, absensque sit Dominus, vt perspicaciter obseruauit Laderch. conf. 63. qui

qui ex modis Benintend. & Cassador. decis. declarat;
& Caroci. d. decis. 60. eo libens reicio lectorem.

INSPECTIO LIII.

ARGUMENTVM.

¶ Parentum facta filiis non nocent.

SUMMARI A.

- 1 Neutrius parentis factum filio nocere potest: Ampliat. num. 8. a quo eadem ampliatio doctissime 4. modis restringitur usque ad fin.
- 2 Confessio patris quantumvis expressa, filio non praeiudicat.
- 3 Adl. Preses. C. de transact. quæ conclusioni Inspectionis huius aduersari videtur, respondendo auctor, eandem declarat; nec non dictum Bald. in l. 1. n. 2. C. de bon. mater.
- 4 Pater prudenter dubialiti renuntiando, si transigat an filio praeiudicet.
- 5 Quodnam contra patrem, qui bona fideicommissio subiecta alienarit, remedium competat.
- 6 Non sufficit patri, in casu dilapidationis bonorum fideicommissariorum, cautionem prestare, contra Surd. & alios: & huius doctrina rationem habes num. seq.
- 9 Causa caducitatis an sit fundata in lucro, vel in damno.
- 1 Neutrius parentis factum + filio nocere, iuris est exploratissimi, vulgat. l. de re filiorum. ff. de transaction. l. transactione matris. C. eod. Franc. March. decis. 604. part. 2. Bertaz. consil. 4. num. 25. vol. 1. crim. Vbi infert ad confessionem + etiam expressam patris: vt nō praeiudicet filio, & Lambert. de iur. patrona. lib. 1. part. 2. artic. 13. 2. quæst. principalis. num. 2. & his non obstant. l. 1.
- 3 Preses. C. eod. Et + doctrina Bald. ad l. 1. numer. 2. C. de bon. matern. vbi pater in aduentitiis transigere litig; potest renuntiare; quoniam intelliguntur ea iura, quando pater rem, super qua transigit, apud se recipit, vel retinet; alioqui alii dando, tradendo, vel relaxando, alienare dicitur, Bart. ad l. nulli. ff. de transactio.
- 4 Idem + est si pater prudenter, atque vtiliter transigit; dubia liti renuntiando, Pinell. ad d. l. 1. part. 3. num. 46. C. de bon. matern. Gamma. decis. 373. Vbi tradit, quod aliter alienari non possunt aduentitia bona: & hinc prodiit auspiciatissimum remedium + l. Imperator. 50. ff. ad Trebell. contra patrem bona fideicommissi filio post obitum patris restituendi; Nam licet aliqui voluerint in casum dilapidationis sufficere, quod + pater cautionem præstet, Surd. decis. 279. num. 5. Sanior nihilominus & æquior est opinio; vt filio restituat. glo. Bart. Angel. Fulgos. Castren. & Alex. ad d. l. Imperator. Quandoquidem vbi filius + se cautionis fragilitati committeret, & rixæ, & scandala inter patrem & filium exorirentur, maior est ratio, quia & inane & otiosum futurum esset huiusmodi remedium ob confusionem, quæ fieret ex paternæ hereditatis aditione; vt notab. considerat Fulgos. præd. loc. l. Imperator, de cuius legis intellectu latissime agit Laderch. cons. 85. Plenius Molin. de Primogen. Hispan. lib. 1. c. 16.
- 8 Ampliare + ne dubites principalem propositionem, vt ea etiam militet in confessione patris, per quam legitimæ sequitur diminutio, & in confessione matris per quam derogatur filii legitimitati, nam illis nō creditur in filii detrimentum, Mascard. de probat. conclus. 364. 365. vbi pulcre prosequitur.

Excipiendos ego censco quatuor casus. Primus est, quando agitur de lucri remissione, vtpote, si pater tanquam legitimus filii administrator canonē ab emphyteota recipiat, cui iā fuit intimata caducitas, certe praeiudicat filio, vt ex Socin comp. Corbul. tract. de iur. emphyteut. tit. ult. limit. 21. n. 17. & Gamma. d. decis. 373. Nam materia caducitatis filii est fundata + in lucro, 9 Rot. Florent. dec. 70. n. 8. Tametsi dissentiat Monter. decis. Arragon. 29. num. 46.

Secundus est, quando agitur de emphyteusi quæsita per patrem, in qua si pater fuerit morosus, nec Canonem soluerit; sibi, filiis, omnibusque inuestitura comprehensis praeiudicat, Bart. ad l. eum qui, num. 3. ff. de interd. & relegat. Alber. & Salyce. ad l. 2. ille num. 15. hic num. 33. C. de iur. emphyteut. Lambertin. loc. præcit. numer. 6. Paulo supra adducta poteris temperare iuxta ea, quæ considerat Corbulus. d. tit. ult. ampliat. 7. & Gamma singulari decis. 8. ac Surd. decis. 11. numer. 7. 19. Vbi distinguitur emphyteusis secularis ab ecclesiastica, & secularis diuiditur in hereditariam, & in familiarem seu gentilitiam ex pacto & prouidentia, instar feudi antiqui, de quo non potest pater in filiorum praeiudicium disponere, Surd. decis. 235. num. 4. Clar. ad § feudum q. 41. Osasch. consil. 29. & 52. declarat. Purpur. cons. 544. n. 6. cum seqq.

Tertius est casus, quando agitur de his, quæ non competunt filio, nisi quia heredi, veluti in iure patronatus, quod non transit, nisi cum hereditate. Proinde factum patris nocet filio heredi; Lambertin. d. loco, & Surd. decis. 99. num. 11. de quo superius in quæstione, An & quando possit heres factum impugnare defuncti.

Quartus & vltimus est casus, cum pater deliquit in crimine læsæ maiestatis diuinæ & humanæ: tunc praeiudicatur filio, leg. quisquis. C. ad leg. Iul. maiesta. Franc. March. decis. 1113. num. 2. part. 1. Etiam quoad peculium profectitium & aduentitium, quoad crimen læsæ maiestatis humanæ: sed pro hærelī pater praeiudicabit tantum in peculio profectitio, non autem in aduentitio. Ita acutissimus Quemada, tract. de re Fi. q. 19. post singularia Royas impressi.

INSPECTIO LIV.

ARGUMENTVM.

¶ Creditoris & debitoris factum, an spectandum sit in praeiudicium iuris; quod est fideiussori quæsitum.

SUMMARI A.

- 1 Creditoris & debitoris factum, non spectatur, in eo, quod iuri fideiussori quæsito, praeiudicium asserre potest; intellig. vt numer. 3. & 8. & Amplia, vt numer. 7.
- 2 Factum creditoris an debitori noceat.
- 4 Emphyteota non soluens Canonem, sibi & aliis praeiudicat, declar. vt n. 6.
- 5 Resolutio iure datoris, resoluitur quoque ius acceptoris.

Creditoris & debitoris non + spectatur factum in praeiudicium iuris fideiussori quæsiti. leg. ult. ff. de pact. & Signorol. cons. 85. num. 4. Imo nec factum + debitoris nocet creditori, Angel. & Castren. ad l. 1. & 3. ff. de solutio. facit l. debitorum pactionibus. C. de pact. etiam per viam vltimæ voluntatis, l. 1. C. debitor. vendit. pign. imped. sit non poss. dummodo huiusmodi factum voluntarium vel directe ordinatum ad priuationem

- seu ad præiudicium generandum: secus si sit necessarium non ordinatum ad admissionem seu ad exclusionem, *Bart. ad l. in diem. num. 2. ff. de ag. plu. arcend.* Quam distinctionem sequi Alex. Deci. Negusant. & alios testatur *Surd. decis. 102. num. 14.* inferentem ad
- 4 emphyteutam non soluentem Canonem, † qui præiudicat sibi, & omnibus habentibus causam ab eo, & quibus emphyteutica res fuit obligata per regulam
- 5 *l. vectigali. ff. de pignor. scilicet, † resolutio iure datoris, dummodo finiatur sui natura, resolvitur quoque ius acceptoris, de qua etiam cap. 1. §. rursus. ff. quib. mod. feud. amittatur, Nat. consil. 561. num. 8. post Bart. Surd. decis. 286. num. 2. Bald. consil. 78. num. 18. vol. 6.* Impresso solertia, & studio, apprime præstantis I. C. & Eruditissimi Interpretis in hac communi patria Domini Flauii Torti, nosque inferius discutiemus. In quo tamen dispiciendum erit: an directi dominus obligationi consenserit, at si debitoris factum ad priuationem directe sit ordinatum; ut quando emphyteuta ex industria, aut forte colludens cum domino directi non soluit Canonem; ea propter affectatam patitur caducitatem, tunc sane causam † ab eo habentibus non nocet, ubi illis, quod non soluerint, imputari non potest. Quicquid sit, præsto est, ex clausula generali restitutionis in integrum auxilium, sic ex Alcia. deducit idem *Surd. d. decis. 102.*
- 7 Extendere memoratam poteris † conclusionem ad debitoris confessionem a creditoribus procuratam, ut non noceat aliis anterioribus ab eodem debitore causam habentibus, *Bart. ad l. repetita. ff. de fid. instrum.* Vbi subampliat (ita nostrates loquuntur) etiam si fingeretur antidata, *Castren. consil. 134. vol. 1. Nat. consil. 547. num. 24. Mascard. in secundo tractat. de probatio. conclusi. 372. & Magon. sub Rot. Florent. decis. 122. numer. 13.*
- 8 Limitabis vero † eam non procedere in debitore delatam sibi hereditatem repudiante, ut reuera potest etiam in fraudem, & creditoribus inuitis, cum nil diminuat de suo, unde non fit locus actioni reuocatoria, *Glo. ad §. item si quis in fraudem, versi. rem suam. Instit. de action.*

INSPECTIO LV.

ARGUMENTVM.

¶ Venditoris factum quando noceat emtori.

SUMMARIA.

- 1 Venditoris factum quando emtori noceat, tam in iure personali, quam reali, & quando non, num. 4. & 6. ubi conciliat auctor opiniones, quæ sibi aduersari videntur.
- 2 Reg. Res inter alios acta tertio non præiudicat, quo casu cesset, remissive.
- 3 Emtor & venditor videntur vna eademque persona.
- 5 Venditor rei, quæ Feudo vel emphyteusi sit subiecta, tenetur consensum domini procurare, quod si non fecerit, vel tempore inhabili fecerit, ad quid teneatur.
- 7 Confessio facta per donantem, post donationem, donatario non nocet; extraiudicialis tamen probat, ut numer. 8. ubi, quid hodie in praxi observetur, habes. Ita nec cedentis confessio post cessionem, cessionario. Nec debitoris post rem oppigneratam, ipsi creditori.
- 8 Emtoris factum an venditori noceat, egregie agitat, & decidit auctor.

Interdum venditoris factum † nocet emtori, ut in *l. ult. ubi Dyn. & Bart. ff. de nou. oper. nuntiatio. l. Fluminum. §. adicitur. ff. de damno infect.* quemadmodum dicitur de pacto venditoris, quod emtorem quoque afficit, *l. venditor. ff. commun. pradio. siue agatur de iure personali, siue reali, Tiraq. de retract. lignag. §. 1. gloss. 9. num. 110. & inde plur. cessatque regula; † Res inter alios acta, in C. in quem titulum plenis velis elaborauit Tiraquel.* Quoniam non dicitur tertius, qui a contrahente causam habet, *l. si superatus. ff. de pignor.* Imo emtor, † & venditor videntur vna eademque persona, *Alber. ad l. damni. §. emtor. col. 2. ff. de damno. infect.*

Aliquando vero non potest nocere, † ut ex *Cast. & Vall. depromit Surd. consil. 424. num. 9.* Vbi venditor confitendo aut alienando, emtori non præiudicat: cui famulatur enuntiatio, *Bursat. consil. 56 nu. 26. vol. 1.* Dum dicit, venditorem, qui tenetur † procurare assensum domini directi super re feudali, vel emphyteutica vendita, ubi illum non obtinet, vel tempore inhabili, tenetur ad damna & interesse. Quare si istius controuersia queratur † conciliatio, dicendum puto: Factum venditoris emtori nocere, quando præcessit ipsam venditionem; non nocere, si post ius emtori quæsitum manauerit: nisi post huiusmodi ius quæsitum de emtoris scientia & patientia liqueat, *Alex. ad l. sepe. num. 95. ff. de re iudica. Surd. consil. 189. nu. 45. 46. vol. 2. Honded. consil. 80. num. 41. vol. 1. plene Rol. Vall. consil. 58. num. 10. usque ad finem, vol. 2.* Vbi extendit ad † confessionem factam per donantem post donationem: per cedentem possessionem: & per debitorem post rem pignoratam: ut non noceat donatario: cessionario, & creditori, est verum, quod venditoris confessio extraiudicialis † ad declarationem actus a se gestitendens, probat *Florent. decis. 135. num. 10.* Ceterum hodie inualuit praxis venditorem pro dato, & facto suo obligandi: quæ remouet omnem dubietatem, & eius formulæ memini in huius tractatus initio, & memoriæ commendandam addo *Olasch. decis. 48. n. 4. dicentis, quod venditor pro sui auctoris singularis facto non tenetur, quod est in digitos mittendum.*

E contra factum emtoris † venditori non nocet, *l. si dictum. §. si. compromiserit. ff. de euictio.* Etiam si consistat in omittendo, unde emtor non appellans, prout appellare tenetur, licet venditorem euocauerit, isque liti astiterit, *Franc. March. decis. 587. num. 3. part. 1.* Et ingeniose disputat *Fachin. controuers. iur. lib. 2. cap. 39.* aut non prosequens causam appellationis, priuatur regressu euictionis, *Franc. March. decis. 587. part. 1.*

Aliquando autem nocet, ut cernere est apud *Roma. consil. 53.* Vbi emtor potest ponere bona ad critas, & facere bannimenta (ut aiunt) etiam sine pacto: unde sequi potest euictio cum venditoris incommodo & præiudicio.

Sed huius scrupuli facilis est euitatio, nempe, ut circa ea, quæ sunt de natura contractus emtionis, ut est euictio, ac rei emtæ paranda asscuratio, venditor non possit conqueri de facto emtoris: alias secus, leg. non dubitatur. *C. de euictio. Surd. consil. 13. vol. 1. & decis. 253.*

INSPECTIO LVI.

ARGUMENTVM.

- ¶ Si plures sint omnium bonorum socii, illicitum vnius illorum factum, ceteris neque prodesse, neque præiudicium afferre potest.

SUMMARIA.

- 1 Cum plures sunt omnium bonorum socii, illicitum vnius factum, an aliis prodesse, aut obesse possit. Et a numer. 9. (ubi insignem affert distinctionem, remissive) usque ad fin.
 - 2 Turpis questus non est communicabilis, & cur.
 - 3 Falsi nuntii factum ratificari non potest.
 - 4 Impensa ab vno sociorum in causa criminali facta, in re que societatem non concernat, soli sunt delinquenti imputanda.
 - 5 Factum vnius ex coheredibus aliis non nocet, nec in ciuilibus, nec in criminalibus, nisi simul in indiuiduis, vt num. seq.
 - 6 In indiuiduis & in iis, in quibus coheredes sunt correi, factum vnius aliis prauidicat.
 - 7 Si plures emphyteota in solidum sint obligati, & vnus illorum canonem non soluerit, ceteri (etiam si pro sua virili soluerint) possunt nihilominus expelli. Declaratur tamen, num. seq. remissive.
- I**llicitum factum vnius † ex sociis omnium bonorum, non prauidicat alteri socio, neque proficit; l. quod autem ex furto. iuncta leg. cum duobus. §. damna. ff. pro socio: proinde turpis questus non communicatur, quia † huiusmodi actus peccat in materia & forma, in actu & potentia, sicut dicitur de facto falsi nuntii, quod † non potest ratificari, Bald. in l. fundus ille. ff. de contr. emt. atque Euerard. consi. 243. numero. 6. Iam vero solutum † pro causa criminali, non respiciente societatem, imputatur in partem delinquentis, aut querelati; Roman. consi. 145. Ioan. de Amicis consi. 38. cum adductis per Borgnin. decis. 11. part. 2. n. 30.
- Sed an factum vnius ex coheredibus † alteri noceat, planissima est resolutio & regula, leg. si quis suo. §. legis. C. de inoff. testam. & l. non debet de reg. iur. Vbi ex facto alterius, nemo debet praegravari. Ita in terminis Paseth. consi. 108. num. 3. siue in ciuilibus, siue in criminalibus. Bertaz. consi. 4. num. 6. vol. 1. Crim. facit l. factum cuique. ff. de reg. iur. Borckolten erudite consi. 12. vers. debita sunt probata. part. 1.
- 6 Tu vero excipias indiuidua † & ea, in quibus sunt instar correorum, coheredes, Bald. consi. 780. num. 15. vol. 6. & Bursat. consi. 176. num. 30. 31. vol. 2. Exemplum
 - 7 est in vno ex pluribus † emphyteutis in solidum obligatis, cessante in Canonis solutione, quo casu expelli possunt, etiam qui pro sua virili soluerunt, Glo. ad l. communi diuidendo. la. 1. ff. commun. diuid. Caroc. de locat. par. 3. tit. de hered. actionibus. numer. 1. prima impress. Id quod
 - 8 Multifariam declarabis, † vt apud Corbul. tract. de iur. emphyt. tit. ult. ampliatur. 8. n. 6. 7. 8.
 - 9 Nonnunquam comperitur † factum vnius esse prauidiciale alteri, quod propterea retractari nequit, iuxta elegantissimam distinctionem Bart. ad l. si constante. num. 32. ff. sol. matr. & praecipue, quando damnum contingit consequentiam, ex l. 1. §. denique. cum Glo. ibidem ver. habere. Vbi infinita iura citantur. ff. de aq. plu. arcend. cum certissima sit regula, inspicere debere tantummodo, quod principaliter agitur, vulg. l. si quis nec causam. ff. si. cert. pet. nisi liquido constet de fraude, seu de malitia facientis actum, Alex. consi. 174. col. 2. vol. 2. Burs. consil. 57. vol. 1. Et preclarissimis exemplis planum facit Rip. de iur. emphyt. respons. 25. numer. 3. & 8. part. 2. vel nisi aequitas suadeat, vt in casu l. Aquilius. ff. de donation. de cuius intellectu in materia aquarum, agit Plot. ad l. si quando, numer. 98. C. unde vi, Franc.

Marc. decis. 561. numer. 2. & decis. 589. num. 10. part. 1. Vbi manutentio conceditur existenti in possessione aqueductus, etiam si nullum habeat ius, nec seruitutem, possessor vel quasi.

INSPECTIO LVII.

ARGUMENTVM.

- 9 An plus sit de nouo facere, quam iam factum reficere & augere, primum examinat auctor: Inde sensim ad arduam illam quaestionem dilabitur, An bona fideicommisso subiecta alienari possint ad augendam filiae dotem, quae tenuiter fuit a patre dotata; ad exemplum indotatae.

SUMMARIA.

- 1 Plus est de nouo facere, quam iam factum reficere.
- 2 Pactum de non faciendo molendino, an extendatur ad veteris molendini reparationem.
- 3 Nuntiatio noui operis quando sperni possit, quando non.
- 4 Quando manifesta est nouum opus nuntiantis calumnia, quomodo adificanti succurri possit.
- 5 Triplex est noui operis nuntiationis remissio.
- 6 Nouum opus facere, & iam factum reparare (non immutata tamen primitiua substantiali forma) sunt diuersa.
- 7 In praedicamento substantiae quod iam fuit, nouum non dicitur.
- 8 An uti pro dote filiae, bona fideicommisso subiecta alienari possint; ita quoque alienari possint, ad augendam eiusdem dotem; si tenuiter & indiscrete fuerit a patre dotata.
- 9 Ius patronatus quando per refectionem aut reparationem acquiratur.

An plus sit de nouo facere † quam iam factum reficere & augere, facillime dignosci potest ex Castr. consi. 247. lib. 2. Vbi pactum de non faciendo molendinum † non extenditur ad refectionem veteris molendini, dummodo forma vetus, non dilatur, neque ampliatur, aut alteretur; sed in suo primo statu conseruetur. l. 3. §. reficere. ff. de itin. act. uquo priuat. l. 1. §. ult. ff. de riuis. Quod praeterea deseruit ad materiam nuntiationis noui operis, quae non potest sperni, † etiam si ostenderet aduersarius, se ius fouere; ex quo nihilominus destruitur opus; Franc. Marc. decis. 589. par. 1. nisi nuntiatio sit aperte frustratoria, & calumniosa euidenter, Bart. consi. 64. lib. Bald. consi. 245. numer. 1. vol. 2. Pract. Pap. in form. lib. quae agit ad noui oper. nunt. §. 1. Saltem quod ad hoc, vt in casu manifestae † calumnie nuntiantis succurratur aedificatori, ne aedificium destruat, vt subtiliter aduertit Spannochius, ad quaestio. super tit. ff. de nou. oper. nunt. lib. 4. num. 72. melius tamen ceteris Andr. Gayl. pract. obser. libro primo, obser. 16. num. 4. Vbi ulterius, sub nume. 14. & 18. Expendit tria capita nuntiationis noui operis, & triplicem † esse remissionem nuntiationis declarat; unde retinendum est, quod in hac ipsa materia nuntiationis, aliud est nouum opus facere, † aliud vero reficere iam factum, absque aliqua alteratione vel mutatione substantiali formae primitiuae: praclarissime Surd. consil. 121. numer. 7. & 21. vol. 1. Magon. Rot. Lucens. decis. 29. numer. 12. & Boerius decisio. 44. num. 5. facit l. §. 4. si quis aedificium vetus. ff. de op. nou. nunt. Plot. d. loco. postquam in praedicamento substantiae † nouum

non dicitur, quod iam fuit, *leg. prima §. opus nouū. ff. de nou. op. nuntiat. Oldrad. consi. 190. num. 2. & Crauet. consil. 223. numer. 9. 10. 11.* Ad hæc soluitur ardua & quæstio in materia bonorum fideicommissio obnoxiorum; an sicuti pro dote filiae constituenda alienari possunt, *vulgatissimo ex text. in Auth. Res. qua. C. commun. de legat.* Ita possint alienari, vt dos augeatur constituta, si valde incongrue a patre dotata fuerit, dotationis tempore inspecto; ita vt dotis ob tenuitatem filia post patris obitum commode nubere non possit. Et communiter ex hac regula, quod plus sit, quid de nouo facere, quam iam factum reficere, sustinetur affirmatiua conclusio ad filiae indiscrete dotatae fauorem; *Ilust. D. Præses Petr. Placent. tract. de fideicommiss. quest. 8. num. 456. Excell. Peregrin. eiusdem nominis tract. artic. 42. num. 77. clarius D. Menoch. lib. 4. præsumt. 189. numero 156. & Intrigliol. tract. de substit. Centur. 3. q. 73. num. 302. & seqq.* Infero ego ad ius patronatus, & quod non acquiritur refectione, aut reparatione, aut reedificatione, nisi Ecclesia sit funditus eversa, & reffectio de Episcopi consensu fiat, si non sit ex fundatoribus, aut eorum heredibus, & tamen per nouam constructionem, aut edificationem quæritur ius patronatus, non secus, ac dotatione, & fundatione, *Roch. de Curt. tract. de iur. patr. in verb. construxit, num. 12. & Lambert. eod. tract. lib. 1. part. 1. artic. 3. quest. 6. principal.*

INSPECTIO LVIII

ARGUMENTVM

¶ An, & quando vera & præcisa facti difficultas, ad quod quis est obligatus, a mora, & pœna excuset.

SUMMARIA.

- 1 Vera, & præcisa facti difficultas, ad quod quis est obligatus, quando a mora excuset, aptissimis distinctionibus aperitur, & num. 5.
- Ampli. num. 6. limit. num. 7.
- 2 Magna difficultas vt sit excusabilis.
- 3 Magna difficultatis exempla, remissive.
- 4 Potentia in faciendo quando supponatur.

AD ea quæ circa factum versantur, eo etiam tendit quæstio, an & quando vera, præcisaque difficultas facti, ad quod quis est obligatus, excuset a mora, & a pœna, cuius propriam esse sedem agnosco penes *l. quod te. ff. si cert. petat. & l. continue. §. illud, ac utrobique Bart. ff. de verb. oblig. l. vlt. §. vlt. ff. ad l. Rhod. de iact. Butr. Abb. & Aretin. ad cap. Gemma. de sponsal. Bart. consi. 236. in qua inspectione distingui compendioso: Quod aut difficultas faderat tempore promissionis, aut superuenit. Primo casu non excusat, quia potuit præcauere; ideo illius incuriæ adscribenda est, qui in laqueum prolabi voluit obligationis, *arg. tex. in cap. scienti, de reg. iur. in 6. & l. si fideiussor. §. si necessaria. ff. qui satisd. cogat. ita Seraphin. de Iuram. priuileg. 47. num. 14. & Surd. decis. 262. numero. 15.* Secundo casu rursus distinguitur inter magnam difficultatem, quæ comparatur & impossibilitati ad nanciscendam excusationem, *leg. impossibilium, vbi Dec. de reg. iur. Surd. decis. 141. num. 10. Rot. Roma. decis. 722. num. 6. part. 1. in nouiss. Bero. consi. 88. num. 35. vol. 1. Sebast. Med. tract. de fortui. casib. quest. 4. quos citat Perill. Præses Morot. consi. 35. num. 32. ponens exemplum & in maxima pluuia, in fluminis incremento, & aquarum inundatione, Magon. ex Rot. Florent. decis. 2. num. 9.* Nam potentia & in faciendo supponitur, quando dolus dedu-*

citur ex non facto, *Rot. Rom. decis. 583. num. 11. part. 1. in nouissimis, & inter difficultatem leuem, aut euitabilem, cuius potest aliquo modo prouideri. Ea namque impedit moram, & operatur, quod non debeatur pœna, etiam conuentionalis, Gabriel. consi. 181. num. 13. 14. vol. 1. cum aggestis per Hondeda. consi. 89. num. 31. 32. 33. vol. 2. Vbi extendit procedere, etiam si promissio sit iurata, & nisi præcedat culpa obligati, d. l. vlt. §. 1. ad l. Rhod. Seraphin. d. loc. numer. 13.* Hæc vero non præstat excusationem, cum debitor teneatur adhibere omnem conatum, & facere, quicquid potest, vt promissionem impleat, *d. l. continuus. §. illud.* Ampliatur & secundum Couarruu. *ad cap. quamuis. 2. part. Relect. §. 5. num. 14. de pact. in 6. idem esse in pœna legali, qua excusat vera difficultas, veluti pœna, l. si quis maior. C. de transact. præcipue periurii. Magon. ex Rot. Florent. dec. 96. numero 4. 5. de qua apud Gabriel. latissime. suis commun. tit. de transactio. conclusi. 1.* Tamen si ob nimium rigorem non seruari affirmauerit Surd. *consi. 103. in fin. vol. 1. Caroc. de loca. part. 2. tit. de iure iur. 1. editionis. Rot. Rom. decis. 583. num. 3. part. 1. in nouiss.* Et in patria mea non admitti pœnas, *d. l. si quis maior. asseuerat Alb. consi. 677. vol. 4.* Excusat etiam a pœna conuentionali, a mora, & ab omni eo, quod interest creditoris. Ponit vltius Couarruu. ibi exemplum promissionis facti alieni.

Restringas velim, lector, prædicta & in obligato ad factum, seu ad speciem, nisi ex verbis promissionis constet, excogitatam fuisse difficultatem, & tamen enixe susceptam fuisse obligationem, veluti cum in stipulatione adsunt verba realiter, cum effectu, *Seraphin. d. loc. num. 16. Socin. Sen. consi. 44. num. 1. vol. 1.* Plane dixerim exæquari obligato ad quantitatem, qui propter difficultatem non excusetur, cum in quantitatibus sicuti in genere, non cadat præcisa difficultas ob generis amplitudinem, *vt not. Seraphin. d. loco, numero 17. Magon. Rot. Florent. decis. 67. numero octauo.*

Declarabis quoque aliud esse in rebus propriis; quia quod difficultas excuset a mora, procedit in rebus alienis, *l. Labeo, in fin. ff. de iure iur. & Rot. Roma. d. decis. 583. num. 10.* Vbi subiungitur, quod quando dolus deducitur ex non facto, supponitur potentia in faciendo, quæ cadit in rebus propriis; non in alienis *l. dolus. ff. mandati.* Reliqua huc pertinentia suppleantur ex supra deductis, *inspect. 21.*

INSPECTIO LIX.

ARGUMENTVM.

¶ Verba si dubia sint & æquiuoca, adeo, vt & ad factum, & ad ius referri possint, tam in ciuilibus quam in criminalibus, ad ius esse referenda docet auctor.

SUMMARIA.

- 1 Verba quæ tam ad ius quam ad factum, referri possunt, ad ius referuntur. Limit. n. 5.
- 2 Lex vel statutum loquens de possessione, de qua possessione intelligatur.
- 3 Mina per verba dubia prolata quomodo interpretanda.
- 4 Qui vindictam minatur, de qua vindicta presumatur intellexisse.
- 5 Prohibitus inferre molestiam, facto molestare prohibetur, non iure. Declara. tamen nu. seq.
- 6 Aliquam molestiam inferre prohibitus, nec de facto nec de iure molestiam inferre potest. Interim de vi dictionis aliqua.

Molestia

- 7 Molestia facti data opera illata, etiamsi non sequatur effectus, ad priuationem a testatore ordinatam sufficit.
- 8 Heres quando dicatur molestus esse usufructuaria, remissive.
- 9 Molestare & turbare diuersa sunt, remissive itidem.
- 10 Seruitus ex verbis factum denotantibus quando concessa intelligatur, remissive.
- 11 Factum in obligationem deductum, quando ad heredem transeat.

Quando verba sunt dubia & æquiuoca, et vel possunt referri ad factum, & ad ius, debent referri ad ius, non ad factum, tam in ciuilibus quam in criminalibus; de illo est exemplum, in l. stipul. ista. §. hac quoque, ubi glo. Bar. Alex. & Ias. ff. de verb. oblig. Rom. ad l. 3. §. ex pluribus. n. 4. ff. de acquir. poss. quos citat Laderch. consil. 64. numer. 4.

2 Vbi lex, vel statutum loquens de possessione, et intelligitur tantum de ciuili, que in iure consistit, non de naturali, quæ plurimum facti habet. De hoc autem ponit plura exempla Eugen. consil. 76. numer. 6. cum seqq. & num. 49. & seq. Vbi minæ prolata et per verba dubia interpretantur in viam iuris ad exclusionem delicti, in homine tamen spectatæ probitatis; scite Carol. decis. 46. numer. 5. Vbi vindicare iactans intelligitur iure medio, et alia notabilia exempla ponit sub numeris seqq.

- 5 Limitatur in materia prohibitiua, unde prohibitus inferre molestiam, intelligitur, ne possit de facto molestare, non de iure, Bald. ad leg. i. C. de his, que pæn. nom. & late Magon. Rot. Flor. decis. 20. Peregr. de fideicom. artic. 35. num. 7. nisi dictum et esset, quod non posset aliquam molestiam inferre. nam tunc vtrique molestia comprehenditur, ex vi dictionis aliqua, que in minimo quoque verificatur; Bald. in l. i. C. de Nundinis, & Crau. consil. 294. num. 4. Surd. consil. 143. num. 27.
- 7 vol. 1. Et molestia et facti etiam effectu non secuto, sufficit ad priuationem ordinatam, a testatore, nisi molestia sit ignoranter illata, Surd. tract. de alim. tit. 9. quest. 26. num. 93. & 97. Quando autem molestare dicatur heres et usufructuaria, & quomodo differant inter se molestare et ac turbare; copiosissime expendit Surd. citata. q. 26.
- 10 Obiter quando et verbis factum denotantibus seruitus concessa intelligatur, tam in contractibus, quam in ultimis voluntatibus, vel inde exoritur personalis solummodo obligatio; tractat mirifice Andr. Kohl. exercitatione 9. Vbi etiam explanat, et quando factum in obligationem deductum transeat ad heredem.

INSPECTIO LX.

ARGUMENTVM.

1 Factum an ex persona actoris vel rei dimetiatur.

SUMMARIA.

- 1 Quando ex persona actoris, aut rei factum metiatur.
- 2 Narratio actoris attendenda ut dignoscatur an actum sit petitorio, vel possessorio.
- 3 Quomodo dignoscitur an intentatum sit petitorio vel possessorio in præclara l. diffamari materia.
- 4 Respectu fori competentia facti originem spectari exemplo demonstratur.
- 5 Quoad onus probandi, et cuiusvis instantia expensas sustinendas, prouocans inspicitur, ut actor et præn-

niens: nisi in iudicio reconuentionis, vel diuisorio vel summarissimo possessorio.

6 Possessorium retinenda an sit summarissimum.

7 In summarissimo possessorio non attenditur instantia.

Factum an metiendum et sit ex persona actoris, vel rei: distinctio adhibetur in hunc modum. Aut dubitatur, qualis sit actio intentata: vel quæritur, qualis sit intentio petitoris: & tunc ex parte actoris metiri ius oportet. l. si quis intentione ambigua. ff. de indi. Ang. ad l. i. in fin. ff. de tr. car. Aut agitur de moderatione condemnationis, vel de interpretatione deductorum per modum exceptionis, aut defensionis, & tunc ex persona rei conuentionis ius metiri debet iudex: Aretin. ad §. sed ista. in prin. Instit. de action. cum multis adductis per Cesa. Contard. ad l. unicam. imit. 2. §. 4. n. 9. C. si de moment. possess. Proinde an petitorio, et vel possessorio actum sit; spectatur enarratio actoris, a cuius voluntate pendet agere vel possessorio, vel petitorio, ut optime probat Hondeda. consil. 22. numero. 20. 21. vol. 2.

3 Quomodo autem cognoscatur et esse intentatum petitorium, vel possessorium, erudite probat Contard. ad d. l. unicam. quest. 13. ante eum. Alex. consil. 117. vol. 2. Nenizan. consil. 15. Bursat. consil. 27. vol. 1. Osasch. decis. 4. Et respectu fori competentia et spectatur origo facti, unde is, qui petit statui terminum diffamanti ob præambulam iactationem, de qua liqueat, dicitur reus, & diffamans actor, quamuis diffamatus comparuerit prius, Capyc. decis. 18. Osasch. decis. 151. Contard. ad l. diffamari, quest. 1. nu. 3. 4. C. de ingen. & manumiss. & Fab. de Ann. consil. 58. Mynsinger. obseruat. 90. cent. 6. Galyli. obseru. 9. cum seqq. lib. 1. Gabriel. suis commun. tit. de actio. conclus. 6. numer. 41. Rot. Rom. decis. 223. numer. 3. part. 1. in nouiss. Marchesan. Tract. de commiss. part. 1. commiss. 6. cap. 1. Quo vero ad onus et probandi, & quoad sustinendum pondus instantia aut legalis, aut statutarie: inspicitur, quis prius prouocauerit, eum namque appellatant actorem, in tribus. ff. de Indi. & Socin. Sen. consil. 109. vol. 4. Cæpoll. cons. ciuil. 28. 29. 30. Anguille consil. 70. num. 10. 11. & Paris a Put. tract. de re milita. tit. quis dicatur prouocatus. Adde Carol. de Grass. tract. de except. in præludi. num. 55. Vbi præueniens dicitur actor. Excipiuntur a proxima regula, quis dicatur actor, & quis reus, et iudicia diuisoria, in quibus vterque est actor, & vterque reus, §. quadam. ubi Aretin. & Iason. Instit. de actio. præcipue in materia finium regudorum ex l. 3. C. Fini. regund. cuius tex. intellectio traditur a Benintend. decis. 68. Contard. d. quest. 13. num. 105. 106.

Excipitur quoque iudicium et mutue petitionis, scilicet, conuentionis & reconuentionis, in quo vterque sustinet vices actoris & rei: unde instantia ab vtroque sustinenda est iuxta doctrinam Ang. ad Auth. & consequenter, num. 4. C. de senten. & interlocuto. omn. iud. & Alex. & l. viro. n. 5. ff. solut. matrimo.

Excipitur tandem possessorium summarissimum, prout est et præparatorium ad iudicium retinenda; appellatum ab Hispanis, interim, & tuitiua: a Gallis, nouitas. Didac. præct. quest. cap. 17. Fab. de Ann. consil. 20. nu. 28. & seqq. Valasc. decis. 79. Plot. ad l. si quando. nu. 106. C. unde vi. Gail. præct. obser. 7. lib. 1. Contard. ad l. unicam. limit. 3. num. 48. cum seqq. C. si de mom. poss. Rol. a Val. consil. 8. vol. 4. Rot. Roman. decis. 99. numero 2. part. 1. in nouissimis, & Thessau. decis. 206. In quo quilibet prætendit esse in possessione, unde vterque fungitur

actoris, & rei partibus, *Castren. consil. tertio. libro secundo, Capyc. decis. 13. & 55. Plot. add. l. si quando. numer. 96. C. vnd. vi. D. Menoch. de retinend. possess. remed. 1.* Vnde ius metiendum est ex melioribus probationibus circa detentationem saltem apparenter, & quo ad ultimum statum, temporis, scilicet, quo facta fuit turbatio, patefactam, *Laderch. singulariter. consil. 95. & Thesaur. d. loco, Neq; ad hoc possessorium pertinent* 7 *statuta de instantia loquentia, cum iudicis expediat officio, absque figura iudicii, sine ordine iudicario, & sola facti veritate inspecta, Nat. consil. 121. Rol. a Val. consil. 8. vol. 4. Bero. consil. 1. nu. 19. vol. 3. & Pancirol. consil. 63. num. 19.*

INSPECTIO LXI.

ARGUMENTVM.

¶ Absolutis quæ super dictionem (factum) Auctor promiserat, accingit modo se ad expendendam distinctionem (scientia) in ordine alteram, iuxta propositam seriem.

SUMMARI A.

- 1 *Scientia consideratio proponitur.*
- 2 *Definitio vel descriptio rei cuiusque priori loco petenda.*
- 3 *Principiis ignoratis, & ea ignorantur, quæ sequuntur principia.*
- 4 *Curiositas sine utilitate non placet.*
- 5 *Scientia quid.*
- 6 *Scire est rem per causam cognoscere.*
- 7 *Scire tunc dicimur, cum causas primas cognoscimus.*
- 8 *Felix qui rerum potuit cognoscere causas.*
- 9 *Scientiam quomodo definiant logici.*
- 10 *Scire per rationes demonstrationes, vere dicitur scire.*
- 11 *Scientiam facti quando quis habere dicatur.*
- 12 *Scire est animo inherere, quod quis certitudinarie percipit sensu.*
- 13 *Scire proprie dicitur falli qui nequit.*
- 14 *Theologi recondita sacrarum literarum sensa rimantur.*
- 15 *Scientia dicitur cognitio veritatis.*
- 16 *Scientia Christiana sincera, & vera dicitur fides.*
- 17 *Fides Catholica supereminens, & omnium scientiarum nobilissima.*
- 18 *Scire tuum nihil est sine Christo plurima scire.*
- 19 *Scire tunc demum dicimur Deum, quum eius mandata seruamus.*
- 20 *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.*
- 21 *Sacerdotem esse divina legis imbutum scientia decet.*
- 22 *Iurisperitorum assistentia, in pectoris scrinio iura habere præsumitur Princeps.*
- 23 *Iuris Consulti amici principum appellantur & patres; propter scientiam, & prudentiam suam.*
- 24 *Scientia quomodo intelligatur a iuris prudentibus.*
- 25 *Scire dicitur qui ab aliquo fide digno certificatur.*
- 26 *Opinari vehementer quando scire dicatur, & numer. 31.*
- 27 *Cognitio intellectualis sensuali equiparatur notitia.*
- 28 *Captura debitoris non visis instrumentis quomodo defendi possit.*
- 29 *Instrumentum videre non iurisdictionem iudici, sed eiusdem exercitium tribuit.*
- 30 *Iudex scire quæ debeat, ut per eum acta non infirmentur.*

32 *Testis dictum nisi reddat rationem scientia etiam non interrogati, non probat in criminalibus: secus in civilibus.*

33 *Testis deponens assertive, vel dubitative, vel secundum iudicium suum, aut cum illis verbis (vel circa) quando probet.*

34 *Testis de iudicio suo vel credulitate ad defensionem deponens probat.*

QVæ facti multimodam considerationem † respicere videbantur, quæque inde complurima emergebant, cum iam ad umbilicum, Christo auspice, produxerim: loco secundo succedunt, quæ secundam tractatus partem, quemadmodum promittebatur in primordio, ordine complectuntur. Atq; in ipso sese vestibulo offert inuestigatio huiusce vocis scientia, id quod non inconcinne hic quoque præmittitur, † quando rei cuiusque definitionem vel descriptionem a capite peti & edi debere doctus iuxta atq; eloquens Tullius, senserit Officiorum primo, ut scilicet rectius intelligatur id, de quo disputatur. † Ignoratis enim principiis, & quæ evidentialia spectant, ignorari quoque ea oportere, quæ sequuntur principia, pulcre & docte dixit Dynus, in cap. nullus pluribus. de reg. iur. lib. 6. † Non quod curiosam potius quam ad rem facientem animo sedeat variam termini huius acceptionem scrutari; sed quod tantum suscepti instituti ratio postulat, quodque patitur methodice pro virili præstare, † oportune igitur nunc, quid sit scientia quaritur? Pro cuius quæstionis responsione priore loco adduci vel commode poterit, quod & pluribus expendit, & probat Bertazz. tracta tu clausul. 11 gloss. secunda, numero secundo. quo loco tradit, animi certitudinem esse scientiam verum apprehendentem, vel, & forsitan melius, quæ tradit Philosoph. primo posterior. primo physicor. atque metaphysicor. 2. Scire seu scientiâ † esse rem per causam cognoscere, quam etiam descriptionem Angel. refert. in consil. suo 396. in principio, quo loco ita exordiri voluit: † Tunc demum scire arbitramur, & intelligere vnumquodque, cum causas primas, & principia usque ad elementa cognoscimus & intelligimus, sequitur Rimin. Jun. in suo consil. 339. numer. 112. vol. 3. Vnde Hesiodus quem Aristoteles refert, prim. Ethic. cap. 4. † Felicem vocavit eum, qui rerum potuit cognoscere causas, refert Vinus. decis. 123. num. 48. & 49. & 50. libro primo. † Quare logici scientiam definiunt, ut nihil aliud sit quam certa, & evidens rei cognitio necessariæ per causas proprias: quam quidem definitionem enucleat Ludouic. Carb. tractat. de legibus, libro primo, dissertation prima, versic. Primum fundamentum. Hinc Bartol. ad leg. admonendi, numer. 17. & 18. ff. de iure iuran. asseueravit, † scire per rationes, & demonstrationes, vere esse scire. Scientiam præterea facti quis tunc demum habere dicitur, † quando ad id scire per sensum mouetur. Ita Simon. de prat. suo consil. 29. & Berous cōf. 68. n. 86. vol. 1. Vbi tradit ex Bald. quæ etiâ refert, Quod scire † est animo adhærere, quod quis videt certitudinarie, aut percipit sensu, quo pacto quis perfecte dicitur scire, & sine dubitatione, Rimin. Jun. consil. 340. numer. 91. vol. 3. ac Fab. Turret. consil. 9. numer. 161. vol. 1. Alibi etiam † scire accipitur proprie dum falli quis nequit, gloss. ad l. scire leges. ff. de legib. & Vin. decis. 417. num. 16. lib. 3. † Qui vero sacrarum literarum recondita sensa rimantur, & edunt, hanc dictionem scientiam talias pro cognitione veritatis exponunt, &

- & executiua intelligentia mandatorum Dei, vt in illud Psalm. qui docet hominem scientiam, & in illud etiam Psalmi, bonitatem & disciplinam, & scientiam doce me Domine, quia mandatis tuis credidi. † Alias pro sincera & viua fide in Dominum Iesum Christum, vnde Apostolus nos docebat, vt solliciti Christum Iesum sciremus, & hunc Crucifixum: † quam super eminentem esse scientiam, & omnium nobilissimam comprobatur, qui, & alio loco de eiusmodi scientia latus in hæc verba erupit, *scia cui credidi, & certus sum, quia potens est depositum meum seruare in illum diem, iustus iudex*. In quem etiam sensum D. Augustinus, & omnes orthodoxæ fidei patres, vnum illud certissimum esse dicebant, † *scire nihil esse, sine Christo plurima scire*. Alias præterea hanc vocem interpretantur pro plenaria obseruantia Euangelii pacis, vnde D. Iohan. † *si quis (inquit) se dixerit scire atq; nosse Deum, & eius mandata non seruat, mendax est*. Quod ipsum & contestabatur Apostolus ad Roman. cap. 8. quando dicebat, † *scimus quod diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum his, qui secundum propositum vocati sunt sancti*; Accipiunt præterea hanc eandem vocem pro scrutatione atque fidei intelligentia diuinæ legis: vnde illud scrutamini scripturas, & ipse testimonium reddent de me, & per Prophetam ad sacerdotes, qui cæcitate sua alios excecabant, & trahebant in præceps, *quia (inquit) scientiam repulisti, & ego repel- lam te, ne sacerdotio fungaris mihi*: † Decet quidem, & maxime sacerdotem, legis diuinæ imbutum esse scientia, qui, & sol terre, & lux mundi a domino nuncupatur. Innumeras propemodum alias significationes apud sacros scriptores, hæc sibi vox vindicat, quas singulas persequi nostri (quod supra dicebam) non est instituti, huc vsque tantum licuisse sufficiat.
- 22 Iuris autem periti maximeq; consulti, † quorum assistentia in scrinio pectoris iura princeps habere præsumitur. *l. iurisperitos, ff. de excus. tut.* & qui sua eorum scientia atque prudentia † principis amici appellantur & patres, *l. secundum responsum, C. de contrahend. stipulat. l. ex diui. C. locat.* lato gutture clamat
- 23 Cynius ibidem, † hunc terminum (scientia) pro notitia rei explicant, cum omnium qualitatū atque circumstantiarum cognitione, *l. in lege Aquilia, la secunda, cum leg. sequent. ff. ad leg. Aquil. glo. ad cap. concertatione, in verb. sciuerit. ibique Franch. extr. de appellat. Rot. Genu. decis. 14. num. 73. & 74.* Vnde scire certe etiam dicitur, † qui ab aliquo fide digno certificatus est, *Asin. suaprax. §. 32. cap. 2. limitat. 8. num. 2. non tamen si quoquomodo audiuit, Nauar. de constit. consilio 1. num. 9.*
- 26 Quandoque etiam † subiecta materia postulat, vt opinari vehementer sit scire, gloss. ad l. secunda, §. idem Labeo, vers. sciatur. ff. de aqu. pluui. arcen. vbi ait: quod scire est veritatem visu perceptam, mente tenere, Bartolus ad leg. cum & indices, §. quod obseruari, numero 5. C. de iuramen. calumn. Vinius dicto loco, numero 16. † cum intellectualis cognitio æquiparetur sensuali cognitioni seu notitiæ, præclare Paulus de Castr. consilio decimonono, numero 2. vol. 1. Eo enim loci defendit † quandam capturam debitoris, etiam quod iudex debiti instrumentum non viderit, quod tantum vehementer opinaretur iudex, instrumentum exstare: cuius quidem opinio cum veritate concurrebat, quandoquidem illud instrumentum in termino ad probandum & iustificandum concessio productum fuit, tantoque fortius, † quia vi-

dere, vel non videre instrumentum debiti, non illud erat, quod iudici tribuebat iurisdictionem, sed iurisdictionis ipsius exercitium concernebat, sicuti quoties Iudex se iudicem non ignorat, nec eum id præterit, quod iudici dat principaliter iurisdictionem, † licet adminicula nesciat, vel ea quibus excitatur vel communicatur iurdictio, nihilominus non infirmatur, quod agit, Bar. ad l. multum. ff. de condit. & demonstr.

Vehemens autem quid opinio sit, † declarat Farinacius tractat. crimin. part. 2. questione 36. num. 110. cum tribus sequentibus, & quando vehemens opinio habeatur pro scientia, tractat Felyn. ad cap. primum. numero 2. de summ. trinitat. & fid. Catholic. Flaminius Rub. consilio 23. numero 11. cum sequent. Porro est hæc consideratio seu inuestigatio in testimoniorum campo frugifera satis, cum aperto sit iure decusum, † testis dictum nequaquam probare, nisi is reddat scientiæ rationem etiam non interrogatus, si tamen in criminalibus agatur, non item ciuilibus, gloss. Barto. & Bald. ad l. solam, C. de testibus, Dec. in consil. 51. num. 121. volum. 2. declarando, vt per Rimin. Iun. consil. 340. numero 89. & 90. volum. 3. & Boss. prax. criminal. titulo de oppos. contra test. numero 73. cum sequentibus. Mascardus de probation. conclus. 1200. 1334. & 1363. Idem Decianus consilio 14. numero 21. volum. 2. iuncto consilio 62. numero 49. & 50. volum. 3. † Vbi non attenditur depositio testis loquentis assertiue vel dubitatiue, & secundum iudicium suum, aut per illa verba, (vel circa.) Addo Bertazzol. consilio 33. numero 9. & consilio 95. numero 17. volum. 1. crimin. iuncto consilio 106. numero 15. volum. eod. Alexian. ad leg. et si post tres, numero 8. ff. si quis caution. & consilio 82. volum. 7. Sim. de Prat. consilio 91. numero 17. Rot. Auenion. decisione 111. atque Dom. Menochius consilio 460. numero 22. volum. quinto, qui quidem posteriores Doctores citati loquuntur de dictione (vel circa) expressa in depositione testis. † Excipitur tamen fauor defensionis, quoniam testis de iudicio suo deponens, aut de credulitate probat ad defensionem, Bertazzol. consilio tertio, numero 37. volumine primo, criminalium.

INSPECTIO LXII.

ARGUMENTVM.

¶ Inter scire & credere quæ sit differentia.

SVMARIA.

- 1 Scire quid sit.
- 2 Quid item credere.
- 3 Testis deponens de credulitate, an, & contra quem probet.
- 4 Scriptura, etiam a tergo scripta, contra producentem probat.
- 5 Nimia credulitas, an, & in quibus casibus reprobetur.
- 6 Vim verbi credo ponderat auctor.
- 7 Depositionum materia, remissive.
- 8 Confessio facta per verbum credo an præiudicet.
- 9 Testis de re aliqua deponens per verbum credo, quibus in casibus presumptionem inducat, remissive.

Scire & credere, quomodo differant, luculenter exponit Bartol. ad l. i. numero 7. ff. de interrogator. action. vbi ait, quod scire † est, quid certudinarium ex proprio visu ob perceptionem sui sensus.

- 2 Credere autem ¶ est firmiter in hærere alicui rei, per fidem aut traditionem parentum, vel ex relationib. antiquorum. Unde testis deponens de ¶ credulitate nihil probat pro producente, cap. quoties, ubi Imol. de testib. cum adductis per Mascard. de probat. conclus. 1363. secus contra producentem, ubi ibidem Mascard. n. 18.
- 4 quemadmodum scriptura ¶ contra producentem probat etiam in parte scripta a tergo & separata, Mascard. conclus. 1235. num. 15. Et quamuis ¶ credulitas reprobetur, si est nimia, l. nimia credulitate, C. de obligat. & action. nisi in casibus citatis per Ias. ad l. 1. ff. de eo, per quem fact. er. Attamen in positionibus ¶ verbū (Credo) est expressivum veritatis, tantumdemque operatur, quantum verbum mere affirmativum. Quinimo respondens positioni per verbū (credo) ita sibi præiudicat; sicuti ex vera scientia, Bald. ad l. in fin. C. de fals. caus. adiect. lega. & ad l. de tutela. C. de in integ. restit. minor. Corn. cons. 186. vol. 3. Mascard. conclus. 1176. num. 28. & solers Ant. Solan. ad nou. decret. Pedemont. tit. de position. G. o. 16. Asin. prax. indic. §. 19. cap. 29. & vtrobi-
- 7 que affluenter materia ¶ positionum. Addendus est non insubtilis nec parvus auctor Hispan. Suarez. de paz. sua prax. tom. 1. octavo tempore, num. 71. cum multis seqq. & iam citatus Asin. eod. §. 19. cap. 12. vsq. ad cap. 20.
- 8 Idemque procedit in confessionibus factis per ¶ verbum (credo) quæ pariter præiudicant perinde ac factæ per verbum assertivum veritatis, ¶ nō ita in dictis testium, quæ nec faciunt præsumptionem, nisi in quatuor casibus, de quibus apud Carol. de Grass. tract. de except. exceptione 14. num. 56. vsq. ad num. 63.

INSPECTIO LXIII.

ARGUMENTVM.

¶ Scientia multifariam accipitur.

SUMMARI A.

- 1 Triplex est scientia, eminens, mediocris & sufficiens.
- 2 Scientia quatenus ad factum pertinet, considerari potest, in genere, in specie, & in individuo.
- 3 Mandatum triplex.
- 4 Mandatum speciale, quando & in quibus requiratur.
- 5 Mandatum ad confitendum quale esse debeat.
- 6 Mandatum individuum quod nā dicatur, remissive.
- 7 Scientia generalis & simplex quando sufficiat.
- 8 Generalis concedentis scientia, sufficit ad hoc, ne impetrata, subreptitie impetrata credantur.
- 9 Scientia in specie requiritur, ubi pro forma dari debet notificatio.
- 10 Scientia cum omnibus suis qualitatibus requiritur, ad hoc ut perfecte aliquid intelligatur.
- 11 Emptor rei alienæ, regressum habet, contra illius venditorem de evictione; etiam si iuris alieni vel servitutis scientiam habuerit generalem, contra Conarrumiam.
- 12 In remissione fideicommissi quæ scientia requiratur.
- 13 Exempla scientiæ in individuo.
- 14 Sententia non intimata, in forma authentica, in indicatum non transit.
- 15 Scientia in genere, in quibus idem operetur, quod scientia in specie.
- 16 Alia scientia diuisio.
- 17 In materia retractus quæ scientia requiratur.
- 18 Testamenti scientiam habere sufficit per alterius relationem, quoad effectum adeundi hereditatem.

19 Scientia debet esse præcisa, ad hoc, ut tutor administrare teneatur.

20 In materia ratificationis quæ scientia requiratur.

Plurifariam sumitur scientia, (ut scilicet, quod scribit Dec. ad cap. cum in cunctis, non. 31. & seq. de election. atq. refert Grassius auren. decis. ubi pars. cap. 15. num. 1. de triplici scientia, ¶ nimirum eminenti, mediocri & sufficiens.) Nam quatenus ad factum pertinet, ¶ scientia consideratur in genere, in specie, & in individuo, Barbat. cons. 60. n. 3. 4. vol. 2. qui citat Ang. ad l. qui iure militari, ff. de testam. milit. & ad l. tres fratres, ff. de pact. quemadmodum legitur de mandato, q. triplex esse constat, scilicet ¶ generale, speciale & in individuo, Glo. ad l. si quis mihi bona. §. sed viri, vers. specialiter debere, ff. de acquiren. hered. Fran. ad cap. qui ad agendum, de procurator. Moz. de contractib. tit. de mandat. vers. de diuisio mandat. Bald. cons. 383. vol. 3. Thessan. decis. 107. & 155. Bertazz. consil. 407. volum. 2. crim. ubi mandatum ¶ speciale requiritur ad transigendum: ad petendum fideicommissum: ad confessioni inventarii interueniendum & ad exigendum: Rimin. iun. cons. 546. volum. 5. sic ad declarandum caducitatem, ad eam remittendum, ad protestandum, ad denuntiandum & interpellandum. Surd. decis. 181. num. 14. 15. atq. decis. 215. num. 2. Ceterum mandatum ad confitendum ¶ debet esse individuum, seu specialissimum, non secus ac in habenda fide de pretio. Hondede. cons. 46. num. 73. & 78 vol. 1. & Aluar. Valas. decis. 21. Qualiter autem intelligatur mandatum in individuo, ¶ aperte ostendit Paseth. consilio 194. numero 14. 15.

Porro scientia generalis & simplex sufficit, ¶ quando requisitio & notificatio non est de forma. Ita attestante Magon. ex Rot. Florent. decis. 40. num. 6. & Rimin. iun. cons. 234. num. 328. vol. 3. prout alibi observatur, quod sufficit esse cogitatum in genere, ut latissime prosequitur Ant. Gabriel. in su. commun. tit. de reg. iur. conclus. 4. Adde D. Menoch. de arbitr. iud. cas. 202. num. 52. ubi sufficit scientia in genere concedentis, ad ¶ subreptionis vitium tollendum. Scientia præterea in specie requiritur, ¶ ubi pro forma debet dari notificatio. Ozas. decis. 176. num. 4. ubi scientia cum omnibus ¶ suis qualitatibus exquiratur, ut aliquid perfecte intelligatur. Exemplum est in emptore rei alienæ, ¶ vel obnoxia, qui habet contra venditorem regressum de evictione, etiam si iuris alieni vel servitutis habuerit scientiam in genere, cum ad illum excludendum exigatur scientia, in specie, quicquid scriptum reliquerit Didac. variarum resolutio. libr. 3. cap. 17. relatus per Magon. Rot. Florent. decis. 49. num. 12. & Surd. decis. 265. num. 40. ita plane Goz. cons. 24. nu. 6. Alciat. cons. 215. ad fin. lib. 9. Venet. impress. Peregr. de fideicommiss. artic. 52. nu. 57. 58. 59. Caroc. decis. seu cas. 96. num. 11. Alb. consil. 252. num. 9. volum. 2. cum aggestis per Menoch. consil. 910. volum. 10. & Surd. consil. 11. volum. 1. Bero. consil. 2. num. 16. volum. 1. & Martin. Monter. decis. Aragon. 13. num. 38. Aliud exemplum est, ubi agitur de remissione ¶ fideicommissi. Becr. 12 consil. num. 20. Hondede. cons. 33. num. 35. vol. 1.

At de scientia in individuo ¶ adferri potest exemplum, puta, cum agitur de grani alterius præiudicio, Cesar de Grass. ex Rot. Rom. decis. 9. nu. 11. tit. de rescript. & in materia sententiarum, quando statutum intimationem decernit victo faciendam, ut perspicue cauetur Nou. Constit. Mediol. tit. de appellat. Nam non suffi-

14 sufficit scientia etiam plena, & nitida aliunde con-
quista, ob peccatum in forma, nec sententia mini-
me ¶ intimata in forma authentica transit in iudica-
tum, *Alb. consi. 162. vol. 1. iuncto consi. 609. vol. 4. scite*
excell. Bini bis mirus. consi. 3. vol. 2. & insignis Peregrin.
consi. 24. num. 14. & consi. 26. num. 16. 17. Fab. Turret.
consi. 67. num. 76. volum. 2. de qua re dicitur etiam in-
ferius in discursu distinctionum.

15 Neque obstat, quod scientia in genere ¶ æque i-
dem operatur, quod scientia in specie, d. l. qui iure ff. de
milit. testam. Quia procedit, quando scientia in ge-
nere oritur ex coniecturis intrinsecis & probabili-
bus, ut resoluit Barbat. d. consi. 60. numero 3. relatus ab
Ancharan. Regien. familiar. quest. 11. num. 17. lib. 2. Dis-
ceditur etiam a dicta regula, ubi pro forma, aliter per
statutum sit prouisum. ut prædixi Ias. consi. 159. num.
17. volum. 2. & Plot. ad leg. si quando, num. 526. C. un-
de vi.

16 Accedit prædictis alia scientiæ diuisio, ¶ ut alia sit
explicita, alia implicita, iuxta alleg. decis. Cas. de Grass.
9. num. 2. & Rimin. iun. consi. 670. numero 14. volum. 6.
quam prætereò, cum relabatur in relatæ diuisionis
aluenum, alterius partitionis instar, quæ est, ut scientia
alia sit vera, alia præsumta, *Cephal. consi. 350. num. 16.*
17. lib. 3. & Hondede. consi. 96. num. 35. volum. 2. Ea vero

17 frequentissime occurrit in retractus ¶ materia, in qua
vera requiritur scientia, & plena: tam venditionis,
quam pretii, nec sufficit præsumta, *Heirusc. Rot. Flo-*
rent. decis. per Magon. 2. num. 44. Surd. consi. 251. num.
25. volum. 2. Borrell. consi. 55. num. 6. Sic in simili; scien-

18 tiam testamenti quoad ¶ effectum adeundi heredita-
tem sufficit per relationem alterius habere, & quo ad
hoc, ut tutor administrare teneatur, scientia debet ef-
se præcisa. *Anguill. consi. 21. num. 21. 22. Ita quoque in*
19 materia ratificationis ¶ requiritur scientia in specie,
clara, nitida, satis distincte, & concludenter probata,
Carol. de Grass. tract. de exception. except. 22. num. 20. 21.
Natta. consi. 636. num. 194. etiam si sit iurata, ut mul-
torum testimonio firmat, grauis Philosophus, & per-
spicacissimus iuris interpres Polyd. Rip. tract. 2. de no-
etern. tempor. c. 65. num. 21.

INSPECTIO LXIV.

ARGUMENTVM.

¶ Scientia quomodo probetur.

SVMMARIA.

- 1 Difficile est scire scientiam.
- 2 Scientia ex coniecturis verisimilibus probanda est,
& num. 4.
- 3 Scientia omnis tribus extremis continetur.
- 5 Præsumtio legis idem operatur, quod veritas.
- 6 Præsumtio legis quibus in casibus liquidissima pro-
batio dicatur.
- 7 Præsumtio hominis nullo iure est firmata.
- 8 Index in præsumtionibus quid possit, & num. 9.
- 10 Ex lapsu 40. annorum præsumitur scientia.
- 11 Variæ recensentur coniecturæ ex quibus scientia facti
præsumitur usq; ad finem.

¶ Quoniam difficile ¶ est, scire scientiam, ut ex Bar.
tradit *Crescent. Rot. Rom. decis. 9. num. 12. de dol.*
2 & contum. Iccirco constitutum est, ut scientia ¶ pro-
betur ex coniecturis verisimilibus. *Rimin. iun. consilio*
234. num. 326. volum. 3. Alb. consi. 281. num. 4. volum. 2.
& Surd. decis. 221. num. 10. ac consi. 429. num. 53. volum. 3.
3 cum scientia ¶ omnis tribus extremis contineatur;
nimirum subiecto, accidentibus, & principio, ut apud

Probum in Euclidem, lib. 2. cap. 1. Hoc utique obser-
uatur ¶ in his, quæ sunt probationis valde difficilis,
ut late demonstrat *Mascard. de probation. conclus. 1293.*
4 dummodo sint præsumptiones legis, non hominis.
Tum quia legis præsumtio ¶ idem operatur, quod
5 veritas. *Surd. decis. 272. num. 28. immo dicitur liqui-*
dissima ¶ probatio. Rot. Roman. decis. 4. num. 21. par. 2.
in nouiss. cum abunde deductis per Mascard. de probat.
6 *vol. 1. quest. 10. num. 23. & 31. in casibus tamen expressis*
a iure tantum, *Dec. ad cap. Prudentiam, §. sexta. num.*
42. de offic. delegat. Tum quia præsumtio hominis nul-
lo ¶ est iure confirmata, *D. Menoch. de præsumt. lib. 1.*
quest. 5. num. 6. Potest tamen iudex, ¶ in cuius arbitrio
7 hominis positæ sunt præsumptiones, duas vel plures
8 hominis præsumptiones coniungere ad plenam fa-
ciendam probationem in causa ciuili, modo nõ ar-
dua, *Menoch. d. tract. quest. 5. numero 8. 10. ac quest. 40.*
Quod intelligito verum, ¶ si præsumtio descendens
ex facto sit allegata (prout debet allegari) quando est
9 factum proprium, non si sit alienum, *Felyn. ad cap. af-*
ferte, num. 3. de præsumt. apud Gregor. & ante eum Abb.
ibidem, num. 4. cum adductis per Rot. Rom. decis. 80. nu.
11. 12. part. 2. in nouiss.

Mox quæritur, quæ sint istæ coniecturæ, quibus
probatum scientia facti. Et præter *Mascar. concl. 1293.*
dicas ex lapsu ¶ 40. annorum præsumi scientiam, *D.*
Menoch. consi. 845. num. 28. ex notorietate (ut aiunt)
10 veluti ¶ ex proclamate, vel ratione famæ. *Thom. Doc.*
consilio 9. num. 7. scilicet, cum actus publice gestus est:
11 vel cum est valde arduum, & notabile factum: aut cū
de contractu est factum instrumentum, postea libro
impressum, & aliter ex *Rimin. iun. consi. 237. num. 27.*
& infra, volum. 3. ac Rol. a Vall. consi. 19. num. 40. usq; in
fin. volum. 1. ex communi etiam cohabitatione, ex vi-
cinitate, ex pductione & usu, quin amplius ex men-
tione eius contractus, vel illius facti non perfuncto-
rie habita, *Bart. & alii ad l. qui Roma, §. duo fratres. 4. &*
5. q. ff. de verb. obligat. Alex. consi. 39. num. 6. vol. 2. Cra-
uett. consil. 193. num. 7. Rimin. iun. consi. 262. num. 40. 41.
vol. 3. Plenissime Seraphin. de iuram. privileg. quinto.

INSPECTIO LXV.

ARGUMENTVM.

¶ An paria sint scire, vel scire debere, & scire posse.

SVMMARIA.

- 1 In his quæ sunt iuris, paria esse scire, & scire debere,
& scire posse, tribus aptissimis exemplis docet au-
ctor.
- Secus in his, quæ sunt facti, ut num. 5. limitatur tamen,
num. 7.
- 2 Indebitum quando fiat debitum.
- 3 Acquirens in territorio Laudensi, non excusatur ob
ignorantiam statuti illius ciuitatis, & cur.
- 4 Fideiussor minoris potest conueniri, postquam minor
fuerit in integrum restitutus; & cur.
- 6 Ignorantia facti prudentissimos quosq; excusat.

R Vrsus quæritur, an perpetuo vera sit illa regula,
quod paria sunt, scire vel scire debere, de qua a-
pud Doctores, ad l. quod te ff. si cert. pet. & *Bald. ad leg.*
quicumque. *C. de seru. fugit. Crauett. consi. 225. numero 5.*
Sim. de Prat. de interpret. vlt. vol. lib. 5. interp. 2. dubit. 2.
num. 304. Decian. consi. 76. num. 60. vol. 4. & Vin. decis.
34. n. 14. lib. 1. Et dico distinctione opus esse; videlicet
ut in ¶ his, quæ sunt iuris, ea procedat conclusio,
exemplumque triplex annectitur.

- Primum ex Anan. *confi. 6. num. 5.* vbi indebitum fit per sententiam debitum, † quando is, contra quem fuit pronuntiatum, non appellauit: vel post appellationem, eam desertam reliquit; quia scire debuit, quod indebitum fit per sententiam debitum, *l. 1. C. de condit. indeb.* Aliud, & secundum educo ex Alciat. *conf. 33. num. 30. 31. lib. 2. Venet. impress.* vbi † acquirens in territorio Laudensi, non excusatur ob ignorantiam statuti eius ciuitatis: quia debuit se informare de statutis Laudensibus, & illa scire, vnde ei non subuenitur per in integrum restitutionis auxilium ex clausula generali. Postremum est exemplum penes D. meū Sforz. Odd. *tract. de restit. in integr. part. 1. quest. 48. artic. 1. num. 7.* vbi fideiussor minoris potest † conueniri restituto minore in integrum, quia sciuit vel scire debuit, pro quo & in quo casu promittat.
- In his vero, quæ † sunt facti aliud est; cum ignorantia facti † prudentissimos quosque excuset. *l. 2. ff. de iur. & fact. ignor. sic Bertaz. 2. ol. tract. clausular. claus. 11. gloss. 4. num. 2.* nisi † sit factum proprium recens & clarum: aut etiam alienum, quando ratione officii, vel alio respectu tenetur inuestigare, *l. qui cum alio, de reg. iur. Crescent. ex Rot. Rom. decis. 9. num. 10. 11. tit. de dol. & contumac. & Caroc. decis. seu cas. 1. nu. 3.* Vnde scire, & scire posse paria quoque sunt, *l. si duo. in fin. ff. de acquir. hered. gloss. in l. fin. de decret. ab ord. faciend. & in cas. de tempor. ordinat. in 6. iuxta exempla, quæ adducit Hieron. Buttigella. add. l. quod te, num. 9. ff. si cert. per.* Ideo exactissime Polyd. Rip. *tract. de nocturn. tempor. cap. 5. num. 17. cum seq.* obseruauit, mendosum esse locum Romani, in l. oratione, num. 5. ff. de Feri. ob defectum dictionis negatiuæ, non in materia statuti pœnalis contra delinquentes nocte, an comprehendatur illud temporis spatium, quod sonus campanæ absorbet.

INSPECTIO LXVI.

ARGUMENTVM.

- ¶ An dispositionis partem sciens, totam dispositionem scire præsumatur.

SUMMARI.

- 1 An partem dispositionis sciens, totam scire præsumatur, distinctione adhibita patet.
- 2 Intellectus ad l. non est ferendus, ff. de transactionib.
- 3 Scientia testamenti vel codicillorum quomodo arguatur, & num. 5. & 7.
- 4 In scriptura mandati procuratorii, plura capita continente, scientia vnius capituli, non arguit scientiam omnium, quæ sunt in mandato expressa.
- 6 Assertio ignorantia quando iuramento firmetur.

- ¶ Væro successiue, an partem sciens dispositionis, totam † scire præsumatur: breuiterque concludo, quod in actu diuiduo, seu scriptura capitula separata continente; ex scientia partis non præsumatur totius scientia: secus in indiuiduo, veluti in testamētis, aut in contractibus instrumentalibus. Et ista materia † est *l. non est ferendus, ff. de transactio. de qua loquitur Alb. confi. 663. num. 4. volum. 4. Surd. confi. 150. num. 133. volum. 1. & decis. 4. num. 9. Decian. confi. 94. num. 18. volum. 5. Sforz. Odd. de restit. in integr. quest. 8. num. 70. vnde scribit Crau. conf. 994. num. 10. lib. 6.* quod scientia testamenti † vel codicillorum arguitur ex implemento aliquarum conditionum in illis appositarum: aliud in scriptura † mandati procuratorii plura capita continente: nam scientia vnius capituli

non arguit scientiam omnium enuntiatorū in mandato: *Rot. Rom. sub Putio. decis. 405. n. 4. lib. 3.* vbi expedit intellectū d. l. non est ferendus: dummodo ex mentione facta † appareat, perfecte habitā notitiā, quia possibile est, qd aliquis verba faciat de testamento; & tamen omnium in eo contentorum scientiam non habeat, *Beci. confi. 111. num. 20. & Mascard. de probat. conclus. 1293. num. 12.* & vbi contingat, non reuici excusationem ignorantie dispositorum in testamento vel in codicillis: fortassis, quia nullæ vrgeant præsumptiones scientiæ, præsto erit: vt assertio ignorantie muniatur † iuramento allegantis: Idem Crauett. *prædicto loco, & ante eum Iason ad l. pro herede. col. pen. ff. de acquir. hered.* Declaranda venit prædicta enuntiatio ex Ruyn. *confi. 184. num. 5. 9. cum seq. volum. 2.* vbi quando factum non est ex sui natura punibile: sed ex facto testatoris, cessat præsumtio scientiæ totius dispositionis.

INSPECTIO LXVII.

ARGUMENTVM.

- ¶ De multiplici effectu scientiæ facti.

SUMMARI.

- 1 Scientia ratificationem operatur. Ampliatur a num. 4. Limitatur a num. 9.
- 2 Uxor sciens maritum utriusq; nomine, concessionem aliquam in emphyteusim recepisse, an ratum habuisse dicatur, vt sibi acquiratur, & an maritus possit in eiusdem præiudicium, renuntiare concessioni emphyteutica.
- 3 Ratificatio ex longissimi etiam temporis cursu non inducitur, nisi scientia fuerit præuia.
- 5 Dubitans & errans quando equiparentur.
- 6 Scientia processus, excludit tertium, quominus appellare possit ab ea sententia, a qua nec principalis appellare potest.
- 7 Scientia in posthumi præteritione facit ne testamentum corruat, quod esset alioqui nullū, propter præteritionem, stante clausula codicillari.
- 8 Scientia testatoris plurimum potest, circa eas, quæ subsequuta sunt, mutationes.
- 9 Ad præscribendam seruitutem datii vel iurisdictionis requiritur scientia cum patientia 40. annorum.

HVC pertinere agnosco quæstionem, quotuplex sit effectus scientiæ facti, cui rei non satisfacere, si cum *Rimin. iun. confi. 339. num. 133. vol. 3.* remissionibus tantum acquiescerem. Comperio † itaq; quod scientia ratificationem operatur, *Decian. confi. 58. colum. 2.* vbi, si vxor sciuit, maritum † concessionem aliquam in emphyteusim pro se, & vxore recepisse; nec contradixerit: dicitur ratificasse, vt sibi acquiratur, neque maritus potest ei renuntiare in detrimentum vxoris, ita *Dec. refert Rol. a Vall. confi. 19. num. 34. volum. 1. & Rim. iun. confi. 242. num. 139. vol. 3.* quæ quidem ratificatio induci non consuevit † etiā ex longissimi cursu temporis absq; præambula scientia. *Surd. confi. 328. nu. 27. volum. 3. & Laderch. confi. 71. num. 7.* qui ita intelligi debere *Dec. & vtrumq; Socin. in locis per eum relatis,* nos commonuit. Amplius † ea conclusio viget, etiam quod scientia præcederet actum, *Rimin. iun. confi. 234. num. 313. vol. 3.*

Vltius scientia facit quem incidere in pœnam priuationis ob contemptus coniecturam inde resultantem, *Anguill. confi. 56. num. 49.* Quod facit ad declarationem Auth. *hoc amplius. C. de fideicommiss.*

Insu-

Insuper excludit conditionem indebiti, si scientia certa sit, *Mar. Anguiss. consil. 69. num. 15. per l. ult. C. de condict. indeb. vbi in materia conditionis indebiti, dubitans & errans æquiparantur.*

Succedit etiam effectus appellationis exclusiuus, quia scientia sola & processus sufficit, ut tertius non possit appellare a sententia, a qua principalis appellare non potest, *l. si superatus, vbi glo. & Bar. ff. de pignor. latissime Didac. pract. q. cap. 13. & duob. seqq. & Honded. cons. 20. num. 28. volum. 1. de qua propositione inferius in censura distinctionum verba fiunt.*

Item solet & scientia in posthumi præteritione sufficere testamentum, alioqui nullum, ob præteritionis vitium, stante clausula codicillari, *Fab. Turret. tract. de effect. & defect. clausul. codicill. effect. 55. & seq. Ad do Sim. de Prat. tract. de interpret. ult. volunt. lib. 1. fol. 9. num. 22. comprobantem, quod scientia & testatoris operetur multa circa mutationes subsecutas.*

VI. Additur effectus in materia & præscriptionis seruitutis, datii, vel iurisdictionis, ad quam perficiendam requiritur scientia cum patientia 40. annorum, *leg. 2. C. de seruit. & aq. Rip. de interd. respon. 18. num. 20. Ruin. cons. 90. vol. 4. Bursat. cons. 156. vol. 2. D. Menoch. cons. 447. iuncto cons. 887. num. 48. & cons. 904. Mar. Anguiss. cons. 167. num. 23.*

Excipitur casus præscribendæ libertatis, seruitutis rusticæ, ut per *Rot. Rom. decis. 109. num. 2. cum seq. par. 2. in nouiss.*

Excipitur quoq; præscriptio immemorabilis, quæ perficitur absq; scientia illius, contra quem præscribitur, *Gabriell. su. commun. tit. de præscript. conclus. 1. nu. 59. 60. siquidem ea non requirit centum annos, sed paucioribus est contenta, ut inter consil. D. Menoch. lib. 10. cons. 962. n. 3. 4. late Molin. de primogen. Hispan. lib. 2. cap. 7. num. 44. 45. 46. vbi explicat, quando præscriptio centenaria sit potior immemorabili, & quando non.*

INSPECTIO LXVIII.

ARGUMENTVM.

Vtrum sola flagitii ab alio committendi scientia, scienti & non releuanti noceat, doctissime exagitat auctor.

SVMARIA.

- 1 Sola delicti ab alio perpetrandi scientia, scienti, & non accusanti, non nocet, nisi in atrocissimis, ut num. 7. & quid in iis personis, quæ impedire crimen debent num. 13.
- 2 Ne quidem, si cum prohibere posset crimen committendum, non prohibuit, contra Cagnol. & Couarr.
- 3 Consciens delicti admittendi, eidemq; nudum præstans consensum, an reus delicti censeatur.
- 4 Furem non reuelans, quando peccati reus censeatur.
- 5 Malefacti auctorem non detegens an peccatum committat.
- 6 Agentes & consentientes quando pari sint poena plerendi.
- 8 Pater sciens prodicionem, quam molitur filius, & non reuelans punitur sed mitius. Intellige tamen, ut n. seq.
- 10 Execrandum parricidii crimen, nunquam condigna potest poena coerceri.
- 11 Vxor maritum necans, grauiter punienda.
- 12 Monachi, qui sciunt ad professionem admissum, veneno uxorem in extremis laborantem pere misse, neq; id aperiunt, an in censuram, & poenam incurrant.
- 13 Dominus seruum, Pater filium, & Officialis subditum prohibere tenentur crimen perpetrare.

Et an ex crimine ab illis admissio teneantur.

AN sola scientia delicti ab alio & committendi, scienti nec reuelanti noceat; nec ne, quæritur: & in hoc placet negatiua opinio, per leg. culpa caret. ff. de reg. iur. vbi Gloss. & Dec. iterum Glo. ad l. vtrum, versic. consci. ad l. Pompe. de parricid. Iul. Clar. prax. crim. §. fin. quest. 87. num. 1. 3. cum vberrime allatis per Farinac. tract. crim. part. 2. quest. 51. num. 12. & mult. seqq. etiam si potuit commode prohibere, & ne delictum sequeretur, & tamen non prohibuit: ut contra Cagnol. & Couarruiam, esse in hoc casu alicui saltem arbitrariæ poenæ, sentientes, tuctur Hondedæ. consil. 96. num. 25. 26. 27. vol. 2. imo quod est.

Amplius idem deciditur, vbi citra & mandati noxiam simplex interuenit consensus, & nudus, vel aliquis actus positiuus, ut in gestiente, & valde exultante, seu (ut vulgus ait) festum de delicto faciente; forte in personam odiosam, ut ex Salycet. Angel. Dec. & aliis comprobatur *Surd. cons. 425. num. 47. 48. nil affatim obstante cap. qui cum fure. de furt. vbi non indicans furem & reus peccati est, præcipue ex vi regulæ, glo. ad cap. 1. vers. pari poenâ, de off. delegat. vbi agentes & consentientes pari puniuntur poena. nam is tex. & qui cum fure, procedit, quando adest occultæ societatis indicium ex ope illi præstita, vel ex receptatione rerum furto ablatarum, Theod. Petreus conclus. crim. 44. vel habet locum in foro conscientiæ, non quo ad hoc, ut puniantur, Nauarr. cons. 1. num. 4. de reb. Eccles. non alienan. & in suo manuali, cap. 17. num. 267. 268. veluti refert *Surd. d. cons. 425. num. 49. Regulariter tamen, non indicare malefactorem & non est peccatum, exemplo sancti Francisci, ut refert Anton. Solan. ad antiq. decret. Sabaud. Tit. ut nem. inuit. accusat. glo. vni. num. 14. pulcherrime Vini. decis. 196. lib. 1. Regula vero supra deducta, quod agentes, & consentientes ad parem & vocetur poenam, intelligitur de consentientibus & co-**

operantibus, *Osasch. decis. 80. num. 6.* Primo excipiuntur a principali conclusione atrocissima & crimina læsæ maiestatis diuinæ, ut heresis, *Royas tract. de heret. par. 2. num. 80. & infra, & humanæ, ut prodicionis Principis aut Reipubl. Surd. d. loco.* Ampliatur subinde hæc exceptio in parente, & si sciuerit prodicionem a filio tractatam, eamque non reuelauerit. Tametsi aliquantisper minus puniendū suadere videatur coniunctissima sanguinis coniunctio, *Osasch. d. decis. 80.*

Proxime tamen dicta velim intelligas & ac modifies, si tamen parens sit subditus, non si alterius iurisdictioni subiiciatur, *Surd. d. cons. 425. num. 47.*

Idem in detestabili & crimine parricidii l. 2. ff. ad l. Pomp. de parricid. Hondedæ. d. consil. 96. num. 27. cuius flagitii immanitatem describit Clar. eius nominis §.

Etiam in personam & mariti per uxorem necati, *Bertaz. cons. 82. vol. 1. Crim. Alex. de Neco. consil. 65. vbi in fine ait: quod Monachi, qui & sciuerunt admissum ad professionem venenasse uxorem in articulo mortis existentem, & tacuerunt: non incurrerunt aliquam censuram seu irregularitatem, sed puniendi sunt mitiori poena, quam is, qui decepit Priorem: atque Conuentum, dicendo, nos sumus liberi, & sani.*

Secundo excipiuntur personæ, & quæ tenentur impedire, ne fiat delictum, veluti Dominus seruum: Pater filium; Officialis subditum.

Est quidem verum, q non propterea ex delicto filii aut serui siue famuli, tenetur pater nec dominus aliis non concurrentibus adminiculis, quæ patrem aut

dominum grauent. *Surd. fæpe d. conf. 425. num. 50. & tract. de alimen. tit. 9. quæst. 26. num. 115. vbi scientia domini non obligat eum, si prohibere non potuit: cumulatius tamen de hac re agentem, vide Farinacium d. quæst. 51.*

INSPECTIO LXIX.

ARGUMENTVM.

¶ Clausula (ex certa scientia) in priuilegiis, rescriptis, & contractibus frequens; quem effectum pariat.

SUMMARIA.

- 1 Varii clausula (ex certa scientia) effectus remissive.
- 2 Clausula hæc inefficax, si Principem plenam facti, & causæ notitiam habuisse, non constet.
- 3 Onus hoc probandi cui incumbat,
- 4 Quibus id modis probari possit.
- 5 Dolum, & lationis allegationem impedit.
- 6 Facit, ut donatio inter contrahentes intercessisse præsumatur, licet contrarium probetur.
- 7 Quando contractus substantia informis est, & inefficax, vires amittit.
- 8 Contra intentionem nihil operatur.
- 9 Ad extranea, & non meditata, sese non extendit.
- 10 Quando Princeps, coram parte, causæ cognita processit, magna eius vis.
- 11 Plures defectus supplere nequit.
- 12 Plura vitia magis vitiant, Declarando, ut num. seq.
- 14 Effectum amittit, si res cum ea sit persona, quæ naturæ defectu laboret.
- 15 Princeps, naturæ defectum non supplet.
- 16 Princeps, puberi magistratum concedens, omnia ad magistratum pertinentia concedere censetur.
- Non ita in impubere.
- 17 Etas pupillarem non excedens, legitima non habetur.
- 18 Factum ab impubere approbari non decet.
- 19 Statutum Mediolan. De etate legitima, perpendit auctor.

NON impertinens est hoc loco inquirere, quid clausula illa (ex certa scientia) in priuilegiis, rescriptis, nec non in contractuum instrumentis, frequenter vsitata, operetur: quanquam non me lateat, Anton. & Gabriel. suis communib. tit. de claus. conclus. i. viginti (si non plures) clausulæ huius effectus, recensere. Id ipsum quoque Ioann. Borcholten, percelebrem sapientem I. C. conf. 6. part. 1. egregie exsequi. Primum ergo annotare lubet hanc in rescriptis & prorsus inefficacem esse, quando Principem plenam facti, & causæ notionem habuisse non constat. ita Molin. de primogen. Hisp. lib. 2. cap. 7. num. 26. Decian. conf. 18. num. 272. volum. 1. Rimin. iun. conf. 569. nu. 192. & seq. Franc. de Pont. conf. 3. num. 87. & 88. conf. etiam 53. num. 19. cum seqq. fusissime Alb. conf. 555. volum. 3.

3 Onus autem & probandi, Principem plene de facto, & causæ cognouisse, impetranti incumbit; Masc. de probat. volum. 1. conclus. 282. vbi varios & istud probandi modos edocet. Præterea in & contractibus, viam omnem, dolo & lationis allegationi præcludit. Lancellot. Gallia. conf. 32. num. 31. & nonnullis subsequentibus. Id enim agit, ut & donatio inter contrahentes præsumatur, quamuis posset contrarium probari, præclare Des. ad l. in totum, ff. de reg. iur. Rim. iun. conf. 483. num. 7. & 8. volum. 5. Insuper quando contractus & substantia, informis est & inefficax, vires suas amittit. Sic quoque nec contra & intentionem

operatur, Fab. de Anna. conf. 42. num. 64. 70. Neque suum & ad extranea, & de facto non cogitata effectum porrigit, vberime Bertaz. tract. clausul. claus. 11. glo. 2. Secus si parte vocata & cū causæ cognitione Princeps processerit, late Eugen. conf. 1. nu. 37. 74. cum seqq. Adde quod hæc, de qua agimus, clausula, plures & defectus supplere nequit, Surd. conf. 313. num. 28. Ita dic in simili, de iuramento; quandoquidem plura & vitia haud dubie magis vitiant, Dec. conf. 239. Cassan. conf. 7. num. 27. Menoch. conf. 29. num. 40.

Declarando tamen & ut per Bursat. conf. 183. nu. 18. vol. 2. & Neuiz. conf. 8. nu. 22. & 26.

Denique operari desinit, & quando res est cum eo, qui naturæ defectum patitur; puta infante, qui non secus ac furiosus, qui continuo furore agatur, iudicio caret. l. cum Prator. §. non autem, vers. natura ff. de Ind.

Hinc est, quod infans perinde, ac si legitimæ esset ætatis, ad contrahendum dispensatus, adhuc restitutionis in integrum beneficio gaudet; cum Princeps, naturæ & defectum supplere non possit, leg. quidam, in fin. ff. de re iud. vbi Princeps minori (puberi tamen) magistratum concedens, & simul etiam omnia, quæ ad magistratum pertinent, gerere posse, videtur concessisse, non ita si impuberem magistratui præfecisset. Sic Caldas ad l. si curatorem, super verb. hunc contractum, num. 42. C. de in integr. restit.

Vnde D. D. nullam in statutis & ætatem legitimam haberi allegant, quæ pupillarem saltem non excedat: Neque factum & a minore, qui sit impubes, vnquam approbatur, ut in Statut. & Mediol. de etat. legit. & in simili statuto, Bald. conf. 105. lib. 4. cum relatis per Odd. de restit. in integr. quæst. 15. artic. 9.

INSPECTIO LXX.

ARGUMENTVM.

¶ Sciens an adhuc moneri, aut certior reddi debeat.

SUMMARIA.

- 1 Sciens non debet amplius certificari, aut moneri, Fallit tamen, ut num. 9.
- 2 Realis monitio idem operatur, quod verbalis.
- 3 Vasallus sciens dominum obsessum, aut ab hostibus detentum, aut graui alicui periculo expositum, domino etiam non vocatus auxilio esse debet.
- 4 Denuntiatio cessionis an requiratur in debitore, qui cessionem factam sciat.
- 5 Præsens non citatur.
- 6 Certior factus pro legitime citato habetur: nec venit amplius certificandus, ut num. 8.
- 7 Quotiescunque emtor & venditor pro eadem re, eodem in iudicio versantur, denuntiatio non est necessaria: imo emtor tutus est euictionis remedio, licet etiam auctori suo non denuntiata.
- 10 Forma est exactissime seruanda.
- 11 Forma an per relationem possit adimpleri.
- 12 Paria sunt certum aliquid esse per se, vel per relationem, & cur.

SCiens an certificari, & vel moneri amplius debeat, si quærat; summatim respondendum est, quod non, ex litem veniunt. §. petitam, vbi Bar. ff. de petit. heredit. f. dem Bart. ad l. denuntiasse, ff. de adult. & tex. formalis est in c. eum qui certus est. de reg. iur. in 6. in l. 1. in fin. ff. de act. emt. & Rimin. iun. conf. 238. num. 37. vol. 3. Surd. conf. 272. num. 12. vol. 2. & decis. 288. num. 44. quia tantum operatur & realis monitio; quantum verbalis, ut in pulcro casu concludit Mar. Ant. Blanc. tract. de compromiss. quæst. 9. nu. 56. Quocirca Vasallus & sciens domi-

Dominum obsid. ri vel detineri ab hostibus; vel ei imminere periculum aliquod: debet absque aliqua requisitione domino opem ferre, *Afflict. ad cap. 1. §. licet Va. allus, num. 3. si de feud. fuer. controuer. inter dom.*

- 4 & agnat. cum relatis per D. Menoch. consi. 825. n. 11. 12. Vnde denuntiatio cessionis † non requiritur in debitor sciente cessionem, *Theffau. decis. 221. in fin. Aliud exemplum desumitur ex Magon. Rot. Lucen. decis. 41. n. 5. ideo præsens † non citatur, Iason ad l. 1. ff. de in ius vocan. & Rimin. inn. in casu statuti respondit, consi. 757. num. 5. volum. 7. elegantissime Gabriel su. commun. tit. de citatio. conclus. 1. Asin. sua prax. iudicia. §. 7. lim. ta. 40. & Afflict. super constit. Regn. lib. 1. rub. 9 §. num. 5. Imo certificatus † habetur pro legitime citato. Clem. causam de elect. Rot. Iann. decis. 100. num. 9. & Rot. Roma. decis. 42. num. 23. part. 2. in nouiss.*

- 7 Infertur inde, † quod vbicunque pro eadem re in eodem iudicio versantur emtor & venditori denuntiatio non requiritur, & emtor tutus est de remedio euictionis, etiam aliter non denunciata lite auctori suo, *Bald. ad l. libera. C. de sent. & interlocut. omn. iudic.*
- 8 quia certus non venit † amplius certificandus, vt nō obscure innuit *Vin. decis. 510. num. 8. 9. libr. 3. Decian. consi. 18. n. 151. vol. 1. & consi. 69. n. 17. vol. 4.*

- 9 Fallit tamen, si a lege vel statuto aliquis † positiv⁹ requiritur actus, ultra scientiam: vt dictum est de intimatione sententiæ in forma probanti superato per victorem fienda, quo casu non sufficere scientiam a liunde conquistam, probatum fuit, cum forma † sit ad vngulam, & guttulam custodienda, *Rot. Rom. decis. 246. num. 10. part. 1. in nouiss. & Intrigliol. de substit.*

- 10 cent. 1. quest. 12. num. 80. vbi forma † non potest adimpleri per relationē; quando in ea requiritur expressio, & tamen paria sunt, certum † quippiam esse per se, vel per relationem, quandoquidem relatum sit in referente vere, proprie, per modum naturæ atque patientis veritatis, *Bald. consi. 212. volum. 5. Crauett. consilio 639. num. 7. volum. 4. Decian. consi. 72. num. 43. vol. 2. & noue Caroc. decis. seu cas. 51. num. 4. 5. 6. 7. vbi prudenter infert ad institutionem heredis, & ad obligationem fideiussoriam.*

INSPECTIO LXXI.

ARGUMENTVM.

- ¶ Qui dicere scit, & exprimere, si neque dixerit, neque quicquam expresserit, præsumitur noluisse.

SVMARIA.

- 1 Qui dicere scit & exprimere, si neutrum fecerit, præsumitur noluisse.
- 2 In articulo prælegatorum, an ea fideicommissio ac proinde restitutioni sint obnoxia.
- 3 Expressit vbi voluit, ergo vbi noluit non expressit, assertio est, quæ tam in statutis, quam in ultimis voluntatibus sibi locum vindicat. Declaratur tamen, num. seq.
- 5 Substitutiones an multiplicari debeant.
- 6 Clausulam illam, in materia fideicommissaria (ita, & aliter quod omnia bona mea perpetuo conseruentur in mea familia) & illam (adeo quod) vel (& sic) perpendit auctor.
- 7 De extensione fideicommissi, propter verba generaliter a testatore prolata, vt bona in familia perpetuo conseruentur, remissive.
- 8 Expressum variis modis dicitur.
- 9 In testamentis attenditur, quid testator verisimiliter disposuisset, si de eo quod non expressu fuisset interrogatus, in quo frequenter errant, qui ex coniectu-

ris defuncti mentem assequi se putant, vt numero sequenti.

- 10 Testator id voluisse creditur, quod vult lex, aut statutum, si illud a iure communi recedat.

- 11 Testatoris voluntas in dubio ca. n. aut omisso, quando secundum statutum, aut ius commune sit interpretanda remissive.

¶ Vi scit dicere † & exprimere: nec tamen dicit aut exprimit: præsumitur noluisse. l. unica §. si autē ad deficientis. C. de caduc. tollen. l. cum virum. C. de fideicommiss. Crauett. consi. 161. num. 8. Et in articulo prælegatorum † an veniant in fideicommissio, ita vt subiacent restitutioni: per hanc regulam concludit Ruin. consi. 116. num. 3. 4. 9. vol. 2. reatus a Decian. consi. 92. num. 20. 21. volum. 5. Eugen. consi. 88. Hac eadem argumentatione vsus fuit Gabriel. consi. 106. num. 57. volum. 23. sic scribens (expressit, vbi voluit, † ergo noluit, vbi non expressit) sed & ea assertio arrogat sibi locum in statutis, sicuti in ultimis voluntatibus, *Tiraq. ad l. si vnam, vers. libertis, num. 3. C. de reuocan. donat. & Surd. consi. 426. num. 13.*

Declaratur modo † eam procedere in casu dubio, quia testator tantū disponit, quantum loquitur, quia si voluisset id, de quo dubitatur dixisset, *Dec. consi. 36. num. 17. vol. 2.* Iccirco substitutiones non sunt multiplicandæ, nec fideicommissum generale subintelligendum per clausulas † enuntiatiuas vel illatiuas, nimirum dum dicitur (ita, & taliter, quod omnia bona mea perpetuo conseruentur in mea familia) vel per illam clausulam (adeo quod) aut per illa verba (& sic) quæ clausula enuntiatiua seu illatiua declarat, ac limitat præcedentia: non autem ampliat dispositionem præcedentem, neque creat nouum fideicommissum, ita Gabriel. consi. 111. num. 22. 23. vol. 1. Surd. consi. 15. nu. 28. 29. Hondeda. consi. 69. num. 45. vol. 2. Peregrin. magni vir, & eminentis ingenii, consi. 38. num. 30. & Rot. Roman. decis. 568. num. 4. part. 1. in nouiss. Quo pacto declarantur, quæ de extensione fideicommissi, de persona ad personam, † de re ad rem, de casu ad casum ob generalitatem verborum prolatorum ad conseruationem bonorum in familia, pleniore stylo tractat Surd. consi. 67. & n. 96. ac 241. n. 37. 38. D. Menoch. consi. 484. & consi. 620. ultra declarationem adductā per Fab. Turret. consi. 77. lib. 1. & 18. in 2. Ad hæc tamen notabit lector, expressum † intelligi multimode, vt post *Tiraq. de legib. connub. in glo. 7. & verb. exprez. cumulatissime prosequitur Intrigliolus, de substit. cent. 1. quest. 12. nu. 7. & infra, quod recurret, & segetem, quæ multa est, colliget non deses. Interim retinendo, quod † in ultimis potissimum voluntatibus inspicitur, quid testator verisimiliter disposuisset, si de eo fuisset interrogatus, Alex. & Iason ad l. Titius. §. Lucius Titius. ff. de lib. & posthum. ex vi regulæ desumptæ per glo. ad l. tale pactū. §. qui pronocauit. ff. de pact. de quā ampliando & limitando agit Gabr. Roman. su. commun. tit. de reg. iur. conclus. 10. Surd. decis. 37. num. 30. & decis. 269. num. 10. Gam. decis. 93. num. 7 in qua regula nonnunquam perniciose erratur, & non infrequenter in colligenda testatoris intentione permiscetur diuinationes: sunt propterea iugiter obseruanda ea, quæ non insubtiliter nec parce congeffit in hoc argumento Illustrissimus Cardinalis Mantica, de coniectur. ult. volunt. lib. 3. tit. 19. num. 4. ad fin. vsq. Ceterum testator fingitur † cogitare, quod lex disponit, & præsumitur voluisse dispositionem suā regulare ad mentem iuris communis aut municipalis, vbi statutum sit corre-*

etorium iuris communis, *Rip. de substit. Respon. 4. n. 15. part. 2. in nouiss. Clar. in §. testamentum, quest. 76. n. 11. 12. D. Peregrin. conf. 44. num. 7. & conf. 57. num. 4. Idem Cardinalis de coniect. ult. volun. lib. 6. tit. 6. num. 21. 28. & tit. 7. num. 4. ad num. 11. vbi præclarissime et expendit, quando sit interpretanda voluntas testatoris in casu dubio seu omisso, secundum statutum: aut iuxta normam iuris communis. Addo Gabriel. Eugubin. optime enucleantem, *conf. 7. n. 13. & conf. 106. n. 8. 9. vol. 2. Honded. conf. 57. n. 71. vol. 2. & Zuccard. consilio 69.**

INSPECTIO LXXII.

ARGUMENTVM.

¶ Scientia Principis siue Ecclesiastici, siue secularis, an arguatur.

SUMMARIA.

- 1 Scientia Principis cuiuscunque præsumitur, nisi, ut num. 13.
- 2 Eadem quando non attendatur.
- 3 Hac non præsumitur, nisi probetur.
- 4 Quibus in casibus sola Principis scientia non sufficiat, & numeris seqq.
- 5 Princeps rescribens contra proprium factum, clausulam derogatoriam solet apponere.
- 6 Sola Principis scientia non sufficit, quando de graui tertii præiudicio agitur, & cur.
- 7 Quæ dicatur ordinaria Principis potestas, item quæ absoluta, remissive.
- 8 Principis scientia consensum non supplet.
- 9 Princeps ad quem effectum præsumatur scire, quæ officiales sui sciunt, & num. 12.
- 10 Scientia officialium, quando pro Principis scientia habeatur.
- 11 Regalia Principis præscribi possunt.

1 **T**Am Ecclesiastici, et quæ secularis Principis scientia an arguatur; non obscure explicat Leonin. *consil. 77 num. 11.* Veruntamen considerata est potissime qualitas factorum, quæ in notitiam solent deuenire: nec non cursus temporis longissimi, multo magis immemorabilis, in quo neque curatur de scientia et Principis, *cap. cum Apostolica, cap. ea noscitur, vbi Io. Andr. de his, quæ sunt a Prælat. sine consen. Felyn. ad cap. de quarta, col. ult. de præscript. Alex. conf. 6. volum. 1. Dec. conf. 152. Anchar. Regien. fam. quest. 50. num. 13. lib. 2. cum multis adduct. per Bec. conf. 15. num. 7. & seqq.*

3 non tamen præsumitur, et nisi probetur, *Maluas. conf. 56. num. 20.* Neque sufficit sola scientia Principis in quibusdam casibus, et quorum primus est, quando rescribit contra factum et proprium, quoniam particulatim requiritur clausula derogatoria, *Bal. ad cap. 1. §. libellarie, de pa. Constant. quem refert Cas. de Grass. ex Rot. Roman. decis. 9. num. 9. de rescript. & Zuccard. conf. 31. num. 181. vbi communem profitetur.* Secundus est, et cum agitur de præiudicio tertii, dummodo sit graue. *Molin. de primogen. Hispan. lib. 2. cap. 67. n. 24.* quia Princeps siue scienter, siue ignoranter, nunquam derogat iuri tertii, nisi sit in specie derogatum, citra tamen contractum, alias secus, *Vin. deci. 225. num. 41. lib. 2. Cas. de Grassis d. deci. 9. Rot. Rom. decis. 614. nu. 5. part. 1. in nouiss. Thessau. decis. 15. num. 5. & decis. 91. n. 12.*

7 vbi explanat, et quæ dicatur potestas Principis ordinaria, & quæ absoluta, *Molin. d. loco, num. 30. 31. 32. idem Thessau. decis. 227. num. 10. Va'a. c. deci. 72. n. 10. & 23. & Zuccard. late consil. 71. D. Menoch. lib. 2. præ-*

sumt. 9. num. 20. vsq. ad finem. vbi docte loquitur. Tertius est casus, vbi consensum constat deficere, quæ quandoquidem Principis scientia et consensum non suppleat, *Cas. de Grass. sub Rot. Rom. decisione 46. num. 20. de confess.*

Ceterum Princeps præsumitur scire, et quæ sui sciunt officiales, quoad effectum præscribendi, *Anchar. præfatus, quest. 11. num. 7. lib. 3. Surd. deci. 4. nu. 6.* Eam ob rem scientiam et officialium in respicientibus administrationem officii nocere Principi, quia contra eum præscribitur, etiam quoad regalia, et ceu in vectigalibus, gabellis, viis publicis, & huiusmodi aliis concurrentibus ad præscriptionem solidandam, affirmat *Bec. d. consil. 15. probatq. Crauet. conf. 894. nu. 33. volum. 5. Surd. conf. 429. nu. 54.* vbi scientia et officialium habetur pro scientia domini, & *deci. 181. col. ult.* nisi formiter exigatur et scientia Principis. Tunc enim non sufficit scientia officialium, *Surd. conf. 270. num. 10.* veluti in iuribus incorporalibus quærendis, in quibus non sufficit scientia officialium, *Capyc. decisione 57. num. 2.*

INSPECTIO LXXIII.

ARGUMENTVM.

¶ Vtrum inter coniuges præsumatur scientia.

SUMMARIA.

- 1 Scientia inter maritum et uxorem, an præsumatur, declaratur num. 6. 7. & 12. & sublimitatur, n. 11.
- 2 Vxor præsumitur scire qualitatem bonorum mariti, & econtra.
- 3 Mulieris scientia an præsumatur circa utiles impensas, per maritum in re dotali factas. Et quid ex hac questione resultet. Et quid si vxor non consenserit.
- 4 Intellectus ad l. vtilium, ff. de impensis in rebus dotalibus factis.
- 5 Vxor etiam literarum imperita, præsumitur agnoscere posse chirographum a marito scriptum.
- 8 Nouella vxor, quæ dicatur.
- 9 Vicini quando non præsumatur scire facta vicini.
- 10 Qui coniuncti et conanguinei dicantur.

¶ Scientia an præsumatur et inter maritum & uxorem: quæro cum *Corn. consil. 165. num. 34. lib. 2.* relato per *Crauet. conf. 151. num. 24. cum allatis per Corbul. tract. de iur. emphyt. tit. ult. limit. 20. num. 14.* vbi in argumento controuersæ, an præsumatur vxor scire qualitatem bonorum et mariti, nimirum esse emphyteutica, vel allodialia, concludit, quod vxor præsumitur scire qualitatem bonorum mariti, & econtra: cui assertioni consentit ex multorum testimonio, *Hondeda. conf. 80. num. 40. volum. 2.* Ex quo inferitur per *Alb. conf. 732. num. 10. vol. 4.* quod mulieris scientia et præsumatur circa impensas utiles, per maritum factas in re dotali ad effectum, ut marito liceat eas condicere. Quod si non interuenerit voluntas vxoris; adhibetur distinctio, an mulier sit soluendo aliunde, nec ne, ut primo casu possit maritus repetere; secundo casu nequaquam, & iste est intellectus substantificus, *l. vtilium. et ff. de impen. in re. dotal. fact. Alb. iam cit. conf. 732. num. 9.* Ad quod pertinet solenne dictum *Buriat. conf. 39. num. 23. 24. volum. 1.* vbi vxor iussa recognoscere chirographum a marito scriptum, vel subscriptum, cogitur recognoscere, etiam si sit ignara literarum, quia præsumitur habere notitiā manus viri sui.

Temperabis autem et secundum *Bursat. conf. 143. n. 72. & infr. vol. 2.* quo loci excipit minorem absentem, vel uxorem; quoniam scientia inter coniuges, arguitur

guitur ex communi habitatione sub eodem tecto. Quare cessante causa presumptionis scientiæ, cessare debent effectus presumptionis, *Honded. d. consilio 80. num. 43.* ubi etiam subdit præsumi cohabitationem inter coniuges, ad evitandam duram separationem. Idem in actu, qui non consuevit esse notus coniunctis, *Surd. cons. 251. num. 14.*

- Modificabis quoque in + vxore infirma, aut novella coniuge, quæ modico tempore vitam duxit cum marito, intelligendo + novellam vxorem aliter, quæ *Seraphin. de iuram. privileg. 4. numero 18. in poenalibus.* Quemadmodum observatur in regula ad vicinum coniunctum, + & consanguineum pertinente, ut præsumatur scire facta vicini, coniuncti & consanguinei: semouetur excipiturque vicinus, coniunctus & consanguineus absens, infirmus ac novus, ut optime exponit *Gabriel. Rom. su. commun. tit. de præsumt. conclus. 9. num. 29. 32. 37. atq. D. Menoch. late examinat lib. 6. præsumt. 24.* Qui autem dicantur + coniuncti, & qui consanguinei, amplissime explicat *Borrel. de compromiss. §. 1. gloss. 3. & 4.*
- Sublimitabis in vxore + leui morbo detenta vel absente per modicam instantiam ex his, quæ de vicino, & aliis prænominatis adducit *Mascard. de probat. conclus. 1436. num. 14. 15.*

- Fallit tandem + quoad impediendam restitutionem in integrum, quam nec scientia ex consanguinitate deducta excludit, *Surd. cons. 251. num. 15.*

INSPECTIO LXXIV.

ARGUMENTVM.

¶ An inter patrem & filium, scientia præsumatur.

SUMMARIA.

- 1 Scientia inter patrem & filium, quando præsumatur.
- 2 Filio vel filia patri cohabitanti deferri potest iuramentum super facto patris.
- 3 Et quid si iurare recusauerint, aut chirographum agnoscere.
- 4 In delictis inter patrem & filium, scientia non præsumitur, ut nec inter dominum & servum.

Et quid in secundo casu.

- Scientia inter patrem & filium, + quibus nihil coniunctius reperitur; nunquid sit præsumenda, distinguitur inter filium perfectæ ætatis, & filium minorem. In illo cum patre habitante præsumitur scientia; nisi agatur de aliquo contractu vel actu momentaneo, vel qui clam, & latenter fieri consueverit: in hoc nequaquam. Ita sane concludit *Corbul. de iure emphyteut. tit. ult. limit. 20. num. 14. abunde Honded. consil. 80. num. 44. 45. 46. vol. 2. Surd. cons. 251. num. 16. & Zuccard. cons. 66. num. 26.* Et huc non incommode traduci possunt, quæ de recognitione chirographi in questione præcedenti diximus, & scienter prætermittimus, ne sæpius idem inculcemus: si tamen id ad rem faciens protulerimus, quod ea ratione filio, vel filia + cum patre habitanti deferretur iuramentum super facto patris defuncti ob scientiæ coniecturam, *Caroc. decisi. seu cas. 62. num. 14. 15. ubi Seraphin. Gabriel. Tiraguell. Menoch. & alios permultos citat.* Quod + si filius recognoscere vel iurare recusauerit pronuntiationis chirographi pro affirmatiue recognita, vel iuramenti pro relato, aut etiam sui ipsius pro confesso & conuicto, aut prout elegerit aduersans, interlocutoriam sustinebit, *Bursat. iam pridem citat. cons. 39. num. 23. volum. 1.* Fallit in delictis, + quia nec dominus, nec pater præsumitur scire, quod dolose, & maligne

factum est a sua familia, *Surd. de aliment. tit. 9. quest. 26. num. 114. 115.* debet tamen interponi protestatio, cum actus illicitus potest referri ad nomen domini, vel serui: ad excludendam præsumtam ratificationem, *Castr. cons. 29. num. 17. vol. 3.*

Quando autem scientia vnius horum alteri noceat, reiicio in *Inspect. 78.*

INSPECTIO LXXV.

ARGUMENTVM.

¶ Vtrum ubi adest iuramentum, ibi scientia præsumatur.

SUMMARIA.

- 1 Vbi iuramentum adest, an ibi scientia præsumatur.
 - 2 Mulier fideiubens in instrumento, in quo beneficii fiat Velleiani mentio, iuramento subsequente, an certiorata fuisse præsumatur.
 - 3 Iuramentum presumptionem eius ignorantia non tollit, quæ a iure resultat.
 - 4 Quando & quibus iuramentum præiudicat.
 - 5 Clausula (cum præsentia & scientia) vel illa (ex certa scientia) quid importent, remissive.
- Itidem de clausula (iurantes.)

AN vbi adest iuramentum, + ibi scientia præsumatur: acerrime contendunt Doctores, ut plene differit *Thessart. decisi. 222. num. 11. 12.* in argumento certiorationis stante iuramento. Huiusmodi pugnam agnouit quoque *Gabriel. Roman. su. commun. tit. de iure iur. conclus. 3. Seraphin. de iuram. privileg. 63. & Ioann. Zanger. Saxo tract. de except. part. 3. cap. 9. num. 42.* Vnde placet distinctio *Caro. de Grass. eiusdem nominis tract. except. 27. num. 14. 15.* inquit, si in instrumento fideiussionis + susceptæ per mulierem, quæ alioqui non obligatur, etiam in foro conscientiæ, *Tiraquell. leg. connub. gloss. 4. num. 16.* nisi in certis casibus, ut per *Surd. cons. 367. volum. 3.* Si in instrumento (inquam) legitur mentio facta de beneficio Velleiani, mox iurasse mulierem exprimitur, certe præsumitur certiorata: at si nihil in instrumento dicatur, iuramentum non supplet, quia iuramentum non + trahitur ad ignorata, neq; tollit presumptionem ignorantia, quæ a iure resultat, *Barto. & Alex. ad leg. sciendum, ille num. 8. hic autem, num. 36. ff. de verbor. obligat.* In aliis tamen casibus + extra mulieris obligationem, nec non minoris & rustici; iuramentum præiudicat, ubi sufficit scientia in genere, alioqui secus. *Seraphin. de iurament. privileg. 119.* nisi in scriptura obligatoria + adsit clausula, (cum præsentia & scientia) quam declarat *Sim. de Præt. cons. 29.* seu alia, cuius superius memini, (ex certa scientia) *Seraphin. d. privileg. 119. in fin.* ubi notat, quod isthæc clausula efficit, ut iuramentum comprehendat quoque ignorata: extendendo etiam si in fine instrumenti adsit duntaxat illa clausula circumcisa (iurantes, &c.) quæ perinde habetur, ac si in quolibet pacto esset expresse inserta, *Carol. de Grass. dicto tractat. except. 22. numero 12.*

INSPECTIO LXXVI.

ARGUMENTVM.

¶ Vtrum scientiam tenoris sententiæ latæ quis habere probetur, & quomodo.

SUMMARIA.

- 1 Quomodo in eo sententiæ latæ scientia probatur, contra quem lata fuit: ampliatur num. 9.

2 *Iuramentum scientiam probat.*

3 *In materia sententiarum, scientia debet probari per intimationem instrumenti, etiamsi pars fuisset personaliter citata, ad sententiam audiendam, & numero sequenti.*

5 *Ex fugitiva instrumenti lectura, nemo veram illius notitiam habere praesumitur.*

6 *Intellectus ad c. fraternitatis, de testibus, remissive.*

7 *Ex solo attestations & scientia aspectu, scientia non praesumitur.*

8 *Nou. Constit. Mediol. tit. de appell. declaratur.*

10 *Intimatio quid, remissive.*

11 *Citatus ad audiendam sententiam, ignorantiam illius allegare non potest.*

- 1 **S**cientiam tenoris sententiae latae, quomodo quis habere probetur, a nonnullis quaeritur: & quamvis iuramentum probet scientiam, iuxta tradita per Seraphin. de iuram. privileg. s. in princ. tamen in argumento sententiarum scientia debet esse per intimationem instrumenti sententiae, etiamsi pars fuisset personaliter citata, ad audiendam sententiam, Iason. consil. 159. num. 17. lib. 2. Nat. conf. 162. num. 33. cum relatis per Ofsch. decis. 142. num. 36. Magon. ex Rot. Florent. decis. 40. ita ut non sufficiat sola visio scripturarum ad inducendam plenam & perfectam scientiam tenoris sententiae: sicuti ex simplici, & fugitiva lectura instrumenti non praesumitur quis informatus, Dec. consil. 214. num. 2. 3. ubi quoque infert ad materiam cap. fraternitatis, de testib. de qua copiosissime agit Gabriel. tit. de testib. conclus. 21. dicens, ex sola visione attestations non dici, didicisse testificata.
- 7 *Ita in terminis sententiarum, & (ut vocant) arbitramentorum Horat. Carpan. ad statut. Mediol. part. 1. cap. 116. num. 114. 115. 116. & cap. 131. num. 74. usque ad num. 81. sic interpretan. Nou. Constit. Mediol. tit. de appellat. extendendo quoque ad scientiam procuratoris, qui illud agitavit iudicium. Quid autem sit intimatio, praeter alios explanat Bernar. Muscatel.*
- 10 *sua prax. part. 2. glo. intimare. Declarabis supradictum pronuntiatum, iuxta Capyc. decis. 139. & Rot. Rom. sub Veral. decis. 130. num. 2. par. 3. ubi citatus ad audiendam sententiam, non potest de illius probatione allegare ignorantiam: tamen si comparere non curaverit.*

INSPECTIO LXXVII.

ARGUMENTVM.

¶ Scientia testamenti & fideicommissi an praesumatur.

SUMMARIA.

- 1 *Casus 12. in quibus scientia testamenti, & fideicommissi praesumitur, remissive. Ampliatur num. 5.*
- 2 *Hac aliter in extraneo, quam in veniente ab intestato consideratur.*
- 3 *Utilitas huius questionis.*
- 4 *Clausula (inspectis cognitisque verbis testamenti) perpenditur.*

- S**cientia testamenti & fideicommissi, an praesumatur: longa est distinctio, & nodosa, omnem tamen soluit nodum excellent. Peregr. tract. de fideicom. artic. 52. num. 104. ubi refert 12. casus, quibus praesumitur scientia testamenti & fideicommissi, sic Intrigiol. tract. de substit. Cent. 3. qu. 94. ubi praeclare distinguit inter extraneos, & venientes ab intestato, Mascard. de probat. conclus. 45. num. 10. usque in fin. & conclus. 780. considerat & ipse multos casus: quae inuestigatio deferuit praecipue transactionibus super testamentis, vel ab his dependentibus, quae aliter non consistunt, nisi

adiecta clausula, (inspectis & cognitisque verbis talis testam.) l. de his, ff. de transact. & Valas. decis. 39. n. 13.

Ampliatur procedere tam in testamento in scriptis, quam nuncupatio. Cas. Grass. sub Rot. Rom. decis. 15. de transact. nam sufficit etiam praesumpta scientia testamenti: veluti si sint heredes extranei, Ofsch. decis. 112. n. 20. late Seraph. de privileg. iuram. privileg. 100.

INSPECTIO LXXVIII.

ARGUMENTVM.

¶ Scientia tutoris vel curatoris, quando pupillo vel adulto noceat.

SUMMARIA.

- 1 *Scientia tutoris vel curatoris, quando pupillo vel adulto noceat, distinctione aperit auctor.*
- 2 *In delictis scientia tutoris minori non nocet.*
- 3 *Et quid si agatur de constituendo minore in dolo, ex facto quod in committendo consistat.*
- 4 *Scientia tutoris per fictionem scientia pupilli dicitur.*
- 5 *In civilibus hac tutoris scientia an minori praesudicet, alia distinctione adhibita patet.*
- 6 *De clausula (si quam mihi iusta causa.)*
- 7 *Opere restitutionis in integrum, ex edicto minorum, minor ex omissione tutoris facto indenis servari potest.*
- 8 *Curator de ommissis tenetur, & neglectis.*
- 9 *Scientia tutoris, quando non censetur scientia minoris, ubi dicti affertur solida ratio, intell. tamen, ut num. seq.*
- 11 *Praesumptio praesumptionis non admittitur.*
- 12 *Quarum rerum scientia in tutore praesumatur.*
- 13 *In quo actu scientia tutoris pupilli scientia praesumatur.*
- 14 *Cur scientia tutoris & Syndici, pupillo noceat, & Reipublicae, scientia autem patris filio non praesudicet, in bonorum possessione ei delata, doctissime enucleat auctor, & num. 21.*
- 15 *Philippi Massini laus.*
- 16 *Scientia filii, quando patri praesudicium asserere possit, & cur.*
- 17 *Pater habet causam a filio in bonis adventitiis.*
- 18 *Factum auctoris tam omittendo, quam committendo quando obsit causam habenti.*
- 19 *Confessio an noceat confitenti, ac eius successoribus, etiam singulari, declaratur.*
- 20 *Quid si causam habenti iure auctoris opus sit.*
- 21 *Lex lites abhorret inter patrem & filium.*
- 22 *Leges multa pro pupillorum indemnitate remedia praebent.*
- 23 *Clementius agitur cum lege, quam cum homine.*
- 24 *Pater si bonorum filii sui adventitiorum, usufructuarius sit, non tenetur praestare cautionem de utendo & fruendo arbitrio boni viri.*

Scientia tutoris vel curatoris, quando noceat pupillo vel adulto, non est otiosa inuestigatio. Quocirca distinguendum est: quia aut versamur in materia delicti, & tunc tutoris scientia non praesudicat minori. Immeminerint, ubi Bart. & alii. unde vi. Abb. ad cap. primum, nu. 14. de dol. & contumac. cum adduct. per Surd. consil. 164. num. 53. Idem est quoque dicendum, cum agitur de constituendo minore in dolo ex facto consistente in committendo, ex quo dolus est delictum, & scientia tutoris dicitur scientia pupilli per fictionem, quae in reatibus non consideratur, Surd. decis. 222. num. 15. 16. Aut tractatur de alio incommodo procedente civiliter citra delictum, & tunc rursus distinguendum esse admonet Thesaur. decis. 103. nu. 9. inter minorem, qui efficaciter potest habere regres-

sum

sum contra tutorem & minorem, cui non conceditur releuatio aliqua ob tutoris inopiam: nam primo casu scientia tutoris excludit minorem, a præsidio restitutionis in integrum ex clausula generali, (si qua in ista causa) cum hoc remedium sit duntaxat subsidiarium, neque admittatur, ubi scientiæ viget coniectura: Secundo casu nequaquam, Bart. & Socin. ad l. qui dicit ff. de reb. dub. Eugen. conf. 95. num. 18. Aliares est in restitutione in integrum ex edicto minorum, cuius ope minor potest redintegrationem nancisci, & indemnitate ex facto tutoris omissio, postquam scientia tutoris reputatur scientia pupilli, & illi mero iure nocet, l. ult. C. pro soc. Subleuatur autem postea 8 minora curatore, qui tenetur de omissis & neglectis, Ludou. decif. Perus. 67. num. 14. Surd. d. consilio 165. num. 55. & Berol. con. 122. num. 15. volum. 3. Hinc Zuccard. conf. 66. num. 29: censuit, scientiam tutoris, non 9 intelligi scientiam minoris, quotiescunque agitur de minoris incommodo, nimirum considerato effectu: quia vel tutor, si est soluendo, corrigere debet omne damnum, vel seruabitur minor indemnitate restitutionis in integrum auxilio. Peregre D. Io. Petr. Bim. conf. 58. volum. 1. post Alb. conf. 229. num. 20. vol. 2. 10 quæ omnia intelligas procedere in pupillo, scientiæ capace, Bursat. conf. 95. num. 16. volum. 1. & quando est 11 nitida scientia tutoris, ne detur præsumptio præsumtionis: quando quidem scientia in tutore præsumatur eorum, quæ concernunt factum pupilli, D. Odd. de restit. in integr. quest. 8. num. 64.

Adiungitur etiam alia modificatio ex Magon sub Rot. Florent. decif. 1. num. 22. ubi habetur, quod in actu 13 gesto, vel explicando inter pupillum & extraneum, scientia tutoris existimatur scientia pupilli, non in actu gerendo inter tutorem & pupillum, quia tutor non auctorizat sibi ipsi, l. 1. ff. de auct. tut. nisi actus explicetur palam bona fide, & cum iudicis auctoritate, 14 Gam. decif. 217. num. 1. Cur autem scientia tutoris noceat pupillo: quemadmodum scientia Syndici noceat Reipublicæ, l. municeps ff. ad municipal. & l. 1. ff. de bon. poss. fur. infanti, muto, & c. & tamen scientia patris filio non obest in bonorum possessione delata filio, per leg. 3. ff. quis ordo in bon. poss. seruet. attingit celeberrimus, & nunquam pro dignitate satis laudatus I. C. D. Philip. Massinius: Idemque meritis primæ Cathedræ in hac Ticinensi Academia præfectus; ad l. 2. n. 90. cum seqq. C. qui admitti, & c. Alia res est in 15 scientia filii: quæ quoad bonorum possessionem non agnitâ tempore congruo præiudicat patri ignorantis: quia pater habet causam a filio in bonis aduentitiis, idcirco nocet patri scientia filii: Petrus de Bellapertica in l. 1. num. 20. cum seq. C. qui admitti. Etenim factum auctoris tam in omittendo, quam in 18 committendo, nocet causam habenti ab eo: si ius sit translatum ante factum: aut ante negligentiam, ut ex multorum testimonio probat Surd. decif. 256. num. 8. & Monter. decif. Aragon. 25. num. 50. quo pacto declaratur & traditio Crauett. conf. 29. ubi confessio nocet 19 confitenti, ac eius successori, etiam singulari. Idem si causam habens indigeat iure auctoris, Rot. Rom. decif. 99. part. 1. in nouissimis. Porro rationem diuersitatis inter scientiam tutoris, quæ noceat pupillo, & 20 scientiam patris, quæ non noceat filio: illam esse censeo quia lex odio graui habet lites inter patrem & filium, l. Lis nulla, ff. de ind. quibus pateret aditus, dum filiusd amnum sibi reparari a patre sciente & negligente contenderet: non ita inter tutorem & pupil-

lum, cum prodita sint plura remedia, pro indemnitate pupillorum, l. 1. ff. rem pupill. sal. for. cum multis ad hanc ipsam rem pertinentibus, ultra quod clementius 2 2 agitur cum lege, quam cum homine, leg. Celus ff. de arbit. Proinde si pater sit usufructuarius, veluti est 2 3 de iure bonorum aduentitiorum filii familias: certe non adstringitur ad præstandam cautionem de vtendo & fruendo arbitrio boni viri: tex. est in l. ult. §. sin autem, vers. hoc procul dubio, C. de bon. qua lib. & tamen qui habet usufructum, ex facto hominis tenetur præstare d. cautionem, l. C. de usuf. & tot. tit. ff. usufruct. quemadmod. caueat. de qua re amplissime per extensiones & modificationes pro more agit Gabr. suis communibus, tit. de usufr. conclus. 1.

INSPECTIO LXXIX.

ARGUMENTVM.

¶ Quando procuratoris scientia domino præiudicat.

SUMMARIÆ.

- 1 Scientia procuratoris domino nocet regulariter: limitatur, ut num. 7.
- 2 Factum pariter in omittendo consistens: & cur.
- 3 Procurator sciens sententiam latam, ab ea non appellans, domino quando præiudicat, remissive.
- 4 Quando tale præiudicium cesset.
- 5 Procurator sciens emphyteutam domini, in caducitatem incidisse, censumque domini exigens, domino non præiudicat, & cur.
- 6 Procurator inuestituram ab antiquioribus diuersam recipiens domino pariter, nihil nocet.
- 8 Procuratoris scientia non est vere domini scientia.
- 9 Procurator ea scire non præsumitur, quæ in domini sui conscientia resident.

Scientia procuratoris quando obstat domino, & queritur, nec infructuose. Etenim regulariter nocere, probat Iason ad l. si procurator. limit. 8. C. de procur. quemadmodum præiudicat domino factum procuratoris & consistens in omittendo, quia sicut hereditas repræsentat defunctum, l. non minus 31. C. de hered. instit. ita procurator dominum, Bursat. conf. 412. n. 3. 2 4. volum. 4. ubi vltius edisserit, quando procuratoris scientis sententiam & latam culpa in non appellando noceat domino, prout nocet, ut præclare scribit Borrell. tract. de compromiss. §. 4. gloss. 6. num. 27. ex Bart. ad l. 1. §. si procurator, col. 2. ff. si quis iudicanti non obtemper. At si interueniat vltra scientiam actus aliquis positius, qui nequeat exerceri sine speciali mandato; ibi cessat & omne domini præiudicium: Exemplum adfert Surd. decif. 181. in procuratore & sciente 4 emphyteutam domini, iam in caducitatem prolapsam: qui si exigat fructus, non nocet domino in caducitate quia non sit ei potestas remittendæ caducitatis. Sic 5 Rimin. iun. conf. 673. num. 42. volum. 6. dicens, & quod procurator recipiens inuestituram diuersam ab antiquioribus, non præiudicat domino. Accedant etiā exarata per Cæs. de Grassi. sub Rot. Rom. de appellat. decif. 109. ubi procurator in præiudicium domini non attentat, nisi probetur scientia principalis, qui non reuocauerit.

Declarabis hanc & traditionem, ut non procedat 7 in his, quæ pertinent ad forum conscientie, quoniam ibi non attenditur fictio, quæ præscribit, ut scientia procuratoris dicatur don i scientia, sed spectatur duntaxat veritas. Proinde procuratoris & scientia non 8 est vere domini scientia, Surd. consilio 183. numero 33.

Consequenter minime dominum aggrauat. Imo neque præsuntur in procuratore eorum scientia, quæ in conscientia domini sui vertuntur, *Alb. consil. 731. num. 8.*

INSPECTIO LXXX.

ARGUMENTVM.

¶ Circa acceptionem scientiæ variam, hætenus etiā actum est, subiectis exemplis sequitur, ut quæ sit descriptio vel significatio ignorantia videamus.

SUMMARIUM.

- 1 Ignorantia contraria est scientia.
- 2 Contrarium id est, quod in diuerso genere positum, ei plurimum repugnat, cui est contrarium.
- 3 Contraria non cadunt in idem, si sunt contraria priuatiue: non si positiue.
- 4 Vno ex contrariis cognito, cognoscitur & aliud, & num. 7.
- 5 Nullum contrarium sine contrario altero.
- 6 Iustitia sensus dignoscitur, secretis iniuriis.
- 8 Contrarium contrariis diligatur verticibus.
- 9 Omne elementum eius est principium rei, cuius est elementum.
- 10 Ignorantia varias exceptiones sortitur.
- 11 Ignorantia dicitur actus, negatiuam habens annexā, & quid secundum Platonem.
- 12 Ignorantia scientiæ priuatio simplex.
- 13 Ignorantiam habere dicitur, qui nihil sciuit omnino, nec fama, nec ratione aliqua.
- 14 Ignorantia, Marfilii Ficini ingeniosa descriptio.
- 15 Error non differt ab ignorantia, exceptis aliquibus casibus.
- 16 Ab errore ad ignorantiam argumentum inefficax.
- 17 Differentia, inter ignorantiam, nescientiam, errorem & dubitationem remissive, & num. 18.
- 19 Clericus parochialem adeptus, sacr. Concil. Trident. fidei professionem tenetur emittere, & an in casu ignorantia, incogitantia, seu inaduertentia excusetur.
- 20 Intellectus ad Concil. Trident. cap. 12. sess. 24.

Tertio nunc loco veniendum, ad indagandam ignorantia facti, naturā, cuius huc opportune animaduersionē reieciimus, ut non seruatus modo oppositus ordo existeret, dum quid factū, examinarem, quid quoque scientia esset, quæ eorum cuiusque significatio & acceptio crebrior, sed etiam quia ipsi scientia, cuius proxima indagatio fuit, ignorantia opponitur. Nam contrarium id esse, quod in diuerso genere positum, plurimum ei repugnat, cui contrarium est, nemo reuocabit indubium. Ideo scientia contrariari ignorantiam cuique erit notum. Ex

3 co præterea, quod contraria priuate non cadunt, in idem scitissime peracutus interpret ordinarius in hoc ipso Gymnasio, quandoque studiosissimus Auditor meus D. Polyd. Rip. tract. de nocturno tempore, cap. 4. num. 54. cum seq. Quid igitur sit ignorantia ex iis, quæ circa scientiam scripsimus, facili negotio erit

4 conuicere: quod vno enim ex contrariis cognito, nec alterum necesse est ignorari, Rip. de probat. Resp. 13. nu. 2. part. 2. cum adductis per Dec. & Cagnol. ad l. ubi repugnantia, ff. de reg. iur. quandoquidem opposita inter se, quasi mutuo aduersa quæque fulta nixu, semper

5 consistant, quod nec vllum est contrarium, sine contrario altero. Vix enim, ac ne vix quidem quod quis esset iustitia sensus dignosceremus, nisi iniuria secernerentur; nec quæ iustitia ipsa nisi iniustitia intelligeretur

priuatio, ita quidem virtuti vitium opponitur, & alterius ab altero cognitio pendet, ut etiam fortitudinis tunc splendor ruit, ubi ignauia torpor absceserit, & prudentia noscitur, cum notum imprudentia crimen, exploditur mala fides, opposita bona, demum voluptas dolore discreto, sic etiam ignorantia fulgore scientia, quorum omnium, & contrariorum quorumcunque alterum ab altero (quod proxime dicebamus) verticibus inter se deligatum contrariis & Plato formauit. Quapropter singulas dictiones, vnde hic labor noster exsurgit, fuit nobis cordi quadantenus examinare, quod quando omne elementum eius esse principium rei, cuius est elementum, cognouissemus. Eius enim, quod ex ipsis surgit primordiis est necesse loco esse primordii. Itaque circa eas dictiones, quæ nomen nostro (qualequale fuerit) operi indidere, potissimum nostra versatur intentio, & ipse rei totius argumentum suppeditabunt, suis cuique loco non iniucundis subiectis exemplis. Apud Leonelum præterea Bartolinum eleganti tractatu de rescript. surrept. question. 1. artic. 11. cernere quod est, varias habere significationes hanc dictionem (ignorantia.) A quibusdam namque, simplex & imperfecta notitia seu scientia, aut etiam cognitionis rei priuata dicitur, cum ignorare sit nihil approbare, ut per Rol. a Vall. in cons. 36. num. 3. volum. 2. quem Mascard de probat. refert, conclus. 45. num. 51. Ibi namque sic ignorantia describitur, quod ut actus priuatiue dicatur, negatiuam habens annexam, quæ de iure est improbabilis, in quem sensum posteritati Plato reliquit, de Republic. Dialog. 5. Ignorantiam eius esse, quod non est, scientiam vero, eius quod est, interiecta opinione in medio, quam etiam considerationem ex Aristotele primo posteriorum Carbo de legib. libr. 8. disputatione 13. deduxisse commemorat. Ignorantiam insuper simplicem priuationem scientia appellat Azo in summa, C. de iur. & fact. ignorant, quam descriptionem Alberic. amplectitur, in l. error. num. 1. C. eod. tit. sed nec repugnare Diui Thomæ Angelicæ sententiæ, & Albert. scribit Petrus Gilkenius perspicuo tractat. de vsucap. & præscript. part. 2. membr. 1. cap. 3. num. 4. & 5. quo loci expendit, quid discriminis esse dicatur inter ignorantiam & errorem. Nec insubtiliter. Præterea locum non prætereundum Putei arbitror, sub Rot. Rom. in decis. 77. n. 4. libr. 2. ubi quod is ignorantiam habere dicitur, qui nihil sciuit omnino, nec per famam, nec per aliam quamuis rationem, Bertaz. vero in tract. clausul. clausula 11. gloss. 4. num. 1. & D. Menoch. de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 23. num. 3. & inde plures scripsere, ignorantiam esse, cum quis de facto nihil scit, sed nec aliquid suspicatur: inde Cardinal. a Turrecremat. ad canon. qui celerate de consecrat. distinct. 2. num. 4. quod Ingeniosus tamen Marfil. Ficini obseruasse videtur, in Platon. de Republ. Dialog. 2. dum ita descripsit, ignorantiam esse, per quam circa rerum veritatem, sibi met animus ipse mentitur, vel etiam iuxta eundem Platonem in Soph. ignorantiam esse aliud nihil, quam desipientiam, dum ad veritatem anima contendit, & aberrat intelligentia, ita in hoc nostro tractatu tantundem error præstat facti, quantum eius ignorantia, quod innuendo complexus est Iurisconsult. in rubr. ff. de iur. & fact. ignor. simile quoque reperitur in condict. indeb. ubi quod error non differt ab ignorantia.

Alii sunt insuper casus, in quibus plus ignorare esse perhibetur, quam errare, ut refert Alban. in consilio nono, num. 47. volum. primo. quod Non tamen efficax sumi-

sumitur argumentum de errore ad ignorantiam, ut oberrat Io. Mauri. tractat. de restitut. in integr. cap. 72. num. 1. atque D. M'noch. loco citat. num. 7. nec non Bertaz. dict. gloss. 3. & 4. Ponens idcirco + differentiā inter ignorantiam, nescientiam, errorem, titubationem seu dubitationem, cuius curiositatis plenissima est glossæ mentio, in l. de statu. ff. d. testament. Cardinal. a Turrecremat. distinct. 38. num. 2. Non secus atque fieri assolet differentia, + inter ignorantiam, incogitantiam, & inaduerentiam, tametsi quoad excusandum (verbi gratia) clericum, + qui parochiale adeptus, fidei promissionem non emisit, iuxta normam sanctionis sacrosan. Conc. Trid. cap. 12. sessio. 24. adæquari sentit Nauar. in consil. 3. de summ. Trinit. & fid. (athol. lib. 1. Et hæc sufficiant circa termini (ignorantia) discussionem, procedamus ad solidiora ulterius.

INSPECTIO LXXXI.

ARGUMENTVM.

De variis ac diuersis ignorantie speciebus.

SUMMARIA.

- 1 Ignorantia, alia iuris, alia facti.
- 2 Error duplex.
- 3 Questio utidem alia iuris, alia facti.
Et de discrimine inter hæc.
- 4 Si vertatur questio usurarum, quis Iudex de his cognoscere possit.
- 5 De materia cognitionis usurarum, remissive.
- 6 Questio facti an retardet processum iudicii possessorii.
- 7 Transactio non fit super questione iuris, subsistit tamen interdum.
- 8 Ignorantia facti, alia diuisio, post eas quæ a plerisque, sunt illata Doctoribus.
- 9 Ignorantia alia voluntaria, alia non voluntaria.
Voluntaria quæ sit.
Item quæ non voluntaria & n. 22.
- 10 Ignorantia simulata & malitia permixta non presumitur nisi probetur.
- 11 Eiusmodi ignorantia peccati comes & causa est interdum.
- 12 De crassa & supina, remissive & quid hæc sit, nu. seq. & 20.
- 14 Hæc quando non excusetur, & cur.
- 15 Instrumenta si reperiuntur penes eam, qui facti ignorantiam allegat, an & quando is sit audiendus.
- 16 Ignorantia quæ scientiæ equiparetur.
- 17 Qui crassa super ignorantia, intentionem suam fundat allegatione doli presumi innuitur.
- 18 Negligentia vniuersitatis, non priuantis officio Syndicum male se illius damno gerentem impedit restit. in integ.
- 19 Dominus qui Procuratoris contumaciam purgare potuit, & in hoc negligens fuit; appellare volens non auditur.
- 20 Vbi scientia adsit presumtio, ibidem crassam adesse ignorantiam, exemplis aperitur, remissive.
- 1 Ignorantia quoduplex sit, quæritur, + & omnia generalia illa diuisione sumta ex parte obiecti, ut vna sit iuris, alia facti, ut apud Card. a Turrecrem. dist. 38. numero. 5. Sicuti reperitur error iuris: & error facti: Itidem + questio iuris, ac questio facti, inter quas multum interest: ostendit Iul. Clar. pract. crim. §. in q. 43. num. 2. Loquens de crimine + usurarum, ut si verta-

tur principaliter questio iuris super usura cognoscit Iudex ecclesiasticus. Si vero subsit questio merifacti, sine vilo negotio spiritali Iudex laicus habeat ipse iurisdictionem, Bart. ad l. Tri. ff. solut. matrim. circa quam materiam egregie versatur: atque copiose Prosper Farinac. + tract. crim. par. 1. q. 8. n. 134. cum multis aliis sequen. & Gregor. Tholosan. tract. de usur. lib. 3. cap. 10. Ad hæc questio facti non retardat processum iudicii possessorii, sicut questio iuris, nisi sit de his, quæ consistunt in apicibus iuris. Rot. Rom. decis. 20. n. 2. part. 1. in nouiss. Vnde subsistit + transactio (quæ alioqui non fit super questione iuris) quando lis foret dubia ac mixta ob conflictum opinionum, atq; rationum certamen, Peregrin. tract. de fideicommissis. artic. 52. num. 88. Post habitis quoq; his de obseruauit Leonel. Bartolin. de subrept. rescript. q. 10. art. primo. cum nostri sit instituti, de facti ignorantia scribere dumtaxat. Respondedo cum Carbon. tract. de leg. lib. 8. disputat. 13. Qui exponit, + duplicem diuisionem vnam deducit ex parte subiecti, alteram ex parte actus. Illam sciendit in inuincibile, affectatam, crassam & probabilem, sicuti legitur apud Ioann. Capistran. in specul. con. scientie, n. 145. 146. Hanc vero in antecedentem, concomitantem, & subsequentem, ibiq; singulorum capitū nitidissima subiiciuntur exempla. Tamen apud nostrates consideratur ignorantia dupliciter + tantum nempe voluntaria, & inuoluntaria, ut etiam notat. Nat. lib. de pulc. 1. Nam voluntaria dicitur, quæ aliter appellatur affectata, procurata, simulata, seu optata, qua quis ignorat, id quod scire tenetur, quia non vult scire ob prauitatem mali desiderii. Vnde hæc ignorantia non dicitur iusta, ne, nec verisimilis, nec probabilis; sed potius dissoluta, & habetur non tantum pro scientia, sed & pro nequitia, Benintend. decis. 96. n. 3. 4. facit gl. ad cap. eos vers. affectata, de temp. ordin. in 6. ad Clem. 1. ver. scienter, de consanguin. & affinit. Quæ igitur non presumitur, + nisi probetur, cum vna quæq; præferat malitiam & simulationem, Mascard. de probatio. conclus. 879. n. 31. & seqq. Et in schola sacrorum Theologorum + damnatur ex causa peccati, & quandoque comes peccati. Doct. Nauar. consil. 1. n. 3. de constit. lib. 1. Ab hac parum distat ignorantia + crassa seu supina. Circa quam vid. Luc. de penit. ad l. generali, n. 8. q. C. de tabula. lib. x. cum relat. per Fulv. Pacia. tract. de probatio lib. 2. c. 19. n. 26. Et est illa, + qua per culpam latam quis ignorat id, quod communiter omnes sui ordinis sciunt quæ sane excusat a tanto, non a toto, leg. magna negligentia. ff. de verb. sign. Nauarr. in suo manuali. cap. 23. nu. 45. Exemplum est apud Achil. de Crass. sub Rot. Rom. decis. 1. n. 3. 4. de clandestin. dispensatio. Vbi + ignorantia non est excusabilis; quando edicta non fuerunt in matrimonii contractu seruata, quia est ignorantia crassa. Sic quando instrumenta reperiuntur + penes facti ignorantiam allegant si modo liqueat ad illius instantiam fuisse exemplata, Magon. ex Rot. Florent. decis. 77. vel quando is est sanguine coniunctus, vel sciuit partem, & bene aduertit Surd. decis. 4. num. 7. Et pariter hæc ignorantia + comparatur scientiæ, quia ut predicti xi, patria sunt scire, vel scire debere, cap. cum inhibitio. §. 1. de clandestin. desponsat. Surd. consil. 49. numero. 12. vol. 1. Magon. Rot. Lucen. decis. 49. numero. 30. & Et Mascard. d. conclus. 879. numer. 18. inquit, quod fundans + super ignorantia crassa, nititur allegatione doli presumti. Vnde in eo articulo: quando factum syn-

- concilii nocet vniuersitati, de quo dixi, supra plene
 18 per Corn. *consil.* 177. *vol.* 2. negligentia † vniuersitatis
 in remouendo Syndicum impedit, ne restituatur in
 integrum, *Bursat. consil.* 294. *numero.* 24. *vsque ad fin.*
 19 *vol.* 3. Quemadmodum † negligentia domini, qui
 potuit Procuratoris contumaciam purgare, excludit
 dominum ab appellando, *Alex. consil.* 95. *numero.* 12.
 20 *vol.* 2. Quæ † autem dicatur ignorantia crassa, vix tra-
 di potest regula. Vbi tamen est præsumtio † scien-
 21 tiæ; ibi ignorantia dicitur crassa, cuius exempla per
 multa ponit Sforz. *Odd. de restitut. in integr. quest.* 8.
artic. 10. *Adiungo. Franc. & Marc. decis.* 237. *numero.* 3. 4.
part. 2. & *Rimin. iun. cons.* 801. *num.* 65. 66. 67. Quæ præ-
 terea fuit † enuntiata ignorantia inuoluntaria, ea est,
 22 cui non inest culpa; quam Theologi nuncupant in-
 uincibilem: a nostris verò appellatur iusta vel proba-
 bilis, vel verisimilis, qua quis ignorat, quod nō oportet
 eum scire, §. *notandum*, p. q. 4. Et qua communiter
 homines eiusdem ordinis laborant adhibita diligen-
 tia, *Nauar. d. consil.* 1. *numer.* 2. *de constit.* Et ista igno-
 rantia totaliter excusat. *Card. a Turre. ad can. quem-*
admodum. 3. 2. q. 7. *numer.* 1. Etiam ab hæresi, *Bursat. consil.*
343. numer. 41. & *infr. vol.* 4. Nisi forte esset rei insi-
 gnis & memorabilis, ut ex *Symanch. tradit D. Me-*
noch. lib. 5. *præsumt.* 7. n. 10. Vel vbi sumus extra Symbo-
 lum Apostolorum, Athanasii, ac prima fidei ortho-
 doxæ rudimenta, *Bursat. d. consil.* 343. *numero.* 47.
 & 54.

I N S P E C T I O LXXXII.

A R G V M E N T V M.

¶ Ignorans & dubitans quando parificentur.

S U M M A R I A.

- 1 Dubitans, & errans quando, & in quibus equipa-
rantur in quibus non? *Ampli. num.* 8. *limit. num.* 10.
& 13.
- 2 Dubitare, & scire ea, quæ facile sciri possunt pa-
ria.
- 3 Fatuus est qui in iis, quæ clari sunt iuris, dubitat, nec
excusatione dignus.
- 4 Emphyteuta tenetur ad domum domini accedere, &
canonem propriis sumtibus deferre: nisi quibus-
dam in casibus hic expressis. Limitatur tamen, nu-
mero. 6.
- 5 Idem in colono, & conductore.
- 7 Emphyteuta domino absente a loco domicilii, ne res in
commisum incidat, seu morosus dicatur: plures vias
Diligere potest, vñ tamen, quæ est depositi, uti omni-
um tutissimam eligat.
Idipsum Colonus, & conductor in simili casu præ-
stent.
- 8 Dubitatio in fide cum pertinaci animi perseverantia,
hæresin sapit.
- 9 Intellectus c. 1. De Hæret.
- 11 Venditoris dolus, culpa emptoris præponderat.
- 12 Dubius de iure suo, qui litem sciat esse motam & ta-
ceat, an sibi præiudicet, remissive.
- 14 Dubitatio vehemens, & ad malam fidem multum in-
clinans, quando præscriptionem impediatur.
- 15 Dubitans potius in bona quam mala fide esse cre-
ditur.
- 16 Dubitans quis intelligatur.
- 17 Vas qui opinio vulgo reprobata.
- 18 Prescribens si in bona sit fide, a principio efficaciter
prescribit.

I Ignorans & dubitans, quando parificentur, non
extra rem quæritur? Porro illi satisfacit Rip. *de iur.*
emphyt. Respon. 32. *numero.* 32. *part.* 2. & *D. Odd. de restit.*
in integr. quest. 8. *artic.* 9. *numero.* 47. Dum asseuerat, re-
 gulā † esse, quod dubitans, & ignorans equiparantur, 1
 nisi dubitatio sit circa factum ad se spectans, & quod
 scire sua interest, tunc de se conqueratur qui diligen-
 tiam non adhibuit, ut se certiorum redderet: nam du-
 bitare & scire ea, † quæ de facili sciri possunt, paria 2
 sunt. Iccirco dubitatio iuris clari † ascribitur imperi-
 tiæ, atque fatuitati: consequenter non excusat. *Bald.* 3
ad l. 3. C. si quis ignor. rem minor. Exemplum recenset
 notabile Rip. *d. respon.* 32. *num.* 27. 28. in consuetudi-
 ne allegata per emphyteutam circa remissionem † ad 4
 domum Domini pro exigendo canone, quæ longis-
 simo tempore durauit, ut non excuset a caducitate
 dubitatio d. consuetudinis, postquam facillime pote-
 rat resolui a peritis, quos consulere potuit emphy-
 teuta. De qua re agit Corbul. *de iur. emphyteut. tit. ult.*
ampl. 14. & *limit.* 12. Vbi concluditur, esse exploratif-
 simum quod emphyteuta tenetur ad domum domi-
 ni accedere, & canonem suis sumtibus deferre, atque
 gabellas persolvere, nisi sint diuersi fori, vel nisi li-
 queat de non tuto accessu. Sic in colono, & in con-
 ductore, † qui debet accedere ad domum domini,
 vel locatoris cum pensione, vel fructibus, si ambo sint 5
 eiusdē fori, id est, eiusdē Ciuitatis, vel Comitatus, *Bart.*
ad l. item illa, nu. 9. 10. 11. ff. *de constit. pecun.* *Bursat. consil.*
253. numer. 53. *vol.* 5. & *Caroci. tractat. de locat. par.* 3. *tit.*
de solution. per tot. primæ edition. Declarando, ut per Sc-
 raph. † *tractat. de iura. priuileg.* 84. *numer.* 19. *versi.* 9. li- 6
 mita. Dicentem quod non soluendo ex eo, quia Do-
 minus non fuit in loco domicilii, res non † incidit in 7
 commissum: dummodo fiat consignatio, vel deposi-
 tum, aut protestatio emittatur: tutior tamen est via
 depositi in omnem casum (ait) non intelligi emphy-
 teutam morosum, nisi Dominus probet, se fuisse in
 loco, vbi erat soluendus canon.

Extenditur quoque prædicta † æquiparatio dubi- 8
 tantis, & ignorantis, ad ea, quæ sunt fidei, quando agi-
 tur de dubitatione, in quam quis incidit ex primis mo-
 tibus, sed non insistit, immo ab ea repente recedit. Se-
 cus in dubitatione, quæ in se habet animi firmitatem,
 & pertinaciam quandam cum perseverantia, de qua
 dicitur, dubium in fide, infidelem esse, † c. 1. *de heretic.* 9
 Ita ab omnibus intellectus teste Royas. *singul.* 56. *nu-*
mer. 6.

Declaratur tamen principalis † regula parificans 10
 ignorantiam, & dubium, ut procedat quoad effectū
 remittendi aduersario, non quoad excusandum ven-
 ditorem, qui scienter tacuit rei venditæ vitium; quo-
 niam † culpæ emptoris, venditoris dolus præponde- 11
 rat, præclare *Alex. consil.* 14. *num.* 4. & 5. *vol.* 5. ornatissime
Surd. consil. 265. n. 17. & 62.

Huc quoque pertinent, quæ scripsit Gamma *de-* 12
eis. 278. *num.* 21. dubium de iure suo, † tametsi sciat li-
 tem esse motam, ac taceat non sibi præiudicare.

Declaratur rursus in materia præscriptionis, † in 13
 qua dubitatio vehemens, & quæ magnopere inclinet
 ad malam fidem, † impedit præscriptionem, si ab ini- 14
 tio sit detecta, quoniam inde arguitur mala fides: se-
 cus si ex post facto superuenerit scrupulus, vel talis ti-
 tubatio, *Bald. in l. naturaliter. col.* 2. ff. *de usucap.* *Me-*
noch. de arbitr. indic. cas. 225. *numer.* 17. cum adductis per
Mascard. de Probat. vol. 2. *conclus.* 1004. *nume.* 48. cum
 4 seqq. Vbi concludit dubitantem potius in bona,
 quam

quam mala fide † credendum esse. Et dubitantem illum intelligi qui vel procurat titulum † habere; vel querit anxie quidpiam remedii. In quo puncto reprehenditur Vasqui † controuers. illust. lib. 2. cap. 77. num. 3. Postquam non habens a principio conscientiam vulneratam † præscribit efficaciter, Didac. in relict. c. possessor. §. 7. numer. 5. de Reg. iur. in 6. Veluti scribit politioris literaturæ Doctor Petr. Gilkenius, tract. de præsript. & usucapio. part. 2. membro. 2. cap. 2. a num. 1; 2. ad fin.

INSPECTIO LXXXIII.

ARGUMENTVM.

¶ Ignorantia alieni, proprii, & nocturni facti, quando præsumat.

SUMMARIA.

- 1 De ignorantia facti alieni, & proprii remissive. Ampl. num. 7.
- 2 Factum alienum quot motis consideretur, remissive pariter.
- 3 In facto alieno penitus incerto, nemo respondere cogitur, nisi competenti dilatione ad deliberandum concessa. Declar. ut n. seq.
- 5 Statutum Ticinense, 28. in civilib. declaratur.
- 6 Factum alienum, uti factum proprium, septem modis considerari potest.
- 8 Producent scripturam, quæ alienum factum contineat, ignoranter produxisse præsimitur, nisi illa proprium producentis commodum spectaret.

Ignorantia facti alieni an præsumat: & quid in facto proprio, præcipue antiquo vel inuoluto, vel de nocte secuto, superfluum videtur scrutari, cum hæc quæstio extensivæ, & limitativæ, passim sit explicatissima, quocirca summo ceu digito, loca quibus hæc clauditur, indicasse sufficiat. De † hac Gabriel. Roma. suis commun. tit. de reg. iur. conclus. 5. Mascard. de Probation. conclus. 879. Menoch. accuratissime (ut semper) lib. 6. Præsumt. 23. Alb. consil. 18. vol. 1. Polyd. Rip. Tractat. de nocturno tempore, cap. 64. de eadem promere doctissime agit. Verum ne videar mussipula super tribulos, afferam quot modis consideretur † factum alienum, post Rot. Rom. decis. 159. num. 5. part. 2. in nouiss. quod quidem non huic tantum materiæ deseruit, verum etiam promissionis facti alieni articulo, de quo supra inspect. 21. Rot. Genuens. decis. 152. & Crauet. consil. 957. per tot. Et in propositionibus frequens est quæstio. Quando positioni † facti alieni sit respondendum, ut in facto alieno penitus incerto nemo respondere cogatur, nisi competens ei ad deliberandum dilatio concedatur, Bart. & Bald. in l. 2. §. quod obseruari. C. de Iuram. calum. Nat. consil. 59. num. 1. 2. & consil. 121. n. 11.

4 Declarando, ut † per Ant. Solam. ad Non. decret. Sabaud. tit. de position. gloss. 18. Neuiz. consil. 5. cum seq. Surd. consil. 360. vol. 3. Decis. Perus. 8. part. 1. & decis. 44. part. 2. Quæ ad intellectum † faciunt Statut. Ticinens. 28. in civilibus. Et ultra, Rot. Rom. citato loco factum † alienum, uti factum quoque proprium, septem modis considerari potest, applicando theoriæ Bart. de negotio alieno loquentis, in l. si pupilli. §. item queritur, num. 4. ff. de negot. gest.

7 Ampliabis lector † regulam præsumptæ ignorantia in facto alieno, etiam in producente scripturam continentem † factum alienum, ut præsumat igno-

ranter producere, Rot. Rom. d. loco. num. 4. Secus in facto alieno ad commodum proprium tendente, quia præsimitur scientia, Marant. in l. is potest. num. 229. ff. de acquir. heredit.

INSPECTIO LXXXIV.

ARGUMENTVM.

¶ Ignorantia difficilis est probationis, & an iuramento probetur.

SUMMARIA.

- 1 Ignorantia difficilis probationis: & cur.
- 2 Iuramento probari potest. Ampl. & Limitat. remissive.
- 3 Ignorantia eius, qui nummos adulterinos expendit, iuramento probatur.
- 4 Tale iuramentum, ut plurimum contra præsumtionem iuris, ignorantiam probat: & quando maxime. Ampl. num. seq.
- 6 Ignorantia finium, iuramento probatur.
- 7 Verisimilis quoque error, & imperitia.
- 8 Ignorantia non verisimilis quando non sufficiat, & utrum solo iuramento probetur.
- 9 In contrarium tamen, admitti potest probatio.
- 10 Quæ proprii iuris ignorantia, aut quis error iuramento probetur.
- 11 Hypothesis. §. ult. l. 2. ff. De iur. ff.
- 12 Iurans se propria familia stemmata nescire, & petens a principe nobilitatis insignia, nec sibi, nec suis præiudicet.
- 13 Hodierni milites, an & quando, antiquæ militiæ priuilegiis gaudeant.
- 14 In integrum, ut restituantur tria iurant.
- 15 Facti species ad leg. fin. C. de restitut. milit. remissive.

Ignorantia cum † in animo consistat, & idcirco difficilis sit probationis, teste Vinio decis. 505. num. 21. libr. 3. Osasch. decis. 101. num. 24. & Honded. consil. 80. num. 91. vol. 2. Gabriel. consil. 31. nu. 36. vol. 2. Bursat. consil. 290. num. 14. vol. 3. An iuramento † probetur, ex frequentiori D. D. calculo in affirmatiuam magis inclino sententiam, post Mascard. De probatio. conclus. 881. Seraph. De iuram. priuileg. 4. Vbi adstruit aliquot illusiones, quas ampliatur exinde & multifariam restringit. Honded. consil. 92. num. 15. vol. 2. vbi ignorantia † eius, qui nummos expendit adulterinos, iuramento probatur. Addo Osasch. decis. 71. num. 26. 47. qui ad virum probum dictum extendit. In quo quidem † iuramento probatur ignorantia, contra præsumtionem etiam iuris, maxime si aliæ coniecturæ concurrant, Alb. consil. 9. nu. 43. Surd. decis. 216. n. 34. & 35. nisi de maximo agatur præiudicio.

Ampliatur etiam vbi † agitur de finibus, Vinio allegat. decis. 505. numer. 22. Vbi ait, finium † ignorantiam iuramento probari. Idipsum dic de errore, & imperitia (verisimili tamen & credibili) Alb. consil. 381. nu. 9. Non enim sufficit ignorantia inuerisimilis, quando † iusta requiritur: nec per solum iuramentum, sed sufficienter probari debet; ut in additionibus ad Rot. Lucens. per Magon. decis. 77. litera d.

In omnem casum † potest probari contrarium, Ias. ad l. 1. §. 1. num. 5. ff. si ex noxal. caus. agat. Abb. & alii ad c. proposuisti. de probatio. Fein. & Dec. ad c. cognoscentes. de constitut. & alios citat Caroc. decis. seu casu. 12. numer. 6.

Quod si agatur † de proprii iuris ignorantia (quæ tertio tamē nō præiudicet) aut de errore in facto circa

statum versante; poterit adhuc iuramento probari, ut

11 in casu l. 2. § ult. ff. de iur. fisc.

Preclarum deducit exemplum Decia. consil. 66. num.

12 84. vol. 3. cuiusdam, qui Principis ꝛ clementiam implorabat, ut nobilium albo adscriberetur; non enim is aliis eiusdem familiæ præiudicare poterat; ne sibi quidem ipsi, licet non vulgaria de stipitis sui stemmate, ignorare iuret.

Vnde temporis nostri ꝛ milites, antiquæ quidem militiæ priuilegiis gaudent, licet semper in castris non degant, modo paratos sese semper pro Reipubl. defensione ad tubæ clangorem præbeant, *Thessaur. decis. crim. n. 5. Gamma. decis. 365. Menoch. consil. 408. numer. 57. vol. 5. & consil. 908. numer. 11. libro 10. & Intrig. De substitut. centur. 2. quest. 96.* Immo restituantur in

14 integ. ꝛ etiam si peritiores consulere potuissent, *Odd. De restitut. in integ. part. 1. quest. 10. artic. 8.* Dummodo tria probentur, de quibus Salycet. *ad l. 1. nu. 6. C. de iur. & fact. ignor.* nimirum, quod sit miles, quod exceptio sibi competeat, & quod illā omisit per ignorantiam, quam debet allegare, & sacramento iustificare, cum solius Dei sit hoc scire. Adde Bolan. *tracta. de restitut. in integ. cap. 333. cum seqq.* Vbi ꝛ ponderatur casus l. fin. C. de restitut. milit. quando militi obicitur lapsus instantiæ.

INSPECTIO LXXXV.

ARGUMENTVM.

¶ Ex probabili, & iusta ignorantia quinam effectus resultent.

SUMMARIA.

- 1 Probabilis ignorantia, tam in civilibus, quam criminalibus, excusabilis est.
- 2 Argumentum responsi immediate subsequenteris affert auctor.
- 3 Talis ignorantia a mora, & ob non seruatum testantis preceptum a multa excusat. Imo dolo & fraude commissis.
- 4 Et a caducitatis pœna; ut in materia emphyteutica respondit auctor subsequenti responso, quod Menoch. approbavit.
- 5 Eadem a peccato excusat, si ignorans in bona sit fide.
- 6 In irregularitatem quis etiam ignorans incidere potest.
- 7 Non tamen a publicatione excusat.
- 8 An ignorantia a subreptione, & quando a tanto, vel a toto, vel nullo modo excuset, remissive.
- 9 Quid si de lucro agatur.
- 10 Ex facto ignorantis proueniens, non excusat.
- 11 Contemptum excludit.
- 12 Ignoranter suspensioni contraveniens, in excommunicationem ipso iure non incidit, & cur.
- 13 Contemnere quid sit.
- 14 Ignorans non consentit.
- 15 Ignoranti negligentia non imputatur.
- 16 Prescriptionis rigor, ad ignorantem non trahitur.
- 17 Ignorans non punitur etiam si statutum puniendum esse decerneret, & cur, num. seq.
- 18 Ignorans in pœnalibus nihil velle videtur. Limit. tamen ut num. seq.
- 20 Ignorantia contractus iuramenti robur impedit.
- 21 Iussus positionibus respondere, factum si alienum ignoret, & ignorantiam opportune, & citra calumniam alleget; contumax non censetur.

Ignorantiæ probabilis & iustæ effectus quinā sint: perutilis est, & vberima quæstio, nam præcipuus effectus est, ꝛ quia ea ignorantia excusat; *latissime Sebast. Medic. tract. de casib. fortuit. quest. 3.* tam in civilibus, quam in criminalibus, *Simon. de Prat. consil. 81. nu. 11. Gabriel. consil. 168. num. 8. vol. 2. plenissime prosequitur Gabriel. suis commun. ut. de reg. iur. conclusi. 6. & Maluas. consil. 88. nume. 24. Bursat. consil. 443. numer. 2. vol. 4.* Vnde caducitati non esse locum contra ꝛ nobilissimam Matronam D. Margaritam Tacconam Cauachinam: quæ pulsata fuerat assidue per Reuerendos Canonicos Regulares patriæ meæ, sub prætextu alienationis bonorum Villanterii Monasterio obnoxiorum, factæ absque beneplacito ipsorum Canonico- rum, & tamen memorata Margarita ignorabat eam qualitatem: quam ob causam euasit honestissima mulier omne discrimen, me patrocinate, pro eadē respondit D. Menoch. *consil. 865. vol. 9.* in confirmationem eorum: quæ post exitum præsentis inspectionis non incommode, neque infructuose subiici- entur.

Insuper excusat a mora ꝛ a multa ob non seruatum preceptum testantis, *Hondeda. consil. 68. num. 18. vol. 2.* A dolo & fraude commissis, *Cepha. consil. 343. 65.* Et a pœna ꝛ caducitatis, l. 1. ff. de receptator. l. quicunque. C. de seru. fugiti. *Rot. Ianuen. decis. 168. num. 4.* *Surd. de aliment. tit. 9. quest. 26. numer. 96.* *Peregrin. consil. 21. numer. 22.* Et in materia emphyteutica respondi ego pro nobilissima Virgine D. Margarita Taccona Cauachina, quod responsum comprobavit D. Menoch. *consil. 865.* Imo

Excusat etiam ꝛ a peccato, *Decia. consil. 27. num. 18. vol. 3.* Quoniam ignorans dicitur in bona fide, *Flamin. Paris. tractat. de resignatione beneficiorum, lib. 3. quest. 6. numer. 55. & lib. 10. quest. 9. num. 11.* Excipito ꝛ irregularitatem, in quā potest quis prolabi etiam ignoranter & præter intentionem, *cap. sententiam, ubi Hostien. Ancharan. & Abb. Ne Cleri. vel Monach. & Trinita. Venet. decis. 30. n. 9. lib. 2.*

Non tamen excusat ignorantia ꝛ a publicatione, 7 *Flamin. Paris. d. tract. lib. 11. quest. 13. nu. 85.* Nec a subreptione, *Decia. consil. 98. num. 2. vol. 2. Io. Anto. Lannar. consil. 41. numer. 7. Flamin. Paris. eod. lib. 10. quest. 2. numer. 3.* Abunde & acute Leonel. Bartolin. *tractat. de subrept. rescript. quest. 10. artic. 5. & 6.* Vbi ex professo examinat inter ignorantie effectus, an ꝛ quando excuset a subreptione, nec non quando excuset a tanto, vel a toto, vel nullo modo, ex *Henric. Boic. ad cap. is qui. de solutio. & ex Cardin. a Turrecrema. distin. 38. in princ. q. 2.* Accedit & alia animaduersio, quando agitur ꝛ de lucro, *Rip. de leg. respon. 5. n. 2. p. 2.* Quo casu ignorantia, aut obliuio non excusat, *Flamin. Paris. d. tract. lib. 11. quest. 3. numer. 70. Eugen. consil. 95. numer. 44. 45.* Vbi declarat, & *Decian. consil. 46. nume. 147. vol. 2.* Illud etiam non omitto, quod ignorantia ꝛ ex facto ignorantis proueniens, non excusat, *Surd. de aliment. tit. 1. q. 45. n. 37.*

Alius est effectus ignorantie, ꝛ quia contemptum excludit. *Burr. ad cap. si celebrat. col. 4. de Cleri. excomm. minist. Calderin. consil. 11. in princ. de verb. signific. Archidiacono. & Geminia. ad cap. nullus. 55. distin.* Vbi qui ignoranter ꝛ contrauenit suspensioni, non est excommunicatus ipso iure, *Surd. consil. 419. numer. 38. Osasch. decis. 71. numer. 23. Bursat. consil. 443. numer. 3. vol. 4.* Ratio est, quia contemnere ꝛ est volutarie contradicere, *Gemin. ad cap. Metropolitan. 2. quest. 7. cum adductis*

- 14 *ductis per Flamin. Paris. d. tract. lib. 6. q. 6. numero. 206. & seqq. Atqui ignorans, † non consentit, in eoque cessat voluntas, l. manifestissimi. C. de furt. Alex. consil. 13. in fin. vol. 2. Osasch. decis. 138. num. 24. Surd. decis. 228. numer. 10. iunct. consil. 337. numero. 31. Paris. consil. 20. nu. 60. cum seqq. vol. 1. Maluas. consil. 36. num. 18. & Placentin. Petra de fideicommiss. quest. 14. nume. 192. His finitimū est, † quod ignorans nō dicitur negligere, nec delinquere, neque ei imputatur negligentia, Paul. de Castr. consil. 30. nume. 17. volum. 3. impression. Venet. ubi infert ad præscriptionis rigorem, ut non percutiat ignorantem. Hondede. consil. 42. num. 42. Eugen. consil. 86. nume. 34. Surd. decis. 25. numer. 30. Decian. consil. 44. numer. 36. vol. 1. Rimin. iun. consil. 314. numero. 11. vol. 3. & Petra d. quest. 14. numer. 247. exemplum educito ex Alb. consil. 770. num. 35. vol. 4. Rursus ignorans † non punitur: ita ut statutum non valeat, quo aliud sit expressum, Crauet. consil. 969. num. 5. & Bursat. consil. 134. num. 17. vol. 2. quia ignorans in pœnalibus † nihil vel le videtur. Idem Bursat. consil. 153. num. 66. vol. 3. Alia res est, si ignorans faciat actum illicitum, † vel a iure prohibitum. Rayn. consil. 184. num. 3. & 9. vol. 2. Tandem ignorantia contractus † & iuramenti robur impedit, Bursat. consil. 339. num. 94. vol. 3. facitque quod ignorans factum alienum, iussus positionibus respondere, nequeat censerī contumax, † si ignorantiam allegat. Opportune, & citra calumniam Gayl. præct. observ. 81. lib. 1.*

RESPONSVM AUCTORIS.

In causa mota per M. Reuerendos Dominos, Praepositum & Canonicos Monasterii S. Petri in Cælo aureo Papie, aduersus Nobilissimam & Magnificam matronam D. Margaritam Tacconam Causalchinam, Olim uxorem M. Magnifici & clarissimi I. C. & totius classis sue R. & C. M. Auditoris generalis D. M. Antonii Guidoboni Caudalchini.

SVMARIA.

- 1 *Caducitas non habet locum, per alienationem rei censu onerata, ut nec per solutionis cessationem, & cur, remissive.*
- 2 *Verba illa (& quibus dederit) in concessione priuilegii feudi apposita; denotant feudum esse alienabile, sine consensu etiam domini, ut n. 7. aut denuntiatione ulla, & cur. Etiam si agatur de feudo ecclesia, ut numero quarto, & 11.*
- 3 *Plurimum semper doctrina Menochii tribuit auctor.*
- 5 *Clausula supra dicta (& quibus dederit) tantam in se energiam habet, bona ut feudalīa alodialium instar reddat.*
- 6 *Simpliciter prolata quomodo intelligatur.*
- 8 *Feudum ex quo prestatur iuramentum fidelitatis, conditionatum censetur.*
- 9 *An feudum Ecclesiasticum, cuius nomine census annuus soluitur, emphyteusis naturam sapiat, & exinde caducitati sit locus; quando secuta sit illius alie-*

- natio, sine domini consensu, declaratione aptissima demonstratur.*
- 10 *Penes monasterium non exstat dominium, per vim. d. clausula.*
- 12 *Caducitas censetur remissa per multorum censuum, exactiones simpliciter a domino factas, ut per edicta ad præstandum iuramentum fidelitatis. Ampl. ut num. 14.*
- 13 *Fœmina non iis omnibus comprehenduntur edictis, quibus viri.*
- 15 *Probabilis ignorantia iuuari debet restitutio. in integ. beneficio ex clausula illa (si qua mihi iusta causa.)*
- 16 *Scientiam in reo conuento probare debet, qui caducitatem pretendit.*
- 17 *Si is, a quo immediate causam in feudo habui, nulla caducitatis declaratione facta per Dominum, feudi, decesserit, caducitas non potest contra successorem, siue vniuersalem, siue singularem declarari: & cur.*
- 18 *Tot debentur laudemia, quot sunt alienationes: habita tamen ratione valoris bonorum, tempore alienationum.*
- 19 *Laudemium non soluitur, pro re laudemio subiecta, quæ in dotem inestimata detur.*
- 20 *Ex heredis institutione, donatione, & transactione debetur laudemium contra DD. multos. Declar. tamen.*
- 21 *Clausula (& quibus dederit) ab onere laudemii releuat.*
- 22 *Consuetudo in solutione laudemiorum attendenda est, etiam super quantitate.*
- 23 *Laudemium quota sui pretii pars de iure communi.*
- 24 *Laudemia nec in censualibus, nec feudalibus sunt prestanda, nisi in inuestitura vel concessione aliter esset conuentum.*
- 25 *Pro feudo censuali debetur laudemium, nisi consuetudo esset in contrarium; non obstante libera alienandi facultate.*
- 26 *Allegatio suspicionis, aut recusatio, ita ligat manus recusati Iudicis, ut pendente recusationis iudicio, in nullo illius causæ actu procedere possit; & si processerit, processus est ipso iure nullus.*
- 27 *Idem de iure Canonico si ab ulteriori processu appelletur.*
- 28 *Electis super causa suspicionis arbitris, illa pendente cognitio ad hos transfertur.*
- 29 *Causis suspicionum non deductis, nec intra terminum statutum probatis coram arbitris, a iudice recusato; an adhuc allegatio suspicionis iudicem recusanti proficiat.*
- 30 *Probatio per iuramentum rei conuenti, sufficit ad recusandum iudicem delegatum, qui suspectus allegatur.*
- 31 *Conseruatores dicuntur indices delegati.*
- 32 *Arbitri supradicto casu possunt statuere terminum.*
- 33 *Dilatio vnius mensis, aut 15. saltem dierum esse debet.*
- 34 *Adilatione plus a quo breui appellari potest, ob euidentem gramamen.*
- 35 *Adexad petitionem partis datus, potest uti suspectus remoueri.*

- 36 *Index ante iurium productionem, & plenam causse cognitionem de ea statuens, potest recusari ut grans partem.*
 37 *Index recusatus, qui adhuc velit iurisdictione uti, nec super sedere; facit ut contra se augeatur suspicio.*
 38 *Quando apparet Iudicem nimium alterutri litigantium parti fauere; recusandus est.*
 39 *Preposterus ordo in processibus suspectus est; & acta reddit nulla.*
 40 *Iudex parti consanguineus suspectus redditur.*

IN DOMINO CONFIDO.

Vel contractus, de quo iam pridem agitur, sit censualis: vel feudalis: aut mixtus nullatenus ob alienationes Domino irrequisito, factas etiam absq; commemoratione census: vel feudi, potuit esse locus caducitati.

- 1 Non ex prerogatiua census tam emitii, quam imposititii: quia per alienationē † rei censu oneratę: sicut nec per cessationem solutionis non habet locum caducitas. *c. constitutus, de relig. dom. Imol. in c. ad audientiam, col. 2. de reb. Eccle. non alien. Capyc. decis. 196.*
 Vbi ne citat rationes, *Cassan. in consuetudin. Burg. §. 12. Rub. 10. vers. 10. censet, Paris. de Put. in tract. de red integ. feud. num. 1. cum seq. relatus a Foller. tract. de contract. censuariis, versic. notatur ex isto, rex. numer. 7. & Ias. in pralud. feud. nume. 57. Vbi dicit, ita iudicasse Collegium Mediol.*

- 2 Non etiam ex priuilegio feudi, quia ex verbis illis in † concessione insertis, (& quibus dederit) cognoscitur feudum esse alienabile ac disponibile: ideo in alienatione domini consensus non fuit necessarius: nec denuntiatione aliqua fuit opus: neque ob alienationes inconsulto domino factas deuoluitur huiusmodi feudum: cum sit feudum improprium, *c. unico, & ibi Bald. de feud. non hab. prop. nat. feud. Curt. Sen. consil. 63. numer. 19. Osa, ch. consil. 7. num. 44. consil. 14. & consil. 16. Rol. a Vall. consil. 3. numer. 60. iunct. consil. 42. numer. 13. lib. 1. Clar. in §. feudum, quest. 31. nume. 8.* Vbi citat Curt. Iun. & Dec. Addo Perillust. Dominum
 3 meum Menoch. † consil. 1. numer. 128. & seq. libro primo. Vbi allegat Zas. Cra. Nattam, & alios sic quoque Gabr. consil. 84. lib. 2. Crau. consil. 774. Natta alio in loco,
 4 scilicet consil. 491. vol. 3. Etiam, † quod agatur de feudo Ecclesię, *Ias. consil. 155. num. 8. vol. 2.* Illa etenim clausula (& quibus dederit) adeo potens est, ut allodialium
 5 instar reddat † bona feudalialia: *idem Rol. a Vall. consil. 71. & 79. libro secundo, & in tract. de luc. dot. quest. 54. num. 22. & seq. simpliciterque † prolata intelligitur: quomocunque dederit, siue permutando, siue vendendo, siue donando, siue testando, licet aliqui*
 7 censuerint, & minus recte, quod talis clausula † non excludat domini consensum: sic per Becc. multos referentem, *consil. 88. num. 21. & sequenti, Vbi testatur de magis communi opinione.*

- 8 Minus denique habet locum deuolutio, si tenendum sit, quod modo agatur de censu, & feudo simul, quando quidē negari nequeat: quin feudum conditionatum sit, † ex quo præstatur iuramentum fidelitatis, & modicus annuus census, loco seruitii personalis indeterminati: Igitur non potest dici feudum, etiam, quod in inuestitura nominetur feudum, nec quoad periculum amissionis accedit emphyteusi, ut punctualiter protulit *Ias. consil. 156. num. 12. lib. 2. cum*

relatis per Menoch. consil. 65. numer. 64. & seq. lib. 1. Vbi ita de mente Iacobini Frecc. Bald. & aliorum testatur, Et quamuis aliqui tenuerint, quod feudū Ecclesiasticum, pro quo soluitur annuus census, sapiat naturam emphyteusis, † & propterea sit locus caducitati ob alienationes sine domini consensu. *Ias. in pralud. feud. num. 62. & seq. Dec. consil. 146. num. 8. cum aggregatis per Maluas. consil. 102. num. 24. & duobus seq. tamē idem Maluas. num. 27. declarationem subiicit, quando census soluitur in recognitionem domini existentis penes eum, cui soluitur. Et hic non est casus noster: quia penes Monasterium † non exstat dominium: amplius per hæc verba, (quibus dederit) cessat omnis caducitas etiam † in emphyteusi ecclesiastica, *Dec. consil. 193. col. 2. Curt. Iun. consil. 2. numer. 21.* Vbi hæc vocat communem, nec in praxi recedendum esse ab ea, & citati per Becc. d. consil. 88. num. 21.*

Præterea, si quæ caducitas considerari posset, id, q̄ non est, censi debet remissa per tot † censuū
 12 exactiones simpliciter factas per Monasterium: imo etiam per edicta ad præstandum iuramentum fidelitatis, etsi Domina Margarita, uti scemina, non posset
 13 dici comprehensa in dicto † generali edicto, *Paris. consil. 23. num. 34. cum seq. lib. 1. sic Innoc. in cap. potuit de locat. Cephal. consil. 122. numer. 2. Corbul. in tract. de iur. emphyteut. tit. de caus. priuat. ob alien. domino irrequisito. limit. 40. ac plene Honded. consil. 55. numer. 7.* Vbi
 14 hoc procedere in quacunque caducitate ait, † tam incurra ob canonem non solutum, quam ob alienationes domino inconsulto factas, vel ob non susceptam inuestituram, vel ob pactorum inobseruantiam.

In omnem casum non potest demonstrari scientia plena, & perfecta huius iuris Monasterii in personam Catharinę Cauanæ donantis filiis suis, nec in personam Tacconorum transigentium cum Domina Margarita sorore: imo ob probabilem ignorantiam succurrendum † esset per restitutionem in integrum
 15 ex clausula generali (*si qua mihi iusta causa*) memoratę matronæ aduersus quęcunq; præiudicialia, vbi posset dici in hoc casu habere locum caducitatem: & si Monasterium bona ob caducitatem intendit reuocare, prius debet probare scientiam formiter habitam † a rea conuenta, & aliis auctoribus, a quibus ipsa
 16 causam habuit, *Bart. & alii, in l. cum filius. §. in hac. ff. de verb. oblig. Dec. in l. qui in alterius, n. 2. ff. de reg. iur. & consil. 58. in fin. Ias. & alii in. 2. C. de iur. emphyteut. Bald. in cap. 1. num. 5. de controuer. int. dom. & emt. Corn. consil. 67. vol. 2.* Et in terminis heredis emphyteutę vendentis ignoranter domino irrequisito, *Grat. consil. 79. n. 10. vol. 1.*

Sed quod magis est, is, a quo mediate causam habuit D. Margarita, decessit non facta caducitatis declaratione † per Monasterium, ideo amplius non potest
 17 contra successorem, præcipue singularem declarari, cum nec contra vniuersalem id liceat, quasi condonata sit pena, & remissa indignatio. *Imol. in c. fin. colum. 6. & ibi Barbat. colum. 5. de donat. Rip. in l. fin. in ult. quest. C. de renocand. donat. Curt. in tract. de feud. in pen. quest. 4. part. princip. Crauet. consil. 59. in fin. Bursat. plene consil. 23. & 91. vol. primo, & consil. 253. cum seq. volum. 3.*

At si quæstio sit pro laudemiorum consecutione, quæ tot videntur deberi, † quot sunt alienationes
 18 habita ratione bonorum, prout valebant tempore alienationum, *Paseth. consil. 2. num. 7. & consil. 4. num. 1.* Excepta tamen traditione in dotem inæstimatam: pro

- 19 pro qua ꝑ non soluitur laudemium, etiam in casibus: in quibus tale honorarium exigi potest. *Crauet. consil. 215. & late Amad. de Ponte tract. de quest. laudemial. quest. 29.* Vana & inanis est Monasterii præsentio, nõ quod ex heredis instit. vel ex donatione, vel ex transf-
 20 actione, ꝑ quæ omnia facta fuere super his bonis, præstandum non sit laudemium: contra tradita per Amad. d. tract. quest. 30. cum duobus seqq. *Purpur. consil. 125. volum. 1. Gnid. Pap. consil. 46. num. 1. & decisione. 46. Clar. in §. emphytheusis. q. 15. & Socin. fun. consil. 70. li. 2. Declarando ut per Bursat. consil. 137. nume. 8. volum. 2.*
 21 Sed quia secundum aliquos clausula prædicta, ꝑ (& quibus dederit) releuat ab onere præstandi laudemium, ut in terminis dicit *Cra. consil. 828. numero. 9. volum. 5.* Vel saltem ipsamet notoria, ꝑ & specialis consuetudo si instrumenta inuestiturarum, & approbationum spectentur, est in contrarium in his censibus ceu feudis impropriis: in quibus Monasterio nunquam erogatum fuit laudemium, sed in actu nouæ inuestituræ in signum honoris & amoris fuit quid modicum eidem datum pro recognitione. Quandoquidem D. Galeaz. Beccaria pro istis bonis soluerit tantum aureos quatuor, & tamen erogauit pro venditione pretium lib. triginta quinque mille Imper. & in hac materia consuetudo potissimum etiam super
 23 quantitate attenditur, postquam iure communi cautum est, ꝑ quod laudemium est quinquagesima pars pretii, l. fin. C. de iure emphyteut. Et ibi glossa cui standum est, postquam quandoque plus quandoque minus fuisse solutum clare asseuerat *Alex. consil. 5. numero. 8. volum. 5.* Et dispositum non reperitur præstari debere
 24 laudemia ꝑ in censualibus, nec in feudalibus, nisi aliter sit conuentum in inuestitura, seu in ipsa concessione. *Alex. d. consil. 5. colum. 2. lib. 5.* Vnde cum hic non legatur pactum, nec stipulatio, nec consuetudo dominetur, frustra super laudemio controuertitur: *Cassan. in consuetud. Burg. Rub. 11. §. 1. in text. ibi. lots. Marin. Froctia. Tract. de Feud. tit. de auct. & pot. Baron. libro secundo, numer. 83. Imol. in d. cap. potuit colum. 7. Aret. consil. 41.* Et ita arguit *Franc. decis. 201. num. 5. p. 1.* Qui licet figat pedes super consuetudine, nihilominus, si contigerit eam per Prælatum d. Monasterii negari, debito modo iustificabitur. Ceterum si appareret de contractibus donationum, vel de successioneibus, vel de transactionibus fuisse solutam quinquagesimam, seu laudemium in ampliore quantitate, veluti solidum vnum pro qualibet libra: aliud forte sentiendum esset, quia agitur de feudo victuali, ꝑ seu censuali, pro quo
 25 laudemium debetur, si nulla exstet consuetudo in contrarium, ut ex *Bald. Alex. Aluarot. Præposit. Gozadin. & aliis concludit Becc. consil. 2. num. 7. & seq. Etiam non obstante libera facultate alienandi; Maluas. consil. 115. num. 28. & seq. & Bursat. d. consil. 137. volum. 2.* Et sicuti in meritis seuere ius nobilissimam hanc matronam ex relatis constat: ita & proculdubio certius ac magis solidum est respectu processus. In quo opportune fuit Monasterii conseruator M. Reuerendus recusatus tanquam suspectus, & semper super hac exceptione institit Domina Margarita.
 26 Nam allegatio suspicionis: seu recusatio ligat manus iudicis recusati, ꝑta, ut pendente iudicio recusationis non possit in alia causa procedere ad aliquem actum, & si procedit, processus est ipso iure nullus, *Bart. & alii in l. quia poterat. ff. ad Trebel. Salyc. in aut. offeratur. in quest. notab. C. de lit. contest. cap. cum speciali, ubi Perusin. numer. 64. de appellat. Alex. consil. 89. nu.*

3. usque ad fin. vol. 1. cum relatis per Mandos. ad Rom. consil. 220. num. 3. de magis communi opinione testatur *Alciat. consil. 111. numer. 33. lib. 5. secundum Venetam impress. Osasch. decis. 84. num. 3.* Idemque est de iure Canonico, ꝑ si appelletur ab vltiori processu, *Verall. decis. 60. n. 4. part. 1.*

Porro gesta per apprimæ Reuerendum Conseruatorem contra hanc Matronam irrita sunt, utpote, qui non obstante recusatione se ingessit in causa: & tamen super causa suspicionis electi fuerunt arbitri & rea ꝑ conuenta appellauit: quo casu tradunt omnes, cognitionem esse in arbitros translata: & ante cognitionem recusationis, non posse aliquo modo recusatum procedere: *Dec. consil. 175. nume. 2. & Verall. dicto loco.* Nec obstat, ꝑ si dicatur quod causæ suspicionum non sunt deductæ, nec probatæ coram arbitris intra terminum statutum a iudice recusato: proinde quod ob præsumtam calumniam nihil proficit suspicionum allegatio recusandi iudicem.

Nam huic obiecto trifariam respondetur. Primo datur, ꝑ quod cum iam sit per Ream conuentam iuratus iudex suspectus, probatio hæc ꝑ iuramentalis sufficit ad recusandum delegatum, cuiusmodi est ꝑ conseruator: *cap. 1. & ibi Gemin. de offic. deleg. in 6. Angel. & Jas. in l. apertissimi. C. de iud. Purpur. consil. 595. nume. 13. volum. 2. capella Tholosan. q. 38. & Verall. Rot. Rom. decis. 102. par. 1.*

Secundo vbi forte conseruatoria sit tam ampla, ut non cadat in mentem alicuius quod conseruator censendus sit delegatus, terminus non debuit, nec potuit statui, a recusato: sed erant adeundi & requirendi arbitri electi, ꝑ quorum est prouincia statuere terminum, c. suspicionis. de offic. deleg. c. 2. requiris. de appell. c. legitima, & ibi glo. in verbo per iudicem. de appell. in 6. & ibi lo. Monach. & Jas. consil. 21. nume. 13. vol. 1. Et dicetur infra in distinctionibus.

Tertia est responsio, quod vbi etiam sequi velimus opinionem asserentium: ad recusatum spectare præfixionem dicti termini, non debet recusans poni in angustiis: nec enim, dilatio ꝑ debet statui minor mense, vel saltem 15. dierum, *Gemin. in d. c. legitima. nu. 9. de appell. lib. 6. & doctissimus Borgnin. decis. 28. nume. 104. & seq. part. 2.* Quod Reuerendus conseruator nõ fecit, vnde fuit per memoratam Matronam contradictum, & appellatum a dilatione nimis breui, prout potest hoc in casu ꝑ ob euidens grauamen appellari, *Innoc. in cap. 1. de dilat. Bald. in l. 1. in 3. notab. c. de dilat. & in l. 2. col. 3. c. de episcop. aud. gl. in d. c. legitima in verbo competens. in fi.*

Firmata igitur D. D. Arbitrorum iurisdictione, motam esse non iciune, nec leuiter hanc matronam, sed rationabiliter, & prudenter ad recusandum D. R. Conseruatorem, demonstratur ex sequentibus considerationibus.

Prima est, quia certissimum est, quod prædictus Conseruator ꝑ est datus iudex ad petitionem Monasterii, & ab eo electus Ideo potuit ob hanc causam, uti suspectus, recusari, c. insinuante. de offic. deleg. *Marant. in suo specul. part. 6. vers. & quandoque appellatur, n. 53. & Canalcian. d. decis. 28. n. 114. in litera D. decis. Perusin. 108. in fin. part. 2.*

Secunda est, quia non facta iurium ꝑ productione firmavit conseruator præceptum incognitis meritis causæ, & in hoc grauauit partem, ideo ob hoc potest recusari, *Alciat. d. consil. 111. nu. 34.*

Tertia est, quia non attenda ꝑ recusatione, & ap-

pellatione voluit vti conseruator iurisdictione: nec vnquam supersedit, id quod adauget suspicionem, *Osasch. decis. 84. nu. 11.* Quarta, quia ex processu apparet + quod est nimis fauorabilis Monasterio: & nimis animose Reuerendus conseruator procedit in praeiudicium partis, quod quidem praestat iustam causam recusandi iudicem. *Alciat. dicto loco. num. 34. & Marant. num. 45.*

Quinta est, quia introducta + causa coram DD. Arbitris facta est productio iurium Monasterii coram multum Reuerendo Domino Conseruatore: & tamen iam praecesserat transmissio praceptorum ad videndum fieri quaecunque ordinationem, & concedi licentiam expellendi, &c. quae praeposteratio + in substantialibus suspectissima est, & acta reddit prorsus nulla, *Bart. in l. prolatam. C. de sent. & in l. si emancipum. ff. de emulio. & Salyc. in l. praeposteri. C. de testam.* Vel saltem iustificat appellationem interpositam. *Bald. in l. 1. C. de appellat.* Hinc confurgit verisimilitudo laedendi partem, quae enumeratur inter suspicionis iustas causas: per eundem Cauale. d. loco in litera V. Vt si leam fraternitatis vinculum, cum altero ex Canonicis dicti Monasterii: quod si de per se repellit, *Maranta ubi supra in 2. actu in principio. num. 30. vers. quid*
 40 *quando index consanguineus.* Vtiq; + cum aliis iunctum animosiores, & procliuiiores debuisset reddere arbitrorum animos ad non permittendum, quod haec Matrona coram suspecto vterius litigare cogitur. Et his breuiter conscriptis ad veritatis splendorem sisto sub correctione sanius deliberantis.

Laudetur Clementissimus Dominus.

Io. Bapt. Costa int. I. C. minimus.

INSPECTIO LXXXVI.

ARGUMENTVM.

¶ Vtrum ignorans, ius suum remittere, renunciare, donare, recusare, aut repudiare censeatur.

SUMMARIUM.

- 1 Ignorans ius suum remittere non censetur.
- 2 Ignorans & acceptans, acceptare non dicitur, nedum approbare.
- 3 Neque mandare aut concedere.
- 4 Aut actum aditionem hereditatis inferentem, explicare.
- 5 Si erronea sit hereditatis aditio, an heres ad aliquod defuncti factum teneatur.
- 6 Ignorans factum nunquam illud ratum habuisse censetur.
- 7 In dolo de praeterito, qui sit ignoratus non cadit ratificationis coniectura, & cur.
- 8 Contractus dolosus ratificari nequit, non data doli scientia.
- 9 Ratificatio generalis, illicita non comprehendit.
- 10 Allegans ratificationem ex furto facti, & omnium facti qualitatum scientiam probare debet, vt num. seq.
- 12 Factum approbari, & illius qualitates reprobari possunt.
- 13 Simplex ratificatio non de facti qualitatibus, sed de facto ipso intelligitur, licet & facti, & eius qualitates habeatur notitia.

¶ Vero an ignorans + censeatur remittere ius suum, renunciare, donare, recusare, vel repudiare. Et respondeo negatiue, *l. matr. ff. de inoff. test. leg. nec ignorans. C. de donatio. qua infra citat Gilken. tract. de pra-*

scriptio. part. 2. memb. 3. cap. 2. num. 28. Etiam si quippiam + acceptet, *Cast. consi. 73. num. 2. 3. vol. 1. Alex. consi. 1. 3. 2. num. 2. vol. 2. Decia. consi. 43. num. 37. Maluas. consi. 79. num. 25. Crauett. consi. 442. num. 8. Surd. consi. 419. num. 36. & decis. 203. in fin. Paris. consi. 49. nume. 43. vol. 1. & consi. 99. num. 46. vol. 3.* Imo nec dicitur acceptare, *Rimin. iun. consi. 242. num. 88. & consi. 318. num. 11. vol. 3.* nedum approbare. *Surd. de aliment. tit. 7. quest. 16. nume. 107. 108. atque consil. 52. num. 8. & consil. 173. nu. 112.* Aut mandare; + aut quicquam concedere: *idem. 3 Gilken. d. tract. part. secunda. memb. 1. cap. 8. num. 14.* aut explicare + actum inferentem aditionem hereditatis, *Put. sub Rot. Rom. decis. 404. num. 3. lib. 3.* Vbi si aditio hereditatis + sit erronea, non tenetur heres ad ali-
 5 quod factum defuncti, & minus + ratificare, *Eugen. consi. 1. num. 93. Rot. Gen. decis. 62. num. 7. Paris. consi. 143. nume. 33. vol. 4.* Vbi ignorans factum, nunquam ratificare dicitur. Vnde in dolo + de praeterito qui sit igno-
 7 ratus, non cadit ratificationis coniectura, non ex qualitate doli; sed quia ignorans, ratificandi voluntatem non habet, *l. tres fratres. ff. de pact. & noue eruditissimus f. C. Quetta. consil. 53. num. 6. ante eum Crauett. consi. 60. num. 4.* Vbi contractus + dolosus ratificari
 8 non potest: non data doli scientia; cum ratificatio generalis + illicita non comprehendat; *vt ibid. Crauett. num. 5.* Hinc allegans ratificationem ex furto, sci-
 9 entiam + ipsam probare debet, *Crauett. consi. 197. num. 14. pulcre & copiose Menoch. consil. 389. numero. 20. cum seq. volum. 4.* Vbi ad omnes facti + qualitates ex-
 11 tendit, quarum scientia probanda est, vt efficax inde arguatur ratificatio: cum quis factum + approbare, *12 facti autem qualitates improbare possit, Osasch. decis. 138. numero. 7.* Immo simplex + ratificatio non de fa-
 13 cti qualitatibus, sed de ipso facto intelligitur; licet facti & qualitatibus habeatur notitia, *Rot. Rom. sub Put. decis. 397. n. 3. 4. 6. & 8. lib. 2.*

INSPECTIO LXXXVII.

ARGUMENTVM.

¶ Vtrum probabilis & iusta ignorantia, praescriptionem impediatur.

SUMMARIUM.

- 1 Iusta & probabilis ignorantia praescriptionem impedit. *Ampliat. n. seq. Limit. nu. 6.*
- 3 Contra fideicommissarium ignorantem non currit praescriptio, & cur.
- 4 Nesciens iuste impeditus dicitur, & agere non potest.
- 5 Nulla potest dispositione caueri, ignorantem vere tempus decurrere.
- 7 Clausula generalis (si qua mihi iusta causa) perpenditur. Interim de restitutione ex illius vi, remissive.

Antique, necdum satis bene diffinita est quaestio: an ignorantia + probabilis, & iusta impediatur praescriptionem. Nam *Surd. consi. 276. numero. ultim.* amplexatur affirmatiuam opinionem, vt etiam *Magon. sub Rot. Florent. decis. 26. numer. 12. & decis. 74. numer. 3. 4. 5.* Vbi ampliat in scientia conquisita + habitu tantum, non actu; ex quo exsurgit exercitium iuris & actionis. praclare *Fulgos. consi. 123.* Vbi contra fideicommissarium + ignorantem non currit praescriptio, *Gamm. decis. 26.* Tum quia ignorans dicitur iuste

4 iuste impeditus, & ea propter non habet locum præscriptio, *Flamin. Paris. de resign. benefic. lib. 6. quest. 5. numero 85. Petra de fideicommiss. q. 14. numero 192. 193.* tum quia nesciens, non dicitur posse agere, *leg. auus. ff. de calumniat. proinde non currit præscriptio, Gam- ma. decis. 93. melius excell. Peregrin. consi. 28. numero 12. 13. 14. Bero. consi. 15. numero 25. 26. 27. vol. 3. & Eugen. consi. 58. numero 72. 73.* Imo dicit *Petra. d. q. 14. numero 201.* nulla dispositione caueri posse, quod ignorantia currat & tempus in effectum. Excipere soleo præscriptionem longissimi & temporis, ut comprobatur *Laderch. consi. 75. numero 10.* Veruntamen detur restitutio in integrum ex clausula generali, & si qua mihi iusta causa, *Alex. consi. 168. col. pen. tom. 2. & prius consi. 71. & 84. libro 1. Deci. consi. 29. & fufius tradit D. meus Odd. de restit. in integrum. q. 8. A. b. consi. 18. vol. 1. Afflict. decis. 37. Beniniend. decis. 69.* Tu interea sedulo percurrito *Theffau. decis. 133. & seq.* Vbi locupletissima fit huius restitutionis ex clausula generali mentio.

INSPECTIO LXXXVIII.

ARGUMENTVM.

¶ Vtrum delatam hereditatem ignorans, illam audire intelligatur.

SUMMARIUM.

- 1 Ignorans, delatam hereditatem non adit regulariter, neque transmittit & cur, nisi, ut num. 4.
- 2 Ignoranti adeunde hereditatis tempus non currit.
- 3 Tempus a lege vel statuto præfixum, quando aduersus ignorantem operetur.
- 5 Philippi Massinii laus.
- 6 Transmissio que fit ex iure sanguinis, & ea que ex iustitiae potentia fit, sese inuicem, ut excessa, & excedentia habent, remissive.
- 7 Si heres ignorans, hereditate non adita decessit, quibus adhuc in casibus ope restitutionis ea recuperari possit, remissive.
- 8 Intellectus ad l. Pantoni. ff. De acquir. heredit. remissive.

Rursus quæro, an delatam hereditatem ignorans, intelligatur illam adire ac transmittere? Et hunc nodum dissolutum & inuenio ex text. l. cum antiquioribus, ubi *Bald. C. de iur. deliberandi.* Vbi ignorans non adit regulariter, nec transmittit. *Alex. consi. 163. Tom. 2. Hondede. consi. 83. numero 55. Tom. 1. Ill. Cardin. Monti. de coniect. ult. vol. lib. 12. tit. 12. numer. 1. Caroc. decis. seu cas. 43. numero 10.* Quandoquidem ignorantia non currat & tempus adeunde hereditatis, *Bald. Salycet. & Dec. ad l. quando. C. qui admitti.* Quia tempus præfixum a lege, vel statuto, aduersus ignorantem non operatur, & nisi habeat decretum irritans, ut cum nostris loquamur, *Bart. ad l. genero. ff. de his qui not. infam. Alex. consi. 34. col. ult. tom. 1. Roma. consi. 228. Oldra. consi. 319. & Paris. consi. 34. vol. 4.* Ab his disceditur in casibus, & in quibus heres dicitur habere hereditatem habitu & potentia legali, veluti cum filius succedit in bonis matris, l. uni. C. de his qui ant. apert. tabu. *Corn. consil. 87. Tom. 1.* multo magis in hereditate patris ob iustitiae prærogatiuam, l. uni. §. sin autem, in nouissimo. C. de Caduc. tollen. plenus est locus *Barto. ad l. venter. ff. de acquir. hereditat. Burfat. consi. 60. tom. 1. Fab. Turret. consi. 2. tom. 1. Fab. de An. pleniori manu consi. 1. præcipue, num. 6. 7. sapienter laudatissimus I. C. & absolutissimus interpres sum-*

mo de loco D. Philippus Massinius, ad l. emancipata, numero 46. cum seqq. C. qui admitti. Vbi ostendit transmissionem, quæ fit iure sanguinis: & eam, quæ fit potentia iustitiae, se habere tanquam excedentia, & excessa, ad *Cæli. de Grass. sub Rot. Roma. decis. 161. de testam.* Vbi ulterius agitur de hereditate non adita per matrem, & quod si heres non adita per ignorantiam hereditate decesserit, potest aliquando recuperari præsidio restitutionis in integrum, in casibus relatis per D. Oddum eius nominis, tract. q. 50. artic. 60. Vbi non insubtiliter expendit intellectum & famosæ l. Pantoni. ff. de acquir. heredit. His tamen coniunges traditionem *Alex. d. consi. 163. Eugen. consi. 25. nume. 68. & Ofsch. consi. 13.*

INSPECTIO LXXXIX.

ARGUMENTVM.

¶ Successor in Ecclesia, an iustam allegare possit ignorantiam, de iis, quæ antecessoris sui tempore gesta sunt: ad modum successoris vniuersalis.

SUMMARIUM.

- 1 Successor in Ecclesia, iustam eorum allegare potest ignorantiam, quæ antecessoris sui tempore gesta sunt, Ampliat. nu. 4.
- 2 Ignorantia heredis quando excuset, remissive.
- 3 Non tuta est eorum distinctio, qui in casu heredis ignorantiam allegant, distinguunt: inter heredem, qui sit in iudicio tanquam actor: & eum qui sit ut reus, remissive.
- 4 Succedens in officio vel magistratu, ignorantiam allegare potest de iis, quæ ab antecessore acta sunt. Ampliat. hic & n. 6.
- 5 Ignorantia Ministrorum Hospitalis ipsi Hospitali non nocet, & cur.
- 7 Officialium seu prelatorum mutatio quid præstet.

Vtrum ignorantiam iustam præ se ferat & successor in Ecclesia de gestis tempore sui antecessoris, sicuti dicitur de successore vniuersali, qui defunctum præsentat. *leg. qui in alterius, ubi late Decian. & Cagnol. de reg. iur. Eugen. consil. 95. numero 9. 10. 23. & seqq. & fere per tot.* Vbi & eximie tractatur, quando ignorantia heredis excuset: subiiciens non esse tutam aliquorum distinctionem, an heres sit in iudicio tanquam actor; vel uti reus: & dic quod sic, ex *Ruin. consi. 167. numero 27. Tom. 1. quem citat Hondede. consi. 80. numero 34. Tom. 2. & Crauet. consil. 996. numero 13. vol. 6.*

Extenditur & quoque hoc assumptum ad successor in officio, magistratu, iurisdictione, vel in administratione, *fo. Anton. Lanar. consi. 59. num. 24. 25. 26. Crauet. consil. 607. numero 2. tanto magis. ubi concurrunt crebra prelatorum, vel officialium mutatio, Deci. consi. 36. num. 9. & Franc. decis. 383. num. 3. cum seq. par. 2. & Vbi ignorantia Magistrorum seu Ministrorum Hospitalis non nocet Hospitali, cui competit restitutio in integrum: quoniam huiusmodi ministri singulis annis mutantur, etiam quod nouus prælatus diu vixerit & ita ut se informare potuerit, ubi agitur de facto verisimiliter occulto, quicquid in oppositum insinuare contenderit, quamuis ingeniose D. Odd. de restit. in integ. q. 19. artic. 9. nu. 79. & Veluti eum impugnatur Doct. Hondede. d. consi. 80. num. 90. vol. 2. de quo puncto alibi dicitur, & quidem plenius in examine*

distinctionum infra proponendarum, vbi Ruin. consilia discutientur.

I N S P E C T I O X C.

A R G V M E N T V M.

- ¶ Ignorantia venditoris an emptori noceat; ad hoc ut ille teneatur si hic sit deceptus.

S V M M A R I A

- 1 Ignorantia venditoris, an noceat emptori insigni distinctione aperitur: & limit. n. 5
 - 2 l. si minor. C. de actio. emt. enucleatur.
 - 3 Lex presumat venditorem scire qualitates, & quantitates rei vendite, maxime, quando ea diu in eius dominio fuit.
 - 4 Emptori qui fidem habeat venditori, in bonæ fidei contractu; qui summam æquitatem desiderat, ignoscitur.
 - 5 Responsi subsequentis causa proponitur.
- N Vm ignorantia venditoris, † noceat emptori, quominus venditor teneatur, si emptor sit deceptus, explicat Surd. decis. 165. num. 9. 10. Vbi distinguitur interesse intrinsecum ab extrinseco; hoc namq; nō præstat venditor ignorans: Illud indistincte exigitur per emptorem. Io. Anton. Lanar. consi. 73. numer. 24. & Crauet. consil. 1000. num. 4. Etiam si vendiderit quis rem ut illam tenet, & possidet; adhuc non excusatur a præstatione interesse, cum teneatur de euictione, l. quero. ff. de actio. emt. leg. non dubitatur. C. de euiction. cum adduct. per d. Lanarium consil. 48. sed luculentius id ipsum probat Laderch. consi. 130. numero 7. Vbi in terminis ignorantie venditorem non † excusantis
- 2 ponderat egregiū tex. in l. si minor. C. de actio. emt. Vbi si minorem capitationem fundi, venditor ignorans
 - 3 dixerit: tenetur emptori, qui & ipse nesciret, quoniam præsumit lex, venditorem probe scire qualitates, † &
 - 4 quantitates rei sue, saltem quando multo tempore fuit in eius patrimonio. Emptori † autem ignoscitur, qui fidem habuit venditori in contractu bonæ fidei, in quo summa æquitas desideratur, Duaren. ad l. in actionibus, num. 12. ff. de in lit. iuran.
- 5 Ab hoc themate receditur, † vbi emptor habeat præsumptionem contra se: veluti quando emit seruū, quem lex presumat furem; vel prædium, quod regulariter est affectum tributis, & exploratum est bona transire cum onere suo, ut declarat idem Laderch. d. consil. 130. nu. 7. Quare aliquando in facti contingentia † sic ratiocinabar.

Sequitur Responsum Auctoris.

S V M M A R I A.

- 1 Hypothesis, l. si minor, C. de act. emt. & num. 8.
- 2 Vendens fundum magno censui obnoxium, tanquam esset paruo grauatus; siue scienter id, siue ignoranter fecerit, tenetur emptori ignoranti, actione solummodo, quanto minoris, non autem ad interesse contra Salycet. & num. 31. & assertur ratio, num. 4. Id ipsum habes, num. 13. 15. & passim.
- 3 Verba illa in tantum, & in quantum vim habent restringendi.
- 4 Tributum licet ratione rei præstetur, vitium tamen ex ipsa re minime prouenit, quod deteriorem, vel nullum reddat illius usum, neque aliud damnum

præter necessariam tributi ipsius solutionem possessori inferi, & quo hæc consideratio tendat, & num. 10. vbi res exemplo illustratur.

- 5 In Mediolanensi dominio regulariter agri omnes tributarii sunt.
- 6 Actio quanto minoris prætoris saltem, quæ in rebus soli locum habet, redhibitionem, an & quando contineat, & n. 28.
- 7 Mancipium emptum redhiberi debet: quando adeo inutile est, ut ne domino quidē tale habere expediat.
- 9 Propter assensionem venditor etiam ignorans, an, & ad quid teneatur, distinguendo declarat auctor.
- 11 Causa naturalis, magis attendenda, quam accidental.
- 12 Venditor fundi, sciens eum tributarium, & tacens, vel ignorans, & assensens non esse tributarium, præsumitur decipere voluisse emptorem.
- 14 Assensio licet non dolosa, interdum tamen obligat assententem, & cur.
- 16 Ignorans fundum tributum debere, eumque vendens, & nihil emptori de tributo hoc dicens, non tenetur.
- 17 Vendens rem vitiosam, vitium etiam illius ignorans, semper quanto minoris tenetur, hic, & num. 25. & Ampl. num. 24.
- 18 Nec solum actione quanto minoris, sed, & ad omne id quod emptoris interest (etiam extra rem) teneri: quando tale sit vitium, ut rei usum prorsus inutilem reddat: exemplo aptissimo docetur.
- 19 §. 1. l. sed addes. ff. locat. perpenditur, & num. 22.
- 20 Non sufficit allegare casus specialitatem, nisi specialitatis quoque ratio afferatur.
- 21 Et quid in rebus iis, quæ accedente etiam vitio adhuc tamen possunt esse vsui, distinctione, & euidentissimo exemplo docetur.
- 23 Quæ facile sciri possunt, cum ignorantur grauius veniunt prætenda.
- 26 Ex actione quanto minoris, tam civili, quam Prætoris quid veniat.
- 27 Facti species l. Julianus. ff. de act. emt.
- 29 In re tributaria sufficit actio, quanto minoris & cur.
- 30 Damnum, quod quis sua culpa patitur, sibi debet non alii imputare.

PROposita mihi quæstio circa venditionem fundi, tanquam civili censui obnoxii, quem postea conpertum fuit inter rurales censum esse, ita quod emptor plures annos ruralem censum, & sic maiorem soluit, quam sibi a venditore dictus fuerat, an videlicet, teneatur venditor emptori duntaxat, quanto minoris, an vero etiam ad omne id, quod emptor amplius soluit, quam soluisset si minor census debitus fuisset, & sic etiam ad id, quod eius interest, illud pluris non soluisse, videtur meo iudicio aperte decisa, in l. si minor. † 9. C. de act. emt. Vbi si venditor fundi, siue sciens, siue ignorans, minorem dixerit capitationem, maiorque inuenta sit, in tantum ab emptore conueniri potest, in quantum sciens emptor ab initio minus daret pretii: Si vero emptor ab initio maius hoc onus & grauamen functionis cognouisset, nullā aduersus venditorem habet actionē: Ergo cum in themate mihi proposito venditus fuerit fundus tanquā civilis, † cū esset ruralis, venditor siue sciens, siue ignorans tenebitur erga emptorem ignorantem actione solummodo, quanto minoris, non etiam ad id, quod interest, quamuis Salycetus in sua epit. add. l. si minor. vim expressam ipsis verbis legis afferens, dixerit, venditorē assententē minus tributū deberi, cū maius deberetur

deberetur, teneri emtori ignorantia ad interesse: in quo, ni fallor, toto cœlo aberrat, cum eius, quod interest, nulla penitus mentio, neque ratio in eadem lege habeatur; immo, id quod interest, expressis verbis excluditur a specie illius legis, iis nempe, in tantum conuenitur, in quantum si scisset emtor ab initio, minus daret pretii: Et sic quanto minoris, non etiam ad id quod interest, venditor obligatur; Id quod aperte sensit Glo. ad eum locum, *in versi. vel non refert, & gloss. ad leg. Julianus in verbo, quanto minoris, versi. nec obstat. ff. de act. emt.* Et recte mea quidem sententia, quia verba illa in tantum, & in quantum, non est dubium, quin habeant vim restringendi, & ut nostri loquuntur, taxatiuam; Igitur venditor in ea specie actione duntaxat, quanto minoris, & non ultra tenebitur. Id quod fiet manifestius cognita illius legis sententia & ratione, quam ipse crediderim hanc solam adduci posse: nempe quod qui fundum tributarium emit, nullum aliud, quoad ipsum tributum damnum pati potest, cuius quidem ratio in iure habeatur, nisi ipsius tributum solutionem: Hoc autem damnum commode sarcitur per actionem, quanto minoris: Ratio illa est, & (ut mea fert opinio) non contemnenda, quod tributum licet ratione rei præstetur, *tot. tit. C. fin. cen. vel reliq. leg. 2. C. de alluv. cum similib.* non est tamen vitium ex ipsa re proueniens, quod ipsius rei usum, vel nullum reddat, vel saltem deteriore faciat, aut possit aliud damnum sua natura præter ipsius tributum necessariam solutionem, possessori inferre. Itaque sicut de facili contingere potest, ut quis a talis fundi emtione ob ipsius tributum grauamen absteineat, facile etiam contingere potest, ut non absteineat, sed duntaxat viliori pretio emit, cariore emturus, si ab eiusmodi functione liber esset, *l. quero 40. ff. de act. emt.* Id quod multo magis in hac nostra specie obtinere dicendum erit, cum in hac Mediolanensi ditione regulariter omnes subditorum agri (ut etiam in plerisque aliis ditionibus seruatur) sint tributarii. Inspecta igitur verisimili mente ementis, ut prædium licet tributarium, nihilominus emturus fuerit, præsertim fertilis soli, verum minori pretio, consequens est, ut nil aliud contra venditorem pretendere valeat, quam quanto minus valuisset emisset, si scisset tale tributum deberi. Hæc autem actio quanto minoris, saltē prætoriam, quæ etiam in rebus soli locum habet, *l. 1. ff. de ad. edic. continet redhibitionem. l. bonem. 43. §. aliquando. ff. eod. l. si, qui 25. §. 1. ff. de except. rei ind.* si forte tam modicus sit fundi tributarii redditus, ut deducta culturæ impensa, solutoque tributo parum, aut nihil emolumenti exinde ad possessorem perueniat; quare magis expediat, cum non habere, quam habere. Sicut dicitur de mancipio emto *in d. §. aliquando l. bonem.* Ut aliquando redhiberi debeat, licet æstimatoria, id est, quanto minoris agatur, si adeo nullius sit pretii, ut ne expediat quidem tale mancipium habere Domino, veluti si furiosum, aut amens sit. Ita autem emtor prætere, & consequi potest a venditore, quanto minus dedisset nomine, ob ipsius tributum solutionem, si vel venditor sciuit tale tributum deberi, vel maius & studiose reticuit, ut carius venderetur, vel etiam ignorans; asseuerauit tamen nullum tributum, vel minus deberi, cum maius debeatur, qui est casus, *d. l. si minor. §. C. de act. emt.* Nā propter asseuerationem venditor etiam ignorans tenetur, *l. Julianus 14. §. quod autem diximus, versi. quid tamen si ignorauit. ff. de act. emt. & no. gl. ad eandem l. Jul. §.*

item qui furem in verbo, quanto minoris. versi. nec obstat. C. eod. l. si minore, & ad l. si minor. In qua tamē asseueratione videtur distinguendum, manaueritne ex incōsulta facilitate quadā, & temeritate, an vero ex dolo, & malitia. Priore casu, tenetur duntaxat venditor actione, quanto minoris, *d. §. quod autem diximus, iuncta ibidem gl. in verbo, indicationem.* Posteriore, etiam tenetur ad omne id, quod interest, etiā extra rem, *gloss. ubi sup. cum iuribus ab ea citatis:* Si vero venditor nihil penitus dixit de tributo, sed simpliciter fundum vendidit, ignorans esse tributarium, quod forte fundus erat hereditarius, quo casu probabilis est ignorantia, *iuxta reg. qui in alterius. de reg. iur. in 6.* tunc in nullo tenetur, hoc est, nec ad id, quod interest, nec actione quanto minoris, *l. si sterilis 22. §. 1. ff. de act. emt.* cuius sententiæ rationē illā afferri posse existimo, quod tributum (ut iā supra dixi) non est vitium ipsius rei, ita quod efficiat, ut res ipsa sua natura minus valeat, quā valeret, detracto tributo: Finge (ut res exemplis fiat planior) fundum tributarium venditum esse iugerū decē, pretii aureorū mille, tantidemque venditum esse hic tributum, quod nomine istius fundi præstatur, licet ipsius æstimationi detrahatur, id tamen non facit naturaliter, sed per accidens, & extrinsece; nam fundus ex se reuera tantum valet quantum venit; Quare hoc casu venditor ignorans, nec quanto minoris actione iure conueniri potest, *d. l. si sterilis §. 1.* Quia non potest emtor dicere, talem fundum minus valere, quam ipse emerit, considerata natura, & bonitate ipsius fundi, non autem aduentitia eiusdem fundi deterioratione, quæ contingit propter tributum præstationem, ut hic propterea causa naturalis magis attendatur quā occidentalis, *l. 3. ff. de iur.* Neque enim tributum præstatio rei ipsius naturā immutat, aut bonitatem alterat: quæ ratio inspecta iuris subtilitate æque locum vindicaret et in venditore fundi tributarii, siue sciente tributum deberi, & nihil de eo dicente, siue etiam ignorante, sed asseuerante non deberi, vel minus deberi; sed quia isthæc venditoris scientia, cum emtor ignorat, arguit animū venditoris decipere volentem emtorē, ut ei carius vendat, non venditura, si hoc grauamen in vendendo emtorē non celasset; & sic locupletetur cum emtoris iactura contra naturalem equitatem, *l. nam hoc natura 14. ff. de cond. indeb.* ideo ne ex hac sua malitia commodum reportet, *l. itaq. 12. ff. de furt. Reg. non fraudantur 177. §. nemo. ff. de reg. iur.* iure meritoque tenetur emtori, quanto minoris emisset, si scisset, hoc tributum deberi: Asseueratio item venditoris dicentis tributum, vel non deberi, vel minus deberi, cum vel maius deberetur, licet non sit fraudulenta, ideo obligat venditorē emtori, quanto minoris, quia etsi non sit dolosa, dolo tamē proxime accedit, latamque vendentis culpam non obscure præ se fert in eo, quod temere asseuerauit, quæ ignorat, *d. l. Julianus. §. quid si ignorauit, ibi, sed non debuit facile quæ ignorabat asseuerare.*

Iustissime igitur venditor siue sciens, siue ignorans, dum tamen, cum ignorat, asseuerat, vel tributum non deberi, vel minus deberi, cum reuera vel maius deberetur, tenetur emtori ignorantia, quanto minoris, non etiam ad id, quod interest, *Surd. decis. 146. numero 5. d. l. minor. C. de Act. Emt.* Si vero ignoret tributum deberi, neque de eo quicquam dixit, non tenetur, *d. l. si sterilis. §. 1. ff. eod.*

Longe secus est in re vitiosa vendita, quia tunc venditor etiam ignorans, neque asseuerans vitium rei inesse, tenetur semper quanto minoris, *d. l. Julianus*

in princ. ff. de act. emt. iunct. ibidem glo. in verbo quanto minoris, versic. Tu dic contra. Ratio est, quia vitium, quod rei vel realiter, vel per accidens inest, ipsius naturam immutat, & bonitatem alterat, & consequenter facit eam minus valere, quam valeret, remoto vitio.

Immo venditor rei vitiosæ, etiam ignorans vitium, quandoque tenetur nedum actione, & quanto minoris, sed etiam ad omne id, quod emtoris interest, etiam extrarum: quod contingere animaduerti, quando vitium tale est, quod rei usum prorsus inutilem reddit, & potissimum cum tali usui, neque alii res ipsa erat sua forma destinata, & ad id comparata, alias secus, *Surd. decis. 165. numer. 10.* Exemplum huius vitii appositissimum suppeditat nobis tex. in l. sed addes. 21.

§ 1. ff. loc. Vbi scribit Ulpianus in hæc verba: Si quis dolia vitiosa ignorans locauerit, deinde vinum effusus est, tenebitur in id, quod interest, nec ignorantia eius erit excusata. Et ita Cassius scribit: Si dolia quidem huic vni duntaxat destinata sunt, & in id comparata, ut in iis vel vinum, vel oleum, vel quid aliud liquidum reponatur. Cum igitur nullus alius possit esse doliolum usui, neque ad alium usum comparentur, nisi condendorum in iis liquidorum gratia, sequitur profecto, ut si vitiosa dolia locentur, & vinum puta in iis conditum effluerit, teneatur locator in id, quod interest, etiam si ignorans locauerit, d. §. 1. sed addes, & l. tenetur 6. §. sed si vas, d. tit. de act. emt. quamuis glo. ad d. §. si quis dolia in verbo, excusata, dicat, speciale esse in vase locato, secus esse in vase vitioso vendito ex l. Julianus. Verum non sufficit allegare & specialitatem, nisi una quoque ratio specialitatis in medium afferatur: quare non idem ius seruatur in venditione vasis vitiosi, quod in eiusdem locatione.

In aliis vero rebus vitiosis, & quarum potest esse usus & utilitas aliqua, etiam accedente vitio, recte distinguitur inter scientem & ignorantem venditorē, ut sciens teneatur in id, quod interest: ignorans vero quanto minoris, d. l. Julianus. in princ. cum nonnullis. §. §. seqq. Cuius rei exemplum nullum mihi ad præsens congruentius occurrit illo, quod pariter nobis suppediatur ex d. §. 1. sed addes. & Vbi postquam dixit Ulpianus, locatorem doli vitiosi, etiam ignarum, in id, quod interest, teneri, subiungit proxime iis verbis, aliter atque si saltum pascuum locasti, in quo herba mala nascebatur: hic n. si pecora vel demortua sint, vel etiam deteriora facta, quod interest, præstabitur, si scisti, si ignorasti, pensionem non petes, & ita Seruius, Labeoni, & Sabino placuit: quamuis alia etiam ratio, & fortasse non minus probabilis præcedenti, a me adductæ, assignari possit, differentia inter locationem vasis vitiosi, & saltus pascui; quæ est glo. ibidem in verbo, herba mala; Nam vitium doli non ita potest latere locatorem, sicut vitium saltus pascui; immo (ut inquit ibidem glo. in doliis ignorare non debuit; in pascuis vero iuste potuit ignorare: & nam quæ facilius sciri possunt, si ignorentur grauius coercentur.

Quod dixi, venditorem rei vitiosæ, etiam ignorantem teneri actione, quanto minoris, habet etiam locum & in re deficiente, vel in substantia, vel in quantitate, vel etiam in qualitate. In substantia, ut si quis aurichalcum pro auro vendiderit ignorans, eatenus tenetur, ut aurum, quod vendidit, præstetur. l. Labeo. 15. ff. de contrah. emt. In quantitate, ut si minor fundi modus reperiatur, venditor etiam ignorans teneatur ad pretium superfluum reddendū, l. tenetur 6. in princ.

ff. de actio. emt. & ad eam glo. in verbo venditor. Denique in qualitate, ut si fundus venditus seruitutem debebat, in tantum teneatur venditor etiam ignorans, quanto minoris emisisset, si scisset hanc seruitutem impositam. l. quoties. 6. 1. & ad eam gloss. in verbo, vitiosus. ff. de adl. ed. et.

Teneatur autem venditor & rei vitiosæ, siue sciens, siue ignorans, ut in specie. d. §. si quis dolia siue sciens tantum ad id, quod interest, d. l. Julianus, cum similib. illa ut mihi videtur ratione, quia per actionem quanto minoris non potest emendari, & reparari damnum, quod emtor ob rei vitium passus est ultra rei æstimationem: in actione siquidem, & quanto minoris, tantum civilis, quæ prætoriam id tantum venit, ut restituatur ex pretio, quanto minoris emtor emisisset, si rei conditio, vel vitium scisset d. l. quoties. 6. 1. ff. de adl. edict. d. l. si minor. (de act. emt. & d. l. Julianus. ff. eod. & l. quero. 4. ff. eod. Quid igitur si damnum ex rei vitio emtori contingens rei æstimationem etiam semoto vitio excedat? Ut ecce rignum vitiosum vendidisti, vitio tigni ædes corruerunt, vel pecus morbosum, & pecora contagione morborum perierunt, qui est casus & d. l. Julianus, hic profecto clarum est, hoc genus damni larciri non posse per actionem, quanto minoris, etiam si totum rei pretium emtori recuperata per venditorem re reddatur, cum actio quanto minoris saltem prætoriam contineat etiam redhibitionem, & ut supra diximus. Dabitur igitur in hac specie actio ex emto ad id, quod interest. d. l. Julianus, & sic. de similib.

Verum in re tributaria & sufficit actio, quanto minoris ad corrigendum damnum, quod emtor ex tributi solutione patitur; quia eiusmodi tributi solutio ipsius rei æstimationem recta afficit; Tantum enim decedit de rei æstimatione, aut ipsius redditu, quod in idem recidit, quantum pro tributo soluitur. Quare nil mirum si venditor fundi tributarii etiam sciens tenetur emtori solum actione, quanto minoris: Cuius rei veritas, vel ex hac una, quæ mihi nunc recens venit in mentem ratiocinatione euidenter colligitur; Nam cum emtor fundi tributarii diu latere non possit ipsius tributi grauamen, quod cum tempore emtionis latuerat, quia tributa huiusmodi quotannis fere penduntur, iuxta l. obsistere. §. C. de ann. & trib. lib. 10. & l. missi opinatores. C. de exact. tribut. eod. lib. necesse est, ut non multo post emtionem talis fundi emtori innotescat hoc onus tributarium, quod singulis annis subire & agnoscere tenetur: Tunc igitur si statim cognitio hoc grauamine contra venditorem experiatur, quod dicat, venditum sibi fuisse fundum tributarium, tanquam non tributarium, vel minus tributum debentem, cum maius deberet, cum nondum aliquid exsoluerit, vel soluere duntaxat cœperit tributum nomine: quæro quidnam aliud dicere, aut causari potest emtor, ita agendo, nisi quod si cognouisset, cum emebat, fundum a se emtum, fuisse tali censui obnoxium, se vel non fuisse emtum, vel minus pretii daturum? Nam hoc casu clarum est, non posse eum agere ad id, quod interest, cum nondum tale detrimentum emtor ex sola necessitate soluendi in posterum tributi passus fuerit, posito quod tempestiue agat contra venditorem, sicque eo tempore, quo vel nondum soluerit tributum, vel expensas duntaxat soluerit; ut non possit oportune instaurari per actionem, quanto minoris. Aget ergo vel redhibitoria, quæ etiam supra diximus habere locum in rebus soli, d. leg. 1. ff. de adl. edict. vel quanto minoris, quæ etiam continet

continet redhibitionem, d. l. bouem, §. aliquando, & d. §. 1. si is qui. ff. de except. rei iud.

Ergo si emtor non statim cognito huiusmodi gra-
uamine contra venditorem egerit, sed tarde, hoc est,
post solum per plures annos tributum agatur, an
ideo plus iuris nanciscetur sero agendo, quā si tem-
pestiue egisset? Minime vero. Et cur ita? quia quod
tarde egerit, sibi imputet. Damnum enim, quod
quis sua culpa patitur, sibi, non aliis, imputare debet,
& iura subueniunt vigilantibus, non dormientibus,
vulg. iuribus. Neque enim ex hac socordi emtoris
mora, crescere debet condemnatio venditoris, argu-
t. ff. de in iur. Nam tempestiue agendo potuerat
emtor hanc tributum praestandi necessitatem redhibi-
torio iudicio euitare, vel saltem a venditore recipere,
quanto minoris emisset: quod cum non fecerit, de se
tantum conqueratur.

Ex his omnibus luce meridiana clarius apparere
existimo, venditorem fundi tributarii, dicentem, aut
tributum non deberi, aut minus deberi, cum tamen
vel maius deberetur, siue scientem, siue ignorantem,
teneri quidem propter eius asseuerationem, non ta-
men dolosam, ut supra ostendimus, emtori quanto mi-
noris; non tamen ad id, quod interest, rationibus su-
perius adductis. Et hunc credo esse verum, & germa-
num sensum, d. l. si minor, C. de act. emt. non perceptū
a Salyceto, quod pace tanti viri dixerim; quem con-
gruenter adaptabimus casui nostro, ut cum venditus
fuerit fundus, quem venditor dixit esse ciuili fun-
ctioni obnoxium, cum post venditionem repertus
fuerit inter rurales censitas, sicque venditor mino-
rem eius capitationem dixerit, cum maior inuenta
fuerit, tenebitur erga emtorem actione duntaxat
quanto minoris, & quidem ciuili, non etiam ad id,
quod interest. Ita sentio, saluo, &c.

INSPECTIO XCI.

ARGUMENTVM.

Vtrum ignorantia possit a tertio allegari in prae-
iudicium ignorantis.

SUMMARIA.

- 1 Ignorantia non potest a tertio allegari in damnum i-
gnorantis, nisi ut num. 4.
- 2 Contra occidentem bannitum non potest allegari, eū
ignorasse occisi qualitatem, ad hoc ut priuetur lu-
cro, quod ex edicto fuerit, aut statuto praefixum,
& cur.
- 3 Et quid in ignoranter occidente proscriptum, remiss.
- 4 Intellectus ad l. iniquissimum, ff. de iur. & fact. ignor.
& num. 15.
- 5 In poenalibus, nemo ex alterius scientia punitur.
- 6 Accidentia non migrant ex uno subiecto in aliud.
- 7 Unus ex consociis, mutuum suscipiens, vel depositum:
alii non obligat, limitatur num. 10.
- 8 Idem dic in socio, qui socios alie negotiationi praefectos
non obligat.
- 9 Dispensatoris ignorantia quando utilis, quando itide
socius sit inutilis.
- 10 Rursus l. Iulianus §. non solum, ff. ad Macedon. per-
pendit auctor.
- 11 Scientia vnus eorum, qui contra S. C. Macedon. mu-
tuam filiosam pecuniam crediderint, quando alte-
ri eum filium esse familias ignorantem noceat: distin-
ctione aperitur.
- 12 Ignorantia vnus quando socius non prodest.

16 L. iniquissimum, ff. de iur. & fact. ignor. conciliatur
cum §. non solum, l. Iulianus, ff. ad Macedon.

Varo itidem, nunquid ignorantia possit a tertio
allegari in damnum ignorantis? Et cum Bart. ad
l. inter omnes, §. recte, nu. 4. ff. de furt. Respondeo quod ne-
gatiue. Id, quod defendit Nat. conf. 83. numero 5. Surd.
conf. 119. num. 22. volum. 1. vbi ponit exemplum, de
occidente bannitum, qui non desinit lucrum face-
re ex forma statutorum aut edictorum: nam non po-
test contra eum allegari, quod ignoraret, esse banni-
tum, quoniam quod ignorantia praesumatur, indu-
ctum est in fauorem ignorantis factum: ideo non de-
bet reflecti in odium, vulg. l. quod fauore, C. de legib.
sic Crauet. conf. 336. num. 5. vbi loquitur, quod de ignoran-
ter occidente proscriptum. Alia res est, si ius tertii
sit compatibile cum iure ignorantis: vel se habeat
per modum cuiusdam accessionis ad ignorantiam al-
terius: ex his quae notanter tradit Bertazz. conf. ciuili
113. num. 32. usque ad fin. vbi deducit plures casus: qui-
bus potest ius tertii opponi: late Maranta ad leg. 1. §.
quod ait Praetor, nu. 98. cum multis seqq. ff. ut possid. &
Thesaur. decis. 4. Pedemont. his non incongrue an-
nectitur, quod scribit lepidissime I. C. in l. iniquissimum,
ff. de iur. & fact. ignorant. nimirum, ignorantiam ve-
luti scientiam vnus ad alterius commodum vel ini-
uriam redundare non debere, & ibi etiam Crauet.
conf. 928. num. 3 & conf. 962. num. 12. vbi ampliat, tam
in ignorantia iuris, quam facti, tanto minus in pec-
nalibus, in quibus ex alterius scientia quis puniri non
debet: & passim est receptum, accidentia non migra-
re de subiecto in subiectum. Ampliatur rursus in
consociis, inferendo ad vnum ex sociis suscipien-
tem mutuum vel depositum, ut alios socios non ob-
liget; Ancharan. egregie conf. 332. sicuti socius vni
praepositus negotiationi, socios in alia negotiatio-
ne obligare non potest, l. si pupillus §. conditio, & l. ha-
bebat, ff. de instit. action. idem Anchar. d. conf. 332. nu. 5.

Fallit inter socios omnium bonorum, vel etiam
particulares, quoad concernentia ius societatis re-
spectu ignorantiae dispensatoris, seu ad ministrationi
praefecti; quoniam dispensatoris ignorantia est uti-
tilis aliis, sicuti quandoque inutilis est, vbi sit crassa,
inuerisimilis, incredibilis, vel iniusta: non aliter, ac
iuris ignorantia, l. dispensatori, & l. dispensatorem, ff. de
solution. l. si duo, ff. de acqu. r. hered. Rimin. un. conf. 331.
D. Menoch. conf. 410. Cepha. conf. 635. duo Pedemont.
Osasch. decis. 150. & Thesaur. decis. 136. At si quis arri-
peret animum dubitandi ex tex. in l. sed Iulianus §. non
solum, ff. ad Macedon. vbi scientia vnus eorum,
qui contra Senatus Consultum Macedonianum mu-
tuam pecuniam crediderunt filios familias, nocet al-
teri ignorantem, eum esse filium familias: Protinus con-
uoluit ad alteram, ex tribus distinctionibus, quae ad
componendam hanc pugnam prodierunt. Prima est:
Aut exceptio est in rem, ex parte eius, cui opponitur:
& tunc scientia vnus nocet ignorantem: Aut est in per-
sonam, & tunc secus, l. 2. §. & quidem, & §. plane, ff. de
doli except. Insuper consideratur, tunc demum scien-
tiam vnus non nocere ignorantem: quemadmodum
ignorantia vnus non prodest aliis: quando scien-
tia vel ignorantia non reponeret nos in regulam iuris
communis, & hic est Germanus §. intellectus, d. l. iniquis-
simum. Tandem dici potest, praedicta procedere
principaliter: alioqui in consequentiam, propter
personam alterius, possum: quod ex inca persona

non possum. *l. si is, qui duos, in fin. ff. de liberat. leg.* Atque ita conciliat dissidium inter *d. l. iniquissimum*, & *d. s. non solum*: allatis rationibus & exemplis Ioannes Annibal. in repetit. *l. naturaliter, num. 128. 129. 130. & 131. ff. de usucap.*

INSPECTIO XCII.

ARGUMENTVM.

¶ Vtrum ignoranti acquiratur possessio, nec ne.

SUMMARIVM.

- 1 Per procuratorem, filium, & seruum, possessio nobis etiam ignorantibus quando acquiri possit. *Vi & alia iura realia.*
- 2 Due fictiones simul, & semel concurrere non possunt.
- 3 Ignorans non perdit possessionem; & cur: & quo tendat eiusmodi consideratio.
- 4 Cursus decem annorum sufficiens est, ad hoc ut dominus possessione cadat, licet alleget ignorare se, ab alio occupatam fuisse, vel colonum decessisse, nisi ut *num. seq.*
- 6 c. querelam, de elect. declar. remiss.
- 7 Quemadmodum possessio absenti ante ratificationem non acquiritur, ita si constituens ante ratihabitionem spoliatur, spolio agere non potest.

AN ignoranti quæatur possessio, nec ne, quæstio est acuta, quæ iam pridem scribentium torquet ingenia, ut notant Imol. & Alex. ad *l. vniuersas s. quod per colonum, ff. de acquir. poss. Surd. consi. 117. nu. 21.* in qua quidem sic distinguerem: Videlicet per procuratorem, filium & seruum, possessionem nobis, etiam ignorantibus acquiri, *l. 2. C. per quas person. & l. penul. ff. de acquir. poss.* Ut & idem in aliis iuribus realibus obtinet; veluti hac de re agit optime Forcat. *Dialog. 77.* præcipue ex ratione, *l. nec adiecit ff. pro soc. dummodo tamen possessio vero & naturali actu apprehendatur; secus si per actum ciuilem & fictum, puta per constitutionem precarii ex regula, leg. ea qua ciuilitur. ff. de acquir. rer. domin. vltra quod concurrerent hoc casu duæ fictiones: contra *l. 1. C. de dot. promiss.* nempe repræsentatio personæ domini in procuratore; & quod per fictum procuratoris actum domino quæatur.*

3 Ceterum ignorans non perdit possessionem, quia non dicitur pati, *Bertrand. consi. 314. num. 8. volum. 3.* quod in materia illarum præscriptionum deseruit, quæ non admittuntur, nisi præambula fuerit patientiæ dominorum allegatio: & id in seruitutibus maxime, & aliis iuribus incorporalibus, *Natt. conf. 69. lib. 1. Doccius consil. 39. num. 3. & ante hunc Ias. ad l. possidere, s. in amittenda num. 3. ff. de acquir. possess. secus quoad retinendam possessionem, Barto. ibid. s. Neratius, num. 1. ff. de acquir. possess. Sebast. Medic. tract. de fortuit. casib. qu. 3. num. 34.*

4 Excipitur cursus decem annorum, qui sufficiens est ad colligendum, An quis ex sua possessione exciderit: si proponatur, dominum ignorare, prædium ab alio esse occupatum: vel colonum suum decessisse, *l. furtum, s. fin. ff. de usucap. nisi aliud vrgentes rei circumstantiæ fuaderent, Bart. Castr. & Alex. in lege si de eo, s. 1. ff. de acquir. possess. subtiliter Gilken. tractat. de usucap. parte 2. membr. 1. capit. 16. num. 59.* vbi ad hoc Innocen. dictum declarat in cap. querelam, de electio. hinc colligitur, quod cum possessio absenti ante ratificationem non acquiratur: Si spoliatur ante ratihabitionem constituens, non possit is agere spolio, *Caroc. decisione 93.*

INSPECTIO XCIII.

ARGUMENTVM.

¶ An legatum ignoranti relictum illi acquiratur.

SUMMARIUM.

- 1 Legatum ignoranti relictum valet, & illi reuocabiliter acquiratur, & de quo sit legato hoc intelligendum, *num. 3.*
- 2 Legatum & donatio diuersa sunt remissive.
- 4 Legatum purum, vel in diem certam, ad heredes legatarii defuncti transmittitur, post legantis mortem, etiam ante illius agnitionem.
- Non ita in legato sub conditione, vel in diem incertam relictum.
- 5 Legatum sit absenti plerumque: rei tamen legata dominium in legatarium, a die obitus testatoris transit, etiam si ratione loci, & quota sit incerta, Declaratamen, ut *num. seq.*
- 7 Constitutum possessoriū operari desinit, propter incertitudinem ratione loci, & quota bonorum.
- Non ita si certum sit ratione bonorum, ratione vero loci incertum.
- 8 In possessione requiritur factum illius, de cuius commodo agitur.

IGnoranti cum relinquitur legatum, an acquiratur? Resolutio est, quod valet relictum, & quæritur reuocabiliter, seu (ut nostrates aiunt) inceptiue, sicuti dicitur de absente, *l. cum pater, s. surdo. ff. de leg. 2. Alber. Brun. de reb. dub. num. 16. Illustrissimus Cardinalis Mantica de coniect. vlt. volunt. lib. 8. titu. 1. num. 36.* vbi ponit differentiam inter donationem & legatum ex *l. absenti. ff. de donat.* intelligas tamen in legato puro, vel in diem certam: non in conditionali, vel in diem incertam, quæ pro conditione habetur, *l. dies incertus. ff. de condit. & demon.* qua ratione constitutum est, quod legatum purum, vel in diem certam transmittatur ad heredes legatarii defuncti post mortem legantis, etiam ante agnitionem, *l. vni, s. cum igitur. C. de cadu. tollend. l. si post diem. ff. quand. dies lega. ced. Surd. consi. 123. nu. 8. vol. 1.* non sic in legato sub conditione, vel in diem incertam relictum, *d. l. vni, s. sin autem aliquid sub conditione, C. de cadu. tollen. & D. Mantica d. tract. lib. 10 titu. 5. nu. 10. 11.* Vltius legatum plerumque sit absenti, & tamen dominium rei legata transit in legatarium, a die obitus testatoris, etiam si sit incerta, ratione loci, & quota, *l. a Titio. ff. de furt. Surd. consi. 128. num. 18. volum. 1.* declarando, ut per Mich. Grassum, tract. de success. s. legatum qu. 69. & seq. vbi referuntur tres opiniones circa tempus, quo acquiratur legatario ius vel dominium rei legata, in specie, ad differentiam eorum, quæ proficiuntur ab actibus inter viuos, ut obseruatur, passim in constituto possessorio, quod desinit operari ob incertitudinem ratione loci, & quota bonorum, *vulga. l. 3. s. incertam, vbi glo. Bar. Castr. Alex. & Ias. ff. de acquir. possess. Paris. consil. 61. volum. 1. Surd. consi. 225. num. 12. 13.* aliud, si sit certum ratione bonorum, incertum vero ratione loci, *Fab. Turret. consi. 73 num. 15. volum. 2. Bursat. consi. 8. num. 13. volum. 1.* quicquid sit in dominio, quod est iuris: aliud tamen est in possessione, in qua requiritur factum illius, de cuius commodo agitur, *l. cum heredes. ff. de acquir. possess. & Surd. consi. 300. vol. 3.*

INSPECTIO XCIV.

ARGUMENTVM.

¶ Vtrum ignorans, iuste a beneficio legis excludatur.

SUMMARIA.

- 1 Ignorans an iuste legis beneficio priuetur, distinctione aperit auctor.
- 2 Si valida renuntiatio allegationis ignorantie procedatur, renuntians ex proprio facto seipsum a legis beneficio excludit.
- 3 Secus si nulla interuenerit renuntiatio: quod exemplis firmatur, remissive.
- 4 Id ipsum in minore fauori legis renuntiante, quod in ignorante obtinet.
- 5 Ignorans statuti ut legis beneficio non priuatur.
- 6 In materia statutarum retractus, intacta manent, & illa agnati vel consortis iura, qui alienationem ignorarit; nec illi se intra annum opposuerit.

AN iuste ignorans excludatur a beneficio Legis † quæritur? Et pro resolutione distinguo.
 1 Aut præcedit † renuntiatio allegationis ignorantie, prout fieri potest, & ea quidem valide, teste Bald. ad l. qui iure militari, ff. de testam. milita. & Bero. conf. 201. numero septimo, volum. 1. & tunc contingit exclusio ex facto proprio. l. veteres, ff. de itin. actus, priuat. aut nulla adest renuntiatio, † & hoc casu non excluditur ignorans, cuius rei ponit exemplum Bero. conf. 98. num. 22, volum. 1. Alia exempla videri possunt apud Flamin. Paris. tract. de resignat. beneficio. lib. 11. quest. 4. n. 52. 53. 54. vbi agitur etiam de minore, † cui non conueniunt, quæ dicuntur de ignorante, loquitur etiam de beneficio † statuti, a quo non excluditur ignorans, sicut dictum fuit de beneficio legis. Proinde in materia retractus statutarum † manent iura agnati vel consortis, qui ignorauit alienationem, nec intra annum se opposuit, intacta & illaesa, cumulate Tiragu. de retract. lignag. §. 1. glo. 9. num. 94. & Carpan. ad statut. Mediolan. part. 1. cap. 417. num. 218. 219. quibus pro corollario adiungitur insigne Præsidis Pedemontani D. Morotii. conf. 89.

INSPECTIO XCV.

ARGUMENTVM.

¶ Vtrum iusta beneficiorum reseruatorum prætendi possit ignorantia.

SUMMARIA.

- 1 Vbi agitur de lucro prouisi, & officialium damno, ignorantia eiusmodi beneficiorum non attenditur. In aliis autem casibus dic. ut num. 4. & 6.
- 2 In mense Apostolico, reservationis ignorantia, pariter non excusat.
- 3 Eiusmodi reservatio, Ordinarii iurisdictionem imminuit.
- 4 De publice notis, probabilis ignorantia prætendi non potest.
- 5 In occulta reservatione, ignorantia allegari potest.
- 6 Regula Cancellarie probabilis non est ignorantia.

Beneficiorum reseruatorum licita an sit ignorantia, dubitatur: quare Put. Rot. Rom. decis. 363. in fin. lib. 2. considerat, † vbi tractatur de lucro prouisi, & de damno officialium, non attendi ignorantie allegationem. Similiter quoque in mense † Apostolico reservationis ignorantia non excusat, ut idem Put. notanter affirmat. decis. 361. num. 3. lib. 2. quæ quidem reservatio † tollit de iurisdictione ordinarii, Rot. Rom. decis. 46. num. 4. par. 2. in nouiss. In aliis casibus distinguitur † inter notoriam reservationem, veluti eam, quæ in corpore iuris includitur, seu quæ est publicata, & reservationem occultam. Primo igitur casu ignorantia non proficit, † quia non potest de publice

notis ignorantia allegari excusabilis, cap. 1. de postulat. pralat. arg. l. & si scisses, iuncta l. tutor. C. de admin. tuto. & Put. ex Rot. Rom. decis. 147. lib. 1. Secundo vero † casu toleratur ignorantia, Put. d. decis. 363. vbi idem de ignorantia regulæ cancellarie, † quæ non est probabilis, decernit.

INSPECTIO XCVI.

ARGUMENTVM.

¶ Vtrum ignorans se excommunicatum, beneficium aut Apostolicas possit literas impetrare.

SUMMARIA.

- 1 Ignorantia excommunicationis ab irregularitate aliisque poenis excusat, & num. 6.
- 2 Inutilis tamen est, quoad validitatem actus, in quo agitur de lucro: & cur, Intell. tamen, ut num. 8.
- 3 Diuersa est lucri & damni ratio.
- 4 Intellectus ad c. Apostolicæ, de cleris. excomm. ministr.
- 5 Occultus quiuis nec eligere potest, nec eligi.
- 6 Acta excommunicati, quando in iudicio nulla, quando uidem valida.

Ignorans se excommunicatum, † an possit beneficium & literas Apostolicas impetrare: non inanis, nec poenitenda est quæstio. Quandoquidem, quoad excusationem ab irregularitate, & aliis poenis satis operetur ignorantia, non tamen debet prodesse circa validitatem actus, † in quo agitur de lucro, quia non est par ratio † lucri & damni, qui sane est intellectus, c. † Apostolica, de cleris. excomm. ministr. ut doctè aduertit Cassador. decis. 1. num. 2. 3. 5. & 6. de prebend. vbi ulterius subiicit, quod etiam omnis occultus non potest eligere † nec eligi. Addo egregium Menoch. conf. 767. num. 16. vbi dicit, quod ignorantia probabilis excusata poena † excommunicationis seu suspensionis, & conf. 898. num. 15. & seqq. lib. 9.

Præterea omnia acta excommunicati, in iudicio producta sunt ipso iure nulla, quando de illius comodo tractatur, secus in concernentibus eiusdem præiudicium, Rot. Rom. decis. 172. num. 6. par. 2. in nouiss. Declara tamen † procedere in excommunicato notorio vel denunciato, & aliter intellige, sicuti exacte obseruauit Carolus de Grass. tractat. de exceptionibus, except. 4.

INSPECTIO XCVII.

ARGUMENTVM.

¶ Si procurator mandatum ignorans, quippiam egerit; An potestatis ignorantia actum perimat, hæc inspectione inuestigat auctor: & aptissime distinguendo decidit.

SUMMARIA.

- 1 Procurator mandati domini inscius aliquid eius nomine agens, nihil agit secundum quosdam, secundum alios secus.
- 2 Bartol. sibi ipsi interdum contrarius.
- 3 Procurator per nuntium aut literas, si certior fuerit factus de mandato domini, quando a se gesta valeant, quando non.
- 4 Nullo precedente domini mandato, vana sunt a procuratore gesta.
- 5 Longe diuersa est procuratoris ignorantia de mandato domini, a domini ignorantia circa procuratoris factum.
- 6 Et quæ sit diuersitas.
- 6 Grane est in messem alienam falcem ponere.

- 7 Ignorantia possessoris occupatorem non excusat, & cur.
- 8 Vnusquisque scire debet, id ad alium pertinere, quod suum non est.
- 9 Potestatis defectus processum & sententiam reddit nullam.
Eiusdem excessus omnia pariter infringit, ut nu. 11.
- 10 Quatuor sunt, quæ actus omnes humanos validos reddunt.
- 11 Factum ex duplici potestate, si non valet ex una, potest ex altera valere.
- 12 Ex electione iudicis, viam incompetentem eligentis, iurisdictionalis actus vitiatur.
- 13 Ancharani consilium 357. num. 2. quomodo intelligendum, remissive.

NVM actum perimat potestatis & ignorantia, si procurator mandati nescius, quicquid agat, quaeritur non inutiliter: qua in re Bart. consilio 73. num. 3. inquit, hunc procuratorem nihil agere. Idem sentit Aretin. consi. 100. colum. 2. Contrarium tamen asseruit idem Bart. & ad l. habebat, ff. de instit. actio. & Corn. consi. 264. colum. pen. lib. 3. Ideo distingui oportet cum Alex. consi. 146. num. 34. volum. 5. nimirum, si procurator sit & per literas, aut per nuntium certioratus de mandato, valeant ab eo gesta; quamvis instrumentum mandati ad eum peruenerit, nisi aduersans mandati defectum proponat, & in ea pergat exceptione, quæ personæ inhabilitatem concernit, ut not. Carol. de Grassi tract. exception. except. 4. Aut nullum reuera præcessit mandatum, & tunc procedit contraria opinio, præclarissime Crauett. consil. 398. volum. 3. Quare ignorantia & procuratoris de mandato longe diuersa est ab ignorantia domini, de procuratoris facto. Ea namque actum iugulat & perimit, nec procuratorem excusat, hæc vero dominum excusat, l. quod vulgo, ff. pro emptor. & Crauett. consi. 514. nu. 3. lib. 3. quia ponere falcem & in messem alienam graue est, l. ultima, ff. de iurisd. omni. ind. ut in simili dicit idem Crauett. consi. 498. num. 14. de ignorantia possessoris, quæ non excusat occupatorem & in terminis, l. meminerint, C. unde vi. cum ante omnia explorandus esset, ac perquirendus possessor, l. fina. C. unde vi. vbi omnes debent & scire, quod non est suum, id ad alios modis omnibus pertinere, Bald. ad l. ult. qu. 3. C. de edict. diui. Adrian. tollen. & Mascard. de probat. volum. 1. conclus. 224. num. 13. & seq. Hinc exceptio fluens a potestatis defectu processum, & sententiam reddit nullam, Vantius, de nullitatib. tit. de null. ex def. mand. cum tria & canonizent omnes actus humanos; nempe voluntas, potestas, & legitimus modus. Bald. consi. 326. num. 2. volum. 1. Bursat. consi. 392. num. 7. & seq. volum. 4. Gallia. consi. 121. nu. 26. cum seq. Additur etiã causa iusta atque honesta. Eugen. consi. 73. num. 28. ad finem vsq. Plane diuersum est in eo, & quod factum comperitur ex duplici potestate, quia, si non valet ex una, valebit ex altera, Bald. in l. 3. ff. de testam. militari; Excipitur iudex, eligens viam incompetentem, & ex qua electione vitiatur actus iurisdictionalis, cap. cum super Abbatia, de offic. deleg. sic Rot. Rom. decis. 196. par. 2. in nouissimis: vbi monet, ita debere intelligi, & Anch. consi. 357. num. 2. ita quoque; omnia nulla reddit exceptio, proueniens a potestatis excessu, Monter. decis. Aragon. 42. in fine.

INSPECTIO XCVIII.

ARGVMENTVM.

¶ Vtrum priuilegii ignorantia probabilis sit.

SUMMARIUM.

- 1 Priuilegii ignorantia, quando probabilis sit, & excuset, quando non.
- 2 Priuilegium, qualiter probari possit.
- 3 Priuilegium non præsumitur, nisi probetur.
- 4 Non sufficit, esse in possessione illius, vel quasi.
- 5 Priuilegium in corpore iuris insertum, adeo tenax est, ut per generalem dispositionem non tollatur, sed speciali opus sit derogatione.
- 6 Latissime debet interpretari: In corpore autem iuris non insertum strictissime.
- 7 Hinc priuilegia IC. concessa, circa immunitates, collectas, & alia, latissime sunt interpretanda.
- 8 Contractus mulieris iuramento non firmatur, nisi prævia probatione, de versione in eius utilitatem ex vi authent. si qua mulier, C. ad Velleian.
- 9 Non potest renuntari priuilegio trahendi reum extra forum suum, quod miserabilibus personis est concessum, & cur.
- 10 Priuilegium tacitum, quomodo inducatur.
- 11 In materia stricta, non venit appellatione priuilegii.
- 12 Inductum ex tempore, cuius intuitu memoria non sit in contrarium, probari debet cum quatuor requisitis, remissive.
- 13 Allegatio præscriptionis immemorabilis iisdem requisitis eget, ad hoc ut sit valida.
- 14 Contra quam præscriptionem non concedatur restitutio in integr. ob ignorantiam præscriptionem.

Priuilegii ignorantia an sit probabilis, disceptatur quandoque. Quocirca & oportet distingui inter priuilegium clausum in corpore iuris, & priuilegium non insertum in illo; Primo casu ignorantia non prodest, cum sit iuris portio: secundo casu adiuuat ac excusat (ut palam faciam in singulari casu, subiiciendo post examen huius inspectionis) uti ignorantia iusta; gloss. ad Authenticam, qua in provincia. C. ubi de crim. agi oporteat. Sebastian. medic. tract. de fortuit. casibus, q. 3. num. 14. Alb. consi. 141. vo. um. 1. vbi præclare edisserit, an priuilegium & requirat probationem per scripturam, vel aliter possit probari: Ratio est, quia priuilegium non præsumitur, & Rimin. iun. consi. 638. n. 38. per text. in cap. cum persona, de priuileg. in 6. Nec sufficit esse in possessione, & vel quasi ipsius; postquam præfens status non consentit, neque contradicit origini, sed est præter eius naturam. Ita Mascard. de probat. vol. 3. conclus. 1194. num. 36. cum seqq. ultra & quod tenacius est priuilegium insertum in iuris corpore, quippe, quod non tollitur per generalem dispositionem, sed requiritur specialis derogatio, l. decurionibus, C. de silentariis lib. 12. Glo. in d. authent. qua in provincia, versic. Illic C. ubi de crimin. agi oport. Surd. consi. 325. num. 8. Bart. in extrazag. ad reprim. versi. non obstantibus, num. 12. cum multis adductis per Jacob. Ben. tract. de priuileg. iuriconsultorum, part. 3. priuileg. ult. vbi etiam tradit: quod hæc priuilegia & inserta in corpore iuris, latissime debent interpretari, alia vero strictissime, & loquitur in terminis priuilegiorum concessorum Iuriconsultis, & quoad immunitatem a collectis, a Gabellis, vectigalibus, & hospitationibus militum; de qua reagemus aliquando in examine distinctionum nostrarum, vnde priuilegium Authent. si qua mulier. C. ad Velleianum. quia dicitur in corpore iuris insertum, impedit, ne contractus & mulieris iuramento firmetur, non facta probatione, de versione in utilitatem mulieris; Honded. consilio 45. volumine primo. Thesaurus decis.

- decif. 223. Nizol plena allegat. 41. quemadmodum nec
 9 potest + renuntiari priuilegio trahendi reum extra
 forum suum, quod est concessum miserabilibus per-
 sonis, quia est insertum in corpore iuris: scilicet
 in l. unica. C. quando Imper. inter pup. & vid. Nat. conf.
 590. num. 15. Thesaur. decif. 177. Vinius decif. 521. lib. 4.
 Didac. pract. q. c. 6. & 7. Diuersum plane est in priuile-
 10 gio tacito, + quod inducitur ex tempore, cuius initii
 memoria non est in contrariu, quod in materia stri-
 11 cta non venit appellatione + priuilegii, Socin. senior,
 consil. 260. in fin. volum. 2. Relatus per Mascard. de pro-
 bat. volum. 3. conclus. 1371. num. 35. Sed, vt primum est
 probatum tempus predictum cum quatuor requisi-
 12 tis, quorum + meminit Rebuff. tract. de decim. q. 13.
 num. 94. cum seqq. Paris. consil. 104. num. 121. cum seqq.
 volum. 1. & Mysinger. obseruat. 30. centur. 1. sine qui-
 13 bus + nihili fit allegatio prescriptionis immemorabi-
 lis, vbi ibidem legitur, non fit differentia inter scientia,
 & ignorantiam, immo contra talem prescriptionem
 14 non conceditur + restitutio in integrum ex capite
 ignorantia, Gabr. suis commun. tit. de prescript. conclus.
 i. num. 59. & 64. de qua realias vberius.

Sequitur Responsum Auctoris.

SUMMARIA.

- 1 Illustrissimus Cardinalis Branda, Castellioneorum
Collegium in Regia Papiæ Ciuitate a fundamentis
erexit.
- 2 Octauiani Medda I. C. laus.
- 3 Collegiis profanis & secularibus libere, sine causa, so-
lemnitate, aut ullius consensu, bona sua vendere, in
emphyteusim dare, & ad libitum alienare conce-
ditur.
- 4 Emphyteusis a seculari Collegio concessa, impugnari
non potest, ad modum inuestiturae de re Ecclesiasti-
ca facta propter Paulinam Constitutionem.
- 5 De Paulina hac constitutione, remissive.
- 6 Collegia de iure profana presumuntur, nisi Ecclesia-
stica esse probentur.
- 7 Et quid in Hospitali, remissive.
- 8 Collegium supradictumulare esse, non Ecclesiasti-
cum: variis, usque solidissimis auctor argumentis
conuincit.
- 9 Collegium Ghisleriorum a Pio V. Pontif. Max. ma-
gnificentissime erectum Ecclesiasticum est; & im-
munitate gaudet.
- 10 Collegia Bossiorum Catonis, & Marlianorum Pa-
piæ iam pridem erecta, Laicalia sunt.
- 11 Collegio alicui annexum oratorium, etiam cum cam-
panali & altari, in quo frequenter sacrum Missæ
sacrificium celebretur, immo etiam sub Sancti alicuius
tutela intitulatum, quando non sufficienter
probat esse Ecclesiasticum, & num. 16.
- 12 Ptochotrophia Collegia qua.
- 13 Priuilegia concessa non presumuntur, nisi probentur.
- 14 Priuilegiorum extrinsecus obuenientium, quæ sta-
tui rei non conueniant: iusta allegari potest igno-
rantia.
- 15 Pontificum auctoritas plerumque in Collegiorum e-
rectione ad hoc interponi solet, ne postmodum Fun-
datorem, aut eius successores poeniteat.
- 17 Proprietas, & manus iniectio, Ecclesiasticis locis vix
conueniunt.
- 18 Clausula (accedente consensu nec aliter) exami-
natur.

- 19 Limitata clausula limitatum parit effectum.
- 20 Temporis diuturnitas facit, vt consensus & superio-
ris auctoritas interuenisse presumatur, nisi contra-
rium probetur.
- 21 Ex cursu 30. annorum a bonorum Ecclesiasticorum
alienatione presumitur Sedis Apostolica beneplaci-
tum; non obstante etiam contrario scriptura aspe-
ctu, qua presumptionem posset excludere: & do-
gmatis huius ratio scitissima affertur, numero se-
quenti.
- 23 Bona Ecclesia sub hasta venire; neq. Ius Canonicu,
neq. consuetudo requirunt, ad hoc vt valida sit eo-
rum alienatio.
- 24 Quotiescunq. bona iam pridem inculta sunt, & tan-
quam derelicta, vix potest danti ea in emphyteu-
sim opponi: & euidentius, num. 13.
- 25 Ad emphyteusim, qua non sit Ecclesiastica, facile po-
test deueniri.
- 26 Clausula (& quibus dederit) in contractu emphy-
teusis apponi solet, in re Laicali: siue ea solita sit ad
linellum concedi, siue non.
- 27 Contractus emphyteutici propriam non habent natu-
ram aut regulam, sed eam tantum, qua a contra-
hentibus illis imponitur.
- 28 Longi temporis curriculum nullitatem contractuum
tuetur.
Et ope prescriptionis tuti sunt contrahentes, & num.
48. & 53.
- 29 Presidium restitutionis in integrum, Collegiis Do-
ctorum, & forte Scholarium, quando denegan-
dum.
- 30 Collegium Scholarium si alienat, & in eo aliqui ex
scholaribus minores sint, non ideo alienatio infrin-
gitur, maxime si tempora transacta, & sepius mul-
tiplicata fuerint.
- 31 Idem in Ecclesia & communitate statuitur.
- 32 Variant tamen in hoc D D. opiniones, in quibus di-
stinguit remissive.
- 33 Locatio simplex, quam non constet effectum habuisse,
non sufficit in probatione lesionis.
- 34 Transitus a temporali ad perpetuam inuestituram
vtilis presumitur, eam concedenti, & cur.
Etiam in rebus Ecclesiasticis contra nonnullorum o-
pinionem.
- 35 Calamitatum belli ac pestis habenda ratio in locatio-
tionibus & concessionibus emphyteuticis.
Et ad quot fines fiant locationes, remissive.
- 36 Contractus emphyteuticus preteritu lesionis ex reme-
dio l. 2. C. de rescind. vendit. non potest interpreta-
tas personas infringi, & cur.
- 37 Pensio in dictis contractibus non tam pro pretio &
mercede prestatur, quam ad directi domini reco-
gnitionem, contra Valasc. cuius doctrina cum con-
trariis conciliatur, remissive.
- 38 l. 2. C. de rescind. vendit. 30. tantum annorum spatium
prescribit lesionem pretendere volenti.
- 39 Protestatio in instrumento inuestiturae his verbis ap-
posita (attento quod concedentes cognoscunt instru-
mentum illis in euidentissimam utilitatem cedere,)
ad precludendam postea lesionis allegationi viam,
efficacissima est.
- 40 Probabiliter conuentiones ignorans excusationem
meretur, & num. 49. & 50.
- 41 Quando in instrumento, priuationis poena non appo-
nitur, in iacturam successorum subaudiri non
debet.

- 42 Canonis exactio, laudemiorum receptio, inuestitura renouatio, & eiusmodi actus, remissionem caducitatis (si qua ante fuisset) aperte probant.
- 43 Emphyteuta is potissimum eligendus, bene qui diu de Domino, & de re sit meritis.
- 44 Verba præteriti temporis præsens abnegant.
- 45 Pluralitas actuum vel rerum præsumi debet ad hoc, ut actus sustineatur, & falsitatis excludatur suspicio.
- 46 Semel extinctum amplius non reuiuiscit.
- 47 Falsa causa contractui apposita, si coherens sit, vel finalis contractus causa, an ipso iure contractum vitiet.
- Et quid si coherens non sit, aut finalis.
- 51 Abundans cautela non nocet.
- 52 Credulitas eius, qui viris fide dignis credit: excusanda est.
- 53 Ioan. Petrum Folpertum laudat auctor.
- 54 Sfortia Odd. Collega fuit, & auctoris compater.
- 55 Georgium Ripam grauissimum I. C. & Senatorem meritissimum affinem habere. Et olim eius se auditorem fuisse gloriatur auctor.

IN DOMINO CONFIDO.

- 1 Inclytum Collegium Castellioneorum † erectum per religiosissimum & illustrissimum, æternæ memoriæ Cardinalem Brandam Castellioneum in Regia ciuitate Papiæ, ex hæcenus deductis coram excell. I. C. D. Octauiano † Medda, diligentissimo causæ cognitore, non bene fundatam videtur habere intentionem aduersus reos conuentos, tam respectu obiectæ nullitatis inuestiturarum perpetuarum, præcipue illius, quæ fuit facta anno 1534. & alterius factæ de anno 1547. publicis apparentibus documentis: quam ex capite rescissorio ob læsionem grauem prætenfam, & ob allegatam falsam causam. Nam nullitas, quæ opponitur, ex eo potissimum deducitur, quod in concessionibus emphyteuticis desint solemnitates, quæ in alienatione bonorum ecclesiasticorum, non solitorum concedi in emphyteusim adhiberi assuescunt, & debent, veruntamen sedari potest hæc controuersia, vnica ratione fundamentali, quod collegia profana & † secularia possunt libere absque alicuius consensu sine causa, & sine solemnitate bona sua vendere, emphyteuticare, & aliter alienare valide, teste Bald. in authent. hoc ius. C. de sacrosan. eccles. & pulcre Redoan. alios citans tractat. de reb. eccles. non alien. Rubr.
- 4 27. nu. 15. nec emphyteusis † potest expugnari sub eo prætextu, quod inuestitura fuerit fulminata, seu præcipitata: prout dicitur de inuestitura de ecclesiasticis facta, *Rimin. Inn. consil. 355. num. 24. cum sequent. vol. 4. ob constitut.* quam vocant Paulinam, sic præcise iubentem, D. Menoch. *consil. 114. volum. 1. cuius † Paulinæ fit mentio apud Didac. variar. resolut. lib. 2. cap. 16. Eugen. consil. 24. doctum Nauar. Manuali confess. cap. 27. num. 199. cum seqq. Crescent. Rot. Rom. decis. 3. n. 3. de iure iuran.* Sed memoratum Collegium estulare. Igitur valida fuit vtraque inuestitura perpetua de bonis Vicqueriæ facta in Talentos, quoad effectum ne per obicem formæ non seruata retractetur.

Probatur minus assumptum ex pluribus suadentibus eum locum esse potius prophanum, quàm ecclesiasticum † præter id, quod ita de iure præsumitur, *Feder. de Sen. consil. 130. num. 2. & Gamma loquens † in hospitali, decis. 387. num. 6.*

Primo, quia per laicos gubernatum † fuit semper, & nunc quoque regitur.

Secundo, quia deputatio Rectoris fit ad tempus per seculares personas, non habita Diocæsani licentia, ergo est prophanum, *Archidiacon. de consecr. distin. 1. cap. nemo.*

Tertio, quia post foundationem pro eorum bonis soluebantur onera: & grauedines atque eorum coloni victabilesque collectabantur ante immunitatis priuilegium impetratum ab inuictissimo Imperatore Carolo V. de anno 1541. contra ea, quæ scribit Thessau. *decis. 116.*

Quarto, quia confugientes ad illud Collegium non sunt tuti a Iudice seculari, sicuti obseruatur in aufugientibus ad ecclesiam, vel iuxta ecclesiam, per spatium a iure præscriptum: de qua materia loquitur Clar. *ad §. fin. quest. 30.* non obstante contraria consuetudine: quam sustulit sacrum concilium Tridentinum, *sessione 25. cap. 5. ut aduertit Farinac. tract. crim. part. 1. quest. 28. num. 74.*

Quinto, quia conueniunt, qui vitam viuunt sub tecto eiusdem collegii, atque conueniuntur, etiam inuiti coram Iudice laico, & differentiæ decise huc vsque sunt per Iudicem secularem.

Sexto, quia caret cœmiterio.

Septimo, quia non præstat Decimas.

Octauo, quia non visitatur ab Episcopo, nec Episcopus in eo vllum vnquam ius habuit aut exercuit.

Nono, quia in eo degentes non sunt clerici, sed laici, & laicaliter viuunt, etiam quoad habitus gestationem, qua ratione scribit Berret. noster, *consil. 64.* quod collegium Ghisleriorum erectum † Pio V. Pontifice ter Maximo dicitur ecclesiasticum: & gaudet immunitate, quia ibidem degentes sunt clerici, & in habitu incedunt, quin amplius in indiuiduo, Roch de Cur. *tract. de iure patron. versic. in ecclesia, n. 12. & Lambert. eod. tract. lib. 1. part. 1. principali quest. 11. principali articulo. 14. num. 3. cum seqq.* ratiocinantes de hoc eodem collegio, attestantur non esse ecclesiasticum: sicuti dicitur de collegio Bossiorum Catonis † & Marlianorum. Igitur negari non potest, quin situlare, *ut ita nuncupatum arguit Rom. pleno consil. 477. colum. 2. & 3. Paris. consil. 34. per tot. volum. 4. & Thob. Non. consil. 61. num. 7.*

Nec obstat, si dicatur, dicto collegio esse annexum oratorium † cum altari, celebrari insuper missam, campanile esse erectum cum campana, ac fuisse intulatum sub Diuo Augustino: quoniam, ex quo nomen Diui Augustini non est in dicto loco appropriatum, nec ibi publice campana pulsatur: neque omnes indifferenter admittuntur ad missam audiendam, non potest inde inferri, dictum collegium esse ecclesiasticum, *Archidiacon. in d. cap. nemo. Abb. in cap. ult. de censib. num. 2. Felyn. in cap. de quarta, num. 13. de præscript. multisq. citatis comprobat Mascard. tract. de probat. volum. 2. conclus. 869. num. 2. cum seqq.*

Neque mutat sententiam, quod hoc idem collegium confirmatum sit diplomate Pontificio, ad alimoniam pauperum studiosorum: quæ collegia nuncupantur † ptochotrophia: quoniam de hoc non constat, † neque præsumi debet, ex quo iusta est ignorantia † priuilegiorum extrinsecus obuenientium: & quæ non conueniunt origini aut statui rei: *Ias. in lege si prius, nu. 47. ff. de non. oper. nunt.* repugnantibus potissimum tot signis longe potentioribus, quæ nullatenus permittunt sumi aliam interpretationem, quàm quod

quod dictum Collegium sit laicale: immo non sufficeret exhibere attestationem legitimam, dictum collegium fuisse institutum Papali auctoritate, nisi ad effectum, ut non possit amplius fundatorem, vel eius successores pœnitere; *Cuius Iun. consilio 20. colum. 1.*

15 *volum. 1.* quanquam sit constructum f sub nomine sancti Augustini, *ut ibidem Curt. numero 1. ex clem. quia contingit. de relig. dom. cum alia signa Ecclesiastica deficiant; Innocent. & alii in capit. 3. de relig. domib. Felyn. in dicto capit. de quarta, colum. 4. de præscript. Paris. dicto consil. 34. num. 13. Domin. Alexander cons. 9. in princip. volum. 2. & Gabr. consil. 196. num. 10. & consil. 198. nu. 1. volum. 2.* & maxime, quia scholares ibidem degentes, sunt laici, habentq; proprietatem, & manus iniectionem, f quæ loco Ecclesiastico vix possunt conuenire, *Ang. cons. 117. num. 3. Berret. cons. 3 & 4.*

16 Proponitur insuper nullitas dictæ inuestituræ de anno 1534. confectæ, ex præcipua vi clausulæ resolutionis, ibi (*Accedente f consensu Camilli Castellionei, nec aliter, &c.*) quem non liquet interuenisse. Attamen scrupulum, quem satis infestum occurrisse video, me eximenturum confido: si meminisse quis velit, quod fuit etiam dictum in antecedentibus per contrahentes, quatenus expediat, & requiratur; quod quoque repetitum censetur in sequentibus per illam dictionem, *ut supra.* Vterius dicta clausula posita tantum fuit ad irritandum in solutum dationem, eadem factam die, de melioramentis factis per Monte Merulos liquidatis in quantitate librarum, 2800. in extinctionem fictorum pro pluribus annis debitorum per Thomam, eiusque auctores de Talentis, non autem inserta fuit ad infirmandam inuestituram, & ad illum effectum fuit limitata, ibi, dum, dicitur, (*quod insolutum datio paulo ante facta per dictum D. Thomam, &c.*) Ideo limitatum f gignit effectum, vulga. *l. in agris. ff. de acquiren. rer. dom. ad not. per Rol. à Vall. consilio 7. libro tertio Clar. in s. emphyteusis, questione 13. num. quinto, cum sequenti, & Petra tract. de fideicom. quest. 8. num. 33. cum sequentibus.* Præterea ex temporis diuturnitate f præsumitur, dictum consensum interuenisse, atque confirmationem S. S. Senatus, vel superioris iuxta conuenta accessisse, cum contrarium non probetur, *l. si filius, C. de pet. hered. l. qui in aliena. ff. de acquiren. hered. l. si in lege si certis annis, C. de pactis. Ancharan. consilio 136. Alexander cons. 79. numer. 5. volum. primo. Capyc. decis. 6. Gozad. cons. 73. num. 20. cum sequenti. Sim. de Præ. loquens in vniuersitate, consil. 79. num. 12. vsque ad numerum 29. Rot. Rom. s. b. Put. decis. 365. num. 4. part. 2. eadem Rot. decis. 179. parte secundâ in nouissimis, cum argestis per Gabr. suis communibus titu. de præsumtion. conclus. 1. num. 2. & sequenti, Dom. Menoch. tractat. de præsumtion. libr. tertio, præsumt. 131. & sequenti, alter Gabr. Rom. consil. 82. per totum. volum. secundo, qui loquitur in f beneplacito*

17 Sedis Apostolicæ, præsumendo ex cursu 30. annorum, in bonorum Ecclesiasticorum alienatione, *plene Bursat. consil. 424. colum. 3. & sequenti, volum. 4.* nil certe obstante, quod facies scripturæ ostendat ipsum vitium: & conlequenter excludat præsumtionem,

18 quæ affurgit f a temporis longissimi curriculo: quoniam tripliciter soluitur ille nodus, *ex deductu per Bursat. consilio 424. num. 28. cum sequentib. volumine 4.* ultra quod post titulum, ut prætenditur, inualidum, defluxit tantum tempus, quo potuit superuenire alius titulus validus, tempusque allegatur, non in vim præscriptionis, sed ad probationem,

tituli, *Vasquius libro secundo, capitulo 65. controuersiarum. Ill.*

Promouetur rursus aliud nullitatis caput, ob omissas schedulas, ob non factam subhastationem, nō adhibitam causæ cognitionem, & propter pacta insolita, repugnantiaque naturæ emphyteusis, veluti restauri faciendi sæuiente peste, vel bello, & in casu grandinis ac pruinæ, cuius tamen nullitatis nulla omnino est habenda ratio: si quidem, nec in bonis ecclesiæ f subhastatio exigitur de Iure Canonico, neque de consuetudine, *Redoan. d. tract. de reb. eccles. non alienan. Rubr. 29. numero 8. & Simoncell. de decret. tit. de offic. iud. lib. primo, numero 60.* Præterea, cum iustissima sane causâ deuentum fuisse ad dictam inuestituram 1534. testantur ea verba, (*Attento, quod iam dudum ipsa banna reperta fuerunt, f & sunt inculta, ac zerbida: nec compertum est, neque comperitur. qui voluerit, nec velit maiori, nec pro tanto ficto, prout supra conuentum est, conducere in perpetuum, vel ad tempus*) quæ quidem verba, etsi enuntiatiua sint, tamen probant inter easdem partes, vel habentes causam, ab eis maxime: quia versamur in antiquis, & in his, qui actum poterat explicare, sine tam exacta sollemnitate, *l. optimâ, Cod. de contr. & commit. stipul. f. in l. ex his verbis, C. de testam. milit. & Dec. cons. 442. colum. 4.* Vterius cum non agatur de emphyteusi ecclesiastica, f potuit ad eam deueniri absque præuia causâ, & cum quibuscunque pactis, & cum dicta clausula cōsuetâ apponi in hisce contractibus inter prophanas f personas, (*& quibus dederit*) nec est locus distinctioni; an res essent solitæ concedi ad liuellum, nec ne; *f. as. leg. 1. num. 11. C. de iur. emphyt. Salycet. in leg. 2. num. 13. & ibi Alberic. num. 5. C. de plen. Corbul. de iur. emphyt. t. t. de cau. priuat. ob non solut. can. ampliât. 11. & limit. 1.* quia contractus emphyteuticus (si anomalus, nō habens aliquam propriam regulam, aut naturam, sed eam tantum, quam partes imponunt paciscendo. Ideo semper debet attendi tenor inuestituræ, *Roman. cons. 33. numero 1. & idem Corbul. dicto titu. Amplia. 2. num. 11. & sequenti, etiam respectu remissionis tempore belli, & epidimiæ, f. as. consilio 54. numero 1; volum. 1.*

In omnem casum curriculo tanti temporis esset sublata f nullitas omnis dicti contractus, *Bald. consil. 188. volum. 5. & Socin. sen. consil. 106. num. 6. volum. 3.* & ope præscriptionis sunt tuti contrahentes, pulcre *Corn. consil. 119. num. 27. libr. 2.* etiam absque periculo restitutionis in integrum, quod præsidium denegatur collegiis Doctorum, f ac forte scholarium, quando vnanimis contrahunt, ut legitur in dictæ inuestituræ anni 1547. instrumento, etiamsi in dicto collegio scholarium, f tunc fuisse aliquos minores probaretur & iustificaretur, non modica tempore contractus læsio, aliter quam ex propria assertionem informi, & nuda Vnde non conceditur restitutio in integrum, etiam f Ecclesiæ, vel communitati, *Purpur. consil. 49. num. 24. volum. 2.* postquam transacta sunt tempora, & quidem sæpius multiplicata, *f. as. d. consil. 54. num. 25. volum. 1. D. Odd. referens f opiniones, & distinguens suo eleganti tract. de rest. in integr. par. 1. qu. 3. artic. 12. num. 20. cum seqq.*

Minus rescissioni inuestiturarum f debet aditus patere, quoniam, etsi appareat tit. locationis simplicis præambulæ dictam inuestituram, vsque de anno 1506. collegium conuenisse cum conductore eorundem bonorum iam pridem conuerforum, de affectu

annuo librar. 160. cum appendiciis caponum, vini, & frumenti, non tamen constat, quod fuerit effectū fortita illa locatio, cum collegium nō docuerit se affectus exegisse in executionem dicti contractus. Idcirco non suffragatur d. locatio in probatione lētionis, *Gloss. in l. qui vniuersas, §. quod per colonum, ff. de acquir. poss. c. cum venissent, de restit. spol. vbi Abb. ac But. additur quoque Ang. in l. quadam mulier, ff. de rei vendicat. Purpur. consi. 488. volum. 2. Mascard de probat. volum. 1. conclus. 541. & Caroc. de locat. part. 3. titu. de acquir. poss. editionis prima.*

34 Secundo, quia transitus de temporali ad perpetuam inuestituram reputatur utilis concedenti, ob multa pericula & incommoda translata in emphyteutam, & si aliqui dissenserint, quoad bona Ecclesiastica, vt refert idem Ias. d. consi. 54. colum. fina. vol. 1. Tertio, quia inter annum 1506. & annum 1534. emerferunt plerūq; calamitates, & belli & pestis admodum graues, vt fidissimis annalibus scriptū est, ob quā infortunia equidem notissima, præcipue annis 1528. & 1529. probabiliter bona non reddebant solitos fructus, quia erant inculta: vt constat ex scholarium assertionem instrumentali: Imo ex instrumento locationis factæ, de anno 1583. dicta bona reddebant duntaxat lib. 100. pro fictu. Vnde non concludens desumitur probatio lētionis, ab illa inuestitura, etiam si foret effectuatā, sed petenda est probatio ab æstimatione rei: vel fructuum perceptione, tempore celebrati contractus, non ante, nec post, *Glo. in cap. ad aures, de reb. eccl. non alien. in cap. cum dilecti, de emt. & vendit. l. pretiarerum, ff. ad l. Falcid. l. si voluntate, C. de rescind. vend. Ias. d. consi. 54. num. 20. & consi. 55. num. 3. volum. 1. Crauert. consi. 151. Rot. Rom. decis. 37. part. 2 in nouiss. vbi etiam subiicitur: ad quot fines fiant locationes, & quid de his censendum, quæ non sunt fortitæ effectum suum.*

36 His ad stipulatur pro quarta responsione, quod contractus emphyteuticus & inter priuatas personas nequit infringi prætextu lētionis ex remedio, l. 2. C. de rescind. vend. per rationes, quas necit concludentes Ias. in l. 1. n. 75. & 76. C. de iure emphyt. Gab. suis commun. tit. de emt. & vend. concl. 1. n. 75. cū seq. Thesaur. decis. 120.

37 & Vallasc. de iur. emphyt. q. 11. n. 19. Cum pensio, & quæ soluitur, nō præstetur p. pretio & mercede, sed in recognitionem directi domini: ideo sufficit præstatio vnius denarii, *auth. qui rem. C. de SS. Eccl. et si opposita defendat sententiam pluriū nixus auctoritate, Vallasc. d. tract. de iur. emphyt. q. 11. præcipue per Cagnol. in d. l. 2. n. 203. & Pinell. 1. par. c. 3. n. 37.* Quæ tamen conciliari debent, sicuti eas concordat opiniones Gabr. suis commun. tit. de emt. & vend. concl. 1. n. 75. cum duob. seqq. iniquiens, non posse oppugnari emphyteusin, allegando deceptionē ratione habita ad verū valorem ipsius rei, secus considerata deceptione iuxta valorem iuris emphyt. cum quandoq; fiat concessio in emphyteusin, p. dimidia, interdū cum diminutione sextæ part. solitæ perceptionis, *auth. perpetua. C. de sacros. Eccl. que sane procul absunt a re nostra, cum vel nulla lētio sit probata, vel saltem insufficiens ad rescissionē.* Quinto dicitur ob stare fluxum 60. annorum, & tamen remedium, d. l. 2. C. de rescind. vend. præscribitur & spatio 30. annorum, ex gloss. Bart. Bald. & Ang. ibidem cum relatis per Gab. d. conclus. 1. num. 108.

38 Vltimo manifestissimam continet repugnantiam hæc declamatio, cum illa collegii & scholariū vnanimiter facta protestatione in instrumēto inuestituræ

anni 1547. dum & dicunt (*Attento quod cognoscunt præsens instrumentum cedere in euentissimam utilitatem ipsius collegii & c.*)

Non etiam potest infringi dicta inuestitura anni 1547. ob inobseruantiam binorum illorum pactorū in ea contentorum. Vnum, quod teneatur Thomas inuestitus, quolibet decennio suscipere nouam inuestituram, alterum arctat ad consignationem notulæ bonorum per collegium concessorum, in emphyteusin, cum suis demonstrationibus, & num. perticarum illinc ad festum sancti Martini faciendā: quoniam non constat, fuisse interpellatos successores, habentes & probabilem d. conuentionis ignorantiam, *l. qui in alterius, ff. de reg. iur. nec contra successores eius, aduersus quos in vita non fuit caducitas declarata, agi potest ad pœnam priuationis, Bero. consilio 39. num. 96. volum. 1. Bursat. consi. 91. num. 5. & 7. volum. 1. & consi. 257. num. 11. volum. 3.* Insuper nec ipse inuestitus quidem ex tali inadimplemento posset, si esset in humanis rebus, priuari, quia in instrumēto & nō est appositā pœna priuationis, ideo non debet subaudiri in iacturam eius, cui nihil potest adscribi, *vt punctualiter protulit Montepic. consi. 80. num. 2. & 3.* Tandem cessat amaritudo ista, ex pluribus actibus remissionem caducitatum, & si quæ fuissent, præ se ferentibus, atque reconciliationis inductiuis, veluti Canonis exactio, laudemiorum receptio, assensus permultis vicibus præstiti in alienationibus eorundem bonorum nunc controuersorum, & inuestituræ anni 1591. renouatio, *l. post diem, ff. de leg. commissor. l. si post moram, vbi Ias. numero 4. ff. de eo, quod cert. loc. Gig. de pension. quest. 73. Alexan. consilio 105. volum. 3. Cephal. consi. 222. Purpurat. consi. 429. num. 7. volum. 2. & late Mascard. de Claro: & aliis faciens mentionem, tract. de probat. vol. 2. concl. 915. n. 16. cum seqq. cum multis noue adductis per Monter. decis. Aragon. 5. vbi citat Clarum, Corbulum, & alio hanc materiam pertractantes.*

Denique non potest officere his conuentis, a præfato collegio præsuppositum falsæ causæ, ob narrationem in dicta inuestitura anni 1547. facientem dictū Thomam creditorem melioramentorum factorum super dictis bonis, in quantitate librarum 4000. & tamen longe minor erat summa melioramentorū; nempe 2000. tantum, iamque de anno 1534. præcesserat compensatio cum tot fictis, dicto collegio restantibus per modum insolutum dationis: Etenim difficultas hæc declinatur pluribus mediis. Primum est, quia expositio melioramentorum fuit facta non ad finem, vt Thomas ille tunc temporis esset, adhuc creditor dictæ summe, sed & certiores redderet scholares ibidem congregatos, de bonificationibus dictorum prædiorum opera sua, & industria maiorum suorum factis, nec in hoc fuit euentitus, quia meliorata fuisse dicta bona sumtu suo, & antecessorum suorum comprobant documenta in actis exhibita: Et ista fuit æquissima ratio ab eodem Thoma proposita, vt collegium animaret ad sibi, vt benefactori, ac benemerito concedendū bona in emphyteusin, equaderetq; & notam ingrati animi, præferendo ipsum Thomam, quibuscunq; aliis in emphyteusi ex dispositione, *c. ad aures, de reb. eccl. non alien. Capyc. decis. 103. Bar. & Doct. in l. si mihi, & Tuiro ff. de verb. obligat. Alciat. consi. 27. num. 4. libro primo, notanter Mazzat. consi. 16. & Rip. de Remed. præseruat. contra pestem, num. 265. cum seqq. Rot. Roman. decis. 360. numero 4.*

eum seqq. part. 1. in nouissimis, Ruyn. consil. 157. num. 13. & 14. volum. 1. atque Sim. de Prat. consil. 109. num. 18. & sequenti.

Secundum est, quia d. narratiua emanauit, vt planius intelligeretur, quomodo ea inuestitura anni 1547. esset proficua collegio, non tantum in augmento affectus, sed etiam in annullatione pacti super restauero in casu belli, pestis, grandinis & pruinæ, & illius de non amouendo emphyteutam a possessione, nisi solutis integre meliorationibus, non autem expressit ipse Thomas dicta verba in fraudem d. collegii, cum semper in d. narratiua fuerit usus verbis præteriti temporis, & quod abnegat præsens, ibi, *scholares erant obligati, &c.* Ergo non sunt, *ad not. in lege, siue possidetis, C. de probat.*

Tertium est medium, quia ab anno in solutum dationis dictorum melioramentorum, vsque ad annum 1547. effluerunt anni 15, quibus potuit verisimiliter dictus Thomas alia melioramenta facere, præter compensata, & ita præsumi debet pluralitas factuum, vel rerum ad excludendam falsitatem, ad inducendam probationem, & ad actum sustinendum, *Barto. in l. 1. §. si quis neget, ff. quem ad testam. aper. late Ruyn. consil. 51. num. 20. volum. 5. cum cumulat per Surd. consil. 173. num. 44. volum. 2.* Et hanc interpretationem habet pactum positum in d. inuestitura 1547. ibi.

Item si dictus fictibilis cessauerit, seu eius heredes cessauerint in solutione ficti per biennium continuum, cadat ab omni iure & commodo præsentis inuestituræ perpetuæ, & ab omnib. melioramentis existentibus super dicta possessione, & factis, tam per ipsum Thomam, quam per eius antecessores. Nam hoc pactum non infert falsam causam, quia possibile est, alia ex post fuisse facta melioramenta, nec retribuit dictum pactum Thomæ ius aliquod in melioramentis antiquis, per compensationem extinctis: cum semel extinctum non reuiuiscat & amplius iuribus notis: potiusque vitatur pactum ipsum, in ea parte melioramentorum antiquorum: præcipue, quia ille casus nunquam euenit, quia quod vitietur ipsa inuestitura, veluti obseruatur in aliis pactis inutilib. seu extraneis a natura actus, quod de agit *Ias. d. consil. 55. num. 8. & seq.*

Postremo occurritur eidem dubitationi per doctrinam Bar. & aliorum, in l. damus, ff. de conduct. indeb. *Bald. in rub. C. de constit. pecun. in l. nec apud. C. de hered. instit. ac Ferrar. in for. sent. diffinit. §. 1. num. 11. vbi concluditur, quod si falsa causa adiicitur in contractu: & est coherens, vel finalis causa contractus, & non vitiat ipso iure contractum: sed si fuerit processum ad solutionem, vel ad promissionem ignoranter, conceditur repetitio: sed si causa falsa non fuit coherens, seu finalis contractus celebrati, validus est, neque retractari potest, sed d. commemoratio melioramentorum non pertinet ad causam finalem d. inuestituræ, imo potius præ se fert causam impulsuam, arg. not. per glo. in l. si mulier dotem, C. de iur. dot. & plene D. Menoch. de præsumptio. lib. 4. præsumpt. 24. Vt fileam taciturnitatem tanti & temporis, quæ os præcludit Rectori & Scholaribus, ne possint venire contra d. inuestituram, etiam si falsam contineret causam finalem contractus celebrati, id quod certe non est, nec vnquam demonstrabitur in veritate, cessante omnino restitutione in integrum, quæ ex tutiore, & magis communi Doct. sententia non datur aduersus præscriptionem quadragenariam. *Sim. de Prat. consil. 74. num. 14. Thesaur. abunde decis. 133. & 134. & Honded. consil. 83. num. 66. ma-**

xime non subsistente enormissima læsione, vt supra.

Ex quibus fit perspicuum de optimo iure reorum conuentorum, quorum vniuersa substantia mox reuocatur in tantum discrimen, per agentes d. collegii, quod propterea deberet resilire ab incepto itinere, cum insuper non doceat de illius fundatione in forma probanti, per quam constare possit, de illius ordinibus in contractibus ineundis, quorum ignorantia fuit & probabilis, & debuit excusare d. Thomam, cum non sint relati in volumine statutorum vniuersaliū. *Crau. consil. 442. num. 9. vol. 3. & Rim. iun. consil. 358. num. 27. vol. 4. vbi loquitur & in fortiorib. terminis. Proinde ignorantia & priuilegii, post fundationem eiusdem collegii impetrati, non sinit præsumi malā fidem in inuestitis, ex eo, quod susceperint emphyteusim d. bonorū, sine forma requisita, in huiusmodi concessionibus instar alienationum, veluti in simili concludit Cor. consil. 206. col. si. vol. 1. Et in hisce terminis respond. D. Menoch. consil. 635. num. 5. cum seq. lib. 7. Esto, quod ex abundantia seu ad eorum scholarium suggestionem adhibitus fuerit exinde Vicarius Episcopalis, & Prior monasterii S. Augustini, & vterius præcesserint tres tractatus, per quæ omnia non potest negari, quin plenius & cautius fuerit consultum antedicto Thomæ, cum geminatas habeat inuestituras. Passimque circumfertur, quod & abundans cautela non nocet, & credulitas dicti Thomæ, non debet esse ei perniciofa, quia credidit & personis fide dignis, *ad not. per Iaso. in l. 1. col. penul. ff. de eo, per quem fact. erit, nec per secundam inuestiturā censetur derogatū iuri prouenienti ex prima, Alciat. consil. 28. m. 3. lib. 1. Ex quib. fit collectio ad fauorem reorum conuentorum, pro & quibus etiā, si res turbida foret, pronuntiandum esset, cū sint possessores diutissimi, & quasi antiqui ex Reg. c. cum sunt partium, de reg. iur. in 6. cum adductis per D. Menoch. consil. 694. num. 11. cum seq. volum. 7.**

Costa inter 7 C. minimus ad laudem Clementiss.

FOedere tandem transactionis, fuit hæc inter partes lis sedata; sedulitate (opinor) ornatiss. I. C. Io. Pet. Folperti, eiusdem Collegii Aduocati, nec non Vespertini in patrio hoc Gymnasio, secundo de loco interpretis! Ex quo quidem priusquam primarium hoc Canonicum suggestum indignus conscenderē, antequam quadriennium profitebar, vna cum celeberr. & numericis omnibus absoluto Collega & meo & compatre amantissimo, Dom. Sfortia Oddo. Cum prius Collegam habuissem Georg. Ripam & I. C. grauissimum, cuius olim assiduus auditor fueram. Vnde, si quid in iure profeci, id omne illi vni refero acceptū, mihiq; (quod æternum glorior) affinem vnice colendum; nunc vero in supremo Mediolanensi Senatu, Senatorum ordine dignissime cooptatum:

INSPECTIO IC.

ARGUMENTVM.

¶ Vtrum propter instrumentum, vel quippiam aliud de nouo repertum, liceat mutare propositū, quid post sententiam, & post transactionem, an & quando liceat hanc ob causam factum proprium impugnare:

SVMARIA.

i Propter instrumentum vel aliam quampiam probationem de nouo repertam, licet & propositum mutare, & proprio facto contrahere.

- Et quid si sententia lata sit, vel transactum fuerit.*
- 2 *Quot modis instrumenta de nouo dicantur reperta, remissive.*
 - 3 *Et quid post sententiam aut transactionem bona fide factam, vel laudum emologatum.*
 - 4 *Laudo emologato vera censetur facta transactio.*
 - 5 *Dubia inter I.C. questio, quando instrumentorum ignorantia allegari possit, sub pretextu de nouo illa reperta fuisse, post transactionem, rem iudicatam, seu iuramentum decisuum, beneficio restituitur in integrum ex generali clausula deciditur scitissima distinctione. num. seq.*
 - 7 *Priuelegiati, uti sunt minor, Ecclesia, Fiscus, Vniuersitas, ex sola iniuriam suorum omissione restituuntur: nedum ex instrumentis nouiter repertis.*
 - 8 *Contrarium prorsus in priuatis personis, que instrumenta de nouo fuisse reperta, probare debent, & diligentiam se omnem adhibuisse in prima instantia, ut illa adinuenirent.*
 - 9 *Non sufficeret instrumenta domi nouiter reperiri: & cur.*
 - 10 *Assenerantis se noua instrumenta inuenisse iuramento precipue creditur.*
 - 11 *Qui iuste fuit impeditus, ne suis posset uti instrumentis, & in eo non probetur negligentia, iuste petet se restitui: limitatur tamen num. seq. remissive.*
 - 13 *Regula que in integrum ex generali clausula aduersus rem iudicatam restituit, in reo duntaxat, non autem in actore locum habet.*
 - 14 *Instrumenta de nouo reperta, manifesta esse debent; & ex iis immediate lesio probari, alioqui non succurritur ea producenti.*
 - 15 *In hoc dogmate Crauett. a Curt. Iunior. dissentientem, conciliat auctor.*
 - 16 *Pratendens instrumenti ignorantiam, cuius potestatem habebat, non auditur.*

1 **P**ROPTER instrumentum, vel quidpiam ꝑ aliud de nouo repertum, licitum est, mutare propositum, etiam impugnando factum proprium, nil obstante conclusione in causa, dummodo producat ante probationem sententia, late Alb. cons. 9. num. 30. cum seqq. volum. 1. Instrumenta autem de nouo reperta, dicuntur quatuor modis, Alb. d. loco, num. 34. Atqui post sententiam plane diuersum ꝑ esse non semel obseruauimus, & precipue post transactionem bona fide factam, vel post laudum emologatum, ꝑ quod est vera transactio, Dec. cons. 630. & in puncto Alb. cons. 291. volum. 2. Quare probabiliter ambigitur, quando ignorantia ꝑ instrumentorum possit adduci sub pretextu, quod de nouo reperta fuerint post transactionem, rem iudicatam, seu iuramentum decisuum: auxilio restitutionis in integrum, ex clausula generali: alioqui obsisteret tex. in leg. sub pretextu, C. de transaction. in l. sub specie, C. de re iud. l. admonendi, ff. de iure iur. & cap. inter monasterium, de re iud. sicuti aduertit Soc. Iun. consil. 148. num. 158. vol. 1. optime Gabr. suis communibus tit. de restit. in integrum. conclus. 2. & abunde D. Odd. tract. de restit. in integrum. quest. 73. Id ipsum explicat D. Peregr. cons. 73. nu. 23. cum seqq. ubi distinguit inter ꝑ priuelegiatos, ut in minore, Fisco, & Eccles. Vniuersitate, & huiusmodi, qui restituuntur ꝑ ex sola omissione, etiam si non sint nouiter reperta instrumenta, & inter ꝑ priuatos, qui inuentionem de nouo debent probare, & diligentiam factam in prima instantia, pro habendis instrumentis & iuribus. Vnde

non sufficeret, ꝑ si inueniantur in domo, Curt. Iun. consilio 18. colum. secunda, in quo precipue creditur iuramento ꝑ asserentis, de nouo adinuenisse, iuxta deducta per Seraphin. de iuram. priuileg. 38. cap. final. qui matr. accus. non poss. Alban. consil. 222. numero 29. volumine 2.

Ampliat in eo, qui iusto impedimento detentus, ꝑ non potuisset uti instrumentis. Nam cessante in eo negligentia, is iuste peteret restitui, Castren. ad d. l. admonendi, nu. 20. & Peregr. d. cons. 73. nu. 26. ubi limitat, quando vrgeret presumptio scientia, contra allegantem, se de ꝑ nouo inuenisse, nisi forte efficacioribus, & prastantioribus probationibus tueretur nouam scientiam. vulgato Crauett. cons. 129. in fin. & Decius consil. 195. colum. 3. Declarantur predicta tribus modis, in primis ex Curt. Iun. d. cons. 18. num. 2. constanter probante; quod Regula, volens dari restitutionem aduersus ꝑ rem iudicatam ex clausula generali, habet locum, duntaxat in reo, non in actore, Surd. decis. 4. num. 2. & 5. Secundam arripio declarationem ex Alb. d. consilio. 291. num. 6. ubi exigit de mente Ias. quod huiusmodi instrumenta de nouo reperta, ꝑ nullam patiantur disputationem, ita ut instrumentis de nouo repertis immediate probetur lesio, & docte Hondded. cons. 27. num. 38. volum. secundo. de qua re dicam congruentius inter nostras distinctiones, precipue ad conciliandum Crau. ꝑ cons. 408. num. 30. volum. 3. qui dissentit a Curt. Iun. d. cons. 18. Rursum declaratur & tertio quidem loco, ut non procedat, quando non esset verisimile, aut non rationabile, aut minus probabile, id, super quo prastaretur iuramentum: idem Alb. cons. 698. num. 3. volum. 4. veluti in pratendente ignorantiam ꝑ instrumenti, cuius potestatem habet, Gilken. de prescription. par. 2. membr. 2. capit. 2. numero 125.

INSPECTIO C

ARGUMENTVM.

In casibus, in quibus ignorantia presumitur, illa expresse est alleganda.

SUMMARIA.

- 1 *In casibus, in quibus probabilis sit ignorantia, eam nihilominus expresse allegari oportet, ex solida lectissimorum auctorum doctrina.*
- 2 *Creditor, qui debitorem suum tanquam fuga suspectum, petit in carcerem detrudi, cautissime agat, si allegarit id, se debiti contracti tempore, prorsus ignorasse, & cur.*
- 3 *Iuris presumptiones allegande sunt, & quidem in termino ad probandum assignato, quotiescunque in ipsa petitione non includuntur: sin minus interdum, ne a iudice quidem suppleri possunt.*
Et an index in quouis facto supplere possit.
- 4 *Presumptio debet allegari scientia ex vi oppositorum regule.*
- 5 *Perplexitas seu obscuritas facti idem efflagitat, & in quibus id potissimum casibus, ex Gilkeniogravissimo I.C. declarat auctor.*
- 6 *Ignorantia in facto alieno non presumitur in fauorem actoris.*
- 7 *Presumptio, qua proprio ex facto manat, non autem qua ex alieno, allegari debet.*
- 8 *In interdicto retinende vel recuperande possessionis, sub presumptione eiusdem continuata, allegasse se de presenti possidere plurimum profuerit.*

Materia

5 *Materia l. siue possidetis, C. de probation. varia multorum doctrina declaratur.*

10 *Si multarum urgeat presumptionum concursus, quarum una ad malum grauius tendat, alia ad minus; tunc ut malitia excludatur suspicio, ignorantia quidem praeualeat coniectura; sed hanc adhuc allegari tutius fuerit.*

11 *Notarius non obseruans solemnitates actui valide explicando necessarias, si spectata fuerit fidei, parti tantum ad interesse tenetur, sin minus extraordinaria, iudicis arbitrio, poena coercetur.*

Et hac quidem questio cum sit facti, ex variis debet coniecturis desiniri.

12 *Pauli Belloni laus.*

13 *Notarius qui in forma testamenti ex industria peccat, poena falsi plectitur.*

14 *Statutum de erroribus notariorum corrigendis (quale est illud Papiense sub rubr. 152. in cuius libris, quod sub hoc numero considerat auctor) non porrigitur ad testamentum ex solemnium defectu nullum.*

15 *Et quando in aliis instrumentis ex varia multorum doctrina aperitur.*

16 *In donationibus, cessionibus, & eiusmodi contractibus, si aliqua verba non omittenda omiserit Notarius, praeter poenam annalis ab officio suspensionis, ad damnationem quoque parti reparanda in Mediolanensi dominio tenetur.*

1 *In casibus, in quibus praesumitur ignorantia; ea est expresse alleganda, sic Salycet. ad l. 1. num. 2. ff. ad Maced. & Ias. ad l. cum quib. in 1. lectur. num. 25. ff. si cert. pet. relati per Sebast. Med. de casib. fortuit. qu. 3. n. 6. & Alex. ad l. qui bona, §. de illo, num. 3. ff. de damn. infect. definiunt in notabili argumento creditoris intendentis, facere capi debitorem suspectum de fuga, & etiam tempore contracti debiti. Nam debet esse cautus, ut alleget semper, se ignorasse debitorem tempore contracti debiti fuisse suspectum, & esse huius malae conditionis, cuius nunc est, quia, inquit Alex. ibid. dato, quod ignorantia creditoris praesumatur, tamen semper requiritur, quod pro illa parte allegetur; iuxta sextum in l. si adulterium cum incestu, §. iudem Pollioni, ff. de adulter. quae, teste Alex. ibid. sunt notanda in praxi: euidentissima dicitur ratio esse, quia iuris praesumptiones praesumuntur allegari debent, & quidem in termino ad probandum assignato, ubi ex vi petitionis non resultent, D. Menoch. conf. 516. num. 9. alias non allegatae per partem, quandoque etiam post conclusum in causa, suppleria iudice non possunt; Magon. sub Rot. Lucens. decis. 27. nu. 19. 52. quia iudex non potest supplere in facto; etiam si constet iudici, ut iudici, quando requiritur petitio vel exceptio, nisi in certis casibus, de quibus Bal. ad l. unicam, C. ut quae defuncti aduoc. Marfil. tracta. de bannit. in verb. iudice, & apud Carol. de Grass. tract. de except. latiss. agitur. except. 10. num. 6. cum seqq. Sic ex virtute & Regulae oppositorum, allegari debet scientia praesumpta, ut profit, Crauet. consil. 201. n. 30. & Magon. sub eadem Rot. decis. 77. num. 13. Amplificatur quoque & in perplexitate, seu obscuritate facti: in his potissimum casibus, in quibus vicem tituli sustinet, ut quando titulus conueniens est coniunctus, iuxta notabilem animaduersionem Gilkeni tract. de usu. cap. & praescript. part. 2. memb. 1. cap. 2. num. 24.*

Fallit, quoad actoris commodum seu gratiam, quia

quibus casibus praesumitur ignorantia in facto alieno, non procedit in gratiam actoris, §. non solum, Inst. de legat. & hoc monet Crauet. consil. 693. nu. 4.

Accedit quoque solemnitas declaratio, quam suppeditat Rot. Rom. decis. 80. num. 11. cum seq. par. 2. ubi illa praesumptio debet allegari, quae descendit ex actu proprio, non illa, quae descendit ex actu alieno; Ibi-que expenditur, quomodo, qui vult se iuuare in interdito & retinenda vel recuperanda praesumptione continuatae possessionis, debeat allegare se de praesenti possidere, per text. in l. siue possidetis & C. de probat. cuius materiam locupletauit Gabr. suis commun. tit. de praesumpt. conclus. 10. D. Menoch. praesumptio. 64. libr. 6. & Mascard. de probat. conclus. 1195.

Sublimitabis aptissime, quando vrgeret concursus praesumptionum, quarum una tenderet ad malum grauius, alia includeret minus malum: tunc praeualeat coniectura ignorantiae & erroris: ad excludendam malitiam, quae ignorantia debet allegari, veluti in notario & non obseruante solemnitates ad actum valide explicandum requisitas: qui si sit spectata fidei, tenetur duntaxat parti, ad emendandum interesse, l. fin. C. de Magistr. conuen. de quo inf. alioqui etiam poena extraordinaria arbitrio circumscripti iudicis, mulctari potest, D. Menoch. de arbit. iud. casu 370. Duaren. tract. de testam. cap. de testam. in scriptis: ubi subiicit hanc esse quaestionem facti quae ex variis coniecturis est definienda: Atque ita resoluit Graecarum & Humaniorum literarum scientissimus Paul. Bellonus Valentinus, vigilantissimus ante auditor meus, nunc vero in hoc ipso patriae meae Gymnasio, legum interpres doctissimus, in elegantissimo suo, quem nuperime in lucem emisit, de testamen. ordinand. tract. ad §. sed cum paulatim a num. 54. ad finem usque, ubi egregie, (ut semper) casum excipit omissae per tabellionem solemnitatis in testamento, cum lex in tam arduo & ponderoso negotio imponat notario in forma peccanti poenam falsi, & ut perspicue habetur in l. iubemus, C. de testam. sicuti etiam speciale est, & ut statutum de erroribus notariorum corrigendis: quale floreat in inclita patria mea, rubr. 152. in civilibus non pretendatur ad testamentum nullum, ex defectu solemnium; Bero. consil. 5. num. 4. volum. 2. Immo nec in aliis instrumentis, quando error est in omittendo formam: secus si consistat error in apponendo formam, aliter Bart. & Dee. in l. si librarius, ff. de reg. iur. Bald. in l. Imperator. ff. de stat. hom. Bero. d. consil. 5. num. 10. & Grat. consil. 16. lib. 1. dummodo petatur correctio ante litem contestatam, praclare Maluas. consil. 45. nec defunt vberissimi fontes: quibus potest sitim explere lector cupidus, intellige materiam similis statuti, de erroribus notariorum corrigendis, veluti Paris. consilio 61. volumine 3. Menoch. praesumpt. 79. cum sequenti, libr. 2. Mascard. de probationib. volum. 2. conclus. 644. Fran. Marc. decis. 745. par. prima, Rot. Florentin. sub Magon. decis. 57. num. 44. cum sequenti bus, & Asin. de execution. §. 5. cap. 50. quae diligentissime sunt adnotanda etiam propter donationes & cessiones apud nos requirentes formalitatem quandam iuramenti: quia si quae verba notarius omiserit, non euadet poenam annalis saltem suspensionis ab officio, & refectiones damnorum, sic enim, ut audio, cantant ordines.

Finis Inspectionum.

A V C T O R

BENEVOLO LECTORI,

Hactenus generali eorum terminorum cognitioni vacauimus, e quibus tractatus hic noster, consurgit, quos censores quasdam praefiximus, & ut inde felicius inspectiones praemissa centena prodirent, loco priore examinare atque expedire, nobis cura fuit. Ipsorum enim ignorantia (ut supra tetigimus) nullo negotio occludere poterat, quae iis ipsis comprehensa, & consignata fuissent: adeoque obstruere aditum propositarum inspectionum, ut vix ad fores ipsas peruenire, aut certe in ipso versari vestibulo daretur plerisque: quare, ut penetrari penitus posset eisdem inspectionibus, num. centum praemissa conclusimus; & in eis iuxta terminorum subiecta materiam, seriemque propositam, casus non in theoria modo incundos, verum in ipsa praxi frequentes, complecti studuimus, quos nec facile ex vastissimo legum Oceano, vel scribentium innumerosa phalange, censylua incidua, foret excerpere. Nullatenus ab ipsis iuribus, aequitate eorum, quam vim, vigorem, animamque legis sciunt Iureconsulti, mentis aciem quale qualem deflectentes, ut qui cum multis sentimus, aequitate sublata, leges ipsas necesse esse emortuas concidere, cum per aequum & bonum spirare legem nemo possit ambigere, ex eo praesertim, quod praesto est, & complectitur equitas, quibus lex cauere plerumque non valuit.

Et quoniam pollicebamur etiam attexere distinctiones quingentas, in quinas secundas centurias, quibus pariter, quae frequentius faciunt, & ad scholasticum studium, & ad quotidianum usum forensem, (in quo utroque plures iam annos exegimus,) binas duntaxat in hoc vigiliarum nostrarum, quae praelo subicerentur, libro primo duximus adscribendas, tribus aliis centuriis reiciendis in alterum librum, quem (ubi Christus seruator noster affuerit) iam concepimus, propediem etiam typis committere. Nam eos hic suscepimus casus agendos, & pro virili discutiendos, quibus libri huius propositus titulus, (aut sciebat, aut ignorabat) adaptari possit apposite. Igitur rei ut accingamur, ad primam calamum distinctionem deducimus, quae erit circa eum, qui arborem plantat.

DISTINCTIO I.

ARGUMENTVM.

- ¶ Arbor impendens ædibus vicini, & scilicet exsinuans, ut eius rami vicino sint infesti, non potest auelli; si sciente vicino sit plantata. In ignorante autem adhuc distinguit auctor. Et distinctionibus nonnullas quaestiones miscet.

SUMMARIA.

1. Arborem plantans in solo proprio, & vicino contiguo; tenetur eam vicino postulante auellere: nisi tantum inter utrumque spatium intercedat, quantum ex l. fin. ff. Fin. regund. praescribitur, & num. 22. limit. ut num. seq. & num. 18. & 23.
 2. Quid ignorantia vicini arborem in praedictum suum plantari nescientis, aut eiusdem non oppositis, scientia operetur, remissive.
 3. Vicinus, qui arborem vicini passus sit 40. annis ex crescere, non auditur, elapso tanti temporis spatio, si petat eam auelli.
 4. Quid, si arbor vicini, in vicini agrum radices naturaliter agat, an vicino arborem propria auctoritate extirpare; aut radices, quae in fundo suo excreverunt, amputare liceat.
- Et quid si domus fundamenta corrodant, num. 20.
5. Arbor largo modo accepta etiam eam comprehendit, cuius radices exaruerint: stricte accepta non, ut num. 10. & 11.

6. Vincentii Carocii Tudertini laus.
 7. Arbor putrescens, & domino soli inutilis, & vicino nocere praesumitur.
 8. Umbra quid.
 9. Arbor radices suas ad quot usque pedes dilatare praesumatur.
 11. Arbor excisa, an dici possit arbor. An vero ea tantum quae sit radicata.
- Super quo quatuor insignes casus proponit.
12. An & quando usufructuarius possit ad fundi reparationem, eiusdem arbores obtruncare.
 13. Arboribus vi tempestatis aut ventorum auulsis, alias in earum locum sufficere, non tenetur usufructuarius.
 14. Immo is uti potest ad usum, non autem vendere.
 15. Quod tibi non nocet & alteri prodest, facile debet concedi. Declaratur multis tamen modis, remissive.
 16. Rem non habere, & inutilem habere, paria.
 17. Uxor virum habens inutilem, miserabilibus personis annumeratur.
 21. Arbor pendens super vicini aedes auellenda est.
 24. Dispositio l. fin. ff. Fin. regund. locum habet, tam in rusticis, quam urbanis. Tempera tamen, ut num. seq. licet hac doctrina plerisque Doctoribus non probetur.
 26. L. ult. ff. fin. regund. quando locum habeat.
 27. Pes quis dicatur.
 28. Alliprandus Rex Longobardorum, unde sic dictus.
 29. Digni, e quibus constat pes, quomodo accipiendi, remissive.
 30. Francisci Leonis Vicarii Curia Episcopalis Vercellarum laus.
 31. Passuum mensura quot pedibus constet, remissive.
 32. Intellectus ad c. sicut antiquitas, 17. q. 4.
 33. Vicini qui intelligendi sint, praesertim in statuto Papiensi. 25. De compromissis faciendis inter vicinos.
 34. Quid autem de vicino propria auctoritate succidente arborem non infestam.
 35. Et quid in conductore.

Arborem plantans in solo proprio & prope solum vicini, seu e regione vicini, non dimisso spatio, de quo in l. fin. ff. fin. reg. tenetur tam extirpare ad postulationem vicini, *Vinnus decis. 442. lib. 2. gloss. 1. in l. prima, c. de interd. & Fran. Mar. decis. 501. par. 1.* nisi probetur plantata & sciente, & non contradicente vicino, teste Gloss. in l. Moeniana, c. de ad. f. priuat. Capoll. & Corn. relati per Neniz. consilio 58. ubi distinguit inter vicinum ignorantem huiusmodi plantationem: & scientem, nec quicquam opposentem: eo magis, si agatur de planta annosa, veluti si & passus sit quadraginta annis plantam excreverentem, pullulantem atque germinantem, sic plane *Surd. consilio 233. num. 6. velum. 2.* Quid si & in fundo tuo plantata radices in meum naturaliter ageret? Sane non ideo possem illam propria auctoritate auellere: radices autem illius, in meo quae fundo pullulāt, amputare possum: nisi solo tibi nocendi animo ad id moueret, leg. fluminum, §. fin. ff. de damn. infect. secus si sola ratione domini, possessionis, & commodi mei, facit doctrina Bartoli ad leg. hoc ed. lto, §. nuntiatio. ff. de non. oper. nuntiatio. Fortiusque arrogat locum memorata assertio in arbore, cuius radices iam exaruerint, cohaereant tamen terrae, & cum adhuc arbor large tamen loquendo nuncupetur; per textum in lege tertia, §. ideo ff. arbit. furt. casarum, quem expendit Salycet. in l.

in l. 2. in fine. C. ut infra certum tempus. & noue Caroc.
 6 insignis † me hercule I C. decis. 106. nume. 17. potissi-
 7 me, quia reputatur inutilis domino soli, † & nociua
 vicino, tum respectu vmbre, vt plurimum infestæ,
 8 quæ nil aliud † est quam aer sole carens propter ali-
 quod corpus densum obiectum. Tum etiam ob te-
 nacitatem radicum, Rot. Flor. Teste Magon. decis. 6.
 ac Vinius d. decis. 242. libro 2. Vbi arbor præsumitur
 9 extendere radices † per quindecim pedes, cum agge-
 stis per Mascard. de probat. vol. 1. concil. 127. Proprie
 enim & strictè loquendo arbor tunc proprie arbor
 10 dicitur, cum ex radicibus, quas in terram egit, alimen-
 to vegetatur, nec putrefacta est. d. l. 3. §. 1. & l. 4. ff. Ar-
 bor furt. Caesar. Quod si a terra fuerit succisa, vt anime
 vegetatiue, & formæ substantialis expers, non tam ar-
 11 bor, quam lignum, aut materia ædificio parata dici-
 tur, † l. ligni. ff. de Legat. 3. Nam arbor stans, & quæ ra-
 dicibus solum est complexa, non venit appellatione
 ligni ex vi verbi, nec ex veterum auctoritate: immo
 tanquam terræ affixa dicitur quid immobile, licet
 aliter se habeat communis vsus loquendi, quo inspe-
 cto venit appellatione ligni, Fed. Scot. consil. 7. numero
 16. cum seqq. libro 3. Tom. 1. & Bursat. consil. 70. numer.
 16. volum. 1. Circa cuius arboris sensum 4. (vt nunc
 succurrunt) casus subiicio. Primus quoad acquisi-
 tionem in gratiam domini soli; & tunc illa dicitur
 arbor proprie, quæ radices agit viuas, §. si Titius, cum
 §. seq. Insti. De rer. diuis. ibique elegantiss. & exactissimo
 stylo Gulkenii. Secundus quoad coercendos ramos, &
 eorum amputationem, & tunc etiam dicitur arbor,
 licet eius radices exaruerint: ideo habet locum di-
 stinctio, d. l. 3. §. ideo, ff. Arbor. furtim ca. ar. Tertius
 quoad pœnæ incursionem ex ipsa incisione, veluti in
 vsufructuario, & tunc non dicitur arbor, quæ iam ex-
 aruit, l. arbores, & l. arboribus, ff. de vsufructu, & l. arbo-
 ribus, ff. de contrah. emt. Vltimus quoad translationem
 domini, & tunc attendetur signatura etiam arbo-
 ris, præsentè domino facta, nec tamen refert an arbor
 viuat necne: quasi signatura fungatur vice traditio-
 nis, quæ transferre solet dominium, l. traditionibus. C.
 de pact. l. quod sine que. §. materia ibi (videri autem tra-
 bes tradita; q. ias emtor lignasset ff. de peric. & com-
 mod. rei vendit. Quamquam aliud sit in vino, si doliū,
 12 in quo asseruatur, sit obsignatum, l. 1. §. si dolum. ff. de
 peric. & commod. rei vendit. Huc quoque † pertinere
 posset, quæstio illa, an Arbores possint ab vsufructua-
 rio, ab emphyteuta a vasallo, a restituere grauato, vel
 a quouis alio habente vtile dominium, ad fundi re-
 parationem succidi; quæ distinctione pariter decidi
 potest.

Aut n. fundus ex tali incisione deterior redditur,
 & non potest, l. cetera. §. sed, & si quis. de legat. 1. Ma-
 xime si ad pompam ædificare velit, l. æquissimum. §. &
 si forte. ff. de vsufructu.

Aut fundus redditur pretiosior iuxta illud Poetæ,
 Nocent & frugibus vmbra, & tunc licita est huiusmo-
 di incisio. Idem, vbi ex tali materia fulciantur ædes ru-
 entes, iam destinatae fructibus colligendis, vel si noua
 construantur ædificia, vel pro refectione villæ, vel re-
 rum illius, l. diuortio. §. si fundum. cum seqq. ff. sol. matrim.
 cum multis allegat. per Feder. Scot. consil. 12. n. 21. 22. & 23.
 lib. 5. Tom. 2.

Aut arbores sunt vetustæ, & alias consimiles in ea-
 rum locum sufficere vult vsufructuarius, & potest ex
 l. in fraudem. §. conductor. ff. de fur. Fisc. l. agri. ff. de vsu-
 fructu.

Nisi forte vi tempestatis, † aut ventorum fuissent 13
 auulsæ, tunc enim nō tenetur alias sufficere, l. arbores,
 in princ. ff. de vsufructu. Imo eo casu † his ad vsu pro 14
 ligno vti potest: secus si eas vendere vellet: quia tunc
 proprietario dare debet, qui eas tollere cogitur, l. Pro-
 culus. §. fin. ff. de vsufructu. Qui si eas non amoueat, vt
 pro derelicto habitæ, vsufructuarii sunt. Angl. post glo.
 in d. l. Proculus. §. fin. Ea propter intrant † duæ regulæ 15
 protritæ. Vna quod tibi non nocet, & alteri prodest,
 defacili debet concedi, l. 1. §. idem aiunt, & l. 2. §. item
 varus. ff. de aq. plu. arc. gloss. in l. 2. ff. solut. matrim. Ce-
 phal. consil. 702. in fin. Vegius consil. 24. numero 6. atque
 Ab. consil. 187. numero 11 cum seq. vol. 1. Declarando
 tamen eandem Regulam peregre. Vno modo iux-
 ta traditionem Franc. decis. 83. numero 16. part. 1. A-
 lio modo secundum Ripam. de interdict. Respons. 7.
 numero 10. & 13. part. 2. in nouiss. & aliter per Caroc. de-
 cis. 4. n. 11. Alia succedit Reg. quia paria sunt nihil ha-
 bere, † vel inutile habere, per glo. & Bald. in l. vlt. C. ad 16
 l. Flan. de plagiar. Vinius late decis. 197. libro 1. Caroc.
 d. decis. 106. de qua nos diximus supra, Inspect. 23. Ad-
 iungitur Franc. decis. 100. per tot. part. 1. Vbi formiter
 concludit, quod in materia, l. unica. C. quando Imp. in-
 ter pupil. & vid. habens † virū inutile dicitur persona 17
 valde miserabilis, ideoque digna sit, vt fruatur his
 prærogatiuis, quibus potiuntur reliqui miserabiles ex
 clementia legis, quarum mentio lucupletissima sit
 per Didac. grauissimum, scientissimumque iuris no-
 stri interpretem, Practicarum quæstionum cap. 6. &
 7. Afflict. super constit. Reg. lib. 1. Rubr. 37. Natta. consil.
 590. vol. 3. Idem Franc. decis. 187. part. 1. Vinius pariter
 plenissima decis. 521. libro 4. Accurate Thesau. decis. 177.
 & Martin. Collet. tract. de aliment. lib. 1. cap. 3. nume. 9.
 Porro prædicta multimode declarantur: imprimis 18
 namque obseruandum est, † quod isthæc scientia de-
 bet dilucide probari ab allegante, quo tempore vici-
 nus cœpit plantare, alioquin non sufficit superue-
 niens post plantationem scientia, quin valeat experiri
 contra vicinum pro arbore eradicanda, cessante præ-
 scriptione seruitutis, idem Surd. citato consil. 233. nu. 17.
 cum seq.

Secunda prodeat declaratio, † sane singularis, 19
 quam apposite suppeditat. glo. 1. ad d. l. 1. C. de interd.
 ibique Fab. Salycet. & Alberic. dum asseuerant, quod
 etiam si a principio quis arborem legitime plantauit
 relicta meta, vel iuris cōmunis, vel statutaria, vel con-
 suetudinaria (plerumque etenim dominatur statutū
 in huiusmodi altercationibus dirimēdis, vel ipsa cō-
 suetudo, vtpote cui (si tamen iustificatur ab allegante)
 omnino standum sit, Neuiz. allegat. consil. 58. n. 2. Frac.
 Marc. decis. 501. n. 24. par. 1. Surd. consil. 74. nu. 2. vol. 1.
 Ferret. tract. de re Naval n. 25. & Nicolaus Vallæ tract.
 de reb. dub. n. 8. cum seq. Attamen si radices emisit, quæ
 noceant vicinæ domus † fundamentis, tunc adhuc
 consulendum est indemnitati vicini præmissa denū-
 tiatione ex remedio tradito per Gilken. in d. §. 11. mi-
 tius, num. 4. id q. non attenditur, vbi a principio illicitè
 plantauit in solo proprio, non interiecto spatio a le-
 gerequisito, cum locus sit eradicationi in totum, Idē
 quoque reperitur diffinitum: si arbor pendeat super 20
 domum vicini, vt a stipite auelli debeat: si vero pen- 21
 deat † super agrum vicini, tunc exquiritur, vt id de-
 nuntietur domino arboris, qui coerceat ramos ar-
 boris a terra per quindecim pedes, alias fit vicino po-
 testas euellendi, absque aliquo ministerio Iudicis, glo.
 in l. sed si inter. ver. agere, circa medium. ff. de seruit. urb.

pred. Cyn. & Bald. in d.l.1. C. de interd. Vbi redditur ratio differentie, cum aggestis per Franc. Marcum. d. decis. 501. nu. 13. & 14.

- 23 Insuper declaratur aliud esse in ædificio & mobili, seu transacto, præcipue in sæpe, vel in materia, aut in muro (quod aiunt) crudo, in quo non consideratur dimissio alicuius spatii, *Franc. Marc. d. decis. 501. nu. 26. & seq. ac Thesaur. decis. 11.* Quicquid sit in aliter ædificante iuxta regionem prædii alieni rustici, vel urbani, vtrubi enim habet locum dispositio, *d.l. fin. ff. fin. regund. ex Surd. d. consil. 74. num. 10. volum. 1.* Qui tenentur relinquere illud spatium, quod præscribit lex communis, vel municipalis, aut consuetudinaria, non tamen incoandum a loco in quo cassitat stillidium, & si tractatur de prædiis urbanis, sed relinquendum a muro ipso, vt reiecta opinione Veronens. cauit. Honded. versatissimus Doctor, *consil. 80. num. 3. vol. 1. ante illum Bellon. consil. 61. per tot.* Vbi profitetur hanc esse communem, dissentiente tamen *Surd. consil. 34. nume. 15.* Vbi id affirmat ex ponderatione. *d. leg. fin. ff. sine. reg. & ex ali aliorum testimonio impugnans Bellon. & alios tenentes oppositum,* atque ita liquet perspicue, quod allegata *l. ultima. ff. fin. reg.* non procedit, quando est plantatum, aut ædificatum, sciente & non contradicente vicino, *idem. Surd. adducto consil. 74. numero 11.* Ceterum pro coronide notandum ex Hieron. de monte Alciat. & Carpan. relatis per Galliam. Alexandrin. *consil. 52. nume. 36. ac ex Ferret. de re naual. lib. 16. num. 27.* quis dicatur pes maxime, & quem pragmatici appellant, Alliprandum, sic denominatum a pede, & magnitudinis eximia longobardorum Regis Luitprandi, quid contineat passus, & quomodo sumantur digiti, & quibus constet pes, *Bertazzol. tract. clausularum clausul. 23. Glo. 1. num. 5.* Atque huiusmodi, quibus dimensurantur prædia Urbana; tum maxime rustica, & ex quibus consistit spatium relinquendum in Plantis Arborum, & in ædificiis, melius *Vitius 488. lib. 3. Nove Franc. & Leo præclarissimus I. C. suo tractatu. in scripto Thesaur. fori ecclesiastici, part. 1. cap. 13. numero 4.* Vbi passuum mensura constat, & quinque pedibus pro quolibet passu: & mensura pedum est vnciarum duodecim pro quolibet: licet secundum communem usum sit, vt *ibidem subiungit grauis auctor,* vnciarum octo tantum, præcipue in argumento immunitatis Ecclesiarum, dum maior Ecclesia per circuitum habet, 40. passus, capellæ vero vel minores ecclesiæ duntaxat 30. qui certe est intellectus appositissimus, & *c. sicut antiquitus 17. quest. 4. Didac. lib. 2. Var. Resolut. cap. 20. n. 5. & Decian. tractat. crim. cap. 25. n. 14. cum seq. lib. 6.*
- 33 Quemadmodum dixerim, & quod vicini sumuntur realiter, & personaliter, in hac materia si intelliguntur, qui habent prædia confinia, aliter autem interpretamur vicinos & tam in statutis, maxime, quod inter vicinos fiat compromissum, vt in patria mea adest hæc lex municipalis, *cap. 25. in ciuilibus,* quam in aliis dispositionibus, vt ad arbitrium Iudicis recurrendum sit, ex congestis scite admodum per D. Menoch. *de arb. jud. casu. 222. ante eum Anchar. consil. 160. Ioan. de Amic. consil. 1. Signorol. de Homod. consil. 32. fas. in leg. non solum. ff. de nou. op. nunt. atque Kobl. exercitatione legali septima, numero sexto, cum seq. & Mascard. de probatio. volum. tertio, conclus. 1406. numero quarto.*
- 34 Quid si vicinus & ad liuorem inciderit arborem, non impendentem eius ædibus? Resolutio est, quod

potest agi criminaliter ad poenam turbatæ possessionis, & ciuilitè ad valorem arboris, considerato dubio euentu in futurum, ex quo arbor creuisset: vel fructum artulisset, vel vendi potuisset. *Bursat. d. consil. 70. num. 32. vol. 1. Caluacan. decis. 16. num. 32. part. 2. & Carpan. ad statum. Med. c. 164. n. 36. part. 1.*

Sicuti dicitur & de conductore incidente, vel in custodiendo debitam non adhibente diligentiam, *Caroc. de locat. par. 3. Tit. Arb. Furtim Cesar.*

DISTINCTIO II

ARGUMENTVM.

De differentia quæ est inter urbana, & rustica prædia, quoad hypothecam, quam dominus etiam ignorans habet in inuectis, & illatis in suum prædium urbanum: at in rustico prædio distinguitur inter dominum scientem, & ignorantem.

SUMMARIA.

- 1 Urbana prædia à rusticis, quid differant, remissive.
- 2 Conductor, si in prædium conductum mobilia aliqua inuexit, in illis tacitam quandam habere hypothecam censetur locator, & pro quibus, & numero 4. ubi assertur ratio.
- 3 Et quando, & quibus in rebus locator præferatur creditoribus conductoris etiam se anterioribus.
- 4 Uxor conductoris licet tacitam, & anteriorem habeat hypothecam locator, illi nihilominus ratione dotis præferitur.
- 5 Non ita si expressa esset hypotheca.
- 6 Et quid si in expressa anterior fuerit locator. Et quæ sit differentie ratio.
- 7 Quæ in argumento, de quo agitur, dicantur urbana prædia: Item quæ rustica, remissive.
- 8 Quis sit communis rusticorum, & urbanorum prædiorum prouentus.
- 9 Tutor debet pupilli pecuniam potius in rusticorum prædiorum emtione collocare, quam in urbanorum.
- 10 Domus sterilibus annumerantur.
- 11 Locatio prædii urbani renouata censetur pro tempore, quo præstita fuit patientia, Rustici vero pro uno anno.
- 12 Vtrum bona per minorem in domum inuecta sine iudicis auctoritate, censeantur tacite hypothecata pro illius pensione, remissive.
- 13 Minor ex obligatione legali, & necessaria aut saltem probabili non censetur ladi.
- 14 Minoris uxorem ducentis, & dotem recipientis bona, tacite hypothecata ratione dotis censentur.
- 15 Si domum habitandam cuiuspiam dederim, & rem loco mercedis utendam a conductore acceperim: profecto nulla hoc casu, tacita subest hypotheca, cum non sit locatio.
- 16 Et quæ inde actio possit oriri.
- 17 Hypotheca in casibus tantum a iure expressis locum habet.
- 18 Hominis non est fingere, sed legis.

Inter prædia urbana, & rustica & non pauca differentie indicantur a titul. de seruit. urb. præd. & de seruit. rust. præd. Quorum meminit Capol. tractatu suo perutili. de seruitutib. inter alias, ego illam peculiarem obseruauì, quæ pertinet ad inuecta & illata per conductorem in prædium conductum, pro quibus lex sanxit competere locatori hypothecam pro affectu, & pro rei locatæ deterioratione corrigenda: *fas. plene ad s. item Seruiana insit. de actionib. Affluenter Menoch*

noch. de adipis. poss. Remed. 3. per tot. Mascard. de probat. volu. 1. conclusi. 210. Afflict. decis. 184. & Carpan. de Statut. Mediolan. par. 2. cap. 390. numer. 6. & 43. cum seqq.
 Et quandoque cum prærogatiua prælationis, + veluti quando locus locatur ad conseruandum rem conductam, tunc locator pro mercede, seu pensione, præfertur creditoribus anterioribus: non ita, cum sit locatio ad habitandum, *Ias. d. 9. item Seruiana, nume. 28. cum seqq. Decisi. Perusina. 84. par. 2. & Caroc. tract. de locat. part. 3. titul. de inuect. & illatis, num. ultimo primæ editionis.* + Quia locator duntaxat assequitur tacitam hypothecam, nisi munierit ius suum expressa hypotheca, ne forte superetur, ab vxore conductoris, quæ pro dote + præfertur habenti hypothecam anteriorem tacitam, *l. assiduis. C. qui pot. in Pig. hab. Rip. ad l. privilegia, ff. de priuil. cred. Bellon. consi. 87. & Bursat. consi. 103. volum. 1.* Et nihilominus, + mulier etiam expressam habens, non præfertur locatori anteriori habenti expressam, *Caroc. d. tract. part. 2. tit. qui pot. in pig. hab.* Differentia namque hæc est, quia quod attinet ad vrbana prædia, dominus etiam ignorans inuectionem, seu illationem, habet tacitæ hypothecæ præsidium. Sed in Rusticis ita demum potest dominus, uti beneficio tacitæ hypothecæ, si eo sciente fuerint inuecta, & illata: secus, si eo ignorante. Ita sane probat context. apertissimus, in *l. certi iuris. C. locat.* Vbi rationem diuersitatis reddit glo. in *ver. nam ea quoque, cum adductis per Franc. Marcum decis. 501. nu. 18. par. 1.* Vbi etiam declarat, + quæ in hoc argumento intelligantur prædia vrbana, & quæ rustica. Illa namque reddunt communiter, quinque pro forte centesima +, hæc vero communi cursu estimantur, ut reddant V. pro quolibet centenario, *Monter. decis. Aragon. 29. numer. 66. & Rot. Rom. decis. 116. part. 2. in nouissimis.* Vnde defendit *Monter. præcitato loco*, quod tutor debet collocare pecunias pupilli, potius in emtione prædiorum rusticorum, + quam vrbano-
 10 quippe, + quod inter sterilia computantur domus: Rursus locatio + prædii vrbani censetur renouata pro tempore, quo fuit præstita patientia: Rustici vero pro vno tantum anno. *Surd. decis. 133. num. 11. Vbi citat Alex. Socin. atque non paucos alios.* Nunquid præterea inuecta + & illata per minorem sine iudicis decreto, sint tacite hypothecata pro pensione domus, subtili disputatione prosequitur *Caldas. in l. si curatorem, vers. cum non absimilis, num. 35. cum quatuor seqq. C. de integ. restitut.* Vbi tuetur affirmantem opinionem, quia non ipse est, qui obligat, sed providentia legis. Neque dicitur lædi + minor ex obligatione legali, & necessaria, vel saltem probabili, *Bald. in d. l. certi, quæst. 8.* sicuti afficiuntur + vinculo tacitæ hypothecæ bona minoris vxorem ducentis, & dotem recipientis, *Glo. in l. fin. C. de legitim. tut.* cum nonnullis adductis per *Caldas. d. loco, num. 38.* dissentientibus tamen *Accurs. & aliis, ut testatur Amul. Ferret. in l. item quia, num. 6. ff. de pact. vbi putat Accurs. recte sensisse, sed non est recedendum a communi.*
 15 Quod præterea dictum est de tacita hypotheca in locatione, potest restringi, ne procedat, + cum domum habitandam quis alteri dederit, qui loco mercedis accepit a conductore rem vtendam: quandoquidem constat locationem non esse, ideoque non nascitur inde actio ex locato, + sed actio præscriptis verbis, & propterea non nascitur tacita hypotheca, ut aduersus multos defendit validis rationibus, *idem Ferret. in d. l. item quia, n. 3.* quia hypotheca non habet lo-

cum, nisi in casibus a iure + expressis, *Surd. de cis 3. n. 8. Vini decis. 451. n. 7. lib. 3.* Ratio rationis est, quia in his quæ finguntur a lege, nihil addi debet aut minui, postquam hominis + non est fingere, sed legis, *Bartol. in l. si is qui pro emtore, in fin. l. q. de fitione inductina. ff. de v. sucapio.*

DISTINCTIO III.

ARGUMENTVM.

Ius possidendi longe diuersum est a iure prohibendi, & scientis hoc casu, a nesciente factum distinguitur.

SUMMARIA.

- 1 Ius habens possidendi non ideoque censetur exercere posse ius prohibendi.
- 2 Hospitium habens in aliquo riuo, aut villa, an prohibere possit, ne alius nouum erigat.
- 3 Quod in hospitio, idem in furno, & molendino statuitur. Excipiuntur tamen 4. casus, ut n. 6.
- 4 Concesso iure venandi, an concessum videatur, quoque ius prohibendi alios venari.
- Prohibitioque facta vni non extenditur, nec facit ius circa alios, nisi in Iurisdictionalibus.
- 5 De iure venandi, remissive.
- 7 Papiæ ordo exstat, ut in eadem villa erecto vno hospitio, aliud non erigatur, nisi quod a priore 50 passibus distet.
- 8 Bald. doctrina consi. 463. num. 5. vol. 4. declaratur, remissive.
- 9 In consuetudine non requiritur prohibitio.
- 10 Lex si quisquam. ff. D. de diuersis, & emt. præscr. i. declar. remissive.
- 11 Consuetudo immemorabilis, vix distat a priuilegio, dummodo illa formiter probetur.

Tanta comperitur differentia + interius possidendi, & ius prohibendi, ut illud habes nequeat hoc exercere, *Bal. consi. 463. num. 5. vol. 4.* Vbi infert ad habentem hospitium in aliquo riuo, + aut villa, qui propterea non potest prohibere, ne alius erigat nouam cauponam, nisi in specie sit concessum ius prohibendi id: quod protenditur ad furnum, + & ad molendinum. Teste *Surd. plenissime agente in consi. 127. vol. 1. & Moros. summe eruditus consi. 64.* Immo + etiam ad venationem: cum concessio iure venandi, non intelligatur concessum ius prohibendi aliis venationem. *Laderch. consi. 71. late Kohl. exercitatione. 6. & 7.* Imo prohibitio facta vni reputatur personalis, nec facit ius circa alios, nisi in iurisdictionalibus. *Afflict. decis. 388. num. 3. cum seqq.* De quo venandi iure agit, quoque + *Rol. a Valle consi. 9. volum. secundo. Bertaz. consil. 418. volum. 2. crimin. Zuccard. consil. 48. Franc. decis. 158. par. 1. & melius, quam alibi Surd. consil. 390. vol. 3. Hond. consi. 100. num. 13. ac seq. vol. 2.* Veruntamen excipiuntur + quatuor casus, Primus est, quando in ciuitate, aut in loco litigantium vigeret ordo (veluti in patria mea circumfertur apud acta referendarie) ut non possint in eadem Villa + erigi noua Taberna in præiudicium veteris intra spatium quingentorum passuum. Cuius meminit *Cephal. consi. 556 vol. 4. in causa Ill. DD. De Beccaria.* Secundus est casus: quando qui priore de loco erexit hospitium, habet priuilegium a Principe, cum facultate exercendi datium panis, vini, ac carniū, is proculdubio potest aliū et nitentē priuilegio, posteriori tamen, impedire, ne aliud hospitium erigat, alioqui de facili cluderetur priuilegiatus, ut in punctualib. terminis protulit *Cephal.*

- 8 *conf. 357. vol. 3.* Vbi tangit † Doctrinam Bal. in d. *conf. 463. num. 5.* & eā sic declarat: quicquid in furno, & in molendino sentiat Surd. d. *conf. 127.* Tertium casum arripio ex eodem Cephal. d. *conf. 357. col. 3.* quando per consuetudinem longeuam quis tenuisset hospitium solus: tunc alium nouam appendere volentē hederam impedire potest, etiam si non præcesserit aliqua prohibitio, iuxta inductionem, l. si quisquam. ff. de diuersi. & temp. præscript. & Franc. Marc. dec. 38. numero 4 par. 2. Quandoquidem † in consuetudine non requiratur prohibitio. Franc. Marc. dec. 384. numero 2. par. 1. Thesaur. dec. 16. & Crau. conf. 861. vol. 5. prout in omnibus iuribus negatiuis requiri scribit Rip. de interd. Respons. 20. numero 7. & seq. p. 2. Sic in puncto hospitii, la. ad l. quo minus n. 85. ff. de fluminibus. Tametsi hunc casum damnet Surd. citato *conf. 127.* † dando intellectum sub num. 79. ad d. l. si † quisquam, cuius opinio forte posset procedere in consuetudine longi, vel longissimi temporis: non in consuetudine † immemorabili: quæ vix distat a primo priuilegio. Ample Crau. tract. de antiq. empt. pluribus in locis præcipue par. 4. sectione materia ista, numero 81. Cæpol. de seruit. rust. prædiorum cap. 26. Qui iuris loci non latuerunt clarissimum Polyd. Rip. Tract. de nocturno temp. cap. 130. numero 1. & seq. Addo ego Frac. Marc. d. dec. 38. num. 5. cum seq. Iul. Clar. ad §. feudum. questio 30. & Surd. conf. 313. numero 102. vol. 3. dummodo concludenter probetur præscriptio immemorabilis, & formiter, ut monet Rebuff. tract. de decim. quest. 13. numero 94. cum seqq. Mynsinger. obseruat. 30. centur. 1. Postremus casus est, quando vicinum hospitium erecturus acquiescit scienter prohibitioni eidem factæ, quasi renuntiet sponte suæ liberæ facultati, non sic, vbi ignoret, aut probabiliter dubitet ius competere prohibenti, non insubtiliter Rip. de interd. poss. & proprietat. Respons. 12. 20. & 22. par. 2. in nouiss. mis.

DISTINCTIO IV.

ARGUMENTVM.

- ¶ Res quando dicatur euicta, exagitat auctor, & in Remedio euictionis inter scientem & nescientem distinguitur.

S V M M A R I A.

- 1 Res quando dicatur euicta allatis altercantium inter se DD. opin. concludit auctor, & distinctione approposita docet, itidem, num. 4.
 - 2 Quid si in instrumento additum esset (lite quoquo modo mota, emtorem posse recuperare pretium)
 - 3 Emtorum fraudem, quando callide, & vafre amicos supponant, & instigent ad litem venditori mouendam, ne ipsi pretium rei emtæ exsoluant, notat auctor.
 - 4 Quoties res alteri obligata venditur, requisitis euictionis prorsus omisis, qua possit actione agi contra venditorem.
 - 5 Rem alienam scienter emens, euictione agere non potest, neque pretium illius repetere, etiam si & ipse venditor alienam esse sciisset.
 - 6 Conducens scienter rem alienam, pensionem soluere cogitur.
 - 7 Ignoranti semper euictionis patet regressus.
 - 8 Emtori multum prodest expresse de euictione stipulari, tunc n. in recuperatione pretii tutus est.
 - 9 Rem alienam scienter emens, interesse vel damna non debet consequi.
- Ut nec scienter bona fideicommisso subiecta emens.

- 10 L. si fundum. C. de euiction. dispositio quando locum habeat.
- 11 In fundo dotali inestimato vendito, aliud est si maritus vendiderit, aliud si maritus, aliud si vterque. Aliud quoque si emens fundum sciat esse dotalem, aut nesciat.
- 12 Emtor ex industria item venditori mouens frustra in casu succumbentia contra creditorem de regressu intentat, nisi ut num. seq.
- 14 Interim dum pendet proclamatum tempora, emtor debe venditori interesse soluere, & pro qua rata.
- 15 Idipsum obtinet pendente pretii, per tertium declarandi estimatione & cur. remissione.
- 16 Data ad soluendum dilatio, an interesse debeat, distinguitur inter conventionalem, legalem, aut statutariam.
- 17 Emtor deponens pecuniam caute agit, ut a solutione interesse tutus sit.
- 18 Pactum in casu euictionis, venditorem non teneri ad pretii restitutionem, quando sit validum.
- 19 Re euicta non tenetur venditor, quando ius cessum fuerit vel venditum.
- 20 Aliud est rem, aliud ius cedere.

Euicta res, † quando dicatur, non vacat scrupulo, quem quidem nonnulli iniiciunt, dū assenerant, re euicta dici super euictione, lata sententia; plerisque; præterea obtestantibus constanter, rem nō euictam dici nisi effectualiter de iure iniudicati, cū exsecutio sit possessori ablata, & sic facta effectiua, & reali executione, Bald. in l. habere licere. ff. de euictio. cum adductis per Fab. de Anna, consil. 15. Mynsinger obseruatio. 36. centur. prima, non vero per viam facti, seu voluntarii compromissi, quod quidem verius est: etiam si in venditionis instrumento dictum † sit, lite a-
 liqua mota, emtorem posse recuperare pretium, ad euitandas emtorum decipulas, ad sequestra, vel mouendam litem supponentium callide, † atque studiose amicos, ne scilicet, exsoluant pretium, ita Crau. *conf. 682. numero 6. libro 4. Natta conf. 232. Thesaur. dec. 85. & 102. Magon. Rot. Flor. dec. 93. Mascard. de probat. vol. 2. conclus. 614. atque Ojasch. dec. 181. accuratissime Caroc. dec. 96. numero sexto. cum seqq.* Vbi adiungit distinctionem elegantissimam, † inter hæc duo, scilicet, cum venditur res alteri obligata, & cum venditur res aliena: primo casu non intrans requisita euictionis, ideoque statim agitur ex emto, vel ad quanti minoris ob detectam obligationem, vel absolute ut res liberetur, liberaque tradatur, late Surd. *conf. 36. volum. 1.* Alio autem casu suscipitur nostra distinctio scientiæ, & ignorantia: proinde cessat agendi ius † nomine euictionis, in ordi-
 dum rem alienam scienter ementis, ita ut nec restituatur pretium, etiam si ipse pariter venditor rem alienam esse sciisset, ut bene probatur, in l. si fundum. C. de euict. Surd. *conf. 13. numero 6. cum seqq. volum. 1. & Caballin. tract. de euict. §. 5. numero 36.* Sic ferme conducens scienter rem † alienam, cogitur soluere pensiones. Caroc. de locat par. 3. tit. si conductor sciens, prima editionis, At ignorans † habet semper de euictione regressum. d. l. si fundum. Quod si emtor callidus † aut prudens fuerit stipulatus expresse de euictione, tunc non præiudicatur in recuperatione pretii, Bart. in l. qui Roma. §. duo fratres, numero 25. ff. de verb. oblig. Tirag. de retract. lignag. §. 12. glo. 1. num. 11. Corn. *conf. 2. nu. 9.*

- ¶ *seq. lib. 3. Osasch. consil. 18. numero 5. & 6. Surd. decis. 243.* Ceterum interesse vel damna, rem alienam non consequitur emens scienter. Ita in emente scienter, bona subiecta fideicommissis, concludit Gamma. *decis. 20.* Additur etiam illud, quod dispositio dictæ, *l. si fundum, §. sciens, loquitur;* quando venditur res aliena, cuius alienationi lex non resistit, tametsi dominus rei illam reuocare possit, Atqui diuersum est; quando lex rei alienationem prohibet, & contractum nullum reddit: ut in fundo dotali inæstimato, §. in quo distinguitur, an sit mulier, quæ alienauit, vel sit maritus, vel uterque, ea quoque animaduersione adhibita, an venditio fiat ignoranti fundum esse dotalem, vel scienti, *Bal. Nouell. hanc questionem, tracta. de dote parte septima. Primo privilegio, numero 15. & abūde D. Menoch. consil. 559. vol. 6.* Ab hac autem nostra expositione tres per celebres excipiuntur casus. *12.* Primus est, §. quando emtor ex industria innouat litteras irritando crabrones dormitantes, ut dici solet: tunc enim perperam contendit in casu succumbentia de regressu contra creditorem. *Bal. consil. 377. vol. 4.* *13.* 4. nisi per viam §. proclamatum, seu cridarum id contigerit, cum posset etiam sine præambulo pacto emtor uti beneficio cridarum; *Rom. consil. 53.* Nec venditori licet in casu contradictionum pedem referre, ut bona libera transeant, dummodo emtor fundet suam intentionem super bono iure euincens, non super processu, neque super sententia; *Plot. in l. si quando in repert. litteram decretum volens, quod vers. decreto imponendo. C. unde vi.* Interim vero §. dum pendunt tempora cridarum, debet emtor soluere venditori interesse pro rata pretii adhuc non numerati, ubi aliud non sit conuentum: sicuti obseruatur, dum pendet æstimatio pretii per tertium declarandi: *Theaur. decis. 258. Gab. §. Vbi colligi potest viuida ratio, in consil. 57. vol. 1. & Honded. consil. 30. numero 27. cum seq. vol. 1.* Vbi ulterius diluit obiectum illud, quod data dilatione ad §. soluendum, non debetur interesse: iuxta plenum locum, *Plot. in leg. si quando, numero 451. C. unde vi.* Ut procedat in dilatione conuentionali, non legali aut statutaria. Nisi liqueret, emtorem retinuisse pecunias solutioni paratas: Tametsi tutius sit, §. quod de his depositum faciat, si intendit liberari a solutione interesse, ob æquitatem, *l. curabit. C. de act. emt. inter terminis Honded. consil. 44. numero 36. volum. 1.* Secundus est, quando expressim §. conuentum est, quod in casu euictionis venditor, neque de restitutione pretii teneatur, quod pactum validum est, modo sit limitatum, aut ad certam personam restrictum, vel ad certam causam, alioqui non liberatur venditor a pretii restitutione. Casus est, *in l. qui libertatis in fin. ff. de euict. Rom. singul. 387. Didac. variarum Re. ol. lib. 3. c. 17. numero 2. Peregr. de fideicommissis artic. 52. numero 71.* *19.* Ultimus est casus, quando duntaxat §. ius cessum, vel *20.* venditum reperitur: tunc euicta res non tenetur venditor, quoniam aliud est cedere rem, aliud cedere ius, *Cor. consil. 89. in fin. vol. 3. Alex. consil. 93. numero 2. volum. 4. & consil. 222. vol. 6. Natta consil. 38. numero 1. cum seqq. Honded. consil. 38. num. 56. vol. 2. & Anchar. l. un. quest. 6. part. 1. Idem in cedente prætensionibus, Anguil. consil. 1. num. 134.*

DISTINCTIO VI.

ARGUMENTVM.

¶ Vtrum postquam sententia transit in iudicatum, victus querelans victorem, efficere possit, ut inte-

rim a solutione supersedeatur: & hæc distinctio ad scientem quoque & ignorantem reducitur.

SUMMARIA

1. Quoties sententia transit in iudicatum, si victus victorem criminis alicuius accuset, non obstante eiusmodi accusatione, ad soluendum compelli debet, & cur.
2. De materia tit. C. Quando civil. act. præiud. crimin.
3. Intellectus ad l. satis aperte. C. de Fals.
4. Exceptio falsitatis, quando executionem mereatur.
5. Indicia in crimine falsi, luce meridiana clariora esse debent, saltem quoad reum condemnandum, non autem quoad hoc, ut in causa procedatur, aut in illa supersedeatur.
6. Quando in civilibus executio retardari possit, remissum, tum distinguens inter scientem & ignorantem, aperit auctor.
7. Et quid in possessorio adipiscenda possessionis ex D. Adrian. edicto.
8. Remedium continuatum possessionis defuncti in heredes, proculdubio est adipiscenda, & cur.
9. Falsi exceptio non potest opponi in possessorio adipiscenda. Si victus sententiam, iam in rem iudicatam transactam, velit abolere restit. in integr. præsidio eget.
10. Aliud est rei iudicate executionem vitare, aliud sententiam ex falsis probationibus latam rescindere.
11. Intellectus ad l. Diuus. ff. De re iudicat.

SI exoritur dubitatio, nunquid, postquam actor §. obtinuit sententiā pro se, quæ transierit in iudicatum, unde expectatur præceptum executionis, victi accusatio, seu querela contra victorem porrecta efficiat, ut interim sit supersedendum in ciuili? Quæ sane est materia tituli, C. quando civil. §. act. præiud. crimin. de qua apud *Clar. §. fin. quest. 2. P. ot. consil. 74. Inter consil. crim. Tom. 2. & Rot. Auen. decis. 10.* Resolutio pendet ab intellectu l. satis aperte, C. de falsis §. Vbi non obstante criminis accusatione, debitor debet compelli ad solutionem, quando præsumitur introducta querela animo calumniandi, scilicet gratia morandæ solutionis, quem tex. expendit mirifice *Barbat. consil. 43. numero. 9. vol. 1. Capy. decis. 25. nume. 2. cum seqq. Felyn. in cap. de cetero, num. 7. & 11. de re iud. Coler. de execut. par. 4. cap. 1. num. 120. & Asin. sua praxi. §. 31. cap. 2. limit. 19. §. Rot. Rom. ex Verat. deci. 274. par. 2.* Vbi concluditur, quod exceptio falsitatis §. retardat executionem, quando est indiciata, & caret calumnia; aliter fecus, quæ suspicio malitiæ dicitur abesse, cum indicia falsitatis impactæ sunt vrgentia, & concludunt per necessesse, *Boss. de fals. num. 49. 151. Gab. consil. 80. num. 1. vol. 1. Rom. jun. consil. 551. num. 8. vol. 5. Surd. deci. 282. numero 4. & Honded. consil. 109. numero 14. vol. 1.* Vbi indicia debent in crimine falsi esse indubitata, ita quæ aliter res non possit se habere, §. quod intelligitur quoad condemnandum, non quoad procedendum contra querelatum, nec quoad supersedendum in ciuili, *Honded. consil. 98. vol. 1.* Sed placet alia distinctio, eaq; magis tuta, & recepta quam deducit *Ancharan. consil. 61. & ff. lict. decis. 229.* Vbi tunc demum §. abstinendum est ab executiua via in ciuili, quando totum ius deductum, in primo iudicio absorbetur per libram, aut instrumentum, & aut testes, vel per aliam scripturam, quibus sit opposita falsitas, non sic ubi duntaxat adminiculentur causæ ciuili. Veruntamen hæc ingeniosa consideratio reducitur ad terminos scientiæ, & ignorantie, non solum quæ liqueat actorē scienter vsum fuisse scripturis falsis, vel testibus, & quæ constet iudicē causæ ciuiliis fuisse prin-

principaliter secutum falsitatem, Idque probatum esset per accusatorem, *scilicet causam. ibique Dec. de probat. Ancharan. consil. 24. num. 7. & Sim. de Pratis consil. 191. numero 7. preclare Crau. consil. 657. num. 16. vol. 4.* Ab his excipitur $\dagger$ possessorium adipiscendæ, ex dicto Diui Adriani, vel ex Remedio $\dagger$ continuatio possessionis civilissimæ defuncti in heredes, quod est proculdubio adipiscendæ, *Alex. consil. 82. numero 4. vol. 2. & Bellon. consil. 35.* Nam obiici nequit huic possessorio exceptio falsi. *l. 2. C. de ed. diui. Adr. toll. & Crau. consil. 943. num. 5. vol. 5.* Præterea si victus intendit, $\dagger$ tollere de medio sententiam transactam in tem iudicatam, reponique in pristinum, ac si sententia nō foret lata, tunc opus est præliis restitutionis in integrum, cum aliud sit suspendere, $\dagger$ seu vitare executionem rei iudicatæ, aliud vero rescindere sententiam latam ex falsis probationibus; qui est intellectus *l. diuus $\dagger$ ff. de re iud.* quam legem doctæ, & subtiliter explicat D. Odd. tractat. de restitut. in integr. quest. 77. artic. 3.

DISTINCTIO VII.

ARGUMENTVM.

¶ Vtrum approbans aliquem in iudicio civili, aut criminali; personam tantum approbasse præsumatur, an etiam personæ dictæ inter eū qui scierit, & cum qui approbando nescierit testis conditionem, distinguitur.

SUMMARI A.

- 1 Approbans aliquem in iudicio, siue civili. siue criminali, personam tantum, non autem personæ dictæ approbare censetur, & quando maxime.
- 2 An unus & idem testis pro actore verbi gratia examinatus, possit a reo produci, & pro eodem examinari.
- 3 Et cuius modi testis iam approbato infamia nota iniuri non potest, & cur.
- 4 Testem approbans, & sciens illius conditionem, a dicta approbatione amplius pedem referre non potest: secus si nescierit testis conditionem.
- 5 De differentia inter producentem sponte instrumentum, aut alium actum, de quo potuit verisimiliter instrui. Et cum qui ignarus qualitatis rei petita, produci petierit, remissive.
- 6 Ignorans non renuntiat.
- 7 Quid si simpliciter perfecto examine reproducatur testis: an inde plena, tam personæ, quam testificatorum approbatio sequatur.
Et quid si producatur cum protestatione in forma (in parte & passibus tantum) aduersario non contradicente.
- 8 Quando reproductio sit impugnatiue, nulla oritur approbatio, aut confessio.

EGregia est vtriusque iuris enūtiatio, quod approbans $\dagger$ aliquem in iudicio civili, vel criminali, in suis constitutis, censetur approbare personam tantum, non dicta, præsertim, si non vidit ea, neque nota habuit, cum quid depositurus esset contra eum, non potuerit verisimiliter diuinare. Immo probabilius est, quempiam non vsurum opera alicuius testis, si præcogitaret futuram sibi detrimento eius depositionem, quæ sane ratio silet penitissime in persona, *cap. presentium. de testib. l. si quis testibus, ubi (yn. Bart. Odof. Angel. Salycet. Cast. & Fulgos. C. d. testibus. cum*

multis relatis per Mascard. tract. de probat. vol. 3. conclus. 1235. & noue Caroc. quem instar omnium citari se faciat. decis. 116. num. 12. & seqq. Eamque ob causam potest ille idem testis $\dagger$ pro vna parte examinatus, induci ab aduersario, & pro eodem examinari, nisi agatur de his, quæ sunt directe contraria; *Boer. decis. 245.* Vltius nequit obiici $\dagger$ infamie labes, huic testis iam approbato, quandoquidem personam respiciat talis Obex. *Ang. in l. 1. col. vlt. C. de testam. & Bal. in ca. in nomine Domini, nu. 3. de testibus.* Veruntamen vindicat locum data scientia, $\dagger$ in approbante: secus in producto ab ignorante conditionem testis, *veluti de mente Angel. & Cæpol. tradit idem Caroc. prædicto in loco, numero 15.* Natta consil. 197. num. 8. relatus cum aliis per Anton. Solam ad constit. Sabaud. tit. de min. & rat. distr. glo. 3. num. 27. $\dagger$ Vbi quoque reddit differentiam inter producentem sponte instrumentum, aut alium actum, de quo verisimiliter instrui potuit, & cum qui requisitum productionem ignarus qualitatis, & status rei petita produci, cum ignorans $\dagger$ non renuntiet, *l. mater. ff. de inoffic. testam.* hoc tamen in articulo non est præmittendum, quod si simpliciter reproducatur testis, $\dagger$ post perfectum examen, inde exurgit omnimoda approbatio: tam personæ, quam testificatorum, *ex vulg. Roman. consil. 104. ut protulit Bursat. consil. 58. num. 13. & seq. vol. 1. & Chassan. consil. 54. num. 36.* Secus ubi productio manauerit, cum protestatione in forma: scilicet, in parte, & passibus tantum: aduersario tamen non reclamante, neque contradicente: *pulcre Soc. Sen. consil. 36. num. 23. vol. 4. Sim. de prat. consil. 171. num. 24. cum seq. D. Menoch. consil. 542. num. 19. vol. 6. Honded. consil. 4. num. 74. vol. 2.* Vel reproductio sit $\dagger$ facta impugnatiue, quo casu nulla oritur approbatio, vel confessio, *Cra. consil. 175. num. 7. & Rim. Inn. consil. 18. numero 174 vol. primo.* Quos citat Rot. Rom. decis. 104. n. 11. part. 2. in nouissimis.

DISTINCTIO VIII.

ARGUMENTVM.

¶ Quis ex pluribus debitoris alicuius creditoribus præferri debeat, inuestigat auctor: tandem inter scientem, & non, multum differre concludit.

SUMMARI A.

- 1 Creditor ex pluribus, anterior tempore, an posterioribus præferendus: distinguendo inter hypothecarios creditores, & eos solum, qui personalem habeant actionem, decidit auctor.
- 2 Temporis prærogativa inter hypothecarios creditores seruatur, & in ea an potior tempore sit potior, & iure, exagitat auctor.
- 3 Et si par fuerit hypotheca, melior erit possidentis conditio.
- 4 In personalibus obligationibus quis potior.
- 5 Et quid si debitor posteriori creditorum satis fecit: an ii qui priores erant creditores, pecunias possint ab illo repetere allatis D. D. opinionibus ex sua decidit.
- 6 L. pupillus. ff. de his quæ in fraud. credit. quando locum habeat, remissive.
- 7 Rei potius quam personæ quisque credere præsumitur.
- 8 Ecclesia in causa vel pecunia Clerici, non præfertur ceteris creditoribus, si sciens, & non contradicens passa sit eum sese alieno are gravare.
- 9 An heres creditoribus, & legatariis primo venientibus

ibus possit satisfacere, confecto inventario, si nihil ei, quo anterioribus creditoribus satisfiat, super sit.

10 E quid si soluerit, ne cautiones sibi dari curarit.

11 Quam hoc casu cautelam adhibere possit heres, & quous alius.

Quotidie fluunt creditores contra obaratu & debitorem: contententes de praelatione: forsitan, quia prius contraxerit alter altero? Sed an sit fundata recte eorum intentio super tempore, potissime consideratur, an sint creditores hypothecarii, vel solam actionem personalem habeant: posteaquam inter creditores hypothecarios & seruat praerogatiua temporis, & procedit Regula, qui prior est tempore. potior quoque est in iure, Declarando, ut per Rip. in l. privilegia, ff. de privileg. credit. & Decian. consi. 75. vol. 4. Etiam considerata prioritate per momentum. Tamen si prior hypotheca sit generalis, & posterior specialis, Andr. Gail. pract. observat. 25. numero 1. & 4. Quod si par sit hypotheca, melior est conditio possidentis, & leg. si debitor, ff. de pignor. & l. si decreto. C. qui pot. in pig. hab. In personalibus vero & is reputatur potior, cui prius soluitur in premium vigilantiae, l. pupillus, ff. de his, qui in fraud. cred. & Gail. d. observat. 25. nu. 15. Vnde suboriri nonnunquam animaduertimus controuersiam inter creditores, & qui nituntur duntaxata actione personali, dum debitor posteriori satisfecit, uti gratiori, & magis festiuo, nunquid priores creditores possint pecunias solutas posteriori, reuocare? De qua re variarunt iuris interpretes, dum alii distinguunt, an pecunia adhuc exstet, vel sit consumsumta. Alii insuper placuit distinctio inter rigorem, & aequitatem. Veritas est, ut non possit molestari is creditor, qui suum exegit, etiam si soluens habeat alios creditores longe antiquiores, Castr. consi. 447. volum. 1. Afflict. decis. 190. Capyc. decis. 78. Didac. pract. quaest. cap. 219. Cephal. consi. 86. volum. 1. & consi. 555. vol. 4. Eugen. consi. 89. Honded. consi. 18. numero 66. vol. 1. Affin. de execut. §. 7. cap. 3. Bim. consi. 92. numero 22. vol. 1. Surd. consi. 4. vol. 1. D. Menoch. consi. 25. vol. 1. declarando ut per decis. Perusin. 45. numero 20. par. 1. Peregr. tract. de iur. fisci. lib. 6. tit. 6. num. 8. & cauendo a contrarietate, de qua per Beneuent. Stracc. tract. de decoct. tit. qui pot. in bon. decoct. hab. num. 29. cum seqq. Ea propter Caroc. sentiens agmina difficultatum in hoc articulo, procedit per Sexdecim conclusiones, ut cernere est apud eundem decis. 109. Inter ceteras subiicit, quod regula d. l. Pupillus, & scilicet, vigilantibus, & non dormientibus iura subuenire, non vindicat sibi locum in creditoribus ratione negotiationis, quoniam rei potius, & quam personae quis censetur credidisse. Tandem in fine illius decis. ex Rom. singulari. 357. asseuerat quod ecclesia in causa Clerici, & vel in peculio Clerici non habet praelationem, si sciente, & non contradicente ecclesia contraxit multa debita: secus si ignorante Ecclesia, Clericus se multis debitis grauauit, quia etiam in personalibus habet praelationem. Idem diffinitum est in herede, qui confecto Inventario potest satisfacere creditoribus, ac legatariis primo venientibus. Est, quod ei nihil reaneat pro satisfactione creditorum antiquiorum, cum non possit heres reseruare partem aliorum, etiam anteriorum, qui non comparuerunt: neque valeat obicere exigentibus suum creditum, ut alios vocent, quod libenter admittimus, si heres bona fide soluit, hoc est, quando ignorabat alios creditores potiores: At, si soluit

nec cautiones exegit, & heredis periculo cedunt omnia, Roll. a Vall. tractat. de inuentar. par. 4. vers. octaua, 10 est utilitas. Caroc. d. loco numero 46. cum tribus seqq. Ubi refert Bald. Angel. Castr. Corn. Guid. Pap. & alios ita sentientes. Adde Illust. D. Morotium consi. 13. in fin. Nec abs re esset, quod heres, & quiuis & alius in concursu plurimum in solidum praetendentium offerat restituere, cui de iure, vel si sint species mobiles, eas deponat dandas, cui de iure. Hoc namque modo euitat omnium periculorum profluvium, Caroc. de locat. part. 3. tit. de conduct. recusat. num. 4.

DISTINCTIO IX.

ARGUMENTVM.

¶ Vtrum associatio delinquentis faciat, ut associatus in poenam auxilium cooperatiuum praestantis incidat, egregie disceptat, & tandem distinguit inter assistentem delicto scienter, & ignoranter.

SUMMARIA.

- 1 In associatione delictum perpetrantis, ad hoc, ut associatus in poenam incidat, tria debent considerari tempora.
In hac associatione rursus distinguit auctor, inter eam, quae sit post delictum, & ipsam assistentiam, dum delictum committitur, tunc enim oritur occultus auxilii praesumptio.
- 3 Quando talis praesumptio cesset.
- 4 Assistentia de oia non debet presumi.
- 5 Crimen in assistente debet probari.
- 6 In inquisitione, quae sit contra eum, qui praesens fuit, quando admissum fuit delictum, addi debet, id scienter factum ab eo, & animo auxilium ferendi, quod si non liqueat, reus non fiet criminis, imo casu interuenisse praesumetur. Et ampliat. n. 7.
- 8 Auxilium ferens alicui in delicto, eadem, qua delinquens ipse, poena venit puniendus.
- 9 Associatio tam ad bonum, quam ad malum se habere potest.
- 10 L. 1. ff. de his qui latron. excussa diligenter, remissive.
- 11 In associatione hac, sensus eligi debet a poena remotus.
- 12 Assistens scienter cum baculo percussionibus, proculdubio venit puniendus.
- 13 Contra auxiliatorem non potest procedi, nisi de principali delinquente constet.
- 14 Vtrum absoluto eo, qui auxiliatus sit delinquenti, absolutus & ipse delinquens censeatur, distinctione, remissive deciditur.
- 15 Assistens delinquenti, licet praestiti fauoris notam subter fugiat, quoad poenam declinandam, nihilominus non effugiet, quin vulneratum sibi inimicum iuste habeat.
- 16 Id ipsum in pecuniam inimico mutuum dante dicendum: & quo tendant haec considerationes.
- 17 Cautio de non offendendo, quando, & quomodo praestanda sit, remissive.
- 18 Vtrum pater pro filio etiam naturali tantum, cauere teneatur, remissive etiam.
- 19 Auxilium praestans ei, quem alius fecit aggressus, non poena, sed premio dignus est, modo ne iure transgrediatur limites.
- 20 Inceptor rixae tenetur de occiso, quando dubium est, a quo fuerit interfectus, & cur.

Inter nostra aetatis scribentes, non leuis est disceptatio, nunquid associatio delinquentis, & quam vo-

cant com meatum, faciat teneri associantem pœna
 auxilium cooperatiuum præstantis, quod quia assue-
 scit considerari tribus temporibus, nempe ante deli-
 ctum, in ipso delicto, & post delictum, de quibus fit
 plena mentio, post Clar. Alex. recept. sentent. §. fin. q.
 90. a. Mascard. tract. de probat. vol. 1. conclus. 159. no-
 tanterque declarat Surd. tract. de alim. titul. 8. privileg.
 78. distinguendum est inter associationem & post de-
 lictum, & assistentiam ipsam, quo tempore patrat
 crimen. Nam contra associantem oritur præsumptio
 occulti auxilii, quanquam associatus cogitur probare
 contrarium, quæ præsumptio cessat, & quando astans
 Rixæ fuit tanquam mediator, ita doctissimus Ba-
 iard. in addit. ad Clar. prax. crim. q. 90. numer. 18. & seq.
 Et assistentia & non præsumitur dolosa, sed potius
 pro bono pacis, Bertaz. consi. 516. vol. 2. Crimen inde
 necesse est probari. Imo etiam in inquisitione poni id
 factum esse scienter, & animo auxiliandi, & quod nisi
 liqueat ex processu informatiuo, vel aliter probet Fi-
 fscus, non sit reus quis aliquomodo auxilii, cum ibi
 casualiter, & incidenter repertus præsumatur, atque
 ignoranter. Idcirco caret dolo, & cōsequenter de au-
 xilio perperam vexatur, Alb. consi. 46. & seq. vol. 1.
 Thob. Non. consi. 96. & consi. 201. numer. 19. Fab. Turret.
 consi. 12. numer. 34. vol. 2. idem Bertaz. consi. 192. vol. 1.
 crim. consultissimus D. Odd. alias collega meus consi. 15.
 numer. 9. cum seqq. Eugen. consi. 90. numero 4. §. 16. 17. &
 seq. cum glomeratis per Carpan. in commentariis ad §. ho-
 micida, numero 1450. 1451. 1478. sup. nou. constit. titul. de
 pœn. Vbi id intelligit, & tam in auxilio proximo, quam
 in remoto, ut præstitum ignoranter non puniatur, a-
 lioqui eadem pœna plectitur auxiliator, & qua prin-
 cipalis auctor maleficii, seu inceptor rixæ, late ex D.
 Menoch. de arb. iud. casu 349. cum aliis aggestis per eū-
 dem Carpan. d. §. homicida, num. 1156. & seqq. multis. Et
 enim associationis & actus habet se ad bonum, &
 malum, l. i. ff. de his qui latron. in versi. Eam ve sociam
 rint. quem tex. diligentissime excutit & Rimin. Iun.
 consi. 425. vol. 4. Igitur seligendus & est sensus deuius a
 pœna, & ab omni reatu: locus est celebris omnino vi-
 dendus apud Ias. in consil. 188. volum. 2. Summopere
 quoque placet distinctio allata in casu assistentis,
 scienter & percussionibus cum baculo, Bertaz. consil.
 526. in addit. volum. 1. crim. Exstat tamē insignis ob-
 seruatio in hoc puncto, quam deducit Prosper Farinac.
 tract. de pœn. part. 1. quest. 3. num. 4. dum & subiicit,
 contra auxiliatorem, non posse procedi, nisi ante
 omnia constet de principali delinquente. Id, quod
 non mediocriter inseruit ad decis. solemnis quæstio-
 nis huc pertinentis, Vtrum absoluto auxilium præ-
 stante censeatur, & quoque absolutus Principalis, qua
 in re summe placet distinctio Dyn. in cap. ratihabi-
 tionem. de reg. iur. in 6. relatā, & comprobata per Frans.
 Marc. decis. 520. num. 13. part. 1. Additur & illud non
 penitendum, & quod quamuis vitari possit præstiti
 fauoris aut reatus auxilii, quo ad pœnam declinan-
 dam, nihilominus ex com meatu, armis, equis, & hu-
 iusmodi contrahitur inimicitia cū aduersario, sicuti
 circūfertur de mutuante pecuniam inimico, & ut o-
 ptine animaduertit Decian. tract. crim. par. 1. libro. 3.
 Rubr. 25. num. 74. Quæ quidem deferuiunt ad impu-
 gnandum testimonium, prætextu inimicitia, nec hō
 ad impetrandam cautionem, de non offendendo,
 cuius leges multa est, præter Jul. Clar. add. §. fin. quest.
 47. & D. Menoch. de arb. iud. casu. 139. cum seq. tum
 apud Mascard. de probat. vol. 3. conclus. 1131. & Vinn.

decis. 341. lib. 2. Tum etiam ex Prosp. Farinac. citato
 tract. crim. part. 1. q. 33. nume. 43. cum seqq. Rot. Lucens.
 Teste. Magon. decis. 100. Vulpel. tract. de promiss. de non
 offend. q. 72. cum duabus seqq. & Honded. consi. 95. vol. 1.
 Quibus in locis late differitur, & quando præstanda
 sit isthæc cautio, quomodo eam præstari oporteat, &
 an pater teneatur, & pro filio etiam naturali tantum
 cauere. Nec silendum est, quod aliud seruatur in præ-
 stante auxilium aggresso, & qui potius præmium, quā
 pœnam meretur, dummodo se contineat intra can-
 cellos tutelæ aggressi, illi opem ferendo, vsq; ad mor-
 tem exclusiue, sic ex Bartol. & Clar. Turret. consi. 61. in
 fin. vol. 2.

His non multum distant, quæ scribit Rol. a Vall.
 consil. 63. nu. 3. & 7. lib. 2. Vbi probat hanc distinctio-
 nem, scientiæ & ignorantia contra inceptorem Ri-
 xæ, & ut teneatur de occiso, cū ignoretur interfector,
 quandoquidem inceptor Rixæ dicatur Principalis in
 facto, prout declarat Bal. ad l. 1. num. 24. C. de seruis fugi-
 tiuis.

Et in tali causa, quæ fuit ardua, ita anno proxime
 elapso ratiocinabar.

Sequuntur allegationes iuris, ipsius auctoris, co-
 ram Excellentissimo Mediolanensi
 Senatu.

SUMMARIA.

- 1 Nemo ex confessione inualida condemnari potest, & num. 28.
- 2 Confessio per tormenta extorta, etiam millies ratifi-
 cata, inualida est, & nulla, & n. 14.
- 3 Indicia leuia non sufficiunt ad torturam, & nume-
 ro. 13.
- 4 Ex bono malum non potest presumi.
- 5 Bene nati vix mali possunt presumi.
- 6 Nobilitas, bona educatio, & diuitis semper habent
 presumptionem pro se.
- 7 Transiens frequenter per locum, in quo commissum
 sit homicidium, an ideo & quando torqueri possit.
- 8 Conuersatio, cum delinquente, iuncta illius inculpatione,
 quando ad torturam contra nominatum faciat
 indicium.
- 9 Vnumquodq; eode modo potest tolli, quo fuit inductum.
- 10 Spontanea comparitio innocentie index, & nu. 26.
- 11 Socius criminis, non facit regulariter indicium contra
 nominatum, ad torturam, nisi in occultis delictis.
- 12 Et an in illis semper.
- 14 Socius criminis, an habilis sit testis, & quando, & nu.
 16. & 20.
- 15 In delictis occultis an vnus testis sufficiat ad torturam.
- 17 Vilis & deplorata conditionis & pauper, testis inha-
 bilis est testimonio ferendo, tam in civil. quam in
 criminalib.
- 18 Testis in depositione varius, & sibi ipsi contrarius non
 probat, & n. 22.
- 19 Si testis primo neget, mox confiteatur, & rursus ne-
 get, cui sit dicto standum, remissive.
- 20 Duo criminis socii vix sufficiunt ad torquendum soci-
 um, quem grauant, nedum vnus præcipue contra
 minorem.
- 21 Nobiles tenere educati, maxime adolescentes, nil mirū,
 grauem si torturam ferre nequeant, & ea, quæ de-
 ponunt verisimile est, ut tormentorū, & impatien-
 tia doloris eos deponere.
- 23 Tortura plures defectus non purgat, sed vnum tantū

- 35 Tortura ligatura atrox, puta cum taxillis, ipsi tortura equiparatur.
- 37 Exculpato filiorum, & heredum occisi ultro concessa accusatum subleuat, & cur.
- 39 Non. Constit. Mediol. tit. de pœn. §. homicida, ponderat auctor.
- 30 Attestatio ætatis ex libro Baptismi, extracta, plenâ illius fidem facit.
- 31 Minor aduersus propriam delicti confessionem an possit restitui.
- 32 Ipso iure tutus videtur absque restit. in integr. ope, & cur.
- 33 Confessio minoris ei obesse non debet, quando curatorem non habuit, & nu. 35.
- 34 Id ipsum in filiosum, quod in minore dic.
- 35 Maior 14. annis habetur in omnibus, & per omnia pro maiore, quando fatetur delictum ex stylo fori Mediol.
- 36 Stylus contra ius commune an attendatur.
- 37 Vnius curie stylus, an possit derogationem legis, contra ius commune inducere.
- 38 Quando tantum tempus inter torturas, non intercedit, ut dolor prima cessare potuerit, non potest dici tortum ratificasse prius dictum, & cur.
- 39 Nihil interest, an quis per torturam, aut illius metu confiteatur.
- 40 Exculpato filiorum, aut heredum alicuius occisi, prodest ad hoc, ut reus extraordinarie, & mitius puniatur.
Idem præstant spontanea constitutio, nobilitas rei, bona eiusdem fama ante delictum, minor ætas, & delicti causa.
- 41 Veri amoris effectus qui.
- 42 Anima ibi potius est, ubi amat, quam ubi animat.
- 43 Nimius amor furori similis, & ebrietati.
- 44 In crimine etiam hæresis excusat amor a tanto.
- 45 Ignorantia iuris communis, & statutorum, minores a pœna corporali excusare potest.
- 46 Mediolanensis Senatus perpetuus iustitie cultor.

IN DOMINO CONFIDO.

IN causa necis Prosperi Boschi Papiensis, quod attinet ad Mauritium Georgium Patricium Papiensem filiumfam. & minorem ann. 20. qui ob hanc causam citatus inter alios a D. Iudice Maleficiorum Papiæ præceptis pœnalibus & per satellites perquisitus, ultro se obtulit, & in carceribus constituit, præuia testatione, quam pragmatici præuentoriam comparitionem vocant, deindenominatus, & grauatus a famulo Augustino in tormentis, veluti vna cum ipso particeps d. cædis, ratione tamen simplicis dumtaxat interuentus, & vt vulgo dicitur, assistentiæ, talem, & ipse interuentum, & assistentiam, iuxta famuli testimonium, in tormentis primum confessus fuit; deinde confessionem extra tormenta ratam habuit, & confirmauit: Sentio ego, hanc Mauritii confessionem, quando in ea summa totius negotii consistit; nihil penitus ipsi nocere, vt ex ea condemnari possit, siquidem explorati iuris est, neminem ex confessione inualida & condemnari posse, *Marsil. consi. 38. nume. 2. consi. 39. num. 42. & consi. 43. num. 6. vol. 1. ex iuribus ab eo citatis.* Certum item est, illam confessionem cense-ri inualidam & nullam, quæ per tormenta extorta fuit, nullis præcedentibus legitimis iudiciis, etiam q̃ millies fuerit ratificata, *Rol. a Val. consi. 3. nu. 55. lib. 3. Marsil. consi. 8. n. 13. consi. 12. n. 39. consi. 15. n. 3. consi. 20. n.*

3. consi. 39. n. 28. & consi. 45. n. 1. in 1. vol. Bertaz. consi. 341. & 449. n. 4. cum seqq. vol. 2. Crim. Prosper. Farinac. qui in hoc argumento vnus mihi instar multorum est, tracta. de Indic. & tortur. q. 37. n. 1. & multis sequentib. Rursus, n. 96. & 97. item n. 104. & 110. & infra. Talis autem deprehenditur confessio Mauritii. Ergo, &c. Quod enim in facto per tormenta extorta fuerit, nulla est dubitatio. Quod insuper nulla eâ legitima indicia præcesserint, hinc planum fiet percurrendo diligenter, & examinando indicia ipsius quæstionis, de Mauritio habitæ præambula, quæ in summa duo tantum reperiuntur ex offensiuo processu resultantia; quæ quidem ipsum afficiant Mauritium, præterquam, quod specialiter, & designatiue fuit interrogatus, cum tamen debuisset interrogari generaliter adolescens, iuxta traditionem Soarez. de Paz. in sua praxi. part. 5. Tom. 1. c. 3. §. 12. n. 92.

Itaque Prius est, conuersatio Mauritii cum Hippolyto Rouescallo, iuncta inculpatione ipsius Rouescalli, veluti totius mali auctoris, in specie ipsum Mauritium grauans, ob transitum eius cum Rouescallo, & duobus aliis eomet die, cuius vespere interfectus fuit Boschus per viam, & loca commissi delicti. Hoc namque indicium de se, & sine aliis adminiculis leuius est, & quam vt sufficiat ad torturam, etiam, quod conuersatio esset inter malos, vt optime animaduertit *Farinac. relato tractatu. de indic. & tortur. quest. 43. nu. 174. & latius ac plenius quest. 52. num. 88. post 6. indicium, & ampliat. 1.* Vbi etiam respondet ad auctoritates in contrarium facientes, ante a se relatas. Multo minus valere debuit ad torquendum, vbi conuersatio est alioqui bonorum, inter se non malorum, & quia ex bono malum non potest præsumi. *Specul. in tit. de præsumt. §. species, numer. 10. circa fin. cap. nonnulli, in fin. 46. dist. late fac. de Bellouf. ad l. omnimodo. C. de inoff. testâ. sed bonum semper præsumitur, de bono, sicut malum, de malo. D. Menoch. præsumt. lib. 5. præsumt. 32. num. 5. Farinac. de indic. & tortur. q. 37. num. 8. facit optime, & si quis Grammaticum, distinct. 38. Cæpol. de simul. contract. præsumt. 22. num. 72.* Multo minus igitur valebit hoc indicium, quando conuersatio est inter bonos, *Nat. consi. 298. num. 4. lib. 2. quæ refert Farinac. d. tract. de indic. & tortur. d. q. 43. num. 172. & probat. d. nu. 174.* At vero conuersatio Mauritii cum Rouescallo non poterat dici, aut præsumi mala, cum ambo nulla sinistra suspitione ante hunc casum Boschilaborarent, vt, quia adolescentuli, vix tunc aliquid sapere per ætatem incipientes; nihil mali commiserant, neque cum malis conuersabantur, saltem scientes prudentesque, vt etiam probatum est. Proinde præsumi debebant boni, ex trita regula, quam late probat, more suo Mascard. de prob. vol. 1. conclus. 222. nu. 1. & seq. & maxime cum ex bona orti sint patria, & bonis parentibus, arg. l. quod si nolit. §. quia mancipia, vbi glos. & Doct. de adl. edic. Io. ds Amic. consi. 86. num. 13. & consi. 134. nu. 10. D. Menoch. præsumt. 58. lib. 5. Farinac. eod. tractat. de indic. & tortur. q. 47. & n. 277. infra. Quâ præsumtionē auget mirum in modum antiqua vtriusque nobilitas longe lateq; cognita, quæ tollit suspitionē sinistra aduersus nobiles, *Barbat. consil. 65. vol. 3. & semper habet præsumtionem pro se, sicut bona educatio, & diuitiæ, vt probat ex multis Mascard. conclusio. 106. nu. 1. & infra. & D. Menoch. d. lib. 6. de præsumtionib. præsumt. 59. & Farinac. d. q. 38. n. 280. & duob. seqq.* Et hac ratione tollitur etiam indicium illud in specie de transitu Mauritii cum Rouescallo per locum commissi de-

7 liciti,† quem ipse sub hoc indicio conuersationis cōprehendo, quia huic indicio locus esset, & ad torturā, si transiens frequentans viam, in qua homicidium commissum fuit, fuisset alioqui persona malæ conditionis, & famæ: secus, si sit bonæ famæ, *Farinac. d. q. 52. in 12. indic. limit. 1. n. 142.*

Nec obstat, quod scribit idem *Farinac. d. quest. 52. numero 89. & 90. Ampliat. 2. & numero 92. limitat. 2.* conuersationem † cum delinquente, iuncta illius inculpatione, facere indicium ad torturam, contra nominatum, quando contra eum inquiritur, tanquā complicem, & participem delicti, qui est casus noster: Quia dupliciter respondeo, Primo, obiectionem locum forte habere posse, quando vnus tantū, aut plures simul, vt socii de vno vel pluribus delictis inculparentur: secus est, cum plures inculparentur a pluribus, & singuli, & principales, hoc est, vnus ab vno, alius ab alio separatim, & diuissim. Veluti si Titius de homicidio aliquo inculpet Gaium, Seius vero Sempronium, & sic deinceps: tunc enim in inculpatione vnus non est constituendum fundamentum propter incertitudinem, & varietatem inculpantium, sicut dicitur de probatione dubia, minime propterea releuante, *cap. in presentia, de probat. Affl. et. decis. 57. & Mazzol. consi. 85. numero 16. cum seqq.* Secundo respondeo, inculpationem Rouescalli sublatam esse, per contrariam exculpationem filiorum, & heredum interfecti concessam Mauritio, *ful. Clar. §. final. q. 60. numero 10.* Et recte quidem,† vt vnumquodque, per quem modum inducitur, per eundem etiam in contrariū tollatur, *l. nihil tam. ff. de reg. iur.* sicuti a domesticis occisi prouenit inculpatio (si modo inculpatio dici potest simplex suspicio) quæ dicitur leue indicium, siue opinio mali, ex leui indicio procedens, vt probat *Farinac. tract. de indic. & tortur. quest. 36. numero 175. & 176.* Rursus constat, omnia alia, si quæ præcesserunt contra Mauritium, legitima indicia, sublata omnino fuisse, per spontaneam ipsius comparitionem, in tantum, vt vbi alias quis ex talibus indicis fuisset torquendus, ob talem spontaneam † comparitionem, torqueri amplius non debeat, vt probant *Doct. omnes a Farinac. in hunc sensum relati, quos & ipse sequitur. d. tract. de indic. & tort. q. 48. num. 51. 52. & 54. & infra etiam opportuno loco allegando.*

Posterior indicium est, in quo vno Curia sine dubio se fundauit ad torquendum Mauritium, non autem in aliquibus aliis indicis, quorum nulla fit mentio in actis, maxime in binis ipsius Curie decretis circa torturam famulo, mox & herō Mauritio infligendam, Dictum famuli Augustini, & confessio de se, & in herum suum Mauritium, circa interuentum, & assistentiam, vt supra. Verum hoc etiam indicium facili negotio prosternitur, quia certa est iuris auctoritas, & simul constans Doct. assertio, socium criminis regulariter † non facere indicium, contra nominatum ad torturam, abunde probat *Farinac. d. tract. de indic. & tort. q. 43. numero 1. 2. 3. & multis seqq.* Etiam quod alias vir esset bonæ famæ, dignitatis, & æstimationis, *Farinac. d. q. 43. num. 24.*

Nec mutat sententiam, quod hæc regula in occultis delictis, & difficilis probationis, & in quibus veritas aliunde haberi non potest, vitietur, officiumque suum perdat. In illis namq; socius criminis, & omnis alius testis inhabilis, facit indicium ad torturam, contra nominatum, vt latissime probat *Farinac. quem, vt iam dixi, sufficiat hac in re pro multis allegasse, d. tract.*

de indic. & tort. d. q. 43. n. 68. & q. 62. limit. 2. n. 31. Tale autem fuit homicidium noctu commissum in persona Prosperi Boschi. Ergo, &c. Quia obiectum multipliciter declinatur. Primo, quia hæc exceptio non impedit in omni casu, in quō veritas aliter haberi non potest, nec in omni delicto occulto,† & difficilis probationis, sed tantum in eo, quod vel sua natura committitur, cum pluribus, vt est coniuratio, & tractatus, vel quando existant particularia indicia, quod illud delictum a pluribus commissum sit: secus est in aliis, sicut in homicidio, *Farinac. d. q. 43. numer. 74.* Quod sua natura committitur cum pluribus, neque in hoc casu existant particularia indicia saltem certa in suo genere, & clara, qualia requiruntur † ad inferendam torturam. *Honded. consi. 98. num. 33. vol. 2. Gab. consil. 177. volum. 2. Farinac. qui innumeros pene in hanc rem congeffit. eod. tract. de indic. quest. 37. num. 3.* Rursus, & fortius responderetur,† testes inhabiles, sicut est socius criminis, ita demū in probatione nocturni facti admitti, si ratione loci verisimiliter alii testes interuenire non potuerunt, alias secus. Sic recte colligit *Farinac. d. quest. 62. d. limit. 2. numero 36. ex Boss. in tit. de indic. n. 170. & Rol. a Vall. consi. 3. post numerū 47. lib. 3. & idem Farinac. melius ac dilucidius, hoc explicat eadem qua. 62. limit. 3. numero 55. & adhuc apertius ac plenius, num. 62.* Sed delictum, de quo agitur, etsi nocturno tempore commissum fuerit, considerando tamen, quod fuit commissum tempore hyemali, imminentibus propemodum Bacchanalibus, hora tamen secunda noctis, in qua omnes adhuc in ædibus vigilant, quia hyeme vigiliæ ad multam noctē protrahuntur, sed etiam plerique cum lumine per ciuitatem vagantur variis de causis: & item considerando locum, vbi fuit interfectus Boschus, qui est via publica, & quidem ex magis frequentatis, frequentissimos etiam habens habitatores, & in specie vicinas Scholariū sodalitates, (Cameratas vulgo dicimus) tria potissimum Collegia, scilicet Castillioneum, Marlianum, & Ghisleriū, non potest dici, quod huius delicti veritas aliter haberi non posset, quam per socium criminis, etiam alias inhabilem. Tertio adhuc respondeo,† quod etiam in delictis occultis, vnus testis non sufficit ad torturam, nisi sit omni exceptione maior, vel nisi ei alia opitulentur indicia talia, qualia supra dixi, requiri ad torquendum indiciatum. Sic etiam de complurium sententia probat, iam toties citatus *Farinac. d. questio. 37. num. 16. & d. q. 43. numero 75.* Talis autem non est famulus Mauritii, vt mox subiiciam.

Quarto respondeo socium criminis † & alium quemuis inhabilem, ita demum admitti in casu, in quo veritas aliter haberi non potest, si testimonium perhibeat gesti solū per alios: secus est, si testificetur de eo, qd ipse cum alio commisit. Sic in specie tradit *Marsil. consi. 102. numer. 7. & 8. ex non paucis scilicet. quos ibi allegat, & irrefragabiliter responderetur, sociū criminis, & alias inhabilem non admitti, ad testificandum, etiam in occultis delictis, & difficilis probationis, & in quibus veritas aliter haberi non potest, quando plures patitur exceptiones, & defectus, adeo, vt illius testimonium non solum non valeat ad probationem delicti sed nec quoad indicium, & præsumtionem, quia prorsus repellitur, Crau. consi. 56. num. 55. & 57. & consi. 149. nu. 11. & 12. Marsi. consi. 102. n. 12. & singul. 385. & 378. Bursa. conclus. 20. n. 67. vol. 1. Bertaz. consi. 71. n. 74. ibi in addit. litera L. vol. 1. crim. Honded. consi. 106. n. 57. vol. 1. & plures alii coacernati pariter*

per Farinac. d. quest. 62. numero 80. & multo plures adducit, n. 381. Fab. Turret. conf. 9. n. 35. & conf. 24. n. 30. vol. 1. At hic famulus Augustinus multos patitur defectus, 17 quia primo est vilis, & deploratissimæ conditionis, & pauper, ob quos duos solos defectus, non solum non est integræ fidei, & omni exceptione maior, verum etiam omnino a testimonio repellitur, tam in civilibus, quam in criminalibus, *Ruin. conf. 130. numero 10. lib. 4. Paris. conf. 54. num. 57. lib. 4. Crau. conf. 249. num. 17. vers. accedit etiam vilitas, Rol. conf. 63. num. 34. lib. 2. Osasch. conf. 66. num. 12. vers. attendit istud est verum, cum aliis, quos cum superioribus omnibus citat Farinac. d. tract. de indic. & tortur. quest. 57. numero 70. & 71.* Secundo fuit varius, & contrarius in sua depositione, quia primo examinatus in hac causa extra torturam, & iuratus negavit, deinde alligatus torturæ adhuc negavit cum iuramento persistens pluries in negatione, tandem gravior tortus indicavit, ac prodidit Dominum, tanquam socium, unde dicitur per iurum effectus, idcirco inhabilis ad testificandum, ut tradit Farin. sæpe d. tract. de indic. & tort. quest. 43. n. 180. & 185. Vbi proprie, & in specie loquitur de primo & negante, mox confitente, post iterum negante, aut saltem standum erit priori dicto negativo, ut multis comprobatur Bertaz. conf. 341. numero 27. volum. 2. 19 crim. Tertio, est socius criminis, & cuius testimonium in socium adeo reicitur, (id quod supra probatum fuit) ut vix duo socii criminis sufficiant ad torquendum socium ab eis gratiatum, multo minus sufficere unus poterit, præcipue contra minorem, etiam cum simplex est socius, alias scilicet non patiens exceptiones, nisi cum eo aliæ concurrant urgentes præsumptiones, non paucae simul iunctæ, vel probetur per Fiscum, quod socius criminis sit omni exceptione maior, id quod hætenus non probavit, ut debuit, *Abb. in cap. 1. de confess. Boer. decis. 316. Aret. in cap. P. M. de accusat. Crau. conf. 178. lib. 1. & conf. 697. vol. 4. Bertaz. conf. 210. & 234. volum. 1. crim. Un. decis. 216. lib. 2. Mascard. de probat. conclus. 311. præclare Farinac. qui Inl. Clar. Boss. & alios citat in numeros tractat. de pæn. part. 2. q. 43. n. 75. & alii seq. Rot. Rom. decis. 283. part. 1. in nouissimis Honded. conf. 92. num. 37. cum seq. vol. 1.* Vbi approbat traditionem Farinac. Additur etiam Sigismund. Scaccia. tract. crim. cap. 81. Et tamen in hoc casu lectio actorum in Curia nullas alias suppeditat præsumptiones, nec indicia idonea, saltem ad torquendum, ut iam probatum fuit, nec aliunde afferuntur, quia Mauritius deliquerit, interueniendo scienter, & assistendo occisioni Prosperi Boschi, ut prorupit in hac confessionem Augustinus eius famulus, ut magis tormentorum, ut fecit etiam Mauritius, quam rei veritate compulsus, ut pluries fuit protestatus suam facilitatem, & mendacium, inculpando Mauritiū præ metu tormentorum, & torturæ dolore, id quod etiam in se protestatus est idem Mauritius, qui, ut nobilis nobiliter, & molliter educatus, cum fuerit adolescentulus adhuc existens pusillanimis, pauidus, simplex, & imprudens, ut est propria illius ætatis simplicitas, & imprudentia, nil mirum, si grauem torturam ferre momento pene nequirit, qui vix leuem sustinisset, quin potius vel ipsum tormentorum locum horrerit, unde statim veluti præfagus, & præscius omnis sue futuræ impatientiæ & omnis cruciatus in illa sua ætatula intolerantiæ, non semel protestatus est, se, si quid diceret, dicturum, quia iussus fuerit dicere, metu scilicet ac vi tormentorum. Idem repetit post confessionem a se in tormentis extortam, dum ad eum in arce detentum, ventum esset pro ratificatione dictæ confessionis, dicendo se, quicquid nouissime dixisset, & confessus fuisset, contra se dixisse, & confessum fuisse, metu tormentorum, neque verum esse, quod interuenisset neci Prosperi Boschi.

His adiungitur famuli exceptionibus (ut ad eum reuertar) multiplex etiam contrarietas, & vacillatio eiusdem: & idcirco inhabilitans ad faciendum ad torturam contra herum indicium. Quare attentis tot illius defectibus, cum tamen duo tantum sufficerent ad reddendum eum inhabilem, frustra, & perperam tortus fuit, quo ad grauandum Mauritium, quia tortura & non purgat plures defectus, sed vnum tantum, 22

Gramma. conf. 35. numero 58. relatus cum aliis per Bertaz. conf. 556. num. 14. Honded. conf. 93. n. 52. vol. 2. Et consequenter confessionem solum per tormenta extortam fuisse nullis antecedentibus legitimis indicibus, proinde inualem & esse & nullam, ut hætenus demonstratum fuit, & tradit in specie Inl. Clar. in d. §. fin. quest. 64. num. 9. Et idem subiungit, num. 12. quod talia indicia debent esse legitime probata. Nā non solum dici potest, metum tormentorum Mauritio iniectum fuisse ad confitendum delictum, quod non commisit, sed etiam torturam vere inflatam fuisse, quia torturæ ligatura, quando est stricta, & atrox, vel cum taxillis, ut hic fuit, ipsi torturæ equiparatur, *Inl. Clar. d. §. fin. quest. 64. vers. debet igitur Index, quem refert, & sequitur Farinac. d. tract. de indic. & tortur. questio 38. numero 36.* 23

Quod autem Mauritius confessus fuerit delictum metu magis, ac vi tormentorum, quam ex veritate, maximum, ipsumque non obscurum præbet argumentum, spontanea sui ipsius oblatio, & constitutio, etiam post citationem, & perquisitionem eius per satellites, quæ sane dicitur esse maximum innocentia signum, quia nemo & tam fatuus, oscitans, & insanus est, qui si innocens non esset, cum tanto discrimine vellet se intra carceres includere, *Marsil. qui hoc delictum multifariam exornat, in præd. ad §. diligenter, num. 214. & seq. Nonell. in tract. ad defens. numer. 10. Foller. in præd. crim. in verb. etsi compareat ante contumaciam, n. 1. Grammat. conf. 61. num. 24. & consil. 29. n. 32. Mascard. & alii non pauci ultra prædictos adducti per Farinac. d. tract. de indic. & tort. num. 48. 51. & 52.* Ideo spontanea comparitio tantam vim habet, ut tollat omnia indicia contra comparentem laborantia, ut iam deduxi, & comprobavi. Arguit etiam absque dubio innocentiam memorata illa exculpatio filiorum, atque heredum occisi, non affectata, & sed ultro concessa ab ipsis heredibus Mauritio uti innocenti, quos non est credendum illam concessuros fuisse, si cognouissent, exculpatum fuisse nocentem, quin tunc potius eum via iuris acerrime persecuti fuissent, eadem patris vlciscendo, ut hanc legitimam ultionem impune negligere, aut dissimulare non poterant, debitum pietatis officium scienter omittentes, *l. prima, ff. ad Syllan. l. pri. C. de his quib. ut indig. l. 1. C. ubi Causa Fiscal. & l. pri. ff. de iur. Fisc.* Et quia confessio Mauritiū est inualida, & nulla, ideo ex ea condemnari non potest, etiam quod in ea perseuerauit, nec poena ordinaria, illa maxime, quam Nou. Constitut. & Mediolani in tit. de pæn. §. homicida, non solum intersectoribus & homicidis 24 25 26 27 28 29

Mauritius, ubi vera, valida, & considerabilis foret ipsius confessio, sed nec etiam aliqua extraordinaria.

Verum esto, quod talis confessio adhuc subsisteret, attenta tamen eius minori ætate, Mauritius, & 20 quidem 20. ann. ut ultra aspectum corporeum legitime probatum fuit, ex attestazione Reuer. Plebani extracta ex libro Baptismi, quæ inter alias ætatis probationes plenam fidem facit, *Rebuff. comment. tom. 2. tit. de reg. libro baptism. cir. princip. Laur. de Pin. conf. 83. numero 10. Rot. Roman. teste. Caputaquen. decis. 314. par. pri. Viuius decis. 489. numero 8. libero 3. Mascard. de prob. concl. 672. D. Menoch. de præsumt. lib. 2. præsumt. 51 num. 54. Odd. aliaz Hono. collega Meus tract. de restit. in integ. q. 37. artic. 9. numero 83. Maur. eod. tract. cap. 321. & Caldas. ad l. securatorem habens, vers. maioribus, numero 30. C. de in integ. restit. in integrum* † est omnino restituendus, aduersus hanc suam confessionem delicti, aliter, quam per ipsam non legitime probati, postquã petitum fuit, & Ill. D. Prætori Papiæ per Amplissimum ordinem, mandatum, ut restitueret, si iure restituendus esset, etiam non probato errore, quia hoc solum dicitur læsus, quod meticolosus iuuenis confessus est, sic singulariter decidit Angel. in l. certum, §. in pupillo, ff. de confess. Vbi hanc decisionem reputat notatu dignam, & quotidianam, & sequitur Alex. conf. 115. num. 6. lib. 3. subiungens hoc solum remedium satis esse ad defendendum valide minorem, & idem adnotat ibid. auctor *Addit. 111. Idque etiam non prætermisit Carer. §. homicidium. numero 10. ubi alios citat. Odd. de restit. in integ. q. 65. artic. 9. num. 38. Mascard. de probat. volu. 3. conclus. 1273. num. 31. dicens hanc opinionem æquiorē, atque humano iudice apprimē dignam, cum multis aggestis per Petreum suis conclusionibus crim. conclus. 148.*

Quinimo dicerem etiam tutum esse adhuc istum 32 minorem ipso iure, † citra opem restitutionis in integrum, quia non fuerunt seruata in eo in hac causa; 33 quæ seruari debuerant, præcipue non dando ei curatorem, † sine cuius auctoritate confessio sua ei obesse non deberet, nec posset, iure communi inspecto, leg. clarū. C. de auct. præstan. Bertaz. conf. 118. vol. 1. Ut hæc optime deducit Clar. d. §. fin. q. 55. num. 11. 12. & 13. & 43 ante quæst. 50. num. 1. Idque etiam procedere in filiofamil. † minore sensit Ferrar. in form. inquisit. in versic. contra & aduersus, numero 3. nisi mihi silentium indiceret eiusdem Clari attestatio in locis proxime relatis, circa contrariam consuetudinem in hoc Mediolani Ducatu, necnon in aliis ditionibus, Rot. Auen. decis. 138. numero 1. aliter se habentē, per quam effectum est, ut minor. 25. annis, dummodo sit maior 14. habeatur in omnibus † & per omnia pro maiore, maxime, quando confitetur delictum, quamuis admitat ibidem, d. q. 50. d. numero 1. in fin. posse & prodesse talem allegationem deficientiæ curatoris ob minorem ætatem ad minuendam illi pœnam, id quod repetit, q. 60. num. pri. vers. Aut vero est maior ann. 14. ex DD. ibi relatis. Qua de re infra dicetur opportunius, quamquam illud tentari posset contra hanc 36 consuetudinem, quæ nil est, quam stylus fori, quod scribit Dec. conf. 677. numero fin. stylum † contra ius commune non valere, ex Alexand. conf. 36. v. so The- mate supra scripto in fine, lib. 2. Id quod etiam confirmavit Rolan. a Vall. consil. 3. numero 36. lib. 3. Vbi scribit, 37 stylum vnius curiæ non posse operari, † ac inducere derogationem legis contra ius commune, sed solum declarationem eius, quod esset arbitrio iudicis com-

missum. Verum superfluum est contra consuetudinē obstinate contendere, cum alia ratione inualida sit eius confessio, ut ante probatum fuit, ex defectu videlicet, legitimorum indiciorum. Vterius non fuit dimissum congruum † temporis interuallum: puta 38 quod credatur dolorem præcedentis torture cessasse: proinde non potest dici ratificasse illud dictum sibi tantopere perniciosum, Bart. in l. 1. §. diuus Severus. ff. de quæstion. ibidem quoque. Alex. atque Jul. Clar. d. §. si q. 64. vers. debet quoque, postquam nil interest, † quis per tortur. vel metu torture confiteatur, l. nouiss. ff. q. fals. tut. & Marsil. ad l. 1. n. 55. cum seqq. ff. de quæstio. 39

Postremo, quatenus citra noxam veritatis, eadem confessio aliqua ratione esset valida, etiam circumscripto præsidio restitutionis in integrum postulata, extremum saltem illud perfugium supererit, quod ei nullo iure denegari poterit, extraordinariæ & mitioris punitionis, ex his, quæ sequuntur, considerationibus, & circumstantiis, quæ singulæ, & separata, mox coniunctæ, iuris rigorem, æquitatis aura eis afflante, non modice lenirent.

Prima est memorata exculpatio † habita a filiis; & heredibus Boschi interemti. 40

Secunda spontanea constitutio, Jul. Clar. ad §. fin. quæst. 21. numero 19. & 20. cum libero accessu ad eum sponte constitutum, & recessu eiusdem famuli Augustini, dum cibaria Domino suo deferret ante detentionem ipsius: quæ res auget in Mauritio maiorem fiduciam suæ innocentie, qui non fuisset tam supinus, ut sineret seruum suum huius sceleris conscientia contaminatum per ciuitatem libere vagari, multo magis ad se ipsum in prætorium quotidie venire cum tanto discrimine.

Tertia nobilitas rei, ob quam etiam pœna minuitur, quia mitius punitur nobilis regulariter, quam plebeius: seu ignobilis, Bald. in l. nemo. C. de summ. Trin. & plene Alex. in l. Pedius. §. 1. de incend. ru. naufi. ex illo tex. qui optime probat, cum aliis ibidem per glos. allegatis iuris locis, in verbo, conditione. Idem Bald. in cap. si quis vero, de pac. iuram. firm.

Quarta consideratio est: fama bona delinquentis ante illud delictum, (supposito quod deliquerit) ut confessus est, quia nullum aliud delictum commisit, Alex. conf. 121. num. 5. vol. 5. Tiraquel. de pœn. temper. cau. 51. per totam. Bertaz. conf. 11. n. 24. libro 1. crim.

Quinto, Minor ætas, ob quam quis præcipue mitius puniri debet, & pœna extraordinaria etiam in atrocioribus, ut probat Thessan. decis. 161. num. 1. 4. & 5. & ante eum Osasch. decis. 60. n. 8. cum tamen hoc homicidium in Boschum commissum, quatenus auctor fuerit Rouescallus, non potest censerī atrox delictum, considerata causa delinquendi, ut mox ostendam.

Sexto, causa delicti iudicem, etiã ad mitiorē pœnā perducere debet, l. aut facta. ff. de pœn. cū magis impetu quodam, & amentia, quam ex proposito, & vero dolo patratum fuerit. Causa namq; prima quæ impulit Rouescallū, & ipsum adolescentē, ac nobilē ad occidendū Prosperū Boschū, fuit nimia vehementia, & æstus amoris reciproci inter ipsum & Ceciliam filiam Prosperi: pudicus sane is, cum ad legitimam tenderet coniunctionē, sed qui interim adeo cum ætate eorū creuerat, ut vehementissimus euaserit, & ad insaniam, & furorē vtramque redegerit, ut exitus demonstrauit, quia illa cognita, patris voluntate aliena, a nuptiis Rouescalli in tabem incidit, ex quo etiam morbo post biennium, & post patrem occisum consumta est

est, peritq; magis desperatione tam diu optati ab ea cum Rouescallo matrimonii, quam casu patris percussa, initio infirmitatis suæ. & causa primæua inspecta; Rouescallus vero, iam nimio amore ebrius, & mente pene alienatus, & effectus quodammodo infans & furiosus, impatiens nedum repulsæ a Boscho acceptæ, eamque, si verum amamus, iure optimo grauissimam & acerbissimam reputans iniuriam, quod Boschus, nullo iure iam dudum recusasset, eum sibi in generum asciscere, conditione non inæqualē, facultatibus non inferiorem, renuendo inurbane, dicam etiā impie, filiam suam ipsius Rouescalli æqualis sui ætate, & nobilis, complexus licitos & coniugium vnice appetentem eidem Rouescallo despondere, & honestissimo, vtriusque desiderio, suam quoq; benigne accommodare voluntatem, cum optime animaduerteteret, alterum in alterius corpore viuentem, qui sunt veri amoris effectus, ut dicebat Cato, & id etiam hodie celebratur, animam illic potius esse, ubi amat, quam ubi animat, Rouescallus, inquam, ebrius, infans, & cæcus effectus præ nimio amore, nil mirum, si prorupit, vel nolens & inuitus, ex lege fomitis, seu (ut aiunt) sensualitatis in scelus hoc occidendi patrē amatæ, mirum in modum a se puellæ, quem alioquin sibi beneuolum, & voto suo morem gerentem, corpore suo texisset, vitamq; eius morte sua redemisset, occidendo, inquam, eum, quem, non modo in se, sed etiam in filiam suam inhumanum & impiū experiebatur: eo, quod vtriusque nuptias recusando, aut certissimam vtriusque mortem accelerabat, ut vni ex eis cōtigit, quia alterius anima in alterius corpus quodammodo migrasset, ibique pene habitaret, vnde vita vnius ab alterius vita dependebat, aut vterq; vitam acerbissimam sibi fore, & quauis morte miseriorem, certo certius credebat. Quare cum nimius amor, causa exstiterit huius homicidii, qui furori comparatur, & ebrietati. *Gloss. in §. 1. versic. bacchata. Instit. de success. sublat. & in authen. Quib. mod. natur. eff. legit. §. illud quoque. Bald. in l. c. post. ff. de transact. cum aliis in-
ris locis passim obuiis,* quibus liquet, nihil esse amoris
44 furore vehementius, veluti etiam in crimine hæreseos excusat amor a tanto, teste Clar. in §. hæresis, nu. 25. ut etiam ostendit Virgil. in 4. *Aeneidos* de Didone loquens, amore *Aenæ* capta, & furente, dum cecinit lepidissime. *Vritur infelix Dido, totaque vagatur, urbe furens. Gemin. cons. 4. Oldrad. cons. 410. in fin. Addo Bened. in c. Raynautius. colum. 7. de testam. latissime Tiragu. de pæn. temper. caus. 4. merito homicida, & consequenter, qui, cum eo amoris illius miserti, cuius, & compatiētes, ut amicissimi, & æquales, & ipsi forte etiam amantes, & sic in eadem nati nauigantes, gratis interuenerunt & huiusmodi astiterunt, longe mitius puniri debent, sic Clar. d. §. fin. qu. 60. num. 7. lepide & scite D. Menoch. de arbitr. ind. lib. secundo, centur. 4. casu 358. Maxime vero mitius puniendus est Mauriti-
45 tius, qui si confessionis rigor percutere potest infontem, simpliciter & longe adsticit, manum ad opus nō extendendo, ita se credens, & in iure errans, hoc est, Nou. Constitut. ignorans, non teneri, tanquam opem & auxilium tulerit, qui nihil in eo facto gessit, quæ ignorantia, tum iuris communis, tum Nou. Constitut. Mediolan. tolerabilis, ac iusta est in minoribus, potissime quoad vitandam pœnam corporalem, *Gloss. in l. regula, versic. (minoribus 25. ann. ff. de iur. & fact. ignor. Quod autem ita crediderit Mauriti-
nempe paria esse: non esse delicto assistentem, vel**

astitisse, etiam scientem, sed manum ad opus extendisse, indicant illa verba ab eo in repetitione tormentorum & ratificatione antecedentis suæ confessionis prolata (*ma non sparar.*)

Verum, ut prædixi, non indiget Mauriti-
per fugio mitioris pœnæ, & consequenter deprecatione aliqua pœnæ ordinariæ, quæ alias, si vere deliquisset, debita esset: cum summo iure tutus sit, confessione nimirum sua aperto iure inualida, & nulla penitus exsistente, ut patet ex superius deductis, & aliâ fortasse meliora ex sua prudentia, supplebunt circumspectissimi quique studio iustissimæ defensionis, ac patrocini-
46 o istius nobilis adolescentis adducti, atque etiam supplebit clariss. D. meus Senator Polla, & integerrimus Prætor, pro sui incomparabilis iudicii, & ingenii, iudiciumq; illi assidentium perspicacitate in suo voto, lenitatem cum seueritate commiscendo, iuxta illud sacri vatis dictum, Misericordia & veritas obuiauerunt sibi, & alibi, Iustitia & pax osculate sunt, quod etiam retulit Thesaur. d. decis. 161. num. 7. Supplebit postremo, & multo magis, ac principaliter, amplissimus & sapientissimus Ordo, in suo de hac
46 causa decreto, ut iuris ac iustitiæ perpetuus, & incorruptus cultor & custos, ita etiam æquitatis amator vnicus, cuius iustissimæ censuræ, omnia mea (ut par est) subiicio.

Ad laudem clementiss. Domini,

Io. Baptista Costa inter 7 C. P. P. minimus,
& in paterno Gymnasio primarius sacrorum canonum interpres.

Supremus tandem & excellentiss. Senatus Mediolan. Nobilitatis, ætatis, & aliorum, quæ pro reo patrocini-
46 ans allegabam, habita ratione, clementiam rigori iuris præposuit: eumque non ordinaria, sed extraordinaria esse pœna plectendum, sanctissime censuit.

(Chalcographo prelo currenti parcendum erit, qui a 4. distinctione ad 9 imprudens numerum adfixit, loco enim 5. apposuit 6. qui error numeri serpsit ad 9. usque, cui, ut maderetur typographus, bis putauit nonum numerum repetendum, ut sibi a lectoribus id indulgeretur incuria.

DISTINCTIO IX.

ARGUMENTVM.

¶ Testis productus super consuetudine, mutuo vel mala fama: potest, quid sit consuetudo, mutuum aut mala fama interrogari, & respondere nolens, nihil probat, tam in Ciuilib. quam Criminalib. in quo scientiæ rationem allegantis, ab ignorante differentiam, affert auctor.

SUMMARIA.

- 1 Testis interrogari potest, quid sit consuetudo, quid mutuum, quid mala fama, si in his sit productus, siue in ciuili, siue crim. causa, & quid si nolit respondere.
- 2 De multiplici interrogatoriorum specie, remissive.
- 3 Testis depositio nulla est, quando id, super quo interrogatur, ignorare affirmat.
- 4 Secus si scientia rationem afferat.
- 4 Dominium plenam requirit probationem.
- 5 Non probatur per testes, deponentes de aliquo facto, absq; redditione causæ scientiæ.
- 6 Scientia in teste per corporeum sensum debet probari, & cur.
- 7 Scientia in his, quæ ad artem pertinent, aliter consideratur, quam in his, quæ sunt facti.
- 8 Quando testis, qui de eo attestatur, quod cū octo esset annorum, vidit, dictum sit validum.

- 9 *Multum interest, an testis deponat de iis, quæ vidit adhuc infans: an de iis, quæ pubertati proximus cognoscere potuit.*
- 10 *Quis dicatur pubertati proximus, remissive.*
- 11 *An plena in teste scientia, quoad qualitates & circumstantias omnes factum ipsum non alterantes, requiratur.*
- 12 *Quid si ad probandam rerum, aquarum, corporum, aut bonorum identitatem producat.*
- 13 *Testis contestem producens, qui ignorare se dicat, facit ut neutri credatur.*

- 1 **T**estis inductus super consuetudine, et vel mutuo, vel mala fama, potest interrogari, quid sit consuetudo, quid fama, quidue mutuum, & nolens respondere interrogatoriis partis nihil probat, siue in civilibus, siue in criminalibus. *Bero. conf. 58. nu. 24. volum. 3. Honded. conf. 101. num. 37. cum seqq. volum. 1.*
- 2 Natta qui multiplicem et speciem interrogatoriorum explicat, *conf. 96. volum. 1. Rot. Rom. sub Put. decis. 317. lib. 2. & sub Verall. Decision. 208. ad fin. par. 1. Quod si ignorare asserat, et eius depositionis non est habenda ratio: Secus si scientiæ rationem allegauerit, iuxta vberissimam traditionem Mascard. tract. de probat. volum. 3. conclus. 1200. & 1369. Farina. tract. crim. part. 2. qu. 62. limitat. 11. num. 37. cum seqq. & non pauca apud Polyd. Rip. tract. de nocturno temp. cap. 57. in quotidiano casu confirmat Rot. Rom. sub Verall. decis. 279. & seq. par. 1.*
- 4 vbi dominium, et quod requirit plenam probationem, quando principaliter de eo disceptari contingit per vicem et actionis, quod alioqui probatur indicibus, excipiendo, non intelligitur probatum per testes deponentes de aliquo facto absque redditione causæ scientiæ, quæ scientia in teste non deducitur per artem: hoc est, per causas, rationes & demonstrationes, sed iuxta perceptionem cum organo sensus corpori. *l. solam. C. de testib. Honded. praeclare conf. 15. n. 6. volum. 1. Et est vulgare, in quolibet teste sensum et atque intellectum desiderari, quia, quod oculi testium non vident, ipsi nequeunt testificari. Bald. ad l. 2. col. pen. C. de rescind. vend. & in cap. 2. de offic. deleg. ad Pet. Placentin. tract. de fideicommiss. quest. 12. num. 323. Etenim in his, quæ sunt facti, ea dicimur scire, quæ sensu corporeo percipimus, præterquam in actione noxali, *l. in delictis. ff. de noxalib. praeclare Coras. ad l. admonendi, num. 100. ff. de iureiur. vbi alio modo et considerat scientiam in his, quæ pertinent ad artem: aliter vero in his, quæ sunt facti. Neq. obstat, quod notat Alex. conf. 88. num. 22. volum. 5. vbi suscipitur testimonium illius, qui testificatur de eo, quod vidit, cum erat octennis tantum, quo tempore et ignorantia caligine obruimur. Nam procedit, quando fuit talis materia, quæ potuit cadere in sensum minoris constituti in illa ætate, Rot. Rom. decis. 220. num. 7. cum seq. par. 2. in nouiss. ad quod facit doctrina Bart. in l. ad testium, §. conditionem. num. 5. ff. de testam. Et docte distinguit Farina. tract. erimi. part. 2. quest. 58. inter proximum et pubertati: qui potuit cognoscere, quod tunc gerebatur, & inter infantem. Surd. conf. 349. numero 32. & sequenti, volum. 3. vbi etiam infert ad retractum, cum multis adductis per Triuisan. decis. 41. numero 23. libro secundo.**
- 10 Quando vero dicatur proximus Pubertati, et scitissime explanatur apud Menoch. de arbitrar. indic. casu 57. numero 44. cum sequentibus, vltius scientia in
- 11 teste non requiritur plena, quoad omnes et qualitates & circumstantias non alterantes factum ipsum:

Idipsum comprobatur, dum inducitur testis ad probandam identitatem rerum, aquarum, corporum, vel bonorum, quia probationem facit. Est, quod ignoret aliquos confines, dummodo duos exprimat, qui conueniant rei contentiosæ, nisi aduersarius demonstraret, eosdem confines aliis quoque prædiis conuenire: secus vbi testis dicat, se nescire demonstrationes rei petitiæ; *Arretin. conf. 103. Alex. conf. 118. & 137. volum. 1. & Crau. conf. 57. num. 7. Similiter testis dans alium et contestem, qui dicat, se nescire, nullam facit fidem, unde neutri creditur, sicuti, quando nominatus in contestem negat se scire, plene Mascard. conclus. 1368.*

DISTINCTIO X.

ARGUMENTVM.

- 1 **I**mmunis a collectis soluendis, si se in libro eas soluentium describi, vel bona sua in censum redigi patiatur, sibi suoque privilegio præiudicat: dum tamen descriptionis huius notitiam habuerit, & ad soluendum vocatus, intra debitum tempus non appellarit, secus si probabiliter ignorarit. Inde sensim ad illam quæst. dilabitur, an venditor census, vel emtor teneatur ad onera, si census ex forma Bullæ Pii V. fuerit constitutus.

SUMMARIUM.

- 1 *Immunis ab onere aliquo soluendo, si sciens se in libro soluentium describi, vel bona sua in censum redigi sinat: sibi præiudicat, & tunc maxime, quando ad soluendum vocatus, intra debitum tempus non appellat, secus est, quando ignorat. Declaratur tamen num. seq.*
- 2 *Immunitas simpliciter concessa trahitur ad bona futura, multo magis ad subrogata loco immunitum.*
- 3 *Solutio coacte, aut executionis metu facta, vel præiudicia protestatione, salvo iure privilegii, an præiudicat.*
- 4 *Per solutionem pro minore tempore 30. ann. immunitas ommissa non censetur.*
- 5 *Mater filii nutrix, si pro eo aliquoties soluerit, cum esset eius filius immunis, non ideo eum priuat pristina immunitatis privilegio, & cur.*
- 6 *Ea semper coniectura capienda est, per quam privilegii renuntiatio non inducatur.*
- 7 *Utrum venditor census vel emtor ad onera teneatur, si iuxta Bullam Pii V. fuerit constitutus, deciditur num. 13. & 15.*
- 8 *De hac Bulla remiss. & num. 10. & 13.*
- 9 *Eadem Bulla an vbius gentium sit seruanda, remissive.*
- 10 *Quæ actiones pro censu competant.*
- 11 *Utrum super censu, nouus possit census constitui. Et quid in bonis fideicommissis subiectis, remissive.*
- 12 *Utrum pensionarius beneficiorum ad certam usque summam, onera subire teneatur decimarum Papalium, domorum Principis, & aliorum.*
- 13 *Venditor census onera extraordinaria an soluere teneatur.*
- 14 *Solvens scienter, quando repetere possit hac in materia, remissive.*
- 15 *Quid si præstationi census, deductis oneribus & expensis, non respondeant annui fructus in re censui obnoxia.*
- 16 *Purpurat. conf. 356. & 543. declarat auctor.*
- 17 *Et quid in emphyteuta, quando res emphyteutica maioris sit oneris, quam fructus, remissive.*

Immunis vel exemptus, si patiatur se describi in libro soluentium collectas, vel redigi bona sua in censum, aut (vt aiunt) poni in Catastro, sibi & suo praeiudicat priuilegio, dummodo huius descriptionis notitia habita probetur, & vocatus ad solutionem onerum, non appellauerit intra debitum tempus: secus si probabiliter ignoret hanc allibrationem: prout praesumitur ante notificatam immuni descriptionem, l. i. ubi gloss. & Barto. C. de his qui spont. mun. pub. sub. lib. 10. auctore Ang. ad leg. primam, §. si quis tutor, ff. quando appellandum sit. Felyn. & Dec. in c. cum accessissent, de constit. Alex. cons. 136. num. 10. cum seq. vol. 2. Crau. cons. 54. num. 4. Decian. cons. 19. num. 109. vol. 3. cum plurimis citatis per Festas. tract. de collectis, parte 5. cap. 1. num. 31. & seqq. Rim. fun. dans cautelam communitati, cons. 791. in fin. volum. 7. Quae assertio extenditur etiam ad bona subrogata locorum aliorum immunitum: postquam ex magis comuni immunitas simpliciter concessa, protenditur quoque ad bona futura. Similiter immunitatis interruptio, influit in bona futura, D. Praeses Morot. cons. 70. num. 8. & 16. Veruntamen declaratur, vt intelligatur duntaxat, si quo ad onera praeteriti temporis, in quibus scienter soluen, qui est exemptus, sibi praeiudicat; Decian. cons. 41. num. 91. volum. 2. nisi vel coacte si metuue executionis esset facta solutio, vel praambula protestatione, & saluo iure priuilegii foret solutum, secus quoad futura in actu reiterabili; Cumulate Ias. in l. fin. num. 58. ff. de constit. Princip. & Menoch. de praesumpt. lib. 6. praesumpt. 41. cum per solutionem si pro minori tempore 30. anno non censeatur amissa immunitas, Cyn. Bal. & Salyc. in l. voluntaria, C. de execut. tit. Surd. cons. 419. num. 32. volum. 3. copiose Festas. d. loco nu. 35 & seq. Alb. cons. 115. num. 16. volum. 1. Idem si mater tutrix soluerit aliquo tempore pro filio immune, non propterea intercidit priuilegium immunitatis, Surd. d. cons. 419. num. 41. vol. 3. quia si semper capienda est coniectura: per quam non inducatur renuntiatio priuilegii, ad late tradita per Mynsing. cons. 19. numero 55. cum seq. Hinc arrepta ansa descendendo ad quaestionem censualem, si an venditor census, vel emtor teneatur ad onera, si census sit constitutus iuxta formam Bullae Pii V. sanctissimi Papae, de qua bulla si loquitur Redoan. de reb. eccles. non alien. Rub. 16. & 17. Nauarr. cons. 1. de emt. & vend. par. 1. Virgin. Boccac. de singul. 7 C. Rom. t. 18. per tot. Bursat. cons. 214. vol. 2. Surd. cons. 282. vol. 2. Thesaur. decis. 124. Vin. decis. 369. par. 2. Lup. ad l. 2. §. 2. C. de pact. inter emt. & vend. Zeroll. praxi Episcop. ver. census, Gallia cons. 125. & Honded. cons. 35. nu. 2. cum seq. volum. 2. vbi vltius affirmat, Bullam hanc Papalem debere seruari si omnibus in locis etiam temporalibus, tametsi minime subiectis Ecclesiae. Tangit quoque nonnihil de eadem Bulla, Peregr. si cons. 97. exponens, quae si actiones competant pro censu, Caroc. decis. 103. adducens simul, an super censu si possit alius census constitui, & quid in bonis subiectis fideicommissis. Hunc ipsum nodum dissoluit Nauar. de censib. lib. 3. cons. 14. ex auct. Surd. 162. volum. 2. & Honded. d. cons. 35. nu. 19. vbi concludit, mentem Pontificis eam fuisse, vt si onera soluantur per eum, qui alias de iure teneatur ad eorum solutionem. Igitur clarescit secundum praedictos haec veritas, quod venditor census debet soluere onera, quae si de facto solui contingat per emtorem census, sibi sunt compensanda super annua praestatione, de quo argumento plura deferrem in hanc syluam, praecipue ex Soc. Sen. cons. 119. vol. 1.

& ex Chassa. ad consuetud. Burg. des Droits & appert. Rubr. 4. §. 6. in text. ibi, & supporter: dum edisserit; An pensionarius si beneficiorum ad certam summam teneatur subire onera decimarum Papalium donorum Principis, & charitatiuorum subsidiorum, quae rationes possunt commode trahi, per ingeniosum ad praesentem casum. Plane tamen diuersum censeo, si agatur si de oneribus extraordinariis, a quibus venditor sit immunis, veluti est ecclesia, quia soluens scienter si pro notorie exempto, ex priuilegio incluso in corpore iuris, nihil repetit, secus si ignoranter, pulcherrime Decian. cons. 9. num. 31. volum. 1. Facile autem inclinarem traditioni Sur. & Honded. vbi praestationes census non respondent deductis oneribus, & expensis annui fructus, si quos clargitur clementia coeli ex re, super qua est impositus census, argum. notatorum per Bal. in lege prima, C. de annon. & trib. lib. 10. Sic plane intelligo si Purpur. cons. 356. & 543. ac inseruiunt, quae ad emphyteutam si diriguntur ex Clar. §. emphyteusis, quest. 46. Veruntamen hoc in articulo vltius progredi non sinit commune desiderium, quo tene-mur, exspectata iam pridem decisionis, amplissimi & eminentissimi Senatus Mediolani, post eruditissimam pro more praescriptionem, D. Menoch. cons. 983. volum. 10. Cauagnol. viri doctissimi & aliorum, quorum dexterrime meminit Caesar Mane. tractat. ingeniosissimo, de iure contract. linellarii, pact. quarto, numero 42. cum sequentibus.

DISTINCTIO XI.

ARGUMENTVM.

¶ Quae requirantur, ad hoc, vt caducitas, contra Vassallum, vel Emphyteutam domino inconsulto alienantem, locum habeat, & obsit non tantum alienanti, verum etiam creditorum eius hypothecam perimat, docet auctor; & inter scientem rem non potuisse alienari, aut nescientem distinguit.

SUMMARIA.

1. Vt caducitas habeat locum contra Vassallum, vel emphyteutam domino inconsulto alienantem, & vt eorum creditorum hypotheca perimatur, quae requirantur.
2. Resoluto iure datoris resoluitur pariter ius acceptoris, declaratur remissive.
3. Domini interest probare vassallum, aut emphyteutam suum sciuisse rem, quam alienauit, alienari non potuisse, si caducitatem pretendat, & cur.
4. Vassallus aut emphyteuta iurans se ignorasse, rem non fuisse alienabilem, vt poenam non vitet: certe remedio restituit. ex clausula generali subleuatur, secus vt num. 10.
5. Emphyteuta, qui sciens rem non alienabilem, eam alienauit per subitam illius recuperationem, poenam caducitatis non euitat: & cur.
6. Regula, Momentanea in consideratione non haberi, limitatur remissive. Momentanea item dupliciter considerari.
7. Intellectus ad l. 2. C. de posthum. hered. instit.
8. Et quid stante clausula Constituti, & reali traditione rei sequuta.
9. Nou. Constit. Mediol. tit. de iur. emphyt. quid supra dicto casu statuatur.
11. Recipiens pensionem post alienationem, quam facit dominus ab emitore ignorans commissum (vt in dubio ignorasse praesumitur) an canonem ab emitore recipiens, sibi praedictet.

Et quid si sciens, num. 3.

12 Verus l. soluendo, ff. de negot. gest. intellectus, remissive.

14 Quid si Ecclesia scienter seruitium receperit, vel canonem.

Emphyteuta alienans domino inconsulto cum pacto redimendi, vel legis commissione, vel additionis in diem, utrum cadet.

15 Et quid in alienatione partis, an poena in totum committatur.

16 Quid item si non leue detrimentum dolo inferatur vni ex pluribus rebus emphyteuticis, an poena pariter in totum commissa censetur.

17 Et an in supradictis poena cum culpa commensurari debeat, distinguendo decedit auctor.

18 Ab emphyteusi ad fideicommissum valet argumentum.

19 Utrum prohibitus, sub poena priuationis bona alienare, si partem eorum alienarit, an ideo totam hereditatem restitutioni obnoxiam amittat.

20 Ex receptio re census a nouo emphyteuta, an censetur remissum laudemium.

Et comprehensus in inuestitura quis dicatur.

21 Statutum Ticinense 67. in civilib. perpendit auctor.

22 Plures inter emphyteutas, inconsulto domino communi, sequi potest diuisio, & alienatio, absque ullo poenam metu.

23 Et an ex tali diuisione, seu alienatione, debeat laudemium, & num. 26.

24 Unus ex pluribus emphyteutis, non soluens canonem, quando socii etiam solventibus, prauidet.

25 Tex. & glossa. communi diuidundo, ff. commun. diuid. expenditur remissive.

Tria requiruntur inter aliquot alia, ut caducitas contra vasallum, vel emphyteutam alienantem domino inconsulto habeat locum: obsit praeterea non tantum alienanti, verum etiam iugulet hypothecam suorum creditorum, ex vi Regulæ: Resolutio et iure datoris, resoluitur quoque ius acceptoris, quam ultra alios iuris locos alibi indicatos uberrime declarat Iacobus. de Franchis, in c. 1. §. rursus, Si de feud. fuer. controuer. post decis. Franch. par. 1. Scilicet scientia vasalli vel emphyteutæ rem esse talem, ac inalienabilem: quam scientiam probare debet dominus reuocare et volens: alias si praesumptio sit ignorantiae, & alienans iuret se ignorasse, omnis poena fileat, saltem remedio restit. ex clausula generali, Laderch. qui multos citat, consilio 105. num. 3. Secundo debet interuenire traditio verae possessionis, neque iuuatur emphyteuta, per subitam et recuperationem, Corbul. tract. de iur. emphyteut. titu. de can. priuat. ob alien. Ampl. 29. Ratione vinida, quam deduco ex Monter. decis. Aragon. 2. num. 67. ubi declarans illam regulam, Momentanea et non esse habenda in consideratione, aduertit, dupliciter considerari momentaneum, subiungens pro fallentia insigni, ut non arroget locum, cum tractatur de regulanda legis dispositione. Id quod multifariam et comprobatur, & singularem adfert intellectum, l. 2. C. de posthum. hered. instit. quæ omnia connecti potuissent adductis supra inspect. 11. Veruntamen neque inanes sunt praesentes conatus. Tertio, ut domini declaratio accedat; Additur & quartum, quod alienatio processerit simpliciter, absque scilicet, protestatione concepta, cum illa saluberrima clausula, (nec aliter, nec alio modo) quæ seiungit mentem ab actu, & excludit omnem consensum ab eo, quod ge-

ritur, sic Bursat. cons. 26. num. 2. & seq. volum. 1. iuncto cons. 444. num. 2. volum. 4. Vulpell. cons. 131. Petra Placentin. vir multa lectionis, tract. de fideicommiss. quest. 8. num. 19. cum seqq. Rolan. a Vall. cons. 7. volum. 3. Rimin. Iun. consilio 5. volum. 1. iuncto cons. 285. volum. 3. Menoch. cons. 38. volum. 1. Jul. Clar. ad §. emphyteus. quest. 13. Bim. cons. 135. volum. 2. & Corbul. omnium plenissime d. tract. de iure emphyteut. titu. de caus. priuat. ob alienat. limit. 25. 37. & 40. ubi etiam differitur, quid statuatur et clausula constituti. Tandem definiunt, idem esse statuendum, dum modo non sit secuta realis traditio, Rim. Iun. qui sane totus est in hoc dicto cons. 285. quam tamen artem verborum resolutiuorum sustulit dispositio nouarum et constitutionum, in dominio Mediolani, 9 titu. de iure emphyteut. Adiungitur & quintum, et quod in venditio facta per emphyteutam ex aliquo alio capite non arguatur inualida; Surd. decis. 51. num. 18. decis. 102. num. 22 & decis. 289. num. 6. cum seqq. & quod processerit et non ex iudicii necessitate, sed ex perspicua voluntate, certoque consilio, Negusant. de pignor. 1. membr. 5. part. principali num. 45. cum relatis per Bim. cons. 128. nu. 2. vol. 2. ut alio de loco fuit commemoratum, receptioni pensionis post alienationem, quam facit dominus ab emptore; nam si ignorabat commissum, prout et in dubio praesumitur in domino; Surd. decis. 181. num. 8. non praedicit sibi recipiendo ab emptore canonem, non ut emptore, sed ut tertio pro emphyteuta solvente, ad tradita in l. soluendo, ff. de negot. gest. & diximus sep. Inspect. 36. de cuius legis intellectu et solidiore, agit Monter. praecitato in loco, nu. 48. & seq. & ample Bim. cons. 128. volum. 2. Secus si et sciebat commissum Alex. qui loquitur in Ecclesia scienter recipiente et seruitium vel canonem, consil. 14. volum. penul. & ult. volum. 2. non obscure Bursat. omnino videndus, cons. 181. num. 33. cum seqq. volum. 2. Honned. cons. 55. num. 7. volum. 1. declarando, ut per Corbul. d. titu. limit. 40. Aliud tamen volunt scribentes, cum sit alienatio sub facto legis commissoriae seu additionis in diem, quia resoluta venditione caducitatem vitat emphyteuta: non si fiat venditio cum pacto redimendi: nam nec contemptum, nec contumaciam, purgat pactum redimendi, ut contra Dec. & alios monet Morotius summa eruditionis & prudentia vir. consil. 93. num. 4. 26. & 28. ubi profitetur, hanc esse verior sententiam. Rursus diuersum quoque ius saltem ex æquitate statuendum esset in alienatione partis, ut propterea non committatur poena in totum, quicquid alii rigorem sequentes fuerint opinati, Corbul. d. titu. Ampl. 42. Natta consil. 479. cum seqq. Cephal. idem dicens in puncto et deteriorationis, non leuis factæ dolo in vna ex pluribus rebus emphyteuticis, cons. 139. num. 15. cum seqq. volum. 1. conferuntque pro hac eorum dura sententia tradita per Tiraqu. de retr. lignag. §. 23. glo. 1. num. 28. nec in hoc capite poena debet et commensurari cum culpa, Rimin. Iun. de communi, in cons. 579. num. 20. volum. 5. Et puto sat esse, ut cadat alienans a parte alienata, Clar. d. quest. 13. in fine, Rot. Flor. decis. 145. num. 11. & excell. Turret. cons. 8. num. 54. volu. 1. saltem adhibito foedere distinctionis, quæ habetur apud Bursat. cons. 233. num. 17. volum. 3. dum considerat ibi, an solutio fiat distributivæ, scilicet, ad rationem vnius denarii, pro qualibet pertica terreni, & tunc cadat solummodo a parte alienata, secus, ubi solutio sit collectivæ, an æquius quoque sit, ut idem obseruetur in fideicommissio, ad quod et de emphyteusi validum sumitur argumentum, Menochius

cons.

- consilio 16. num. 3. volum. 1. & Alban. cons. 87. num. 2. volumine primo.
- 19 Hoc est, quod prohibitus alienare bona, sub pœna priuationis perdat, † vel non totum, patrimonium obnoxium restitutioni, per alienationem partis, non certe difficultatum mole caret, ut cernere est apud Petram, tractat. de fideicommiss. quest. 10. num. 83. & seq. ac quest. 14. num. 6. cum seq. ubi amplectitur opinionem affirmantem ex Ang. Alb. Curt. Iun. Anchar. Iun. & Anguissol. sed mihi magis placet opinio negatiua, & illa quidem benignior, quam tenuit Ias. & Ruyn ibidem relati, quibus accedat Menoch. cons. 164. num. 22. volum. 2. cum relatis per Honded. cons. 72. num. 13. vol. 1.
- 20 In omnem casum † ex receptione census a nouo emphyteuta non censetur remissum laudemium, Amad. de ponte. in eius quest. laudem. quest. 16. in princ. etiam præcedente licentia alienandi, Clar. d. §. emphyteusis. quest. 23. Surd. decis. 31. num. 8. & decis. 200. Amad. d. tract. quest. 14. num. 1. licet Surd. d. decis. 200. num. 6. & seq. afferat dissentientes, nisi agatur de comprehenso in inuestitura ea comprehensione, ut decedente emphyteuta absque alio facto extrinseco admittatur ad emphyteusim, ad quod pertinet † statutum Ticinense 67. in civilibus. Huiusmodi namque comprehensus non soluit laudemium, Crau. cons. 215. in fine. Bertazz. cons. 114. num. 23. volum. 1. civilis, Rim. Jun. elegantissimo cons. 579. num. 3. & 15. volum. 5. Quin amplius ex diuisione † seu alienatione, quæ dubio procul, sine metu † pœnæ fieri potest, inter plures emphyteutas, domino inconsulto, veluti ex Bart. Alex. Iason. Rip. Crot. Clar. & Corbul. tradit Fab. de Ann. cons. 1083. num. 1. inter se non debetur laudemium, etiam si pretium concurrat ab vna parte pro adæquatione diuisionis, vel contingat vni totam rem adiudicari, alteri vero ratam partem pretii: Dummodo agatur de emphyteusi, in qua sit locus iuri accrescendi, quod patefacit Decian. consil. 73. vol. 2. & Gabr. cons. 84. volum. 1. Præcipue si cautum sit, quod quilibet in solidum teneatur, quo insuper casu, cessatio vnus in solutione † canonis nocet alteri pro sua parte soluendi. Alex. in l. 2. num. 15. C. de iur. emphyteut. Ba. d. cons. 116. colum. ult. volum. 1. cum adductis per Fab. de Anna. d. cons. 83. num. 10. & 26. atq. alius seqq. ubi eruditissime pro more enucleat † text. cum glo. ad l. communi diuidundo. ff. commun. diuid. Ceterum si non liquet, esse locum iuri accrescendi, obseruatis his, quæ not. Laderch. cons. 40. valide fiet inter emphyteutas diuisio, sine solutione laudemii, nisi vni tota res assignetur, alii vero tantundem, cum respectu partis sit nouus emphyteuta, neq; comprehensus in inuestitura: dū vitam viuūt alius coemphyteuta. Gab. d. cons. 84. Bursat. cons. 181. vol. 2. Cephal. cons. 195. vol. 2. ante eos Clar. ad §. emphyteusis. qu. 14. Addo Corbulum tract. de iur. emphyt. tit. de caus. pr. nat. ob alienat. limitat. 7.

DISTINCTIO XII.

ARGUMENTVM.

- ¶ Vtrum contumax verus, semper beneficio appellandi priuetur, siue is procurator sit, siue principalis: siue ad processum agitandum; siue ad audiendam sententiam, habita distinctione inter eum, qui sciuerit se legitime citatum, & eum qui nescierit, aperit auctor.

SUMMARIA.

- 1 Contumacem verum, aut in processu agitando

sententia audienda; siue sit procurator, siue principalis, beneficio appellationis, non semper priuari. Contrarium tamen plerique Doctorum tenere, quos refert, num. 2. Declaratur num. 11. & sublimitatur num. 12.

- 3 Mulieres, minores, rustici, idiotæ & eiusmodi persona, a quibus dolus omnis procul abest; licet in contumaciam inciderint, adhuc tamen appellare possunt.
- 4 Statutum Papiense cap. 116. sub rubr. quod quilibet contumax possit appellare: refertur & declaratur.
- 5 Idem plerisque in locis, vero etiam contumaci licet.
- 6 Et quid in arbitramentis voluntariis.
- 7 Plures sunt veræ contumaciæ species.
- 8 Latitare quid sit, remissive.
- 9 Appellatus quam possit adhibere cautelam, ad hoc, ut appellatio reddatur inualida, & appellans ad primum iudicem remittatur.
- 10 Contumax verus, non veniendo beneficio appellandi priuatur: secus est in contumace, in non agendo, & de differentiatione.
- 13 Citatus in causis fiscalibus, & non comparens, dicitur contumax, & quomodo contra eum procedatur.
- 14 Contumaci potest a iudice denegari audientia, etiam in alia causa.
- 15 Contumacia an tollat priuilegium fori, & quando.

NON est perpetuo verum † illud pronuntiatum, quod contumax verus priuetur beneficio appellandi, siue sit procurator, siue sit principalis, siue agatur de contumace ad processum agitandum, siue ad audiendam sententiam: sicuti priuari hoc ipso præsidio, probat lex consensu §. fin. ff. de appellat. l. prima, C. quorum appellat. non recip. l. & post edictum, §. fina. ff. de iud. Clem. unica, de do. & contumac. Capyc. decis. 139. num. 2. Affl. & super constit. Reg. lib. 1. Rubr. 97. num. 3. Grat. cons. 100. num. 9. & 10. lib. 1. Rolan. a Vall. cons. 91. num. 7. & 8. lib. 4. Gayl. pract. obseruat. lib. 1. obseru. 132. num. 7. pleniss. Brederod. tract. de appellat. par. 1. tit. 1. vers. contumax: Tamen si † nonnulli dissentiant, quorum ineminit Dec. in c. personas, num. 39. cum seq. de appell. Præcipue autem receditur ab ea conclusione, cum agitur de personis ignaris, & nesciis, quales sunt mulieres, minores, rustici atque idiotæ, a quibus procul abest dolus omnis & contemptus, Mars. sing. 377. & D. Menoch. de arb. Iud. casu 194. num. 52. Ultra quod † statuto aliter prouisum est, veluti Papiæ, c. 116. sub Rubr. quod quilibet contumax possit appellare, sicuti plerisque in locis inualuit consuetudo, † permittens, appellationem etiam vero contumaci, Dec. cons. 34. & Alciat. cons. 32. colum. 1. lib. 6. Venet. impress. Vltius in arbitramentis † voluntariis non procedit. Ias. in l. sancimus, num. 3. C. de Iud. & D. Menoch. de arb. Iud. qu. 36. num. 2. cum non possit considerari contemptus iurisdictionis, & arbitrator tenetur sequi æquitatem, Decian. cons. 41. num. 24. volum. 3. At cum intelligendum esse in hoc argumento excludendi quem a remedio appellationis, verum contumacem, inter quatuor species veræ contumaciæ, † de quibus agit Ias. ad d. l. sancimus, nu. 6. plane obseruauit, qui personaliter citatus, dixit aperto Marte nolle venire, Glo. & Bart. in l. fin. ff. de in integr. restit. & Muscatell. in sua praxi, part. 5. Gloss. legat. iores, n. 20. latiss. me Bertazz. cons. 200. numero 13 volum. 1. crimin. vel eum, qui sciuit se legitime citatum, nec venit, cum potuit, sed latitauit: aliud in eo, qui ignorauit, vel qui non contempsit; Affl. & dicto loco num. quarto, & sexto, ubi declarat in puncto,

- 8 quid sit latitare. Vnde Castr. ad d. l. & post edictum, §. sciendum, admonet, quod cautus debet esse appellat⁹,
 9 vt probet, † quod citatus habuerit notitiam de citatione, vt iudex, ad quem appellat, pronuntiet, appellationem non tenere, & remittat appellantem ad primum iudicem, gl. in e. non solum, de appellat. in 6. Predictis accedat declaratio sumpta a Dec. d. consi. 34. numero 2. Ad quam aduertit eruditissimus Cauagnol. in obseru. ad decret. Montisf. cap. 12. §. 8. quæst. 2. num. 22. accuratissime exposita per Andr. Gayl. predicto in loco, scilicet, verum contumacem † non veniendo priuari beneficio appellandi, sed veram contumaciam in non agendo nequaquam tollere appellationem, quia illa contemnit iurisdictionem iudicis, hæc nullatenus. gl. in d. Clem. unica, de dolo & contumac. Vtcrius, quæ dicta sunt contra verum contumacem, sunt intelligenda, † si contumacia sit in actis accusata, & quidem expresse vel verbis, vel facto æquipollenti, Alex. consi. 100. num. 6. ibique addent. volum. 5. Bald. in l. properandum, §. & si quidem, num. 4. C. de iud. Osasch. decis. 3. num. 2. & Vinius decis. 138. num. 22. & 24. lib. 1. nisi ex forma
 12 statuti, † contumax haberetur pro confesso, vel, nisi
 13 versaretur quæstio in causis Fiscalibus; in † quibus citatus non comparens dicitur contumax, & contra eum proceditur etiam non accusata contumacia per partem aduersam, Marsil. in l. de unoquoq, num. 150. ff. de re iud. & Andr. Gayl. pract. obseru. lib. 1. obs. 33. n. 7.
 14 Accedit, quia † contumaci potest iudex denegare audientiam, etiam in alia causa, Surd. consi. 360. num. 13. volum. 3. Insuper contumacia † tollit privilegium fori, si ei expresse renuntiari possit, Afflict. decis. 133. In reliquis adeundus est Socin. Reg. 73. qui quadruplicem subiicit limitationem ad memoratam conclusionem.

DISTINCTIO XIII.

ARGUMENTVM.

¶ Aliud est suspendi ob contumaciam, aliud ob crimen; super quo scientiæ, & ignorantia, habito discrimine, doctissime auctor decedit.

SUMMARI A.

- 1 Magna est inter suspensionem ob contumaciam, & suspensionem ob crimen differentia, & quæ.
- 2 Ignorans non potest dici contumax verus nec fictus.
- 3 Suspendus ab uno ordine num. censeatur suspendus ab alio, exemplo elucidatur.
- 4 Suspendio simpliciter facta, quomodo & quando intelligi debeat ab omni ordine.
- 5 Bullam Pii V. de male promotis considerat auctor.
- 6 Infamia facti a beneficiis repellit.
- 7 Iudex presumitur voluisse pœnam iuris exsequi, non noua auctor fuisse.
- 8 Dispensationis verba diligenter sunt attendenda.
- 9 Dispensatus ad ordines, an ad beneficium dispensatus censeatur.
- 10 Dispensatio non iustificata, nihil prestat.
- 11 Suspendio quid sit, & quotuplex sit, remissive.

1 NON leue est discrimen, † intersuspensionem ob contumaciã, & suspensionem ob crimen: quandoquidem suspendus ab officio ob contumaciam, nō intelligitur suspendus a beneficio; secus in suspendo ob crimen, quod sit graue, Butr. in cap. at si clerici, de iud. Didac. in epitome, de sponsalibus, 2. part. cap. 6. nu. 14. Et in illo consideratur distinctio scientiæ & ignorantia, cum ignorans † non possit censericonumax

nec verus, nec fictus, fas in lege sancimus, C. de iud. & Afflict. §. constituit. Reg. lib. 1. Rubr. 97. Præterea Episcopus cum illo dispensat, in hoc vero nequaquam suscipitur distinctio scientiæ & ignorantia, nec Episcopus dispensat; Couarr. d. loco. Est tamen verum, quod considerata iugiter sunt verba suspensionis, quoniam suspendus ab vno ordine, † non intelligitur suspendus ab alio ordine: dummodo is, a quo sit suspendus, sit maior ordo: veluti suspendus ab ordine sacerdotali, potest exercere officia inferiorum, & suspendus ab ordine subdiaconi, intelligitur quoq; suspendus ab omnibus ordinibus superioribus, Abb. praeclare in e. cum bone, num. 7. de etat. & qualitat. Diaz. pract. crim. Canon. cap. 122. vbi aliud dicit, in suspensione simpliciter facta, quia intelligitur † ab omni ordine, si crimen tale sit; quod postulet huiusmodi pœnam, præcipue stante Bulla † Pontificia Pii V. felicissimæ recordationis, de male promotis, irrogante infamiam facti huiusmodi suspendis, quæ a beneficiis repellit, † Dyn. in infamib. de reg. iur. in 6. Et per nos dictum fuit in Inspectionum nostrarum agmine, vltra quod præsumitur, quod iudex voluerit † exsequi pœnam iuris, non autem nouam suspensionem infligere, Diaz. d. cap. 122. in fin. Quod si suspendus per recursum ad pedes summi Pontificis, impetrauerit dispensationem, seu absolutoriam, a suspensione, ponderanda itidem sunt verba † dispensationis, quoniam dispensatus ad ordines † non censetur dispensatus ad beneficium, vt bene probat Paris. consil. 88. n. 21. vol. 4. Imo non erit adiumento dispensatio profecta, cum conditionibus prius adimplendis, quoniam dispensatio † non iustificata, nihil præstat, Cas. de Grass. sub Rot. Rom. decis. 103. de sent. & re iud. Ceterum, quid sit suspensio, † & quotuplex, explicat idē Diaz. loco præallegato, doctus Nauar. in suo Manuali, c. 27. n. 150. cum seqq. & pract. Episcop. auctore Thom. Zeroll. in versi. suspensio.

DISTINCTIO XIV.

ARGUMENTVM.

¶ Quando a societate omnium bonorum recessum esse præsumatur, quo quidem in casu, secus in nesciente, quam in sciente deceditur.

SUMMARI A.

- 1 Actus communioni contrarii, indicant a bonorum societate recessum esse, & quando. Ampliatur nu. 3. limitatur a num. 5. vsq; ad fin.
- 2 Societas contracta aut dissoluta, quomodo probetur.
- 4 Voluntas tacita, expressa quando æquipolleat, & in quibus.
- 6 Socius acquirens proprio nomine de communi pecunia, tenetur pecuniam sociis pro rato restituere, & simul damna & interesse compensare, & cur.
- 7 Et quidem in Procuratore ad emendum, qui pro se emit, & mandatum ex fide non explicat, & quomodo puniendus sit.
- 8 Socius, qui non contraxit, debet in dissolutione societatis, canere de soldendo are alieno, quando dies aduenerit.

A Societate omnium bonorum, † censetur recessum per actus communioni contrarios: emendo proprio quoq; nomine, seu palam contrahendo, sciente tamen altero socio, nec contradicente, secus ignorante, l. itaq; ff. pro oc. Bal. in l. si socius, ff. si cert. per. Alex. consi. 78. num. 1. volum. 2. Natia consilio 100. num. 4. cum adductis per Surd. consi. 139. nu. 15. volum. 1.

Mas

Mascard. plenissime de probat. volum. 3. conclus. 1309. cum seq. Magon. Rot. Flór. decis. 1. Honded. cons. 85. nu. 26. cum seqq. volum. 1. D. Menoch. de presumt. libro 3. presumt. 56. cum seqq. ubi cumulate agitur, quomodo probetur contracta societas, & ea dissoluta; Addo Decian. cons. 36. volum. 1. iuncto cons. 97. volum. 2. & Rot. Rom. decis. 625. num. 1. part. 1. iuncta decis. 169. par. 2. in nouiss. Ampliatur etiam si contracta sit societas, quotiescunque voluerit, cum voluntas tacita æquipollet expressæ, in his, quæ consensu perficiuntur, veluti societas; Alex. cons. 136. volum. 5. & Marcbun. cons. 83 Limitatur primo. Si clam et uterque ex sociis e os actus gereret, qui repugnant communioni, quoniam non distinguitur inter scientiam & ignorantiam, sed succedit dissolutio societatis, ex mutuo consensu interpretato, ex clandestinis actibus proprio nomine absolutis, Natta d. cons. 100. num. 4. relatus per Surd. d. cons. 139 num. 16. Declaratur secundo, si de pecunia communialter ex sociis acquireret proprio nomine, quia, tametsi et acquirat sibi, tenetur tamen pecuniam pro rata restituere, vna cum damnis, & interesse, cum debuerit controuertere pecuniam, in suspectam negotiationem, ne otiosa maneret, lege Titium & Mænum. ff. de administrat. l. in re societatis, ff. pro socio, Alex. cons. 99. volum. 1. prout et dicitur de procuratore ad emendum, si pro se emat, non ex fide explicans mandatum, leg. 1. C. si quis alteri vel sibi, qui præterea stellionatus crimine punitur, ut scitissime ostendit Surd. decis. 304. precipue nu. 12. Declaratur tandem non procedere, quoad solutionem æris alieni contracti ante finitam societatem, quod percutit vtrumque socium omnium bonorum, etiam si non liqueat de conuersione in communem utilitatem, Cras. cons. 159. nu. 8. D. Menoch. cons. 375. nu. 7. vol. 4. & Borg. decis. 10. num. 27. par. 2. Imo socius, et qui non contraxit, debet in dissolutione societatis, cauere de soluendo ære alieno, quando dies venerit, Surd. decis. 279. num. 2.

DISTINCTIO XV.

ARGUMENTVM.

De dispensationibus, pro matrimonio inter personas, in gradu prohibito constitutas, valide contrahendo, hic agitur. Et an impetratio eiusmodi dispensationum teneat, distinguitur inter eum, qui sciens taceat in supplicatione, ad matrimonium prohibitum deuentum esse, & eum, qui nesciens, id exprimere omiserit.

SVMARIA.

- 1 De materia dispensationis, remissive.
- 2 Utrum impetratio dispensationis teneat, si matrimonium fuisse inter prohibitos contractum, tacetur: distinctione appposita deciditur.
- 3 In gratiosis, quælibet subreptio gratiam reddit nullam, etiam si sine dolo sit.
- 4 Dispensationes quam sint stricti iuris.
- 5 Coniuges, qui in gradu prohibito per decennium, & ultra in matrimonio vixerint, ac mortui sint, dispensati fuisse presumuntur.
- 6 Et quid in aliis, quæ a summo Pontifice concedi solent.
- 7 Dispensata semel, ad matrimonium in 3. gradu contrahendum, primo marito vita functo, alii rursus in gradu prohibito nubere volens, an per eam in supplicatione fieri debeat, prima dispensationis mentio, ad hoc, ne secunda habeatur subreptitia: ad fin. usq; exagitat auctor, & contra multorum doctrinam concludit.

- 8 Materia c. fin. de fili. presbyter. in 6. & intellectus ad illud, num. 12.
- 9 Dispensatus semel, de nouo difficilius dispensatur.
- 10 Gratiam semel consecutus, secundam reddit nullam, si prima mentionem non fecerit, in oblati precibus Principi.
- 11 Facultas secunda vice alicui concessa, alienandorum bonorum maioratus, aut fideicommissi, non valet, si de ea, quæ ante ad id ipsum fuerat concessa, nulla facta sit mentio.
- 12 Dispensatio, in qua non agitur de considerabili præiudicio tertii, tota est fauorabilis.
- 13 Dispensatio super matrimonio, latam interpretationem capit.
- 14 Dispensatio quid, & quoduplex, remissive.
- 15 Primo vitio prorsus amoto: secunda dispensatio non redditur inefficax.
- 16 Dispensatio matrimonii in foro conscientie facta, in foro fori non tenet, ne quidem legitimandis filiis habilis censetur.

Prodeunt nonnunquam a sancta sede Apostolica, dispensationes pro matrimonio valide contrahendo, inter personas constitutas in gradu prohibito, ut de hac materia dispensationis plene agit Didac. Cou. de sponsalib. 2. par. cap. 6. §. 9. Gabr. tract. de auct. leg. lib. 7: Zerel. praxi Episcopali, vers. Dispensatio, ubi alios notat. Aliqua etiam affert Caualecan. decis. 12. part. 2. precipue, num. 4. Vnde controuertitur et an impetratio dispensationis teneat, si tacetur matrimonium fuisse inter prohibitos contractum. Equidem si sciens ad matrimonium esse deuentum, non exprimatur in supplicatione, impetratio dispensationis non tenet, secus si ignoranter, idem Couar. d. cap. 6. §. 10. num. 14. Cum primo casu rescriptum sit subreptitium, & in gratiosis et quælibet subreptio reddit gratiam nullam, c. 2. in fin. de fili. presbyt. in 6. pulcre Stephan. de Gaeta. in c. ad lumina, num. 363. cum seqq. 30. quæst. 1. etiam si falsitas sit in causa impulsiva, ac sine dolo commissa sit, Rot. Rom. ex Caputaqu. decis. 274. num. 8. cum seqq. libro 1. sunt enim dispensationes et stricti iuris, nec præsumuntur, nec trahuntur in consequentiam, neque in eis valet argumentum, a pari, aut a maiori ratione, Rim. Iun. cons. 341. num. 35. volum. 3. Caputaqu. decis. 8. num. 6. decis. 145. nu. 4. cum seqq. decis. 272. & 274. par. 1. nisi coniuges et in gradu prohibito per 10. annos, & ultra vixerint in matrimonio, ac mortui sint. Tunc præsumitur dispensatio, Caputaqu. decis. 269. nu. 1. lib. 1. In aliis vero, quæ a beatissimo Pontifice et concedi solent, dispensatio non præsumitur, nisi lapsu 30. annorum; Putens decis. 257. num. 3. part. 3. & Rot. Rom. decis. 2. nu. 6. de fili. Presbyt. in antiquiorib. Insuper quaero, an si aliqua et mulier fuerit semel dispensata, ad contrahendum matrimonium in 3. gradu. Mox defuncto primo viro alium ductura sit, pariter in alio gradu prohibito, sit necesse, quod in supplicatione fiat mentio de prima dispensatione, ne secunda reddatur subreptitia, & hæc est materia et c. fin. de fili. presbyt. in 6. Nec enim defuncti, qui sentiant, non esse validam secundam dispensationem, cum in eius impetratione reticetur prima, super aliquo defectu obtentâ, Put. Rot. Rom. decis. 246. n. 2. & 4. lib. 1. quoniam semel dispensatus, secundo loco difficilius dispensatur, Neniz an. consilio 31. num. secundo. Vnde scribit Franc. decis. 330. num. 3. & 6. parte secunda, quod gratia secunda erit nulla: nisi fiat mentio, et de alia prima gratia, etiam respectu alterius delicti: similiter deci-

- sum reliquit Molin. *tracta. de primogen. Hispanorum*, lib. 2. cap. 4. num. 50. cum seqq. non valere ꝑ secundum facultatem ad alienanda seu hypothecanda bona maioratus, vel fideicomissi concessam, non facta mentione de alia facultate antea concessa. Ibiq. promouet ꝑ intellectum, d. cap. fin. de fil. presbyt. in 6. Ego tamen cogitabam, num possit defendi contrarium. Nimirum non posse redargui de subreptione aliqua, secundum rescriptum gratiosum, fauore matrimonii impetratum. Tum quia huiusmodi dispensatio tota est fauorabilis, ꝑ postquam non agitur de præiudicio tertii, saltem considerabili. Idcirco hæc dispensatio ꝑ super matrimonio suscipit latam interpretationem, quicquid sit in aliis dispensationibus, quando vna additur alteri, *Rot. Rom. decis. 214. num. 4. par. 1. in nouissimis*, Gabr. *tract. de auctor. leg. lib. 10. num. 363. Didac. d. loco, & Io. Monach. ad Procem. Decret. in 6. vers. Sacrosancta*, vbi vlt. per censet plures diffinitiones ꝑ dispensationis, & de multiplici eius specie agit. Tum quia secunda dispensatio tendens ad eundem finem, ad quem prima erat relata, non irritatur, etiam si non faciat mentionem de prima. *Rot. Roma. decis. 2. alias 136. num. 5. de fil. presbyt.* Tum etiam quia dicit Franc. *ad d. cap. vlt. de fil. presbyt. in 6.* vbi primum vitium est ex ꝑ toto remotum, efficacem esse, secundam dispensationem, etiam non facta mentione, de prima gratia: atqui per obitum viri prioris sublatum est penitissime primum vitium, etiam aliter, quam ex vi primæ gratiæ. Ergo, &c. Quæ tamen dispensatio ꝑ matrimonii facta in foro conscientię minime suffragatur in foro fori: ne quidem, quoad legitimationem filiorum, *Rot. Rom. decis. 606. num. 2. part. 1. in nouissimis.*

DISTINCTIO XVI.

ARGUMENTVM.

¶ Vtrum petens in integrum restitui, & sententiam, quæ in rem iudicatam transierit, retractari, propter instrumentum de nouo repertum, audiatur: distinguens inter eum, qui instrumentum ipsum sciuit, aut scire potuit, & eum, qui verisimiliter ignorasse præsumatur, docet auctor.

SUMMARIÆ.

- 1 Petens in integrum restitui, ad sententiam retractandam, quæ in rem iudicatam iam transierit, sub prætextu instrumenti de nouo reperti, quando audiendus.
- 2 Suppositum præsidii restitutionis in integrum, est iusta & probabilis ignorantia.
- 3 Sola præsumptio ignorantia quando suff. iat.
- 4 Minor, Ecclesia & Respublica, facile restituntur.
- 5 Instrumentum de nouo repertum, cum aliis probationibus iam factis, iunctum, plenam posset probationem facere contra Cur. fun. & cur, Ampl. numero seq.
- 7 Intra annos quatuor a die scientiæ, aut repertorum instrumentorum, probari debet læsio.
- 8 Instrumenta quomodo dicantur de nouo reperta. Et cui incumbat onus probandi illa ita reperta, remissive.
- 9 Transactio bona fide facta, per talia instrumenta non rescinditur.
- 1 Petens restitutionem ꝑ in integrum prætextu ignorantie ad retractandam sententiam transactam in rem iudicatam ob instrumentum de nouo reper-

tum, non auditur si sciuit, vel scire potuit ipsum instrumentum, adhibita per eum opportuna sedulitate, cum cesset suppositum, ꝑ aut subiectum illius præsidii quod est probabilis, ac iusta ignorantia, *Castr. consilio 257. volum. 2. Mynsing. obseruat. 60. centur. 4. nil obstante l. sub specie, C. de re ind. nec l. sub pretextu, la. 1. C. de transact. late Anton. Gabr. suis commun. tit. de in integr. restit. conclus. 2. Borgnin. decis. 4. nu. 31. par. 1. Honded. conf. 27. nu. 52. volum. 2.* Et hoc casu sufficit ꝑ præsumtio ignorantie, *Bertazz. conf. 41. num. 72. volum. 1. ciuil. qui adducit Cephal. conf. 180. num. 31.* Excipitur minor, ꝑ & ecclesia ac respublica, vt apud gl. in d. l. sub specie. Potest præterea ꝑ instrumentum de nouo repertum coniungi cum aliis probationibus iam factis, ad faciendam plenam probationem, vt contra Curt. *Iun. conf. 18. volum. 3.* firmat, *Crancet. conf. 408. num. 30. vol. 3.* Ex eo potissimum, quia si admittuntur instrumenta de nouo reperta, ad faciendam plenam probationem, multo magis ad supplendum, *Dec. consil. 36. volum. 5. adhuc tamen dissentit Honded. d. conf. 27. nu. 38. volum. 2.* Sed placet opinio Crauet. & est melius fundata: Circa hæc materiam iuuant accuratissimi labores D. Oddi in *practicabili ac ordinatissimo tract. de restit. in integr. par. 2. qu. 73. & 76.* vbi extendit ad ꝑ transactionem, ad laudum, & huiusmodi, ita vt tempus duntaxat annorum quatuor, ꝑ a die scientiæ, seu detectorum instrumentorum sit constitutum, intra cuius temporis metam probetur læsio, *Contard. de mom. possessum. t. 8. num. 59.* Explanatq; quomodo dicatur instrumentum ꝑ de nouo repertum, & cui incumbat onus probandi hanc nouæ inuentionis qualitatem: videatur omnino *Castr. d. conf. 256. vol. 2.* Sic quoq; in testibus de nouo repertis ex *Reg. l. in exercendis, C. de fid. instr. Sured. decis. 135. & Franch. decis. 278. par. 2.* Excipienda tamen veniret transactio ꝑ bona fide facta, & absque dolo, vtpote quæ non potest rescindi per instrumenta de nouo reperta, l. sub pretextu, la. prima, C. de transact. maxime stantibus renuntiationibus amplis, & generalibus in fine instrumentorum transactionum, vt insigniter obseruauit *Honde. d. conf. 27. num. 34. & seq. volum. 2.* Reliqua vero huc spectantia suppleantur ex recensitis superius, *Inspect. 99.*

DISTINCTIO XVII.

ARGUMENTVM.

¶ Legitimatio, vt sustineatur, illud requiritur potissimum, ne legitimated qualitas, per legitimantem sit ignota, facili alioqui negotio ruitura, & circa eiusmodi non iniucunda auctoris animaduersio.

SUMMARIÆ.

- 1 Legitimatione annullata, vel minus valida pronuntiata, concedit & legitimated institutio, & cur.
- 2 Legitimatio differatne a dispensatione.
- 3 Legitimatio fit quatuor modis.
- 4 Qui legitimatur spurius sit an naturalis, non minimè interest.
- 5 Spurius ex paterna substantia nihil, alimentis exceptus, capui, donec labes abstergetur natalium.
- 6 Naturalis consequitur vinciam, & an succedere, & quomodo possit.
- 7 Legitimus an naturalis vel spurius præsumatur, & quæ in hoc D. D. opinio prævaluit.
- 8 Clerici filius etiam beneficiatus, naturalis, non autem incestuosus censendus, contra Bartolum, legitimandi na-

di naturales potestas complectetur quoque filium clerici.

9 Actor differt a reo, quoad onus huius qualitatis probanda.

10 Legitimationem ab ignorante legitimati qualitatem ruere facile.

11 Assertio patris in testamento, vel aliter circa filium facta, dicitur suspectissima.

12 In legitimatione agitur de his, quæ a sola voluntate testatoris minime pendent.

13 Assertio in materia suspecta non suffragatur.

14 Legitimatio detecta subreptitia, causam ad non causam reducit.

15 Cautela auctoris, semper mente retinenda in praxi, ubi sit de male legitumato contentio.

16 Legitimatio subreptitia, nequaquam proficua.

17 In legitimante quæ probanda sint.

18 Legitimans debet esse in possessione vsus priuilegii legitimandi, & quæ superinde exceptio sit cautius obiectanda, & num. 19.

Legitimandi potestas aliunde obueniens, non potest in Dominio Mediolani exerceri sine licentia potentissimi Regis, vel illustrissimi Gubernat. vel excellentissimi Senatus. Ibiq; de sensu nouarum constitutionum, tit. de legitimat.

20 Exceptio incapacitatis circa legitimationem modicum in possessorio præstat, nisi mox probetur.

21 Legitimatio tunc pariter corrumpitur, ubi liquet, potuisse patrem in uxorem ducere concubinam.

1 QVONIAM annullata legitimatione, aut ea inualida declarata, repente ipsa legitimati concidit institutio, tanquam ciuilis cognationis errore facta, argum. l. si pater. C. de hered. instit. ut Pan. de Castr. in l. eam quam, colum. 2. C. de fideicommiss. ut etiam Dec. in consi. 176. num. 3. Surd. consi. 303. num. 2. volum. 3. Rim. Jun. in consi. 792. num. 3. & 4. volum. 7. Decian. in consi. 40. num. 73. volum. 3. idque notanter Celsus Aug. in consilio 88. quo loci etiam differentiam notat, & inter legitimationem & dispensationem, id quod copiosius relatis vtrinque, quin etiam enumeratis auctoritatibus deducit D. Menoch. in consi. 842. lib. 9. quemadmodum & facit Eugen. in consi. 63. nu. 7 cum seqq. qui legitimationem & quatuor modis fieri, eamq; duplicem constitui, dicit, plurimumq; interesse, & an spurio, qui legitimatur, sit, an vero naturalis, quum ille nihil ex paterna substantia & capiat, alimentis exceptis, iisque ex Pontificia clementia, donec labes abstergetur natalium, c. cum haberet, extr. de eo, qui duxit in uxorem. & c. excell. D. Peregr. de iur. fisc. lib. 3. tit. 18. hic vero vnciam consequatur, & legitima sobole stante, possitq; ex testamento patris, carentis prole, succedere ad libitum genitoris, l. 2. & authent. licet C. de natural. lib. §. discretis in aut. quib. mod. natural. efficiant. sui, noue etiam, & subtiliter Iurisconsult. Laderch. in consi. 100. num. 6. Quamuis præterea controuertatur, an in dubio presumatur & naturalis vel spurius, quando quibusdam placuit spurium præsumi, ex Crauett. consi. 135. & 758. iuncto consi. 768. & Cephal. consi. 368. volum. 5. atq; Honded. consi. 68. num. 13. lib. 1. nec non Maluas. consi. 24. n. 50. naturalem potius præsumi sentientibus aliis, ut Berret. consi. 117. Honded. consi. 64. volum. 1. Rim. iun. consi. 214. volum. 2. etiam si agatur de filio clerici, siue beneficiati, siue id minus, quicquid scripserit Bartol. in l. 3. num. 5. ff. de concub. quum commune sit scribentium placitum, clerici filium, & etiam beneficiati, naturalem

esse, non autem incestuosum, ut Bartol. opinabatur. Ita sane tradit Couarr. de sponsal. par. 2. cap. 8. §. 2. nu. 5. Ofasch. decis. 154. & Laderch. consi. 24. num. 26. Vnde habens potestatem legitimandi naturales, potest legitimare filium clerici, ut de communi ac veriori attestatur Bertazz. consi. 50. num. 49. volu. 1. ciuili, & Surd. consi. 303. num. 32. volu. 3. quas quidem opiniones, circa præsumendam qualitatem filii: nimirum, an sit censendus spurius vel naturalis, adnexus videtur Peregr. dicto loco conciliare, & distinguendo inter actorem & reum, quoad onus natalium qualitatis & probanda: Legitimationem igitur ab ignorante legitimati qualitatem totam corrumpere, palam fit, consistere nihilominus, ubi legitimas sciuerit, naturalem vel spurium esse, qui legitimatur. Ita Decian. in terminis, consi. 38. num. 53. volu. 3. & nulla habita ratione assertionis paternæ, in testamento, vel aliter, quia dicitur, & est suspecta maxime. & Præterquam quod de his agitur, quæ ab una voluntate & facultate testatoris minime pendent, ita Laderch. in puncto, in consi. 67. n. 12. iuncto consilio 122. num. 2. & Sed & assertionem in materia suspecta, nec quicquam suffragari, scripsit Crescent. de rescrip. in decis. 3. num. 6. nec non Caroc. in decisione 13. numero 1.

Vnde quando subreptitia detegitur legitimatio, iudicatur & de ea, ceu de causa ad non causam redacta, ac de titulo penitus resoluta, ita scribit Natt. in consi. 470. num. 21. lib. 2. ita D. Menoch. in consi. 340. num. 48. & Quare memoria est retinendum in praxi, quod si contentio sit cum male legitumato, potissimum ut potestatis defectu in ipsa legitimatione ob aliquam exceptiuam clausulam, ad tradita per Crau. in consi. 757. & Bim. in consi. 194. volum. 2. vel etiam aliter, quia subreptitia sit legitimatio, & consequenter haud proficua, Eugen. in consi. 52. nu. 15. cum seq. Decian. consi. 38. num. 36. volum. 3. ac Marcabr. in consi. 13. num. 158. vel quia non liqueat, legitimantem esse ex comprehensis in eo priuilegio, de quo agitur, & prout probari oportet, quinimmo requiritur, quod sit in possessione vsus priuilegii & legitimandi, Curt. Sen. consi. 16. num. 23. Socin. Sen. consi. 246. col. 2. vol. 2. Rolan. a Vall. consi. 89. num. 29. cum seq. volum. 1. Honded. consi. 71. num. 14. vol. 2. Decian. consi. 5. num. 1. vol. 1. iuncto consi. 93. volum. 3. Et in dominio & Mediolani requiritur, quod legitimandi potestas exerceretur de licentia potentissimi Regis, vel excellentissimi Senatus, Curt. Sen. consi. 73. in fin. dub. Rim. Iun. consi. 215. num. 27. cum seqq. Intrigl. de substitut. centur. 2. quest. 65. num. 78. cum seqq. Et ita cautum est nouiss. Constit. tit. de legitimat. in princip. Consultius nihilominus erit, exceptionem opponi hanc, nimirum: Tu nequis possidere, Quia de hoc priore loco est cognoscendum, Laderch. consi. 133. num. 8. quam quod in capacitatis obiciatur exceptio in possessorio, quæ modicum præstat, & nisi illico possit comprobari, ita D. Menoch. tract. de adipis. possess. remed. 4. num. 759. & unum verbum in consi. 696. num. 8. volumine septimo. Corruit rursus facta legitimatio per Palatinum Comitem, ubi liqueat, patrem & potuisse ducere in uxorem concubinam. Ita etiam docte sentit Celsus Hugo. in dicto consilio 88. numero vigesimo, cum hoc modo factum dolose appareat.

DISTINCTIO XVIII.

ARGUMENTVM.

Accusatio non potest reputari calumniosa, si accus-

fator habeat pro se vnum testem minime subornatū, neque aliter corruptum, vel aliquod indicium: & si scienter intendat falsum, non tantum tenetur ad expensas: verum etiam in eum seuerius animaduertitur.

SUMMARIA.

- 1 Inimicus in multis repellitur, siue sit verus, siue sit presumptus.
 - 2 Calumnia etiam presumpta sufficit ad condemnandū accusatorem in expensis.
 - 3 Quid in atroci crimine, in quos procedi possit ex officio.
 - 4 Calumnia presumptio abesse intelligitur, dum accusator pro se habet vnum testem minime corruptum: vel vnum indicium non valde remotum.
 - 5 Noua constituit. Mediolani tit. de accusat. §. si quis quempiam, exponuntur.
 - 6 Ignorans inimicitiam non sit suspectus testis, aut accusator.
 - 7 Inimici non leui ex causa, quo tempore vel porrigit querelam, vel perhibet testimonium, dictum, vel factum non attenditur, quamuis supervenerit reconciliatio.
 - 8 Consuetudo reprobat, quin præsuet immunes ab expensis, calumniose accusantes.
- Inimici ea est natura, vt anhelet ad offensam inimici quocunque modo, & plusquam fieri possit; Angel. consilio 261. colum. 3. Vnde consilio de inimicitia, repellitur a multis inimicus, Marfil. consil. 7. cum aggestis cumulatissime per Mascard. de probat. volum. 2. conclus. 898. & sequenti, tam verus, quam præsumptus, vt in eo, qui habet causam inimicitiae, sed dicit se nō habere odium in mente, Alex. consil. 99. num. 2. volum. 1. praeipue ab accusando, vsque adeo, vt si deficiat in probationibus, & sit in calumnia etiam præsumpta, condemnari debeat erga accusatum in expensis, nisi agatur de atroci crimine, & tale sit delictum, in quo procedi possit ex officio, Prosper. Farinacius oculatissimus Iur. consil. tract. crim. par. 1. quaest. 16. Sigismund. Scaecia. tract. crim. cap. 51. num. 18. Diaz. pract. crimin. Can. cap. 59. Morot. consil. 55. num. 7. & 8. Porro calumniae præsumptio cessat, quando quis habet pro se vnum testem minime subornatum, nec solitū calumniari, vel vnicum indicium non valde remotum, & ignoranter accusat, secus, si scienter, Bertaz. 2. consil. criminal. 386. num. 6. cum seqq. volum. 2. Farinac. d. loco num. 41. Mynsing. consil. 42. num. 15. quicquid scripserit Triuisan. decis. 45. par. 2. quo pacto declaratur locus Caesarearum Constitutionum, in tit. de accusation. §. si quis quempiam calumniare, confertq; traditio Iulii Clar. §. fin. quaest. 62. & Bertaz. de statuto loquens, consil. crimin. 212. num. pen. & fin. volum. 1. Quare, si tempore accusationis certū sit, eum ignorare inimicitiam, & causam eius, non tantum admittitur ad accusandum, sed etiam ad prosequendam accusationem, donec liqueat, ad eius notitiam peruenisse causam inimicitiae; atqui, vt primum sciuit, repellitur ocyus, & valebunt omnia per eum acta tempore ignorantiae, quoniam antequā sciret, non consideratur in eo ferior aut astus irae, neque potest dici, offensae vindictā affectasse, sicuti in teste, qui ignorabat tempore depositionis causam inimicitiae: certe, cum nihil haberet quod odii stimulos moueret contra eum, cessat omnis suspicio. Marfil. singular. 178. & Grammat. voto 6. E contra, si inimicus non leui ex causa primo deposuit, postea sit medela reconciliationis, factus ma-

ximus amicus, non ideo confirmatur prima depositio maculata liuore, quia fat est quod tempore testimonii fuerit suspectus, ob grauem inimicitiam, Abb. ad cap. cum oporteat, num. 6. de accusat. Ita fere ad verbum ratiocinatur Tiber. Decian. tract. crim. par. 1. libro 3. cap. 25. num. 11. Quod autem sit definiendū circa caput expensarum, ob consuetudinem fere omnium Curiarum, ita attestantibus Iul. Clar. dicto loco, & Bertaz. dicto consil. 386. repertam esse consuetudinem, & seu fallacem esse attestationem consuetudinis, notat atque tuetur validis rationibus Farina. praecitata quaestione 16. num. 13.

DISTINCTIO XIX.

ARGUMENTVM.

Ex aduentitiis percepti fructus per filium familias, patre sciente, non conferuntur cum aliis fratribus: At in perceptis patre ignorante, plane diuersum ostenditur.

SUMMARIA.

- 1 Fructus percepti ex aduentitiis bonis per filium familias, sunt communicandi cum aliis fratribus, nisi sciente patre ii ad filiumfam. peruenierint: qui permiserit eos apud eundem filium permanere.
- 2 Huiusmodi namque fructus praeruntur donati filio a patre.
- 3 Hac donatio presumpta inter patrem & filium, non indiget alio praedio.
- 4 De fructibus perceptis per filiumfam. patre ignorante, rationem reddi oportet aliis fratribus.
- 5 Tempus non recipit functionem alterius temporis, & quando verum sit.
- 6 Locator offerens conductori ad quinquennium, impeditur uti in primo biennio, prorogatione locationis, per tantundem temporis non auditur.
- 7 Idem in societatibus & officiis.
- 8 Assensus Domini limitatus ad tempus non extenditur ultra illud in emphyteuta alienare volente.
- 9 Tempus quando sit de substantia, & quando inducat formam.

Post obitum patris, crebrae sunt fratrum dissensiones, sicuti, vt variae volūates. Vnde si inter fratres exstiterit vnus, qui habuit in vita patris aduentitia, nec patri de his dederit vsum fructum, tunc demū tenetur mortuo patre reddere rationem aliis fratribus, si fructus percepti sunt per filium, patre ignorante vel absente, quos vero percipit is filius patre sciente, praeipuos habet absque onere restituendi, vel aliter compensandi, l. cum oportet. §. fin. autem res. C. de bon. qualib. & Corn. consil. 152. num. 7. volum. 3. vbi subiungit & doctiss. vt semper, quod pater censetur illum vsum fructū donare filio, quā donatio valet, siue expressa sit, siue tacita: tamen aliqui censuerunt, vt exigatur confirmatio per mortem, quod Accursius fuit opinatus: & alii vero, auctore Bart. existimauerunt ab initio valere, Idem Corn. d. §. fin. autem res. Ceterum in casu, in quo frater non habeat dictos fructus praeipuos, & sed aliis fratribus computum reddere oporteat, nullatenus auditur, etiam si offerat gaudimentū bonorum per tantundem temporis, ex illius pronuntiatu dictamine & tempus non recipit functionem alterius temporis, casus est preclarissimus in l. si vsum fructus, ff. de vsum fruct. legat. Bart. ad l. si prius, num. 30. ff. de non. oper. nuntiat. Bald. in lege liberti, libertateque C. de op. lib. & Abb. consil. 93. volum. 1. Quare ratione, si conductor ad quinquennium, fuerit impeditus in primo biennio

biennio uti re conducta, non auditur locator offerens restorationem temporis finita locatione, Theorica est Bart. in l. si uno, §. item, cum quidam. num. 29. ff. locati. † Id, quod trahitur non incongrue ad societates, & officia; † Intelligendo de tempore certo atq; limitato: secus, ubi tractatur de tempore simpliciter, ac incircumscripse: quandoquidem hoc casu tempus succedat tempori, Rot. Jan. decis. 27. num. 9. cum seq. † Sic assensus Domini limitatus, seu Beneplacitū ad tempus limitatum, ut emphyteuta possit alienare prædium obnoxium, non extenditur ultra tempus. Surd. plena manu, decis. 189. Tempus enim formam inducit, Bald. & Salycet. in authen. que supplicatio, C. de precib. imp. offeren. Et quando certum determinatum tempus est de substantia, illud duntaxat attenditur, non quod præcedit aut sequitur: quoniam, cum tempus limitate adiectum, inducat formam, plane indivisibile manet, quicquid geritur, Decian. cons. 24. nu. 15. volum. 3. cum multis ad istud propositum congestis per Fulvium Pacian. tract. de probat. vol. 1. cap. 32. num. 10. & seqq. Apposite Monter. decis. Aragon. 20. num. 31. cum aliquot seqq.

DISTINCTIO XX.

ARGUMENTVM.

¶ Confessio pro Resto: seu pro saldo facta a creditore sciente, impedit quicquam aliud peti: non ita in confessione huiusmodi, profecta a creditore probabiliter ignorante.

SUMMARIA.

- 1 Clausula pro resto, seu pro residuo, virtus in confessionibus.
- 2 Iason consilio 9. Addition. volum. primo, opinio refellitur.
- 3 Calculatio arguit scientiam contentorum in calculis.
- 4 Creditor, qui duplicem personam representat, confitens se habuisse pro resto, non excluditur a petitione alterius crediti, Declarando, ut ibidem advertit auctor.
- 5 Cessionarius succedit in ius cedentis, & potest cogere debitorem ad solvendum, quod cedenti debebat, insuper allegat ius cedentis.
- 6 Petitio iudicialis facta pro Resto, arguit antea fuisse satisfactum eidem petitori.
- 7 Etiam si in libello sit inserta clausula, salvo errore calculi.
- Declarando tamen, ut ibidem tangitur.
- 8 Clausula pro saldo, pro reliquo, quid operentur.
- 9 Intellectus ad l. 2. C. de hered. institut.
- 10 Scriptura saldi, continens defectum causæ, est nullius efficacia.
- 11 Error in facto proprio circa decisoria dilucide probandus, nedum allegandus, cum causis & circumstantiis, ex quibus possit presumi verisimiliter.
- 12 Dictiones, Residuum, Reliquum, quem sortiatur effectum in ultimis voluntatibus.

PRægnans est clausula, in materia præsertim calculorum, seu etiam confessionum, quæ fiunt inter Mercatores, nimirum (pro resto, seu pro residuo:) quandoquidem textus huiusmodi confessione conflurgat, ut aliud nihil possit peti per eum, qui ita scripsit, aut dixit, quasi præsumantur ante illum diem omnes partitæ pertinentes ad mercimonium; & de quibus erat creditor, qui sic est confessus, solidatæ & solutæ, Castr. in l. 2. C. de hered. institut. Alexan. cons. 130. volum. 2. Docto. in l. si quidem, C. de transact. cum multis cit-

mulate deductis per Rot. Gen. decis. 60. num. 6. ubi asserit, hanc esse communem Doctorum sententiam, cui nullus adhuc reperitur contradictor: At fallitur Rot. non quod dictum in se sit erroneum, vel pronuntiatum non sit verum, sed quia asseveravit, non esse contradictorem: cum tamen non defuerint, qui dixerint, non esse bonam consequentiam hanc, habui restum florenorum centum, ergo partem habui, veluti † observatur, in additionibus ad Iason. consilio 9. volum. 1. Non ideo minus est discedendum ab ista veritate, scilicet, quod illa verba, quod restant, vel pro resto, vel pro residuo, probant iam antea seorsim fuisse pro reliqua parte solutum, Iaso. cons. 100. numero 3. volum. 4. Melius, quam alibi adhuc legerim, probat eadem Rot. Jan. de l. si 132. ubi reddit rationem, † quia calculatio denotat agentem seu confitentem habuisse scientiam contentorum in calculis. Quod, si ignoret probabiliter, vel scribens, vel recipiens cautionem Chirographariam, aliud esse præsupponit, veluti in herede creditoris confitente, pro resto habuisse, credens verisimiliter esse iam solutum reliquum auctori suo, argum. l. qui in alterius. ff. de reg. iur. vel, si confitens sit creditor, † qui duplicem personam representet, videlicet propriam, & uti cessionarius alterius creditoris, ad iradita per Surd. cons. 444. num. 10. & seq. volum. 5. Nam confessio pro resto refertur ad proprium creditum, l. & magis. ff. de solut. ita, ut non prohibeatur petere creditum cessum, nisi pars tunc soluta esset maior credito proprio, maxime, cum debitor cessus non habeat scientiam cessionis, argum. l. 3. C. de novat. Bart. in l. si superatus, ff. de pign. Surd. cons. 269. vol. 2. † ubi cessionarius succedit in ius cedentis, & potest cogere debitorem ad solvendum, quod debebat cedenti, Bursat. cons. 36. num. 19. & cons. 55. nu. 25. vol. 1. ubi cessionarius potest allegare ius cedentis, & intentare nomine cedentis et directas ex comuni. Ampliantur prædicta † etiam in iudiciali petitione facta pro resto, † quamvis fuerit inserta in libello clausula, salvo errore calculi, dummodo citatio pervenerit ad notitiam partis, alioquin secus, punctualiter Alb. cons. 190. volum. 1.

Ampliatum rursus in clausula, pro saldo; † Ruyn. cons. 70. nu. 9. vol. 2. Rimin. Iun. cons. 52. num. 6. vol. 1. Cepha. cons. 374. num. 19. & Bertaz. cons. 278. nu. 20. vol. 2. (Crimin. sic in dicto pro reliquo, de cuius sensu agit † Franc. decis. 45. lib. 1. ubi late de intellectu d. l. 2. C. de hered. institut. Fallit tamen in altero ex duobus casibus, quorum alter est, † quando scriptura saldi contineret defectum causæ, quoniam nullius est efficacie. Alex. cons. 3. num. 2. volum. 2. Alius est, † si probetur error clare, hoc est, rem aliter se habere cum circumstantiis & causis, ex quibus verisimiliter possit presumi talis error, postquæ est error in facto proprio circa decisoria; qui est dilucide probandus, Abb. in cap. fin. col. ult. de confess. sic Alb. d. cons. 190. in fin.

Quid autem operentur † in ultimis voluntatibus, prædictæ dictiones, Residuum & Reliquum: explicat Excell. Peregr. cons. 55. num. 1. & tract. de fideicom. Artic. 9. num. 6.

DISTINCTIO XXI.

ARGUMENTVM.

¶ Expensas litis reficit etiam, qui in prima instantia fauorabilem sententiam reportavit, tametsi ex noniter deductis postea succubuerit, si ea sciebat, secus ubi probabiliter ignoraverit iniustitiam causæ.

S Y M M A R I A.

- 1 Victor in prima instantia causse principalis, mox victus in causa appellationis, quando cogatur sustinere refectiones expensarum litis onus.
 - 2 Ignorantia iuris clari: & aperti distinguitur ab ignorantia iuris perplexi, etiam quoad caput expensarum litis.
 - 3 Damna intrinseca veniunt appellatione expensarum litis, non damna extrinseca, & que sint hec, atque illa.
 - 4 Sententia quando prabeat iustam causam litigandi, ad excusandum litigatorem ab expensis.
 - 5 Ignorantia facti tueretur ab expensis litigatorem.
 - 6 Stante statuto, ut victus condemnatur victori in expensis, an pro sit prima sententia ei, qui deinceps succubuit in aliis instantiis.
 - 7 Non. constitut. Mediolani: De iudiciis §. omnes iudicantes declarat.
 - 8 Statutum Ticinense 39. in civilibus enucleatur.
 - 9 Promittens in instrumento reficere expensas, non potest se excusare sub pretextu iustae causae.
 - 10 Intellectus ad l. si quis inficiatus, ff. de positi.
 - 11 Productionem instrumentorum, vel aliorum iurium retardans, condemnatur iuste in expensis.
 - 12 Ignorantia quando excuset depositarium.
 - 13 Cumulans ex intervallo petitorium, cum possessorio, non auditur insoluitis expensis serotina (ut aiunt) accumulationis.
- S** Alter ex collitigantibus in prima instantia sit victor, mox in secunda succumbat. Num teneatur ad expensas omnes, † tam causae principalis, quam appellationis. Mouetur passim isthaec dubitatio, praecipue per Cyn. in l. generaliter, C. de reb. credit. cum adductis per Capell. Tholosan. decis. 223. latiss. Granet. theorem. 6. lib. 1. & Mynsing. consi. 3. num. 21. usque ad finem. Tandem componitur pugna fœdere huius aptiss. distinctionis, aut succubuit in causa appellationis, ex eisdem primis seu antiquis actis, aut ex nouis actis.
- 1 Primum caput distinguerem ego sic: † Aut a principio vixit ignorantia iuris clari, & aperti, ob quam processit sententia fauorabilis in prima instantia, & tunc rationabiliter debet condemnari in expensis, quasi ab initio fuerit in dolo, quia sciuerit, vel scire debuerit, malam causam fouere, vnde debuerat incontinenti desistere a prosecutione causae. Aut vero ignorantia erat iuris perplexi, super quo Doctores controuertebant inuicem, & inde detegebatur conflictus opinionum, & tunc excusatur ab expensis, is qui succubuit, veluti multis citatis probat Viu. decis. 47. num. 15. lib. 1. Ante illum Lancellot. de attentat. part. 3. capit. 31. num. 136. & seq. & Asin. sua praxi iudic. §. 32. cap. 2. Ampliat. 6. num. 4. & 5. Quod autem dicitur de expensis litis, † pertinet quoque ad damna intrinseca, secus, quoad extrinseca damna, quae non veniunt appellatione expensarum litis, Thesaur. decis. 67. vbi apposite expendit, quae censeantur damna intrinseca, & quae extrinseca. † Alterum caput pariter distinguo, cum Guid. Pap. decis. 137. Aut nouiter probata sciebat succumbens in causa appellationis, & in hoc casu non parcitur illi in expensis, cum liquet de euidenti calumnia & mendacio rei conuenti. Caroc. de deposit. excusat. 4. tit. de ignorantia. num. 4. Nil obstante prima sententia, quae neutiquam praebet iustam causam, quam probabiliter sciebat esse iniustam, vel ad iniustam reduci posse, Salyc. in d. l. generaliter, & Bertazz. consi. 278. num. 32. volum. 2. crimin. Aut non erant ve-

risimiliter nota succumbenti, & tunc absoluitur, sitque mutua compensatio expensarum; G. off. in d. l. generaliter, † quoniam hic cadit ignorantia facti, quae excusat, Gloss. in c. iuris ignorantia. Ibiq. Joan. & Andr. de reg. iur. in 6. † Excipito tu casum statuti disponentis, victum victori esse condemnandum in expensis, vt tunc nullatenus excusetur quis ex iusta causa, Asin. & Viuius praedictis in locis, fas. ita tradit ad l. properandum. §. si autem alterutra, col. 2. C. de iud. quem refert ac sequitur Neniz. cons. 81. num. 21. quamuis non pauci dissentiant, quos citat Muscatei. sua praxi, lib. 2. par. 7. Gloss. condemnando, num. 80. cum seq. † Vnde in domino Mediolani Caesar. Constitut. tit. de Iud. §. omnes Iudicantes, enucleantur, dum habentes iustam causam litigandi, excusantur ab expensis, iunctis potissimum his, quae notat Ias. in terminis constitutionis parum dissimilis, ad l. qui solidum, §. etiam, ff. de leg. 2. D. Menoch. de arb. Iud. casu 177. Bursat. cons. 294. vol. 3. & Binius celebris §. C. cons. 98. volum. 1. vbi subiicit etiam, quod dictus locus nouarum Constitutionum, in §. omnes Iudicantes, non procedit in sententiis Senatus.

Nostrum tamen statutum † Ticinense 39. in civilibus, amputat radicem omnis difficultatis, quia disponit, quod victus victori condemnatur in expensis, siue habuerit iustam causam litigandi, siue non, omni exceptione & defensione remotis. Ad quod pertinent, quae scribit Alb. consi. 776. num. 29. usq. ad fin. volum. 4. & Carpan. ad stat. Mediolan. cap. 55. par. 1. Idem † dicit Alex. consi. 34. colum. ult. volum. 4. Muscatell. d. loco, num. 85. in eo, qui in instrumento promittit reficere expensas. Is namque non absoluitur sub pretextu iustae causae litigandi, † sed & praemissis potest adnecti intellectus, ad leg. si quis inficiatus, ff. de positi. quam varie declarat Caroc. tract. de deposit. d. excusat. 4. tit. de ignor. num. 2. 6. 7. 8. 12. 15. 19. & 21. in argumento excusandi ab expensis, vel victorem † retardantem, in quem tamen nulla calumnia, vel temeritatis nota possit impingi, vbi refert Cyn. fas. Cagnol. Marant. Igne. Asin. Afflict. & alios. Ex cuius pariter articuli ansa facile erit deprehendere † quando nō ignorantia depositarium excuset, vt num. 1. & 3. apud eundem locum Caroc. † sic pariter in cumulante petitorium, ex intervallo cum possessorio, vele contra, vt in expensis condemnatur; Barto. ad l. edita, num. 31. C. de edendo, non ex natura cumulationis, ex Ias. in l. naturaliter, §. nihil commune, num. 66. ff. de acquir. possi. sed ex propria vi serotinae cumulationis, quemadmodum obseruatur in serotina productione Iurium, l. non ignorat, C. de fructib. & litium expens. Purpur. cons. 143. col. 1. vol. 1. & Rot. Flor. sub Magon. decis. 90. in fin.

D I S T I N C T I O XXII

A R G V M E N T V M.

- 1 An dos data a patre filiae, quae amplum aliunde patrimonium iure aduentitio quæsitum habeat, data censeatur de bonis paternis: distinguitur inter filiam scientem & consentientem, cum esset habilis ad sibi ipsi praedudicandum: & nescientem.

S Y M M A R I A.

- 1 Dos data a patre filiae, amplum aliunde patrimonium iure aduentitio quæsitum habenti, data censeatur de bonis paternis, & cur. Ampliatur numero 3.

- 1 Diuitia filia patrem a legali, filiam de suo dotandi, obligatione non liberant.
- 2 Protestatio clandestina inutilis est, & inefficax regulariter.
- 3 Protestatio uxoris, quæ consentire nolit alienationi fundi dotalis, licet clandestina fuerit, adhuc tamen efficax.
- 4 Quod in filia primum a patre dotata, id ipsum hoc casu, quo de agitur, in vidua iterum a patre dotanda obtinet.
- 5 Et quid si dos filia promissa sit excessiua: & pater promittens sit soluendo.
- 6 Dotator non necessarius, puta administrator bonorum dotata mulieris, presumitur illam dotasse de bonis illis, quorum regimini præest.
- 7 Idem dic in fratre & matre, quæ administret bona contra Alb. ex doctrina Menoch.
- 8 Differentia maxima est, inter necessarium dotatorem, pariter & administratorem, ratione usus fructus aduentitiorum ex viuitatis. Et inter voluntarium dotatorem seu administratorem non legalem.
- 9 Pater naturalis dotans filiam spuriam, quæ bona aliunde habeat, in dubio de ipsius filia bonis eam dotasse presumitur, & n. 14.
- 10 An tuta sit in hoc Menoch. impugnatio, quæ defenditur tamen, num. 15.
- 11 Spurii, bona aliunde, quam a parte habentes, ab eo inuito non sunt alendi.
- 12 Filia vera naturali, aliquando de iure civili debetur vncia, interdum due, iuxta qualitatem personarum super existentium & cur.

DOS per patrem data filia, & etiam aliunde habenti amplum patrimonium iure aduentitio quasi-tum, censetur data de bonis paternis, iuxta clarissimum tex. in l. fin. C. de dot. promiss. Afflict. decis. 170. cum seq. Paris. consil. 29. num. 61. volum. 3. Alb. consil. 274. volum. 2. Vbi redditur ratio, quæ est, ut diuitie filia & non liberent patrem ab obligatione legali dotandi de suo filiam, ut affluenter tradit Alex. consil. 7. nu. 10. vol. 2. Ias. consil. 133. numer. 26. vol. 4. fusius Cephal. consil. 642. num. 37. & seqq. multis, & Gamma. decis. 176. Extenditur & hæc obseruatio, etiam si pater dicat expresse se dotare filiam de bonis propriis puellæ, nisi concurrat scientia, & consensus filia interueniat, quæ sit habilis ad sibi præiudicandum: declarando ut in hac hypothefi considerat, Ias. ad §. fuerat, numero 106. Institut. de act. posteaquam compertissimum est & protestationem clandestinam esse inutilem ac inefficacem, Alex. consil. 16. num. 11. & seq. volum. 3. Deo. in c. causam matrimonii, colum. 3. de offic. deleg. & Cra. consil. 120. numero 5. Excepto casu, & cuius meminit Mascar. de probation. conclus. 1242. num. 14. & 19. cum seq. volum. 3. Vbi loquitur de protestatione ab uxore emissa, quod non vult consentire alienationi fundi dotalis ob metum mariti, sic in vidua & iterum dotata a patre sumitur eadem decisio, d. l. ultima. C. de dot. promiss. ex D. Menoch. de præsumt. lib. 3. præsumt. 15. num. 13. Etiam si dos promissa & filia sit excessiua, dummodo pater sit soluendo, Gab. consil. 156. num. 21. volum. 1. Vbi etiã opinionis contrariæ assertores memorat, relatus ab eod. Menoch. d. loco, numero 17. Alia res est in dotatore, non necessario administratore, & tamẽ bonorum mulieris dotata, cum præsumatur de bonis illis, quorum regimini præest dotata mulier, & veluti in fratre, imo etiam in matre administrante, loquitur Bar. ad

l. Nescennius, numero 3. ibique Bald. numero 5. ff. de neg. gest. & Bald. in d. l. ultima, numero 12. cum seq. C. de dot. promiss. ut consutato Alb. consil. 12. volum. 1. diffinit. D. Menoch. de arb. iud. casu 88. numero 46. cum duobus seqq. quam altercationem notat Mascard tractat. de probat. volum. 1. conclus. 571. numero 8. cum seqq. subdens hæc formalia verba, vtri sententiæ adhæreas lector, tu videris, nequerem profero nouam, cum sit permagna differentia, & inter necessarium dotatorem, pariter & administratorem, ratione vsus fructus aduentitiorum, ex viuitatis, vulg. l. 1. C. de bon. mat. & l. cum oportet. C. de bon. quæ lib. ut in auo, patre & huiusmodi ascendētibz, in quibus extra aleam difficultatis habet locum dispositio, d. l. fin. etiam concurrente qualitate administrationis, Menoch. de præsumt. 15. numero 13. & seq. atque inter dotatorem voluntarium, seu administratorem nõ legalem, Arg. l. fin. C. de iur. dot. sup. quo ratiocinatur Thesaur. decis. 43. post Corn. consil. ultimo, numer. 7. cum seqq. vol. 2. & Io. de monte Sperell. consil. 29. nu. 2. Vbi notatur discrimen inter vtrumque dotatorem, Addo. Gram. decis. 70. Excipio ego & ab hac præsumptione patrem naturalem, dotantem filiam spuriam aliunde habentem, quoniam in dubio sumitur coniectura, ut dotauerit de bonis filia ex Bald. Alex. Ruin. & aliis relatis per D. Menoch. de præsumt. 15. num. 33. proinde non videtur tuta impugnatio, & quam facit D. Menoch. ibidem, recedens aperte ab hac ipsa sententiã, ex ea ratione, quia suffecta sit hæc dos in locum alimentorum debitorum spurii, de æquitate canonica, c. cum haberet de eo, qui dux. in mat. & c. Quæ opinio, etsi venerabilis sit, non tamen est pacifica, cum nec spurii sint alendi, & vbi aliunde habeant, But. & Abb. in d. c. cum haberet. Calcan. consil. 59. cum adductis ornatisque per D. Peregr. tract. de iur. fisci. lib. 3. tit. 18. numero 69. & seqq. Vbi idem statuit in filia spuria aliunde habente bona, & ut etiam aduertit Thesaur. decis. 211. numero 15. non aliter ac alimenta debentur officio Iudicis, quia tantum in subsidium peti possunt, l. si quis a liberis. §. sed si filius. ff. de lib. agno. c. & plene Gallia ad consuetud. Alex. vers. solidos, q. 6. numero 51. Arridere tamen alicui posset opinio D. Menochii & applicata filia vere naturali, cui de iure civili aliquando debetur vncia, & quandoque duæ vnciæ debentur, iuxta qualitatem personarum super existentium, quoniam illa quota debetur iure actionis, & loco legitime succedit, sicuti & dos, Auth. licet. C. de nat. lib. §. consideremus. Auth. de trient. & semiss. Peregrin. d. loco in princ. Bursat. consil. 83. vol. 1. Rol. a Vall. consil. 67. numero 76. cum seq. volum. 3. & Honded. consil. 95. nu. 66. & seqq. volum. 1.

DISTINCTIO XXIII.

ARGUMENTVM.

- 1 Occidens bannitum, qui iam quidem gratiam, sed pondum interinatum obtinuerit, nec banni poenã soluerit, nec sit ex bannitorum catalogo, nomen eius adhuc deletum, si gratia iam impetrata scientiam habuit, non mitius punitur, quam si non bannitum occidisset, secus si nesciuerit.

SUMMARIA.

- 1 Bannitum occidens, cui gratia iam fuerat a Principe concessa, nõdũ tamẽ interinata, quomodo punitur.
- 2 Interinatio in gratiis, & privilegiis est necessaria, maxime ex Non. Constitut. Mediol.
- 3 Scientia gratia, quãdo præsumatur, & quomodo probetur, remissive.

- 4 *Mors civilis, quomodo naturali equiparetur.*
 5 *Bannitus qui gratiam obtinuit, nondum tamen in scriptis redactam, pro restituto habetur, in materia etiam fideicommissi, ut in puncto iuris coram Mediol. Senatu proposito defendit auctor.*
Rebannicendus de proximo habetur pro bannito.

- 1 **B**annitum iam gratiatum, taut de proximo restituendum a Principe, qui præterea iam soluit penam Banni, vel veniam a superiore impetrauit, nondum tamen cancellatum ab Albo Bannitorum, vel adhuc non interinata gratia iuxta stylum, & prout a iure requiritur interinatio, † in gratiis & privilegiis, *Jul. Clar. §. fin. quest. 59. numero 9. cum seqq. Alb. consil. 292. numero 28. vol. 2. Sola ad constitut. Sabaud. titul. de indulgentiis, & c. Glo. 1. Thesaur. decis. 21. numero 1. Sic etiam nouis constitutionibus Mediolani, cautum esse obseruauit Menoch. consil. 905. numero 8. cum seq. lib. 10. occidens punitur, ac si hominem non bannitum interfecisset, si tamen scientiam gratiosæ restitutionis sciuit occisor, non si ignorauit. Mascard. de probat. vol. 1. conclus. 162. numero 27. Tangit Baiard. ad Jul. Clar. in §. homicidium, numero 239. Quando vero scientia † gratiæ præsumatur, & quomodo probeatur, adeundus est. Ang. in l. Titius §. Lucius. ff. de lib. & posthum. Nec otiosum est scire hoc Dogma, præfertim in materia fideicommissi, in qua sæpissime occurrit examen illius articuli, quomodo mors † civilis æquiparetur naturali, de quo agit Decian. consil. 86. nu. 39. vol. 3. Grat. consil. 21. numero 69. vol. 2. & Amplissime Trentacinqu. tract. de substit. par. 4. cap. 6. col. 3. Eam obresivocatus ad fideicommissum, in casu decessus heredis absque filiis, quo tempore obiit grauat, reperiret se gratiatum, non tamen adhuc erat cancellatus de libro, vel non esset secuta interinatio gratiæ; dixi constanter in ardua causa Boldonia, ac sustinui partes D. Galeaz. Boldonii Mediolanensis vocati ex Testamento humanissimi, & probatissimi caussidici Papiensis Iacobi Andreæ Boldoni, in quo erexit fideicommissum, ad fauorem Boldoniæ propagnis Mediolanensis, non ex eo tantum, quod rebannicendus de proximo habeatur pro rebannito, sed etiam ex coniecta mente testantis nuncupatim, Anton. Sola ad constitut. Sabaud. de indul. Rem. & gratiis Decreti abus. Glo. 7. in fin. Melius Crauetta. consil. 717. numero 41. cum seq. vol. 4.*
- 5 Vbi Bannitus, † qui gratiam obtinuit nondum in scriptis redactam, pro restituto habetur. Nil sane luctante proprietate illorum verborum, de quibus in illa hypothesi. Ut bona restituantur gratiato, cum huiusmodi clausula, non tantum pertineat ad recuperanda bona, iam amissa, sed etiam ad nouam acquisitionem trahitur. in puncto Crau. consil. 925. numero 6. & 14. vol. 5. Verum tamen fundamenta & rationes degustabuntur cum editione primi voluminis meorum responsorum Deo bene fauente.

DISTINCTIO XXIV.

ARGUMENTVM.

- 9 Tutor negligens in collocanda pupilli pecunia, ita ut ex illa redditus annui pupillo non augeantur, attenta iuris canonici dispositione ad interesse & vsuras illius tenetur, imo posset contra eum in litem interdum iurari, & hac sola de causa, uti suspectus remoueri: probandum tamen

valide, fuisse venalia tunc, cum pecuniam afferuaret, prædia: & ipsum huius scientiam habuisse.

SUMMARIA

- 1 Tutor pecuniam habens pupilli, & eam non collocans in emtione bonorum, ex quibus redditus pupillo augeantur, multis seipsum reddit discriminibus obnoxium.
- 2 Et utrum hac de causa possit remoueri, uti suspectus ex Maluas. contra Dec.
- 3 In quibus maxime bonis eam collocare debeat.
- 4 Tutori obiciens, eum non emisse prædia in rem pupilli, probare debet fuisse aliqua tunc temporis, cum pecuniam afferuaret, venalia, & eum id sciuisse.
- 5 Quomodo id probandum, & nu. seq.
- 7 Tutor an pupilli pecuniam in mercibus, censu aut societate officii, collocare possit, vel penes Collybistas, trapezitas, & id genus homines, remissive.
- 8 De triplici cambiorum (ut vocant) specie, remissive.
- 9 De Bulla Pii V. Pontif. Max. in cambiorum materia, remissive uidem.
- 10 Cambia quæ sint realia, si ab aliquo debeantur, qui morosus sit, quomodo contra eum procedi possit.
- 11 Thesaurarii, Oeconomi, & alii communitatum officiales, ob negligentiam in collocandis bene pecuniis, eidem poenæ, cui & tutores, subiacent.
- 12 Tutor ex pupilli pecunia prædia non emens, quando excusatione dignus.
- 13 Tutor quando pupilli pecunia in usum suum, uti possit.
- 14 Lucrum honestum quod, remissive.

Quod tutoris negligentia, † ob non collocatas pecunias pupillares in emtione prædiorum, seu ob omisam acquisitionem stabiliū bonorū in augmentum reddituum pupillarium, impunita non permaneat, quinimo teneatur tutor ad interesse, & vsuras illius pecuniæ, etiam inspecta dispositione iuris Canonici, & quod grauius est, subiaceat discrimini iuramenti in litem, possitque hanc ob causam, si tutela non est finita, remoueri tutor, ut suspectus, ex certissima traditione Bart. ad l. tutor, qui Repertorium. §. qui post depositionem, ff. de admin. tut. Abb. Rebuff. & alii citati per Montan. tract. de Iur. tut. & cur. cap. 32. Reg. 9. num. 193. cum multis seqq. Adiungitur Rol. a Val. consil. 49. numer. 34. lib. 1. Rom. consil. 28. Anto. Sola super consti. Sabaud. tit. de minor. & rat. distr. glos. 3. num. 36. Surd. decis. 179. num. 10. Montepic. consil. 67. nu. 31. & aperte Rot. Flor. ex Magon. decisio. 1. Rot. Perusin. decis. 67. part. 2. & Maluas. † consil. 113. præcipue, num. 39. cōfutato Decio in consil. 178. aliter sentiente, quoad caput remotionis. Dicite; non conuenire, nec ere pupilli esse, vel mutuam dare pecuniam pupilli, vel illam afferuare otiosam in arca, sed debet eam tutor ponere † in prædiis, Amplif. Honded, consil. 38. vol. 2. Non potest tamen submittere bona sua, ut nec quilibet alius obligatus ad implicandum pecunias, Bursat. in terminis consil. 279. vol. 3. Nonnulla requiruntur, inter quæ illud, quod obiciens, quod tutor non emerit prædia, † debet ostendere, & probare in spē 3 cie scilicet, quod prædia erant tunc venalia, quod tutor sciebat ea esse venalia, quæ emere potuisset. Surd. decis. 318. num. 8. Rimin. Iun. consil. 52. nu. 44. vol. 1. Ante eos Dec. d. consil. 178. Quod insuper tantum pecuniæ ad manus tutoris peruenerit, & permanserit, q. prædia emere potuisset, id quod probari debet per testes, ve

- per instrumenta ab obliiciente culpam tutori, *Castr. de off. 40. num. 6. vol. 1. Montan. predicto loco, num. 202.*
- 6 & 203. Modus autem et probanda scientia tutoris, quod bona existerent venalia, indicatur ab eadem Rot. *Perusin. d. decis. 67.* et Vbi etiam tradit, an possit tutor ponere pecunias pupillares ad censum, ad mercaturam, ad societatem officii, ad cambia & recambia, de quibus Rot. Gen. *decis. 78.* Agiturque Sapientiss. Navar. ad *c. nauiganti, num. 76. de usur.* Ample Doctus Tholosan. tractat. de *usur. lib. 2. cap. 2.* Vbi pertractat de triplici specie cambiorum, quorum aliqua sunt realia solum, quaedam realia, & literalia, alia vero ficta, vel simulata, *Borgnin. decis. 2. num. 23. cum seq. par. 2. Bim. consil. 138. n. 13. 9. & 20. vol. 2.* super quibus emanarunt pleraque Bullae summorum Pontificum, praecipue vero constitutio Pii V. et Pontificis Max. cuius meminit Gab. *consil. 158. vol. 2. Dominus meus Bim. consil. 50. vol. 1. Boccata tract. de cingul. I. C. Rom. cap. 17. num. 163. cum seqq. Bertaz. consil. 254. vol. 2. crim. Rot. Rom. decis. 315. par. 2. & Burjat. consil. 399. num. 27. cum seqq. vol. 4.*
- 10 In omnem casum debita et per morosum cambium si sunt realia, praecedentem requirunt intimationem, ac iustificationem, quod ob retardatam solutionem fuit accepta pecunia ad cambium, interueniente quoque necessitate creditoris sic accipiendi, *Curr. lun. consil. 132. num. 10. Boccata d. tract. cap. 18. num. 67. Hon. ded. consil. 50. num. 36. vol. 1. Decian. consil. 62. numer. 27. cum seq. vol. 3. & Surd. tract. de Alim. tit. 1. quest. 45. num. 34.* quae volui deduxisse, etiam aliquantisper extra scopum loco iusti pabuli rectae conscientiae. Ampliatur etiam in ceteris administratoribus, et praecipue in Thesaurariis Principum, vel Oeconomis, vel aliis officialibus communitatum, non conuertentibus pecunias in usum ordinatum, *Anto. a Sol. d. loco Glo. 5. colum. fin.* Ceterum commode excusatur tutor non et ponens pupillares pecunias in praediis, si vel ingruerat necessitas aeris alieni per minorem sanandi, aut dotandi ex his sorore pupilli. iamiam viri potentis, vel conditio pupilli suadeat, ut aliqua pecunie retineantur in arca, iuxta quoque consuetudinem patriae, vel regionis, *Corn. consil. 243. num. 9. vol. 3. Boret. consil. 31. nu. 64.* Idem si cessantibus praedictis et bona fide tutor sibi appropriauerit pecunias pupilli, se nimirum debitorem constituendo sub eisdem emolumentis, quae alii prestare assuescunt: nam vitat omnem rigorem, & satis erit prospectum commodo minoris, ac si pecunias in hereditate repertas posuisset, ad honestum lucrum ante lapsum sex mensium, ut tenetur,
- 14 *Mayon. Rot. Flor. d. 1. decis. num. 42 & 55.* Vbi etiam explanat, et quid sit hoc honestum lucrum

DISTINCTIO XXV.

ARGUMENTVM.

- 1 Reus possidens, & possidere negans, actore probante illum possidere, commodum possessionis amittit, ipsam proprietatem non, & ex reo petitor fit: quod intellige quando scienter mentitur: secus si ignoranter.

SUMMARIA

- 1 Possidens & possidere negans, postquam probatum fuerit illum possidere, quoniam modo puniatur, & nu. 5. *Declar. n. 6. Ampl. n. 11. & 15.*
- 2 Materia l. fin. ff. de rei vindicat. plenissime exposita, remissive.
- 3 Negantem omne ius in re negata amittere, quomodo accipiendum.

- 4 Dispositio d. l. fin. ff. De rei vindicat. quando procedat, & num. 13. & 16.
- 7 Possessionem negare, & identitatem diuersa.
- 8 Pretium rei habens, rem ipsam se habere negare potest.
- 9 Negans possessionem, & ius habere, pensionis inualiditatem non potest opponere: secus si possessionem tantum negat.
- 10 De clausula (sine retardatione.)
- 12 Sine dolo, & culpa, & ignoranter negans, poenam non meretur.
- 14 Clausula (nego narrata, prout narratur) utilis saepe.
- 17 Reus interrogatus an possideat, cogitur, una cum iudice, ad locum bonorum, de quibus controuersia, accedere; ibique coram actore, etiam res oculis demonstrare, & digitis quodammodo discerni. Et si in praxi observatur, ut negantis malitia detegatur.

Negans possidere, cum in veritate et possideat. si actor probauerit, eum possidere, amittit reus commodum possessionis, non autem proprietatem: unde reus negans non amplius auditur, nisi super ipsa proprietate, & ex reo efficitur petitor. Et ista est materia solemnis l. fin. et ff. de rei vindicat. plenius coram exposita per Gab. suis communibus, tit. de acq. poss. concl. 5. *(ut ch. ample tract. de mentient. circa possess. Contard. ad l. unicam, quest. 14. C. si de mom. possess. Alex. consil. 35. vol. 5. Grat. consil. 37. lib. 2. Bertaz. consil. 470. cum seq. vol. 2. crim. Surd. consil. 214. vol. 2. Becc. consil. 64. Marfil. singul. 242. & Capella Tholosan. decis. 167.* quoniam esto, quod negans et amittat omne ius, quod habet in re negata; attamen intelligitur eatenus, quatenus a lege exprimitur; *Thesaur. decis. 50. num. 2. & 4.* Quin amplius dispositio et d. l. fin. ff. de rei vindicat, procedit siue quis fuerit conuictus in prima instantia, siue in secunda: praesertim per publicum instrumentum. *(Carr. de deposito. Excusation. 4. tit. de ignorantia, numer. 3.* Inmo ut primum reus negauerit absolute et se possidere, potest actor petere statim se immitti in possessionem, cessante omni declamatione negantis, utpote sua non interfit, vel quatenus sit in possessione, in poenam mendacii. *Ias. ad s. omnium, num. 91. cum seqq. Instit. de action. & peregrina Doctrina Ang. in d. l. fin. ff. de rei vendic. Becc. d. consil. 64.* quae quidem arrogat locum, si negans et sciat, rem, cuius possessionem negauit, esse eandem, quae ab eo postulatur: quoniam ubi ignoret negando identitatem rei, non procedit dispositio d. l. fin. ff. de rei vend. cum aliud sit negare et possessionem, Aliud sit negare identitatem. *Marzar. eleganter consil. 43. in fin.* quemadmodum si quis interrogatus et an habeat rem, potest impune negare, tamen si habeat pretium rei; *Alex. in l. si rem ff. de petit. hered. & Capella Tholosan. decis. 167. in fin.* Vterius negans possessionem, et ius habere, nequit opponere inualiditatem pensionis, secus si negat possessionem tantum, licet procedatur cum clausula (sine et retardatione) *Crescent. decis. 3. de caus. poss. & propriet. Ampliatur, ut nec et liceat neganti appellare a tali immis-*

narrantur) *Rom. consi. 70. num. 5. cum seq. Rimin. Jun. consi. 82. numero 92. cum seqq. volum. 4. Dec. in c. ceterum, num. 96. & seqq. de iudic. Jas. in §. omnium, nume. 98. Instit. de actionibus, cum adductis per Gab. d. conclusi. 5. num. 26. & seq. Atque per Thesaur. d. decis. 50. numer. 4. Vitatur tamen insuper omnis rigor, & fileet omnis poena negatae positionis super possessione, cum libellus ineptus fuerit, veluti in actione personali, cum dispositio, d. l. fin. procedat in reali tamen *Rimin. Jun. d. consi. 382. numero 88. cum seqq.* Hinc praticari non semel videtur, ut reus conuentus & interrogatus, an possideat, tamen cogatur accedere cum iudice ad locum bonorum controuersorum, ibique actor indicet rem, quae petitur, vel reus demonstret ad digitum, seu ad oculum praedia ab eo possessa, quo pacto detegitur plerumque malitia negantis, *Bartol. ad l. 1. numer. 11. ff. de edend. Specul. de actore. §. 1. numero 71. Plot. in l. si quando, nu. 824. C. unde vi, & Zuccard. consil. 12. n. 1. de quo puncto alibi seorsim, & ex professo.**

DISTINCTIO XXVI.

ARGUMENTVM.

Indicatio bonorum liuellariorum, censualium, emphyteoticorum, aut feudalium per quem fieri debeat, distinguendo inter scientem ea, & nescientem deceditur, aliaque in materia emphyteutica huic contiguae quaestiones resoluuntur.

SUMMARI A.

1. Utrum recognoscentes annuatim aliquem in dominum, obligati sint ei ostendere bona, pro quibus quotannis aliquid exsoluunt, an ipsi domino hoc incumbat, n. seq. & 4. agitur, & deceditur, n. 6.
2. Emphyteusis non solet probari per testes.
3. Scientia in emphyteuta, qui bona emphyteutica ignorare se dicat, quomodo callide possit haberi.
7. Dominus qui in diutina sit censum exigendi possessione, debet manuteneri, & quando maxime, & cur. fallit, num. seq.
9. Eugenius 4. Pont. Max. Cassinensi congregationi concessit, ne contra eam haberet locum praescriptio minor, 60. ann.
10. Quid si Emphyteuta alleget, se non possidere iure emphyteutico, & alium possidere demonstrauerit, aut ipsummet dominum ea ipsa bona pro quibus soluebat.
11. Quid quando legitima praescriptione rōndum completa, emphyteuta recusat pergere in possessione.
12. In petitorio domino incumbit onus probandi, & demonstrandi rem ipsam, quam petit.
13. Quid si emphyteuta agat contra dominum, ut indicet bona, pro quibus soluit, quo se modo possit dominus tueri.
14. Mendacium ex malitia descendens interdum iure priuat.
15. Recognoscens in genere bona aliqua a priuato, vel ab Ecclesia, pro quibus certum censum soluit, qua possit cautela vri.

Perutilis, & frequens est articulus, qui versatur in indicatione bonorum Liuellariorum, vel censuariorum, aut emphyteoticorum, siue feudalium, quis ea tenetur facere, an Dominus vel Vassallus, vel emphyteuta, & huiusmodi recognoscentes, tamen an annuatim aliquem in Dominum sint obligati ostendere bona, pro quibus sit annua praestatio, cum alioqui omnia bona praesumantur emphyteutica, ex *Specul. de Em-*

*phyt. §. nunc aliqua versi. 8. & seq. id ipsum habes ex doctrina Alberic. in l. Titius, num. 2. ff. de act. emt. & aliis cumulatim congestis per Magon. Rot. Flor. decis. 2. num. 10. Franc. Marc. decis. 607. part. 1. De quare agit subtiliter Bald. consi. 265. numer. 2. cum seq. vol. 2. & in consil. 109. vol. 4. concludens, esse tamen recurrendum ad instrumenta, quae si non reperiuntur, per testes probari debent, quae sint res emphyteutae, quibus deficientibus recurritur ad coniectura. Sic Mascard. de probat. vol. 2. conclus. 607. licet emphyteusis tamen non probetur per testes Mascard. de probat. vol. 2. conclus. 604. Alii distinguunt inter primum emphyteutam, tamen qui non potest pretendere ignorantiam suae inuestiturae, & inter illius successores, tam mediatos, quam immediatos, in quibus praesumitur ignorantia, idcirco non possunt adigi ad exprimendum praedia. Et ita obseruatur in emphyteusi antiqua, cum incerta sunt corpora bonorum, pro quibus soluitur, *Natta consi. 3. volum. 1. Cotta suis memorab. versic. emphyteuta tenetur. Ruin. consi. 50. volum. 1. Borgnin. decis. 45. numero 29. cum seq. par. 1. & Vallasc. de iure emphyteut. quest. 51. nu. 7.* Vnde ad probandam tamen scientiam excogitarunt viri prudentes peregregium modum, nimirum, ut transmittantur positiones emphyteutae super quidditate praediorum, qui proculdubio tenetur respondere, *Bald. consi. 225. volum. 1. Purpur. consil. 146. libro 1. & Cephal. consi. 508.* Vel etiam, ut in rem praesentem eatur, ibique demonstretur, aut designetur ad digitum res, pro qua soluitur Canon, nisi emphyteuta iuret, quod ignorat illam demonstrationem, ex *Franc. Marc. decis. 558. num. 5. par. 1.* Ego tamen sic distinguerem, tamen aut certamen, & contentio est in iudicio possessorio, aut in petitorio. Primo casu, quando Dominus tamen est in possessione exigendi censum, debet manuteneri, cap. querelam. de elect. maxime quando soluit longo tempore, quia non potest contradicere; *Franc. Marc. d. decis. 558. num. 3. Facit l. litibus. C. de agricol. & censit. lib. 11.* atque Alberic. in l. si certis annis. C. de pact. nisi sit ecclesia, tamen vel minor, qui diu perseuerassent in solutione per errorem, aut per ignorantiam, quoniam per restitutionem in integrum eis succurritur, etiam aduersus praeteritas solutiones, ut condicantur tanquam indebite non obstante praescriptione triginta annorum, *Corbul. de iur. emphyt. tit. ult. limitatione. 31.* Praecipue vero alma tamen congregatio Cassinensis, cui Eugenius 4. Pontifex Maximus concessit priuilegium, ne contra eum habeat locum minor praescriptio, quam 60. annorum. Idem sentio in quouis emphyteuta, etiam maiore se retrahente a solutione, allegante tamen se non possidere quidquam iure emphyteutico, & docente tamen alium possidere sine sui culpa praediorum obnoxiorum emphyteusi, *Castr. consi. 105. in fin. vol. 2. & Alex. consi. 11. volum. 5. Rimin. Jun. consi. 105. num. 4. cum seq. volum. 2.* multo magis si ostendatur Dominum possidere ipsamet bona, pro quibus solutio diu facta fuit, *Purpur. consi. 484. volum. 2.* cum id repugnet manifeste indoli huius contractus, nec audiatur patens, quod intus habet, §. si res aliena, *Instit. de legat. quod si legitima praescriptione tamen adhuc non completa recuset emphyteuta pergere in solutione iuxta solitum, nisi Dominus ostendat instrumentum inuestiturae, & designet praedia obnoxia.* Tunc distinguendum est, aut emphyteuta refert quaestionem dominii, & proprietatis, negando se tenere rem illam in emphyteusi, quo casu soluta pensione, dum pendet lis, absoluendus est emphyteuta, nisi*

Domi-

Dominus doceat emphyteuticum ius, quod habet
c. peruenit, de censib. Et huc pertinet insignis tradi-
tio, Bald. consi. 177. lib. 3. & Cra. consi. 280. nume. 3. quos
refert Dominus Menoch. consi. 301. numero 9. volum.
4. Vbi dicitur, si dominus agit, contra aliquem tan-
quam emphyteutam, ut illum ab emphyteusi expel-
lat ob non solutum canonem, & obiiciat iste reus
conuentus, se non esse emphyteutam, habet necesse
actor prius & ante omnia probare se dominum, & il-
lum conuentum esse emphyteutam. Sic quoque de-
ducitur ex Bursat. consil. 26. num. 4. volum. 1. Aut non
refertur questio domini, & tunc perperam se re-
trahit ab ostensione instrumenti emphyteuta, post-
quam Dominus habet intentionem fundatam ex re-
cognitione, & iuris presumptione dictante, ut omnia
bona presumantur fictualia, aut liuellaria, ut ex Re-
buff. Io. de Plat. Ias. & aliis notat Valla. d. tract. de iur.
emphyt. quest. 8. numero 6. & 9. At in petitorio in do-
minum reuocatur onus probandi causam, qua agit, &
ostendendi rem, pro qua agit: alioqui reus debet ab-
solui, ab obseruatione iudicii. Doctrina est Ripe, de
iur. emphyt. Responso 30. numer. 8. par. 2. Ceterum si em-
phyteuta agat contra Dominum, ut indicet bona,
pro quibus soluit, confitendo se emphyteutam, ne
forte conuictus de mendacio, & aut de malitiosa ne-
gatione, priuetur omni iure, prout potest ex Angel.
ad l. fin. ff. de rei vind. potest dicere Dominus, quod o-
mnia bona confitentis sunt sub directo dominio
ipsius Domini, dummodo contractus sit multum
antiquus, Rip. d. Responso 30. numero 11. Rot. Flor. d. decis.
2. numero 10. Vnde prodiit salubre remedium, quod
recognoscens in genere bona aliqua a priuato, vel
ab ecclesia, pro quibus certum censum soluit, instet
apud iudicem, qui assumat informationes, pro qui-
bus rebus solui posthac debeat, quibus assumtis de-
claret certam rem, vel partem quandam bonorum
esse emphyteuticam, ne alias omnia bona oneri, &
seruituti feudi, vel emphyteusis subiaceant, Marin.
Freccia. de feud. lib. 2. auctorit. 17. numero 2. Bursat. consi.
143. numero 98. volum. 2. & Rot. Flor. d. decis. 2. nume-
ro 10.

DISTINCTIO XXVII.

ARGUMENTVM.

¶ Turbata possessionis accusatio, contra famulos,
pastores, & operarios, cessat dubio procul, si fundum
litigiosum esse nescientes, iustam eundem intrandi
causam habuerint, & credendi conductores ve-
ros illius fuisse, nec non legitimos possessores, licet
postea contrarium probaretur: Secus si scientes a-
licnum, eundem sint ingressi.

SUMMARIA.

- 1 Turbata possessionis, iniuria, aut damni dati, non po-
test accusariis, qui iusta de causa, fundum litigio-
sum ingressus, verisimiliter id ignorasse presu-
mitur.
- 2 Vicinus presumitur scire facta vicini.
- 3 Protestatio extraiudicialis quatenus sit efficax.
- 4 Operarius probans, se iussu & permissu domini fun-
dum ingressum, possessionem turbasse non dicitur.
- 5 Operarius, an & quando ad damnum a se datum emenda-
tencatur, & de vi turbatiua accusari possit, remiss.
- 6 Turbare possessionem quis dicatur, remissive.
- 7 Negans actorem esse in iuris alicuius possessione, eum
turbare dicitur.

8 Possessio quando dicatur turbata, remissive, ibidem.

9 Jurisdictio, quando turbata ab aliquo dici possit.

¶ Ex communi DD. omnium voto, cessat querela,
aut accusatio de turbata possessione, vel de iniu-
ria, aut de damno dato contra fabros, famulos, labo-
ratores, pastores, & operarios in alieno agro, vel solo,
operantes, si ignorent fundum aut locum esse liti-
giosum, habeantque iustam causam intrandi, atque
credendi conductores eorum esse possessores legiti-
mos earundem rerum. Tametsi reuera postmodum
probetur contrarium: secus si ab initio scirent fun-
dum esse alienum, veluti si essent vicini. Glo. est sin-
gularis, in l. in rem. §. tignum, ff. de rei vend. cum multis
adductis per Plot. ad l. si quando, numero 780 vsque ad n.
791. C. unde vi. Addo Iul. Clar. §. fin. quest. 60. nume. 16.
Rot. Flor. sub Magon. decis. 150. Caroc. tracta. de locat.
part. 2. titul. de protestat. & cumulate decis. Perusin. 103.
par. 2. Etiam si protestatio esset emissa contra opera-
rios & alios memoratos, quoniam non tenentur
credere protestanti, extraiudicialiter Bald. consil. 314.
volum. 1. nisi legitime emanasset protestatio inhibi-
toria, & congruo tempore: siquidem protestatio ex-
cludat bonam fidem Thom. Docetius consil. 95. & 128.
& docte Viuius decis. 20. num. 9. cum seq. lib. 4. multo
magis sunt tuti operarii, qui docent de mandato
aut licentia Dominorum fuisse in fundo ingressos,
vel qui nominant Dominos in iudicio. Idem Viuius
prædicta decis. num. 7. intelligendo, ut per Castr. consi. 471.
num. 2. volum. 1. Vbi scribit eos teneri, ad emendam
damni, licet possint recuperare a mandante. Quod si
ipsi operarii conuincantur, de proprio delicto, velu-
ti, quia exceßerint fines mandati, vel scienter perge-
re voluerint in opere, vel de nocte, contra morem o-
perariorum laborauerint, vel armati ad locum acces-
serint etiam digladiaturi, si se obtulisset occasio præ-
ceps, certe non euadunt violentam suspicionem doli.
Idcirco de vi turbatiua potest contra eos procedi,
Bald. in q. incipiente, accusatus, de vi turbatiua, ut pru-
denter obseruauit ingeniosissimus, Polydor. Rip.
tract. de nocturno tempore, cap. 41. num. 5. cum seq. Por-
ro turbare quis dicatur explicat, Bart. consil. 112. Pa-
ris. consil. 126. lib. 4. & Bursat. consil. 404. n. 6. cum seq. vol. 4.
cum plurimis aggestis per Mascard. tractat. de probat.
vol. 3. conclus. 1390. in tantum ut negans actorem esse
in quasi possessione alicuius iuris, dicatur eum turba-
re, sicuti quando dicatur turbata possessio, declarat
post eundem Bart. d. consil. 112. Alb. consil. 560. vol. 3. Sim.
deprat. consil. 195. Magon. Rot. Lucens. decis. 54. & inter
consil. criminal. Tom. 1. consil. 51. cum seq. Ad hæc subii-
cio pro coronide, quæ dicatur turbata & iurisdictio,
in qua cadit distinctio scientiæ, & ignorantie, postea-
quæ non potest procedi de turbata iurisditione, nisi
contra scienter ponentem falcem in messem alienam,
Cephal. notanter consil. 661. vol. 5. Gabr. consil. 167. vol. 2. &
Eugen. consil. 31.

DISTINCTIO XXVIII.

ARGUMENTVM.

¶ Regula nemine debere cum alterius iactura locu-
pletari, varie primum declaratur, tñ an semper ha-
beat locum, distinguendo inter indebitum scienter
soluentem, & eum qui ignoranter soluerit, ex-
actissima hac distinctione docet auctor.

SUMMARIA.

- 1 Nemo debet alterius iactura locupletari.
- 2 Pupillus regulariter alii non obligatur, quando t. mē
alterius damno fieret locupletior, obligatus censetur.

- 3 *Prelatus Ecclesie nomine pecuniam mutuam accipiens si eam in rem ipsius Ecclesie expenderit, illa obligatur.*
- 4 *Idipsum in Syndico Ciuitatis nomine mutuante dicendum.*
- 5 *Aduersus expressam conuentionem, atque prohibitionem, potest quis ex naturali equitate obligari.*
- 6 *Quis dicatur factus locupletior, remissive.*
- 7 *Locupletatio quando presumatur, ex varia D D. doctrina.*
- 8 *Locupletatio est facti.*
- 9 *Minori aut Ecclesie, quando amissionem probandi onus incumbat.*
- 10 *Agenti in contractu mutui, probatio veritatis incumbit.*
- 11 *Lesionem pretendens eam probare debet, & cur.*
- 12 *Creditor probare debet Ecclesiam, vel minorem, ex pretio factum locupletior, si contractus allegetur nullus.*
- 13 *Minor quando dicatur factus locupletior, remissive.*
- 14 *Indebitum scienter soluens, non potest illud condicere.*
- 15 *Clausula (ex certa scientia) impedit conditionem indebiti.*
- 16 *Indebitum nescienter soluenti, quomodo succurratur, & quando.*
- 17 *Indebitum scienter, & ex industria solutum, donatio censetur.*
- 18 *In forma peccans, actum reddit nullum.*
- 19 *Caducitas & alie remissiones poena, non possunt in donationem resolui.*

Regula regularum denominatur ea, quæ non finit & quempiam locupletari cum alterius iactura, l. nam hoc natura. ff. de cond. ind. & c. locupletari, de reg. iur. in 6. in tantum, ut pupillus, & qui alias non obligatur absque tutoris auctoritate, obstringatur tamen, quando aliena iactura fieret locupletior, Glo. in l. i. ff. de nouat. & in §. 2. Institut. quib. mod. re contrah. oblig. Decian consil. 109. numero. 5. 4. vol. 2. Surd. decif. 155. num. 1. & Paul. Montan. tract. de iur. tut. & cur. cap. 33. nume. 127. & seq. atque Alb. consil. 210. num. 16. vol. 2. Sic plane in mutuante & Prelato nomine ecclesie, vel Antianis, aut Syndico nomine & ciuitatis, quando probatur pecunia versa in rem ecclesie, l. ciuitas, ubi Alex. & las. ff. si cert. petat. idem Alb. d. consil. 210. numero 6. Tanta est vis æquitatis naturalis, super qua iacta sunt fundamenta regulæ huius, & ut etiam quis obligetur aduersus expressam conuentionem, atque prohibitionem, l. fin. c. de neg. gest. Alb. d. loco, num. 31. Nec inutilis est inuestigatio, quando locupletior quis intelligatur factus, & an locupletationis (ut crassiore minerua loquar) qualitas præsumatur, nec ne. Nam primæ quæstioni & satisfacit, Glo. in l. fin. c. de usucap. pro emt. Vbi Bald. docet, eum factum locupletior, quando constiterit de utilitate, quæ in actu permanferit, vel fuerit prouisum necessitati, inspecto eo tempore, quo accipitur iudicium, Bart. & Castr. in leg. pupillo, ff. de solut. & bene scripsit Montan. d. loco, nume. 128. 129. & seq. Addendum quoque censeo Rim. Iun. consil. 43. vol. 1. & Gabr. consil. 108. nume. 8. vol. 1. Quo vero ad aliam inspectionem attinet, Altercantur inuicem interpretes, cum aliqui sentiant & præsumendam esse locupletationem, cum non sit sumenda coniectura consumptionis & dissipationis, alii vero declinant ab hac opinione, ex eo, quod locupletatio & est facti, unde non præsumitur, & colligitur, ut hæc altercatio ex

Frac. dec. 31. par. 1. & dec. 319 par. 12 & Carocdecif. 27. & Curt. senserit Iun. distinguendo, in consil. 71. n. 11. euadit scopulū. In proposita quæstione minoris & ecclesie, amplecterer libenter distinctionem Montan. in relato cap. 33. numero 131. usque ad num. 138. inclusiue constitutentis doctrinam, an supponatur contractus validitas, sed proponatur auxilium restitutionis in integrum, & tunc minori & aut ecclesie incumbit onus probandi amissionem, excepto contractu inutui, in quo semper debet & verum probari per agentem, Bald. in l. Prædiorum. c. de præd. minor. Lætio namque est fundamentum restitutionis in integrū, & ideoque eam probari oportet per vtentem hoc remedio, vulg. l. nam & postea, §. si minor. ff. de iur. iur. cum aggestis per Mascard. de probat. vol. 3. conclus. 1273. præter tract. uberrimos hac de re editos a Mauriti. Bolam. Sfort. Oddo & a Caldaf. An vero contractus dicatur nullus, & tunc creditor & debet probare ecclesiam vel minorem locupletatum ex pretio, ut illud repetat cum excipiendo, glo. in l. 1. c. si aduers. c. red. quando autem minor & dicatur factus locupletior, plena decif. 27. prosequitur Caroc. modo post hanc digressionem, nec, ut reor, inanem concludo vim prædictæ regulæ penitus cessare, concurrente scientia soluentis & indebitum, ut illud non valeat condicere per l. quod quis sciens. ff. de cond. indeb. & hinc clausula ex certa scientia tollit conditionem indebiti, Bart. in l. fin. §. idem quæsit. ff. de cond. ind. facit pulcratio, quæ assignatur in c. scienti. de reg. iur. in 6. aliter succurritur conditione actionis & præsidio ignoranter soluenti indebitum, l. si per ignorantiam, & l. indebitum sciens. c. de cond. ind. Exceptis semper casibus, quos notat Glo. ad l. eleganter. §. fin. vers. dupli. ff. de cond. ind. cum vero attingit indebitum & ex industria, atque scienter persolui Adeo sapit donationem, ut alio ex capite possit conqueri soluens, si non sint seruata solemnitates in donationibus, per Cesar. Constitut. tit. de donat. ob euidentem nullitatem, quam parturit peccatum & in forma, eleganter Bim. consil. 35. numero 40. volum. 1. Aliud est in remissione poenæ, veluti ex caducitate, quæ nullatenus & resoluitur in donationem, Corbul. de iur. emphyr. tit. ult. limit. 12. num. 12.

DISTINCTIO XXIX.

ARGUMENTVM.

Socius, qui impensam in re, vel causa communi factam, a socio repetere vult: probare debet, illam illo sciente factam, quippe si eo inscio facta fuerit, vix repeti potest.

SUMMARI A.

- 1 *Socius qui pro socio impensam fecerit, quando illam repetere possit, & num. 11.*
- 2 *Intellectus ad l. 4. c. de edific. priuat.*
- 3 *Aduocatus qui communem causam defenderit, a quo possit honorarium exigere, remiss.*
- 4 *Expensarum, quæ in re communi factæ sunt, materia tota est prohibitiua.*
- 5 *Socii socium expendere prohibentis potior semper conditio, & cur.*
- 6 *Expensa necessaria a socio illius etiam ignaro repeti potest.*
- 7 *Socio tamen eandem notificans cautius agit; & ad quid.*
- 8 *Dominium adiutorum resectorum, quando possit eas rescienti addici.*

- 9 Refectio necessaria quæ, remissive.
- 10 Quæ sit impensa necessaria, quæ utilis, item quæ voluptuaria.
- 12 Reparans rem, qui eam communem esse nesciat, quomodo expensam repetat.
- 13 Inter socios mandatum utilia faciendi præsumitur, & quando maxime.
- 14 Si uni ex sociis rem aliquam crediderim, alter prætex-
tu absentia non excusatur.

VT socius impensam factam, † in re vel causa communi repetat, debet probare eos sumtus erogasse sciente alio socio, alioqui perperam contēdit impensam factam socio infcio aut reclamante repetere pro eius rata, etiam post liquidationem. Sic enim interpretantur omnes, l. 4. † C. de adif. priuat. Ample Monter. decis. Aragon. 14. Vbi etiam edisserit, † quid in aduocato causam communem defendente, quoniam materia expensarum, † quæ fiunt in re communi, tota est prohibitiua. l. Sabin. ff. communi diuid. Quamobrem potiorum esse constat prohibē-
tis † conditionem, l. parietem, ff. de seruit. urb. præd. & c. in re communi. de reg. iur. in 6. Hec est ratio, quam reddit ad hoc propositum Rim. Iun. §. 1. numero. 1214. & seq. Instit. de donat. Excipitur casus impensæ necessaria, † quam repetit socius etiam ab ignorante socio, Rim. d. loco, Garz. tractat. de expens. & meliorat. cap. 19. numero 14. Cæpol. de seruit. Urb. prædiorum. tit. de re-
fect. num. 8. cum seq. Petr. de Uald. tract. de duob. fratr. par. 6. numero 5. Surd. consil. 43. numero 19. volum. 1. &
7 Bim. consil. 168. numero 19. vol. 2. Tutius tamen est, vt notificetur socio, † qui vel assistat, vel mittat assisten-
tes, & contribuat, alias in pœnam contumacis, vt in odium socii capitosi, quasi detrectantis res suas post
8 quadrimestre, dominium † ædium refectionum addi-
citur in solidum reficienti, etiam si agatur de utili tan-
tum refectione, Paul. Montan. tractat. de iur. tut. &
cur. Reg. 9. numero 271. cum seq. Quæ autem intelligē-
da sit refectionio † necessaria, habetur, in l. 1. §. si ædificium.
9 ff. de impens. in reb. dotat. fact. Sicuti docetur quænam
sit impensa † necessaria, quæ utilis, & quæ voluptua-
ria, in l. impensæ, ff. de verb. signific. In praxi itidem sus-
cipitur declaratio quam ministrat Rip. noster, in leg.
quo minus, numero 120. ff. de fluminib. vbi ait, quod d. l.
12 4. C. de adif. priuat. arrogat locum inter alias declara-
tiones ab eo animaduersas, quando socius † reficit
communi nomine: secus si proprio. Et subdit esse in-
telligendum, si sciens rem communem esse refecerit,
secus si ignorans, quia tunc repetit impensas per re-
tentionem, vel utili actione communi diuidendo,
lege. in hoc iudicium, ff. com. diuid. Quemadmodum
13 inter socios præsumitur † mandatum ad faciendum
utilia, si socius contrahat nomine societatis, non ali-
ter per doctrinam Cya. in l. cum te. C. si cert. pet. infe-
rentis, quod si est facta credētia uni, † ex sociis alicu-
ius negotiationis, non potest alter se excusare dicen-
do, Non teneor ego, quia non interfui præsens. Id, qd
a multis commentari testatur Caroc. dec. f. 2. numero
11. & 12.

DISTINCTIO XXX.

ARGUMENTVM.

- 9 Compromissum generale, siue necessarium sit, siue
voluntarium, vtrum liquida aperta & decisa inclu-

dat, primum examinat auctor, tum inquit. Quid si quis ex certa scientia, sciat ius suum apertum esse & decisa, & nihilominus compromittat, an postea possit compromissum reuocare? & decidit negatiue. Secus est, quando ignorasset ius suum tale.

SUMMARIA.

- 1 Compromissum generale, siue sit necessarium, siue vo-
luntarium, liquida & decisa non includit, tam ex
Constit. Domini Mediol. quam ex iure commu-
ni, & num. 3.
Ut nec transactio.
- 2 Compromissum necessarium, quod.
- 4 Transactionis imaginem præ se fert compromissum,
siue in arbitratorem, siue in arbitrum (post emolo-
gationem tamen) factum.
- 5 Sciens ex certa scientia causam suam claram & de-
cisam esse, & super ea compromittens, forte vt ad-
uerse parti gratificetur, non potest postea poenitere,
& n. 8. remiss. Declar. num. 12.
- 6 In dubio, nullus præsumitur causam claram & deci-
sam, voluisse denuo suscitare.
- 7 Voluntas hominis, iuxta dispositionē legis, aut statuti
vigentis interpretanda est, & in quibus maxime.
- 9 Consilium sapientis, super articulo claro, illud effla-
gitanti denegandum est.
- 10 Statutum Papiense, de committ. caus. cons. sapient. de-
claratur.
- 11 Vtrum semper, argumentum de consilio sapientis ad
compromissum teneat.
- 13 Quid quando agitur de articulo dubio & in iure tan-
tum, remissive.
- 14 Compromittere volentes rem iudicatam, illi expresse
renuntiare debent, & clausulam non obstante, & c.)
inserere.
- 15 Vt compromissum fiat super re liquida, & decisa, quæ
requirantur, remissive.
- 16 Rescriptum Principis contra rem iudicatam, quan-
do tenere non debeat. Declar. num. seq.
- 18 Rei iudicata amplissima sunt prerogatiua, & quæ, re-
missive.

Compromissum generale, vel sit necessarium, hoc est, inter compulsos actum, potētiaue, † decla-
rando † non ineleganter, vt per Anguil. consil. 46.
num. 16. & consil. 66. numero 253. cum seqq. vel sit vo-
luntarium, an comprehendat liquida, clara, & decisa? proculdubio præualeat opinio negatiua, tum ex con-
stitutio Med. iii. de arbit. in fin. † tum etiam ex censu-
ra iuris communis, Alex. ad l. fratris, in fin. C. de trans-
act. & Felin. in c. inter monasterium, numero 30. cum
seq. de sent. & re iud. Veluti obseruatur in transactio-
ne, † cuius imaginem præ se fert compromissum fa-
ctum in arbitratorem, vel etiam in arbitrum post ta-
men emologationem, authentica, si vero. C. de iudici. c.
exposita. de arbit. Dec. consil. 39. Blanc. de compromiss.
questio 3. numero 53. Maluas. consil. 85. numero 11. & ar-
guit Perill. D. præses Moros. consil. 88. numero 8. Sic enim
tradidere magni ill. Coriphæi, Soc. Sen. consil. 220. vol. 2.
Ias. consil. 35. vol. 1. Ang. consil. 249. Grat. consil. 33. vol. 1.
Rom. consil. 369. num. 15. iuncto consil. 504. n. 5.

At si sciens habere † pro se rem nitidam, & deci-
sam, compromiserit, volueritque gratificari magis
aduerse parti, quam ius suum prosequi, & consulere

- in lemnitati suæ, tenet compromissum ex certa scientia factum. Esto quod in dubio non præsumatur, quod quis voluerit, decisam causam denuo suscitare, l. causam. C. de transactionibus. Ut interpretemur voluntatem hominis iuxta dispositionem legis, aut statuti derogatorii, ibidem prædominantis, maxime in his, quibus potest renunciari, vulg. l. heredes mei. §. m. ita. ff. ad Trebell. ita in puncto Alex. consi. ult. num. 15. volum. 6. Plot. ad leg. si quando, num. 812. C. unde vi. Rot. lucens. decis. 99. numero 5. Et subtiliter enucleat hanc ipsam quæstionem, t. Surd. decis. 185. & Caroc. decis. 98. Extendendo hoc Theorema etiam ad consilium sapientis, quando est t. postulatum super articulo, qui non habet probabilem iuris dubitationem, quia tunc denegandum est, sententiaque subsecuta valet. Ias. in l. i. colum. 5. ff. de no. op. nunt. Asin. sua praxi. Ind. cap. 2. §. 25. Et ita declaratur t. statutum Papiæ de committendis causis consilio sapientis, Teste Cephal. consi. 201. numero 3. vol. 2. Tametsi inde nolim inferre, validum esse in omni materia, t. argumentum de consilio sapientis ad compromissum, maxime, ubi reddi potest diuersitas rationis, ut perpendit Gallia consi. 118. numer. 71. & Carpan. ad Statut. Med. part. 1. cap. 27. numero 59. Declaratur prædicta t. Thesis, ut nō procedat, quādo id, quo de agitur, sui natura esset clarum, veluti, cum agitur de re instrumentaria, vel tamen per accidens deductum instrumentum offuscatur in aliquo, seu in iure, seu in facto, includitur vtrique in compromisso, Morotius grauiissimus vir. d. consi. 88. numero 6. Marfil. singul. 467. numero 2. & 6. Vbi idem dicit t. de articulo habente mixturam iuris & facti, non si agatur de articulo meri iuris, Gall. d. num. 71. Iam vero notatu dignum censeo, quod non sufficit, t. partes voluisse compromittere rem iudicatam, nisi simul illi expresse renuntiauerint, Surd. d. decis. 185. numero pen. & inseruerint clausulam, non obstante, &c. Franc. Marc. decis. 466. in fin. par. 1. ubi ex Alex. & Ias. in l. si causa cognita. C. de transact. non fieri inquit, compromissum super re liquida, t. & iam decisa, nisi vel cum clausula, non obstante, vel nisi interuenerit iuramentum, vel nisi fieret in arbitratorē, vel nisi fieret in instrumento mentio, quod penderet lis, vel nisi victor intentasset primam actionem. De qua relatiissime agit Borell. tractat. de compromiss. §. 2. Glos. i. numero 145. cum multis seqq. Quemadmodum nil operatur Principis rescriptum contra rem t. iudicatam, nisi præter fidelem illius commemorationem in precib. inserta deprehendatur salubris clausula, Non obstante tali sententia, quæ fecit transitum in re iudicatam. Alex. consil. 94. vol. 2. Decian. consil. 198. numero 4. Ias. ad l. causas, num. 5. C. de transact. Mar. Anguis. consi. 229. Osa. ch. decis. 142. num. 16. & 26. Ingeniosissimus Monald. consi. 20. num. 2. & 10. cum temperamento, t. quod scribit Rim. Iun. consi. 74. numer. 36. vol. 1. & Bursat. consi. 73. & 78. vol. 1. in iuncto consil. 305. in fin. vol. 3. ob amplissimas prærogatiuas t. rei iudicatæ, quæ referuntur per Nattam consil. 524. & Canale. decis. 10. car. 1.

DISTINCTIO XXXI

ARGUMENTVM.

- ¶ Vtrum si duo litigantes in prima instantia succubuerint, & vnus illorum appellet, possit alteri illius appellatio deferuire per viam adhesionis, agitur egregie, & huc quoque scientiæ & ignorantie distinctio reducitur.

SUMMARIA.

- 1 An ex duobus litigantibus, qui in prima fuerint sententia superati, appellatio vnus alteri deferuiat t. quam vtrique communis, illo etiam inuito doctissime inuestigatur primum, deinde distinctione appositâ deciditur, a n. 10. vsq. ad num. 13.
- 2 Forma decretalis, cap. vi. circa, de Elect. in 6. in his appellationum adherentis est seruanda.
- 3 Appellationem 4. habere naturas, id est effectus, discutitur.
- 3 Principalis renuntians appellationi, aut alio modo desistens, non ideo tollit adhesionem illam. Declar. tamen, num. seq. & 6.
- 5 Appellatio ad solum appellantem limitata, consortem eius negligentem non inuat.
- 7 Adhæsiō tunc non attenditur, quando vterque eorum, qui condemnati sunt, seorsim appellat, & alter appellationem non prosequitur, & cur.
- 8 An promissio hominis tollat prouisionem legis, remiss. disputatur.
- 9 Appellans seorsim non videtur contentus appellatione consortis.
- 11 Tempus ad appellandum præscriptum, nō incipit currere, nisi a die scientia sententiam esse latā, in Dominic. autem Mediol. non nisi a die eiusdem intimationis, pro forma requisita.
- 12 Sententia non intimata in rem iudicatam, non transit ex Casareis Constitut. tit. de appellat.
- 13 De alia adhesionis specie valde privilegiata, remiss. sine.
- 14 Nouarum Constitutionum Mediol. a duabus conformibus sententiis, non dari appellationem intellectus, remiss. item.

Indubitati iuris est, t. ex duobus eodem tempore in eodem iudicio pulsatis, iisdemque in prima instantia superatis: vno appellante posse alium adhærere appellationi per consortem litis interpositæ, Bald. in auth. hodie, num. 9. C. de appellat. ac Archid. in c. vt circa, de elect. in 6. sicuti potest appellatus vti appellatione partis, tanquam communis, & eo inuito, leg. fin. in princ. C. de appellat. Alex. consi. 36. num. 21. vol. 4. & Crau. consi. 80. num. 10. Tales enim adhærentes dicuntur appellantes, & vnus ac idem spiritus cum appellante, dummodo adhæreant debito modo & tempore, seruataque forma t. decretalis, in d. cap. vt circa. Brederod. d. tract. de appellat. par. 2. tit. 20. fol. 407. Adiungo Rot. Flor. decis. 55. num. 20. 21. 22. 23. & 30. Proficuique sunt adherenti omnes effectus appellationis, Felyn. in c. cum causa, num. 3. de Sent. & reind. Vbi appellatio habeat quatuor naturas, scilicet suspendendi, confirmandi, emendandi, & decernendi. Et licet principalis renuntiet appellationi, t. vel alio modo desistat, non propterea tollitur adhæsiō, idem Bald. in l. si per lusorio. 3. ad fin. ff. de appellat. Franc. de Ponte. consil. 6. numero 41. & consil. 7. num. 5. Declarando bifariam, t. in primis ex Bursat. in consil. 145. numero 31. vol. 2. asseuerant, t. si appellatio sit limitata, vel restricta ad ipsum appellantem, duntaxat minime prodesse alteri parti negligenti. deinde ex Alex. t. de mente Bart. & Alb. respōdente in consil. 507. n. 13. vol. 3. & affirmante pro certo, quod adhæsiō non attenditur, quando vterq. seorsim appellauit, t. & alter eorū defecit in prosecutione suæ appellationis, quia prouisio hominis tollit prouisionem legis

- legis, *Ulp. tex. l. fin. C. de pact. conuent. cum adductis per*
Ant. Gab. suis communibus. de reg. iur. conclus. 8. Vbi
 plena manu examinat hanc regulam, si quidem sta-
 tim cum aliquis appellat, censetur non esse contentus
 appellatione alterius, et videturque omne auxilium a-
 lienum a se procul abdicare: et ideo, si semel re-
 nuntiavit, remanet perpetuo exclusus. Vnde huc pa-
 riter pertinet distinctio scientiæ, et ignorantia: quia
 aut tractatur de appellationis ratificatione per
 alium nomine meo interposita, ita quod qui appella-
 uit, nil penitus in personam suam voluit querere, &
 tunc debet ad hæsiō fieri intra tempus ad appellandū
 præscriptū, quod non currit, nisi a die scientiæ latae
 sententiæ, & in dominio Mediolani a die intimatio-
 nis sententiæ, pro forma requisitæ, cum alioqui sen-
 tentia, et non intimata, non transeat in rem iudicatā.
*Curt. Sen. cons. 32. num. 3. Berret. cons. 88. num. 13. Nat-
 ra cons. 348. num. 4. Plot. ad l. si quando, num. 526. C. vn-
 de vi, et in terminis Casar. constitut. de appellat. edisserit
 peracute Bim. cons. 3. vol. 1.* Aut quis propter se valide
 appellauit, ex cuius appellatione, alteri quoque qua-
 ritur ius ob interesse, quod habet in causa, & tunc
 admittitur etiam extra tempus veniens ad prosecuē-
 dam appellationem ab illo interpositā, perinde ac si
 nomine meo, ea processisset non per viam ratifica-
 tionis, sed per modum prosecutionis actus validi per
 alium gesti, ex quo ei quæsitum est ius, post sententiā
 detectam, per declarationem ab ipso met factā, quia
 ius validum ab alio institutum prosecui potest quic-
 que ab eius interesse, *Fe. yn. inc. cum super, nu. 6. dere
 iud. sic ratiocinatur Franc. de Ponte, d. cons. 7. nume.
 11. cum seq.* Consideratur etiam alia adhæsiōis spe-
 cies, et non parum priuilegiata, cuius sermo certe non
 inelegans habetur apud Bottā Cremonens. *cons. 69.
 numero 1. 4. et 5.* Quo loci concludit nouas consti-
 tutiones Mediolani sentientes, et a duobus con-
 formibus non dari appellationem, intelligi, quan-
 do quis impugnat sententiam ex persona propria: di-
 uersum ferme est, quando venit ex persona alterius
 adhærendo appellationi partis aduersæ, quod ei cōce-
 ditur, & ibi assignantur lepidæ rationes cum testa-
 tissimis auctoritatibus.

DISTINCTIO XXXII.

ARGUMENTVM.

- In diuisione inter plures fratres facta, aut inter plu-
 res coheredes secuta, non tenetur de euictione
 alteri, cui bona obnoxia emphyteusi, aut feudo
 obuenerunt, is qui allodialia obtinuit, si in-
 ter scientes qualitatem bonorum fuerit eo mo-
 do exposita diuisio: secus si inter ignorantes
 processerit.

SUMMARIA.

- 1 Frater, aut coheres non tenetur de euictione, quæ ex
 natura bonorum obtigit, si interscientes conditio-
 nem bonorum fuerit facta diuisio, non ita si inter
 nescios prædicta sit diuisio, et num. 4.
- 2 Argumentum validum de feudo ad emphyteusim et
 fideicommissum.
- 3 Diuisio inter scientes quidditatem, qualitatem et va-
 lorem bonorum, non est retractabilis prætextu læ-
 sionis.
- 4 Emptor quamuis sciens, re per fideicommissum euicta,
 adhuc condicit pretium.

- 6 Inter emptorem et diuidentem, quæ ratio diuersitatis
 possit adduci concludens insinuat auctor.
- 7 Euictionis remedium, præsto est etiam in diuisioni-
 bus, quamuis successerit ex natura rei, si ita actum sit
 expresse, vel presumptiue.
- 8 Ad bona emphyteutica, aut fideicommissaria, agnati-
 tia, fœmina quoque admittuntur, nisi liqueat esse
 contemplatam, conseruationem bonorum in fa-
 milia.
- 9 Fœmina non sunt recompensanda in bonis feudalibus,
 aut emphyteuticis, nisi sint Hereditaria.
- 10 Diuisio inter coemphyteuticæ, quando permissa etiam
 absque solutione laudemii.

O Ritur ingens dubium ex glo. in l. si familia, ver-
 si. pro parte. C. famil. erciscund. dissoluendum fœde-
 re distinctionis nostræ, veluti quoque peritissimus
 Peregrin. cons. 93. num. 23. cum seq. obseruauit, et tract.
 de fideicommiss. artic. 52. num. 53. cum seqq. Grauius
 Præses Morotius cons. 83. num. 16. cum seqq. Nimirum
 si in diuisione (quæ alioqui vicem emtionis obtine-
 re dicitur, vt Maximus ille I. C. Iacob. Cuiac. annota-
 uit, Tractat. ult. ad African. ex l. i. C. commun. virin. q.
 indici Exceptis casibus discriminam notat. per An-
 ton Fab. de error pragmat. decade 8. errore 5.) Si indiui-
 sione inquam, vt ad rem redeam, inter fratres, aut in-
 ter coheredes facta, in partem vnius obuenerint
 bona feudalialia, vel emphyteutica, minime transitoria
 ad extraneos, nec ad fœminas, quæ post eius decessum
 sine prole mascula deuoluta sint ad dominum, here-
 des eius de euictione non agunt, etiam respectu
 pretii aduersus alium fratrem, aut coheredem, cui
 bona allodialia obuenerunt, dummodo inter scien-
 tes hanc bonorum qualitatem processerit diuisio: se-
 cus si ab ignorantibus, res esse partim conditionatas,
 partim vero liberas, facta sit diuisio. Id quod extendi-
 tur quoque ad diuisionem factam, per quam in par-
 tem vnius scienter obuenerint bona fideicommissa-
 ria. Becc. cons. 24. et Turret plene cons. 83. num. 2. cum
 seq. volum. 1. et cum de feudo ad emphyteusim, & ad
 fideicommissum valeat argumentum, Alb. consil. 87.
 num. 2. volum. 1. et Imo neque potest retractari diuisio
 prætextu læsionis, aut deceptionis, Anton. Fab. d. er-
 rore 5. Quoniam sciens non decipitur, nec læditur,
 cap. scienti. de reg. iur. in 6. Peregrin. dict. artic. 52. nume.
 63. Hinc apparet quāti intersit, an materia sit ita or-
 dinata naturaliter, vel quippiam obtigerit facto ho-
 minis, dummodo ad illud sit ordinatum, alioqui se-
 cus, ex theoria Bart. ad l. in diem, numero 2. ff. de aqua
 plu. arc. & erudite scholias res recentior ad Bald. consil.
 78. volum. 6. Vbi cumulate agit. Declaratur tamen
 prædicta conclusio tripliciter, Inprimis non proce-
 dit, si in hanc causam specialiter conuenerint diui-
 dentes, & de euictione pepigerint generali euictio-
 nis promissione non adiuuante, & nihil prorsus pro-
 ficiente, cum non debeat, quando res euincitur se-
 cundum propriam naturam, vel ex facto, & culpa au-
 ctoris, et Aretin. cons. tertio. Alex. cons. 21. 4
 vol. 5. Honded. cons. 3. num. 42. vol. 1. Lanar. cons. 3. nu. 17.
 Son. Sec. cons. 31. num. 7. vol. 4. Dec. cons. 411. Fab. Tur-
 ret. d. loco, numero 13. et alios refert Morotius d. cons. 83.
 num. 17. et Peregr. d. artic. 52. numero 69. Aliam decla-
 rationem suppeditat text. in l. fin. §. emptor. C. commun.
 deleg. Vbi emptor, et quando sciens, re per fideicom-
 missum sibi euicta, pretium a venditore repetit. Surd.
 decis. 208. Et ratio et diuersitatis est, quia in emptore ces-
 sit

fat consideratio mutui periculi, quæ cadit in diuisione & de hoc est insigne consil. præalleg. Becc. cons. 24. Declaranda rursus venit eadem propositio singulariter, ex Crauet. consi. 24. num. 15. Relato ab eod. Turret. d. consi. 83. num. 14. † Nempe, quando est alterata natura rei, & ex amplitudine clausularum dignoscitur esse remissum fideicommissum, ut docebam ad l. qui Romæ §. duo fratres, ff. de verb. oblig. expositurus seorsim infra loco oportuniore, tunc potest agi de euitutione. † Quod si bona emphyteutica, aut fideicommissaria essent agnaticia, possent fœminæ in vita illarum, retinere huiusmodi bona per l. voluntas. C. de fideicommiss. nisi esset dictum, quod bona debeant cōseruari in agnatione, tunc fœminæ in totum repelluntur. D. Menoch. declarans. d. l. voluntas consil. 197. nu. 58. vol. 2. Borell. consi. 94. Turret. consi. 96. nu. 50. & seq. vol. 2. Atque Osasch. decis. 127. Neque si redierit ad fratrem, aut ad coheredem res emphyteutica, aut feudalit ex vi iuris accrescendi, tenebitur recōpensare filias fratris prædefuncti, † nisi sit hereditaria emphyteusis, feudumue, Bursat. consi. 132. volum. 2. Veluti quando emphyteusis est concessa duobus in solidū, Clar. §. emphyteusis, q. 39. Decian. consi. 66. & 73. vol. 2. Fabr. præclare consil. 87. lib. 2. Corbul. de iur. emphyt. tit. de caus. priuat. ob fin. fin. num. 96. cum seq. & Laderch. consi. 40. num. 7. † Ut ad præsens non repetamus, quod alias deduximus, quando possint emphyteutæ diuidere inter se domino inconsulto, & teneantur ad solutionē laudemii, etiam quod negotium sit inter comprehēsos in inuestitura, & qualis debeat esse hæc comprehensio, ne habeat locum caducitas, neque debeatur laudemium circa quæ videnda sunt, quæ signanter protulerunt Laderch. consil. 16. num. 7. vsque ad fin. Rip. in d. l. qui Romæ §. duo fratres, ff. de verb. oblig. num. 87. Crau. consil. 215. in fin. Rim. Iun. consi. 579. numer. 3. & 15. volum. 1. & Anchor. Reg. q. famil. lib. 3. q. 55. numero. 15. Gabr. consi. 84. vol. 1. Amad. de Pont. de quest. laudem. quest. 12. 14. num. 10. & questio. 25. per tot. atque Corbul. tract. de iur. emphyteut. tit. de caus. priuat. ob alien. limitat. 7.

DISTINCTIO XXXIII.

ARGUMENTVM.

¶ Retentio librorum damnatæ lectionis scienter habitata reddit suspectum de hæresi detentorem. Ignorantia autem rationabilis eundem defendit.

SUMMARIA.

- 1 Libros hæreticales, aut suspectos de hæresi, aut aliter damnatos detinens scienter, punitur tanquā hæreticus, qualiter insuper in eum animaduertatur.
- 2 Hæresis animo contrahitur, sed consummatur intellectu.
- 3 Delatus in sancto officio, apud quem sunt inuenti libri damnati, & in indice notati, an torquendus.
- 4 Librorum hæreticalium retentio suspectiss. duobus concurrentibus.
- 5 Quid in retentione chartarum cum characteribus incognitis.
- 6 Rebaptizans scienter puerum in manifestam hæresin prolabitur.
- 7 Sic in Baptizante scienter imagines, quas inerudita plebs, ut audio, vocat pelliculas, seu chartas virgineas.
- 8 Idem in committente Simoniam circa ordines.
- 9 Abiurationis, de leui, ac de vehemente pœnitentia, qualis sit.
- 10 Abiuratio de leui in quibus differat ab abiuratione de vehemente.

ii Purgatio Canonica quando habeat locum.

AD Hæresin etiam atque etiam pertinere distinctionem inter scientem, & nescium probatur ex librorum retentione damnatæ lectionis, aut compilatorum ab impiis auctoribus, † quorum circumferretur Index Auctoritate supremi Tribunalis in Vrbe editus: quemadmodum libri hæreticorum, si apud aliquem sunt reperi, is tanquam hæreticus punitur, imo propter enormitatem, tanti criminis hoc videtur sufficere ad plenam probationem: nisi essent reperi apud virum doctum, syncerum, & nullatenus suspectum de reatu hæreseos, c. damnamus, de summ. Trin sic Anan. in c. si quis Episcopus de hæretic. Archidiacon. in c. filii. eod. in 6. Royas singular. 142. Menoch. de arb. Iud. casu. 374. num. 12. & Bursat. consi. 344. vol. 4. Hieron. de Monte Var. questionum iur. quest. 13. Nam crimen hæresis solo animo contrahitur, deinceps consummatur intellectu † & voluntate. Vnde plerūq; in sancto officio delatus, & processatus eam ob causam interrogatur in tormentis, aut torquetur super intentione citra præiudiciū conuicti, & † confessi, Calderin. consi. 5. de hæretic. decis. Perusin. 38. & seq. part. 2. Albertin. de agnosc. asser. hæ. quest. 28. numero. 14. cum seqq. Vnde contra retinentes huiusmodi libros hæreticales, aut Nefarios, prodierunt pleræque pœnæ vltra excommunicationis gladium, ex constitutionibus Diuorum Pontificum præcipue Paul. 4. & Pii 5. felicissimæ recordationis, de quibus facit mentionē Bursat. consi. 90. num. 10. cum seq. vol. 1. Vbi vltius subnectit, quod ad propositum nostrum confert, ut retentio librorum constituat quem suspectum de hæresi, † duo potissime requiruntur, nimirum scientia, quæ arguitur ex publicatione, ex edictis, & aliter multifariam, & quod libri sint damnati pro hæreticis. Idem multo magis dicendum est, de transcriptione librorum manifestam hæresin continentium, & de assidue lectione eorundem librorum cum delectu, Simanch. de Cath. instr. Tit. 38. num. 19. † Sic in retentione chartarum, cum characteribus incognitis. At si per longum tempus, quis ignoranter retinuerit huiusmodi libros, veluti accidit in heredibus, qui non perquirunt omnes angulos domus defuncti, penes quæ erant scripturæ suspectæ, cessat hæc suspicio hæresis, Bursat. consi. 7. num. 50. & seq. vol. 1. Albertin. d. q. 28. † prout in simili dicitur, de rebaptizante scienter puerum, vnde arguitur hæresis manifesta, nō si ignoranter id contigerit, D. Menoch. de præsumt. lib. 6. præsumt. 6. n. 7. Idem † in baptizante scienter imagines, vel chartas, quæ, ut audio, virgineas, pelliculas appellat plebs inerudita, † seu qui commisit simoniam circa ordines, idem Menoch. de præsumt. lib. 5. præsumt. 9. nu. 35. & 37. & præsumt. 6. num. 30. Addo Trinis. decis. 2. numero. 6. par. 2. facit quoque tex. in c. quoties. de Simon. Porro inuēta est † abiurationis pœnitentia, quæ modo fit de vehemente, modo de leui, tum secrete, tum publice, iuxta qualitatem delicti, & habita ratione debitarum circumstantiarum, de qua agit abunde D. Menoch. de Arb. Iud. casu 372. cum duobus seqq. Bursat. d. consi. 7. 14. & 38. vol. 1. in consil. 278. l. 3. iuncto consil. 248. vol. 4. Rot. Auen. decis. 1. Thom. Trinis. decis. 37. num. 9. par. 2. Rim. Iun. consi. 686. nu. 25. cum seqq. vol. 6. Vbi etiam agitur de relapso, Rot. a Vall. consil. 63. vol. 3. Boer. dec. 341. & 343. & Menoch. consi. 82. nu. 147. cum seq. vol. 1. Qui pariter agit de relapso, Addo Trinis. d. decis. 39. lib. 2. † & melius Royas singulari 1. in fin. Qui ponit quatuor differentias inter abiurationē de leui, 10

& abiurationem de vehementi, numquid tandem diuerfa sint remedia, abiuratio scilicet, & purgatio canonica, & quando inquisitus debeat abiurare, vel sit admittendus ad canonicam purgationem, notanter habetur apud Hieronymum. *† de Monte var. jur. quest. on. q. 17.*

DISTINCTIO XXXIV.

ARGUMENTVM.

¶ Edificii in solo, vel prædio alieno exstructi, vel reparati, aut redditu augustioris, factæ impensæ, an, & quomodo restituantur, vbi distinctione expenditur, quid intersit, scierit ædificans, vel ignorauerit.

SUMMARI.

- 1 **¶** Edificans scienter in alieno solo, vel prædio, nec sumtus reportat nec meliorationes consequitur: quid præterea de edificio facto in solo publico non iuxta viam nemine prohibente.
- 2 Permissio tamen domini edificatorem tutatur. Quem edificantem in solo, fundo, vel prædio non suo defendit ignorantia, & sumtus & meliorationes recuperat, atq; retinet, dum sibi satisfiat.
- 3 Meliorationes necessarias, vel etiam utiles conductor referet, & singulos sumtus, etiam quod sua culpa excidat a conductione.
- 4 Emphyteota ob suam ipsius causam excidenti ab emphyteusi, non debentur, nec restituuntur melioramenta, quod tamen erit intelligendum ut num. 5.
- 6 Emphyteuscos species, oneri plene respondens, parum ab ipsa locationis specie differt.
- 7 Linea deficiente circa emphyteusim, quando meliorationes refundantur.
- 8 Emphyteuta non solutis melioramentis a bonorum possessione non est deturbandus, nisi sponte relaxet possessionem.
- 9 Conductor voluntarie emtori possessionem relaxans, adeo sibi præiudicat ut contra locatorem ad damna agere nequeat.
- 10 Meliorationes factæ per emphyteutam ex conventionione præambula cedunt in utilitatem domini directi, nec ab eo (vbi aliter non fuerit actum) sunt restituenda.
- 11 Pactum pars contractus dicitur.
- 12 Meliorationum solutio, an tempore factæ impensæ inspecto, an potius restitutionis fieri debeat.
- 13 Intellectus ad l. domos. ff. de leg. pri. in quam impetum facere quam plures ob dissentientes elicitos sensus.
- 14 Petrus Gilkenius Menoch. notat circa necessariam impensarum estimationem.
- 15 Sumtus necessarij ad valorem sunt eius temporis æstimandi, quo facti fuere.
- 16 Ad utiles sumtus considerandos, duo iudex tempora adhibet.
- 17 Impensarum ad rationem excutiendam, non sunt prætereunda nec dissimulanda l. domum C. de rei vind. & l. plane, ff. de petit. heredit. quæ pugnancia præ se ferunt.
- 17 Mala fidei possessori per d. l. domum, licet, quod utiliter impenderit tollere, modo prior non ledatur status, contra per d. l. plane, quæ nemini concedit alieno cum damno querere. ucrum, & num. 19.
- 20 Variis Doctorum sententiis sepe accidit, ut quid super eis certi constituatur, non facile pateat.
- 21 Inter impensas utiles, & necessarias fuere, qui nihil interesse putarent, idq; inter bona, & mala fidei possessorem.

- 22 Conciliatur intellectus ad l. domum distinctionis facere.
- 23 Leges ad concordiam sunt renocande.
- 24 Pugnancia edixisse Imperatores vix est credibile.
- 25 Excusabilior est, qui facta reficit vetustate corrosa, vel etiam collapsa, quam qui aliquid noui molitur.
- 26 Distinctionem auctoris inuuant maxime l. fin. & l. nemo C. de operib. public.
- 27 Laudis plurimum ille meretur, qui restaurat imperfecta, & diruta, & plus quam qui quid noui aggreditur.
- 28 Negotiorum gestor quando teneatur ad casum, qui alias de leui tantum culpa tenetur.
- 29 Vtiles impensæ plerumq; habent aliquam necessitatem conuinctam, vel initium nequaquam prohibitum.
- 30 Clementius cum illis agitur, qui iusta causa defensiones aliquando excedunt.
- 31 Petri Gilkenii rationes, in tract. de impens. cap. 2. comprobant, & sequitur Author.

A Edificium in solo alieno, non ignoranter, qui struxit, & nec sumtus recuperandi, nec repetendarum meliorationum facultatem immeritus non meretur, Mascard. de probat. volu. 1. conclus. 589. Quod tamen ei indulgetur, tum ad repetendos sumtus, tum ad retinendos ipsos, & meliorationes, donec sibi per fundi, vel prædij dominum, fiat integre satis: & qui alienum solum, aut prædium ignoranter ædificando impenderit, per text. in l. qui sciens. C. de rei vindic. §. et in suo solo Institut. de rer. diuis. aliud est, si adsit promissio domini, quoniam intelligitur constructum animo donandi. ut ex Castr. Ruyn. Surd. & aliis concludit Honded. consil. 84. nu. 55. volum. 2. Quid præterea sit dicendum, de edificio facto in solo publico, extra viam nemine prohibente, potissimum si sit molendinum vel furnus, vel torcular oliuarum, vel hospitium. Crau. consil. 204. nu. 18. cum aliis relatis per Honded. alleg. consil. 84. nu. 43. & 56. De conductore vero multo secus est sentiendum, & quippe qui sine pacto necessarias faciens meliorationes, vel etiam utiles, non inique eas, cum sumtibus quibusque sibi refici debere contendat, nullam ipsorum iacturam senturus, etiam vbi culpa sua ipsius ab ea cadat conductione, qui iecirco ab emphyteuta & magnopere differt, cui, ipsa finita emphyteusi, ob sui culpam, nulla restituuntur, nec debentur melioramenta, qui text. in l. Colonius, & per l. dominus horreorum. §. 1. vbi Bartol. ff. locat. per leg. 2. & ibi Bald. & Jas. C. de iur. emphyt. ita Iul. Clar. ad §. emphyteusis quest. 45. Valas. de de iur. emphyt. questio 25. ita Alciat consil. 20. numero 10. cum seq. lib. 1. secundum Venetam typographiam, & est decis. Petrus in l. 17. part. 2. addo Franc. decis. 191. part. 1. & Corbul. tract. de iur. emphyt. titul. ultim. ampliat 36. Intelligo tamen & de ea emphyteuscos specie, quæ pensionem gratiosam, & loco veluti recognitionis pendere solet: nam vbi oneri vero responderit: non plurimum constat a natura locationis distare, vnde ipsa etiam linea deficiente, & ea nihilominus melioramenta veniunt refundenda. ut etiam Alex. consuluit, lib. 1. consil. 112. sequitur Valas. supra citato loco, num. 31. & quæ adducit magnus JC. Petrus Gilkenius tract. de impens. part. 2. cap. 9. n. 21. & sequen.

Sed nec a bonorum possessione, non solutis prior loco melioramentis & potest remoueri emphyteuta, ni sponte sua bona relaxaret, quod etiam aduertit Borgn. decis. 32. n. 25. cum seqq. par. 2. iuxta quem modum de conductore quoque sentitur, & vltro emtori pos-

sessionē relaxate, qui hoc ideo sibi præiudicat, ut non contra locatorem ad damna agere queat, *ut scribit C. de locat. par. 2. tit. de sing. success. n. 40.* Nō ita dicendū de melioramentis factis per emphyteutā, ex conventionē præambula, et quæ quando succedunt loco pretii bonorum in emphyteusi concessorum (pactum enim et esse partem contractus probat text. *in l. fundi partem. ff. de contrah. emtion. & scribit Covarr. resolution. lib. 3. cap. 10. Et declarat Cuman. ad l. si minor. numer. 1. ff. de reb. eorum, & c.*) cedere habent in utilitatē domini directi, nec ab eo sunt restituenda, ubi aliter tamen non fuerit actum, ita Pinell. ad l. 2. part. 2. cap. 3. num. 10. *C. de rescind. vendit. quem, & refert, & sequitur Honded. in consi. 52. n. 40. vol. 1.*

Illud præterea, & hic venari, nec incommode possumus, faciendane sit melioramentorum solutio, inspecto et tempore factæ impensæ, vel potius perpenso melioramentorum valore ad tempus restitutionis: id enim quæstionis, non semel summo (ut aiunt) digito sufficit indicasse, quando satis difficilem expeditionem habet investigatio eiuscemodi, ob plurimos eosque directo pugnantēs intellectus, qui turmatim (ut ita dixerim) videntur et impetum facere, *in text. l. domos. ff. de leg. 1. eo usque, ut non pauci in eam sententiam iuerint, id causæ posse quinimmo debere ex iudicis pendere arbitrio, ut Thesaur. decis. 251. opinantibus ex diverso nonnullis impensarum necessariam æstimationem, in tempus restitutionis reiiciendam, in quorum pariter sententiam itum, & per D. Menoch. fuit. de arbit. iudic. casu. 258. nec non de recuperan. posses. remed. 15. num. 557. et Qui tamen superinde notari videtur per Petr. Gilkenium, tract. de impens. par. 3. cap. 1. numero 20. & sequen. dexterioris defensionem necessarios sumtus, et iuxta valorem eius temporis, quo facti fuere, omnino æstimandos: circa utiles vero sumtus, et duo ob oculos iudicantis tempora debere versari, & impensarum factarum, & restitutionis ipsius, quam Gilkenii sententiam amplectendam, & ipse puto ad quod maxime facere videtur Peregrin. de fideicom. art. 50. num. 72. & sequen. & Morot. consil. 31. num. 13. & segg. aliis. et Ut autem circa hanc impensarum materiam rem omnem certiore reddamus, & pro viribus collocemus in tuto, non possunt hic honeste dissimulari duo iura maxime (ut primo videntur intuitu) inter se contraria, maximeque pugnantia, scilicet, *l. domum. C. de rei vindic. & l. plane. ff. de petit. heredit.* Quæ non minimum facessere negotii super impensis videntur, cum lege, et domum, caueatur, malæ fidei possessori, ubi quid utiliter impendisset, indulgeri, remouere, quod apposuit, citra prioris status aliquam læsionem, & l. plane, generaliter dicatur sancitum, et nemini concedendum, alieno cum damno quærere lucrum, & per l. nam hoc iure. ff. de cond. ind. & per l. iure nature. ff. de reg. iur. quæ prima facie legum apparens discordia, Doctorum phalanges ita exagitavit, ita exercuit, ut varietate sententiarum, quid certius eorum monumentis, & interpretationibus et ad conciliationem dictarum legum excerpti possit, nusquam inueniatur. Obtestantibus aliis alteram ipsarum legum rigorem, æquitatem alteram impedio respicere, arg. text. in l. qui alienum. ff. de donat. l. 2. *C. de rei vind. atque l. si me & Titium. ff. si certi. petat.* Aliis quicquam, quoad impensas attinet, utiles & necessarias, et nequaquam differre, vel interesse inter bonæ & malæ fidei possessorem. Conciliari tamen sic posse existimo d. l. domum. *C. de rei vind.* Thac adhibita di-*

stinctione, plurimum scilicet referre, an quis noui aliquid attentet, seu aggrediatur, an vero, quod iam initiatum fuerat, iamque exstabat, vel reficere, vel reedificatione decentius, & melius reddere molietur, ut priore casu, haudquaquam permittatur detractio, nisi verum antea titulum habuisset, posteriore vero casu non ita esse censendum: quam quidem distinguendi rationem eiuscemodi maxime iuuat, et quod leges semper sunt ad concordiam reuocandæ, *iuxta. tex. in c. cum expedit. de preben. ab. 6. & l. unic. C. de inoffic. dor.* Nec illud poterit suaderi, et Imperatores præcepisse, & constituisse, vel decreuisse pugnantia, ut dissonantia fieret inter hanc leg. domum. *C. de rei vind. & l. si is contra quem. C. de adific.* Quis enim eat inficias, longe non æstimandum excusabiliorem circa factum proprium eiusmodi, quo de agunt circa prædicta, quanta eum, et cui consilium fuit incoata perficere, vel etiam amplificare, illo, qui adnissus est noui quid aggredi operis, et ad quam etiam distinctionem pulcherrimus exstat text. *in l. fin. C. de operib. public.* Vbi apertissime habetur, plurimum eum acquirere laudis, qui opera & ædificia, culta & perfecta reddiderit, quæ et vetustate videntur consumpta, & instaurationem requirunt, quæque ab aliis initiata & imperfecta refederant, quam si quid noui initiare nitatur. Id, quod etiam colligitur ex verbis text. *in l. nemo. C. eod. tit. de oper. b. public.* iuxta quem sensum cautum exstat negotiorum gestorem, et etiam casum præstare, ubi sit quid noui molitus, per l. si negotia. ff. de neg. gest. Qui alias de leuitantū cu pa dicatur obnoxius, per l. licet. ff. de reg. iur. ex quo & illud emanat, utiles impensas, et plerumque aliquam necessitatem habere coniunctam, vel principium minime vetitum, quo fit, ut mitius atque clementius cum illis agendum et intelligatur, qui aliquid excedunt iustæ defensionis causā, *iuxta. text. in l. si plagis §. iabernarius. ff. ad leg. Aquil. & l. 1. C. vnd. vi. utrobique Bart.* quas rationes, & alias expendit non inconcinne Petr. Gilkenius, *dict. tractat. de impens. et part. 1. cap. 2. nume. 46. & per totum illud capitulum, in quo ex industria conciliationem prædictarum, & aliarum legum consecratur.*

DISTINCTIO XXXV.

ARGUMENTVM.

Pater aduentitia filii sui minoris bona, sine Iudicis quoque auctoritate (ex iusta tamen causā) alienare potest, quo supposito, quæritur, an pater, qui ea alienauit, agere possit pro illorum recuperatione. Et eum de euictione teneri, si ignoranti, ea esse filii alienari, concluditur: si scienti, nisi se pro euictione obligasset.

SUMMARI.

- 1 Patri licet aduentitia filii sui minoris bona, (sine Iudicis etiam decreto) iusta de causā alienare.
- 2 Et quibus ex causis ea alienare possit.
- 3 Pater potest interdum priuari usufructu bonorum filii sui aduentitiorum.
- 4 Nulli administratorum, ne quidem matris ipsi, permissum est bona filii minoris alienare, sine iudicis auctoritate, ex causā quantumvis iusta.
- 5 Pater legitimus est administrator bonorum filii aduentitiorum, non mater.
- 6 Bona minoris immobilia, an possint in solutum dari, absque decreto.
- 7 Dotis constitutio in immobilibus, an consistat sine Iudicis auctoritate.

- 7 *Ducens in uxorem minorem cum traditione. omnium immobilium, sine decreto, si sine prole ex matrimonio suscepta pramoriatur, lucrum dotis non potest consequi.*
- 9 *Pater, qui sine causa bona alienauit, pro illorum recuperatione, potest ex filii persona ad illa recuperanda experiri, non autem ex propria.*
- 10 *Quando teneatur de euictione illa alienans, remiss.*
- 11 *Maritus fundum dotalem alienans, ei qui dotalem esse nesciat, tenetur ad emptoris interesse, licet nihil promiserit: secus si scienti alienauit, nisi ut numero 13.*
- 12 *Regula, qui cum alio, ff. de reg. iur. quando sibi locum non vindicet.*
- 14 *Quid hoc casu emptor bonorum minoris, aut dotalium possit.*
- 15 *Et quid si uxor sine liberis marito pramoriatur, an adhuc maritus eiusmodi alienationi per se facta, poterit contrahere, si lucro dotis esset locus.*
- 16 *Quid si pater sit filio superstes.*
- 17 *Nepotes, de iure hodierno patrui ut succedant.*
- 1 **A**DEO sacrosanctae leges et de patre confidunt, ut ei bonorum aduentitiorum filii familias minoris alienationem concedant, sine ullo iudicis decreto, modo ex causa iusta alienatio fiat, veluti et ob res alienum hereditarium sanandum, aut ob legatorum, fideicommissorumue a testatore relictorum filios famil. solutionem, *tex. est in l. ult. §. si autem es alienum. C. de bon. qualibet. alioquin et ususfructus commodo priuatur. Ita enim per Azonem in summa dicti tituli reperitur decisum, C. de bon. qualibet. communiter approbatum, ut annunt Bald. Fulg. Cast. Alex. et Ias. ad l. praes. C. de transact. Tiraguel in l. si unquam. in praefation. num. 28. C. de renoc. donat. Couarru. variar. resolut. lib. primo, cap. 8. num. 5. cum sequen. Pinell. in repet. l. 1. parte 3. num. 48. C. de bon. matern. Crauet. conf. 74. num. 1. Gallia. conf. 98. Cyffius conf. 82. Rol. a Vall. conf. 99. numero 39. et 45. volum. 1. decis. Perusin. 13. parte 1. Chassan. ad con. uerudin Burgund. rubr. 6. §. 5. num. 34. Gayl. pract. obseruat. lib. 2. obseru. 74. num. 14. Mysing. centu. 6. obseruat. 61. Simoncell. de decret. lib. 3. tit. 8. quando decret. opus non est, Inspect. 1. nec non Peregr. de fideicom. artic. 41. num. 95. id quod non conceditur administratoribus aliis, qui concurrente et etiam necessaria causa, vel apprimae iusta, non alienant efficaciter bona minorum absque solemnitate decreti, etiam si esset mater, ad tradita per Intrigliol. tract. de subst. cent. 1. quest. 66. artic. 12. ibi pariter est legitimus administrator et bonorum aduentitiorum filii, etiam co inuito, et non mater. Iccirco nec datio et insolutum bonorum minoris immobilium, absque decreto valet, Iaso. conf. 88. volum. 3. Crot. conf. 276. volum. 1. et §. egregie D. Menoch. de arbitr. ind. casu 171. numero 50.*
- 7 *Neque dotis et constitutio in immobilibus, absque decreto consistit. Quod si quispiam ducat in uxorem minorem cum traditione omnium immobilium sine decreto, atque sine prole inde suscepta pramoriatur, cessat lucrum dotis, Roland. a Vall. de lucr. dot. quest. 45. Menochius d. loco, num. 48. Magon. Rot. Flor. decis. 31. in princip. et Surd. decis. 178. Declarando, ut praecedens Surd. decis. 287. numero 3. et 17. Stante itaque nullitate alienationis immobilium filii familias minoris, dum facta detegitur informiter absque causa, dubitari contingit, an ipse pater, qui et alienauit, agere possit, pro illorum recuperatione? Et resolutio est, quod ex persona sua non potest experiri ad bona*

vindicanda, sed ex filii persona, Alber. et Salyc. in l. vindicantem, ff. de euict. et Ancharan. iun. lib. 3. quest. famil. 1. num. 7. Veruntamen pater et tenetur de euictione, si alienauerit ignoranti, aut si scienti minime tenetur, nisi pro euictione se obligauerit, de quibus est locus vberimus apud Honded. consilio 19. num. 15. et seq. volum. 2. non sufficeret tamen, stipulationem de euictione esse interpositam in genere, Nizol. allegat. 28. num. 22. Idem in marito et alienante rem dotalem coniugis suae, quandoquidem si facta sit alienatio, ignoranti fundum esse dotalem, tenetur maritus emptori ad interesse, etiam si nihil promiserit. Nil obstante regula, l. qui cum alio, ff. de reg. iur. quia non et locum arrogat, quando interuenit dolus contrahentis, Cagnol. ibidem, limu. secunda, et Carrot. decis. 2. num. 11. Scienti vero et nequaquam, nisi promiserit pro ea de euictione, Honded. praes. alleg. conf. 19. num. 8. cum sequentibus. Hinc plane fructuosius inferitur, emptorem et posse vtrobi, quamdiu est in rebus humanis pater filii familias minoris, cuius sunt bona alienata, vel maritus illius uxoris, cuius erat res dotalis, viuit, bona retinere, illisq; uti fructuatione ususfructus, spectantis ad patrem, vel ad maritum, modo facta sit alienatio simpliciter rei aduentitiae, quoad ususfructum causalem: secus si liqueret, esse alienatum ususfructum formalem, Couarru. dicto cap. 8. num. 7. Honded. d. loco, colum. penult. Quod si uxor et sine liberis praecedat, sitque locus ex pacto aut ex statuto lucro dotis, non potest maritus ad proprium commodum alienationi contrahere, a se nulliter facta, ut ex Paris. bene concludit subtilis Menoch. consilio 58. num. 41. volum. 1. In patre autem superstitute distinguitur, tan solus sit defunctus, vel fratres reliquerit. Primo casu ad proprium commodum non potest contrahere, Honded. d. conf. 19. colum. 2. Secundo praeterea casu potest pro portione aliorum filiorum, qui succedunt fratri cum parentibus in capita, quod idem est in et nepotibus, et fratre praemortuo, de iure hodierno, §. si igitur, et primo, et §. si autem. auth. de hered. ab intestat. et §. 1. auth. ut pater fil. Io. de Montesperell. consilio 80.

DISTINCTIO XXXVI

ARGUMENTVM.

Uniuersitas nec obligatur, neque sibi, aut alii acquirit, nisi liqueat de scientia in communi, ignorantem autem non acquiritur, nec contra eam inquiritur.

SUMMARIA.

- 1 *Uniuersitas triplex.*
- 2 *Uniuersitatis alia diuisio.*
- 3 *Ruribus aliter consideratur uniuersitas: Remissine.*
- 4 *In uniuersitate considerantur quaedam communia pluribus, ut uniuersis, quaedam praeterea communia pluribus, ut singulis.*
- 5 *Communitati nocent gesta per administratores legitime constitutos.*
- 6 *Mandatum uniuersitatis, qua forma valide constitui possit, sic in renocatione mandati.*
- 7 *Reg. l. nihil tam naturale, ff. de regulis iuris, declaratur.*
- 8 *Uniuersitas aliud est, aliud deinde singuli de uniuersitate.*
- 9 *Uniuersitas quando teneatur de stremita, et de vexillo eleuato, dum in bellicum campanarum erumpunt impetum Rustici.*

- 10 *Delicta habentia causam successiuam, quomodo distinguantur ab his, quae habent causam momentaneam.*
- 11 *Minori parti vniuersitatis quando standum. Pacem haberi a maiori parte heredum occisi, quando sufficiat.*
- 12 *Condemnationes non potest remittere comes in praui-
diciū consocii: etiam quod habeat maiorem par-
tem in iurisdictione.*
- 13 *Scientia vniuersitatis legitime congregata attendi-
tur, non aliunde conquisita.*
- 14 *Ius patronatus communis requirit presentatio-
nes in communi, non seorsim.*
- 15 *Factum vnius de populo sufficit ad conseruandum ius
vniuersitati antea quæsitum.*
- 16 *Vniuersitas quando restituatur in integrum.*
- V**niuersitas omnis, aut est larga, aut minima, ex
Bartol. ad l. primam, num. 3. ff. de dam. infect. quem
expendit Celsus Vgo conf. 106. nu. 13. vbi ponit ex-
emplum primi membri in prouincia, secundi in ci-
uitate, tertii in castro, vico, pago, & villa. † Aliter
consideratur per Seraphin. de priuilegiis. priuileg. 96.
num. 8. vbi aliam esse vniuersitatem naturalem, aliam
vero artificialem, † atque alio modo, ex Rebuff. consi-
derat Prosper Farinac. tract. crimin. par. 1. qu. 24. n. 148.
4 In qua rursus † considerantur quædam communia
pluribus & vniuersis, & alia communia pluribus & sin-
gulis, de quibus fit clarissima mentio apud Afflict. de-
cis. 15. Fran. decisi 92. par. 1. & Fran. Marc. decisi 489.
5 par. 1. † Porro quæstionis est, an gesta per particulares
personas de vniuersitate noceant vniuersitati, quæ
regitur per consules, vel Antianos, aut Syndicos, vel
6 procuratores legitime constitutos, † iuxta requisita,
quorum meminit Capyc. decisi 4. Crau. cons. 265. Roland.
a Vall. consi. 90. volum. 1. Idem Crau. cons. 4. numero 19.
Fran. Marc. decisi 779. & seq. par. 1. Ofsch. consi. 17. &
63. Bursat. consi. 159. volum. 2. Rot. Rom. sub Verall. decisi.
190. par. 2. & copiose Losaus tract. de iur. vniuersi. par. 1.
7 cap. 3. num. 66. cum sequent. † Sic etiam in reuocatione
mandati Cagnol. in l. nihil tam naturale. ff. de reg. iur.
nisi præambulus actus, de cuius reuocatione agitur,
non esset adhuc profectus, tunc non obtinet Reg.
ad. nihil tam naturale, fas. in l. unica. num. 18. C. quando
non per. par. quocirca distinguitur, tam in criminali-
bus, quam in civilibus inter scientiam communita-
tis, & eiusdem ignorantiam, nō habita ratione scien-
tiæ, † aut ignorantia singulorum, cum aliud sit vni-
uersitas, aliud vero singuli de vniuersitate l. 2. ff. quod
cuiusq; vniuersit. l. in tantum §. vniuersitatis, ff. de rer.
diuis. l. sed si hac §. qui manumittitur, ff. de in ius vocand.
Laderch. consi. 40. num. 2. vt in criminalibus bene dif-
9 currit Barto. ad l. aut facta, §. fina. num. 9. † loquens de
stremita, dum campanæ bellicum edunt, & de vexil-
lo eleuato, ff. de pœnis. Federic. de Sen. consi. 15. Ofsch.
10 decisi. 1398. † distinguit inter delicta habentia causam
momentaneam, & habentia causam successiuam, si
consistant in committendo, secus in omittendo,
Natt. consi. 83. & 493. Agitur per distinctiones & limi-
tationes Prosp. Farinac. tracta. criminal. par. 1. qu. 24.
nam. præcipue 129. v. q. ad num. 148. in civilibus. Rursus
distinguitur, vt per Calderin. de censib. consi. 1. vbi aliter
declarat Reg. illā, quam & nos reponi volumus in-
11 ter inspectiones, cap. 30. scilicet † factum a maiori par-
te, reputari factum ab omnibus. Addo Farinac. tract.
crimin. par. 1. qu. 14. sumta occasione ab eo articulo,
an sufficiat habere pacem a maiore parte heredū, vel

consanguineorum occisi, vno deficiente, & quid
in remissione condemnationum facta per comitem
habentem in iurisdictione maiorem, Bertazz. consil.
458. num. 5. volu. 2. crim. Vnde sic distinguerem; Aut
agitur de amissione iuris quæsitī, † & tunc scientia in
comuni requiritur, hoc est, quod conuocato † consi-
lio, congregato ibidem omnibus intelligentibus, vel
maiori parte sit exposita series facti, ac deliberatio se-
quuta. Afflict. decisi. 376. & Beniniend. decisi. 70. Abb.
in cap. in genesi, colum. 3. de election. † quin loquitur in
iure patronatus, competente communitati, vt præ-
sentatio, vel nominatio fiat per vniuersitatem legiti-
me congregatam, & conferunt tradita per Bertazzo.
cons. ciuili 41. num. 51. cum seqq. Capyc. d. decisi. 4. Abb.
cons. 18. in fin. lib. 2. & Rip. de interd. Respons. 19. num. 4.
part. 2. Aut de acquirendo per singulas personas con-
tenditur, & tunc sufficit scientia regentium: † Aut a-
gitur de retinendo iure communis, & hoc casu
factum vniuersitatis de populo sufficit ad conser-
uandam ipsi vniuersitati possessionem semel acquisi-
tam, sic insigniter quidē ex multis declarat Rip. no-
ster, Respons. 12. colum. 2. de interd. part. 2. † Quando au-
tem vniuersitati restitutionis in integrum, aduersus
gesta per Syndicos, aut administratores concedatur
auxilium, tradit D. Odd. de restit. in integr. par. 1. qu. 3.
artic. 10. cum duobus seqq. & abunde Losaus tract. de iur.
vniuers. par. 3. cap. 18.

DISTINCTIO XXXVII

ARGUMENTVM.

Inuentarii heredis quod sit beneficium, & quid o-
peretur: Et inter cetera subleuat heredem a solu-
tione aris alieni inter res hereditarias: nec finit
heredem teneri de euictione, si vires hereditarias
ignorarit, secus si sciuerit.

SUMMARI.

- 1 Inuentarii heredis beneficium est maximum & quod,
& num. 3. remissive.
- 2 Regula l. cum a matre. C. de rei vindicat, quando locū
non habeat.
- 4 Hereditatis aditio cum beneficio inuentarii non pro-
dest, quando illud non producit, aut de eo non
constat, aut alias exceptiones patitur.
- 5 Inuentarium non esse confectum, aut confectum qui-
dem, sed non seruatis seruandis paria sunt.
- 6 Quæ sit obseruantia in hoc.
- 7 Multa iuris communis solemnitates ab aula exulas
in materia inuentarii.
- 8 In inuentarii confectioe quinam citandi ad hoc, vt
intersint.
- 9 Citatio unica peremptoria sufficit illis facta, quorum
interest inuentarii confectio, ne illud irritetur.
- 10 Beneficium inuentarii quoad hereditatis aditionem
non est denegandum, inconsulte hereditatem ad-
eunt.
- Statuto Ticinensi 134. cauetur: ne habeat locum bene-
ficiū inuentarii.
- 11 Minor aduersus hereditatem inconsiderate aditam
debet restitui.
- 12 Et quid in maiore hoc casu obtineat.
- 13 Remedium l. 2. C. de rescind. vendit. in aditione here-
ditatis non habet locum.
- 14 Euictio rerum hereditariarum, subsequuta post aditam
hereditatem, an heredem eximere possit a soluendis
legatis, vel alio ere alieno.
- 15 Causæ extrinsecæ ignorantia hoc casu an excuset
Interim huius exempla proferuntur.

- 16 *Ei qui sese ultro in angustias coniicit, non est succurrendum, secus si ex necessitate in easdem se conuerteret.*
- 17 *Quid si heres vetante statuto, inuentarium non confecerit.*
- 18 *Quid quando heres est creditor defuncti, puta ex causa dotis materna, aut aliter, an inuentario etiam non confecto, fingatur illi facta in solutum datio totidem bonorum hereditariorum, & iuxta quem valorem? quā quidem questionem in allegation. distinctione hanc immediate subsequentibus, contra celeberrimorum & C. tradita, doctissime pro more, ac uberissime discutit auctor.*
- 19 *Intellectus ad l. si ei cui, §. si is qui. vers. quasi soluta pecunia, ff. de euct.*
- 20 *Solutio in casu, de quo agitur, prius debet presumi facta de mobilibus, quam de immobilibus.*
- 21 *Inuentarium probat interdum contra illud conscientem, & in quibus.*
- 22 *In inuentario describenda, si quis describere omiserit, cur in duplum puniatur.*
- 23 *Inuentarium conscientem quā possit protestationis cautela uti.*
- 24 *Protestatio eiusmodi quando inutilis.*
- 25 *An in inuentario tutoris usufructuarii idem obtineat.*
- 26 *An in illo item quod tenetur facere heres in gratiam fideicommissarii, illo sic requirente.*
- 27 *Quid si remissa esset heredi confectio inuentarii.*

Inuentarii heredis + grande est beneficium, quandoquidem operatur separationem bonorum, praeservat ab omni damno, & actionum confusionem impedit, l. fina. §. in computatione, C. de iur. delib. fas. consilio 28. colum. 3. volum. 3. Surd. decis. 255. num. 17. Phanuc. de inuentar. par. 7. num. 266. Stanteq; inuentario, non habet locum regul. l. cum + a matre, C. de rei vindic. Gramma. decis. 93. num. 10. declarando, ut per Peregr. tracta. de fideicommiss. num. 33. & D. Menoch. plena manu, cons. 89. vol. 1. Alias utilitates exponit Laderch. cons. 138. + num. 4. dummodo producat: alioquin non proficit aditio hereditatis, + cum beneficio inuentarii, si de eo non constet, Cephal. cons. 393. nu. 69. vol. 3. vel si de eo constet, non sit factum intra tempus debitū, vel patiatur aliquot nullitates, + cum paria sint, non esse confectum inuentarium, vel esse confectum non seruatis seruandis, Bald. cons. 383. volum. 1. fas. cons. 28. num. 3. volum. 3. Beret. cons. 57. Botta Cremon. cons. 78. Alb. cons. 253. volum. 2. Rolan. a Vall. cons. 73. volum. 2. ubi copiose Natta etiam cons. 524. intelligendo + de obseruantia formæ, per consuetudinem loci non abrogatæ, ex quo multæ iuris + communis solemnitates ab aula recesserunt, Castren. cons. 326. volum. 1. Ryp. de oblig. Resp. 1. num. 9. part. 2. Crauet. in cons. pro genero, num. 476. cum sequ. Honded. cons. 53. volum. 1. Rot. Rom. decis. 72. part. 2. in nouissimis, & Rot. Gen. decis. 35. cui addo Rot. Rom. ex Achill. de Grass. decis. 3. de testam. ubi in confectioe + inuentarii, debent citari omnes debitores & legatarii, + vnaque citatio peremptoria sufficiet, ne vitietur inuentarium omissione citationis. Si tamen per legem municipalem denegatur beneficium inuentarii, quoad aditionem hereditatis, ut teneatur ultra vires hereditarias, quando + inconsulte adiuit quispiam hereditatem delatam, ut in inclyta patria mea viget statutum 1; 4. in ciuilibus posset sibi consulere per restitutionem

in integrum, si est minor, + aduersus aditam hereditatem, l. 1. C. si ut ab hered. se abstin. Guid. Pap. qu. 142. D. Odd. excellent. & acutissimus iuris interpres, atq; honor. collega meus, tract. de restit. in integr. quest. 36. & 62. per totum, atque Surd. cons. 95. volum. 1. iuncta decis. 30. num. 35. Si autem sit maior non auditur, + ubi velit restituere hereditatem semel aditam, nisi per auxilium restitutionis in integr. ob iustum errorem in facto consistentem, seu ob ignorantiam, & sic ex clausula generali, non sub eo prætectu, quod mirus in hereditate fuerit repertum, quam ipse putarit, cum tempus ad iugulandum hanc excusationem deliberandi sit efficax, lege sicut maior, C. de repud. heredit. & l. cum antiquioribus, C. de iur. deliber. vel prætectu lationis, quia + remedium, l. 2. C. de rescind. vendit. non habet locum in aditione hereditatis, Gabr. (uis communibus tit. de emt. & vendit. conclus. prima, num. 119. vel ob euctionem corporum + hereditariorum subsecutam, quippe quæ non sit potens ad eximendum heredem a solutione legatorum, vel alterius æris alieni, Peregr. de fideicommiss. artic. 4. num. 58. sed ob alicuius + causæ extrinsecæ ignorantiam, veluti in faciente se heredem ab intestato, qui tamen iam condidisset validum testamentum, vel in dicente se heredem ex testamento illius, qui etiam codicillatus sit seorsim a testamento, & in codicillis vere exhausserit, legando vniuersam substantiam, lege finali, §. vltim. ff. de legat. 2. Osasch. decis. 54. cū adductis per Inr. glol. tract. de substit. quest. 94. numero 15. centur. 3. secus in sciente, & ultro se inuolente alieno æri, argumen. l. error. C. ad l. Falcid. ex vi Regulæ illius, non succurri ei, + qui se coniicit in angustias ex propria voluntate: secus si ex necessitate discrimen contigerit, vulg. l. si fideiuss. non negetur, §. si necessaria, ff. qui satisd. cog. & alias tactum fuit. Non tamen male audit + heres, qui vetante statuto inuentarium non conficit, Alb. cons. 287. numero 51. volum. secundo. Immo quando heres est creditor ex causa dotis + maternæ, aut legitimæ, vel aliter, fingitur etiam non facto inuentario, sibi facta datio insolutum totidem bonorum hereditariorum, iuxta valorem bonorum tempore aditæ hereditatis, etiam sine auctoritate iudicis: & ista est solennis decisio, & a non paucis commendatus intellectus: lege si ei cui, + §. si is qui. vers. quasi soluta pecun. ff. de euction. Socin. Iun. consilio 170. numer. 5. cum sequentibus, lib. secundo, ubi disertissime ratiocinatur eruditus D. Menoch. not. cons. 183. num. 35. volumine secundo, Surd. decisione 92. & 224. ac consilio 291. numer. 12. volum. secundo. Peregrin. de fideicommiss. Art. 35. num. 12. Turret. cons. 95. num. 35. cum sequ. volumine secundo. Morot. cons. 81. num. 10. Franc. de Pont. consilio 15. num. 1. cum sequentibus.

Cuius dicti veritatem, in allegationibus distinctionem hanc immediate subsequentibus, (quas pro vere Nobili Curtio nuper in causâ fideicommissaria exarabam) exacte, quantum in me erit, scrutabor, & eo exactius, quod in hoc a Peregrini & aliorum celeberrimorum I. C. (quos maximi me hercule semper ut par est, faciam) sententia, pro qua etiam aliquando fuit iudicatum, firmissimis innixus rationibus, recedere cogar:

Quo me cunque rapit vis Legum deferor hospes.

Ita tamen ut solutio presumatur prius + facta de mobilibus, postea de immobilibus, Rot. Rom. decis. 680. num. 7. part. 1. in nouiss. Similiter inuentarium probat, contra + conscientem illud, circa dominiū rerū in-

- uentariatarum, ita ut non possit probari contrarium: quinimmo omittens † describere describenda puni-
 22 tur in duplum rerum non descriptarum, quasi præsumantur subtractæ, iux. plenum locum, Mascard de probat. volum. 2. conclus. 2938. Menoch. conf. 471. vol. 5. Honded. conf. 34. & seq. volum. 1. præclare eruditiss. Fab. Turr. conf. 47. num. 40. & seq. volum. 1. Surd. decis. 222.
 23 num. 9. Vnde datur cautela protestationis, † ut non apponenda non habeantur pro apposis, & quam primum alia describenda peruenierint ad notitiam heredis, illa apponi curabit. Rip. dicto resp. primo, n. 13.
 24 Quæ tamen protestatio † nequaquã suffragatur consilio de scientia heredis, res exstare, quas descripsit, nec ad noticiam peruentas addidit incontinenti, veluti aduertit Bart. hanc distinctionem, scientiæ & ignorantia heredis, ad l. 1. §. item solent, num. 4. de offic. præfect. urb. & Rimin. Iun. conf. 417. num. 19. volum. 4.
 25 Surd. decis. 216. num. 2. & 13. Quod extenditur † ad inventarium tutoris usufructuarii, & ad illud, quod tenetur facere † heres in gratiam fideicommissi. ad illius postulationem, Alciat. conf. 30. lib. 9. secundum Venetam impressionem, Laderch. conf. 57. num. 12. cum sequ. decis. Perus. 63. par. 2. & ingeniosissime Præses Morot.
 27 conf. 31. nu. 16. cum duobus seq. quamvis † esset remissa confectio inventarii, modo fideicommissarius petat suis expensis fieri, Intrig. de subst. cent. 3. quæst. 73. num. 107. cum seqq.

Allegationes Juris.

SUMMARIA.

- 1 Minori debet concedi restitutio in integrum, contra plures & conformes etiam sententias, quibus permittatur, propter fideicommissum uniuersale, ab alio restituendum, ut possint deduci tot bona, secundum estimationem temporis mortis testatoris, & aditionis hereditatis, cum tertio pluri, & augmento moneta facta a die instrumenti dotalis, usque ad tempus aditionis hereditatis, si deductio sumatur pro retentione siue datione in solutum.
 Non ita si deductio talis sumeretur pro cautione, donec per fideicommissarium heredi restituenti de illius creditis, aduersus fideicommittentem, & hereditatem plene satisfiat.
 Et hæc prima allegationum est harum materia.
- 2 Deductio qua in corporibus in solutum dationis exitum sortitur, non autem cautionis, inuito fideicommissario, fieri non potest, si ille velit creditum legitimum pretendenti in ere soluere, una cum legitimis accessionibus, & hoc defendere parat auctor passim, & repetit num. 21. & 28. & alibi sæpe usque ad numerum 56.
- 3 Deductione, de qua nunc admissa, bona deducenda, utrum estimanda veniant secundum tempus mortis testatoris, an vero secundum tempus realis deductionis, in questionem rapit auctor, eamq. exagitat a num. 56. usq. ad fin.
- 4 Heres uniuersali fideicommissio, siue puro, siue conditionaligranatus, credita sua omnia, qua cum defuncto, & eius hereditate habet, (puta si debita hereditaria soluerit) in eius restitutione detrahere potest, etiam si illam absque inventarii beneficio agnouerit.
- 5 Hereditatis aditio an solutionem, & confusionem ipso iure inducat.
- 6 Deductio hæc fieri debet in bonis immobilibus, inuito etiam fideicommissario, si is creditum heredi non sit paratus soluere, ad hoc, ut in solutam dationis vim habeat.
- 7 Peregrin. Bartolum ad l. si cui, §. si is qui, ff. de euct. non videtur assecutus, & numero 11. 17. & alibi sæpe.
- 8 Successionem vim habere solutionis, quomodo accipiendum.
- 9 Unus idemque sui ipsius debitor esse, & creditor non potest, & num. 83.
- 10 Heres creditor defuncti, nõ deducit aut separat quicquam ab hereditate, ratione crediti, quia esset vera solutio, non ficta, sed illam adeundo accipit pro illo, id quod lex fingit statim ipsi ab hereditate fuisse solutum propter confusionem.
- 12 Deductio aris alieni, diminutione certi alicuius fundi non importat, neque ficta solutio heredem pro suo credito facit rei alicuius particularis dominum, sed diminutionem hereditatis in uniuersum, & totius patrimonii duntaxat.
- 13 As alienum quoq. non certi alicuius loci facultates imminuere, sed patrimonium totum.
- 14 Propter as alienum, non debet fieri diminutio corporis.
- 15 Unde diminutio dotis non censetur facta ratione corporum, sed ipsius dotis, qua omnia exemplo euidenter illustrantur.
- 16 Intellectus ad l. si ei cui §. si is qui, ff. de euct.
- 18 Solutionem fictam corpus aliquod hereditarium non imminuere, & tamen operari certorum corporum in solutum dationem, pugnancia sunt a Peregr. incaute concessa.
- 19 Datio in solutum quid importet.
- 20 Creditor debitori succedens, tum demum debitum sibi ipsi soluisse censetur, si ex tali solutione nullum tertio damnum intulerit, ut si hereditas nulli sit restituenda, & num. 24.
- 23 Deductio siue solutio vera, non autem ficta in restitutione subintrat.
- 24 Creditori aduersus debitorem actio competens, licet confundatur hereditatis aditione, si creditor debitori succedat: si tamen hereditas in alium transfertur, talis confusio resoluitur, ut sup. num. 20.
- 25 Heres qui semel fuit, non desinit esse heres, saltem nomine, licet fideicommissario hereditatem restituat.
- 26 Fideicommissarius in locum heredis succedit, imo venit appellatione heredis iure civili.
- 27 Inter heredem & fideicommissarium, utile familiae eriscunda iudiciu competit, quasi inter coheredes, cum pars hereditatis restituitur.
- 28 Heres restituendo hereditatem, pro credito suo, tot bona hereditaria in solutum retinere non potest, inuito fideicommissario volenti & offerenti ei satisfacere.
- 29 Retentio tamen bonorum eo casu heredi conceditur loco cautionis, & num. 39. & 49.
- 30 Solutione eius quod debetur omnis tollitur obligatio.
- 31 Habenda tamen ratio augmenti moneta, a tempore contractus, & mora in solutione per heredem fideicommissario faciendam.
- 32 Fideicommissarius succedit fideicommittenti, & subintrat in granati locum euemiente restitutionis casu.
- 33 Suppositum quod heres volens sibi volenti soluat, falsum esse probatur.
- 34 Fideicommissarius, cui onus incumbit, soluendi heredi

- redi, credita, qua cum testatore habuit, assumit eueniente restitutionis casu partes debitoris, & heres retinet creditoris nomen, unde ei aliud pro alio, inuitus soluere non cogitur, & cur, & num. 53.
- 35 Materia leg. 2. §. cum quis, ff. de hered. vel action. vendit.
- 36 Solutio facta quando cesset, & vera succedat.
- 37 Aditio creditoris, quando vim in solutum dationis habere possit.
- 38 Heres antequam restituat hereditatem fideicommissario, quomodo intelligatur posse deducere omne suum creditum.
- 40 L. creditoris, §. ult. ff. de furt. cum aliis innumeris, quas citat auctor, eius opinionem firmat.
- 41 Retentio solutionis vim habere dicitur, si fideicommissarius nolit, aut non possit, heredis credita in pecunia soluere.
- 42 Retinere melius est, quam solutum postea repetere.
- 43 Heres regulariter id potest facere, quod potuit defunctus.
- 44 Jura euentum illum, qui euenire vel non euenire potest, in consideratione non habent.
- 45 Maritus uxori in quibus obligatur.
- 46 Material plerumq, ff. de iur. dot.
- 47 Commutatio dotis de quantitate in speciem, an a marito, inuita uxore fieri possit.
Et an presumi aut ratificari possit per heredem soluto matrimonio, si utilis fuerit ipsi uxori, ob felicem euentum.
- 48 Hereditas si non sit damnosa, & creditum consistat in pecunia, debet in pecunia quoque satisfieri.
Et hac satisfactio in pecunia, quomodo intelligatur, fieri debere.
- 49 Heres potest deducere, & retinere creditum suum de bonis hereditariis, igitur fideicommissarius non potest offerre ei creditum suum in quantitate consistens, non sequitur.
- 51 Fideicommissario ut bona consequatur integra, conceditur posse heredi offerre, & soluere.
- 52 Heres potest quidem deducere, ac retinere omne suum creditum, quod habuit cum defuncto, non tamen inuito fideicommissario parato illi soluere, quippe hac solutione liberat corpora hereditaria, ab illo retentionis aut pignoris nexu.
- 54 Fideicommissarius heredis debitor an possit uti iure offerendi aduersus suum creditorem.
- 56 Deductione admissa bona deducenda, utrum aestimanda sint secundum tempus mortis testatoris, an vero secundum tempus realis deductionis, in controuersiam vocat auctor.
- 57 Deductiones quae fiunt ab herede creditorum, quae contra defunctum habuit, non intelliguntur factae ab initio, cum illi successit, sed tempore dumtaxat restitutionis hereditatis, per eum fideicommissario faciendae: unde inferitur aestimationem illorum, tempore deductionis, non alio fieri debere, cuius dicti afferuntur rationes, num. sequ. Quod si aliter fieret, quae inde absurda consequerentur, numero 64. 67. & 69.
- 58 Debitor quando creditori succedit, vel contra: actio & obligatio omnis ita confunditur, ut prorsus extinguatur, neque amplius renouescat, idq, etiam si non sit remansura penes succedentem hereditas.
- 60 Quomodo tali succedenti propter creditum quod habuit, contra defunctum consulatur.
- 61 Utrum pristina possit is actione, sibi aduersus defunctum competente agere.
- 62 Aestimatio appendix est & sequela deductionis, eaq, sequitur: Corpus ut umbra.
- 63 Accessio sequitur naturam sui principis.
- 65 In fideicommissis conditionalibus tempore mortis testatoris, nulla potest fieri deductio, & cur.
- 66 Condicio in ultimis voluntatibus retrahitur.
- 68 Heres restituendo fideicommissario heres effectus esse definit.
- 6 Fictio quid.
- 71 Inconueniens est ut exigua dotis (si illa cum magno fideicommissio comparatur) detractio, faciat ut fideicommissum totum mutiletur, contra defuncti voluntatem.
- 72 Dua quarta Falcidia & Trebellianica, certa redditur ratione quate ab ipsa lege, adeo ut deducantur de corporibus ipsis hereditariis.
- 73 Fideicommissarius subintrans in locum heredis, capit bona in ea estimatione, in qua tunc sunt cum hic restituit: non autem in qua erant tempore mortis testatoris, quod exemplo (ut magis innotescat) declaratur num. sequ. alioquin absurdum sequeretur, ut numero 75. & quid inde inferatur, numero 79.
- 76 Heredi satis est si bona fideicommissario ex fide restituat, neque illi imputatur, si illa in pretio decreuerint.
- 77 Augmentum hereditatis fideicommissaria lucro heredis non cedit, sed fideicommissarii.
- 78 Augmentum aliud intrinsecum, aliud extrinsecum.
Extrinsecum remanet apud heredem post restitutionem hereditatis fideicommissario factam.
Intrinsecum non.
- 80 In heredis est arbitrio ex rebus hereditariis sibi ipsi soluere suum creditum, bona fide eligendo, quam rem velit.
- 81 L. creditoris arbitrio, ff. de distract. pign. quomodo accipienda.
- 82 An heres defuncti creditor, ex necessitate quadam sibi ipsi soluisse videatur, etiam ex fictione legis, & hoc ut intelligi debeat.
- 84 Heres grauatus potest statim mortuo testatore, vendere partem bonorum, ut sibi creditori, & alii satisfaciat, & utrum inde sequatur, quod eandem retinendo, eueniente restitutionis tempore, sub eadem aestimatione, quatenus valuissent, retinuisse dicatur contra doctrinam Menoch. negat auctor.
- 85 In credito dotali viuentis uxore, an & quomodo fieri possit commutatio, de quantitate in speciem.
- 86 Quando legatarius succedens heredi, rem habet ex legato, non iure successionis, superueniens ei nouus titulus, priorem non tollit, & cur.
- 87 Dominus semel unius rei factus, illius eiusdemq, rursus non fit dominus.
- 88 Dominium tamen potest ad aliquem ex plurib. causis pertinere, maxime onerosis.
- 89 Res incerta ratione loci, & quota, possideri non potest.
- 90 Constit. Mediol. titu. de emt. & vendit. §. innotuit, quomodo accipienda.
- 91 Facta non presumuntur, nisi probentur.
- 92 Minoribus perniciofa, sunt corrigenda restitut. in integrum.

- 93 *De statuto Ticinensi cap. 88. & cap. 121.*
 94 *Verba mortuo v. ro quid importent.*
 95 *Datum sub vna conditione, ademptum censetur sub contraria.*
 96 *Mulieribus cur lucra concedi solita.*
 97 *Statutum Papiæ 55. De regimin. Potestat. quomodo velit statuta eiusdem ciuitatis interpretari.*
 98 *Numerum filiorum allegans probare illum debet, ut pro viribus legitima & Trebellianica exigat ultra trientem, & aliquando ultra semissem.*
Interim legitima quota pars sit, præcipue si concurrat cum Trebellianica ex duobus eminentissimis I.C. Cuiac. & Emanuele Costa ad authent. nouissima, C. de inoff. testam. contra Ant. Fabrum.
 99 *Dotes quando sunt præstanda filiabus ex statuto, ut sunt in testamēto instituta, faciunt numerū, & partem, & quando maxime.*
 100 *Dos succedit loco legitima in terminis statuti Papiæ.*
 101 *Ex statuto Ticinensi 95. in ciuilibus, quæ femina partiantur cum masculis.*
 102 *Causa, in qua agitur de fideicommissorestituendo masculis descendentibus ipsius testatoris, maxime nobilis familia, favorabilis est, ideo benigne interpretanda.*

IN DOMINO CONFIDO.

- I**uste petita fuit restitutio in integrum, pro vere nobili Thoma Curtio minore, aduersus duas sententias conformes, ratione deductionum, quæ in eis fieri permittuntur, nomine Hippolytæ pariter Curtiæ, ob fideicommissum vniuersale hereditatis, ab ipsa Hippolyta eidem Thomæ ex dictis sententiis restituendæ: ideoq; omnino concedenda est. Ex quo huic petitioni certi iuris auctoritas aperte suffragatur, & grauissimorum hac in parte Doctorū traditio plenius (ut aiunt) velis aspirat; nec non & ratio, atq; omnis æquitas assiluit & patrocinatur, nil obstantibus dubiis ex D. Menoc. Peregr. Surd. & aliis nunc recens excitatis, & aliis, si quæ adhuc in contrarium adduci possint. Etenim cum in iisdem sententiis circa deductiones formiter sic declaratum fuerit: *Declaramus dictam & Hippolytam posse deducere tot bona, secundum æstimationem temporis mortis testatoris, & aditionis hereditatis, cum tertio pluri & augmento moneta facta a die instrumenti dotalis, usq; ad dictum tempus aditionis hereditatis.* Dico ego, quod si hæc deductio sic permissa, sumatur pro retentione siue datione insolutū, ac non potius pro cautione, donec per fideicommissarium heredi restituenti de illius creditis, aduersus fideicommittentem & hereditatem, plene satisfiat, ea nullo iure subsistere potest, præsertim vero, relata æstimatione bonorum per heredem in solutum retinendorum, ad tempus mortis fideicommittentis, de quo nunc potissimum contenditur. Hanc meam sententiam, quo dilucidiorē & planiorē reddam, simulq; clientis mei causam, quoad iure potero, in tuto ponam, duo mihi sumam hic probanda.
- 1** *Primo*, deductionem præfatam in & corporibus, quæ in solutum dationis exitum sortiatur, non cautionis, inuito Thoma fideicommissario fieri nō posse: parato omne legitimum Hippolytæ creditum, contra hereditatem in ære soluere cum legitimis accessionibus.
- 2** *Secundo*, eadem & deductione admissa, bona nihilominus deducenda, æstimari nequaquam debere, secundum tempus mortis testatoris, sed ipsius veræ &

realis deductionis, & sic secundum tempus restitutionis. His namque probatis duabus positionibus, nil aliud (puto) supererit probandum ad obtinendam pro cliente meo in præsentī causā victoriam.

Priorem igitur positionem sic probō.

Licet heres vniuersali fideicommissorestituendo & grauatus, non tantum puro, sed etiam condicionali, credita sua cum testatore detrahere possit, etiam quod hereditatem absque inuentarii beneficio agnouerit, idemque iuris sit in debitis hereditariis, per heredem ipsum solutis, l. cum heres. l. Lucius, §. Tania, & §. filiam, & §. maritus, l. ita tamen, §. qui ex Trebelliano, & l. debitor, ad Trebellian. l. 1. & 2. C. eod. l. in imponenda, & l. irritum, C. ad l. Falcid. item l. ab omnibus, §. ult. de leg. 1. & l. ult. §. in computatione, C. de iur. deliberan. Crauet. consi. 144. num. 5. Nat. cons. 323. num. 7. Bursat. cons. 249. num. 46. volum. 3. Rimin. iun. cons. 435. num. 79. volum. 4. & ita sentiunt Doctores citati a Peregr. de fideicommiss. artic. 35. num. 1. & D. Menoch. cons. 183. num. 32. vers. quo ad secundam, & num. 33. Detrahere, inquam, possit heres omne suum creditum, quod habet aduersus defunctum, eiusq; hereditatem in eius restitutione, etiam ultra fictam ipsius crediti solutionem, vel confusionem, quemadmodum & probant D. D. ut supra relati, & quam confusionem & siue solutionem inducit hereditatis aditio, & quidem ipso iure, l. Stychnum aut Pamphilum, §. aditio, ff. de sol. ution. l. si ab eo, C. de negot. gest. l. debitori, C. de pact. l. licet, C. ad l. Falcid. l. 3. C. de fideicommiss. l. debitori, ff. ad Trebellian. l. si ei, §. si quis, ff. de emet. l. si uxor. Cod. de bon. auct. ind. possid. l. si id quod mihi, si de deliberat. legat. l. deducta, ff. ad Trebell. l. debitori creditor, & l. Vranus, ff. de fideiussor. item l. plane, §. inde dicitur, in vers. plane, de leg. 1. & in his locis Doctores & alii relati per Petram Placentin. de fideicommiss. qu. 15. num. 212. vers. Tertia pro deductione. Quod tamen hæc & deductio fieri debeat in corporibus, siue de bonis immobilibus, ita ut vim habeat in solutum dationis, inuito fideicommissario, minus parato creditū heredi soluere, recte censuit Sim. de Præt. de interpret. vit. volun. lib. 3. dub. 4. fol. 4. n. 24. §. seu vers. ex his inferitur, datam esse, nulla hoc lege scripta caneri, neque Doctorum traditione aliqua comprobari. Neque verum est Bartol. & id dixisse, ad d. l. si cui, d. §. si is qui, ff. de emet. ut voluit Peregr. d. artic. 35. num. 21. seu vers. non obstant iura ad fin. respondendo ad Sim. Sicut nec verum est, quod Bar. ad d. l. citet aliquos auctores huius opinionis, quam tenet Peregrin. ut ipse Peregr. asseruit, eod. artic. 35. num. 17. Quia Bartol. ad d. §. si is qui, non dicit, solutionem ipsi heredi creditori, a se ipso, vel ab hereditate fieri de bonis ipsis & corporibus, sed notat simpliciter, ex illo text. successionem & habere vim solutionis. Ex quo dicto nunquam inferetur necessario, quod talis ficta solutio a lege inducta, in solutum dationem, de tot bonis præ se ferat, sed hoc dictum intelligi debet cum iuris locis, quibus ipsum probatur, quod eo ipso, quod creditor succedit debitori, pro ea parte, pro qua succedit, hac simplici successionē actio ipsi creditori competens, confunditur, & quidem ipso iure, l. debitori, C. de pact. l. si ab eo, C. de neg. gest. l. Vranus, de fideiussor. cum aliis similibus per g. off. in his locis adduct. Confunditur (inquam) jilla ratione, quam etiam post alios assignat Peregr. d. artic. 35. numero 15. quia cum heres & defunctus vna & eadē persona censcantur, §. in authent. de iur. iur. a morien. præst. t. sequitur, & ut in eodem subiecto debitum, & creditum ad seipsum consistere nequeat, d. l. Vranus,

non

non tamen ob id lex dat in solutum bona heredi, eidemq; creditori, neque tum heres aliquid deducit aut separat ab hereditate: quia esset vera solutio, non ficta, sed adeundo minorem hereditatem accipit propter suum creditum, quod lex fingit statim ab hereditate ipsi fuisse solutum ob confusionem, ut dicitur, *in d. §. si is qui. d. l. si cui. ff. de emet.* Tum si Bar. hoc sensisset, (ut nullo modo sensisset, pro quo a Peregr. citat) male sensisset, & contra ius apertum, quia (ut optime animaduertit Sim. *præcitato loco, vers. at ego de iure, & etiam ultro concedit Peregr. vbi supra*) deductio æris alieni non importat diminutionem alicuius certi fundi, neq; ficta solutio (inquit ibi Peregr.) facit heredem pro suo credito, dominum alicuius rei particularis, sed diminutionem in vniuersum hereditatis, & totius patrimonii, ex *l. si fideicommissi. §. tract. ff. de iud.* 13 quo loci diserte habetur, æs alienum patrimonium totum imminuere, non certi loci facultates. Item ex *l. cogi. §. inde queritur. ff. ad Trebell. & apertius in l. si is qui. §. quod dicitur. ff. de iur. dot. & in l. quod dicitur. ff. de impen. in re dot. fact.* In his namq; posterioribus duobus locis, expresse dicitur, absurdum esse propter pecuniā, hoc est, æs alienum, de quo ibi fit mentio, diminutionem corporis fieri, subiungitq; I C. *in d. lege, quod dicitur*, non pro ipso iure corporum, sed dotis fieri diminutionem. Quare si hereditas valebat centum, eaque heredi decem debebat, contrahitur, seu redigitur hereditatis æstimatio in nonaginta, & sic diminuitur ipsa hereditas, non autem minuuntur corpora hereditaria, sicut dicitur de dote, iuribus superius citatis, atq; ita eleganter & apprime declarat Castr. *ad leg. si is qui ff. de cond. indeb. relatus tam a Peregr. d. art. 35. nu. 17.* quam a Sim. *d. nu. 24.* Et secundum hanc declarationem, intelligi proculdubio debet, *l. si ei cui §. si is qui ff. de emet.* ut ibid. intelligit Bart. cum aliis. Non autem intellexit Bart. quod talis ficta solutio ex successione resultans, eo usq; vires suas protendat, ut ipsa etiam hereditaria diminuatur corpora, quod necessario admitendum esset, si ex huiusmodi ficta & imaginaria solutione intelligerentur bona in solutum data fuisse; ut voluit Peregr. *¶ nu. 21. in d. vers. non obstant iura, circa fin.* a seipso in hoc aperte varians, ac dissentiens, cum paulo ante concesserit, talem fictam solutionem, non inducere corporis alicuius hereditarii diminutionem, nec illius facere dominum heredem, & tamen postea vult, bona censeri data a lege in solutum heredi creditori, hoc solo, quia lex fingat, successione solutum fuisse ipsi heredi, ut dicitur *in d. §. si is qui*, cum tamen totum contrarium huic in solutum dationi ex priore illa Peregr. concessione, in necessariam quandam consequentiam resultet. Qui enim fieri potest, ut ficta solutio corpus aliquod hereditarium non diminuatur, proindeque heredem illius dominum non faciat, & tamen eadem operetur tot bonorum, & sic certorum corporum in solutum dationem. Certe repugnat hæc inuicem & palam: quia datio in solutum bonorum diminutionem alicuius corporis, siue aliquorum corporum hereditarium, simulq; domini translationem importat, cum sit instar venditionis, *Fab. de An. consi. 90.* Et sic ficta solutio iuxta Peregr. intellectum contrarios parit effectus, aut sibi repugnantes, quod dicere est absurdissimum, *vulg. l. ubi repugnantia, ff. de reg. iuris.*

Præterea admissa etiam tali in solutum datione, quæ sequeretur ex successione creditoris, in bonis debitoris, non deesset alia congrua, & legitima responsio,

quam affert Pancirol. *cons. 98. num. 18. 19.* Et quidem duplex.

Prima est, quod ita demum creditor succedendo debitori, censeatur debitum sibi ipsi soluisse; si ex tali solutione nullum alteri damnum inferatur, quia (subdit Pancirol.) ipsa hereditas nulli sit restituenda, secus erit igitur, ubi sit restituenda, quod dictum, tamen si Pancirol. nulla lege, doctorisue testimonio, aut ratione munierit, ego nihilominus arbitror esse verissimum, & in eo mihi nunc potissime immorandum erit, cum præcipuum sit, & fortissimum argumentum, ad probandam hanc meam priorem positionem. Cum heres hereditatem restituere tenetur, siue pure, siue in diem, siue sub conditione, tum cessat ficta solutio, siue deductio, & subintrat vera: alioqui enim, si in restitutione fideicommissi vera deductio, & solutio facienda non esset, quasi tunc etiam sufficere ficta per legem statim adita hereditate inducta, heres crediti sui iacturam pateretur, eo quia (ut supra dixi & probavi) per fictam deductionem & solutionem, heres nil reuera & effectu deducit, nec separatim aufert de bonis hereditatis pro suo credito (nam tunc esset vera deductio siue solutio) & ideo sola successio vim solutionis non habet, quando heres aliquod exinde incommodum præsertim non sentiret, sic tradit Barto. *ad d. l. Vranus, num. 2. ff. de fideiussor. ad l. si is qui, pro emtore, n. 68. ff. de usuca. & ad d. l. Strychum, d. §. aditio. ff. de solut.* Et quia in restitutione subintrat vera deductio siue solutio, & recedit ficta (id quod etiam probatur ex *l. debitor ff. ad Trebellian.*) Ideoque licet actio competens creditori aduersus debitorem confundatur, hereditatis aditione, quando idem creditor debitori succedit, si tamen hereditas in alium transfertur, talis confusio resoluitur, secundum communiter scribentes ad *d. l. debitori, Castr. cons. 19. n. 2. vol. 2. latissime Phanuc. de inuent. parte 7. n. 41. & seq.* Et rursus heres restituendo hereditatem fideicommissario non desinit esse heres, iuxta illud, heres, qui semel fuit, non desinit esse heres, *l. restituuta, ff. ad Trebell.* Et fideicommissarius in locum heredis succedit. Imo iure ciuili pro herede habetur, & heredis appositione venit, Mar. Angulff. *cons. 5. n. 5. & cons. 106. n. 6. & probatur exparte ex leg. ita tamen §. si ex Trebell. ff. ad Trebell. cum seq.* ubi dicitur, quod inter heredem & fideicommissarium competit utile familie heriscundæ iudicium, quasi inter heredes, cum pars hereditatis restituitur, idem habetur *in l. si ex asse, ff. fam. heriscundæ facit l. i. & 2. & pene tot. tit. ff. de fideicommiss. hered. pet.* Inde fit, ut non possit heres restituendo retinere pro credito suo tot bona hereditaria in solutum inuito fideicommissario volenti & parato ei satisfacere, quin potius hoc casu liceat fideicommissario offerre, & soluere heredi pecuniā sibi debitā. Et per hanc oblationem & solutionem bona per heredem retenta, donec ei satisfiat, quæ retentio heredi conceditur loco cautionis, (ut infra dicitur) libera re, & integra atq; imminuta consequi, ex quo, solutione eius quod debetur, omnis tollitur obligatio, alias grauiter lædi posset fideicommissarius ex tali in solutum retentione. Et hoc est, quod (iudicio meo) dicere voluit Pancirol. *d. loco*, & sane ut erudite & vere in hoc ratiocinatur Sim. de Præ. *d. sol. 4. num. 39.* & ex indubitatis iuris locis ac receptis Docto. traditionibus probat, iure cautum non reperiri, quod heres creditor hereditatis existens, & grauatus non teneatur recipere pecuniam sibi debitā, quinimo tenetur recipere & restituere rem interim retentam ex *l. nec cre-*

ditores, *C. de pignorat. actio & aliis iurib.* habita ratione
 31 augmenti + monetæ a tempore contractus & moræ.
 Id quod etiam valide confirmatur, nam quando eue-
 32 nit casus + restitutionis, fideicommissarius succedit
 fideicommittenti, subintrando in locum grauati,
l. coheredi, §. cum filia, ff. de vulga. Pereg. d. tract. de fidei-
commiss. artic. 20. num. 2. & num. 10. Et tunc sicut fidei-
 committens, idemque debitor heredis a se instituti,
 non cogebatur inuitus dare ei tot bona in solutum,
 sicut nec heres recipere, ita nec fideicommissarius,
 qui in fideicommittentis locum successit, a vi & na-
 tura subrogatorum, & probatur expresse, *ex l. postu-*
lante in prin. ff. ad Trebell. Sic Surd. arguendo a corre-
 latiuis, *decis. 224. num. 1. versic. & ubi etiam, & num. 2.*
 licet enim postea respondeat ad hoc argumentum, vt
 qui sequatur ibi opinionem huic nostræ positioni
 contrariam, ipsum tamen in se admittit, *num. 16. &*
Sim. de Præst. d. sol. 4. num. 32. versic. aut quod heres credi-
tor, & ante num. 25. Nec tollit hoc idem argumentū
 præfata Surdi responsio, *d. decis. 224. d. num. 16.* dum ibi
 illud retorquet, dicendo, quod cum ipsemet heres le-
 ge ita disponente sibi soluat, dicatur volens volenti
 soluere, hoc est in solutum dare, non inuitus sibi ipsi-
 met inuito. Nam replicatur primo negari hoc sup-
 33 positū, + quod heres volens sibi volenti soluat, quia
 ficta solutio, de qua etiam ibi Surd. ex successione
 proueniens, contingit etiam & fit ab inuito herede,
 sibi ipsi inuito, quia ea resultat in necessariam ipsius
 successionis consequentiam, vt iam dictum fuit, &
 probatum.

Secundo & melius replicatur, responsionem Sur-
 di posse locum habere, in herede sibi fictæ solvente,
 vel ante restitutionem, vel & multo magis, quando
 non tenetur restituere: secus est, quando est obno-
 xius restitutioni, & cum facienda est restitutio, nam
 tunc definit heres esse creditor, simulque debitor,
 cessatq; ob id (vt prædixi) ficta solutio, subintrante
 vera a fideicommissario facienda, si velit fideicom-
 missum consequi, *vt hoc idem bene deducit & probat*
 34 *Sim. de Præst. d. sol. 4. num. 28.* Et sic partes + debitoris
 assumit fideicommissarius, creditoris vero retinet he-
 res. Vnde nec fideicommissarius, cui onus soluendi
 heredi illius credita incumbit, aliud pro alio inuitus
 soluet nec inuito, & hoc probatur optimo simili de-
 35 sumto ex *tex. l. 2. §. cum quis, ff. de hered. vel act. ven-*
dit. vbi scribit Iureconsult. quod & si is, qui debitori
 suo heres existit, confusione creditor esse desinat, si
 tamen vendiderit hereditatem, emtor hereditatis vi-
 cem obtinebit, & ideo tenebitur venditori here-
 ditatis satisfacere, perinde ac si venditor non fuisset
 heres, & emtor fuisset ab initio institutus. Ex quo
 textu sane pereleganti perspicue colligitur & proba-
 tur, id quod a nobis hætenus deductum fuit, cessare
 36 fictam + solutionem, vbi hereditas ex fideicommissio
 est restituenda, vel ex venditione ad emtorem trans-
 ferenda, & succedere veram solutionem ab heredita-
 tis emtore, vel fideicommissario præstandā in pecu-
 nia, non autem ab herede ipso sibi ipsi faciendā, ma-
 xime in corporibus, inuito fideicommissario, vel he-
 reditatis emtore.

Altera ratio Panciroli *d. conf. 98. nu. 19.* qua osten-
 ditur illam in solutum dationem fictam, locum in
 casu nostro, & similibus, nequaquam sibi vendicare,
 37 hæc est, quia tunc aditio creditoris + vim forte in so-
 lutum dat, habere posset, si creditor aliter non posset
 seruare suum creditum, quia forte defunctus ei tantū

naturaliter debebat, non etiam ciuiler: secus vero,
 vbi est debitum ciuile & naturale, vt hic, postquā agi-
 tur de credito dotali, & instrumentario, & hæc ratio-
 nem recte probat Panciroli. *ubi supra ex Astr. ad d. §.*
aditio d. l. Stichum, ff. de solut. Ex iis itaq; sic dedu-
 ctis, & (vt puto) nō male probatis, dico videri mihi rectis-
 sime sensisse Sim. de Præst. *d. solut. 4. nu. 24. vers. at ego*
de iur. & vers. seq. quo cum conueniunt Bellon. ab eo
 relat. *conf. 30. nu. 9.* vbi hanc nostram assertionem cla-
 rissime probat, itē *Pet. Plac. tract. pariter de fideicom.*
qu. 15. nu. 4. vsq; ad num. 6. & nu. 212. præclare Panciroli.
d. conf. 98. num. 17. 18. 19.

Ex præfatis inferitur in eo, quod ficta solutio per
 legem inducitur creditore, debitori succedente solam
 ipsam hereditatem, & vniuersum patrimoniū respi-
 ciat, ipsiusq; diminutionem, non autem importare
 alicuius certi fundi diminutionem. Item deductionē
 quam potest facere heres, ratione sui crediti, ante re-
 stitutionem, talē esse, & in hunc sensum accipiendā,
 vt heres antequam restituat + hereditatem fideicom-
 missario, deducere quidem possit omne suum credi-
 tum, ope exceptionis, retinendo bona fideicommissi,
 donec sibi a fideicommissario integre & plene satis-
 fiat, ita vt isthæc retentio sit quadam heredis in rem
 cautio, non autē recedat loco solutionis realis, aut in
 solutum dationis irrevocabilis, inuito ac reluctante
 fideicommissario, quia (vt apposite subiungit d. Sim.
in d. vers. ex his inferitur, paulo ante nu. 25. nulla lex, nul-
 laq; Docto. scripta hoc probant, neque quod totum
 defuncti, qui fideicommissit, patrimonium sit in so-
 lutione, cum (vt ipse loquitur) proportionabile, cō-
 formeq; non sit obligationi, quæ pro solutione id re-
 quirat, quod ex ea obligatione debitum est. Hæc fere
 ad verbum d. Sim. *præst. loc.* non minus acute, quā
 vere disleruit pro hac nostra sententia, quam ipse a-
 cerrime & iustissime tuetur, validissimo eam aucto-
 ritatum, & iuris, & grauissimorum scriptorum præsi-
 dio vndequaq; comuniens. Adeo, vt frustra Pereg. eā
 conuellere, & labefactare conatus fuerit, sigillatim
 respondēdo ad præcipuas auctoritates a Sim. adduct.
 ad probandum, retentionem in hoc argumento vi-
 cem + obtinere cautionis, non solutionis. Nam non
 38 obstantibus eius subtilitatibus, prædicta Sim. opinio
 adhuc militat, vigetq; inconcussa. Etenim si iuris lo-
 ci aperte de hac retentione rerum hereditariarū sine
 deductione loquentes, singuli non de functorie, nec
 oscitanter percurrantur, qui sunt hi saltem præcipui,
 (eos enim libenter præclarissimi iudicis oculis subii-
 cio, vt in promptu ei sint) *l. ita tamen 27. §. qui ex Tre-*
bell. l. cum hereditas 36. l. postulante 44. l. cum heres 51. leg.
debitor 59. & l. Lucius 78. §. Titia, §. filiam, & §. mari-
tus, ff. ad Trebell. item l. ab omnibus 107. §. ult. ff. de leg. 1.
l. in imponenda, & l. irritum, C. ad l. Falcid. quibus ad fi-
 nes hi alii loci, videlicet *l. si non sortem, §. si centum, ff. de*
cond. indeb. item l. creatoris 15. §. ult. de furt. vbi IC. di-
 39 cit, ius retentionis esse loco pignoris, idem habetur
in l. Julianus, 15. §. offerri, ff. de act. emt. Franc. Balduin.
de pignor. & hypoth. cap. 2. in vers. ius retentionis. Item *d.*
l. quod dicitur, ff. de impens. in re dotal. fact. & d. l. 2. §. cū
quis, ff. de hered. vel act. vend. quā in hæc rem citat Rol-
 a Vall *conf. 65. n. 13. vol. 2.* Comperietur profecto eod.,
 vel loqui de retentione loco cautionis existente, *vt*
in d. §. si centū, §. si non sortem, & in d. l. quod dicitur, & in
d. l. cum hereditas ex fideicom. in fin. & in d. l. debitor, &
ibi not. (Astr. ad Trebell. & item in d. l. creditoris,
de furt. in fin. & in d. §. offerri, d. l. Julianus, de actio. emt.
 vel

41 vel si intelliguntur plerique ex iis locis, de retentione
solutionis ꝛ vim habente, id quod etiam libenter ad-
mitto, hoc si accipiendū erit, cum hac conditione;
42 si fideicommissarius nolit, vel non possit heredis cre-
dita in pecunia soluere, quia tunc præstat ꝛ retinere,
quam solutum repetere, *l. 3. ff. de compensat.* Ceterum
si velit, & possit, ac paratus sit soluere, nullo iure, nul-
laque ratione impeditur id facere, quoniam & idem
facere potuisset defunctus erga eundem heredem
43 creditorem, in cuius locum succedit fideicommissa-
rius, & ideo ꝛ poterat id facere, quod facere poterat
defunctus regulariter, ex regula *l. heredem, de reg. iur.*
d. l. postulante, in prin. ff. ad Trebellian. Verum huic ra-
tioni occurrunt nonnulli dicentes, quod si defun-
ctus vel heres soluiisset dotem in pecunia, ex ea com-
parari prædia potuissent illo minore pretio, quod
tunc currebat, cuius augmentum nunc lucro cede-
ret creditoris, aut illius heredis, sic tenent relati per
Peregrin. Surd. & alios dissidentes. Sed respondeo,
44 iura non habere ꝛ in consideratione euentum illum,
qui potest in vtramque partem se trahere, vt possit,
vel nō possit euenire, ita vt iuris necessitati non subi-
ciatur, aut magis communiter, soleat, vno potius
modo, quam alio euenire, *l. de fideicommiss. C. de trans-
act. & Nat. conf. 181. in fin. volum. primo.* Talis profe-
cto dignoscitur hic euentus, quod si soluta fuisset
dos, ex ea emta fuissent prædia, &c. Nam, vt poterant
emi ex vtilitate mulieris, ita etiam poterant non emi:
45 immo plerunque vtilius est, & tutius vxori non emi,
quando maritus est soluendo, quia, & maritum ꝛ ha-
bet mulier personali actione obligatum, & debitore
generis, quod non perit, *l. incendum, C. si certū per. &*
obligata etiam illius bona, & expresse, si expresse ob-
ligata fuerunt, vt solent obligari, & tacite ex l. vni. C.
de rei vxor. actio. §. & vt plenius. Et ob hanc causam
46 dicitur, in *l. plerunq. ff. de iur. dot.* ꝛ plerunque interesse
virires in dotem datas nō esse æstimatas. Et ideo re-
cte sensit Honded. *conf. 41. volum. 1. pleno conf. com-*
47 *mutationem dotis ꝛ de quantitate in speciem a ma-*
rito inuita vxore fieri non posse, neque eam præsu-
mi, neque ratificari posse per heredem soluto matri-
monio, etiam si vtilis apparuisset & exstitisset ipsi v-
48 *xori ob felicem euentum. Accedit, ꝛ quod quando*
hereditas non deprehenditur damnosa, & creditum
consistit in pecunia, debet satisfieri in pecunia, quia
nihil tam naturale est, quā vnumquodque, per quod
contrahitur, per idem dissolui, reg. l. nihil tā naturale,
de reg. iur. Et hæc satisfactio in pecunia intelligitur
fieri debere per venditionem bonorū ab herede fa-
ciendā, ex *l. vltim. §. et si præfatam, vbi Cuman. C. de iur.*
deliberan. & Riminald. iun. conf. 621. volum. 6. Eodem
modo intelligendi sunt Doctores fere omnes, quos,
& D. Menoch. in immensum acervum congeffit, di-
cto *conf. 183. nu. 33.* Et multos etiam retulit, tum in le-
cturis, tum consiliis Peregr. *d. art. 35. num. 1.* Loquun-
49 tur enim omnes de simplici ꝛ retentione, quam di-
cunt & concludunt vno ore, heredi esse permissam,
antequam restituat hereditatem pro creditis suis, nil
obstante actionum confusione, quæ per successio-
nem contigerit, & non obstante etiam inuentarii om-
missione. Nam non est necessaria illatio: heres potest
50 deducere ꝛ retinere creditum suum de bonis here-
ditariis, ergo fideicommissarius non poterit offerre
ei creditum suum in quantitate existens: quia sicut
nec aliquis iuris locus ex allegatis, nec puto alius qui-
uis a me prætermisus hæc dicit: ita nec aliquis ex

Doctorib. quos ego quidem videre potuerim ex ad-
ductis, vt sup. per D. Menoch. Peregrin. & Surd. id ex-
pressit, quin liceat fideicommissario ꝛ offerre, & solu-
ere heredi, vt bona ipse consequatur integra, & non
diminuta. Stāt enim simul hæc duo, quod heres pos-
sit deducere ꝛ ac retinere omne suum creditū, quod
51 habuit aduersus defunctum, & nihilominus nō pos-
sit hoc facere inuito fideicommissario, volente tamen,
52 & parato istud æs heredis exsoluere, & hac solutione
bona, & corpora hereditaria ab huiusmodi retentio-
his, quasi pignoris nexu, redimere. Id quod etiam hac
alia ineuitabili ratiocinatione non suadetur modo,
sed iure etiam aperto extorquetur; Nam negari non
potest, quin verum sit id, ꝛ quod iam deduxi, fidei-
53 commissarium statim, atque euenit casus restitutio-
nis hereditatis, ei per heredem faciendā, & vbi maxi-
me heres per sententiā damnatus est restituere, sub-
intrare in locum ipsius heredis, & succedere hac via
fideicommittenti, & consequenter effici debitorem
ipsius heredis defuncti creditoris, ipsumq; heredem,
remanere simplicem creditorem, similemque proinde
cum aliis creditoribus, fortunam experiri, & admitti,
vt quemlibet alium creditorem, vt dicitur in *d. l. vlt.*
d. §. in computatione, C. de iur. deliber. facit optime, d. l. 2.
§. cum quis, ff. de hered. vel act. vendit. Et tunc quis du-
bitat, fideicommissarium ꝛ vt debitorem ipsius he-
54 redis, posse vt iure offerendi aduersus suum credito-
rem, quando creditū consistit in pecunia, vt late pro-
bat Nequiant. de pignor. 3. membr. 1. part. nu. 43. & infra;
dilucide probat in terminis dotis, text. in *l. quoties, C.*
de iur. dot. cum adduct. per D. Menoch. conf. 952. nu. 7.
lib. 10. Quamobrem verissima est positio mea, ꝛ vt he-
55 res nequeat inuito fideicommissario, & parato ei sa-
tisfacere, aliquam deductionem & retentionem fa-
cere, nec loco cautionis, & multo min⁹ loco solutio-
nis de bonis & corporibus hereditariis, & consequē-
ter frustra disputari de æstimatione ꝛ ineunda; eorū-
56 dem bonorū, vno magis, quam alio tempore, & ideo
otiosam quoque reddi, & inanem sequentis positio-
nis probationem, de tali æstimatione specialiter cō-
cepta. Veruntamen vt incoatum a me pensum ab-
soluam, & ipsam quoq; secundam in ordine, seu po-
steriorem positionem ex duabus a me initio consti-
tutis perficiam, probō tripliciter:

Primo, auctoritate.

Secundo, ratione.

Tertio, æquitate.

Auctoritatem in primis suppeditat mihi doctiss.
Pancirol. *d. conf. 98. num. 7. 8. 9. 10.* vbi tenet aperte, de-
ductiones, ꝛ quæ fiunt ab herede suorum creditorum
57 contra defunctum, non intelligi factas ab initio, cum
successit, sed tempore duntaxat restitutionis heredi-
tatis per eum erga fideicommissarium faciendā, & i-
ta probat, & vere sentire Cast. & Alex. add. *l. ita tamē,*
§. si ex Trebell. ff. ad Trebellian. & alios DD. de huius-
modi deductionibus verba facientes, quia ii omnes
referunt semper has deductiones, ad tempus restitu-
tionis, non autem mortis testatoris, & consequenter
intelligunt, æstimationem faciendam esse tempore,
& habito respectu ad tempus ipsius deductionis, non
alio. Idem etiam sentiunt Petr. Plac. *d. qu. 15. d. nu. 415.*
6. & latius nu. 212. & Sim. de Prat. d. sol. 4. d. nu. 24. vsq;
ad num. 32.

Ratio est viuida, ꝛ quam etiam assignat Pancirol.
58 *vbi sup. num. 8. 9. Sim. de Prat. d. sol. 4. num. 24. vers. de-*
inde creditor, vbi succedit, & Petr. Placent. d. quest. 15.

59 *num. 212. versic. altera est*, qui a debitore + succedente creditori, vel econtra omnis actio, & omnis obligatio ita confunditur, ut profus exstinguatur, adeo ut non amplius reuiuifcat auctoritatibus, & rationibus superius adductis, idque in specie tradit *Glo. ad d. l. debitori, C. de pact. in verbo confusa est*. Exstinguitur etiam si non sit remanens successio apud creditorem, *Dec. ad d. l. debitori, num. 4. C. de pact. ubi alios allegat*. Adeo ut heredi, eidemque creditori debitori suo succedenti, & grauato restituere, nulla alia ratione amplius cōsultum + sit, post successionem, quam per deductionem & retentionem, *Glo. Bald. & Dec. ad d. l. debitori, Socin. iun. conf. 170. num. 1. volum. 2.* aut si restituat nulla facta per errorem retentione, aget contra fideicommissarium conditione indebiti, *l. deducta, §. qui post, ff. ad Trebell. & l. si is qui hereditatem, ff. de condit. indebit. Glo. ad d. l. debitori, in verbo deberetur, & uerum ad d. l. ut tamen, cum d. §. si ex trebellian. in verb. actiones, ff. ad Trebell. & ibi etiam Castren. Socin. Iun. d. conf. 170.*

61 *num. 6.* Non autem aget + pristina actione, sibi aduersus defunctum competenti, quia illa fuit nō modo confusa, verum etiam exstincta, ut iam demonstratum fuit. Cum itaque deductio siue retentio per heredem sui crediti, non ante fiat, quam tempore restitutionis, quo tempore cessat discrimen confusionis, consequens est, ut etiam aestimatio, + quæ est appendix, & sequela ipsius deductionis, & ipsam ueluti umbra corpus sequitur, & semper comitatur, eodem quoque tempore ineatur & fiat, quo ipsa deductio, seu retentio ex regula, quod accessio + sequatur naturam sui principalis, *vulga. in trib.* Alias, si fieret aestimatio secundum tempus mortis testatoris, sequeretur, + quod etiam deductio ad illud retrahi deberet.

64 At consequens est falsum, + quia tempore mortis nulla fit deductio, nec fieri potest in fideicommissis conditionalibus. Ratio est, quia in + ultimis voluntatibus conditio debet retrahi. *l. que legata, de reg. iur. leg. si ususfructus in fin. ff. quand. dies lega. ceda. & l. si uxor, C. de condit. insert. Bart. ad l. si quis pro eumore, num. 48. ff. de usucap.* Et hæc est ratio rationis, ob quā deductio, & per consequens aestimatio non fieri debet, secundum tempus mortis testatoris, quia nec deductio ad illud tempus retrahi potest, cuius perpetua est aestimatio, sed solum tempore faciendæ restitutionis post euentum conditionis, quæ locum facit restitutioni. Ergo falsum est etiam antecedens.

His addo hanc aliam rationem, ob quam bona detrahenda aestimari nequeunt, secundum tempus mortis testatoris, + a vitando inconuenienti, siue a deductione ad inconueniens desumpta, quæ sic se habet. Si aestimatio referri deberet ad tempus mortis testatoris, tunc etiam necessario supponendum esset, quod fideicommissarius conditionalis fingatur, eo quoque tempore successisse, quo fideicommittens, idemque heredis debitor mortuus est. Necessitas autem istius suppositi euidentis est, quia cum in aestimatione negotium inter heredem, & fideicommissarium geratur, & quidem tale, ut heres restituendo heres + effectu esse desinat, & remaneat simplex creditor, fideicommissarius uero in locum heredis subintret, & consequenter debitor efficiatur ipsius heredis, loco defuncti (ut iam deduxi) certe necesse est, si heres velit deducere tot bona iuxta aestimationem temporis, quo ipse succedit, quia tunc iam esset creditor, quia ita fingat fideicommissarius, cui detrahit eodem tempore debitor, quo & ipse heres iam erat cre-

ditor. At fideicommissarius non potest fingi debitor, tempore obitus fideicommittentis, quin una quoque fingatur illius successor eodem tempore, quia sola successio facit eum debitorem. Sed impossibile est hæc fictio, quia cum fideicommittens plures sibi per fideicommissum vniuersales successores, suosque descendentes ordine successiuo, non simultaneo designauerit & fecerit, impossibile est per rerum naturam, quod omnes uno & eodem tempore sibi vere successerint, & id etiam illius voluntati manifeste repugnaret. Si hoc + secundum veritatem impossibile est, impossibile quoque est per fictionem, quia fictio naturam & veritatem imitatur, non autem ei aduersatur, quia nihil aliud est fictio, + quā veritatis imitatio, §. minore, *inst. de adoption.* contra quam non admittitur probatio. *Duaren. de probationib. cap. 11. in fin.* Sublata autem successione fideicommissarii, tollitur quoque illius obligatio ex ea sola dependens, ac proinde heres uti creditor frustra detrahit fideicommissario debitori non existenti, eo tempore, secundum quod ipse heres vult creditum suum detrahare.

Æquitas etiam tali aestimationi faciendæ, secundum tempus mortis testatoris, & aditionis hereditatis, sumopere refragatur. + Quia valde inconueniens, quod ob vnius dotis detractionem exiguæ quantitatis, si fideicommissio comparatur, tam ingens fideicommissum a tali detractione maiori parte absorbendum euanescat, testatorisq; voluntas quadam magis commentitiâ subtilitate, quam solida & vera ratione egregie eludatur, & in posterum facile eludi possit, prætextu talium detractionum, nullo certo iure ac ratione nitentium, æquitate vero destitutarum.

Insuper transeant subtilitates istæ, Menoch. *Surd. & Peregr.* citra noxam veritatis, adfero nouam, quæ vnica, amputat radicem cuiusque difficultatis. Ea vero est, quoniam præcitati DD. cum eorum traditionibus loquuntur in terminis longe diuersis ab nostra hypothese, quandoquidem procedant, ubi agitur de exstinguendo credito proprio heredis grauati, in quo militat discrimen confusionis, & cadit impedimentum petitionis: non sic in credito alterius consistente in pecunia, qui non sit heres, nec grauatus restituere, ut distinguit idem Peregr. *d. loco, num. 12.* quale erat creditum huius dotis, ad quod erant obligati pater & filius, ex contractu dotis, unde verius dicitur, creditum nurus, quæ non fuit heres, *Rimin. Iun. d. consilio 627. numero 5.*

Et ex his ita deductis & probatis, quibus ob id, opinor valide roboratam esse positionem meam, ne fieri debeat aestimatio bonorum deducendorum, considerato tempore mortis testatoris, & aditionis hereditatis, sed tantum tempore restitutionis, facili negotio omnia dissoluantur obiecta.

Primum namque obiectum illud apud Peregrin. *d. artic. 35. num. 15.* de duabus quartis, Falcidia & Trebellianica + deducendis, relata aestimatione ad tempus mortis testatoris, penitus sustulit Petr. Placentin. *d. quest. 15. num. 212. versic. & quod attinet*, respondendo profus, ut oportuit, & irrefragabiliter, ut sic loquar, quod scilicet illæ duæ quartæ sunt certæ ratione quotæ, ex dispositione legis, & quidē deducendæ de corporibus hereditariis, pertinentque proprie ad ipsum heredem: nimirum, si statim, mortuo testatore, detrahuntur: secus est in detractione crediti heredis, faciendæ ex tot bonis defuncti, quia tunc nulla erunt certa

certa bona, quæ dici possent designata, & data heredi a lege pro suo credito, & ideo tunc ineunda est æstimatione, quando vere dantur & assignantur, & ita suppleo responsioni Petr. Plac. quoad assumptum, & applicationem ab ipso prætermittam.

Non obstat secundum obiectum D. Peregr. *num. 13.* cum quo idem est illud Menoch. *d. cons. 183. num. 37.* & *Surd. decif. 224. num. 10. vers. secundo.* Quia certum est, quod fideicommissarius non grauiatur, si talem recipiat hereditatem, qualē habuisset tempore mortis defuncti, quia interim heres grauiatus hereditatem habeat iudicio testatoris. Nam

In promptu est responsio.

73 Quia fideicommissarios subintrantes in locū heredis, siue antecedentis fideicommissarii bona, (& quæso ad hanc rationem animaduertatur, quoniam ipsa sola iudicio meo cunctas de medio tollit difficultates) in ea æstimatione, in qua tunc reperiuntur, cū eis restituntur, & de hoc nullus dubitat, qui cauillari nolit, & tamen secundum obiectionem aliter statuere oporteret, nempe, quod in restitutione bona in ea æstimatione accipi a fideicommissariis deberent, cuius erant tempore mortis testatoris, & id, quod eam excedit æstimationem, vel apud restituentem remanere in tot bonis, vel ei a fideicommissario in ære excessum illum adæquante rependi, ut verbi gratia, quod res exemplis fiat apertior, bona quæ reliquit, testator tempore mortis suæ, maxime immobilia, de quorum

74 nunc deductione agitur, erant 400. aureorum, successu temporis, pretiis bonorum auctis, adaucta fuerunt ad aureos 500. In eoque augmento reperiuntur tempore restitutionis, intrinseco videlicet (de eo namq; loquimur, non de extrinseco proueniente ex nouis heredis acquisitionibus ex re & fructibus hereditariis factis, hoc enim sine dubio pertinet ad heredem.) Hoc igitur intrinsecum augmentum oportere manere quoquo modo penes heredem, si verū

75 esset, quod in obiecto supponitur, fideicommissarium talem debere recipere hereditatem, quoad æstimationem, qualis erat cum fideicommittens decessit. Hoc autem dictum, quam nouum sit & inauditū, rimentur, qui hanc causam iudicaturi sunt. Certe ab omni iure, ratione & æquitate aperte deuiat: quia sicut, si

76 bona in pretio decreuissent, si nihil imputari posset heredi restituenti, quia satis est illi, quod restituat ex fide, quod penes se habet ex bonis defuncti fideicommissio subiectis, ut hoc propterea decrementum heredi dispendiosum esse non debeat. E diuerso quoq;

77 eiusdem si pretii augmentum ipsius heredis lucro cedere non debet, sed sequetur ultro & in necessariam consequentiam restitutionem etiam pertinere ad fideicommissarium. Ut iccirco insit fallacia, in obiectione circa augmentum, si ut distinguatur inter intrinsecum & extrinsecum: hoc remaneat apud heredem post restitutionem, illud vero transeat necessario cum ipsis bonis, a quibus auelli non magis potest,

78 quam Sydera & Stellæ a Cœlo, idem Peregr. *d. tractat. art. 10.* Ergo si fideicommissarius in ea æstimatione accipit bona, quæ tunc viget, cum restituuntur, consequens est, ut in eadem quoque æstimatione ab herede pro suo credito deducantur, sibiq; imputet, qui prius non deduxerit, cū posset, ut tradit *Sim. de Præ. d. sol. 4. num. 32. §. contraria superius mota.*

79 Ad tertium obiectum Peregr. *num. 1.* si quod in facultate sit heredis, ex rebus hereditariis sibi ipsi soluere suum creditum, eligendo, quam rem velit, tamen

bona fide, ex *l. creditoris arbitrio, ff. de distract. pigno. & Bald. ad d. l. ultima. §. in computatione, C. de iur. deliber.* ubi hoc reuera dicit, respondeo, ut admittam talem electionem: sed hic quaeritur de rei electæ æstimatione, quo tempore ineunda sit, & ideo dico iniuri debere secundum tempus electionis & deductionis, ut ante probaui, sed *d. l. creditoris.* hic pro tali electione allegata, loquitur de re electa vendenda non autem per creditorem pro suo credito retinenda. Baldus autem ad dictum *§. in computatione,* loquitur de herede, qui confecit inuentarium, ut ob id possit eligere.

Quartam porro difficultatem inuectam ab eodem Peregr. *num. 15.* & quæ est prima in ordine apud Menoch. *dicto cons. 183. num. 35.* & *Surd. d. decif. 224. num. 8.* in eo posita, si quod heres, cum creditor est defuncti ex necessitate quadam sibi ipsi soluisse videatur, & lex fingat solutionem quandam breui manus, sibi ipsi per heredem factam ex *d. l. si ei cui, §. 1.* ubi Bartol. hoc præcipue notat, *ff. de emption. & ex aliis auctoritatibus* ibi adductis, remouit prorsus & prostrauit Petr. Placent. *dicta quest. 15. d. num. 212.* & *dicto vers. verumtamen hac conclusio, cum 4. vers. seqq.* in quibus etiam super omnem vim respondet ad auctoritatem illam Bartol. & Castren. *ad leg. sed si damnum, §. 1. alias l. peculium, in princ. ff. de pecul.* Et in specie ad Bartol. dicentem ibi, quod creditor succedendo debitori intelligitur sibi soluisse in omnibus bonis debitoris. Inter ceteras autem responsiones Petri, illa mihi summo pere aridet, & cuique probari debet veritatis studio, quam affert in *vers. secunda ratio,* & per quam etiam occurritur fortiter illi secundæ rationi, *Menochius in d. cons. 183. num. 36.* Ultra quod hanc eandem difficultatem sustuli ego, in antecedente positione, ubi demonstraui, sola successione confundi & exlingui creditum heredis, & ipsam vim habere solutionis, non ex eo, quod hæc, vel illa bona lex heredi pro suo assignauerit certa vel incerta: sed quia hanc fictam solutionem quædam inducit necessaria consequentia, in eo consistens, quod idem sibi ipsi debitor & creditor esse nequeat, ex *dicta l. Uranus, ff. de fideiussorib.* quamuis postea, cum hereditatem fideicommissario restitutus est, deducere dictum suū creditum possit, & etiam tot de bonis retinere, quod sic eo loco solutionis & hanc deductionem supra in hac posteriore positione diximus, nouam esse deductionem & bona nunc primum deduci, non ante, ac proinde etiam nunc primum, & secundum præsens æstimari debere.

Restare adhuc videtur scrupulus ille eximendus per Menoch. iniectus, *dicto cons. 183. num. 36. versicul. tertio confert.* Nunc in hunc modum se habens, quod heres si grauiatus potuisset statim, mortuo testatore, vendere partem illorum bonorum, ut sibi, & ceteris creditoribus satisfaceret ex *l. filiusfamilias, §. Dni, de leg. 7.* Et si vendidisset, certe pretium æstimationis illius temporis tantum consecutus fuisset. Ergo concludit Menoch. retinendo bona illa suo nomine, sub eadem æstimatione retinuisse dicitur.

Verum hoc argumentum (pace tanti viri) dixerim plus coloris habere, quam substantiæ, præcipue in credito dotali, in quo si dum viuit vxor, non fit commutatio de quantitate in speciem, nisi tribus concurrentibus, quorum scite meministi, ex *Soc. Baldo, Nouello cum aliis Hondeda. d. cons. 41. colum. pen. & plurim.* Sed esto, quod potuisset tunc vendere aliqua ex dictis bonis, ob causam prædictam, non tamen

sequitur, quod eadem bona nomine creditoris retinuerit, potius quam nomine heredis, nil obstat. *l. fundo legato, ff. ad l. Falcid. adducta per Peregrin. d. art. 35. nu. 15. vers. sed ultra hac addo*: ubi legatarius ꝑ succedens heredi, rem habet ex legato, non iure successionis: habet enim ex legato, quia certa res pure legata fuit, & illius dominium ad legatariū statim a morte testatoris trālit. *l. a Tizio, in fin. ff. de fur.* Et ideo superueniens ei titulus alium præcedentem non tollit: maxime, quia heres, a quo fundus legatus fuerat, legatarium instituendo heredem, & sic dominum faciendo, non intelligitur, nec potuit eum facere dominum rei ad se non pertinentis, sed iam domini legatarii existentis. Vnde dominus ꝑ semel rei alicuius factus, illius dominium denuo nancisci nō potest, quod adhuc habeat, quia sicuti certū est, quod res aliqua ex diuersis causis deberi nobis potest, ita potest quoq; dominium ꝑ ad nos ex pluribus causis maxime onerosis pertinere, *§. si res aliena. Instit. de leg.*

Denique hanc Menoch. objectionem diluunt & prosterunt funditus duæ illæ rationes Petr. Placent. adductæ, *in d. vers. veruntamen, & seq.* maxime illa

secunda, quod res incerta ꝑ ratione loci, & quotæ possideri non possit, *ex l. 3. §. incerta, ff. de acqu. possess.* quæ ratio etiam hic locum sibi arrogat, non obstante

Constit. ꝑ Mediolani, *tit. de emt. & vendit. §. innotuit.* ubi admittitur trāsitio domini, & possessionis nulla facta expressione loci seu quotæ. Nam constitutio loquitur, ubi est animus, talem rem licet incertā habendi iure domini & possidendi. Ceterum ubi non constat de tali animo, secuserit. At hic non apparet, an heres bona, quæ vendere potuit, incerta & ratione loci & quotæ retinere voluerit animo potius heredis, quam creditoris, & cum de tali animo nō constet, qui cum ꝑ sit facti, *l. pro herede ff. de acquir. hered. non præsumitur l. in bello §. facta, ff. de captiv. & postul. reuer.* Qua de causa nō abrequibusdam magnis auctoribus visa fuit necessaria declaratio talis animi in dote, & aliis deducendis creditis ex bonis hereditariis, eisq; in id retinendis, *ut scriptis proditum est a Socin. Sen. conf. 131. vo. um. 3. Rot. Roman. collectore Casar. Grass. decis. 6. nu. 6. 7. de probat.* Sic etiam in simili casu concludit Fran. a Pont. *conf. 15. num. 12. Alb. conf. 200. volum. 1.*

Nec silendum est, dum ad alia propero, non constare in actis, ut mihi significatum est, quo tempore fuerit facta aditio hereditatis: unde non verificantur verba sententiæ, ibi, secundum æstimationem temporis mortis testatoris & aditionis hereditatis, *argu. l. 4. §. quoties ff. de dam. infect.* Accedit etiam transactio inita de anno 1530. in qua legitur assignatio multorum bonorum, cui non potuisset esse locus, si admissa foret prætenſa solutio imaginaria pro credito dotali, cum hoc creditum absorbuisset totum fideicommissum, iunctis aliis detractionibus siue deductionibus. An vero procedendum est, ad aliud caput Curio minori perniciosum, ꝑ ideoq; corrigendum est hoc ipsum præiudiciū in instantia in integ. restit. Quandoquidem prædicti crediti dotalis accessiones omnes fuerunt adiudicatæ aduersanti contra normā statut.

Ticinens. c. 18. ꝑ c. 121. quod certe fauet mulierib; quæ superuiuiunt, non aut caput illud lucrū coniux, q̄ prædecessit sup̄sente marito, veluti accidit vxori Hier. Curtii Nurui fideicomitentis, quæ virū præuenit in obitu: & idipsum probant verba dictorum statutorū, ibi qualibet mulier post decessum viri sui, &c. & alio

in statuto cautum per hæc verba comperitur: & mortuo viro in matrimonio vxor lucretur, &c. Atque ita, cum illa verba, mortuo viro, ꝑ sint prolata per modum ablatiui absoluti, sane important conditionem; quæ in forma specifica impleri debet, *late Vin. decis. 119. libro primo, & Osasch. decisione 165. cum sequenti.* Vnde vxor præmoriens nihil lucretur, quia ei datum est, sub conditione, si superuixerit, ꝑ & datum sub vna conditione, censetur ademptum sub contraria, *l. quod put. ff. quādi. dies lega. ced. & l. aliquando, ff. de condit. & demonstrat.*

Inseruit huic sensui ratio verisimiliter contemplata per statuentes, ut mulier sentiat hoc ꝑ lucrum, quo facilius nubat, & decentius viuat, *Curt. Sen. conf. 78. Montepic. consilio 109. & D. Menoch. cons. quarto & quinto*, quæ ratio conticescit in casu prædefunctæ vxoris.

Accedit dispositio statuti ꝑ 55. de regimin. potestat. quod vult, statuta Papiæ debere intelligi, prout litera iacet, nullo extrinseco intellectu habito, de quo per *Curt. iun. conf. 5. 6. & 176. & Jas. conf. 205. num. 12. cum seq. volum. 3.*

Circa pinguiorem detractionem quartarum, ob numerum filiorum inhærens constanter aliis meis scriptionib. addo in facto non constare de hoc ꝑ numero filiorum, qui debet probari per allegantem illum, ut pro viribus legitimæ, & trebellianicæ exigat ultra semissem, *Gabr. conf. 108. & 132. lib. 2. Anchar. consilio 112. num. 7.* de quibus ubi constiterit, certum est, legitimam quæ alioqui esset triens, absorbere semissem pro numero liberorum *authent. nouissima, c. de inoffic. testam. §. 1. authent. de trient. & semiss. docte*, (ut semper) coruscans illud vndique Legum nostrarum decus Iacob. Cuiac. *in expositione Constitut. Justinianæ, Nonell. 18.* Egregie quoque Emanuel Costa eminentissimus I. C. *ad c. si pater, parte 2. vers. ab q. deductione, num. 4. de testament. in 6.* ubi exacte sensum d. authent. nouissima (pro more) ruminat: etiam si concurrat cum Trebellianica, prout potest, quando fideicommissum est conditionale, vel in diem: sic attestantibus omnibus fere Canonistis, quorum sententiæ & legistæ innumeri subscripserunt, *per capit. Raynutius, de testament. Bartol. consilio 22. num. 4. Laderch. pleno consilio 26. cum adductis per Becc. conf. 24. Eugen. conf. 11. num. 9. cum seqq. sic Michael (rassus tractat. successionum, part. 1. §. Trebellianica, quest. 4. numero 2. Thesaur. decis. 252. num. 3. & 4.* Vbi notat, deduci vñcias septem cum dimidio ratione legitimæ, & Trebellianicæ, quando legitima suo iure ob numerum filiorū sex vñcias vindicat, *sic Peregr. de fideicom. artic. 3. num. 56.* Quicquid pro mira ingenii felicitate communi aduersans scripserit Anton. Fab. *de erroribus pragmatic. Decada 1. errore 7. & 9.*

In quarum alteram, nimirum legitimam, debent imputari dotes filiarum, saltē quæ non exierant patrimonium defuncti: tametsi respectu dotatarum, & iam nuptarum, varia fuerint opiniones Doctorum, *ut expendit Thesaur. deci. 159. (rass. tract. de success. §. legitima, quest. 7.* Præualuit tamen eorum sententia, qui dixerunt, ꝑ quod ubi dotes sunt præstandæ filiabus, ex statuto, vel reperiuntur in testamento institutæ, faciunt numerum & partem, *Eugen. conf. 34. & sequen. Laderch. plenissime conf. 126. num. 6.* multo magis ubi dos succedit loco legitimæ, *Honded. conf. 63. 125. vol. 1.* prout succedere ꝑ in terminis statuti Papiæ testatur *Boss. de bon. pub. nu. 2.* Postquam ex statuto Ticinen-

si ¶ 95. in ciuilibus fœminæ, in capillis existentes faciunt partem cum masculis, *Capyc. decis. 154. numero 4. cum seq. Vegi. consi. 17. n. 3. Boer. decis. 104. n. 10. 11. Cepha. consi. 245. vol. 2.*

Et ex his arbitror satisfactis omnibus dubiis, & simul probatas abunde supradictas ambas meas positiones, fideicommissarii commodum respicientes, ad declinandam dotis crediti certe non proprii heredis grauari, deductionem in corporibus faciendam, & maxime æstimandis, secundum tempus mortis fideicommittentis. In reliquis suppleat D. meus iudex pro sua prudentia, & integritate, considerando præcipue, quod hic agitur de fideicommissio, ¶ restituendo descendenti masculis testatoris pro conseruatione illorum, in nobilissima familia, & ideo fauorabili, *Mascard. de probation. conclusi. 774. & Peregr. de fideicommiss. articul. 1. ultra deducta per Marzar. & Petram. eod. tract. de fideicommiss.* Et ideo benigna interpretatione adiuuando, non autem admittendo hunc extraneum casum, & sensum tendentem ad totalem euerfionem fideicommissi, maxime stantibus aliis deductionibus. Et ita sentio excepto semper meliore iudicio.

DISTINCTIO XXXVIII.

ARGUMENTVM.

¶ Feudatarius sciens feudum, ad se pertinere, nec postulans intra annum, & diem inuestituram renouatiam, potest feudo priuari, ignorans nequaquã, aut similis ignoranti, veluti minor, absens, & huiusmodi.

SUMMARIA.

- 1 Inuestitura non petita per Vasallum intra annum, & diem est causa priuationis feudi, si sciens fuit feudatarius, non si ignorans.
- 2 Tempus anni, & diei ad petendam inuestituram est utile, unde non currit, nisi scienti.
- 3 Tempus legale ad petendam inuestituram, non potest minui.
- 4 Priuationis sententia requiritur.
- 5 Inuestitura est petenda per emphyteutam, sub pœna priuationis.
- Ignorans in omni alienatione prohibita, a lege, vel ab homine preseruat immunitas a pœna, cum sit extra omnem culpam.
- Habens causam ab emphyteuta, & ignorans subesse ius emphyteuticum, potest se tueri, ope restitutionis in integrum, ingruente caducitatis periculo.
- 6 Vno ex pluribus vasallis non petente inuestituram ponitur in discrimen ius, aliorum confœdatorum.
- 7 Vasallus dum patitur controuersiam super feudo, non tenetur petere inuestituram.
- 8 Vasallus quomodo probetur, remissive.
- 9 Vasallus purgat moram, & quando.
- 10 Vasallus petens inuestituram existimatur offerre iuramentum fidelitatis.
- 11 Dominus recipiens seruitium, vel obedientiam a vasallo, post priuationem declaratam ob defectum inuestitura, censetur remittere caducitatem.
- 12 Inuestitura oportune non petita feudum debetur proximioribus Agnatis, si est antiquum vel familiarare.
- 13 Ignorantia auctoris non potest allegari, per successorum singularem.
- 41 L. Amicus, ff. de Minoribus, iterum expenditur.

Ex Fab. de error. Pragmaticorum decade. 25. Errore 5. 6. & 9.

15 *Curt. Sen. & Socin. Jun. refellitur opinio ab Eugen. Maluas. Thesaur. Vinio, & Mar. Anguissola, atque Caldas.*

¶ Quod Vasallus, id est, feudatarius priuetur feudo, ob non petitam inuestituram, intra annum & diem post obitum Domini, ¶ vel post mortem patris tradit *Franc. decis. 425. par. 2. copiose Chassin. supra consuetud. Burg. Tit. Des siedz. Rubr. 3. §. 1. Gloss. 13. siue sit nouum, siue sit antiquum. præclare Gilken. tract. de præscript. par. 3. cap. 13. num. 81. cum 2. seq.* Intelligendum est, si fuit sciens mortis, & sit maior, alias ob ignorantiam præsumtam quoque seu ab minoritatem excusatur, c. 1. quæ fuit prima causa benef. admitt. *Clar. in §. feudum, q. 49. Grammatic. decis. 52. Rol. a Vall. consil. 40. vol. 3. Thesaur. decis. 227. nu. 3. ante eos Bald. consi. 78. nu. 24. vol. 6. cum citatis per Corbul. tract. de iur. emphyt. tit. ult. limitat. 20.* Quandoquidem ¶ prædictum tempus sit utile, proinde non afficit, nisi a die scientiæ, *Gloss. in cap. 2. Vbi Affluet. quo temp. Miles. & Alex. consi. 14. nu. 5. vol. 2. Honded. consi. 80. n. 4. cum seqq. vol. 2. & noue Intrigliol. tract. de feud. q. 51. n. 177. & seqq. multis, neque potest ¶ tale tempus minui per dominum, Rol. consi. 18. vol. 1. neque priuatio fit ipso iure, ¶ sed requiritur sententia priuationis, Rol. a Vall. consi. 18. vol. 1. Menoch. consil. 503. n. 10. vol. 6. Guid. Pap. singul. 982.* Sic in ¶ emphyteuta non accipiente inuestituram, sub prætextu ignorantie iustæ, *Bursat. consi. 143. vol. 2. Rim. Jun. consi. 599. vol. 2. cum pluribus aggestis per Corbul. tract. allegato titulo, de caus. priuat. ob non petitam inuestituram, nu. 8.* Vbi qualitas scientiæ debet probari a Domino, sicuti allegari. *In tit. autem ultimo limitat. 20. explicat modum probandæ scientiæ emphyteutæ.* Ignorans namque in omni alienatione, vel a lege, vel ab homine prohibita, non debet perferre pœnam, quia non dicitur contrahere. *Bimius qui alios adducit, consi. 101. n. 44. cum seqq. Junct. consi. 135. n. 3. & consi. 200. n. 16. vol. 2.* Vnde scribit in hac ipsa materia feudali Cuiacius, *de feud. lib. 4. tit. 5. 1. quod Vasallus ignorans, est extra omnem culpam.* Quin amplius habens causam ab emphyteuta, cuius ius periclitatur ob non solutionem liuelorum, vel ob nõ susceptam inuestituram, adiuuandus est beneficio restitutionis in integrum, ex clausula generali, si ignorabat subesse ius emphyteuticum. *Alex. consi. 45. n. 3. & 4. vol. 5. Corbul. de iur. emphyt. tit. ult. limit. 20. n. 7. Plot. consil. 48. n. 8. & Bim. consi. 128. nu. 7. vol. 2. ¶ Ampliatur vsque adeo verum esse prædictum, pronuntiatum, vt si sint plures vasalli in solidum inuestiti, vnusque scienter non petierit inuestituram, omnes alii cadant, etiã ignorantes ratione indiuiduitatis, nisi consuetudine aliud sit cautum, vel nisi alii impetrauerint restitutionem in integrum, Gilken. tract. de præscript. par. 3. cap. 12. n. 43. cum seq. Clar. ad §. feudum, quest. 53.* Declaratur ¶ aliter obtinere in eo, qui patitur controuersiam a domino, super feudo, qui interea non tenetur petere inuestituram. *Surd. decis. 6. nu. 4.* Veluti ¶ quando reuocatur in dubium ius vasallagii, quod multimode probatur, *Teste Mascardo de prob. vo. conclusi. 1397.* Potest ¶ quoque mora purgari, si antequã vocetur feudatarius in iudicio, offerat se paratum facere, & præstare, q̃ tenetur. *Dec. consi. 130. Guid. Pap. decis. 166. cum seq.* Vbi extendit, etiam si non offeratur iuramentum fidelitatis, ¶ quia petens inuestituram satis intelligitur offerre fidelitatem. ¶ Quod

si dominus recipiat seruitium, a Vassallo priuato, ob defectum inuestiture, reintegratur primitium ius.
 12 Boer. decis. 311. numero 22. Si quoque extant agnati proximiores, feudum eam ob causam non aperitur domino. Menoch. consi. 304. vol. 4. Nec conticendum est, quod tertius possessor habens causam ab emphyteuta, qui non acceperit inuestituram, non potest allegare hanc ignorantiam sui auctoris, sed ei denuntiandum est, ut veniat iuraturus, si posset. circa ignorantiam probationem, & petitionem restitutionis in integrum, vel ob minoritatem, vel ex clausula generali, ut notanter canit Laderch. omnino videndus consil. 10. numero 2. & seq. Neque huc pertinet dispositio, & Amilius, ff. de minoribus. Quia non vetat restitui minorum em ad conseruandum ius etiam quaesitum, ex pacto inito cum defuncto, ut acutissimus Faber de error. & pragmatic. decad. 25. errore 5. 6. & 9. & contra Curt. Sen. & Soc. Iun. tuetur optime. Eugen. cons. 95. Malua. con. 18. Theaur. decis. 103. Vinus decis. 501. lib. 3. Marius Anguissol. pleno consi. 212. & Caldas. ad l. si curatorem, versic. sua facilitate, n. 92. C. de in integr. restitui.

DISTINCTIO XXXIX.

ARGUMENTVM.

Debitorem etiam de fuga suspicionem mouentem, quando creditor de propria vel conductis domibus, carceribus mancipandum per iudicis familiam non possit extrahere, ubi excutitur circa scientiam & ignorantiam, quid possit superinde creditorem iuuare, vel id minus.

SUMMARIA

- 1 Debitor etiam suspectus pro priuato debito, de domo propria vel conducta extrahi potest, ut mancipetur carceribus, contra Ias. & cur. cum num. 2.
- 3 Debitor de domo aliena, vel qui casu reperiatur alioqui habitantem propria domus, quando capi possit, & num. 4.
- 5 Constitutiones Novae domini Mediolanen. sub. tit. de execut. & famul. iudic. §. has tamen executiones personales, examinat Auctor, & utrum comprehendatur domus, quaeque ad habitandum deputata, & n. 6.
- 7 Domus qua dicatur.
- 8 Statuta uia debemus interpretari, ut nulla sit syllaba otiosa, sed ut aliquid vel addant, vel detrahant iuri commune.
- 9 Intellectus ad constit. Caesar. in quibus agitur, debitorem detineri, vel arrestari non posse in domibus iurisperitorum, vel causidicorum, & n. 11.
- 10 Distinctione remouetur contrarietas quaeque.
- 12 Debitoris priuilegium, ut non possit extrahi de sua domo, ve de domo iurisperito um, & causidicorum, num extendatur ad portas, vel porticus, & n. 13. & de quo debitore intelligatur. nm. 14.
- 15 Creditor sciat suspensionem debitoris, vel scire possit, vel ignoret plurimum refert, excipiuntur quidam infrugiferi, & erronei homines, & n. 16.
- 17 Statutum Papiense 41. sub rubric. quod aliquis pro debito priuato non possit capi in domo, in qua, & c. declaratur.

Etiam vigente suspicionem debitoris captura non potest pro debito, & priuato fieri in domo debitoris, vel propria, vel conducta, quicquid scriptitauerit Ias. in l. plerique, ff. de in ius vocand. & in leg. Vinus, ff. si

cert. petat. Cum ratio tutelae ac refugii, & ob quam nequit prehendi debitor, etiam suspecto debitori conueniat, ut praclare ostendit Laderch. consi. 148. colum. 1. Quod priuilegium non extenditur ad receptum in domo aliena, & vel casualiter, vel ad habendum colloquium cum domino ibidem habitante, Dec. & Cagnol. in l. nemo. de domo. ff. de reg. iur. quam legem, & illius propositionem mirifice exornat Gab. suis communibus tit. de criminalibus. conclus. 10. & Prosper. Farinac. tract. crim. part. 1. quest. 27. num. 91. & seq. Nisi ex aliquo statuto, & aut constitutione aliter cautum deprehendatur, & quod facit ad intellectionem Nouar. constit. tit. de execut. & famul. iudic. §. has tamen executiones personales. Dum ibi generaliter in numero plurali, absque adiectione pronominis, sua, vetantur executiones personales in domibus. Et tamen ius commune loquitur stricte, & limitate dicendo, nemo de domo sua inuitus potest extrahi, ut ad carceres ducatur. Ergo complectitur & omne domum deputatam principaliter ad habitandum, sic in puncto Castrensi. consi. 211. volum. 1. Postquam domus & dicitur, quicquid constat ex tecto, parietibus, & fundamento causa inhabitandi, Bart. ad l. 1. §. deinde, ff. de cloac. Sic enim interpretantur statuta, ne aliqua syllaba sit otiosa, & ut aliquid addant iuri communi, ut operentur etiam contra ius commune, Bart. in l. 4. §. aut Praetor, num. 15. ff. de damn. inf. Bertaz. consi. 101. num. 8. vol. 1. crim. insigniter Crau. consi. 105. num. 7. & consi. 201. numero 13. Nec obstat, quod Caesaris constitutiones, in tit. de prohib. & conces. execut. per onalibus, §. ut inducta sit quies, excipiant a facultate detinendi debitores domos iurisperitorum, & causidicorum, proinde ad euitandum repugnantia, vel subitam correctionem illa verba (nec in domibus) debent intelligi de omnibus iurisperitorum, & causidicorum, non generaliter de omnibus domibus alienis, quoniam per distinctionem & commodum tollitur praesupposita, contrarietas, ad tradita per Dec. in l. pacta nouissima, n. 5. C. de pact. & Rm. iun. cons. 402. num. 11. volum. 4. scilicet, ut decis. d. §. ut inducta sit quies, procedat ad fauorem litigatorum, cum mixto fauore eorum, & qui patrocini eorum habent, ut etiam ad portas domus, vel ad porticus extendatur illud priuilegium. & Esto, quod probabiliter dubitetur, an veniant domus appellatione, ut ex Ias. & aliis ad d. l. plerique not. Bart. consi. 107. lib. 2. cum aggestis per Gabr. suis communibus, tit. de criminal. d. conclus. 10. & Quo fauore cessante, est quidem debitor tutus in domo aliena repertus, sed non in portis, porticibusque, quo pacto cessat contrarietas. Id duntaxat est obseruandum in debitore suspecto, & quaecunque disposita sunt in odium & debitoris suspecti, ut cernere est apud Paris. cons. 99. & 161. vol. 3. Cephal. cons. 439. num. 58. cum sequen. Surd. consil. 68. vol. 1. & Castr. consi. 437. cum seq. vol. 1. ac decis. Perusin. 41. par. prima. habent locum, si creditor ignorauerit suspensionem, si scit, vel potuit scire, inuestigando illius conditionem, late Alex. cons. 19. volum. 3. Bec. cons. 154. & 179. ac Borel. de captura nullitate loquens cons. 15. Excipiuntur laniones, & eiusmodi perniciosum hominum genus, & contra quos conceditur citatio realis, etiam quod creditores ab initio sciuerint eos non esse soluendo, decis. Perusin. 41. numero 10. par. prima. Quae praeterea valde & conferunt ad intellectionem statuti nostri Papiensis 41. sub Rub. quod aliquis pro debito priuato non possit capi in domo, in qua inhabitat cum familia, & sicut excedit ius

Ius commune respectu portę aut porticus, aut sub-
grundii, ita quod exceditur, a nouis constitutionibus
d. loco. §. has tamen executiones personales, scilicet vt nec
in domo aliena, quis possit capi, quemadmodum o-
stensum fuit.

DISTINCTIO XXXX.

ARGUMENTVM.

¶ Si plures vnum adgrediantur, eumque multis vul-
neribus confodiant, nec sciri possit, quis eorum
mortale defuncto vulnus intulerit, pœna veni-
unt omnes extraordinaria pecuniaria plecten-
di. Ad si deliberato omnes animo fuerint, &
homicidium admiserint, mortis proculdubio
rei sunt, etiam si ignoretur occisor.

SUMMARIA.

- 1 Si plures aliquem adorti, eum multis vulneribus idē,
humum mortuum prostrarint, nec sciri possit, quis eo-
rum defuncto lethale vulnus intulerit, omnes pœna
extraordinaria pecuniaria mulctantur. Et quid
hodie in praxi obseruetur, in tali casu nume-
ro 5.
- 2 Et quid si sciri possit, quis occisum lethaliter vulnera-
rit, quomodo & is, & ceteri puniantur.
- 3 Assistentia accidentalis, in crimine perpetrato, non
venit punienda.
- 4 Iuramentum carceratis super fortuito accessu in
caussa homicidii an iuret, remiss.
- 6 Homicidium ex vnico tantum vulnere inter plures
animo deliberato commissum, reddit omnes pœna
mortis dignos, licet non constet, quisnam mortuum
vulnerarit.
- 7 Fures plures, qui rem aliquam (etiam non separabi-
lem) surripuerint, tenentur pro illa omnes in soli-
dum.
- 1 Si vulneratus † a pluribus lethaliter, & multis pla-
gis cęsus obierit, sed ignoretur auctor vulneris
mortalis, omnes tenentur pœna extraordinaria pe-
cuniaria, quod voluit Alex. de communi consi. 15. nu. 4.
vol. 1. Paris. consi. 148. numero 2. & seq. vol. 4. quos
refert excell. Turret. consi. 12. num. 28. vol. 2. Sed † si
sciatur pro certo is, qui intulit vulnus mortale, is te-
netur de occiso, alii vero de auxilio cooperatiuo, nisi
assistentia sit accidentalis. † Anan. consi. 59. Et vbi assi-
stentia est causalis, scilicet cum non procedit delibe-
ratio nec tractatus, cessat pœna alio non probato per
fiscum, præstato præcipue iuramento carcerati † su-
per casuali accessu, vt alias dixi, interim videantur di-
ligenter deducta per Turret. d. consi. 12. num. 29. cum
seqq. Veruntamen seruatur in praxi, vt in casu igno-
rati auctoris omnes delinquentes subeant pœnam
extraordinariam † etiam corporalem præcipue ban-
num, vel aliter, arbitrio superioris: Bart. in l. si in rixa,
ff. de adulter. & ex Menoch. Gail. & aliis tradit Thesaur.
decis. 31. colum. 3. Vbi etiam attestatur non esse receptā
Alexandri traditionem, alia porro res est, cum ho-
micidium sit a pluribus † commissum, animo deli-
berato cum vnico vulnere, tunc etiam data ignoran-
tia vulnerantis omnes pœnam mortis sustinere
coguntur, Clar. Plac. Gomez. Grilland. & Grammatic.
relati ab eodem Thesaur. d. decis. 31. Ad † hæc, furtum
si fuerit factum a pluribus, etiam de re, quæ non po-
test separari, omnes tenentur in solidum, l. ita vulne-
ratus. §. idque est cōsequens, ff. ad l. Aquil. l. 1. §. fin. ff. de his

qui deiec. vel effud. cum adductis per Thesaur. decis. 254.
per tot.

DISTINCTIO XLI.

ARGUMENTVM.

¶ L. 2. C. de rescindend. vendit. multifariam limitata,
limitatur etiam, vt remedium rescissorium ex
ea non habeat locum, si testator forte, rem ali-
quam vili pretio vendi iusserit, cuius valorem
sciuerit: secus tamen esset, si ignorauerit, aut
errauerit, & de errore liqueat. Et interim alia
scitu dignissima huc reuocantur.

SUMMARIA.

- 1 Materia l. 2. C. de rescind. vendit.
 - 2 Laudemia soluta, an & quomodo repeti possint.
 - 3 Rescissorium remedium an habeat locum non obsta-
te iuramento ex varia Doctorum doctrina exami-
natur, & declaratur.
 - 4 De vi Clausula (& quod plus est, donauit) remiss.
 - 5 Testator qui iussit vendi, vili pretio, præsumitur vo-
luisse donare emtori hyperocham, ideoque cessat tunc
remedium d. leg. 2. C. de rescind. vendit. si tamen is
sciuerit valorem rei: secus si ignorauerit, & de hoc
constet, tunc enim remedium rescissorium locum
habet.
 - 6 Ignorantia hæc quomodo probanda.
 - 7 Ignorantia veri, & insti valoris in eo præsumitur, qui
ultra dimidiam sit lesus.
 - 8 Venditio iussu testatoris facta, nō dicitur inter viros,
ideoque forma in alienationibus bonorum præscri-
pta formam non requirit, nec pro ea debet gabella
solui.
 - 9 An tempus testamenti, vel mortis testatoris, vel
contractus ex præordinatione eiusdem attentatur,
vt habeatur rat. o. & cōsideratio pretii eius rei, quæ
fuerit alienata, remiss.
 - 10 Prædium emens, ab eo qui multo sit ære alieno grauatus,
quique cauere nō possit in casum emictionis, in quo
releuetur.
 - 11 In remedio l. 2. circumstantia, & loci præstationi assi-
gnati, & alia considerentur, remiss.
 - 12 Quid si multiplex locus fuerit expressus.
 - 13 In re alienata habenda est ratio oneris, quod illa singu-
lis annis sustinet, & quæ exemplo declaratur.
 - 14 Nyda proprietatis, & emphyteusis perpetua, an equali-
ter æstimentur.
 - 15 Pactum retrovendendi, quam partem diminuat con-
tra Antonium Fabrum.
 - 16 Æstimatio bonorum, venditorum non debet augeri
ex pacto, quod venditor teneatur liberare bona ab
omnibus oneribus, & effectum rescissionis contra-
ctus, ex causa lesionis, quoniam emtor potest renun-
tiare tæ pacto.
 - 17 Emor an possit omnibus pactis renuntiare, quæ in in-
strumento, vel contractu inserta sunt ad sui fauorē,
& quando.
 - 18 Qui actionem habet, an rem ipsam habere dici possit,
ex potita iuris regula.
 - 19 Res secunda in præsentem statum debet indicari.
 - 20 Cap. vii. Nouar. consi. Mediolan. de iur. & prinil.
si c. in materia fortaliti, quod prohibeatur transire
extra propriam agnationem declaratur, remiss. vt
fortalitiū iam diritum non comprehendat, licet a-
liqua superesset restaurationis spes.
- Inter cōplures limit. quæ apposit. pertinet, ad l. 2. C. de
rescind. v. d. Vbi venditio cōtinēs lesionē ultra dimidiā

iusti pretii potest rescindi data optione emptori, vel supplendi iustum pretium, vel restituendi rem emptam venditori, *Gabr. suis communibus, tit. de emt. & vend. conclus. 1. num. 2.* Quo casu etiam laudemia soluta repetuntur, *Franc. Marc. decis. 606. part. 1.* Dummodo sit declaratum in remedio rescissorio cum causae cognitione, vel vocato domino directi. Et tunc d. 3. remedium rescissorium habet locum etiam non obstante iuramento, *ut defendit Maluas. conf. 79. nume. 43.* cuius contrarium sustinet de magis communi attestans *Osasch. decis. 41. nu. 8. & Thesaur. decis. 165.* quae tamen communior opinio non procedit:

Quando lesio esset ultra dimidiam admodum notabiliter, & in magno excessu, *Seraphin. de privileg. iur. privileg. 45. nume. 5.* Declarando ut per eundem *Gab. d. conclus. 1. num. 78. cum seqq. & D. Menoch. de arb. ind. casu 144.* Vbi edisserit de vi illius clausula (Et quod plus est et donavit) distinguendo inter scientem, & ignorantem, si praedictum est enorme. Florescit ea declaratio, quae indiget nostrae distinctionis ope. Nimirum non habet locum, quando testator iussit vendi pro certo pretio, et ex quo facit actum liberalitatis, unde praesumitur illud plus noluisse donare, *l. si fideiussor. §. meminisse. ubi Goffred. Alex. Aretin. & Ias. ff. de leg. 1. Gab. d. conclus. 1. n. 67.* Per consequens cessat in donatione remedium. *d. l. 2. Berret. conf. 54.* dummodo testator sciuerit valorem rei: Quod si Testator ignorasset & constaret expresse eum errasse, in valore rei, adhuc competere beneficium rescissorium scribit *Franc. decis. 225. num. 2. par. 1. ubi refert Cuman. & Lancellos. Dec. in d. §. meminisse.* ita declarantes: Quo praeterea in casu et probanda est ignorantia, aliter quam per lesionem inde consurgente, *iuxta modum traditum, a Glo. in l. quisquis. C. de rescind. vend.* Vbi eo ipso, quod quis laeditur ultra dimidiam, arguitur et ignorantia veri & iusti valoris rei alienatae, atque ita concludit *Franch. d. loco, in fin.* Obiter notandum est, quod venditio facta iussu et testatoris non dicitur inter vivos, nec idcirco requirit formae obseruantiam praescriptae in alienationibus bonorum, neque de ea soluenda est Gabella, *Caroc. decis. 71. n. 9.* Vbi paulo ante examinatur, quodnam tempus circa iustitiam pretii attendatur, an testamenti, et vel mortis, vel contractus subsequenti ex praedestinatione testatoris: eo relicto ingeniosum lectorem. Interim retinendum est, quod scriptum reliquit *Ias. ad l. 1. §. si heres, num. 13. ff. ad Trebell.*

10 Quod si quis emerit praedium ab et implicito & inuoluto multis debitis, qui non potest reddere cautum emptorem in casu euictionis, in hoc releuetur, ut res sit aestimanda multo minoris pretii. Sic praeterea locus et praestationi assignatus attenditur in remedio *d. l. 2.* nec non aliae circumstantiae considerantur, quarum doctissime meminit *Koll. exercitat. legali per tot.* Quando vero multiplex locus est expressus, petitor habet optionem, ubi petat, reus vero ubi soluat ante petitionem, id est, ante litis contestationem, *l. 3. ff. de eo, quod cert. loco. praclare Jo. Zanger. tract. de except. part. 2. cap. 1. n. 60. ubi citat Cast. Rip. & alios.*

13 Est insuper habenda ratio oneris, et quod sustinet singulo quoque anno res alienata, quoniam si est sub emphyteusi, aut liuello, detrahatur de vera aestimatione tertia pars. Ita sane *Rip. ad leg. naturaliter. §. nihil commune, num. 9. ff. de acquir. possess. Cagnol. ad l. 2. num. 243. cum seqq. Ibi que Pinell. cap. ultimo, num. 23. C. de rescind. vend. Borgnin. decis. 36. nu. 5. par. 1. & melius Nicol. Moron. tract. de treug. & pac. quast. 95.* Vbi ait ita

seruari in praxi. Aliter et tamen aestimari nudam proprietatem, & emphyteusim perpetuam tradit *Bald. consil. 103. lib. 1. Berret. conf. 114.* Pactum quoque et retrouendendi diminuit ex communiori tertiam partem, *teste Fab. Turret. conf. 80. num. 61. vol. 2.* Quicquid scripserit *Anton. Fab. de error. pragmatic. deced. 9. errore 10.* Aliud tamen est in pacto, quod venditor teneatur liberare bona ab omnibus oneribus. et Nam aestimatio bonorum venditorum non debet augeri, ex huiusmodi pacto ad effectum rescissionis contractus ex causa lesionis, cum emptor possit renuntiare huic pacto, et sicuti dicitur de omnibus pactis insertis in contractu, vel positus in instrumento ad fauorem emptoris, aut locatoris, vel conductoris, aut venditoris. *Surd. consil. 98. num. 3. cum seqq. col. 1. Bolognin. consil. 28. & Dec. conf. 12.* dummodo remedium rescissorium sit intentatum ante executionem, memorati pacti deliberandis bonis a censu, vel ab aliquo alio onere: alioqui post executionem seu implementum cessat ratio illa, nimirum posse emptorem illi pacto renuntiare, *inter terminis Rot. Rom. decis. 581. par. 1. in nouissimis.* Vbi occurrit regulae illi, qui actionem habet, videtur rem ipsam et habere, *l. qui actionem. ff. de reg. iur.* Nam res debet et iudicari secundum praesentem statum, *cap. ferrum 50. distinct. in praclaro casu respond. Alb. consil. 640. numero 3. vol. 4. ubi et declarat cap. ult. nouarum constitut. Mediolani. de iur. & privileg. fisci, in materia fortalitia, quod prohibetur transire extra propriam agnationem, ut non comprehendat fortalitium iam dirutum, licet subsit spes restorationis.*

DISTINCTIO XLII.

ARGUMENTVM.

1 Officialis magistratum exercentis gesta, post aduentum successoris, aut Syndicatoris, irrita redduntur, si is aduentum alterutrius eorum scire potuerit, secus si ignorarit.

SUMMARIA

- 1 Officialis magistratum gerens, adueniente legitimo illius successore, aut Syndicatore, non potest illum, a die scientiae alterutrius, aduentum exercere.
- 2 Sententia per delegatum lata, post auocationem causae a superiore factam, quam is ignorauit, adhuc est valida, etiamsi eam ultimo die intulerit. Non enim n. seruatur dispositio. §. illud. versic. deponet. Auth. de Administratoribus.
- 3 Aliud est in delegato, iudicante ultimo die officii, aliud in arbitro.
- 4 Praetoris iuridictio, adueniente eius Syndicatore, possessione etiam non adeptae, illico expirat.
- 5 Tempus Syndicatus quod sit.
- 6 Officiales, de quibus Syndicorum censuram subeant.

Gesta per officialem et exercentem in aliqua Ciuitate, vel oppido magistratum post aduentum successoris, imo etiam Syndicatoris, sunt irrita, si is sciuit aduentum successoris, non si probabiliter ignorauit, *l. si forte. ff. de offic. praesid. Dec. consil. 295. num. 5.* Vbi idem statuit in sententia lata per et delegatum post auocationem causae factam per superiorem, quam delegatus ignorabat, concludens eam sententiam esse validam. Ampliatur, etiam si sint gesta in ultimo die officii, *Bart. in l. eum, qui. in fin. ff. de iurisd. om. iud. per l. meminisse. ff. de offic. proconsul.* Vnde non seruatur, quod disponitur

in §. Illud. vers. deponet. *Auth. de Administratoribus*
 3 *ibi* (ante duos solum dies) Aliud in delegato, † quoad
 iudicandum ultimo die officii, & in arbitro esse, no-
 4 *tat Addit. ad Bart. in d. l. cum qui.* † Ceterum repente
 expirat iurisdicção prætoris per aduentum Syndica-
 toris, etiam possessione non adeptæ, *l. nemo. C. ut omnes*
 5 *ind. tam civi. & c.* Vbi Ias. ait, quod tempus Syndicatus,
 appellatur † tempus digestionis officii, quicquid sit
 in solo aduentu successoris in officio, vbi non tracta-
 tur de Syndicatu. *Guid. Pap. decis. 501. & Caroc. decis.*
 72. num. 13. Praxis tamen eo tendit, vt officiales syn-
 6 dicentur, † duntaxat de furtis, illicitis extorsionibus,
 & de Barattaria, scilicet, quando Iudex corrumpitur pec-
 unia, vel per sordes adproferendam sententiam,
Teste Iul. Clar. §. fin. q. 73. num. 3. Bertaz. consi. 81. vol. 1.
crim. Ampliss. Carpan. ad statut. Mediol. par. 2. cap. 40.
cum seq.

DISTINCTIO XLIII.

ARGUMENTVM.

§ Diutinae præstationes vniformes annue, eadem-
 que multis annis iteratæ, an præstanti ita præiudicent,
 vt eum in futurum, ad soluendum pa-
 riter obstringant, distinguendo inter soluen-
 tem scienter, & eum qui minus caute, & impru-
 denter nesciens, soluerit, decidit auctor.

SUMMARIA.

- 1 Diutinae præstationes vniformes annue, eademque
 geminatae an faciant, vt præsumatur, & solutum
 fuisse antea debitum, & in posterum quoque deberi,
 ideoque etiam in eadem solutione perseverandū,
 questionem controuersam a plerisque I. C. in dubiū
 renocat auctor, & Ampl. & restringit multifariam
 remiss. n. 6. & 16.
- 2 Materiali si certis annis. C. de pact. aperitur primū,
 tum eadem l. conciliatur cum l. cum de in rem ver-
 so. ff. de usur. remiss.
- 3 Soluens ignoranter aut imprudenter, non obligat se
 ad persistendum in futurum, in eadem eiusdem rei
 quam soluit solutione, quod exemplis ad maiorem
 euentiam declaratur.
- 4 Succedens in ius alterius, & perseverans in solutione
 aliqua, a prædecessore suo facta, ex aliquo pietatis
 zelo, & credens illam causam habuisse, eamque ius-
 tam, & obligatoriam solutum soluendi, vtrum sibi
 in posterum præiudicari.
- 5 Et quid in rustico minus sagaci, imprudenter rem non
 debitam solvente.
- 7 Præstatio census, aut emphyteusis a scienti non de-
 beri, ita præstanti præiudicat, vt eade si in futurum
 obligatoria fuerit, & in futurum peti possit ex do-
 ctrina Vasquii.
- 8 Assertio propria nemini licet contravenire.
- 9 Erronea confessio in civilibus est retractabilis, vt &
 in criminalibus, si de errore constiterit.
- 10 Error quomodo possit probabilis reddi, & excusari,
 & num. 15.
- 11 In heresis criminæ erronea confessio, renocari permissa
 est, vt nuperrimè fuit in Sancto Inquisitionis officio
 Papie decisum.
- 12 Xanti Ripe Inquisitoris Papie laus.
- 13 Egidii Pusterle Inquisitoris Papie laus.
- 14 Auctor sacri antea Inquisitionis officii Consiliarius,
 eiusdem nuper auditor deligitur.
- 16 Præstatio quantumvis longæ, Ecclesie, & tertio non
 potest præiudicium asserre, declarat. tamen, remiss.

licet ab hac doctrina recesserit Menoch.

17 Per assignationem æquivalentis prædii, liberatio an-
 nue quantitatis, potest a debitore impetrari.

18 In præstationibus cessatio 30. annorum an sufficiat.

Q Væstionis est arduæ, an diutinæ † præstationes
 vniformes annue, eademque geminatae faci-
 ciant præsumi, non tantum debitum fuisse in præ-
 teritum, verum etiam in futurum deberi tantun-
 dem, ita vt sit pergendum de cetero in solutionibus.
 Postquam non desunt vtrunque auctoritates cum
 subtilissimis rationibus, quarum præclarissimam mē-
 tionem facit acutissimus Vasquius, lib. 2. controuerf.
 Ill. cap. 83. cuius materiæ domicilium † existimatur
 collocatum, in l. si certis annis. C. de pact. quam perspi-
 caciissimus Duaren. tit. de usur. & fruct. c. 2. scite con-
 ciliat, cum l. cum de in rem verso. ff. de usur. At cardo
 huius negotii consistit in soluente diu, & vniformi-
 ter, qui causam sciat, ob quam præstationes annua-
 tim absoluerit, & explicauerit, contra quam præterea
 causam non pugnet iuris præsumtio aliqua. At si
 ex † ignorantia id contigerit, seu ex quadam inad-
 uertentia, cessat saltem obligatio in futurum veluti
 posset poni exemplum, in successore in ius alterius,
 qui post † detectam solutionem, pro duobus tantum
 annis factam a prædecessore suo forte ex gratia, vel
 ex quadam deuotione perseverasset diutius credens
 causam subesse, & eam iustam, ac obligatoriam, si-
 mile est in rustico † non quadrato (vt appellant)
 neque sagaci, in quo præsumitur, vel simplicitas que-
 5 dam, aut grassetas, sic colligitur ex Alex. consi. 124. col.
 1. & seq. vol. 4. Rip. in cap. cum ecclesia, num. 42. de caus.
 poss. & propriet. idem de iur. emphyt. Respons. 30. part. 2.
 in nouiss. Bero. questio. 14. Magon. Rot. Flor. decis. 2. &
 Gamma decis. 276. & seq. Multo plura hac in re expo-
 6 suit D. Menoch. tract. de præsumt. lib. 3. præsumt. 131. nu.
 59. usque ad fin. Ex cuius locupletissima officina, quis-
 que, nisi sit omnino vacui capitis, potest seligere exte-
 7 siones, † & declarationes per multas, imo in hoc ca-
 8 su scientiæ causæ, † quæ sit expressa, sustinet præcita-
 to in loco Vasquius, num. 8. sufficere vnicam præsta-
 tionem, vt etiam in futurum peti possit, si in futurum
 tempus est obligatoria, veluti census, aut emphyteu-
 sis, cū propriæ assertioni, & confessioni liceat nemini
 aduersari, † vulg. l. generaliter. C. de non numer. pecun.
 Nil fortassis adiuuante erroris perfugio, qui alias si-
 8 nit propriam confessionem † retractare, tam in ciui-
 9 libus, l. i. vbi Ias. C. de error. Calcul. & Alb. consi. 332. vo-
 lum. 2. quam in criminalibus, prius tamen docto de
 errore, † veluti quando constat rem aliter se habere,
 vel alia patent præsumptiones, seu verisimilitudines
 10 contrariæ, Iul. Clar. ad §. fin. quest. 55. vers. potest etiam,
 etiam in crimine † hæreseos permissa est huiusmodi
 11 reuocatio confessionis propriæ sub prætextu erroris,
 vt patet ex Trinis. decis. Veneta 31. num. 4. & seq. part. 2.
 & Royas tractat. de heret. part. 2. assert. 25. Nec sunt
 multi dies, quibus re bene discussa, ita fuit definitū
 in sancto officio Inquisitionis Papie, me licet omni-
 um minimo inter eiusdē SS. officii supra quindecim
 annos Consultores (quos vocant) sedente, coram
 probatissimo, & prudentissimo, D. Meo apprimè
 12 Reuer. Patre Xantho † Ripa Inquisitore meritisimo.
 13 Cui cum primū integerrimus † simul ac religiosissi-
 mus Sacræ Theologiæ Doctor, idem Concionator
 omni laude maior Pater Egidius Pusterla Placētinus
 in officio successit, † me ex consiliario eiusdem offi-
 cii Auditorem delegit. Quia idē error in geminatas,
 14

- 15 & sæpius reiteratas confessiones, influit. Idcirco ob erroris † probationem possunt reuocari, ex traditis per *Mascard. de probat. volum. 1. conclus. 378. Osasch. decis. 39. numer. 39. Rol. a Vall. consi. 69. numero 48. cum seq. vol. 3. & Burs. consi. 134. num. 49. volum. 3.* Cessant tamen prædicta omnia, † quæ ad efficaciam præstationis longæuæ referuntur, quando agitur de præiudicio tertii, & contra ecclesiam, declarando, ut per *Rot. Rom. Teste Verall. decis. 166. lib. 3. dissentiente D. Menoch. d. præsumt. 131. numer. 61. & seq. obiter in materia annuæ præstationis liceat notare, † quod per assignationem prædii æquivalentis, potest impetrari liberatio a debitore annuæ quantitatis. Tirag. de re tractu. consang. §. 1. Glo. 6. numero. 20. & Gerard. singul. 34. Surd. in indiuiduo consil. 319. numero 6. vol. 3. prædicta tamen suscipiunt notabilem modificationem, nimirum, ne vendicent locum, quando per cursum 30. annorum † cessatum esset in præstationibus: Explosa eorum opinione, qui affirmarunt requiri tot præscriptiones, quot sunt anni, & modi, quæ fuit opinio nonnullorum Ultramontanorum, a quibus plerique recedunt. Guid. Pap. decis. 406. cum duabus seqq. Capella Tholosana decis. 343. Rot. Rom. sub Puteo. decis. 259. part. 1. Viuius decis. 465. numer. 7. lib. 3. Andr. Gail. obseruat. 73. lib. 2. & Mynsinger. obseruation. 13. centuria. 3.*
- 17
- 18 Postquam in præstationibus annuis etiam personalibus datur quasi possessio productiua manten- tionis, Bero consil. 119. vol. 3.

DISTINCTIO XLIV.

ARGUMENTVM.

- ¶ Assignans debitorem alicui, & sciens eum non esse soluendo, ab obligatione non liberatur, & de dolo ad damna saltem, & interesse tenetur: Secus si ignoranter, & bona fide assignarit.

SUMMARI A.

- 1 Assignatio debitoris, quem assignans decocturum verisimiliter sciuisse presumitur, cum ab obligatione non liberat, quin de dolo saltem, ad damna, & interesse teneatur, aliud est si ignorans, & bona fide assignarit.
- Nonatio extinctiua, alia longe à nouatione accumulatiua.
- 3 Coniecta decoctionis scientia, quando arguatur.
- 4 Quid in creditore scienter non exigente a debitore, in præiudicium fideiussoris.
- 5 Quid item in Genero non exigente a Socero dotem, an illius vxor, ei postmodum impropere possit, & ex dilatione ab eo facta in non exigendo dotem, illa illius iacturam fecerit.
- 6 Socer non debet conueniri, nisi in quantum facere potest.
- 7 Delegans nomen debitoris, vel dans illud in solutum, inualuit in praxi, ut promittat illud verum & bonum, non autem tantum verum.
- 8 Nomen verum & bonum, aliud quam verum tantum ex varia DD. doctrina.
- 9 Recipiens nomen debitoris, & sciens eum non esse soluendo, habet quod de se, non de alio conquatur.
- 10 Verus leg. si nomen, ff. de hered. vel action. vendit. sensus.

¶ Assignatio debitoris, † quem delegans decocturum sciebat, & obzratum, seu scire præsumebatur,

non liberat assignantem ab obligatione, quin saltem de dolo teneatur ad damnum & interesse, l. quod si cum scires, ff. de dolo & Gabr. suis communibus, tit. de nouat. conclusio 1. numero 29. Si tamen ex ignorantia processerit delegatio, & bona fide inducitur nouatio † extinctiua (sic namque dico ad differentiam nouationis, ac cumulatiuæ, teste Bart. in l. 1. numero 7. C. de iudiciis) prioris obligationis (Astr. & Imol. in l. delegare, ff. de nouat. Bero. consi. 197. numero 7. & 8. vol. 1. Surd. decis. 23. & Rot. Flor. decis. 39. numero 10. Vbi etiam constitutum est, † quod coniecta scientia decoctionis arguitur, quando intra breue tempus incepit latitare, aut aufugit debitor delegatus. In simili facit, quod dicitur de creditore scienter non exigente a debitore in præiudicium fideiussoris, ut aduertit Ruyn consil. 45. numero 5. volum. 5. Soc. sen. consil. 273. num. 5. & 6. vol. 2. & laudatissimus Pedrocca consil. 26. numero 44. Nō tamen extendi † potest præses casus ad maritum non exigentem a patre vxoris dotem, intra dilationem præstitutam focero, quoniam si tempore promissionis erat soluendo, postea inhabilis, ac inops compe- riatur, tempore restitutionis, nihil potest imputari marito, etiam si non curauerit actionem dotis, dum focer properabat ad nouissimam egestatem, eo vidente & sciente, Bald. in l. si extraneus, ff. de iur. dot. Vbi inquit, quod vxor non potest impropere eius viro de gratia, & dilatione, quam fecit, & dedit patri suo, sic dicat ratio reuerentiæ, & concordat cum beneficio, ne conueniatur focer, nisi in quantum facere potest, † de quo late Ias. ad §. ultimum vers. sed & si quis Instit. de act. de qua re diserte agit Francus decis. 424. par. 2. Vbi aliud sustinet, si fuisset mora mariti contra heredes, utpote ad quos nequaquam transit beneficium, d. l. si extraneus. Boer. decis. 329. colum. 2. Hinc inualuit praxis, ut delegans nomen debitoris, vel dans illud insolutum, † seu distrahens alia specie contractus promittat illud, ut inquit, verum & bonum, alioqui, si tantum verum spondeat nomen debitoris, periculum omne spectabit ad emtorem, seu assignatarium, l. 4. ff. de here. vel act. vend. & Astr. consil. 170. numero 2. volum. 2. cum aliud sit esse verum, aliud autem esse bonum. Iuxta tradita per Bec. pleno consilio 105. Franc. decis. 108. par. 1. & decis. 427. numer. 6. par. 2. Surd. decis. 326. numero 41. Rot. Gen. decis. 156. & Rot. Flor. d. decis. 39. num. 1. & 2. Abunde D. Menoch. consil. 778. lib. 8. Vbi optime declarat, & ample † Eugen. consil. 53. similiter, si quis receperit nomen debitoris sciens, eum debitorem non esse soluendo, sibi ascribat hanc temeritatis notam, non si ignoranter, Franc. decis. 108. numer. 2. lib. 1. Vbi in puncto, l. si nomen, ff. de hered. † vel act. vend. exponitur germanus sensus.

DISTINCTIO XLV.

ARGUMENTVM.

- ¶ Quæ requirantur, ad hoc, ut filius a patre legitime exheredetur, refert auctor, & inter cetera docet, necesse esse, ut pater causam ingratitude filii sciuerit, & quid si eandem nescierit, legitima tamen fuerit, mouet, & decidit, sed & huc multa reuocat, ex varia DD. doctrina scitu dignissima.

SUMMARI A.

- 1 Exhereditatio, ut filio ingrato noceat, quæ requiratur, usque ad num. 15. præcipue.
- 2 Filii a patris hereditate certo sunt iudicio remouendi.

- 3 Exhereditio paterno zelo facta, filio non debet praeiudicare.
- 4 Heres fiduciarius, quem vocant custodem, restituere debet filio omnes fructus, sine vlla detractioe quarta.
- 5 Quibus ex causis iuste possit exheredari filius.
- 6 Exhereditio omnis hodie iniusta praesumitur.
- 7 Heredis est iustam exheredationis causam probare, si a testatore probata satis non fuerit.
- 8 Praesumptio pro filio praeualeat, interim dum agitur vera illius exheredationis causa, in testamento inserta, & quando maxime, n. seq.
- 10 Filius a legitima nullatenus potest excludi, nisi a parente fuerit exheredatus, cum expressione legitima causae.
- 11 Exhereditio facta calore iracundiae, non valet concurrente etiam legitima causa.
- 12 Iram compescere difficilimum.
- 13 Correctio morum non pertinet ad heredes, & quid inde resultet.
- 14 Exhereditio debet nominatim in testamento fieri, nā in codicillis non fit valide.
- 15 Exheredationem nominatim factam, quando intelligendum remissive.
- 16 Auius, odio si ui, nepotes suos ex illo, hereditate priuare non potest.
- 17 Poena debet suos auctores sequi.
- 18 Filius demeritis propria temeritate, quibus priuari possit a patre.
- 19 Filius patri tacite, vel expresse reconciliatus, non solum ante, sed etiam post testamentum, exheredationem facit nullam, & cur.
- 20 Exhereditio sua causa destituta, nulla est: ideoque per querelam in officiosi rumpitur.
- 21 Exhereditio non potest fieri, nisi in testamento, ergo non potest tolli sine testamento, an vera sit illatio? remissive.
- 22 Reconciliatio per quos actus inducatur.

EXhereditio, ut noceat filio ingrato, multa ex postulat, quorum alterum est, ut sit facta pure. Cum enim liberis naturaliter debeat hereditas parentum. Nimirum, sunt certo iudicio remouendi a successione, l. 3. §. 1. ff. de lib. & posthum. (Cass. tractat. de success. §. testamentum, quest. 39. Secundum est, ut liceat esse factam animo priuandi filium. Cum alioqui exhereditio facta bona mente, seu, ut aiunt, bono zelo, non reputetur praeiudicialis filio, ex quo heres fiduciarius, & qui dicitur custos, nec sentit commodum, Rim. Iun. consi. 379. numero. 82. volum. 4. restituere debet filio omnes fructus, sine vlla detractioe quarta, iuxta notabilem locum las. ad l. multi non nota, ff. de lib. & posth. praeclare Mascard. de prabat. vol. 2. conclus. 714. Tertium est, ut fiat cum expressione causae iustae, quae sit vna ex illis quatuordecim recensitis, in §. causae autem, Auth. ut cum de appellat. cognos. vel illis equipollens, Rot. Rom. decis. 63. numero 1. part. 2. in nouissimis, & Molin. de primog. Hispan. lib. 1. cap. 9. numer. 33. Fortius sit maior expressis, ibidem. Alio qui testamentum est ipso iure nullum, late Ill. Mantio. de coiectur. vlt. vol. lib. 4. tit. 1. Didac. a Spina in Specul. testa. glo. 20. in princip. Jul. Clar. ad §. Testamentum, questio 40. & 41. latissime Cassan. tract. de success. Ryb. 7. §. 2. in text. Et non prout ex hered. Nisi adiuetur testamentum ex prerogatiua clausulae codicillaris, Fab. Turret. tract. de claus. codicill. questio 24. & 53. Quare cum ho-

die & omnis exhereditio praesumatur iniusta, heres tenetur probare iustam subesse & causam, l. omnimodam. C. de inoff. testam. & Surd. de aliment. tit. 1. quest. 112. numero 5. Vbi alias non sit probata per testantem, Surd. d. tract. tit. 7. quest. 1. num. 26. praeualeatque praesumptio pro filio, interim dum discutitur, examinatur, & probatur causa inserta in testamento, praeponderatque hoc argumentum fauorabile filiationis praesumptioni pro testamento, Mascard. d. conclus. 114. num. 12. & Menoch. de praesumpt. lib. 1. quest. 35. num. 5. cum seq. Quae traditio est vera, ubi pater & sciat causam ingratitudinis, & concessum etiam fuerit tempus opportunum, condendi testamenti, alioqui si morte praeventus, vel casu testari nequiverit, vel causam ipsam ignoret, non dissimulaturus, ubi eius scientiam habuisset, non censetur remissa filio ingratitudo, sed probata extra testamentum oberit filio, ad illum excludendum, ut de mente Cyn. Abb. & aliorum tradit Bursat. consi. 390. nume. 27. volum. 4. intelligendo, ut per Molin. de primog. Hispan. lib. 1. cap. 9. nume. 16. & 37. Vbi dicit, esse excipiendam & legitimam, a qua nullatenus excluditur filius, nisi fuerit ab ipso parente exheredatus cum causae legitima expressione, ita, ut non possit filio obici per heredem causa ingratitudinis, siue testator sciat, siue ignoret, vel habuerit tempus ad exheredandum, vel nō. Adiungitur & aliud requisitum, vel ex hereditio nō sit facta calore iracundiae, quoniam sic facta & non valet, etiam concurrente legitima causa, las. in l. si filiam, C. de inoffic. testam. Menoch. pleno eoque doctissimo consi. 544. volum. 6. & Caroc. decis. 46. num. 13. Ob effectus plerosque, qui attribuntur irae iuxta illud, difficilius est continere iram, quam facere miracula. Thesaur. abunde decis. 178. & Prosper. Farinac. tract. crim. q. 1. quest. 20. num. 47. cum seq. Huc plane sensum habent, quae passim traduntur, quod cum morum correctio non pertineat ad heredes, l. & heredi. §. morum, ff. sol. matr. & l. his solis, cum leg. fin. C. de renocand. donat. inde assurgat, ut quamuis ex aliqua causa legitima possint liberi, aut parentes exheredari, tamen si non fuerint exheredati, non possit de illis causis excipere heredes, d. l. omnimodo, versi. nam, si nullam. C. de inoff. testam. & notanter Peregr. consi. 80. num. 14. Vltimum requisitum est, ut fiat nominatim in testamento, cum in codicillis non fiat valide, intelligendo nominatim, ut declarat & Anguil. consi. 37. num. 112. & seq. videlicet, directe concernens reatum eius, qui ex heres declaratur. Vnde nepotes & ex filio ingrato nati, non possunt per auium, odio filii, exheredari, glo. Bart. & las. in l. si quis in suo. §. legis, C. de inoffic. testam. & Eugen. consi. 98. numer. 1. sed & poena tenet suos auctores. Ideoque filius demeritis ex propria temeritate priuari & potest legitima, alimentis quoque. Immo etiam feudo ex pacto, & prouidentia Surd. d. tract. de alim. tit. 1. quest. 6. num. 2. & Fab. de Anna, consi. 17. nume. 45. Neque silentium est, quod si filius esset & patri, tacite, vel expresse, ex Molin. d. cap. 9. numero 42. Alex. consil. 159. nume. 11 volum. 7. reconciliatus, non solum exheredari non potest, quando reconciliatio praecedit testamentum, sed etiam, si superueniat post testamentum, efficit, ut exhereditio praecedens possit dici nulla, utpote destituta & a sua causa, & per querelam rumpatur testamentum, ex Castran. l. vit. col. fin. C. de pact. Plot. consi. 4. & 6. numer. 17. Et subtilis, atque omnino memorandus Emanuel. Costa, ad l. Gallus. §. & quid sit tantum, nume. 181. ff. de lib. & posthum. Tamen si voluerint nonnulli, quod

ex quo exhereditatio nō potest fieri, nisi in testamento nequeat † pariter tolli sine testamento, *ut eos refert. Surd. tract. de alim. tit. 7. quest. 1. num. 49. & seq. & dedif. 128. num. 7.* Vbi ulterius est recurrendum, ut sciatur practica in articulo reconciliationis. Et per quos actus inducatur reconciliatio, doctē ibidem expendit Surd.

DISTINCTIO XLVI.

ARGUMENTVM.

¶ Prætextu liciti, non debet admitti illicitum. Vnde merces illicitæ, cum licitis scienter delatæ, faciunt, ut hæc cum illis in commissum incidant. Omittens tamen ignoranter pro illis inuehendis, aut auhendis solutionem apud vectigalium exactores, pœnam non meretur.

SUMMARI A.

- 1 Sub prætextu liciti, non debet committi illicitum.
- 2 Merces illicitæ, cum licitis delatæ, faciunt, ut omnes in commissum incidant.
- 3 Gabella fraus sine dolo non fit.
- 4 Omittens solutionem ex probabili ignorantia rei aliquius, excusabilis est, ut in casibus hic subiectis.
- 5 Dum in iudicio res Gabella nomine est controuersa, gabellarius non debet turbare aduersarium, sed possessor est omnino defendendus in sua possessione, hocque dogma egregie elucidatum. *Ampl.*
- 6 Publicanorum quorundam inuerecundiā, qui vectigalia nunc sub hoc dominio exigunt, notat auctor, & in eos merito stomachatur.
- 7 Colonus conducens introitus (ut hic pro more conduci debent) iniussu domini, & sine bulleta, (ut vocant) tenetur ipse, si vectigalium exactores reos confitent.
- 8 Et quid in Mulione, cuius culpa merces domini applicanda veniant fisco.
- 1 Vb prætextu liciti, † non debet committi illicitum, l. qui sub prætextu, C. de SS. eccl. Vnde si res, vel mercantiæ licitæ, cum illicitis deferantur scienter, omnes † incidunt in commissum, *Franc. Marc. decif. 630. par. 2.* Quoniam gabellæ † fraus non fit sine dolo, *Bertaz. consi. 519. num. 10. vol. 2. crim.* Proinde excusatur omittens † solutionem ex probabili ignorantia, *ibidem Bertaz. consi. 337. num. 14. volum. 2. crimin.* vel ex eo, quod pro talire non sit solita solui gabella, veluti pro rebus, quæ pro vsu deferuntur, ex eod. *Bertaz. consi. 193. num. 4. & consi. 207. num. 4. vol. 1. crim.* Vel quia, quis, cuius sunt res, non sit consuetus præstare gabellam, *Bertaz. d. consi. 193. ubi in additionibus litera A.* Quandoquidem, dum disputatur in iudicio, gabellarius nequeat turbare aduersarium, sed possessor est omnino defendendus in sua possessione, *Didac. pract. quest. cap. 17.* saltem officio iudicis, prout differt ab interdicto vti possidetis, non aliter, ac differt præparatorium a præparato, *Fab. de Anna. consi. 20. num. 28. cum seqq.* Ut primum constet de præfenti statu, vel apparentius, & melius sit datus fumus præfentis possessionis ab impetrante tuitiuam, *Laderch. consi. 95. num. 4. & pulcre Vallasc. decif. 79.* Et iā quod gabellarius, vel conductor vectigalis nitetur privilegio fisci, & contenderetur de exactionibus publicis, *Bertaz. insigniter in consi. 522. in litera A. vol. 2. crim.* Ex quibus nō obscure demonstratur indebita & mehercule inuerecunda vexatio, quā pararunt, & in qua obstinate pergunt, † vectigaliū extortores, Exactores (inquā) semper hic erro, cōtra præstantif-

simos Professores publicos, in hoc ipso honorificissimo Gymnasio patriæ meæ molientes, non obstante eorum bono iure ex vi privilegiorū in corpore iuris clausorum, nec non contra normam sacrosanctarum ll. contra dispositionem nouarum constitutionum, contra omne denique ius, imo contra formā obligationis ab eis cum iuramento susceptæ manutenendi exemptos, & immunes, quibus lex, vel constitutio, vel ordines superioris impartuntur immunitatem.

Immo summa ignorantia, vel vectoris, vel mulionis, vel naturæ excusat, † quæ sit probabilis; sicuti ecōtra Colonus conducens introitus sine bulleta, contra commissionem Domini, tenetur ipse, mulio præterea conducens merces domini, si sit in culpa, tēetur ipse, † non Dominus: Vnde merces non perduntur, sed in columnes præseruantur Domino, *(rau. consi. 796 vol. 4. & Rim. Iun. consi. 613. n. 19. & alius seqq. vol. 6.)*

DISTINCTIO XLVII.

ARGUMENTVM.

¶ Maritus vel illius heres, tenetur ultra dotem, restituere fructus, ab eo perceptos, ex bonis extradotalibus, vxore ignorante. At in vxore sciente aliud diffugium parat auctor.

SUMMARI A.

- 1 Papia patria auctoris laus.
- 2 Statutum Papien. 87. in ciui. ibus explicatur.
- 3 Mulier nupta habet bona triplicis generis, remissa Bona paraphernalia, quæ proprie intelligantur.
- 4 Vxoris scientia non efficit, ut fructus paraphernalium sint viri administratoris de iure communi, aliud tamen ex statuti Papienf. 87. censura.
- 5 Ad donationis titulum non pertinet, dum vxor non repetit fructus bonorum paraphernalium a marito, qui eos percipit, sciente, & patiente vxore.
- 6 Vxor vindicat exstantes fructus bonorum extradotalium.
- 7 Vxoris quietatio aut libertatio, facta marito, efficax est, etiam absque vlla solemnitate statutaria.
- 8 Fructus consumpti per maritum, qui eos percepit ex bonis extradotalibus vxoris, non condiscuntur, nisi in casu mariti effecti locupletioris.
- 9 Meliorationes factæ in bonis vxoris extradotalibus compensantur cum fructibus pro rata.
- 10 Fructus bonorum extradotalium perceptos de præambulo mandato vxoris lucratur maritus, non illos, quos exigit vir contra voluntatem vxoris expressam, aut præsumtam.

IN patria mea, quæ alma scientiarum fuit, & merito nunc nuncupari debet, viget statutum 87. sub Reb. quod, post mortem mariti, mulier non possit petere fructus bonorum paraphernalium. Super quo contingit de multis dubitari, † de quibus non pauca apud D. Menoch. de presumt. lib. 3. presumt. 9. Primum est, quæ nā dicantur paraphernalia in statuto. Cuius dubii resolutio facili negotio insurgit, ut sint bona extradotalia, aduentitia seu hereditaria, † nō autem ea, quæ sunt dotis mere accessoria, quæ perraro sunt in fructu *Bal. consi. 454. li. 5. Dec. cōf. 521.* Vbi mulier † nupta habet triplicis generis bona, id est, dotalia, extradotalia, cōstante matrimonio obuenta extrinsecus, iure aduentitio, & paraphernalia, *Alciat. consi. 71. lib. 5. secundum Venetam Typographiam, Guid. Pap. questio 468. Mascard. de probat. volum. primo, conclusi. 211. Ferrarien. in forma libelli quo vxor agit ad dot.*

dot. ver. tanquam, numero 3. *Surd. consil. 290. vol. 2. Menoch. de presumt. lib. 3. presumt. 8. Cephal. consil. 365. num. 25. cum seq. Gabr. consil. 164. vol. 2. D. Honded. consil. 91. n. 56. cum seqq. volum. 1. Francisc. de ponte consil. 31. num. 12. Chassan. ad consuetud. Burgond. Rub. 4. §. 24. numero 1. cum seqq. multis, Borell. pleno consil. 56. Rot. Auen. decis. 18. melius Thesaur. decis. 187. precipue, numero 2. & Menoch. consil. 56. vol. 1. Alterum est, quando dicatur constare de voluntate vxoris, vt fructus istos maritus administrans, non teneatur de illis reddere rationem, siue sint vere naturales siue industriales. Et quidem si de iure communi, non sufficeret scientia vxoris cum patientia, quia vxor eo iure habetur pro contradicente. Plane diuersum est in terminis memorati statuti, quod patiente vxore, & non contradicente, percepti sint fructus in vita a marito, ne eos valeat mulier superstes repetere, Thesaur. d. loco, num. 3. Neque obici potest inualiditas ex capite donationis alioqui prohibita inter coniungs, late Alex. in l. pen. ff. ad l. falcid. inuictio consil. 42. vol. 1. & consil. 144. lib. 5. Adde Gratum consil. 54. numero 48 lib. 1. Dummodo fructus non sunt exstent. Alioqui vindicari poterunt ab vxore, exstantes, quemadmodum explanat Thesaur. d. loco, col. pen. circa fin. Tertium est, si an possit vxor facere marito validam quietationem, & liberare eundem a fructibus bonorum paraphernalium, sine solemnitate alterius statuti, dantis formam in contractibus mulierum? Et concludendum est, quod sit efficax, rataque liberatio, vt in terminis consuluit Rom. consil. 394. Quoniam id prouenit ex permissu statuti, & est potius quedam declaratio voluntatis vxoris, quam contractus, vel obligatio, Soc. Sen. consil. 60. in fin. volum. 3. Vltimum est, quando fructus sunt consumpti per maritum in promiscuos vsus, nec apparet maritus locupletior: Tunc etiam absque statuti praesidio tuti sunt heredes mariti, qui tamen non poterunt petere melioramenta facta per maritum in bonis extradotalibus, utpote, quae censeantur compensata cum fructibus eorundem bonorum equipollentibus impensae, Ursil. ad Afflict. dec. 44. Grat. d. consil. 54. num. 57. D. Menoch. consil. 739. num. 4. vol. 7. & tract. de recup. poss. remedi. 15. nu. 500. cum seqq. Quod si vxor ipsa locasset bona paraphernalia, & conductor pensionem annuatim soluerit marito de mandato vxoris, vel aliter, sciente vxore, idem est, ac si maritus percepisset fructus in vita, cum pensio succedat loco fructuum: secus si vxor ignorauerit, conductorem soluisse in manibus mariti, vel protestata fuerit contra conductorem, ne solueret, sed ea dicta lege locauerit, ne marito soluat, Gabr. d. consil. 164. l. si defuncta. ff. de usufruct. Natta consil. 41. lib. 1. & D. Menoch. de presumt. lib. 3. d. presumt. 9. n. 8. ad quem in reliquis remitto beneuolum lectorem.*

DISTINCTIO IIL.

ARGVMENTVM.

Compositio aut transactio emtoris, scientis, nulla venditori competere causam defensionis, nequaquam occidit regressus ius contra venditorem ob euictionis discrimen. In ignorante tamen alia res est.

SVMARIA.

1. Euictionis nomine non agit, qui succumbit, aut rem dimittit compromittendo, vel transigendo, vel aliter sua sponte componendo.

2. Transactio unius non praedicit aliis.
3. Emtori probanti non ius notorium venditoris minime obest compositio.
4. Compositionis tam in civilibus, quam in criminalibus effectus, quid in beneficiis?
5. Venditoris excusatio leuis, & inflectuosa, si excepiat defectum nuntiationis litis, cum ignorat demonstrare, quod si fuisset interpellatus, defendisset hoc, vel illo modo causam aut litem superato aduersario.
6. Denuntiatione non facta oportune per emtorem venditori, consulitur emtori, ut probet nullum ius competere venditori, prout potest, & hoc casu de reo fit actor.
Emens non fatetur venditorem habere ius.
7. Emoris non appellantis negligentia, & appellantis diligentia, quando perpendatur.

Quem rem acquisitam amisit per compromissum voluntarium, si nil repetit, a venditore euictionis nomine, l. si dictum, §. si compromissum ff. de euict. cum aggestis per Fab. Turret. consil. 86. volum. 2. Idem si transigit cum aliquo, vel se componat cum aduersario, aut succubuit, quia obtulit, aut detulit iuramentum decisium, Bart. & Alex. in l. manifeste, ff. de iure iur. Quoniam transactio, & compositio inter duos, nihil praestat, quoad alios, qui transigentium personas non representat, l. si vnus §. ante omnia, ff. de pact. excell. Peregr. consil. 53. num. 11. & Theodor. Petreus conclus. crim. 31. Postquam imputatur emtori culpa, veluti, quia litem non denuntiauerit venditori, vel quia non appellauerit, & propterea amiserit causam. Idcirco non datur euictio pro euictione, teste glo. in l. quod si nolit, §. si mancipium, ff. de adul. edict. l. si per imprudentiam, ff. de euict. 70. Anton. Lanarius consil. 30. & 92. cum adductis per Surd. decis. 22. num. 1. At si emtor agnoscat bonam fidem, & concordauerit cum aduersario ex fide, & absque decipula, potest certe recuperare, quicquid a se abest, eam ob causam, a venditore pro euictione. Dummodo is probauerit, concludenter notorium non ius venditoris. Et sic compositio emtoris, scientis, nullam venditori competere causam defensionis, arctat venditorem ad praeseruandum emtorem indemnem, Paul. de Castr. in l. at qui natura §. si cum me absente, ff. de negot. gest. Butr. in c. fin. de emt. & vend. Alex. in l. non solum, §. Morie, col. vlt. ff. de nou. op. nuntiat. Late Socin. ad l. 2. §. voluntate, ff. solut. matr. & non obscure Rot. Rom. Teste Achil. de Grass. de concession. praebend. decis. 282. num. 3. Vbi extenditur etiam ad compositionem in beneficiis, prout posset ampliari in omni specie compositionis, tam in civilibus, quam in criminalibus, de quibus agit Prosper. Farinac. tract. crim. par. 1. quest. 5. Borell. consil. 1. num. 70. cum seq. & Andr. Gail. de pace publ. lib. 1. c. 11. Hoc pacto intelligitur traditio Crau. consil. 83. num. 6. & consil. 179. num. 6. vt venditor non possit se eximere, a praestatione eorum, quae in iudicio euictionis veniunt, sub praetextu, quod emtor non denuntiauerit litem, vel non appellauerit vel appellationem deferuerit: Nisi ostendat, quod si fuisset interpellatus, habebat modum, & facultatem defendendi, Alb. consil. 325. num. 6. vol. 2. consil. 514. numero 9. & consil. 552. numero 4. vol. 3. Quia si probet ipse emtor rem fuisse euinctis (vt potest, cum emens ab aliquo non fateatur habere ius. Vnde potest negare venditorē esse dominum) Alex. consil. 12. per tot. & consil. 43. numero 9.

vol. 4. ac Laderch. consil. 75. numero 6. quodque sciens, a lite destitit, adhuc agere potest de euictione. Bal. in l. libera C. de sent. & interloc. om. jud. Ias. in l. si domus, §. si de euictione, numer. 14. ff. de leg. 1. Vnde emtor de reo fit actor, dum tenetur assumere onus, quod spectabat ad venditorem, probando de non iure venditoris, in quo non modicum præiudicium consistit: quo peracto valide agit de euictione, *Surd. decis. 22. numero 8.*

7 cum seq. Quando autem ꝑ emtor in casu euictionis teneatur appellare, ita vt si non appellauerit, ac prosecutus fuerit appellationem, sibi præiudicet in euictione, eadem distinctio adhiberi potest, an sciuerit emtor iustitiam sententiæ, vel ignorauerit, nec probauerit notorium ius euicentis. De qua re latius differitur, apud *Curt. Iun. consil. 104. Nat. consil. 208. vol. 1. Berret. consil. 145. Ofasch. consil. 46. Pedroc. plene consil. 13. & Excell. Fachin. lib. 2. controuers. fur. cap. 39.*

DISTINCTIO II.

ARGUMENTVM.

¶ In Receptatores Bannitorum grauis animaduersio recensetur, si concurrat scientia receptatoris, non ita receptatore probabiliter ignaro.

SUMMARI.

- 1 Constitutiones Mediolani, tit. de bannitis referuntur, & declarantur.
- 2 Bannitorum receptatio scienter facta punibilis, & quando non.
- 3 Vniuersitas non tenetur de receptione bannitorum, nisi ex contrario placito superioris.
- 4 Consanguinitatis qualitas excludit dolum.
- 5 Scientia in genere, non attenditur in materia receptionis bannitorum.
- 6 Receptatio qua dicatur.
- 7 Associatio casualis alicuius banniti, an contineatur appellatione receptionis.
- 8 Proclamata quando presumantur deuenisse ad notitiam subditorum.
- 9 Bannitus toleratus, an comprehendatur legibus, vel statutis punientibus receptatores.
- 10 Tolerantia superioris quos gignat effectus.
- 11 Tolerantia quomodo describatur, & probetur.
- 12 Forensis toleratus non acquirit immobilia, contra formam decreti.
- 13 Berret. consil. 95. num. 3. explosa per Menochium opinio.
- 14 Filii alicuius banniti, quando faciant deficere conditionem, fideicommissi.
- 15 Bannitus non perdit beneficia iuris communis, etiam quoad bona territorii statuentium.

1 **A**D purgandas Ciuitates, Vicos, & Pagos pestilentis morbo, sc. facinorosis hominibus ꝑ damnatis, clamitant Sacrosanctæ Il. & seuerè animaduertunt, potissime Cæsar constitutiones, in tit. de bannitis, contra receptatores Bannitorum, teste D. Menoch. de arb. Iud. casu 347. cum seq. Ofasch. decis. 80. num. 9. cum seq. Etiam si consanguineus sit, ꝑ vel modica sit receptatio; vt in sumendo prandiū, aut potum, si receptator sciat; ꝑ nisi res sit cum vniuersitate, quæ non tenetur de receptione, ex eo tantum, quod bannitus biberit in hospitio (ordinamentis superiorum aliter non disponentibus) Bertaz. consil. 498. num. 19. vol. 2. crim. Rim. fun. consil. 635. vol. 6. Mitius ꝑ tamen

4 punitur, ob qualitatem consanguinitatis, Farin. tract.

crim. par. 1. quest. 30. num. 99. Rim. fun. consil. 245. num. 54. volum. 3. Elegantissime Michael Nizol. Allegatione 43 Vbi insuper notat receptantem bannitum cum damno non puniri. En igitur, quam sit consentanea isthæc nostra distinctio scientiæ, & ignorantia; vt pœnæ habeant locum contra receptantem scienter bannitum, tunc temporis, quo eum recepit, non si ignorat, ꝑ nihil officiente scientia in genere nec sufficeret, quod suspicaretur, Plot. ad l. si quando, num. 859. C. unde vi. Sim. de Præ. consil. 81. in fin. Vulpell. consil. 64. num. 1. Bertaz. consil. 125. num. 2. cum seq. in tit. de consil. 131. num. 4. vol. 1. crim. & consil. 357. numero 3. volum. 2. crim. Vbi etiam explanat terminum hunc ꝑ receptationis) vt pertineat ad cohabitationem, vel conuersationem, & contubernium, aut ad associationem doli. Melius declaratur Sim. de Præ. consil. 81. num. 2. dū inquit, quod de iure communi is dicitur receptare bannitum, cum latenter recipit, calat, eique refugium abscondendi causa in suo ædificio præstat, vt conseruatus effugiat manus iudicis, debitamque punitionem peruat. Quod si bannitus casualiter associatur, ꝑ vel per vim quis eum receptauerit, aut extra territorium bannientis habita sit frequens conuersatio, vel receptator sit forensis, in quo coniciatur ignorantia proclamatum publicatorum extra locū, vbi is moratur, certissima & acceptissima est vtrubi excusatio ad vitandā pœnā, Bertaz. consil. 126. ibiq. in additionibus, vol. 1. cri. in tit. de consil. 337. vol. 2. cri. Quando vero præsumantur, proclamata deuenisse ad notitiā subditorum, explicat ingeniose Laderch. consil. 204. Astipulatur etiam alia species excusationis, ꝑ si bannitus sit de toleratis a Principe, vel ab eius officialibus Alex. consil. 1. col. fin. vol. 2. Bursat. consil. 331. num. 18. volum. 3. Sim. de Præ. d. consil. 81. numero 4. pulcre Vulpell. consil. 116. Ang. de Gambil. consil. 70. num. 29. cum seq. inter consil. crim. Tom. 1. Eugen. consil. 22. num. 12. 88. 89. 90. & 91. Magon. Rot. Flor. decis. 26. per tot. Cui cohæret is, qui ignorans rebannitum, occidit illum, quoniam punitur ꝑ extraordinarie. Eugen. d. consil. 22. numero 95. Multos ꝑ namque effectus operatur tolerantia superioris, quos congerit Ias. in l. omnes populi, num. 48. ff. de Iust. & Iur. ac Honded. consil. 100. num. 87. volum. 2. Riminald. Iun. consil. 715 num. 24. cum seqq. vol. 6. Sat præterea est, quod articuletur, & probetur hæc tolerantia, deducendo habitationem banniti in plateis, atque locis publicis, libere, confidenter, & palam cum scientia officialium, absque vlla necessitate probandi scientiam Principis, & illius approbationem per aliquem actum positium, saltem in hac materia receptatorum, in qua simplex tolerantia de facto sufficit, Sim. de Præ. d. consil. 81. quicquid sit in aliis casibus, veluti, vt quis habeatur pro Rebannito, ꝑ Laderch. præclare consil. 205. Surd. consil. 276. numero septimo. volum. 2. qui insuper, numero 26. cum seq. defendit, non posse forensi toleratum acquirere stabilia contra decretum, nisi constet de ipsius Principis scientia, & tolerantia, quia ipse solus Princeps potest dispensare. Vnde scientia officialium in his non sufficit, quod est diligenter obseruandum, de quo mox dicetur. Ad hæc inspiciantur, quæ luculentissime cōscripsit Additionator ad Bertaz. consil. 126. vers. 4. maximam, & c. Vbi conciliat opiniones contrariantes, sc. Menoch. consil. 276. num. 50. vol. 3. & tract. de arbit. Iud. quest. 90. nu. 56. cum seq. Nec non Ruyn. consil. 85. num. 9. cum seqq. vol. 4. Relatorum etiam ad hanc rem per Baiard. ad Clar. in §. homicidium, nu. 243. Liberatur quoq; receptator, si

congrue offerat, vel exhibeat Iudici bannitum, *Sim. de Prat. d. consi. 81. num. 6.* Bannitum autem forensem dici ita, ut comprehendatur sub prohibitione nouarum constitutionum, in *§. Collegis, tit. de pœn.* verius est, quicquid in oppositum tentauerit *† Berret. consil. 95. numero 3.* Cuius assertionem refellit D. Menoch. *consi. 603. num. 17. & 18. volum. 7.* Etiam quo ad præiudicium filiorum, quasi natorum ex nouo homine, stante statuto, quod Bannitus possit impune offendi in ære, & in persona, ac sit positus extra protectionē, &c. *† sic Alb. consi. 293.* Vbi filii hoc modo Banniti, non faciunt deficere fideicommissi conditionem, neque excludunt alios vocatos. Tametsi ubi verba decreti contra Bannitos non essent ita ampla, aliud sentirem, cum *Gabr. consi. 123. num. 36. volum. 1.* Vnde confert traditio Petre Placentin. *tract. de fideicommissi. quæst. 11. numero 611. & seq.* Eo, *†* quia seruatur in practica, quod Bannitus non perdit beneficia iuris communis, etiam quoad bona territorii statuentium, abunde *Rimin. Jun. consi. 595. numer. 41. & multis seqq. volum. 5.* Ut sileam *Clar. Boss. Nellum, & alios de hac re agentes in locis cuique passim obuiis, quorum meminit Surd. consi. 314. & 364. vol. 3. & Eugen. consi. 69. num. 14. cum seqq.*

DISTINCTIO L.

ARGUMENTVM.

Amotio finium, vel occupatio, vel contrectatio facta scienter, punitur: non si contigerit ignoranter amoueri terminos confinales.

SUMMARIA.

- 1 Terminorum prædialium nomina, quam fuerint apud veteres varia.
- 2 Terminorum motorum pœna quæ.
- 3 Sciens a nescio distinguitur, in hoc argumento termini moti.
- 4 Termini separantes agros ad inuicem, qui sint.
- 5 Termini immutabiles, qui censeantur.
- 6 Dominus territorii potest cogere adponendos terminos, in prædiis priuatorum.
- 7 Termini im præscriptibiles, qui intelligantur.
- 8 Limes limitans cedit limitato.
- 9 Terminus terminans, quomodo secernatur a termino terminato.
- 10 Confines non sunt de rebus confinatis.
- 11 Venditoris dantis se pro cohærente coniectura.
- 12 Terminorum alii intrinseci, alii vero extrinseci. Aggerum materiam tractat. *Bursat consil. 186. vol. 2.*
- 13 Finium regundorum quæstio terminanda repente, post expeditam causam possessori.
- 14 Loci inspectio, seu visio, est superlatiua omnium probationum, nec unquam reiecta censetur, utpote probatio valde privilegiata.
- 15 Locus cum visitatur, debet abhiberi peritus, probus, confidens, & iuratus.
- 16 Peritum qualem facere oporteat a relationem.
- 17 Finium regundorum actio, quando nascatur.

Terminos prædiorum vel domuum contingit amoueri, interdum causa finium occupandorum, aut pro eis offuscandis, aliquando vero pro exportandis tantum lapidibus confinalibus, *†* quibus varia nomina apud antiquos indita comperiuntur, ut apud *Egregium I. C. Rola. n. subtilissimo tractat. de commissar. &*

commissionibus part. 5. lib. 6. cap. 2. & 3. Vbi lepide agit de origine signandi lapides. *†* Primo casu mouens si est nobilis, relegatur ad tempus, si vilis est, ultra relegationem fustigatur, *l. 2. ff. de termino moto.* Secundo casu habet locum pœna arbitraria, *l. fin. ff. eod.* Tertio casu indita comperitur pœna 50. aureorum, *Abb. & Fely. in c. ex literis. de probat. †* Adhibito distinctionis nostræ temperamento, si quis sciens esse terminos amouerit, vel offulcauerit, vel contrectauerit. Aliud tamen determinatum est contra nescientes, *Plot. ad l. si quando, num. 726. C. unde vi.* Vbi etiam declaratur, qui *†* dici possint termini separantes agros ad inuicem, & monet intelligi pro terminis, arbores, fossata, lapides palos, & alia signa, multo magis montes, vel vias publicas, aut flumina, quæ *†* appellantur fines æterni, in quibus procedit illud peruulgatum, semel verum, semper est verum, *Bertaz. consi. 41. num. 13. volum. 1. ciuil. Franc. Marcus decif. 112. numer. 8. & decif. 338. nu. 1. 6. part. 2. & decif. 343. eadem parte.* Dominiq; territoriorum possunt poni facere limites in prædiis priuatorum, in quibus cadit præscriptio, *Alb. consil. 160. volum. 1. †* At limites Paræciarum, Prouinciarum, Ducatum, Baroniarum, & Diocesum, sunt im præscriptibiles, *late Franc. Marcus decif. 111. cum seq. par. 2.* Pro quibus præterea debetur euictio, quando ea sequitur de bonis intra terminos demonstratos existentibus, *leg. si fines. C. de euict. Franc. Marc. decif. 342. part. 2. †* limes enim limitans cedit limitato, *Bald. in d. l. si fines. †* Vbi declarat, quod terminus terminans dicitur, quicquid est extra fines agri venditi: at terminus terminatus est, quicquid est intra fines, *Franc. Marc. decif. 341. par. 2. †* Vnde confines non sunt de rebus confinatis, nec termini de re limitata, *Rim. Jun. consil. 619. num. 18. vol. 6. †* Ecce, venditore dante se pro cohærente, arguitur, quod is noluit totum fundum vendere, *Neniz. an. consil. 38. numero 5.* Nec sileo, diuisionem aliam bimembrem huc optime pertinentem, ut limites *†* alii sint intrinseci, qui sunt de natura rei, veluti, fossata intra fundum, vel circa fundum existentia, quæ sunt mensuranda cum fundo vendito, *Bertaz. tractat. clausul. clausul. 20. cap. 27. sic in aggeribus, de quibus agit Bursat. consi. 186. vol. 2.* Alii vero omnino extranei, ut flumina, nemora publica, viæ publicæ, vel Ripa fluminis, quæ non venit in venditione, sed accedit rei venditæ per cohærentiam, *Surd. decif. 42. numer. 13. Franc. Marc. decif. 340. par. 2. & Bursat. consi. 410. vol. 4. †* In hac tandem quæstione finium regundorum terminanda proculdubio post expeditam causam possessori, *Franc. Marc. decif. 111. num. 24. †* plurimum præstat visio loci, & inspectio ocularis, superlatiua certe omnium probationum, *Rip. in l. damnum, nume. 7. ff. de dam. inf. per l. si irruptione. ff. fin. regund. Ias. in l. cum qui. §. in populari, nume. 6. cum seq. ff. de iur. iur. Afflict. decif. 23. nu. 6. & Plot. ad l. si quando, num. 777. & num. 808. C. unde vi. †* Adhibito tamen perito, seu agrimenfore probo, non suspecto, quem partes debent videre iuratum, *Bald. consi. 492. num. 3. volum. 3. cuius iudicio fines corrupti, fracti, vel turbati renouandi sunt, & in pristinum statum reponendi, iuxta peregre regiam deductionem, quæ habetur apud Ruland. præalleg. tract. cap. 6. cum septem seqq.* Vbi prosequitur materiam, *†* etiam quatenus pertinet ad relationem per peritum absoluentem. Nec potest quis se tueri sub eo pretextu, quod fines prædiorum vicinorum non fuerint turbati per annos 30. *†* cum quo tempore turbatio limitum contingit, *17*

confestim nascatur actio finium regundorum, *Petrus de Vbald. tract. de duob. fratribus. 13. par. principali. num. 3.*

DISTINCTIO LI.

ARGUMENTVM.

¶ Heres qui scienter non adimplet voluntatem defuncti intra annum, hereditatem amittit, secus si nescienter, nisi is filius fuerit testatoris, & primi quidē gradus: nam hic etiā sciens ea de causa totius hereditatis iacturam non faciet, & legitimam saltem, & Trebellanicam ex illa deducet.

SUMMARIA.

- 1 *Materia auth. hoc amplius. C. de fideicommiss. varie illustratur, remiss. & limitatur, n. 9.*
 - 2 *Heres an teneatur assumere cognomen testatoris, atque uti etas insignibus, & armis.*
 - 3 *Insignia, & arma alterius, nemini in praiudicium tertii gestare licet.*
 - 4 *Auctor, Consulum Collegii Mercatorum Papiæ Assessor, iam ultra annos quindecim.*
 - 5 *Mercatori non licet uti signo alterius Mercatoris, ne quidem si illud similitudinem haberet aliquam cum alio, vel minimam, & cur.*
 - 6 *Heres non satisfaciens voluntati testatoris intra annum, non facit iacturam hereditatis, si nescienter illam exsequi omiserit. Secus esset, si scienter omisisset.*
 - 7 *Ecclesia heres instituta, & omittens intra annum exsequi voluntatem testatoris, potest ab hereditate repelli, & fructus perceptos debet restituere.*
 - 8 *Filius primi gradus, nil obstante in observantia testamenti, adhuc legitimam posset, & Trebellanicā deducere.*
- Et ratione ætatis, beneficium restituit. in in integr. implorans, se iur.*

Elegans est Propositio, & practicabilis valde, de qua in Authentica. † *hoc amplius. C. de fideicommiss. Mirifice quidem Illustrata per Molin. de iur. primog. lib. 2. cap. 12. num. 14. 18. & seq. Gozadin. consi. 34. Ruyn. consi. 184. lib. 2. Alb. consil. 48. volum. 1. & Burfat. consi. 67. volum. 2. Ex qua infertur ad præcepto testatoris contravenientem, & non implentem id, quod iubet sub pœna priuationis hereditatis testator, videlicet, heredem teneri ad assumendum nomen † & cognomen testatoris, atque ad utendum insignibus, & armis ipsius testatoris, qui est præcipuus modus declaratiuus voluntatis disponentis, ad inducendum fideicommissum, Paris. consi. 19. num. 28. cum seqq. vol. 2. Dec. cons. 273. num. 9. Ceph. consi. 251. nume. 50. D. Menoch. consil. 30. volum. 1. & consi. 333. in fin. vol. 4. Doctæ ac subtiliter Illustratissimus Cardinalis Mantica in suoluc. utentissimo. Tract. de coniecturis ultimarum. volum. lib. 6. tit. 15. nume. 15. & copiosissime Thesaur. decis. 270. cum alioqui armis † & insignibus alienis, quis uti nequeat, ubi agitur de incommodo, vel præiudicio alterius, Crau. consil. 829. volum. 5. & Viterius decis. 324. num. 4. lib. 2. Veluti ego non semel iudicavi, uti assessor per annos † 15. integros Consulum Collegii Mercatorum Papiæ, ne vnus Mercator † utatur signo, vel (quod vocitant) Marca, etiam habente aliquam similitudinem cum signo alterius Mercatoris, ad evitandā decipulā simplicissimæ plebeculæ, Strac.*

de Mercat. par. 2. num. 92. cum seqq. Petra. de Vbald. tract. de duobus fratribus par. 11. num. 73. & Alb. consil. 71. volum. 1. Quare si heres ignoranter non impluerit † iudicium testantis intra annum, non idcirco facit iacturam hereditatis, aliud si sciens recusauerit, observare voluntatem defuncti, etiam si sit † ecclesia, 7 Paris. d. consi. 19. num. 190. cum seqq. Alciat. consi. 215. lib. 9. iuxta Venetam impressionem. Crau. consi. 59. Marcabr. consi. 36. Ruyn. consi. 189. volum. 2. Tiraq. tractat. de privileg. pie causæ, privileg. 84. & seqq. D. Odd. tract. de restitut. in integ. par. 2. q. 82. art. 6. Sim. de Prat. tract. de interpretat. ultim. vol. lib. 4. Dubitatione 1. num. 3. & Ceph. consi. 455. num. 49. cum seqq. atque consi. 497. Vnde etiam fructus perceptos restituit Petra. de fideicommiss. quest. 15. num. 18. Si tamen esset † ex libris primi gradus, non obstante inobservantia, posset deducere legitimam, ac Trebellanicam, Peregr. de fideicommiss. artic. 36. num. 66. Et ob minorem ætatem posset legeri per restitutionem in integrum, Ceph. & Odd. præcitat. in locis, multo magis si posset contraveniens probare, pœnam fuisse adiectam ad solum terrorem prohibiti, Petra Placentin. tract. de fideicommiss. quest. 1. num. 120. & seq. sicut d. autentica † non protenditur ad prohibitum alienare per contractum, Menoch. de presumpt. lib. 4. pt. 1. sum. 189. n. 186.

DISTINCTIO LII.

ARGUMENTVM.

¶ Vtrum Mercatores socii in solidum possint conveniri, & in solidum quoque teneantur, considerato illorum contractu, & vnus ex pluribus contrahentibus scientia, qui secutus sit omnium aliorum fidem, decidit auctor affirmatiue, quod si cum eo, qui eiusmodi societatem ignoravit, sit contractum, negatiue.

SUMMARIA.

- 1 *Mercatores socii, an & in solidum possint conveniri, & in solidum teneantur, deciditur, nu. 3. 6. Ampl. num. 7. 8.*
 - 2 *Intellectus ad l. societatis. ff. pro soc. remiss.*
 - 4 *Inter socios tacitum mandatum presumitur.*
 - 5 *De mandato tacito, remiss.*
 - 7 *Socii in solidum tenentur de gestis per. institorem.*
 - 9 *Ius solidi non impeditur, etiamsi probetur in causa societatis, pecuniam ad manus vnus tantum ex sociis pervenisse, & cur, & quando, duobus numeris seqq.*
 - 12 *Vnus ex sociis, si in solidum convenerit, ut solutio facta a uni, soluentem ab omnibus liberet: illa durante societate facta, valet.*
- Et quid si ignorata dissolutione societatis, uni tantum integre sit solutum, an solvens liberetur?*

Mercatores socii an in solidum possint conveniri, vel an teneantur † in solidum, ardua est questio, acerrime disputata per iuris interpretes, ut colligitur ex traditis per Rim. Jun. consi. 331. volum. 3. D. Menoch. consi. 410. vol. 5. Per de Vbald. tract. de duobus frat. 9. par. princip. num. primo cum seq. Rot. Gen. decis. 15. Surd. decis. 213. Thesaur. decis. 136. Osasch. decis. 150. Andr. Gasl. pract. obs. lib. 2. ob. 24. num. 9. Ceph. consil. 635. & 768. Qui contra Rimin. Jun. in Allegato consi. 331. nuncupatim respondit, Magon. Rot. Luc. deci. 1. numer. 28. Crau. consi. 129. iuncto consil. 189. Ruyn. consil. 92. vol. 1. & Cuman. consil. 8. Veritas clarescit ex sano intellectu h

2 iure $\dagger$ societatis, ff. pro soc. quem egregie expendit Alex. consi. 99. volum. 1. Bald. consi. 263. volum. 5. Dec. consi. 98. num. 2. ubi consideratur modus contrahendi, & scientia contrahentis $\dagger$ cum altero ex sociis, ut sit secutus omnium sociorum fidem. Nam si nomine societatis contractus sit per unum ex pluribus sociis celebratus, & contrahens sit conscius societatis, atque scienter sit secutus omnium fidem, certum est, alios socios in solidum conueniri posse, ex vi taciti $\dagger$ mandati, quod presumuntur habere socii omnium bonorum, cumulatissime Caroc. decis. 2. Bertaz. de hoc tacito $\dagger$ mandato bene discurrens, consi. 58. num. 13. & seq. volum. 2.

6 crim. siue vnus $\dagger$ tantum administrat: siue omnes se ingerant, & promiscue administrent, maxime ex consuetudine mercatoria, Rot. Gen. decis. 46. num. 5. Imo etiam in solidum $\dagger$ tenentur de gestis per institorem, Rot. Gen. decis. 96. num. 2. aliud est, si cum ignorante societatem sit initus contractus, qui propterea non potest dici, secutus omnium fidem, ut dissidentes opiniones conciliat sapienter Caroc. decis. 118. num. 11.

8 Ampliatur etiam, $\dagger$ si liqueret pecuniam creditam in causam societatis, ad vnus tantum manus peruensisse, nam $\dagger$ non propterea impeditur ius solidi, Roman. consi. 114. & Crau. consi. 91. num. 4. Et quamuis videantur socii fideiubere inuicem Bart. in l. reos, nu. 1. ff. de duob. reis. Ita, ut sit prius excutiendus, $\dagger$ qui habuit pecuniam, tanquam principalis, alter vero instar fideiussoris post factam excussionem, iuxta notabile Glo. in l. vir uxori, §. fin. ff. ad Velleian. & Bar. in l. 3. §. 1. num. 15. ff. de duob. reis. Attamen non habet locum inter obligatos in solidum, neque socii censentur loco fideiussorum, $\dagger$ quoad creditorem, quicquid sit inter se, ut cumulate satisfacit Gabr. suis communib. tit. de fideiussor. conclus. 2. pari ratione, si vnus ex sociis conuenit in solidum, at solutio facta vni, liberat soluentem $\dagger$ ab omnibus, Roncheg. ad l. eandem in princip. nu. 50. ff. de duobus reis. Marant. 4. par. distinct. num. 94.

12 Dummodo durante societate contingat solutio, alias secus, Rot. Flor. ex Magon. decis. 106. num. 6. & seq. quod si probabiliter ignorato sine societatis, sit solutum integre vni tantum, veluti cum incidit vnus ex sociis in decoctionem, quo casu finitur societas, etiam si cessio non interuenerit, non desinit soluens liberari, Ruyn. consil. 90. num. 12. volum. 1. Rumin. jun. consilio 377. num. 13. cum seq. volum. 4. Decis. Sicilia ex Milanensi 11. num. 57. cum seq. par. 1. Rot. Luc. decis. 1. nu. 20. quicquid in oppositum voluerit Paris. consi. 82. nu. 40. volum. 1. Rot. Gen. decis. 13. num. 21. Laderch. consi. 70. nu. 5. & Beneuen. Strac. de decoctoribus, par. 3. nu. 47. cum seq. Quoniam erudite confutantur per Franc. decis. 249. parte 2.

DISTINCTIO LIII

A R G V M E N T V M.

¶ Marito adulterium vxoris ignorante, heredes illius posse excipere, ne dotem adultera restituant, validis contra nonnullorum tradita fundamentis, firmat auctor: Secus esset si ille crimen hoc sciisset & dissimulasset, tunc enim non audirentur. Interim alias huic contiguas quaestiones, scituq; dignissimas, huc reuocat, ut ex subiectis sumarius patet.

S U M M A R I A.

Coniugatorum utroq; vita functo, adulterii commissi exceptio frustra proponitur, si in vita nihil fuerit obiectum.

Exceptio adulterii om. n. si inualide proponitur, post

mortem dotata, pro non restituenda illius dote.

3 Secus esset, si illa adhuc viuenie, heredes mariti de illius adulterio exciperent.

4 Marito ignorante adulterium commissum ab uxore, heredes illius possunt ob hoc excipere, ne dotem restituant contra nonnullorum doctrinam, ut nu. 6. & cur, numeris seqq. non ita sit id sciisset, tunc enim heredes non audirentur: & hoc, quia eo casu iniuriam illi omnem condonasse censetur.

5 Maritus uxori, qua matrimonium adulterio coinquinari, tacite potest vel expresse parcere, & quomodo.

7 Adulterium vxoris, vniuersam mariti familiam iniuria afficit.

8 Crauet. consi. 205. reprobatur, remissive.

9 Maritus, pendente lite super adulterio coniugis suae, tenetur ei prestare alimenta.

10 Alimentorum eo casu quaestionem cuius examinare inter sit, remissive.

11 Filii adulterini neq; patri succedunt, neq; matri: licet postea contingat matrimonium inter ipsos adulteros contrahi.

12 Adulterini per subsequens matrimonium non legitimantur.

13 Adulterium vxoris quomodo probetur. Item qualiter lenocinio mariti reflecti possit, remissive etiam.

14 Heres donatoris potest donationem reuocare, excipiendo de ingratitudine commissa in vita testatoris, si ille illam ignorasset, secus si sciisset, & tacuisset.

15 Heres domini vasallum de fundo expellere non potest, propter eius imposturam, & perfidiam, in dominum ipsum, si istacuerit, alias si ignorauit, aut morte praeventus illam vlcis ei nequiu erit.

16 Caducitas censetur remissa vasallo, quando dominus sciuerit eum in illam incidisse, & tacuerit. Secus si ignorauit.

17 Ignorantis nulla voluntas.

18 Ingratitudinis vitium quantum.

Adulterii $\dagger$ commissi exceptio inualide proponitur post mortem vtriusque coniugati, nil obiecto in vita, cum mortui nequeant diluere obiecta, & viuentes haud dubie possunt se tueri ab impactis: idcirco, $\dagger$ dote non restituenda, inanis est haec exceptio, sed contra uxorem $\dagger$ superuiuentem, possunt heredes mariti excipere de illius adulterio: tametsi maritus non opposuerit notam vxori, dum viueret: quod intelligitur verum, si praesupponitur maritus $\dagger$ ignarus, alias probata scientia mariti de vitio vxoris, non audiuntur heredes, Aret. in l. rei indicata, §. heredi, in fin. solut. marr. Bald. consi. 302. cum seq. volum. 2. Boer. decis. 338. Ofasch. decis. 32. num. 5. Alb. consi. 25. num. 11. volum. 1. Iul. Clar. in §. adulterium, num. 18 cum seq. & Rot. Rom. decis. 13. lib. 3. par. 3. in nouiss. quasi maritus remiserit omnem iniuriam, & se reconciliauerit cum uxore, id quod fieri potest expresse, $\dagger$ vel tacite, videlicet, vel quando vir parcat vxori violanti fœdus connubiale, Gram. decis. 31. vel quando sustinet mores coniugis, & non obstante illius turpitudine secum vitam viuit, vel quando a die criminis fluxit quinquennium, quo tempore filuit maritus, Clar. d. loco, num. 20. $\dagger$ Dissentiunt tamen multi, qui indistincte negant competere heredibus mariti talem exceptionem, quos recenset percelebris Peregrin. tractat. de iur. fisc. lib. secundo, Tit. 8. num. 13. sed non recederem a prima opinione:

- 7 Tum, quia videtur facta iniuria † vniuersæ familiæ per adulterii turpitudinem: tum ne delictū enormi⁹ quidem maneat impunitum: tum etiam, quia aduersaria opinio male fundata est, præcipue vero super
- 8 *conf. Crauet. † 205.* quod esse reprobatur testatur Laderch. *conf. 193. num. 2.* vbi redditur multiplex ratio, an pendente aliqua † lite super adulterio, maritus teneatur præstare alimenta vxori accusatæ de adulterio? Tenendum est, quod sic, ex *Federic. de Sen. conf. 176. Bolognin. ita censuit consil. 23. num. 7. Paris. conf. 54. num. 57. cum seqq. volum. 4. Cephal. conf. 714. nu. 5. & 6. Rimin. Jun. consil. 274. num. 73. & seq. volum. 3.* Quam
- 10 quidem † alimentorum quæstionem plerumq; examinat iudex ecclesiasticus, dum in eius foro tractatur quæstio adulterii. De quo puncto loquitur Angel. de Vbald. *conf. 44. nu. 57. cum seq. inter cons. matrimonial.* ad quem me remitto, pro huius quæstionis resolutione. Quo vero attinet ad filios adulterinos, certū
- 11 est, † quod nec patri, nec matri succedunt, vel ab intestato, vel ex testamento, *Bald. conf. 267. volum. 1. Alex. conf. 174. volum. 5. Dec. conf. 306. colum. pen. Crauet. conf. 184. Alb. conf. 692. volum. 4. & ample Peregr. de Jur. fisc. lib. 3. tit. 18. num. 34. cum seqq.* Tametsi contingat contrahi matrimonium inter ipsos adulteros, si
- 12 quidem adulterini non legitimantur † per subsequēs matrimonium, c. tanta, ibiq; *Abb. Qui fil. sint legitimi,*
- 13 Quomodo autem † probetur adulterium vxoris, & qualiter reflectatur lenocinio mariti, explicat luculenter Rimin. Jun. *conf. 160. volum. 3. Crauet. conf. 205. & Burfat. qui discutit vires vnius processus, conf. 435. volum. 4.* Non desino subiicere duas extensiones, quæ circumferuntur in materia ingratitudinis, quarum altera est, vt heres † donatoris, qui offensam ignorauit, possit dicere & excipere de ingratitudine commissâ, in vita testatoris, ad reuocandam donationem: secus si sciuerit donator, & reticuerit, *Rip. in leg. fin. qu. 61. C. de reuoc. donat.* Præterea heres † domini nō potest expellere vasallum de feudo, ob feloniam commissam, viuente & tacente Domino, si Domin⁹ scierit: secus si ignorauerit, aut tam repente decēsserit, quod vlisci nequiuert, aut animum suum declarare non potuerit, *Jul. Clar. §. feudum, quæst. 64. prout*
- 16 dicitur de Domino recipiente seruitia † a Vasallo, qui sciebat eum cecidisse: nam præsumitur remisisse caducitatē. Aliud in domino ignorante, cum ignorantis † nulla sit voluntas, *Jdem Clar. d. §. feud. qu. 63.*
- 18 Et prædicta omnia manant † a fœdissima illa labe ingratitudinis, quæ execrabilis rapina appellatur. Vnde tot prodeunt effectus contra ingrātum, vt certe nihil odiosius in vniuersi iuris orbe comperiatur, quem admodum cernere est apud Quintilianum Mandos. *tract. de ingratitud. impresso post tract. de commiss.*

DISTINCTIO LIV.

ARGUMENTVM.

- ¶ Reus ignorans decretum citationis, ab attentatis excusatur, sciens autem tum demum, si se nescire simulet.

SUMMARIA.

- 1 Reus ignorans decretum citationis, ab attentatis excusatur, sciens autem nequaquam: nisi simularit se nescire. Declaratur tamen, num. 4.
- 2 Sciens commissionem causæ, & decretum citationis, ante eiusdem executionem reus non dicitur.
- 3 Reus non semper is dicitur, qui se defendit, uti nec is semper actor dicitur, qui primo pronocat.

5 Quid quando commissæ sunt attentata post sententiā distinctione appositâ deciditur.

6 Attentata per procuratorem a principio an sint purganda.

7 Reuocationi attentatorum quibus in casibus non sit locus.

8 Quid quando appellatio est admissa.

9 Clausula (si & in quantum nec aliter) quid operetur.

10 Index non potest causam non appellabilem, facere appellabilem.

11 Delatio interdum abdicat omnem jurisdictionem, a Iudice a quo, eamque transfert ad Iudicem ad quem.

Reus ignorans † decretum citationis, excusatur ab attentatis, si autem sciat, nequaquam assequitur excusationem, nisi simulet se nescire, *leg. dolo, ff. de nouat. cum iuribus citatis, in decis. 1. Rot. Rom. num. 17. & 18. part. 2. in nouiss.* Quinimo reus † non dicitur etiam si sciuerit commissionem causæ, & decretum citationis, dummodo citatio non sit exsecuta, *Cardin. in clem. fina. num. 9. vt lit. pend. Paris. conf. 81. num. 13. volum. 4. & Rot. Rom. d. loco, num. 15.* Nec perpetuo sumitur reus † pro eo, qui se defendit, sicut nec semper dicitur actor, qui impugnat, aut qui primo prouocauit, vt diligentissime aduertit *Fab. de Ann. consilio 58. Atq; præclariss. Capoll. conf. ciuit. 28. & seq.* Quæ tamen arrogant † locum in prima instantia. At si commissæ sint attentata post sententiā, adhibetur alia distinctio, videlicet: Aut sunt commissæ intra tempus datū, ad appellandum, & tunc reuocantur etiam lite deserta, per viam nullitatis: nisi forte turbida vel dubia sint, quo casu de his non agitur, neque reficiuntur expensæ, antequam cognoscatur de bono iure, *Rota. Rom. teste Casar. de Grass. de appellat. decis. 109. num. 9.* Aut post tempus † præfixum ad appellandū sunt factæ, & ista attentata non reuocantur lite deserta, sed obstat, res iudicata, *Rot. Rom. teste eod. Casare de Grass. decis. 108. num. 5. allegat. tit. de appellat.* Hinc † attentata per procuratorem non sunt a principio purganda, nisi probetur scientia, qua probata non fieret reuocatio mandati, alias induceretur ratificatio attentatorum, *Oldrad. conf. 199. nu. 6.* Similiter reuocationi attentatorum, † non est locus in casibus, in quibus appellatio est prohibita, *Jas. conf. 187. num. 21. lib. 2. Ofsch decis. 25. Alb. conf. 575. num. 20. volum. 3. Bertazz. conf. 422. num. 20. volum. 2. crimin. Fab. Turret. conf. 43. num. 6. volum. 1. & Mascard. de probat. volum. 1. conclus. 148. num. 32. cum seq.* Idemque est, † quando appellatio est admissa, quoad effectum deuolutiuum duntaxat, *Didac. præct. quæst. cap. 23. nu. 7. & Lancellot. de attentat. cap. 12. limit. 53. num. 54. cum seqq.* Secus vbi esset admissa appellatio † cum clausula, (si & in quantum, nec aliter) quæ operatur, vt si erat admittenda appellatio, dicatur admissa, si non erat admittenda, minime intelligatur admissa, *Roman. conf. 501.* quem admodum non est † in manu iudicis, causam inappellabilem facere appellabilem, *Rolan. a Vall. conf. 77. volu. 2.* Veruntamen huiusmodi delatio † abdicat omnem iurisdictionem, a iudice, a quo, illamq; totam transfundit in iudicem ad quem, vnde interim super sedendum est ab executione, *Contard. ad l. vnicam, limitat. 13. num. 19. & 24. C. si de mom. possess. Vestr. praxi. lib. 7. cap. 8. num. 22. Ofsch. conf. 69. num. 18. cum seq. Mar. Anguiss. consil. 172. num. 4. cum seq. & Fab. Turret. conf. 3. col. fin. volum. 2.*

DISTIN.

DISTINCTIO LV.

ARGUMENTVM.

Restitutio in integrum, sine malitia tamen & legitime postulata, ab executione rei iudicata super sedendum, docet auctor: etiam si duæ conformes sententiæ essent latae: Inde intra quadriennium eiusmodi restitutionis causam esse definiendam dicit: & hoc quidem ignorant non decurrere, sed a die tantum scientiæ incipere firmat.

SUMMARIA.

- 1 Restitutio in integrum beneficium sanctissime fuit a legibus excogitatum.
- 2 Postulata in integr. restitut. etiam ab executione rei iudicata, super sedendum, modo omnis malitiæ præsumptio absit, & hoc iudici saltem utcumq; constet, ut num. 8.
- 3 Quando hac adesse præsumatur, remissive.
- 4 Duæ conformes sententiæ ex vi Nouar. Constitut. tit. de appella. §. lata sententia, habent vim rei iudicate in Dominio Mediolani, ideog; mitti possunt executioni, nisi petita fuerit restitu. in integr. & de hoc etiam num. 7.
- 5 Verba quantumvis vniuersalia, quæ in alio possint verificari, nunquam tamen ita interpretantur, ut excludant restitu. in integr.
- 6 Verba illa (molestari non possit quouis modo directe, nec indirecte,) an tollant beneficium restitutionis in integr.
- 7 In petitione restitutionis vana est eorū distinctio, qui distinguunt inter minorem, qui sit actor, vel reus, hoc casu de quo agitur.
- 8 In omni remedio rescissorio, res integra requiritur, & omnia accepta parte opponente restitui.
- 9 Causa restitut. in integr. intra quod tempus definiri debeat. Item
- 10 Ex læsione enormissima procedens vix longissimi temporis cur u circumscribi potest.
- 11 Causa restitut. in integr. intra quadriennium a lege præscriptum definienda, ignorant non decurrere: sed tantum a die scientiæ decurrere incipit, & cur.
- 12 Scientia hac de qua nunc, quomodo afficiat vniuersitatem vel ecclesiam.
- 13 Congregatio quando legitima censeatur, remissive.
- 14 Si quid vnquam fauorabile potuit excogitare lex sacrosancta, pro minoribus, pro ecclesia, & pro communitatibus, tam castri & villæ, quam ciuitatis, sane est restitutio in integrum, c. suscitata. de in integr. restitut. l. 1. C. si aduersus rem iud. & l. 1. C. de iur. reipub. libr. 11. quando quidem tantopere sit priuilegiata, ut (modo absit præsumptio malitiæ) ea postulata & super sedendum sit ab executione rei iudicatæ, l. unica, C. de restitu. in integr. postul. nil no. fiat, Lancellos. de attestat. par. 2. cap. 18. Odd. tract. de restitu. in integ. par. 1. quest. 43. art. 6. Rot. Bonon. decis. 85. Rot. Flor. decis. 104. & 133. Rot. Auenion. decis. 2. & Thesaur. plenissime, decisione 181.
- 15 Vbi quoque aduertit, quando dicatur & vigere præsumptio malitiæ. Quare duæ conformes, & quæ ex vi nouarum Constitutionum, tit. de appellat. §. lata sententia, habent vim rei iudicatæ in Dominio Mediolani, & aliud nihil expectant: quam ut mittantur executioni, cedunt omnino restitutioni in integrum, tametsi Constitutiones in relato loco loquantur per verba generalia, & cum clausulis prægnantissimis conceptæ sint, cum vbi possunt, verba etiam vniuersalia, & in alio verificari, nunquam exclusa, interpretes

restitutio in integrum, Bald. consilio 236. vol. 1. Socin. Sen. consi. 299. volum. 2. Socin. Jun. consi. 128. num. 160. volum. 1. Crauet. consi. 201. num. 35. optime Rolan. a Vall. consi. 68. num. 28. cum seqq. volum. 3. Riminal. Iun. consi. 655. num. 109. & seqq. multis. volum. 6. Addo Caroc. alios cumulantem, decis. 45. num. 2. Vbi per ista verba, molestari & non possit, quouis modo directe, vel indirecte, ita, ut sit plenissima securitas, non censetur sublatum beneficium restitutionis in integrum, sic Honded. concludit consi. 83. num. 20. volum. 1. Quicquid non insubtiliter scripserit Angel. de Gambilionibus pleno consi. 10. Vbi per plura fundamenta ponderatis maxime verbis decreti, super quo responsitauit, sustinet contrarium, Reatus ab Assin. sua praxi Jud. §. 31. cap. 52. & Honded. consi. 27. num. 28. volum. 2. Sed rationes Angeli de Gambil. ne tantillum quidem oblaedunt minores, & alios priuilegiatos, contra quos sint latae duæ conformes in terminis nouarum Constitutionum d. loco, quia loquitur in terminis statuti, cuius verba non & possunt in alio verificari, & tamē nouæ Constitutiones possunt intelligi in officio iudicis, ita quod verba ab eis prolata, non manent otiosa, sic Thob. Nonius consi. 87. & Honded. d. consi. 27. nu. 28. Prædicta nihilominus & ut obtineant, requiritur imprimis, quod summarie doceatur de bono iure petentis restitutionem in integrum, & iudici detur aliquis bonus fumus, atq; ita, ne vestigium quidem præsumptionis retardandi, processus vigeat contra postulantem, Peregr. consi. 73. num. 19. Matth. Coller. tract. de execut. par. 4. cap. 2. num. 23. non habita ratione distinctionis, quam faciunt aliqui subtiles, & an minor sit actor, vel reus, Alex. consi. 55. vol. 5. Natt. cons. 343. Et hanc esse veriore receptioremq; attestatur Laderch. consi. 108. num. 4. Vltius exigitur, quod res sit integra, Crau. consi. 151. nu. 29. vel saltē omnia accepta restituantur parte opponente, ut oportet in omni remedio & rescissorio, Crau. consi. 756. & 826. volum. 5. Grammat. decis. 66. num. 21. Cephal. consi. 247. nu. 20. 37. & 41. ac Rot. Rom. decis. 210. num. 66. cum seqq. parte 1. in nouissimis. Est quoq; finienda & causa restitutionis in integrum, intra quadriennium continuū, nisi culpa iudicis differatur, etiam quæ competit ex clausula generali, Eugen. consi. 95. etiam si de bono iure fiat fides, Rot. Rom. decis. 276. n. 3. lib. 3. in nouissimis. Excepto casu læsionis & enormissimæ, quæ circumscribitur vix per metam longissimi temporis, Mynsing. obseru. 1. cent. 1. Porro hic cadit distinctio nostra, ut hoc quadriennium non & currat ignorant, sed solum a die scientiæ, cum ab initio sit tempus prætorii, quæ scientia non afficit & vniuersitatem, cui conceditur restitutio in integrum præsidium, nisi congregatā, nec ecclesiam collegiatam, nisi legitime sit conuocata, Plene Bertaz. consi. 41. num. 45. cum seqq. volum. 1. Cui. qui locus sit instar omnium. Congregatio, quando legitima & sit censenda, explanat Anton. a Sol. ad Constitut. Sabaud. titulo de minoribus, Gloss. 5. num. 42. cum seqq.

DISTINCTIO LVI.

ARGUMENTVM.

Hospitalium, Collegiorum, & Confraternitatum allata diuisione, ut quædam Ecclesiastica, quædam Laicalia censeantur; inquit auctor, quomodo bonorum immobilium ab illis fieri possit alienatio: & multū interesse inter eum, qui sciat rei qualitatem, puta an illa priuilegiata sit; & cum qui

ignorans rem aliquam immobilem ab aliquo horum locorum emit, firmat auctor,

S V M M A R I A.

- 1 Hospitalium diuisio.
 - 2 Hospitale sit ne Ecclesiasticum, aut laicale, unde dignosci possit, remissive.
 - 3 Collegia alia Ecclesiastica, Laicalia alia. Confraternitates quoq.
 - 4 Collegiorum quorundam Papiæ erectorum nomen & laus, quorum quadam esse Ecclesiastica, alia Profana dicit.
 - 5 De Collegiis profanis, remissive.
 - 6 Hospitalia quævis Episcopo subiecta sunt, & ab eo visitari possunt, ex censura Concil. Trident.
 - 7 In alienationibus bonorum immobilium, longe diuersa ratio est, an illa subiaceant locis Ecclesiasticis, an vero profanis.
 - 8 Ignorantia privilegiorum præsumitur.
 - 9 Ignorans qualitatem rei, & emens illam, etiam si alias non esset alienabilis, 40. annis elapsis tutus est.
 - 10 Forma in alienatione bonorum Ecclesiæ requisita, remissive.
- H**ospitalia alia Ecclesiastica & sunt, alia Laicalia seu Profana considerantur: quorum alterū, quomodo distinguatur & ab alio, & quibus signis arguatur hospitale Ecclesiasticum, aperit Rom. cons. 477. Paris. cons. 34. volum. 4. Mascard. de probat. volum. 2. conclus. 869. Magon. Rot. Floren. decis. 14. cum seq. Rot. Rom. decis. 725. par. 1. & 122. part. 2. in nouiss. quæ consideratio & cadit quoq; in Confraternitatibus & Collegiis. Zabarell. cons. 8. & 11. Thob. Non. cons. 58. & 61. Gabr. cons. 142. nu. 5. & cons. 162. lib. 1. Canalc. decis. 17. num. 65. cum seq. part. 2. & Anton. Gabr. suis commun. tit. de pia causa, concl. 1. & 2. Berret. cons. 64. qui loquitur in terminis honestissimi Collegii & Ghisleriorum Papiensem vniuersitatem mirifice illustrantis, quem admodum de Collegio Catonis Castellioneorum, Marlianorum & Bossiorum scribit Rochus de Curt. tract. de iur. patron. vers. in ecclesia, num. 12. Addi posset & merito honorificentissimum Collegium Borromeorum, virtutum omnium domicilium auspaticissimum, inter Collegia Ecclesiastica erectum, Pontificia auctoritate, & bonis ecclesiasticis dotatum, dum ibi studiorum causa continentur nobiles adolescentes, Clerici omnes, qui pariter a Religiosis & probis viris reguntur. De Collegiis aut & profanis tractat etiam Redoan. super titu. de reb. eccl. non alienand. Rub. 27. num. 15. & Rub. 30. casu 5. num. 36. Et quamuis utroque & Hospitalia subiecta sint Episcopo, possintq; visitari per Episcopum, Nonius d. cons. 61. inspecta potissimum censura sacrosancti Concilii Tridentini, cuius mentio fit per Gabr. cons. 195. & 197. lib. 2. Canale. d. decis. 17. num. 69. & Flamin. Paris. de Resignat. Benefic. lib. 3. quest. 11. num. 13. & lib. 7. quest. 6. num. 2.
- 7 Attamen exstat non leue discrimen & in alienatione bonorum immobilium, quoniam alienatio bonorum in solo consistentium hospitalis profani valida perpetuo est absque solemnitate, quæ requiritur in alienandis rebus Ecclesiæ, non sic in hospitali Ecclesiastico, & quod dicitur de forma adhibenda, vel non, protenditur etiam ad restitutionem in integrum, & ad alias prærogatiuas ecclesiæ concessas, ut hisce locis competant, cum liquet esse fundata superioris auctoritate, Baldus in auth. hoc ius porrectum, C. de SS. Eccl. cum plurimis adductis per Gabr. d. conclus. 1. num. 12. & conclus. 2. num. 9. & seq. aliis. Adde elegans Bologn.

cons. 34. quod si agatur de emphyteusi, ac inuestitus ignorauerit iuste hospitale, quod per laicos regitur iudici seculari subditos, sicut & disciplinatos, Bart. in l. vltima, ff. de colleg. illicit. Zabarell. cons. 13. & Paris. dicto cons. 34. esse exstructum superioris auctoritate, cum superius fuerit inter nostras inspectiones demonstratum, & quod ignorantia privilegiorum præsumitur, quia forte in aliis inuestituris antiquis, nulla de hac qualitate esset facta mentio, certe & concurrente cursu 40. annorum, tutus est: aliud si sciens qualitatem bonorum ea acquisierit, sine solemnitate requisita in alienatione bonorum Ecclesiæ, Jaso. cons. 55. num. 6. volum. 1. Atque ita respondit in causa emphyteusis habitæ ab hospitali S. Catharinæ prope monasterium S. Geruasii Papiæ, D. Menoch. cons. 635. num. 5. volum. 7. Neque omnino impertinens est, pertingere Doctores tradentes & formam requisitam in alienatione bonorum Ecclesiæ, præter tractatus notissimo superinde compilatos, & præter responsa notoria præcipue, quando breue, si in euidentem interuenit, Guid. Pap. decis. 156. cum aliis quinque seqq. Rebuff. cons. 109. 111. & 112. Sim. de Prat. cons. 38. 40. & 115. Jaso. cons. 54. & seq. volum. primo, Maluas. cons. 55. & seqq. Menoch. cons. 114. Bertazz. cons. 46. volum. 1. Ciuli decis. Perusin. 93. parte 2. Berret. cons. 92. Feret. cons. 249. Rot. Rom. decis. 160. parte 2. in nouissimis, Rimin. Iun. cons. 355. per tot. volum. 4. Mascard. de probat. vol. 1. concl. 75. Canalc. decis. 45. & seq. parte 1.

DISTINCTIO LVII.

ARGVMENTVM.

- ¶ Tertius sciens causam agitari absque oppositione iuris sui, non appellat, neq; impedit executionem: secus in tertio ignorante litem institutam.

S V M M A R I A.

- 1 Tertius quis vere censendus sit.
- 2 Tertius tribus modis consideratur.
- 3 Tertius non admittitur in iudicio spoli.
- 4 Tertii scientia sine contradictione valde perniciofa, & quando, num. 7.
- 5 Tertii ignorantia causam executiuam facit ordinariam, mediante eiusdem oppositione: quo tamen ad ordinem procedendi, non quo ad ordinem decidendi.
- 6 Acta quibus nocent, obest quoq; sententia.
- 8 Clausula (appellatione remota) non ardet tertium.
- 9 Tertius potest iudicem ex causa legitima suspectum recusare.
- 10 Collusio quid sit, & quomodo probetur.
- 11 Tertio possessori an præiudicet res inter alios acta, eo non citato, contra Felyn. & Contard.
- 12 Statutum Papiense 56. in civilibus, expendit auctor.
- 13 Tertius debet venire ad causam in eo statu & gradu, in quo reperitur, & quando.
- 14 Sententie faciunt numerum, quoad tertium.
- 15 Tertius quando possit petere pro suo interesse editionem scripturarum.

Tertius comparens pro suo & interesse, quis sit censendus, docet Angel. ad l. si suspecta, C. de inoffic. testam. Rimin. Iun. cons. 448. num. 18. volum. 4. Surd. cons. 424. num. 23. volum. 3. ubi tertius non dicitur, qui habet causam ab vno ex contrahentibus, Idem Surd. decis. 163. num. 9. neq; qui subrogatus est in locum prædecessoris, ratione defensionis rei & causæ. Rot. Roman. sub Put. decis. 175. lib. 3. & Monter. decis. Aragon. 42. num. 98. & Is autem potest interuenire tribus modis, nempe, vel ad excludendū agentem seu excipientem,

vel

vel ad assistendum agenti, defendentiue, vel denique ad impediendam executionem, etiam conformiū, ut copiosius ceteris declarat hanc materiā Didac. pract. quest. c. 13. cum duob. seqq. & And. Gayl. pract. obserua. lib. 1. obseruat. 69. cum duobus seqq. Mynsing. obseru. 73. cent. 3. † Excepto iudicio spoli, in quo non admittitur tertius, Menoch. conf. 488. vol. 5. decis. Perusin. 26. par. 1. At distinguitur non incongrue inter tertium, qui † sciuerit causam agitari, passusque fuerit alium agere, & contra eum pronuntiari, nisi sit minor hic tertius, cui scientia non nocet, & inter tertium ignorantem: quoniam hic potest opponere dilatorias, appellare & impedire executionem, dummodo competens pro suo interesse iuret, quod de nouo habuit notitiam sententiæ. Det. in c. sua nobis, num. 25. & 26. de appellat. Immo causam executiuam reddit ordinariam, quo tamen ad ordinem procedendi, non quo ad ordinem decidendi, pulcre & subtiliter Suarez. de paz. sua praxi, par. 4. Tom. 1. cap. 4. num. 7. Ille vero nequaquam, utpote cui nocent acta, & sententia obest, Afflict. decis. 396. num. 3. Peregr. de fideicommiss. artic. 53. n. 31. & Intrigiol. de substit. centur. 3. qu. 73. nu. 127. Cum sibi debeat imputari, cur non contradixerit, vel non fuerit protestatus, † ubi agatur de iure tertii, spectante ad ipsum principaliter, & sic de eo tertio, quem attingat principalis causa defensionis, Felyn. in c. quamuis, num. 3. de re iud. Oldrad. conf. 255. Afflict. decis. 235. Capyc. decis. 107. Boer. decis. 79. num. 3. Natta conf. 457. Bursat. conf. 362. volum. 4. Decis. Perusin. 26. num. 4. 5. & seq. par. 1. Didac. & Gayl. in recensitis locis, adiungitur Vinius, decis. 69. nu. 7. lib. 1. Vbi tertius pro suo interesse potest appellare, a sententia lata contra alium, non obstante † clausula, appellatione remota, quemadmodum † potest iudicem causæ, si eum habet suspectum, ex causa legitima recusare. Est quoque alias non possit recusari, aut non fuerit recusatus, per litigatores, Gayl. obseru. 71. num. 7. & obseruat. 72. num. 8. Muscatell. sua prax. part. 2. gloss. competentes, num. 66. Quæ tamen omnia intelliguntur cum triplici temperamento. Primum est, ut tertius comparens doceat summarie, vel arbitrio iudicis saltē, semiplene de interesse suo intra breue tempus, Didac. pract. quest. capit. 16. num. 1. cum seq. per iudicem assignandum. Idem eod. tract. cap. 13. num. 1. Interimque supersedetur ad euitandam fraudis aut collusionis suspicionem, Vini. decis. 291. num. 2. & 3. ib. 2. † Quid autem sit collusio, & quomodo probetur, notat Cephal. pleno conf. 759. vol. 5. & Mascar. de probat. vol. 1. concl. 322. Alterum est, quod habetur apud Osasch. decis. 38. col. 1. † ubi inquit, si tertius sit in possessione, non præiudicat ei etiā scienti de re a se possessa, inter duos controuersa, iudicium ac pronunciatum, Didac. pract. quest. c. 26. vers. Secundus casus, Marcab. conf. 107. nu. 77 & Mynsing. obseru. 73. centur. 3. quicquid scripserit Felyn. in cap. cum super, num. 12. de re iud. cum relatis per Casar. Contar. ad l. unicam, limit. 23. num. 9. C. si de mom. possess. Quandoquidem quis non possit mitti in possessionem rei ab altero detentæ non citato possessore, etiam ex rescripto principis, l. fin. C. si per vim, vel alio modo, † etiam sic disponente statuto nostro Papiensi 56. in c. iulibus, in quibus terminis loquitur Alex. conf. 82. nu. 3. & 4. vol. 2. Immo talis missus in possessionem, tertio non citato minime fit possessor. Honded. conf. 20. num. 20. volum. 1. Postremum est, ut tertius sciens causam agi, nec se opponens ab initio nō admittitur ad causam, nisi in † eo statu & gradu, in quo reperitur, nisi acce-

dat ad iudicium exclusurus vtrumque; vel alterutrum, Didac. pract. quest. cap. 14. in fin. Gayl. obseru. 71. nu. 14. Peregr. de fideicommiss. artic. 53. num. 55. Marz. conf. 24. quod est ab eminentissimis Doctorib. subsignatum, Lancellot. de attentat. cap. 12. Ampliat. 14. d. Decis. Perusin. 26. part. 1. Surd. decis. 60. nu. 6. & decis. 147. num. 6. † Vnde sententiæ faciunt numerum, quo ad se, Alex. conf. 82. vol. 1. Rot. Rom. decis. ex Put. 71. lib. 3. Marcab. conf. 87. nu. 34. & D. Honded. conf. 25. vol. 1. Secus in tertio oppositore, qui ignorauerit causam agitari, Contar. d. limit. 25. num. 7. & 8. Paris. conf. 207. num. 81. & aliis seqq. lib. primo. Idem Put. decis. 385. libr. 1. & decisio. 326. libr. 2. & Bursat. d. conf. 362. num. 8. & 28. cum multis seqq. volum. 4. † An denique possit tertius petere pro suo interesse, exhibitionem scripturarum, tangit Muscatell. sua prax. par. 3. Glo. mentionatorum, num. 12. declarat Gayl. pract. obseru. lib. 1. obseru. 69. in fin. quæ omnia intelliguntur procedere, dummodo absit malitiæ præsumptio a tertio, Fran. Mar. decis. 5. 8. par. 2. & decis. 76. parte 1. Vant. tract. de nullitatib. vers. de nullitate, num. 27.

DISTINCTIO LVIII

ARGUMENTVM.

¶ Alienatio bonorum fideicommissio obnoxiorum, facta inter ignorantes vinculum fideicommissi, valida existimatur, inefficax vero, quæ perfecta est inter scienter contrahentes.

SUMMARIA.

- 1 Fideicommissarius vniuersalis non reuocat dationem in solutum, aut transactionem bona fide factam de bonis suppositis fideicommissio.
- 2 L. fina. §. vlt. ff. de leg. 1. frequens materia declaratur. Rursus extensionibus exornatur ex tribus modificationibus, num. 8. & 9.
- 3 Fideicommissarius non recte vindicat bona distracta, nisi primum probata scientia alienantis.
- 4 Fideicommissarii est optio agendi rei vindicatione ad bona, vel exigendi pretii bonorum.
- 5 Pretium illud attenditur, quod est tempore purificationis fideicommissi, contra Rimini. Inn. considerante pretium numeratum alienanti.
- 6 Alienante non existente soluendo, bona recuperantur, licite etiam data ignorantia alienantis.
- 7 Remedium recuperatorium bonorum in casu alienationis factæ per grauatum ignorantem, onus fideicommissi est subsidiarium.
- 10 Prohibitio expressa de non alienando efficax, præstat longe plus, quam tacita, unde cessat dispositio d. fin. §. vlt. ff. de leg. 2.
- 11 In casu expressæ prohibitionis bona vindicantur, etiā in vita alienantis absq. probatione scientie in emente & alienante.
- 12 Emor an habeat ius offerendi contra fideicommissarium, recuperationi bonorum fideicommissorum incumbentem. In casu alienationis factæ per ignorantem.

Fideicommissarius vniuersalis non tantum impeditur reuocare alienationem bonorum hereditariorum, † aut dationem in solutum, aut transactionē fide bona factam per grauatum, pro sanando ære alieno, ut docte ostendit Præ es Mor. conf. 13. Rim. conf. 3. vo um. primo. Peregr. pleniore acerno tract. de fideicommiss. artic. 40. numero 7. 25. & sequent. & Intrigiol. tractat. de substitut. centur. 3. questione 73. num. 113. Verum etiam cessante causâ æris alieni, a testatore contracti

non potest pro re fideicommissio subiecta alienata, agere contra emptorem in bona fide existentem, scilicet, quoniam venditio bonorum fideicommissariorum, facta est ab ignorante ignorantem, & sic habetur, *in l. quidam, in §. fin. ff. ad Trebell. §. in l. ultim. §. ultimo, ff. de leg. 2.* quam legem dicit Bal. *ad c. quoniam frequenter, §. in aliis, eolum. fin. ult. lit. non contest.* limitare omnia iura mundi, loquentia de alienatione prohibita, veluti refert Fab. Turret. *tract. de clausul. codicill. quest. 76. num. 2.* ubi non obscure ratiocinatur circa intellectionem, *d. l. fin. §. fin. ff. de leg. 2. & Thesaur. decis. 151. num. 2.* cuius decisionis rationes, cum aliquot declarationibus expendit illustr. D. Petr. Plac. *tracta. de fideicommiss. qu. 3. num. 38. vsq. ad num. 47. Ioseph. Ludo. concl. 14. vers. Inferitur 91. cum seqq. Veruntamen clarius explicat Peregr. de fideicommiss. d. artic. 40. num. 38. cum seqq. Rolan. a Vall. consi. 81. volum. 2. Soc. Sen. consi. 16. volum. 3. Rip. in l. filiusfam. §. diui, nu. 11. & 47. ff. de leg. 1.* Et usque adeo subsistit alienatio facta per ignorantem, vt nisi *†* clare allegetur, & probetur scientia alienantis, nequeat fideicommissarius obtinere, pertinenter.

4 *Vinius decis. 16. num. 16. lib. 1. †* cum sit in optione, seu arbitrio fideicommissarii, vel agere ad recuperationem bonorum a manibus acquiritoris, vel agere ad pretium aduersus successores illius, qui alienationem fecit probata scientia alienantis, *Cephal. consi. 761. col. ult. volum. 5. Gabr. consi. 44. num. 9. 18. & 19. volum. 2. eleganter Ofsch. decis. 73.* ubi vltius concludit, tantum sufficere in hac materia ignorantiam solius alienantis, qui tamen ad pretium tenetur erga fideicommissarium, *Vinius decis. 18. num. 12. lib. primo, & Intrigliol. dicto tract. & qu. 73. num. 7.* intelligendo pretium, non prout *†* fuit receptum ab alienante, sed pro bonorum estimatione, secundum tempus recuperationis, aut purificati fideicommissi, vt contra Rimin. Iun. statuit *Peregr. d. loco, num. 39. vers. dubium est. Vin. d. decis. 516. num. 19. & 25. addo Gabr. d. consi. 44. num. 21. †* At ubi alienans non sit soluendo, incolume & saluum est ius fideicommissarii ad bona vindicanda, *l. plane la 2. §. 1. ff. de leg. 1. †* quod remedium est subsidiarium, hoc est, non potest intentari realis actio. Neque vllum interdictum competit fideicommissario contra tertium possessorem, nisi quando alienans, vel eius heres non esset soluendo, *Paul. de Castr. consi. 94. volum. 2. Petra d. loco, num. 46. Fab. Turret. elegantiss. d. qu. 76. num. 14. & Vin. d. decis. 516. num. 20. †* Extenditur autem memorata propositio tripliciter, & totidem modis restringitur. Etenim ampliatur, vt in casu premissæ recuperationis rei alienatæ ob probatam scientiam fideicommissi, fideicommissarius agens, non indigeat præsidio restitutionis verbalis, *Gabr. d. consi. 44. nu. 7. Insuper tex. in d. l. ult. §. fin. ff. de leg. 2.* quamuis loquatur in fideicommissio constituto, in codicillis seorsim factis a testamento, procedit tamen etiam in fideicommissio facto in testamento, virtute clausulæ codicillaris, *Fab. Turret. d. loco, num. 7.* Tertia extensio est, vt procedat decisio *d. §. ult.* in quacunq; specie ignorantie iustæ, *Peregr. d. loco, num. 39.* distinguendo, quoad modum probandi, vel præsumendi ignorantiam fideicommissi, inter successurum ab intestato, in quo regulariter præsumitur ignorantia, & inter extraneum heredem, in quo, si sit heres immediatus, non præsumitur ignorantia: secus in herede mediato. *Ofsch. d. decis. 73. num. 6. Honded. consi. 42. num. 11. & 12. volum. 2.* Fallit modo ea assertio, cum in testamento reperitur expressa prohibitio alienationis vestita, & efficax,

tunc duplex prohibitio potentius operatur, & potest recuperari prædium alienatum, absque necessitate, probandi scientiam fideicommissi in alienante, & eamente etiam in vita alienantis, *Gabr. Vin. Petr. & alii in præcitatis locis. † Addo Zuccard. consi. 78. nu. 131. Mascard. de probat. volum. 2. conclus. 779. num. 2. Intrigliol. de substit. d. centur. 3. quest. 13. num. 265. cum seq. Laderch. consi. 150. num. 5. & 6.* debet tamen allegari ignorantia alienantis, ad euitandam deuolutionem in vita alienantis, & ne fiat potestas emptori retrahendi bona, contra enixam mentem testatoris, cum hac via testatoris dispositio efficeretur elusoria, perabunde *Honded. d. consi. 92. num. 18. volum. 2.* Fallit itidem in fideicommissio particulari. *Menoch. consi. 44. num. 18. volum. 1. Turret. d. loco, num. 15. vsque ad fin.* Vltima est declaratio, *†* vt per ius offerendi pretium ad veram estimationem temporis, quo petuntur bona alienata, liceat emptori retinere bona acquisita, etiam vinculata fideicommissio, vt reiecta opinione *Gabr. dicto consilio 44. num. 12.* demonstrat *Vinius allegata decis. 516. num. 19. vsque ad numerum 26.* sed & dispositionem supradictæ *l. fina. §. finali, ff. de leg. 2.* esse a regulis iuris communis exorbitantem, nec locum habere in prohibitione expressa, facta per testatorem, neque in fideicommissio inducto ob contrauentionem factam, probat optime *Rot. Roman. decis. 21. & 22. part. prima, in nouissimis.*

DISTINCTIO LIX.

ARGUMENTVM.

¶ Ad reconfignandum, quale tempus, vel quis modus, conductorem coarctet, & hic pariter sciat, vel nesciat, consideramus.

SUMMARIUM.

- 1 *Mensura prædiorum tempus quale, vel quis modus remissive.*
- 2 *Conductor in fine locationis ad reconfignandum obligatus, nunquid ad faciendam reconfignationem teneatur per annum post relaxationem bonorum, quam prestare dissimulauerat.*
- 3 *Venditoris non interpellati ad mensuram defensio, & patrecinium.*
- 4 *Visitatio loci probatio euidentissima, nec ulli neganda, & quid ubi appareat loci mutata facies, & numero 4.*
- 5 *Reconfignandi obligatio suscepta limitata dicitur, & quomodo.*
- 6 *Temporis limitati vis ea est, vt post tempus, contrariam contineat dispositionem.*
- 7 *Maliitia conductorem non excusat.*
- 8 *Mensura vberior si comperiat, quid agendum: econtra: si minor deprehendatur, quam sit numerus perticarum enuntiatus.*

NON in finem obtinet locum in hoc ipso tractatu, quod plena manu scribit de *†* mensuræ prædiorum, tempore ac modo, *Bero. quest. 5. Anton. Sola ad constit. Sabaud. tit. de censuum solutione, 1. part. Glo. vna vers. decreti omnibus, num. 27. & Surd. decis. 64. iuncta decis. 257.* ubi etiam exagitur articulus: quando venditio facta intelligatur ad mensuram: de quo dicemus inferius, auspice Deo. Ecce conductor obligatus in fine locationis, ad reconfignandum *†* post relaxationem bonorum per annum, nō videtur posse conueniri ad faciendam reconfignationem antea dissimulatam, & per locatorem scienter acceptantem bona absq; reservatione reconfignationis faciendæ, qui-

quique non interpellauit conductorem ad id explicandum, sicuti dicitur de emtore non interpellante venditorem ad mensuram, *Alex. consi. 33. volum. 6. & Dec. consi. 452.* Tum, quia pro conductore facit argumentum, a communiter accidentibus, nimirum, quod conductores non migrent sine reconfignatione, ut in simili assenerat *Caroc. decis. 104.* ubi creditur colono ratam domino consignasse annuatim, cum a communiter accidentibus soleant coloni, & laboratores, in area tempore Messium dare medietatem fructuum dominis; Tum etiam, quia desit res esse integra. At possibile est, post annum fuisse mutatam faciem agri conducti. Idcirco non tenetur conductor reconfignare, quemadmodum obseruatur in visitatione loci, quæ tamen quamuis sit fortissima probatio, & nunquam deneganda sit, *Ias. in l. eum qui, §. in populari, num. 6. c. u. seq. ff. de iure iur. Rip. in l. damnum, num. 7. ff. de damno inf. Afflict. decis. 23. num. 6. & Plot. in l. si quando, num. 777. & 808. C. unde vi.* Attamen, tamen quando est mutata facies rei, non admittitur hæc exceptio alioqui fauorabilis, *Natta consi. 352. lib. 2. & Bursat. consi. 235. nu. 6. & 19. volum. 3.* Accedit etiam, quod reconfignandi obligatio suscepta est limitata, tamen scilicet in fine locationis, ad fauorem locatoris, qui tunc debuit interpellare ad factum præstandum, seu implendum, veluti supra fuit animaduersum inter Inspectiones. Igitur post illud tempus cessat obligatio: tamen quandoquidem temporis limitati vis ea sit, ut contineat post tempus contrariam dispositionem, *Surd. decis. 75. nu. 2. & decis. 244. n. 11.* Quid si de mala fide conductoris constet, qui non curauerit fundum reconfignare, aut restituere in eo statu, in quo erat, quando sibi fuit traditus, iuxta decisionem *Perus. 62. par. 2.* Et non obstante anni lapsu, conuincatur de malitia ipse tamen conductor, non certe reddit se tutum, ex sola allegatione lapsus anni ad reconfignandum. *Surd. decis. 31. nu. 4.* Quod si ex latere locatoris concurrat ignorantia, tamen aliud est, quemadmodum obseruatur in mensura vberiore, quæ sit numerus in venditione enuntiatus: quo casu venditori ignorantia suppletur, sicuti cum minor numerus reperitur, debet emtori emendari damnum, *Plot. consi. 55. Bursat. consi. 168. vol. 2. distinguendo tamen, ut per Capyc. decisio. 14. & Cephat. consi. 643.*

DISTINCTIO LX.

ARGUMENTVM.

1 Thesauri inuentionem & causam, compendiose auctor rimatur, ubi post nonnulla, non iniuncta super hoc animaduersa, temperat quæstiones thesauri, consueta distinctione scientiæ vel ignorantia.

SUMMARIA.

- 1 Thesauri inuentio festinam ut plurimum letitiam affert, licet exitio vel damno quandoque respondeat.
- 2 Thesauri causa an sit criminalis, & quando ad torturam in ea possit deueniri.
- 3 Thesaurus quid & quot requirat, ut thesaurus dicatur.
- 4 Thesaurus non est dicendus pecuniæ recentis depositio, & cur.
- 5 Thesauri inuentori ignorantia suffragatur, refragatur vero scientia, & quomodo.
- 6 Thesauri inuentio fortunæ beneficium, & quomodo partiendum putauerint thesaurum Iuris interpretes, & num. 8.

- 9 Thesauri inuentor magicis artibus & incantationibus abutens, quomodo puniendus.
- 10 Mala non sunt facienda, ut bona sperentur.
- 11 Thesauri inuentio in fundo emphyteutico quid præstet, & in domo non diutissime emta, & num. 12. *Gulkenii subtilitas non poenitenda in argumento Thesauri, & locupletissimus Commentar. ad §. Thesaurus.*
- 12 De thesauro inuento in locis religiosis & publicis, quid dicendum, & an poena, & qua eiusmodi inuentionem supprimens, ne scilicet, præfato aut fisco significet, sit afficiendus, & num. 14. *Borgnini Canaleani laudatio.*
- 13 Et quid in materia rerum fideicommissi obnoxiarum, vel dotialium, vel maioratum, in quibus fuerit repertus thesaurus.
- 14 Interesse in causis summaris, regulariter per iuramentum probatur.

RES est plurimum festiua atque lætabunda tamen inuentio thesauri, sed quandoque parit infelicem exitum, ut admonet *Muscattell. tract. de cognitione delictorum, tit. ult. num. 72. vsq. ad fin. Prosp. Farinac. tractat. crimin. par. 2. quest. 42. num. 40. cum seqq.* dum examinat, an thesauri causa sit criminalis, tamen & quando in ea possit deueniri ad torturam & *D. Peregr. de iur. fisco. lib. 4. titu. 2. nu. 1. cum seqq.* ubi postquam tractarunt, quid sit tamen thesaurus, & quod duo requiruntur, ut sit thesaurus, videlicet, quod sit mobile ab ignoto domino absconditum, alterum, quod hoc factum occultationis sit ex tempore, cuius initii memoria sit oblitterata, id quod exemplis illustrat *Gilk. ad §. Thesaurus, n. 49. Instit. de rei diuis. Vnde Cuiac. ad tit. 15. lib. 10. Cod. definiuit, Thesaurum esse depositiuam pecuniæ, quæ longa vetustate cõpetentes dominos amisit: idcirco, si pecunia sit recens, vel eius depositio sit recens, ita ut sciatur saltem per coniecturas & præsumptiones, a quo fuerit abscondita, tamen certe non potest dici thesaurus, cum retineat adhuc nomen pecuniæ, in ea secretiore parte collocata, quæ remanet ibidem consignantis, seu eius heredum, *l. a Tutore, ff. de rei vend. facit cons. Oldr. 163.* ex iuribus solet adduci, *d. §. Thesaurus, Instit. de rer. ci. nu. 1. & l. unica, ubi Luc. de Penn. C. eod. de Thesaur. lib. 10. exponunt, quod ignorantia prodest inuentori, scientia tamen vero nequaquam, dum constituunt discrimen inter perquisitionem thesauri in alieno solo, aut saltu, quæ ultra iacturam thesauri est punibilis, secus in inuentione minime studiosa, neque affectata, cum sit beneficium tamen fortune, unde inuentori seruatur dimidia, *d. l. unica, C. de Thesaur. lib. 10. late Chafsan. in consuetud. Burg. tit. des iustices, & droict. §. 1. glo. 3.* sed diuiditur inter inuentorem & dominum soli pro dimidia, nisi sceleratis & tamen nefariis sacrificiis usus fuerit inuentor, aut artem magicam adhibuerit, quo casu talis tamen inuentor nihil lucratur ex thesauro inuento, immo tanquam hereticus tamen capitali poena coërcetur, librique palam concremantur, etiam si in fundo proprio inuenerit hoc nefando modo Thesaurum, *l. nemo, C. de malefic. & mathemat. & Grilland. de sortileg. qu. 3. num. 12. Martin. Laudens. tract. de fisco, qu. 149. 10. Vgo tract. de offic. quatuor prælatorum, tit. de excusat. mun. num. 16.* Nam, secundum Apostolum, non sunt facienda tamen mala, ut bona eueniant. Ideo pro quocunque bono fine non licet uti magicis artibus, aut quibuscunque aliis superstitionibus a Deo, & ab Ecclesia damnatis, *Caroc. decis. 88. in fin. ut alias dixi,* hinc suboriuntur pleræque contentiones, tamen quando contingit**

- inueniri thesaurum in fundo emphyteutico, vel feudali, cuius sit, ut cernere est apud *Molin. de primogen. Hispan. lib. 1. cap. 23. num. 7. & Vallasc. de iur. emphyt. qu. 15.* id quod non mediocriter esse controuersum, ostendit doctus Gilken. *add. §. Thesauros num. 28. cum seq.* Quid præterea sit faciendum de thesauro inuen-
- 12 to in domo † non diutissime emta: edisserit Menoc. *confi. 649. volum. 7.* quasi quod inuenierit quis thesaurum in suo solo, late *Menoch. confi. 834. lib. 9. & Bursat. conf. 209. volum. 2.* Quid autem sit dicendum de the-
- 13 sauro † inuenito in locis religiosis, & quid in inuenito in locis publicis, & qua pœna afficiatur, supprimens
- 14 hanc inuentionem, † ne prælato, cum inuentus est thesaurus in sacris locis, vel Fisco, cum est inuentus in loco publico, detur medietas; explicat *Peregrin. d. loco, num. 7. cum duob. seqq. & latissime humanissimus simul & probatissimus D. Borgnin. decis. 15. par. 2.* V-
- 15 terius materia thesauri † in fundo dotali reperti, vel in fundo fideicommissario, aut obnoxio maioratui, explicatissima deprehenditur apud *Molin. d. cap. 23.* Eadem quoq; distinctio scientiæ & ignorantiae, circa alium articulum, in hoc tamen thesauri argumen-
- 16 to habetur apud *l. Theaurus, ff. ad exhibend.* Vnde sumitur ea propositio, † quod in causis summariis probatur interesse per iuramentū, prout regulariter fit, quotiescunq; probatio interesse alicuius est præambula, vel præparatoria, ut sufficiat summam, vel apparenter docere de interesse, non autem plene, ut oportet, cum probatio est decisoria, *l. 3. §. sciendum, ff. ad exhib. Castr. & Fulgos. ad l. nam & postea, §. si minor, ff. de iureiur. & Benintend. decis. 85.*

DISTINCTIO LXI.

ARGUMENTVM.

- ¶ Dos data spuriae in locum alimentorum, an possit mortuo dotante reuocari, & in excessu, etiam constante matrimonio, distinguens inter maritum, qui filiam spuriam sciuerit, & eum, qui ignorauerit, deciditur.

SUMMARIA.

- 1 *Utrum dos data spuria, ultra alimentorum metam, mortuo dotante, reuocari possit, & in excessu, etiam constante matrimonio, deciditur num. 4. distinctio- ne adhibita, & num. 16.*
- 2 *Spuria quatenus dotande, variant DD.*
- 3 *Maritus dotem habet titulo oneroso.*
- 5 *Maritus uxoris sue conditionem debet perscrutari, rerumq; suarum.*
- 6 *Mariti coniugis sue conditionem ignorantis ratione dotis, ignorantia est excusabilis, & cur.*
- 7 *L. qui cum alio, ff. de reg. iur. nec in muliere, nec in mulieris præiudicium procedit.*
- 8 *Ignorans particeps fraudis non dicitur.*
- 9 *Dos data spuria per maritum illius, debet restitui, illa mortua etiam cum liberis, & cur.*
- 10 *Dos data spuria, censetur in locum alimentorum suffe- cta.*
- 11 *Dos data spuria de bonis fideicommissi post eius obitū, an & quando debeat fideicommissario restitui.*
- 12 *Nepos legitimus & naturalis ex filio spurio, quomodo rite institui possit.*
- 13 *Contemplatio quid possit.*
- 14 *Contemplatione adificiorum vel arborū, quando cen- seatur facta locatio.*
- 15 *Contemplatione filiorum, quando censeatur concessa vel acquisita emphyteusis, remissive.*

- 17 *Maritus sciens uxoris sue conditionem, eiusq; pa- rentes qui fuerint, cessante pacto aut statuto de dote lucranda, si dos in annuo redditu constet, & matri- monium diu perdurauerit, qualis restitutio fiat.*

Varii videntur Iuris interpretes in subtilis articuli decisione, dum in dubium euocant, an dos data spuriae † presbyteri vel alterius, ultra alimentorum metam, possit dotante mortuo reuocari, in excessu etiam constante matrimonio. Vtrinque enim sunt opiniones DD. qui spurias † dotandi facultate sup-² posita, pro alimentorum quantitate, ex Theor. Bart. in *l. fin. nu. 7. ff. de his, quibus ut indig.* modo affirman- tem sententiā amplectuntur, ut est videre apud Rip. in *l. 1. num. 60. ff. solut. matrim. Bermond. Didac. & alii,* quos *Franc. adducit decis. 104. parte prima,* modo vero negantem, cum † maritus dotem habeat titulo onero-³ so, Barto. in *l. ultim. §. si a focero ff. de his, quæ in fraud. credit. & in l. Marius, §. duobus, 3. quæst. ff. de legat. 2. Abb. confi. 50. lib. 2. Capyc. decis. 181. num. 2. Paleot. de noth. & spur. cap. 10. cum sequen. præclare Rim. *fun. con-* silio 380. volu. 4. Vnde distinguendum sententia præ-⁴ uaiuit. Nam aut maritus sciebat, † uxorem esse spuriam, quo casu procedit opinio affirmatiua, aut vero igno-⁵ rabat, & tunc reuocari non potest a marito excessus ille dotis, donec nuptiæ pergant, *Rota Vall. confi. 85. num. 13. volum. 3. Rip. in d. l. 1. num. 70. & sequen. ff. solut. matrim. Ita Nic. de Vbal. Lup. & alii citati per Surd. tract. de alimen. tit. 5. quæst. 7. num. 13. & 14.* Qui tamen asseuerat, hoc sibi non arridere, quasi maritus fuerit in culpa, † non perscrutando conditionem mulieris,⁶ quam sibi feedere matrimonii copulandam affecta- uit per reg. *L. qui cum alio contrahit, ff. de reg. iur.* quam quidem reg. non respectu personæ tantum procedere, quin etiam respectu rerū, probat idem *Surd. confi. 150. num. 123. cum sequ. volum. primo.* Tutius nihilomi-⁷ nus est, hanc ignorantiam † (modo sit verisimilis, aut probabilis, veluti quia forensis est mulier, cum inter compatriotas scientia præsumitur, *Rimin. Iun. dicto confi. in fine.*) excusare, quia agitur de damno vitando simul, & interest dotatae mulieris, ne fiat odiosa mari-⁸ to, *l. iuris ignorantia, cum l. seq. ff. de iur. & fact. ignoran. argum. l. 1. ff. de iur. nupt. & l. 1. cum seq. C. ne fideiuss. dot. den.* Id quod sapienter doctiss. *Menoch. tradit, confi. 33. num. 31. volum. 1.* † dispositionem d. l. qui cum alio⁹ non procedere in muliere, ergo nec in præiudicium mulieris, præterquam quod maritus ignorans, † non¹⁰ potest dici particeps fraudis, *Riminal. *fun. d. confi. 180. num. 68.** Similiter hæc dos data spuriae, † debet per e-¹¹ ius virum restitui, ut primum obierit spuria, etiam cū liberis, cum sit loco alimentorum suffeeta, quæ cum vita finiuntur, *l. 1. vbi Bart. C. de naturalib. lib. l. cum hic* *§. si uni, ff. de transactio. Abb. dict. confi. 50. & 115. lib. 2. Surd. d. quæst. 7. num. 1. & 2. Additur Intrigliol. tracta de subst. centur. 3. quæst. 73. num. 31. vbi dos data † spuriae,* *It* de bonis fideicommissi, post eius obitum debet resti-¹² tui fideicommissario, nisi in constitutione dotis sti- pulatio pro heredib. adiecta esset, vel essent apposita verba, quæ actum totum in donationem resoluerēt; ad commodum filiorum ex spuria nasciturorū, qui- bus recte & efficaciter potest donare, *Alben. *san. pñ-* eto confi. 665. volum. 4. quemadmodum potest institui nepos † legitimus & naturalis, ex filio spurio, modo* *It* absit contemplationis ratio, fraudisque suspicio ces- set, *Crauer. confi. 868. in fin. volum. quinto. Iul. Clar. ad §. testamentum. quæstione 32. Crass. tracta. de success. §. in-* stitutio, quæst. 7. nec non *Dom Menoch. de præsumtion. lib.**

- lib. 4. presunt. 96. num. 19. cum sequen. Quandoquidem contemplatio † præpotens est, & plerunque dispositionis naturam immutat, efficitque, ne iuris regulis locus sit, l. pater filium, §. filiam, ff. de leg. 3. Paseth. consi. 50. & 51. Egreg. Menoch consi. 104. num. 25. volum. 3. ample Sim. de Præ. tract. de interpret. ult. volunt. libro 1. fol. 6. fol. 63. addo Alb. consi. 392. volum. 2. per quem solemnis discutitur casus, quando † contemplatione ædificiorum vel arborum censeatur facta locatio, facit præterea consi. Barb. 66. volum. 4. Dec. consi. 239. nu. 6. atque Corbul. de iur. emphyt. titu. ultim. ampl. 7. num. 7.
- 15 Quibus in locis sit perspicuum, † quando filiorum contemplatione sit vel concessa, vel acquisita emphyteusis. Atqui si maritus † spuriæ vitium ignorauerit vxoris suæ, non tenetur eam dotem restituere post obitum vxoris, Roland. a Vall. citato loco. Paleot. Rim. & alii. In marito præterea sciente plane diuersum est, nisi pactum in instrumento dotali interpositum sit vel insertum de dote lucranda, vel nisi in viri domicilio sit statutum de dotis lucro, præmorta vxore, quod bene obseruauit Ro'an. a Vall. consi. 74. nu. 53. cum seqq. volum. 1. nec non tract. de lucro dotis, quæst. 94.
- 17 Ceterum cessante † pacto & statuto, data in super scientia mariti, circa defectum natalium vxoris, si dos in annuo redditu constaret, matrimoniumque perdurauerit diu, qualis restitutio fiat, explanat l. si fundus, ff. solut. matrimon. sing. est tex. in l. dotis fundus, §. si vix fructus, ff. de iur. dot. præclare Crau. consi. 782. volumine 5. subtiliter etiam Garz. tracta. de expens. & mel. capit. 23. numero 6.

DISTINCTIO LXII.

ARGUMENTVM.

- ¶ Sententia lata contra heredem an noceat fideicommissario, & lata contra primum fideicommissarium, an aliis substitutis non vocatis etiam præiudicet, distinguendo inter fideicommissarium aut substitutum, qui litem esse motam sciat contra heredem, & cum qui hoc ignoret, deciditur.

SUMMARIA.

- 1 L. ex contractu, ff. de re iudicat. expenditur diligenter a D. D.
- 2 L. si patroni, §. ult. ff. ad Trebell. varios a variis Doctoribus intellectus sortitur, & circa cuius puncti decisionem.
- 3 Sententia lata contra heredem an noceat fideicommissario, & lata contra primum fideicommissarium, an aliis substitutis quoque etiam non vocatis, præiudicet, & num. 9. distinguendo deciditur.
- 4 Sententia lata super feudo gentilitio, vel agnatitio, ex pacto & prouidentia, vel super bonis maioratui obnoxiiis, officit omnibus successoribus, etiam non citatis.
- 5 Et quid in laudo, & in transactione bona fide facta, num. seq.
- 7 Ad heredem & grauatum restituere, spectat principalis defensio.
- 8 Fideicommissarius sine substitutus habent ius consequutuum, & quid inde.
- 10 Turpitudinem propriam allegare non licet, nec illius cui quis succedit.
- 11 Fideicommissarius nesciens heredi, cui ipse est successurus, litem esse motam, super aliqua re, quæ eius inter sit, ob ignorantiam talem excusatur, ita ut sententia in præiudicium suum lata, adhuc impugnari

possit: contra nonnullorum opinionem, quam cum sua conciliat auctor.

- 12 Sententia lata aduersus primum possessorem bonorum fideicommissorum, ob aliquod particulare illius factum, an noceat sequenti fideicommissario.

Variis rationibus expendant Iuris interpretes tex. in l. ex contractu, ff. de re iud. varios præterea meditati sunt intellectus, † ad leg. si patroni, §. ult. ff. ad Trebell. ad decisionem eius puncti: sententiam, scilicet, latam, † contra heredem nocere fideicommissario, & prolatam contra primum fideicommissarium, aliis substitutis præiudicare, etiam non vocatis Cuius quidem opinionis contra Bart. fuit Rip. in l. filiusfam. §. Diui, num. 60 ff. de leg. 1. Alex. consi. 156. vol. 2. Surd. consi. 359. num. 19. volum. 3. Didac præf. quæst. cap. 13. nu. 6. & Thesaur dec. si. 194. num. 5. quos sequitur Rol. consi. 92. num. 15. cum seqq. volum. 4. Mart. ar. in epito. de fideicommiss. quæst. 72. & Honded. consil. 28. nu. 15. cum seq. volum. primo, quemadmodum obseruatur vbique in sententia † lata super feudo gentilitio, vel agnatitio, (vt aiunt) ex pacto & prouidentia, vel super bonis maioratui obnoxiiis, officit omnibus successoribus, etiam non citatis. Alex. d. §. Diui, num. 9. Boer. decis. 255. colum. pen. Did. præfatio in loco, Pinell. de communi ad l. 1. part. 3. nu. 48. C. de bon. mater. Molin. de Hispan. primog. lib. 5. cap. 8. num. 177. cum sequen. quem cum aliis refert Fab de Anna consi. 18. num. 18. cum seqq. Franc. de Pont. consi. 90. num. 5. Idem statuitur in laudo, † maxime si fuerit prolatum ab arbitro electo iudicialiter, & coacte ex forma statuti arctantis affines ad compromittendum, vt ex Aret. in §. restituta, num. 2. & 3. Instit. de fideicommiss. heredit. concludit idem Honded. d. consi. 28. num. 26. declarando, vt per insignem Menoch. consi. 688. volum. 7. vbi in vna causa Papiensi respondit de laudo lato per celeberrimum Berretam, contra heredem, vtrum noceat substitutis, ad idem Gabr. consi. 42. volum. 2. Idem in transactione † bona fide facta præfat. D. Menoch. consi. 777. num. 4. vol. 8. & Intrighiol. de subst. centur. 3. quæst. 73. num. 119. Siquidem principalis defensio † spectet ad heredem, & ad grauatum restituere, fideicommissarius vero siue substitutus, habent ius consequutuum, † & secundario: idcirco de eorum citatione non est curandum, teste las. in d. §. diui, prima lectur. num. 47. ita expresse protulit Thob. Non. consi. 78. Busc. consi. 203. num. 17. cum seqq. volum. 2. cum multis per Peregr. aggestis tractat. de fideicommiss. arti. 53. num. 53. & 56. & sequen. vt latius per Intrighiol. tracta. de subst. centur. 3. quæst. 73. num. 121. cum seqq. Veruntamen, cum plerique dissentiant contrariam affirmantes sententiam, seu opinionem esse sequendam, tum consulendo, tum iudicando, teste Gab. d. consi. 42. num. 10. forte per rationes accuratissime adductas per Bero. consi. 102. num. 41. vsq. ad fin. vol. 2. Ea propter distingui consuevit inter † fideicommissarium aut substitutum scientem, quod lis erat mota, & causa agitabatur contra heredem, vt tunc noceat, modo collusio absit vel culpa in herede, vel succumbentia non præcesserit contumaciam heredis, cum oporteat liquere de diligentia victi viriliter adhibita, ne vinceretur, quodque bona fide pertractauerit litem, iuxta apertiss. text. l. si seruus plurium, §. si hereditatis, ff. de leg. 1. Honded. d. consi. 28. numero 45. Surd. decis. 256. num. 14. pruden. Menoch. consi. 501. volum. sexto, & d. §. consi. 688. num. 35. Peregr. d. loco, nu. 57. & 58. Alias etiam succedens victo, & iure fideicommissi veniens, potest vindicare bona, nil sibi nocente qualitate he-

hereditaria, sicuti nec obesset sententia, *Pinell. d. loco, nume. 48. & doctissimus Raud. tractat. de analog. libro 1. cap. 32. num. 62.* quod nusquam placet, quia non licet allegare turpitudinem propriam, nec eius, cui quis succedit, l. filios, *C. de reuoc. his, quæ in fraud. credit. fas. in l. insurandum, quod ex conventionione, §. ult. m. ff. de iureiur.* Et inter fideicommissarium ignorantem, cui ex æquitatis dictamine non nocet sententia, *Osasch. decis. 157.* nisi sit lata super nullitate facti, vel super falsitate, aut super rescissione, tunc sententia lata contra heredem ex sua natura facit ius inter omnes, *leg. si superatus. ff. de pignor. & bene explicat Gabr. dict. consilio 42. num. 6.* Veruntamen non desunt oppugnantes hanc ipsam distinctionem scientiæ & ignorantie, præsertim *Alex. Couarru. & alii citati per Fab. de Anna, d. consilio 18. nu. 20. & permulti adducti a Peregr. d. loco, num. 51.* Quare opinio perniciosa substituto vel fideicommissario vindicat locum, quando saltem citatio per edictum præcessit, nec superato potest imputari quicquam, neque sententia potest per substitutum ostendi ex eisdem actis iniusta: alioquin non denegatur substituto præsidium appellationis a die scientiæ quæ, qualis debeat esse, patefacit, *Bero. alleg. consilio 102. colum. ult.* Atque hanc declarationem probant *Osasch. d. decis. 157. Gabr. dicto consilio 42. Honded. abunde d. consilio 28.* Excipiendo tamen a prædictis omnibus casum, quando sententia esset lata aduersus primum possessorem bonorum fideicommissariorum, ob aliquod particulare illius factum, velut præscriptionis, renuntiationis, & huiusmodi, quia non obstaret sequenti fideicommissario, cui talis obiectio fieri nequit, *ut de mente Paris. & Pinell. tradit Peregr. dict. loco, num. 60.*

DISTINCTIO LXIII.

ARGVMENTVM.

¶ Monetarum materiem, nimirum circa intrinsecam bonitatem, & imposititium valorem, quam dicimus alterationem, aliquo legitimo modo sequutam, expendit laconice auctor, & distinctione scientiæ vel ignorantia præmissa, notabilia quædam, in foroque frequentia soluit.

S Y M M A R I A.

- 1 *Frequens est his temporibus monetarum alteratio, vel impositus valor extrinsecus, ex Principum voluntate & decretis, & num. 2. & num. 26.*
- 3 *Monetarum alteratio ad instar casus fortuiti reputatur.*
- 4 *De pecunia vel moneta alteratione plures scripsere, ideo parcius h. c. agitur.*
- 5 *Creditorem cum posse conueniri moneta valore, qui promissionis vel contractus tempore suberat, obseruat passim consuetudo limitando, ut num. 6.*
- 7 *Bart. theoria ad l. Paulus, ff. de solut. declaratur remissive.*
- 8 *Andr. Kohl de hac monetarum materia exacte, cum aliis quos refert & sequitur, egit.*
- 9 *Consuetudo super moneta quando attendatur, & modus per metrum annorum triginta, & num. 10.*
- 11 *Prescriptio in prestationib. annuis non nocet.*
- 12 *Collegium Ticinense generosum, legalis facultatis seminum & viridarum,*
- 13 *Creditor sciat vel nesciat moneta valore, in receptione refert plurimum, & cur, num. 14.*
- 15 *Usufructuarius quando sibi in parte usufructus praedictet.*

- 16 Consuetudo circa valorem monetae impositiua, quando sustineatur, & num. 17.
- 18 Creditor quando non impediatur partem debiti recipere, & in quib. casibus remissive, & num. 19.
- 20 Creditor recipiens monetam valore immunita, quomodo & quando sibi praedjudicare censeatur.
- 21 Moneta periculum, vel intrinsecum vel extrinsecum, circa estimationem vel bonitatem, quomodo effugiatur, & num. 22. & num. 23.
- 24 Et quid in dote, in pacto retrouendendi, & in linellariis solutionib. remissive.
- 25 Moneta augmentum non pretendat, qui annuatim solutionem recipit interesse.
- 27 Moneta differentiam, grossae scilicet & minutae, Bartol. in l. Paulus, ff. de solut. quando non recipienda, traditur & num. 28.
- 29 Moneta grossae & minutae pertinet damnum ad debitorem morosum.
- 30 Ad monetam intelligendam materiam, quatuor requiruntur, & quae, & num. 31. 32. & 33.
- 34 Moneta mutata vel alterata post moram debitoris, quid considerandum & dicendum.
- 35 Moneta alteratio moroso cuiq. nociva.
- 36 Moneta cuiusq. quae creditur, duplex qualitas intrinseca, & extrinseca.
- 37 Intellectus ad l. quae extrinsecus, ff. de verbor. obligat.
- 38 Stipulatio, in qua de alia restipulator, de alia vero promissor, sentiunt, corrumpit.
- 39 Monetae bonitatis intrinseca ratio non attenditur, Principe, aut statuto, aut consuetudine prohibente, & num. 41.
- 40 Iuris civilis quicquid est, tacito populi consensu, vel alia lege lata postea, mutabile vel delebile dicitur.
- 42 Quae sunt iuris civilis, facillime possunt per Principem tolli.
- 43 Pro alia moneta, quae pecunia soluitur, non requiri bonitatem intrinsecam, & quando non attendatur, & num. 44.
- 44 Paria sunt non esse & non apparere.
- 46 Nummorum eundem numerum quando debitor debeat vel possit soluere, & quid, quando pecunia debetur in genere, secuta alteratione monetae.
- 47 Solutionis non obligationis, quando tempus attendatur.
Tempus quando censeatur dilatatum solutionis, & quando extinctum obligationis.
- 48 Ad solutionem aureorum qui tenetur, debet illos numerare ad pondus tecta, & quid de illo, qui debet meliorem pecuniam accipere, errore lapsus, qui deteriori recipit, & num. 49.
- 50 Monetae augmentum quando debeat, aureo estimatione praefixa.
- 51 Debitor quando possit soluere de illis pecuniis, quae tempore obligationis currebant, & tempore contractus.
- 53 Debitori non moroso non est imputanda moneta variatio.

54 *Qui auctores tractauerint de monetarum materia.*
Illum æquum non duximus silentio quæstionem
involuere, vt satis fuisse nostris temporib. frequen-
tem, ex Principum decretis, ita non iniucundâ com-
moditatem † allaturam, quæ versatur circa immuta-
tionem, vel (si malimus) alterationem monetarum
valoris, ex principis voluntate, vt † mox dicemus,
prouenientē, quæ ipsa mutatio † casus ad instar for-
tuiti (quod prædiximus in vna ex nostris inspectionibus
super

super prahabitis) reputari potest. Explicandum igitur pretium ducimus operæ, cuiusnam in æstimatione monetarū, temporis habenda sit ratio. Non quod nobis sedeat animo per latissimam hanc quæstionē, plus iusto excurrere vel vagari, quam haud ignoramus, satis exacte † per viros doctissimos excussam, eosque non paucos, ne acta agere moliamur; sed ut quæ ipsa mutabilis dies supputanda, & non effugienda suppullulet, nequaquā fastidire iudicemur. In quo quidem puncto passim consuetudinem observare intelligo, ut creditori † necesse sit satisfieri, iuxta eum valorem, qui promissionis tempore, vel etiam contractus suberat, *ut per Gabr. suis communib. tit. de solut. conclus. 1. & 2. ubi & ampliationes non pauca subiiciuntur, nec non † & restrictiones seu limitationes aliquot, quibus mediis satis aperte & sufficienter ostenditur & declaratur theoria † Barto. ad l. Paulus, ff. de solut. quam quidem materiam singulariter exornatā aduerti per Thesaur. in de. is. 174. per Surd. in cons. 220. volum. 2. per Menoch. cons. 84. volum. 1. & in cons. 139. volum. 2. per Mysing. obseruat. 1. censur. 4. Gabr. etiam in cons. 164. volum. 1. Math. Brun tracta. de augm. monet. Crauet. cons. 47. & cons. 836. Bero. in cons. 144. & 148. volum. 1. Marcabrun. in cons. 105. Asin. de execut. §. 7. cap. 161. Excell. D. Rhau. in cons. 33. num. 10. cū seqq. volum. 2. latius per Ant. a Sol. tracta. de monet. impresso post commentar. ad constitut. Sabaud. & Bertazz. tractat. clausular. claus. 30. glo. 7. 8. & 9. affatim & diserte quidem Andr. Kohl in sua exercitatione legali 18. & 19.*

8 qui varias phalanges † Doctorum agglomerat, quorum penna grauitur in hac ipsa materia se exercuit.

9 Præcipue vero prædicta † consuetudo attenditur, quum dicitur auri in auro, vel auri solis a sole, *ut Berret. in cons. 58. & Surd. in cons. 242. vol. 2.* Verum enimvero, quum inter ceteras animaduersiones maxime æstimetur solutionis modus, † per metam triginta annorū obseruatus, ut post diminutū valorem moneta per 30. annos creditor, q. exegerit ad rationē eius valoris moneta, qui currebat solutionis tempore, non possit pretendere quicquam contra debitorem, *ut per Gloss. Hostien. Abb. Buir. Homod. Corn. & alios probat Gab. supradicta concl. 1. num. 25. tametsi præscriptio obstat † non solcat in præstationibus annuis, ut Guid. Pap. in decis. 406. cum duabus seqq. alios præterea addit. ut And. Gayl. prædict. obseruat. lib. 2. obseru. 73. numero 1. & 2.* Quod quidem obiectum dissoluit acutissime, & pellit disertissimis rationibus ac ratiocinationibus, † grauiissimum & integerrimum in clytæ patriæ meæ Ticinensē Collegium, ex sapientibus, laudatissimisq; Iurisprudentiæ sacerdotibus, multis iam seculis diuinitus confirmatū, & indies coruscans, cū generosi semini legale viridarium, in suo consilio, ex intimo iuris penū conflato (quod assolet) impresso post tractatum Brun. de aug. monet. num. 10. cū sequen. Ea propter hæc nostra applicatur distinctio, creditori recipienti iuxta valorem solutionis temporē recurrentem, † qui, si scienter faciat, non sibi præiudicat, quando censeretur recipere partem eius, quod sibi debetur, & retinet oblationem in reliquo.

14 si vero recipit ignoranter, † tunc quidem sibi præiudicat. Doctrina est Bart. ad l. si prius, num. 2. ff. de aqua plu. arce. quo loco ex exemplo usufructuarii conprobat, qui, si scienter parte tantum utatur re concessa ad usum fructum, † minime præiudicat sibi in reliquo. Quam sane distinctionem etli labefactauerint Imol. & Roman. ibidem, quod etiam attestatur Curt. Iun.

in cons. 24. colum. ultim. libr. primo, cum aliis relatis per Gabr. in dicta conclusio. 1. num. 30. Nihilominus eam puto sustinendam † in terminis, in quibus non agitur de annua præstatione, vel in quibus non sunt expressa verba, † quæ importent integram satisfactionem, quum non prohibeatur creditor, partem † crediti recipere: licet non possit compelli ad recipiendā partem crediti liquidi, nisi in decem casibus † notatis ab Asin. tract. de execut. §. 7. cap. 161. Nam si creditor receperit monetam valore inninutam, † cuiusmodi currebat tempore solutionis, in ipsoque solutionis actu dicat, sibi esse integrè satisfactū, vel dixerit se recipere pro residuo, vel (ut aiunt) pro resto, tunc sibi præiudicat, ex l. si quidem, ubi Bart. & Curt. Iun. C. de transactionib. cum agessis per Asin. in dicto tracta. §. 7. c. 84. Rot. Gen. decis. 60. Bursat. cons. 225. num. 7. volumine secundo, Alex. cons. 130. volumine 2. Et ne plures referam, Iason cons. 100. num. 5 volum. quarto. Ad cuiusmodi tamen † omne periculum valoris monetæ diminuti, tam in bonitate monetæ intrinseca, quam extrinseca, plurimum præstat æstimationem monetæ adicere: Veluti cum conuentio includat onus dandi vel numerandi coronatos, aut scuta, † vel florenos, vel duplas, vel ducatonos, ad rationem tot librarum imperialium pro quolibet, eo enim casu, significantissimum sumitur argumentū, quod partes noluerint pendere ab augmento vel diminutione futuri temporis. Ita Gabr. in dicta conclusio. 1. sub num. 8. cum seqq. declarando, ut per Cephal. cons. 31. Surd. dicto cons. 242. volum. 2. Menoch. cons. 2. volumine tertio, Purpur. cons. 359. & Rot. Roman. teste Puro in decision. 149. part. 2. Addo eundem Bertazz. dict. gloss. 9. qui loquitur in dote, † in pacto retrouendendi, & in Liuellis. Atqui non est prætereundum, non posse eum prætereundum augmentum monetæ, cui annuatim soluitur interesse pecuniæ debitæ, *ut tradit Bald. in l. acceptam, num. 45. cum seqq. C. de usur. & Afflict. in decision. 194. num. 3. cum sequen.* Ceterum ut de monetæ periculo, circa diminutionem, vel incrementum aliquid præterea afferre pergamus, cuius mutationis auctoritas residet apud principem † solū sine aliquo consensu populi, *ut not. Bapt. a Villalob. commun. opin. in verb. pecunia, num. 60.* ubi refert Boer. in decision. 227. num. 7. de communi testantem, existimo, in primis eam differentiam, quam scripsit Bartol. in lege Paulus, colum. 2. ff. de solution. † inter pecuniam grossam (ut ipse loquitur ibidem) & minutam, posteaquam debitor fuit in mora soluendi, non caute procedere. Nam animaduerso non esse receptam a pluribus opinionem Bartol. circa dictā differentiam, † nec eam seruari testantur Anto. de Butr. in c. quanto, num. 12. circa mod. ex. r. de iur. iuran. Imol. & Ioan. And. ibidem, qui indistincte in pecunia grossa & minuta dicunt periculum maioris valoris, vel æstimationis pertinere ad debitorem morosum, *ita Salyc. Bald. & ceteri ad l. in minorum. C. in quib. cau. restit. ut integr. non est necesse, ita Villalob. ubi supra in addit. sequen. ubi allegat Martin. Land. in tracta. de monet. num. 20. & sequen. ubi plures add. cit. ita Franc. Curt. in eod. tract. sub num. 6.* Præterea ad pleniorē huius materiæ monetarū intelligentiam, quatuor annotanda censerem, † Primum videlicet, quando moneta reprobaretur in totum, & ad semper: quo casu æstimatio esset soluenda in noua moneta, *ut etiam per Boer. in decis. 327. num. 12. per Barto. in l. quod te, ubi etiam Dec. ff. si cert. petat. † Secundum, quando non tollitur*

quidem in totum moneta, sed tamen valor & æstimatione ipsius deterioratur, propter diminutionem ligæ vel ponderis: tunc enim cum Boer. in dicta decisio. 327. sub num. 13. & cum Canale. decis. 16. de contract. numer. 41. par. 2. periculum omnino dicerem pertinere, & in omni casu, ad debitorem, quem oporteret soluere æstimationem prioris monetae. † Tertium vero, quando nummus aureus, monetaue argentea, ante moram in valore & æstimatione, non etiam in pondere vel liga forent alterata. Nam eo casu, si vel ad tempus, vel etiam in perpetuum † sit valor imminutus vel auctus, & periculum, & detrimentum, & etiam commodum ad creditorem pertineret, ut etiam sentit Boer. in d. decisio. 327. num. 13. & Canale. in dicta decis. 16. num. 42. ita Gayl. observ. 73. num. ultim. lib. 2. atq. Afflict. de ciso. 194. ac etiam sentit Nat. conf. 454. Quarto † vero considero, quando pecunia vel eius valor post moram debitoris mutatur, & eo casu debitor tenetur soluere æstimationem summi cuiusque valoris a die moræ, ita Afflict. qui citat Bartol. & Pau. Castren. 194. Boer. decis. 527. num. 13. Andr. Gayl. in dict. observat. 73. num. fin. Borgn. decis. 16. num. 42. & sequen. Mutationem enim monetae † moroso cuique nocere testatur Afflict. in decis. 280. sub num. 8. Omnis enim moneta seu pecunia, quæ cuditur, duplex qualitas, † vel potius bonitas consideratur, extrinseca scilicet & intrinseca, De utraque apud Borg. dict. decis. 16. num. 41. & apud Andr. Kohl in exercitat. legal. 18. & 19. fere per totum, Video pene semper monetam quamlibet, non sub ratione bonitatis intrinsece siue materiæ in obligationem deduci, sed sub ratione quantitatis solius seu valoris, & sic † intelligo notab. text. in l. quæ extrinsecus, vers. sed et si. ff. de verbor. obligat. quippe qui textus se (ut sentio) fundat in solius appellationis, non etiam rei, quæ promittitur, variatione: non enim ad quem alium finem illud de denariis, & aureis ibi exemplum profertur, quam ut ostendatur eo, rei saltem variationem obesse stipulationi, non etiam appellationis. Ita colligitur ex illa generali propositione dicti vers. sed et si, quod & liquidius probat & confirmat exemplum posterius. Ita intellexerunt post gloss. ibi Bart. Alexan. & Bologn. in l. 2. §. mutui datio, sub num. 27. vers. non obstat. l. quæ extrinsecus, ff. si cert. petat. quos refert Kohl in dicta exercitat. 18. sub num. 5. Nam certum est, tunc demum stipulationem † corrumpere, si qua alia de re stipulator interrogauerit, de alia promissor responderit, §. præerea, & §. si de alia. Instit. de inutilib. stipulat. Sed nec ratio intrinsece bonitatis tunc spectatur vel habetur in monetis, † quando Princeps edicto vel constitutione prohibuit, vel consuetudo, aut statutum non permittat. Ita Joann. Andr. in addition. ad Speculat. in tit. de solutio. §. nunc aliqua, in fine, Alber. de Ros. in l. cum quid, circa finem, ff. si cert. petat. Albert. Brun. de augm. monet. limit. 3. 6. & 9. Gabr. tit. de solut. conclu. 1. nu. 39. ubi plures citat: ita Kohl in supradict. exercitat. legal. 18. sub num. 24. ubi supradictos pariter refert. Nam quicquid est iuris civilis, id potest vel mutari, † vel tolli, vel tacito populi consensu, vel alia postea lege lata, §. sed naturalia, Instit. de iur. natur. gent. & civil. cū aliis iurib. notis, præsertim a Principe, per quem tolluntur facillime ea, † quæ sunt iuris civilis, ut per Bald. in l. fin. C. senten. rescind. non posse. Castr. in l. cum heres, ff. de acquiren. heredit. Canonistæ in e. quæ in ecclesiarum, extr. de constitut. Afflict. decis. 128. num. 11. & per ea, quæ prudenter & erudite scribit Andr. Kohl in dict. exercitat. 18. dict. num. 24. Id quod

aliter esset dicendum, † quando inductum statuto, vel constitutione aut consuetudine foret, ut duntaxat fierent solutiones de pecunia noua, Oldrad. in consilio 250. quem & alios citat Kohl dicto loco, numero 25. Sed nec in ea moneta, † quæ pro alia soluitur, intrinsecabonitas attenditur, quæ habuit tempore dispositionis siue conventionis, Brun. de augm. monet. part. 5. num. 6. lim. 2. Curt. Iun. conf. 24. Hieron. Gab. consilio 164. num. 2. & 4. vers. & sine dubio, quos omnes adducit Kohl in dicta exercitat. 18. sub num. 36. & 20. Nec ratio habetur eius bonitatis intrinsece monetarum, quæ non apparet, † quando scilicet de bonitate intrinsece monetae debita antiquæ, tempore contractus currentis, aut dispositionis non constet. Nam tunc sufficit eiusdem generis monetam tempore solutionis currentem, soluere, Ita Purpur. in l. cum quid, num. 173. ff. si cert. petat. Curt. Iun. conf. 24. Corn. conf. 181. volum. 2. Hieron. Gabr. in conf. 164. num. 2. quos expendit, refert & sequitur Andr. Kohl in dicta exercitat. 18. sub numero 37. Nam paria sunt, † non esse & non apparere, in lege, ubi Bartol. & D. D. ff. de contrah. emt. l. cum res, §. itaq. ff. de legat. 1. Pantrol. in conf. 192. num. 30. Circa vero æstimationem vel valorem monetae publice impositum, quam pragmatici communiter appellat extrinsecam bonitatem, vel valorem imposititum, illud tantum libet etiam adnotare, solui debere eundem numerum numerum, † quando scilicet cauetur, ut certa summa soluatur in certa pecuniarum specie, sub eadem pecuniarum æstimatione, per ea, quæ tradit Bartol. in l. Paulus, num. 10. vers. sed quid si. ff. de solution. ubi Joann. de Imo, num. 2. Ancharan. in clem. fin. de decim. Curt. de monet. quest. 11. num. 20. Contrari. in tract. vet. coll. numism. cap. 7. §. vntic. conclus. 7. quos, & refert & sequitur Andr. Kohl in exercitat. legal. 19. sub num. 7. ubi egregie differunt. Nam ubi pecunia debetur in genere, † debita quantitati nihil addi debet, nec aliquid detrahi potest, ob valoris in monetis imposititii mutationem. Cum enim pecunia certi generis in obligationem deducta non fuerint, quisque intelliget id pecuniarum genus, quæ postea solvuntur, in obligatione non esse, sed in solutione duntaxat, & consequenter, non tot esse præstandas, quot solui necesse fuisset, si tempore nascentis obligationis facta fuisset solutio, sed quot hodie summam pecuniae tempore dispositionis assignatam faciunt,

Illud quidem verum † generaliter dixerim, solutionis spectandum tempus, non etiam obligationis, quoties id, quod soluitur, in solutione tantum, nec etiam in obligatione est, Antonius Fab. de vari. num. deb. solut. capit. 21. postquam tempus aliquando est dilatum solutionis, interdum extinctum obligationis, quod potest contingere quatuor modis, ut elegantissime apud Rot. Roman. decision. 11. num. 3. parte secunda, in nouissimis. tantoque magis, quod quantitas seu summa in obligatione contenta, quæ ad nullam pecuniae speciem est restricta, semper debet eadem remanere, quantumcunque mutantur monetae, præclare Curt. Iun. in conf. 24. num. 6. vers. accedit ad confirmationem, ita Menoch. in conf. 49. sub numero 14. vers. 2. & num. 22. volumine 1. Kohl in dicta exercitat. legal. 18. limitat. 3. & in exercitat. 19. num. 19. Sed qui tenetur ad solutionem aureorum, illos tenetur numerare, secundum pondus cecæ, & non tergiversari, ita Menochius in conf. 258. lib. 3. nu. 12. Quinimo ille, qui debet meliorem monetam recipere, † si per errorem iuris receperit deterio-rem, sibi nequaquam præ-

præiudicat, etiam si in hoc errore longo tempore perseueraret, ita Guid. Pap. in suo singu. 990. Quando autem augmentum + monetæ debeat, si aureo sit æstimatio præfixa, tradit Thesaur. decis. 174. num. fin. Quod quidem augmentum monetæ, sine difficultate debet, ubi aliqua pecunia est in obligatione, & non in facultate soluendi, tradit Crauet. in consil. 47. sub n. 5. Et an debeat in gabellis augmentum pecuniæ, idem Thesaur. scribit, in decis. 214. Currentibus vero tempore obligationis variis monetis, ex quibus etiam aliqua + currant tempore solutionis, & expendantur, debitorem posse de illis currentibus soluere, tradit Borg. Caualea. in supra citata decis. 16. de contract. par. 2. n. 47. Quin etiam posse debitorem soluere, de monetâ currenti tempore contractus, + si reperiatur, licet valor aurei creuisset, tradit Natt. in consil. 454. Nā monetæ + antiquæ variatio contingens circa valorem imposititium, vel bonitatem extrinsecam, non imputatur debitori non moroso, vt supra tetigimus. Plura expendit circa hanc monetarum + materiam, Andr. Kohl. in dict. exercitat. legal. 18. & 19. ex professo Menoch. consil. 138. lib. 2. Natt. consil. 152. numero 16. Franc. Marc. quest. 186. part. 1. & questio. 87. par. 2. & quest. 152. Afflict. decis. 98. & alii quos citat Kohl. ubi supra, ad quos lectorem reuicimus, in hac materia.

DISTINCTIO LXIII.

ARGUMENTVM.

¶ Per generalem diuisionem contractuum, ad instar, an & quando inductum fideicommissum dicatur, vel eidem conditionali renuntiatum censeatur, ubi dispicitur, quando scienter ipsa diuisio, vel ignoranter foret celebrata, & quibus concurrentibus.

SUMMARIA.

- 1 An per diuisionem generalem fideicommissum inducatur ad instar aliorum contractuum, & per eandem conditionali fideicommissio censeatur renuntiatum? & num. 2. & num. 18.
- 2 Ad l. qui Romæ. §. duo fratres, in paterno gymnasio auctor publicam interpretationem habuit & dictauit ff. de verb. oblig.
- 3 Ad l. qui Romæ. §. duo fratres, & ad materiam generalis diuisionis, circa inductionem & renuntiationem, fideicommissi ampliationes & fallentia remissive indigetate, & num. 5.
- 4 Renuntiatio fideicommissi tria copulate concurrentia poscit, & quæ sint huiusmodi tria.
- 5 Intellectus l. de his ff. de transaction.
- 6 Testamenti scientia, in quo est constitutum fideicommissum debet constare, nec sufficit simplex eius probatio, nisi probetur scientia qualitas, & quæ ad ipsam probandam, coniectura sufficiant, & numero 9. & 10. & 11.
- 7 Testamenti scientia, quoad fideicommissum, quando presumatur.
- 8 Fideicommissi ignorantia est in causa, vt diuisio nequaquam nocere possit, licet amplissimis verbis concepta.
- 9 Fideicommissarii, quando bona vindicent fideicommissio supposita, rebus humanis exemptis illis, qui diuisionem fecerunt.
- 10 Heres factum defuncti impugnare non potest, neque bona fideicommissaria iam alienata per ipsum defunctum reuocare, cum declaratione, vt nu. 16.
- 11 Dispensationes emanantes ab excellentiss. Mediolanensi Senatu circa alienationem bonorum, fideicommissio obnoxiorum, quomodo intelligenda.

- 12 Fideicommissio extincta potest ultimus disponere, & quomodo, cum num. 20.
- 13 Emphyteusis & feudum, quando non natis (existente inde conditione) debentur.
- 14 Bona subrogata loco eorum, quæ vinculata sunt fideicommissio, an & quando alienari tuto possint, & cur, num. 23. & 24.
- 15 Fideicommissio res subiecta, quando ex verborum amplitudine possit alienari.
- 16 Fideicommissio non nocet diuisio facta inter eas personas, quæ nequeunt renuntiare, absque sollemnitate iuris communis, vel etiam pactum diuisionis, & num. 27.
- 17 Emanuel Costa in select. interpretat. prudentiam, & ingenium præ se tu it.
- 18 Emphyteusi per diuisionem scienter factam renuntiatum dicitur, non item fideicommissio.
- 19 Feudi diuisio non alterat eius naturam.
- 20 Comes Ill. Alphonsus Petra Syluani obtinuit, pro quo in sequenti causa consultus auctor respondit, vt sequitur.

¶ Vmmo hic digito indicasse sufficiat distinctionem hanc nostram scientiæ & ignorantie pertinere ad articulum illum frequentissimum, An scilicet per diuisionem + generalem, sicuti per eam inter fratres potest induci fideicommissum ad instar aliorum contractuum, Decian. consil. 3. num. 233. volum. 4. Crau. consil. 130. in fin. D. Menoch. consil. 944. num. 37. volum. 10. Peregr. de fideicommiss. artic. 1. Intrigliol. de substit. centur. 3. questio. 89. & Io. Borcholten, eximius quidem I. consil. 4. par. 1. factam verbis prægnantissimis inter grauatos, censeatur + renuntiatum fideicommissio conditionali, quæ est materia, l. qui Romæ, §. duo fratres, ff. de verb. oblig. Quem locum ego ipse non semel exposui, quo tempore in hoc paterno + Gymnasio publice docui horis vespertinis ordinarie secundo de loco, de quo puncto agit abunde Gabr. suis communibus tit. de fideicommiss. conclus. 1. Vbi adfert decem + ampliationes, & 15. fallentias, Mascard. de probat. volum. 2. conclus. 776. Petr. Placentin. Docte prosequitur tract. de fideicommiss. q. 14. numero 15. cum multis seqq. D. Menoch. de præsumt. lib. 3. præsumt. 115. Decis. Perasini. 19. part. 1. Ample Peregr. singula capita excutit huc pertinentia. eod. tract. artic. 52. numer. 20. cum seqq. Plenissime, & acutissime Turret. consil. 85. & 81. volum. 1. Borguin. decis. 36. part. 1. Adde lib. consil. 74. volum. 1. Honded. consil. 33. volum. 1. Laderch. late consil. 73. præclarissime Intrigliol. tract. de substit. centur. 3. quest. 92. qui profert quatuordecim + Ampliationes, & sexdecim limitationes; Etenim, vt intelligatur renuntiatum fideicommissio, tria + debent agminatim concurrere. Primum est; quod fideicommissum sit reciprocum, secundum quod in diuisione sit renuntiatum iuribus futuris; Tertium, quod de scientia in specie testamenti, in quo est constitutum fideicommissum, dilucide liqueat. Decian. consil. 8. num. 12. vol. 4. Ad quod confert. l. de his ff. de transact. de cuius legis gemina intellectione + agit D. Menoch. 7 in argumento diuisionis, an, & quando censeatur renuntiatum fideicommissio in consil. 707. vol. 8. Turret. d. consil. 81. quæ scientia debet probari, vt vigerit tempore factæ diuisionis, + cū non sufficiat probare scientiam simpliciter, nisi quoq; sit probata scientiæ qualitas, Arg. glo. in c. concertationi. de appellat. in 6. Dec.

confi. 445. numero 35. *Fab. de Anna confi. 18. num. 4.* & 9. Ad quam scientiam probandam, sufficiunt coniecturæ, veluti cum agitur de suo herede, sat erit ostendere, vel quod confessus fuerit, se heredem ex testamento, vel quod heres impleuerit, aliqua in testamento disposita, *Crass. tractat. de success. §. fideicommissum, quest. 64.* Vel t quod testamentum sit publicatum in domo illius, vel in vicinia sit fama, de ordinatione testamenti, cum fideicommissio, vel quia heres habuisset copiam, t seu exemplum testamenti, vel illud iam pridem foret exhibitum, etiam inter alios in iudicio, vel egisset quis tanquam fideicommissarius: 12 Ceterum in extraneo præsumitur scientia, t nisi infans sit hæres, vel nisi sit relictum fideicommissum, in codicillis seorsim confectis, a testamento, *ut hac omnia optime probat Intrigl. d. centur. 3. q. 94.* Quare 13 ignorantia fideicommissi efficit, ne t noceat diuisio, etiam amplissimis verbis concepta, *Bart. & Rip. in d. §. duo fratres.* Quod si desierint esse in humanis rebus 14 diuidentes, tunc fideicommissarii recte vindicabunt bona supposita fideicommissio. t Dummodo non 15 sint heredes diuidentium; quandoquidem uti heredes nequeant impugnare factum defuncti, t neque ideo reuocare bona fideicommissaria, iam alienata, 16 *per Reg. l. cum a matre. C. de rei vendic. declarando cū Peregr. tract. de fideicommiss. artic. 33.* t Et iuxta per 17 nos deducta supra *Inspection. 14.* Quod apposite quadrat in dispensationes manantes, t ab excellentiss. Senatu Mediolani, super alienatione bonorum obnoxiorum fideicommissio, cum illa clausula (in præiudicium consentientium, & eorum heredum) ut inde intelligatur, consentientes pro venditoribus haberi, ita ut nequeant reuocare. *Nemiz. confi. 10. num. 17. & 20. atque Io. Baptista Surd. in cap. 1. §. si Titius. num. 44. si de feud. defunct.* Non esse rursus absolute derogatum 18 fideicommissio t patet, postquam proximior, aut vocatus, vel aliter substitutus in casu alienationis, potest adhuc experiri fideicommissaria petitione hereditatis, nisi & ipse dixerit vel fecerit se heredem alienantis, *d. l. cum a matre, & late Menoch. d. confi. 89.* Etiam si alienatio facta foret ab ultimo, in quem res fideicommissaria peruenit, quoniam, quod circumfertur, fideicommissio t extinctio posse ultimum libere disponere, *h. qui solidum, §. prædictum, ff. de leg. 2. Dec. confi. 584. col. fin. Nat. confi. 187. num. 4. Alciat. confi. 31. num. 13. lib. 9. Venet. Impression. Surd. confi. 129. num. 22. vol. 1. & Alba. confi. 29. num. 21. vol. 1.* Declaratur bifariam a Peregr. *de fideicommiss. artic. 14. in fin.* videlicet, 20 nisi t ult. de familia supernascerentur filii; post alienationem, communis auræ & lucis participes futuri; quo casu cessat causæ permissuæ effectus, quod in dubium vocasse visus est insignis IC. Gilken. *tract. de prescription. par. 3. cap. 13. num. 125. cum seqq.* Inferens pariter ad feudum, & emphyteusin, t quando non 21 natis debeatur, si postea exstiterit conditio, vel nisi in casu alienationis alius esset vocatus, sicuti agnatis proximioribus consentientibus alienationi bonorum obnoxiorum fideicommissio familiari reuocant remoti, *Io. Baptista Surd. d. §. si Titius, n. 44.* Exciperem ego 22 casum t subrogationis bonorum, loco eorum quæ sunt vinculata fideicommissio, ad notat. per Franc. *decis. 355. nu. 6. part. 2. & plenissime Molin. tractat. de Primogen. Hispan. lib. 4. cap. 4. per tot.* Quoniam sequentes substituti, non possunt impugnare t actum subrogationis 23 factæ permissu & assensu Regio, aut excellentissimi Senatus in Dominio Mediolani, dummodo vocati primo

loco fuerint citati in causæ probatione. *Molin. d. tract. lib. 1. cap. 8. numero 33.* Ut dignoscatur, t an subrogatio 24 sit ex fide, & respondeat bonorum fideicommissariorum valori, & alias qualitates habeat, ad quas aduertit, idem Molin. *d. cap. 4. lib. 4.* Tandem, an in hoc argumento diuisionis, ad colligendam renuntiationem fideicommissi, quæ permittit ex amplitudine verborum, t alienari rem subiectam fideicommissio, 25 pretium amittat, necne, ad eundem sciat lector inter Moderniores Laderch. *d. confi. 73. præcipue, numero 6.* Vbi concludens affirmatiue admonet, in hoc puncto reprobari confi. Menoch. Gabr. & Ruyn. quæ ibidem citantur. Nimirum Ruyn. *confi. 112. in fin. volum. 2. Menoch. confi. 87. numero 53. & Gabr. confi. 125. num. 15. vol. 1.* Rursus excipitur a Theoremate sumto, ex d. 26 §. t duo fratres, casus diuisionis factæ inter personas, quæ non possunt renuntiare, absque solemnitate iuris communis, aut statutarii, veluti inter minores, aut mulieres, si absque solemnitate ad diuisionem accesserint, *Thob. Non. confi. 42. n. 19. cum adductis per Laderch. d. confi. 73. n. 3.*

Excipitur quoque pactum t diuisionis, prout est 27 quid longe diuersum a diuisione, *l. diuisionis placitum, ff. de pact. & accuratissime obseruauit Cuiacius ad leg. tres fratres, ff. eod.* Sicuti aliud est venditio, aliud promissio de vendendo, *Glo. in l. bona fidei, ff. de eo, quod certo loco. Cumulate Thesaur. decis. 223. Sapienter Emanuel Costa, Selectar. t interpretat. cap. 23. num. 3. & Surd. 28 confi. 52. volum. 1.* In hoc tandem detegitur vna inter alias differentia emphyteusis t & fideicommissi, 29 quia illi per diuisionem, etiam inter scientes non censetur renuntiatum, huic plane intelligitur renuntiatum, secundum prædicta, *Anguil. conf. 66. & 76. relatus ad hanc rem per Rot. Flor. sub. Magon. decis. 62. nu. 3.* Sicuti t nec diuisio feudi, alterat eius naturam, Eleganter Anton. Quetta. *confi. 94. num. 2.* Et quoniam 30 incidit sermo in articulum forensibus negotiis tam accommodatum, quam qui maxime, collibuit subiacere, non otiosam, nec forte pœnitendam consultationem editam, t superioribus diebus pro admodum 31 Ill. D. Alfonso Petra Comite Syluani probatissimo, & prudentissimo, comprobatum quoque celeberrimorum IC. testimonio: secundum quam Generosus Comes fuit factus compos iusti voti, palmariumque retulit vndantibus Zephyro spicis.

Consultatio Auctoris in materia fideicommissaria, in qua pertingitur articulus premissus in antecedenti distinctione.

SUMMARIA.

- 1 Theorema circa bonorum successionem petitam per Ill. Comitem Alphonsum, & Clementem fratres D. Sigismundi Arnaldi, ex Quistello, ex D. Lucretia sorore nepotes.
- 2 Ordo institutionum, & substitutionum considerandus in hac ipsa specie facti, & eiusmodi alia, quæ intellectum consulentis admoneant.
- 3 Hominum & maxime stemmate nobilitatis pollentium commune est votum propagationis suæ ipsius prolis, quæ conseruanda propago potius in masculis, quam feminis consideratur, & n. 38.
- 4 Linæ nomen est generale, & quomodo intelligatur.

5. Lin

- 5 Linea superstes non aliter decedenti succedit quam omnes prius ex linea grauata decedant, & cur.
- 6 Linea non dicitur defecisse, quandiu aliquis ex masculis superest, & substituti ac ordine vocati, grauati presumuntur, & de testatoris indagando proposito.
- 7 Substitutio ubicunque sit ultimo morienti, vel post omnium mortem, in hereditate uniuersa, interea temporis intelligitur factum reciprocum inter institutos, fideicommissum.
- 8 Fideicommissum de quo hic agitur descendentes, quo ad omnes testatoris est favorabile.
- 9 Substitutio sua propria conditione destituta, nullum effectum progignere potuit, & sic expirauit.
- 10 Fideicommissum, ut in perpetuum dicatur extinctum, semel conditionem sufficit defecisse.
- 11 Ad cuiusque dubietatis responsionem priore loco oportet difficultatem internoscere, & solidis, non fucatis rationibus dissolutam, & planam velle.
- 12 Arbor testatoris & consideratio circa institutionem eiusdem, & num. 13.
- 14 Oratio in ultimis elogiis institutionem complectens regitur a verbo illo (instituit.)
- 15 Excussio verborum circa institutionem decet, qui de institutione perpendenda consultus respondere rogatur.
- 16 Substitutio conditione existente suum consequitur effectum: secus ubi deficiat, & hoc tam inter viuos, quam in ultima voluntate.
- 17 Condicio est causa ipsius actus, & quidem finalis, qua cessante cessat pariter & effectus, nam actus conditionaliter celebratus manet in suspensio, donec conditionis euentus erit incertus.
- 18 Dictio aliquis quid importet, & qualiter expendenda.
- 19 Pronomen ipse, ipsa, ipsum, certam atque indiuiduam personam significat, dictum a DD. pronome personatissimum, habet praterea relationem ad superius enuntiata.
- 20 Verbum (decedere) quid importet.
- 21 Fideicommissum sua natura grauamen inducit, quod non extenditur ad casus omissos, nec ad non expressas personas.
- 22 In substitutionibus condicio non extenditur de re ad rem, de persona ad personam, nec de casu ad casum.
- 23 Substitutiones directae cur non recipiant extensionem: substitutio enim dicitur, & est secundi heredis institutio, & num. 24.
- 25 Verba directa quando subintelligi non possint in ultimis testatorum dispositionibus, & quid de fideicommissaria institutione cum n. 26.
- 27 Fideicommissum conditionale (existentibus filiis) an & quare expiraret, existentibus eis, vel eis deficientibus.
- 28 Filiorum existentia substitutum expellit, etiam si ipsi filii patris heredes non existerint.
- 29 Descendentes vocati & substituti in casu, quo pater eos non precedat, an intelligantur vocati per fideicommissum, ubi reuocatur nonnullorum scribentium opinio.
- 30 Succedere qui per fideicommissum non possunt, nec etiam per vulgarem substitutionem.
- 31 Substitutio vulgaris per aditionem exstinguitur, nec renouiscit amplius.
- 32 Substituenti per vulgarem succeditur, non aliis.
- 33 Masculi existentia femina quando excludat.
- 34 Agnatio non per feminas, sed per masculos conseruatur, & ibi intellectus ad maximum vitium: C. de liber. prateritis. & ad statutum, quo precipitur, feminas excludi existentibus masculis.
- 35 Familia vel agnationis fauor, seu effectus conseruanda est triplex effectus.
- 36 Filii in conditione positi, an censeantur vocati. Est questio non minimum inter DD. controuersa, & qua possunt circa illam coniectura librari.
- 37 An liberi ex vulgari substitutione inter coheredes, aliquo ex eis absque filiis masculis decedente facta, censeantur & ipsi heredes vocati, & eorum descendentes.
- 39 Successio ascendentium & descendentium est fauorabilior, quam transuersaliu, ideo parum extendenda, quam transuersalis, ubi maxime verba repugnent.
- 40 Glos. sensus in l. Lucius la. 2. ff. de hered. institu. & in scholis, & foro communiter videtur receptus.
- 41 Auctor prudenti inuestigatione indagar, & venatur in hac sua consultatione, mentem disponentis, & eius prudens consilium, circa ordinem successionis, & num. 42. 43. & 44.
- 45 Pluribus causis alicuius penitus effectibus singulisque aequae principalibus visis, ille semper preferendus, cui & verba magis deserviunt, a quo potentior ratio, vel unde minus nocuementi resultet alicui.
- 46 Fundamentum partis aduersae in hac eadem consultatione primum auctor euerit.
- 47 Dictio (tunc) temporis extremitatem demonstrat, & quid de illis verbis (& eo casu) & num. 48.
- 49 Dictio (alius) est similia relatiua, quod qualitatem & qualitates dicitur precedentium implicare.
- 50 Pronominis idem, eadem, idem, sensus & ratio.
- 51 Successuri debent esse superstes tempore mortis heredis grauati.
- 52 Successio fauorabilis est vocatio, grauamen autem & restitutio res est odiosa, apud grauatos.
- 53 A verbis testatoris (ubi aliter de mente nequeat apparere) recedere prohibitum.
- 54 Filii succedunt in locum parentum beneficio representationis & quando filius fratris succedat patruo.
- 55 Representationis beneficium in solis filiis fratrum, non etiam in filiorum filijs locum habere dicitur.
- 56 An filii fratrum inter se succedant in stirpes an in capita.
- 57 Filii heredum ad successionem coheredis sine filiis mortui, quando vocati censeantur.
- 58 Verbi (substituto) quae natura esse dicatur.
- 59 Ex verborum in institutionibus ultimisq. voluntatibus considerata, & cognita significatione & proprietate veruatem prudens quisq. debet attingere.
- 60 Substitutio ultra eos non protrahenda cancellos, quos cum limites testator praefixit.
- 61 Causa cessante, cessat effectus ab ipsa causa progenitus, nec semel substitutio extincta renouiscit, & n. 62.
- 63 Re & verbis coniuncti, preponuntur tantum verbis coniunctis.
- 64 Linea plures, & inter se discreta, quando pro unica reputentur in materia substitutionum.
- 65 Auctor perpendit prudente illatione in subiecto casu, & expendit tertiam partem substitutionis, cum n. 66.
- 67 Dictio (dictus) expenditur.
- 68 Linea duplex actiua & passiu. & quid utraq. sit.
- 69 Verba illa (in stirpes & non in capita) quid importent.
- 70 Infert Auctor ad eos, qui videbantur vocati, & n. 71.
- 71 Verbis generalibus, quando fideicommissio videatur renuntiata.
- 73 Renuntiatio fideicommissi facta per patrem, quando & filio noceat, & n. 74. & n. 75.

- 75 Remittentibus iura sua ad ea amplius non datur regressus, nec eorum heredibus, cum. n. 87.
 76 Respondet tacite obiectis Auctor, & n. 77.
 79 Conclusio consultationis.
 80 Philippi Massini summo ingenio I C. Perusini in Ticinens. Gymn. Primarii iuris civilis interpretis, & Polydori Ripae Mediol. in eodem Gymnas. ordin. matut. interpret. mentis acie Laudatiss. concurs. cū Auctore sententia, sensus & consensus, & numero 81.

IN DOMINO CONFIDO.

DE successione bonorum Sigismundi Arnoldi, ex Quistello, sine masculis filiis, ut etiā filiabus, vita functi: Num debeatur Comiti Alfonso, & Clementi a Petra, ipsius Sigismundi, ex sorore Lucretia nepotibus, siue, ut eiusdem proximioribus, & legitimis ob id heredibus, siue ex substitutione de eis post Lucretiam eorum matrem ab Alfonso Auo materno, veluti supponitur expresse factam vero filiis, & descendantibus masculis Ferranti, & Ioannis fratrum Alfonsi patris Sigismundi nunc superstites, qui sunt Horatius Ferranti filius, & Io. Alfonsus Ioannis ex Io. Marsilio filio nepos, ex prætensio ab eis vetustiore fideicommissio a Io. Marsilio seniore, eorundem Ferranti Alfonsi, & Ioannis paterno auo, de suis bonis, & hereditate in testamento relicto; scripsi ego alias ex tempore magis, raptimque, quam præmeditato studio, (quamuis nihil etiam tunc emisisse me credam ex necessariis, & substantialibus fundamentis causæ ipsorum Comitum) præmissa potissimum facti specie, & arbore descendantium a Io. Marsilio superioris fideicommissi auctore, quam huic meæ qualicumque de eodē argumento iteratæ, seu potius recoctæ consultationi præponam: scripserunt vero alii post me clarissimi, & huius seculi Iuriconsultorum facile principes, tam docte, copiose, & plene, ut tantos iurisprudentiæ proceres decuit, & quidem pro eisdem Comitibus, quibus, & anteriores illi mei labores desudarunt, & præsentis etiam desudant; quod videlicet ad eos solos Sigismundi eorum auunculi hereditas spectat, non etiam ad filios, & descendentes Ferranti, & Ioannis. Causa proinde ipsorum Comitum extra omnem aleam, & in tuto prorsus collocata, ut aliis post se luculentissimis, omni ex parte absolutissimis eorum responsis, subscribendi quidem, non autem de eadem redenuo scribendi locum reliquisse videantur. Quare cōsultius ipse quoque ac libentius ab hac noua, cui nunc me accingo, & repetita eiusdem argumenti tantopere, tamque perfecte apertissimis atque eminentissimis iuris artificibus elaborati, scriptione abstinuissem, nisi idem Comites, nouam mihi pro eis scribendi materiam obtulissent, quam diuisio illa suppeditat, quæ inter filios Ferranti, Alfonsi, & Ioannis ex vno latere, & Corneliam, Vincentii vnus ex heredibus a seniore Io. Marsilio institutis filiam, de bonis ipsius Vincentii intercessit: cuius prætextu effecerunt, ut cum in eadē diuisione nouum, taleque repositum, ac paratum suæ causæ præsidium deprehenderim, quod solum circumscriptis etiam omnibus aliis, quantumuis validissimis, quibus ipsi Comites ad depellendam & labefactandam penitus prætenforum fideicommissariorum intentionem iure aperto nituntur, argumentis inde maxime defumtis, scilicet ex Io. Marsi-

lii senioris testamento, unde aduersarii suum fideicommissum probare conantur, ad certissimam eisdem Comitibus in hac controuersa successione obtinendam victoriam sufficit, facile me, a tam Ill. viris meam sæpius operam, eorum patrocinio iam diu addictam in suis causis, tum agendo, tum defendendo, tum iudicando, expertis, ob idque eam nunc suo quasi iure reposcentibus, & enixe flagrantibus, sed multo magis a veritate, & iustitia pro eis laborantibus, vinci passus sim, ut, quod prius in eorum gratiam responsum temporis angustia interclusus, ut prædixi, vix arrepto carbone delineatum, serio nunc adhibitis viuvis coloribus, & admixto exactiore ac politiore penicillo, depingerem, ac perficerem, sicque non solum eam huius campi partem, in diuisione sitam ab aliis, & a me ante incultam, derelictam, ut hætenus ignoratam excoluerim, sed etiam vniuersam, quam ipsi post glebas, a nobis rastro fractas, complanatamque ac redditam sationi, & cultura ideoneam terram diligentissime coluerunt, recolerem.

Animaduerti igitur, (ut rem ipsam aggredi ar, intentionē horum Ill. Comitū a Petra, siue potius defensionem, ex quo ipsi hereditatem Sigismundi possident, duplici præsidio, & sane, ut iam dixi, firmissimo, ac tutissimo instar arcis stipatam, communitamque esse, quorum prius ex testamento Io. Marsilii senioris, in illamet heredum institutione, & substitutione situm desumitur, in qua prætensi fideicommissarii suam petitionem, falso sibi persuadent esse fundatam. Posterius vero, extrinsecus ex superiore provenit.

De his duobus ipsorum Comitum præsidis, ut ordine agam, a priore illo testamentario, ut par est, initium faciam, postquam sublato testamento illud alterum a diuisione proficiscens infirmum, nullumque existeret: frustra enim in diuisione fideicommissio renuntiatur esset, si nullū præexisteret fideicommissum, cum non entis nullæ sint qualitates, ex vulg. iuris locis. In quam rem est repetenda hic absolutior facti species vna cum arbore descenden. a Io. Marsilio testatore.

Facti species.

Io. Marsilius Arnoldus ex Quistello filiusque Ioannis, condito testamento heredes sibi instituit, & substituit suos ex duobus præmortuis filiis Ioanne, & Francisco nepotes in eum, qui sequitur modum.

Institutio.

In omnibus autem aliis suis bonis mobilibus, & immobilibus, iuribus, nominibus, & actionibus, presentibus, & futuris sibi heredes vniuersales instituit, nominauit, fecit, & voluit dictos Ferragutum, Alfonsum, & Ioannem fratres pro dimidia, & pro alia dimidia dictos Vincentium, & Franciscum fratres.

Substitutio primæ vnus lineæ intra seipsam.

Et si aliquis ipsorum suorum heredum, absque filiis masculinis legitimis, & naturalibus decederet, tunc, & eo casu, alios eidem superstites, vel eorum filios masculinos legitimos, & naturales, in stirpes, & non in capita substituit.

Declaratio primæ substitutionis.

Declarando tamen hanc substitutionem, quod ex-
ente

ente casu ipsius in uno ex filiis dicti olim Joannis, quod alius superstes, seu eius filii, & descendentes masculi legitimi, & naturales, exclusis filiis dicti quondam Francisci succedat, seu succedant, & e contra casu eueniente in uno, vel pluribus ex filiis dicti olim Francisci, quod superstes filii, & descendentes masculi legitimi, & naturales, & eius linea, exclusis dictis filiis & descendantibus dicti Joannis succedat, seu succedant.

Substitutio secunda.

Si vero dictus casus, dicta substitutionis in totum veniret in linea dicti quondam Francisci, vel in linea dicti quondam Joannis, tunc lineam superstem, scilicet masculos legitimos, & naturales in stirpes, ut supra ad inuicem substituit, & hanc dixit.

Euentus Institutionis.

Mortuo testatore omnes ab eo instituti heredes, eius ex premortuis filiis Ioanne primo, & Francisco primo, nepotes, Vincentius videlicet & Franciscus secundus Ioannis filii, in una dimidia instituti, Ferrantius, Alfonsus, & Joannes in altera dimidia, ani hereditate ex eius testamento adierunt, bonaque inter se diuiserunt, sicque superior institutio suum effectum habuit.

Euentus primæ substitutionis in linea Ioannis primi.

Postea vero Franciscus secundus, ex linea Ioannis, Vincentii frater decessit, nullis relictis filiis masculis, sed tantum filia, cui successit Vincentius ex prima substitutione in auito testamento facta, dotata & nuptui collocata filia eius. Et hoc modo eadem quoque prima substitutio suum pariter effectum sortita fuit.

Defectus primæ substitutionis in linea Francisci primi.

Ferrantius exinde moritur relictio filio Horatio, etiam nunc uiuo, ex quo natus est Fuluius uiuens similiter.

Ioannes itide decessit, superstite filio, Jo. Marsilio, cuius est filius, Jo. Alfonsus unus ex pratenfis fideicommissariis.

Alfonsus duorum proximorum antecedentium frater diem quoque suum clausit, susceptis & relictis post se quatuor filiis masculis, Ludouico, Pomponio, Fulvio, & Sigismundo, & item filia una Lucretia, quos filios masculos Alfonsus heredes instituit, & inuicem substituit, eisdemque absque filiis masculis decedentibus Lucretiam filiam, & post eam eius filios substituit. Atque ita in linea Francisci primi saltem, quoad eius filios ab ano heredes institutos substitutio defecit, quæ in altera euenit.

Euentus secundæ substitutionis linearis.

Vincentius subinde Francisci secundi frater, postremusque ex linea Ioannis primi, vii eorum patris, decessit & ipse absque filiis masculis, relictæ dumtaxat filia Cornelia, sicque in persona Vincentii defecit linea Joannis primi: ita ut eueniret casus succedendi huic linea per aliam lineam Francisci primi, ex secunda substitutione, prout eadē linea superstes tempore mortis Vincentii (ut eo tempore superstem oportuit esse, ut succederet; in ta ipsius substitutionis formulam) defecit linea reuera, & ex facto successit, vii, a Ioanne Marsilio testatore vocata, & substituta. Linea autem superstes fuerunt:

Horatius Filius Ferranti.

Ludouicus, Fuluius, Pompeius, & Sigismundus filii Alfonsi.

Io. Marsilius filius Ioannis fratris Ferranti, & Alfonsi: namque ad ambas substitutiones, non solum heredes instituti fuerunt vocati, sed etiam eorum filii, & descen-

dentes, modo essent superstes, vel tempore mortis illius coheredis, qui sine filiis masculis moriendo prius substitutioni locum fecerit, vel tempore extinctæ alterius lineæ, de alia ipsi linea existentes.

Isti igitur omnes Francisci primi ex tribus eius filius nepotes, ad hanc secundam linearem substitutionem, propter obitum eorum parentum, ante ipsius substitutionis euentum vocati, post petitam, a Cornelia Vincentii filia, & herede eius patris, hereditatem, tanquam ipsis ex testamentario Senioris Marsilii fideicommissio debitam, controuersia tandem amice, ac beneuole inter eos, (ut sanguinis ratio postulat) transacta & decisa sit, inter se, & eandem Corneliā diuiserunt, ut ipsi Cornelia in primis Tertia bonorum Vincentii sui patris pro paterna legitima, & aliis portionibus iure detrahendum, uti fideicommissio minime obnoxia, una cum ere alieno, eam portionem tangente assignata, & relictæ parte ex residuo tres alia partes factæ fuerunt, quarum prima Horatio Ferranti filio assignata fuit, secunda filiis masculis Alfonsi, tertia Io. Marsilio filio Joannis secundi Ferranti, & Alfonsi fratris, ita ut in us partibus substituti filii succederent, quibus eorum parentes fuerunt instituti, iuxta, §. & si ex disparibus. Instit. de vulg. l. si in testamento, & l. si plures, ff. cod. l. prima. C. de impub.

Renuntiatio fideicommissi in ea diuisione.

Porro in ea diuisione post assignatas cuique suas portiones, uidem diuidentes se inuicem absoluerunt iis verbis (in super, ipsæ partes, sponte, & c. obligantes, & c. absoluerunt se inuicem, & vicissim, presentes, instantes, & recipientes specialiter, & generaliter ab omnibus, & singulis, quæ una pars, ab altera, & e contra, tam ex causa presentis diuisionis, quam alia quacunque ratione, & causa, tam cognita, quam non cognita, neque cogitata, & quæ quomodocunque, vel qualitercunque dicti, & excogitari possit de iure, vel de facto, ita, quod presens absolutio extendatur, etiam ad non cognita, & ad ea, quæ non fuerunt nominata, & in presenti instrumento inserta, ex causa dependente a dicto fideicommissio, prefati olim Magnifici Domini Io. Marsilii, petere, & exigere, & consequi posset, facientes, & c. cassantes, & c. finem, & c. Et hoc ideo fecerunt ipsæ partes, quia publice dixerunt, & confesse fuerunt factis & calculatis rationibus inter ipsas sibi inuicem, & vicissim, & mutuo eorum consensu fuisse, & esse plene & integre solutum, & satisfactum de eo, quod una pars ab altera & e contra, ut supra petere, habere, & consequi posset, & de dicta eorum parte, ut supra sibi tacta, vocauerunt se tacita, & contenta.

Causa controuersa inter Quistellos, & Com. a Petra.

Postremo omnes quatuor filii masculi Alfonsi, unus successiue post alium sibi interim ex paterna reciproca substitutione succedentes decesserunt, nullis superstitibus masculis filiis, ut nec etiam filiabus, sed superstite tantum sorore earum Lucretia, quæ Sigismundo fratri nouissime defuncto successit, siue, ut a patre fratribus substituta, siue, ut legitima heres apprehendit, uiuens ne possedu. Eidem postea Lucretie in eisdem bonis successerunt ipsius filii Alfonsus, & Clemens a Petra, vel tanquam ab ano materno substituti, vel ut legumi matris heredes, a quibus etiam nunc possidentur.

Nunc autē Eques Horatius Ferranti filius, & Io. Alfonsus filius Io. Marsilii iunioris filii Ioannis secundi, sicq; ambo ex linea Francisci i. pretendunt, ut descē-

dentes nepotum, & heredum Testatoris in eadem linea Francisci primi, & soli ex ipsa linea tempore mortis Sigismundi superstites, masculi ipsius Sigismundi, hereditatem ad se totam pertinere ex fideicommissum a Io. Marsilio Seniore, ut toties prædictum est, testatore, in suis descendantibus constituto, tamquam ipsi in eo quoque sint inclusi.

Ratio huius intentionis duplex affertur, & quidē prima fronte haud spernenda. Prior desumitur ex institutione, & duplici substitutione de filiis, & descendantibus masculis perpetuo facta: siquidem hæc masculorum institutio, & substitutio nullam aliam sane ob causam, nullumque alium finem videri potest, facta, quam gratia conseruandorum in agnatione bonorum, idque iuxta commune hominum (præsertim nobilium) † votum propagandi, quam longissime, diutissimeque fieri potest, & facti, testisque hoc in seculo seruandi sui nominis: id quod hac successionis via fieri aliter non potest, nisi bona in familia, & agnatione perpetuo retineantur, sine quibus breui necesse est eandem familiam, & agnationem languescere, concidere postmodum, & extinguere. At vero familia & agnatio per solos masculos, non etiam per fœminas extra familiam nuptas, & minus per descendentes, ex fœminis conseruantur. Ergo hæc masculæ qualitatis adiectio in substitutione, qua de agitur toties repetita, non obscurum præbet argumentum enixę testatoris in sua conseruanda familia voluntatis, iuxta celebre *Curi. Sen. consil. 40. Paris. consil. 52. volum. 3. Bursat. consil. 17. volum. 2. Maluas. consil. 59. Surd. consil. 96. volum. primo, & Gabr. consil. 112. volum. 2.*

Posterior ratio, propter quam probabiliter contendere posse videtur, Horatium, & Io. Alfonsum ad vetus illud fideicommissum vocatos esse, & quidem superiore etiam neruosiore ex secunda substitutione dicitur, ubi testator lineæ deficienti superstitem lineam substituit, sed cum lineæ † nomen generale sit, siue vniuersale, quod a DD. collectiuum nuncupatur, ideoque omnes ex linea indistincte completens, & Bartholom. Soc. in l. Gallus, §. nunc de lege Velleia. colum. 2. ff. de lib. & posthum. Rurm. consil. 68. n. 1. volum. 1. intelligendo lineam effectiue, non contentiue, Roland. consil. 23. numero 39. cum seq. volum. 4. Socin. Junior consil. 97. numero 62. & seqq. volum. 2. & Illustrissimus Cardinalis Mantica. de coniect. ult. volunt. lib. 8. tit. 12. fieri nequit, ut linea superstes deficienti succedat, quin omnes † prius ex grauata linea decedant, adeo, ut nouissimo eorum morienti, ii qui de altera linea, tunc supersunt, succedant, & quidem in tota hereditate, sicuti respondit Gab. consil. 123. numero 19. volum. 2. Nam si in tota non succederent, argumento esset, quod adhuc aliquis, ex linea grauata superesset, & tunc is adhuc lineam vocatam impediret, quo minus, nec in vniuersa hereditate, nec in parte quidem vlla, quamuis minima, succedere posset, quia falsum est lineam defecisse, † quamdiu aliquis ex ea masculus superest: At vero testator vnā lineam alii non substituit nisi in totum deficienti. Ergo, &c. Verum hoc ipsum quod superstes linea, alii penitus deficienti succedat, sicut vniuersam illius successionem, ad se trahat, illud necessario supponit, eos, qui sunt ex deficienti linea, interim, dum nō deficit, censeri semper inuicem substitutos, & consequenter grauatos, & vocatos, Decian. consil. 101. volum. 3. Cranet. consil. 130. lib. 1. & consil. 885. volum. 5. Cur ita, scilicet ut sc. finita linea tota heredi-

tas, ad superstitem lineam transire possit, quod fuit vnicum testatoris propositum, dum vna linea deficienti superstitem substituit: alias, si non censerentur inuicem substituti, posset aliquis ex eis masculis, filiis carens, suam portionem ad alios, quam ad coheredes eorumue descendentes, ad proprios, nempe filios eorumue filios, uti quibuscunque agnatis prædictos, vel etiam ad prorsus extraneos, vel inter viuos, vel in vltima voluntate transferre, & hoc pacto tota hereditas ad superstitem lineam nequaquam perueniret, contra quam testator sensit, & aperte cauit, & vere illud a DD. communiter traditum est, & receptum, quod vbicumque substitutio sit vltimo morienti, † vel post mortem omnium in vniuersa hereditate, intelligitur interim factum reciprocum inter institutos fideicommissum, sic tradunt DD. in l. heredes mei. §. cum ita. ad Trebell. Cum itaque filii Alfonsi, Ferranti, & Ioannis sint ipsorum heredum, institutorum descendentes, indubitata resultare videtur conclusio, quod ipsi inter se fuerunt grauati, & vocati, decesserunt iidem filii Alfonsi, omnes absque prole mascula. Ergo videtur euenisse casus reciproci fideicommissi in gratiam filiorum, & descendantium Ferranti, & Ioannis, & e contra euenisse in gratiam filiorum Alfonsi, si filiis Ferranti, & Ioannis sine masculis filiis mori contigisset. Addo ego hoc fideicommissum, eo facilius in testatoris † descendantibus videri admit-⁸ tendum, quia quoad omnes est fauorabile, ut ex Alex. Dec. Marz. & alius refert Mascard. tract. de probat. volum. 2. conclus. 774. numer. 9. Peregr. mirifice. de fideicommiss. artic. 1. numer. 23. cum seqq. Est igitur interpretatione adiuuandum, non autem restringendum, suffragante præsertim huic interpretationi superiori ratione conseruandæ agnationis.

Hæc sunt argumenta, quæ in summa videntur adduci posse, pro descendantibus Ferranti, & Ioannis secundi, ut præsum ab eis in Sigismundi bonis fideicommissum, de manu comitū Petræ, eorundem bonorum possessorum euincant.

Contra vero, comites Petræ Alfonsus & Clemens, contendunt se in iisdem Sigismundi bonis, & hereditate multo potiora iura habere: hac præcipua ratione, cui subseruiunt reliqua, quod fideicommissum a Io. Marsilio Seniore constitutum, iam ante mortem filiorum Alfonsi, omnem illum effectum habuit, quem habere potuit, tam ex prima, quam ex secunda substitutione; sic, ut illi vltior locus nullus relictus fuerit: ex prima quidem substitutione effectum habuit in linea Ioannis, quia, cum testator vnus lineæ heredes sic inuicem, substituisset, ut ei qui sine filiis masculis decessisset, † superstitem vel eius filios substitueret. Franciscus autem decesserit absque filiis masculis, atque ita in eius persona euenit casus substitutionis factæ, sub conditione illa, (Si sine filiis masculis decesserit) Vincentius eius coheres, & frater in eadem linea, & dimidia cum illo inclusus, uti ex tali substitutione vocatus, iure ei successit. In alia vero linea Francisci primi in qua nunc controuersia vertitur, eadem prima substitutio, deficiente eius conditione, nullum effectum habere potuit, † sed immo⁹ prorsus exspirauit quia omnes heredes in ea instituti, videlicet, Alfonsus, Ferrantes, & Ioannes iam pluries a me commemorati obierunt, superstitibus ex eorum singulis, filiis masculis legitimis per l. ex facto, §. si quis rogatus ad Treb. l. si ius familias. §. cum quis de l. primo. Oldradus celebri illo tuo consil. 21. de hoc argu-
ment^o

mento elaborato, & satis est, conditionem semel defecisse, ut fideicommissum in perpetuum extinctum dicatur, *d. l. ex facto. §. penult. ad Trebell. l. si quis hered. C. de instit. & substit. late Gabr. suis communibus. tit. de fideicommiss. conclusi. 8. & Rimin. fun. consil. 82. lib. 1.* Secunda pariter substitutio suum effectum semel sortita est, ita ut alium ulterius sortiri nequeat deficiente illius causa, quia testator lineæ deficienti & extinctæ aliam superstitem substituit: sed Vincentius, & eius Frater Franciscus, qui vnam lineam constituebant, nullos post se masculos filios reliquerunt, & idcirco eueniente in eorum persona, (ut euenit) eiusdem secundæ substitutionis conditione, eidem substitutioni locum fecerunt, ut ob id lineæ superstes Francisci primi eo in casu vocata, alteri iam extinctæ lineæ succederet. At cum duæ tantum lineæ heredum a testatore factæ fuerint, quarum altera Ioannis penitus interiit, consequenter altera, & vna tantum, solaque Francisci in humanis remanente, impossibile est, ab eo tempore, cum altera in rebus humanis esse desit, dari casum, quo inter descendentes eiusdem lineæ superstites, ex secunda substitutione inuicem succedatur. Omnes etenim Francisci primi descendentes ex vna, & eadem lineæ sunt: sed, ut deficienti lineæ succedere valeant, necesse est dare aliam lineam deficientem ab ipsa superstite diuersam, alioquin non potest esse locus successioni, quia deficit substitutionis, & successionis causa, quæ est lineæ deficiens.

Neque huic viæ, & spiranti rationi obstant argumenta in contrarium adducta, quibus cumulate responderunt, & satisfecerunt itidem, superius a me relati, in genere tamen doctissimi, & grauissimi consultores, ac legum vertex, potissimum Perill. Præses D. Menochius tot editis a se in hac legali facultate scriptis, vbique gentium iura colentium celebratus, D. Georgius Ripa. Acutissimus tunc interpret sacrorum canonum, Idemque primarius lector, Mox præcla-

rius Senator, ambo DD. Mei, ac D. Sforcia Oddus subtilissimus Doctor Perusinus compater, deinde collega meus venerandus, & alii non incelebres Iurisconsulti.

His fere rationibus contendit vtrique pars inter se de iure suo, quaritur ergo, cuiusnam ex eis melior sit causa.

Verum id probe iudicari nunquam potest, nisi prius cognoscatur, ubi nam principalis difficultas consistat. At vero ex rationibus vtrinque superius adductis, clare perspicitur, omnem difficultatem huc redire, in hocque articulo totam positam esse, ut dispiciatur, Quinam ex descendantibus Io. Marsilii Senioris Testatoris fideicommissum ab eo relicto intelligantur inuicem grauati, & vocati, an nepotes duntaxat ex eius filiis a se instituti, an vero etiam eorum filii, & descendentes, & ex iis certian indistincte omnes. Exinde namque facillime perspicimus, an Sigismundus, de cuius successione agitur, fuerit a testatore grauatus, & Horatius, ac Io. Alfonsus ad eandem successionem vocati.

Hæc autem quaestio eo tendit, an tales descendentes sint verbis expressis grauati, & vocati, an vero sententia duntaxat, & sic voluntate, ex verbis tamen coniecta, siue, ut cum DD. loquar, coniecturata. Ideo, nec commode, nec vilo modo diffiniri potest, nisi perspectis primis cognitisque verbis testamenti huc spectantibus.

Veruntamen priusquam hanc, a nobis ultro susceptam interpretandi superiorem institutionem, & substitutionem prouinciam ingrediamur, ad faciliorem eorum, quæ præcesserunt, & subsequuntur elucidationem, arborem ipsam Marsilii testatoris descendantium, iam in priore nostra extemporanea consultatione præmissam, superiorum etiam doctissimorum & sapientissimorum consulentium fretus exemplo hic denuo inferam, ut iam sponendi in hanc formam.

Io. Marsilius Testator.

Ioannes Primus.

Franciscus I. ambo mortui viuo patre

Vincentius. Franciscus II.

Ferrautus.

Alfonsus.

Ioannes II.

Io. Marsil.

Eques. Horatius. Ludouicus. Pompeius. Fuluius. Sigism. Lucretia.

*Co. Alfonsus. Co. Clemens Io. Alfonsus.
a Petra.*

Fuluius.

Testator igitur instituit Ferrantum, Alphonsum,
12 & Ioannem secundum fratres pro dimidia; † Vincentium, & Franciscum itidem fratres, & antecedentium trium patruces, pro alia dimidia.

Ex hac institutione duo elicimus.

13 Primo heredum institutorum † duas esse lineas inuicem distinctas, & separatas, vnam filiorum Francisci primi filii testatoris, qui sunt Ferrantus, Alphonsum, & Ioannes secundus. Alteram filiorum Ioannis primi, testatoris pariter filii, hi sunt Vincentius, & Franciscus secundus.

Secundo heredes in singula linea inclusos, re & verbis inter se coniunctos esse, vnam vero lineam ab alia re esse disiunctam, licet verbis coniunctæ sint. Etenim Ferrantus, Alphonsum, & Ioannes Francisci filii, vnam lineam constituentes, dubium non est, quin re, & verbis coniuncti sint. Re, propter vnam dimidiam hereditatis, in qua testator eos omnes instituit, verbis, propter copulam, & quæ coniunctionem facit, qua etiam detracta, nihilominus adhuc verbis, sicut etiam re coniuncti dicerentur, propter
14 orationis vnitatem: quoniam vniuersa oratio † institutionem complectens ab vno verbo (instituit) regitur. *triplici, ff. de verb. signif. l. re coniuncti, & ibi DD. de leg. 3. §. si eadem res, Instit. de leg. l. unica §. his ita definitis, C. de Cad. Toll. Abunde Crass. Tract. de success. §. ius accrescendi, questio. 4. cum seqq.* Re, & verbis coniunctos facit nomen illud collectivum (Fratres) idē dicitur de aliis duobus fratribus, in alia dimidia institutis, Vincentio videlicet, & Francisco. Hæ vero duæ lineæ, ideo inter se re distinguuntur, & si verbis coniugantur, quia vna linea in vna dimidia, altera vero in alia, sicque diuersa in re sunt institutæ, verbis tamen vtraque coniungitur, tam ex copula, (Et) Tū ex orationis vnitatem de qua supra.

Hæc autem duo adnotata de duplici linea, earumque inter se coniunctione, & disiunctione, quorsum euadant, sequentia declarabunt. Pergamus vltius
15 ad substitutionem, † cuius primum caput, seu prima pars sic habet (Et si aliquis ipsorum suorum heredum, absque filiis masculis legitimis, & naturalibus decederet, tunc, & eo casu alios eidem superstitēs, vel eorum filios masculos legitimos, & naturales in stirpes, & non in capita substituit) executiamus singula verba huius orationis, primam substitutionem, siue primum substitutionis gradum complectentis, quatenus huic nostro Themati deferuiunt.

(Et si) iam primum particula (Si) docet hanc substitutionem esse conditionalem, & quia est conditionalis, consequens est, vt conditione existente suum † effectum sortiatur, deficiente vero, deficiat & ipsa, atque euanescat, non aliter, ac si dispositio non fuisset facta, *Alciat. consil. 5. numero quinto. libro nono, Venet impres. Surd. decis. 210. numero septimo.* Id quod omni conditionali actu commune esse, tam inter viuos, quam in vltima voluntate, vt constat aperte ex tot. tit. ff. de condit. Institut. & demonstrat. & C. de institution. & substit. sub cond. fac. & leg. unica C. de cad. Toll.

Ratio est euident, quia conditio est causa ipsius
17 actus, † & quidem finalis, vnde ipsa cessante, cessat pariter ipse actus, *Surd. decis. 232. n. 7. ante cum Afflict. decis. 355 n. 5.*

Quocirca actus sub conditione celebratus interim manet in suspensio, donec incertus est conditionis euentus.

(Aliquis) conditio † igitur huic primæ substitutioni appositæ vnum quempiam, incertum tamen ex duobus pluribusue, siue certis, siue incertis, afficit, quæ est vis huius dictionis, (Aliquis) quam Grammatici distributiuam de pluribus nuncupant, & rem incertam significare dicunt, in eodem sensu, etiam in iure accipitur, vt apparet ex l. cū aliquis. C. de fur. delib. Gemin. consil. 29. col. penult. & Host. in cap. cum satis de artic. exclud.

(Ipsorum) ergo eadem conditio certas quasdam personas, quamuis ex eis incertam respicit, hoc ideo, quia pronomen hoc (ipse, ipsa, ipsum,) & certam personam, † atque indiuiduam designat, ob idque
19 DD. vocatur personalissimum, *Rep. in leg. filiusfam. §. diui. numero 111. ff. de leg. primo, & Nat. consil. 163. cum seq.* Et quia relationem habet ad aliquid superius nominatum expressum, *Surd. d. decis. 210. numero 18.*

Suorum heredum, hoc importat in hac oratione, quod heredes solummodo institutos notat, & ad eos solos spectat, quasi in aperto ponat, personas illas per antecedentes dictiones designatas, & adumbratas. Hactenus igitur soli heredes conditione grauatur (Absque filiis masculis legitimis, & naturalibus decederet) Ex iis verbis tria elicimus.

Primo conditionem in mortis casum conceptam esse, † vt probat verbum (decederet) & mortis inquam, vnius ex heredibus institutis, vt ex hoc eodē verbo (decederet) iunctis superioribus illis verbis, iam ad id adnotatis (aliquis suorum heredum) ex eo autem, quod conditio in mortis casum est concepta, illud resultat, hanc substitutionem esse fideicommissariam, non directam, igitur grauamen ex parte eius cui substituitur continet, † quia fideicommissum sua natura, & proprietate est grauamen. *leg. coheredi, §. cum filia, ff. de vulg. & pupill.* Et ideo nec ad casus omisso, nec ad personas non expressas extenditur, *leg. commodissime, ff. de lib. & posthum.* Quæ illatio omnibus quidem substitutionibus conuenit, vt in eis non toleretur extensio de re ad rem, † nec de casu ad casum, nec de persona ad personam, ne multiplicentur substitutiones per subintelligentiam, vt alias deduxi. *Addo intrig. l. tractat. de substitutionib. cent. 3. quest. 76.* sed in aliis substitutionibus id euenit alia ratione ab eo diuersa, quæ in fideicommissio consideratur. Ideo enim substitutiones † directæ non recipiunt extensionem, quia sunt verbis directis, hoc est, imperatiuis, *leg. verbis civilibus, ff. de vulg. & pupill.* & eodem modo, quo fiunt institutiones cum nil aliud sit, † quam secundi heredis institutio, vt in
24 *gloss. Rub. ff. de vulg. & pupill.* Et est conditionalis quædam institutio, sicuti notissimum est, atque verba directæ nulla ratione possunt subintelligi, aut ex interpretatione, ac mente induci, cum illa enixam testatoris voluntatem, verbis ad id idoneis dilucide testatam & declaratam requirant, † nisi aliquis fauor specialis aliud suadeat, *l. Scævola, ff. ad Trebell. Gabr. consil. 113. numero 67. volum. 2.* At fideicommissaria substitutio latius accipitur, † vt etiam ex coniecturis inducatur, dummodo tamen sint euidentes, aut saltem
26 vehementes. *Intrig. l. dict. tractat. centur. 3. quest. 72.*

Alio-

alioquin, cum talis substitutio sit onus ex latere eius, cui sit, etiam ipsa, non sic de facile inducitur. *Rip. de substitut. Respon. 13. numero quinto, part. secunda.*

Secundo conditionem in simplici filiorum ipso-
rum heredum institutorum subsistentia siue defe-
ctu consistere, ut eis existentibus tunc in rerum na-
tura conditio expiret, & consequenter fideicommis-
sum † sub ea relictum, *d. l. ex facto, §. fin. ad Trebell. leg.*
27 *filiusfam. §. cum quis de leg. primo, cum similibus & Ol-*
drad. d. consi. 21. deficientibus autem, vel quia non sint
nati, vel nati ante parentes vitam cum morte com-
mutant, ipsa conditio pura sit. Adeo autem simplex
28 filiorum existentia, post heredum mortem obstat
substituto, ne succedat, † ut locum habeat, etiam si
patris heredes non exstiterint, *d. §. cum quis leg. filius-*
familias. Qui locus aperte conuincit falsam illam
DD. traditionem, quod quando descendentes sunt
substituti, & vocati in calu, quo pater eos non præ-
cedat, † ubi aliquis ex heredibus institutis decedat si-
30 ne filiis masculis, & sic in portione patru, eo modo
decedentis, non possunt quidem intelligi vocati per
fideicommissum, ita ut censeantur inter se, & vicissim
ex fideicommissio grauati, sed tamen succedent sibi
inuicem per vulgarem, hoc est, ut, si vnus ex liberis
in conditione positus noluerit, vel non potuerit he-
res esse, quæ est formula vulgaris substitutionis, alii
ex substitutione superiore modo facta eis succe-
dant. *Alex. consi. 139. lib. 6. Dec. consi. 291. numero quin-*
to, & consi. 252. numer. 4. Ceph. consi. 353 lib. 3. Pereg. d.
tractat. de fideicommissio. artic. 18. & cum aliis ibidem, a
superioribus allegatis. Nam sicut per fideicommissum
non possunt succedere, ita nec per vulgarem † ex *d.*
30 *§. cum quis, sic Gabr. consil. 235. numero primo, volum. 2.*
Alioquin falsus esset ille §. nec posset aliquo iuris co-
lore, eius sententia defendi, si vera esset hæc DD.
traditio, ut propterea alterutrum concedere necesse
sit, aut quod sit falsa isthæc traditio, si vera est, falsus
sit ille §. dato tamen & supposito, quod primi grauati
heredes fideicommittenti exstiterint, ut sic exstite-
runt. Tunc enim cum per additionem hereditatis
31 vulgaris substitutio † expirauerit *C post aditiam. leg. de*
impub. Non potest amplius reuiuiscere. Huc accedit
quod per vulgarem substituente tantum succeditur
32 non aliis, † ut est iuris notissimi. Verum, volui hunc
DD. errorem obiter solum tangere, cum tamen hæc
consideratio nihil præsentis scenæ deseruiat, ubi filii
in conditione positi, patribus suis heredes exstite-
runt.

Tertio solos filios masculos post mortem paren-
tum suorum heredum grauatorum existentes sub-
stitutos excludere, † ergo per filiarum existentiam
33 non deficit substitutio, inclusio enim masculi, fœmi-
nam excludit, *arg. l. cum prator. ff. de iud.*

Sed quoniam hic locus primus est ex duobus a me
superius adductis, qui Horatio, & Io. Marsilio Qui-
stellis in Sigismundi successionem fauere videtur, in eo
propterea mihi nunc aliquantisper immorandum
est, & duobus potissimum inquirendum. Primo,
quæ ob causam testator, solos masculos in conditione
posuerit, & solos etiam masculos heredibus absque ma-
scula progenie morientibus substituerit.

Secundo, quis sit in hac vniuersa substitutione effe-
ctus.

Quo ad causam nulla sane alia hic adferri potest,

ut idcirco pro expressa haberi debeat. Bald. est Do-
ctrin. in *l. maximum vitium. C. de lib. praterit.* quam a-
gnationis, quæ per masculos, † non etiam per fœmi- 34
nas conseruatur, ut ante dictum est, ex *§. item vetustas,*
Instit. de hered. quæ ab intest. def. §. ceterum Instit. de leg.
agn. success. in quem fauorem, veluti vnicum scopum,
& finem testator omnem hanc in substituendo vo-
luntatem direxit, ac intendit, & ad quem etiam re-
spiciunt omnia illa statuta, in quibus cauetur, quod
exstantibus masculis fœminæ non succedant, ut not.
Angel. add. §. ceterum, Abunde Anton. Gabriel. suis
communibus, tit. de stat. conclus. 6.

Quoad effectum, quem hac in hypothesi talis
conseruandæ familiæ, agnationisue fauor produce-
re aptus est, is trifariam considerari potest. Primo
quod testator pronepotes suos in † conditione posi- 35
tos, ob masculam qualitatem iis adiectam ad succes-
sionem paternam ex testamento, & ex substitutione,
non autem ab intestato, iuxta *Gloss. in leg. Lucius, la se-*
cunda, de hered. insti. inuitauerit, & vocauerit, Gamma.
decis. 338. num. 4. ac proinde suis eos patribus heredi-
bus institutis sic conditionaliter cum mascula qua-
litate prolatos substituere voluerit, qui alioquin ex
simplici positione in conditione, non ita facile cen-
seri possent vocati, ob arduam hac in re Doctorum
inter se controuersiam, nondum adhuc bene diffini-
tam, an scilicet liberi in conditione positi, † cense- 36
antur vocati, quos tamen iidem DD. cõmuniori vo-
to admittunt, tunc existimari, a testatore vocatos,
quando tales interueniunt coniecturæ in testamen-
to apparentes ad suadendam, & inducendam voca-
tionē efficaces, quas inter primatum obtinet conie-
ctura ex mascula qualitate desumpta, ut videre est a-
pud Rustic. in eius tract. *An lib. in cond. posit. & c. The-*
saurus decis. 96. Gabr. comm. concl. dicto tit. de fideicom-
miss. concl. 4. Petra de fideicommiss. quæst. 9. num. 154. cum
seqq. Gabr. consil. 31. & 121. lib. 2. Alb. consil. 86. & seq.
volum. 1. Andr. Gail. pract. obser. lib. 2. obser. 130. Bursat.
consil. 300. cum seq. vol. 3. sileo Clar. Fab. Turret. Borell.
Rimin. Zuccard. Decian. Pereg. & alios ita communi-
ter sentientes.

Verum hic primus effectus ex fauore agnationis
in genere resultans, ut in hac nostra specie, locum a-
lias sibi vindicare posset, nunc tamen nihil confert
ad quæstionem, quam præ manibus habemus discu-
tiendam. Nō enim quæritur, an liberi in conditione
positi censeantur eorum parentibus substituti, sed
an ex hac substitutione inter coheredes aliquo ex eis
absque filiis masculis decedente facta, non modo ipsi
heredes † sed eorum filii, & descēdentes censeantur 37
vocati inuicem, & grauati, de quo reciproco fidei-
commissio, paulo post tractabimus, & sic non agitur
hic de successionē ascendentium, sed collate-
ralium.

Secundo igitur considerari potest pro effectu ta-
lis fauoris agnationis in hac substitutione, quod te-
stator, nedum ipsos heredes inuicem grauare, & vo-
care voluerit, sed eorum pariter filios & descenden-
tes, ita, ut si aliquis ex heredibus institutis obierit, su-
perstitibus filiis masculis, & hi postmodum sine fili-
is itidem masculis decesserint, superstites, vel patru
coheredes, vel eorum filii, iisdemque sic decedenti-
bus, succedant, & sic deinceps talis in vltioribus
descendentibus substitutio seruetur, & hic effectus is
est, de quo nunc maxime atque vnice disceptatur,

cuius nullam a testatore habitam fuisse rationem, quantumvis demus, cum in tota hac sua substitutione id vnum egisse, vt agnationem conseruaret, mox cum ad subsequenter clausulam deuenimus, quæ secunda est istius primæ substitutionis pars, adeoque ipsi formam dat, eamque absoluit, & perficit, planissimum faciam.

Tertio, & vltimo considerare possumus, quod testator solos masculos filios heredum grauatorum in conditione ponendo, & eosdem ad successionem vocando fauere quidem voluerit agnationi id, quod reuera negari non potest. Quid enim aliud excogitare possumus, quod testatorem impulerit, vt solos masculos in conditione poneret, & vocaret præter studium, & amorem omnibus innatum nominis sui in perpetuum conseruandi? Non vsque eo tamen
 38 hunc + fauorem ampliandum esse, vt etiam ad casus, & personas a testatore silentio præteritas, ex nostro capite extendatur, maxime vbi agitur de successione
 39 transuersalium, vt hic, + minus fauorabili, quam sit ascendentium, & descendantium, adnotatur per præscrib. in l. cum auus, ff. de condition. & demonstr. Inde tamen protinus, & necessario non sequitur, quod ob eiusmodi fauorem reciprocum, & perpetuum inter suos descendentes fideicommissum constituere voluerit, præsertim vbi verba substitutionis huic extensioni aperte repugnant, vt hic euenit, idque paulo inferius clarius ostendam. Nam potest hic agnationis fauor, a testatore consideratus, & etiam primo ac principaliter in intentione habitus, alio tendere, nempe, quod testator ideo solos masculos in conditione posuerit, quia voluerit eos solos in rerum natura, post parentum obitum simpliciter existentes, quamuis heredes non fuerint, secundum iuris communis sanctionem substitutos excludere, vt hoc pacto filios masculos substitutis ab intestato prætulerit, quasi sit reseruatum ius legitimæ successionis, secundum gloss. sententiam + in dicta. l. Lucius, la secunda
 40 de hered. instit. Quam esse communiter approbatam, & canonizatam, tum in iudiciis, tum etiam in scholis, inquit Clar. in §. Testamentum, questio. 77. & Cræuet. consil. 62. iunct. consil. 155. atque plenius Bursat. consil. 202. numero 10. volum. 2. Non etiam fœminas, ita vt non possent heredes a testatore institui, hereditatem, & bona ad ipsos a testatore peruenta, in substitutorum pariter masculorum præiudicium suis filiabus relinquere. Hac itaque masculorum in conditione positione, id vnum agit testator, vt fœminis, quamuis eius descendantibus, quæ tempore mortis alicuius ex heredibus, cuius ipsæ, vel filia, vel ex filio masculo præmortuo nepotes essent, aut etiam vltioris gradus solæ superstites reperirentur, nullis tunc existentibus grauati, & descendantis heredis filiis masculis existentibus tamen ex alio latere, vel aliis heredibus, vel eorum filiis masculis vocatis ad bonorum suorum successionem aditum omnem penitus obstrueret, ne per eas, vel temporaliter, vel spiritualiter nuptas eadem bona testatoris familiam, & agnationem
 41 quandoque exirent, ad + extraneam nempe familiam, vel Monasterium translata, isque aditus solis, vel ipsis masculis, vel heredum grauatorum, in conditione positus ab intestato, vel coheredibus, eorumue filiis, vt vocatis ex testamento, longe lateque pateret, ita ex Ripens. Roland. Anan. Socin. Rot. & aliis permultis concludit noue Vir alioqui diligens Monald.

consil. 149. nume. 36. cum seqq. Idque eo consilio testatorem fecisse certo certius est, quod credidit fore, vt exclusis ob masculorum existentiam, semel a sua successione fœminis, de quibus supra, eaque semel etiam ad masculos peruenta, iidem postea masculi suum plus sexum naturaliter diligentes, vt fœminæ iidem suum, masculos suos filios, si qui superessent potius, quàm filias fœminas successores relicturi essent, Masculis autem deficientibus in conditione positus, non prohibuit + quin sui descendentes, exceptis tantummodo heredibus institutis, filias suas heredes instituerent, aut alia eis via bona relinquerent, licet alii exstarent masculi, ipsius quidem testatoris descendentes, sed tamen aliorum eiusdem descendantium, scilicet heredum ab eo institutorum, qui grauati nullos masculos filios haberent, sed solas filias transuersales. Id quod ex facto contigit in Alfonso vno ex heredibus scriptis, qui cum quatuor filios masculos haberet, & præterea Lucretiam filiam, eosdem masculos, primo loco heredes instituit, & inuicem substituit aui sui exemplum sequutus; ipsis vero deficientibus Lucretiam filiam, & eius filios successiue instituit, siue substituit, quamuis nepotes superessent ex fratribus. Horatius nempe Ferranti filius, & Ioan. Marsilius filius Ioannis, sed is, vt masculos filios concurrente in eis duplici affectu, & quia filii erant, & quia masculi, a quibus bona in familia retinentur filia Lucretia, & eius filiis vti alienæ familiæ existentibus prætulit, ita nepotibus ex fratribus filiam suam præualente in eo iure, ac merito, & prædominante naturali affectu simplici agnationi fauori anteposuit. Idque eo studiosius, & libentius ab ipso factum existimari potest, + quod credidit bona, quæ a fratribus suis Ferranto, & Ioanne relictæ fuerunt, eorundem filiis abunde suffectura ad conseruandum fœminæ decus, alias forte, si ad id talia bona idonea non esse animaduertisset, eis partem saltem bonorum suorum reliquisset. Hic itaque Alfonso vnus ex heredibus institutis, & grauatus inter ceteros, si sine filiis masculis decesserit, hereditatem suam coheredibus, vel eorum filiis masculis restituere, cum masculos ipse suscepit, & superstites reliquerit. Auito desiderio in eo cumulate satisfecit, quod filios suos masculos, non item filiam heredem instituit. Quod vero eisdem absque filiis masculis decedentibus, non fratrum filios masculos ipsi Alfonso transuersales heredes substituerit, sed solam filiam, eiusque filios in eo sane, vt proauitę voluntati expressis verbis declarata nullo modo aduersatus dici potest, qui illum non exstantibus duntaxat, post eius mortem filiis masculis, fideicommissi oneri subiecit, non etiā grauauit, si filii eius superstites, sine aliis filiis masculis decederent, hunc enim casum omisit, ita patris officio functus est, dum filiam suam, & eius filios participes suos, vt cum Terentiano illo Menedemo loquar, ex fratre nepotibus in suorum bonorum successione potiores esse voluit. In + quo longe dissimilis est ratio Alfonso, & eius aui Io. Marsilii Testatoris, Is enim si filias vnus ex heredibus suis nepotibus, siue filiis masculis mortui exstantibus coheredibus, vel eorum filiis masculis, a sua successione exclusit, dotatas tamē, aut dotandas, non est huius rei culpandus, quia cum omnes ab ipso instituti heredes eius essent descendentes, non magis hos, quam illos diligere tenebatur, vt ideo illi obici iure nequeat, cur
 filia-

ex filiabus suis descendentes exclusis extraneos sibi succedere maluerit. Atqui Alfonso idiure dari poterat, si nepotes ex fratre sibi præ suis descendentes extraneos propriæ filiæ, eiusque filiis anteposisset, cum naturalis ratio civili prævalere debeat; Iuribus notis.

Ex his igitur apparet, quod solus agnationis fauor, quamuis ipsi Testatori vnicus animo, & oculis obseruaretur, & hæreret, non est tamen necessarium argumentum, nec efficax perpetui ab eodem in eius descendentes constituti fideicommissi, quia potuit esse alius ipsius effectus, is nempe, quem proxime deduximus. At quotiescunque alicuius causæ plures possunt esse effectus singuli æque principales, ille tamen præferendus est, cui verba magis conueniunt, & a quo potentior stat ratio, & minus exinde nocummenti alicui resultat, *l. cum virum, C. de fideicommissis. & l. 4. §. toties, ff. de dam. infect.*

Ex his ac multo melius, ex aliis per superiores a me commemoratos prudentissimos consulentes, congestis, credo penitus subuersum hoc primum Horatii, & Io. Alfonsi fundamentum in fauore agnationis collocatum, quasi ex eo Testator, censeatur voluisse perpetuare, fideicommissum in omnibus eius descendentes, quod falsissimum esse satis, superque est demonstratum, idque nunc ex sequentibus huius primæ substitutionis verbis apertius demonstrabitur.

Quoniam igitur in priore huius primæ substitutionis parte Testator conditionem, in cuius eventum voluit substituere, seu conditionalem substitutionem præmisit, nunc ipsam substitutionem actiuam subiungit in hæc verba, (*Tunc & eo casu*) Primum dictio, *Tunc* tamen quæ temporis extremitatem denotat, *l. 4. in princip. ff. de condit. & demonstr. ad superius tempus in conditione appositum refertur, nempe ad tempus mortis alicuius heredum, sine filiis masculis, quos supra vna cum iisdem filiis in conditione posuerat.*

(*Et eo casu*) tamen At quæ casum intelligit? superiore illud videlicet, si aliquis suorum heredum, absque filiis masculis decesserit. (Quia vero nulla alia hic subiungitur conditio, & casus præter supradictam, ea porro conditio, & casus solos ipsos heredes respicit, cui testator vult substituere his verbis, *tunc, & eo casu*, non erant hic necessario exprimenda, quia etiam non expressa, subintelliguntur ex necessaria quadam consequentia, ex eo enim, quod testator substituit alicui, si sine filiis decesserit) non est dubium, quin substitutio in casum mortis passiuæ substituti intelligatur facta, sed tamen, ut hoc apertius, & clarius innotesceret, se nempe substituere velle in casum mortis heredis illa verba tunc, & eo casu ex abundanti expressit, *Ita Illustriss. Cardinal. Mantica de connect. vlt. vol. lib. 3. tit. 1. §. 10. Sura de dec. 207. n. 7. & consil. 347. libro 3.*

Sequitur ibidem alios eidem superstitibus, tamen dictio (*alios*) cum ad similia referatur quoad qualitatem, *Bald. in l. si fugitui, vers. quæro hic dicitur, C. de seru. fugit. Bartol. l. sed & reprobari, in princip. ff. de excusat. tut. Felin. in cap. inter ceteras. de re. script.* Et dicitur implere qualitates præcedentium. *l. si donationis, C. de his, quæ videntur. causa: secus sit, quoad substantiam. l. si quis cum aliter, ff. de verb. oblig. l. etiam, C. de testam.* Et quod ibi not. gloss. arguit eosmet heredes substitui actiue,

quos passiuæ in præcedente clausula substituerat, seu vocari, quos grauauit; (*eidem*) & hæc dictio tamen pariter confirmat, id, quod ante deduximus, solos heredes conditionali fideicommissio subiungere; nam relationem habet ad præcedentia. Sed ad quæ? nimirum ad illud nomen distributiuum (*aliquis*) eidem igitur, qui ex heredibus institutis, sine filiis masculis decesserit superstitibus. Sed quos superstitibus intelligitur heredes, scilicet a se institutos, ut dixi, significari ex illa dictione (*alios*). Nam, & hoc nomen superstitibus præcedentem qualitatem repetit, sed an soli heredes sunt vocati, sicut soli heredes sunt grauati? Imo alii quoque præter heredes vocati sunt, licet soli heredes grauati fuerint, & hi sunt filii heredum, ut probant proxime sequentia verba, vel eorum filios masculos legitimos, & naturales in quibus, etiam nomen superstitibus, post nomen masculos necessario subaudiendum est. Hac etiam ratione, quia soli heredes grauati sunt, restituere hereditatem coheredibus, si sine filiis decesserint, sequitur profecto, tamen ut qui ex substitutione successuri sunt, superstitibus esse debeant tempore mortis, eorundem heredum grauatorum. Tunc enim pura facta conditio substitutioni viam aperit, ex eo vero, quod testator hic, non solum heredes heredibus, sine masculis filiis, ex hoc seculo ab euntibus substituit, sed etiam heredum filios substituit, sequitur, quod actiua substitutio amplior sit, latiorque passiuæ. Illa siquidem ipsosmet heredes non excedit, hæc vero etiam filios comprehendit, neque id immerito, est enim vocatio fauorabilis, grauamen autem de se odiosum, falsum est igitur, & ita falsum, ut nihil falsius, quod testator perpetuum inter suos descendentes, ut etiam reciprocum fideicommissum constituerit. Nam, quod sit reciprocum admittitur, quod vero perpetuum, id constanter negatur, & nedum talis fideicommissi perpetuatio, a testatoris mente est aliena, sed etiam verbis ipsius substitutionis apertissime repugnat, & manifestam vim affert, a quibus nullatenus est recedendum, nisi aliter de mente disponentis appareat ut hic nullo modo apparere potest, *l. Labeo ff. de sup. leg. Eugen. consil. 47. numer. 57. & Gabr. consil. 95. num. 11. & seqq. vol. 2.* Cum autem Sigismundus, de cuius successione agitur, non fuerit ex heredibus scriptis, & ideo censeri nequeat grauatus, sed tantum fuerit in conditione positus. Horatius vero, & Io. Alfonsus, vel superstitibus non fuerint tempore mortis, alicuius heredum sine filiis, quia nondum tunc erant nati, vel si nati patres eorum non erant præmortui, id quod etiam requiritur, ut ipsi filii possent succedere, sequitur necessario, quod iisdem Horatius, & Io. Alfonsus eidem Sigismundo, ex prætenso ab eis fideicommissio nullo iure, aut ne minimo quidem iuris colore succedere valeant.

Sequitur, in stirpes, non in capita substituit, quia testator in hac substitutione, sicut etiam in sequenti, non solum heredes coheredibus, sed etiam eorum filios præmortuis patribus succedere voluit, ita ut filii in locum parentum succedant, tamen beneficio representationis, cui est etiam locus iure communi, & ab intestato, quo filius fratris præmortui, concurrat cum patruo in successione, alterius patruus sine filiis defuncti, & tunc talis successio fit in stirpes, & non in capita, auth. ut fratrum filii. nil mirum si voluit tales heredum præmortuorum filios, coheredibus eorum patris in stirpes, & non in capita succedere, voluit enim

hanc suam dispositionem iuris communis dispositioni conuenire, ex hoc loco vnus ex præstantissimis consultoribus, non in subtiliter, neque perperam tentasset probare, fideicommissum hoc, de quo agitur non extendi, vltra filios primi gradus ipsorum heredum, & quidem vocatorum, vt ad illud soli filii vltra heredes, non etiã vltiores descendentes censeantur vocati. Id autem hac ratione deducit, quia beneficiũ representationis in solis filiis fratrum, non etiam filiorum filiis locum sibi vindicat, † vt apparet præsertim ex dicta Auth. *vt fratrum fil. abunde Thesaur. decis. 162. & consultiss. Prasfes Morot. consil. primo.* Componens acerrimam pugnam Accursianorum, in hoc puncto representationis admittendæ, vel excludendæ inter transuersales. Hic autem testator filios heredum ad successionem, alterius coheredis eorum patruum vocat, & ob id vult eos in stirpes succedere, idem igitur disponit, quod ius commune, si idem suos filios heredum, non etiam vltiores descendentes vocat, non est igitur perpetuum fideicommissum. Sed huic considerationi quamuis subtili, obstat quominus admitti possit, quod idem testator in subsequenti capite capite paulo inferius nobis explicando, vbi hanc primam substitutionem declarat, non solum filios heredum, sed etiam eorum descendentes ad coheredis sine filiis masculis mortui successionem, expressis verbis vocauit. Addo, quod hic testator non idem per omnia disponat, quod ius commune, sed latius disponit, vt filios heredum coheredi eorum patruo, non eo tantum casu succedere in stirpes voluerit iure repræsentationis, si cum altero patruo superstite concurrant, quem cum patruo concursum lex civilis requirit, sed etiam succedant, & quidem in stirpes, non in capita: si filii heredum inter se in tali successione concurrant. Id quod iure communi non non est est expresse diffinitum, immo summe controuersum, † an filii fratrum inter se succedant in stirpes an in capita, *vt vltra Thesaur. d. decisio 162.* Est igitur verius, non solum filios heredum ad successionem, coheredis sine filiis præmortui vocauit, sed etiam filiorum filios, sicque descendentes, † modo tamen isti filii descendentes, tunc superstitēs sint, cū heres, cui successuri sunt moritur, & coheredes, quorum ipsi sunt filii, & descendentes præmortui pariter erant.

Sed nec sic pedem figo, sed considero etiam postremo verbum, *substituit*, quod sua natura commune est † hic non esse rectum, sed obliquum, vt constat ex antecedentibus, & sic fideicommissum importat, quod vnā tantum conditionem præferat, quam sufficit, vel semel euenisse, vt substitutioni fiat locus, neque substitutio exinde alium, quam, quem prima vice sortita est, effectum producat, iam consummatum in præiudicium iuris interim admissio quæsit, *Ram. Iun. dicto consil. 82. vol. 1. & faciunt tradita per Gab. suis commun. tit. de statut. conclus. 4.*

Ex his igitur omnibus, quæ ex singulis pene verbis istius prioris, gradus substitutionis, medullitus extraximus, certissimis & indubitatis adnotatis, & necessariis consequentiis, † hoc in vniuersum, vero verius, & certo certius colligimus, quod ad propositæ, a me principalis quæstionis diffinitionē summopere confert, & in gratiam Illustr. Comitum hæc.

nus resultat: testatorem ita substituendo, vt huc vsq; substituit, ea mente fuisse, non coniecturis mendicata, sed disertis, clavis, expressisq; verbis declarata, vt quos heredes instituerat, eos solos conditionaliter fideicommissum, erga coheredes tempore mortis grauatorum coheredū superstitēs, eorumue filios parētib; eorum similiter heredibus, iam mortuis per id tempus pariter superstitēs, non etiã ipsorum grauatorum filios, & longe minus remotiores descendentes grauaret, ergo passiva substitutio intra heredum ipsorum personas, velut intra quosdam cancellos a testatore præfinitos, consistit, vltius non egreditur: actiua vero coheredes, & ipsorū filios, aliosq; descendentes complectitur, & ad successionem vocat, dum tamen eo tempore nati, & superstitēs sint de quo supra. Hocque modo isthæ substitutio, tam ex parte grauatorum, quam vocatorum, † eos tantū calus, & personas ambitu suo comprehendit, qui fuerunt a testatore expressi, vltra nequaquam vagatur, *Gabr. consil. 123. numero. 10. volum. 2.* Quo fit vt si aliquis ex heredibus alterutrius lineæ superstite sobole mascula, moriatur; prior hæc substitutio in ea linea euanescat, quia deficit conditio, sub qua facta fuit, quæ est ipsius substitutionis causa, qua cessante, eadem substitutio † cessare debet, vt iam deduximus, semel autem expirata, & extincta substitutio, quocunque tandem eueniente casu, non reuiuiscit, *Ancharan. consilio 137.* Imo intercidit omnis ad illam, primum collapsam substitutio subordinata, *Gabr. consilio 127. numero 15. cum sequentibus volum. 2. & Rot. Roma. decis. 230 part. 2. in nouissimis.* Quamobrem, si postea filii talis heredis grauati in casum non existentium, post eius † mortem filiorum sine filiis decesserint, nec coheredes, nec eorum filii iis succedent, quia adhuc casum a testatore in substitutione nō comprehensum, substitutio illa condicionalis, ob conditionis defectū, iam extincta vim suam omnino amissam non extendit, cum nulla sit; etenim testator heredes solos a se institutos grauauit, non etiam eorum filios, id quod supra ostensum fuit.

Hæc quoad primam partem substitutionis ex tribus a me commodioris explicationis gratia factis.

Venio nunc ad secundam, in qua testator eandem priorem substitutionem declarat his verbis, (*Declarando tamen hanc substitutionem*) quod eueniente casu ipsius in vno ex filiis dicti olim Joannis, quod alius superstitēs, seu eius filii, & descendentes masculi legitimi, & naturales exclusis filijs dicti, quondam Francisci, succedat, seu succedant, & contra casu eueniente in vno, vel pluribus ex filiis dicti olim Francisci, quod superstitēs filii, & descendentes masculi legitimi, & naturales ex eius linea exclusis dictis filiis, & descendentes d. D. Joannis succedat, seu succedant Quoniam testator in proxime præcedenti capite, vno ex heredibus a se institutis, absque masculis filijs decedente, alios eidem superstitēs, vel eorum filios indistincte substituit, ne ex hac simplici indistincta, & inæstima heredum substitutione, non tam fratrem fratri, eidemque in dimidia coheredi sine filiis masculis extincto, quam fratres patruales, alterius lineæ superstitēs in alia dimidia institutos, vna quoque substituisse cum Germano

mano fratre videretur, ideo hanc substitutionem eo modo declarat, ut legitur: Quæ tamen declaratio non erat necessaria, quia etiam absque ea fratres Germani, iidemque testatoris nepotes, in vna dimidia instituti, sibi inuicem sine filiis masculis decedentibus ex substitutione succederent, exclusis alterius lineæ fratribus.

63 in alia pariter dimidia institutis. Ratio est, † quia verbis, & re inter se coniuncti sunt, quare fratribus eorū patruelibus, sibi tantum verbis coniunctis præferuntur, l. coheredi, §. qui discretas, ff. de vulg. & pupill. leg. ne coniuncti, ff. de leg. 3. Veruntamen testator, ut omnem nedum iustam, sed etiam iniustam & cauillosam dubitandi iurgandique inter se occasionem suis heredibus præriperet, sic ex abundanti cauit, & declarauit, in quo voluntatem suam iuri communi in omnibus, & per omnia conformare voluit d. §. qui discretas.

Hinc necessario inferitur, quod cum e Francisci linea, seu radice, & trūco tres prodierint rami, Ferrātus scilicet, Alphonfus & Ioannes, quamuis ipsi inter se tres lineas inuicem seiunctas, pariter constituent; attamen † quoad institutionem, & substitutionem a testatore factam, & præsentem eius declarationem, ii omnes tres pro vna tantum linea habentur, respectu non ad seipfos, sed ad Franciscum, communem eorū parentem habito; eadem ratione, filii etiam, & descendentes horum trium fratrum, in eadem linea patrum suorum computantur, ex hac vero illatione alia sequitur, & resultat etiam constans, & vera propositio eisdem Comitibus a Petra toto suo genere fauorabilis, ut Horatio, & Io. Alphonso maxime aduersaria: hæc nempe, quod iidem Horatius, & Io. Alphonfus, neq; ex priorē substitutione, neq; ex secunda, quam mox explanaturi sumus, Sigismundo succedere possunt. † Non quidem ex prima, ut dictum est, ei demū testator locum esse voluit, cum heredes a se instituti sine filiis decesserint. Atqui Alphonfus, sicut etiā duo alii eius fratres, non decesserunt sine filiis masculis, ergo in iis substitutionis conditio defecit. Non ex secunda, quia per .am vna linea alteri in totum absque filiis deficienti succeditur: Verum, Sigismundus, nō est diuersæ lineæ ab Horatio, & Io. Alphonso, accepta eo modo linea, quo iam superius accepimus, quia sub Francisci linea sic a testatore constituta includuntur. Ergo, &c.

66 Restat nunc pars † tertiæ substitutionis, siue secunda substitutio de vna linea ad aliam, in totum deficientem facta, quæ proxime antecedentis declarationis appendix est. Huius substitutionis hæc sunt verba: (Si vero dictus casus dictæ substitutionis in totum veniret in linea dicti quondam Francisci, vel in linea dicti quondam Ioannis, tunc lineam superstitem, scilicet masculos legitimos, & naturales in stirpes, & non in capita, ut supra ad inuicem substituit, & hanc dixit, & asseruit.)

In proximo superiore contextu testator declarauit substitutionem coheredum inuicem a se factam, ut eueniente casu in vno ex heredibus institutis, qui casus est talis, si is sine masculis filiis diem suum clausserit, tunc ei succederent non omnes coheredes, sed ii tantum, qui fuerint eiusdem lineæ cum mortuo coherede, nec non in eadem dimidia cum ipso instituti, non etiam, qui fuerint alterius lineæ, id quod testator apertius declarauit proposito, vtriusque lineæ exemplo, ut in proxima antecedenti primæ substitutionis declaratione legitur. Quid igitur, si non vnus tantum, aut duo, sed omnes vnus lineæ, & in vna di-

midia instituti heredes, in fata concefferint, nulla eorum superstitē mascula progenie? Quid fiet? en futuri euentus, quasi præscii testatoris dispositionē. In hunc ipse casum, nunc hac posteriore substitutione prouidet, prouide in eum, qui supra a nobis recitatus est modum. Huius autem secundæ substitutionis singula pene verba non secus ac illa primæ cogimur interpretari, postquam Horatius, & Io. Alphonfus videntur suam intentionem, in hac potissimum posteriore substitutione fundare, & multo magis, quam in illis prioris substitutionis verbis, absque filiis masculis, (in declaratione, & etiam in hac substitutione repetitis.) Hoc autem secundum eorum fundamentū, ut etiam prius illud agnationis fauorem respiciens, supra plene retulimus, & etiam secundum priorem nostram, & aliorum consultationem confutauimus, iam vero participium illud (dictus & dicta) hunc mihi casum, hancque lineam, quid sint clarissime demonstrat.

Nam cum istud participium † (dictus & dicta) aliquid superius dictum, & deductum, relationem vi sua importet, cum sit participium præteriti temporis, & ideo secundum illud significat, Bart. in l. i. ff. de condit. & demonstrat. & in legis qui, §. quod ait, ff. quod vi, aut clam Bertaz. consi. 83. num. 67. volum. 1. civil. Alex. consi. 133. num. 6. volum. 5. & Sim. de Prat. tract. de interpret. ult. volunt. libr. 2. fol. 3. num. 61. cum seq. pag. 176. Intelligimus hunc casum, & hanc lineam, de qua hic cauit testator eundem casum, & eandem esse lineam in superiore substitutione comprehensam, casus autem is est, quod si vnus ex institutis heredibus decesserit, nullis relictis post se masculis, tunc superstitēs coheredes, vel eorum filii masculi succedant. Linea autem hic dupliciter accipitur, ut ipsa substitutio, † & passiuæ, & actiuæ, per lineam passiuam, hoc est eam, cui vult succedi, intelliguntur ipsi heredes grauati sine masculis filiis decedentes. Per lineam vero actiuam, quam deficienti passiuæ substituit, intelligit testator heredes ipsius solius lineæ actiuæ superstitēs, vel eorum filios, quos eodem modo voluit testator succedere, sicuti succedunt, sibi inuicem ii, quos in vnā lineam, & dimidiam inclusit. Idcirco autem lineæ vocabulo vsus est, ad demonstrandam huiusce posterioris substitutionis a priore differentiam, in hoc tantum consistentem, quod priore, ii, qui ex vna tantū sunt linea, inuicem fuerunt substituti, hic vero vna linea alii deficienti succedit, quem sensum etiam probant illa sequentia verba: in stirpes, † & non in capita, iam in prima substitutione adducta, & illa alia (ut supra) quæ ad superiora, etiam non secus, ac participium (dictus & dicta) referuntur, Burjat. consi. 67. & 71. volum. 1. & Decian. consi. 28. num. 23. cum seqq. vol. 1. Quare omnes a Francisco descendentes (de his enim solis est questio) vnus lineæ censentur, ii sunt Sigismundus, Horatius & Io. Alphonfus. Illi igitur non possunt inter se ex hac substitutione succedere, de vna linea ad aliā facta successione, sicq; iidem Horat. & Io. Alphonfus ad Sigismundi successionē frustra, perperamq; aspirant, eo prætextu, qd linea Alphonfi, Sigismundi patris, in eius filiis masculis omnib. absq; filiis pariter masculis mortui defecit, quia Alphonfi linea, eadem est cum linea Ferranti, patris Horatii, & cum linea Ioan. aui paterni Io. Alphonfi, eiusdē Horatii, in hac fideicommissi psecutione consortis. Ex quib⁹ † omnib. planissime credo demonstratū, qd Horat. & Io. Alphonf. nec ex priorē, nec ex posteriore substituit. Sigismundo

vllatenus succedere possunt, sed solos, vel legitimos, vel testamentarios ex substitutione ab Alphonso, patre Sigismundi, facta eiusdem Sigismundi successores esse illustr. Comites a Petra, ipsius ex Lucretia sorore nepotes.

Haec tenus de testamentario egimus eorundem Comitum praesidio, ad tutandam suam in bonis Sigismundi successionem & possessionem.

Hinc transitum facio ad aliud aequae principale, ex duobus a me pro eisdem Comitibus initio propositis, propugnaculum, quod in secunda diuisione inita inter filios Ferranti, Alphonsi & Ioannis, ex vna parte, & Corneliam Vincentii filiam, ex altera consistit, quod vnicum praesidium dixi sufficere ipsis Comitibus, ut in hac controuersia superiores euadant, idq; nunc confirmo ex duobus praecipuis locis ipsius diuisionis simul iunctis. In praefatione diuisionis praemittitur causa, propter quam ad ipsam diuisionem deuentum fuit, haec nempe, quod Ioann. Marsilius Senior inter cetera alia sua bona, quae viues possidebat, infra scripta diuidenda possedit, eaq; fideicommissum subiecit: ad quod ipsi diuidentes (filii scilicet masculi, Ferranti, Alphonsi & Ioannis, secundi sunt vocati, inter quos aderant Horatius, & Io. Marsilius, pater Io. Alphonsi, alterius ex praetensis fideicommissariis, & quod Vincentius vnus ex heredibus, ab eodem Marsilio Seniore institutis, frater Francisci iam sine filiis masculis mortui, cui propterea idem Vincentius ex prima substitutione successit, obiit pariter, & ipse nullis relictis post se superstitibus filiis masculis, sed sola superstiti filia Cornelia, fideicommissi incapax, uti a testatore exclusa; unde casus fideicommissi ex secunda substitutione lineari euenit eo, quia in linea Ioannis primi soli exstabant Vincentius, & Franciscus fratres, qui ambo vnus post alium succedendo sine filiis masculis decesserunt, quare eidem linea sic extincta, alia Francisci succedere omnino debuit, tunc in persona filiorum Ferranti, Alphonsi & Ioannis secundi, superstes ex manifesta testatoris voluntate, & his consequenter bona Vincentii, quae ex prima heredu scriptorum inter se diuisione, pro sua portione obtigerunt, ad eosdem filios spectabant, non autem ad Corneliā fideicommissi (testatore & ita caute) incapax, excepta tamen sui patris legitima, & aliis ab eadem portione iure detrahendis, fideicommissum minime obnoxius, ea propter ad talem diuisionem demerunt. Ex hac itaque praefatione duo colligo huic proposito maxime opportuna. Primum est, quod diuidentes certam, ac dilucidam fideicommissi notitiam habuerunt. Secundū, quod ipsum fideicommissum fuit causa principalis ipsis, diuisionis. Secundus locus praesidii, est mutua diuidentiu inter se liberatio, cum amplissimis verbis, etiā futurum respicientibus, ut supra in facti expositione recensui. At cuius in dubium venire potest, nisi quis plane cauillari velit, quin per huiusmodi absolutionem, verbis tam generalibus, nihil propterea excludentibus, ex l. Julianus, de leg. 3. cum similibus. Atque etiam praecisus & geminatis, quae ideo enixiorem indicant voluntatem, circa omnimodam cuiuscunque iuris sibi contra hanc diuisionem competentis renuntiationem, vulg. l. Balista ad Trebell. Crau. consil. 54. numero 7. Becc. consil. 21. nume. 24. Riminal. Iun. consil. 513. num. 51. cum seqq. volum. 5. latissime atq; doctissime, de uigenerationis verborum, Ioan. Borcholt. consil. 61. part. 2.

72 intelligatur & renuntiatum omni fideicommissum a Io. Marsilio Seniore descenditibus suis relicto, etiam si eiusdem fideicommissi nulla specialis mentio facta fuisset? Multo autem minus dubitare quis po-

terit, de eiusmodi renuntiatione propter illa verba, ex causa dependente a dicto fideicommissum dicti olim, &c. quae specialem absque vilo dubio eiusmodi fideicommissi renuntiationem inducunt, & Bartol. Alex. 73 & alii omnes in lege qui Romae, §. duo fratres, ff. de verborum obligationibus Gabr. plures accumulatur suis communib. tit. de fideicommissis conclusio. 1. Additur Surd. consil. 82. volum. 1. & Honded. consil. 33. lib. primo, atq; Mascard. tract. de probationib. volum. 2. conclusio. 336. Postquam igitur semel specificiter renuntiatum est huic fideicommissum, quo Horat. & Io. Alphonsus nituntur ad vindicandam successionem, Sigismundi, consequens est ut sicut ipsi renuntiantes, ita eorum heredes & ad ipsam aliqua ex parte regressum non habeant, Crau. consil. 29. late Dom. Menoch. consil. 89. volum. primo. non quidem renuntiantes, quia remittentibus iura sua, ad ea ulterius non datur recursus, leg. quaritur, §. si venditor, ff. de adilit. edict. Et in specie de renuntiantibus fideicommissum frustra ad illud recurrentibus, in promptu est tex. in l. prima, Cod. de pact. Decian. consil. 55. num. 84. cum sequentibus, volum. 3. & Zanch. in dicta leg. heredes mei, §. cum ita part. 4. ff. ad Trebell. Neque renuntiantium heredes, factum suorum auctorum & impu- 75 gnare queunt, l. cum a matre, C. de rei vind. Andr. ab Exea. tract. de pact. par. prima, num. 228. cum sequentibus & copiose Phanuc. de inuentar. hered. par. septima. At Horatius fuit vnus ex diuidentibus, qui fideicommissum renuntiarunt; Io. vero Alphonsus Horatii in hac fideicommissi petitione socius, fuit heres patris sui Ioan. Marsilii, qui pariter fuit ex diuidentibus, & renuntiantibus. Ergo &c.

Nec obiciatur, & quod eiusmodi mutua diuidentiu absolutio, & fideicommissi renuntiatio, solum fauorem ipsius Corneliae respicere videatur, non etiam aliorum diuidentiu, ut nec eorum praedictum, quin adhuc ratione istius fideicommissi, inter se experiri valeat, ex quo filii Ferranti, Alphonsi, & Ioannis heredum institutorum, & fideicommissum grauatorum, qui cum ipsa Cornelia hanc diuisionem iniuerunt, vnā partem faciebant. Eadem vero Cornelia, a qua ipsi omnes patris bona ex fideicommissum petebant, alteram. At vero in hac diuisione cernere est, quod vna pars alteram absoluit, ergo non singuli singulos absoluunt, & a singulis absoluuntur, sed vna pars, hoc est ii, qui fideicommissum a Cornelia vindicabant, alteram partem, videlicet Corneliam liberant, & vicissim ipsa illos. Quare ista absolutio amplius operari non debet, quam ipsorum absoluentiu fuerit intentio, ne actus agentium ultra eorum intentionem extendantur, l. non omnis, ff. si cert. pet. Et propterea sic accipi debet, ut inter eos, qui contra Corneliam vnā partem faciebant, absolutio & liberatio nullo modo facta censeatur, & consequenter possunt adhuc casu fideicommissi eueniente, illius nomine vicissim agere & conueniri, nil obstante superiore renuntiatione.

Nam respondetur immo & talem absolutionem, & fideicommissi renuntiationem, non tam Corneliae, quam aliorum & singulorum quidem diuidentiu commodo, & incommodo cedere. Ratio est, quia diuisio bonorum Vincentii, patris Corneliae, non tam facta fuit cum ipsa Cornelia, quam cum singulis inter se ab ea fideicommissum petentibus, ut liquido constat ex ipsa diuisione, vbi vnicuique & singulis sua portio in tot bonis assignatur, & ideo, quauis quoad praecedentem cum Cornelia controuersiam, fideicommissum pra-

78 Præsentantes vnam tatum partem facerent, attamen, quoad diuisionem singuli partem fecerunt, cum singulis pars peculiariter obtigerit, ita vt controuersia ipsa occasionem præbuerit fideicommissariis, bona eiusmodi fideicommissio supposita, quæ prius erant Vincentii, inter se, non solum cū Cornelia diuidendi. Quamobrem cum renuntiatio fideicommissi fuerit generalis, non tantum quoad causas cognititas, & ignotas a fideicommissio dependentes, sed etiā, quoad personas renuntiantium, vt quilibet diuidens cui libet diuidendi renuntiasse intelligatur, nullus ampli⁹ ex iis diuidentib. & renuntiantibus, nec eorū heredes, contra hanc diuisionem, & renuntiationem venire possunt, quicunque casus istius fideicommissi in posterum euenire posset. *Alex. consi. 11. volum. 2. Berro. consi. 201. volumine 1. Nat. consi. 410. iuncto cons. 546. Honded. consi. 49. volum. 1. & subtilis I. C. Rensner. in argumento transactionis concepta verbis vniuersalibus, atq; geminatis, consi. 21. num. 12. 13. 80. 81. cum seqq.*

79 Concludo igitur duobus modis in gratiam Comitum a Petra. Primo nullum amplius fideicommissum ex testamento Ioan. Marfilii senioris subesse, ob quod eiusdem Marfilii descendentes inter se agere, & conueniri valeant. Tum vero, si aliquod adhuc subesset, illi ab eisdem descendentes, in superiore diuisione sic renuntiatum fuisse, vt omnem sibi ad eum regressum præcluserint: Atque ita sentio, nec quempiam aliū, cui veritas & iustitia cordi sit, aliter vnquā sensurum existimo, saluo semper rectiore iudicio.

Laudetur Clementiss. Dominus.

Jo. Baptista Costa I. C. Ticinensis: & in patrio Gym. Primarius, Sacrorum Canonum interpres.

80 Ea, quæ supra ab excellentissimo D. Io. Baptista Costa Consultore, post exactissimam facti narrationem, de iure scripta sunt, ad fauorem perillustrium D. D. Comitum a Petra, ita docte & copiose, vt nullus nec additioni, nec dubitationi relictus sit locus, eiusmodi sunt, vt nō possint a me, nisi suspici & comprobari, & propterea eiusdem sententiæ, tamque iuræquitati, & testatoris menti, & voluntati congruenti, libentissime subscripsi. S. S. S. S.

Philippus Massinius I. C. Perusinus in Ticinen. Gym. Primarius, Iuris Civilis interpres.

81 Quæ docte admodum, & acute a Præcellentissimo I. C. & Primario Iuris Canonici, in Ticinen. Gymnasio, magna cum sui laude, summoq; auditorum bono, professore, ad fauorem perillust. Comitum scripta sunt, ea omnia laudo, approbo, quaq; possum auctoritate confirmo.

Ego Polydorus Ripa Mediolanen. I. C. in Ticinen. Gymnas. Ordinarius Iuris Civilis interpres.

DISTINCTIO LXV.

ARGUMENTVM.

De impensis agit hac distinctione auctor, & in his multum interesse docet, an a sciente sint factæ, an vero ab ignorante, & quibus id in casibus possit in controuersiam cadere docet,

SVMARIA.

- 1 Inter necessarias impensas, & utiles, multum interest, an scienter, aut ignoranter sint factæ, & cur.
- 2 Impensas malæ fidei possessor interdum recuperat, & quas.

- 3 Impensas utiles, a nemine consequitur, qui scienter bona fideicommissio subiecta emit; etiam conditionalis, & in iis expendit, & num. 9.
- Secus si sint emta, ab eo, qui ea fideicommissio subiaccere nesciuerit, & quid inde.
- 4 Impensa facta per heredem, ad rerum hereditariarū defensionem, an & quando debeantur, limit. numero sequ.
- 5 Fideicommissum mobilia, immobilia, & iura complectitur.
- 6 Fideicommissario vniuersali pereunt usu consumta.
- 7 Sylua exstirpata impensa, ex qua solum fertilis redditur, utilibus annumeratur.
- 8 Meliorationes prætendens, probare debet eas, vel a se, vel ab eo, cui ipse successit, fuisse factas.
- 9 Magistris & operariis, qui melioramenta fecerint, utrum (si de illis sit controuersia) danda fides.
- 10 Si ex impensa modica, multum creuerit bonorum restitutorum æstimatio, an hoc attendatur.
- 11 De impensis factis in fossatis, plantationibus & ædificiis, remissio.

Inter necessarias impensas atque utiles, non parum reperitur discriminis, quod attinet ad scientiam, atque ignorantiam impendentis, nam siue scienter, siue etiam ignoranter necessarii sint facti sumtus, seruantur semper iure retentionis, & exceptionis ope, quemadmodum eas impensas recuperat quiuis malæ fidei possessor, *Bell. consi. 65. num. 12.* Porro diuersum est in impensis tantum utilibus, & quas non assequitur, nec a venditore, neque a fideicommissario vindicante, qui scienter emit bona subiecta fideicommissio, etiam conditionalis, lege 1. §. emtor ubi gloss. *Angel. Castr. & Ias. C. Communia de leg. Magon. Rot. Lucen. decis. 33.* Secus in acquirente bona vinculata fideicommissio, sed ignoranter, *Peregr. de fideicommiss. art. 50. num. 63.* ex qua doctrina infertur ad multa practicabilia. Inter cetera prodeant impensa factæ per heredem, pro rerum hereditariarum defensione, minime calumniosa, quæ reputantur necessaria, perinde debentur expendenti, etiam si in causa succumbere contigerit, *leg. ubi pure, §. qui in d. strahendis. ff. ad Trebell. cum adductis per Peregr. de fideicommiss. d. artic. 30. num. 11.* quod equidem temperarem, nisi a victo recuperasset, & vel esset recuperaturus heres eos sumtus, & paulo ante num. 7. Id quod dicit in impensa facta, pro reparandis fluminum ruptis aggeribus mediantibus, vel etiam pro arcendis pluuiaribus aquis, in canalibus seu cuniculis, atque etiam foueis, sic in impensa ad hereditaria nomina, exigenda, quod pariter probat, *num. 14.* quandoquidē fideicommissum & complectitur, nō immobilia tantum, sed etiam iura mobiliaque omnia, *Crau. consi. 295. in fin. Fulg. consi. 41. in fine, Marc. in epitom. fideicommiss. part. 2. quest. 5. Alciat. cons. 30. lib. 9. Insignisq; est locus egreg. Morotii, cons. 31. num. 19. cum sequ.* Verum enimvero fideicommissario & vniuersali pereunt usa consumta, & natura sua *Peregr. consi. 70. num. 21.* infertur pariter ad syluam exstirpatam, & quam crassiore vocabulo disboscationē appellant, latinius forsā appellaretur nouale. Nam impensa in nemore vel sylua eradicanda, facta ad solum reducendum, ad fertilem culturam habetur pro utili impensa, vnde possessor malæ fidei ob rei alienæ scientiam nihil repetit, ignoranter tamen emens recuperat & hosce sumtus, deducta tamen ab hac impensa utilitate pcepta ex lignis *ut contra Cast. cons. 270. volum. 2. respondet Riminal. Iun. consi. 411. num. 15. cum seq.*

- iuncto consi. 435. num. 70. cum seqq. volum. 4. Bertaz. consi. 107. num. 68. volum. 1. criminal. Alb. consi. 795. volum. 4. Menoch. consi. 13. volum. 1. Petr. Placent. tract. de fideicommiss. prohibet. quest. 15. num. 250. Vallas. de iur. emphyt. quest. 25. num. 15. nec non Peregr. d. arti. 50. nu. 28.
- 10 At vero præterdicens † meliorationes, debet probare a se factas esse, vel ab eo, cui successit vniuersaliter, aut singulariter, *Castr. d. consi. 270. Bursat. consi. 230. nu. 96. volum. 3. Honded. consi. 85. num. 4. volum. 1. & Peregr. d. arti. 50. num. 54. vbi reddit rationem. Nec magistris seu*
- 11 operariis † creditur, qui ea fecerunt, *Anch. fun. quest. 44. num. 12. lib. 1. Nec est curandum, † quod ex modica impensa multum creuerit restituendorum bonorum æstimatione, Curt. Iun. consi. 144. in fin. atq. de his latissime videatur consi. Rim. Iun. 411. volum. 4. vbi etiam*
- 13 agit de † impensis factis in fossatis, in plantationibus & ædificiis.

DISTINCTIO LXVI

ARGUMENTVM.

¶ Legatum rei alienæ scienter factum valet, sed ignoranter factum non valet, nisi coniunctæ personæ factum, vel uxori, aut alii, cui verisimile sit, testatorem voluisse legare, etiam si sciisset rem alienam esse.

SUMMARI.

- 1 Materia l. cum alienam rem, C. de legat. l. non dubium est, §. vlt. in fin. ff. de legatis 3. & §. non solum, Instit. de legat.
- 2 Aliena res an & quando legari possit, & cui, ex varia præstantissimorum legum interpretum doctrina aperit auctor.
- 3 In legato rei alienæ falluntur, qui d. scimen esse comminiscuntur inter iuris Canonici & ciuilibis dispositionem in hoc.
- 4 Vera inductio e. filius noster, de testamen. exquiritur, & num. 6.
- 5 Res ecclesiastica ut alienabilis, & quid inde.
- 7 Quid si post decessum, legantis fundum alienum, legatarius scienter illum a domino emerit, an ideo legato renuntiare censebitur.

1 Percelebre est pronuntiatum, l. cum alienam † rem, C. de legat. l. non dubium est, §. vltim. in fin. ff. de leg. 3. & §. non solum, Instit. de legat. vbi aliena res † legari potest, & legatario æstimatione boni viri arbitrio debetur, si rei dominus iam pridem ab herede requisitus, vendere noluit, aut immodicum postulet pretium, adhibito huius nostræ distinctionis condimento, cum scilicet res aliena legatur a testatore sciente, nec pugnent coniecturæ sumtæ ex dispositis per testantem, Gloss. Imol. & Cast. in l. vnum ex familia, §. & siquidem, ff. de leg. 1. cum relatis per Caroc. decisio. 31. nu. 9. & Did. a spin. in Specul. testam. gloss. 8. princ. nu. 43. cum sequen. Ceterum non probata per legatarium testatoris scientia, nihil exigi potest ab herede, legatumque manet inutile, & elusorium, nisi sit coniuncta persona, vel valde familiaris, vel magnus amicus, Fulg. Alex. & Ias. d. l. cum alienam, C. de leg. Alciat. tit. de præsumt. reg. 1. præsumt. 28. Et quoniam hunc ipsum articulum illustrarunt eximii ll. antistites, præcipue illustris. Cardin. Mant. de coniectur. vlt. volunt. lib. 9. tit. 9. cum 2. seqq. Perill. præses Menoch. d. præsumtion. lib. 4. præsumt. 116. vbi quamplures extensiones adducuntur, nec non modificationes, & Sim. de Prat. tract. de interpret. vlt. volunt. lib. 5. dubit. 1. num. 126. consultius censui remittere humanissimum lectorem, ad locos indigitatos,

quam alienos transplantare labores. Non tamen silentio inuoluam, erroneam esse opinionem † consilientium in hoc proposito differentiam inter iura ciuilia & Canonica: Iccirco damnatam inductionem esse tex. in c. filius † noster, de testam. Quandoquidem, vbi duntaxat de alienæ rei restitutione agatur a testatore possessæ, quam legatarius vero rei domino facere tenetur, sic plane ll. diuina atque humana iubentibus, c. peccatum non dimittitur, de reg. iur. in 6. Nihil tamen in eo contextu fuit dubitatum de legati efficacia, quoad æstimationem, vt prudenter obseruarunt Imol. Aret. & Ias. Lapud Iulianum, §. constat, ff. de leg. 1. qui quidem est intellectus Forcat. Garc. tract. de vlt. illation. 12. Vafqu. tract. de success. creat. lib. 3. cap. 21. num. 5. Did. ibidem num. 6. & Mantie. d. titu. 9. num. 7. Præterquam quod res ecclesiastica † potest alienari solemnitate adhibita. Did. præct. qu. capit. 3. Vnde non reputatur impossibilis æstimationis præstatio, neque inde infertur iniuria ecclesiæ, quæ vendere nō compellitur, pro vel heredis, vel legatorum obsequio, Did. a Spin. multis citatis d. specul. testam. num. 45. gloss. 8. prin. Vbi alium præterea intellectum gratiorem suppeditat, ad d. c. filius noster, † Dum inquit, quod ibi testator, qui cruenta cum conscientia sciebat rem alienam esse, scienter illam detinebat occupatam, nec iussit in suo testam. illam rem restitui Domino rei sibi noto, vt certe tenebatur in conscientia, & cum hoc non fecerit, sed potius illam legauerit alteri, præsumitur continuatus animus in malitiosa usurpatione: ea propter legatario, ne tan illud quid debetur: non res ipsa, quia est aliena, non etiam æstimatione ob euidentem repugnantiam voluntatis testatoris, qui nō pretium rei, sed rem ipsam legare voluit, quocirca legatarius retinendo vel petendo legatum facit contra legē Dei altissimi, quæ aliena appetere, & retinere prohibet. Tiraq. de priuileg. p. causæ, priuileg. 66. Quid autem censendum sit, † vbi post decessum fundum legantis alienum, legatarius scienter emerit a domino, illud explicat præclare Menoch. de præsumt. lib. 3. præsumt. 117. num. 15. cum sequ. concludens, quod non propterea censeatur renuntiare legato, §. si cui. Instit. de legatis.

DISTINCTIO LXVII.

ARGUMENTVM.

¶ Vtrum intempestiua alienatio per locatorem facta, conductorem expellat, proponit auctor; & contra multorum doctrinam decidit: assignata tamē hac differentia, inter successorem singularem, qui locationis scientiam habuerit, & cum qui eandem ignorauerit.

SUMMARI.

- 1 Successor singularis, non tenetur stare locationi: & hanc iuris regulam exornat auctor, remissive.
- 2 Conductores non possunt se tueri, sub prætextu iuramenti a locatore præstiti, licet eius vis sit præcisa contra nonnullorum tradita.
- 3 Iuramentum in quibus præcise obliget.
- 4 Iuramentorum in fine contractuum appositorum, tantum non est habenda ratio, vt ideo iuris regula infringantur, cum ea modicam vim habeant.
- 5 Successor singularis, in casu præambule locationis iurata, cum hypotheca generali, an teneatur admittere conductorem, & num. 8.
- 6 Et hoc casu, solo interesse, contentus esse debet conductor, cog. a venditore, non aut ab emptore præstando.
- 7 Conductor pro damnis passis, pensionem constitutam potest retinere.

- 5 Scientiam locationis quomodo probari possit, fuisse in successore singulari, remissive.
- 10 Maritus an teneatur stare locationi facta per uxorem, antequam eam duxisset.
- 11 Locatio ad beneplacitum reputatur perpetua: vimque habet alienationis.
- 12 Conductor ad beneplacitum ab emtore non potest expelli.
Ita nec conductor ad longum tempus.
- 13 Locatio an sit ad longum tempus, ipse euentus declarat: in quo deceptus videtur Riminald. Iun. quem tamen defendere conatur auctor.
- 14 Emtor cum cessione actionum, illud (de quo dictum est) beneplacitum reuocare potest, & conductorem expellere.
- 15 De vi clausula (ponens, &c.)
- 16 Quid in conductore ad nouennium, cum pacto renouandi de nouennio in nouennium.
- 17 Bona alienari prohibita, sine solemnitatibus, non possunt de nouennio in nouennium alienari.
- 18 Emphyteuta de nouennio in nouennium locans domino inconsulto cadit, non secus quam si alienasset.
- 19 Conductor ad vitam perpetui instar est.
- I**N casu intempestiue alienationis, quam plerumque faciunt locatores pergente adhuc locatione: migrare coguntur conductores, per regulam notissimam, & quod successor singularis, non tenetur stare locationi, vulg. l. emtorem, C. locat. quam materiam mirifice locupletarunt recentiores, præcipue insignis Caroc. tract. de locat. par. 2. titu. de singul. successor. prima edit. amplissime Carpan. ad stat. Mediolan. par. 2. capit. 399. Canalc. decis. 25. par. 2. Alb. consi. 108. volum. 1. &
- 2 Vallasc. decis. 76. Nec possunt se tueri & clypeo iuramenti esto, quod eius vis sit præcisa, vt habeat vim specialis hypothecæ, quicquid scripserit Soc. Sen. cõf. 90. num. 10. volum. 4. Rol. a Vall. consi. 60. volum. primo, Natta consi. 426. volum. 2. Bursat. consi. 101. volum. 1. Seraphin. de priuileg. iuram. priuileg. 74. num. 34. & priuileg. 158. & Magon. Rot. Lucens. decisio 97. num. 23. Gabr. consi. 66. num. 12. volum. 1. & bene differit Rot. Auenion. decis. 108. Nam contrarium est verius, ex quo iuramentum obligat & præcise, quo ad factum proprium, non alienum, Rip. de obligat. Respons. 29. par. 2. & ita practicitur præcipue hoc tempore, quo omnia instrumenta locationum sunt iurata, & de huiusmodi iuramentis in fine & contractuum adiectis, non habetur tanta ratio, vt fideant regulæ iuris, sicque censuisse supremum Senatum Mediolani attestatur, Carpan. d. loco, num. 105. subtiliter Hieron. Pontzschaman. tract. de locat. quest. 10. num. 141. In simili Decian. consi. 7. num. 122. volum. 1. vbi modicam vim habere iuramenta, quæ ex stylo notariorum apponuntur, in fine documentorum, latissime differit, ad tutelam successoris & singularis in casu præambulae locationis iuratæ cū hypotheca generali: ne teneatur admittere conductorem: Surd. consi. 331. volum. 3. vbi omnem nodum ad amissim soluit. Sāt enim est, & secundum Caroc. d. loco, num. 28. qd solvatur, vel offeratur conductori interesse, refundendum per venditorem conductori, non per emtorem: Surd. decis. 265. num. 4. Anton. Sol. super Nou. Decr. Pedemont. de form. obseruand. in pig. gloss. 5. nu. 2.
- 7 Quinimo pro & damnis passis potest conductor retinere pensionem constitutam, si illius debitor sit, vt late defendit Bero. consi. 144. volum. 1. Iam vero, si successor singularis & habuerit scientiam, de qua constat, & quæ aliquando probari potest & positionibus,

argum. not. per Surd. decis. 22. locationis, non potest depellere conductorem, prout posset deicere in casu ignoratæ locationis bonorum emtorū: ex Bero. Bursat. & Cephal. relatis a Caroc. d. tit. de singul. success. nu. 37. cum aggestis per Surd. d. decis. 265. num. 27. & 28. Similiter vxor potest locare & aliqua bona, & postea nubendo, maritus non tenetur stare locationi, nisi sciens ea per prius locata simpliciter, & scienter in dotem receperit, vt ex Rom. Alex. & Jas. tradit Caroc. de locat. par. 1. tit. de iur. dot. num. 3. & 4. dummodo locatio non sit ad beneplacitum, & quoniam reputatur perpetua, Dec. consi. 204. colum. fin. & Menoch. de præsumt. lib. 3. præsumt. 109. num. 14. Riminald. consi. 251. num. 9. vol. 3. Et habet vim alienationis etiā in terminis caducitatis. Idcirco non potest conductor expelli & ab emtore, prout dicitur de conductore ad longum tempus: Caroc. d. loco num. 4. & melius idem Caroc. par. prima, de locat. tit. de præsumt. & tit. de locat. ad long. temp. num. 5. Corbul. notabiliter de iur. emphyt. tit. de cau. priu. ob alienat. Ampliatione 35. num. 16. Potest tamen ex euentu declarari, & vt huiusmodi locatio non sit ad longum tempus, & præseruet locantem ab omni pœna, Paseth. consi. 122. num. 26. quicquid dixerit Rim. Iun. dicto consi. 551. num. 56. qui vel loquutus est secundum rigorem, vel non sustulit fundamenta Pasethi, & de directo intercludit semitas beneplaciti, vnde emtor & cū cessione actionum, vt communiter assuevit poni in instrumentis, maxime, ex virtute clausulae & circumcise, (ponens &c.) potest reuocare beneplacitum, & hoc modo deicere conductorem, Bar. in l. qui fundū. ad fin. ff. locat. & Curt. Iun. consi. 45. Idem esset dicendum de conductore ad nouennium, & cum pacto renouandi de nouennio in nouennium, quoniam dicitur ad longum tempus, Caroc. d. tit. de locat. ad long. tempus, num. 4. & sapit alienationem: vnde bona prohibita & alienari sine solemnitatibus non possunt sic locari, & emphyteuta & faciens huiusmodi locationem domino inconsulto. cadit æque ac si alienasset, Bal. cons. 392. volum. 5. Alex. consi. 164. vol. 2. Mar. Anguissol. consi. 99. num. 6. Riminald. d. consi. num. 48. cum seq. & Eugen. consi. 24. Idem quoque est in conductore ad vitam, & qui perpetui instar est. Gabr. suis communib. titu. de locat. conclus. secunda. Paseth. declarat dicto consi. 122. num. 19. cum seqq. Vbi beneuolum lectorem remitterem libentissime præter Corb. Riminald. & Caroc. in præcitatis locis.

DISTINCTIO LXVIII.

ARGUMENTVM.

5 Vendens rem sibi cum alio communem, suam tantum partem vendidisse censetur, si emtor communionem hanc sciuerit: quod si nescierit, tota res vendita censetur, nisi ex pretii quantitate aliud appareat. Et huc aliæ grauissimæ quæstiones reuocantur, quas ex subiectis summariis facile erit colligere.

SUMMARIA.

- 1 Vendens simpliciter rem sibi cū alio communem, quando suam tantum partem vendidisse intelligatur.
- 2 Res aliena vendi non potest.
- 3 Vendito fundo, utrum fructus quoque pendentes venditi censeantur, respectu etiam portionis ad partiarium colonum spectantis, discutit auctor vsq. ad numerum 13. vbi decidit.
- 4 Colonius partiarus est loco socii, & num. 14.
- 5 Colonius tacitam censetur habere hypothecam in fructibus, & cur, num. 15.

- 6 Legatis fructibus, in aliquo fundo nascituris, coloni pars sub legato non venit.
- 7 Contractus plenam interpretationem non suscipiunt, sicut ultima voluntates.
- 8 Fructuum pendentium in contractu, si fiat mentio, an si sine ulla diminutione debeantur, non deductis quoque, expensis aut seminibus exagitat auctor.
- 9 Villici indemnitati quomodo consulatur, in casu eiusmodi venditionis.
- 10 Alio personalis fundum non sequitur.
- 11 Fructus pendentes sunt fundi pars.
- 12 Dictum Bart. in l. fundi, ff. de usufruct. legat. quomodo intelligendum.
- 16 Usufructuaria quæ propriis expensis fundum excoluit, fructibus maturis decedens, quam haberet partiaris colonus partem, ad heredes suos transmittit.
- 17 Ementis ignoranter, tenetur fructus relinquere colono partiaris, quando talis consuetudo viget.
- 18 Sciens non venit amplius certiorandus.
- 19 Pensio, vel census debiti venditori pro tempore iam elapso, non sunt emtoris.
- 20 Semina per villicum exposita, non debentur emtori fundi.
- 21 Semina mutuo data, causa si buentionis, a domino, suo colono, qua actione possint ab eo repeti.
- 22 Sterilitatis damnum cuius sit, in casu huius mutui, per dominum colono facti.

Faciens simpliciter et venditionem rei, quam habet communem cum alio, ita demum intelligitur vendidisse suam tantum partem, si emtor sciebat hanc communionem, l. qui tabernas, ff. de contrah. emt. Alioqui data emtoris ignorantia, intelligitur totam rem vendidisse, non in præiudicium socii, sed ut pro alia parte teneatur venditor ad interesse: et cum res aliena vendi possit, l. rem alienam, ff. de contrah. emt. nisi ex quantitate pretii manifeste liqueret, de solius partis venditione, quæ ad alienantem spectat: ut ex multorum testimonio distinguit Ias. ad l. 1. nu. 21. C. qui testam. fac. poss. et Surd. consi. 13. num. 37. volum. 1. ac decisi. 257. nu. 6. Qua ratione diffinitur etiam ardua quaestio: An vendito fundo et censeantur ad commodum emtoris, venditi fructus pendentes: etiam respectu portionis spectantis ad colonum partiarium? Aliquibus placuit ea sententia, ut portio colonica non censeatur comprehensa in venditione, tum, quia colonus partiaris et est loco socii, & ex vi tacitæ hypothecæ, quam habet in fructibus et propter operas & impensas in eis factas, non potest expelli ab eorum perceptione, Ofsch. decisi. 82. num. 5. et 9. atq. Borgnin. decisi. 44. nu. 10. cum seq. par. 1. Tum etiam, quia in legato et fructuum ex tali fundo nasciturorum, non venit pars colonica, Bartol. in l. fundi, ff. de usufruct. leg. Ergo multo minus in contractibus, qui plenam interpretationem et non suscipiunt, prout ultimæ voluntates, vulg. leg. in testamentis, ff. de reg. iur. Ad quod propositum pondero dicta Ruyn. consi. 65. num. 6. volum. 1. dum ait, quod ubi in contractu fit mentio de fructibus et pendentibus, idem debentur, sine ulla diminutione, ita ut nec expensæ deducantur nec semina: contrarium tamen protulit Rom. consi. 309. ubi apertissime tradit, fructus omnes pertinere ad emtorem, etiam pro portione tangente villicum, et cuius indemnitati consulitur actione personali pro socio contra venditorem, pro medio fructuum illius fundi. Sic per multas rationes concludit, Alb. consi. 138. volum. 1. Surd. decisi. 294. num. 6. et

decisi. Perusin. 83. num. 6. part. 2. ubi de communi affirmat. Certum enim est, et quod actio personalis non sequitur fundum, et cuius pars sunt fructus pendentes, l. fructus, ff. de rei vindic. et leg. 1. §. si heres, ubi affluenter Rip. ff. ad Trebell. Quod vero deducitur ex Bart. in d. l. fundi, et habet locum in legato fructuum, qui non dicuntur, nisi detractis impensis, l. fructus, ff. solut. matrim. et locus Ruyn. intelligitur, quoad maius præiudicium venditoris, secus in legato fundi, ad tradita per illustriss. et sapientiss. Card. Mantuam, d. quest. ultim. vol. lib. 9. tit. 2. Proinde componitur hoc dissidium fœdere huius nostræ distinctionis, veluti in puncto observavit Ias. in l. cum filiofamilias, num. 181. ff. de leg. 1. communiter approbatus, ut patet facit Surd. decisi. 265. num. 28. et 52. ac Thesaur. decisi. 55. ubi inquit, quod si emtor sciebat ibi adesse colonum et partiarium, tunc venditor intelligitur duntaxat vendidisse partem suam: secus si ignorabat, nec placet impugnatio, quam promouet dicta decisi. Perusin. 83. nu. 10. et Alb. d. consi. 138. nu. 78. et 9. Quoniam in quantum sustinere nititur, esse differentiam inter hæc duo, scilicet, an alius contra venditorem habeat ius in re, vel totum ius spectet ad venditorem, male infert, quod venditor in fructibus rei venditæ, habeat plenum ius, quandoquidem et colonus habeatur loco socii. Rursus possit retinere illos virtute tacitæ hypothecæ, et quam in eis habet, Ofsch. d. decisi. 82. Dum præterea dicit, quod hæc scientia debet haberi a venditore, ita quod non sufficiat aliunde conquisita, est sane subtile. Veruntamen non refert, an emtor sciuerit ex persona venditoris, vel ab alio. acceperit, præterquam quod frequentius est, ut bona colantur per manus alienas, præcipue cum venditor non sit rusticus, qui proprios fundos curet, præclare Cephal. consi. 181. lib. 2. ubi agitur de usufructuaria faciente et colere fundum, ut dicunt, ad manus suas, et decedente maturis fructibus, quod transmittat ad heredes suos illam utilitatem, quam haberet colonus partiaris, in terminis, Thesaur. decisi. 55. et Surd. d. decisi. 265. num. 52. qui refert etiam e mentem ignoranter et teneri, dimittere fructus colono partiaris, quando adest consuetudo, de qua per Thesaur. et confert traditio Surd. consi. 299. num. 11. et consi. 272. nu. 14 volum. 2. ubi sciens et non est certiorandus, etiam quando pro forma requiritur scientia, alia res est in pensione, et vel afflictibus debitis venditori, pro tempore præterito, quia pertinent ad venditorem, nulloque modo cedunt commodum emtoris, Bar. in l. ult. §. fina. ff. de iur. sis. et Rom. consi. 10. declarando, ut per Thesaur. decisi. 56. in fin. Cui finitimum est, ut nec semina per Villicum exposita, debeantur emtori fundi, etiam si granum seminatū esset mutuo datum colono a domino, præcipue ex causa subuentionis, quia tunc superest domino et actio personalis ad mutuum consequendum, manente interim dominio grani vel bladorum penes colonum, cuius etiam est omne damnum sterilitatis, et vel vreditis, vel edacitatis locustarum contingens in semine, Nat. consi. 243. volum. 2. Berret. consi. 35. Vinus decisi. 32. part. 1. Surd. decisi. 201. Odd. consi. 34. ubi doctè ac subtiliter Cauale. decisi. 11. num. 8. cum seq. par. 2.

DISTINCTIO LXIX.

ARGUMENTVM.

¶ Prorogatio facta a creditore, fideiussorem debitoris non liberat, quando illa eo præsentem, et scientem facta fuerit.

S V M M A R I A.

- 1 Fideiussor non liberatur per prorogationem factam a creditore debitori, si illa fiat, se presente, sciente, & non contradicente, *Ampl. num. 6.*
 - 2 Nouatione facta non tenetur fideiussor.
 - 3 Perendinatus, qui licentiā impetret recedendi, multum interest an illa fuerit simplex: aut ad tempus limitata; ad hoc ut perendinati fideiussor liberetur, ex doctrina Polydori Ripæ & C. grauissimi.
 - 4 Fideiussor quando correi loco habeatur. Item quando vere habeatur uti correns, fideiussor istamen nomen retineat.
 - 5 Obligatione fideiussoria renouata, datisq; nouis fideiussoribus; priores an semper liberentur.
 - 7 Fideiussionis causa cessante, cessat, & fideiussio.
 - 8 Principalem diu cessasse in solutione, & diu stetit in obligatione sunt diuersa.
 - 9 Fideiussor non liberatur ex prorogatione ad soluendum debitori concessa, quando pure, & nullo præfinito tempore se pro illo obligauit.
- 1 Inter casus, qui afferuntur, ne fideiussor censeatur liberatus, per prorogationem factam ꝑ a creditore debitori, is recensetur, quando prorogatio fit sciente & presente fideiussore, cui sit potestas contradicendi, *Fab. Turret. sapienter consil. 41. colum. pen. & fin. volum. 2.* alioqui censetur inducta nouatio, ꝑ & per consequens non tenetur amplius fideiussor. *Caroc. decis. 74. num. 8.* qui se remittit ad dicta per eundem tracta. de locat. par. 5. de obligat. quest. 6. *Mynsing. obseru. 53. cent. 6. num. 3. & seq. & nonne solido cum iudicio scripsit Polyd. Rip. tract. de nocturn. tempor. cap. 83. num. 17. seq.* in argumento casus quotidiani; nimirum ꝑ cum quis relaxatur e carceribus assignata propria domo, vel tota ciuitate pro carcere, mox impetrat a iudice licentiam recedendi. Subiicit idem auctor notabilem distinctionem, inter licentiam simplicem derecedendo, & licentiam ad tempus limitatam; ut primo casu fideiussoria obligatio resoluatur, quasi sit dissoluta obligatio principalis; secundo casu nequaquam: quod tamen admiserim ego, nisi vel formula fideiussionis aliud ius postulare, vel consuetudo interpretatiua regionis, in qua præstita sit fideiussio, resisteret. Verum enim uero, cum plenissimam de hoc puncto supellectilem confecerit, *Thesaur. disputando & distinguendo decis. 125. & ante eum Anton. Gab. suis communib. tit. de fideiuss. conclus. 3. Decian. consil. 102. num. 13. cum seq. volum. 3. ac Capoll. consil. 26. volum. 2.* libens supersedeo, monens idcirco cessare omnē subtilitatem, vel quando obligatio cernitur suscepta principaliter, & insolidum, ꝑ quia huiusmodi fideiussor dicitur correns, *Magon. Rot. Flor. decis. 110. num. 6. Botta consil. 48. numero 3. & 4. Natta consil. 52. & 261. Gabr. consil. 63. vol. 2. Surd. consil. 20. col. ult. vol. 1. Franc. decisio. 400. num. 2. par. 2.* nisi aliter se habeat communis vsus loquendi: veluti apud nos minime desinit appellari fideiussor, qui se obligauit principaliter, & insolidum, etiam accedente generali renuntiatione omnium iurium, *Rot. Roman. sub Put. decis. 512. nu. 3. lib. 2.* vel quando fit renouatio ꝑ obligationis fideiussoriæ, danturque alii fideiussores, quo casu priores non liberantur, nisi natura actus, vel lex conuentionis aliud velit, *Baldus consil. 92. volum. 3. Menoch. consil. 562. num. 2. volum. 6. & Lanarius consil. 7.* Ampliatur nostra assertio etiam si obligatio ꝑ principalis possit dici nulla: nam adhuc fideiussor scienter accedens obligationi tenetur, *de cas. Perus. 27. par. 1.* declarando hanc particulam se-

cundum traditionem *Caualean. decis. 31. num. 23. vsq; ad num. 32. par. 1. & Carpan. ad statut. Mediolan. par. 1. cap. 416. num. 175. cum seqq. & par. 2. cap. 189. num. 25. & seqq.* At si cessaret causa fideiussionis, cessaret quoque fideiussionis robur. *Surd. decis. 276. num. 7.* Vel si fideiussor ostenderet, quod principalis diu ꝑ cessauit in solutione, quod est, quid diuersum ab eo, quod diu stetit in obligatione, tunc ex *Caroc. decis. 4. nu. 16.* posset praticari; quod fideiussor liberetur, etiam inuito creditore, super quo pragmaticorum ingenium auidum forte non conquiescit: in quorum gratiam adnotandum est, quod perperam fideiussor ꝑ contēdit liberationem per prorogationem ad soluendum concessam debitori, quando pure, & absq; vlla temporis præfinitione suam obstrinxit fidem, ex *Mynsing. citato loco ad fin.*

D I S T I N C T I O L X I X.

A R G V M E N T V M.

1 Depositum debet esse gratuitum, ideoque si pro vsu pecuniæ depositæ, aliquid accipiat, vsuraria erit conuentio, non tamen furtum, quando depositum consistit in quantitate, secus si per modum speciei factum fuerit, & quidem scienter absque præambula conuentione, non ita si ignoranter.

S V M M A R I V M.

- 1 Depositum debet esse gratuitum, alioqui non amplius est depositum.
- 2 An a depositario aliquid exigi possit, absq; vlllo conscientie scrupulo, & citra furti labem.
- 3 Deposita pecunia numerata, quæ non sit in sacculo, videtur data licentia depositario, illa vtendi, & tantundem restituendi, & cur. limit. num. 3.
- 4 Vtrum Cæsareæ constitutiones, sese extendant ad tale depositum irregulare.
- 6 Vtrum mercator, qui casu fortuito amisit pecuniam ad numerum consignatam, suo eam damno amiserit.

CVM depositum debeat ꝑ esse gratuitum, ne alioqui transeat in aliam speciem contractus, *Nauarr. de deposit. libr. 3. consil. 1. & 5.* sequitur, ut a depositario nihil exigi possit, ꝑ licet sponte oblata, minime tamē expectata exigantur absque vlllo reatu. *Idem Nauarr. d. tit. Responso 4. num. 3.* Quod si pro vsu pecuniarum quicquam accipiat, vsuraria est conuentio, *Gabr. consil. 53. num. 4. volum. 2.* Non tamen committitur furtum, *Gloss. & Salyc. in l. 3. Cod. deposit.* *Nauarr. in locis præcitatis.* Veruntamen hæc, quæ ad furtum attinent excludendum, habent locum in deposito quantitatibus; secus si per modum speciei fiat depositum, & scienter absq; præambula conuentione, aut dolose interueniat vsus, non si ignoranter, veluti obseruauit *Capell. Tholosan. quest. 168.* Nam, quando deponitur pecunia ꝑ numerata, nec reponitur in sacculo consignata, videtur data licentia depositario vtendi pecuniis depositis, & tantundem restituendi, cum effectu sit mutuum, *Franc. Marc. decis. 889. num. 5. par. 1.* Idcirco Cæsareæ ꝑ constitutiones, in titu. de bon. dand. 4 in solut. excipientes causam depositi, pro qua non habet locum facultas dandi bona insolutum, minime procedunt in huiusmodi deposito irregulari, *Plot. nuncupatim ad l. si quando, num. 421. & 429. C. unde vi. Caroc. de deposito, quest. 2. numere 21.* Nisi depositarius promississet ꝑ idem corpus nummorum, non in sacculo depositorum conseruare, custodire, ac restituere,

fic Ruyn. consi. 108. volum. 1. Surd. consi. 248. num. 16. volum. 2. & Plot. d. loco. Inde etiam confurgit decisio illius articuli, an si mercator, † casu fortuito amiserit pecuniam consignatam ad numerum, sustineat periculum. Nam cum non sit verum, nec regulare depositum, calamitas, & infortunium pertinet ad mercatorem, nisi vel gratia dantis fuerit consignata pecunia ad numerum, vel gratia vtriusq., scilicet ad honestum aliquod lucrum, quod nequit haberi saluo capitali, etiam præcedente speciali pacto, ob euiden-tem notam usuræ, *Ant. Gabr. suis commun. tit. de reb. cred. conclusione 2.*

DISTINCTIO LXXI

ARGUMENTVM.

¶ Liberatio generalis, sponte facta, & ex certa liberantis scientia, non potest retractari; secus si fiat ab ignorante vires bonorum administratorum.

SUMMARIA.

- 1 Liberationis generalis facta administratori, quanta sit utilitas, & quid requiratur, ad hoc ut illa sit valida, *Ampl. & limit. num. seqq.*
- 2 Liberatio facta uni administratorum, quando aliis profit: contra *Fulg. ex Surd.*
- 3 Liberatio facta uni tutori, qui solus ex contutorum suorum mandato tutelam administravit, vel in casu diuise inter plures administrationis, an alios releuet.
- 4 Liberatio generalis, ea qua actione reali peti possunt, non includit.
- 5 Liberatio generalis, non comprehendit ea, qua sunt extra causam administrationis, & cur.

1 **L**iberationis generalis, habitæ per † administratorem, utilitas, & validitas, pendet prorsus, a scientia & ignorantia liberantis. Nam liberatio generalis facta sponte ex certa scientia, & animo bene deliberato, non potest retractari, secus in facta ab ignorante vires bonorum administratorum, cum oneribus annexis, redditibus & prouentibus, *Castr. consi. 343. vol. 1. Socin. Sen. consi. 159. 190. & 197. volum. 2. Bero. consilio 201. volum. 1. Gabr. consi. 62. volum. secundo. Paris. consi. 88. & seq. volum. 1. Cephal. consi. 192. vol. secundo. Rimin. Jun. consi. 338. volum. 3. Decian. consi. 39. numero 154. volumine 2. Didac. var. resolution. libr. 2. cap. 14. Anton. a Sol. plenissime super Constitut. Sabaud. de Minor. decreti quietationem, par. 1. Gloss. 5. Gutter. doctetract. de contract. fur. cap. 40. numero 7. cum seqq. Sim. de Præf. consi. 151. num. 49. & Rolan. a Vall. consi. 49. volumine primo.* Ampliatur, ut liberatio facta uni administratori † profit aliis, ubi sint correi, & hi quidem socii, siue processerit per transactionem, siue per acceptilationem, siue aliter, quicquid scripserit *Fulgos. consilio 134.* quem ea propter reprehendi affirmat *Surd. omnino videndus, consi. 170. num. 30. cum seqq. volum. 2. Cuman. consi. 24. Afflict. decis. 319. num. 13. Ronchegal. ad l. eandem, num. 228. ff. de duob. reis.* Fallit in liberatione facta † uni tutori, qui gessit solus de mandato aliorum contutorum, vel quando esset diuisa administratio, a Iudice, vel a testatore, vel quando pro communi dolo vnus esset conuentus, cum quo transactum foret, ita *Surd. d. consi. 170. num. 26.* Fallit rursus quoad ea, quæ actione reali peti possunt, quia non comprehenduntur in † liberatione generali, *Surd. decis. 174. nu. 2. & Honded. consi. 82. num. 53. volum. 1.* Fallit tandem quoad

alia, quæ sunt extra causam † administrationis, super qua pendebat lis, quia liberatio generalis, restringitur ad specificata, si restrictio fieri potest salua ratione recti sermonis, *Alex. consi. 11. volum. 2. & latiss. Honded. consi. 49. volum. 1.*

DISTINCTIO LXXII

ARGUMENTVM.

¶ Publicatio testium, aut processus, vltiori probationi viam præcludit, aliosque parit effectus: Veruntamen quando constet, partem non habuisse attestationum scientiam, possunt denuo testes examinari: data enim probabili ignorantia, cessat omnis subornationis timor. Et hoc dogma, egregiis limitationibus & ampliationibus exornat auctor.

SUMMARIA.

- 1 Publicatio testium, aut processus præcludit viam vltiori probationi, & alios parit effectus, ut num. 3. & 6. ubi distinctione appositæ hæc conclusio deciditur, tum limit. & ampliatur, num. 8.
- 2 Cf. fraternitatis, de testib. materia, remissive.
- 4 Si pars attestationum scientiam non habuerit, possunt testes denuo examinari super capitulis antiquis.
- 5 Articulus quis dicatur nouus. Item quis antiquus.
- 7 In causa appellationis hoc casu, quæ dispositio seruetur, in utroq. foro.
- 9 In criminalib. an hæc doctrina locum habeat.
- 10 De literarum subsidialium usu, remissive.

Publicationis testium, † aut processus effectus, inter alios complures tendit ad præcludendam viam vltiori probationi: ex celebri *tex. in c. † fraternitatis, de testibus, super quo latissime insistit Gabr. suis commun. tit. de testibus, conclus. 1. Afflict. decis. 33. 89. & 316. Surd. consi. 118. lib. 1. & consi. 176. volum. secundo, atque decisio. 153. Menoch. de arb. ind. quest. 34. Bursat. consi. 95. volum. primo. & Muscatell. sua prax. par. 6. Gloss. 1. libr. 1. cum aggestis, miro quidem ordine per Truissan. decis. Veneta 43. libr. primo.* Etiam si sola facti veritate inspecta sit procedendum, *Caroc. decis. 55.* Imo etiam † excludit petitionem compromissi inter coniunctos, nisi petatur ab eo, in cuius fauorem cantant attestationes, declarat idem *Caroc. decis. 98.* At † quando verisimiliter constaret, partem non didicisse attestationes, neque earum scientiam habuisse, veluti in imperiis, idiotis, & rudibus, vel iuramento affirmaretur, quod non habet scientiam attestationum, possunt denuo testes induci, ac examinari, super capitulis antiquis, quoniam data probabili ignorantia, cessat timor subornationis, *Bero. consi. 100. volum. 3. Rimin. Jun. consi. 301. volum. tertio. Ferret. consi. 198. num. 3. cum seq. vol. primo.* Quis aut dici debeat articulus nouus, & quis † antiquus, explicat *Dom. Menoch. consi. 366. num. 39. cum seqq. volum. 4. Et ante eum Specul. de test. §. de publicatione, num. 7. cum seq.* In scientibus autem distinguitur, an agatur de eadem instantia, vel diuersa. Primo casu † non audiuntur, quoties timor subornationis viget; nisi ad concomitantiam instrumenti, vel scripturæ priuatæ de per se validæ, & in forma probanti, inducti sunt testes, *Gab. d. loco. n. 95. & Caroc. omnino videndus, decis. 49. num. 20. v. q. ad fin.* qui hoc postremum dictum quadrupliciter limitat, vel nisi super eodem capitulo probationis esset restitutus confors litis minor: quo casu restitutus quoq; maior intel-

intelligitur, non obscure Soc. Sen. consilio 110. volu. 4. Ceterum si diuersa sit instantia, dummodo sit omnino separata a prima, nec illi cohereat, aut ab ea dependeat, vt se habet causa appellationis in ordine ad causam principalem, *Felyn. in d. c. fraternitatis, num. 1. Rolan. a Vall. consi. 45. volum. 2. & Alb. consi. 372. vol. 2.* Non nocet publicatio, quo minus possint denouo produci testes; Soc. Sen. consi. 110. colum. 1. Vnde in causa appellationis ¶ seruatur dispositio *Clem. 2. de testib.* etiam in foro seculari, vt publicatio impediat examē testium, super iisdem capitulis, aut directe contrariis, *Zuccard. cons. 76. & Mascard. de probat. volum. 1. conclusio. 118. num. 52. cum seqq.* Amplio ¶ ego vltra alios, vt sola publicatio attestationum; de communi partium consensu facta, non præcludat vltiorem testium productionem, si testimonia necdum sint cognita, vt veriore ac communiorē esse attestatur, *Mynsing. centur. 6. obseru. 59. num. 5.* Platie distinctio nostra minime conuenit criminalibus causis, neque causis fidei, posteaquam testes ab inquisitore, vel a fiscali procuratore producuntur, etiam vbi constituerit de testificatis, sic etiam a parte ad defensam, vt bene declarat *Thezan. decis. 262.* Addi etiam potest pro limitatione, quod si testes fuerint examinati per literas subsidiales in alieno territorio, publicatio facta coram iudice examinante, nihil releuat, *Franc. Mar. decisio 783. part. 2.* Porro de literarum ¶ subsidialium vsu agit, *Bursat. consi. 74 volum. 1. Asin. sua prax. §. 7. cap. 3. & 4. atque Anton. Sol. super Constitut. Sabaud. tit. de citat. glo. 9. Zanger. tractat. de except. par. 2. cap. 1. num. 64.*

DISTINCTIO LXXIII.

ARGUMENTVM.

¶ Propter non impletam conditionem intrinsecam priuari potest quis commodo contractus; at in extrinseca, inter scientem & ignorantem distinguitur.

SUMMARIA.

- 1 Conditionem intrinsecam, aut extrinsecam adimplere omittens, priuatur sepe contractus commodo, maxime vbi promissio implendi sit iurata, vt numero 4.
- 2 An in conditione extrinseca, hoc semper sit verum.
- 3 Conditionem ob ignorantiam illius non adimplens potest restitui, & quomodo.
- 4 Periurium, grauissimum est crimen.
- 5 Materia leg. si quis maior, C. de transact. exornata, remissive.
- 6 Periurii promissorii poena quæ, remissive.
- 7 Periurium promissorium differt ab assertorio.
- 8 Periurium est in triplici statu.
- 9 Periurium Deum solum vltorem habere, quomodo intelligatur.
- 10 Non impletam conditionem, vel intrinsecam, seu extrinsecam ¶ priuatur frequenter, quis commodo contractus, l. qui fide. ff. de transact. l. si quis maior. C. eod. l. cum proponas, C. de pact. Gozadin. præclare cons. 1. sed in conditione ¶ extrinseca non impleta, Carol. de Grass. excep. 33. tract. de excep. distinguitur an, qui non adimpleuit, sciuerit d. conditionem, vel ignorauerit, & iustam causam ignorantie habuerit, vt considerat Alex. consi. 45. num. 3. volum. 5. Nam ignorantia ¶ parcitur, saltem ope restitutionis in integrum, ex clausula generali, quo præsidio defenditur hereditas iacens ab omni poena, & mora, l. ad diem,

ibiq; Bart. ff. de verb. oblig. Angel. in l. nam, & si sub conditione, §. serius. ff. de hered. instit. Multoq; seuerius proceditur, vbi promissio ¶ implendi sit iurata ob perurium, quod est grauissimum ¶ crimen, d. l. si quis maior, cuius legis materiā locupletissime adornat ¶ Gab. 6 suis commun. tit. de transact. concl. 1. Porro periurii poenæ sunt ¶ 12. ex Rip. in c. 2. de rescript. Asin. de execut. 7 §. 9. cap. 1. num. 22. Viuius decis. 120. lib. 1. & Chassan. sup. consuetud. Burg. §. 12. Rub. 10. Caroc. de iuram. decisio. 1. quest. 9. quæ principal. num. 21. & Menoch. de arb. ind. casu 319. intelligendo de periurio ¶ promissorio, pro- 8 ut illud distinguitur ab assertorio, notat Didac. 1. par. relect. §. 7. num. 4. & Grassius lib. 2. par. 1. aurearum decisionum capit. 13. nisi sit inconsideratum, vel ex certa scientia causat um, quandoquidem periurium sit in triplici ¶ statu. Aliud enim sit solennizatum, aliud de- 9 liberatum, & aliud inconsideratum, Grassius dict. loco, cap. 16. Nil penitus obstante, quod periurus habeat duntaxat Deum vltorem, ¶ quoniam multimode hoc 10 dictum exponitur, vt apud Menoch. d. casu 319. Viuius d. decisio. 120. num. 16. cum seq. Didac. præalleg. loco. nu. 2. subtilissime Fachin. lib. 1. controuer. iur. c. 14. & Euerard. centur. 1. assertione 21.

DISTINCTIO LXXIV.

ARGUMENTVM.

¶ Ad inducendam remissionem pignoris, aut alterius iuris realis, quando creditor præsens interuenit alienationi, aut obligationi, rei sibi hypothecatae, neque contradixit, distinguitur inter factum priuati & Fisci. In Fisco enim vendente rem obligatam, creditore præsentē & tacente, aliud prorsus, quam in priuato constituitur: dummodo creditor sciat, rem sibi hypothecatam: aliter statuitur, si hoc ignoret. Et interim alia huic dogmati affinitia examinahtur.

SUMMARIA.

- 1 Ad hoc vt remissio pignoris, aut alterius iuris realis valeat, præsentē creditore, distinctione solita apposite deciditur, Ampl. num. 4. & limit. num. 8.
- 2 Protestationi non contradicere, & eidem acquiescere paria.
- 3 Quod sit Fisci priuilegium hoc casu.
- 4 Alienationi rei sua expresse consentiens, an fundi alienati pretium exigere prohibeatur.
- 5 L. si fundum per fideicommissum ff. de legat. i. tex. exornatus, remissive.
- 6 Alienatio rei fideicommissa subiecta, consentiente etiam proximiorē, non valet, in præiudicium fideicommissarii vltioris in gradu.
- 7 Præsens & tacens in iudicialibus ius suum remittere intelligitur.
- 8 Agnatus præsens inuestituræ factæ filii alterius agnati, (in iudicio) sibi præiudicat.
- 9 Præsens prolationi sententiæ, & non appellans sibi præiudicat.
- 10 Præsentia in fauorabilibus cum taciturnitate, taciturnum mandatum inducit.
- 11 Præsentia & taciturnitas dolosa, non secus præiudicat, quam actus positius.
- 12 Causa dotis ex se simpliciter considerata, non dicitur pia causa, nisi de dote agatur, puella pauperi relicta, quæ aliunde obuenerit, quam ab his, qui dotare tenentur.

AD inducendam remissionem pignoris, ¶ seu alterius iuris realis, quando creditor est præsens

alienationi seu obligationi rei sibi hypothecatae, nec contradicit: quia tamē contradicendo potuisset impedire actum, quicquid aliqui censuerint, teste *Rimin. Jun. consi. 776. num. 67. volum. 7.* Distinguitur inter factum priuati hominis & factum Fisci, nimirū in reatibus non surgit aliquod praeiudicium ex praesentia, & taciturnitate, quando ideo tacuit quis, quia sciebat ius suum perdurare, *l. sicut, §. non videtur, ff. quib. mod. pign. vel hypot. soluit l. Caius, ff. de pig. act. Bart. in leg. qua dotis, num. 21. ibiq. Ias. num. 97. ff. solut. matr. abunde Tiragu. de retract. consanguin. §. 1. Gloss. 9. num. 146.* Vnde requiritur expressus consensus, ita vt tacitus minime sufficiat, *Surd. integr. decisio. 302.* Quae tamen procedunt inter priuatas personas, non interueniente actu positiuo, vt bene declarat idem *Surd. decis. 32. num. 11. cum duob. seqq.* in argumento illius, qui actum collaudauit, vel consuluit, vel praesens protestationi non contradixit, concludens, paria esse protestationi + nō contradixisse, vel acquieuisse. Quandoquidē in Fisco vendente rem obligatam, creditore praesente & tacente, aliud sit constitutum; dummodo sciat rem sibi hypothecatā alienari, secus si ignoret. *l. si hypothecas, vbi Gloss. Bart. & Salyc. & alii, C. de remiss. pign. & Negusant. tract. de pign. 3. membr. 6. partis principal. nu. 25.*

3 Vbi inductum est in fauorem Fisci, + vt creditor praesens, imo sciens & tacens sibi praeiudicet in pignore.

4 Ampliabis quoque, cum ius + reale creatum detegitur ab vltima voluntate, quoniam consentiens expresse alienationi rei suae, non impeditur exigere pretium + fundi alienati, & sat est, quod consensus vetet vindicari fundum sola praesentia & taciturnitate, nō sufficiente, *l. si fundum per fideicommiss. ff. de leg. 1. cuius*

6 *text. decisionem mirifice expendit + Peregr. omnino videndus, tracta. de fideicommiss. artic. 40. num. 67. cum multis seqq. & Intrigl. tract. de substit. cent. 3. qu. 73. num. 132. atq. seqq.* Vbi vltius alienatio rei subiectae fideicommissio, consentiente + proximior, non valet in praeiudicium fideicommissarii, vltioris in gradu, *Molin. de primogen. Hispan. libr. 4. cap. 9. num. 31.* Recedendum est a proposita conclusione in iudicialib⁹,

8 in quibus + praesens & tacens, intelligitur remittere ius suum, *Rimin. Jun. consi. 808. num. 23. vol. 7.* Quare

9 agnatus praesens inuestiturae factae, + filiae alterius agnati, non praeiudicat sibi, nisi esset praesens in iudicio, *Afflict. in §. 1. cap. 1. de success. feud. & Rimin. Jun. consi. 796. num. 18. volum. 7.* Et in simili dicitur de praesente + prolationi sententiae, nec appellante, *Eugen. consi. 42. num. 5. & 6. atq. Fab. Turret. consi. 78. num. 28. vol. 2.* Aliud plane constitutum animaduerto in fauorabilibus, quia in his praesentia, + taciturnitas, & non reclamatio, inducunt tacitum mandatum, *Rot. Rom. decis. 273. nu. 5. par. 1. in nouissimis.* Vltius, quando praesentia + & taciturnitas tendit ad decipiendū, ita praeiudicat; sicuti actus positiuus, eadem *Rot. Rom. decis. 797. num. 4. par. 1. in nouissimis.* Et quamuis a praedictis excipiat causa pia, vt ex *Alex. & Ias. in d. l. qua dotis, ff. solut. matrim. Mascard. de probat. vol. 3. conclusio. 1153. 1173. 1209. 1218. & speciatim Tiragu. tractat. de priuileg. pia causae, priuileg. 131.* Nihilominus non

13 extenditur ad causam dotis, quae ex se, + & simpliciter considerata, non potest dici pia causa, *Calcan. cōf. 31. num. 22.* vbi notat, hunc esse communem errorem, nisi agatur de dote relicta pauperi puellae, quae aliūde obueniat, quam ab his, qui dotare tenentur, *Tiragu. d. tract. priuileg. 130. notanter Ias. ad l. cum is, §. si mulier, ff. de condit. indeb. & Campeg. tract. de dot. qu. 91. part. 1.*

DISTINCTIO LXXV.

ARGUMENTVM.

Compromissum morte vnius compromittentium, finitur tam iure Canonico, quam Ciuili: nisi in tribus casibus hic relatis. Interimq; inquiritur, an heres eius, qui in arbitratorem compromiserit, teneatur stare compromisso, in quo tria quoque necessaria esse docet auctor: & inter cetera, heredis scientiam & patientiam requiri dicit: eo enim ignorante aut contradicente, tali compromisso non arctabitur.

SUMMARIUM.

- 1 Compromissum morte vnius compromittentium finitur, & hoc omni iure. Excipiuntur tamen tres praecipui casus, hac distinctione relati.
- 2 Contractus actiue & passiuē ad heredes transeunt.
- 3 Heres illius, qui in arbitratorem compromiserit, an arctetur, ex vi eiusmodi compromissi, & quae requirantur ad hoc, vt ab eo non possit recedere.
- 4 Comparitiones partium an faciant arbitratorem.
- 5 Compromissi scriptura, dicens pro se, & heredib. heredes ligat.
- 6 Stipulatio sub clausula (stipulantes pro se) heredes comprehendit.
- 7 Quid si clausula dicat simpliciter stipulantes.
- 8 In materia fideicommissi requiritur, vt in indiuiduo fiat mentio heredum.
- 9 Clausula (omni meliori modo) in compromissis quam vim habeat.
- 10 Iuramentum an perpetuam reddat actionem, contra *Surd.*

V Troque iure constitutissimum est, quod compromissum finitur + morte vnius ex compromittentibus, veluti de iure ciuili probat *tex. in l. diem proferre, §. 1. ff. de recep. arbit. & de iure Canonico est, capit. fin. de arbit. De qua re differit Blanc. tract. de compromiss. quaest. 7. num. 1. cum seqq. & Borell. eod. tract. §. 2. gl. 4. num. 129. cum seqq.* Excipiuntur tamen tres praecipui casus: quorum primus est, quando compromissum est factum in arbitratorem, ex eo quod habet vim contractus. *Alex. in l. si quis arbitratu, num. 23. ibique Ias. num. 28. ff. de verb. obligat.* Et contractus + transeunt ad heredes actiue, & passiuē, etiam si de heredib. nec verbulum quidem factum sit, lege veteris, *C. de cont. & committen. stipulat. l. 1. C. vt act. ab hered. & contra hered. ac Dec. ad l. heredem, ff. de reg. iur.* intelligendo tamen hanc restrictionem + tribus concurrentibus. Primū est, quod heres sciat & patiat. Ceterum eo ignorante, aut contradicente, compromissum non arctat, *l. fundi, ff. de acquir. possess. Bal. & Imol. in d. l. si quis arbitratu, ff. de verb. obligat. Bero. consi. 27. num. 1. vol. 3. & Laderch. consi. 151. colum. 1.* Secundum est, quod nō sit renuntiatum appellationi, aut reductioni: alioqui vbi non possit, vel ex pacto, vel ex statuto appellari, petiue reductio ad arbitrium boni viri ab arbitramento, adhuc compromissum non illaqueat heredē compromittentis praedefuncti indecisa causa, *Socin. Jun. ad dict. l. si quis arbitratu, num. 88. cum seq. relatus a Laderch. praallegato in loco.* Tertium est, quod non sit conuentum speciatim, vt arbitrator sit, quoad modū procedendi, sed dicere oporteat sententiam de iure tantum: quoniam is iudicandus est arbiter, nisi apprehensa sit via minime ordinaria, neq; conformis ordini, aut telae iudiciariae, *Aretin. in d. l. si quis arbitratu, & conferunt, qua deducit Rimin. Jun. consi. 784. nu. 2.*

4 & 3. volum. 3. Comparitiones tamen ꝑ partium non faciunt arbitratorem, si is vere arbiter tantum, sicuti declarat *Rot. Roman. ex Cesar. de Grass. decisio. 57. circa præsupposita, de probation. Secundus est casus, quando in compromisso facta est mentio de heredibus, Berro. d. consi. 27. colu. 1. Quandoquidem possit ex pacto fieri transmissibile, quod alioqui non esset transitorio ad heredes, ut in usufructu loquitur, lex stipulatio ista, §. si quis ita, cum §. sequ. ff. de verbor. obligat. & Bertaz. tract. clausular. claus. 17. gloss. 5. ad fin. maxime cum materia est capax transmissionis, Abb. consi. 86. nu. 3. libro 2. Proinde si in scriptura ꝑ compromissi legatur stipulatio pro se & heredibus, ex ea repente colligunt, ut etiam heredes compromissum seruent, Bertaz. d. loco. Immo idem, quando est prolata hæc ꝑ clausula, (stipulantes pro se) quoniam hæc stipulatio ita circumcisa, complectitur heredes, *Surd. consi. 20. num. 13. vol. 1.* Maius dubium est, quando non esset dictum, pro se, &c. sed tantum esset sic enuntiatum in scriptura stipulantes, &c. ꝑ postquam huiusmodi particula, indeterminate posita, refertur ad ea, quæ veniunt ex genuina natura actus, & ad orationem, materiamq; adaptabilem, *Socin. jun. & Fortun. Garz. in l. Gallus, §. i. dem credendum, ille num. 20 hic num. 42. ff. de lib. & posthum. facit l. ceterum ff. de verbor. signif. Bald. consi. 389. volum. 3. Crauet. consi. 34. Rimin. Jun. consi. 278. nu. 109. volum. 3. a 19. Surd. consi. 350. nu. 28. volum. 3. præcipue, quia ꝑ requiritur in hac ipsa materia, ut in individuo fiat mentio heredum, teste *Aret. in d. l. quicquid astringenda, & d. l. si quis arbitratus. ff. de verbor. oblig.* Ultimus est casus, cū compromissum est iuratum, habens præterea clausulam, ꝑ omni meliore modo, &c. quemadmodum scribit de contractu societatis, *Fab. in §. soluitur, Instit. de societ.* quam opinionem defendit *Surd. dicto consil. 20. num. 19. & sequenti.* Forte ex eo, quod iuramentum perpetuat actionem, *Seraphin. de priuil. iur. priuil. 51.* Veruntamen non placet opinio *Surdi*, ex eo maxime, quod hoc pacto iuramentum extenderet naturam actus, & hodie propter iuramentum adiaci solitum in executiuis partibus instrumentorum efficeret, quod, & societas, & compromissum semper transirent ad heredes, *Grat. respons. 15. libro 1. & Guid. Pap. q. 199.* Vnde recurrendum est in hoc puncto ad *Seraph. priuil. 57. dicto tractat. concludentē*, quod propter iuramentum bene sustinebitur pactum conuentum, de continuanda societate cum heredibus alteri socii, non tamen quod societas transeat ad heredes, ubi nulla mentio heredum facta sit. Addo *Bursat. consi. 321. num. 59. volum. 3.***

DISTINCTIO LXXVI.

ARGUMENTVM.

Arbiter potest instantiam pluries ad libitum prorogare, intimando tamen prorogationem partibus, alias inualida erit: nisi speciali pacto remissa esset isthæc intimandi necessitas. Et hoc licet data esset prorogandi potestas, tam partibus præsentibus, quam absentibus, & ignorantibus. Secus si additum esset (& non citatis partibus) si tamen ambo litigatores aliunde, quam ex intimatione, prorogationis scientiam habuerint, sufficere: nõ ita si prorogationem ignorarit vterque aut alteruter.

SUMMARIA.

Arbiter potest instantiam pluries, ad libitum prorogare, sed prorogationem partibus debet intimare, ad hoc ut sit valida, nisi pacto speciali, remissa esset in-

timandi necessitas. Etiam si data esset potestas prorogandi, tam partibus præsentibus, quam absentibus, & ignorantibus. Secus si additum esset, & non citatis partibus.

2 Quoties litigatores ambo, scientiam habuerint prorogationis per arbitrum factæ, etiam si illa non fuerit illis intimata, sufficit.

Et hoc quomodo temperandum.

3 Fideiussio de præsentando toties, quoties, certo tempore non præfinito, ad perpetuitatem trahitur.

4 Instantia compromissi an currat, ante acceptationem compromissarii, remissive.

5 Verba compromissi ad amussim sunt expendenda: & quid inde.

6 In compromisso tempus uti computandum.

Arbiter, qui potest, ꝑ ob auctoritatem expresse sibi a partibus concessam, prorogare instantiam toties, quoties, tiam septies atq; decies iuxta suum libitum: prorogationem factam debet intimare partibus, aliter prorogationes non valent, neq; obstringunt litigatores, nisi pacto speciali sit remissa necessitas intimandi, l. diem proferre. in princip. ff. de recep. arb. *Alex. consi. 34. in fin. lib. 1. & in consi. 63. num. 4. volum. 3.* etiam si data sit potestas prorogandi tam partibus præsentibus, quam absentibus & ignorantibus, secus cum dictum sit, & non citatis partibus, *Bald. in l. eos, §. Apostolos, C. de appellat. Muscatell. in sua praxi, ver. gradum, par. 2. num. 32.* Tametsi *Perill. & celeberrimū Collegium Mediolanense*, circa hoc dissenserit, ut ex *Ias. in l. ne quicquam, §. ubi decretum, nu. 56. ff. de offic. proconsul. relato per Alb. consi. 281. colu. 1. volum. secundo.* At ubi ambo litigatores habuerint ꝑ notitiam, & scientiam prorogationis aliunde conquissuerint, sufficit: nec iudicium ruit sub prætextu lapsus instantiæ, veluti quando post fluxum instantiæ, & post factas prorogationes, perseveratū fuit in causa coram arbitro, *Alban. dicto loco, num. tertio*, intelligendo tamen cum grano salis, quando non sunt factæ ultra tres prorogationes: quarum numerum, etiam stante formula dictorum verborum, primo intuitu infinitatem importantium, nullatenus excedere potest arbiter: veluti, in puncto firmat ex plurimorum testimonio, *Ias. ad l. ultimam, nu. 17. C. de SS. Eccles. Repugnante tamen traditione, Alex. consil. 70. num. 1. volum. 2. ad quem se remittit Muscatell. d. loco, num. 37.* Est, quod in aliis casibus, præcipue vero in materia fideiussoris ꝑ de præsentando toties, quoties, sine præfinitione temporis obligatio ad perpetuitatem trahatur, & a verborum proprietate, non recedatur, ut latiore folio prosequitur *Prosp. Farinac. tract. crimin. par. 1. quæst. 34. num. 160. cum quinq; seqq. Addo Maluas. consi. 43. num. 2. & seq.* Quod si quærat, an instantia ꝑ compromissi currat ante acceptationem explicatam, aut detectam ex latere compromissarii, explanat *Boer. decisio. 283. Fulgos. consi. 168. Soc. Sen. consi. 63. vol. 3. Alex. d. consi. 34. & affluenter Gabr. suis communib. tit. de arbit. conclus. 2.* Addo *Blanc. de compromiss. quæst. 1. num. 36. & Mascard. de probat. volum. 3. conclus. 1218. num. 26.* Et quoniam sunt ponderanda verba, quibus ꝑ conceptum est compromissum, ideo ex *Franc. decisio. 354. num. 3. par. 2. infertur*, quando dictū est, intra duos menses, ab hodie in antea decidat arbiter, tempus compromissi statim, & eodem die incipit currere, *Surd. decis. 203. num. 10. & 13. ubi in compromisso ꝑ computatur tempus, de momento ad momentum.*

DISTINCTIO LXXVII

ARGUMENTVM.

¶ Multum interest an donatio sit omnium bonorum presentium & futurorum, vel omnium bonorum indefinite, vel particularis. Donatio quippe bonorum omnium, presentium & futurorum, inofficiosi querela facile infringitur: patre potissimum donante, & sciente se filios habere, secus si probabiliter id ignorans donarit. Et alia in donationis materia, scitu dignissima adnotat auctor.

SUMMARIA.

- 1 Donatio an sit omnium bonorum, presentium & futurorum, vel sit omnium bonorum indefinite, vel sit particularis, multum interest.
 - 2 Donatio omnium bonorum, presentium & futurorum, quando per querelam inofficiosi conuelli possit, & quatenus.
 - 3 Hac inofficiosi querela petitorii est iudicii.
 - 4 Donatio omnium bonorum simpliciter, non infringitur per inofficiosi querelam, si bona ad legitimam sufficientiam superuenerint. Multominus si fiat donatio bonorum particularium, licet in his magni inter se dissentiant.
 - 5 Quando donatio est immensa, adhuc reputatur in substantia patris, ad hoc saltem, ut filiorum legitima sit pinguior.
 - 6 Bona donata calculum ingrediuntur, vniuersi patrimonii estimationis.
Et sic sanxit Mediolanensis Senatus, auctore in hac causa patrocinate.
 - 7 Legitima, pia causa, magis est privilegiata.
 - 8 Donatio omnium bonorum, presentium & futurorum, sine aliqua saltem reservatione non valet.
 - 9 Reservationem absorbere debere vigesimam, saltem patrimonii, quod donatur, partem, ridiculum est nonnullorum commentum.
 - 10 Vfusfructus in vita donantis reservari soliti, cum aliqua pecunia quantitate, de qua disponat donator ad libitum.
 - 11 Fab. Turret. laus.
 - 12 Donatio omnium bonorum, presentium & futurorum, suppellectile, vestes, equos, liberos, & eiusmodi vsui donantis necessaria non includit.
Aliud in donatione omnium bonorum simpliciter.
 - 13 Donatio particularis, reservatione non eget, neque publicationis forma per nouas Mediol. constitutiones requisita, quas hic examinat auctor, rationem dicti afferens, & ampliando.
 - 14 Controuersia nata, inter donantem & donatarium, aut eorum heredes, ratione publicationis ommissa, aut non requisita, quis probare teneatur intentionem suam.
 - 15 Gloss. l. cum de lege, ff. de probation. illustrata, remissive.
 - 16 De nullitatibus donationis, maxime a minore facta, remissive.
- ¶ Vanti intersit, an sit donatio totum bonorum, presentium & futurorum, vel sit donatio omnium bonorum indefinite, vel sit donatio particularis: vel ex eo colligi potest, quod donatio omnium bonorum, totum presentium & futurorum, facile argui potest de inofficiositate, tam re, quam consilio, si tamen pater sciens habere filios donauerit, secus si probabiliter ignoret. Nam primo casu donatio in totum reuocatur. Secundo casu sufficit reuocatio usque ad legitimam, quae facultas potest exerceri etiam per here-

dem, Berret. consi. 30. & Turret. consi. 72. num. 14. vol. 2. dummodo vertatur lis in petitorio, et ad quod pertinet inofficiositas, Bero. consi. 63. num. 26. volum. 3. non sic in donatione omnium bonorum, et si superueniat alia ad legitimam sufficientiam. Eo minus, quando fit donatio de bonis particularibus, veluti haec omnia traduntur in consi. Crauet. inserto, in volumine decisionum Osaschi, post decis. 122. num. 19. cum seq. quod non placet Fab. Turret. consi. 40. nu. 43. 44. & seq. volum. 2. Et ubi donatio est immensa, adhuc reputatur in substantia patris, non ut bona auferantur donatario, sed ut pinguior sit legitima filiorum, cum bona et donata ingrediantur calculum estimationis vniuersi patrimonii, Crau. consi. 165. num. 5. cum seq. Hieron. Gab. consi. 137. num. 27. cum seq. volum. 2. Maluas. qui alios refert, consi. 100. num. 19. Surd. consi. 332. num. 14. vol. 3. & Peregrin. tracta. de fideicommiss. artic. 36. num. 35. at ita sanxit excellentiss. Senatus Mediolan. ad fauorem que Perill. Comitissae Lucretiae, Antoniae Beccariae, contra apprimae venerabiles, & summa bonitate conspicuos, religiosos sancti Pauli decollati, vulgo sanctae Mariae in Canepa noua, uti Donatarios, multum Ill. Comitum, Aureliani Beccariae patris, memoratae Lucretiae Antoniae, me tunc fungente munere Aduocationis, pro eadem Lucretia Antonia, & sic contra piam causam, qua proculdubio magis et privilegiata est ipsa legitima, Bar. & alii in l. Papinianus, §. Imperator, ff. de inoffic. testamen. Illustrissimus, & nunquam satis pro dignitate laudatus Mantica. tractat. de coniect. ult. volum. lib. 6. tit. 2. num. 11. Turret. ibidem num. 52. Subiunctio etiam aliud discrimen, quoad reservationem, sine qua non valet donatio totum omnium bonorum presentium & futurorum, sufficitque reservari tantum, quod possit inuenire heredem, id, quod remittitur arbitrio iudicis, explosa opinione sentientium, et ut reservatio absorbeat vigesimam partem patrimonii, quod donatur. Ita Rimin. Iun. consi. 555. volum. 5. Assuescit autem frequentius, et reservari vsusfructus, durante vita donantis, cum aliqua quantitate pecuniae disponenda per donatorem, Iul. Clar. §. donatio, quest. 19. nu. 9. Gabr. consi. 139. volum. 1. Gamma decis. 255. & 386. Fab. Turret. et cuius doctrinam maxime semper feci, consi. 38. num. 21. & seqq. multis volum. 2. praterquam, quod donatio totum omnium bonorum, presentium & futurorum, non comprehendit suppellectilia, vestes, equos, libros, & alia necessaria ad vsu donantis, Rimin. Iun. d. loco, num. 12. Alia res est in donatione omnium bonorum simpliciter, cum nec extendatur ad futura, Clar. ibidem num. 4. Thesaur. decisio. 199. Corn. consi. 211. num. 14. lib. 2. Curt. Iun. consi. 109. Idem Rim. Iun. consi. 148. num. 35. & seq. lib. 2. Similiter non est opus vlla reservatione, in donatione et particulari, sicuti non indiget forma publicationis, requisita per nouas Constitutiones Mediolani, titu. de donationib. Quandoquidem Constitutio exigit publicationem, quando donatio est partis bonorum, quae non sit minor dimidia: aequae ac foret omnium bonorum, quod extenditur ad donationem factam, extra territorium de bonis subditorum, Berret. consi. 11. Alciat. consi. 58. lib. 1. secundum Venetam impressionem, Curt. Iun. consi. 5. 9. & 108. ac Alb. consi. 70. volum. 1. Quod si contentio exoritur et inter donantem & donatarium, aut eorum successores, asserente donatore donationem irritam: quia non sit publicata, excipiente donatario, eam publicationem non fuisse necessariam, quoniam non sit de omnibus bonis, nec de parte superante dimidiam, dona-

donatarius debeat probare, qui plus dicit esse in bonis, & intentio donatoris asseuerantis, plura bona non exstare, fundata est per dictum celebris glo. leg. cum de lege, ff. probat. copiose illustrata per Gab. suis communibus tit. de presumpt. conclus. 7. Mascard. de probat. vol. 1. conclus. 205. Fulvius Pacian. eod. tract. lib. 1. c. 46. Becc. conf. 100. Munere edito per donatorem, catastro bonorum suorum, vel alia eidem assistente presumptione, Thob. Non. conf. 16. col. pen. & fin. Atque Pere. non ineleganter de fideicom. articul. 39. col. ultima. sic in terminis donationis cauit, Alex. consil. 55. num. 6. vol. 1. & Fab. Turret. d. conf. 40. num. 11. & seq. De nullitatibus tamen donationis precipue factae a minore, si quis plura videre cupit, vberimum locum adeat, Rimin. Iun. examinantem statutum Placentinum, in consil. 467. vol. 4. & consil. 592. vol. 5. Gallia consil. 31. & 34. Menoch. conf. 789. vol. 8.

D I S T I N C T I O LXXVIII.

ARGUMENTVM.

¶ Non decurrit praescriptio contra Ecclesiam, Praelato, qui bona eius male alienarit, longissimo tempore, non superstitet, sed successor tantum tempore decurrere incipit, & cum primum is alienationis scientiam, in graue ecclesiae prauiudicium factae habuerit. Si tamen inualiditatem contractus, aut laesionem eiusmodi ignorauit, non ideo amittet illa restitut. in integr. beneficium, quam quidem doctrinam varie exornat auctor.

SUMMARIA.

- 1 Praescriptio in bonis Ecclesiae male aut non rite a Praelato alienatis, a qua die incipiat decurrere, Declar. tamen varie numeris sequentibus.
- 2 Quod annorum praescriptio, in eiusmodi alienatione, esse debeat.
- 3 Praelatus, aut Rector Ecclesiae, illicite alienans eius bona, his se nominibus indignum reddit.
- 4 Ecclesia vacasse fingitur, toto eo tempore, quo vixerit Praelatus, qui eius bona alienarit illicite, ideo praescriptio tantum currere incipit tempore successoris.
- 5 Praescriptio quibus in casibus dormiat, remiss.
- 6 In alienatione de qua nunc, requiritur, ut deplorata sit, cum enormi Ecclesiae laesione, & informis.
- 7 Ratio.
- 8 Praelatus male rem Ecclesiae alienans, & post alienationem longissimo adhuc tempore superuiuens, an illa adhuc alienatio renocari possit.
- 9 Longissimi temporis cursus, facit ut solemnitas omnis presumatur, maxime iuncta longam contractus obseruantia.
- 10 Praescriptio fauorabilis, quo cursu conficiatur.
- 11 Quadriennium Ecclesiae pro restitutione in integrum concessum, viuo praelato, qui male eius bona alienarit, non decurrit, & quo tempore primum decurrere incipiat.
- 12 Causa in integr. restit. Ecclesiae quo tempore definiri debeat.
- 13 Successore Praelati, antecessoris sui contractus inualiditatem ignorante, & ideo non reclamante, non ideo Ecclesia excludenda a restitut. in integr. beneficio, quod valido argumento firmat auctor. Tres casus ad hoc omni adnotatione dignos recensens, circa quod ad finem usque distinctionis huius immoratur, docte ratiocinando.

14 Ecclesia contra heredem Praelati, qui praescriptionem passus sit, potest ad emendam agere.

¶ Quod contra ecclesiam tamen non currat praescriptio, viuento praelato, in bonis Ecclesiae male alienatis, imo sint detrahenda tempora praelati, in solemniter alienantis, ita, ut duntaxat post mortem praelati contrahentis nulliter, incipiat currere praescriptio, quae debet esse non minor tamen 40. annis, etiam si sententia fuerit superinde lata, notat Archidiaconus in cap. post quingentos 16. q. 3. iuncto cap. si Sacerdotes, & c. iubemus eod. loco. cap. de quarta. de praescript. Alexand. consil. 9. in fi. volum. 3. ante eum Bart. in l. qui fundum, §. si tutor. ff. pro emptor. Bald. ad leg. fin. circa prin. C. de bon. mat. Vbi ait, quod rector, tamen vel praelatus Ecclesiae, qui illicite alienat rem ecclesiae, non videtur esse rector, nec praelatus, quoad illam rem, vnde dicitur vacare ecclesia toto tempore, tamen vitae illius praelati, Intrigliol. de feud. quest. 7. numero 38. Vbi recenset casus, quibus dormit tamen praescriptio. Ea propter incipit tantum currere praescriptio tempore successoris, sic censuit Gratianus. Pap. decis. 150. & 161. Canale. decis. 29. num. 26. 27. 37. & 68. par. 2. Amad. de Pont. tit. qui feud. dar. poss. num. 153. & melius apud Bolognin. consil. 34. num. 16. Ioan. Bapt. de S. Blas. in Rub. decretal. numero 200. Suscipit multiplicem animaduersionem, prima sumitur a Calderin. de praescript. consil. 3. & 4. Vbi concludit, quod requiritur, tamen ut alienatio sit deplorata, ac cum enormi laesione ecclesiae, ultra defectum formae, quemadmodum aduertit scholasticus, Gal. ad Alexand. d. consil. 9. in fi. Ex quo non agitur, de simpliciter prohibitis, sed sub certo modo permissis alienari, tamen in quibus cadit praescriptio, Abb. in c. cum non liceat, de praescript. Gab. suis communibus tit. de praescript. conclus. 13. numero 19. & diligenter Carpan. in commentariis ad §. collegis, numero 206. cum seq. sub nou. constitut. de poenis. Secunda est declaratio, ut intelligatur tamen si praelatus male alienans vixerit quatuor, vel v. annis tantum, non si longissimum tempus lustrauerit, ad notata per Socin. iun. consil. 56. numero 27. cum seq. vol. 2. Quoniam, cursus tamen temporis facit presumere omnem solemnitatem, iuncta praecipue longaeua obseruantia contractus, plurimum proficua, Morot. consil. 14. num. 8. cum seq. Et infra dicitur loco magis opportuno. Ultima est declaratio, quae conuenit rei nostrae, ut intelligatur de praescriptione fauorabili, tamen quae conficitur cursu quadriennii, quod datur ecclesiae pro restitutione in integrum. Nam hoc quadriennium tamen non currit durante vita Rectoris, aut praelati, male alienantis, sed incipit tantum currere tempore successoris, ut primum sciuit illicitam alienationem, ac prauitatem contractus, facti in graue Ecclesiae prauiudicium, Natta consil. 45. in princip. Quae causa restitutionis debet intra tamen quadriennium finiri: si tamen stet per partem, lapsus quadriennii non obstat, Casar. de Grass. decis. tertia, numero sexto, de restit. in integ. Sed si ignorauit successor inualiditatem contractus, neque habuit notitiam laesionis, adhuc perdurat tamen remedium restitutionis in integrum, ex Bald. tract. de praescript. part. 4. quest. 29. Id, quod inconuincibili medio probatur, quod ego deduco ex glo. fin. in c. 1. de restit. in integ. in 6. Vbi aequiparat Glos. casus tres, scilicet, quando Ecclesia sentit damnum eminentissimum, quando praelatus malum contractum facit, & quando contingit frequens mutatio praelatorum, ne auferatur Ecclesiae quadriennium pro impetrando d. auxilio, sic Abb. in c. 1. de restit. in integ. in materia mutationis praelati, dummodo con-

tingat intra illud quadriennium tradit. *Ruyn. cons. 37. in fin. vol. 4. Natta consil. 325. numero 49. & Odd. de restitut. in integr. par. 1. quest. 19. artic. 2. & 9.* Vbi distinguit inter successorem scientem, vel informatum, & ignorantem gesta per prædecessorem, circa malam alienationem. Non autem dicunt DD. quod tempus non currat, ex quo est continuum, excepto hoc quadriennio, neque intelliguntur de præscriptione odiosa, quæ alioqui nunquam daretur contra ecclesiam, & frustratorium esset querere de restitutione in integrum. Vnde consulitur quoque Ecclesiæ, quia contra heredes prælati, qui passus est præscriptionem, potest agi ad emendam damni, *Abb. in c. auditis, col. fin. de præscript. Felyn in c. 1. col. pen. eod. tit. & Balb. tract. de præscript. 5. par. princ. versi. 5. quæro. T. 2. tractuum 17. fol. 87.*

DISTINCTIO LXXIX.

ARGUMENTVM.

¶ Literæ missiue, receptæ absque contrariæ voluntatis testatione, inducunt, etiam in materia cambiorum, validam confessionem, & obligant recipientem, qui sciat contenta in eis, non tamen afficiunt ignorantem, neque eum, qui non potest solus se obligare.

SUMMARIA.

- 1 Cautela singularis, ad eruendam confessionem debitoris, non curantis agnoscere bonam fidem, erga creditorem pulsantem illum ad solutionem.
- 2 Literas creditoris missiue recipiens, sine contradictione, obligatur, si sciat in eis contenta, & quando hoc pronuntiatum procedat, & n. 4.
- 3 Intellectus verus, l. si filiusfam. la. 2. ff. ad Maced. recensetur, consutato intellectu, tum Bald. tum etiam Cast.
- 5 L. si filiusfam. la. 2. ff. ad Macedon. an extendatur, ad nuntium, & ad ambasciatam, ut nostrates dicunt.
- 6 Literarum presentatio facta, mortuo scribente, inanis omnino, & cur?
- 7 Procurator, ex receptione literarum domini, non obligatur suscipere iudicium.
- 8 Literas non dicitur aperire, trahens chartam, quæ claudit eas.
- 9 Episcopi constitutio, contra aperientes literas sub pœna excommunicationis, non complectitur eum, qui traxit chartam cludentem literas.
- 10 Litera missiua, ut obligent, non requirunt exactam cognitionem.
- 11 Literarum missiuarum, seu contentorum in eis scientia, non præsumitur in retinente illas per unum diem.
- 12 Cambii litera acceptata quid præstent.

Notabilis circumfertur cautela, ad extorquendam confessionem debitoris, immemoris, vel instantis, aut morosi, cum de debito, (quod si probaretur, posset exigi) aliunde non liquet, & ut creditor, presentibus duobus testibus, qui legant epistolam tenorem, scribat literas debitori, quæ iisdem presentibus deferuntur, ad eum, cui missæ sunt, & tantum ibi morentur, donec coram ipsis aperiatur epistola, tunc si debitor sciat legere, & in effectu ostendat, se scire contenta in literis, & modo sit persona alioqui obli-

gabilis, fundata manet intentio scribentis (alias data ignorantia, vel in recipiente, & vel in testibus non obstat retinens, l. si filiusfamilias. la. secunda, vbi Angel. ff. ad Macedon. Menoch. de arbit. casu. 21. numero 1. & de præsumt. lib. 1. quest. 15. num. 19. & 20. Mathresyllan. singul. 22. cum adductis per Mascard. de probat. conclus. 626. num. 37. vol. 2. Franch. decis. 303. p. 2. (Vnde damnatur intellectus, Bald. & alius allatus per Castrenf. ad d. l. si filiusfam. la. secunda, verusque suppediatur per Rot. Rom. decis. 811. num. 23. 24. 25. 26. & 33. par. 1. in nouissimis. Atque ita scientia requiritur, tam ex parte recipientis literas, quam testium deponentium super transmissione illarum, ut colligitur ex traditis per Gabr. suis communibus, tit. de præsumt. conclus. 2. præclare Rot. Rom. d. decis. 811. part. 1. in nouissimis.

Quare, copulatiue & requiruntur in hoc casu, vltra prædictam scientiam alia quatuor. Primum, quod illi testes habeant copiam literarum. Secundum, quod in contrarium non sit protestatus recipiens, post earum presentationem, atque lectionem. Tertium, quod literæ non fuerint remissæ. Vltimum, quod alius extrinsecus actus minime exigatur, ut scitissime enucleat hanc materiam, Fulv. Pacian. de probat. lib. 1. cap. 29. num. 26. & seqq. Vbi insuper inferitur, quid in recipiente nuntium, vel, ut aiunt, Ambasciatam, an habeat & locum dispositio, d. l. si filiusfam. Adiungitur & illud, quod si presentatio literarum esset facta, mortuo scribente, tunc epistola non obligat, & nec aliquæ effectum parit, ob deficientiam simultanei consensus, Menoch. de arbit. casu 94. numero 19. lib. 2. relatus per Mascard. d. conclus. 626. numero 31. Vbi mittens dicitur per epistolam alloqui eum, cui mittitur, quæ ratio non conuenit, si interim decesserit scribens. Rursus declaranda venit prædicta propositio, secundum Rot. dicta decis. 811. num. 44. non arrogare locum, quoad obligandum procuratorem ad & suscipiendum iudicium, & ad defendendum suum principalem. Accedit etiam, quod si non aperuit literas is, cui missæ sunt, sed tantum traxit chartam, quæ claudit literam, & non dicitur legisse literas: unde non obligatur, ex doctrin. Bart. ad l. si quis in gravi s. si quis tabulas, ff. ad Syllan. Vbi infert ad constitutionem Episcopi, & per quam excommunicantur aperientes literas, dummodo aliunde non sciuerint contenta in literis, postquam literæ missiue non requirunt exactam cognitionem, & Rot. Rom. d. decis. 811. num. 33. part. 1. Quandoque tamen præsumitur scientia ex retentione literarum per unum diem, & Rot. ibidem numero 3. Quæ omnia sunt notanda, etiam in materia literarum cambii & acceptarum, quia inducunt validam confessionem, obligantque acceptantem, ut vltra Rot. Rom. tradit. Rot. Gen. decis. 9. 48, 80. & 138.

DISTINCTIO LXXX.

ARGUMENTVM.

¶ Si unum ex sociis, seorsim negotiari contingat, in eodem genere mercimonii, sciente alio socio, arguitur inde resolutio societatis, cessat nihilominus præsumtio renuntiationis, vbi seiunctim, ignorante socio, alter negotietur.

SUMMARIA.

- 1 Societas, inter mercatores, coita ad certum tempus, non admittit intempestiuam renuntiationem.
- 2 Renuntiatio intempestiua qua censenda sit.
- 3 Tempus

- 3 Tempus si non sit prefixum in societatis contractu, subintelligitur clausula, donec expediat societati.
- 4 Renuntiationis societatis, qua in fraudem ac studiose facta sit, effectus quis.
- 5 In communione stare nemo compellendus.
- 6 Socius, sciens consocium seorsim negotiari, neque contradicens, sibi adscribere debet.
- 7 Societas dissolvitur, vel ob pacta non servata, vel ob socium rixosum.
- 8 Electio mala eligentis adscribitur culpæ.
- 9 Rixosus quis dici debeat, relinquitur arbitrio boni viri.
- 10 Rixosi in argumento, aut factiosi, vel in litibus animati recedunt a regulis iuris communis.
- 11 Iudex ex officio inquirere potest frequenter rixantes, lutores, Tabernarios, & qui laute vivunt sine exercitio.
- 12 Clausula, rebus ita stantibus, intelligitur in omni dispositione, etiam iurata, limitaturque hæc regula tribus modis, & n. 16.
- 13 Causa superveniens operatur, quam plures effectus.
- 14 Res quando dicantur sic se habere.
- 15 Causa nova, que dicatur.
- 17 Conductor potest sublocare, æque tamen idoneo, & ad eundem usum, non rixoso, nec satis arduo, aut pertinaci in litibus exercendis.
- 18 Idoneitas, duplex, intrinseca, nempe, que præsumitur, & extrinseca, que non præsumitur.
- 19 Negans, qui pro se habet præsumptionem, non probat qualitatem negatam.
- 20 Testes idonei quando requiruntur, qualitas debet ante omnia articulari, & probari.
- 21 Idoneitatis non præsumitur in præiudicium tertii.
- 24 Idoneitas prolata in gradu positivo qualitas quando præsumatur. Locator, negans subconductorem esse æque idoneum, reicit onus probandi contrarium, in sublocantem, confutata opinione Carocii.

Societas; inter Mercatores contracta ad certum tempus, & non potest renuntiatione unius, ante tempus dissolui; quoniam intempestiva renuntiatione excluditur a lege, & dicitur intempestive dissentiri, quando ante tempus & statutum, aut limitatum renuntiat. *l. sed socius, §. fin. in c. l. actione, §. Labeo. & §. item qui in tempus, ff. pro socio, §. manet. Instit. eod. Paris. consi. 82. num. 2. volum. 1. Sperel. consi. 31. numero 27. Anguil. consil. 83. num. 106.* Cum inter socios sint observanda pacta, *Rot. Gen. decis. 169. num. 1.* Etiam si interesset societatis, ut potius dissolvatur, licet aliud sit, quando in societate non esset appositum certum tempus, quoniam subintelligitur tempus, & cum clausula donec expediat societati, non renunciari, *d. §. Labeo.* Idem est, quando in fraudem renuntiat societati, tunc & renuntians tenetur, actione pro socio, ad interesse, *d. l. actione, §. item sciendum, ff. pro socio.* Nec obstat, quod nemo cogitur stare in communione, ut & productiva, seu nutritiva discordiarum, *l. fin. C. comm. diindun.* Quia facultas est libera dissociandi, sed renuntians intempestive refundit omne interesse alteri socio, unde per huiusmodi renuntiationem liberat socium a se, non se a socio, *d. l. actione, §. item, qui societatem.* Cui assertioni inferunt nonnullæ limitationes, quarum mentio fit apud *Petr. de Vbald. tractat. de duob. fratribus 11. part. princip. numer. 5. cum tribus seqq.* Ex quibus altera huc pertinet. Ecce, si unus ex sociis scit aliud agere separatim, & seorsim ne-

gotiari & in eodem genere mercimonii, super quo est simul coita societas, vel sit conscius, quod suo nomine tantum emit, ac distrahit, neque sit contradictio; procedit dissociatio: Secus, si ignorante socio, aut absente seiunctim negotietur. *d. l. sed socius, §. absenti. Paris. d. loco. num. 26.* Vbi dissensus ante tempus nihil præstat renuntianti, nisi liqueat devenisse ad notitiam alterius socii, qui conquiescat, sic *Purpur. 219. num. 9. vol. 1.* Rursus declaratur, quando promissa non servantur & ex alia parte, leg. cum pro onas, *C. de pact. l. si convenierit, ff. pro Soc. cum adductis per Andr. Gail. de pace publ. lib. 1. cap. 3. nu. 16.* Vbi adducit duo carmina, scilicet.

*Fallere fallentem, fraudemque repellere fraude,
Exemploque licet ludere quemque suo.*

Quia exceptio inadimplementi, potest semper opponi, *Ias. consi. 216. lib. 2. Cephal. consi. 107. Rim. jun. consi. 52. vol. 1. Bursat. consi. 191. & 194. lib. 2. Turret. consil. 74. nume. 3. cum seq. vol. 1. cum aggestis per Carolum. de Grassis except. 13. numero 37. & multis seqq.* Alia declaratio respicit socium rixosum, nimis iniuriosum, & non bene compositum cum alio socio, vel male erga eum effectum, nisi talem ab initio sciens, elegerit socium, quoniam mala electio est inculpan- da & eligenti, §. præterea. *Instit. quib. mod. re contrah. ob- lig. d. l. si convenierit, §. fin. ff. pro socio Petr. de Vbald. d. loco, num. 6. Cardin. Iacob. tract. de concil. artic. 3. nu. 5. & Anchar. Iun. lib. 2. q. 88. n. 8.*

Quis autem dicatur rixosus, & relinquatur arbitrio iudicis. *Simoncell. tract. de decret. tit. 4. lib. 2. casu 1. nu. 7,* causaque rixosi, seu tumultuosi, aut factiosi hominis finit recedi a regulis & iuris communis, leg. nam, quod, §. 1. ubi glo. in ver. pupillum, ff. ad Trebell. Odd. de restu. in integr. part. 1. quest. 4. art. 10. num. 86. Vbi ait, concedi minori beneficium restitutionis in integrum ob vicinū rixosum, vel malū, ad quod pertinent tradita per *Asin. tract. de execut. §. 2. cap. 295.* Vbi & iudex ex officio potest inquisitionem, formare contra frequentantes popinas, contra lutores ludis prohibitis, & contra rixantes frequenter, uti hostes publicæ tranquillitatis, facit rursus exemplum, *Ias. in l. 1. §. si heres, n. 11. & 13. ff. ad Trebell.* Et aliud de cautione iuratoria nõ exigenda a rixoso, *Vulpel. de prom. de non offend. q. 77.* Dummodo hæc qualitas sit intolerabilis, & superuenerit, non si vigeat tempore contractus sci- ente socio, *Bart. in l. 2. ff. qui sat. d. cog. Ias. præclare ad l. 2. num. 19. cum seqq. ff. solut. matr.* Etenim mutatio morum iustam præbet causam dissociandi, atque ante tempus recedendi, (cum omnis dispositio etiā iurata & intelligatur, rebus ita stantibus, c. quemadmo- dum, & c. Clericus de iureiur. c. cum inter. de renuntia- tion. l. quod Seruus, ubi Bart. & Ias. ff. de conduct. causa dat. Dec. consi. 335. Craver. consi. 95. num. 4. & Marsil. singul. 231. Causa superveniens & operatur permagnos effectus, tam in privatis, quam in principibus. Res autem dicuntur semper sic stare, & quando durat idē status, vel ratio, propter quam factæ sint, *Gab. consil. 156. num. 16. vol. 1. & Osasch. decis. 91. n. 14.* (Sicuti nova causa dicitur, quæ ab initio non fuit cognita, & nec potuit provideri, *l. plane, ff. ut in poss. leg.*) & Limitando tripliciter hanc ipsam regulam, mox pro ratione deductam, quæ certe non erit inconcinna, aut otiosa digressio; videlicet, ut nõ procedat in actu, iā perfecto ac consumato, quicquid sit in actu pendente, exemplū est apud *Bart. in l. ex facto, n. 3. ff. de vulg. & pupill. sic limit. Pancirol. consi. 2. numero. 44.* Rursus non pro-

cedit in his, quæ variantur temporis cursu, *Ruyn. consil. 79. in princip. vol. 1.* Tandem desinit habere locum, quando de noua causa fuit cognitum, aut cogitatum, saltem implicite, *Bart. in d. l. quod Seruus, nu. 4. Roma. consil. 22. col. 1. & Gozad. consil. 27.*

- His finitimū est, quod notanter adfert *gl. in l. nemo locat.* posse inquilinium, vel conductorem alteri sublocare, † dummodo sit æque idoneus, & ad eundem vsum, alioqui non tenet sublocatio, facta turgioso, autrixoso, aut turgia assidue tractanti, *Afflict. decis. 401. num. 2. Gomes. var. resol. cap. 3. de locat. num. 11. & Bertaz. consil. 456. num. 7. volum. 2. crimin. Caroc. de locat. par. 1. de iur. subloc. prima editionis.* Quod si contentio sit inter locatorem, & conductorem, de conditione subconductoris, probati debet illa qualitas, scilicet, quod subconductor sit æque idoneus, per sublocantem, † postquam idoneitas extrinseca non præsumitur, *gl. in l. si vero, §. qui pro rei, ff. qui satisf. cog. Rimin. Iun. consil. 38. num. 51. vol. 5. plene Mascard. de probat. volum. 2. concl. 878. num. 4. & D. Menoch. de præsumt. lib. 6. præsumt. 91. num. 16. & aliis seqq.* Proinde suffragatur locatori auctoritas, *gl. in l. cum de lege ff. de probat.* Vbi negans, qui pro se habet præsumtionem, nō probat, † de qua regula tractat notabiliter, *Gabr. suis communibus tit. de probat. on. conclus. 7.* Sic statutum, † requirens testes idoneos, obligat ad probandum idoneitatem, *Paris. consil. 24. numero. 14. lib. 3. Crauet. de antiq. temp. par. 1. section. queritur, num. 38. cum seqq.* Insuper idoneitas non præsumitur in præiudiciū † tertii, *Benintend. decis. 62. in fin.* Rursus idoneitas non profertur absolute, sed cum illo aduerbio, æque, † quare intrat distinctio, *Imole in l. 1. §. si quis neget, ff. quem admod. test. aper.* Ex quibus satis intelligi potest, † haud recte sensisse, *Caroc. d. locat. tit. de iur. sublocand. q. 2. ultima editionis.*

DISTINCTIO LXXXI.

ARGUMENTVM.

- ¶ Protestatio, actui directe contraria, nulla est nisi quibusdā in casibus, inter quos considerandus ille: An pars diuersa sciuerit protestationem, & actum contrarium acceptarit, vel ignorauerit, aut eundem actum non acceptauerit, & maxime attendendam alterius partis contradictionem dicit auctor.

SUMMARIA.

- 1 Protestationem faciens actui directe contrariam incaute agit, nisi, ut n. 3. 5.
- 2 Factum uti potentius verborum arte attenditur.
- 4 Protestatio spoliati efficacissima.
- 6 Si opponatur per actum contrarium esse renuntiatum declinatorie, vel appellationi, quid spectandum.
- 7 Protestatio facta contraria, quando detegatur, remissive.
- 1 Protestationem faciens, directe † contrariam actui, nō æquiūoco nec multipliciter intelligibili incaute, agit, & factum attenditur uti † potentius arte verborum, *Felyn. in cap. que in ecclesiarum, numero 85. cum seqq. de constitut. Abb. in c. cum M. Ferrar. ensis, numero 15. cum seqq. ibique Felyn. Rip. eod. tit.* De quo argumento, non nihil fuit deductum inter nostras inspectiones, & *Laderch. consil. 182. numero 10.*
- 3 Excipere soleo † casum in odium spoliatoris teste, *Abb. in cap. si. de ord. reg. Afflict. de constitut. Reg. lib.*

1. *Rub. 24. num. 63. quos citat. Bysat. consil. 234. numero 26. 27. & 28. volum. 3.* Vbi, in remedio reintegranda plurimum ad vitandam cumulationem iuuat protestatio, per spoliatum † remissa, ante litem contestatam, quæ vnica influit in vniuersum processum, absq; necessitate repilogandi, cum scriptura actorum semper loquatur. Aliam oportune declarationem mutuatur hæc nostra leges, † ut sit considerandum, an pars aduersa sciuerit protestationem, & actum contrarium acceptauerit, vel ignorauerit, aut non acceptauerit, actum contrarium. Primo capite constitutissimum est, non esse habendam vllam emissæ protestationis rationem. Secundo casu: secus, *Bart. in l. 1. numero 15. cum seqq. C. de litis contestat. & gloss. in c. cum venissent, de eo, qui mittitur in possess.* Idcirco † diligenter esset obseruandum, quod si opponitur, per actum contrarium, esse renuntiatum declinatorie, vel appellationi, aduertere debet, an altera pars contradixit illi actui, & non acceptauerit, tunc non censetur renuntiatum declinatorie, nec appellationi, *Brederod. qui multos citat concordantes, tract. de appellat. part. 2. tit. 10. fol. 267. cum tribus seqq.* Quando autem detegatur protestatio contraria facta, dilucide docet, *Bald. consil. 499. & seqq. vol. 3. Iuncto consil. 405. volum. 5. Cephal. consil. 222. Honded. consil. 96. num. 16. vol. 1. Menoch. consil. 674. nu. 20. & seqq. lib. 7. Turret. consil. 94. n. 8. lib. 2. & Vinus d. decis. 251. lib. 2.*

DISTINCTIO LXXXII.

ARGUMENTVM.

- ¶ Inter frigidum, & maleficiatum, magna est differentia, quoad licentiam nubendi, sequuto diuortio; illi, enim, ad secundas nuptias conuolandi licentia non conceditur, huic sic, si tamen perpetuum sit maleficium, & hoc etiam si potens matrimonium cum impotente contrahat, & eam talem sciat. Veruntamen hoc casu iocalia, vestes, & similia non repetit: secus si impotentiam eiusmodi ignorauit.

SUMMARIA.

- 1 Inter frigidum, & maleficiatum discrimen, quoad licentiam nubendi alteri post diuortium.
- 2 Frigido post diuortium, non permittitur aliam ducere, & ratio.
- 3 Maleficiato sic, & quando, & Ampl. num. 5. limit. numer. 7.
- 4 C. Porro. de Diuor. intellectus, remiss.
- 6 Impotentia, non tam impedit, quam dirimit matrimonium.
- 8 Maritus, sciens impedimentum impotentie, & contrahens matrimonium, non potest repetere iocalia, vestes, & similia & cur.
- Secus si ignorarit mulieris, quam in uxorem duxit impotentiam.
- 9 Affinitatis impedimentum sciens donata, quoq; iocalia non repetit.
- 10 Intellectus l. præfectum, ff. de ritu nuptiarum.

Inter frigidum, † & maleficiatum notatur insignis differentia, quia frigido post diuortium non datur licentia † contrahendi cum alia, cum frigidus vni, frigidus sit & alteri, at maleficiato datur facultas contrahendi, cum qua maluerit, † post separationem matrimonii, *gl. in c. fin. de frigid. & malefic. Io. Andr. de consanguin. num. 83. modo maleficium sit perpetuum,*

am, vt quando prima nocte conuesti sunt sponsi, & seruatis seruandis, intra triennium non potuerint dare operam, operi coniugali, c. fraternitatis. de frigid. & malefic. cap. si per sortiarias 33. quest. 1. Diuus Thom. 4. sentent. distinct. 34. artic. 3. Quo casu fit iudicio ecclesie diuortium perpetuum, non in casu infirmitatis, c. porro, † de diuor. de cuius tex. intellectu agit, Decian. cons. 33. volum. 2. Brunel. de sponsal. concl. 8. Alex. cod. tit. cap. 16. Io. Staffil. de Grat. expect. num. 6. Ampliatur etiā, † si potens contrahat matrimonium cum impotente, quam sciat esse talem: adhuc ab illo quoque inuito, potest separationem impetrare, quoniam impotentia † non tam impedit, quam dirimit matrimonium, cap. 1. & c. ex literis. de frig. & Malef. & Georg. tract. de diuor. part. 1. cap. 4. numero 12. cum multis seqq. Nonnullis tamen dissentientibus, quorum meminit Diuini decisi. 172. numero 12. lib. 2. Fallit quoad iocalia, vestes, † & huiusmodi, quæ soluto matrimonio, per impotentiam, non restituuntur marito, qui sciuit impedimentum † impotentie, quia videtur donare, & uti dolosus non repetit, l. antepen. ff. de donat. inter vir. & vxor. Bellon. consil. 84. & Phannuc. de lucr. dot. glos. 3. n. 11. cum seqq. Secus si ignorauerit factum, & sic crediderit, mulierem esse potentem, aptamq; ad matrimonium contrahendum, pulcre Purpur. consil. 366. num. 3. vol. 1. Vbi idem dicit in sciēte impedimentum † affinitatis, sic Borgnin. decisi. 18. numer. 23. cum seq. part. 2. Huc spectant apposite, quæ subtiliter scribit, Anton. Lanar. consil. 86. Quod mulier ignorans contrahere matrimonium illegitimum, potest consequi legatum, a viro sciēte, non autem donationem, qui est solidus intellectus, l. pfectus, ff. de rit. nupt. & de ratione diuersitatis videatur memoratum consil. 86. Lanarii, & per belle Franc. decisi. 52. par. 1.

DISTINCTIO LXXXIII.

ARGUMENTVM.

¶ Ex pacto, & stipulatione, potest aliquis ad obseruantiam actus (etiam si is esset nullus) obligari; fauore priuatæ personæ, vt ecce in testamento nullo. Nam licet actui nullo contrauenire liceat, ad illud tamen se obligans, ad interesse saltem tenetur. Intellige tamen, quando pactū fiat de obseruandis contentis in testamento, & ipsi contrahentes sciant esse nullum, non ita si illius nullitatem ignorent, ex quo dogmate, & alia, breui hac distinctione inferuntur.

SVMARIA.

- 1 In vim pacti, & stipulationis potest, quis ad obseruantiam actus obligari, licet is sit nullus, & hoc fauore priuatæ personæ. Vti ad obseruantiam contentorum in testamento nullo. Intell. vt n. 3.
- 2 Actui nulli licet contrauenire, ad illud tamen se obligans tenetur ad interesse.
- 3 Pactum, super ventura alicuius successione improbatum, siue in quota, siue in tota consistat. limit. tamen, remissive.
- 4 Conuentio, inter patruēles inita, de diuidenda æqualiter patris hereditate, illo mortuo, an fieri possit efficax.

¶ In vim pacti, & stipulationis, † potest quis obligari ad obseruantiam actus, qui sit nullus fauore priuatæ personæ, veluti ad obseruantiam actus contentorum in testamento nullo. Soc. Iun. consil. 3. numero octauo,

lib. 4. Atque ideo licet † quis possit contrauenire actui nullo, Bart. ad leg. post mortem, ff. de adopt. & Gram. decisi. 93. cum adductis ad intelligentiam, Reg. l. cum a matre. C. de rei vindicat. per Gab. suis communibus tit. de Reg. iur. conclus. 11. numero 3. alium Gab. consil. 125. volum. 1. Menoch. consil. 559. numero 2. vol. 6. & Rot. Rom. decisi. 10. num. 2. part. 1. in nouissimis, Attamen tenetur ad interesse, Bald. in l. 1. num. 4. ff. de tut. & rat. distrah. ex Magon. Rot. Flor. decisi. 66. num. 24. † Hoc tamen intelligendum est, quando fit pactum, de obseruando contenta in testamento, quod ipsi contrahentes, & heredes sciunt esse nullum, ac inualidum, non sic ubi ignorent nullitatem, Ill. Praeses Morotius consil. 6. num. 16. & 17. Iungo quæ scribit, Gabr. consil. 62. nu. 27. vol. 2. Inferitur inde cum Cra. consil. 19. num. 3. & 4. ad pactum, † de futura successione certi hominis, scitissime improbatū, siue in quota consistat, siue in tota hereditate, l. si. C. de pact. Bart. consil. 212. Rom. consil. 27. Dec. consil. 184. & 300. Gabr. consil. 137. 138. & 140. volum. 1. Bursat. consil. 136. volum. 2. Sim. de Prat. consil. 123. Osasch. decisi. 100. Thesaur. decisi. 225. Gail. pract. obseruat. lib. 2. obseruat. 126. Declarando vt per Rimin. Iun. consil. 580. vol. 5. & per Anguill. eum consil. 6. ac Socin. Iun. consil. 143. volum. 1. Ad quod tendit conuentio, † inter patruēles, inita, de diuidendo æqualiter hereditatem patris, in puncto, Bald. consil. 6. num. 1. volum. 3. Nam concludit, Cra. consil. 19. num. 3. & 4. quod mortuo illo, de cuius hereditate fuit inita conuentio, tam expresse, quam tacite, potest prout nunc fieri efficax, aut reddi validum pactum alioqui nullum.

DISTINCTIO LXXXIV.

ARGUMENTVM.

¶ Beneficium excussionis, in materia fideiussoria, in casibus, in quibus locum habeat, plurimum confert, fideiussori tamen, sub ea conditione (si principalis non soluat) erit prorsus inutile, quoniam sufficit, interpellatio, & certificatio, fideiussori facta, quando nesciat debitorem principalem, die præscripta non soluisse, aliud quando hoc sciat.

SVMARIA.

- 1 Beneficium excussionis, in fideiussorum materia, plurimum prodest, & quibus in casibus locum habeat, remiss.
- 2 Hoc excussionis beneficium, non competit fideiussori sub ea conditione, si principalis non soluat, & ratio.
- 3 Obligatus, in certum euentum, huius ipsius euentus debet certior fieri, sin minus, in mora illius ratione non constituitur.
- 4 Ignorantia mora excusat.
- 5 Debitor, si promiserit soluere, ad omnimodam creditoris requisitionem prauia temporis taxatione, aut certa diei adiectione, an adhuc illius fideiussor, certificari debeat, & ipsius debitoris requiratur interpellatio.
- 6 Regula illa iuris protrita: Dies interpellat pro homine examinata egregie exinde quoque. Extensa, & multifariam restricta, remiss.
- 7 Fideiussor, creditore statuta die non solvente, moram a persona debitoris, cuius nomine fideiussit, excludendo, tutus est probans interim per debitorem solutas fuisse usuras.
- 8 Usuras soluens, in mora non dicitur quando interesse legitime tunc temporis debetur.

- 9 Hypothesis l. curabit. C. de act. emt. & quando eius dispositio locum habeat, & quando non perelegantissime, a num. 12. ad fin. usque.
- 10 Interesse uniforme, taxatum, & certum, quomodo hoc (de quo nunc) casu exigi possit, sine ullo usurae scrupulo.
- 11 Interesse quinque pro quolibet centenario, legitimum dicitur.

Beneficium excussionis, in materia fideiussoria, plurimum præstat, in casibus, in quibus habent locum, quos cumulatiss. prosequitur, Gab. suis communibus tit. de fideiussor. conclus. 1. pract. P. P. in for. lib. contra plur. reos deb. ver. quilibet, & ver. beneficio The-saur. decis. 166. Joseph. Ludovic. decis. Perusin. 45. par. 1. Andr. Gail. pract. obser. lib. 2. obseruat. 27. Horat. Carp. ad Senat. Med. par. 2. cap. 189. numer. 36. cum seq. Caroc. Amplissime tract. suo luculentissimo. de executionibus, & Zanger tract. de except. part. 2. cap. 15. Quod beneficium nequaquam competit fideiussori, & sub ea conditione, si principalis non soluat, Teste Rip. in l. ita stipulatus, numer. 51. ff. de verb. oblig. Sat enim est, quod si fideiussor nesciat, debitorem principalem die præscripta non soluisse, interpelletur, ac certificetur, quod non soluit: secus si sciat cum sufficiat mora, Bald. in l. si plures, nu. 24. C. de condict. insert. Quando enim quis est obligatus in certum euentum, debet certificari de eo euentu, alioquin non constituitur in mora, Tiraq. de retract. conuentional. §. 4. glo. 6. num. 5. & 6. Ita sane determinatum comperio per Rot. Rom. ex Casar. de Grass. decis. 1. & 2. de fideiussor. Quoniam ignorantia excusat a mora, Aret. consil. 94. num. 5. & Surd. decis. 260. num. 16. Idem sentio in debitore, & promittente soluere ad omnimodam requisitionem creditoris, præcedente taxatione temporis, vel adiectione diei certæ, cum adhuc fideiussor debeat certificari, non tamen debitoris interpellatio exigitur, Bart. Ang. & Imol. in l. cum stipulatus sum mihi, o Procul, ff. de verbo. oblig. Regius noster consil. 68. numero 213. cum seqq. Bero. consil. 149. numero 6. vol. 1. eleganter Bertaz. consil. 292. in addit. vol. 2. crim. Anton. Gabr. suis communibus, tit. de solut. conclus. 9. numero 3. Vbi ita extendit illam pertritam iuris nostri propositionem, Dies interpellat pro homine, & quam præterea limita 20. modis: poterit tamen fideiussor se tueri excludendo moram, a persona debitoris, pro quo fideiussit, si forte probauerit interim solutas fuisse per debitorem vsuras, postquam in mora quis non dicitur soluendo vsuras, & Bald. in terminis ad l. cunctos populos, numer. 34. C. de Summ. Trin. & fide Cathol. Quando interesse potest legitime deberi, ut in casu l. Curabit. C. de act. emt. Tunc temporis etiam si esset certum, & uniforme, ac taxatum, a principio interesse exigi potest absque scenoris nota, in foro quoque conscientie, ob moram solutionis, dummodo taxatio corresponsdeat fructibus perceptis, & diciturque esse intra legitimum modum, ad rationem quinque pro centenario, ut bene comprobat Rot. Rom. ex Casare de Grass. decis. 187. cum seq. de usur. Non tamen procedit dispositio, d. leg. curabit, & in promissione vendendi, etiam soluto pretio Rip. de obligat. Resp. 5. numero. part. 2. Præterea in omnibus casibus, in quibus non fit discussio contra principalem, potest is, qui non habet exceptionem discussionis, dicere, excute principalem sumtibus meis, & periculo meo deponendo oportune pecuniā debitam, & aduersarius tenetur hoc facere, iux. do-

ctrinam Bart. in l. cum in plures. §. vestimenta, ff. locat. Castr. in l. si ut certo, §. si duobus, num. 17. ff. commod. Riminali. Iun. consil. 402. num. 13. volum. 4. cum aliis adductis per Gabriel. d. conclus. 1. num. 100. & plenius totam conclus. 2.

DISTINCTIO LXXXV.

ARGUMENTVM.

Solutio facta, certum non habenti a creditore mandatum, quam vim habeat, inquit auctor, super quo insignem ipse proponit casum, quando scilicet agitur de exigendis debitoribus. Inde concluditur, solutione facta, chartam non habenti procuratoriam, sed ei, quem creditor sciat, petentem nomine suo exigere, omnem obligationem tolli. Aliud autem statuendum dicit, cessante præsumta etiam creditoris scientia, & hoc euidentissimo exemplo illustrat.

SUMMARIUM.

- 1 Solutio facta, ei, qui certum non habeat mandatum a creditore, ut sit efficax.
- 2 Mandatum speciale quibus in casibus requiratur, ut soluens in casu, de quo nunc sit tutus, remissive, primum, tum insignem auctor ipse casum proponit.
- 3 Solutione facta, chartam non habenti procuratoriā, sed ei, quem creditor sciat, petentem nomine suo exigere, omnis obligatio tollitur, aliud illo nesciente, quod exemplo illustratur, numer. seq. Et interim de epistola, quam credentialem vocant, remissive.
- 4 De clausula (ei qui præsens chirographum exhibebit.)
- 5 Productio syngraphæ satis docet de mandato.
- 6 Emphyteuta, soluens recipienti canonem, nomine domini sui, & domino sciente nec reclamante, in caducitatem non incidit.

Contingit plerumque inter mercatores dubitari, de vi solutionis & factæ, non habenti certum mandatum a creditore, quomodo sit tutus soluens, postquam inter innumeros & casus, qui exigunt mandatum speciale, quorum peregre meminit, Aret. in §. 1. num. 4. Vbi quandoque docebam, dum in hac patriæ meæ Academia sustinerem publice labores Iustinianeos Institut. per quos ager. poss. examinat abundanter Nicolaus Mozzius tract. de contract. tit. de mandat. versic. de diuisione mandat. & Bertaz. consil. 407. vol. 2. criminali, is principem obtinet locum, quando tractatur de exigendis debitoribus, leg. exigendi. C. de procurat. Becc. pleno consil. 19. Tiraq. de retract. lignag. §. 1. Glo. 13. num. 53. cum seqq. Quare, si deprehendatur solutio facta, non habenti & chartam procuratoriam, aut epistolam, quam vocant credentialem, de qua fufe, Mascard. de probat. vol. 2. concl. 628. Sed ei, quæ creditor scit petentem nomine suo exigere, tollitur omnis obligatio. Alia res est, cessante scientia, etiam præsumta creditoris, quo omnino ignorante nequit solui alteri, ad effectum consequendæ liberationis; Ecce (ut res exemplo fiat clarius) exhibetur Chirographum debiti cum clausula, (achi præsentera tibi præsentem scripto) qui proculdubio potest agere contra debitorem nominatum in syngrapha, nec conuentus potest opponere de ignorantia creditoris, aut de defectu mandati, aut de identitate personæ, promouere quæ stio-

questionem : cum presentator chirographi præsatur ille idem, qui in literis, vel cartula nominatur, & per productionem syngraphæ satis dicitur docuisse † de mandato, *Cyn. Bald. & Salyc. in leg. si qua per calumniam. C. de Episcop. & Cleric. Boer. decis. 281. num. 6. & seq. Menoch de præsunt. lib. 2. præsunt. 34. num. 6. & seq. Beneuennut. Strac. de adiecto, part. 3. q. 8. numer. 8. cum seqq. subtiliter Decian. consi. 68. vol. 3. Magon. Rot. Florent. decis. 106. Caroc. tract. de deposito, par. 1. tit. si uni ex hered. num. 13. & Thom. Truissan. decis. Venet. 41. nu. 17. par. 1. Sic in emphyteuta, † soluente alteri recipienti canonem, nomine Domini, ipso Domino sciente, nec reclamante, qui non cadit a iure suo, Corbul. tract. de iur. emphyt. tit. ult. limit. 8.*

DISTINCTIO LXXXVI.

ARGUMENTVM.

¶ De nouatione agit hac distinctione IC. noster & eam inter ignorantes non cadere, sed scientiam vtrinque exposulare, primum docet. Tū alia huius dogmati contingua, scituque vtilissima, in quibus eadem quoque scientiæ, & ignorantia distinctio cadit, aptissime connectit.

SUMMARIA.

1. Nouatio creditoris simul, & debitoris scientiam requirit, maxime ex iure hodierno.
2. Nouationem ex coniecturis, & præsumptionibus, induci, de qua nouatione accipiendum.
3. Nouatio quando per noua persone interuentum inducatur.
4. Nouatio ex actu nullo non oritur.
5. Neque ex prorogatione termini, nisi nouus interuenierit contractus.
6. In materia cambiorum, hac quando admittatur, remiss.
7. Cedens iura, an semper directam apud se actionem retineat, qua possit experiri.
8. Castr. opinio, confutatur affirmantis, debitorem cessum posse adhuc ignorare cessionem, postquam vnum ex trib. requisitis interuenierit.
9. Intellectus ad l. 3. C. de nouatio, remiss.
10. In delegatione, scientia quoque vel ignorantia attenditur quoad delegatum, & delegantem, non quoad eū cui delegatur, & quid inde.
11. In delegatione, qua deleganti liberationem pariat, tria requiruntur.

¶ Nouatio non cadit inter † ignorantes, sed scientiam vtrinque postulat præcipue inspecto iure hodierno, vt cumulate comprobatur, *Gab. ius communibus titu. de nouat. conclus. 1. D. Menoch. tract. de præsunt. lib. 3. præsunt. 134. Honded. accuratissimo consi. 40. vol. 2. Gail. pract. obseruat lib. 2. obser. 30. Neque † mutat hanc sententiam, quod nouatio inducatur ex coniecturis, & præsumptionibus, Glo. in l. 2. ff. de nouat. Cyn. & Castr. in l. si. C. eod. Menoch. consi. 562. num. 1. vol. 6. Decian. consi. 72. vol. 2. & in consil. 11. num. 67. cum seqq. vol. 1. Surd. consi. 145. num. 27. cum seqq. vol. 1. Quoniam procedit in nouatione, quæ inducitur per stipulationem, & quando coniecturæ eliciuntur ex verbis expressis in dispositione, nec aliter *Salyc. in d. l. fin. num. 4. C. de nouat.* Vel quando detecta est incompatibilitas, atque hoc pacto declarat, *Honded. d. consi. 49. n. 19. 20. & 36. & apposite Polyd. Rip. tract. de nocturno temp.**

cap. 83. num. 13. cum seq. Dummodo actus posterior valeat, quia ex actu nullo non oritur nouatio, † *ut 3 ibidem auctor probat, numero 20. Vnde per † interuentum nouæ personæ non inducitur nouatio, nisi expresse agatur, præclare Alex. consi. 72. lib. 2. Rot. Gen. decis. 197. numero 4. Neque ex prorogatione termini, nisi interueniat nouus contractus, † Bald. in l. Rescriptum, §. si pacto col. fin. ff. de pact. ac Sim. de Præis loquens in materia cambiorum consi. 133. nu. 8. † Thesaur. decis. 125. numero 9. & Gail. d. loco, num. 9. Qua ratione, *tex. in l. 3. C. de nouat. determinat, † quod cedens iura nihilominus retinet apud se directam actionem, qua potest experiri, nisi cessionarius iam esset contestatus litem, vel is partem debiti exegisset, vel nisi idem cessionarius denuntiauerit debitori cesso, ne cedenti solueret. Nam habita scientia, per huiusmodi denuntiationem, non potest valide soluere cedenti, alias eū excusaret ignorantia cessionis, Rot. Gen. decis. 2. num. 24. Hinc plane confutatur opinio, † Castr. in l. si cum emtore, col. si. ff. de pact. & in l. facto, §. si heres, num. 4. ff. ad Trebel. Assuerantis, debitorem cessum posse adhuc ignorare cessionem, postquam interuenit vnum de tribus requisitis, in d. l. 3. vt hunc lapsum, *Castrensis notat Osasch. decis. 45. num. 6. Et de intellectu, † d. l. 3. C. de nouatione. Non obscure agit idem Osasch. decis. 62. numer. 8 & seq.* In argumento periculi nominis debitoris cessi, cuius sit, post cessionem, an cedentis, vel cessionarii, Et *Bertaz. tract. clausularum, claus. 27. glo. 13. Vltius in delegatione † consideratur hæc ignorantia, ac scientia, quoad delegantem, & delegatum, nō quoad eum cui delegatur. Itaque si quis non esset verus debitor delegantis, sed putatiuus, & credens se debitorem, patiatur se delegari, is non habet exceptionem contra eum, cui delegatur, sed ei competit conditio aduersus delegantem, etiam si esset inductus dolo a delegante ad promittendum, l. si non debitorem ff. de nouat. l. apud Celsum, §. item queritur. ff. de dol. except. Cum vt sit vera delegatio, quæ pariat † liberationem deleganti tria requiruntur, scilicet, quod delegatus sit debitor delegantis, quod promittat tanquā debitor, & promittat per stipulationem soluere creditori, *Surd. consi. 145. num. 4. vol. 1. Alia res est, si is, cui fuit delegatus, habeat causam lucrativam, vel non erat verus creditor delegantis, quibus casibus succurritur ignorantia, l. si quis delegauerit, ubi Bart. ff. de nouat. & Bertaz. tract. clausul. claus. 34. glo. 14. nu. 2. cum seqq.****

DISTINCTIO LXXXVII.

ARGUMENTVM.

¶ Partus suppositi odium est grauissimum, & contra supponentem, potest & criminaliter, & ciuilitè procedi, non obstante quouis lapsu temporis, siquidem in ciuilibus ab hereditate repellitur, eiusmodi partus : si tamen hæc suppositio fiat marito sciente, & non ad fideicommissariū excludendum, poterit, probata hac in testatore scientia, institui, aliud illo hoc ignorante, & filium esse existimante.

SUMMARIA.

1. Partus suppositi grauissimum est odium.
2. Polydori Ripalaus repetita.
3. Contra partum supponentem procedi potest criminaliter, & ciuilitè, vt nu. 6. l. i. n. 13.

- 4 In hoc suppositi partus crimine, præscriptio non admittitur.
- 5 Præscriptio item quibus in criminibus non possit iudici.
- 7 Partus suppositus, a bonis arcetur & hereditate, nec tantum ab illa, propter quam fuit suppositus, verum etiam & ab hereditate eius, de cuius consilio fuit suppositus.
- 8 Suppositio partus, facta marito sciente, non dicitur dolosa; quando ad euerfionem fideicommissi non tendat, ideoque partus ita suppositus poterit institui, probata tamen hac testatoris scientia.
Contrarium, num. 10.
- 9 Priuatus non potest facere, ut actus a iure prohibitus, licitus efficiatur.
- 11 Bona, in casu quo talis partus sit institutus, an Fisco applicentur.
- 12 Ubi dolus actum facientis absit, abesse debet & poena.
- 14 Probatio doli in suppositione partus ex præsumptionibus, & coniecturis potest colligi, & aliter, ut nu. 16.
- 15 Participes supponentis partum ad alterum, eiusdem criminis rei censentur.

PARTVS subiecti, seu suppositi odium & grauissimum est, iuxta notabilem locum, *D. Menoch. tractat. de præsumptionibus, lib. 5. præsumt. 24.* Quem tunc curatissime expendit multæ eruditionis, & facundiæ, *IC. D. Polydor. Rip. luculentissimo tractat. de nocturno tempore, cap. 162.* Cum possit contra & auctorem procedi de falsitate apta certe ad nocendum, tum criminaliter, ex quo crimen est publicum, & ex officio potest procedere iudex, ut copiose deducit, *Boss. sua præxi crim. tit. de part. supposit.* Non obstante quouis lapsu temporis, & quoniam præscriptio non habet locum in crimine suppositi partus, sicuti nec in crimine paricidii, assassinii, falsæ monetæ, & heresis, læsæ Maiestatis, concussionis, abortus, & apostatatus, *Farina. præxi crim. par. 1. quæst. 10. num. 29.* Tum etiam ciuilitur, in quo seruatur, quod partus & suppositus est omnino excludendus a bonis & hereditate, & late *Socin. iun. consil. 90. volum. 2. Dec. consil. 342. & Alb. consil. 319. nu. 35. cum seq. volum. 2.*

Vbi non tantum excluditur partus suppositus ab hereditate, ob quam fuit suppositus, verum etiam ab hereditate illius, de cuius voluntate fuit & suppositus. At si suppositio partus fiat marito sciente, nec tendat ad euerfionem fideicommissi, non dicitur dolose, ideoque potest partus suppositus per testatorem scientem institui. Sufficit autem hoc casu probare scientiam testatoris, ut paruus suppositus possit succedere. Alia res est in ignorante, & credente illum esse filium, *leg. nemo §. qui frater non est, ff. de hered. instit. §. si in leg. neque professio, colum. 3. C. de hered. instit.* Et conferunt tradita per *Bart. in leg. demonstratio falsa, colum. 4. ff. de condit. & demonstrat.* Ita sane concluditur per *Alb. consil. 786. numero 13. volum. 4.* Esto quod superius dubitaretur, ob detestationem huius criminis, ne tali illicito medio, qui filius non est, dicatur filius, quandoquidem priuata persona non possit facere, ut & actus a iure prohibitus efficiatur licitus.

Proinde aliquibus placuerit ea sententia, & ut semper sit repellendus partus suppositus: etiam, quod fuisset factus de consensu illius, de cuius bono agitur.

Imo bona, in casu institutionis & factæ de partu sup-

posito, deuoluuntur fisco; & tamen contraria opinio præualet in praxi, *Alb. consil. 787. volum. 4.* Vbi enim abest dolus facientis actum, ibi poena omnis conticescit, neque fit potestas fisco auferendi & bona a partu supposito, cui non insit aliud vitium, *Fulgos. in leg. si pater. C. de hered. instit.* Quæ autem dicta sunt de partu & supposito poena, sunt intelligenda, si probata sit hæc qualitas, dum dolo facientis actum sufficientibus & ad hanc probationem præsumptionibus, & coniecturis. Imo etiam admittuntur, & participes criminis, *Cra. consil. 178. numero tertio. Mascard. de probat. volum. 3. conclus. 1147. Menoch. de præsumt. 24. iuncto consil. 996. numero secundo. libro tertio. Baiard. ad Clar. in §. falsum, numero 192. cum seq. & in Addition. ad Bertaz. consil. 172. litera B. volum. 1. crim. Probari quoque potest partus suppositus in genere, & concurrentibus tamen aliquibus adminiculis, *Fuluius Paciam. tractat. de probat. volum. primi, capite 14. numero 27.**

DISTINCTIO LXXXVIII

ARGUMENTVM.

Recusationis iudicis amplissimam materiam hæc distinctione persequitur auctor, & id in hac hodie obseruari dicit: ut si recusans iudicem recusandi causam iustam sciuerit, & eam debito tempore non proposuerit, valide iudex possit ad vteriora procedere. At nouam vel antiquam iudicis recusandi causam ignorantem, illius acta non efficiunt.

SUMMARIA.

- 1 Recusationis iudicis casus, amplam valide materiam continet.
- 2 Iudice uti suspectio recusato, si ad alterius partis instantiam iudicem dari contigerit, tunc licet datio teneat, parte nihilominus reclamante debet remoueri.
- 3 Prætor si allegetur suspectus cum iuramento, tota eius familia suspecta quoque redditur.
- 4 Collegii alicuius capite recusato, idem dicendum.
- 5 Recusans sciens iustam iudicem recusandi causam, eam debito tempore debet proponere: sin minus adhuc iudex ad vteriora valide procedit. At ignorantem nouam, vel antiquam suspicionis causam, iudicis acta non efficiunt, addita maxime declaratione, de qua, num. seq. remiss.
- 7 Minori conceditur in integ. restit. ommissa etiam suspicionis allegatione.
- 8 In recusatione iudicis, multum interest, an is sit ordinarius an vero delegatus, & qua sit ratio differentia, & n. 13.
- 9 Merus exsecutor uti recusari possit.
- 10 Mixtus & merus exsecutor, ut differant, remiss.
- 11 A recusatione non admissa, debet formiter appellari, ut ita a processu per recusatum facto, & hoc inscripiis, & quantocumque.
- 12 Proposita recusatione, eligendi sunt arbitri, & intra quod tempus, & quorsum.
- 14 In recusationibus causa suspicionis, primo semper loco alleganda est.
- 15 Idem in exceptione, que iurisdictionem concernat.
- 16 Protestatio in recusationibus utilis, & quomodo sit concipienda.

- 17 In his que simul, & semel fiunt, non datur prius, nec posterius.
18 Iudex recusatus potest de causa suspicionis interrogari, qui iuratus tenetur quoque respondere.

Amplam continet materiam casus, † recusationis Iudicis ob legitimam suspicionis causam, ut cernere est, præter iura tam pontificia, quam Cæsarea indicata per *Præpositum*, & *Franc in c. postremo, de appellat.* *Marant suo Specul. par. 6. vers. & quandoque appellatur, num. 25. cum seqq.* *Didac. præct. q. cap. 76.* *Osasch. decis. 84.* *Bero. consi. 16. & seq. vol. 3.* *Bursat. consi. 21. vol. 1.* *Verall. decis. 60. par. 1. D.* *Menoch. de arb. iud. casu 152.* *Gail. præct. observat. 33.* *Mysing. sentur. 4. observat. 59.* *Alb. consi. 92. vol. 1.* *Borgnin. pleniore manu decis. 28. par. 2.* *Vinius decis. 363. lib. 2.* *Mascard. de probat. volum. 2. concl. 943. plene Io Zanger. tract. de except. par. 2. cap. 4.* & *Milanens. decis. 15. lib. 1.* Vbi loquitur de iudice recusato, † uti suspecto, & si contingat dari iudicem ad instantiam alterius partis, tunc, etsi datio teneat, parte tamen reclamante, debet remoueri, *Decis. Perusin. 108. numer. 2. cum seq. par. 2.* Idemque contingit, cum prætor allegatur suspectus, † cum iuramento, ut tota familia reddatur suspecta. *l. 1. C. si qua prædit. pot. decis. Perusin. d. loco, num. 3.* Non aliter ac vbi caput † collegii recusatur, ob iustā aliquam suspicionis causam, ut ego ex *Bald. d. xi. ad c. 1. de iudic. nu. 95. D.* *Menoch. de arb. iud. casu 458.* *Decian. consi. 26. volum. 1.* *Mascard. loco nunc relato, num. 31. & seq. Io. Zang. d. tract. de except. part. 2. cap. 4. num. 8. & Ant. Sola super ord. & decret. Sabaud. tit. 11. glos. 4.* Eo tamen peruentum, ut si causam, vel quæ recens superuenit, aut etiam antiquam sciuerit recusans, nec ante litem contestatam † eam obiecerit, aut non fuerit vsus recusatorio libello, post illius notitiam habitam, etiam si iam contestata sit lis, imo & conclusum in causa, atque emanatum peremptorium, ad audiendam sententiam, ei fit mediante iuramento potestas recusandi, (dummodo absit calumnia, exsuletque præsumptio omnis malitiæ) si adhuc procedat Iudex recusatus valide ad vltiora. Ignoranti autem causam suspicionis, vel nouam, vel etiam antiquam minime efficiunt acta, *Gloss in c. cum speciali, de appellat. Bart. in l. ult. C. de iud.* *Ang. Salyc. & Castr. in l. apertissimi. C. de iud.* *Mascard. d. loco, num. 33. & seq.* Addita præsertim declaratione, † quam suggerit. *Lancelot. de attentat. cap. 6. numero 49. cum seq. fol. mibi 341. Tom. 5. tractatum.* Excipio minorem, † cui conceditur restitutio in integrum aduersus omissam allegationem suspicionis, *Franc. decis. 431. numero 2. p. 2.* Nec filenda est differentia illa notabilis, inter iudicem ordinariū, & † delegatum, quia hic inquam delegatus, solo iuramento recusatur. *Verall. decis. 102. par. 1.* Etiam si datus foret ad postulationem recusantis, si aliqua noua causa suspicionis suborta sit, *Theaur. decis. 2. §. num. 3.* Idemque est in mero exsecutore, *Franc in d. c. cum speciali, numero 35.* † Qui quomodo distinguatur ab exsecutore misto, & quomodo consideretur videatur, *Abb. & Fe yn. in cap. de cetero, de re iud. Gemm. consi. 86.* *Zabarell. consi. 105. numero 10. & seqq. Rip. de probat. respons. 22. part. 2.* *Capella Tholos. decis. 345.* & *Surd. consi. 358. numero tertio, cum seqq. volum. 3.*
11 Et a recusatione † non admissa debet formiter appellari, nec non a processu facto per recusatum appellandū est in scriptis quantocyus, *Gig. consi. 91. & Rot. Roman. decis. 163. par. 1. in nouissimis.* Imo ut primum

proposita est recusatio, † debent eligi arbitri, saltem intra triduum nominandi, coram quibus, intra terminum iuris statuendum a recusato, probari oportet causa suspicionis, *leg. fin. C. de iud. Specul. de recusat. §. 5. Franc. in d. c. cum speciali, numero 23.* *Neniz. consi. 36. numero 2.* *Anton. Sola d. tit. 9. glo. 2. Rot. Rom. decis. 563. par. 1. in nouissimis.* *Borgnin. d. decis. 28. & prælare Io. Zang. tract. de except. par. 2. cap. 4. numero 12. cum seq.* Illi autem, † nempe ordinario datur adiunctus, non tantum in sententia, verum, quod caput est, in examine ob præiudicium irreparabile, *Theaur. late allegata decis. 255.* At omnia prædicta suscipiunt declarationem nemini, etiam mediocriter versato, in nostro iure incognitā, ut † causa suspicionis ante omnia opponatur, sicuti dicitur de exceptione, † concernente iurisdictionem, *l. fin. C. de except. 1. sed & si susceperit, ff. de iud. Bart. in leg. quidam consulebant, ff. de re iud. c. inter monasterium, ubi glos. de re iud.* *Mascard. d. loco, num. 34.* *Mysing. d. obser. 59. fo. Zang. d. loco. nu. 2. & Muscatell. sua praxi civili, libr. 1. par. 5. glo. in ver. refraans.* Nec modice † fructuosam autumo protectionem, de qua apud *Innoc in c. Cumana, de elect. relatum a Rip. in c. cum M. Ferrariensis, de consi. num. 99. cum seq.* ut per quoscunque actus, quos fieri contigerit, non intendit consentire in iudicem, etiam si in eiusdem scripturæ faucibus sit contexta exceptio contra personam actoris, mox contra Iudicem: cum in his, quæ simul, & semel fluunt non datur prius, nec posterius, §. ante heredis. *Instit. † de legat. l. con-*
17 tractus, ubi *Bart. & Bal. C. de fid. instrum.* Tutius tamē esse, quod quod præmittatur exceptio tangens iurisdictionem, admonet *Rip. ibi*, de causa tandem suspicionis, † potest interrogati Iudex recusatus, qui tene-
18 turetiam iuratus respondere, *Theaur. decis. 6.*

DISTINCTIO LXXXIX.

ARGUMENTVM.

¶ Socer an teneatur alere nurum indotatam, etiam si filius eam in uxorem duxerit, patre inuito, inuestigat auctor: tum solitam scientiæ, & ignorantia distinctionem abhibet, quam considerat in filio scienter indotatam ducente, & eo qui vana spe dotis decceptus & elusus fuerit, Tandem 4. casus refert, in quibus Socer videtur cogendus, ad alimenta indotatæ nurui præstanda.

SUMMARIA.

- 1 *Ruin. & Joan. Baptist. Ferret. crediderunt, Socerum teneri alere nurum indotatam, etiam si filius eam, in uxorem, patre inuito, duxerit, quorum opinione a Laderchio primum impugnata; auctor firmioribus argumentis conuincit.*
- 2 *Duplici iure tenetur socer nurum alere, primo ratione dotis, cuius fructus, pro sustinendis oneribus matrimonio, erogatur. Secundo ita suadente ratione naturali, quæ duo sunt argumenta firmantia d. Ruin. & Ferret. opinionem, quæ tamen non admittit auctor: qui distinctione solita appositā, quid ipse sentiat aperire orditur. Limit. tamen in 4. casibus in fauorem nurus indotatæ, a n. 8.*
- 4 *Vinculum naturale, semper accidentali, strictius.*
- 5 *Parum, & nihil equiparantur, ut in exemplo parvula dotis apparet.*
- 6 *Habere dotem, & habere actionem ad dotem paria.*
- 7 *Virum quarta debita, ex dispositione auri præterea.*

C. vnde vir & uxor debeatur uxori pauperi, in bonis secundi viri locupletis, si eadem nops primum habuerit virum diuitem, ubi dicti afferuntur ratio.

8 *Maritus, & uxor, diuina, & humane domus socii.*

9 *Forma venusta, & probitas loco sunt dotis sepe.*

10 *Quarta, debita ex dispositione d. auct. prae erea, an quota sit hereditatis, vel bonorum num. seq. decidi, remiss.*

11 *An statuta, generaliter loquentia de successione ab intestato d. auct. prouisionem tollant, fauore viduarum pauperum, quae sint a maritis opulentis derelictae, remissio pariter.*

AN Ruy. confil. 144. vol. 5. & Io. Bapt. Ferret. confil. 34. opinioni tenentium constanter, quod focer teneatur alere nurum & indotatam, etiam si filius eam in uxorem duxerit patre inuito, sit adherendum, nec ne facile colligi potest, ex solido responso, Laderch. 117. Vbi optimis rationibus confutat utriusque consultoris placitum, tametsi non subsistat impugnatio Laderchii, ut meum quaecunque sit, proferam iudicium audacius, quam in hoc puncto fecerit, Natta confil. 278. in fin. Qui voluit suum interponere iudicium, quoniam duplici iure tenetur, & focer ad alimoniam nurus. Primum est ratione dotis, cuius fructus erogantur pro sustinendis oneribus matrimonii, vulg. l. pro oneribus, C. de iur. dot. Secundum est ratione naturali, & sanguinis, proinde dominatur prima ratio quando nurus est indotata, viget adhuc alia. Vnde permanet dispositio foceris obligatoria, non aliter, ac tenetur providere de alimentis filio, contra patris voluntatem nubenti, ob eximiam libertatem matrimonii, sic Surd. de aliment. quest. 38. numero 13. usque ad num. 18. Distingui ergo posset, si quispiam studiose susceperet subtilitates Laderchii, inter filium scienter indotatam & ducentem, & filium, qui ignorans, falsaue suggestione dotis allectus sit, vel sub spe hereditatis, aut probabiliter credens uxorem, quam duxit habere dotem: ut primo casu parens, quodammodo offensus, non alligetur inuitus oneri alimentorum nurus, quasi ad coercendum contemptum id tendat, nec parem esse rationem providendi de alimentis filio, & nurui, quia arctius est vinculum naturale, & quam accidentale, ut ibidem adducit, Laderch. colum. 3. Secundo autem casu cessat contemptus in filio, & culpa in nuru, vnde debet cessare rigor denegandae alimoniae sine culpa de reg. iur. in 6 cum vulgaribus, quae possent ampliari in filio, ducente uxorem cum exigua dote, ex quo parua dos, & non dicitur dos, cum parum & nihil aequivalentur, auct. praeterea, C. vnde vir & uxor. Si tamen nurus sponsundisset dare dotem, seu constituisset dotem, vel ei ab aliquo dotatore esset promissa, non posset focer referre pedem, quin alimenta praestaret nurui cum filio, quia paria sunt habere & dotem, vel actionem ad dotem, vulg. l. qui actionem, ff. de reg. iur. Vnde dicebat, Plot. confil. 30. n. 46. quod & quarta debita ex dispositione, d. auct. praeterea, non debetur uxori pauperi in bonis secundi viri locupletis, si eadem inops habuit primum virum diuitem, cum habeat actionem ad quartam in bonis primi mariti, quae censetur tradita loco dotis secundo marito, Cor. confil. 149. in fin. volum. tertio. Resistente praeterea dura separatione cum maritus & uxor sint & socii diuinae, & humane domus, l. i. ff. de rit. nuptiarum. Arbitrari tamen ego, commode mitigari posse rigorosam nurui opinionem in 4 aliis praecipuis casibus. Primus est, ubi nurus esset adolescentula, mirae probitatis, & ele-

gantissimae formae, & quae per sepe esset loco dotis. Secundus, quando filius esset raptus vehementia, & impetu amoris reciproci. Tertius est, quando nurus non fuisset admissura nuptias, cum rancore foceris in futurum contractas, nisi studio obsequendi parentibus suis, & ius reuerentiale eam impleuisset. Quartus est, si filiusfam. properaret ad senium, vel esset male affectus corporis aspectu, & puella esset in flore iuventutis, & valde nobilis, filiusfam. vero deploratae condit. adnot. Gio. in l. si voluntate. C. de dot. promiss. Iul. Clar. ad §. donatio quest. 11. num. 5. & Tiraguell. de poen. causa 4. An praeterea d. quarta sit & quota hereditatis, vel bonorum, non est praesentis instituti: sicut nec huc spectat peruestigare, an per statuta, generaliter loquentia de successione ab intestato, sit sublata prouisio memoratae & authenticae, in fauorem viduarum pauperularum derelictarum, a coniungibus opulentis, de illo agit, Natta conf. 60. vol. 3. de hoc autem tenet negatiuam, Alb. confil. 422. vol. 3.

DISTINCTIO XC.

ARGUMENTVM.

¶ Iuris patronatus casus selectissimos persequitur Auctor, in quibus non de Episcopi modo consensu, verum etiam de patronorum discutit, solita statuta distinctionis utens, scientiae scilicet, & ignorantiae, adaperiens locos sacri Trid. concil. qui alias negotium facessere videbantur, demum, declarationes Illustrissimorum Cardinalium declarando concilio praepositorum, in hac ipsa materia, pro appendice, adtexit.

SVMARIA.

- 1 Iuris patronatus magna dos, seu prerogativa.
- 2 Concil. Trident. de iure patronatus.
- 3 De iure patronatus qui auctores potissimum scripserunt.
- 4 Iuris patronatus tres sunt species, ecclesiasticum, laicale, mixtum.
- 5 Episcopi consensus in iure patronatus, hic explicatur quando sit necessarius, & num. seq.
- 6 Iuris patronatus translatio, quando valeat in praesentium transferentis sine consensu Episcopi, & quando illius consensus retrahatur.
- 7 Consensum, in iure patronatus translatione, quando Episcopus teneatur prestare.
- 8 Ius patronatus laicale duplex, gentilitium, seu familiare, & hereditarium, & quale unumquoque, & num. seq.
- 9 In iure patronatus hereditario quis se ingerere nequeat, & quid de fideicommissis, fundo, & emphyteusi, & num. 12.
- 10 Ius patronatus laicorum an transeat in fideicommissarium cum vniuersitate bonorum, post restitutionem hereditatis realiter factum.
- 11 Auctoris opinio pro fideicommissario, qui etiam obtinuit.
- 12 Marium Antoninum Vicarium Papiensem laudat Auctor.
- 13 Rationes, quibus est motus auctor. multos nec ignoti nominis permouere, qui etiam duxere sic Romae definitum fuisse.
- 14 Voluntas testatoris seruanda.
- 15 Ius praesentandi, tanquam finis Iuris patronatus, transit in fideicommissarium, quum ius praesentandi sit quid distinctum, a iure patronatus.
- 16 Fructus pertinent ad possessorem.
- 17 Doctores, qui ab auctore dissenserint, per quasdam subtilitates.

- 21 Emanuel Costa ingenti, & doctrine laude nunquam fraudandus.
 - 22 Auctoris distinctio ad diffensionem opinionum conciliandam.
 - 23 Patronus indignum presentans, in quam poenam incurrat, & num. 25.
 - 24 Presentans nulliter potest iterum presentare.
 - 26 Locus Sacri concil. Trident. de iure patronat.
 - 27 Indignum aliter in materia iuris patronatus, aliter vero in iure civili intelligit Author. ut in rubr. ff. de his quibus, ut indign. & c.
 - 28 Indignus quoad beneficia quis? & quis dignus dicatur, & num. sequen.
 - 30 Presentari non debet is, qui non habeat ordinem, vel qualitatem requisitam ad beneficium secundum institutionem, vel intra annum is esse possit, iuxta mentem Sacri concil. Trident. Limita, ut num. sequen.
 - 32 Patronorum consensu, pro una vice tantum, potest Episcopus dispensare circa qualitates presentati, & quid de consuetudine nominandi, & n. sequen.
 - 34 Ad presentandum Laicis, quadrimestre, Clericis vero semestrem spatium datum, quando currere incipiat.
 - 35 Possessorium seu quasi presentandi queritur ex unico actu presentandi, etiam contra ordinariam absque tituli ostensione, modo ad sint tria requisita, ut nu. 36. & 37.
 - 38 In ultimo possessorio quis praeualeat.
 - 39 Ius patronatus differt a iure presentandi, quorum uno concesso, non etiam conceditur alterum.
 - 40 Possessorium, seu quasi presentandi an explodatur per constitutionem Sacri concil. Trident. requirunt presentationes per antiquissimum temporis cursum, contra sensum Causalcani, ut nu. 41.
 - 42 Patrum ad declarationem locorum Sacri Trident. concil. prepositorum laus.
 - 43 Declaratio Sacri Trident. concil. in session. 25. cap. 9. emanata ab Illustrissimis Cardinalibus ad id electis.
 - 44 Illustrissimus Cardinalis Toletanus, potentia, auctoritate, & religione gravissimus, & nu. 66.
 - 45 Illustriss. Dux. de Feiar, inter Christianos Duces exemplar generosi semini, & n. 69.
 - 46 OEcumenicum, & generale Concil. Trident. unde usurpationem timuerit circa ius patronatus, & c.
 - 47 Probitas, equalitas, & maiorum nobilitata stemmata faciunt usurpationis presumptionem cessare.
 - 48 Obnobilissima familia de Beccaria religionem, & praeclarissima laudum argumenta, egregiaque facinora obtinuit pro eadem Auctor, coram Reuerendiss. Placentino ordinario, in materia iuris patronatus.
 - 49 Comitibus Praeclarissimis, Alphonsi Beccariae, legum Doctoris integerrimi honorificamentum.
 - 50 Recloria Sanctae Iuliae ultra Padum, ius patronatus est gentilitium nobilissime familiae de Beccaria. Antonii Mariae Speltae politiorum literarum peritiss. & per insignis Poetae commemorat auctor.
 - 51 Auctoris sensum contra Causalcanum, iuvant Doctorum gravissimorum traditiones.
 - 52 Ultimus status praerogativa, praesertim in beneficialibus, non floccipendenda.
 - 53 Status ultimus, quasi possessionis patronorum presentandi non turbatur per collationem ordinarii & cur?
 - 54 Observantia in Rota non male alleganda.
 - 55 Patronus laicus intra quadrimestre non presentans, aperit, & munit viam ordinario, pro collatione beneficii vacantis, ubi tamen mortem sciret antea instituti: secus si ignoret.
 - 56 Affixio cedularum & edictorum, conscientiam urgent contra patronum.
 - 57 Pendente lite inter patronum, & ordinarium est providendum de oeconomia, ne beneficium ecclesiae iacturam patiatur.
 - 58 Donatio iuris patronatus, facta compatrono absque consensu Episcopi valet, non tamen facta compatroni viventi filio, & numer. sequen.
 - 60 Laicus potest sibi reservare ius patronatus, ex donatione, vel fundatione, tempore, quo super illius bonis beneficium erigitur.
 - 61 Ius patronatus nemo potest impetrare, praeterquam ex dotatione, & fundatione.
 - 62 Compatroni quando possint renovare alienationes, & permutationes a capellanis factas.
 - 63 Remittit pro materia Iuris patronatus auctor studiosos quosque ad ea loca, unde omnia superinde commodè peti possint.
 - 64 Verba concilii Trident. sess. 25. dist. c. 9. antequam declarentur ab amplissimis Cardinalibus ad hoc electis, poterant exercere Doctorum ingenia.
 - 65 Declaratio Illustriss. Cardinalium de verbo ad verbum d. cap. 9. sess. 25.
 - 67 Alia declaratio circa antiquissimum temporis cursum eiusd. concil.
 - 68 Alia declaratio de copulativa, in eod. cap. 9. dist. sess. 25. quae in disiunctivam resolvenda debet.
- Iuris patronatus dotem, seu praerogativam ¶ magnā esse, testantur tradita in integris voluminibus, per excellentissimos Iurisconsultos, Curtium Cittadinū, & Lambertin. sub titul. de Iure patronat. Id, quod etiam Sacrosan. ¶ concil. Trident. annuit, per nonnullas a se decidas quaestiones, in session. 25. cap. 9. de quo gravissimi scriptores mentionem fecere, ¶ praesertim, Ceph. consi. 680. n. 681 Bursat. consi. 31. vol. 3. Menoch. consi. 241. vol. 3. & consi. 512. vol. 6. Gig. consi. 48. cum octo consil. seqq. Gabriel. consi. 195. vol. 1. & consil. 192. 196. 198. vol. 2. Peregr. consi. 33. & sequen. Claud. Tutius per quaestiones plures de iur. patronat. Alba consi. 790. vol. 4. Rot. Rom. ex Put. de cis. 57. cum trib. seqq. ac decis. 377. cum aliquot aliis seqq. part. 2. eruditissime Didac. a Spin. Specul. testament. gloss. 4. princip. per totum titul. de patron. & testament. nomin. Causalcan. decis. 17. par. 2. decis. 11. & 28. part. 3. & decis. 33. part. 5. Mandos. consi. 7. Flamin. Paris. tract. de resigna. benefic. lib. 2. q. 4. Mascard. de probat. vol. 2. conclus. 956. atque disertissime D. Monald. consi. 36. 80. & 82. Iuris autem patronatus ¶ species tres esse praemitto, ecclesiasticum scilicet, laicale, & mixtum, ita tamen ¶ ut Episcopi intercedat consensus, ut Borell. consi. 25. n. 11. Claudius Tutius q. 8. Thom. Trinisan. decis. 55. n. 10. lib. 2. Quae omnia diligentissime edisserit Feljn in tract. quando litera Apostolica noce. Patron. Paris. consi. 128. vol. 4. Crauet. in consi. 63. n. 6. Mascard. dict. tract. de probat. conclusio. 957. & Didac. a Spin. dict. loco, nu. 16. Nisi tamen ¶ inter compatronos. Verall. decis. Rot. Rom. 284. part. 1. & decis. 131. par. 2. Rip. de iure patr. respons. 2. n. 3. cum seq. part. 2. in nouiss. Vbi subiungit, translationem iuris patronatus aliter factam, valere interim in praerudicium transferentis, ¶ vel concedentis, & consensum Episcopi superuenientem retrahi, quem episcopus tenetur ¶ praestare, si bona fide concessio processerit inter laicos, cap. nullus de iur. pa-

9 *tronat*. Laicale vero consideratur dupliciter, † nam quoddam est gentilitium, seu familiare de quo verba facit *Cardin. consil. 48. Rebuff. consil. 78. Paris. consil. 48. vol. 4. Gabr. consil. 192. volum. 2. Menoch. consil. 320. volum. 4.*

Aliud vero est hereditarium, quod ad heredes tantum, † quia heredes, non uti heredes, transit. Ideo filius, vel ex hereditus, vel repudiatus patris hereditatem, vel femina dotata, per statutum a successione exclusam, † non se ingerit in iure patronatus hereditario, *Didac. a Spin. ubi quotas adducit predicto loco, numero 49. cum seqq. Conarruu. lib. 2. variar. resolut. cap. 18. num. 7.* Prout dicitur de fideicommissis, † de feudo, & de emphyteusi, in locis passim obuiis, unde illa satis ardua quaestio emerfit, & suppullulauit, an scilicet ius patronatus laicorum transeat in fideicommissarium, † cum vniuersitate bonorum, post restitutionem hereditatis realiter factam? Ego quidem semper
10 & † constanter opinionem, tenui pro fideicommissario, cui sit facta realis restitutio fideicommissi, sed & ita obtinui in quadam causa iuris patronatus, Nobil. de strata, coram Ill. D. Mario Antonino, Vicario Generali Episcopalis curiae Papiensis ornatissimo † quidem viro, eruditissimo, integerrimo, atque religiosissimo, ex *Guid. Pap. decis. 507. Ludovic. Molin. de Hispan. primogen. lib. 1. cap. 24. numero 9. & sequen.* per solidissimas rationes, quibus etiam animaduerti
11 vsum fuisse, *Phanucium de Phanuc. de inuent. part. 6. numero 59. cum sequen.* † Vbi testatur, sic Romae post longum examen denique definitum fuisse. Alioquin enim haudquaquam adimpleretur ad vnguem (si
12 cuti oportet) testatoris voluntas, dum iubet, † bona conservari in familia, & vniuersitas bonorum transit in fideicommissarium ex praebula voluntate defuncti, *Argument. notat. per Guid. Pap. sing. 981. Calderin. notab. consil. 19. de iur. patronat.* In omnem casum
13 ius praesentandi, † prout est quid diuersum a iure patronatus, transit in fideicommissarium vniuersalem post factam restitutionem, quando quidem fructus iurispatronatus consistant in praesentatione, & fructus
14 † ad possessorem pertineant, *Roch. de curt. tractat. de inrepatronat. ver. competens, numero 33.* Metamen
15 non latent dissentientes † Doctores, & eorum satis multos, de communi testantes, per aliquod subtilitates, quae apud *Lambertin.* videri possunt. dicto tractat. de inrepatronat. lib. 1. part. 2. artic. 35. 2. quest. princip. fol. mibi 122. quam sententiam defendit etiam *Decian. consil. 107. num. 9. cum seq. vol. 3. Gig. consil. 54. numero*
16 23. *Emanuel. Costa* vir ingenii, † & doctrine laudem nunquam fraudandus, in cap. si pater p. 2. verb. Trebellianica de testam. in 6. cum aliis relatis per *Didac. a Spin. dict. Specul. testam. gloss. 24. princip. tit. de compend. substi. numero 15.* ubi testatur de communi. Distingui
17 videntur † posset, ad hasce alioqui dissidentes opiniones conciliandas, ut prima nimirum procedat in iure patronatus seculari, secunda autem in iure patronatus ecclesiastico, quod videtur cauisse, atque
18 obseruasse *Excell. D. Peregrin. tractat. de fideicommiss. artic. 6. num. 37. & in consil. 34. numero 20.* Si vero patroni (ut eo reuocetur unde discessit oratio) indignum † praesentauerint, post habito digno, sunt pro
19 vice illa iure praesentandi priuati, ubi scienter persona indigna electa, & nominata fuerit, veluti praesumitur ex *Bal. Lambert. & aliis adductis a Mascard. de probat. vol. 3. conclus. 1217. num. 10. cum seq. & Cranet. dict. consil. 63. numero 4. & 10.* Vbi scribit, aliud

praesentante nulliter, qui potest iterum praesentare
esse in veluti cum praesentatio sit † contra formam
foundationis, nam est nulla, iccirco praesentans non
priuatur potestate praesentandi, *Castr. consil. 347. vol. 1.*
Ceterum, † aliud est quum praesentatio est facta formiter de indigno ab ignorante, constitutus differentia inter patronos ecclesiasticos, & seculares, quemadmodum ex *Curt. Lambert. & aliis ait Didac. a Spina supra dicta gloss. 4. principal. numero 86. & seq.* Vbi pariter exponit locum Sacrosan. † Concil. Trident. de reformat. c. 18. sess. 24. sancto tamen indigno in huiusmodi iurispatronatus materia † aliter, quam ius civile intelligat, in tit. ff. de his quibus, ut indignis, & c. quam quidem materiam declarauit *Peregrin. doctissimo* sane more, & singulari methodo, *di iur. fife. lib. 2. tit. 2.* Quandoquidem indignus † quoad beneficia is est, cui non sunt requisitae qualitates ad ministerium, cui praeficitur. Sicuti econtra dignus dicitur, † qui habet qualitates requisitas, & necessarias ad beneficium, quoad aetatem, literarum scientiam, morum honestatem, ordinem praeterea ad illud beneficium necessarium, *cap. cum in cunctis per totum de election. D. Thom. 2. 2. quest. 61. artic. 2. ad 1. Sot. lib. 3. de iust. & iur. quest. 6. artic. 2.* Quoniam si beneficium † sacerdotale esset, aut foundationis documentum requireret, nominandum presbiterii praetexta esse insignitum, non praesentari posset, qui ad sacros ordines nondum esset promotus, vel intra annum (iuxta eiusdem Sacri Concilii sanctionem) non promouendus, *Fab. de Ann. consil. 22. num. 11. cum seqq. nisi de assensu co-*
20 patronorum dispenset † Episcopus, qui quidem pro vna vice tantum potest, † ut *Rot. Rom. sub Crescent. de iur. patronat. decis. 7. num. 2. Rip. de inrepatron. Respons. 3. par. 2. & Joseph. de Ludovic. suis communibus conclus. 42.* Vel, nisi consuetudo, nominandi etiam Clericos, longaeua praualeat, † *Anchar. Jun. quest. 67. lib. 2. Barbat. consil. 33. volum. 2. Berò. consil. 5. volum. 1. Bertazzol. consil. 67. volum. 1. civili.* Similiter quadrimestre, quod datur laicis ad praesentandum, † sicuti semestrale datur Clericis, currit tantummodo a die scientiae vacationis, *Rip. de iur. patronat. Respons. 1. numer. 17. par. 2. & Rot. Roman. decis. 421. par. 1. in nouissimis.* Iuuat praeterea isthac nostra distinctio ad possessoriū, seu quasi praesentandi, quippe quod ex vnicā praesentationis actu quaeritur, † etiam contra ordinarium, absque tituli ostensione teste, *Achille. de Grass. Rot. Roman. decis. 318. numero 1. de iur. patronat. modo adsint † tria*
21 requisita per *Calderin. consil. 12. de iur. patronat. obseruata* passim in *Rot.* ex relatione, *Caputaquen. in decis. 132. pa. 2. Gabar. consil. 185. vol. 2. ac Gig. consil. 50. numero 29.* Nempe, quod praesentatio facta sit bona † fide, quod fuerit admissa, & confirmata, quod denique institutus fuerit habitus tanquam Rector illius ecclesiae, in quo possessorio is praualeat † qui ultimo loco praesentauit, & cuius praesentatio sortita fuit effectum, etiam contra verum patronum nominatum, aut comprehensum in fundatione, *Bur. & Abb. in cap. consultationibus, de iur. patronat. Dec. consil. 124. 129. & 134. Mandos. consil. 41. n. 4. Alb. dict. 79. consil. n. 31. vol. 4. Bursat. consil. 285. vol. 2. Rip. de iur. patronat. respons. 4. n. 12. part. 2. in nouiss. Peregrin. consil. 35. Fab. Turret. consil. 71. numero 16. cum sequen. lib. 1. & Monald. consil. 36. nume. 2.*

Vnde intelligitur ius praesentandi differre a iure patronatus, ita ut illo concesso, non † intelligatur hoc concessum esse, ut ex *Probo, & Gig. trad. Borg. decis. 22. nume.*

40 *num. 18. part. 1.* Hoc autem possessorium † nequaquā
explodit Constitutio sacri Tridentini Concilii, *in d.*
41 *cap. 9.* dum præsentiones per antiquissimum tem-
poris cursum multiplicatas requirit, quem locum i-
deo minus proprie expositū intelligo (saltem quod
42 attinet ad possessorium) a *Caualean. decis. prædicta 17.*
part. 2. & decisio. 11. ac 28 par. 3. requirente tres præsen-
tationes institutivas, uniformes, antiquissimas per o-
ctoginta annos, inter personas priuatas, quum maxi-
43 me amplissimi illi patres † grauissimi, sapientissimi,
prudentissimi, quibus pro eorum summa doctrina, &
exactissimo rerum usu fuit tributum, vt si quis locus
sacri ipsius Tridentini Concilii explicatione aliqua,
(vt fidelius intelligeretur ab omnibus) indigeret, eū
ipsi interpretarentur, iuxta piissimā mentem sacro-
sanctæ œcumenicæ, & generalis Tridentinæ Synodi,
44 intelligendum dixerunt, † eundem locum Concilii,
in prædicto cap. 9. prout inferius apparebit, occasione
vertentis causæ iuris nominandi inter illustrissimū
45 Cardinalem Toletanum, † potentia, auctoritate, &
religione, grauissimum, excellentissimum, reueren-
dissimum & illustrissimum Ducem de Beiar, † inter
Christianos Duces pietate conspicuum, nobilissimis
ortum natalibus, exemplar generosi seminii, de quo
honestissime sensere prælibati iidem patres amplissi-
mi, ad quos vnus pro explicatione Sacri Trident. Sy-
nodi fuit eundem. Nam licet sacrosanctus ille Sena-
tus Tridenti, tunc congregatus inter magnates † &
46 potentiores vsurpationē coniectura timuerit (quod
refert *Gabr. cons. 192. volum. 2.*) vbi tamen is timor,
& coniecturata præsumptio ab ipsis proceribus, pri-
47 cipibusque viris exularet, † tum propter concursum
potentiæ, & auctoritatis in Rectore ecclesiæ, tū et-
iam propter æqualitatem, vel etiam maioritatem, ali-
ter sentiendum decreuerunt, vt paulo infra, ex ipsa
patrum declaratione patebit. Iuxta cuius declarati-
onis religiosissimum sensum obtinui aliquando corā
48 perillust. † & reuerend. Philippo Segha, Episcopo
Placentino, vel eius Vicario doctissimo & laudatissi-
mo viro, Annibale Mutio, pro illustri admodum, &
49 strenuissimo Comite, D. Alphonso Beccaria, † iuris
vtriusque Doctore grauissimo, antiquissima stem-
tum nobilitate clarissimo, ciuitatibus, & populis qui-
busue, promira ipsius dexteritate regendis, & com-
ponendis aptissimo, dexterrimo, clementissimo, me-
cænati numeris omnib. absolutissimo, compatre mi-
hi generosissimo, quem cum fatentur omnes, cuius
nullas recipit prudentia metas, & compatronis, in
iure Patronatus, Rectoriæ Sanctæ Iuletæ, vltra Padū,
50 principatus Papiæ, † quod est gentilitium huius no-
bilissimæ familiæ de Beccaria. De qua pariter familia
honorifice admodū scripsit Ant. Maria Spelta, con-
cuius meus, vir in politioribus literis versatissimus, &
Poeta per insignis: Regio nuperrime diplomate, &
honorario, a Philippo III. potentissimo Hispaniarū
Rege (non sine magnō ciuitatis nostræ decore) ob
merita munificentissime exornatus, in luculentissi-
mo suo Historiarum opere, vbi Conradi Beccariæ,
Papiensis Episcopi laudes digne prosequitur. Sensum
autem meum, quo a *Caualean.* dissentiebam in loco
51 præcitato, probatum videbam per Cephalū † in ter-
minis dicti Concilii, *in supra allegato cons. 680. in sin.*
iuncto cons. 681. num. 13. & sequ. Rota. Roman. decisio.
230. lib. 2. in nouiss. & decisio. 273. lib. 3. Menoch. cons. 90.
volum. antepenult. volum. 1. Flamin. Paris. de resignat. be-
nefic. lib. 7. quest. 29. num. 8. cum seq. & Mascard. d. con-

clusio. 956. num. 8. Nam alioqui ab aula recederet vl-
timit † status iuris patronatus, prærogatiua, quā ma-
gnam esse in beneficialibus præsertim, testantur pas-
sim scribentes, maxime *Dec. cons. 126. Alb. cons. 640.*
num. 3. volum. 4. latissime Thom. Trin. deci. 54. libr. 2.
Rot. Bononiens. decisio. 23. Monald. cons. 105. nu. 14. &
seq. Rot. Rom. sub Caputag. decisio. 189 par. 2. dum notat
quod status vltimus, † quasi possessionis patronorum
52 præsentandi, non turbetur per collationem ordina-
rii, ex eo, quia eiusmodi collatio, facta per ordina-
rium simpliciter, videtur sub ea conditione, si patro-
no placuerit. Perperam præterea † allegaretur obser-
53 uantia in Rota dicto cons. *Calder. 12.* Nam dico sic, pa-
tronus laicus intra quadrimestre non præsentans, a-
perit iter, † & viā ordinario munit, pro collatione be-
54 neficii vacantis, si tamen sciat mortem antea institu-
ti: secus si ignoret vacationem ob absentiam, valetu-
dinem, vel ob aliquam iustam causam, quæ percutiat
præsumptionem iuris vrgentem contra patronum, ob
55 affixas † cedulas, vel edictorum editionem adfixam,
ita Paris. in c. 3. de præben. Lambert. d. tract. lib. 2. part. 2.
quest. 1. artic. 8. alios etiam allegat Didac. a Spin. d. gloss. 4.
num. 23. Vbi quoque restringit hoc dictum, quando
penderet lis circa collationem inter ordinarium, &
patronos, quum interea temporis, vbi ius turbidū
ordinarii, † sit prouidendum ecclesiæ de œconomo,
56 *per gloss. in c. eam te, de iur. patron. & Poët. in c. cum vos*
de offic. ordin. Donationem vero iuris patronatus cō-
57 patrono factam sine Episcopi consensu valere testat
Vera, decisio. 284. part. 1. & decis. 131. par. 2. Non tamen
valiturā, vbi fieret compatroni † viuentis filio, *d. de*
58 *cisso. 131.* Laicum etiā posse sibi ius patronatus ex fun-
datione, vel dotatione, referuare † tempore, quo su-
60 per illius bonis beneficium a superiore erigitur, tra-
dit *Bero. in q. 38.* neminemq; ius patronatus posse im-
petrare, † præterquam ex fundatione & donatione,
61 potissimum ex *sacr. concil. Trid. sess. 14. cap. 13. & sess. 24.*
cap. 18. nec non sess. 25. c. 9. Demum compatronos posse
ex causa alienationes reuocare, † & permutationes
62 bonorum factas a capellanis, sine eorum interuentu,
& sine legitima causa, scripsit *Borgh. decisio. 17. nu. 33.*
& 64. Et ne longius, quam institutum præfixum re-
pescit, diuagemur remisso studio quoq; huius ma-
terix ad præcitatos auctores, pro iis reperiēdis, † quæ
63 erunt opus vt sciantur, adiciam tantum, eam decla-
rationem, de qua paulo superius fecimus mentionē,
vt vsui possit esse iuris cuique interpreti, & studioso,
quorum ingenium satis exercere possent verba eius-
dem † sacri concilii, superinde disponentis, & primo
64 circa præsentationes continuatas, & coniecturatā v-
surpationē inter magnates, sic sequuta est declaratio

R. P. D. Blancheto Toletano, Juris patronatus
Veneris. 9. Martii 1582

Proposui causam Toletanam, † iuris nominandi
inter illustrissimum Cardinalem Toletanum, & illu-
stris Ducem de Beiar, videlicet, an probetur, quod ab
inmemorabili tempore Duces de Beiar habuerint ius
nominandi Rectores in ecclesiis, de quibus agitur, &
sufficiat, & D. D. dixerunt ex dictis testib. quinq; im-
memorable effi, fundatā intentionem illustr. D. Du-
cis, quod etiam fatentur scribentes pro illustrissimo
Archiepiscopo. An autem hoc sufficiat, D. D. fue-
runt concordēs, quod Dom. Duci cessat præsum-
tio vsurpationis, attenta qualitate ipsius, & præde-
cessorum, quam probant testes Regno, & Diocesi,

66 quum non sit verisimile, † Archiepiscopos Toletanos, quorum potentia & auctoritas, & religio notissima est, passos fuisse, ut eorū iura usurparentur. Quod enim dicitur ab istis magnatibus, præsumi quandoq; iura Ecclesiæ usurpata, non procedit in magnatibus spectatæ vitæ, procedit vbi non datur concursus potentia & auctoritatis, in Rectore ecclesiæ: secus si Rectoris, vel sit æqualis, vel maior auctoritas, quo stante non vitiat dispositio Concilii Tridentini, sessio. 25. capit. 9. Super idem cap. 9. d. sess. 25. Alia declaratio emanata die 4. Febr. 1581. in hunc modum.

67 In eodem cap. 9. illa verba Concilii, per antiquissimum temporis cursum, Congregatio illustrissimorum Cardinalium censuit esse intelligenda, prout de iure comuni intelliguntur. In quo eodem cap. 9. illa verba videlicet titulus iuris patronatus, &c. Et illa ibi, siue ex multiplicatis præsentationibus, per antiquissimū, &c. eadem die 14. Febr. Congregatio censuit esse intelligenda, disiunctiue, non autem coniunctiue, & alterum de duobus sufficere probare, & sic, &c.

DISTINCTIO XCI.

ARGUMENTVM.

¶ Locatio per Prælatum facta, an & quando successorem in beneficio liget, exponens auctor: primū considerat, an ea facta fuerit ab eo, qui ecclesiæ administrationem habuerit, uti nomine ecclesiæ: an vero uti nomine proprio. Tum (ut semper) distinguit inter Prælatum scientem se repudiaturū, vel resignaturum prælaturam, ut is successorem nō obliget, licet ecclesiæ nomine contraxerit: In ignorante autem etiam distinguit, & rursus subdistinguit, tum limitat peregre.

SUMMARI A.

- 1 Locatio facta per Prælatum, an & quando successorem in beneficio liget, proponit auctor examinandum, & soluit distinctionibus, & subdistinctionibus apposis, a num. 6. limit. num. 18.
- 2 Locatio facta nomine Ecclesiæ, ab eo, qui illius administrationem habeat, realis existimatur, ex opinione nonnullorum, ideoque successorem afficit, & cur. Non ita si nomine proprio facta fuerit, ut num. 16.
- 3 Quidq; in Prælato locante, cui sit anticipata solutio, remissine.
- 4 Quidq; in locatione facta ultra triennium, cum pacto de renouando, remissine pariter.
- 5 Pactum de renouando quolibet nouennio locationem, alienationis naturam sapit.
- 7 Successor Prælati, ob locationem ab illo factam, si lapsus fuerit, quibus possit uti remediis.
- 8 Si conductor hoc casu paratus esset augere pensionem, ad condignam vsque summam, successor locationi debet stare.
- 9 Locationi Prælati successor stare debet, saltem ad triennium, quando illa facta fuerit nomine ecclesiæ bona fide, & is ex ea non sit latus.
- 10 Quid si Ecclesiæ alteri locasset Ecclesiæ.
- 11 Paulina constitutio in hac materia, non est hodie in usu ex sententia quorundam D. D. qui referuntur, remissine.
- 12 Allegans Paulinam hanc, de qua supra, esse in usu, id probare debet, nisi ut ibidem.
- 13 Publicatio Constitutionum Romæ facta, ubique vigere debet.
- 14 De Paulina hac a Pio IV. Pont. Max. confirmata, remissine.

15 Successor in beneficio, an dicatur successor iuris.

17 Conductor prædecessoris, an possit successore inuito a locatione recedere.

19 Factum commissarii Apostolici, reputatur Pontificis factum.

Dē locatione facta † per Prælatum, an & quando liget successorem in beneficio, sermo non habendus est, & quoniam itum est in eam sententiam, ut, quoties est facta nomine Ecclesiæ † ab habente administrationem, sit realis, consequenterq; afficiat successorem, cum Ecclesiæ nunquam moriatur, non sic vbi nomine proprio locatio processerit, Calderin. de locat. consi. 1. Put. decisio. 181. libr. 1. Anchar. consi. 116. Bald. consi. 255. volum. 1. Alex. consi. 160. volum. 6. Jaf. consi. 94. vol. 1. Gig. de Pension. qu. 88. Redoan. de reb. ecclesiæ, casu 7. num. 16. Rym. Jun. consi. 292. vol. 3. Surd. consi. 183. num. 22. & seq. volum. 2. Rot. Rom. decisio. 181. par. 1. in nouissimis. Idem Ba. d. consi. 457. eod. vol. Montepic. consi. 6. num. 45. cum seqq. Bero. consi. 83. nu. 6. & seq. volum. 1. Natta consi. 517. Astr. consi. 2. vol. 1. vbi etiam loquitur † de prælato locante, cui sit facta anticipata solutio, Gabr. consi. 83. num. 51. volum. 1. Alb. consi. 108. & 134. volum. 1. Burs. consi. 238. num. 15. volum. 3. Franc. decisio. 163. par. 1. Rot. Floren. ex Magon. decisio. 69. Caroc. tract. de locat. par. 1. tit. de bon. eccles. non alien. nu. 1. & 2. copiosius ceteris, Didac. var. resolu. lib. 2. cap. 15. Idem, si foret facta † locatio ultra triennium, cum pacto de renouando, &c. Eugen. præclare consi. 24. sicuti accidit, quando sit pactum de renouando † per quodlibet nouennium, quod sane sapit alienationem, Baldus consi. 392. volum. 5. Idcirco hic cadit nostra distinctio, ut prælatus sciens se repudiaturum prælaturam, † vela se abdicaturum per resignationem, non obliget successorem, etiam si contraxerit nomine Ecclesiæ, instar supplantationis successoris, Redoan. de reb. eccles. non alien. qu. 57. num. 30. relatus cum aliis per Surd. decisio. 326. num. 80. At in ignorante aliter distinguitur, videlicet, aut sumus in partibus, in quib. constitutio extrauag. Ambitiosa nuncupata Paulina, est in viridi obseruantia, prout esse affirmat, Bero. consi. 92. vol. 1. Fab. de Anna consi. 38. Dec. Benint. 13. num. 9. Gamma decisio. 387. & tunc denuo distingui oportet, vel continet læsionem locatio, † & tunc successor in beneficio potest uti remediis rescissoriis, probataque læsione obtinebit, nisi conductor sit paratus augere pensionem vsq; ad congruam † summam, postquam, sic quoque obseruari in rescissione emphyteusis, tradit ex Astrén. & Caldas, D. Menoch. consi. 747. num. 21. volumine 8. vel nulla adducitur læsio, circa pensionem, & tunc ex Gabr. consi. 83. num. 51. volum. 1. vsque ad † triennii metam perdurat locatio, nomine ecclesiæ, facta bona fide, non ultra, nisi ecclesiæ locasset † alteri ecclesiæ, tunc Paulina constitutio cessat ex ratione, quam affert Thom. Trinsan. præclariss. Venet. decisio. 56. nu. 17. par. 2. Aut vero constat, Paulinam non esse in usu, † id quod non pauci D. D. senserunt, ut cernere est apud Caro. d. loco, num. 5. cum seqq. Bursat. consi. 55. num. 20. cum seqq. vol. 1. Vbi ait ex Neuiz. & aliis, onus probandi, quod d. Paulina sit † in usu, pertinere ad allegantem, quamuis extrauagans sit concepta verbis præceptiuis, ac sit publicata in vrbe, nisi appareret, quod aliquādo fuisset usu recepta, quia tunc in posterum præsumitur vigere, & allegans contrarium debet probare, ibique respon. ad subtilitates. Bero. d. consilio 92. aliter sentiētis, ita ut sufficiat publicatio facta Romæ. Vnde nedū ligat, † sed præsumitur in viridi obseruantia, & quādo con-

- contrarium probaretur, debere consuli Romanum Pontificem sustinet Bero. quod est æquissimū temperamentum, & de hac ipsa Paulina alias dictum fuit ex *Borgni. decisio. 43. nu. 71. par. 1. Doctus Nauar. in suo Manuali cap. 27. num. 149. cum seq. Asin. tract. de exsecut. §. 9. cap. 357. num. 7. excellen. Rhand. consi. 17. part. 1. & Eugen. d. consi. 24. num. 7. cum seq.* vbi subdit, hodie silentio alto præteriri posse hanc quæstionem de usu, & non usu Paulinæ, cum reperiatur confirmata per Pium IV. Pontificem Max. & in isto ultimo capite est absolutum, quod pergere potest conductor vsque ad finem, etiam inuito successore in Beneficio, *Surd. Bursat. & alii fere omnes in præallegatis locis.* Ceterum, quia successor in beneficio, non dicitur successor iuris, vbi locatio sit facta nomine proprio, non obligatur stare locationi, etiam si esset successor per viā resignationis; *Didac. d. cap. 15. num. 6. & optime Flamin. Paris. tract. de resignat. Benefic. lib. 1. qu. 19. num. 47. cum seq.* Non potest tamen conductor expelli pro anno non paucis diebus incepto, *Borgni. decisio. 44. num. 23. par. 1.* Alias sicuti successor in beneficio potest expellere conductorem: ita pro seruanda æqualitate, potest conductor recedere, inuito successore, *Didac. d. loco num. 6. Causal. d. decis. 44. nu. 23. & de decis. 37. num. 46. part. 3. ac Surd. dec. §. 52. num. 9.* A prædictis omnibus excipi affuecit locatio, per summum Pontificem confirmata, vel a commissario Apostolico approbata: quoniam factum commissarii Apostolici, reputatur factum summi Pontificis: *Abb. consi. 41. num. 1. lib. 1. Sim. de Prat. consi. 109. num. 2. & 3. vbi ait: his commissariis censerit datam omnem facultatem, ac si essent arbitratore: ea propter de illorum facto amplius quæri non posse, sic D. Menoch. consi. 287. num. 54. volum. 3.*

DISTINCTIO XCII.

ARGVMENTVM.

- Vbi ex vi statuti, inter locatorem, & conductorem, debeat procedi summarie, de plano, sine forma & strepitu iudicii, sola facti veritate inspecta, & remota omni appellatione, quærit auctor, an ibidē quoque idem sit in subconductore seruandum. In qua quidem quæstione considerata Baldi differentia, an is causam habuerit, a primo conductore, domino rei sciente, & permittente sublocari, an vero eodem sublocationem ignorante, eandē causam habuerit, quid in hoc ipse dubio sentiat, exponit, ampl. quoq; & limitando.

SVMARIA.

- 1 Inter locatorem & conductorem Papia, quomodo procedatur ex Decreto sexto, & quando illud habeat locum, num. 11. & ampl. num. 13.
- 2 Vtrum, quod in conductore in casu locationis obtinet, idem quoq; in subconductore obtineat, & num. 9.
- 3 Doctrinam Baldi ad l. adem, C. locati co. nu. 2. refert auctor, eamque reprobare ex Osascho monet, numero 5.
- 4 In Statutis, præsertim correctoriis iuris communis, extensio persona ad personam, an admittatur, & numero 10.
- 6 Bald. sibi ipsi contrarius.
- 7 Locator naturaliter & ciuilitè possidens, potest expellere quemcunque detentorem, etiam habentem causam, ab eo, qui eandem ab ipso met locatore primum habuit ex Bart. & Alex.
- 8 Resoluto iure datoris, resoluti quoq; ius acceptoris, limitatur remissive.

12 Nullitas euidentis quantopere privilegiata.

14 Fideiussor conductoris, obligatus principaliter & in solidum, dicitur conductoris correus, non uia in simpliciter fideiubente.

15 Fideiussor conductoris simplex, non dicitur conductor, ut nec fideiussor tutoris tutor.

Habet Ticinum singularem prouisionem, & ex Decreto sexto, ut inter locatorem, & conductorem procedatur summarie, de plano, sine strepitu, & figura iudicii, sola facti veritate inspecta, remota omni appellatione & nullitate, modo quæritur; an habeat locū etiam in subconductore, & certe, si consideretur doctrina Baldi ad l. adem, col. 2. C. locat. vbi ait, locator non potest expellere eū, qui a conductore primo habet causam, sciente domino rei locatæ, & permittente sublocari, si ipse primo conductori soluit, quamuis primus conductor non soluerit locatori: secus si sublocatio processerit ignorante primo locatore, & absque eius licentia, ita quoque concludit idem Bald. consi. 371. volum. 1. Videretur dicendum, quod prædictum decretum non conueniat casui sublocationis, etiam ad euitandam extensionem, de persona ad personam in statutis, præcipue correctoriis iuris communis, *Decian. consi. 13. num. 29. & consi. 30. nu. 2. vol. 3. iunctis potissime, quæ idem Decianus protulit, consi. 46. num. 21. volum. 2.* Veruntamen, quia doctrinam illam Baldi adductam, communiter reprobari monet Osasch. consi. 4. num. 44. cum, & ipsemet Bald. in l. certa forma. in fin. C. ut in poss. legat. & contrariū sentit, exponens locatorem naturaliter & ciuilitè possidentem, posse expellere quemcunque detentorem, etiam habentē causam ab eo, qui a locatore in primis habet causam. Id, quod fuit de mente Bart. recto oculo visi ad l. §. necessario, colum. 1. ff. si vent. nom. muli. in possess. & Alex. consi. 131. cum seq. vol. 4. Ex vi vulgarissimæ reg. resolutio iure datoris, & resoluitur quoque ius acceptoris. §. lex uel ligali, ff. de pignor. modificata diligenter a Caroc. decisio. 117. nu. 11. cum seqq. Ideo in dicto decreto continebitur quoque quæstio, cum subconductore & etiam mediato. Neq; linquitur ullū vestigium extensionis, sed potius comprehensio dicitur, vbi est eadem ratio, seu similis æquitas dominatur, *Alex. consi. 75. num. 3. vol. 5. Dec. consi. 227. nu. 8. Paris. consi. 16. num. 25. & seq. volum. 3.* Ultra quod tolleratur ex rationis identitate & extensio, etiam in correctoriis, *Guid. decis. 139. num. 8.* sicuti in exorbitantibus limitatoriis, siue pœnalibus, *Osasch. decis. 31. n. 10.* Ceterum decretum illud per verba memorata non admittit consilium sapientis, ut sapienter explicat Bim. consi. 34. num. 32. lib. 1. Neque habet locum sanctio illius decreti, vel quando reuocatur in controuersia, qualitas domini seu conductoris, cū ante omnia debeat hoc suppositum clarescere, ut in terminis notat Carpan. ad statut. Mediol. par. 2. cap. 379. nu. 489. iuxta ea quæ notat Osasch. decisio. 122. num. 2. & Menoch. consi. 301. volum. 4. vel quando contenditur inter locatorem & conductorem, de re nihil comune habente: cum locationis causa, sic suadente illo adiectiuo (vel alia) temperante amplitudinē subsequenter termini, (occasione) alioqui apta ad includendum etiam remotissima, & omnino diuersa, *Soc. Semm. consi. 121. num. 56. volum. 2.* vel quando pronuntiatum detegeretur euidētis nullitatis aut notorię iniquitatis vitio laborare, *Gloss. in 6. ex conuersione ver. post appellat. ionem, de restitu. spoliat. Alex. consilio 105. volum. 5. las. consi. 200.*

- volum. 2. Ceph. conf. 708. num. 2. cum seq. Plot. ad l. si quando, num. 225. C. unde vi. Crot. conf. 59. nu. 18. & seq. volum. 1. Gabr. conf. 43. & 49. volum. 1. Roland. & Vall. conf. 83. volum. 1. late Cesar Contard. ad l. unicam. limit. 7. & 9. C. si de mom. poss. Vbi declaratur, quantopere sit privilegiata $\dagger$ nullitas euident, & notoria iniustitia. **12** Addo Gabr. suis communib. tit. de sententiis, conclusio. 10. & de stat. conclus. 3. Extenderem tamen dispositionem memorati decreti, etiā ad fideiussorem conductoris obligatum principaliter, & in solidum, ex quo talis fideiussor appellatur $\dagger$ correus, & inducit naturam eius, pro quo suscepit obligationem, non sic in fideiussore simpliciter intercedente, Franc. decisio. 400. **14** num. 2. part. 2. quoniam fideiussor $\dagger$ conductoris non dicitur conductor, quemadmodum fideiussor tutoris non est tutor. Franc. Marc. decisio. 440. num. 10. parte prima.

DISTINCTIO XCIII.

ARGUMENTVM.

- ¶** Contrahentes scienter super re litigiosa, sine dispensatione, in forma: grauissimis pœnis subiaccere exponit & dilatat auctor: ignoranter autem non.

SUMMARI A.

- 1** Contrahentes super re litigiosa, sine dispensatione in forma impetrata, delirant prorsus, & quando maxime, num. 2. nisi ignorantes tale rei vitium contraxerint, ut num. 7. defendi tamen possunt, ut nu. 11. & sequenti.
 - 3** Litigiosi vitium omnem alienationem impedit, per quam transfertur dominium, nisi ius in contractib. qui hic referuntur.
 - 4** An locat. onem quoq. impediatur tale vitium.
 - 5** Contra venditorem & emptorem rei litigiosa, quomodo procedatur.
 - 6** Litigiosa res oppignorari non potest.
 - 8** Ignorantia excusat a pœna.
 - 9** Litis pendentia, an litigiosi vitium tollat.
 - 10** Lis pluribus modis pendere dicitur.
 - 13** Instantia perempta in ciuilibus, alienatio rei litigiosa non improbat, neq. super ea contrahens, in pœnam incidit: licet in illa adhuc litigiosi vitium remaneat.
 - 14** Sequestrium non facit rem litigiosam, & cur, remissive.
 - 15** Beneficium quando dicatur litigiosum, ob rescripta Pontificia, remissive.
- 1** Litigiosi vitium, $\dagger$ nisi sit mitigatum, medulla dispensationis impetrata, in forma a superiore, per alienationem non tantum efficit, vt sententia lata contra alienantem, possit exsequi aduersus successorem, in ea re, que in controuersiam iudicalem vocata est, & hoc absq. nouo processu, & nulla habita ratione exceptionis excussionis: quanquam emens litigiosam rem, & ipse sit conuentus hypothecaria, ex doctrina Bart. in l. 1. §. si inter. ff. de litig. Castren. ad leg. a diuo Pio, §. si super rebus, num. 8. ff. de re iud. Abb. in c. 2. num. 8. de alien. iud. mut. caus. fact. Matth. Coller. tractat. de processib. execut. par. 1. c. 10. nu. 354. & Conarru. **2** pract. qu. c. 15. num. 6. Dummodo $\dagger$ agatur de successore habente causam, titulumue, a debitore superato & victo, qui alienauit, auth. litigiosa, C. de litig. & Bar. in l. creditores, num. 23. C. de pignor. Atque super dominio fit mota lis ei, qui alienationem fecit, Salyc. in d. l. creditores, n. 18. Menoch. de adip. poss. remed. 5. nu. 139.

cum adductis per Mattheum Coller. d. tract. de processibus execut. par. 2. cap. 3. num. 423. 424. & 427. addo D. Peregr. de iur. fisc. l. b. 4. titu. num. 27. Anton. Fab. de error. pragmat. decade 23. errore 6. & Neuiz. conf. 20. Verū etiam impedit $\dagger$ omnem alienationem, per quam- **3** cunq. speciem contractus apti, ad domini translationem, d. auth. litigiosa, & Curt. Iun. loquens in donatione, conf. 252. volum. 3. Excepto contractu diuisionis dotis, donationis propter nuptias, l. fina. C. de litig. Natt. conf. 401. atq. Capyc. decisio. 128. num. 6. cum sequ. & transactionis, per quam receditur a lite, l. cum mota, C. de transact. Abb. in cap. ecclesia, el. 1. num. 8. vt lit. penden. & Crau. consil. 279. col. 2. Excipitur $\dagger$ etiam locatio, distinguendo secundum Abb. in d. cap. ecclesia, num. 9. Alias dispositio d. l. fin. C. de litig. arrogat quoque locum in contractu locationis & cond. teste Caroc. tract. de locat. par. 2. tit. de litig. & tam venditor, quam $\dagger$ emptor punitur, secundum d. l. fin. C. de litig. **5** & contra eos proceditur ad pœnam amissionis rei & pretii, ita vt tantundem amplius sit præstandū fisco, Rimin. Jun. conf. 100. volum. 1. cum adductis per Nattam conf. 2. libr. 1. Bottam. conf. 89. Didac. pract. quest. d. cap. 15. num. 16. & affluentiss. Peregr. de iur. fisc. lib. 4. d. tit. 6. num. 1. cum seq. explicat hanc materiam Imo nec potest litigiosa $\dagger$ res capi in pignus, Gramm. decisio. 199. **6** num. 2. & 3. Quæ propositio non est perpetuo vera, sed ita demum, $\dagger$ si scienter fuerit alienata res, affecta prædicto vitio, & nouus possessor sit conscius litis, **7** Capyc. d. de decisio. 128. num. 12. secus si ignoranter, cum ignorantia $\dagger$ non mereatur pœnam, vel saltem excusationem a pœna impartiat, d. l. fin. C. de litig. & cap. **8** cognoscentes, de constit. Non tamen vt cesset vitium litigiosi, $\dagger$ probata lis pendentia per allegantem illam, vt aduertit Mascard. de probat. volum. 2. conclus. 984. **9** vbi expendit plures modos, quibus dicitur lis $\dagger$ pendere, sed vt non habeant locum pœnæ legales, proditæ contra contrahentes de re litigiosa. Defendi tan. **10** multimode $\dagger$ potest contrahens, a vitio litigiosi, & redditur immunis, ab omni pœna, veluti obseruare quilibet potest, ex Afflict. super constitut. Reg. lib. 2. Rubr. **11** 41. Lancelot. de attentat. par. 2. in princ. num. 45. cum seq. Peregr. d. loco, & Carpan. ad Stat. Med. cap. 68. part. 1. præcipue vero, $\dagger$ si contendatur actione personali, **12** Surd. decisio. 172. num. 3. intelligendo, vt per Peregr. d. loco, num. 10. vltius, si perempta sit instantia $\dagger$ in ciuilibus, non improbat alienatio, nec habent locum **13** pœnæ inductæ contra alienantes res litigiosas; tamen si adhuc remaneat vitium litigiosi, Crau. consil. 279. col. 2. & Vin. egregie decisio. 385 lib. 2. Insuper litigiosa res, $\dagger$ non inducitur per sequestrium, quod alibi **14** appellatur arrestum. Matth. Coller. d. par. 2. cap. 2. nu. 443. vbi nectitur ratio. Quando præterea dicatur litigiosum beneficium, $\dagger$ ad intellectionem rescriptorum Pontificiorum superinde manantium, doctissime patefacit Paris. conf. 94. volum. 4. Celsus Hugo conf. 89. num. 2. quod facit ad materiam iurispatronatus, cui sit derogatum per Sedem Apostolicam, quatenus litigiosum existat beneficium, iuxta tradita per Rot. Rom. teste Caputaqu. decisio. 127. par. 2.

DISTINCTIO XCIV.

ARGUMENTVM.

- ¶** De errore calculi hic agitur, & quando super eo, semel fuerit transactum, & scienter, non auditur reuisionem petens: ignoranti autem intra 30. annos succurritur.

SUMMARIA.

- 1 Super errore calculi transigens scienter, & postea reuisionem petens, auditur, non ita in ignorante, cui ad 30. vsq. annos succurritur.
- 2 Calculi error, ad 30. vsq. annos potest allegari, ad hoc ut per arbitratore, aut rationum reuifores, corrigatur.
- 3 An iuramento interposito post transactionem, possit adhuc allegari error calculi, remiss. declaratur.
- 4 Et quid si transactum sit super calculo informi.
- 5 Transactio robur & ius tribuit.
- 6 Sententia impedit reiterationem calculi, & quando id.
- 7 Verus l. uni, C. de error. calcul. intellectus.
- 8 Transactio rei iudicate comparatur, quinimo transigentes arctius ligat.
- 9 Notulis laceratis, calculi amplius retractari non possunt.
- 10 Rationes minori improbe redditæ, reiterari debent, & calculi iterum reuideri: remedio saltem restituit. in integrum.
- 11 Calculi rationes, quando minus probe redditæ dicantur.
- 12 De liberatione, facta per minorem tutorem etiam iurata, remissive.
- 1 SI scienter super errore calculi & transactum est, amplius non auditur petens reuisionem, ob allegatum errorem calculi, sed ignorantia succurritur vsq. ad 30. annos. Tanto enim tempore error calculi potest allegari, ut corrigatur per arbitratore, seu reuifores rationum, l. r. C. de error. calcul. Paris. consi. 131. num. 26. & seq. volum. 1. Thesaur. decisio. 239. num. 12. & decisio. 260. num. 7. 9. & seq. vbi potest renuntiari errori calculi, Zuccard. consi. 55. num. 14. & Malcard. tracta. de probat. volum. 1. conclusio. 253. Vbi multimode declarat hunc passum, & nil obstante iuramento, Malcard. consi. 111. Idem si transactum esset & super calculo informi, vulgo appellato; Bilancio o tessera, qui regulariter fit pro memoriali, ad propriam instructionem, sine inscriptione & subscriptione, unde nec probat contra scribentem, Castr. consi. 312. volum. 2. Alex. consi. 147. num. 3. volum. 2. & Rot. Gen. decisio. 176. num. 18. sed transactio & tribuit robur ac ius, Dom. Preses Morot. consi. 62. num. 16. Canalcan. decisio. 27. num. 65. par. 2. Ita plane dicitur de sententia, quæ impedit reiterationem & calculi, vbi quæstio fuit de errore calculi, & super eo fuit pronuntiatum, nō tamen id vindicat locum, vbi facto calculo inter partes, vel alios, iudex secundum relationem calculatorū diffinit negotium, tunc iterum, ac de nouo rationes videndæ sunt, atq; omnia a capite sunt reuidentia, cū hoc casu non possit dici pronuntiatum, aut transactum super errore, Anan. consi. 6. Gabr. consi. 61. volum. 2. Bero. consilio 19. volum. 3. atq; Canalcan. de tutor. num. 205. Hic itaq; est Germanus sensus, l. unica, & C. de errore calculi. & ibidem tradit Accurs. consentiuntq; Odofr. Salyc. Jacob. d. Sancto Georgio. Alex. & alii, vt affirmat excellen. D. Pedroc. consi. 4. num. 55. cum seq. comparatur namque transactio & rei iudicatæ. Immo strictius obligat contrahentes D. Preses Morot. consi. 8. num. 20. & consil. 62. num. 9. Surd. consi. 418. num. 12. volumine 3. Quod si notula, quas vulgo appellamus listas calculatorum, sint laceratæ, calculi & non sunt amplius retractandi, Alb. consi. 606. volum. 4. Excepto casu minoris, & quando detegitur ratio improbe, ac illegitime redditæ, tunc adhuc reiteranda est, & calculi sunt ite-

rum reuidentia, saltem remedio restituit. in integrum, Pedroc. d. consi. 4. num. 23. & seq. Dicitur autem minus probe facta & calculatio, vel quia sint admissa in admissibilia: quemadmodum in inspectione librorum inordinatorum, & confusorum id ipsum arguitur: vel ex infideli descriptione, vel ex temporis breuitate, vel non visis omnib. libris rationum, vel si minor sit secutus assertionem solius tutoris, aut non sit seruata forma statuti, continentis clausulam annullatiuam, Castr. consi. 342. col. vol. 1. Soc. Iun. consi. 148. volum. 1. Paris. consi. 89. vol. 1. præclariss. & doctiss. Ant. a Sol. ad constit. antiq. Ducat. Sabaud. tit. de minorib. verb. decreti quitationem, Gloss. 5. num. 12. cum seqq. vbi etiam attingit, & resoluit & punctum liberationis iurata, factæ per minorem tutorem.

DISTINCTIO XCV.

ARGUMENTVM.

Post tempus exigendi elapsum, si debitor fiat pauperior, & ideo non sit soluendo, vtrum fideiussor illius, subterfugere possit, quo minus soluat debitoris nomine, prætextu negligentia ipsius creditoris, qui segnior fuerit in exigendo suo debito, quærit auctor, & decedit, rem omnem a formula fideiussionis pendere: inde ad propositam distinctionem veniens, dicit, creditorem qui sciat debitorem suum labi facultatibus, neq; exigat, sibi debere imputare, si creditum amittat, maxime si hoc ei a fideiussore nuntiatum fuisset. Tandem tutissimum fideiussori remedium proponit.

SUMMARIA.

- 1 Debitor elapso exigendi tempore, si factus sit pauperior, nec sit amplius soluendo, vtrum fideiussor, culpam possit in creditoris negligentiam transferre, qui non exegerit, cum exigere posset, in quo quidem spectandam esse fideiussionis formulam, dicit auctor, & num. 3.
- 2 Intellectus ad l. si fideiussor creditori, ff. de fideiuss.
- 4 Creditor sciens debitorem ad inopiā vergere, & monitus a fideiussore vt agat contra eum, ad exigendum creditum, si id minus fecerit, impotentia soluendi postmodum superueniens, creditoris, non fideiussoris periculo cedit.
- 5 Remedium fideiussori tutissimum, in hoc casu proponit auctor.
- CREBRA est contentio inter fideiussorem, & creditorem, quando post tempus exigendi lapsū, debitor labitur facultatibus, atq; ita depauperatur, vt sit impotens ad soluendum, an possit fideiussor se tueri ob negligentiam creditoris, in exigendo commissam. Et in hoc spectatur formula fideiussionis, quoniam si fideiussio sit facta de soluendo id, quod non poterit a tali debitore exigere creditor, tunc negligentia nocet creditori, per l. si fideiussor & creditori, ff. de fideiuss. cuius intellectum hunc esse voluit Ruyn. consi. 45. n. 5. vol. 5. Soc. Sen. consi. 273. nu. 5. & 6. vol. 2. Pedroc. consi. 26. n. 44. & insigniter Bertaz. tract. clausul. claus. 43. gl. 4. Si vero fideiussio sit facta simpliciter & pure, & tunc non præsumitur dilatū per creditorem in necem fideiussoris: si tamen sciat debitorem & labi facultatibus, & fideiussor denuntiauerit, vt agat, & creditum exigat, casus impotentia superuenientis cedat periculo creditoris. Tutius tamen est, & quod fideiussor obligatus in forma stricta, offerat debitum creditori, & faciat sibi cedi actiones, Bart. in d. l. si fideiussor, cum alatis per Bertaz. loco citato.

DISTINCTIO XCVI

ARGUMENTVM.

¶ A sorore, hereditas paterna quando repudiata præsumatur, proponit hæc distinctio, in qua pariter habetur ratio, an filia sciuerit hereditatem patris delatam, an vero hoc ignorarit.

SUMMARIÆ.

- 1 Hereditas paterna quando a sorore repudiata præsumatur.
- 2 Filius excluditur a facultate adeundi patris hereditatem per longissimi temporis spatium.
- 3 L. licet, C. de iur. deliberan. Ampl. & limitatur remissive.
- 4 Soror ignara hereditatis delatæ, restituit in integr. ex clausula generali innunda est.
- 5 Soror sciens patris hereditatem delatam, tacens, permittensque fratres suos possidere, aliqua cum illis ratione computata, an sibi præiudicet, & quatenus num. seq.
- 6 Legitima non censetur comprehensa in generali iurium omnium renuntiatione.

¶ A sorore repudiata præsumitur hereditas paterna, si ea permiserit, a fratribus suis in solidum possideri, & dum aliqua re indiguit, ab illis, uti exclusa enixe petiit, Bar. Ang. & Imol. in l. recusari. ff. ad Trebell. Soc. Sen. consi. 45. nu. 3. volum. 4. Mascard. de probat. vol. 2. conclus. 854. in fin. D. Menoch. de præsumt. lib. 4. præsum. 102. num. 15. quod dictum intelligo procedere duntaxat in altero ex duobus casibus. Primus est, quando sciens, delatam esse patris hereditatem, persoluit per spatium 30. annorum, quoniam per spatium longissimi temporis excluditur filius, a facultate adeundi hereditatem patris, & a iure immiscendi in hereditate paterna, l. licet, & ubi Castr. C. de iur. delib. super cuius legis pronuntiatio insistit, ampliando & limitando, Gabr. suis commun. tit. de præscript. conclus. 8. & 9. secus in sorore & ignorante delatam hereditatem, saltem mediante restitut. in integrum ex clausula generali, Roman. consi. 149. Gabr. d. conclusio. 8. in fin. per l. Pantoni. ff. de acqu. hered. Secundus est, & quando soror sciens delatam patris hereditatem, tacuit diu passa que fuit interim fratres suos possidere cum illis aliqua computata ratione, argum. l. Procula. ff. de probat. ita concludit illustriss. Mantica. de coniect. vlt. volum. lib. 12. tit. 14. num. 27. Fallit tamen, & quoad dotem consequendam, cui non censetur renuntiatum, per lapsum temporis minoris spatii 30. annorum, sicuti etiam dicitur de legitima, & que non intelligitur comprehensa in generali renuntiatione omnium iurium, Salyc. in l. fin. C. de iur. dotal. Neuiz. consi. 77. Gabr. suis commun. tit. de legib. concl. 1. & 11. de legitima, conclus. 8. num. 33. cum seqq.

DISTINCTIO XCVII

ARGUMENTVM.

¶ An mandatum ex temporis cursu præsumatur, dubia DD est quæstio: in qua distinguit auctor, an constet de scientia principalis, cui nomine actus geritur, absque vlla contradictione, ut tunc mandatum præsumatur: an vero utrum is ignoret, id quod quis procuratorio nomine pro eo gerit, in quo quidem casu rursus aptissime subdistinguit.

SUMMARIÆ.

- 1 Utrum mandatum ex temporis cursu præsumatur,

proponit auctor, & soluit solita distinctione appositâ, num. sequ. & ubi rursus subdistinguit.

- 3 Mandatum ex his est contractibus, ad quorum substantiam scriptura non exigitur.
- 4 Contractus quidam ad substantiam scripturam requirunt, de quibus remiss.
- 6 Ex tempore immemorabili elapso, mandatum præsumitur.
- 7 30. annorum decursus facit etiam ut mandatum præsumatur, concurrentibus aliis adminiculis.
- 8 Coniectura ex quibus mandatum præsumitur.
- 9 Mandato non præsumto, ratificatio tamen sæpe conicitur.

Sicuti variant Doctores circa illum articulum, an mandatum præsumatur & ex temporis cursu: ita, & variæ modo ad opinionem negantem afferuntur limitationes, de quibus apud Gabr. suis commun. tit. de procurat. conclus. 1. modo ad opinionem aduersariam, quam moderniores affirmant esse veriore, & magis communem, secundum quam iudicasse Rot. Roman. scribit, Mascard. tract. de probat. conclusio. 1004. nu. 41. & seqq. relatus cum aliis per Flamin. Paris. tract. de resignat. Benefic. lib. 9. qu. 22. num. 16. & 17. Ofsch. consi. 1. num. 50. & 55. Natta consi. 526. num. 1. & 9. Ego amplector distinctionem Innoc. Felyn. Alex. Crau. & aliorum citatorum per D. Menoch. tract. de præsum. lib. 2. præsumt. 33. num. 7. ubi deductionem hanc facit. Aut constat de scientia & principalis, cuius nomine actus geritur, vel iudicium tractatur, absque vlla contradictione, & tunc mandatum colligitur: cum sit ex contractibus, ad quorum substantiam non exigitur scriptura, ad differentiam enumeratorum & per celebrem Gloss. in cap. 1. de censib. in 6. sic Mynsing. obseru. 80. nu. 4. centur. 5. Gig. tract. de pension. quæst. 48. & Ofsch. consi. 4. num. 59. Aut principalis & ignorat, quod quis pro eo gerit procuratorio nomine, & tunc, aut alius opponit defectum mandati, quam principalis, & is non est exaudiendus, Mascard. d. loco nu. 44. & Flamin. præallegat. loco, aut principalis obiicit. Hoc in casu denuo distingui animaduerto, aut defluxit & tempus immemorabile, & tunc præsumitur mandatum, Montepic. consi. 97. num. 77. Berret. consi. 131. num. 6. absque aliquibus adminiculis, Cassador. de procurat. decisio. 3. sic Vin. decisio. 534. num. 47. lib. 4. ubi restatur de æquioris sententia, ac de crebriore DD. placito; aut cucurrit solum tempus & 30. annorum, & tunc etiam præsumitur mandatum concurrentibus adminiculis, ad fauorem allegantis mandatum, etiam, quando agitur de magno præiudicio, Vin. loco mox adduct. Nat. d. consil. 526. n. 9. In quas coniecturas & suscipitur diuturna perceptio liuellorū, enuntiatio mandatis in scriptura non recenti, quæ sit facta de corpore actorum, verisimilitudine ipsa obseruata, & alia: Menoch. Flamin. Mascard. Gabr. Vinusq. in locis iam tactis & indicatis, in omnem casum, si mandatum & non præsumitur, ipsa tamen ratificatio conicitur, Montepic. dicto num. 77.

DISTINCTIO XCVIII.

ARGUMENTVM.

¶ Possessor interrogatus an possideat, ad claram responsionem, debet rem vere demonstrare: idem etiam in criminalibus, puta si quis damnum fundo alicuius dederit, & postmodum accusatus, nescire se dicat, ubi sit fundus, contra eum procedi non

non poterit: nisi illo fundo ad oculum demonstrato. Hoc tamen in reo probabiliter ignaro locum habet, secus in reo conscio & edocto.

SUMMARIA.

- 1 Possessor interrogatus an possideat, respondere debet, non obscure, sed per demonstrationem rei.
- 2 Damno dato alicui fundo, si accusatus dicat se nescire, ubi sit fundus, non potest contra eum iurari neque procedi, donec fundus ei ad oculum demonstretur: si ita postulauerit, limitatur num. seq.
- Non ita si verisimiliter constet eum scire.
- Rei confessio circa possessionem, qualitatibus, & signis illius non expressis, ad condemnandum non sufficit, ne quidem, si agatur de re mobili.

Ista cum ratione diffinitum est, ut possessor interrogatus [†] an possideat, obscuram responsionem declaret, per demonstrationem loci ad oculum, seu ad digitum: veluti, quando res habet plura corpora prädiorum, in eadem regione, sub eisdem denominationibus, vel, ut dicit *Speculator de actore*, §. 1. nu. 71. sub eisdem confrontationibus: alioqui sat est, reddere certum actorem, ex rei responsione, per expressiorem coherentiarum, vni tantum corpori conuenientium, ex *Theorica Bar. in l. 1. n. 11. ff. de eden. Natt. conf. 23. 4. cum seq. Sim de Prat. tract. de interpret. ult. volum. lib. 5. dubit. ultima nu. 353.* Quod dictum [†] extenditur quoque ad criminalia; in casu damni dati fundo vel nemori, vel vineæ alicuius, ubi accusatus dicat, se nescire, ubi sit fundus, cum illis coherentis, postulatque re se sibi ostendi ad oculum, interim nimirum non potest iurari, nec procedi, *Plot. ad l. si quando, nu. 824. C. unde vi.* At conceditur hæc facultas actori, contra reum conscium & edoctum, non sic aduersus nescium, & probabiliter ignarum, ut est successor recens in ius alterius vel, qui non assuescit rusticari, neque visere proprios fundos, *Pract. noster Papiens. in form. libell. actio. real. vers. cui coheret. num. 6. in puncto, Franc. Marc. decisio. 558. num. 5. par. 1.* ubi ait, prædictam [†] decisionem procedere in iudicio particulari, nisi actor vel reus ignoraret, atque ita iuraret. Rei præterea [†] confessio, circa possessionem rei, non expressis qualitatibus, nec enunciatis signis, non sufficit ad condemnandum, etiam si agatur de re mobili. *Abb. in cap. 2. colum. 3. de libell. oblat. cum adductis per Zuccard. consilio 12. numero 1.*

DISTINCTIO IC.

ARGUMENTVM.

Iuramenti in litem efficaciam, & effectus plures, primum refert auctor: Inde 4. affert casus, in quibus denegari potest, tum hoc nescio, & ignoranti non competere, sed scienti tantum, & notitiam habenti, recteque de eo, quod iurandum est, instructo docet: & iccirco non deferri semper nec heredibus, nec contra heredes. Perinde examinat an si sententia sit lata, ad deferendum tale iuramentum, ab ea appellari possit, & affirmatiuam tenet, licet a iam præstito appellari non possit, (iure Civili saltem.) Et hoc taxari iudicis arbitrio monet. Inde etiam varias refert iuramenti species; inter quas suppletium meminit, quod a sciente tantum, non ab ignorante præstatur. Et interim Domini mei Ant. Fabr. nec non Cauagn. & Fachin. insignium IC. laudes pertingit.

SUMMARIA.

- 1 Iuramenti in litem efficacia.
- 2 Iuramenti in litem remedium quando competat.
- 3 Iuramentum in litem, quibus in casibus præcipue denegari possit.
- 4 Iuramentum hoc cui competat.
- 5 Heredibus nec contra heredes deferatur, nisi ut numero sequi.
- 7 An & quando, contra heredes tutoris inuentarium non conscientis, pupillo deferatur, remissive.
- 8 A sententia, in qua sit pronuntiatum, deferendum esse iuramentum tale, potest appellari, & cur.
- 9 Cauagn. IC. laus.
- 10 A tali iuramento iam præstito, non appellatur de iure Civili, coram iudice laico, secus de iure Canonico.
- 11 Iuramentum hoc iudex pro arbitrio taxat, siue antequam iuratum sit, siue post, & cur: contrarium tamen sensit Ant. Fabr. vi num. seq.
- 12 Ant. Fabri, in supremo Sabaudia Senatu Senatoris amplissimi, & Annexiaqui Præsidis meritisimi, laus.
- 13 De iuramento in litem, in actionibus de dolo, & quod metus causa, & in interdictis remissive.
- 14 De iuramento Zenoniano remissive, itidem.
- 15 Iuramentum suppletium a sciente tantum præstatur.
- 16 Iuramentum suppletium, & Iustinianeu differunt.
- 17 Materia admonendi. ff. de iure iur. remissive.
- 18 Iuramentum petitorii in casu, l. si ex cautione, C. de non numerat. pecun. deferendum est, & id quando.
- 19 Fachin. IC. laus.

Iuramenti in litem rigor [†] non est exiguus, quo maxime coercetur dolus aduersarii, & consulitur creditori patienti difficultatem, & redacto ad inopiam probandi id, quod est fundamentum suæ intentionis, siue sit dolus verus, [†] siue sit presumptus, dummodo inditia sint vrgentia, alioqui non est locus huic remedio, *Plot. ad l. si quando, C. unde vi, Cran conf. 947. n. 4. & 26. volum. 5. Rimin. Iun. conf. 43. num. 31. cum seqq. volum. 1. Alb. conf. 302. volum. 2. Menoch. de arbitr. iud. casu 208. Ias. conf. 179 volum. 2. Caputaqu. decisio. 119. cum duab. seqq. part. 2. Fab. Turret. conf. 49. num. 8. volum. 2.* Imo in materia tutela, etiam contra matrem datur; *Rom. conf. 185. num. 6. Bursat. conf. 130. num. 31. volum. 2. Ofsch. decisio. 58. num. 20.* pro omissis, posthabitis, inordinatis, vel alteratis, etiam si veritas aliter haberi possit, præclare *Caroc. confirmat, decisio. 12.* Est verum, quod potest contrarium probari, *Rolan. a Vall. conf. 87. volum. 4. & Caroc. d. loco.* vel potest denegari in quatuor præcipuis [†] casibus. Primus est, quando non est petitorium in termino probatorio. Secundus, quando est datum parte non citata. Tertius, quando iam electa est absolute via probationum. Ultimus est casus, quando iam lata est sententia. In his casibus de iuramento in litem minime curatur, & hæc omnia probat *Fab. Turret. dict. conf. 47. num. 8. volum. 2.* Vnde iuramentum in litem, ubi dari [†] potest, non competit nescio, aut ignoranti, sed scienti, & notitiam habenti, recteque instructo de eo, super quo iurandum est, *Soc. consilio 89. volum. 3. Turret. consil. 47. num. 78. vol. 1. Croffius conf. 56 par. 2.* Idcirco non deferatur [†] heredibus, nec contra heredes. *Rot. Auen. decisio. 83.* Nisi sint verisimiliter informati, ex concursu [†] coniecturarum, de quibus apud *Plot. dicto loco, num. 619. & sequentibus.*

multis, atq; Cioffius notat d. consi. 56. Mynsing. obseru. 13. centur. 1. plenius omnibus Martin. Monter. decisi. Aragon. 11. vbi ostendit solertiss. quando contra heredes tutoris, non t. conficientis inuentarium, possit iuramentum in litem deferri pupillo. Cauea: præterea is, contra quem postulat huiusmo. i. iuramentū, & appellet a sententia, qua pronuntiātū est, deferendum esse iuramentum in litem, prout potest t. appellari: quandoquidem sit interlocutoria, inferens damnum irreparabile, veluti obseruauit eruditiss. t. simul & ornatiss. I. C. D. Canagn. ad statuta Montisferrati, decret. 15. §. 1. casu 65. ab ipso tamen iuramento t. in litem iam præstito, non appellatur de iure ciuili, in foro seculari, coram iudice laico, secus de iure Canon. sic Bart. in l. in actionibus, vbi etiam Jas. de communi circa fin. ff. de in lit. iurando, cū adductis per Brederod. tractat. de appellat. par. 2. fol. 476. versi. de in litem iurando.

11 Hoc præterea iuramentum t. in litem taxat pro arbitrio iudex, siue ante, siue posteaquam iurātū est: quia & ab initio, inquit lex, in iudicis arbitrio fuit, an iusiurandum deferret, necne, l. in actionibus, §. primo, cum l. præced. §. iurare, ff. de in lit. iurand. Tametsi subtiliter defendat contrarium Anton. Fab. Senator, & Præses integerrimus, t. & legum nostrarum decus, de error. pragmaticorum, decade 18. errore 9. ostendens mirifice, hanc sententiam, nedum duram, sed etiam a iuris ratione, maximè alienam. Idem, præterea diligentissimus auctor, citata decade 18. error. 6. 7. & 8. pertractat, materiam iuramenti t. in litem in actionibus de dolo, & quod, met. caus. in interdictis, & de iuramento t. Zenoniano: de quo in d. l. si quando, C. unde vi, amplissime agit. His quoque cohæret iuramentum

15 illud t. vulgare, quod suppletium vocant, ab ignaro non præstandum, sed duntaxat a sciente, decisi. Pernf. 100. par. 2. Mascas. de probat. conclusio. 954. cuius meminit luculenter idem Anton. Fab. d. tract. decad. 19. errore 1. 2. & 3. subiungens insuper, differentiam inter iuramentum t. suppletium, & iuramentum Iustinianicum, de quo in l. generaliter, C. de reb. credit. Hinc ad materiam l. admonendi, t. ff. de iureiurand. scripsit doctissimus Emanuel Costa in l. si ex cautione, versi probare numeratam, num. 3. C. de non numer. pecun. iuramentum t. petitori, in casu d. l. si ex cautione. esse deferendum, si per testes legitime probauerit, se numerasse pecuniam debitori, cuius quantitatem ignorare se asseuerant. Veruntamen, quæ attinent ad hoc iuramentum suppletium, reiicienda in alium locum, & alibi locanda censuimus: vbi, Deo bene fauente, discutietur accuratissime traditio ingeniosissimi, &

19 nulli t. Iurisconsultorum secundi, Fachin. lib. 1. controuerf. iur. cap. 15. 16. 17. & 18.

DISTINCTIO C.

ARGUMENTVM.

¶ Hereditatem per patrem repudiatam, quo pacto filio in aditione hereditatis nocere possit, verū nec ne fiat, edisseritur hic, vbi & Mediol. cōstitutio super hoc, & decretum 29. Papiæ interpretantur, adhibita distinctione solita, scientiæ vel ignorantia.

SUMMARIA.

- 1 Hereditas, repudiata per patrem, an possit, in ipsius vita adiri per filium, in patria potestate existentem, & quando repudiatio patris filio noceat, & e conuerso.
- 2 Quando repudianti repudiatio non officiat.

- 3 Statutum Papiæ, & Mediolan. constituit. quod filius non adeat hereditatem, per patrem repudiatā, viuente patre, & num. 4.
- 5 Dispensare consuevit in hisce, excell. Mediol. Senatus, ex causa, vt nihilominus filii possint adire repudiatam a patre hereditatem.
- 6 Patris repudiatio ad tempus duntaxat, in terminis nouarum Constitutionum, excludit filios, & numero 48.
- 7 Ablatini absoluti significatio, & natura, & num. 8. & 42. & 60. & 63.
- 9 Pater, qui repudiavit, quamdiu vivit, nequit adire filius.
- 10 Rigor priuationis, non habet locum, nisi in casib. a iure expressis.
- 11 Hereditas reputatur iacens, non vacans, cum subest spes adeundi.
- 12 Spes adeundi quantum præstet, & num. 44. & 47.
- 13 Ad iacentis hereditatis custodiam dandus curator, & cur?
- 14 Heres quando interim possit impetrare simplicem possessionem.
- 15 Exclusus per statutum semel, semper excluditur, sem remanet exclusus, quomodo intelligatur, & numero 16. & 17. & nume. 49. 51. & 52. 54. & 55.
- 18 Auctor, iuxta prædicta pro illustr. Ferdinando Gasimaria obtinuit, & per ea quæ subiicit, num. 20.
- 19 Laurent. Pollus, prudentiss. Mediolan. Senator, celeberrimus t. C. vigilantiss. Prætor Ticini, Præses meritis. Magistratus extraordin. reddit. in domin. Med. auctoris honorificentissimus compater.
- 21 In concursu plurium ad vnius hereditatem quis præferatur.
- 22 Hereditas iacens propiori debetur.
- 23 Hereditatem vacantem, ab omnibus in gradu successibili repudiatam, fiscus carpit.
- 24 Spes quantum præstat, vt proximior possit adire, ad remotiorem excludendum in gradu, nisi vt numero sequen.
- 25 Sinitatis sola existentia dominium continuat.
- 27 Aditio retrahitur ad tempus congruū, quo a priore fuit repudiata.
- 28 An & quando hereditas stet in suspensio, & sola spes rumpat, vel remoretur gradum, & quid interim faciendum.
- 29 Heres cui competit in diem incertum, vel sub aliqua conditione non potest atina, potest interim impetrare nudam bonorum detentionem, vel simplicem possessionem, & num. 30. & 31.
- 32 Spurius, institutus sub conditione, vel quando legitimabitur, quando excludat venientes ab intestato.
- 33 Spurius quando possit dari curator hereditati iacenti.
- 34 Hereditas captiui, pendente captiuitate, per aliū nequit adiri.
- 35 Hereditas illius, qui monasterium ingreditur ante commissam professionem, manet in suspensio.
- 36 Hereditas illius, qui nascituros instituit, an interim suspensum maneat.
- 37 Hereditas in pendenti, an & quomodo stare posse dicatur.
- 38 Hereditas ex successorio edicto quomodo deferatur ad sequentem in gradu.
- 39 Priuatio iuris sui nec præsumitur, nec ei sit locus, nisi lex expresse hoc dicat.

- 40 *Suspensio potius quam exclusio est presumenda.*
 41 *Intellectus ad nouas Mediolani constitutiones, & nu.*
 43. 45. & 46.
 48 *Repudiatio patris non nocet filiofamilias.*
 50 *Dictio, donec, quamdiu, &c. quid importent, & nu-*
 57.
 53 *Pœna non inducitur sine culpa.*
 56 *Cessante suspensione, & temporanea exclusione, per-*
 58 *sona prius exclusa, admittitur in effectu ad succes-*
 59 *sionem.*
 58 *Exclusio simplex & perpetua, differt a conditionali,*
 60 *& limitata.*
 59 *Fœmina, prohibita succedere superuiente masculo,*
 61 *mortuo masculo succedere poterit.*
 61 *Verba qualificata debent intelligi secundum tempus*
 62 *verbi, ad quod referuntur.*
 62 *Argumentum a contrario sensu producit intellectum*
 64 *iuri consentaneum.*
 64 *Prohibitum ad tempus, censetur permissum post il-*
 65 *lud, quia limitata causa limitatum producit ef-*
 66 *fectum.*
 65 *Vxor, quomodo intelligatur prohibita, dotem repetere*
 66 *viro viuentem.*
 66 *Prescriptionem non currere de ecclesia bonis, per Re-*
 67 *ctorem male alienatis, eo viuentem, quomodo intelli-*
 68 *gatur, & num. 67.*
 68 *Absurditas in iure vitanda.*
 69 *Filius non debet, etiam in delictis, praeiudicium gene-*
 70 *rari per patrem.*
 70 *Vsufuctus iactura longe minor, quam amissio pleni*
 71 *dominii.*
 72 *In dispensationibus solummodo fiscum excludentibus,*
 73 *quis sensus verus, & irrefragabilis intelligatur, &*
 74 *num. seq.*
 73 *Iniuria non debet emergere, unde iura nascuntur.*
 74 *Fauor non debet in odium retorqueri.*
 75 *Prior in gradu, potior in successione.*
 76 *Causa semel decisa, non amplius restauranda.*
 77 *Prorogata iurisdictio legitimos actus producit.*
 78 *Sententia meritis iusta, & rationalis, quando non*
 79 *vitietur, ex defectu iurisdictionis.*
 79 *Peroratio superinde auctoris.*

1 **Q** Vicquid sit sancitum de iure communi, in de-
 cisione articuli; an hereditas ꝑ repudiata per
 patrem, possit in vita ipsius adiri a filio, in patria po-
 testate existente, & quando repudiatio patris noceat
 filio, & e contra, de qua re exstant text. apertissimi, ni-
 mirum *l. ex repudiatione, C. de fideicommiss. l. 2. C. de re-*
 2 *pu. bon. poss. l. renitente, C. de iur. delib. cum elegantissi-*
 3 *ma distinctione D. mei Massinii ad l. 1. num. 298. cum*
 4 *seqq. C. qui admitti, de qua superius in vna ex nostris*
 5 *Inspectionibus, fecimus mentionem, eo etiam casu*
 6 *excepto, quando repudiatio fieret a parente ignorā-*
 7 *te se institutū, quia, nec repudianti officeret ꝑ repu-*
 8 *diatio, quippe, quia non potest dici delata hereditas,*
 9 *secus in repudiatione facta, a sciente, l. nec is, §. 1. ff. de*
 10 *acqu. hered. quem ad hoc propositum adpositissime,*
 11 *vt semper citat idem Massin. d. in loco, num. 232. certe*
 12 *sublata est in patria mea per Decretum 29. insertum, in*
 13 *volumine ꝑ statutorum, sub Rubr. quod filius non adeat*
 14 *hereditatem, a patre repudiatam, viuentem patre. Imo, in*
 15 *dominio Mediolani, per Cæsar. Constit. tit. de acquir.*
 16 *hered. quem locum explicat D. Menoch. consi. 665.*
 17 *num. 12. libr. 7. omnis dubitatio tollitur; quoniam di-*
 18 *fertis verbis prouisum est, ad euitandas fraudes, quas*
 19 *meditantur interdum parentes, introducentes filios-*

fam. minores, ad adeundam hereditatem ab eis repu-
 diatam, ꝑ ob certissimum præsidium, paratum mino-
 ribus aduersus aditam hereditatem, modo concurrat
 extrema, quorum fit mentio per Guid. Pap. qu. 142.
 plene *Surd. consi. 95. volum. 1. Alb. consi. 254. num. 29.*
 volum. 2. *Mascard. de probat. volu. 3. concl. 1273. nu. 36.*
 cum seqq. & cumulatissime Odd. tract. de restit. in integr.
 qu. 62. artic. 2. vnde manat, ab excelso Senatu Medio-
 lani, dispensationes ꝑ ex causa, & illæ quidem profi-
 cuæ, vt de præsentī filius adire possit hereditatem, a
 patre repudiata, quoniā repudiatio patris ꝑ in termi-
 nis nouarū Constitutionū, excludit filium duntaxat,
 ad tempus & sic limitatiue, nō absolute: Ita indicante
 clausula in relatis locis per modū ablatiui ꝑ absoluti,
 concepta (viuentem patre) iuxta traditionem *Abb. consi.*
 92. num. 3. & 4. libr. 2. & *Angel. ac Imol. ad l. ei, qui sol-*
 uendo, ff. de hered. instituē. vbi huiusmodi ablatiui ab-
 soluti, qualificant vniuersam ꝑ dispositionē, efficiunt-
 que, vt intelligantur semper secundum tempus ver-
 bi, ad quod referuntur, *Bart. in l. ex facto, ff. de vulg. &*
 pupill. vnde germanus sensus constitut. est; vt quam-
 diu viuit pater, qui repudiavit, ꝑ tamdiu desinat filius
 posse adire, circumscripta perpetua filii, qui non deli-
 quit, nec est in aliqua culpa, exclusionē: ad euitandū
 rigorem ꝑ priuationis, quæ non habet locum, nisi in
 in casibus speciatim expressis, *Surd. late decis. 200. nu. 1.*
 quo pacto hereditas reputatur iacens, non vacans, cū
 sublit spes ꝑ adeundi, actualiter post obitum patris,
Bart. in l. postquam, num. 2. ff. vt leg. nom. caueat. & Ca-
 11 *pyc. decisio. 87. num. 9. quæ spes tantundem ꝑ præstat,*
 12 *ad excludendū remotiorem, quantum ipsa aditio,*
 13 *Surd. tract. de alimen. tit. 2. qu. 15. nu. 98. & clarius consi.*
 14 *439. num. 31. & 32. vol. 3. atq. Molin. tract. de primog.*
 15 *Hispan. cap. 10. Interim vero prouidetur de curatore*
 16 *ad custodiam ꝑ hereditatis iacentis, qui bona conser-*
 17 *uet instar legitimi administratoris, satisfaciendo cre-*
 18 *ditoribus, alijsq; si qui essent, Ang. consi. 103. & 192.*
 19 *cum seq. Castr. in rubr. C. de success. edict. Io. de Montespe-*
 20 *rell. consi. 194. nu. 4. & Rot. Rom. decisio. 42. par. 1. in no-*
 21 *uissimis. Imo potest ipse heres, cui competit ius in diē*
 22 *incertum, veluti mortis, sicuti, quando competit ius*
 23 *sub aliqua conditione minime potestatiua, sed casua-*
 24 *li, vel mixta) interim impetrare simplicem ꝑ posses-*
 25 *sionem, ita, vt si cessauerit impedimentum, vel cessa-*
 26 *rit dies, aut euenerit conditio, pleno iure habeat he-*
 27 *reditatem, alioqui teneatur omnia restituere, cū in-*
 28 *tegritate his, qui eo amoto debent succedere. Casus*
 29 *est in l. si quis instituitur, ff. de hered. instit. in l. 2. §. si sub*
 30 *conditione, ibiq; Bart. ff. bon. poss. sec. Tab. Crass. tract.*
 31 *de success. §. bon. poss. qu. 5. num. 7. & singulariter Surd. di-*
 32 *cto consi. 439. nu. 24. cum seqq. multis, vol. 3. Nec obstat,*
 33 *quod semel exclusus ꝑ per statutum, manet perpetuo*
 34 *exclusus, c. 1. §. quin etiā Episc. vel Abb. in vrb. fend. Dec.*
 35 *consi. 82. & 95. ac Rimin. fun. consil. 82. volum. 1. quoniā*
 36 *ea regula multimode limitatur, vt apud Gab. suis com-*
 37 *mun. tit. de stat. concl. 4. Maluas. consi. 22. num. 114. cum*
 38 *seq. & Honded. consi. 70. num. 36. & seq. volum. 2. vbi in-*
 39 *ter cæteras limitationes hæc famulatur, rei nostræ, vt*
 40 *intelligatur, rebus ita se habentibus, ꝑ videlicet, du-*
 41 *rante exclusionis ratione, vltra quod verius est agi de*
 42 *suspensione, non de exclusionē, Surd. d. consi. 439. nu.*
 43 *31. iuxta quē sensum, anno superiore, obtinui ex ad-*
 44 *ductis rationibus, & iuribus, ꝑ tum ex mox adicien-*
 45 *dis, ad euidentiore rei perspicuitatem, in causa pro*
 46 *illustr. admodum Ferdinando Gattinaria, corā præ-*
 47 *stantiss. I. C. maximeq; illustr. Mediolaneni. Senatore,*

multis nominibus celeberrimo, prudentissimo, atq;
vigilantissimo Ticini Prætor, D. Laurentio Pollo,
cuius eximii & animi dotes, cum vitæ integritate cō-
iunctæ, in suscipiendis, obeundisq; patrociniis gra-
uissimis, apud Regiam curiam, & Computi, & alibi
mirandum in modum, resplenduerunt, quarū præ-
stantia & intuitu, meritissime proximis elapsis dieb⁹,
ad culmen præfecturæ electus & euectus, Præses est
grauissimi, & integerrimi Magistratus, extraordina-
riorum reddituum in Mediolani dominio: cum quo
præterea spiritualis mihi affinitas intercessit, in sacro
lauacro baptismatis, de quo Stephanū Emanuelem
Costam, nonum ex superuiuentibus, mihi filium ge-
nitum, baptizatum, summa, eademq; Christiana pie-
tate leuauit, cuius laudes, quas pontus & astra resonāt,
non est, quod tenui hoc stylo, dum illustrare vellem,
amplius prosequar, ne præposterus videar, aut iudicer
encomiastes, de tanto tantum viro cum Claudiano
dicam:

*Ingenii redeunt fructus, aliq; labores
Et vitæ pars nulla perit, quodcumq; recedit
Litibus, incumbit studiis, animusq; vicissim,
Aut curam imponit populis, aut otia Mæsis.*

Igitur sic respondebam.

19 Caussam Iacobi Franc. Gattinariæ, & pro quo sita-
pud perspicacem, & sibi constantem atq; integrū iu-
dicem præsens scriptio, in tuto esse collocatam res-
pectu fisci, tum ex censura iuris communis, tum etiam
ex beneficio dispensationis, impetratæ a sereniss. Me-
diolani Senatu, hætenus, & iuste diffinitū, & sapien-
ter ordinatum intelligimus. Mox clericū Flaminiū,
pariter Gattinariā adhuc mordicus, & perperā con-
tendentem, sola quippe fretum Constitutionis, in tut.
de acqu. hered. prohibitione, ab eodem Francisco ex-
clusum, censeri asseueramus constāter, & id ipsum sic
probamus. In primis constitutissimum est, qd in con-
21 cursu & plurium ad vnius hereditatem, præponitur
dubio procul is, qui prior est in gradu, non tantum, si
tunc agnoscat hereditatem, verum etiam desinit re-
motior assequi hereditatem, donec est spes aliqua, qd
proximior possit adire. Quandoquidem hereditas iac-
22 cens & debeatur propiori, cū sit ius succedendi, &c. ad
23 differentiam vacantis & hereditatis, quā repente car-
pit fiscus; vbi ab omnibus constitutis in aliquo gradu
succesibili sit repudiata, ita sane Bart. doctē, ut semper
ad l. postquam, num. 2. ff. ut legat. nom. caueat. relatus per
Cayc. decisio. 87. nu. 9. Tantumdemq; præstat isthæc
24 spes, & ut possit agere proximior ad excludendum re-
25 motiorem, (nisi forte contingat agi & de suo herede,
quoniam tunc non datur iacens hereditas, quippe,
26 quod sola existentia fuitatis dominiū & continet,
Corn. ad l. 3. C. de iur. delib. f. in l. in suis, ff. de lib. & post-
hum. Gomes. var. resolut. lib. 1. cap. 9. num. 17. & Vin. de-
27 ciso. 317. lib. 2.) quantum ipsa aditio, & quæ ut primum
subsequatur, retrohitur ad tempus congruum, quo
nimirum tempore fuit repudiata a priore, sic Surd.
tract. de alim. tit. 2. qu. 15. nu. 98. & clarus consi. 439. nu.
32. vol. 3. egregie ac lucuenter Molin. tract. de primog.
Hispan. cap. 10. num. 26. Neque nouum hoc est, quod
28 hereditas stet in suspensio, & sola spes rumpat, & aut
rectius remoretur, gradum, quia interim vel proui-
detur de curatore, ad custodiam iacentis hereditatis,
qui bona conferuet instar legitimi administratoris,
satisfaciendo creditorib. & aliis, si qui essent, Angel.
consi. 103. & 192. cū seq. Castr. in rub. de success. dict. 10. de

Monte Sperell. consi. 194. nu. 4. & Rot. Rom. decisio. 42.
par. 1. in nouiss. vel potest ipse heres, & cui competit ius
in diem incertum, veluti mortis, sicuti, quando ei cō-
petit ius sub aliqua conditione, minime potest iura,
sed vel casuali, vel mixta, impetrare interim nudā de-
tentionem bonorū, vel simplicem possessionem, ita,
ut si & cessauerit impedimentum, vel cesserit dies, vel
euenerit conditio, is pleno iure habeat hereditatem,
alioqui teneatur restituere omnia & cum integritate
his, qui eo amoto debent succedere, casus est singula-
ris, in l. si quis instituatur, ff. de hered. instituen. ibiq; Bar-
tol. ff. de bon. poss. sec. tab. l. filiusfam. ff. unde lib. l. filius ma-
trem, C. de moff. testam. gl. in l. fin. C. unde legitim. Mi-
chael. Crass. tract. de success. §. bonorum possessio, qu. 5. n. 7.
cum cumulate aggestis per Surd. d. consi. 439. nu. 24. cum
seqq. multis, vol. 3. Exempla perspicua sunt, in spurio
namque instituto & sub conditione, si, vel quando le-
gitimabitur, quo casu venientes ab intestato, etiā an-
te impletam conditionem legitimationis, excludun-
tur, & ipse spurius & potest dari curator hereditati ia-
centi, quod si deficit conditio, vel ex non posse, vel ex
non velle, omnia reddi oportet, venientibus ab inte-
stato, Angel. in l. in tempus, ff. de hered. instit. & Natta
præclare consi. 246. nu. 7. lib. 2. Sic in hereditate captiui,
quæ & per alium adiri non potest pendente captiui-
tate, l. illa institutio, §. 1. ff. de hered. institut. & Vin. alios
citat decisio. 43. nu. 2. lib. 1. Est quoque in suspensio he-
reditas eius, qui ingrediendo monasterium, & dispo-
suit, ante professionem, Franc. decis. 14. nu. 27. par. 1. Sic
quando quis & instituit nascituros, Castr. consi. 247. n. 3.
vol. 1. & Natta consi. 675. num. 8. nil resistente illa iu-
ris nostri propositione, quod & hereditas non potest
flare in pendenti, maxime respectu aditionis, l. actus
legitimi, ff. de reg. iur. & l. fin. ff. com. pradiorum, quoniā
iure permittente potest flare in suspensio, præcipue
cum defectus est talis, qui cessare probabiliter sperat,
Castr. d. consi. 242. nu. 3. & ex Molin. Surd. allegatio con-
silio 439. num. 29. cum seq. Adiungimus & illud, quod
hereditas ex successorio edicto, nunquā defertur ad
sequentē & in gradu, nisi prior sit exclusus, vel morte,
vel renuntiatione, vel sit priuatus, §. placebat, Insti. de
leg. agn. success. & l. defunctus, C. de legitim. hered. Gabr.
consi. 27. nu. 2. & consil. 133. nu. 4. vol. 2. Priuatio autem
iuris sui, & nec præsumitur, neque ei sit locus, nisi lex
expresse hoc dicat, Rip. respons. 5. & 6. de sec. nupt. par. 2.
& Osasch. decisio. 147. nu. 4. potiusq; arguitur suspen-
sio, donec duret impedimentum, & aut subfit spes,
quam præsumatur exclusio, quæ perpetuo operetur
sine culpa vocati ad hereditatem, Surd. d. consi. 439. n. 31.

Porro ita instructo iure Iacobi Francisci, non est
metuenda dispositio nouarum Constitutionū, præ-
dicto in loco, postquam seipsum, aduersus clericum
Flamin. ex abundanti munivit beneficio dispensatio-
nis excelsi Senatus Mediol. & auctoritate rei iudicatæ.

Ex abundanti diximus, & verā locuti fuimus, quo-
niā si medullitus consideretur Constitutio, certe nec
ex verbis, nec ex mente inferri potest exclusio perpetua
filii, ob præambulam repudiationem, factam a Patre.
Nō ex verbis, quia inquit formiter cōstitutio (nemo)
& sic impersonaliter, non sine magno mysterio, pos-
sit hereditas, a patre suo repudiata, adire patre viuē-
te, hæc vltima particula abnegat facultatem adeundi
limitatā, præstatq; efficax argum. exclusionis, nō ab-
solutæ, sed ad temp⁹ vitæ paternæ, remanēte penes fi-
lium, spe adeundi, cū alioqui eadem particula esset o-
tiosa, & fieret interpretatio priuatiua iuris alicuius
sine

42 sine præexistente culpa, contra ea, quæ statim præfati sumus. Præterea ablatius t̄ ille absolutus, (*vinente patre*) vel fiat qualificatiue, vel facit conditionem, vel ponitur in vim suppositorum terminorum, ex quo supponuntur termini præfentes, hoc est, quatenus, & quousq; viuit pater, *Bald. ad l. 1. C. quando liceat ab emt. dis. atq; Surd. consi. 449. num. 48. volum. 3.* Vltius constitutio intelligi debet de actuali aditione, t̄ non autem tollit, sp̄e adeundi, quasi habeat hunc germanum sensum, quamdiu viuit pater, qui repudiavit, tamdiu non potest adire filius, vt in simili dicitur, non posse substitutum adire, viuente instituto, qui velit, vel possit esse heres cum effectu, *l. quamdiu. ff. de acquir. hered.*

44 Et spes t̄ adeundi post mortem patris, quo tempore cessat, & finita est prohibitio illa temporalis, rumpit gradum, seu (vt dictum fuit) remoratur, ne alius sequens intercipiat hereditatem, in suspenso manentem, sic sane suggerente argumento a contrario sensu, ex *Alb. consi. 92. num. 3. & 4. lib. 2. vt inferius dicetur.*

45 Non ex mente, siquidem mens constituentis eo præcipue tendat, vt occurratur fraudibus parentum, qui ratione vsusfructus, ad eos iure patriæ potestatis spectantis, non verebuntur repudiare, proinde indirecte assequuntur per filios, in sua manu constitutos, commoda hereditatis repudiata cum dispendio creditorum, & euidenti iniuria defuncti, vt hanc eandem rationem in terminis deducit, allegatum *Decret. 29.* post statuta criminalia Papiæ, a quibus decretis traditur, mutuata dictam constitutionem, vt in indiuiduo tangit, *D. Menoch. d. consi. 665. num. 12. cum seq. vol. 7.*

46 Quæ intellectio comprobatur ex sequentibus verbis restrictiuis, in eadem t̄ constitutione positus, ibi, (*nisi fuerit emancipatus, & non in fraudem*) cum patri tunc nil quærat, & nil pereat creditoribus, sicuti, nec perit creditoribus quidpiam, neq; fuit locus decipulæ, quando spes adeundi t̄ manet impolluta, & illæsa, cū patri nil quæreretur, siue filius præficiatur administrationi bonorum, siue detur curator hereditati iacenti, non aliter, ac contingit post mortem patris: vtrobiq; enim exulat fraus, & ratio præiudicii omnino conticescit. Hac igitur interpretationis medela, cōmode consulitur vtriq; parti, præterea, minus corrigitur ius cōmune, quo cautum est, t̄ repudiationem patris non nocere filiofam. iuribus in fronte huius distinctionis citatis.

48 Nec mutat hanc nostram sententiam regula illa, semel exclusus t̄ per statutū perpetuo manet exclusus, cū præsertim non ad sint in constitutione dictiones illæ t̄ suspensiuæ, (*donec, quamdiu, & c. iuxta contextum c. 1. §. quin etiam, in vlt. feud. tit. Episcop. vel Abbatem, Bart. in l. vt iurandi, §. si liberi, colum. 1. ff. de oper. lib. Dec. consi. 87. & 95. cum adductis per Ceph. consi. 313. num. 52. Rimin. jun. consi. 82. volum. 1. & Ant. Gabr. super statuto, stantibus masculis, femina non succedant, suis commun. tit. de stat. concl. 4.* Nam declinatur obiectum multimode. Primo enim negamus, agi de aliqua exclusionem, & maxime solius filii, t̄ ex quo constitutio est concepta impersonaliter, vt iam summo digito indicauimus. Eo magis cessat fundamentum exclusionis, postquam non est delata successio, intelligendo delatam hereditatem, iuxta terminos *l. delata, ff. de verb. signif.* cum exclusio sit t̄ quædam priuatio, quæ habitum supponit, *Honded. consi. 16. num. 59. volum. 1.* solummodo superexistente spe, a iure considerabili, ne inducatur pœna priuationis, t̄ sine culpa, quæ spes constituit hereditatem aliquantis peria-

centem, & præseruat ius filii familias intactum, nec interim potest dici exclusus. Quinimmo prædicta spe ad actum possibilem t̄ deueniente, admittitur ex Theorica, *Bart. in l. fin. ff. ad Tertull. & sic soluit nodum, Maluas. consi. 22. num. 115.* Insuper memorata regula arrogat locum, t̄ rebus sic se habentibus, hoc est, durante exclusionis ratione, vel causa, vel procedit in rationabili exclusionem, simpliciter facta: secus in persona, quæ ad tempus excluditur, aut suspenditur, tunc cessante t̄ suspensione, vel temporanea exclusionem, persona prius exclusa admittitur in effectu ad successionem, *Preposit. ad d. §. quin etiam, Curt. Iunior. tract. de feud. in 1. membr. 3. partis, princip. quest. 27. num. 12. cum aliis in hunc sensum expositis, per Maluas. d. loco num. 114. & 116. & Honded. consi. 70. num. 36. volum. 2.* Hæc vis est in dictionibus illis, temporariam exclusionem importantibus, scilicet, (*donec, t̄ quamdiu, & huiusmodi*) non adiectis in d. constitutione, quia eadem temporalis exclusio resultat ex tacita, & ex verisimili mente constituentis, vnde pro adiectis habentur illæ dictiones suspensiuæ, sic ex *Paris. Gab. d. conclus. 4. num. 12.* Quam deductionem roboramus triplici fundamento. Primum desumimus a *Rimin. jun. consi. 544. num. 102. cum seq. volum. 5.* vbi causa, vel ratio distinguit exclusionem t̄ simplicem, & perpetuam a conditionali, & limitata, sed disparem esse rationem inter hæc duo tempora, scilicet, vitæ patris, & post illius mortem, quoad excludendum, vel includendum filium, iam satis probatum extat. Ergo, &c.

58 Secundum suppeditat *Abb. in d. consi. 92. num. 3. & 4. lib. 2. atque Angel. & Imol. ad l. ei, qui soluendo, ff. de hered. institu. vbi in terminis statuti, disertis verbis, sic concepti, quod femina non succedat, superuiente masculo, t̄ concludunt, quod mortuo masculo, femina poterit admitti, quoniam illa verba (*vinente masculo*) sunt ablatiui absoluti, t̄ qui faciunt conditionem & qualificant totam dispositionem, vnde, cum verba qualificata debeant intelligi, secundum tempus verbi, t̄ ad quod referuntur, ex doctrina *Barto. in lege ex fact. ff. de vulg. & pupill. consequens est, vt exclusio interpretetur temporalis, tanto magis suadente argumento, a contrario sensu, cui est locus, etiam in statuto, cum producat t̄ intellectum iuri communi consentaneum, plene *Bald. in l. conuentientia, C. de Episcop. & cler.* Sic plane dicimus in hac hypothesis, vt illa verba (*vinente patre*) qualificatiue stent, t̄ ad totam dispositionem, & importent prohibitionem filii fam. limitatam & conditionatam, seu suspensiuam, donec viuit pater, post vero obitum genitoris, spes hæc succedendi deuenire ad actum possit, quia prohibitum ad tempus, t̄ censetur permissum post illud tempus, & dispositio limitata, gignit effectum limitatum, iuribus notis, circa vtramque regulam. Simile est, quod dicitur de vxore, quæ nō potest agere ad dotis restituti onem, t̄ viuente marito, excepto casu, *l. si constante, ff. solut. matr.* vt intelligatur prohibita, donec pergunt nuptiæ. Ceterum post mortem mariti, recte agit, *tot. ff. solut. matr.* Sic interpretatur illud, q̄ dicitur de ecclesiæ bonis p̄ Rectore male alienatis, t̄ vt nō curat præscriptio, viuente prælato male contrahente, c. post quingentos. & c. si sacerdotes 16. q. 3. gl. si. in c. 1. de restit. in integ. 6. Bal. ad l. circa princ. C. de bon. mat. Alex. in consi. 9. in fin. vol. 3. Cald. de præscript. consi. 3. & 4. intelligitur n. quādiu viuit prælatus, t̄ vnde p̄scriptio incipit currere tēpore successionis, nō obscure *Gu. Pap. decis. 150. & 161. atq; Bo. og. consi. 34. nu. 16.* Tertiū funda-**

68 mentum pertinet ad absurditatem † omnem vitandam, quæ admissa perpetua exclusione, & conculcatis omnibus vestigiis spei ad adeundum patens esset, tum, quia ex facto patris generaretur præiudicium filii irreparabile, † quod nec in delictis regulariter tolleratur, *l. crimen paternum, ff. de poen.* tum etiam, quia iam non animaduverteretur in eum, qui fraudem admisit, nec puniretur pater, qui repudiavit, nisi in iactura ususfructus, † quæ est longe minor, quam pleni domini amissio, ad *l. naturaliter, §. nihil commune, ff. de acquir. poss.*

Verū, quid necesse est Iacobo Francisco hoc spei perfugio uti? cum amplissimi ordinis decreto, solutus fuerit nexu constitutionis, toties adductæ, ipsius aditionem, donec pater, qui repudiavit, est in humanis rebus suspendentis: Ita ut hodie non spe, sed re, heres esse valeat, prorsus excluso clerico, oppositore, cui dispensationi nō satis dispicimus, quid iuste obici queat, quominus exitum suum sortiatur favorabilem, dispensato. Nam quod opponitur, hac dispensatione solummodo fiscum excludi, non etiam alios prætendentes se heredes, hunc recipit sensum, sanū, verum † & indubitatum, rationi ac iuri consentaneū, quam, qui maxime, nempe, quod Senatus Mediol. omnium oculatissimus & æquissimus, in hac contentione inter Fiscum, & legitimos heredes, citra reatū, & extra occasionem delicti, suscepta, voluerit præferre ipsum fisco, & iura reservare legitimorum heredū, ob sanguinis prærogativam, ut in gradu proximior, quoad succedendum potior esset remotiore, in hoc ipso Decretum suum legibus, & communi sanctioni accommodans, ut par est, *l. 1. §. penult. ff. unde cog. l. consanguinitatis, C. de legitim. hered. l. auunculo, C. com. de success.* cum aliis passim obuiis iuris locis. † Alioqui, si istud dictum sic acciperetur, ut non aliter intelligatur admissus ad hereditatem filius repudiantis, quam si non essent alii legitimi, non solum in pari gradu, sed etiam in vltiore degentes, profecto magna cōsurgeret † iniuria. Vnde iura nascuntur, contra *l. meminerint, C. unde vi.* Quod scilicet sacrosanctus Senatus, cui optime innotescit, filium repudiantis, ab hereditate esse exclusum solum ad tempus, sic hac sua dispensatione excluderet perpetuo, admissio clerico remotiore: proinde dispensatio impetrata ad augendum, & ad favorem Iacobi Francisci operaretur diminutionem, & in odium † retorqueretur euidenter, contra iura notissima. Stante igitur reservatione iurium, inter legitimos heredes, secum hac de re rixantes, quique contradicendi causam habuissent, præter tunc certantes inuicem, prodiit Iacobus Franciscus, prior in gradu, † ergo potior in successione. Tandem assistit intentioni Iacobi Francisci, auctoritas rei iudicatæ per illust. Magistratum, a partib. non semel aditum, pro diffinienda hac ipsa controuersia. Vnde nō est, quod amplius instauretur † causa, semel decisa, *l. causas, C. de transact. & abunde Nat. consi. 524.* nil prorsus obsistente prætensa nullitate, ex defectu iurisdictionis, sub prætextu, quod Magistratus posuerit falcem in messem alienam; quoniam, vtraq; parte instāte, ita iudicauit ordo ille, cuius propterea iurdictio intelligitur manifeste prorogata. † Vnde cessat assertio defectus iurisdictionis, nec potest allegari post submissionem factam, ex simultaneo consensu, quando iam est lata sententia, per habentem aliquam iurisdictionem, *gl. in c. 1. & 5. de offic. deleg. l. si per errorem, ubi Alex. & Ias. de iurisd. omn. iud. cum l. si conuenierit, eod.*

Rimin. Jun. consi. 358. volum. 4. & Van. decisi. 126. libr. 1. Amplius, cum sententia illustris, illius ordinis, sit in meritis iusta † & rationalis, non est curandum, coram delegato Principis, aut Senatus excellentissimi, de nullitate, etiam ex defectu iurisdictionis, *Alex. consi. 111. volum. 5. iuncto consi. 67. volum. 6. Rimin. Inn. consi. 358. num. 36. volum. 4. Alb. consi. 92. & ibi Scholastes, volum. 1. ac Vinus decisi. 331. lib. 2.* Ex quib. colligo (quod initio or diebar) in tuto locatam causam Iacobi Francisci, illamq; repositam, cum qua pariter centesimam hanc nostram distinctionem, ad laudem clementissimi Domini, clausam volumus.

Finis Distinctionum 100. Centur. prima.

AD LECTOREM HUMANISSIMUM.

PRIMA exacta Distinctionum centuria, quæ centesimæ inspectionem, secundum propositam operis seriem, est immediate sequuta, alteram ecce locamus, quæ secunda erit, & pro huius opusculi imponenda coronide, adfixis in umbilico aliquot regulis, seu observationibus communib. & ad scientiam & ignorantiam, quasi quæ sint utriusque communia, tribus aliis centuriis differendis in id tempus, alterumq; volumen, de quo iam pridem concepimus, cuius partus Diuino munere edetur propediem. Nam eo tantū hoc opere primo intendimus, quo recidere non incommodè, sed apposite posset quicquid, vel scientia, vel ignorantia color, causa, aut præsidium iure reposceret, eliminaretue, ea tantum affectantes, quæ & digniora, & crebriora, tum in scholis, tum in foro occurrere intelligeremus, non tam apices, ambages, & anfractus parum utiles suspicientes, quam potius rei veritatem compendiosam, & studiosorum commoda.

DISTINCTIO I

ARGUMENTVM.

1 Aquarum materiam, ex quarum usu plures solent, licitum casus suboriri, præcipue in earum diuersione, hic agitator auctor, ubi, & quid in eis scientia, quid etiam ignorantia præstet, non leuiter discutit, adiecta mentione de flumine publico & priuato, & de constitutione excellentissimi Mediol. Senatus, circa materiam scolatitarum aquarum.

SUMMARIA.

- 1 Ad firmam Reipublicæ constitutionem, atq; ad eius rationes firmandas, nihil a quo pertinet, quam, ut dominiis distinctis, propria singulis attribuantur.
- 2 Aquarum materies lites excitare consuevit, & numero sequ.
- 4 Aquis concessis, concessum esse aluicem dicimus, tribus concurrentibus tamen, & num. seq.
- 6 Argumentum a consequenti concessio ad necessariū antecedens.
- 7 Ignorantia, in aquarum concessione, an profit.
- 8 An in venditione domus veniant pile, vasa, olearia, dolia, & alia eius generis amonibilia, & quid in affixis, & num. seq.
- 10 Aqua nascens in proprio fundo, mox ingrediens rivum, seu foneam, aut fistulam alterius priuati, illius fit, cuius est canus.
- 11 Aqua ex se defluens, consuetudinem nō inducit, sicuti possessionem non tribuit, contra Plot. ad l. si quando, num. 98. C. unde vi.
- 12 In possessione aquæ qui est, debet in ea manuteneri, & si fuit spoliatus, debet restitui, etiā non probata seruitute, donec & c. ex Plot.

Intel-

- 13 Intellectus ad l. Aquilinus ff. de donationibus & l. de usu ff. de var. & extraor. lin. cognitionibus, & numero 48.
- 14 Discipulus erga preceptorem debet munificentiam exercere.
- 15 Aqua publica nemini debet interdici, modo publicus usus non impediatur.
- 16 Glos. in l. 1. §. denique ff. de aqu. plu. arcen. legum. fluxum, passa dicitur, & cur, idque metaphorice.
- 17 An in suo fundo, liceat cuique ita se genere, ut inferiori, vel alii fundo, praedictum generet, & num. seq. & num. 33.
- 19 Nocendi alteri libido, damnanda, & numero 39. & 39.
- 20 Quando aquam suam quis faciat, per vetustissimum ipsius cursum, & n. seq.
- 22 Emissoria, (vulgo solatitia) an possint praescribi, & num. seq.
- 24 Facultati non praescribitur.
- 25 Aqueductus, cuius origo hominum memoriam excessit, constituti vices obtinet.
- 26 Aquarum solitus decursus, in alterius praedictum, non est immutandus, & numero 29. & numero 49.
- 27 Aquam suam, ut quis faciat, quid requiratur.
- 28 Textus in l. si quisquam, ff. de diuers. & tempor. praescript. ponderatur.
- 30 Aquarum cursus, ad molendina directus, an interuerti possit, & quid de conuentione super hoc, & quid de statuto, & consuetudine, & quid quando privilegium aquarum exstaret, & num. seq.
- 32 Evidentia rei plurimum praestat, & quae faciant rei ipsius evidentiam.
- 36 Facere quod placet in re sua, cuique licet, etiam si id in vicini praedictum resultaret, & n. 35. & 36. & 40. & 50.
- 37 Aquarum diuersio malitiose fieri non debet, & num. seq.
- 41 Vltimus status, ad remedium reintegranda, attenditur.
- 42 Possessio titulatur, attenditur, & quando.
- 43 Possessio non acquisita, non potest manuteneri.
- 44 Aqua descendens in praedium inferius, eidem ius seruitutis, nec per mille annos acquirit, nec praescribitur, nec consuetudinem inducit, & n. 46.
- 45 Ex re inanimata nihil acquiritur, & quomodo, & num. 100. & 111.
- 47 Ploti intellectus unde pendeat, & quomodo probandus, & n. 58.
- 51 Intellectus ad l. si quisquam, ff. de diuers. & temp. praescript.
- 51 Differentia inter ius possidendi, & ius prohibendi.
- 52 In rebus propriis nemini coangustari, aut pracludi ius potest.
- 53 In aquarum materia, de spolio agens, non debet audiri, nisi doceat de possessione, & probet.
- 54 Priuatio praesupponit habitum.
- 55 In probanda possessione, quae sint probanda.
- 56 Scientia singulorum an contra vniuersitatem, vel collegium, vel capitulum, aliquid praestet.
- 57 Aliud vniuersitati, aliud singuli de vniuersitate.
- 60 Spolio agi quando non possit.
- 61 Praesumptio circa alienationem bonorum, & iurium ecclesiae, quando cessat.
- 62 Paulina quid prohibeat, ultra constitutiones Ponti-

- ficias, in prohibitionem rerum Ecclesiae alienandarum.
- 63 Quando recipiuntur probationes super possessorio, absque protestatione cumulationis faciendae, an censeatur facta cumulatio.
- 64 Ambiguitas, circuitus, & litis occasio, prohibenda.
- 65 Baldi intellectus ad cap. cum ecclesia, de causis possess. & nu. seq. & n. 68. & 72.
- 67 Alueus nouus, e priuato, quando publicus efficiatur.
- 69 Aqua, quando in proprio solo inheret, sua cuiusque dicitur.
- 70 Aquarum diuersio, quae dici non possit iniuriosa.
- 71 Iniuriam nemini facit is, qui suo vititur iure.
- 73 Imposito silentio super petitorio, non permittitur desertio usus rei alterius.
- 74 Super aquarum controuersia, quando aliqua transactio facta diceretur, quid potissimum aduertendum.
- 75 Testes non sufficiunt, quando de substantia actus foret scriptura.
- 76 An in aqua profluente, id iuris exercere quis possit, ut ad agros suos irrigandos, vel amoenitatis ergo, seu gratia alterius casus, quo velit ducere eam, & dominare possit.
- 77 Occupantis quae fieri dici debent.
- 78 Res non ad verba deflectenda, sed, ex mente legis accipienda.
- 79 Lex vult singulis esse consultum, nec minimum negligit, ita tamen ut nemini fiat iniuria.
- 80 Distinctio quaestiones praedictae.
- 81 Fluminum alia publica, alia priuata.
- 82 Priuata flumina quae, & numero sequen. & numero 84.
- 85 Publicum flumen quodnam sit, & de eo quomodo quis possit disponere, & nu. 88. & n. 91. Limit. ut n. 92. & nu. 94.
- 86 Iniquum omne explodendum.
- 88 Aberrat a iure, qui iniuriam meditatur.
- 92 Praua emulationis rescindenda occasio quaque.
- 93 Memoria, excedens hominum initium, quid operetur & n. 95.
- 96 Intellectus ad leg. 1. §. fin. & leg. 2. ff. de aqu. plu. arcen.
- 97 Vetustas quid praestet, & n. 113. & 117.
- 98 An cuique libera sit facultas, aquas in suo, retinendi, vel venas aquarum, alibi erumpentium, proscindendi, & num. seq. & n. 118.
- 101 An praescriptioni sit locus in his, quae sunt mera facultatis.
- 102 Furnum, aut molam frequentantes per longum tempus, an sibi praedictum in praescriptione, & quid de via publica, & n. 103.
- 104 Factum hominis intercessisse quid operetur.
- 105 Seruitutem quempiam onerare, aut obstringere leges recusant.
- 106 Aliud est de lucro certare captando, aliud vero de euitanda iactura.
- 107 Rei, & personarum coniectura, quid praeseferat, & conferat.
- 108 Thesauri ratio alia circa praedicta.
- 109 Lex, & consuetudo possunt causam seruitutis inducere.
- 110 Lex habet vim pacti.

- 112 *Seruitus dicitur quid contra ius naturale.*
 114 *Lex quomodo dicebatur in diuisione agrorum, vel alia partitione facienda, ex Duareno.*
 115 *Flumina an, & cur dicantur fungi vice censitorum.*
 116 *Censitus quis dicatur.*
 119 *Iasonis opinio circa memoriam veterem, & numero 120.*
 121 *Moderatio eorum, quæ supra dicebantur.*
 122 *Quæ nunquam, aut raro accidunt, non merentur temporis insumtionem, vel impendium.*
 123 *Couarruæ sententia circa prædicta.*
 124 *Moderatio altera non penitenda.*
 125 *Intellectus ad l. si diligenter. C. de aquæd. lib. 12.*
 126 *Intellectus ad l. si manifesta. C. de seruitut. & aqu.*
 127 *Auctoris intentio non est, hic omnes aquarum casus, declarationes, & exceptiones, complecti.*
 128 *De flumine publico quid sentiendum, & an liceat ex illo aquam deriuare, & 129. & num. 133. & 134. & num. 135.*
 130 *Constitutio Excellentiss. Senat. Mediol. super aquarum facultate, permissis scolasticis, exstinxit multarum litium flammæ.*
 131 *Quid de flumine publico, nauem patiente.*
 132 *Ticinum flumen, omnium pene placidissimum.*
 136 *Principis gratia, circa aquarum concessionem, cum temperamento intelligenda.*
 137 *Princeps nemini patitur præiudicium irrogari.*
 138 *Quid dicendum de amne, qui in usu publico non esse dicitur.*

AD Reipublicæ constitutionem, atque ad eius rationes firmandas, quum nihil æque perineat, quam ut distinctis dominiis, singulis propria tribuantur, l. hoc iure, ff. de iustit. & iur. Quod præclare animaduertit Imperator, apud quem vna illa cura excubare consuevit, quoniam feliciori modo. Respublica, pacis, & iustitiæ artibus florere posset, Instit. de iustit. & iur. in principio, iccirco faciendum mihi putavi, ut pro initio huius secundæ centuriæ, aquarum mentionem, casusque ex ea, ut plurimum in structura & emergentes, aliqua consideratione perstringerem, quum sæpius exploratum mihi fuerit, ipsis aquarum diuortis, & repetita iurgia forum frequentius occupare, iudicesque, atque causarum patronos non minimū exercere, ut sic Reipublicæ (ut par est) consuli possit, ut contentiosis iurgiis occurratur. Aquis igitur (ut hinc commodius & breuius auspicemur) concessis, & alueum quoque concessum censeriscriptum, Curt. Sen. reliquit, in concil. 71. in fin. Idem etiam posteritati reliquit, Alciat. consi. 24. lib. quinto, iuxta seriem Venetæ impressionis. Illud autem pronuntiatum, & ipse veritate subnixum sentio, concurrentibus tamen tribus, & quæ sunt, quod concedens probetur dominus, & aquarum, & cauamenti, quod alueus sit ad alias excipiendas aquas destinatus, tertio quod concedens sciat aquarum necessitatem concessarum, ut non possit alio deriuare, arguendo a consequenti & concessio ad necessarium antecedens, non sic, ubi ignoret, ita Ias. consi. 130. vol. 2. & Canalcian. consi. 32. num. 5. & seq. Et in casu ignoratæ per concedentem necessitatis, non auditur is, & cui sunt concessæ aquæ, nisi solo prius pretio caui, ad notab. per Ias. dict. consi. 130. Quemadmodum obseruatur in discussione illius puncti. An in venditione domus & veniant pilæ, vasa etiam olearia, aut homata, dolia, & alia amoui-

billa, nec de perpetuum vsu destinata, quæ non debentur emtori sine pretio distincto ab eo, quod fuit taxatum pro venditione domus, seu ædium; secus in affixis, & aut destinatis ad perpetuum vsu, ut vitæ, seu speculæ, clauæ, seræ, cancelli, & huiusmodi iux. plenissimam decis. Surd. 134. Brun. tract. de augmen. conclus. 5. numero 18. cum duobus seqq. abunde Bertaz. tract. claus. clausul. 19. gloss. 11. & claus. 26. gloss. 13. per tot. Probatur autem isthæc deductio ex eo, quod aqua, etiam nascens in proprio fundo, & mox ingrediens riuum, seu foueam, aut fistulam alterius priuati, repente illius fit, cuius est cauus, l. Proculus, ff. de damn. infecti. Veg. consi. 24. Surd. consi. 130. num. 9. vol. 1. Barsat. consi. 41. vol. 1. & consi. 156. vol. 2. Paris. consi. 112. volum. 1. Bero. copiose consi. 139. 143. & 144. vol. 3. atque Honded. consi. 79. vol. 1. Nec aqua ex se diffluens, induit consuetudinem, sicuti non tribuit possessionem, & Franc. Marc. decis. 590. par. 1. Eorum omnium instar, quæ sunt meræ facultatis, Thesaur. in materia aquarum decis. 245. & erudite Vinnius decis. 411. numero 3. lib. 3. Rot. Rom. decis. 164. par. 2. in nouiss. quicquid scripserit Plot. ad l. si quando. nn. 98. C. unde vi supra relatus obiter inspectione, 56. Tantum vult, quod qui est in possessione & vsus aquæ, debet in ea manuteneri, & si fuit spoliatus, restitui in hac summaria possessione, ex officio iudicis, etiam quod non probet seruitutem nec ius, donec in plenario possessorio, vel in petitorio fuerit discussum de iuribus partium, quæ pariter fuit Franc. Marc. decis. 561. & 589. par. 1. Quandoquidem hæc eorum assertio tota pendeat & ab intellectu, l. Aquilius ff. de donat. & l. de usu, ff. de var. & extraordin. cognit. Et tamen in d. l. Aquilius, æquitatis dictamen suberat, & si stricta iuris ratio deficiebat, in tuendo præceptorem, officio iudicis, in facultate habitandi, indefinite & concessa a discipulis ob remunerationem: Iam vero in d. l. usu, agitur de simplici vsu, aquæ publicæ, nemini prohibendo, dummodo per talem vsu priuatum & non impediatur publicus fluminis vsus, nec deterior reddatur, ad trad. per Barol. & Ias. in leg. quominus, ff. de fluminibus. Cum alioqui repugnet, l. si tibi. C. de seruit. & aqu. l. si in meo, ff. de aqu. pluui. arcen. cum gloss. in l. i. §. denique, ff. i. iul. mox allegato. Vbi in hunc sensum cumulauit tot iura. Ut merito dixerint interpretes, & eam glossam fuisse passam fluxum legū, sicuti dicitur, fluxum sanguinis perpetitur is, qui nimium eo abundat. In quibus probatur clarissime, quod qui in vno fundo, & aliquid facit, vnde vicino, habenti prædia inferiora, lucit ex libero descensu aquarū, naturaliter collabentium, aufertur, vel dānum inferatur, seu commodum imminuatur, modo exulet voluntas nocendi, ut sane præsumitur, nullaque præcedant seruitutis vestigia, ob quā ita facere non possit, quis in suo nullo modo potest prohiberi, neque habent locū tradita per locū dicto loco; nisi quando liquet, & spoliato principaliter fiat ex animo nocendi ei, & qui impeditur in perfruendo solito cursu aquarū, Dec. consi. 244. Riminal. consi. 24. vol. 1. Anguil. consi. 49. & Cæpoll. de aqueduct. n. 52. Et ubi per vetustissimū cursu aquæ quis faciat aquā suā, & per streñ. in l. fin. n. 4. ff. de usucapron. Intelligitur quantum ad vsu in his, quæ sunt publici iuris; & non autē quoad ius prohibendi, in his, quæ sunt priuati iuris, Surd. consi. 127. n. 79. cū seq. vol. 1. Id quod non semel me deduxisse recordor, in materia eiusmodi aquarū, a solito cursu diuertentium, & scolasticorum, vnde concludo, emissoria & quæ vulgus appellat scolasticia, non posse præ-

scribi, etiam per mille annos, veluti cætera omnia
quæ sunt meræ facultatis, *Surd. dict. cõs. 127. col. fin. vol.*
23 1. Nisi medio opere mæfacto, t cuiusmodi sunt pur-
gationes, incilia, & similia *Calcan. cõs. 5. cum duob.*
seqq. Purpurat. cõs. 144. vol. 1. Bursat. cõs. 87. vol. 1.
Bim. cõs. 97. n. 2. vol. 1. & Carpan. ad statut. Mediolan.
par. 2. c. 247. conferunt etiam aggesta per Gabr. uis cõ-
munib. tit. de prescript. conclus. 10. vbi prosequitur regu-
24 lam, facultati nõ præscribi. t Aquæductus vero cuius
25 origo hominũ memoriã excessit, t obtinet vices cõ-
stituti, per *l. hoc iure. §. ductus aqua. ff. de aqua quotid. &*
æstiu. l. in fin. l. 2. §. idem Labeo ait, & l. fin. ff. de aqua pluui.
a cen. l. si quis diuturno. ff. si seruit. vendic. l. 2. C. de seruit.
26 *& aqua.* Nec solitus aquarum t decursus est in tertii
præiudiciũ immutandus, *l. in concedendo ff. de aqu.*
pluu. arcen. l. si manifeste. C. de seruit. & aqu. Bald. in cõs.
62. vol. 3. Ias. cõs. 150. vol. 2. Rip. in l. e qua nobis. n. 20. ff. de
acquir. possess. & Canale. cõs. 56. Præterquã, q. vt quis
27 faciat aquã suã, saltẽ t quantum ad vsum, nõ requiritur
prescriptio, sed sufficit sola occupatio, teste *Castr.*
in l. fin. ff. de vsu cap. num. 4. quæ cum aliis refert. Surd. cõs.
28 *127. n. 79. vol. 1.* ponderato textu t in *l. si quisquam. ff. de*
diuers. & temp. prescriptio. quibus cohæret quæ scribit
Bal. ad cap. cum ecclesia. n. 4. de elect. Vbi aqua deduci ad
29 irrigationẽ nequit, in præiudiciũ longissimo t tem-
pore, habentiũ molendina, Baldũ sequutus est. *Dec.*
cõs. 244. n. 6. Bero. cõs. 144. lib. 3. cum aliis aggestis per
Menoch. cõs. 909. num. 14. & seqq. vol. 10. quasi vel aquę
30 præsumantur destinatæ, vt excipiantur a lineã moiẽ-
dinorũ, vel quod molendina præscripserint t aquas,
cũ ars, sicut natura, nihil operetur frustra, ad incom-
modũ autẽ prædii inferioris, ex præambula conuen-
tione, aquas diuertere non posse, sicut de statuto, & cõ-
suetudine dicitur, faciũt tradita per *Theaur. decis. 164.*
par. 2. in nouiss. & eo maxime, quãdo de perspicuo da-
31 mmo appareret aquarũ, t ex priuilegiorũ plendore ef-
ficacissimo, q. aduertit, *Plot. in cõs. 41. & Boss. de aqu.*
& flumin. n. 32. Adiunãt præterea ad eiusmodi digno-
scendũ dominiũ, & indubitatam aquarũ possessionẽ,
32 & alia extrinseca, t cuiusmodi sunt rei euidentia, quæ
maxime potest ex iis, quæ subtilissime deducit *Petrus*
Gulken. in §. si quis a nondo mino, n. 46. Instit. de rer. diuis.
sc. catarachilles, seu trauacatoria, (vt vulgo dicitur)
incilia, pontes, buchelli, & signa eius generis perspi-
cua. Vnde si aquã, et alienã, ingressam in meũ, v.g. a-
grũ, vel in meam fossam, possum ego in eius præiu-
33 diciũ, t vt meã dispensare, multo fortius licebit aquã
propriã, quandiu est in proprio solo, diuertere absque
vlla contradictione, *l. 1. §. iudẽ a iunt, iuncto §. deniq. cũ*
gloss. de qua supra diximus. ff. de aqua pluui. arcen. l. flu-
min. §. si. & l. Procul. ff. de damn. infect. melior et textus
in l. 1. §. illud Labeo. ff. de aqu. quotid. & æstiu. ita sane in
pũcto Bart. ad l. quominus, n. 25. ibiq. Rip. n. 85. ff. de flu-
min. & in l. 1. §. sed & si vicinus. ff. de aqua p. n. arcẽ Bal.
in d. l. manifest. & in l. aquam. C. de seruit. & aqu. Iuncto
cõs. 72. lib. 1. ac in c. 1. §. si quis mæso, de controuers. inuest.
Alex. cõs. 108. & cõs. 194. n. 1. lib. 2. Dec. d. cõs. 244. Imol.
cõs. 3. Calcã. cõs. 52. & seqq. Veg. cõs. 24. Cepol. de seruit.
& aqued. n. 52. Crasset. cõs. 412. Angu. cõs. 49. Bursat.
cõs. 156. n. 48. vol. 2. Boer. de cõs. 3. n. 4. Anton. de Pad.
in d. l. aquã, n. 8. Mascard. de prob. vol. 1. conc. us. 123. n. 2.
Cioffius cõs. 65. n. 4. & seqq. vol. 1. cũ adductis, per Viniũ
dict. dec. 411. n. 1. lib. 3. Vbi affirmat, hanc esse cõmu-
nẽ sententiã, omniũ in iure scribentiũ, subiiciens hãc
34 rationẽ, quia t unicuiq. licet, in re sua, ius sibi dic re
propria auctoritate, q. & in illud incidit, quilibet po-

test in suo, & de suo facere, q. mauult, querendo præ-
cipue, & principaliter propriam vtilitatem, t etiam si
id resultet in præiudiciũ vicini, *Cephal. cõs. 357. libro*
septimo.

At is qui aquas vel in fundo proprio scatẽtes, vel
in eum deriuatas aliunde, opere manu facto retinet
in eodem loco, vel cogit in alium fundum ipsius, de
suo proculdubio, & t in suo facere dicitur. Igitur fit ei
36 potestas, atque facultas diuertendi, absque contradi-
ctione, idque multo facilius, & fortius seruitute ces-
sante, vel si exploratum sit, quod diuersio t non fiat
37 in malitiosam, & ad inuidiosam æmulationẽ, quod
potest argui, quando de euidenti diuertentis vtilitate
agitur, & constat. Vt t puta, quando sterilia ad ferti-
38 litatem reducta fuerint, & viã possunt sine hac aqua-
rũ diuersione diuertentis bona iuuari, eo quidem ca-
su abesse dicendum est nocendi libidinẽ, & quãcunq;
39 malẽuolentiã animi t, licet damnum aliqui vicinus
sentiret, q. non principaliter, sed consequutiue con-
40 tingere t diceretur. ita *gloss. in d. l. flumin. d. leg. si in meo*
fundo. & præclare Aze. in cõs. 176. col. ult. vol. 2.
Bursat. cõs. 57. cũ seqq. vol. 1. Albã. cõs. 187. vol. 1. atque
Cepoll. d. et. loc. n. 2. Insuper in rebus similibus ad re-
medium reintegrandã intentandum, t vltimus non
41 modo attenditur status, sed, & videnda titulata t pos-
42 sessio, quum exhibetur cũ perspicuis, & nitidissimis
titulis Doctores, in cap. licet causam de probation. *Cas-*
trens cõs. 3. volum. 2. Rolla Vall. cõs. 8. volum. 4. Ca-
pic. decis. 13. & 55. Theaur. late decis. 206. Cagno. in leg. in
pari, num. 16 ff. de regul. iur. Nat. cõs. 121. Vallasc. de-
cis. 79. Fab de Ann. cõs. 20. numero 26. cum seqq. La-
derch. cõs. 95. Præter illud quod passim in iure consi-
43 deratur, si non sit acquisita possessio t non posse eam
manuteneri. *Rot. Rom. decis. 9. in fin. lib. 1. in nouissimis.*
Cum maxime aqua, per se etiam per mille annos de-
scendens ad inferiora prædia, t sine facto hominis,
44 non acquirat fundo inferiori, aduersus superiorem,
ius aliquod seruitutis. neque præscribitur ius aquæ-
ductus, *l. solent ubi gloss. final. ff. de offic. proconsul. Ias. in*
dict. l. quo minus, numero 170. Boer. d. et a decis. 352. nume.
4. Paris. cõs. 112. numero 29. & seqq. volum. 1. Ma-
scard. dicta conclu. 123. numero 15, cum sequen. Vbi ne-
45 ctit rationem, t quia ex re inanimata nil acquiri po-
test, *Bursat. cõs. 156. numero 28. & 30. volum. 2. Franc.*
Marc. decis. 590. part. 1. Vbi aqua ex sediffuens, na-
turaliter ad partes inferiores, non inducit consuetu-
46 dinem, t nec tribuit possessionem. Cæterum non pu-
gnat auctoritas *Ploti*, & aliorum supra relatorum pro
aduersaria sententia, nam petit *Plot. t & alii superius*
47 cum eo adducti ad dict. *l. Aquilius. dict. l. de vsu & dict.*
l. si quisquam, quæ nihil commune habent cum hac
hypothesi, id quod in hunc modum deducitur. Ete-
nim in *in d. l. Aquilius* vltra, quod loquitur in prædio
48 vrbano, t suberat æquitatis dictamen, tametsi stricta
iuris ratio deficiebat pro tuendo præceptorem, iudi-
cis officio, in facultate habitandi concessa, indefinite
a discipulo, ob remunerationem. Iam vero in *d. l. de*
vsu, agitur de simplici, vsu aquæ publicæ, nemini pro-
hibendo, dummodo per talem vsum priuatum, non
49 impediatur publicus vsus fluminis, t neque reddatur
deterior, vt illum textum interpretantur, *Bartol. &*
& Ias. ad dict. leg. quominus, quum aliqui liquido
repugnaret. *leg. si tibi. C. de seruit. & aqua dict. eg. si i*
meo, & dict. §. denique. Vbi formiter concluditur,
qui in suo fundo aliquid facit, vnde vicino habenti
prædia inferiora, lucrum, ex libero discensu a-

50 quarum, † naturaliter collabentium, auferatur, seu commodum imminuatur, modo absit nocendi voluntas, nec vlla præcedant vestigia seruitutis, ob quæ quis ita facere nequeat, sane in suo nullatenus potest prohiberi. Deinde textus in d.l. si quisquam
 51 intelligitur † quantum ad vsum, in his quæ sunt publici iuris, non autem, quoad ius prohibendi, in futurum quoad ea, quæ sunt privati iuris; sicuti cum locum expenditur, *Surd. dict. consi. 127. num. 79. cum sequen. Rimin. Iur. in consi. 627. num. 51. volum. 6.* quum maxime discrimen satis sensibile sit † inter ius possidendi, & ius prohibendi, adeo, vt habenti ius possidendi, non competat ius prohibendi, *Bald. consi. 463. lib. 4. Curt. Sen. consi. 33. & copiose Surd. in dict. consil. 127. volum. 1.* Ex quibus pariter obseruo, non posse præcludi,
 52 aut coagustari † ius alicuius in rebus suis, prout dicitur de omnibus his, quæ sunt meræ facultatis, *Calcan. consil. 53. cum sequen. Bursat. consi. 87. vol. 1. & Gabr. suis commun. titul. de prescription. conclus. 10.* quæ iura pariter supra deduximus. Si vero de spolio, circa hanc aquarum materiam, agere vellet quis, vel remedio recuperatio, aut reintegratio, non foret audiendus,
 53 si † se possedisse non probaret, *cap. sollicite de restitut. spoliat. Brun. consi. 21. n. 9. Gail. obseruat. 7. lib. 1. Menoch. de recuperan. possess. reme. 15. n. 408.* quum habitum priuatio † præsupponat iuribus notis. Vnde qui nō possidet, non potest dici spoliatus, *Bald. ad cap. cum ecclesia numer. 13. de caus. possess. & proprietat. Rot. Rom. sub Puteo decis. 78. lib. 1.* In cuius possessionis probatione,
 55 probari debet, scientia, † præsentia, & patientia illius, contra quem acquisita possessio prætenditur, cum fomento bonæ fidei, ita *Bursat. dict. consi. 156. num. 26. Mascard. dict. conclus. 123. n. 18. Paris. consi. 112. lib. 1. & alios allegat. Vinius in dicta decis. 411. nu. 4. Peregrin. consi. 92. n. 9. cum sequen.* In quo non sufficeret scientia, † præsentia, & patientia singulorum, contra aliquam vniuersitatem, capitulum, vel collegium, aut quid simile, *cap. cum omnes ubi Abb. & Felyn. de constitut. Aliud enim est vniuersitas; † aliud singuli de vniuersitate, §. singulorum instit. de rerum diuis. Plot. vero,*
 58 & alii paulo supra citati, loquuntur † in illis spoliato- nis terminis factæ principaliter ad libidinem animi, & manifestum liuorem, & nocendi propositum, ei
 59 scilicet, qui gaudere præpeditur † aquarum solito cursu, *Dec. consi. 24. Rimin. Iur. in dicto consil. 24. & Anguill. dict. consi. 49.* Spolio autem agi non posse, quādo spoliato † præsumtio obstat tradit *Pereg. consi. 3. num. 109.* Quæ quidem præsumtio, vel alienationis in Ecclesia cessat, † quando non de facili potest alienare, *cap. cum ecclesia ubi gloss. Abb. & Rip. de caus. possess. & propriet.* Sic fancientibus satis pluribus, iisque grauissimis constitutionibus pontificiis, in materia
 61 rerum ecclesiæ non alienandarum editis, † vltra Paulinam, & *Rimin. Iur. consi. 233. vol. 2.* Si vero forte circa
 63 aquarum controuersiam, reciperentur, vtrinque probationes † circa petitorium sine protestatione exclusiua cumulationis, super petitorio consequenter, tanquā quo possessorium supprimeretur, & suffocaretur foret pronuntiandum, vt tradit *Natt. consi. 585. Mynsing. centur. 2. obseruat. 44. Menoch. consi. 735. num. 2. cum seqq. lib. 8. Purpur. consi. 144. vol. 1. Peregrin. consi. 24. n. 12. Caroc. decis. 55. & Laderch. in consi. 123.* Quo
 64 pacto circuitus, & ambages † euitantur, nec litium flamma nutritur. Illud autem quod scripsit *Bald. in dicto c. cum ecclesia n. 4.* quæ et sequuti sunt nonnulli, quos citat *Menoch. in supradicto consi. 909. n. 14. & alii*

seqq. procedit, quando caput aquæ esset commune, & quādo † sine solito cursu aquæ, nō posset molendinū, de quo ipse *Bald.* loquitur, suo muneri respondere, ita *Dec. in dict. consi. 244. præcla. Purpur. dict. consi. 144.* Intelligi præterea debet *Bal.* eo loci, de aqua in priuatis riuulis excepta, quæ ita demum manet adhuc, & est publica, si ex se suaque spōte, † hoc est naturaliter flu-
 66 ens, alueum sibi mutet, nouumque faciat, priuata loca occupando nullo opere manu facto. Nā nouus alueus, e priuato, qui priore loco fuisset, efficitur publicus; sicuti e conuerso, † vetus alueus a, flumine derelictus,
 67 e publico fit priuatus, §. quod si naturali. *Instit. de rerum diuis. Bartol. tract. de alueo. Veg. consi. 1.* Non autem debet ille *Baldi* locus intelligi, de aqua origine publica, ex permisso superioris extracta, † opere manufacto,
 68 atque in propriā foueam deriuatam, & deductam, seu cauū ad irrigandū prædia, vel vsum quemcūque priuatum, quæque aqua eius generis, sic vt supra perducta, statim atque fundū est ingressa priuatum, priuata efficitur, & tam diu priuati domini manet, quā diu proprio solo † inheret, & cōtinetur in eo, cū facultate de-
 69 riuandi, eā, quo maluerit extrahens, & dominus fundi, vel riuū, idem *Bald. in d.l. si manifeste*, quæ non potest dici † iniuriosa diuersio, sicuti de ea loquitur tex. in l. 2. i. bi, (si aqua per iniuriā alio deriuata sit) *C. ad leg. Aquil.* Qui enim suo iure vtitur † nemini facit iniuriā,
 71 iuribus apertissimis & notis. Proinde intrat dispositio dicti, §. illud & dicti, §. denique, necnō & dicti. l. si meo fundo, cū illis iuribus superius indigitatis. Nā licet tex. in d. c. cum ecclesia, de caus. possess. & propriet. tueatur agentem spolio, et facta cumulatione petitorii; † attamen
 72 inibi *Bald.* dicit, sub n. 10. q. statim imponitur sibi silē- tium super petitorio, † quo imposito, nō permittitur
 73 disertio vsus rei alterius.

Vltcrius quando in aquarū cōtrouersia diceretur aliqua facta transactio, recurrendū priore loco erit, ad illam examinationē rei, numquid † eiusmodi trans-
 74 actio præferat aliquod suppositū in materia peccās, & in ipsa forma, vel et in potentia, & habitu. Nā trans- actio, super rebus ecclesiæ collegiatæ (præcipue vi re- ligiosis) non præsumitur, quoties alius bona dimit- tuntur, vel impeditur libera, eorū dispositio, vel im- ponitur onus, quippe q. enormissimā læsionē præ se fert, aut quid simile apparet, vt *Bart. in leg. nulli. ff. de transact. Rol. a Vall. consi. 15. vol. 1. Sim. de decret. tit. 6. in- spect. 10 n. 104. Rol. Rō. sub. Verall. decis. 106. per. 1.* quem- admodū obseruatur in bonis minorum, *Surd. consi. 451. vol. 3.* Et vbi scriptura aliqua foret, de substantia actus, † testes sufficere non possent, vt in l. contract. C. de fid. Instrum. & glo. in c. 1. de censilib. lib. 6.

Et priusquā ex aquis nostra enatet, aut emergat o- ratio, illā subiungere quæstionē otiosum nō ducimus. An sc. in aqua profluente id iuris ita † exercere quis pos-
 76 sit, vt ad irrigandos agros suos, aut ænitatis causa, siue alterius vsus gratia, quo velit ducere, & deriuare aquā ipsam valeat, nā si vacat omnib⁹, vt illa quæ a rerū na- tura prius prodita sunt † occupantis potior conditio erit. Attamen meminisse debemus nō modo illius veri,
 77 verū et fideli memoria retinēdi, pronuntiati, non ad verbarē esse deflectendā, † sed ex mente legis eadē ci- uiliter accipiēda, l. pen. ff. ad exhib. l. si quis simpl. ff. de ser- uis. intelligimus inde, legē singulis quidem velle cō- sultū, adeo, vt ne minimū negligat, sed tamē ita, ne ius vniuersorū subuertatur, vel alteretur. Respōdebimus autem & sic, ratione naturali (quod *Iustinianus* in
 princ. & §. & quidem, *Instit. de rer. diuis. ius gen- tium*

80 tium interpretatur licere aquam quidem, vt supra, deducere, sed cum quadam distinctione, † quæ distinctio vt dilucidius explicetur, res omnis paulo altius repetenda erit. Primum enim fluminū alia publica † sunt, alia vero priuata. Priuata flumina intelligimus, illa, quæ, † in alicuius agro scaturiunt, vel erumpunt, *l. aquam, & l. praeses. C. de seruit. & aqu.* Vel et quæ iure seruitutis, a capite agri priuati deriuantes, ad praedia nostra deducimus, *l. i. §. Labeo, ff. de aqua quod. & est. Aut etiam † quæ Principis auctoritate, aut consuetudinis, vel praescriptionis iure, q̄ in hac re sufficere possit, nobis applicantur, dict. l. i. §. permittitur. l. hoc iure, §. ductus aqua, ff. eod. tit. l. aut deniq; quando aquā ipsam, alia conuenienti ratione, † nostram fecimus, de quibus pulcre, *Menoch. tr. act. de retinen. possess. rem. med. 6. n. 53. & sequen.**

81 Publicū vero flumē id erit, † q̄ perennē fluet, cessantibus supradictis causis, & similibus, vt per *l. i. §. 3. ff. de fluminib.* Igitur regulariter dicendum videtur, de priuato flumine quempiam constituere posse, † quæ velit, vel sibi expedire putet, quando eiusmodi flumē non differat a locis priuatis, dict. *l. i. §. deniq;* & sic alius minime erit, eo inuito, aquā ad suos ipsius agros deriuandi, quæ regula, ne iniquum quid, aut ab humanitate alienū † progignat, temperari certo aliquo modo debet, Nā poterit quis pro arbitrio suo de aqua statuere, † ita, vt eam totā vel in suo retineat, vel alia quauis ratione circa eam prospiciat, modo (q̄ supra repetitum est) alteri nocendi animus ablegatur. Aberrat enim a legitimis iuris, & iustitiæ finibus, † qui animi morbo laborat eo, vt potius alteri officere, quā suis rebus prospicere studet, *l. i. §. idē aiunt, ff. de aqu. plu. arcē.* Debemus enim quamcumq; amulationis prauæ materiā praescindere, † quam iustitiæ quies explodit, *l. opus nouū, ff. de oper. public. late Andr. Gail. lib. 2. obseruat. cap. 69. num. 17. & sequen. Chassaneus ad rubric. g. n. 3. ad consuetud. Burg. quas refert. Petr. Gilken. ad §. & quidem. Inst. de rer. diuis. sub n. 13.* Idque non modo in publicis operibus, † verum etiam in priuatis, debet habere locū, vt sensit, *Paul. Castrensis ad l. cū eo, ff. de seruit.* Restrigitur praeterea supradicta facultas ex alia causa, † nempe, ex vetustate, quæ dictā facultatē circumscribit. Nā si tanto temporis intervallo irrigasset aliorum agros, vel ad alios vsus decurrerit, vt eius obliuio rei principia in totū obruerit, eo iure amplius uti nō possit; propterea q̄ eiusmodi temporis intercapedo, cuius initii memoria (vt modo dicebamus) non exstat, † conciliat, aut habet vim constituti, atque paria facit, & exaequat beneficiū principis, *Ias. ad dict. l. quominus, ff. de flumin. sub n. 42. dict. leg. hoc iure, §. ductus aqua, cap. super quibusdā. extr. de verb. signific.* Illud enim obtinet, vbi aqua ab aliquo † sit ducta, continuo, aut per interualla competentia, vt iam supra annuimus, per *d. §. ductus aqua;* quo casu etiam minus tempus idē tribueret, per *tex. in l. si quis diuturno, ff. si seruit. vendic. aut ad alium pertin. sed, & sufficeret, si ab initio operis † sit manus admota, licet sponte postea fluxerit aqua, agr. d. leg. i. §. quæsitum, ff. de aqu. plu. arcen.* vel etiam si ex vestigiis, vel facta cōparatione rei, illud verisimile appareat; ita enim † intelligo, *d. l. i. §. fin. & l. 2. in princ. p. ff. eod. tit. Petr. Gilke. vbi supra n. 14.* Quæ omnia cōtendūt, vt ōnino tueantur illos aquæ ductus, quibus auctoritatē (vt ita loquar) † vetustas daret. Obstare autē videtur *tex. in l. fluminū, §. fin. & l. Proculus, ff. de dam. infect. d. l. i. §. de*

nig, & §. & sicut ff. de aqu. plu. arcen. iunct. d. l. si in meo fundo, ff. eod. quæ iura videntur facultatē † indulgere, 98 aquā in suo retinendi, vel venas aquarū alibi erumpentiū praecidendi, quemadmodū adstipulatur *Aymo Crauet in libell. de antiq. temp. par. 4. §. circa praemissa, n. 39.* Vbi contendit, ne per mille quidem annos id faciendi potestātē auferre, vt *Paul. Castrensis suo 243. vol. 2. Bal. in c. eum omnes, de constit. ad fin. Ias. ad l. i. n. 77. & 78. Alciat. ibidem sub nu. 47. ff. de acquir. & amitt. poss. Thesaur. decis. 245. n. 3. vbi multos allegat. Cæpol. etiam dict. tract. de seruit. c. 22.* Sed respondetur, † in legibus illis, nullū hominis factum ab initio intercessisse, ex quo videatur verisimile, id iure seruitutis fuisse factū, *d. l. i. d. §. quæsitum, & l. qui fundum, ff. quemadmod. seru. amittat.* Ita quoque *Crauetta par. 4. §. fin. num. 39. dict. tract. de antiquit. tempor. & adducti per eū Doctores,* Ita quoq; *Castrensis & Bal. in dictis locis proxime relatis, ita Gilken. ad d. §. & quidem Instit. de rer. diuis. sub n. 16.* vbi citat multos etiam, & *Ias. in d. l. quominus sub n. 171. ff. de flumin. & in d. l. i. sub n. 77. ff. de acqu. & amitt. possess.* Vbi pariter adiungitur illud, q̄ memoriæ prodere 100 debemus, per rem inanimatam † nihil nobis acquiri, quemadmodū & nos superius referebamus. Alia preterea est obiectio remouenda: nā communi Doctorū calculo est recepta sententia, † nulli praescriptioni 101 locū esse in his, quæ sunt facultatis, quanquā factum hominis intercederet; veluti si casum fingamus, incolas certi pagi, quū furno, † aut molendino carerent 102 vicini pagi molam, aut furnū frequentasse, idque tempore, cuius primordia se vltra hominum memoriā exserāt, nō ideo illos prohiberi aliā molā adire, vel cōstruere propriā, *l. viā publicā ff. de via public. & itiner. pub. reficien. Thes. decis. 16.* Nā licet nō nulli viā publicā 103 sola sint vsi, vel quidā hac viā, † alii nō commearint, nunquā tamē prohiberi poterunt, quominus postea idē ius exerceant, ita *Bartol. ibid. sub n. 1. Panormit. in c. significante. sub n. 1. & c. vt privilegia, vbi etiā gloss. ve. b. in anno, ext. de privileg. Conar. in cap. possessor. de reg. iur. in 6. part. 2. c. 4. n. 6. Gabr. de praescript. conclus. 10. vbi plures de more suo recenset.* Quod et in praxi obseruari testatur. *Guid. Pap. q. 289. nu. 1. Thesaur. d. decis. Pedemot. 16. n. 3. Franc. Marc decis. 583. num. 1. part. 2.* Supra quidem, factum acquirētis intercessisse dicebamus, 104 hic vero factum eius, quem onerare, & † quasi seruitute 105 † obstringere, tanquam inciuile, iura detestantur, vt est *tex. in leg. moris §. interdici, leg. Tutio autem §. 2. ff. de condit. & demonstrat.* Ille praeterea lucro arcetur, *d. leg. Proculus,* hic autem plerumque de damno sollicitus est; illic etiam coniectura, & praesumptio probabils versatur, tale ius initio constitutum esse, *d. leg. i. §. fin. ff. de aqua plu. arcen.* Hic † conditio rei, & perforarum talem coniecturam non admittit, *d. l. Tutio. §. 2. Nam, vt etiam Gilken. aduertit. ad d. §. & quidem sub num. 20.*

Si praeter interualli prolixitatem verisimilitudo causam instrueret, & fulciret, non posset hic respui, quod in casu priorē probauimus. Distinctionis ergo medela toti rei consulitur. Aliam etiam rationem sequutus est *Thesaur. in dict. decis. 16. sub num. 1. quarto, in fin.* Ad quem remissum volo lectorem, ne labores alienos transplantare velle videamur, & ad *Crauet. de antiquit. temp. par. 4. §. finem. numero 43.* Vbi Felyn. reprehendere aliter sententiam videtur. Facit quoque, quod adducit *Rol. a Vall. libro 3. consi. 52. sub numero 32.* Insuper & illud obiectatur, q̄ lex & consuetudo possunt seruitutis causam † in- 109

110 ducere, per tex. in l. 1. *C. de seruit. & aqu. & l. 1. C. de ad-*
fic. priuat. Propterea quod lex habet vim pacti, l. sed
 & ea, ff. de leg. & Senat. ubi Doctores, notat Nicol. Ene-
 rard. toto loco de pacto, leg. venditor, ff. commun. seruitut.
 tam urban. quam rusticor. Franc. decis. 380. parte secun-
 da. Difficultas augetur, ex eo, quod præcipua funda-
 111 menta Iasonis, quod scilicet per rem inanimatam
 nihil adquiratur, quodq; seruitus ipsa sit contra ius
 112 naturale, tot. tituli, ff. de inst. & iur. submoueri viden-
 tur per d. l. 1. §. fin. ff. de aqu. pluui. arcen. Qua cauetur,
 quod ubi lex non inueniatur dicta, vetustatem, aut
 113 naturam loci esse seruandam, & semper inferiore
 superiori seruire. (Nam solebant, vt tradit Duarenus
 in explicatione illius tituli, ff. de aqua pluui. arcenda, in
 114 diuisione agrorum & ex hostibus captorum, aut simili
 partitione, quædam leges dici ab illis, quibus assigna-
 tionis onus incumberebat, quod licet colligere ex l. qui
 tabulam, ff. ad leg. Iul. peculat.) Est præterea, l. ergo si insu-
 la nata, §. Alluui. ff. de acquir. rer. domin. per quam e-
 115 docemur flumina fungi loco censitorum, & (quis e-
 116 nim dicatur censitus explicat gloss. 161. verb. censito-
 rum) & ex priuato in publicum, & publico in priua-
 tum addicere; Igitur cum hæc ita se habeant, nihil
 prohibere posse videtur, naturalem fluminis cursum,
 117 vetustate & temporis confirmatum hoc ius elargiri,
 vt præcidere quis venas, & aquas cohibere ulterius ne-
 118 queat; Ita quidem Bartol. sensisse videtur in ista leg.
 quo minus, sub numero 4. Hæc tamen argumenta, nec
 mouisse, nec diluisse videtur. Accedit, illud absurdū
 119 videri, Iasonem tantum tribuere tempori, & cuius
 initii memoria exsoleuerit, vt illo emenso, putet quæ
 ad frequentendam molam, deinceps posse compelli,
 in d. l. quo minus, sub num. 32. iuncto, num. 42. quem se-
 quitur Boer. decis. 123. Hostien. & Joan. Andr. in dict.
 cap. significante. Quum tamen ipse Ias. hic, in aqua, quæ
 solo naturæ facta, ex meo agro in vicinum, tanto
 120 temporis spatio, manauit, & vt principii sit inuesti-
 gatio deplorata, id neget. Verum d. l. 1. §. denique, ff. de
 aqu. pluui. arcen. cum sit constitutum, non posse cum
 illo agi, qui aquam coercendo, quæ ad illorum præ-
 dia fluere solebat, in proprios vsus conuertat; & idem
 in dict. §. sicut repetitum fuerit, tandem in d. §. fin. & l.
 121 sequen. quod dictum fuit, videtur & aliqua ratione
 moderatum, vt id demum obtineret, nisi lex, aut ve-
 tustas repugnaret. Ita sentit Gilken. supra dicto loco, sub
 num. 22. ad fin. Cum quo non pugnandum superinde
 sentio, quum nunquam, aut rarius accidat, & nullam
 122 hominis opem interuenire in ducenda aqua, pur-
 gandis fossis, &c. Felyn. in hoc Ias. & Boerii senten-
 tiæ ex causis supra relatis non duxerim, nisi actus
 123 prohibitionis, ne alio deflecteretur ad molendinum,
 qui tribuat possessionistæ initia interuenisset, de quo
 late, Couarruu. ubi supra dict. num. 6. ubi multos in ean-
 dem sententia accersit, idque argumen. leg. qui iure
 familiaritatis, ff. de acquir. vel amitt. poss. & l. & habet,
 ff. de precar. §. hospites, & leg. si mulieri, ff. quemadmod. v-
 sus fruct. amitt. Hanc autem circa eiusmodi inspectio-
 nem aquarum, tertio, & commode adhibere mode-
 rationem possumus, & vt si aquæ ex priuato loco decur-
 124 rentis, sit vsus communis, vt puta quæ ciuitatem, vel
 pagum interluens, non minimā sui præbeat com-
 125 moditatem, & per tex. in l. si diligenter. *C. de aquaduct.*
 lib. 11. Quod tamen intelligendum existimo, si illo
 sciente, & tacente, sit aqua in illos vsus conuersa, idq;
 argum. l. Labeo, ff. de aqu. pluui. arcend. Insuper & hanc
 aliam adhibendam moderationem ducerem, si id

consuetudo requireret. Nam sic intelligo & tex. in leg. 126
 si manifeste. *C. de seruitut. & aqu. facit præterea dict. lex.*
 venditor, §. si constat, ff. commun. præd. si seruit. vendice-
 tur, aut ad alium, &c. Possent & aliæ, eius generis, de-
 clarationes, & exceptiones super hoc adduci, quas et-
 iam consuetaremur, & sed non intelligo operæ præ-
 127 tium esse singula consuetari. De flumine publico po-
 tius (quod est reliquum membrum) agere propere-
 128 bimus, & pro cuius indagacionis breui expeditione,
 constituerem, ex flumine publico licitum esse aquam
 deriuare, nisi tamen in vsu & publico foret, vel id pro-
 129 hiberetur a principe, vel aliquo, qui superior esset,
 per d. l. pen. ff. de fluminibus. In quo libet etiam adno-
 tare excellentissimi Mediol. Senatus, super materia a-
 quarum, constitutionem existare, datam 3. Martii an.
 130 1554. qua cautum est, quod, ubi aquæ ducendæ facul-
 tas permittitur, aut alias conceditur, intelligendam
 eiusmodi facultatem etiam de scolatitiis esse, quæ qui-
 dem prouida constitutio, multarum litium flammæ
 exstinxit.

Quod autem de vsu aquarum publico men-
 tionem fecimus, eam rem sic interpretamur, ubi
 flumen nauium sit patiens, vel aliud flumen in
 illam causam deducat, & cuiusmodi dicerem Tici-
 num, omnium, & quæ viderim, fluminum placidissi-
 131 mum, hanc patriam meam inde Ticinum appellatā,
 ex parte leniter, & placide alluens, per d. l. fin. ff. de aqu.
 132 pluui. arcend. Gilken. ubi supra, num. 26. Vel denique a-
 liquem vsus, & vtilitatem publice præberet dictum
 flumen, puta stationis portus, ciuitatem intermean-
 do, alluendo, mœnia, castra, aut similia ambiendo,
 sic Bartol. ad d. l. fin. Quamuis exemplum ibi de mo-
 lendino subiiciat.

An autem liceat alicui ex publico & flumine, sine 133
 villo nauigationis incommodo, aut emolumentum
 publici, aquam ad proprios vsus deflectere? Pone ex
 Pado, Danubio, Ticino, Rheno, Rhodano, aut simi-
 libus, & aquam per riuos, vel fistulas ad sua prædia
 transferre, & hætenus tamen, quatenus vsus publicus 134
 non interpelletur, discutit admodum ingeniose, Gil-
 ken. ad d. §. & quidem. *Instit. de rer. diuis. numer. 27.*
 ubi allegat Bald. in rubr. ff. de rer. diuis. versic. sed num-
 quid populus. Bartol. in d. l. quominus, num. 1. & Ias. ibi-
 dem, numero. 13. Alex. consi. 203. lib. 6. num. 3. Et multa
 præterea iura, ad quem studiosum huiusce aquarū
 materiæ remitto. Concludimus autem (vt iam di-
 stinctionis huius exitus expediatur) ex publico flu-
 mine vnicuique liberum esse aquam deriuare, ita ta-
 135 men, & ne alteri, qui ducentem præuenisset, aliquid
 inferret iniuriæ, vel iacturæ, aut præiudicii. Nam
 quemadmodum in aliis, quæ communia sunt, locum
 occupationis esse superius commonstrauimus per
 §. fere. *Instit. de rer. diuis.* Ita etiā in causā præsentī id-
 ipsum sentire debemus. Vnde Princeps ipse, & quan-
 136 do ex publico flumine aquam ducendi alicui licen-
 tiam faceret, idem huiusmodi gratia admitteret tem-
 peramentum per leg. 2. §. merito, ff. nequid in loc. publi.
 iuncto. §. si quis a principe ead. l. Quia Princeps & nemini
 patitur præiudicium generari, qui iura conseruat,
 l. si quando. *C. de testamen.* In amne autem, quem in vsu
 publico minime esse conslet, & ubi quis hanc aquarū
 137 ducendarum, facultatem exercere vellet, id facere de-
 bet, vt ducat præter alterius iacturam, & præiudici-
 um, vt scilicet non auferat commodum, quod ex
 publico aquæ cursu referebatur. Ita Doct. Gilken. ad
 d. §. & quidem. sub nume. 34. Hætenus de aquarum
 materia,

materia, ne ultra propositos limites cum refluuiatili nostra incaute fluat oratio.

DISTINCTIO II.

ARGUMENTVM.

¶ Præteritio filiorum, & parentum testamentum nullum reddit: & hoc obtinet pariter in filiis emancipatis, si sine causæ expressione præteriti sint, histamen bonorum possessio contra tabulas competit, interim de clausula illa codicillari, (omni meliori modo) quæ facit, vt testamentum validum permaneat, quando testator scienter filium præterit: secus si filium se habere ignoret.

SUMMARI A.

- 1 Præteritio filiorum, vt & parentum, testamentum nullum reddit.
- 2 Præteritio quid, & quotuplex, remissive.
- 3 Præteritio quo differat ab exheredatione, remissive etiam.
- 4 Præteritio filii emancipati, sine vlla causæ insertione, testamentum rumpit: secus si adiecta sit causæ.
- 5 Emancipato filio præterito, bonorum possessio ei contra tabulas competit, ad testamentum infirmandum.
- 6 Idem in patre, & matre a filio emancipato præteritis.
- 7 Parentibus legitima debetur, in bonis filii honorabili institutionis titulo. Vt & filiis in parentum suorum bonis.
- 8 Filius, cum filiis decedens, parentibus legitimam non debet.
- 9 Legitimum, & naturalium filiorum, vt & filiarum potior semper successionis causæ, nisi has statutum excludat, vt n. seq.
- 11 Præteritio nepotum ex præmortuo filio testamentum rumpit.
- 12 Auius maternus, si nepotes ex filia sua prædefuncta, in testamento suo absque causæ insertione præterierit, nihil agit.
- 13 Clausula codicillaris, etiam minus expressa, ex consuetudine notariorum, vel clausula (omni meliori modo) faciunt vt testamentum, in quo præteriti sint instituendi, adhuc sustineatur. Hoc tamen non est perpetuo verum, vt n. 15.
Et quid si concepta sit per verba præsentis temporis, aut futuri, n. 21. & 22.
- 14 Heres scriptus in testamento eius, qui instituendum præterierit, vniuersam hereditatem directo non capit: sed hereditas iure fideicommissi eidem restituitur, retentis per præteritum duabus quartis, licet stricto iure legitimam tantum retineat, sine Trebellianica, quia pure, & eodem tempore restituere tenetur.
- 15 Clausula illa Codicillaris potens est, at testamentum sustinendum, concurrente scientia testatoris, qui scienter natum, aut nasciturum sibi filium præterierit, non ita si pater ignoret se habere filium.
- 16 Patris qui ignoranter filium præterit, validum non dicitur testamentum. quinimo & illud, & legata illius (etiam ad pias causas) euanescent, siue exigua sint, siue multa, & num. 20.
- 17 Pia causæ relictum quando dicatur, remissive.
- 18 Pauli Belloni & Claus.
- 19 Materia auth. ex causæ. C. de liber. præterit.
- 22 De distinctione filii, scienter, aut ignoranter præteriti

vt de posthumo ignoranter præterito a patre, qui clausulam codicillarem adscripsit, remiss.

23 Filiorum fauor, causæ religionis, & ecclesiæ potior.

24 Locus S. Augustini in cap. ult. 27. q. 4. expositus, remissive.

25 Gloss. ad l. Papinianus. §. si Imperator, ff. de inofficio. testam. exponitur, remiss.

26 Ecclesia præfertur filiis, etiam in eorum legitima, pro legati ratione male ablatorum illi relictis, & quando hoc, n. 28.

27 Es alienum legitima filiorum præualeat.

29 Assertio per illa verba (pro exoneratione conscientie meæ) vel (sub pœna damnationis animæ meæ) quid importet.

Præteritio filiorum ¶ efficit proculdubio, vt testamentum sit nullum, sic & præteritio parentum, §. 1. Instit. de exhered. lib. l. inter cetera, ff. de lib. & posthum. Glo. in §. exheredatos auth. de hered. & falcid. Crass. de successionibus, §. testamentum q. 47. Illustr. ff. & sapientissimus Mantica de coniect. ult. vol. lib. 4. tit. 10. Vbi explanat, ¶ quid sit præteritio, & quoruplex, quomodo 2 insuper differat ab exheredatione, ¶ idem Mantica 3 d. tract. lib. 5. tit. 12. numero 10. præclare Jul. Clar. ad §. testamentum, questio 42. Vbi præterea, sub numero 2. extendit, ¶ ad præteritionem filii emancipati, dummodo sit præteritus sine insertione causæ, alioqui expressio causæ conseruat testamentum. Tametsi filio emancipato competat ¶ bonorum possessio contra 4 tabulas, ad expugnandum Testamentum patris. Similiter obseruatur in patre præterito, ¶ in testamen- 6 to filii emancipati; sic etiam in matre præterita, cum in bonis filii debeat parentibus ¶ legitima, titulo 7 honorabili institutionis, sicut econtra filiis in bonis parentum suorum, Ias. in auth. nouissima, C. de inoffic. testam. in puncto Rimin. Jun. consi. 793. volum. 7. Peregr. in matre loquens, consi. 80. & Botta. Crem. consi. 79. Nisi filius decedat ¶ cum filiis, quo casu parentibus 8 nõ debetur legitima, ex quo primo casu successionis est filiorum legitimorum, ¶ naturalium etiam foemi- 9 nini sexus, l. maximum vitium, C. de lib. præterit. & §. 1. Instit. de hered. ab intest. Vbi statutum ¶ non excludat 10 hunc sexum, Bal. consi. 28. num. 3. volum. 2. & Rimin. Iun. d. consi. 793. numer. 8. 29. & 30. ¶ Idem quoque sta- 11 tuitur in præteritione nepotum ex filio prædefuncto. Imo idem in auo materno ¶ testante, qui nepo- 12 tes ex filia prædefuncta præterierit, absque insertione causæ, iuxta locum plenissimum. Bero. consi. 10. & seq. volum. 2. Quod si in testamento adesset ¶ clausula 13 codicillaris, vel etiam dici posset subintellecta, ex notoria consuetudine notariorum, vel clausula, omni meliori modo, & c. tunc testamentum sustinetur, Crass. d. §. testamentum, q. 50. & Clar. d. §. testamentum, q. 46. ex Doctrina. Bart. ad l. primam, q. 5. ff. de iur. codicil. Fab. Turret. de effect. clausu. codicill. q. 53. & Surd. decis. 293. num. 11. Vnde heres scriptus ¶ in eo non capit directo 14 vniuersam hereditatem, sed eidem restituitur iure fideicommissi hereditas, retentis, ex æquiore sententia, per præteritum duabus quartis, quamuis de stricto iure retineatur, legitima tantum sine Trebellianica, cum pure teneatur restituere, & eodem tempore, ad tradita, in cap. Raynutius, de testam. Bart. Ang. & Cagnol. in l. Papinianus, §. meminisse, ff. de inoffic. testamen. Bursat. consi. 92. numero 4. §. & 6. volum. primo. Rimin. Iun. consi. 379. nume. 4. cum seq. volum. 4. & decla-

- 15 rat *Theſaur. decifio. 141. nume. 18.* At non est ꝑ perpetuo verũ, quod fuit expositum de clausula codicillari: quandoquidem sit potens ad sustinendum testamentum, concurrente scientia testatoris, qui scienter præterierit filium, vel natum, vel nasciturum, cum alioqui præteritio, facta a patre ignorante se ꝑ habere filium, exstinguat quoque legata relicta ad pias causas.
- 16 Quando autem ꝑ dicatur piae causae relictum, declarat optime Eruditissimus Legum interpres, *Paulus ꝑ Bellonus ad titulum Instit. de Testam. ordinand. §. fin. num. 13.* prædicta est materia solemnitis ꝑ authentica ex causa, *C. de lib. præterit.* Ita considerat *Clar. d. §. testamentum, quest. 52. nu. 3.* & *Doctus Turretus d. tract. de clausul. codicill. quest. 55. & seq.* siue legata sint parua, ꝑ siue magna. Rursus siue clausula codicillaris sit concepta ꝑ per verba præsentis temporis, siue per verba futuri temporis, *Iul. Clar. ad §. testamentum, quest. 46. num. 2.* Et de hac distinctione filii scienter, aut ignoranter ꝑ præteriti, & de posthumo ignoranter præterito a patre, qui clausulam codicillarem adscripsit: & de clausula codicillari concepta per verba præsentis, aut futuri temporis subtiliter, & copiose agit *Ant. Fab. de errorib. pragmaticor. error. 6. 7. & 9. Decad. 20.* quicquid scriptitauerit *Osasch. consil. 70.* cum loquatur potius ad ostendendam subtilitatem ingenii, postquam veritas est in contrariũ, eius quod ipse *Osasch. tuctur, sic Honded. consil. 74. volum. 1. per tot. & solertissime Pedroch. consil. 8.* In quo plane detegitur, quantus sit favor filiorum, apud patrem ꝑ testatorem, & quidem potior, quam causa religionis, vel ecclesiae etiam ultra legitimam, late, *Menoch. de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 189. numero 126. 130. & 131.* Vbi declarat *S. Augustini ꝑ locũ, in in cap. ult. 17. quest. 4. & in glo. ad d. l. Papinianus, §. si Imperator, ꝑ ff. de inoffic. testam.* Intellegi debere de tota parentum successione, non autẽ respectu legitimae duntaxat, & ad hanc rem citatur vterque *Socin. per D. Menoch. relato in loco, & per Intrigliol. tract. de substitut. centur. 3. quest. 73. numero 289. cum septem seqq.* Excipit quidem, vt oportet *D. Menoch. de loco, num. 139.* Legata ꝑ relicta ecclesiae pro male ablatis, in quibus ecclesia præfertur, etiam filiis in sua legitima, sicuti æs alienum præualeat legitime ꝑ filiorum, *d. l. Papinianus, §. quarta* multo magis favore animae, quæ cæteris rebus anteponenda est, *l. sancimus. C. de sacro sanct. eccles.* Dummodo ꝑ aliunde, quam per assertionem patris, probeatur male ablatum, alioqui de eo iudicatur, quod de puro legato, vbi imminet præiudicium tertii, sicuti quando proferuntur illa verba (*pro ꝑ exoneratione conscientiae meae,*) vel (*sub pœna damnationis animae meae*) in materia suspecta, aut in fauorẽ incapacis, prohibitive et a lege municipali capere. Nihil probat hæc assertio, aliter non iustificata, *Gallia ad consuetud. Alexandrin. vers. viginti, quest. 8. num. 27. Mascard. de probat. volum. 1. conclus. 359. nu. 25. usque ad fin. Crot. consil. 194. volum. 2. Purpur. consil. 461. vol. 2. Cioffius consil. 42. nume. 11. & seq. lib. 2. & Rot. Auen. decifio. 105.*

DISTINCTIO III.

ARGUMENTVM.

- ¶ Conductor domus ruinosa, sciens eam talem, ante finitum locationis tempus, non potest discere: nisi integram pensionem soluerit, non ita si vitium eiusdem ignorauit. Interim de reme-

dio. 2. *C. de rescindend. vendit.* nonnulla. Inde eo descendit author, vt inuestiget quando debeat conductor restaurum in prædiis: vbi quoque solitam scientiæ, & ignorantiae, in illo differentiam obseruat.

S V M M A R I A.

- 1 Conductor domus ruinosa, an, & quando, ante finitum locationis tempus possit emigrare.
- 2 *L. 2. C. de rescindend. vendit.* non arrogat sibi locum, in sciente læsionem ultra dimidiam.
- 3 Qui permittit scienter, se ladi ultra dimidiam, partem vendere, & partem donare censetur.
- 4 De remedio rescissorio remiss.
- 5 Quid si alienatio talis, esset iuramento firmata.
- 6 Statuti Ticinensis dispositio 102. in rub. de vendis, non reuocand. qua sit.
- 7 Statutum hoc in casu enormissimæ læsionis non habet locum, vt nec si allegetur contractus reprobus, aut fceneratitius.
- 8 Conductori quo casu debeat mercedis remissio, & quando maxime, num. seq.
- 10 Conducens scienter tempore pestis, aut belli bona, non auditur (in casu quo damnum sit ex his causis passus) si remissionem mercedis petat.
- 11 Inundationis casus maxime considerabilis fauore conductoris,
- 12 Corrosio bonorum propter vicinitatem fluminis, non ita attendenda, vt inundatio.
- 13 Casus perditionis rei grauior, quam perditionis fructuum.
- 14 In damno circa rei substantiam, non consideratur, quod potuerit sciri neque alia hic relata. Secus est in casu sterilitatis ex aliqua accidentali causa.
- 15 Conductor, licet non possit petere restaurum (vt vocant) pro casibus non expressis, potest tamen pro casu non expresso, qui similis sit expresso petere.
- 16 Vbi viget eadem ratio, idem ius statui debet.

Conductor domus ruinosa, ꝑ si tempore locatiõis sciuit ædes esse ruentes, & male affectas, non potest eam ob causam, ante finitum tempus locationis, emigrare, nisi prius integram pensionem per soluta; secus si vitium ædium iguorauerit, & post contractum locationis inceperit metuere ruinam, *l. qui bona, §. de illo ff. dam. inf. Glo. in l. habitatores, §. fin. ff. locat. Bald. consil. 366. volum. 1. quos citat. Andr. Gail. præct. obseruat. lib. 2. obser. 29. numero 10.* Vbi præterea infert ad beneficium, *l. 2. C. de rescind. ꝑ vend.* vt non arroget locum in sciente ꝑ læsionem ultra dimidiam iusti pretii, quoniam censetur partem vendere, & partem donare, notanter *Dec. consil. 583. num. 1.* de quo remedio rescissorio ꝑ amplissime agit, *Gabr. suis communibus, titu. de emt. & vend. conclus. 1.* Addo *Cra. consil. 192. Roll. a Vall. consil. 7. volum. 3. & Osasch. decif. 41.* ꝑ qui agit, quando alienatio est iuramento firmata. Quanquam Papiæ ociosa reputetur disceptatio, & discussio circa d. remedium, *l. 2. C. de rescind. vend.* ob apertissimam dispositionem statuti ꝑ 102. sub Rub. de venditione non reuocand. super quo scripsit, *Abb. consil. 666. nume. 9. & 24. volum. 4. & in simili ratiocinatur, Magon. Rot. Flor. decif. 08.* Admissa super dispositione dicti ꝑ statuti, excipitur casus læsionis enormissimæ; *Berret. consil. 10.* nec non quando allegatur contractus reprobus, fceneratitius, *Gabr. consil. 74. numero septimo. volum. 1.*

- 8 *Conar. var. Resolut. lib. 3. cap. 10. colum. 2. circa fin. Si militer conductori debetur remissio mercedis, quā vulgus appellat restaurum, in casu intolerabilis damni, circa fructus, contingentis ob aduersam fortunam, quando scilicet damnum est tale, quod deducto semine, & sumatibus, non potest ex omnibus fructibus vnus anni, solui medietas pensionis conueni-
ta, Cyn. & Bart in l. licet C. locat. Io. Andr. & Abb. in cap. propter sterilitatem, locat. Boss. de remiss. merced. num. 1. 8. & seqq. latissime, Caroc. de locat. part. 3. titul. de de remiss. merced. Alex. consi. 3. volum. 1. Surd. pleno consi. 34. volum. 1. Neniz. consi. 90. & D. Menoch. consi. 27. volum. 1. iuncto consi. 671. volum. 7. Præcipue, si conuentum sit de restauro inter locatorem, & conductorem, in casu notabilis tempestatis, aut pruinae, ad tradita per Cephal. consi. 104. & 257. atque Rimin. Iun. consi. 757. volum. 5. vbi reprehenditur, Ruin. consi. 81. volum. 1. Dummodo ignoret malam qualitatem temporis, aut præcisum situm bonorum conductorum; at conducent scilicet tempore belli, aut pestilentiae, aut bona subiecta inundationi fluminis, non auditur, dum postulat remissionem mercedis, Caroc. d. loco, num. 43. & alios refert Surd. consi. 197. num. 56. vol. 2. Burfat. consi. 11. num. 27. cum seq. volum. 1. & Natta consi. 234. Et tamen casus inundationis, est vnus de his, quorum ratio est habenda ad subleuandū conductorem, per rationes, quibus vtitur, Alex. consi. 112. lib. 1. Bal. consi. 145. volum. 3. Ruyn. consi. 65. in fin. volum. 1. Cephal. d. consi. 257. Rim. Iun. consi. 92. volum. 1. & Boss. d. tit. de remiss. merced. nu. 100. Alia res est in cor-
12 rosione bonorum, ob vicinitatem fluminis, frequenter absumentis bona conductā, cum longe gra-
13 uior sit casus perditionis rei, quam fructuum. Id-
14 circo, quando damnum est circa rei substantiam, non consideratur, quod potuerit sciri, & præuideri, neque attenditur an sit graue, vel exiguum damnum, neque consideratur vbertas præcedentium anno-
rum, prout in casu sterilitatis, ob vredinem, aut ob nimias pluuias, seu immoderatas niues, vel in casu grandinis in quibus casibus damnum contingit circa fructus, vt plena manu tradit, Surd. d. consi. 197. vol. 2. aliter autem adnotabit studiosus lector, quod
15 quamuis conductor non possit petere restaurum pro casibus non expressis, Alex. consi. 3. volum. 1. & Ruyn. consi. 87. in fin. volum. 1. attamen si casus sit expres-
sus gratia frequentioris vsus, vel omissi casus sint si-
16 miles expressis, aut vrgeat eadem ratio, idem ius statuendum est, Caroc. d. loco, num. 36. ex Cephal. d. consi. 257. vol. 2. cum aliis ibidem relatis.*

DISTINCTIO III.

ARGUMENTVM.

Hæc distinctio circa caducitatem potissimum ver-
fatur, circa quam examinat I. C. noster: vtrum
prædecessoris tempore incurssa, possit per suc-
cessorem declarari: & hic quoque considerat
an prædecessor sciuerit caducitatem, an vero
eandem ignorauerit. Tum ad compensatio-
nes quæ vt plurimum in hac materia fieri so-
lent, descendit.

SUMMARIA.

- 1 Caducitas, incurssa tempore prædecessoris, non potest
declorari per successorem, quando ille caducitatem
sciuit, non autem si ignorauit declarat. numero
sexto.

- 2 Caducitas incurssa per auctorem non potest suscitari
contra successorem, quando non adsit clausula, vt
quis cedat ipso iure, & facto.
3 Pena contra emphyteutam, quando dicatur iure cō-
mitti, remiss.
4 De clausula (& quibus dederit) remiss.
5 Caducitas, quando possit declarari per successorem,
contra successorem.
7 Caducitas lite pendente superueniens an, & quando
noceat.
8 Compensatio quid operetur in materia emphyteusis,
aut locationis.
9 Compensatio quomodo rite fieri debeat.
10 Compensationem fieri ipso iure ad vitandam pœnam,
quomodo intelligatur remiss.

Caducitas incurssa tempore prædecessoris non
potest efficaciter, vel iure declarari per successo-
rem, si prædecessor sciuit caducitatem, non si ignora-
uit, nec incurssa tempore auctorem, tempore suscitari
contra successorem, exceptis casibus, in quibus in-
curritur ipso iure, vbi adsit clausula, quod quis cadat
ipso iure, & facto: Surd. decis. 29. in fin. Rursus nisi ad-
huc ignorauerit prædecessor, Cassador. decis. 2. & 3.
de locat. Rip. in l. fin. num. 236. C. de renoc. donat. Ofsch.
decis. 29. num. 13. & decis. 132. num. 6. Mynsinger. obser.
97. centur. 3. cum multis, ad hanc rem pro more, pru-
dentissime relatis per Honded. consi. 55. numero 94. &
seq. volum. 1. iuncto consi. 80. num. 8. q. 69. 70. 71. volum. 2.
Vbi obseruat, pœnam, contra tempore emphyteutam, cō-
mitti ipso iure, quando sit alienatio domino irrequi-
sito, non extante stipulatione cum clausula, (tempore &
quibus dederit, &c.) de qua apud Gayl. consil. 84. Roll. a
Vall. de luc. dotis, quæst. 54. n. 22. cum seqq. Natta consil.
491. volum. 3. Crau. consi. 774. lib. 5. & Gab. consi. 84. vo-
lum. 2. vel extante pacto speciali, vbi præcedit etiam
stipulatio cum d. clausula, Corbul. tract. de iur. emphyt.
ut de caus. priuat. ob alien. Limit. 2. Et tunc inquit, &
caducitatem tempore posse declarari per successorem, & cō-
tra successorem, non sic vbi pœnam non incurrit
emphyteuta ipso iure. Addendos censeo D. Meno-
chii purgatissimos labores in consil. 674. numero 11.
cum seq. vol. 7. Declarabis prædicta, tempore si emphyteuta
non soluit durante controuersia, an contractus sit
emphyteuticus, aut censuarius, quia emphyteuta
ignarus, etiam si non soluerit interim canonem, non
incurrit commissum: Gamma. decis. 38. num. 4. Alias
caducitas tempore superueniens pendente lite nocet. Rot.
7 Rom. sub Achille de Grass. de locat. decis. 295. cum sequ.
Vbi defenditur, Capicii decisio. 16. & Surd. d. decis. 29.
numero 10. tempore similiter compensatio, quæ ad vitandam
caducitatem, sit, ipso iure operatur, vt emphyteuta,
vel conductor, iam expulsus, reintegretur, si ignora-
uerit creditum emphyteuta habere, quod non alle-
gauit ante depulsionem: secus si sciuit, dummodo
concurrant extrema habilia, tempore sine quibus non pro-
cedit compensatio: veluti, quod vtrinque sit debita
pecunia eodem tempore. Quid sit (vt aiunt) corre-
spondentia inter canonem, & creditum compensan-
dum, late Corbul. tractat. de iur. emphyt. titulo ultimo
limitatione. 5.

Et quod vtrobi creditum sit liquidum, vel saltem
de proximo liquidabile, Rot. Lucen. sub. Magon. decis.
1. in additionibus, versic. liquidari. Surd. decis. 184. num.
6. iuncto consi. 246. n. 4. vol. 2. Pereg. consi. 100. num. 3. ac
Gallia. consi. 32. n. 5. latissime Carol. de Grass. tract. de ex-

ceptionibus exceptione 10. vbi agit fufe de materia cō-
pensationis, & *Surd. decis. 191.* vbi declarat, quomo-
do intelligatur, quod compensatio fit ipso iure ad vi-
tandam pānam.

DISTINCTIO V.

ARGUMENTVM.

¶ Notarii suscipientes fideiussores, etiam minus ido-
neos, tam in ciuilibus, quam in criminalibus
non tenentur, si eos vel iudicis mandato, vel
cum Fisci, aut partis scientia respectiue admise-
rint: secus si his ignorantibus contradicenti-
bus, aut absentibus.

SUMMARI A.

- 1 Notarii suscipientes fideiussores minus idoneos, ma-
gno se periculoso obiciunt, & cur.
- 2 Cautela notariis apprimē utilis, in admittendis testi-
bus.
- 3 Testis an sit idoneus, consideratur ex tempore fide-
iussionis.
- 4 Testis fideiussionis tempore idoneus, an, si postea de-
coquere incipiat, id tribuatur notarii culpa.
- 5 Notarius non debet admittere collaudatorem minus
idoneum, vt nec plures fideiussores non idoneos pa-
riter, & affertur ratio, nume. seq. & Limit. nume-
ro 7.
- 6 Notarius in subsidium tantum tenetur.
- 7 In materia fideiussoria, quis dicatur idoneus, remis-
sue.
- 8 Obligatus dare fideiussorem, ex pacto inito, debet cita-
re partem, cum vult fideiussorem dare.
- 9 Pretium si sit conuertendum ex pacto, in rem im-
mobilem, quo in loco conuerti debeat.

Sunt in magno discrimine Notarii, qui suscipiunt
fideiussores non idoneos, † postquam tenentur de
suo, tam in ciuilibus, quam in criminalibus, vt ita
passim obseruari affirmat, *Farinac. tract. de pœn. part. 1.*
quæst. 33. num. 88. Vnde consultius agunt, † si vel de mā-
dato iudicis recipiant fideiussores, vel parte, Fiscoue
sciente fideiussores sint recepti, non si ignorante par-
te, aut contradicente, aut absente, *Joseph. Ludouic.*
Rgt. Lucens. decis. 33. num. 16. parte 1. cum relatis per Fa-
rinac. d. loco, numero 92. Idoneitas autem fideiussoris
debet adesse tempore, † fideiussionis, nec refert, quod
deinceps decoxerit; *Alex. consi. 60. volum. 5. & Surd.*
consi. 18. volum. 1. Nisi † hoc præuidisset diligens quis-
que *Mazzol. consi. 26. num. 25.* & conferunt tradita
per *Bertazz. tract. clausul. claus. 39. glo. 3. in fin.* Neque
adiuuat Notarium receptio collaudatoris † pariter nō
idonei, æque, ac si plures fideiussores inopes omnes
suscepisset *arg. reg. l. fin. C. ad l. Flauiam de plagiariis,*
cum vtrobi † vigeat eadem ratio culpæ in officio cō-
missæ & præiudicii creditoris, nisi reus principalis ef-
fet multum diues, tunc tutus est † Notarius, cum No-
tarius teneatur solummodo † in subsidium, *Farina.*
d. loco, num. 91. Idoneus autem quis censendus † sit in
materia fideiussoria declarat, *Odd. tract. de restit. in int.*
quæst. 48. num. 65. cum seq. Inter cætera obligatus dare
fideiussorem † ex pacto inito debet citare partem,
quo tempore intendit dare fideiussorem, *Crot. Consi.*
176. numero 10. lib. 2. & Peregr. de Iur. Fisc. lib. 6. titul. 5.
numero 39. & debet præstare ipsum in loco contra-
ctus de hominibus illius loci, *Bertazz. tract. claus. 39.*
glo. 2. numero 3. Veluti in simili decisum est, quod si
pretium est † implicandum, seu conuertendum ex

pacto in re immobili, intelligitur in ciuitate, vel ter-
ritorio, vbi est celebratus contractus late, *Bertazz. d.*
tract. clausul. 42. gloss. 4.

DISTINCTIO VI.

ARGUMENTVM.

¶ Falsam causam dispositiones omnes regulariter
vitare docet auctor, in quo tamen scientiæ, &
ignorantiæ habendam rationem dicit, tum
quærit an, & quando sententia ex eiusmodi
caussa lata, teneat, in quo tribus casibus propo-
fitis, distinguens decedit.

SUMMARI A.

- 1 Falsa causa, transactionem (etiam Principis aucto-
ritate firmatam) vitiat, vt alias quoque disposi-
tiones.
- 2 Sententia falsam causam continens, nunquam in iu-
dicatum transit. Limit. tamen, nu. 11.
- 3 Inuestitura bonorum titulo emphyteutico, etiam a
summo Pontifice confirmata, cum adiectione falsa
caussa, nulla est, ne quidem si inuestitura sint multi-
plicata.
- 4 Decretum interpositum super contractu minoris, ex
caussa vel falsa omnino, vel partim vera, partim
falsa, vel ex pluribus causis, quarum vna itidem
vera sit, alia falsa, an reueat, remiss.
- 5 Falsa causa gratiam vitiat, & priuilegium.
- 6 Rescriptum vitatur quoque ex falsa causa adiectio-
ne, etiam si sententia super ea causa esset lata, &
cur.
- 7 Falsa causa per errorem ac ignoranter emissæ, an cō-
uentionem semper vitiet.
- 8 Confessio scienter facta super falso non dicitur erro-
nea.
- 9 Causa falsa, an sit impulsua dispositionis, vel sit fina-
lis plurimum refert, ad hoc vt dicatur actum vitare
affecisse.
- 10 Causa an sit finalis, vnde dignosci possit, remiss.
- 11 Sententia ex falsa causa lata, quibus in casibus tene-
ar, vel ne, distinguendo docetur.

Falsa causa vitiat † transactionem etiam munitam
Principis auctoritate, *Rim. Jun. late consi. 551. volum. 5*
diuisionem, cessionem, confessionem, sententiam, &
omnem aliam dispositionem, *Gabr. consil. 62. volum.*
2. Menoch. consi. 91. num. 40. cum seq. vol. primo, Alb.
consilio 740. volum. 4. Decian. consi. 49. volum. 3. Peregr.
consi. 8. numero 5. Surd. consi. 223. numero 2. cum sequ. vo-
lum. 2. Ante hos *Rip. ad l. qui Roma, §. duo fratres. ff. de*
verb. oblig. numero 29. & aliis seqq. atque Pract. Papien.
in form. sent. diffinit. in princ. numero 9. Imo, sententia
continens † falsam causam nunquam transit in iu-
dicatum, *Alben. consi. 217. numero 11. volum. 2.* Sic di-
citur de inuestitura † bonorum titulo emphyteutico,
etiam si accesserit confirmatio Pontificia, *Ferret consi.*
248. & sint multiplicata inuestiture. Bertazz. signanter
consi. 46. n. 17. cum seqq. volum. 1. Ciuit. Quid præterea
sit tenendū, † in decreto interposito super contractu
minoris, ex causa falsa, vel partim vera, partim falsa,
vel ex pluribus causis, quarum vna sit vera, alia falsa,
aperte explicant, *Purpurat. consi. 456. n. 10. Paris. consi.*
100. nu. 32. volum. 1. Rimin. Jun. consi. 5. numero 210. vo-
lum. 1. Dec. consi. 403. numero 20. & seq. & D. Me-
noch. consi. 314. num. 27. cum seqq. volum. 4. Sic etiam
obseruatur † in gratia, & priuilegio, *Peregr. consi. 2. nu.*
31. Idem in rescripto, etiam si sententia † foret super

ea causa lata, quia inde detegitur defectus voluntatis rescribentis, *Fulgos. consil. 73. & ornat Decian. consil. 29. num. 22. volum. 2.* Veruntamen suscipitur hæc nostra distinctio, ut si falsa causa per errorem, & ac ignoranter fuit emissa, tunc vitietur ob hanc falsitatem conuentio quælibet, & repente concidat stipulatio. *Tiraq. tract. cessante caus. par. 1. num. 16.* Et falsa causa de præterito scienter emissa non vitiat stipulationem, nec alium contractum. *Alex. 7. as. & alii ad l. diuortio, ff. de verbo oblig. idem Alex. ad leg. si ex falsis, in princ. C. de transact. Marcabr. consil. 86. numero 95.* Vbi confessio scienter & facta super falso non dicitur erronea Hanc declarationem adducit, *Honded. consil. 41. numero 20. cum seq. volum. 2. Rimin. Iun. consil. 755. num. 47. cum seq. volum. 7.* Confert quoque distinctio, an falsa causa & sit impulsiva dispositio- nis, vel finalis, & primo casu non vitiat actum, secun- do vitiat, *l. fin. ubi Bart. & alii in l. fin. ff. de hered. instit. Alex. in l. si ex falsis volum. 2. C. de transact.* Causa autem quomodo cognoscatur, & sit finalis, nec ne, plane ex- plicat *Decian. consil. 79. vol. 5.* In sententia vero distin- guuntur tres casus. Primus est, & quando iudex fuit motus ex falsa causa, ad pronuntiandum, veluti per sordes. Secundus quando probationes falsæ eum ad iudicandum impulerunt. Tertius est, si falsa causa est expressa in sententia. Et tunc subdistinguitur, aut consistit in iure hæc falsa causa, & sententia reddi- tur nulla, aut in facto; quo in capite denuo distin- gui oportet, hunc in modum, aut sententia est re- latiuæ ad acta, & tunc sententia inueniens causam falsam, est ipso iure nulla, aut non est relatiua, & tunc sententia valet ipso iure, transitque in rem iudica- tam, si non appelletur oportune, *Bart. est tota hæc Theorica, in l. si is ad quem, ff. de acq. hered. quam miro ordine exornat, D. Odd. consil. 74. nume. 1. usque ad nu- mer. 18.*

DISTINCTIO VII.

ARGUMENTVM.

¶ Si actor plus petat, & debitor totum neget, clausu- las, utrinque apprime viles proponit auctor, quarum præsidio cessante, ad scientiã vel igno- rantiam vtriusque recurrendum ait, ad hoc, ut intelligi possit, cuius sit pœnam perfoluere.

SUMMARIA.

- 1 Si actor plus petat, & debitor totum neget, an ille in pœnam incidat, querit auctor, & cautelam ex præxi utrique proponit.
- 2 Actor caute agit, si casu quo debitor neget totum de- bitum faciat addi clausulam (saluo, & c.) aut illam (saluo iure superflui.)
- 3 Reus quoque caute agit, si utatur illa clausula (nego narrata prout narrantur.
- 4 Quid, quando cessat præsidium dictarum clausula- rum.
- 5 De clausula (omni meliori modo.)
- 1 D Vbitatur de actore & plus petente, & debitore totum negante, an actor incidat in pœnam, *leg. 1. C. plus petition. & in § plus autem. ubi Ias. ex æte Instit. de actionibus & reus valeat deuitare condemnationem expensarum.* Praxis adhibet cautelam pro utroque.
- 2 Nam pro actore laudat, & quod actor offerat se reci- pere partem, vel in sua petitione curet inferi clausu- lam (saluo, & c.) aut magis extense (saluo iure superflui.)
- 2 Reum autem monet & de usu clausulæ (nego narrata

prout narrantur) sic *Asinar. sua præxi. Iudici. §. 32. c. 2. Limitat. 10. Didac. variar. resolut. lib. 1. cap. 2. numer. 5. Bero. consilio 188. volum. 3. Nemizan. consil. 94. faso. ad d. §. plus autem, ver. sed hæc quidam Instit. de actionibus, & Aquilin. ad l. primam, §. si stipulanti, num. 55. ff. de verb. oblig. Cessante autem præsidio d. & clausularum, recur- ritur ad scientiam, & ignorantiam, tam actoris, quã rei, ut primo casu exigi possint pœnæ petitoribus, & negantibus non ex fide impositæ, decisio. *Perusin. 51. part. 1. Thesaur. decisio. 231. Vinus decisio. 340. nume. 8. cum seq. lib. 2. & decisio. 427. lib. 3.* Addo, quod dictum est de memoratis clausulis, ut idem & obtineat clausu- la, (omni meliori modo. & c.) decisio. *Perusin. 117. num. 3. part. 2.**

DISTINCTIO VII.

ARGUMENTVM.

¶ Substitutionem vno in casu factam extendi posse vel minime, hic indigitat Auctor, casus inco- gitatos complectens, quosue testator verifi- militer non concepit, in quo varios Doctores, *Oldrad. consil. 142. & 177.* reprobata asseueran- tes, & ea sustinentes, prudenter conciliat, ob oculos habens scientiam rei, vel ignorantiam

SUMMARIA.

- 1 Substitutio, an & quomodo de vno ad alium casum recte possit extendi, & quid de casu incogitato, & numero 3.
- 2 Intellectus *l. fin. C. de institut. & substit.*
- 4 Oldradi sententia, circa eiusmodi substitutionem, præsertim posthumo factam, nec postea nato.
- 5 Substitui non potest ei, qui non est.
- 6 Oldradi sententiam reprobata dicunt *Decian. Mantica. & Sord.* Casus omissus remanet in dispositione iuris communis, & quando.
- 7 Oldradi sententiam receptam affirmant *Cephal. Me- noch. Odd. Socin. Sen. Honded. & alii Doctores ce- leberrimi.*
- 8 Conciliatio auctoris inter varios Doctores ob dictum Oldradi, & numero 10. & numero 14. & 16. & 29. & 32.
- 9 Scribentis mentem, & proprios casus, in quibus lo- quuntur, scrutari debet studiosus facultatis legalis.
- 11 Fidei commissum induci, vel inductum extendi qui- bus coniecturis venari possimus, & numer. sequen.
- 13 Indicia testantium non debent nimia subtilitate fran- dari.
- 14 Oldradi auctoritas doctissimos viros mouere po- tuit.
- 15 Substitutio, de vno ad alium casum, tunc demum ex- tendi nõ potest, quando vel repugnat, vel deficit te- statoris voluntas.
- 17 Scienter, vel ignoranter quid facere plurimum refert, & num. 19.
- 18 Oldradi consilia quibus rationibus defensentur.
- 20 Substitutio dubia quomodo interpretanda.
- 21 Subst. tutio patitur strictam interpretationem.
- 22 Substitutionem neganti sufficit dicere sic, eam mini- me factam, & num. 24.
- 23 Substitutionem affirmanti quæ probare conueniat.
- 25 Substitutionis in materia verba geminata plurimum præstant, vel multiplicata.
- 26 Verba tunc, & eo casu, & verba, ubi, & casu quo, quid proprie in substitutione importent.

27 Verba taxatiua, prohibitiua, & limitatiua in materia substitutionis maxime pensanda.

28 Substitutio limitata non extenditur, etiam ex rationis identitate.

30 Possessionis pro commodo in dubio pronuntiandum.

31 De substitutione aliter sentiendum, quando testator non se in puris terminis verborum substitutionis continet, quam aliter.

Varios non semel fuisse aduerti scribes, circa solutionem illius frequentate questionis, an scilicet, substitutio in vno casu concepta, seu facta ad similem extendatur, vel protrahatur? Quod fieri posse aperte concedere videtur textus, in l. fin. C. de institut. & substitut. & quæ adducit Rip. & alii ad l. i. ff. de vulg. & pupillar. Nisi sit casus eiusmodi ignoratus, aut incogitatus, et vel qui testatorem præterierit, ut per *Surd. decis. 228. numer. 6.* Etenim non extendi de casu ad casum consultus, *Oldrad* respondit in consi. 142. & 17. dum subtiliter asseuerat, et substitutionem posthumo factam, spirare non postea nato posthumo, nec quicquam recipere virium, eo, quod nequid, ei, qui non est substitui, et aliis multis rationibus, quibus communita apparet *Oldradi* sententia, potissime in substitutione, facta cum conditione, quæ per mortem exspirauit; ex *Theaur. decis. 86. in fin. contra* sentiunt, *Decian. pleno consi. 1. volum. 1.* Qui multis modis satisfacere studet regulæ, l. commodissime, ff. de liber. & posthum. scilicet, quod casus omissus remanet in dispositione iuris communis, et præterea dicit, *Oldradi* sententiam esse reprobam. Atque *Mantic. de coniectur. ultim. volunta. lib. 11. tit. 6. Menoch. de presumt. lib. 4. presumt. 65. Surd. etiam instanter in consil. 236. volum. 2. & consil. 344. volum. 3. & decis. 37. per totum.* Rursus et eam ipsam *Oldrad.* opinionem receptiorem, affirmant *Cephal. consi. 649. numer. 18. & seq. lib. 5. Menoch. consi. 326. numero 16. cum aliis seq. & Odd. consi. 2. numer. 15. viri in facultate legali celeberrimi, grauissimi, & prudentissimi, & ante eos Socin. Sen. in consi. 76. numer. 5. volum. 3. Anchar. consi. 256. Atque etiam huiusce supradictæ *Oldradi* sententiæ, reperiò fuisse, *Honded. in consi. 49. numero 63. cum seqq. volum. 2.**

2. Quæ contrariæ Doctorum sententiæ nullo negotio (ut video) conciliari poterunt, et vbi mentem ipsorum scribebant, quantum ingenio consequi quisque poterit, apertam habuerimus, & casus, quos illi eadem conceperunt, et neutiquam egressi fuerimus. Nam quotquot dixere asseueranter explosam *Oldradi* sententiam, loquutos eos omnes exillimo, et cum *Anguill. in consi. 10. sub numer. 69. cum sequen. cum Landerch. in consi. 31. sub numero 1. & sequen.* quando de contraria mente testatoris apparet. Non enim coniecturis aliis fideicommissum inducitur, et aut indutum extenditur; vel potius, iuxta *Dec. consi. 227.* Ex rationis identitate comprehenditur, quam si coniecturæ sint nedum probabiles, sed etiam necessariae, & ex testatoris dispositione et elicite, ut per *Rip. de substitut. respons. 9. numer. 2. par. 2. Surd. consi. 448. numer. 14. vol. 3. ne;* dum nimia utimur, circa eius generis sensus, subtilitate, et iudicia defraudentur testantium, ut ait Imper. in l. si quis heredem scripserit, C. de institut. & substitut. Ceteri vero omnes, qui sustinendam contendunt *Oldradi* sententiam, et cuius dicunt auctoritatem posse doctissimum quemque in iure mouere, eo dicunt, quatenus nulla eliceretur recte coniectura testantis, quæ suppetias contrariæ opinioni

posset inferre, vel aliud quid, quod iudicia testatorum iuris præsidio fulcirentur; ut declarat, *Surd. in d. decis. 128. numer. 8.* Vbi asseuerat, substitutionem et de vno ad alium casum haudquaquam extendi, quando vel repugnat, vel deficit voluntas testantis. Præterea vbi conditio substitutionis illius tertii non euenit, suscipiendum *Oldradi* sensum, et dictum testatur, *Peregrin. in consi. 40. sub numero 7.* Et sic scierit testator, neene plurimum refert, quando interpretes ad hanc coniecturatam scientiam, et mentis testatoris, quam diligentissime respicere soleant. Nec desunt rationes perualidæ, quarum splendore res et omnis in tuto collocata videtur, quarum ego priorem dicerem, quæ odium fideicommissi respicit, vbi perspicue non liqueat, non esse contemplatam et in familia conseruationem bonorum. Vnde pronuntiandum foret, iccirco non euenisse casum fideicommissi, ut præclare *Rimin. Iun. in consi. 42. numer. 118. cum seqq. lib. 1. passim etiam apud Marz. Petr. Simeonem de Prat. & alios quorum meminit Peregrin. de fideicommiss. artic. 1. Latius Intrigol. de substitut. censur. 3. questio. 75 per totum, & Surd. consi. 443. volum. 3.* Hinc videmus, dictam substitutionem et interpretari contra nitentem ex ea, seu contra eum, in cuius fauorem dicitur facta; *Corn. consi. 186. col. fin. lib. 3. Crauet. in consi. 180. numero fin. Sim. de Prat. consi. 39. numero 22. atque Lanar. in consil. 60. numero 29.* Fieri præterea in substitutionibus arctam, et restrictiuam interpretationem et sufficere, que neganti eam inductam, et dicere sic, minime factam esse; ut qui dicere velit, comprehendi aliquem casum, ostendere debeat; et id ex clara, et concludenti, et necessaria probatione, non vero per possibile, etiam si diceretur, testatorem id facere voluisse, aut mente concepisse, aut aliter cogitasse; tradit, et probat, formiter *Eugen. in consi. 99. numero 5. vsque ad nu. 12. Sichard. etiam in consi. testament. 5. numer. 27. vsque ad fin.* Vnde semper licebit dicere, substitutio hoc casu non et loquitur, *Oldrad. consi. 21. Crauet. consi. 161. numer. 6. Zuccard. consi. 78. numer. 144. Lanar. dict. consi. 60. numero 5; & alibi sæpe.* Alteram superinde rationem, et eam quidem nunquam aspernandam, geminata verba; et multiplicata, quibus, quasi cuniculis Crystallinis intueri licet in dispositiuam testatoris mentem, cuiusmodi sunt; tunc. & eo casu, et vbi, et casu, quod alia generis eiusdem, quæ non modo præcludunt, et continent vim restrictiuam, prohibitiuam, atque limitatiuam, sed etiam inter dictiones taxatiuas locantur, et id quod de mente *Anchar. Soc. Alciat. Dec. Natta Bero. Bursat. Rolan. Grammat. & Menoch. probat. Vulpell. tract. de præposit. adverb. & coniunction. significatione versatur, & eo casu, idem Nat. consi. 678. numer. 6.* Ex quo fieri palam est, ut limitata substitutio non extendatur, etiam et ex rationis identitate, quando personæ variantur; *Surd. consi. 194. numer. 18. & 19. volum. 3.* Quamuis alias admittatur extensio de casu ad casum, in quibus quidem terminis intelligendi veniunt, qui *Oldradi* dictum et exequiunt, ita *Socin. Jun. consi. 100. numer. 18. cum sequen. vol. 3. Dec. consi. 511. Bartol. ad l. Gallus, §. quod si is ff. de liber. & posthum. Eugen. consi. 74. n. 10. Surd. d. decis. 37. nume. 6. & decis. 207. numero 17. præclare Gabriel. consi. 95. numero 13. volum. 1. Sichard. dicto consil. Testament. 5. n. 20. cum seq. & Surd. decis. 319. n. 2.* Postremo, nec esset circa eiusmodi materiam, in consideratione et commodum possessionis prætereundum, pro quo (quando res dicitur turbida posset) foret pronuntiandum, per notissimum textum in

in cap. ex literis, extr. de probat. sequitur Honded. in dict. consil. 49. circa finem.

Igitur quando vidimus testatorem, † non se continere in puris terminis, illorum verborum, de quib, supra loquebamur, aliter sentire de substitutione debemus, ut Laderch. in dicto consil. 31. num. 14. quam quū se continere in ipsis videmus, ita Surd. consil. 347. num. 18. volum. 3. Et ita conciliari posse supradictos Doctores, † quos Oldradi responsio in præcitatis locis longe diuersos egit, meo calculo censeo.

DISTINCTIO IX.

ARGUMENTVM.

In casu pecuniæ filiofamil. mutuo datæ, introducta est, ad illius fauorē Macedoniani exceptio, ex quo quidem S. C. tutus est, in hoc, ne possit cogi, ad illā restituendam. In hoc tamen casu, illud diligenter attendendum, an interuenit scientia patris, cum mutuum accepit, necne.

SVMARIA.

- 1 Filiusfam. cui credita fuerit pecunia, an exceptione Macedoniani, contra creditorem tutus sit semper, ad hoc ne eam persoluat.
- 2 Pater sciens, & permittens filium pecuniam accipere mutuum, facit ut is sese Macedoniani exceptione postmodum a solutione illius eximere non possit.
- 3 Qui scit, & prohibere potest ex officio, neq, prohibet, aut contradicit, præsumitur voluisse & consensisse.
- 4 Creditor ex ignorantia facti errans, & mutuans filiofam. quem patrem esse familias credit, non amittit creditum. Aliud est, quando sciuit filium esse familias, eiq, credidit.
- 5 Pater qui ratum habeat, vel verbis, vel re ipsa, aut etiam ex taciturnitate, facit ut creditor, credito non veniat defraudandus.
- 6 Hypothesis l. si filiusfam. ff. ad Macedonian.
- 7 Pater tenetur pro debito filii, quando illud in utilitatem patris sit versum.
- 8 Intellectus ad l. quod initio. ff. de reg. iur.
- 9 Ex fictione legis retrahitio ad contracti mutui tempus induci potest.
- 10 Mutuum filiofam. creditum, non est a principio nullum, sed tantum per prædictam Macedoniani exceptionem elidibile, ex consensu tamen patris (in præiudicium etiam fideiussorum) vires accipit.
- 11 Fideiussor interueniens simpliciter, in omnem causam acceptus censetur, quæ ex natura contractus manet, siue circa rem, siue circa illius accessoria.
- 12 Exceptio principali competens, fideiussori quoq, communicatur interdum.

IN pecunia mutuo credita † filiofam. norūt omnes (etiam mediocriter in iure versati) introductam esse ad fauorem filiorumfam. exceptionem Macedoniani, sub cuius auspiciis, præseruantur illa si filiusfam. ne teneantur restituere, quod mutuo acceperunt contra prohibitionem senatusconsulti Macedoniani, ut habetur in toto titu. C. & ff. ad Macedon. & §. illud, Instit. quod cum eo, ubi necitur lepida ratio; cumulatissime agit de hoc argumento Io. Zanger, tract. de exception par. 3. cap. 10. Distinguendo inter scientiæ paternæ concursum, vel ignorantiam, ut clare probat context. in l. si tamen, ff. ad Macedon. Tacita namq; voluntas † patris, facit abire hanc exceptionem, sicuti

si pater ab initio consensisset, postquam pater potuit prohibere, ut etiam debuit cauere, ne filii mores corrumpantur, vnde merito denegatur hæc exceptio. Quia, quotiescunque quis scit aliquid, quod prohibere potest, & debet pro officio eidem iniuncto, si non contradicit, intelligitur † velle, & consentire, leg. 3. & 4. ff. de noxal. act. l. semper qui non prohibet, ff. de reg. iur. Similiter huc pertinet eadem distinctio ex latere creditoris, † quando ignorantia facti errauit, mutando filiofam. quem credebatur patremfam. veluti, quia palam per longum tempus se pro taligerebat, l. 3. ff. ad Macedon. Zanger. dicto loco, num. 11. vel quia filiusfamilas esset ab initio euentus se patremfamilas, adductis causis iustis, & approbatis a iure ciuili, ita, ut creditor non potuerit ab altero peruestigare conditionem filiofamilas: secus si creditor sciebat esse filiumfamilas, qui iurauit se patremfam. Etenim non poterit conqueri de dolo ipsius aliter asserentis, l. de tutela, C. de in integrum restit. Gramm. decisio. 12. nu. 6. & 7. ac Gomez. variar. resol. ut. Tom. 2. cap. 6. num. 2. Ferme idem est, quando pater ratum habet, † vel verbis, vel re ipsa, aut etiam silentio, iuxta casum l. filiusfam. † ff. ad Macedon. Zanger. præcitato loco, num. 15. 6 Vbi idem dicit, quando constat de versione † pecuniæ in rem patris, quo pacto declaratur regula, l. quod initio, † ff. de reg. iur. Quandoquidem ex fictione legis, inducatur retrahitio ad tempus † mutui contracti, l. fin. C. ad Macedon. Immo, cum actus mutui a principio non sit omnino nullus, † sed per exceptionem Macedoniani elidibilis, consensus patris sequens, validat contractum, etiam, in præiudicium fideiussorum, l. fin. vbi Ang. C. ad Maced. ut validissimis rationibus tuetur Caroc. decisio. 74. num. 12. cum sequen. Ex eo maxime, quod fideiussor † simpliciter interueniens, intelligitur acceptus in omnem causam, quæ venit de natura contractus, siue circa rem, siue circa accessoria, Castr. in l. si quis pro eo, §. si nummos, ff. de fideiuss. Surd. decisio. num. 8. Alioqui posset se tueri fideiussor, exceptione Macedoniani, ubi obligatio principalis potest oppugnari, aut elidi, l. sed Iulianus, §. idē aut si duas, ff. ad Macedon. & Surd. decisio. 301. num. 12. cum seq. vbi exceptio † competens principali, communicatur quoq; fideiussori, quando concernit merita, & ipsam obligationem.

DISTINCTIO X.

ARGUMENTVM.

Occupans scienter rem vacantem, tenetur ad illius restitutionem, vna cum fructibus, & interesse: quod si ignoranter, aliud statuitur. Denique & in eo, qui a spoliatore rem acceperit, decedit eum statim teneri, si eam scienter receperit, non autem si ignoranter.

SVMARIA.

- 1 Occupans scienter rem vacantem, tenetur ad restitutionem illius, vna cum fructibus, & interesse.
- 2 In interdicto unde vi scientia quoq, & ignorantia habenda ratio.
- 3 Violentiarum quinque sunt species.
- 4 In ignoranter occupante habet locum remedium leg. inuasor, C. epd.
- 5 Tex. l. ult. C. unde vi examinandus, remissive.
- 6 Possessio vacans quæ.
- 7 Vacantem esse possessionem, & esse vacuā, an eadem sint, & num. 9. & 10.
- 8 Possessio tribus fere modis consideratur.

11 *Vsfructuaria, concessa a testatore licentia, possessionē ingrediendi propria auctoritate, quomodo id accipiendum.*

12 *Spo iator in quemcūq; transtulerit, is debet rem statim restituere, si eam scienter recepit, non ita si ignoranter, quia tunc auditur, & cognoscitur de illius exceptionibus, modo absit a possessore dolus, & violentia circa rem, de qua agitur.*

EX remediis possessorii, illud præcipue suscipit nostram distinctionem, cuius meminit Imp. in l. fin. C. unde vi, sic animaduertit *Cesar Contard. ad l. vnicam, in ampliationibus, num. 125. cum seq. C. si de mom.*

- 1 *possess. vbi occupans scienter † rem vacantem, tenetur ad restitutionē rei, cū fructibus, & interesse, sicuti in*
- 2 *interdicto † unde vi, est constitutum, Gloss. in l. 1. C. de his, quæ vi vel met. cau. Dum exponit quinque species*
- 3 *violentiarum, † quæ sunt expulsiua, compulsiua, ablatiua, turbatiua, & inquietatiua. Rot. Fior. sub Ma-*
- 4 *gon. decisio. 120. Si vero ignoranter occupetur, † tunc habet locum remedium, l. inuasor. C. eod. ita Bellamer. in c. sape, num. 9. de restit. spoliat. Eum propterea tex. d. l.*
- 5 *ultima, † C. unde vi, miro ordine, & non insubtiliter expendit D. Menoch. de recuper. possess. remed. 13. per totum. Quæ autem intelligatur possessio † vacans, &*
- 6 *an sint synonyma hæc duo, vacans, & vacua possessio, adeantur † Alex. & Ias. in l. in conuentionalib. §. si quis vacuam, ff. de verb. obligat. Angel. in l. si me in vacuam, ff. de acqu. poss. Menoch. d. loco, nu. 4. cum seq. postquā*
- 8 *possessio consideratur, † prout est plena, vel prout est semiplena, vel prout est vacua. Id quod cōtingit trib. modis, teste gl. in §. quod autem, versi. vacantis. Instit. de*
- 9 *vsucap. Dixerim tamen, differre vacantem † a vacua possessione, quoniam terminus vacua, præsupponit translationem possessionis, liberę existentis penes v-*
- 10 *num, in aliū, vt in venditore obligato tradere possessionem vacuam rei venditę emtori. Nam si nō sit ad-*
- 11 *iectus alius terminus, libera, dicitur satisfecisse promissioni, si tradat rem, quæ alteri debet seruitiū reale aliquod, veluti seruitus est, leg. 2. §. vacua, ff. de act. emt. neque committitur stipulatio nomine euictionis, iuxta textum expressum, in l. quoad seruitutes, ff. de euicti.*
- 12 *Terminus vero vacans, † non præsupponit aliquam detentationem. Ideo præueniens defenditur in possessione, sicuti qui habet auctoritatē accipiendi propria auctoritate. Intelligitur quando possessio est vacans, nec a quopiam detinetur. Bald. & Dec. in l. final. C. de ed. Dini Adr. Toll. l. meminere, vbi Bal. C. unde vi. Plot. ad l. si quando, nu. 94. cum seq. C. unde vi, Corn. conf. 166. colum. vlt. volum. 1. Et in casu vsufructuaria,*
- 13 *cui fuit † concessa licentia a testatore, ingrediendi propria auctoritate, vt intelligatur de vacante, quemadmodum hanc interpretationem suscipit, decretū dans similem licentiam, Respond. Anguill. singulari consil. 56. numero 24. cum sequ. Ad idem tendit, quod adfert Specul. in tit. de restit. spol. §. 3. num. 2. vbi, in quē-*
- 14 *cunq; † transferat spoliator, is debet rem restituere statim, & incōtinenti, si sciēte recipiat, alias, si ignoranter, auditur, & cognoscitur de exceptionibus suis, dummodo absit dolus & violentia a possessore rei, de qua agitur, c. Reintegranda 3. quæst. 1. & l. cum a te, ff. unde vi.*

DISTINCTIO XL

ARGUMENTVM.

¶ *Simonia, ex auaritia producta, teterrima, & execrabilis pestis, quā incurrit studiosam habens vo-*

luntatem, spiritualia emendi vel vendendi, & ad quid teneatur, qui eam contraxerit, in quo scierit quis, vel nescierit, obseruatur.

SUMMARIA.

- 1 *Auaritia seu cupiditas, plurimorum mortalium pe-*
- 2 *torā depopulatur.*
- 3 *Emendi vel vendendi spiritualia studiosa voluntas, in laqueum diaboli, corda auaritia cæca precipitat, ideo semper eam ab initio sacrosancta damnauit ec-*
- 4 *clesia, & num. 3.*
- 5 *Simonia inuecta fuit per Simonem Magum.*
- 6 *Giezi Naaman Syro sanitatem vendere attentauit.*
- 7 *Giezi tunc unde & Simoniacus, & num. 7.*
- 8 *Simonia de iure diuino & naturali prohibita, nec multum ab ipsius hæreseos labe disimulata.*
- 9 *Flaminius Paris, & Vgolin. inuehuntur in Simonia perniciem.*
- 10 *Ad cognoscendam Simonia labem, tria concurrunt pro regula.*
- 11 *Munus dicitur a munere, vel a pecunia, vel a lingua.*
- 12 *Possunt dari obsequia in pretium minime redundantia.*
- 13 *Bulla Pii V. expenditur renuntiantis beneficio, ut certa persona conferatur.*
- 14 *An in progressu monasterii Prior, vel Abbas, sine Simonia suspitione, possit quicquam recipere, & quomodo.*
- 15 *In scriptura censentur repetita conditiones eadem, de quib. ante agebatur, licet ex intervallo factus contractus appareat, & num. 15.*
- 16 *Suspicio quando in scriptura non presumatur, aut fraudulencia.*
- 17 *Dolus non presumitur in his, quæ palam fiunt, etiam si notari imperitia interuenerit, & num. 18.*
- 18 *Media declarantur ex precedentibus, & consequentibus.*
- 19 *Verba communia & curalia non obligant.*
- 20 *Noteriorum imperitia nocere non debet voluntati testatoris.*
- 21 *Recensetur sacros. Concil. Trident. circa imperitiam notariorum, ex qua multa damna oriri, ibidem traditur.*
- 22 *Sequela facti mentem declarat.*
- 23 *Differentia inter pretium spiritualium, & stipendiū ad sustentationem, atque mercedem pro locatis operis, & quomodo in hisce deprehendatur Simonia.*
- 24 *An Simoniacus beneficiatus fructus lucretur, & quomodo.*
- 25 *Simoniacus sciens tenetur, dimittere beneficium, vel dispensationem impetrare.*
- 26 *Simoniacus sciens perdit beneficia alia, ita vt neq; resignare aliis, neq; sibi ab aliis possit resignari.*
- 27 *Simoniacus, quem scientia non cruentat, non perdit beneficia.*
- 28 *Clerici scientes non debent pati, se a Prelatis Simoniacis promoueri, etiam volente ipso prelato.*
- 29 *Dans pecuniam propter collationem beneficii est Simoniacus.*
- 30 *Ludens clericus cum Episcopo, prohibitus statuto, vel constitutione ipsius Episcopi ludere, puta taxillis, sub pœna excommunicationis, an sit excommunicatus.*

Auaritia eo sauit plerunque cupiditas, † in cœcisq; hominum nonnullorum pectoribus, æstuat, diuitiis iure vel iniuria inhiantium, corda exulcerat, & men-

mentem cruentat, ut congerendarum causa pecu-
 niarum, dum studiosam induunt voluntatem, ali-
 quod spirituale, vel spirituali annexum emendi, ven-
 dendi, in diaboli laqueum (ut Apostolus ait) serantur
 2 precipites, et quod flagitii tetram pestem, horrendū-
 3 que dedecus Ecclesia Catholica et semper damnauit,
 & execrata est. Hanc Simoniam vulgo appellant a
 Simone Mago inuectam, ut habet in gloss. 1. quest. 1.
 4 qui primo in nouo testamento diabolica supplan-
 tatione prauaricat, & zelo Apostolica ultionis per-
 cussus atque damnatus, huius sceleris auctor fuit.
 5 Quemadmodum enim Giezi in veteri testamento
 sanitatem vendere voluit Naaman Syro, sic & iste
 voluit perfidus emere donum Dei. Vnde (ut ibidem
 6 gloss.) sicut Gieziticus et dicendus est is, qui gratiam
 7 venundare audeat, ita et Simoniacus conclamatur,
 8 quem non dedecet petulanter spiritualia emere. Hoc
 genus vitii scelesti, iure diuino et naturali prohibi-
 tum esse, nec multum ab ipsius hæreseos labe, dissi-
 mile, discretumue, probat can. fertur, p. quest. 1. c. quo-
 9 rities, de Simon. Flamin. Paris. tract. de resignat. benefic. lib.
 7. quest. 2. et lib. 14. quest. 8. ubi constantissime agit &
 9 inuehitur, et contra immanitatem huius fugiendæ
 pestis. Vgolin. etiam de Simon. in genere, cap. 20. Grass. et-
 iam lib. 2. cap. 96. et cap. sequenti, ac bene declarat Di-
 10 dat. a Spina in speculo de testam. Gloss. 7. principali, nu. 13.
 Menoch. presunt. 8. lib. 5. compluresq; alii a summistris,
 11 Theologis et Canonistis. Ad simoniam vero et cognos-
 cendam, regula erit, aduertere, tria solere concurre-
 re, primum, ut res spiritualis intercedat, secundum, ut
 pariter res temporalis intercedat, pretium v.g. & ma-
 nus, siue sit munus ab obsequio, ut seruitus et minus
 debite pensa, & impena, siue munus a manu & pecu-
 nia, siue etiã a lingua, ut fauor can. sunt nonnulli, l. q. 1.
 tertium, ut temporalis res per modum pretii interce-
 dat, quibus tribus concurrentibus Simonia mediis-
 fidius erit: secus ubi vnum deficeret. Et huc pertinet
 Bulla Pii V. Pontificis prægloriosissimi de renuntiãte
 beneficio: ut certæ personæ conferatur, quam ex-
 12 pendit Didac. dicto loco, num. 10. Possunt enim et dari
 obsequia, haudquaquam redundantia in pretiū pri-
 mum, per modum sustentationis ministri, c. cum se-
 13 cundum, ubi Abb. de præben. Vnde, quando quis reli-
 gionem ingressurus, et vel monasterium tenet, vel
 indigum aliquid pro eleemosina, vel faciendis ali-
 quibus sumtibus daret, & religiosi, Priorue, vel Ab-
 bas id reciperet, non ideo dicemus, illorum quem-
 quam Simoniam meditatū fuisse, non enim illud
 diceretur intercessisse per modum pretii, Fran. Mar.
 decisio. 962. part. 1. iuxta illud, inferte omnem deci-
 mam in horreum meum, sit cibus in domo mea. & a-
 libi, porta tecum, si vis viuere mecum, ita considerat
 ex Diuo Thom. Tabien. et aliis Redan. de Simon. par.
 2. cap. 29, num. 12. Menoch. consi. 193. num. 4. volum. 2.
 Grass. dicto cap. 96. num. 30. Etiam si aliud videretur
 ex contractu, instrumentoque receptionis apparere.
 14 In scriptura tamen censentur repetitæ eadem condi-
 tiones, de quibus ante eam agebatur, Anchar. consi.
 262. Aret. consi. 21. col. 1. quando etiam actus ex inter-
 15 uallo factus appareret, et Surd. decisio. 291. num. 9. ex-
 16 cluderetur enim omnis dolus, et omnis suspicio, &
 fraudulencia, argum. l. merito, ff. pro soc. Nam dolus nō
 17 potest argui in his, et quæ palam fiunt, l. palam, ff. de ri-
 tu nupt. Decian. consi. 2. num. 95. volum. 1. Peregr. de iur.
 fisc. lib. 3. tit. 9. Mascard. de probat. volum. 1. concl. 531.
 18 num. 43. Etiam si et præterea, per imperitum notariū,

alia verba, Simoniam redolentia, supine fuissent ex-
 pressa, nec per religiosos, vel per Priorem, seu Abba-
 tem aduersa, vel considerata, quia dolus cessat, Guid.
 Pap. qu. 80. num. 2. Nam præterquam, quod ex præ-
 cedentibus & subsequentibus, cū ab extremis et me-
 19 dia declarantur, l. 3. §. filius, ff. de liber. et posthum. leg. si
 seruus plurium, ff. de leg. 1. Bero. consi. 69. num. 14. volum. 1.
 verba communia, & curialia et non obligare, tradit
 20 Abb. in c. cum venissent, num. 6. de institut. Redan. d.
 tract. de simon. par. 3. cap. 20. nu. 24. Præterea, sicuti no-
 tarioꝝ imperitia et nocere non debet voluntati te-
 21 statoris, Mantio. de coniectur. ult. volunt. lib. 3. titu. 13.
 num. 4. ita esset circa hoc dicendum, et id quod annuit
 sacros. Concil. Trid. sess. 22. cap. 10. ubi habetur, ex im-
 peritia notarioꝝ multa damna suboriri. Sed & se-
 quela facti ipsius, et candidam mentem cuiusq; non
 23 fineret tetra hac Simonia pice coinquinari. Sequela
 enim præcedentem mentem declarat, & deprauatam
 intentionem excludit, Bursat. consi. 137. num. 43. vol. 2.
 vel quando libri notule forsan exstarent in monaste-
 riū libro, cui standum esset ad defensionem innocen-
 tium mentium, & personarum religione præditarū,
 c. ad audientiam, ubi modern. de præscript. Crauet. consi.
 158. num. 5. Sed ad maiorem eiusce rei declarationem,
 huc reuocare non erit incongruum, quam tradit di-
 stinctionem, Soto lib. 9. de iust. et iur. qu. 6. art. 7. quemq;
 refert Grass. ubi supra dicto cap. 96. lib. 2. num. 31. quam
 24 considerat prudentissime, inter pretium et spiritua-
 lium, & stipendium, ad sustentationem, atque mer-
 cedem pro locatis operis. Nam hoc est discrimen in-
 ter hæc, quod de rebus spiritualibus nemini venit in du-
 bium, pretium recipi non posse, res enim eiusmodi
 non sunt venales. Sed de secundo circa mercedem,
 quis ibit inficias clericos sustentationis stipendiū re-
 cipere nō prohiberi? Nam appellatione stipendii nō
 tantū venit cibus & potus, sed quicquid opus, & ne-
 cessarium est ad victus, & vestitus necessitatem eorū,
 quos cura similis tangit, notat Caietan. 2. 2. q. 100. art. 2.
 vers. ad eandentiam, quem probat et refert Grass. d. cap.
 96. dict. num. 3. ad fin.

Verum, cum in eum potissimum scopu (a quo nū-
 quam nisi euocatus digredi menti sedet) mentis, ab
 ipso huius mei laboris itamine ducto, dirigam, atq;
 intendam obtutum, ut ea potissimum rimer pro su-
 scepi instituti ratione, & mea virili, quib. nostra di-
 stinctionis amissis conueniat, & dolabrū respondeat,
 ideo reuoco in dubiū sine apparatu controuersia, si-
 moniacum habentem beneficiū, et nunquid fructus,
 25 quos percipit lucretur? Ideo dixerim, ubi is probabi-
 liter ignoraret simoniam realem, quæ alioqui nullā
 reddit collationē, iuxta tex. in c. cum de restabile de simo.
 fructus quidē lucraturus quos perciperet, ita Vgolin.
 tract. de simon. reali, c. 7. §. 2. n. 4. neq; admonendus ve-
 nit ab id sciēte, p. ea quæ tradit Vgol. d. tract. de simon.
 in genere, c. 8. §. 1. in fin. ex Nauarr. ibidem relato: secus
 in sciēte simoniam realem, et cum is teneatur, vel di-
 26 mittere beneficia, vel dispensationē impetrare, Flam.
 Paris. disertissime et copiose tract. prædicto lib. 7. qu. 2.

Præterea, concurrente scientia et alia, perdit bene-
 27 ficia Simoniacus, ita, ut is neq; iure possit renuntiare,
 neq; ei resignari queat, ita Flamin. d. tract. lib. 3. qu. 1.
 num. 24. et lib. 4. quest. 3. num. 20. Simoniacus et vero,
 28 quem scientia criminis non cruentat, vel exulcerat,
 haud perdit alia beneficia, idem Flamin. d. lib. 14. qu. 7.
 nu. 40. Insuper & alium casum adducit Nauar. quem
 etiam Vgolin. considerat, Nauarrumque refert dicto

- tract. de Simon. in genere, cap. 15. in fin.* non debere clericos spiritualia ꝑ a Simoniano Prælato suscipere, (vbi sciret Prælatos eos esse) nec omnino per eos sacris initiandos, licet ipse Prælatus perciperet, quando scilicet Simoniacus exterius esset, vel denunciatus, secus tamen vbi verisimilis ignorantia clericos excusaret. Illud tantum annectam, quod dans pecuniam ex pacto ꝑ propter collationem beneficii, sicuti diceretur Simoniacus, vt ex Ioan. Andr. concludit, *Grass. dicto cap. 96. num. 15.* ita excommunicationem contraheret qui, (stante statuto ꝑ Episcopi, quod ludens taxillis sit excommunicatus) luderet, etiam cum ipso Episcopo, licet non idem sit de Episcopo ipso dicendum, quem sua non potuit ligare constitutio, ita *Grass. vbi supra.* Hucusque de hac materia innuisse sufficiat, video enim eos, quos supra citavi auctores, & docte, & satis ample, in hac materia casus exsecutos frequentiores.

DISTINCTIO XII.

ARGUMENTVM.

¶ Stupri pœnam exagitat auctor, flagitii maxime tetrici, quam præuia distinctionum sectione constituit, examinatione rei, & declaratione præmissis, remissionis itidem animaduersione adfixa, cum aliis huc recte pertinentibus, vbi quando scienter quid, vel inscienter dicatur confectum, pro more, & operis totius argumento, obseruat.

S V M M A R I A.

- 1 Stuprum quid sit ex mente D. Thom. & D. D. aliorum.
- 2 Stuprum, seu flagitium tetricum exsecratur iustitia splendor.
- 3 Contra auctore stupri seniunt leges, vbi maxime admiscuerit foetorem incestus, & num. 4.
- 5 Scelera duo magis exasperant, & vt magis inficiant, grauius ideo inhonestant.
- 6 Modus stupri probandi quis.
Osculum libidinosum quid præstet, remissive.
Casar Costa I. C. eximius.
- 7 Mulieris carnaliter cognita sola confessio, an fatiat contra diffamatum de crimine stupri, ad torturam inditum, & num. 8.
Castr. Bossu & Vinii opinio confutatur efficacissime super articulo stupri.
- 9 Mulieris dicto, ad inquisitionem formandam, in materia stupri an sit standum, & quid de muliere nupta, quæ asseneret carnaliter se per aliquem cognitam, & num. 10.
- 11 In foro animæ, & conscientia tribunali, standum est dicto pœnitentis.
- 12 Muliere, per aliquem virginitatis lilio se fuisse spoliata, deponente, reo negante se eam virginem reperisse, cui standum, & an in hoc sit virgo præsumenda, cum num. 13.
- 14 Dispositio cap. primi & secundi, de adult. tria requirit, seductam foeminam, secutam copulam, & virginitatem deperditam,
- 15 Stupri materia distinctiones requirit, & quamnam potissimum.
- 16 Corruptio virginis annis acerbe, nec viri potentis grauiorem flagitat animaduersionem.
- 17 Stuprum, aut violentia patratum, aut sine vi commissum, & quod dicatur violentum, cum nu. 18.
- 19 Violentior & vrgentior est dolosa persuasio, quam violenta coactio.

- 20 Stuprum qualificatum punibilius.
- 21 Stuprum violentum ex parte stupratoris, nulla præscriptione fouetur, nec procuratorem admittit.
- 22 Stuprum post quinquennii lapsum, accusationem non timet,
- 23 Fornicatio triennii præscribitur termino.
- 24 Stuprata quando nulla inuritur infamia nota.
- 25 Stupratorem non iuuat mulieris depositio, quæ dissimulasse honestatis ergo violentiam dixerit.
- 26 Stuprum sine vi quomodo puniendum.
- 27 Stupratam dotet, vel sibi legitime in matrimonium coquelet stuprator, concurrente tamen stuprata honestate suæ ipsius vitæ, & num. 28.
- 29 Dos defloratæ virgini illico constituenda, & apud quæ, & in qua quantitate, cum num. 30.
- 31 Stupratam, quando impedimento aliquo intercedente, nequit desponsare stuprator, quid faciendum, & quomodo distinguendum, cum num. 32.
- 33 Ignorantia facti vel iuris, quando in muliere corrupta non attendatur.
- 34 Stuprator an se tutum reddat, impetrata a puella corrupta remissione.
- 35 Pœna c. 1. & c. 2. de adulter. publicum & spirituale commodum concernit.
- 36 Statutum puniens stupratorem, pœna a iure communi diuersa, obseruandum.
- 37 Remissio, vi, aut dolo, vel metu extorta, nihil operatur.
- 38 Remissio mulieris sub cura parentum vel tutorum existentis, an operetur.
- 39 Parentes corruptæ puellæ necessitas tenet auctiorem dotem præstandi.
- 40 Virginitas dicitur dos secunda.
- 41 Remissio puellæ parentibus orbatæ, & ibi degentis, vbi statuto cauetur, non posse minores, sine iudicis auctoritate, & agnatorum consensu contrahere, an & quando valeat, & num. 42.
- 43 Thob. Nonii, & D. Odd. non sequitur superinde auctor sententiam.
- 44 Minor puella corrupta vititur, circa remissionem factam, remedio restituit. in integr.
- 45 Stuprata, vbi se per alium cognosci pateretur, amitteret ius sibi alias competens, capit. 1. de adulter. idem de ea dicendum, quæ post violentiam toleratam, se publice exhibet, & num. 46.
- 47 Frangenti fidem, fides frangatur eidem.
- 48 Dos potest auferri per turpitudinem in matrimonio.
- 49 An prædicta circa stuprum, habeant locum in vidua prostituta, & quæ sit in vidua pœna, contra Crauet. consi. 205. & num. 50.
Emanuel Costa, subtilissimus iuris nostri interpret fuit.
Quid in quarta debita uxori inopi, in honorem præteriti matrimonii, & quæ huius quartæ natura.
- 51 Approbat & sequitur auctor super eiusmodi materia viduæ, quæ illustr. Mantua Senator D. Risichus, & præclariss. I. C. Cesar Marentus, mox Casalens. Senator, & merito effectus, luculenter & exacte, scripsere, & rogatus subscripsit.

¶ Flagitium illud maxime tetricum, stuprum scilicet, proprie virginum deflorationem illicitam, sub custodia parentum existentium, seu dedecus detestabile, vel scelus minime reticendum, ꝑ vt tradidit D. Tho. 22. q. 154. sub nu. 6. referitq. Diaz. præct. canon. crim. c. 77. & faciunt per Baiar. relata ad Clar. in §. stuprum, in prin-

in princip. nec non per *Vinium* decisio. 299. lib. secundo, 2
semper execratus est iustitię splendor. Ideo ipsa lex
armata fuit, grauiterg; in ipsum stupratorem in-
surgit, vt retulit *Clar. ipse iam d. loco, & firmanit Bursat. consi. 69. volum. 1. D. Menoch. de arbitrar. iudic. casu 288. Thesaur. decisio. 3. atq; Petreius suis conclusionib. 4*
criminal. conclusio. 94. & seq. Tantoque grauius, tibi
id sit cum fœtore incestus permixtū, quum duo sce-
lera magis exasperent, pluraq; vitia magis inficiant,
5 sicuti t duo vincula deuinciunt strictius, colligantq;
tenacius, *l. re coniuncti, ff. de leg. 3. authen. cessante, C. de suis, & legit. heredib. authentic. itaq; C. commun. de suc- cess. 9. sed hodie, Instit. de adoption. ita respondit Alex. in consi. 229. volum. 6.* Illud tamē intelligendo, vbi stu-
prum probatū foret, non sufficiente suauio aut oscu-
lo libidinoso, iuxta ea, quæ in argumento adulterii
probandi scite adfert *Casar Costa var. ambig. iur. lib. 1. cap. 39. Thom. Truifan. decisio. Veneta 47. lib. 2. excell. D. Massimius ad rubr. C. de edend. num. 81. cum seqq. vbi*
lepide distinguit, & ego ipse non pauca scripsi ad rub. 6
extra. de iudiciis, in meis commentariis iam pridem im-
pressis: de cuius scilicet stupri t probationis modo, e-
git Bero. qu. 84. num. 7. nec non Farinac. tract. criminal. part. 1. qu. 10. num. 24. aliter quidem, quam per asser-
tionem fœminæ, quanquam ab aliquibus, in eam sit
7 itum sententiā, t vnā nimirum mulieris, carnaliter
cognitæ, confessionem inditium facere, contra dif-
famatam de crimine stupri, ad ipsam torturā, *Castr. consi. 349. colum. fin. vol. 1. Boss. de indic. ante tortu. num. 160. & Vin. decisio. 247. in princip. lib. 2. cum tamen cō-*
8 trarium sit longe verius, vt ostendit *Alex. in consi. 157. in princip. lib. 5. Paris. consi. 160. num. 29. & sequ. volu. 4. Bursat. d. consi. 69. num. 19. plures alios allegat, & Baiard. ad supra adductum locum, num. 6. & num. 40. nec non*
9 *Honded. consi. 100. num. 11. volum. 1.* Verum ad t inqui-
sitionem formandam standū est ei, vt attexit *Mof-*
catell. tract. de cognit. delict. impresso in 1. lib. sue praxis, titul. de adulter. num. 11. Sed & idem obseruandum in
10 nupta muliere, t quæ se per aliquem cognitam fuisse
carnaliter asseueret, vt scilicet eius dicto, quo se tur-
pitudinis participem facit, criminiq; se dicit pariter
obnoxiam, haudquaquam contra adulterum credi,
11 consuluit *Bertaz. in consi. 235. volum. 1.* Atqui t in ani-
mæ foro, & conscientie ipsius testimonio, standum
secreto pœnitentis dicto, se humillime accusantis, c.
12 *22. nos, de sponsalib. Graff. decisio. lib. 2. par. 1. cap. 75. n. 13.*
12 Vbi autem de copula carnali constaret, t virginittis
tamen qualitas negaretur, plane diuersum foret, tunc
13 enim in dubio t virgo præsimitur, in quo præterea
statur, pollutum scilicet fuisse ipsius virginittis can-
dorem, iuratæ mulieris assertioni, nisi contrarium
querelatus probaret, *Mascard. conclusio. 1410. sub nu-*
mero 2. vbi virginittas tunc multo magis præsimitur,
quando de fauore matrimonii agitur, *num. 3. quod et-*
iam sentit Clar. ad §. stuprum, num. 4. Baiard. d. loco
num. 41. Thesaur. d. decisio. 3. num. 2. Laderch. consi. 17.
num. 4. Vin. dict. decisio. 299. in fin. Bermond. de public. concub. titul. de stupro, nu. 10. q. 10. pariter recidunt trā-
ditā per illustriss. Cardinal. Mantu. de coniectur. vltim.
volunt. lib. 1. tit. 12. num. 20. cum sequ. Vbi etiam adno-
14 tatum reliquit, tria t requiri, ad hoc, vt sit locus di-
spositioni, *cap. 1. & 2. de adulter. virum scilicet, fœmi-*
nam seduxisse, carnalem copulam intercessisse, &
virginem non etiam corruptam, cognitam fuisse. Ita
15 igitur in hac stupri materia, t distinctiones plerūq;
sunt consideratione colligendæ, quas inter princi-

pem quodammodo locum sibi vindicare videtur, ist-
hæc nobiscum communis, aut, videlicet, corrupta
virgo non erat adhuc viri potens, sed annorum acer-
bitate immatura, t & tunc similis furoris vehemen-
tia, æstusque libidinis grauiori erit animaduersione
15 coercenda, & refrigerandus, quod & testatur *The-*
saur. decisio. 148. Petreius dict. conclus. 95. criminal. atque
Vin. d. decisio. 299. num. 15. aut potius erat apta ad viri-
lēs complexus sustinendos, quo casu erit subdistin-
ctioni dandus locus, vel stuprum violentum t fuisse, 17
considerando violentum, vt per *Baiard. d. loco, nume-*
ro 36. Decian. tractat. criminal. parte 2. lib. octauo, cap.
15. numero 3. cum sequen. & per Graff. lib. secundo sua-
rum decision. par. prima, cap. 79. nu. 14. etiam, vbi com-
missum est sine vi, sine rapina, sine interpellatione,
modo initium, vel introitus sit sine voluntate mulie-
ris: vel rursus violentum illud intelligitur, non mo- 18
do quando vis interuenit, verum etiam, vbi dunta-
xat blanda verba, illecebris fucata, & allicientes, mol-
lesque promissiones dolo confictæ, vel munera su-
perinde intercessissent, præclarissime *Gregor. Lopez.*
ad l. partit. hispan. titul. 19. leg. 2. Gloss. in ver. de ne perder,
19 *part. 7. t Quum longe plus fraudis, in dolosa persua-*
sione subsistat, quam quod in violenta insultatione,
vel coactione pensetur iuxta text. in *l. 1. §. persuadere,*
ff. de seru. corrupti. quod scripsit etiam *Dyn. ad regul. c.*
scienti, de regul. iur. lib. 6. & sensu Rot. Auenion. decisio.
72. numer. 3. & 4. Huiusmodi namque stuprum, t vt 20
qualificatum dicitur, ita punibile magis, *Rot. Auen.*
dicta decisio. 72. Præterea violentum stuprum ex parte
stupratoris t nulla præscriptione fouetur, nec in eo 21
procurator admittitur, secus quidem in simplici stu-
pro. Quippe quod quinquennii spatio lapso t accu- 22
lationem hœcipendit, vtpote non audiendam, ita
Decian. dict. loco num. 12. & sequen. ita Thom. Truifan.
decisio. 59. num. 16. cum sequen. lib. 2. Vbi extendit ad
adulterium, aliud tamen esse in fornicatione subiun-
gens, in qua t interiecto triennio a die vltimi patrati 23
delicti, præscribi vidisse testatur scelus huiusmodi, ex
eo, quod prauī quique mores, purgati hoc triennii
termino, præsumuntur, ex parte vero stuprata, t nec 24
ob id infamiae sibi inuritur nota, neque etiam accu-
satur, ita *Vin. dict. decisio. 299. num. 14.* maxime, quia
afflictio adderetur afflicto, *leg. Diuus, ff. de præsid. offic.*
Stuprator autem t nequicquam iuuatur ex mulieris 25
dispositione, ab eo cognitæ. vbi dicat violentiam dif-
simulasse se, pro honestatis existimatione conseruan-
di, vt *Decian. dict. loco, num. 18.* Vel etiam stuprum po-
test sine vi considerari, t quod quidem, & ipsum pu- 26
nitur, eo scilicet, (quemadmodum consuetudo etiā
extra ecclesiæ dominium, obseruat passim) vt stupra-
tori optio detur, vel defloratam t perpetuo sibi con- 27
iugio legitime copulandi, vel eidem dotem consti-
tuendi, iuxta mentem *cap. 1. & 2. de adulter.* ita pariter
scripsit, *Clar. ad dictum §. stuprum, num. 3. ita Thesaur.*
dicta decisio. 3. colum. 1. & 2. sequitur Navar. in suo Ma-
nual. cap. 16. num. 16. Bero. dict. quæst. 84. ac Bermond. d.
tractat. de public. concub. tit. de stupr. num. 5. vbi rationē
reddit ingeniosam, & solidam, maxime *Ignat. Lopez.*
in practic. criminal. canonic. ad Bernard. Diaz. cap. 83.
concurrente tamen ipsius honestate vitæ, alioqui 28
locus. *Rot. Rom. decisio. 88. n. 8. cum seqq. par. 1. in nouiss.*
ita pariter sentit & retulit *Surd. decisio. 249. nu. 7.* Quæ
quidem ipsa dos t illico defloratæ virginis est soluen-
da parentibus, vel deponenda, vel in tuto apud mer- 29
catorem collocanda, ne porrigat, vel machinetur

deflorans impedimentum interiiciendū, ad vltiora
matrimonii concludenda, ita *Franc. Mar. decisio. 7.*
 30 *parte prima. & Baiard. d. loco, sub num. 24.* † In ea qua-
 titate taxanda, potius arbitrio iudicis, non secus atq;
 stupratae coditio postulat, quam stupratoris ipsius, id
 quod etiam defendit *Osasch decisio. 107. Bertaz. consil.*
96. volum. 1. crimin. & consil. 452. volum. 2. crimin. Diaz.
d. pract. cap. 83. & Caroc. decisio. 58. num. 15. Ceterum,
 31 quando stuprator ipse a matrimonio cum stuprata
 ipsa contrahendo, aliquo vel affinitatis, † vel consan-
 guinitatis, aut cognationis spiritualis, aut sacerdotii
 impedimento arceretur, quod quidem impedimen-
 tum, mulierem ipsam non latuisset, eo sane casu, nec
 ducere, nec dotare stuprator tenetur: cessat enim tūc
 32 pœna in odium puellæ se ingerentis, quod secus di-
 cendū foret, † vbi mulierem illud ipsum præterisset
 impedimentum & obex. Nec etiam referret, igno-
 33 rantiane facti esset, vel etiam iuris † in muliere. Nam
 de damno vitando, nimirum infamiae maculae & tur-
 pitudinis deflorationis, tractatur, *Graff. sic etiam præ-*
citato loco, sub num. 12. Veruntamen, si dotis remissio-
 nem a puella impetraret stuprator, tutum se redde-
 34 ret, † licet nonnulli superinde dissentire videantur, vt
 apud Baiard. videre licet, *in d. loco sub 19. & 20.* ea ni-
 mirum ratione confisi, quod *c. 1. & c. 2. de adulter. pœ-*
 35 *na commodum spirituale, & publicum † patenter*
concernat, cui idcirco nequit renuntiare mulier, in-
dotata alioqui remansura, Bero. d. quest. 84. nu. 8. quo
 loci considerat præterea, num loci statutum, in quo
 stupri facinus fuerit perpetratum, pœnam aliquam
 36 a iure † communi diuersam, ad vindictam impositā,
 & indictam continere reperitur, id quod in hac pa-
 tria mea viget statutum. *79. inter criminal.* Tutus (in-
 37 quam) erit stuprator, vt supra retulimus, † modo ta-
 men vel vi, aut metu, vel dolo, nō esset extorta remis-
 sio, quod etiam aduertit *Bermond. in saepe dict. loco, sub*
num. 4. quem Thesaur. refert in d. decisio. 3. num. 2. &
Diaz. pract. crimin. cap. 77. Vel etiam, dummodo mu-
 38 lier non sit sub cura parentum, † aut tutorum. Nam
 per remissionem mulieris solam minime liberatur,
 absq; condigna satisfactione præstanda, arbitrio viri
 39 boni, ex eo, quia de parentum agitur interesse, † quos
 eam ob causam, læse scilicet claustralis pudicitiae cor-
 poris, necessitas tenet auctiorem dotem constituen-
 40 di, † quando maxime secunda dos virginitas dicitur,
Lopez in præallegato loco, cap. 83. qui a Petreio refertur
prædicta conclusio. 110. Bermond. de stupro, num. 17. Sed,
 41 & quid, si mulier parentibus esset orbatā, † ætatem a-
 gens minorem, in eo præterea loco degens, vbi mu-
 nicipale statutum vetaret, nō posse minores contra-
 42 here, sine iudicis auctoritate, † & agnatorum consen-
 su, faceretq; mulier remissionem iniuriarum iuratā,
 sine solemnitate statuti, simul etiā a memoratis pœ-
 nis stupratorem liberaret? putarem equidem, remis-
 43 sionem valere, contra opinionem *Thob. Non. † & a-*
liorum, quos refert S. moncell. de decret. inspect. 16. num.
134. & 136. ac etiam excell. D. Odd. tract. de restit. in in-
 44 *tegrum, quest. 85. articul. 7. num. 43.* Sed posse denuo o-
 pe restitutionis † in integrum subadiuuari, ita *Abb.*
consil. 108. libr. 2. & Simoncell. ac Odd. præcitatis in locis.
 45 Vbi vero stuprata † ab alio se pateretur cognosci, di-
 spositioni dicti cap. 1. de adulter. locus non foret,
Caroc. iam dicta decisio. 58. Illud idem de ea dicendum,
 46 quæ post † patratum stuprum se publice exhiberet,
 tum quia corruptum animum videbatur habere, tum
 etiam quia fraudatus remaneret stuprator facultate

sibi per *c. 1. de adulter. electiue data, ita Rot. Roman. di-*
cta decisio. 808. in fin. part. 1. in nouissim. Et quia stuprata
 non seruauit fidem stupranti, † ideo neq; eadem per 47
 stuprantem seruanda erit, vulg. *l. cum proponas, C. de*
pañl. ex vi regulæ frangenti fidem, fides frangatur ei-
dem, iuribus notis, de quibus apud Rolan. a Vall. consil.
99. n. 7. cum seqq. vol. 4. quin, si dos data posset auferri
 per turpitudinem in † matrimonio, quo casu agitur 48
 de iure quesito, multo magis retineri potest dos dan-
 da, cum tractatur, de iure quærendo. Postremo, quæ
 supra adducta, & dicta fuere in corrupta virgine, &
 polluta, † nunquid locum sibi in vidua prostituta ar- 49
 rogent, & quæ sit in vidua pœna, declarat subtilissim⁹
D. Emanuel Costa ad l. cum tale, limitat. vltima, nu. 26.
& seqq. de condit. & demonstr. Odd. in consil. 85. Rot. A-
uen. decisio. 145. Franch. decisio. 421. num. 14. par. 2. &
multum studiose Laderch. in consil. 193. vbi subiicit, † ex 50
 hoc confutandum *Crauetam in consil. 205.* Idem exi-
 stimarem esse, in quarta debita in honorem matri-
 monii præteriti, vt coniuges conseruentur in solito
 statu, de qua quarta loquitur, *tex. in auth. præterea, C.*
und. vir. & vxor. & in §. quoniam vero, auth. de exhib.
reis. Quoniā, si mulier mortuo viro viuat, luxuriose
 eam perdit, cum subrogata censeatur loco dotis, *Lup.*
in repetit. c. per vestras, de donat. inter vir. & vxor. rubr.
inco. 372. ad fin. informis minoribus, relatus per Gregor.
Lopez ad leges partitæ Hispaniæ, tit. 13. ley. 7. gloss. 9. in fin.
partida 6. Vbi paulo ante scilicet gloss. 8. ex Corn. consilio
178. volum. 2. & Socin. consil. 108. volu. 1. concludit, re-
 spectu huius quartæ, vxorem non admitti ad renoca-
 tionem donationum factarum per maritum, in eius
 vita, & de eadem quarta, an transeat ad heredes vxor-
 is inopis, cum aliis non paucis quæstionibus agit
Surd. de alimen. titu. 9. quest. 35. Atqui per pauci adhuc
 fluxere dies, quando requisitus, vt mea etiam subscri-
 51 ptione firmarem, scriptionem luculentissimam † per
 illustr. Primum Mantuani Senatoris, D. Risichi, mox
 præclariss. Iurifcon. Cæsaris Marenti, cui fœcundissi-
 mo consilio, si quidpiam addere voluissim, solē (di-
 cunt Itali) esset vendere, in ipso mense Augusto, vt in
 simili ratiocinatur *Celsus Hugo consil. 106. num. 13.* (qui
 vir clarissimus ob insignes animi dotes, Casalens. Se-
 natorii ordinis merito maxime, gloriam inde summa
 omnium laude, fuit consequutus, a quo nouissime v-
 berrimum, & exactissimum tractatum de iure con-
 tractus editum vidi) copiose iuxta, & strenue super-
 inde contra viduam differentis, in hunc scilicet mo-
 dum, quæritur, &c.

Consilium Auctoris.

SUMMARIA.

- 1 An vidua propter stuprum debeat amittere do-
tem, sicut amittit vxor propter adulterium, viro
viuente commissum, vel possit per mariti heredem
repelli a repetitione illius.
- 2 Ardua & satis dubia reputatur per Doctores, qua-
stio præsens.
- 3 Dotem perdere viduam ob stuprum commissum, di-
cunt & tradunt plurimi Doctores, & quinam de
communi testentur, & num. 4.
- 5 Dotem in supradicto casu non perdi quinam defen-
dant, & quinam superinde contraria scripserint, &
num. 6. & num. 7.
- 8 Priorem sententiam quæ responsiones infirmant, &
opinio auctoris, quæ, num. 9. & num. 10. præuia di-
stinctione.

- 11 In Doctorum varietate standum est distinguenti, tanquam proximo veruati.
- 12 Dos heredi mariti propter uxoris stuprum, etiam extraneo applicatur.
- 13 Differentia inter heredem suum, & extraneum.
- 14 Muliere committente stuprum intra annum luctus, magnum imminet periculum sanguinis commixtionis, & turbationis prolis. & nu. 16.
- 15 Honestatem seruari Reipublica interest.
- 17 Mulier admittens, vel committens stuprum intra annum luctus, presumitur adultera etiam uiuente marito.
- 18 Donatarium, adulterantem donatoris uxorem, intra annum luctus tanquam ingratum donatione priuari.
- 19 Vidua amittit dotem propter stuprum, etiam mortuo viro, & de ea potest heres excipere, quando scilicet stuprum est commissum intra annum luctus, & numero 20.
- 21 Quidnam scripserit superinde D. Rificius, Senator olim Mantuan. excellens. ac de Iurisprudencia bene meruus.
- 22 Actio repetenda dotis non competit vidua, nondum luctus anno elapso, quando dos in pecunia consistit.
- 23 Res facilius amittitur, quam acquiratur, & impeditur, quam tollatur.
- 24 Actio facilius amittitur quam res, quum minus sit aetionem habere, quam rem.
- 25 Medium prohibet extrema coniungi.
- 26 Lepra superueniens post sponsalia de futuro, impedit matrimonium; secus post matrimonium.
- 27 Excipiendo plura permittuntur, quae principaliter petendo prohibentur.
- 28 Ad repetendam dotem, vel de ea excipiendum filia stuprum probandum. & nu. 29.
- 30 Mulier ad dotem retinendam & si non agat, excipit tamen propter adulterium viri. Et quae circumstantia, cum nu. 31.
- 32 Dos amittitur, tum propter adulterium praesumptum, tum etiam propter adulterium verum.
- 33 Praesumptiones iuris dicuntur liquidissima, quando ex illis probatur adulterium.
- 34 Adulterium de facili probatur, inter cohabitantes, & conuersantes.
Et fornicatio praesumitur ex facilitate, & commoditate peccandi, & num. 35.
- 36 Adolescens robustior, & magis pronus ad copulam, quam senex.
- 37 Uxor debet esse socia infortuniorum mariti, nec affectum mutare propter viri infirmitatem.
- 38 Mulier potius omnia mala perpeti habet, quam in suum corpus peccare.
- 39 Famulus dominam suppeditans, vel opprimere tentans fur. is suspendatur.
- 40 Nuptiae cum famulo turpes dicuntur.
- 41 Stuprum cum domina est impudentissimum, & abominabile.
- 42 Matrimonium subsequens abstergit maculas quasque, limita ut in num. sequ. & nu. 45.
- 44 Intellectus ad cap. tanta, extr. qui filii sint legitimi.
- 46 Amore nihil vehementius.
- 47 Respondetur ad obiecta, & num. 49.
- 48 Concupiscentia naturalis opus, est refrenare difficile.
- 50 Intellectus ad §. pen. in authen. de restitut. & ea, quae parit, & c.
- 51 Dos, & donatio propter nuptias, comparantur.
- 52 Delicta puniri publice interest, & quando poena extendatur.
- 53 Quando stuprum sit minus delictum, quam adulterium.
- 54 Contra viduam, petentem dotem, quando sui heredes possint excipere.
- 55 Leges non minus considerant stuprum, quam adulterium.
- 56 Mulier torum viri defuncti debet inuiolatum seruare, & quomodo intelligatur mulier lege soluta, mortuo viro.
- 57 Mulieres esse dotatas, quomodo Reipublica inter sit, & qualiter illud intelligatur, & n. 58.
- 59 Quando matrimonium subsequens stuprum non purget, nec dotem mereatur stuprator.
- 60 Contraria alia remouentur.
- 61 Mulier indigno nubens non censetur omnia bona dare in dotem, & quando ad unum filium primi matrimonii, & num. 62.
- 63 Vir secundus non plus in dote lucratur, quam unus ex filiis primi matrimonii.
- 64 Mulier suscepta tutela filiorum, & secundo nubens, viro non potest dare secundo, ultra tertiam partem substantiae suae, nec plus ei in testamento relinquere, etiam si post annum nubat.
- 65 Mulier ob stuprum digna est maiori poena, quam ad secunda vota quae transit.
- 66 Filii afficiuntur iniuria ob delictum matris.
- 67 Viduis ad luxuriam prouis non sunt habenda laxanda.
- 68 Filiae difficilius nubunt ob impudicitiam matrum, nam saepe sequi solita est filia matris iter, & num. 69.
- 70 Mulier talis fuisse praesumitur in vita mariti, qualem se prae tulit post eius mortem.
- 71 Mulier tutrix stuprum admittens, plus peccat, quam quae est sine tutela, & cur, cum nu. 72.
- 73 Mulier vidua intra annum nubens multa damna causat, & maxime tutrix.
- 74 Mulier vidua, post mortem viri, quae se gravidam proficitur falso ex viro, grauem poenam meretur.
- 75 Contra mulierem de dote excipitur adulterium dissimulatum, & quando, num. sequ.
- 77 Quando stuprum dicatur notorium, licet non reperiat in actu, & sufficiat ad dotem emittendam.
- 78 Delictum circumstantia semper aggrauant.
- 79 Filiis ius acquisitum per matrem, stupro consentientem, auferri non potest per matrimonium contrahendum.
- 80 Nuptiae cum adultero, vel stupratore inite non extinguunt praecedens delictum.
- 81 Nupsisse quando mulier credatur, ad explendam potius libidinem, quam ad prolem suscipiendam.
- 82 Domina nubente in famulum nihil indignius.
- 83 Explicatur illud Apostoli, mulier mortuo viro suo, in domino nubat.
- 84 Mulier, quae se cum famulo immiscuit, dote priuatur.
- 85 Oculi, amplexus, & similia arguunt in foemina dedecus, & num. 89.
- 86 Ex praecedentibus & concomitantibus, non temere coniicitur.
- 87 Mulier honesta uno oculorum obtutu, non impudico amore sedatur.
- 88 Ad obcenam mulier prona facile ruit in ueritum.
- 90 Probra, facinora qui non execratur, est de seile or-

thodoxa male meritis, & de hereseos peste suspectus.

91 Inueteratus in vitiis, haud facile resipiscit in virtutem.

92 Intima per mores cognosces exteriores, & nu. 93.

94 Dos confessata per stuprum amittitur, etiam morte confirmata, & num. 95.

96 Dos in ultima voluntate confessata habet vim legati.

97 Conclusio responsi.

98 Iniuria impure matris est compefcenda, ad innocentes filias subleuandis.

99 *Cesaris Manenti*, Senatoris *Casalenfis* praeclarissimi, & in legali prudentia laudatissimi, honorificamentio.

1 **Q**uæritur, an vidua propter stuprum amittere debeat dotem, † sicuti amittit vxor propter adulterium commissum viuente viro; & an possit per heredem mariti repelli, ab illius repetitione. Hanc esse quæstionem notabilem † & dubiam dixit *Jo. de Garron. in repet. auth. eisdem poenis, num. 20. C. de secun. nupt. & arduam Ofsch. decisio. 77. in princip.* Sed quia iste articulus reperitur per aliquos late examinatus, satis erit breuiter referre opiniones Doctorum, deinde subiicere, quid mihi tenendum esse videbitur. Partē igitur affirmatiuam, quod, scilicet, mulier, † quæ in viduitate stuprum committit, dotem perdat, non secus ac ea, quæ commisit adulterium in vita mariti, tenuit ante omnes *Castr. in l. fideicommissum, C. de fideicommiss. & in l. sororum, C. de his, quib. ut indign. in consi. 147. reuocatur in dubium, in fin. in 2. in cuius sententiam, ut inquit Rol. consi. 86. num. 19. in 2. Cacher. d. decisio. 77. num. 16. & sequ. Maluas. inter consi. matrim. diuer. consil. 85. nu. 20. transiere Ias. Felyn. Iacobin. Card. Alex. Bolog. Hercul. Purp. August. Arm. Mars. Bernard. de Landria. Belen. Mar. Socin. Ang. de Clauas. Io. Lup. Gerar. Curt. Iun. Rip. Neniz. Grat. Benet. a Vadis. Niccon. Sapia, Crot. Cijuent. Sylvan. Scipio. Trigon. Cotta. & Lanc. Corrad. & ultra eos, alios commemorat Arius Pinel. in leg. 4. num. 9. C. de bon. mater. & presertim Gomez. addo Io. Saison. in consuet. Turon. titu. de douaire de femme noble, in 1. artic. colum. fin. vers. & tene menti. Syluest. in Summa verb. dos, qu. 14. & Tabien. qu. 11. Za. in l. 2. num. 22. ff. solut. matrimo. Bellon. in Rubr. C. de edend. num. 96. Viu. commun. opin. vers. vxor perdit. limitat. 3. Cels. Vgo. consi. 35. sub nu. 1. Anchar. Regien. qu. 24. lib. 2. Cacher. d. decisio. 77. sub num. 17. qui attestatur, † hanc esse comunem opinionem, prout fatetur, & Boer. decisio. 338. nu. 71. & secundum eam se pluries vidisse iudicari in regno & statu ecclesiæ, refert Viu. ubi supra, & fundamenta, ac rationes huius partis, apud eos videri possunt, & si teneatur pars ista, potest ad fundamenta partis aduersæ responderi, ut per *Castren. dicto consi. 147. Marsil. in l. unie. num. 60. cum seq. de rap. virg. consi. 13. num. 14. cum seq. Cels. Vgo. consi. 35. num. 2. cum seq. Cacher. d. decisio. 77. nu. 18. cum seq. Maluas. d. consi. 85. num. 11. cum sequ.**

5 Partem autem negatiuam, † quod imo non perdat dotem, primus amplexus est *Alex. in d. l. sororem, quæ sequenti sunt secundum Rolan. & Cacher. ubi supra. Rol. nu. 35. Cacher. num. 3. cum seq. infra scripti, videlicet Ias. Dec. Ambr. de Vign. Mainer. Chassan. Bermon. Alc. Rip. Bonus de Curtil. Gul. Benedict. qui dixit, opinionem Castrensis communiter reprobari. Iacobin. Crot. Crauet. Socin. Iun. Duen. Didac. Parisiens. Aymon. ac plures alii, inter quos est Gomez, quorum meminit Pinel. loco præallegato, qui etiam cum eis transit.*

Ex quibus constat, aliquos sibi ipsis esse contrarios, nempe † *Ias. Iacobin. Rip. Crot. & Ant. Gomez. & ultra prædictos, cum Alex. tenuerit Brun. de stat. excl. form. in 6. art. prin. quæst. 20. sub nu. 287. Sichard. in l. fideicom. sub num. 9. C. de fideicom. Clar. in §. stuprum, vers. sed nunquid, qui inquit se credere, quod hodiernis temporibus opinio contra Castren. sit magis communis, post Socin. Iun. consi. 111. num. 7. in fin. in 3. & Rolan. d. eto consi. 86. sub num. 53. quib. accedit Mich. Grass. com. opin. cap. 6. quæst. 13. Bursat. consi. 270. num. 28. & sequ. ubi transit cum hac opinione, tanquā veriori ac meliori, & ita pluries iudicatum fuisse, † referunt Boer. 7 decisio 338. in fin. Chassan. in consuet. Burgun. Rub. 4. §. 6. in text. & fera. sub num. 24. & Couarr. libr. 4. decr. in 2. parte, cap. 7. §. 6. num. 12. & æquiorum ac veriorum esse, & ob id non esse ab ea recedendum, etiam si altera esset communis, dixit Socin. Iun. d. consi. 111. num. 8. & nouissime illam amplexus est Vulpell. consi. 123. num. 9. ubi & ipse inquit, hanc videri receptionem & æquiorum sententiam, & ubi quis malit huic opinioni negatiuæ † adherere, potest ad rationes & fundamenta contraria respondere, ut per *Crauet. consi. 205. num. 28. cum multis sequen. Roland. d. consi. 86. num. 47. & sequ. & Vulpell. d. consi. 123. num. 14. Ceterum non aliter inuestigando, quam opinio sit magis communiter recepta, an Castr. an Alex. mihi videtur, † quod tenere debeamus distinctionem, Jo. de Garron. in d. auth. eisdem poenis, nu. 21. Alc. & Didac. quos retulit & sequutus est Roland. d. consi. 86. num. 41. Cacher. decisio. 77. nu. 36. Chircon. commun. opin. cent. 5. conclu. 99. & a qua non dissentit Vulpell. d. consi. 123. num. 25. dum dicunt, quod aut mulier commisit stuprum intra † annum luctus, & tunc dotem amittat, & sic procedat opin. Castr. & aliorum, qui cum sequuti sunt, aut stuprum commisit post annum luctus, & tunc procedat illa Alex. & sequacium, ut non illam perdat, quamuis hanc distinctionem improbet Arius Pinel. in d. l. 4. num. 11. & 2. lii relati a Didac. loco præcitato, qui etiam ait, quod opinio Alex. in praxi fortassis admitteretur, etiam intra annum luctus, & a qua uti benigniori dixit quoque Clar. quem supra adduxi, non esse in iudicando recedendum. Tamen mihi videtur, ut dixi, quod per nos sit inhærendum dictæ distinctioni & concordia, non solum, quia in Doctorum varietate standum est ei, qui distinguit, † ut per *Roch. de Curt. de consuet. num. 191. seu illi opinioni, per quam aliæ ad concordiam reducuntur, Saly. in l. filia cuius, C. famil. herciscun. Propter ea dicendum est in casu nostro, cum stuprum fuerit commissum intra annum luctus, dotem fuisse amissam, & applicari filio heredi mariti, † cum propter stuprum dos heredi mariti, etiam extraneo applicari debeat, Castr. d. consi. 147. Neniz. an. in Sylua. nupt. lib. 2. num. 44. Cels. Vgo. consi. 35. sub num. 5. in fine. & sic multo magis applicanda est filio, & suo heredi. Nam & alias inter suum & extraneum † heredem in hac materia, differentiam constituunt Docto. in l. rei indicata. §. heredi, Alex. in addit. ad Barto. ff. olia. matrim. post Bald. consi. 221. Nam quandoque in 2. & sensit idem Bald. consi. 88. in 1. quem citat Boer. d. decisio. 338. nu. 8. in fine. Sed etiam, quia quando mulier committit stuprum intra annum luctus, magnum imminet periculum coniunctionis sanguinis † & turbationis prolis. Et hæc opinio videtur conseruare honestatem, quam † Reipublic. magis expedit seruari, quam multiplicationem populi, ex corruptis moribus procedentem, ut dicit Ofsch. dicta decisio 77. numero 18.***

qui

qui, & in fine eiusdem decis. subiicit secundum eandem opin. in stupro, scilicet commissio intra annum luctus, censuisse Senatū Pedemontanum. Et quia demum cum stupro concurrat præsumentum adulterium, quia vidua committens stuprum intra annum luctus, præsumentur adultera etiam viuentē viro: *Alciat. in tract. præsunt. reg. 2. præsunt. 9. num. 5. Menoch. conf. 31. num. 24.* quā ratione voluit *Rip. in repet. l. fin. quest. 61. in fin. C. de reuoc. donat. donatarium*, qui relictam uxorem donatoris, intra annum luctus est adulteratus, debere tanquam ingratum, priuari donatione, quia eo casu stuprum est coniunctum cum adulterio præsunto, & refert & sequitur, *Roland. dicto conf. 86. nu. 39.* Quare etiam in hoc articulo concludo & teneo: viduam amittere dotem propter stuprum præsuntum per eam commissum mortuo viro, posseque heredem mariti, & maxime filium de eo excipere, & eā repellere a petitione dotis, & eius actione, & prout precise dixere *Cast. d. conf. 147. circa fin. Io. Sanson. loco cit. & Summ. sta. in verbo dos, & præsunt. Angelica, q. 18. & Tabien. qu. 1. sub num. 12. & Syluest. qu. 54. nu. 7.* saltem quando stuprum præsuntum est commissum intra annum luctus, ut supra retuli. Ceterum nulla fuit lata sententia per Senatū, quia domina Virginia decessit, antequam causa iudicialiter expediri posset, & ut credo filius ab intestato successit.

Hucusque scripsit quondam dominus Risichus, olim Senator Mantuan. excellentissimus ac peritissimus, in qua causa puto etiam scripsisse Bertazzolum, *conf. crim. 20. ubi n. 42.* tenet distinctionem supra relatam, prout illam quoque secutus est, *Borgnin. de tutor. & curat. nu. 221. Cabal. in constit. Aegid. tit. de rapt. mulier, in verbo stupri in fine. Mascard. tractat. de probat. conclusio. 1337. num. 3. & Duen. reg. 12. in fin. Gamma. decis. 62. in fin.* Et hanc distinctionem esse magis communem, & secundum illam vidisse iudicari refert, *Bellacumb. com. opin. in verbo vidua, n. 115. Viuius commun. opin. in verbo uxor. & Boer. decisio. 338. sub nu. 11.* ibi, quod esset ponderandum, si intra annum luctus, Bernard. Trotius in l. 2. num. 33. vsq. ad 37. ff. solut. matrim. Ant. Borrin. tract. de seruit. vasall. par. 2. cap. 5. §. vidua. Alban. ad Bart. in consensu, sub num. 1. C. de repud. & absolute Bermond. de pub. concub. capit. de adulterio, nu. 62. Peralta in l. cum quidem. num. 8. de leg. 2. qui Bermond. & Peralta dicunt, hanc opinionem tanto fortius procedere, quando dos consisteret in pecunia, quia cum actio pro ea repetenda non competit viduæ, nisi anno luctus elapso l. unica, C. de rei uxor. act. merito, si intra illud tempus stuprum committat, dote ipsa priuari debeat, & quia facilius quid amittitur, quam quod aliquid acquiratur, l. 3. §. in amittendo, & ibi not. ff. de acquir. poss. & facilius quid impeditur, quam quod tollatur, l. patre furioso, ff. de his, qui sunt sui vel alien. iur. & cum minus sit habere actionem quam rem, l. m. nus est, ff. de reg. iur. & actio facilius admitti debet, quam res.

Vnde, licet actio competat viduæ pro dote sua post mortem viri, cum tamen pendeat illius effectus vsq. ad finem anni luctus, & medium stupri contingens, impedire debet extrema effectus actionis coniungi, l. qui tela, §. fin. l. tria pradia, ff. de seruit. rustic. pradior. facit tex. in cap. fin. de coniug. leprof. & in cap. quemadmodum in fin. princ. de iureiuran. ubi propter lepram, medio tempore superuenientem, post sponsalia de futuro, matrimonium impeditur, quod tamen non potuisset annullari, si post matrimoniū superuenisset morbus, ut ibi not.

Atq; ita, quod actio dotis amittatur per viduā intra lugubre tempus stuprantem, dixit *Conrad. de offic. Prator. in crim. tit. de stuprat. num. 12.* Et cum filia in hoc casu retinendo, excipiant aduersus matrem petentem dotem, debent illæ esse fauorabiles, quia plura permittuntur excipiendo, & retinendo, quæ principaliter petendo prohibentur, *Bec. conf. 72. nu. 15.*

Ideo si dote soluta, & filia hoc casu illam repetere non possent, probando stuprum, *Boer. decisio. 338. col. penult. vers. præterea ponamus. Cros. in repet. l. 4. §. Cato. num. 38. ff. de verbor. oblig.* poterunt tamen illam excipiendo retinere *Bermond. loco citato, & Peralta. in d. l. cum quidam, num. 8. de legat. 2.* ubi dicit, hanc opinionem in practica obseruandam esse, & prout illam seruata fuisse testatur *Vin. dict. commun. opin. in verbo uxor, & sic loquitur Castren. dict. conf. 147. in fine, in 2.* Et quod exceptio ista contra mulierem dotem petentem sit fauorabilior, quam actio, dixit *Salycet. in l. fin. per gloss. ibi, C. de adult.* Hinc videmus, quod licet uxor non possit agere probando viri adulterium, poterit tamen excipere de illius adulterio, ut dotem retineat, *Abb. Cast. Marfil. Lup. & Didac. quos citat Surd. de alimen. titu. 7. qu. 4. num. 8.*

Horum autem opinio, multis hoc casu fulcitur rationibus & circumstantiis, & quia cum mulier ista nimis festinanter stuprum commiserit, intra triginta tres dies, a morte viri, euidentissimum præstat argumentum, quod idem fecerit viuentē marito adulterando, ut est tex. & ibi gloss. in §. inferimus, *authen. de restit. & ea, quæ par. in vnd. mens. glo. in §. si vero altera, in verbo confusionem, authen. de nupt.* & mulier ita amittit dotem propter adulterium præsumentum, & quemadmodum propter verum, *Pir. Alphan. in rub. C. de edendo, num. 45. 46.* post alios omnes ibi, qui agunt de osculo, & tactu mamillarum: quia ex his mulier præsumentur adultera, & dotem perdit, & idem dicit *Rip. in rubr. extra. de iudic. num. 16. & sequen. & sub num. 22. Bursat. conf. 69. num. 11. Mascard. de probat. conclusio. 1337. num. 3. Surd. de alimen. tit. 7. qu. 16. num. 2. & sequen. Clar. in §. adulterium, vers. scias autem.* Et istæ, cum sint præsumptiones iuris, & dicuntur probationes liquidissimæ, leg. licet Imperator, ff. de leg. 1. & ex illis probatur adulterium, cap. literis, de præsunt. c. præterea de testib.

Alterā insurgit coniectura, quia iste claudus erat famulus, & continuo in domo mulieris, etiā viro viuentē habitabat, inter cohabitantes autem, & conuersantes de facili, præsumentur adulterium, & inquit tex. in cap. diffinimus, 18. quest. 2. Vnde Bald. in l. fin. C. si emancipata venier. per illum text. notat, quod fornicatio præsumentur ex facilitate, & commoditate peccandi, sequitur *Angel. conf. 44. num. 35. inter consilia diuers. matrim. & Dion. Fran. conf. 58. num. 21. eod. volum.* dicit, quod ex conuersatione personarū, & cum quibus de facili potest delinqui, præsumentur delictū fornicationis commissum, per tex. in c. 2. de cohāb. cleric. & mulier. & *Surd. decisio. 83. num. 19.* scribit, quod non est dubitandum, quin adolescens & robustus, in eadē habitans domo, frequentius mulierem comprimat, quam senex vel infirmus, uti per plures menses ante mortem infirmus exstitit nobiliss. & rursus mulieris, quæ & ideo socia esse debebat infortuniorum mariti, l. si cum dote, §. maritus, ff. solut. matrimon. non autem propter eius infirmitatem affectum mutare, l. 1. C. de repud. pulcre *Prat. conf. 113. nu. 8.* sed omnia mala perpeti potius, & quam peccare in corpus suum, c. satis de his, quæ vi met. cap. ita ne aliquem 32. q. 5.

Hoc delictum eo grauius est, cum se proprio pro-
stituerit famulo, adeo, ut alias furcis suspensus fuerit
39 quidam famulus, † qui propriam suppeditaauerat do-
minam, refert *Clar. in praxi de adulter. versi. sed quero,*
quia viles (ut famuli sunt) delinquendo furcis suspē-
duntur, *Bal. in l. data opera, C. qm accus. non poss.*

Proinde, si nuptiæ cum famulo † initæ, dicuntur
40 turpes, *Bart. in l. libertum, C. de nup. in l. si rogatus, ff. de*
manu vindict. in l. cum ita legatur, de condit. & demonst.
Alex. in l. si cum dotem, §. transgrediamur, num. 6. ff. so-
lut. matrim. Rip. in l. 1. num. 59. ff. eod. Paris. consi. 29.
num. 65. in 3. Gul. Bened. in cap. Raynutius, in verbo, qui
cum alia matrim. contrah. par. 3. nu. 213. de testam. Lup.
Hispan. in c. per vestras in notab. §. 7. sub nu. 2. vers. quia
41 *de donat. inter vir. & vxor. consequenter † adul-*
terium & stuprum, cum illo erit impudentissimum,
& abominabile, §. nec enim maiores authent. de non eli-
gen. sec. nub. nimirum sic Rot. Auenion. decisio. 145. cen-
suit, viduam intra annum luctus stuprum commit-
tentem, non amisisse dotem, quia stuprum cum no-
bili milite contigerat, qui cum illam deinde in vxo-
42 *rem duxisset, non debebat pati videre illam indota-*
tam, propter eius nobilitatem, † quia per matrimo-
nium dignum subsequens, præcedens macula sublata
erat, cap. tanta qui fil. sint legit. ita Rot. Auen. d. decisio.
145. in prin. iuncto fine.

At in isto casu nō est vilis, & sordidus famulus iste,
aliqua dote dignus, nec quidem mulier ipsa: quia per
matrimonium subsequutum, non aboleuit maculā
43 stupri & adulterii ante commissi, † sed magis auxit, cū
indignum, & turpe dicatur matrimonium istud. *Bar-*
tol. in d. l. libertum, C. de nupt. Bald. in l. penult. C. de spons.
Ruyn. consi. 8. in fin. in 3. Lupus in dict. notab. §. 7. ubi late
Gul. Bened. loco citat. omnino videndus. Vsq̄ adeo, ut
pœnas iam indictas, propter adulterium & stuprum
matrimonium subsequutum non abstulerit, & hoc ve-
rius est, quia d. cap. tanta, qui fil. sint legit. procedit in fa-
uorem filiorum, qui non peccauerunt, † secus quo ad
44 ipsos p̄rentes, ut inquit *Bero. consi. 32. nu. 36. 37. in 2.*

Et in specie, quod vidua ob stuprum commissum
incidens in pœnas legales, illas non euitet, licet post-
modū cū amasio, vel alio nubat, † dixit *Præpo. Alex.*
45 *in d. c. tanta, q. 9. qui fil. sint legit. Peregr. de iur.isci, tit. de*
mulier. binub. num. 9. text. est expressus in l. commissum,
C. de adult. Pau. Grilar. de pœn. nefar. coit. versi. sed que-
ro, quod si aliqua, num. 13. fol. 81. Jacob. de Beluis in praxi,
tit. de lenonib. num. 28. & 32. Flam. Rubens tract. de adul.
6. 16. versi. octaua pœna est.

Non obstat, quod iure cautum non reperiatur,
mulierem ita amittere dotem per stuprum, quemad-
modum propter adulterium, & erubescimus, cum si-
ne lege loquimur, & quod in pœnalibus non est faci-
enda extensio, saltem hic, † quia amore nihil est ve-
46 hementius, cum naturali concupiscentiæ difficile, sit
resistere, secundum *Rot. Auenion. decisio. 145. nu. 3. in fin.*

Respondetur † enim, Rotam, & alios has adducē-
tes rationes, non animaduertisse ad Imperatorem, in
§. pen. & fin. auth. de rest. & ea qua parit. Vbi cum vidua
quædam in vñdecimo peperisset menses, & filii aduer-
sus illam agerent, ut donatione propter nuptias pri-
uaretur, obiiciebat illa, legem punientem in hoc ca-
su loqui tantum in vidua, quæ intra annū nupsisset,
ipsam autē nullas nisi primas contraxisse nuptias, &
erubescimus cum sine lege loquimur. Item partū ex
48 se natum, fuisse opus naturalis concupiscentiæ, † quā
refrenare difficile est. Sed his non attentis, Imperator

statuit contrariū extendendo leges punientes viduas
nubentes intra annum luctus, ad illam, quæ in n. pe-
perisset menses, cum ita velociter virum de honestate
rit, committendo stuprum infra duos menses ab eius
morte, & subdit Imperator, quod ultra illas pœnas a-
liis omnibus subiaccere debet, cum stuprum cōmiserit,
ut ibi, aliis subiaceat castigationibus, & rursus ibi,
subdendam quoq̄ aliis omnibus pœnis. Quia si donatio-
ne, & aliis relictis per virum priuatur vidua illa, quæ
intra lugubre tempus legitimas contraxit nuptias, ex
illa forte suspitione, † quod non caste penes primum
49 virum dixerit, ut dicit ibi tex. Imo quod in eius ma-
chinata sit necem, ut subdit gloss. Multo fortius illa
priuari debet, quæ stuprū commisit intra lugubre
tempus, quando nō sola dicta suspitio concurrit, sed
manifesta, & indubitata probatio, scilicet, & quod a-
dulterauerit viuo marito, & quod in necem suā ma-
chinata sit, inquit Imperator ibi, & *Garron. in authen.*
eisdem pœnis, sub num. 3. per gloss. ibi in verbo parit. post
Bald. & alios. C. de secund. nupt. Cacher. decisio. 77. in fin.
Lup. in rubr. de donat. inter vir. & uxorem, §. fin. num. 2.
idem Garron. in l. 1. num. 45. ad fin. C. de secund. nup. Me-
noch. consi. 31. nu. 24. & sub num. 25. vers. & stuprum de-
inde subsequutum.

Dum igitur Iustinianus, in dicto textu de nuptiali
loquutus est donatione, † non ideo tamen dotis a-
50 missionem excludit, cum ex aliis legibus id satis pro-
spectum esset argum. l. Gallus, §. ille casus, ff. de l. ber. &
posthum. quod satis ostendunt verba illa, subdendam
quoq̄ aliis omnib. pœnis, & ibi, aliis subiaceat castigatio-
nibus, committendo stuprum, & ita in terminis per
istum textum, sic voluit *Anton. Guibert. Costa tract. de*
dotib. cap. 6. num. 3. in fine, ubi late opinionem Castrensis
tuetur, a num. 30. vsq̄ ad 35. & ultra Anton. Costam bene
probat text. in l. his solis, in fin. ibi satis etiam tacite cautū
putauimus, C. de reuocan. donat. & ibi Bald. nu. 1. & tan-
dem idem Costa loco citato, num. 34. firmans magis hanc
opinionem dicit, quod cum dos, † donatio propter
nuptias in omnib. comparata sint, consentaneum et-
iam erit, ut cōstitutio Iustiniani, quæ de nuptiali do-
natione meminit, etiam de dote intelligatur, leg. cum
multa, C. de donat. ante nup. & l. ultim. C. de dot. promiss.
Menoch. lib. 3. præsum. 15. num. 10.

Non etiam dicatur, quod in pœnalib. non debeat
fieri extensio, † quia respondetur, legem pœnalem
51 late interpretandam & extendendā, quia publice in-
terest delicta puniri, *Bar. in l. quemadmodum, C. de agr.*
& cens. lib. 12. Alexand. in l. sororem, in fin. C. de his quib.
ut indig. & Cast. l. bona fides, ff. de posit. scribit, quod ubi
agitur de puniendo aliquo delicto, prohibito de iure
naturali vel gentium, tunc constitutio non dicitur o-
diola, sed fauorabilis & extendenda, sed qui pudicitia
suam, vel alterius lædit, hoc dicitur delictum de iure
gentium, argum. l. fina. ff. de rit. nup. ergo ita dicit *Pir.*
Alphan. in repet. rubr. C. de edend. num. 38. facit Me-
noch. consi. 31. num. 32.

Non etiā verum est, q̄ stuprum sit minus delictum,
q̄ adulteriū, atq̄ ideo, q̄ eadē non debeat puniri pœ-
na, ut late p̄ *Crau. consi. 205. n. 25. cū seq. quia † loquitur,*
quando post annū stuprū commissum fuit, secus si intra
annū: quia tunc cum stupro insurgit p̄sumtio, imo
probatio manifesta, adulterii viuo marito commissi, §.
fin. auth. de rest. & ea qua parit. gl. in l. 2. in verb. decore. C.
de secund. nup. gl. in c. fin. extra eod. tit. gl. in §. si vero altera
in verb. confusionem, authent. de nupt. *Garron. Me-*
noch. & alii, de quib. supra. Aluat. regul. 2. præsumt. q.
num.

num. 5. Gul. Benedict. in cap Raynutius, in verb. qui cum
alia matrim. contrahens, part. 3. sub num. 192. de testam.
Igitur dotem amittere debet, quia duplex delictum
concurrit, vnum in vita mariti, alterum in morte com-
missum, & propter adulterium in vita mariti patratum,
54 heredes sui possunt excipere contra viduam, dotem
repetentem, vt dicunt Doctores, mox citandi: fortius
ergo, quando cum adulterio stuprum annexum est,
Signorol. consi. 50. Castr. consi. 147. renocatur in dubium,
col. 2. versi. 3. facit in 2. Rip. in l. 2. num. 10. ff. solut. matr.
& in l. fin. num. 205. C. de reuoc. an. donat. Tiraquell in l. si
vnuquam, in verbo, si ceperit liberos, num. 217. Gabr. de
delict. conclusio. 35. num. 15. Anton. Costa tract. de dotib.
c. 6. num. 22. Ruin. consi. 155. num. 1. in 4. Bertazz. consi.
crim. 20. num. 37.

Præterea in hac re non consideratur minus vel
55 maius delictum, quia leges ita detestantur stuprum,
quemadmodum adulterium, vt legitur in toto titulo,
ff. & C. ad l. l. de adult. & stupr. patet, nam nubere in-
tra annum luctus, non est delictum, Bald. & Doctor.
omnes in l. 1. in secunda lectura, C. de secund. nupt. Et ta-
men mulier patitur tot poenas, de quibus ibi, & ideo
ad istud contrarium argumentum alio modo pulcre
satisfacit Cachetan. d. decisio. 77. sub num. 30. versi. nec
obst. & num. 31. vbi ostendit, illud falsum esse.

Minus officit, dum aduersantes dicunt, quod vxor
mortuo viro soluta est ab eius lege, quia hoc intelli-
gitur alteri nubendo, cap. pen. & fin. de secund. nupt. sed
56 si non nubat, non est soluta, quia torum defuncti
viri inuiolatum seruare tenetur, inquit tex. in §. opti-
mum, itaqz est, authen. de non eligen. secun. nub. Ergo non
est soluta, cum & vxor sic viri torum seruare teneatur,
vnde fit, quod adulterium dicatur, quasi ad alterius
torum accessio, quæ diffinitio æque conuenit viduæ:
cum & ipsa torum viri seruare teneatur, & accedens
ad illud sit violator, d. §. optimum.

Similiter non obstat id, quod plures dixerunt, vi-
57 duam, scilicet, ob stuprum non debere perdere dotem,
quia publice interest, mulieres esse dotatas, quæ sine
dote nubere non possunt. Respondetur enim, quod
ista publica utilitas non consideratur in vidua, intra
annum luctus nubente, vt est tex. in l. 1. & 2. C. de se-
cund. nupt. in §. si igitur sine filiis, auth. de nupt. vbi in eius
& viri secundi odium prohibetur, omnia bona sua
dare in dotem, restringendo ad tertiam tantum par-
tem, vt ibi not. Bald. & omnes alii. Fortius illi, quæ
luxuriose vixit, stuprum committendo infra annum, &
statim nubenti cum stuprante, aliquam dare dotem

58 permissum non erit, & ideo videmus, quod licet tex.
in d. l. 1. & 2. hodie sint correcti per legem canonicam,
non tamen sunt correcti quoad viduam luxuriantem,
quia adhuc in eius odium leges illæ, & omnes aliæ lo-
cum habent. Bartol. Bald. Sylvet. & alii, in l. his solis,
per illam tex. C. de reuoc. an. donat. Rip. in l. femine, nu. 31.
C. de secund. nupt. Arcellat. in l. generaliter, nu. 21. C. eod.
Garron. in authen. ei. dem poenis, num. 4. & nu. 16. & in l.
1. sub num. 13. C. eod. Crauet. consi. 203. nu. 27. Lup. in rubr.
de donat. inter virum & vxor. §. 67. num. 3. & 14. Arg.
in §. ult. in fin. Institut. de leg. patr. tut. Clar. in §. stuprum,
versi. generaliter. Et sic prohibita erit vidua stuprum
committens, maxime intra annum luctus, dare vltra
59 tertiam partem substantiæ suæ, & ratio est, quia ma-
trimonium subsequens non purgat stuprum, & adul-
terium præcedens: vt est tex. in l. commissum, & in lege
sed qui, C. de adult. Secundo, quia stuprator est indignus
dote, si in stuprantem nubit, cum ipse mulierem do-

tare teneatur, Docto. in c. 1. & 2. extra. de stupr. Clar. in
§. stuprum, versi. sed quæro. alias si dotem consequeretur
ex illo commodum reportaret, vbi poenâ pati deberet.

Tertio non agitur hic, vt mulier ista tota dote pri-
uetur, sed pro tertia, & forte minori parte, nempe de
illa, quam in pecunia soluit, & excipiendo veniunt fi-
liæ contra matrem, de stupro commisso, vt se defen-
dant a solutione seu restitutione petita.

Quo vero ad alias duas partes dotis, quæ in stabilibus
60 consistentis, & valoris scutorum quatuor mille, & vltra
ex parte filiarum nihil opponitur, quia mater in
possessione ipsorum bonorum stabilium, reperitur
vsque a morte viri, & sic non potest dici, quod agatur
hic de priuanda muliere dote sua, cum tantum sibi
remaneat, vltra alia plura bona extradotalia, de quib.
vilissimus vir secundus indignus est, quo casu cessant
rationes, Rot. Auen. d. decisio. 145. maxime num. 20. &
num. fin. in fine, & Boer. decisio. 338. col. fin. versi. & esset
caussa reparationis, de quo per Cach. decisio. 77. n. 13. & tan-
dem cessant omnes aliæ rationes, quæ hoc casu pon-
derantur a Doctoribus, qui contrariam sequuti sunt
sententiam.

Eoque magis hæc nostra opinio tenenda est, quia
conformatur cum dispositione iuris communis, quia
licet mulier secundo nubens, censeatur omnia illa
bona dare in dotem, quæ primo viro dederat, præ-
61 sumptio tamen cessat, vbi nubit indigno, Salyc. in auth.
sed quamuis, num. 3. C. de rei vxor. act. Curt. Jun. in auth.
præterea, sub num. 13. C. vnde vir & vxor. Syluan. consi. 2.
nu. 40. in 1. Item cessat præsumptio, quando adsunt li-
beri primi matrimonii, quæ vt per Bart. in disput. mulier
62 habens amplum patrimonium in 1. solut. Garron. in rubr.
C. de secund. nupt. num. 82. versi. 47. poena. Curt. Jun. dicta
auth. præterea, nu. 13. Menoch. lib. 3. præsumt. 6. nu. 32.
Phanuc. de lucro dotis gloss. 10. nu. 33. vbi vult, quod nec
etiam expresse possit, in præiudicium filiorum, dare
totam dotem, cum secundus vir non possit plus con-
sequi, quæ vnus ex filiis primi matrimonii, l. hac e-
63 dictali, C. de secund. nupt.

Id autem multo fortius procedit, quando suscepta
tutela filiorum, (vt hæc fecit) nubit, quia tunc non
potest dare secundo viro, vltra tertiam partem sub-
stantiæ suæ, nec plus ei in testamento relinquere, d.
64 l. 1. & auth. ei. dem poenis, C. de secund. nupt. Garron. in d.
rubr. num. 83. versi. 48. poena, & in d. auth. num. 5. Quod
procedit, etiam si post annum nubat, quanto fortius
si ante, quia maius delictum est, vt infra dicetur.

Stat ergo ex his firma conclusio, quod vidua intra
annum luctus stuprum committens, amittat dotem.
Quam conclusionem tanto magis ampliari. Et pri-
mo, quædo adessent filii ex primo matrimonio, quia
si mater maiorem poenâ patitur per secund. nuptias,
quando habet filios, quam quando non habet, vt in-
quit gloss. in §. quibus non existentib. in verb. non tamen,
auth. de nupt. fortius, quando luxuriose viuit, viduita-
tem stupri procacitate commaculans, quia vidua ob
stuprum, digna est acerbiori poena, quæ ob secun-
65 das nuptias, Rip. in l. femine, num. 31. C. de secund. nupt.
Abb. in c. vxoratus, de conuers. coniug. Et quia propter
matris stuprum, quæ filii mirabiliter iniuria afficiuntur,
66 §. & quoniam etiam. auth. de rest. & ea quæ par. Salyc. in
rubr. C. de adult.

Nimirum ergo, si non existentib. filiis, sed heredi-
bus extraneis, in quib. non potest considerari tantum
dedecus, voluit Crau. consi. 204. sub nu. 29. 30. 31. quod hoc
casu vidua non perdat dotem propter stuprum, aliud

sentiens, quando adessent filii, & sic intelligi potest *Rot. Auen. decisio. 145. in prin.* quæ etiam cum loquatur iuxta morem illius regionis, quia in Gallia si adulteria non curantur, nec puniuntur: vt post *Fabr. in §. item lex Julia, Institut. de adult. refert Bermon. de pub. concub. tit. de adult. nu. fin.* minus stuprum, vsque adeo, vt non sit mirandum, si *Rot. Auen.* sic iudicauerit in fauorem viduæ.

Secundo, tanto fortius ampliarem conclusionem nostram, quando adessent filia: scemina: per ea, quæ dicit *Anch. Reg. lib. 2. q. 34. vbi tenendo opin. Cast. subdit se semper existimasse, viduas hoc modo puniendas* 67 *esse, † ne detur facultas luxuriosis viduis, arg. l. 2. ibi ne sit facilis, C. quando mul. tut. off. fung. poss. de honesta-* 68 *di familias virorum, & afferendi dedecus filiabus, † quæ difficile nubunt ob impudicitiam matræ, l. semper in coniunctionib. l. lege Julia, in fin. prin. & §. 1. ff. de rit. nup. & sæpissime contingit, vt intra proprios lares senescant, & innuptæ remaneant, quia sæpe sequi solita est filia matris iter l. quod si nolit, §. quæ mancipia, ff. de adul. edict. Io. de Plat. in proem. Inst. §. cum frater, Ceph. consi. 140.* 69 *nu. 30. Si genitrix caste, † caste quoq; filia viuet: Si mater meretrix, filia talis erit, l. si cohortalis, & ibi Ioan. de Plat. C. de cohortal. lib. 12. Neniz. in Sil. nupt. lib. 2. nu. 115. quia insequitur leuiter filia matris iter.*

Tertio amplio, quando infra vnum mensem, vel duos stuprum commisisset a morte viri, vt hic. Nam quis vnq; cogitabit, mulierem honestam in vita mariti, illico post eius mortem effici inhonestam? nullus, nisi dicamus cum *Iustin. in §. penul. auth. de restit. & ea, quæ peperit in 11. mense.* talē præsumi in vita mariti, † qualē statim se gessit in morte, ad tex. in c. cum iuuentute, de præsum. Ideo dicit *Bald. in l. 2. in 2. lect. in fin. C. de secund. nupt.* quid nimia festinantia, est expressum inditium malorum morum ipsius mulieris. Vnde quidam antiqui Doct quos citat *Bal. in l. 1. nu. 21. C. de secund. nupt.* voluerunt, quod post tertium mensem vidua possit impune nubere, secus si ante.

Quarto ampliarem, quando vidua accepisset tutelam filiarum, † quia tutrix stuprum comittens intra annum luctus, plus peccat, quam illa, quæ non est tutrix, *Garron. in auth. eiusdem poenis, nu. 21. ad fin. C. de secund. nupt.* vbi subdit, quod fortius debet puniri, quā 72 alia vidua, quia in assumptione promissit secundo non nubere, & pudicitiam intactam seruare, iuxta l. fina. C. quando mulier off. tut. fung. poss. Si postea contrauenit promissioni impudice viuendo, ex tali facto, magis culposo, grauius puniri debet, quia si accepta tutela nubit post annum luctus, patitur omnes illas poenas, quas patiuntur illæ, quæ intra annum luctus nubunt: quanto magis illa, quæ statim assumpta tutela incipit luxuriose viuere, & intra mensem?

Similiter vidua, quæ intra annum nubit, plura committit delicta, siquidem thorum viri inhonestat, animam illius contristat, filios dehonorat & illorū claritatem deturpat, sed si tutrix sit, aliud adiungit delictū: 73 quia † Deum negligit propter iuramentum, & contristare dicitur, vt ex tex. in §. si autem tutelam, & in §. nos igitur videntes, auth. de nupt. At ista omnia concurrunt in muliere ista, ergo &c.

Quinto ampliarem in ea, quæ statim mortuo viro coepisset se grauidam profiteri, vt hic. Quod non alia ratione fecisse creditur, nisi vt supposititium partū, ex vilissimo famulo, ederet ad excludendas, immo ad 74 priuandas nobiles has filias bonis paternis. † Vnde consentaneū est, vt ipsa propriis priuetur bonis, quia

quod quisq; iuris in alterum, &c. pulere *Gallia ad consuet. Alex. and. verbo non possit, nu. 87.* Indeq; insurgit aliud, quod statim viro defuncto stuprauerit cum famulo isto, vir enim graui morbo detentus fuerat, fereque per sex menses ante mortem, & quodammodo impossibile erat ipsam, infra hoc spatium, ab illo cognitam fuisse. Vnde, vt facilius insinuare posset ex viro genuisse, statim suppeditari voluit a vilissimo famulo, vt infra tempus legitimum partū edere posset, & viro adscriberetur: quia statim dixit, se grauidam esse, quod verum non erat, sed per se non stetit, quin per seruilem partū filias propriis priuaret bonis, vnde & ipsa propriis puniri debet, per ea, quæ dicit *Bermond. d. titu. de adulter. sub num. 42. vers. contraria. Cacher. decisio. 77 num. 27. in fin.* Quod autem hoc sit verum, nempe, quod mulier ista, simul atque maritus mortem obiit, stupri labe se inquinauerit, ad effectū supponendi seruilem partum, patet ex dicto filia: suæ infantis, quæ cubans cum ipsa, statim post viri mortē coepit distincte, & articulate dicere, ita vt domestici omnes probe intelligerent. Loripes me electo præcipitem deiicit, cum in lecto cubat cum domina matre. Quod cum semel audiuisset impura mulier ira ingenti percita filiam innocentem, colaphis acriter cecidit, quo illā tacere cogeret. Quo vno facto perspicue coarguitur, impurissimæ mulieris intemperatissima libido, nempe, vt nemo non videt ex ore infantium & lactentium, huius nefarii sceleris magnitudo prorsus patefacta. Eoq; vehementius, quia deinde compertum est, filiam ipsam in eodem cubili iacere, quando sua mater luxuriæ facibus inflamata, deprehensa fuit cum sordidissimo famulo, qui dormiens matrem in vlnis habebat, filiam autem post tergum, fere e cubili cadentem. Ergo verissimū est, quod iam antea impurus ille loripes subagitabat libidinosam mulierem, vt puella infans, domesticis patefecerat, sequentia enim declarant præcedentia.

Sexto amplio, tanto fortius istam opinionem procedere hic, quia sæpe, & sapius vidua ista fuit præmonita a consanguineis viri, quatenus dimittere veliet famulam istum, quia fama erat ipsam inhoneste cum eo agere, ipsa autem sapius denegando, ac iurando, id falsum esse, renuit velle eum dimittere, nisi ei satisfecisset de suo salario, quod non fecit. Vnde cum deinde reperta fuerit cum ipso circa mediam noctē, in proprio viri defuncti thoro iacere, manifesta insurgit probatio, quod vsque a principio mortis viri, verum etiam ante cum illo stuprauerit, & adulterauerit. *Auth. si quis ei, C. de adulter. §. his itaq; auth. vt lic. matr. & auth. Abb. in cap. tertio loco, nu. 4. de præsumt. Menoch. lib. 5. præsum. 41. num. 9.* Et licet hæc iura & Doctores loquantur in viro sic præmonente, & protestante, idem tamen est in aliis personis, vt ex tex. in c. 2. de cohab. cler. & mul.

Septimo amplio, etiam si maritus viuens aliqua sciuisset adulteria vxoris, illaque dissimulasset, quia si postmodum eo mortuo intra lugubre tempus stuprū committat, adhuc contra eam excipi poterit, si doctem † petat, ex glo. in cap. plerunq; in verbo, nec reconciliata, & ibi *Card. Alexan. de donat. inter virum & vxor. Alex. cons. 189 col. 1. in fin. vers. imo fortius in 6. Bertaz. cons. crim. 20. n. 30. Cels. Vgo. cons. 33. sub n. 13. vers. fateor. Conar. de sponsal. par. 2. c. 7. §. 6. n. 1. in fin. Lup. in cap. per vestras, §. 9. sub nu. 18. & 19. & n. 22. 23. de donat. inter vir. & vxor. facit Ruin. cons. 198. n. 13. in 1. Veg. cons. 68. n. 79.* Eoq; magis, quando † constaret virum odio habere 76 inho-

inhonestatem vxoris suæ effectæ viduæ, per ea, quæ dicit, *Garron in rub. C. de secund. nupt. nu. 89. & in leg. 1. nu. 67. C. eod. Aret. consi. 155. periculosum est n. 10.* Pro ut hic expresse constat, vbi in testamento relinquit illam vsufructuariam omnium bonorum mobilium, & immobilium, si tamen caste, & honeste vixerit, & vitam vidualem seruauerit, & non aliter, nec alio modo, expresse declarans, quod casu quo, ipsa deferet publice flores artificiales, vel naturales, honeste viuere non diceretur, & vsufructu ipso iure priuata esset.

77 Octauo ampliari tanto fortius procedere, quando stuprum manifeste probaretur, vt hic, quia sola subucula induta, cum stupratore nudo reperta fuit, in domo viri, circa mediam noctem, propriam viri thorum maculando, & licet non in actu venereo reperta sit, † stuprum tamen hoc casu dicitur manifestum, & notorium, *Bartol. in l. 2. sub. nume. 1. ff. de furt. Abb. in cap. praterca, sub. num. 2. de test. Iacobin. in leg. 1. nu. 8. ff. si quis ius dicens non obtemp. Corad. de off. pret. in crim. tit. de adult. nume. 13. in fin. Franc. March. decis. 897. nu. 19. in 1. Mascard. de probat. conclus. 59. num. 8. & 9. Cassan. in consuetud. Burgund. rubr. 4. §. 7. numero 26. cum sequent. & Antonius Gamma. decis. 309. dicit, quod hoc casu adulterium, seu stuprum nulla tergiversatione celari potest. † Et sic hoc casu sufficit stuprum præsumtum ad effectum amittendæ dotis. *Mascard. de probation. conclus. 60. & 1337. numero. 3. Grat. consi. 50. numero 1. cum sequent. in 2. quanto magis verum, & manifestum, & cum in domo propria viri, eiusque thoro contigerit, circa mediam noctem, eo* 78 *gravius efficitur, quia istæ circumstantiæ † aggrauant delictum ipsum, Bald. in l. Gracchus, n. 6. C. de adulter. vsque adeo, vt hoc casu velint leges adulterum, & adulteram impune occidi posse, l. quod ait lex. §. 1. cum duabus legibus sequent. ff. ad l. Jul. de adulter. & stupr. Alexand. consi. 77. colum. 1. in fine. num. 3. vers. ex his ergo in 7. Vbi idem dicit, quando mulier dehonestasset domum heredis, quia dicitur eadem cum defuncto.**

79 Nono amplio, etiam si deinde vidua nubat cum stupratore, vel alio, vt supra dixi. Quod etiam confirmatur, quia ius filiis acquisitum peristuprū, † auferri non posse videtur per matrem, de nide matrimonium contrahentem, *Card. Alexand. in cap. tanta, quest. 9. qui fil. sint. legit. Garon. in l. 1. sub. num. 58. C. de secund. nupt. facit. Barbat. consi. fin. num. 8. in 2. cum istæ poenæ ipso iure incurrantur dicta, l. 1. & ibi Garron. numero 33. cum seq. & num. 36. & super gloss. in verbo suprema, sub. n. 16. ad si. Et quia nuptiæ, postmodum cum adultero, vel stupratore initæ, † nō extinguunt præcedens delictum *Salic. per illum text. in l. commissam. C. de adulter. ad idem est text. in l. si qui. C. eod. tit. pulcre Gab. consi. 153. n. 10. in 1. Morot. insignis modernus † C. consi. 99. num. 64. & 65. Rui. consi. 131. nume. 8. in 4. Surd. de a. im. tit. 7. q. 4. sub num. 27. Castr. in l. opus, in fin. ff. locat. Potissimum cum habuerit ex primo viro filios, † quia tunc non caussa sobolis procerandæ, sed magis explendæ libidinis gratia, nupsisse creditur, text. est in §. nos igitur videntes. authen. de nup. Rip. in rub. C. de secund. nupt. sub. n. 19. Gul. Benedict. in cap. Raynuius, part. 3 in verbo, qui cum alia matrimonium, nu. 107. & 188. de testamen. Et tanto magis hoc dicendum venit in hac impia, & impudica muliere, quia cum domina nubit* 80 *in famulū † quid indignius vbi ipsa in alteram mutatur formam; domina siquidem efficitur famula, &**

serua, & famulus dominus, *capit. hec imago & capit. mulierem 33. quest. 5. Rip. in rubr. num. 17. de iudic. Honestas in dedecus, & turpitudinem conuertitur. Bart. in dicta l. liberum, C. de nupt. in l. si rogatus. ff. de manum vindict. in l. cum ita legatur. de cond. & dem. Gul. Benedict. in d. capit. Raynuius in verb. qui cum alia matrim. contrahen. part. 3. numero 213. & nobilitas in vilitatem, l. foemina, ff. de Senatoribus. §. non tamen permittitur auth. de nupt. Tirag. de nobilit. cap. 18. numer. 38. Decian. consi. 19. num. 181. in 3. Lup. Hiss. in repet. rub. de donat. inter vir. & vxor. §. 31. num. 9. Proinde quando Apostolus dixit, mulier mortuo † viro nubat in domino,* 83 *hoc intellexerit, gloss. in cap. sicut alterius, septima quest. 1. quando nuberet homini suæ professionis, & conditionis vel saltem sine suspitione turpitudinis, & sic tradit, Præpos. & alii in cap. penultimo de secund. nupt. Garron. in rub. C. eod. sub num. 62. Sed hic vndique scattet turpitudinis, & dedecus huius mulieris, propter stuprum cum famulo ante commissum, §. item lex. Iulia. Institut. de public. iudic. Mathesil. sing. 99. Menoch. de de arbit. casu 288. numero. 8. Rolan. consi. 35. numer. 2. 26. in 2. Ideo si filia nubens famulo, vel seruo, dote, & alimentis priuatur, l. nec filium. C. de nupt. Surd. de aliment. tit. 1. quest. 6. sub numero 17. & sub nu. 23. & 24. tit. 7. quest. 4. per tot. late Morotius consi. 99. numero 59. Lup. Hiss. in repet. c. per vestras. §. 7. ver. tertium, quod habet concurrere. in not. de don. inter vir. & vxor. Silu. consi. 2. num. 42. cum seq. in 1. pari modo, & vidua, stu-* 84 *prum committens intra annum luctus † cum famulo, & seruo, dote priuari debebit, quia nulla probabilis potest considerari ratio diuersitatis, imo maior in isto casu stupri, quam in illo matrimonii filia, quæ etiam alimentis priuatur, Gabr. consil. 153. numero 9. 10. in 1.*

Decimo adhuc amplificanda esset conclusio nostra, & tanto magis confirmanda, quotiescunque præter stuprum nuperrime in domum illatum, post viri obitum, accederent etiam alia adminicula, circa libidinosa huius mulieris infandam impudicitiam, quippe quæ viuente adhuc viro, domum inquinauerit. Etenim si ex stupro intra annum luctus patrato coniicitur, mulierem dum maritus vita frueretur, in hoc summo adulterii dedecore volutari. Eo fortius si post triginta trium dierum curriculum a morte viri, viduitatem, stupri procacitate commaculauit. Multo magis si testes exstent quorum testimonio impudicissimæ mulieris nefaria libido, adhuc viuente coniuge probata sit. Prout in hac re sex adfuit testes, quorum alii testimoniū dicunt, de mala fama, impudicæ mulieris, illā videlicet, et viuente viro, eodemq; nobili, adulterasse. Alii quidē, illā visum esse turpiter luctari cum famulo dum obscenis amplexibus, osculis mutuis, & tactibus impudicis, intemperanter indulgeret. Alii vero, illā deprehensam fuisse, cū eodē contētissimo famulo, in locis abditis, & retrusis turpissime concumbere. Ac deniq; alii se vidisse eandē impudicā mulierē nocte intempesta, concumbentē cū quodā sacrificulo, in viridario Pletullarū, ipsamq; sic deprehensam, illico confurrexisse, & velociter aufugisse, sacrificulū autē metu perculsum, & cōsternatū, prope in genua procumbentē, veniā ab e dē, verbis supplicibus petiisse, verētē ne id viro renuntiaretur. Ex his enim †, sc. ex osculis, amplexibus, & conuersa- 85 *tione in locis abditis, adulterium probatur. Salic. in l. Gracchus, n. 9. C. de adult. Io. Bapt. Ferret. consi. 168. n. 3. q. loquitur respectu amissionis dotis. Gozzad. consil. 13.*

num. 36. *Crav. consi. 205. numero 24. Rimin. Iun. consil. 274. numero 37. Mascard. de probat. conclus. 59. nume. 14.* & per testes singulares adulterium probari potest, *Gab. de testibus. conclus. 2. numer. 51. Rimin. Iun. d. consil. 274. numero 1. cum sequent.* Et cum testes oculati viderint impuram mulierem, humi abiectam cum masculo, tam in viridario noctu, quam in stabulo interdiuo, tanto magis adulterium probatur. *Bald. in l. si quis non dicam, colum. 2. sub num. 5. C. de Episc. & Cleric. March. decis. 397. sub numero 19. in 1.* Et omni in casu concurrente fama viciniæ, ex qua permulti testes testimonium dicunt, quod dum vir eius huius lucis vsura frueretur, illa vitam summa cum turpitudine, & dedecore traducebat, absolute dicitur probatum adulterium. *Paris. consi. 54. nume. 61. in quarto, March. d. decis. 397. numero 14. in fin. Mascard. de probat. conclus. 57. numero sexto, & conclus. 63. numer. 3.*

Et, si omnia ista in vnum colligantur, nemo sine offensione veri negare poterit, intemperantissimam hanc mulierem, non nisi sæpe, ac sæpius in adulterii foedissimum crimen esse delapsam. Ex præcedentibus enim contra illam resultantibus, viuente viro, concomitantibus, & statim sequentibus, euidentissimè de hoc conuincitur. † Præcedentia vidimus supra, Concomitantia autem sunt qualitates adulteri, quoniam in eadem cōmorabatur domo, die, nocteque, viuo & mortuo viro, quia famulus, & seruus illius erat, & inter conuersantes, & simul commorantes de facili præsumitur adulterium, vt supra vidimus. Subsequuta sunt, quando deprehensa est recepisse illum in proprio viri thoro, statimque post eius mortem, certissimum argumentum, quod idem fecerit ipso adhuc viuo. Cum minime fieri possit, vt mulier honesta, † cum viro nobili, legitimo nuptiarum foedere copulata, vno oculorum obtutu impudica fiat, vilissimique famuli, claudi, & luculenta cicatrice in facie deformati, repentino amore capiatur, nisi dicamus, & illam multo ante pudorem omnem, simul cū pudicitia, viuo marito, penitus abiecisse. Cuius quidem vitæ intemperantissimæ dedecus, vt clariore significatione declararet non puduit, nefariā mulierem illi ipsi sordidissimo famulo nubere, prout, & se nupsisse palam protestabatur, quando cum illo concumbere deprehensa fuit, in propria mariti defuncti domo, imo vero, & in proprio illius cubili. Ad quod quidem facinus obeundum, nulla alia de causa creditur impulsā fuisse, nisi vt facilius, & commodius suam infandam, & effrenatam libidinem expelle posset, corpus impurum aliis libidinosis scortatoribus turpiter prostituendo, quemadmodum cum ipso vilissimo famulo fecerat, † atque ita cum ipso pepigerit, & concordauerit, antequam illi nuptias suas spopondisset, ita in terminis *Jul. de Bened. in c. Raynuius, versic. qui cum alia matrimonium contrahens, num. 213. 214. & sequen. par. 3. de testam. ubi citat Diuum Hieron. Luc. de Pen. & alios.* Et ita exitus demonstrat, quia cum ab illo aufugisset, & per multos menses cū scortatoribus pernoctasset, etiam extra Mantuæ dominium, (quo casu adulterium dicitur † probatum. *Fel. in cap. praterca, sub num. 3. de testib. Rimin. Iun. consil. 260. num. 43. 274. numero 32. 33. Menoch. lib. 5. præsumt. 41. num. 23. Mascard. tota conclus. 60.*) vilissimus maritus grauissime est conquestus, coram sapientissimis visitatoribus Status Māt. de scortatoribus ipsis, magnis nebulonibus, ad effectum, vt pœna merita af-

ficerentur, sub hac tamen expressa conditione, per ipsum tunc apposita, quod casu, quo carissima eius vxor aliquod damnum ex hac causa pati posset, querelam ipso iure reuocabat. Id quod audientes prudētissimi illi Domini, repulsarunt cornutum lenonem, & † spurcissimum, omnique flagitiorum genere cōtaminatissimum. Quippe qui ex interna, ac pessima ipsius natura, labe nefariarum opinionum inquinatus, in laqueos hæreticæ prauitatis inductus, tandem ad sempiternam eius ignominiam, & dedecus, infandam illam superstitionem in ædibus Diui Dominici abiurauit. Cum ergo non præsumatur in hac muliere morum mutatio, † sed quæ olim impudica fuit, & hodie talis censeatur. *Rim. Iun. consil. 274. nume. 27. Surd. de aliment. tit. 7. q. 4. n. 25. Bald. in l. fin. C. de his qui prop. met. in d. non appellat.* Ita e conuerso, si nunc secundo viro copulata palam adulterium committit, etiam cū primo (saltem clam) idem patrasse censeretur debet, quoniam ex sequentibus moribus, arguitur ad præcedentes in eodem genere mali, *Rim. Sen. consil. 450. nume. 5. † Menoch. consil. 109. num. 27.* Et in materia impudicitie mulieris adest text. expressus in *§. inferimus. auth. de restit. & ea que par. in vnd. mens. & ibi glo. & in §. si vero altera. in verbo confusionem. Auth. de nupt. Alc. reg. 2. præsumt. 9. num. 5. Menoch. consil. 31. num. 24. Cacher. decis. 77. num. fin.* Vbi dicunt, quod si vidua intra annum luctus, stuprum commiserit, † ex hoc signo incontinentiæ subsequuto, præsumitur quod viuo marito adulterauerit. Atque ita, cum præcitati testes, cum hac iuris præsumptione concurrant, dum deponunt de impudicitia mulieris viuo marito, etiā si essent singulares, plenam fidem facerent. *Gabr. de probat. conclus. 1. nu. 64.*

Vltimo amplio, quando dos esset confessata, quia, cum censeatur facta animo donandi, *Alex. consil. 45. n. 6. in 1. Grat. consil. 36. num. 4. & sequen. consil. 54. num. 28. in 1. Bellon. consil. 4. nu. 2. & Cephal. 163. n. 20. Purpurat. 364 in princip. Mazzol. 48. num. 17.* consequenter per stuprum † viduæ dicitur amissa, *§. fin. authen. de restit. & ea que parit. l. 1. & ibi gloss. in verbo suprema, & in authen. eisdem pœnis, ubi gloss. in verbo parit. C. de secund. nupt. Garron. in dict. l. 1. super gloss. in verbo suprema, sub num. 15. & 16. Bermund. de public. concub. tit. de adulter. num. 63.* Etiam si ipso iure valuisset, † vel morte fuisset confirmata, consequenter illa priuata esset, vt per *Garron. in dicta l. 1. super gloss. in verbo testamento, n. 5. & in gl. verbo suprema. n. 15. & 16.* siue in vltima voluntate confessio dotis receptæ facta fuisset, quia cum tunc † habeat vim relictæ, & legati, consequenter vidua, stuprum committens, siue intra tempus lugubre, siue quodocunque post ipsum priuata esset, per tex. in dicta, l. 1. & 2. *C. de secund. nupt. & ita expresse scribit Bero. consil. 32. sub n. 21. in 2.*

Hæc iam scripseram, quando venerunt ad manus meas consilia *Laderch. Imol. qui resp. 191.* latissime tueretur hanc opinionem, quod vidua, stuprum committens intra annum luctus, dote priuetur, & quod certitudinaliter tenendum sit, ipsam viuo marito adulterasse. Eandem opinionem tenet *Quint. Mandos. consil. 73. sub n. 2.* Vbi dicit illā communem, æquam, & iuribus conformem. † Proinde ergo conclusionem nostram veriorē esse patet, præcipue in stupro, ita qualificato, in simili *Barbat. consil. 71. sub num. 4. 5. in 2.* ita vt non parte tantum dotis, sed & tota priuandam esse mulierem istam pronuntiandum veniat. Quandoquidem, cum filiabus, innocentissimis virginibus, notam

notam nefariam inuulerit, sempiternæ turpitudinis, conditione sine dubio nuptiarum effecit, ipsis multo difficiliorem, quæ enim facili, & honesta conditio-
ne, in matrimonium cum honestis, & nobilibus vi-
ris coniunctæ fuissent, nunc matris dedecore per-
fusa, quodammodo, & cumulata multo difficilime, ni-
si amplificatis dotibus nubent.† Et ideo, ad com-
pensandam filiarum innocentissimarum iniustam
calamitatem, merito, & iure impudicissima mulier
est mulctanda priuatione suæ dotis, ad eluendam ali-
qua ratione maculam, innocentibus filiabus iniustā,
& adiuuandas ipsas in conciliatione nuptiarum, ut
damnum subierunt, ob matris notoriā turpitudinē,
hoc ipsum damnum, illis dote impurissimæ matris
compensetur. Et sic prudentissime,† & disertissime
de iure superinde respondit. D. Cæsar. Manentius IC.
Mantuanus, tandem in amplissimum Senatorum Ca-
saliensium ordinem merito cooptatus.

Cæsar. Manentius IC.

DISTINCTIO XIII.

ARGUMENTVM.

¶ Clericum (licet is primæ tantum tonsuræ fuerit)
percutiens excommunicatur, & a solo Ponti-
fice, potest absolui, aut eius delegato; si tamen
eum Clericum esse sciat, non ita si nesciat, aut
sinistro aliquo casu eum percutiat, aut si forte
leuiter percutiat. Interim egregia ad hoc dog-
ma spectantia huc reuocat auctor.

SUMMARIA.

- 1 Clericum, etiam primæ tantum tonsuræ percutiens, in
excommunicationem incidit, a qua a Romano solū
Pontifice, ut & nu. 12. aut eius delegato absolui po-
test, si tamen eum Clericum esse sciat, & n. 5.
- 2 Lacesens Clericum cubito in eandem pœnam incidit.
- 3 Clerico rem adherentem offendens, eiusdem excom-
municationis laqueis, se præfocat.
- 4 Clerico baculo minitans tantum, si eundem non per-
cusserit, huic excommunicationis pœne non sub-
iacet.
- 6 Iudici excommunicatum ignorant, culpa adscribi ne-
quit.
- 7 Clerico manus violentæ iniiciens, quibusdam 14. in
casibus, in excommunicationem non incurrit.
- 8 Gregori Lopez. laus, & Encomium.
- 9 Clericum leuiter offendens, potest ab ordinario ab-
solutus.
- 10 Offensa leuis quæ, remissiuæ.
- 11 Excipiens de excommunicatione, eiusdem speciem ex-
primere debet.
Ita prorsus in eo, qui in simulatione, aut minori ætate,
intentionem suam fundet.
- 13 Clericum cum uxore fornicantem percutiens ab Epi-
scopo potest absolui.
- 14 Clericum cum sponsa de futuro percutiens ab Episcopo
non absoluitur.
- 15 Cum excommunicato commercium habens familiare,
ita demum in excommunicationem quoque prolabi-
tur, si scienter fecerit, & n. 17.
Interim de alijs requisitis, ad hoc ut idem, excommu-
nicatus dici possit.
- 16 De excommunicati odio, & exclusionē a ciuilibus a-
ctibus, & c.
- 18 Excommunicatio ab irregularitate diuersa.

- 19 Irregularitas factum sequitur, nec culpam requirit
- 20 Percutere volens Laicum, si sinistro casu, Clericum,
laeserit, in excommunicationem non incidit.
- 21 Voluntas, & præpositum, maleficia distinguunt.
- 22 Excommunicationis vinculo irreueritus, an & quando
possit testamentum condere.
- 23 Stephanum Costam gentilem suum, dignis laudibus
prosequitur auctor.
- 24 Edictum de testamentis, omnium est personarum per-
missorium.
- 25 Excommunicato testamenti factio in specie prohibita
non reperitur.
- 26 Anathematizatus solemniter, an intestabilis
sit.

Nemo est tam mentis inops, qui nesciat inter ani-
maduersiones, quæ fiunt in percutientes Cleri-
cum,† esse excommunicationem, etiam si sit primæ
tonsuræ duntaxat, ita quod non potest absolui, nisi a
Romano Pontifice, vel ab eisdem Maiestatis Apo-
stolicæ Delegato ex vulgato tex. in cap. si quis suadente
Diabolo 17. q. 4. D. Menoch de arbitr. iud. casu. 38 q.
num. 16. Jul. Clar. præf. crim. §. fin. q. 77. numero. 2. cum
seqq. & plenissime Grassius aurearum decisionum, part.
1. lib. 2. cap. 49. sic in lacescente eum cubito.† Immo
idem est in offensione, facta rei Clerico† adherenti,
veluti in vestibus, in equo, cui Clericus infidebat, &
similibus per Glo. Innoc. & alios in c. nuper de sentent.
excommunicat. secus in vibrante baculum,† sed non
percutiente Clericum, aut in remouente Clericum
magno impetu ne legeret schedulam in manu alteri-
us existentem, Vinus decis. 368. numero 2. & 8. libro 2.
Doctus Nauar. in suo manuali confessorum, cap. 27. nu-
mero 77. & Excell. Honded. consi. 103. nume. 2. cum seq.
vol. 1. Veruntamen prædicta procedunt† in scienter
offendente Clericum, alioqui percutiens Clericum,
probabiliter ignorans eum esse Clericum, non inci-
dit in excommunicationem, Glo. in c. si vero ver. igno-
rauit. de sent. excommunicat. & Clar. d. loco num. 70.
est singularis in l. si ignorans, ff. locat. Rimini. Jun. consi.
654. n. 17. & seq. vol. 6. Vnde scribit Gilken tract. de usu-
cap. par. 2. membro 2. c. 6. n. 37. quod iudicibus, excom-
municatum ignorantibus† culpa ascribi nequit. Cæ-
terum quoniam in quatuordecim casibus non incur-
rit† excommunicationem et, qui manus violentas
iniecit in Clericum, quos expendit eminentissimus,
& nominis immortalis Iurisconsultus† Greg. Lopez.
ad leges partit. Hispan. tit. 9. Des tas descommuniones ley.
1. 2. 3. & 4. sciendū est, quod aliquando absolutio† potest
impetrari ab ordinario tantū, veluti, quando offensa
esset leuis, Clar. dict. loco, nu. 14. Lupus Alleg. 76. Car-
din. consi. 42. & Crot. in cap. de appellationibus in fin. de
appellat. Vbi declarat,† quod dici debeat offensa leuis, ve-
luti obseruatur in omni casu: ut excipiens† de exco-
municatione, exprimere debeat speciem excommu-
nicationis, sic fundans se in simulatione, & in inno-
cæte. Vinus decis. 104. lib. 1. Alb. consi. 9. vol. 1. & Hon-
ded. consi. 46. vol. 1. In graui vero læsione recurritur ad
summum† Pontificem, nisi causæ arduitas, ut ita di-
cam, aliud flagitet, velut in percutiente† Clericum,
cum uxore fornicantem, tunc sufficit impetratio ab-
solutionis ab Episcopo, aliud tamen in percutiente
Clericū cū sponsa† de futuro fornicantem, cap. 2. ubi
etiam Glo. de sent. excommunicat. & Didac. in Epitom.
sponsal. prima part. cap. 1. numero 12. Et certe ut con-
trahatur excommunicatio† per participationē cum
excommunicatis, ex Farin. tract. crim. part. 1. quest. 19.

- num. 38. cum seqq. a Papa necesse est: ut inter quinque requisita, de quibus apud *Clar. præalleg. in loco numero*
- 16 18 sciens quis participauerit. † Abundantius tamen de excommunicationi odio, & exclusioni ab actibus civilibus agit, *Farinac. tract. crim. par. 1. q. 12. n. 27. cum*
- 17 seqq. & quo scientia concurrere oporteat, † ad incur-
- 18 rendam excommunicationem, † quo pacto hæc nota distinguitur ab irregularitate, quæ sequitur factum,
- 19 nec requirit † culpam; latissime enucleatum comperitur per *Grass. decis. aurearum parte. 1. lib. 4. cap. 9. potissimum, nu. 41. & 42.* Vbi errans in percutiendo, si
- 20 voluerit † percutere laicum, & percusserit Clericum,
- 21 non excommunicatur, quia voluntas, † & propositum distinguunt maleficia, *l. verum, ff. de furtis.* An † autem possit testamentum facere crebrior est opinio, quod nisi sit pro heresi, aut pro usuris, aut propter iniuriam factam Cardinali, possit testari, veluti comprobatur, *Gabr. suis communibus tit. de testam. conclus. 1. Iul. Clar. ad §. testamentum quest. 24. & Fed. de Sen. consil. 74. &*
- 23 118. Sapiens vir † & Gentilis meus honorandus Stephanus Costa, multis certe nominibus celebris in c. decernimus. nume. 11. & 15. de sent. ex comm. in 6. *Crass. tract. de succession. §. testamentum, quest. 24. Uinius decis. 96. & seq. par. 1. Sim. de Præ. de interpret. ult. volum. lib. 2. fol. 1. numero 4. pagin. 123. Magdalen. tractat. de num. Testium par. 2. cap. 4. num. 110. Couarruias de Testam. in Rub. part. 2. numer. 18.* Etiam si sit denunciatus, postquam edictum de testamentis est permissorium
- 24 omnium † personarum, *l. si queramus, ff. de testam. ne-*
- 25 que reperitur in specie prohibita † excommunicato factio testamenti, ita *Didac. a Spin. in Specul. Testam. Gloss. Rub. part. 11. nume. 66. usque ad finem.* Vbi plura scripsit de excommunicatione, & re ad partes viriliter examinata tuetur istam opinionem. Excipitur tamen solemniter anathematizatus mediante proiectione candelæ, & lapidum, qui ex communi opinione est intestabilis, *Bursat. consil. 14. nume. 11. vol. 1. & Peregr. de iur. sic. lib. 3. tit. 11. num. 26. Uestr. sua præxi, lib. 8. cap. ult. num. 18. cum seqq.* Tametsi referat, *Gabr. d. concl. 1. num. 2:* qui hoc dictum non approbent.

DISTINCTIO XIV.

ARGUMENTVM.

- ¶ Sortilegia omnia abominanda sunt, quoniam hæresim redolent: maxime, cum scienter his hæreticale aliquid admiscetur, non tamen si ignoranter tale quid fecit sortilegus, hæreticus debet dici: suspectus licet hærescos reddatur; ut & sacramentis abutens.

SUMMARI A.

- 1 Sortilegia omnia detestanda, & n. 7.
- 2 Auctor Sancti Inquisitionis officii assessor Papiæ.
- 3 Sanguinem proprium, illicitis non licet modis redimere.
- 4 L. eorum. C. de ma'ef. & mathemat. correctæ Iure Canonico.
- 5 Maleficium, maleficio non licet dissolvere.
- 6 Non patitur ludum fama, fides, oculus.
- 8 Amor ardens, a tanto quidem, sed non a toto excusat.
- 9 Sortilegia hæresim sapiunt.
- 10 Abutens Sacramentis Ecclesiæ hæreticus est.
- 11 Vanas observationes, & in his, anilia deliramenta notat auctor.

12 In supersticiosos grauius animaduerti iubent Pontificum oracula.

13 Lamiarum inuocatio execranda est.

PRæcantationes, diuinationes, sortilegiaque; quantopere † sint detestanda, summo tantum digito indicasse sufficiat, etiam si tendant ad præsciendum futura, vel ad inueniendum furtum, veluti cum phiala plena aquæ Sanctæ, accensis candelis Benedictis, interpositis quoque pueris, aut Virginibus dicentibus quadam verba, vel ex inspectione Astrolabi, ut non semel, me affidente, † in Sancto Officio Inquisitionis Patriæ meæ vidi, contra auctores huiusmodi diuinationum procedi, & animaduerti per multum Reuerendum Patrem Inquisitorem hæreticæ prauitatis, de qua re agit *Barbat. consil. 55. volum. 1. & Rim. Iun. consil. 414. volum. 4. & Grass. decis. aurearum, par. 3. lib. 2. cap. 3.* vel sint contra torturam, ne veritas prodeat in lucem, cum non liceat redimere † proprium sanguinem modis illicitis, *Sim. de Præ. consil. 105.* in quo emendatur dispositio Iuris Civilis, nempe, *leg. eorum † C. de Malefic. & Mathemat. per c. ex tinarum. de sortileg.* unde maleficium † maleficio dissolvere non licet, *Grassius decis. fur. par. 1. lib. 2. cap. 6.* vel sint facta ioci gratia ad inducendam languedinem, in membro virili, ut impediatur copula inter sponso. Ex quo dixit Poæta, non patitur ludum † fama, fides, oculus, ut in terminis tradit, *Grilland. tract. de sortileg. quest. 11. num. 14.* Immo idem est si sortilegia tendant ad amorem perficiendum auxilio Tenatoris, † aut maculandam pudicitiam puellæ. Tametsi vehementia, & æstus † amoris excuset a tanto, non a toto, *Olrad. consil. 201. Gemin. consil. 54. Bertaz. consil. 332. in addit. volum. 2. crim. Tiraq. tract. de poen. temperand. caus. 4. Rimin. Iun. consil. 314. volum. 3. & Iul. Clar. ad §. hæresis, num. 25.* Etenim huiusmodi sortilegia satis intelliguntur hæreticalia, † cum vel in his scienter interueniat aliquis hæreticus, vel in his ex industria miscetur hostia sacrata, vel inuocatio dæmonis per modum suffumigationis, aut cum cultu latriæ, vel abusus sacramentorum, vel adoratio lunæ, vel aliter imploretur auxilium Dæmonis, ad cognoscendum, & faciendum ea, quæ de sui natura Dæmon ipse, aut scire, aut facere non potest, secus si ignoranter interuenierit hostia Sacrata aut oleum Sanctum, aut Magnetis lapis baptizatus, Dæmon fuerit inuocatus per modum Imperii, seu suffragii, tunc hoc modo delinquens non est vere, & formaliter hæreticus, sed vehementer suspectus de tacita professione cum Diabolo, ut bene explicat, *Farinac. tract. crim. par. 1. quest. 20. numero. 79. cum seqq. D. Menoch. de præsumt. libr. 5. præsumt. 6. num. 20. Sigismund. Scacc. tract. de Iud. caus. civil. & crim. capit. 12. num. 33. cum seqq. & Thom. Triuisan. decis. 39. n. 8. lib. 2. Grassius d. loco cap. 5.* sic abutens † sacramentalibus reddit se suspectum de hæresi. Superstitionibus itidem incumbens, quales sunt constellationes, ligaturæ, & vanæ obseruationes † vetularum, circa dies, circa volucres, circa tempora, & in morbis per signa curandis, aut parabolarum totam spem in certis nominibus, in characteribus scriptis, aut similibus collo alligatis, ponentium, aut in herbis collectis in die S. Io. Baptistæ, quæ sane conficiunt primam lineam ad hæresim; *Grassius præcitato in loco cap. 5.* unde prodierunt Bullæ summorum Pontificum, quibus demandata est prouincia apprimere Reuerendis Inquisitoribus locorum procedendi contra † supersticio-

105. *Martinus de Arles. tract. de superstitionibus, & eleganter Simoncel. tract. de Cat. Instit. tit. 63. sic prætere-
23* *reca ydens opera Lamiarum, Siluestrin. in ver. heresis. 3. quæst. 8. Grassius, d. cap. 5. numer. 18. quasstryges † vulgus appellat, alii vocant lemures, alii vero Laruas, ex Gregor. Tholosan. Syntagm. uniuers. iur. part. 3. lib. 34. Titulo de Lamiis, cap. 20. quem cum aliis appositissime citat, D. Polydorus Ripa tract. de nocturno tempore, cap. 165. de qua re videndum est, consi. 6. inter consi. criminal. tom. 1. in reliquis remitto lectorem ad Directorium Inquisitorum.*

DISTINCTIO XV.

ARGUMENTVM.

¶ Duas quæstiones auctor hac distinctione profequitur, easq; inter IC. dubias. Prima est. An naturalis filius, eius qui grauatus sit, sub cōditiōe, si sine filiis decesserit, excludat substitutum, & hanc habita ratione, solitæ distinctionis, scientiæ, & ignorantie in testatore, decidit. Altera est. Vtrum in fideicommissis, & fauorabilibus dispositionibus conditio illa, si sine filiis decesserit, euanescat per existentiam nepotis ex filio, in qua quoque duas distinctiones considerat, quarum vna scientiam quoque & ignorantiam respicit.

SUMMARIA.

- 1 Filius naturalis existentibus legitimis, in vnicā vñcia succedit, & non exstantibus legitimis descendentes in duabus.
- 2 Filii meretricum possunt succedere ex testamento patris, aliis legitimis non existentibus, vt, & naturales ex concubina domi retenta.
- 3 Naturales contra patris testamentum nihil possunt, præter alimenta petere, & hoc quando aliunde non habeant.
- 4 Naturales hodie nulli reperiuntur, & quæ sit dicti ratio.
- 5 Naturales, & spurii an in emphyteusi succedant, remissive.
- 6 Naturalis filius, cuius, qui grauatus sit, sub conditione, si sine filiis decesserit, an excludat substitutum, in controuersiam rapit auctor, & habita ratione solitæ distinctionis scientiæ, vel ignorantie decidit, numero 13.
- 7 Testatoris nobilitas, facit, vt non præsumatur, illum voluisse substitutum per naturalem excludi maxime in fideicommissis agnatio.
- 8 Naturales non sunt de domo, & familia, & ex nobilibus progeniti, nobiles ideo dici non possunt, nisi in contrarium communis vsus loquendi vigeat, qui allegari, & formiter probari debet, ab eo, qui intentionem suam super hoc fundare velit.
- 9 Nobilis in auctoris patria quis sit censendus, remissive.
Item quæ familia nobilis, & quorsum hæc inuestigatio.
- 10 Nobilitatem non amittit, qui bona conducit, aut villam inhabitat, licet interdum onera agnouisset, quæ rurales tantum tangunt.
- 11 Nobilitas tripliciter sumitur, remissive.
- 12 Nobilitas perfecta quæ, remissive.
- 14 In fideicommissis, & fauorabilibus dispositionibus conditio illa, si sine filiis decesserit, vtrum euanescat per existentiam nepotis ex filio, sicuti per existentiam filii inquit auctor, & in hoc immoratur ad fin.

vsque distinctionis huius.

15 Filiorum appellatio nepotes, & pronepotes includit.

AN filius naturalis, qui alioqui succedit in vñcia vñcia existentibus legitimis, & in duabus vñciis, quando nō exstant legitimi descendentes, & consideremus. *Auth. de trient. & semiss. Auth. licet C. de naturalib. lib. Capyc. decis. 181. Paleot. de noth. & spur. cap. 38. numero 4. Surd. de alim. tit. 8. quæst. 10. numer. 1. atque quæst. 12. Bursat. consil. 62. & 83. volum. 1. Peregr. Eruditissimus Tract. de iur. Fisci, lib. 3. tit. 18. in princ. & nonne Intrigliol. tract. de substit. centuria 2. quæst. 64. num. 9. cum seqq. Id, quod extenditur etiā ad filios meretricum, qui non reperiuntur † prohibiti succedere ex testamento patris, non existentibus aliis, veluti naturales ex concubina domi retenta, *Rot. Rom. Teste Achil. de Grass. de Testam. decis. 5. num. 6. cum seqq. Ita tamen vt contra † testamentum patris, vel alio modo patefactam voluntatem parentis, aliud nihil petant, præter alimenta, quando aliunde non habent, Alex. consil. 74. numero 4. volum. 2. Postquam hodie † nullos reperiiri filios naturales, quia nusquam sit protestatio, nec retinentur concubinæ domi affirmat, Iurisconsultus certe insignis, *Caldas tract. de nominatiō. emphyt. ordin. lib. 4. tit. 62. quæstio 21. numero 9. in eo argumento plenissime digrediens, & subtilissime, quando naturales, aut spurii succedant in emphyteusi, plene idem comprobatur, † Intrigliol. singulari 137. lib. 2. An, inquam, filius naturalis grauati, † sub conditione, si sine filiis decesserit, excludat substitutum, in statu coniecturali collocatam esse scimus quæstionem. Quemadmodū aperit D. Præses. Menoch. tractat. de præsumt. lib. 4. præsumt. 78. Trentacinqu. tract. de substit. part. 4. cap. 7. numero 27. cum seqq. Et Intrigliol. d. tract. de substitut. allegato cap. 64. inter cæteras coniecturas celebratur summe nobilitas testatoris, † quæ non finit præsumere exclusionem substituti, maxime in fideicommissis agnatio, & erecto contemplatione familie: quando quidem naturales † non sint de domo, nec de familia, nec dici possint nobiles: Eo minus ab his descendentes, nisi in contrarium vigeat communis vsus loquendi, qui debet allegari, & formiter probari per fundantem se super eo, plene, *Prosper. Farinac. tracta. crim. par. 1. quæst. 13. num. 53. cum seq. D. Peregr. tract. de fideicommissis artic. 22. numero 83. & Excell. Caroc. decis. 41. numero 4. cum seq. Porro † nobilis quis sit censendus in hac patria, explicat Crauetta consil. 757. libro 5. Et quæ dicatur nobilis familia, præcipue in promotione ad dignitates, & vt quis cooptetur inter IC. collegiatos, abunde & docte scribit, *Bimius consil. 109. lib. 2. nec perditur nobilitas † si quis conducat bona, Crau. consi. 6. nume. 111. aut si quis inhabitat villam, Ias. ad §. item Serniana, nu. 26. Inst. de action. etiam, quod pro aliquibus viribus agnoscantur onera tangentia rurales, Guid. Pap. decis. 387. & Gallia. consi. 54. col. 2. Nobilitas autem † sumitur, tribus modis, *Gregor. Lopez. sapienter ad leges partita gl. 9. ley. 2. tit. 21. par. 2. & quæ dicatur nobilitas † perfecta expendit idem, Lopez. par. 2. tit. 9. gl. 4. ley. 6. At si testator sciebat, grauatum nō posse habere filios ex legitimo matrimonio, veluti in furore † perpetuo agitato, in filio Sacerdote, excipiendo casum dispensationis, cū constitutio in sacris ex grauissima causa inter Principes: vel et sciebat testator, filium in sacris constitutum, tēpore testamēti habere filios naturales, nobilitas nō vetat admissione filii naturalis, vt excludatur substitutus, sec⁹ si ignorabat testator memoratos defect⁹. *Menoch. d. præsumt. 78*******

24.39. Et alios tam consentientes, quam dissentientes, mox, & distinguentes citat idem *Intrigiol. d. q. 64. numero 40. usque ad num. 67. inclusive.* Consimilis distinctio adhibetur circa articulum huic finitum, an in fideicommissis † & dispositionibus favorabilibus, conditio, si sine filiis decesserit, quam negatiuam appellant, & voluntariam, *Gabr. consi. 111. numero 10. volum. 1. & Surd. decis. 73. numero 20. cum seqq.* euanescat, per existentiam nepotis ex filio, sicuti per existentiam filii. Frequentius placitum est 15 Doctorum, quod sic, cum filiorum † appellatione veniant nepotes, ac pronepotes, etiam si dictum sit, si decesserit sine filiis primi gradus, vel sine filiis ex suo corpore natis, cum agitur de remouendo fideicommissio, ita tamen, ut nepotes admittantur ex iure paterno transmissio, atque representato, non ex iure proprio, vel tanquam vocati, vel tanquam positi in conditione, l. generaliter §. cum autem, C. de instit. & substit. l. Lucius la ultima, ff. de hered. Instit. glo. in cap. in presentia versi. si absque liberis de Probat. Soc. consi. 249. nume. 2. volum. 2. Alex. consi. 9. numero 2. volum. 1. Gabr. suis communibus, tit. de verb. sing. conclusi. 1. numero 10. Dec. consil. 88. numero 54. volum. 2. Rinin. Iun. consil. 246. numero 7. cum seqq. volum. 3. Illustrissimus Cardinalis Mastic. de coniectur. vlt. volum. lib. 11. tit. 8. num. 20. cum seqq. Trentacinque d. cap. 7. num. 57. Cepha. consi. 16. nume. 60. cum seqq. & consi. 107. num. 16. cum seqq. volum. 1. Peregr. d. tract. de fideicommiss. artic. 25. num. 6. & artic. 28. numer. 32. cum seqq. atque *Intrigiol. d. tract. centur. 2. capit. 57.* amplior est locus *Surd. tract. de alimentis titulo 9. questio. 36.* Imo idem in conditione tacita, per l. cum anus, ff. de cond. & dem. & l. acutissimi. C. de fideicommissis. Gabr. suis communibus tit. de fideicommiss. conclus. 2. numero 4. Et quia exstant acerrimi huius sententiae oppositores, ut non insubtiliter probat consummatissimus IC. D. Menoch. consi. 215. nume. 6. usque ad numer. 129. volum. 3. & Anguil. consi. 61. num. 95 & sequ. idcirco afferuntur duae distinctiones principales, quarum vna pertinet ad communem usum loquendi, qui notorie in tota Italia dominatur, ut aliud sit filius & aliud nepos. Tametsi aliud sit vel ex larga significatione vocabuli, vel ex interpretatione, *Rimin. Iun. d. consil. 246. numer. 108. cum seqq. volum. 3.* Alia attingit scientiam, & ignorantiam testatoris, videlicet, ut filiorum appellatio complectatur nepotes, quos testator sciebat natos, vel saltem conceptos tempore testamenti, alias secus, *Anguil. d. consi. 61. numero 95. cum seqq.*

DISTINCTIO XVI.

ARGUMENTVM.

¶ Rescriptorum plures effectus, species, & differentias hic habes recensitas; & illud examinatum: An si preces sint porrectae ab alio, quam ab eo cui adscribuntur, an omnia in illis expressa, pro confessis habeantur, & ab probatis. & respondet distinctione solita appositae, aut enim is sciuit preces offerri, & illas approbasse censetur: aut nesciuit & non ita est, & hoc ne fraudi pateat ad curias aditus.

SUMMARIA.

- 1 Rescriptorum multi effectus, & multae sunt species.
- 2 Rescriptum aliud gratiosum, aliud contentiosum.
- 3 Inter rescripta gratiosa, & contentiosa 23. sunt differentiae, remissae.

4 Subreptitium, & obreptitium rescriptum, non differunt quoad effectum, attento praecipue impetrantis animo, & hoc, siue illud ordinatorium, siue decisorium, siue reale, siue personale, siue dilatorium, siue excitatorium, iurisdictionis.

5 De alia rescriptorum specie, remissae.

6 Rescripti contentiosi praesentatio, omnium in supplicatione expressorum confessionem inducit, ut & omnium in rescripto praesentato contentorum approbationem.

7 Et, an idem in rescriptis, motu proprio emanantibus.

8 Confessio tacita, ex praesentatione resultans, reuocari non potest, licet subreptitium sit rescriptum, & cur.

9 Acta omnia publica sunt, & ubique fidem faciunt.

10 Aduersarius potest vti rescripto, inuito etiam Imperatore, qui tamen non potest illi in alterius prauidendum renuntiare. Declaratur tamen.

11 Appellatio commissae quatenus communis fiat.

12 Testes producti sunt communes utrique parti, hinc est quod aduersarius, contra quem inducti sunt, potest eos pro se examini subiicere, inuito etiam illo, qui illos produxerit.

13 Quid si preces essent ab alio porrectae, an idem adhuc seruandum.

14 Praesides debent manu supplicantis subscribi.

15 Distinctio Damasci quam refert Abb. in c. ceterum, numero 5. de rescript. ad rescripta a subreptionis nota defendenda, non admittitur.

REScriptorum diuisiones † non paucae exponuntur, sicuti effectus complures reperiuntur: Ad quae aduertit sapienter *Rebuff. tract. de rescript. in praefation. num. 114. cum seqq. multis & numero. 139. alii que sequentibus.* D. Menoch. de arbit. Iud. casu. 201. cum seqq. Nunc ex mirifico ordine, sicuti & exacte *Leonell. Bartolin. tract. de subrept. Rescript. quest. 3. articuli. 1. & 9. ac q. 7. articuli. 1.* Inter alias partitiones principem tenet locum, quod rescriptum aliud est gratiosum, † aliud contentiosum; inter quae exstant viginti tres differentiae, quas refert *Rebuff. sua praxi de diuisione rescript. versi. differentia † inter rescript.* Vtrumque consideratur, vel prout est subreptitium, aut obreptitium, quae † quoad effectum (pragmaticorum sententia) nullatenus differunt, maxime inspecta intentione impetrantis: *Fely. in c. cum di. eccl. nu. 2. de rescript.* Vnde demonstraui fuisse annis proxime elapsis in commentariis ad c. ceterum, eod. de rescript. siue sit ordinatorium, siue decisorium. (ecce aliam diuisionem) siue reale, siue personale (in hoc consistit alia diuisio) siue denique sit delegatorium, siue dilatorium, siue excitatorium iurisdictionis (ex quibus constat † alia diuisio rescriptorum) circa quam videndus est, *Aquilinus subtilissime agens, in l. 1. §. si quis simpliciter, numer. 68. cum sequentibus, ff. de verb. oblig. atque Thom. Triuisan. accuratissime decision. Veneta 1. lib. 1.* Propterea rescripto contentioso conuenit illud, ut praesentatio † illius inducat confessionem omnium expressorum in supplicatione, nec non approbationem omnium contentorum in rescripto praesentato, l. cum precum. C. de liberal. causis. Abb. in cap. examinata notabil. 3. de Iud. cum aggestis cumulatissime per *Mascard. de probat. volu. 1. conclus. 368.* Etiam respectu † rescripti motu proprio emanati, de quo praclaris. *Menoch. de praesumpt. libro 2. praesumpt. 13.* quae tacita confessio, ex praesentatione resultans, † adeo praepiudicat, ut non possit re-

uocari

SUMMARIA.

uocari: tametsi sit subreptitium rescriptum, *Abb. conf. 38. num. 1. lib. 2.* 3. ne comprobatur *Caroc. decis. 116. n. 6.* confertque elegantis. ratio. de qua *in capit. per tuas ibi. cum nimis indignum sit, de Probat.* Quandoquidem acta & omnia nedum sint communia, sed publica etiam fidem ubique facientia, *Castr. f. f. Cur. Iun. Dec. & Alciat. in l. is apud quem. C. de edend. & Bursat. alios citat. conf. 145. numero 6. volum. 2.* Fit autem de actis rescriptum, ob presentationem, subsecuta tamen citatione, *Felyn. in Rubr. de rescript. num. 3. & Specul. de rescript. presentat. §. 1.* Ergo fit comune utrique parti rescriptum, potestque aduersarius & eo uti inuito Imperatore, qui praterea non potest, illi renuntiare in praedictum alterius, *Abb. in c. ex conuentione, num. 10. de restit. spol. f. f. in l. 3. num. 12. ff. quod quisque iur. Paris. conf. 39. numero 12. volum. 1. & Rot. Auen. decis. 116. num. 5.* Declarando ut per *Barolin. d. tract. questio. 3. artic. 14.* Quemadmodum obseruatur in appellatione commissa, quae & in tantum efficitur communis, ut possit appellatus adherere, illiusque beneficio uti, nec valeat appellans illi renuntiare inuito appellato, *l. fin. C. quando prouoc. non est necess. l. ampliore, ubi Bar. Bald. & Alb. C. de appellat. Bald. in authen. hodie in 6. C. de appellat. Abb. in c. cum Ioannes, numero 17. de fid. inst. Dec. in cap. interposita §. ultimo ubi peregre declaratur. de appellat. Similiter testes per inductionem sunt & effecti communes, unde aduersarius, contra quem inducti sunt, potest eos pro se examinari facere inuito inducente, *Caroc. d. decis. 116. numero 10. cum seq.* Quod si preces sint porrectae, aut compilatae ab alio, & adhuc idem esset decidendum, si sciente eo, cuius nomine facta est supplicatio, praedicta processerit: secus si eo inscio, vel ignorante, cum alioqui daretur occasio fraudandi, vel supplantandi alium, aut malignandi, *Mascard. d. conclus. 368. numero 21.* Idcirco praxis flagitat subscriptionem precum manu supplicantis, & alioqui vel non suscipiuntur, vel non abscedunt impune supplicantes. Neutiquam tamen procedit distinctio & Damasi relata, per *Abb. in c. ceterum, numero 5. de rescript. ad defendendum rescripta a nota subreptionis, dum ait, differre, an impetratum sit scienter, vel ignoranter, Rebuff. d. loco. de diuis. rescript. versic. differentia inter rescript. num. 7. Menoch. d. casu. 201. nu. 27. & d. casu. 202. n. 9.**

DISTINCTIO XVII.

ARGUMENTVM.

¶ Verba illa (*tu dicis falsum*) in iudicio prolata, ad actum iniuriae possunt trahi, quando ex certa scientia, & consilio dicta fuerint. Hoc primum: tum inquit auctor: An probum Notarium, in precibus Principi oblatis, falsi infimulans, de iniuria teneatur? & teneri respondet, quando sciens id fecerit, nec postea obiectum crimen probauerit. Tum sequuta reconciliatione, docet euanesce quoque, & omnes iniurias, siue scienter fuerint, siue ignoranter illatae. Denique; & illud hic annectit: grauem esse ex constitutionibus Mediol. poenam in illum statutam, qui Collegiatu Doctoru verbali affecerit, aut reali iniuria, ex causa ab exercitio muneris ipsi Doctoratus proueniente, quando tamen afficiens, hanc Doctoris qualitatem sciuerit: Secus si eandem ignorarit.

- 1 Verba illa (*tu dicis falsum*) in iudicio prolata, an, & quando ad actum iniuriae possint trahi.
- 2 Protestatio facto contraria non releuat.
- 3 Verba in dubio ita sunt interpretanda, ut ab his excludatur dolus.
- 4 De iniuria exacte scripsit, Laderch. loco hic citato.
- 5 Notarium probum falsitatis arguens, in precibus Principi oblatis, de iniuria tenetur, si sciens id fecerit, & crimen obiectum non probauit.
- 6 Iniuria verbalis sit, an realis non multum interest.
- 7 Iniuria uni de familia illata, omnibus eiusdem familiae illata censetur, arburio tamen indicis, & hoc si agatur de his in quibus consideratur animi affectus. Secus quoad exigendam poenam aliquam conuentionalem, vel quoad aliud commodum.
- 8 Excipitur iniuria facta illi, qui sit in potestate patris, domini, vel Abbatis.
- 9 Reconciliatio iniuriam subsecuta illam exstinguit quoquo modo fuerit illata.
- 10 Reconciliatio quibus modis subsecuta censetur, remissive.
- 11 Constitutio Mediol. tit. De poenis, §. si quis non prouocatus declaratur.
- 12 Iniuriam Doctori Collegatio inferens, ex causa proueniente ab exercitio muneris ipsius Doctoratus, grauius punitur ex Constitut. Mediol. dummodo sciuerit hanc iniuriati qualitatem.
- 13 De satisfactione qua danda est Curiae, quando humilis nobilem scienter offenderit, aut par parem, remissive.
- 14 Iniuria & damna sunt diuersa.
- 15 Remittens omnem iniuriam, & violentiam damna non censetur remittere.

Cogitabam quandoque an haec nostra inuestigatio, posset trahi ad actum & iniuriae, ubi contingat proferri in iudicio illa verba. *Tu dicis falsum*, unde scrupulu quemcunque remouet, *Alex. ad leg. de tutela, num. 4. C. de integ. restit. minor. dum distinguit an re ipsa, & consilio esse commissum falsum asseratur, & tunc est iniuria, etiam si in illatione iniuriae fuerit inserta protestatio, quod iuris sui tuendi gratia, cum sit euidenter & contraria facto, Alex. ad l. turpia, ff. de leg. 1. f. f. ad l. ut vim in fin. ff. de iust. & iur. non & si cessat illa qualitas consilii, prout in dubio sunt intelligenda verba ad excludendum dolum, cum possibile sit, quod ex certa scientia non loquatur, ideo mentitio facta per aduersarium nequaquam consistit, sic Bertaz. conf. 88. num. 4. volum. 1. crim. similiter in iniuriae argumento & accuratissime scripsit, Laderch. conf. 182. precipue, nu. 10. concludens de iniuria teneri eu, qui & de falsitate arguerat notarium probum in precibus principi oblatis, dummodo sciens id fecerit, nec crimen obiectum probauerit, ad not. per Oldrad. conf. 53. & per Rip. in l. fin. num. 28. C. de renouand. donat. Surd. decis. 98. num. 28. Purpurat. conf. 514. volum. 2. per totum siue agatur de iniuria verbali, & siue reali, iuxta tradita per Afflict. super consti. Reg. lib. 3. Rubr. 32. & per Theaur. decis. 19. qui loquitur in terminis iniuriae factae (ut dicunt) per Fichas, extenditur obex iniuriae ad socium, ad consanguineos, & ad alios de familia, quoniam iniuria facta & uni de familia intelligitur facta omnibus de familia, eleganter Crau. consil. 119. Viuius decis. 521. num. 23. cum seqq. lib. 4. Surd. X.*

- d. decis. 89. numero 1. arbitrio tamen Iudicis, D. Menoch. de arb. iud. casu 262. dummodo agatur de his in quibus consideratur animi affectus: secus quoad exigendam aliquam poenam conventionalem, vel quoad aliud commodum, Bal. in l. 1. colum. 2. C. si quacumq; præd. pot. Rimin. Iun. consil. 524. numero 35. volum. 5. Nisi sit talis, qui habeat iniuriatum in potestate, Surd. d. decis. 89. num. 11. id quod ¶ protenditur ad patrem ad Dominum, ad maritum, sic etiam ad Abbatem pro suo Monacho iniuriato, c. Parochianos, de sepultur, & magnus ille Doctor. Greg. López. ad leg. partit. hispan. tit. 9. ley. 10. glo. 3. partida 7. at secuta reconciliatione silent omnia, ¶ siue scienter, siue ignoranter sit illata iniuria, Eugen. consil. 76. ubi a numero 68. usque ad numer. 77.
- 10 exponit modos, quibus intelligitur ¶ reconciliatio secuta inter aliquos. Ex quibus deducitur singularis declaratio ad Cæsareas, ¶ constitut. in Dominio Mediolani, tit. de poen. §. si quis non prouocatus. dum graui-ter puniri mandant inferentes iniuriam Doctori
- 12 Collegiato, ¶ ex causa proveniente ab exercitio muneris ipsius Doctoratus. Nam non comprehendunt ignorantes hanc qualitatem, sed diriguntur tantum ad scienter, & consulte proferentes verba iniuriosa contra Doctorem collegiatum ex prædicta causa, D. Menoch. de arb. iud. lib. 2. casu 263. numero 18. cum seqq. sciissime Bim. consil. 99. volum. 1. & Afflict. sup. Constit. Regni, lib. 3. rubr. 32. verse eos. Non siléo quæ scribit Paris. de Puteo tract. de Syndicatu versic. quia
- 13 pluries, num. 8. & seq. in argumento satisfactionis ¶ dæ curiæ, quando humilis offendit iniuriose, & sci-enter nobilem, veluti Togatum, & quid quando iniuriam facit par nobilis, & quia ¶ aliud est iniuria, &
- 14 aliud sunt damna, idcirco remittens ¶ omnem iniuriam, & violentiam, non censetur remittere damna; Surd. decis. 261. n. 4.

DISTINCTIO XVIII.

ARGUMENTVM.

- ¶ Vtrum is, qui potest esse heres, & ab alio petit, id, quod sibi a defuncto fuerat debitum, videatur sui debitoris hereditatem repudiare, inuestigat auctor. In quo primum distinguit, & considerat. An creditor ignorarit sibi delatam hereditatem: aut vero an sciuerit. Primo enim casu non censetur repudiasse. Secundo casu ex Castr. rursus subdistinguit.

SYMMARIA.

- 1 Vtrum is qui potest esse heres, & ab alio petit, id quod sibi a defuncto fuerat debitum, videatur repudiare hereditatem sui debitoris distinctione patet. Ampliatur quoque, num. 2. 3. & Limitatur nu. 5.
- 4 Repudiatio hereditatis, influit quoque in prælegata.
- 5 Plenam bonorum administrationem non habens, hereditatem, aut legatum repudiare non potest.
- 6 Repudiatio hereditatis, aut legati, quando dici debet alienatio, remiss.
- 7 Quid in muliere prohibita sine consensu consanguineorum alienare, an repudiare possit, remiss.
- Quid item in Moniali, repudiante hereditatem monasterio delatam, sine solemnitatibus a iure requisitis.
- 8 Iudicio contra aliquem, uti alterius heredem moto, reo etiam non opponente, aut non negante, hac qualitas probanda est, neque refert an is reus conuentus filius sit, aut extraneus.

A Nille, qui potest esse heres, & ab alio petit, id, quod sibi a defuncto ¶ fuerat debitum, videatur repudiare hereditatem sui debitoris, Paulus de Castro ad l. debitori ad fin. Cod. de pact. Declarando glo. in leg. ut debitum. C. de hered. vel act. vend. Distinguit hunc in modum, aut is creditor ignorabat sibi delatam hereditatem, aut sciebat. Primo casu non arguitur repudiatio hereditatis. Secundum casum subdistinguit, sic, aut petit a venientibus ab intestato, vel a coheredibus totum debitum, & tunc videtur repudiare, aut eam tantum partem, quæ pertinet ad coheredem, & tunc non præsumitur repudiatio, quia stant ista simul, quod adeat hereditatem, & nolit confundi actiones suas, nisi pro rata parte, l. pro herediariis. C. de hered. actionibus, l. si ab eo. C. de neg. gest. Soc. Sen. consil. 45. numero. 4. volum. 4. & ita formiter annuit Illustrissimus, Mantica. de connectur. ult. vol. lib. 12. tit. 14. numero 29. Vbi ampliatur in eo, ¶ qui sciens delatam hereditatem, obtulit debitum heredibus, quasi tantundem præstet ad coniiciendam repudiationem oblatio debiti hereditarii, quantum petitio sui crediti, nisi interiecta sit protestatio exclusiua repudiationis. Ampliatur procedere ¶ etiam quoad prælegata, quoniam repudiatio hereditatis influit quoque; ¶ in prælegata, l. quid ergo. §. 1. ff. de leg. 1. & Anguil. consilio 86. nume. 56. Fallit in his, ¶ qui plenam bonorum administrationem non habent, quique ipsi non possunt sibi præiudicare, aut qui non possunt alienare, nisi seruata quadam forma. Nam nec repudiare possint hereditatem, aut legatum, Anguil. consil. 30. numero 323. cum multis seqq. Vbi edisserit non insubtiliter, ¶ quando repudiatio hereditatis, aut legati dici debeat alienatio, & quando non; ¶ inferendo ad mulieres alioqui prohibitas, alienare sine consensu consanguineorum, & ad Moniales repudiantes hereditatem delatam Monasterio sine solemnitatibus, a iure requisitis. Prædicta ¶ ptime deseruiunt Iudicio moto contra aliquem uti heredem alterius: postquam hæc qualitas probanda est, etiam non opponente, aut non negante reo conuento, ex magis communi sententia, ut tradit, Alexand. ad l. si cum dotem, §. transgrediamur, num. 10. ff. solut. matrim. in l. necessariis, numero. 5. ff. de acquir. hered. & Gargiar. patrocini. 24. num. 31. lib. 2. Neque interest, sit filius, vel extraneus qui conuenitur, Rot. Floren. sub Magon. decis. 64. numero 32. & Caroc. decisio. 64.

DISTINCTIO XIX.

ARGUMENTA.

- ¶ Incapacitas, proueniens a nota spurietatis, impedit præscriptionem bonorum generantis per spurium, longissimo tempore possessorum, si spurius sciens se talem, diutissime possederit: plane diuersum esse in spurio probabiliter ignorante vitium natalium suorum ostendit compendio se auctor.

SYMMARIUM.

- 1 Spurius diutissime possidens bona paterna, non fruitur præscriptionis præsidio, nisi ex ignorantia defectus suorum natalium, vel ex iusto errore ductus possederit.
- 2 Natus ex adulterio, concurrente quoque longo commercio, non succedit matri, vel ex testamento, vel ab intestato.
- 3 At capiti adulterinus ex causa dotis, & alimentorum.
- 4 Adulterinus valide fieri potest successibilis ex me-

dela

medela legitimationis, impetrata per patrem, a Comite Palatino, habente in individuo huiusmodi auctoritatem a superiore.

- 5 Legitimationis requiritur consensus, vel approbationem Principis, in cuius territorio sunt bona successibilia.
- 6 Legitimus sub ea formula, ut succedat in ea parte bonorum, quæ patri bene visa fuerit, an censendus sit dispensatus, & quando.
- 7 Spurio instituto, sine conditione legitimandi, testamentum est nullum, & hereditas debetur venientibus ab intestato.
- 8 Substitutio vulgaris, comprehensa sub compendiosa, habet locum non solum, quando heres institutus non vult adire, verum etiam in casu incapacitatis ob labem spurietatis.
- 9 Substitutio compendiosa subintellecta ex illa clausula, si sine liberis decesserit, includit vulgarem expressam.
- 10 Clausula, si heres non erit, pertinet tam ad impotentiam, quam ad voluntatem, & incapacitatem.
- 11 Nati ex adulterinis capiunt ex testamento, non autem ab intestato.

1 Spurius, si sciens se omnino incapacem, ob patens vitium natalium suorum, non præscribit villo tempore bona sui patris. At ignorans se talem, vel putans se legitimatum, iusto tamen errore ductus, & possidens bona patris per 40. annos, tutus est omni tempore, ut late comprobatur, Vallas. decis. 19. ac Peregr. de fideicommissis, & hoc sub artic. 23. in fin. Idem est in si nato ex coniugato, & soluta, maxime concurrere longo commercio, qui propterea nec matri succedit, siue extante sobole legitima, siue non, tam ab intestato, quam ex testamento, etiam si deinde subsequatur matrimonium inter adulterum, & pollutam excepta causa alimentorum, vel dotis, §. pen. cum glo. ibi. dem si Authent. quibus mod. nat. efficitur. sui c. tanta ubi Abb. qui fil. sint legit. Bal. cons. 267. vol. prim. Alex. cons. 174. volum. 5. Dec. cons. 306. col. pen. Soc. jun. cons. 48. vol. 4. Cra. cons. 184. Alb. cons. 37. lib. 1. & cons. 692. vol. 4. atque Peregr. qui recitat rationes, & subiicit aliquot distinctiones, tract. de Iur. si c. lib. 3. tit. 18. numero 34. cum seq. Adde Gammam decis. 149. numero 1. Honded. cons. 59. & 83. vol. 2. & Decian. cons. 3. numero 73. vol. 1. Borgnin. decis. 10. numero 26. par. 3. si Potest tamen pater impetrare a Comite Palatino, habente auctoritatem legitimandi, adulterinos fideliter eidem narrata serie facti, ut talis spurius saltem succedat in ea parte bonorum, quæ sibi bene visa fuerit, Alb. d. cons. 692. in fin. si Dummodo legitimetur, a Principe, in cuius territorio sunt bona successibilia, vel de consensu Principis loci situs bonorum, vel subsequatur approbatio superioris Curt. Sen. cons. 7. in 5. dubio Patrig. de substit. par. 2. quest. 5. numero 78. cum alius eq. & supra iam tactum fuit, in 17. distinctione Borgnin. decis. 10. numero 19. part. 3. Qua forma habilitatus, si is supra infantiam constitutus consentiat, non censetur legitimatus, sed dispensatus, cessante amplitudine verborum, Cephal. cons. 117. libro primo; Gamma decis. 124. Honded. cons. 89. col. pen. & in vol. 1. & Maluas. cons. 93. num. 77. si natum sit ex his, qui inuicem matrimonium contrahere non potuissent iuxta vberissimum, Menosch. cons. 84. lib. 9. ubi recensitis triginta sex Doctoribus refellit opinionem contrariam cum omnibus citatis in oppositum per Engen. cons. 53.

Alioqui si si spurius instituatur heres, sine conditione cum fuerit capax, vel absque præcepto, ut legitime-
tur, testamentum est nullum, & hereditas deuoluitur ad venientes ab intestato, Bar. in l. fin. ff. de his quibus ut indign. Alex. in l. hereditas. C. eod. Maluas. cons. 32. num. 5. si quod plurimum confert ad implendum casum substitutionis vulgaris, etiam comprehensa sub compendiosa, ut ei sit locus non solum, quando heres institutus non vult adire, verum etiam, quando non potest, ob patentem illius incapacitatem, Dec. cons. 416. numero 4. Berret. cons. 93. num. 3. & Vegius cons. 62. numero 70. si Vbi compendiosa substitutio subintellecta ex illis verbis, si decesserit absque liberis, includit vulgarem expressam, cuius formula est, si heres non erit, & c. Quæ verificatur, tam in casu impotentie, quam incapacitatis, & voluntatis, Bar. Rep. & alii ad l. i. ff. de vulgar. & pupill. si Quod vero attinet ad descendentes legitimos, horum adulterinorum, eadem sane incapacitas in eos influit, circa successionem ab intestato, non ex testamento, Borgnin. d. decis. 10. numero 15. par. 3. Celsus Hugo consilio 88. l. i. Clar. ad §. testamentum, q. 32.

DISTINCTIO XX.

ARGUMENTVM.

¶ Donatione, factam sponse, cuius matrimonio, canonicum obstabat impedimentum, valere, quando verum sit, vel ad fiscum, deuolui, agit hic auctor, ubi solitam distinctionem, scierit donator, necne adhibitam pro more procurat, postremo in sententiam Petri Barbosa, (cuius hic etiam fit honorifica mentio) lubens venit.

SUMMARIA.

- 1 An donatio, facta sponse, in cuius matrimonio obstat canonicum impedimentum, vindicari possit?
- 2 Petri Barbosa acutissime lucubrationes, furi, consulti, laudatissimi, emeriti præterea interpretis, auctorem adhortabantur, & num. seq.
- 4 Variarum scribentes in supradicta questione decidenda, & num. 6. & num. 11.
- 5 Donatio facta putatine uxori fisco an competat.
- 7 Conciliationem Doctorum dissentientium, Petrus Barbosa amplectitur auctor, & num. 12.
- 8 Intellectus ad l. cum hic status §. fin. ff. de donat. inter vir. & uxor.
- 9 Matrimonio nondum copula consummato, an donatio teneat, & ibi intellectus ad l. fin. ff. de leg. 1.
- 10 Mulier amissa lilio virginittatis an aliquod, ob id premium consequi valeat.
- 13 Ignorantia donantem, quando excuset, etiam copula subsequuta, & quid si sciuisset, num. 15.
- 14 Donatoris mens eludi non debet.
- 16 Intellectus ad gloss. l. si a spon. o. C. de donat. inter vir. & uxor.
- 17 Mulier, quando per osculum largiatur dimidiam partem sponsalitiæ largitatis.
- 18 Osculum dicitur pudicitiam mulieri obterere, & obscurare.
- 19 Ignorantia utriusque coniugis, quid superinde dicendum.
- 20 Statuti dispositio de lucro dotis, non habet locum in matrimonio putatiuo.
- 21 Petri Barbosa sententiam amplectitur Auctor.

Reuocare in dubium mihi sæpe consilium fuit, an donatio facta mulieri, vel sponsæ, quam donator sibi in matrimonium copulare intendit, teneat, ubi de legitimo, & Canonico impedimento obstante, appareat, vel possit per putatiuum maritum donantem vindicari? Tandem dum mihi dubiam, traheret sententia mentem, quid facerem, incidi in luculentissimas lucubrationes Petri & Barbosa acutissimi legum Antistitis, emeriti præterea iuris interpretis, ad l. si cum dotem, §. fin. sub nume. 16. ff. solut. matrim. cuius legalis vlli non secunda prudentia, ad huiusmodi meum, qualecunque sit, opus inuulgandum animo mihi haud leues ingessit aculeos, apud quem & pariter animaduerti, in classes diuersas varios iuisse scribentes. Quorum aliqui eius sententiæ fuerant, nec donationem vindicari posse per donatorem, nec apud putatiuam uxorem relaxari debere, sed potius & ad fiscum eo ipso deuolui, idque per l. cum hic status, §. fin. ff. de donation. inter vir & uxorem. Bald. Nouell. de dot. 11. par. in princ. num. 11. Alii contra asserbant, & posse ipsam donationem vindicari per ipsum donantem, idque per tex. in l. si ex voluntate. C. de dot. tit. de donat. inter vir & uxorem. Mihi vero, adhibita nostra distinctione, cum eodem prudentissimo Barbosa, scientiæ scilicet & vel ignorantia, tota controuersia sedari, & componi posse videtur. Quibusdam quidem placuit, fiscum nihilominus auferre posse, quod maritus & sciens donauit uxori, licet impedimentum ignorantem per supradictam, l. cum hic status, ff. de donat. inter vir & uxorem. Bal. Nouell. ubi supra, cum hoc tamen, si matrimonium non adhuc foret copula consummatum; alioquin donationem remanere debere penes ipsam uxorem per l. fin. ff. de leg. 1. quando maxime res primo casu sit integra, quod non foret in altero casu, quum se mulier recognoscat corruptam, liliūque pudicitie perdidisse, & florem virginitatis iactatum, in cuius detrimento præmium aliquod, hanc sibi donationem & retinendam. Oppositam autem sententiam sustinere videntur non pauci, & inter eos, Anton. Gomez. ad l. tauri 50. num. 56. ver. tertio inferitur per l. cum a sponso cum gloss. 3. C. de donat. ant. nupt. Igitur (ut supra dicebatur) ad concordiam, diuersas opinioniones, sic cum eodem eruditissimo Barbosa, reuocarem; ubi putatiuum maritum contingeret impedimentum & nesciuisse, atque rem aliquam tanquam uxori donasse, nullius roboris hæc eiusmodi fore donationem, & neque confirmandam morte per dict. l. cum hic status dict. §. fin. nil obstante subsecuta copula, & ob id facta pudicitia iactura, & flore virginitatis labefactato. Nam hoc in casu esse non debet, & ut verisimilis mens donatoris eludatur per vulg. leg. non omnis, ff. si cert. petat. Verum, ubi maritus impedimentum sciuisse, & donasse uxori, id ignorantem diceretur, & tunc verius, & æquius existimarem, quod in præmium amissæ pudicitia, mulier arrhas superlucrari deberet, ut optime Barbosa concludit ubi supra; atque ideo, donationem obtinere dicendum foret ad hoc enim intelligendam dicit, gloss. in d. l. si a sponso. dum & illum textum limitans probantem mulierem lucrari dimidia partem sponsalitiæ largitatis, & ubi interuenerit osculum, quamuis matrimonium sequutum non sit, ut locum non vindicet, quando matrimonium, propter iuris impedimentum, non potuit contrahi, idque ex Fulgos. & Salyc. ibidem concurrente ignorantia mariti, alioqui, cum per osculum sit & pene pudicitia, putatiua sponsæ, iam delibata debet locus relinqui dimidia

partis sponsalitiæ largitatis, pariter sit bonorum communicatio, quando coniux uterque ignorasset impedimentum, & quanquam aliud sit sentiendum disponente statuto ut vxor superuiuens, certam dotis partem lucretur, & non enim haberet locum statutum, quando matrimonium putatiuum esse appareret, id quod eruditissime idem Barbosa concludit supradicto & loco, sub n. 17. cum sequen. atque etiam Gamma. quem ille pariter refert. in decis. 89.

DISTINCTIO XXI.

ARGUMENTVM.

¶ Ad petenda dotalia interusura, marito suum ipsius silentium quando obsit, ita ut superinducta eorumdem censetur remissio, agit hic auctor, solita usus scientiæ, vel ignorantia distinct. indagine.

SUMMARIA.

- 1 Mariti silentium, non petentis per integrum decennium dotalia usuris, quando, & quibus concurrantibus sufficiat ad remissionem inducendam, & n. 5. & n. 8.
- 2 Plures, iique Principes Jurisconsulti, in hac materia suum ipsorum calamus circunduxerunt.
- 3 L. cum quidam §. diuus, ff. de usur. & l. vir & uxor, ff. de donation. inter vir & uxorem. an arrogent sibi locum in odiosis usuris, & dotalibus.
- 4 Lucrum captare, & certare de damno euitando satis distat.
- 5 Silentium triginta annorum, an impediatur maritum, ne interusura dotis exigere valeat, & nu. seq.
- 6 Nemo presumitur remittere ius, quod ignorat competere sibi.
- 7 Sciens, quando interusura, sibi debita, remisisse censetur.
- 8 Heredes socii, iudemque minores, an teneantur ad alimenta, seu interusura præstanda, etiam si non interpellati ipsi fuerint, & n. seq. & n. 17.
- 9 Usurarum odium, quando nihil impedimento sit.
- 10 Casar Costa præclariss. Ieri cons. historia, potiorisq; literaturæ cognitione præclarissimus, & referendarius S. D. N. Gregorii 13. sapientia Romana Gymnasta præcelebris, mox euectus ad Caput Archiepiscopatum testimonio Nauar.
- 11 Proprium quadrupliciter dicitur.
- 12 Intellectus ad statutum Papiense 91. in civilibus de alimentis dotis.
- 13 Quid de uxore relicta tutrice durante tutela non errante exigere dotem.
- 14 Dotem matris quando filii, & heredes retinere non possint, & quousque, & n. seq.
- 15 Inter remissionem præsumtam, & præscriptionem plurimum interest.

Idem Excellen. vir D. Barbosa ad leg. que dotis, numero 47. cum tribus seq. ff. sol. mat. præstat copias auxiliares huic nostro tractatui, & quandoquidem aciem diuersa sententiarum exornans, & instruens, in latissimo campo illius quæstionis. Num sufficiat, ad inducendam remissionem, silentium mariti in non petendis, per integros decem annos, usuris dotalibus, quas vulgus appellat alimenta, alioqui fauorabilibus, dummodo tria concurrant. Nimirum, præambula dotis promissio, absque præfixione longioris temporis ad soluendum, cõsistentia nuptiarum, & supportatio onerum matrimonialium, Cyn. Bal. & Dec. post gloss. in l. si §. præterea. C. de iur. dot. cum adductis per Surd. de iur. iur. 1. qu. 42. ad fin.

- 2 De quo argumento tot. II. † sacrosanctarum Coryphei tractarunt præcipue vero, *Rom. consi. 517. Nat. ta consi. 495. Aretin. & Jas. ad §. fuerat Instit. de action. Aciat. de presumt. Reg. 1. presumt. 32. Balb. de præscript. part. 1. quest. 10. numer. 17. & par. 4. quest. 36. Ofsch. decis. 132. Rot. Florentin. sub Magon. decis. 83. Roll. a Vall. consi. 75. lib. 4. Menoch de presumt. lib. 3. presumt. 25. Cassan. ad consuetud. Burg. Rub. 4. §. 23. Glo. 1. numer. 16. cum seq. Surd. d. quest. 42. numero 89. & aliis seqq. præclare Vinius decis. 423. libro 3. Rimin. Iun. consil. 451. nume. 57. vol. 4. Pedroc. consil. 14. numero 39. Turret. consi. 76. numero 2. & 3. volum. 2. & Botta Cremonan. consi. 1. numero 33. Exagitato hinc, & hinc intellectu*
- 3 duarum legam † scilicet, *l. cum quidam. §. diuus. ff. de usur. & l. vir usuras. ff. de donat. int. vir. & ux.* An atrogent locum in vsuris odiosis, vel etiam in dotalibus, quæ sunt recompenfatiuæ onerum connubialium,
- 4 cum sit longe diuersa ratio, † damni vitandi, & lucrificandi, vt in puncto. *Alex. consilio. 63. numer. 16. volum. 4. & in consi. 74. num. 8. volum. 5. Surd. abunde. d. qu. 42. nu. 92. & seqq.*
- In summa, concludit, non idcirco impediri maritum exigere inter vsuria, nō † obstante taciturnitate decem, vel viginti annorum, nisi, vel per eum steterit, quominus de dote ei satisfieret per socerum interpellantem, vel aliunde se exhibeant signa remissionis, vel aliter de animo generi, vt esset gravior soceroliqueret. Alia res est in silentio triginta annorum,
- 6 Menoch. † de presumt. 25. num. 5. & Surd. d. q. 42. num. 94. per Regulam 1. omnes. C. de præscript. 30. annorum. vel si maritus tacuerit, per totum tempus matrimonii, quod perdurauerit ultra decem annos, tunc censentur remissa intervsuria; sicuti, quando maritus, ex sui culpa non aluit vxorem, cessat petitio alimentorum,
- 7 Ofsch. † d. decisione 132. Roll. a Vall. Rot. Florent. Vinius, & alii præallegati Doctores.
- Nisi maritus omiserit petere dictas vsuras, quia
- 8 ignoraret sibi deberi, † Menoch. de presumption. 25. nu. 12. Postquam nemo præsumitur remittere ius, quod
- 9 ignorat, † sibi competere, *l. mater decedens. ff. de inoff. testam.* In sciente autem non cadit præsumt. remissionis, non sufficiente sola coniunctionis † cum silentio diuturno, vnde plane diuersum esse deducitur facillime ex indicatis locis, quibus addo *Gramm. decis. 70. & 103. n. 29. Capyc. decis. 63. Boer. consi. 6. Crau. consi. 189. & Dec. consi. 571.*
- 11 Quinimmo, si conueniantur † sororii, qui sint heredes loceri, iidemque minores, adhuc teneantur ad ista alimenta, ex vi obligationis contractæ cum maiore, & ad eos trasmissæ, tametsi pupillus non sit interpellatus; neque ei comperiatur facta denuntiatio obligationis paternæ, *Pedroc. d. loco, n. 38 & Thesaur. decis. 243.*
- 12 Etiam, † quod ne verbum quidem sit factum de huiusmodi alimentis, cum debeantur iure actionis, *Rimin. Iun. d. consil. 451. num. 57. & Roll. a Vall. d. consil. 65. nu. 9.* Vnde intelligimus non ob stare regulam, *l. Veteribus. ff. de pactis,* quæ non pertinet ad interesse hoc intrinsecum, neque ad alia, quæ sunt naturalia contractus arg. *l. cum quid. ff. si cert. pet. l. pacta conueniunt. ff. de contrah. emt. & leg. non dubitatur. C. de emption. quam præterea regulam declarat. Bald. de tran. act. lo. quens consi. 413. vol. 5. Laderch. consi. 9. n. 3. & 16. atq. R. m. Iun. consi. 783. nu. 29. vol. 7.*
- Nequemutat sententiam odium vsurarum, veluti † declamat *Cuiacius in Iul. Paul. Recept. sent. titul. 14.*

lib. 2. Io. a Capistran. de usur. seu cupidit. vers. ut discentiamus, num. 67. cum multis sequent. & Gregor. Tholosan. tractat. de usur. circa princip. Quoniam procederet motiuum in intervsuriis lucratiuis, non autem in his recompenfatiuis, seu restauratiuis damni accepti, quæ sunt permissa, etiam de Iure Canonico. *cap. salubriter de usur. late. Rim. Iun. consi. 815. volum. 7.* Sic sane distinguit præclarissimus D. Barbosa in d. l. quæ dotis numero 48. ff. sol. matr. nec proprie denominantur vsuræ, intelligendo proprium, prout accipit, † doctissimus Cæsar Costa, quem Præcellentem Doctorem, non modo vtriusque Iuris peritia, sed & historiæ, atq; politioris literaturæ cognitione præclarum, in referendariorum numerum, a S. D. N. Gregorio XIII. cooptatum, appellat honorifice doctissimus, iuxta, ac piissimus, *Nanarr. in suo Manual. cap. 17. nume. 195.* ad D. quem etiam ibidem subiungit, sapientiæ Romanæ fuisse Gymnasiam percelebrem, ad amplissimum, deinde amplissimæ Capuæ, vrbis olim æmulæ, ob eodem Gregorio vt eruditissimo, ita in eruditissimos quosque propensissimo, Archiepiscopatum euectum, tractatu suo, *variarum Ambiguitat. lib. 3. cap. v. d. dam* notat proprium † quadrupliciter dici, vnde

15 *statutum nostrum Papiense 91.* in ciuilibus taxans alimenta dotis, non treputatur irrationabile, neque damnatur; cum censeatur ita prouisum, ad tollendas lites super probationibus, atque liquidationibus interesse, non in fraudem vsurarum, teste, *Alb. consil. 524. n. 15. lib. 3.*

Hoc præterea interesse, † non potest peti ab heredibus vxoris, neque a cessionario mariti, neque ab ipsa vxore relicta tutrice, quæ durante tutela, † non curauit dotem exigere ob coniectam satisfactionē, veluti præsumitur in omni administratore, *Afflict. decis. 13. num. 18. Neniz. consil. 57. num. 11. Alb. consi. 248. num. 22. vol. 2. Pedroc. consi. 3. nu. 82. cum seq. Borgnin. de tut. & cur. num. 181. Declarando vt per Mascard. de probat. volum. 1. consi. 54.* Quamuis debeat sibi illud lucrum, quod fuisset ex substantia pupilli diminutum, si mulier statim sibi soluisset, veluti ex *Bald. Castrensis Socin. & Surd. tradit. Inrig. sing. 139. lib. 2.* Non tamen possunt filii, † & heredes dotē matris † retinere, donec per eam reddita sit ratio tutelæ administratæ, quicquid in oppositum censuerit, *Soc. Sen. consi. 180. vol. 2. & Bero. consi. 37. num. 8. volum. 2.* Quandoquid in *Vinius decis. 317. lib. 2. Negusant. tractatu de pignoribus, par. 5. memb. 1. numer. 36. & Fab. Turret. consi. 60. num. 18. & seq. volum. 1.* moueatur efficacioribus, atque solidioribus rationibus, vt ostendant, non esse interim licitam retentionem dotis maternæ sub prætextu redditionis rationis ob præambulā administrationem: & ita aliud est in sorte, † aliud autem in hisce intervsuriis, *Surd. de alim. tu. 1. q. 45. num. 64. & aliis sequentibus.*

Neque confundat lector casum præsumptæ † remissionis, cum casu præscriptionis, cum multum intersit inter prædictos casus, ex *Barbosa d. loco, n. 49. per Gloss. in l. 2. vers. repellere ad fin. C. de iur. emphyt.* Quoniam aduersus præscriptionem nil potest allegari, sed aduersus præsumptam remissionem multa allegari possunt, per quæ præsumtio legis tollatur. *Aciat. de presumt. Reg. 1. presumt. 23. n. 4.*

DISTINCTIO XXII

ARGUMENTVM.

- 9 Ecclesiæ rem alienans illicite quas pœnas sciens, X 3

quas vero ignorans patiat, item quas recipiens subeat, distinctionem pariter adhibita scienter necne receperit, & quid de praelato, qui negligentia sit passus rem præscribi, quid postremo sit de melioramentis dicendum.

SUMMARIA.

- 1 Alienans rem ecclesie illicitè, an pœna aliqua comprimatur, & quid de recipiente, & numero seq. & num. 6.
- 2 Alienans rem ecclesie, quando non suspendi modo, sed & beneficio priuari, & mucrone excommunicationis possit feriri, & num. 7.
- 4 Recipientis bona ecclesie perperam alienata quæ sit pœna, ubi de titulo lucratiuo, vel oneroso aduertitur.
- 8 Alienans rem ecclesie minus rectè, quid præstare teneatur ante litis contestationem.
- 9 Restitutio celeris quæ sit dicenda.
- 10 Possessor quando dicatur esse in mora, & quando rem ecclesie alienans, & n. seq.
- 12 Alienans rem ecclesie illicitè, quando pœnas euadat, & n. 13. 14.
- 15 Gregorius Lopez Jurisconsultissimus.
- 16 Sententia auctoris circa pœnas alienantis illicitè, & num. 23.
- 14 Emptor mala fidei, an possit habere recursum ad pretium, contra alienantem rem ecclesie.
- 18 Varii superinde inuere Doctores, & n. 19.
- 20 Communis canonistarum opinio in hac ipsa re.
- 21 Temperamentum auctoris circa emptorem mala fidei.
- 22 Abbatis sententia, nec ad pretium agere potest emptor mala fidei.
- 24 Praelatus, qui patitur rem ecclesie præscribi, quid pœnarum sustinere debeat, & ad quid teneatur.
- 25 Melioramenta facta per praelatum in rebus ecclesie, quando non deducantur, nec compensentur.
- 26 Praelatus commodo ecclesie inuigilare tenetur.
- 27 Emphyteuta quando melioramenta non debeantur, nec eorum preteritu caducitatem euitet.

Percunctabantur a me quandoque, quidam ex auditoribus meis, quos in sacrorum cognitione Canonum studiose incumbere, & sedulo intelligebam; nunquid rem ecclesie alienans illicitè, aliqua pœne compesceretur, aut ecclesie deinde alienatam rem, & quomodo vindicare posset, & quid in eiusmodi casus contingentia foret præcipue obseruatione præstandum, circa recipientem; quibus ego sic respondebam, alienantem ecclesie rem minus licite, & de eo ipso conuictum per sententiam, non suspendi modo officio posse, sed, & beneficio ipso priuari, necnon excommunicationis mucrone fieri, donec satis fiat, quas tamen pœnas idem euitaret, si ante litis contestationem emendaret cum interesse decurso. Recipientem vero titulo oneroso idque scienter ad rei, & fructuum restitutionem teneri, non recuperaturum tamen ab ecclesia pretium, & ubi autem recipiens titulo lucratiuo niteretur, vel in emphyteusi, vel in pignus receperet, cogeretur cum fructibus rei, & tantundem de suo restituere.

Pœnam autem suspensionis, vel depositionis colligaturam dicebam, tam praelatum perperam alienantem, & quam etiam Clericum non iuste se subscribentem, ad eiusmodi actum minus legitimum, id quod deduci videbam, ex c. quod sicut, §. quod autem tabulam

argenteam dicitur vendidisse, extr. de election can. apostolicos, can. monemus 12. q. 2. c. si quis presbyterorum, extr. de reb. eccles. non alienan. tradit quoque Hostiens. in summ. dict. tit. de reb. eccles. non alienan. §. & quæ sit pœna male alienantis, & §. quæ sit pœna male recipientis præterea est, textus in liubemus, la, 2. C. de Sacrosan. eccles. §. sane. can. hoc ius porrectum 10. q. 2. anth. qui res, C. de Sacrosan. Eccles. excommunicationis autem mucrone dignoscitur superinde vibrari per dict. cap. si quis presbyterorum eod. tit. de rebus eccles. non alienan. & in quo pariter obseruare est, quod supra deducebatur, ante scilicet & contestationem litis, apud Hostiens. ubi supra, ubi agitur de restitutione celeris, quam sic & interpretari conuenit ut præponatur, ecclesie interpellatio sine mora præmissa, ad eundem enim modum, quo in mora videtur possessor, & penes quem est rei restituendæ facultas, si interpellatus congruis loco, & tempore non restituat, & de alienatore sentiendū, per l. si insulam, ff. de verbor. obligatione. Quod insuper ante litem contestatam, emendans cum interesse hæc pœnas effugeret, & probauit etiam Hostiens. in su. prædicto §. & quæ sit pœna male alienantis. Verum enim uero gloss. in d. ca. quod sicut, vers. si inclinare videtur in contrarium quinimodò tenere, eo enim loci textus videtur aperte probare, ad euitandam supra dictam & pœnam, fore necesse, ut gratiose cum alienatore dispensetur, quæ quidem gloss. Hostiens. ipse Io. Andr. & Abb. atque alii modern. probare videntur, in eodem cap. quod sicut, nec non in dict. capit. si quis presbyterorum gloss. etiam in dict. can. apostolicas 12. q. 2.

Priorem vero opinionem animaduerti & sustinere gloss. in can. prim. 17. quest. 4. nec non existimari, & probari veriorē, per Gregorium & Lopez Jurisconsultissimum ad l. 11. part. 1. tit. 14. qui ibidem in hanc ipsam priorem sententiam allegat, Tancred. Vinc. Philipp. atque Gofred. in præd. cap. quod sicut in quam sententiam & ego descendendo illis iisdem rationibus motus, quibus & Lopez ibidem, An emptorem dicemus malæ fidei habere posse recursum ad pretium contra alienantem in casu nostro? Varios hic iuisse cognoui scribentes & affirmare videtur, gloss. in anth. qui res, C. de Sacrosan. Eccles. quam sequuti videntur, Cyn. & Bald. confirmatque glo. in d. can. hoc ius porrectum, vers. qui vero 10. quest. 2. atque etiam Anton. de But. ad cap. ad audientiam, de reb. eccles. non alienan. Hostiens. in summ. eod. tit. in dict. §. & quæ sit pœna male recipientis. Contrarium vidi & in gloss. in canonic. vulturanæ 12. q. 2. gloss. in d. et liubemus dict. §. sane. C. de Sacrosan. eccles. & in anth. de non alienan. & emphyt. §. si quis igitur coll. 2. & in l. quemadmodum. C. de agricol. & censur. lib. 11. Bartol. in d. anth. qui res nec non plerique alii quos refert Io. de Imola in dict. cap. ad audientiam, colum. 3. & 4. Vbi sentit Imola, post gloss. ibidem, Canonistas & pro maiori parte communiter in hanc venire sententiam, difficileque futurum, saltem in ecclesiastico foro in practica obtinere contra hanc opinionem; cui tamē Imolæ magis arridet prior opinio & respectu pretii, quod emptor dedit, non etiam respectu alterius interesse, pro quo vellet agere contra alienantem, Abb. nihilo lecius tenet & malæ fidei emptorem nec posse ad pretium agere in dict. capit. si quis presbyterorum in dict. tit. de rebus ecclesie non alienan. in fin. Quod notandum dicerem licet, ego non ausim discedere ab iis, quæ supra dixi de edificante in solo alieno, & de conciliatione, leg. plane, ff. de petit. heredit. & leg. demum. C. de rei vendic. Et aliis nonnullis Po-

4 Postremo, & quid dicendum de Prælati, † qui pate-
retur rem Ecclesiæ præscribi? Teneri eum refarcire
de suo, est tamen in ipsius optione ecclesiæ conveni-
re, vel tertiū possessorem, vel præscribentem, vel præ-
latum negligentem, gloss. in auth. idem est C. de heretic.
& Manich. gloss. in verbo, intra annum, in cap. quoniam
frequenter, post princip. extr. ut lit. non contestat. Ioan. de
Plat. ad l. unic. C. de colon. & illyrican. lib. 11. plene Lopez.
ad l. 13. gloss. 5. tit. 8. par. 3.

5 Vbi firmat hoc casu, † non compensari meliora-
menta in alia re ecclesiæ facta, cum damno generato
eidem ecclesiæ per suam negligentiam, propterea, quod
ratione officii, † quod prælatus perfungitur ecclesiæ
commodo inuigilare tenetur, quod procedere dicē-
dum est, ubi ageretur de pœna depositionis, suspensi-
onis, & eius generis, non sic quoad compensationem
faciendam, respectu interesse pecuniarii, sic enim in-
telligo tex. in l. si negotia, ff. de neg. gest. quem ponderat
etiam atque allegat Gregor. Lopez. ad l. 7. gloss. 3. par. 6.

27 titu. 9. quod, & exemplo emphyteutæ † comprobari
posse videtur: quippe, qui caducitatem non vitat,
causata ob notabilem deteriorationem scienter fa-
ctam, sub prætextu meliorationum, in alia parte fun-
di emphyteutici factarum, ita Corbul. de iur. emphyteu-
titu. de can. priuat. ob deteriorat. ampl. 3.

DISTINCTIO XXIII.

ARGUMENTVM.

Optionem canonicam habenti, non officit lapsus
viginti dierum, modo ignorantia, non tamen su-
pina suffragetur eidem.

SUMMARIA.

- 1 Alexander Moneta ecclesia: Mediolanensis Or-
dinarius laudatus.
- 2 In optione canonica quomodo, & quando tempus cur-
rat, & num. seq.
- 3 Optionis materiam egit Oldrad. & alii.
- 4 Optionis ratio, & naturalis conditio quæ.
- 5 Beneficia in curia resignata, vel aliter vacantia, qua-
lem optionis rationem requirant.
- 6 Quæ consuetudo non dominetur in beneficiis refer-
uatis.
- 7 Antiquior portionarius, an possit canonicatū optare,
si sit Archidiaconus, remissive.
- 8 Optionis legatum an sit conditionale, & transmissibile.

Optionum Canonicarum rationem, & materiam
penetrat etiam nostra scientiæ, vel ignorantia
distinctio, ut antea prudentissime præuiderat Ale-
xander Moneta, vir iuris † peritia conspiciendus, or-
dinariusq; in celeberrima Mediolanensi ecclesia se-
lectus, præuiis meritis, & grauissimis moribus, in suo
valde luculento tractatu, de optione, cap. 6. num. 18. cum
aliis seqq. quo in loco, tempus concludit præfixum ad
optionem perficiendam, in materia beneficii, vel
ex statuto, vel ex priuilegio, vel ex præscripta ecclesiæ
consuetudine † intra viginti dies currere a die scien-
tiæ vacationis ipsius, non etiam ignorantem perua-
dere, aut aliquo pacto percutere, ubi tamen supina
non foret ignorantia, vel affectata, † id quod, & de
impedimento dicitur, quippe quod si sit legitimum,
nec sit affectatū, operatur ut ne optandi tempus de-
currat, aut ne decursum noceat adhibito præsidio
restitutionis in integrum. † De qua quidem optionis
materia, agi aduertit per Oldrad. in consi. 285. Nat. cons.

209. Alb. cons. 159. volum. 1. Franc. Marc. decis. 1265.
cum seq. par. 1. Bursat. consi. 218. num. 20. cum seq. lib. 3.
& cons. 351. num. 6. volum. 4. Porro ea est conditio, † &
natura optionis, ut successiue vnus post alium (pro-
ut quisque anterior reperitur) optet Rot. Roman. de-
cisi. 411. num. 1. par. 1. in nouissimis, & eligatur, quod vo-
luerit Flamin. Paris. de resignat. benefic. lib. 3. qu. 1. nu. 33. 6
Exciipiuntur tamen beneficia resignata in curia, † vel
aliter vacantia in curia, cum interim differatur optio,
idem Flamin. dicto tract. lib. 1. qu. 4. num. 55. & lib. 2. qu.
20 num. 7. & num. 12. quemadmodum hæc eadem o-
ptandi consuetudo † non prædominatur in reserua-
tis, Paris. dicto loco, qu. 20 num. 3. An autem posset an-
tiquior portionarius optare canonicatū, si esset Ar-
chidiaconus, † explicat Rot. Rom. sub Achill. de Grassis
de consuetudin. decis. unic. num. 1. 2. & 3. Diuersum pla-
ne est in legato optionis, † quod an sit cōditionale, &
an transmittatur, explorat erudite, ut omnia, Gregor.
Lopez ad leg. partit. hisp. titu. 9. ley 25. & 26. ibi in glo. par-
tida 6. de qua materia exstat integer titulus, ff. de optio-
ne legata, & in §. optionis, instit. de legat.

DISTINCTIO XXIV.

ARGUMENTVM.

Procuratoris, aut officialis amotio, fieri debet ex-
presse, & eorum gesta, post reuocationem valent,
si hanc ignorent, secus esset si scirent, se formaliter
reuocatos, super quo dum insistit, alia (pro more)
huic doctrinæ adfinia, congerit auctor.

SUMMARIA.

- 1 Procuratoris aut officialis amotio, an fieri possit, &
quomodo.
- 2 Acta per procuratorem, aut officialem reuocatum,
valent, si se reuocatum nesciat: secus si formali-
ter sciat.
- 3 Procurator reuocatus secundū quid, habetur pro vero
procuratore: licet a nonnullis falsus procurator
dicatur.
- 4 Instantia procuratoris reuocati, non transit ipso iure
in dominum, sed per epilogationem actorum unico
verbo faciendam.
- 5 Falsus procurator dicitur trib. modis remissive.
- 6 Ignorans mandatum reuocatum, & reuocato procu-
ratori soluens, liberatur, secus est in sciente.
- 7 Vicarius reuocatus conferens Episcopo sciente, recte
confert, cui dicto ampliatio additur.
- 8 Officiali, vel procuratori reuocato, danda est per in-
timationem reuocationis notitia, tam illius, quæ sit
ab homine, quam illius, quæ sit a lege.
- 9 Ut voluntas finitur morte, ita quoq; mandatum mor-
te mandantis, dummodo res sit integra.
- 10 Res quando integrā, aut non integrā intelligatur, re-
missive.
- 11 An res sit integrā nec ne, non ita consideratur in con-
tractu venditionis, ut in mandato.
- 12 Mandatum multis ex causis reuocatur.
- 13 L. eum qui ita, §. qui sibi aut filio, ff. de verb. obligat. ut
intelligenda.
- 14 Dominus potest ratificare etiam gesta per falsum pro-
curatorem, nisi ante ratificationem pars opposuerit,
de falsitate mandati.
- 15 Petri Barbosa encomium.

Procuratoris reuocatio, aut officialis † amotio, ve-
luti, vicarii Episcopalis, debet fieri expresse, po-
testque fieri non obstante pacto de non reuocando,
etiam iurato, Gemin. in capite ultim. §. ultim. de procur.

- in 6. Boer. decisio. 207. num. 2. & consi. 94. lib. 3. Felyn. in cap. ex parte decani, num. 15. de rescrip. cum per multis ad hanc rem affabre congestis, per Flam. Paris. tract. de resignat. Benefic. lib. 9. quest. 24. num. 25. & qu. 31 per tot. ubi confutat opiniones contrarias subiiciens, ab hac opinione, nec in iudicando, nec consulendo esse recedendum. Plane gesta per officialem, & aut procuratorem reuocatum valent, data ignorantia reuocationis, aliter in gestis post formaliter scitam reuocationem, Flam. dicto tracta. lib. 9. quest. 25. num. 23. cum seq. cum multis cumulatiss. congestis per Montor. decis. Aragon. 43. ubi procurator reuocatus & secundum quid habetur pro vero procuratore, quamuis aliqui eum appellent falsum procuratorem: unde instantia procuratoris, & reuocati non transit ipso iure in dominum, sed per epilogationem actorum vnico verbo faciendam. Falsus autem & procurator dicitur tribus modis, Gayl. lib. primo, obseruat. 47. Imo ignorans mandatum reuocatum, & si soluit procuratori reuocato liberatur, non si sciens, l. si non fortem, §. qui filiofam. ff. de condict. indeb. Thesau. decis. 107. Nisi Vicarius reuocatus & conferat Episcopo sciente, & ita resoluit Caroc. decis. 72. per tot. Ampliatur etiam, si statim succedat reuocatio, Flam. dicta quest. 25. num. 28. Quapropter danda est & officiali, vel procuratori notitia reuocationis per intimationem, clemen. unica, de renunt. Flam. d. lib. 9. quest. 26. tam illius, quæ fit ab homine, quam eius quæ fit a lege, vt in morte constituentis procuratorem. Ex quo enim voluntas & finitur morte, mandatum non durat post mortem, imo cessat post obitum, dummodo res sit integra, ample Gabr. suis communibus titu. de procurat. conclusio. 2. & 3.
- 10 intelligendo rem & non integram, vel integram iuxta subiectam materiam, de quo videnda est, gloss. in l. & quia vers. antequam, ff. de iurisd. om. iud. in l. mandatum, C. mandat. Alex. in l. more, num. 32. ff. de iurisd. om. iud. alia Gloss. in c. in causis, vers. cum res de elect. Bursat. consi. 29. num. 8. volum. 1. Surd. consi. 99. & 136.
- 11 num. 25. volum. 1. Aliter res & integra, vel non sumitur in contractu venditionis, Gloss. & Baln. l. 1. C. quando lic. ab emt. disced. & Amad. de Ponte, in questionibus, Laudem qu. 38. num. 13. Ad hæc libeat attendere, quod
- 12 mandatum reuocatur & multis ex causis, quarum sex notat, Bald. in l. eius qui, si cert. pet. quæ reuocatio fit a iure, non tantum per mutationem status procuratoris in deterius: verum etiam in melius. Sic intelligo
- 13 tex. in leg. eum qui & ita §. qui sibi aut filio, ff. de verborum obligat. veluti multis rationibus comprobat Fab. de Anna cons. 82. colum. ultim. ubi recurrat lector. Excipiuntur tamen actus antea gesti, quinimo & postea,
- 14 si in his cadit ratificationis qualitas, cum & dominus possit ratificare, etiam gesta per falsum procuratorem: nisi ante ratificationem pars opposuerit de falsitate mandati, quemadmodum sapienter scribit celeberrimus ille vir, atq; absolutissimus iuris nostri interpres,
- 15 Petrus & Barbosa ad l. alia, §. eleganter, num. 5. ff. solut. matrim.

DISTINCTIO XXV.

ARGUMENTVM.

¶ Restitutionem aut recuperationem vxoris, quatuor hic expressa impedire possunt, inter quæ mariti adulterium refertur: in quo tamen casu consideratur, an vxor ab initio illum concubinarium sciuerit, an vero hoc ignorarit, & alia ad hanc materiam spectantia, huc aptissime congeruntur,

SUMMARIA.

- 1 Vxoris recuperationem quatuor hic expressa impedire possunt, & in his fit separatio thori, vt nu. 8.
- 2 Vxor adultera non perdit dotem, si maritus concubinam habeat, imo potest agere ad matrimonii redintegrationem.
- 3 Vxor in casu scititæ, non potest cogi ad maritum redire, præstita etiam cautione de non offendendo.
- 4 Satisfactio, aut cautio maleuolum, non mutant animum viri.
- 5 Nimia scititæ culpa annumeratur.
- 6 Mariti scititæ, licet ex culpa vxoris proueniat: attamen adhuc in arbitrio iudicis residet, discernere an illa non obstante, debeat vxor ad virum redire.
- 7 Maritus non obstante cautione a se data, nihilominus potest leniter vxorem castigare.
- 9 Separatio thori, temporalis est diuortii species.
- 10 Gentiles hodie diuortium perpetuum non admittunt, si matrimonium copula carnali sit consummatum.
- 11 Vxoris a viro separatio non fit sine auctoritate Ecclesie.
- 12 Maritus in 4. supra relatis casib. dotem, atq; donationem propter nuptias restituere cogitur.
- 13 Maritus detinens pellicem contrahit infamiam, ac reputatur persona turpis, unde nec potest heres institui.
- 14 Adulterium nefandum admittit, qui scienter cum alterius coniuge matrimonium contrahit, eo magis si uterq; copulatorum sciat impedimentum, at si uterq; ignoret, aliud statuitur.
- 15 In adulterio quoad criminalem accusationem, inter virum & vxorem, differentia statuitur, quo ad civilem in separatione thori procedunt ambo sine discrimine.
- 16 Pendente lite super adulterio, maritus vxori alimentata præstare tenetur, nisi illa ob notoriam turpitudinem, ab illo aufugerit.

Restitutionem aut recuperationem & vxoris alterum ex quatuor impedire potest, nempe aut futurum scandalum, dummodo sit actiuum, non passiuum, declarando, vt per Graff. par. 1. lib. 2. decisio. capit. 68. num. 2. cum seq. aut capitalis inimicitia inter coniuges exorta, aut magna scititæ mariti, aut adulterium a marito patratum, quod intelligitur, nisi vxor ab initio sciuerit illum concubinarium, secus si viri mores notos non habuerit, vel, & ipsa turpiter viuat ex vi mutue compensationis, c. ex literis, & c. gaudemus de diuort. & l. viro atq; vxori, ff. solut. matrim. Didac. in epitom. de spons. par. 2. cap. 7. §. 5. cum multis aliis per D. Menoch. consi. 850. num. 1. & aliis seqq. volum. 9. Illustr. D. Barbosa ad rubr. ff. solut. matrim. par. 1. num. 98. ubi adultera & vxor non perdit dotem, si maritus habeat concubinam. Imo, potest agere ad matrimonii redintegrationem, Gregor. Lopez. ad leg. part. hispan. titu. 2. ley 8. gloss. 5. partida 4. & Surd. de aliment. tit. 7. qu. 16. nu. 47. cum seqq. & qu. 25. & Sebastian. de medic. tractat. de compensat. qu. 34. & 48. par. 1. Neque in casu & scititæ potest cogi vxor redire ad maritum, etiam præstita cautione de non offendenda vxore, & cum satisfactio sit admodum fragilis cautio, neque potens sit ad mutandum maleuolum animum viri, c. ex transmissa, & c. literas de restit. spol. Bald. cons. 340. volu. 3. Menoch. de arb. iud. lib. 2. casu 138. Natia consi. 616. & in volu. cons. crimin. consi. 81. præclare excell. Barbosa ad rub. ff. solut. matrim.

mat. par. 2. num. 26. & 27. & nimia seuitia ꝑ annumeratur culpa, Gregor. Lopez. ad leg. partit. hispan. titu. 21. ley 6. gloss. 2. partida 4. Etiam si seuitia mariti sit causata ex culpa ꝑ vxoris, veruntamen in arbitrio iudicis collocatum est, an tanta sit seueritas mariti, vt vxori contremiscenti, non sufficiat securitas Abb. in d. c. ex transmissa, sic Georg. Mornigr. mot. tract. de diuor. par. 2. cap. 5. vbi quoque subiungit, ꝑ quod non obstante cautione data per maritum, ipse vir potest modice castigare vxorem. In prædictis autem casibus fit ꝑ separatio thori, species equidem ꝑ diuortii temporalis tantum: postquam hodie nec apud gentiles ꝑ diuortium perpetuum est licitum: quoad vinculum matrimonii iam consummati copula carnali, D. Barbosa ad d. rub. par. 2. num. 10. 14. & 25. imo nec fit separatio vxoris ꝑ a viro, sine auctoritate ecclesiæ, sic magnus ille Iuriconsultus ad leg. part. Hispan. titu. 10. ley. 2. gl. 6. partida 4. Sord. de alimen. titu. 7. quest. 12. num. 20. teneaturque maritus dotem ꝑ restituere, atq; donationem propter nuptias, & detinens pellicem contrahit infamiam, ac reputatur turpis ꝑ persona, ideoq; non potest institui heres. Thesaur. decisio. 130. num. 4. in idem incidit multo magis, adulterium scienter contrahens cum coniuge ꝑ alterius, ad dirimendum matrimonium, dummodo vterq; sciat impedimentum, quod, si vterque probabiliter ignorat, possent matrimonium contrahere, postquam mortuus fuerit, qui impediebatur, altero tamen tantum ignorante, in eius arbitrio est, sublato impedimento denuo matrimonium contrahere vel non, donec sciens cum tertia contraxerit, dummodo ignorans non rescierit ante mortem impediens, aut postquam rescierit, non habuerit copulam, c. 1. de eo, qui duxit in matrimonium, Nauarr. in suo Enchirid. cap. 22. num. 47. cum adductis per Georg. d. tract. de diuor. par. 1. cap. 14. num. 11. & 12. Tandem sciendum est, quod in adulterio quoad accusationem criminalem, ꝑ sit differentia inter virum & vxorem: quando tamen agitur ciuilitur ad separationem thori, procedunt a pari, Barbosa ad d. Rubr. par. 1. num. 38. interim verò, hoc est, pendente lite super adulterio, debent ꝑ præstari per maritum alimenta vxori accusata, vt diximus distinct. 53. num. 9. centur. 1. nisi secefferit ob notoriam turpitudinem, Sord. d. qu. 16. nu. 2.

DISTINCTIO XXVI.

ARGUMENTVM.

¶ Aqua præscriptio an sit legitima, vel possit induci, quando emphyteuta, vasallus, vsufructuariusue eam ex torrente, vel fossato, deriuant, longissimo tempore in proprium fundum, vbi quaestio, pro consueta distinctione, scientiæ vel ignorantia, breui dissoluitur.

SUMMARIA.

- 1 Emphyteuta, vasallus, vel vsufructuarius, an possint præscribere aquam, quæ ex torrente, fossato, vel longissimo tempore in suum ipsius fundum deriuauerint, & num. 2.
- 3 Et quid concurrente ignorantia iuris alieni.
- 4 Greg. Lopez. scholia doctissima ad leges partitarum.
- 5 Aqua, licet semper actu non cadat, sufficit tamen sua ipsius potentia cadere posse, ad seruitutem continuandam.
- 6 Nemo prohibetur excludere aquam ex suo fundo, nulla tamen debita seruitute.
- 7 Aqua obforditiem stagnante in fundo alicuius, quis tenetur purgare, & num. seq.

- 9 Riuos quis manutenere teneatur, vbi seruitus duobus, duorum dominorum molendinis, sit debita ex vna clusa, & num. sequ.
- 11 Gregorii Lopez. probatur sententia in hac aquarum questione.

HVC itidem posse recidere duximus, & illud quod in foro, & scholis satis frequenter auditur. Nunquid emphyteuta ꝑ vel etiam vasallus si ex torrente, vel fossato domini directi, aut etiam vsufructuarius ex riuo proprietarii, duxerit aquam in proprium prædium, vasalli scilicet, emphyteutæ, vel vsufructuarii, longissimo tempore præscribat? In quo omisissis superfluis superstitionibus, tunc est negatiua respondendum, vbi sciens ꝑ fecisset ratione domini utilis, quando ex eo diuertere poterat aquam de fundo in fundum, non item ratione præscriptionis, ꝑ vel concurrente ignorantia iuris alieni, ita Bald. in cap. 1. §. si quis de manso, col. 4. de controuer. inuestitut. quem probat & refert Gregor. Lopez. in suis ꝑ doctiss. scholiis, ad l. 15. gl. in verb. de recho. par. 3. tit. 31. Aqua enim, (vt prudenter scripsit & animaduertit Lopez. ibidem) licet semper actu non cadat, ꝑ sufficit tamen possit potentialiter cadere, ad hoc, vt seruitus dicatur continua atque minori tempore præscribatur, Alberic. in l. si foramen, ff. de seruit. Urban. præd. quem superinde adducit Lopez. vbi supra, gloss. 8. Quod longe aliud dicendum est, quum aqua ab aliquo excluditur, ne suo prædio noceat, quippe quod fieri non prohibetur, ꝑ vbi ab eo nulla seruitus aquæ debeatur. l. in summa, §. pen. ff. de aqu. plu. arcend. ita Lopez. vbi supra, in gloss. 5. Nihilominus, in cuius fundo aqua ductus, ob sordes, congregata stagnatur, ꝑ cogitur aut mandare, aut vicino permittere purgationem, cui damnum imminet, d. l. in summa, §. apud Labeone, modo ex purgatione, possit consequi vtilitatem is, in cuius fundo est, id est, purgationem terræ, quia non debet sibi auferri si non vult, at si nullam ꝑ ipse vtilitatem posset consequi, non alternatiue dicendum, sed tantum, vt patiatur purgari, vel refici Barto. in d. l. in summa, §. apud Ateum, ff. de aqu. plu. arcend. ita idem Greg. Lopez. ad d. l. gloss. 1. Vnde & inferitur, ꝑ quisnam riuos manu tenere teneatur, sane si ex vna clusa, (quæ vulgo præsa appellatur) seruitus duobus v.g. molendinis, duorum dominorum debeatur, dominus inferioris molendini, tenetur contribuere in sumtibus, quos dominus molendini superioris fecisset, si ipse clusam reficit suo sumtu, ita Bart. in repet. l. quo minus, qu. 47 ff. de fluminib. ita Ang. ad l. quidem, §. ferus colum. 2. de seruit. Urban. præd. (æpollin. tract. de seruit. urbanor. prædior. cap. 59. atq; Gregor. ꝑ Lopez. ad l. 15. par. 3. tit. 32. gloss. 2.

DISTINCTIO XXVII.

ARGUMENTVM.

¶ Hoc præcipue agit hac distinctione auctor, vt doceat, in soluente titulo inualido, aut iniusto, ad probationem præcedentis actus ita demum induci, si sciens vitium tituli soluerit: secus si ignoraerit, & alia huic dogmati affinia concatenat aptissime.

SUMMARIA.

- 1 Si quis soluat ex titulo iniusto, aut inualido, approbatio actus, an & quomodo inducatur, declaratur num. sequ.
- 3 Expresse fieri denegatum, tacite admitti non potest.
- 4 Titulus vitiosus aut illegitimus, præscriptionem impedit, etiam si sit longissimi temporis, nisi factum approbatum, in illa interuenisset.

- 5 Remedia possessoria non impediuntur, ex titulo, qui non habeatur pro titulo.
 - 6 In his, quæ sunt metu potentie superioris, an præscriptio inducatur.
 - 7 Tacita populorum murmuratio impedit præscriptionem.
 - 8 Domini terrarum fundantes onerum exactionem, in solo tempore immemorabili, an recte illam fundent remissive.
 - 9 Condictio indebiti cessat prorsus in solvente scienter indebitum.
 - 10 Erranti succurritur, non scienti.
 - 11 Scienti & consentienti nulla sit iniuria.
 - 12 L. si cum aurum. ff. de solut. materiam affert auctor, quæ eius sententia aduersari videbatur, eidemq; declarando, l. respondet.
 - 13 Multa consequimur retinendo, quæ agendo vel repetendo consequi non possumus, limitatur tamen numero seq.
 - 15 Clausula constituti magnam vim habet, & quam.
 - 16 Constitutum per quod transfertur utraq; possessio cū dominio operatur irreuocabilitatem iuris.
- Q**uando quis soluit † ex titulo infecto aut inualido, aut iniusto, approbatio præcedentis actus, ita demum inducitur, si sciens vitium tituli soluerit, secus si ignorauit, veluti traditur in l. 1. C. de fideicommissis in l. si certis annis, C. de pact. Bar. in l. cum de in rem verso, colum. 2. ff. de usur. D. Menoch. de presum. libr. 3. presum. 131. num. 1. & 2. & Mascard. de probat. vol. 3. conclusio. 137. nu. 83. vbi subdit declarationem. Dum-
- 2 modo approbatio expresse † fieri posset, cū non pos-
 - 3 sit tacite admitti, quod expresse † denegatur fieri, leg. qui ad certum. ff. locat. Ex quo infertur ad præscriptionem, quam oblædit, immo impedit titulus † vitiosus aut illegitimus, Surd. decisio. 25. num. 22. & decisio. 45. etiam si sit præscriptio longissimi temporis, vbi ius vel statutum resistit, Surd. consi. 276. num. 24. volum. 2. quoniam si factum interueniat approbatium, procedit præscriptio, l. quemadmodum, C. de agricol. & censu. lib. 11. Rip. in l. 1. ff. quor. bonor. & copiose Molin. de primog. Hispan. lib. 2. c. 6. num. 66. cum seqq. Neque desinunt opitulari remedia possessoria, postquam nō impediuntur † ex titulo, qui habetur pro non titulo, Bar. in l. nec ullam, §. 1. ff. de petit. hered. Bald. in l. in currem, num. 2. C. de furt. & Molin. d. tract. 1. lib. 3. cap. 13. num. 55. In reliquis diligenter euoluit Menoch. allegata presumt. 131. vbi plena manu porrigit, quidquid desiderari potest: interim vero non prætereundum,
 - 6 quod sit ob potentiam, † vel impressionem superioris: veluti in solutione onerum intolerabilium, etiam si perdurauerit tempore diutissimo, & longæuo, tum
 - 7 ob continuum grauamen, tum etiam, † quia tacita murmuratio populorum, interrumpit præscriptionem, c. nullus in fin. 1. qu. 1. & c. quia cognouimus 10. qu. 3. abunde & scite perspicacissimus Greg. Lopez. ad leg. partita, Hispan. tit. 25. ley 6. gloss. 2. partida 4. vbi inuehitur contra dominos terrarum, fundantes † exactionem onerum, in solo tempore immemorabili: & contra quosunque nullum alium titulum habentes, quam consuetudinem in his seruitiis, quæ a iure sunt indebita. Ad hæc condictio indebiti cessat prorsus in sol-
 - 9 uente † scienter indebitum, l. cuius per errorem, ff. de reg. iur. l. si per errorem, & l. indebitum sciens, C. de cond. indebit. l. 1. ff. eod. late Menoch. de presumt. lib. 3. presum.
 - 10 31: quoniam succurritur erranti, † non scienti, † quasi voluerit donare, vt bene explicat Duaren. de condict.

indeb. cap. 3. scienti namque † & consentienti non fit dolus, nec iniuria, c. scienti, de reg. iur. in 6. Nec obstat text. † in l. si cum aurum. ff. de solut. quatenus decidit ibi iurisconsultus: quod potest consequi quispiam id, q¹² scienter soluit indebitum quandoquidem ibi per viā retentionis, consulatur soluenti scienter indebitum, secus per viam actionis aut repetitionis, vt hunc obicem declinat Signoroll. de Homod. ad l. cum quis, nu. 6. C. de iur. & facti ignorant. quia inquit: † multa consequimur retinendo, quæ nancisci non possumus agendo vel repetendo, vulgata l. si in area, ff. de condict. indebit. Surd. decisio. 253. num. 11. & Honded. consi. 75. n. 30. volum. 2. Temperanda † tamen est hæc explicatio, vt non arroget locum in retinente, qui in actu solutionis constituit, se possidere nomine illius, cui iā pridē soluit, etenim ex vi clausulæ constituti, valde quidem proficua, etiam ad vitandā excussionem, † dum agitur contra tertium possessorem, Gozadin. consi. 42. Alex. consi. 83. & 85. volum. 6. & Thesaur. decisio. 53. n. 215. non potest, nisi cum nota spoliū vt retentione, l. fin. C. de acquir. possess. Tiraq. de iur. constit. poss. par. 3. limit. 1. Crau. consi. 433. Thesaur. decisio. 105. Gabr. consi. 31. volum. 1. Ample Anton. Fab. de error. pragmat. deced. 4. error. 5. 6. & 7. Caroc. decisio. 93. num. 2. Vin. decisio. 4. 6. n. 15. lib. 3. Anchar. Iun. lib. 2. qu. 23. atq; Molin. de primogen. Hispan. lib. 4. cap. 2. num. 31. vbi constitutū † per quod transfertur utraque possessio cum dominio, l. quod meo, ff. de acquir. possess. & Fas. ad §. actionum, num. 139. Instit. de action. operatur irreuocabilitatem iuris.

DISTINCTIO XXVIII.

ARGUMENTVM.

Episcopus, si concessit ecclesiastica bona, sub solutione annui census, successor eius recipiens talem censum, ex positio hoc actu (præcipue si sapius fuisset iteratus) concessionem antecessoris sui approbasse censetur. Quod verū est, si de plena successoris scientia constet, circa contractum a prædecessore initum, aliud erit, si huius fuerit nescius.

SUMMARI A.

- 1 Si Episcopus concessit bona Ecclesiastica, sub annui census solutione, & successor eius hūc censum recipiat, concessionem approbasse presumitur, si tamen, vt num. 2.
- 3 Ratihabitionem easdem solemnitates desiderare, quæ requiruntur in actu ab initio explicando, quando verum sit, & vt accipiendum.
- 4 Ratificatio potest esse expressa & tacita, & illa ab hac multum differt, utraq; tamen præcedentem cognitionem requirit, vt nu. 9. nisi quibusdam in casibus. vt num. 10.
- 5 Ratihabitionis multe sunt species, remissive.
- 6 Prouisio legis, potentius agit, quam prouisio hominis, quod remissive illustratur exemplis.
- 7 Ratificatio proueniens ex facto, dicitur fortior, quā si ex verbis tantum proueniat.
- 8 Tacitum regulariter non idem operatur, quod expressum.
- 11 Non potest ratificari quod ignoratur.

SI Episcopus cōcessit ecclesiastica † bona, sub solutione annui census, & successor Episcopi recipiat talem censum, ex huiusmodi actu positio præcipue repetito, censetur successor approbare concessionem factam ab antecessore: (ald. de censib. consi. 7. quem cū aliis adducit Caro. decis. 52. n. 18. Lupus alleg. 26. in addit. quod

2 quod ita demum arrogat locum, † ubi perspecta est scientia successoris plena, & perfecta de contractu inito, per antecessorem, alioqui non inducitur, neq; argui potest approbatio aliqua, *Bellam. decisio. 748. vt in simili dicitur de minore, ac de tutore, Gabr. consi. 36. num. 60. volum. primo. & Paris. consi. 49. vol. 1. Rot. Rom. decisio. 846. num. 1. libr. tertio.* Vbi successor dicitur, habere probabilem ignorantiam, contractus gesti per præcessorem, neque mutat sententiā, quod ratihabitio desideret † easdem solemnitates, quæ requiruntur in actu ab initio explicando, *Surd. late consilio 3. & 28. volum. primo. Osasch. decis. 166. num. 13. & Gamma decisio. 355. num. 1.* Quoniam hic obex tollitur, si distinguatur ratificatio expressa † a tacita, nam obiectum procedit in ratihabitione solemnī, non autem in tacita, ex facto successiuo resultante, *Caroc. d. loco, num. 21. Bero. consi. 75. num. 24. cum seqq. volum. 3. Curt. Jun. consi. 50. num. 9. volum. primo. & D. Menoch. de recuper. possess. Remed. 15. num. 113. cum sequentibus multis: ubi loquitur † de multiplici specie ratihabitionis.* Hinc intelligitur, longe potentius ali-

6 quando operari prouisionem legis, † quam hominis, veluti comprobatur alioquot exemplis, *Jas. ad ieg. cum quid in utraq; lectura, ff. si certum petat. & Turret. consi. 55. num. 10. volum. secundo.* Vbi ratificatio proueniens † ex facto dicitur fortior verbis. Tametsi regulare sit, † quod tacitum non idem operetur, quod expressum, vt multimode probat *Turret. consi. 1. nu. 20. cum sequentibus multis, volum. secundo.* Vtraque tamen

9 ratificatio requirit cognitionem † præcedentem, alioqui nec per mille annos præsumitur, & scientiam gestorum non perfunctoriam, certis † casibus exceptis, de quibus inferius dicitur, loco oportuniorē, cum semper sit verum, non posse ratificari, † quod ignoratur, *Borell. consi. 31. num. 36. 37. & 40.*

DISTINCTIO XXIX.

ARGUMENTVM.

9 Electio habitaculi seu domicilii ratione litis ordiendæ, vel exercendæ arguit prorogationem iurisdictionis, si fiat a sciente: non ita si fiat ab ignorante. Idem in heredibus eligentis domicilium, si interim lite nondum cœpta decesserit. Rursus non operatur quicquam, nisi data aduersario scientia habitaculi electi.

SUMMARIA.

- 1 Domicilium tribus modis acquiritur.
- 2 Domicilium triplex.
- 3 Domicilium mutatur expresse & tacite.
- 4 Per incolatum decennalem quando contrahatur ciuitas.
- 5 Habitare est verbum frequentatiuum, ideo non intelligitur de rara, aut momentanea habitatione. Habitatio est magni ponderis, tum ob commodum, tum etiam ob ornamentum Reipublicæ.
- 6 Originis causam non mutat, quod venit ex accidenti.
- 7 Origo non attenditur, sed locus domicilii, in dotis exactione.
- 8 Domicilia plura quis potest habere.
- 9 Domicilio & origine concurrente potius spectatur, quod sibi prodest, declarando, vt sub nu. seq.
- 11 Iuri competenti ex origine potest renuntiare quicunque, in sui tamen præiudicium.
- 12 Regula in remandata, C. mandati, enucleatur.

- 13 Electio habitaculi desinit operari in ignorante.
- 14 Habitaculi electio non notificata parti inanis & otiosa.
- 15 Habitaculi electio facta in prima instantia, quando prodest, etiam in causa appellationis, & quando non, num. 18.
- 16 Fideiussor acceptus in prima instantia, quando teneatur, vel non in causa appellationis.
- 17 L. cum apud Sempronium, ff. iud. solu. explicatio.
- 19 Habitaculo electo si mors eligentis superueniat heredes, quando declinent valide, & quando non.
- 20 Habitaculi electio cessat per mortem, etiam ciuilem eligentis.
- 21 Mandatum soluitur morte mandantis re integra, ampliando & limitando remissive.
- 22 Res quando desinat esse integra.

Domicilium tribus modis quæritur, nempe, natura, legis dispositione, & voluntate incolæ, *Soc. Sen. in cap. fin. col. 7. de for. comper. qua in materia, nimirum, ad cognoscendum, quando censeatur contrahi domiciliū, aut transferri, aut mutari, distinguit plures casus, D. Menoch. de arb. iud. lib. 2. cent. 2. casu 86. quos casus recenset nouissime Flamin. Rub. consi. 6. nu. 37. cum aliis seqq. cui finitimum est, quod docte exponit Rebuff. de domicil. elect. num. 3. cum seq. ac repetit dilucide idem Menoch. de præsum. lib. 2. præsum. 42. † dum considerat domiciliū tripliciter: id est, vt aliud sit naturale, quoddam accidentale, alterum vero commune, vnde *Peir de Vbald. tract. de parochial. cap. 6. nu. 25. ait † domicilium mutari posse voluntate incolæ, tam expressa, vt quando migrat, & in actu migrationis, suam patefacit voluntatem, quam tacita, per incolatum alio in oppido, vel pago, vel villa, aut vico decennalem, † dummodo decennium sit continuum, & nequaquam interpolatum, Ang. in l. lex Cornelia, §. domum, ff. de iniuriis, Rol. a Vall. consi. 79. num. 52. lib. 3. & Mascard. de probat. volu. 1. concl. 534. ubi amplissime agit. † Cum habitare sit verbum frequentatiuum, vnde de rara, & momentanea habitatione non intelligitur, *Rimin. Iun. consi. 349. num. 147. volum. 4.* Insuper habitatio † est magni ponderis, tum ob commodum publicum consistens in Gabellis, & in sustinendis oneribus personalibus: dummodo non sint ex his, quorum meminit Poeta; Telloris inutile pondus: tum etiam ob ornamentum, *Rimin. Iun. consi. 353. nu. 151. & seq. volum. 4. & Rub. consi. 9. † Nec mutat causam originis, quod venit ex accidenti, nisi in casu exactionis dotis, l. exigere dotem, ff. de indic. Surd. decisio. 227. Vnde non immerito iactatur ea iuris † propositio, quod quis potest habere plura domicilia, leg. assumptio, §. fin. ff. de municip. & non obscure Anch. consi. 37.* Et ubi † in eadem persona concurrat locus originis, & locus domicilii, potius spectatur, quod sibi prodest, quam quod nocet, quando id quod prodest, esset fauorabile, & secundum ius commune, & non odiosum; nec contra ius commune, & sic quo ad commodum, & fauorabilia, adhuc sibi remanet locus originis, qui debet inspicere, & non locus domicilii: *Anch. d. consi. 37. quod dictum declarandum venit insigniter ex Gregor. Lopez. ad leg. parit. Hispan. titul. 24. ley. 5. gloss. secunda.* vt procedat, † quando locus domicilii, & locus originis sunt sub eodem Rege, vel regno, aliter secus, quasi sit inducta quædam renuntiatio priuilegiarum, & fauorum concessorum naturalibus regnis, per translationem domicilii extra regnū, *Pau. de Cast. in l. huiusmodi §. legatū, ff. de leg. 1. † potest n. quis renuntiare iuri, & immunitati competenti ex origine in suum præ-***

- iudicium, sed in præiudicium Ciuitatis originis adhuc durat naturalitas, l. penult. C. de municip. lib. 10. Bart.
- 12 & Io. de P. at. in l. priuilegio. C. de decur. lib. 10. † prout dicitur de reg. l. in re mandata, C. mandati: quæ non habet locum in præiudicium tertii, Rip. in l. ex factio, § si quis rogatus, num. 39. ff. ad Trebell. & Gamma decisio. 386 num. 5. At in electione habitaculi, quæ fit ratione litis, vel ordiendæ, vel exercendæ, vt euitentur incommoda & sumtus, de qua materia scripsit abunde Rebuff. d. tract. de dom. cil. elect. & Carpan. ad statut. Mediolan. par. 1. cap. 38. Et per quam electionem arguitur
- 13 prorogatio † iurisdictionis Magistratus illius loci, in quo facta est electio, cap. postulasti de for. compet. l. heres absens, § proinde, ff. de iudic. arg. Rebuff. d. loco, num. 20. Distinguitur inter scientem & ignorantem huiusmodi electionem domicilii, vbi valide possit citari, vnde
- 14 electio domicilii † non notificata parti aduersanti, nil præstat eligenti, sufficit tamen, si facta sit parte citata, late comprobat Anguil, consi. 32. num. 253. cum sequentibus. † Et facta in prima instantia, non durat in causa appellationis, si sit taxatiue facta, aut limitata ad sententiam vsque, aut etiam simpliciter, vel scienter pergant partes in primo domicilio, Rebuff. d. loco, num. 27. cum seqq. † veluti obseruatur in fideiussore accepto, in prima causa, vt non teneatur in eo, quod iudicatur in causa appellationis, nisi aliud actum sit,
- 17 textus est formalis & lynceus, † in l. cum apud Sempromium, ff. iud. solu. cuius text. sensum atque consensum expendit Gabr. consi. 53. volum. 1. Thesaur. præclare decision. 202. Franc. decis. 208. par. 1. & decisio. 320. & 344. par. 2. Boer. decisio. 315. atq. ingeniosiss. Farin. tract. crim. par. 1. quest. 34. num. 110. cum seqq. Plane diuersum asserit Rebuff. d. loco, num. 28. † quando electio domicilii esset generalis, veluti pro totali expeditione, vel ad actus successiuos cum clausula veterata; Anguil. d. l. o. consi. 32. num. 262. cum seqq. † Similiter, si facta electione domicilii per instrumentum, moriatur eligens nondum cœpta lite corâ iudice loci, in quo facta fuit electio, heredes possunt vti declinatoria, nisi scientes & prudentes admiserint eandem electionem, vel nisi in instrumento adsit stipulatio pro se, & heredibus: quia electio domicilii, intelligitur rebus ita stantibus,
- 20 ea propter † deficit etiam per deportationem, vel relegationem. Rebuff. d. loco, num. 35. amplius prorogatio iurisdictionis non fit sine certa voluntate ipsius, qui consensit in iudicem, leg. si per errorem, ff. de iurisd. omn. iud. sed voluntas finitur morte, l. 4. ff. iocat. & c. si gratiose de rescrip. in 6. Ergo morte naturali eligentis,
- 21 readhuc integra expirat electio habitaculi, † sicuti mandatum soluitur morte mandantis readhuc integra, l. mandatum, C. mandat. § recte. Instit. eccl. ampliando & declarando, vt per Gabr. suis commun. tit. de procurat. conclus. 2. † & Sura. consi. 99. volum. 1. vbi prudenter explicat, quando res desinat esse integra.

DISTINCTIO XXX.

ARGUMENTVM.

- 9 Conducens scienter ab usufructuario, qui migraverit ab hoc seculo ante exitum locationis: non agit contra heredes fructuarii ad remissionem mercedis, nec ad damna, plane diuersum esse ostendit auctor in locante ignoranti, tanquam domino fundi.

SUMMARIA.

- 1 Proprietarius nō tenetur stare locationi facta per fructuariū.

- 2 Conductor prædij, quod concedens habet iure solius usufructus, finita locatione per mortem locantis, non agit aduersus heredes locatoris ad damna, nec ad remissionem mercedis.
- 3 Quid in locatione sylua cadua.
- 4 Intell. etus l. si quis domum, §. 1. ff. locati.
- 5 Fictum habet proportionem cum fructibus.
- 6 Mors est casus fortuitus.
- 7 Conductor quomodo consulitur, si casu fortuito non potest vti re conducta.
- 8 L. hereditatum, ff. ad leg. Falcid. expositio.
- 9 Culpa cum culpa compensatur.
- 10 Prelato, qui anticipatas solutiones exegit, moriente quid agat conductor.
- 11 Locatio facta per Prelatum, quando indicetur realis, & quando personalis.
- 12 Usufructuarii coletis vineam propriis manibus, & morientis pendentibus fructibus proximis collectioni casus, qualem suscipiat decisionem.
- 13 Pro laboribus tamen, & impensis contribuendum est. Rectore morituo pendentibus fructibus, quid debeatur heredi.
- 14 Commendatarius quod ius habeat.
- 15 Bulle Iulii III. commemoratio.
- 16 Ususfructus quando relictus censeatur, & quando proprietas.

SI contingat † mors usufructuarii, qui iā locauerat bona, super quibus habet vsumfructum, ante exitum locationis, conductor non arctat proprietariū, ad standum locationi, neque agit contra heredes fructuarii pro remissione mercedis, aut pro emendatione damnorum ob casum, quem potuit præuidere, iuxta apertissimum textum, in leg. si quis domum, §. 1. ff. de locat. Bald. de pac. Constant. §. va. alli qui, num. 2. Paris. consi. 38. & 40. volum. 1. Pract. noster Pap. in form. libell. quo agitur ad ficti præstation gloss. in verb. soluere, num. 6. Caroc. de locat. par. 1. tit. de usufruct. num. 2. primæ editionis, & Eugen. consi. 86. num. 60. † Id quod arrogat locum in scienter conducente ab usufructuario, alioqui censetur deceptus, qui suscepit conductionem, a locante, tanquam domino fundi, quæ ignorantia opitulatur conductori aduersus heredes fructuarii, pro obtinenda restauratione, aut refectione damnorum, dict. l. si quis domum, §. idem querit. † quid si sylua 3 cadua foret locata, vel nemus, quod non solet succidi, nisi de quinquennio in aliud quinquenniū, & ante tempus congruæ successionis decessisset locator usufructuarius, vtique fit locus remissioni mercedis, nec deneganda est repetitio solutæ tanquam indebitæ, aut facienda compensatio, cum alia postea maturata, nisi adfuisse culpa conductoris in fructibus colligendis, d. l. si quis domum, §. Imperator Antoninus, vbi etiam Castren. de communi. Natt. cons. 284. num. 2. Boss. de remiss. merced. cond. num. 97. Caroc. d. tract. titu. de remiss. merced. qu. 8. num. 23. Quoniam in usufructuario locatore præsens status non ostendit futurum euentum, saltem legaliter, † proinde non vindicat locum 4 decisio, d. l. si quis domum, §. 1. quemadmodum illum tex. intelligendum affirmat Hieronym. Panczscham. tract. de loc. qu. 5. num. 6. † Insuper certum est, fictum 5 habere non modicam proportionem cum fructibus, vnde si pensio est soluta, quæ excedat proportionem temporis fructuum perceptorum, habet locū remissio, vel compensatio, vel repetitio mercedis, seu pensionis in præiudicium heredum usufructuarii: Bart. in d. l. si quis domum, §. 1. Hostiens. in cap. fina. ne prelati. Vic.

Vic. suas. Gigas de pens. 70. 88. num. 2. & Redoan. de rebus eccles. non alien. qu. 58. num. 53. Amplius constitutissimum est, quando aliquo casu fortuito, † veluti est mors usufructuarii, l. fin. in princ. C. de iur. dot. & Philipp. Franc. tracta. de disputat. petitorii dubio 3. num. 12. conductor nō potest uti † re conducta eo modo, quo fuit locata, tametsi ad aliū vsum frui posset nō æque bene, remissio nequaquam est deneganda, pro rata temporis, etiam si nulla locatoris culpa, vel factū interuenerit, ex *Surd. decisio. 326. num. 57. cum seqq.* & ante eum præclare *Bero. conf. 143. colum. 1. & 2. volum. 1.* Neque in conductorem venit reiicienda culpa, qui non debuit cogitare casum intempestiue mortis, & prouidere succissionem, vbi conductor præstiterit omnia, quæ ceteri conductores sylvarum cæduarum facere consueuerunt, teste *Bar. in l. si pignore, §. ultimo, ff. de pignor. act. Bald. conf. 441. colum. 2. vol. 1. & Surd. in memorata decisio. 326. num. 73.* † Sic in casu l. hereditatum, ff. ad l. Falcid. non consideratur casus immaturæ mortis, de cuius legis materia agit splendide *Rimin. Jun. conf. 240. & 251. volumine 3. Crau. conf. 194. in fin. Francus decisio. 186. par. 1. Afflict. decis. 34. & Rot. Auen. decisio. 95. num. 3.* In omnem casum cogitatio euentus mortis debet adscribi vtrique nimirum, locatori & conductori. † Idcirco mutua compensatione tollitur vtriusque culpa. *Caroc. de locat. d. titu. de usufruct. qu. 2. secunde editionis, argum. l. si duo, ff. de dolo, & lege viro. ff. solut. matrim. Sebast. de Medic. tract. de compensat. par. 1. qu. 55.*

10 Prodeat in confirmationem † prædictorum simile de Prælato locante, & anticipatas solutiones exigente, mox moriente ante finem locationis, sane heredes sanguinis restituit, quod superabundat, quodue excedit tempora locationis, quibus defuit in humanis rebus esse prælatus locatori, vnde conductor excusatur, licet non præuiderit casum mortis, quam nil certius, & quæ ob incertos casus ingruit quotidie, *Rimin. Jun. conf. 808. num. 30. volum. 7.* quali sit plus solutum ob anticipationem vulg §. plus autem, *Instit. de action. Federic. Scot. Respons. 21 in fin. libr. 4. Tom. 2. & successor in prælatura in nihilo tenetur, Ang. consilio 245. num. 7. Astr. conf. 2. num. 4. volum. 1. & alios adducit Borgnin. decis. 44. num. 9. par. 1. distinguendo inter locationem realem, & personalem, iuxta percelebre *Gabr. conf. 83. volum. primo, Gigas conf. 24. & seq. sicuti ad nihil tenetur proprietarius heredi usufructuarii, si ipsemet usufructuarius propriis manibus coluisset, & decessisset fructibus pendentibus, Cephal. conf. 181. Caroc. de locat. par. 2. tit. de success. sing. num. 34. primæ editionis, facit tex. in §. is vero, Instit. de rerum diuision.**

11 Habita † tamen ratione laborum, & impensarū factarum in cultura bonorū, sicuti obseruatur moriente Rectore pen. lentibus fructibus: qui propterea diuidantur pro rata temporis inter successorem in beneficio, & heredem Rectoris in pretium laborum, & obsequiorum: *Didac. var. resolut. lib. primo, cap. 15. nu. 12. Gig. conf. 24. num. 43.* † sic in commendatario & alio beneficiario, *Rom. conf. 350. & Rim. Jun. conf. 716. volum. 6.* † Respecta vei o ipsorum fictuum maturatorum inexactorum, prouidit *Bulla Julii 3. Pontificis maximi, teste Thesaur. decisio. 143. tametsi Borgnin. decis. 33. num. 66. cum seqq. par. 3. asseueret, eam Bullam non esse vsu susceptam in excelsio dominio Mediolani. Nec otiosa est inuestigatio, quando censetur legatus usufructus, vel legata proprietas, de quo argumento loquitur D. Menoch. conf. 352. vol. 4. illustr.*

Cardinal. Antic. de coniectur. ult. volun. lib. 9. tit. 5. & Ricciard. ad rubr. de usufr. num. 84. cum seq.

DISTINCTIO XXXI.

ARGUMENTVM.

¶ Iuramenti suppletorii magna vis, in materia probatoria, ex qua reus & actor iuuamen sentiunt: hoc tamen scienti tantum, non autem ignorantia deferri, concludit auctor.

S V M M A R I A.

- 1 Iuramenti suppletorii in probatoria materia subsidiū, non est leue: tum actori ut hic, tum reo, ut num. 5. cui autem deferatur, habes num. 6.
- 2 Regula illa: Actore non probante plene, id quod est fundamentum sue intentionis, reus absoluitur, declaratur multifariam, remissive.
- 3 Probatio semiplena in leuibus negotiis sufficit, plusquam semiplena in non leuibus.
- 4 Iuramentum suppletorium, etiam post conclusionem in causa præstitum, modo nō sit petendum intra tempus probatorium, adhuc iuuat.

¶ Iuramenti suppletorii solatium † & subsidiū in materia probatoria, (pœnalibus exceptis) *Cephal. conf. 141. num. 2.* non iniucundum litigatoribus, neq; modicum reputatur, tum actori, quia vitat constitutionem, l. qui accusare, C. de edendo. quam Reg. scilicet, actor non probante plene, quod est fundamentū sue intentionis, reus absoluitur, etiam si nil præstiterit, multimode explicat *Mascard. tract. de probat. volu. 1. conclus. 36.* cum sufficiat semiplena probatio in † leuibus: plusquam vero semiplena in non leuibus negotiis, ad cumulate tradita per eundem *Mascard. dicto tract. vol. 1. concl. 954.* Etiam si contingat præstari post conclusionem † in causa, dummodo sit petendum intra tempus probatorium: teste *Menoch. de arbit. iud. casu 464. num. 29. & Capyc. decisio. 35. num. 2. cum adductis per Alb. conf. 35. in fin. & in additionib. ibi. volum. primo, num. 2. atq; Maluas. conf. 102. num. 19.* Tum etiam recreat † reum, ex quo probans per vnum testem petito hoc iuramento, cui materia ipsa, vel natura actus, qui geritur, præbeat aditum, non obtinet in expensis, nisi obtinens aliquid plus præstitisset, quam semiplene, & reus nihil omnino detulisset in iudiciū ex latere suo, *Alex. conf. 122. num. 16. volum. 2. & Thesaur. decis. 236. declarando ut per Neniz. conf. 94. nu. 10. & Granut. Theorem. 16. num. 11. cum seq. par. 1. & Noye Caroc. tractat. de iuram. decisio, quæst. 27.* At tota hæc consideratio regitur a clauo distinctionis nostræ. Nempe, † ut hoc iuramentum deferatur tantū scienti & informato, etiam si concurrat scientia præsumptione iuris; nescio autem, & ignorantia, nullatenus sit deferendum, ut ex multorum testimonio probat *Honed. conf. 80. num. 59. & sequ. volum. 2. Adde Surd. conf. 147. num. 14. vol. 1. & Rot. Auen. decis. 85.*

DISTINCTIO XXXII.

ARGUMENTVM.

¶ Vxor, quæ dotem promissam non soluit, a marito inuito nō est alenda, nisi soluerit quidquid potest: hoc enim casu, licet integrā dotem non soluat, a marito est alenda, quia gaudet eo privilegio, ne conueniatur ultra, quam facere potest: nisi forte dolose dotem hanc spondidisset, cum sciret, eam vires suas excedere, tunc namq; amitteret hoc beneficium, quo gaudet ea, quæ ignorans plus spondit, quam præstare possit.

SUMMARIA.

- 1 Uxor, qua dotem promissam non soluit, a marito inuito non est alenda, & cur, num. sequ.
 - 3 Mulier, qua dotem non soluit, dicitur extra domum viri propria culpa, licet eius partem soluisset, quam ei hoc casu integra non denegentur alimenta, sed ad ratam tantum, ex æquitatis dictamine.
 - 4 Emptor pro rata pretii soluti, lucratur fructus officio iudicis æquitati innixo, dummodo emptio sit perfecta, ut num. seq.
 - 6 Ex sola promissione vendendi, non venit lucrum fructuum, etiam soluto ante pretio.
 - 7 Vxor soluens quicquid potest, licet integram dotem marito non soluat, ab eo tamen alenda est.
 - 8 Vxor eo gaudet privilegio, ne conueniatur, nisi in quantum facere potest.
 - 9 Socer non tenetur prestare genero ultra quam potest.
 - 10 Mulier, aut socer, qui dolose dotem sponderint, in tanta quantitate, qua vires sui patrimonii excedebat, non gaudent dicto beneficio.
 - 11 Intellectus ad l. penult. ff. de iur. dot. remissive.
 - 12 Doctor, qui ut Doctor, & miles, qui militia causa contraxit, hoc gaudent privilegio, ne ultra quam facere possunt, conueniantur.
 - 13 Non ita est in fideiussoribus eorum, hi enim obligantur, licet obligatio principalis sit nulla, declaratur tamen remissive.
 - 14 Clausula constituti inserta obligationi, facit ut beneficium, de quo sepe hac distinctione, cesset, & cur.
 - 15 Privilegiatis hisce bona auferri possunt, & creditori adiudicari, cum onere providendi de alimentis.
 - 16 Quid in clerico aut religioso.
 - 17 C. Odoardus de solutione qua remedia suppeditet religiosi.
- 1 Vxorem non esse alendam a marito & inuito, quæ dotem promissam non soluit, passim iactatur, præcipue vero gloss. in §. fin. versi. onera, auth. de non elig. secund. nub. Cynus & Salyc. in l. quod in uxorem, C. de neg. gest. cum adductis copiose per Surd. tract. de alim. titu.
- 2 7. qu. 17. ubi redditur ratio multiplex, & inter ceteras ea assignatur, quia mulier, dicitur extra domum viri
- 3 propria & culpa, quando non soluit dotem, quæ spon-
pondit, etiam si partem soluisset, non tamen ut inte-
gra denegentur alimenta, sed ad ratam tantum ex di-
ctamine æquitatis, veluti in simili dicitur de emptore;
- 4 qui & pro rata pretii soluti lucratur fructus, officio
iudicis super æquitate fundato, Bar. in l. Julianus. §.
offerri, ff. de action. emt. Nat. conf. 384. num. 10. Cagno. ad
l. curabit, num. 22. C. de action. emt. & Didac. var. resolu.
libro 3. c. 4. versic. dicitur quinto, & cumulate Gabr. suis
commun. tit. de emt. & vend. conclusio. 3. & 4. Dummo-
do emptio sit perfecta, & quandoquidem, ubi adest sola
6 promissio vendendi, cessat ibidem lucrum & fructuum;
etiam antea soluto pretio: Rsp. de obligationib. Respons.
7 §. nu. 4. par. 2. At si vxor soluat, & quicquid potest, nec
integræ dotem præstat marito, certe non iure expel-
litur a viro, sed est ab eo alenda, postquam habet pri-
8 uilegium, ne conueniatur, & nisi in quantum facere
9 potest, prout etiam habet socer, & si non habet, unde
satisfaciat genero pro dote, leg. penultima, ff. de iure
dot. lege ex diverso, ubi Bartolus ff. solut. matrimoni. Ni-
10 si mulier, vel socer, dolose dotem & sponderint
in tanta quantitate, ad quam sciebant vires sui pa-
trimonii non se extendere: tunc namque perditur
dictum beneficium, quod alio qui ignorans haberet,

d. l. pen. & ff. de iur. dot. cuius legis intellectum protulit
Laderch. conf. 30. num. 5. Lup. in repetit. cap. per vestras,
notab. 3. de donat. inter vir. & vxor. Late Surd. d. qu. 17.
num. 29. cum seq. Idem quoque est dicendum & in Do-
ctore & milite, ut perfruatur d. beneficio, si ut Do-
ctor contraxerit, vel ex causa militiae, pulcre Laderch.
dicto conf. 30. non sic in fideiussoribus Doctoris, vel
militis, quibus nequaquam proficit d. præsidium, leg.
exceptiones quæ, ff. de exception. & solent obligari, etiam
si principalis obligatio sit nulla, declarando, ut per D.
meum compatrem Odd. conf. 41. Excipitur tamen
obligatio contracta cum clausula & constituti, quo-
niam ea facit cessare memoratum beneficium: Idem
Laderch. d. conf. 30. num. 6. & 7. cum d. beneficio pos-
sit renunciari, sufficiat generalis renuntiatio, Laderch.
allegato loco, num. 11. & seq. ubi amplius subiungit, qd
hisce privilegiatis bona auferuntur, & adiudican-
tur creditori, cum onere providendi de alimentis. In
clerico autem aut religioso & recurritur ad clementiam
iuris canonici, quod prouidet de saluberrimo reme-
dio, c. Odoard. de solut. & de quo loquitur Fe. yn. conf. 9.
Neuiz. conf. 59. Rot. Rom. sub Put. decis. 56. par. 1. Gutt.
amplissime tract. de contr. iur. cap. 17. & noue Marches.
tracta. de commissionib. p. 1. commiss. 3. cap. 3.

DISTINCTIO XXXIII.

ARGUMENTVM.

¶ Bulla Pii V. de censibus, præferri vult dominum, ca-
su quo soluendo censui obligatus, velit, rem eidem
obnoxiam alienare, & hoc etiam si agatur de sub-
dito Principi temporali, (nisi consuetudine aliud
esset receptum) attamen is, cui talis bonorum ali-
enatio sit facta, neque actione personali conueniri,
ut præteritos census præstet, neque executiua con-
tra eum via poterit agi: nisi sciens rem, quam emit
censuatam fuisse, eandem cum onere suo accepta-
uerit, non ita si ignoret.

SUMMARIA.

- 1 Bulla Pii V. Pontificis opt. max. de censibus, præfer-
ri vult dominum, dum ad soluendum censum obli-
gatus, intendit alienare rem censui obnoxiam, &
hoc licet agatur de subdito Principi temporali, nisi
forte consuetudo aliud suaderet, ex Surd. & Hon-
ded. contra Nauarr. nihilominus tamen is, cui bo-
norum censui subiectorum fuerit alienatio facta, a-
ctione personali ad census præteritos præstados con-
ueniri non potest, neque contra eum potest agi via
executiua, & de hoc, num. 3.
- 2 Idem quoque in acquirentore bonorum emphyteuticorum
dici debet.
- 3 Emptor, sciens rem esse censui obnoxiam, & acceptans
eam cum onere suo, potest conueniri actione perso-
nali, secus si nesciat.
- 4 Emptor eiusmodi an possit conueniri executiue, &
quando.
- 5 Clausula (ius & iustitiam ministrari) emptores bono-
rum, censui obnoxiorum, se sentent ementes non re-
leuat.
- 6 Statutum Ticinense §. 6. & §. 8. quid hoc casu fieri
mandet.
- 7 Executiue agitur interdum contra tertium, in instru-
mento non nominatum, etiam respectu damnorum
& interesse, & quando hoc.
- 8 Executiua vita licita est, quando a principio non ad-
est instrumentum, sed superuenit agnitio debiti.

Esto,

- 1 **E**sto, quod Bulla † sanctissimi Pii V. de censibus loquens, inducat prælationem domini, dum ad soluendum censum obligatus intendit alienare rem censui obnoxiam, tamen agatur de subdito Principi temporali, nisi consuetudo aliud postulet, vel impetret, ut contra Nauarrum defendit validissimis rationibus, *Surd. conf. 282. volum. 2. & Honded. conf. 35. num. 2. volum. secundo.* Nihilominus is, cui fit alienatio bonorum suppositorum censui, non potest conueniri actione personali ad census præteritos præstandos, sicuti dicitur de acquiretore † bonorum emphyteuticorum, neque contra eum potest agi via executiua, *Clar. ad §. emphyteusis, qu. 47. Roman. conf. 311. Cioffius conf. 141. in fin. volum. 1. Brim. a Sole quest. 4. Franc. Milanensis. decisio. 2. num. 108. cum seqq. par. 2. & elegantissime Corbul. tract. de iur. emphyt. tit. vi. qu. 6. & 9. Adde Decian. conf. 106. num. 33. volum. 3. Gabr. conf. 47. num. 8. & 13. volum. 1. & Crau. conf. 342. in fin. volum. 3. ante eos Ias. ad l. si domus, §. ult. num. 1. & 35. ff. de leg. 1. Gayl. pract. obseruat. lib. 2. obseru. 7. num. 13.* Veruntamen, si emtor sciat rem esse censuatam, & acceptauerit eam cum onere suo, poterit conueniri actione personali, instar auctoris ex vi contractus, aut promissionis, se-
2 **U**t si ignoret, *Roma. d. conf. 3. 1. volum. 2. & in puncto*
3 **S**urd. decis. 132. nu. 10. Quinimo potest † conueniri etiam executiue, si specificè sit intentatum remediū constituti cum pactis executiuis, *Soc. Sen. conf. 82. vol. 3. Surd. conf. 221. num. 36. volum. 2. Remin. Iun. conf. 592. vol. 5. & mirifice Vinius decis. 44. lib. 1. non certe suffi-*
4 **C**iente clausula (ius & iustitiam ministrari) *Thesaur. decis. 53. num. 5. & Caroc. tract. de excuss. bon. par. 2. prin-*
5 **C**ip. quest. 30. num. 17. dummodo, si in foro † Ticinensi contentio sit suscepta, præmittatur citatio possessoris, & audiantur eiusdem exceptiones, ex statuto Pa-
6 **P**ienfi 56. & 58. sic *Alex. conf. 82. num. 3. cum seq. vol. 2. ubi loquitur in terminis dicti statuti 56. & D. Me-*
7 **N**och. tract. de adip. poss. remed. 3. nu. 142. Persæpe enim executiue agitur † contra tertium non nominatum in instrumento, si is confiteatur debitum instrumen-
8 **T**ale, *Thesaur. decisio. 16. nu. 11. etiam respectu damno-*
9 **R**um ac interesse, *Bertaz. conf. 390. vol. 2. crimin. cum*
10 **E**tiam executiua † via licita sit, quando non adest a principio instrumentum, sed superuenit agnitio debiti, *Ang. in l. fin. C. de ed. diui. Adr. Marf. singul. 484. & Tirag. de retract. lignag. §. 2. glo. 1. num. 14.*

DISTINCTIO XXIV.

ARGUMENTVM.

- 1 **A**nimal, quod in fundo aliquo pauperiem fecit, potest ab eo hæc subiici, cui damnum fuit illatum, & hoc quando dominus illius ignoretur, secus si sciatur: priusquàm tamen subhastetur publica debent edicta in locis consuetis, affigi, ut dominus illius inuestigetur: interim tamen retineri potest de iure, & an itidem ex praxi, quidq; si culpa detinentis animal tale perierit,

SUMMARIA.

- 1 **A**nimal sine custodia, si damnum dederit, potest hæc subiici (etiamsi esset clerici) a damnum passo, pro damni emenda, si tamen ignoretur, quis sit illius dominus, non autem si hoc sciatur, tunc enim vel emendari damnum per dominum, vel animal ipsum pro noxa dari deberet, & quorsum hæc consideratio tendat, num. 9.
- 2 **A**nimal, si pauperiem fecerit, & ignoretur illius do-

minus, certe poterit subhastari, debet tamen prius affigi publicum edictum, in locis solitis, ex quo omnib. innotescat, tale animal, tali die, & loco, fuisse reperi-
tum, & cum talibus signis, & hoc, ut inuestigetur illius dominus.

- 3 **D**e citatione generali remissive.
- 4 **A**nimal, quod damnum fundo alicui intulerit, per dominum fundi, in eo reperiunt, potest retineri, donec recognoscatur, & damnum illatum emendetur, & quid in praxi seruetur, num. 6.
- 5 **R**etentionis vis quanta sit, remissive.
- 7 **A**nimal, si mihi damnum intulerit, & ideo illud retineat, dicar esse in dolo, si sciens cuius sit, iustitia ministris non consignem, unde si perire contigerit, contrame in litem poterit iurari.
- 8 **Q**uid si animal interierit, ex culpabili expulsionem a fundo, puta ex percussione, vel propter transitum in locis aditu difficilibus.
- 10 **D**e animalium soccida, remissive.

Animal, quod sine custodia dedit damnum, in prato, † vel horto, vel fundo alicuius, potest hæc supponi, deliberandum plus offerenti ad instantiam passi damnum, pro damni emenda: si ignoretur dominus illius, nō si sciatur, quia vel debet emendari damnum per dominum animalis, vel dandum est animal pro noxa, l. i. ff. si quad. paup. fecit. dic. Dec. conf. 550. Crau. conf. 119. Nat. conf. 550. Capyc. decis. 45. Plot. ad l. si quando. num. 875. C. unde vi. Bertaz. conf. 352. volum. 2. crim. Anguill. conf. 32. num. 39. cum seqq. Caroc. de loc. at. par. 2. tit. de retent. pro noxa. Boer. decis. 324. Quod amplia, etiam si essent animalia clericorum, ut ex Luc. a Penna, & aliis probat Vulpell. tract. de liberat. Eccles. par. 3. num. 15. Vnde, antequam fiat † sub-
2 **H**astatio, affigi debet publicum edictum in locis solitis, quo notificetur omnibus, fuisse reperiunt tale animal, cum talibus signis, tali die, & loco, ut inuestigetur dominus, ita declarat Sigismund. Scaccia. tract. criminal. cap. 34. num. 17. vers. iuxta primum casum. ubi amplissime tractat † materiam citationis generalis.
3 **P**otest tamen retineri per dominum fundi, in quo fuit reperiunt, donec † recognoscatur, mox sibi emen-
4 **D**etur damnum, latissime de vi † retentionis Sebast. 5 de Medic. tractat. de compensat. par. 2. qu. 16. At praxis seruat, † ut propria auctoritate capi possit, deinde re-
6 **P**onatur super hospitio usque ad integrā satisfactionem damnorum, ut prosequitur ex multis, Plot. ad l. si quando, num. 874. C. unde vi. Imo dicitur, † retinens
7 **E**sset in dolo, cum scit, cuius sit, si non consignet iustitiæ: vnde si petierit animal, potest contra retinentem iurari in litem, Abb. in cap. si leserit, de iniur. Chassan. super consuetud. Burg. §. 6. an text. ubi en mesusage, num. 1. & 11. Idem si interierit animal † per culpabilem ex-
8 **P**ulsionem a fundo, factam per dominum fundi, veluti ob percussiones graues, vel ob transitum per loca periculosa, seu præcipitosa, Chassan. d. loco, nu. 12. Quæ omnia nō parum deseruiunt, † quando animalia nostra sunt penes alium, qui præbuit se negligentem,
9 **V**el in custodiam, vel in locationem, vel in soccidam, veluti plena manu hanc illationē expendit, & Grass. aurearum decisionum par. 1. lib. 2. cap. 120. num. 16. cum seqq. multis, Gabr. conf. 62. volum. 1. ubi loquitur de soccida † animalium, Pet. de Vbal. tract. de duob. fratrib. 10 par. 2. in princip. & par. 8. principal. num. 20. ac seq. Afflict. decis. 58. Sebast. de Medic. tract. de casib. fortuit. qu. 10. nu. 2. accedat etiam lucubrat. Carpan. ad statut. Mediolan. par. 2. cap. 484.

DISTINCTIO XXXV.

ARGUMENTVM.

¶ Rem eandem, duobus, diuersisq; temporibus vendens, in pœnam falsi incidit, quæ tamen interdum est vitabilis, & quis emtorum hoc casu veniat præferendus, docet auctor: inde decidit secundum venditorē, qui sciuerit rem alteri venditam fuisse, nihil sibi ex illa acquirere, neque posse vllatenus pro illa contra venditorem agere, quandoquidem in hac falsi pœna, ea quæ venditorem, & emtorem quoq; manet.

SUMMARIA.

- 1 Vendens rem, duobus diuersis temporibus, in quā pœnam incidat, & quando eandem vitet, nu. 6.
- 2 In re duob. vendita, an prior emtor sit iure potior.
- 3 L. quoties, C. de rei vendication. multimode extensa, & restricta, remissive, tum ex mente & doctrina auctoris.
- 4 In duob. diuersis contractib. inuestitis, quis potior.
- 5 Dispositio d. l. quoties, Placentia non seruatur. Interim Raynutii Farnesi Sereniss. Parmæ & Placentiæ Ducis encomium.
- 7 Quoties duo fuerunt vnius eiusdemque rei emtores, & secundus sciat, rem primo fuisse alteri venditam, nihil ex hac acquirit ob malā fidem, neq; contra venditorem ciuiler potest, aut criminaliter agere.
- 8 Dolus dolo potest compensari inter partes, non tamen cum fisco.
- 9 Priuatus non potest de iure fisci, etiam ratione proprii interesse opponere, nisi post latam sententiam, vt num. sequ.
- 11 Emtor, & venditor, sunt correlatiua, vnde pœna falsi, sit vtriusq; communis, ad vtriusq; perfidiam pariter refranandam.

- 1 Vendens rem duobus & sub diuersis temporibus, incidit in pœnā falsi, l. si duobus, ff. de fals. An autem & præferatur is, cui primo tradita est res, patefacit tex. in l. quoties, C. de rei vendicat. quam legem multimode & extendit atque restringit, Gabr. suis comment. de emt. & vend. conclusio. 2. Rot. Flor. decis. ex Maggon. 135. præcipue vt habeat locum in pluribus cessionariis, Bald. consi. 248. volum. 3. Franc. de Pon. consil. 75. num. 1. Tirac. de retract. lignag. §. 16. gloss. 1. n. 82. Afflict. decisio. 335. num. 22. cum seqq. & Osasch. decisio. 63. Idem.
- 4 que in duob. inuestitis & diuersis contractib. Cephal. consi. 367. volum. 3. non tamen seruatur Placentiæ inclita, & honorificentissima Ciuitate, sub felicissimis auspiciis sereniss. & generosiss. Ducis Raynutii Farnesi, in quo paternæ virtutis gloria, & auitæ prudentiæ ornamenta mire propagantur, dispositio d. l. quoties C. de rei vind. ita attestante Ias. consi. 216. nu. 11. vol. 1.
- 6 At huiusmodi pœna cuitari & potest, si primus emtor intra tempus præscriptum non soluit pretium, modo secunda venditio fiat post moram primi emtoris, Alex. consi. 86. nu. 2. vol. 6. & o. natissime Marcell. Cala. tract. de modo artic. & probandi, nu. 960. cum sequ. quod si forte secundus & emtor sciuerit, rem primo venditam alteri, nihil acquirit ob eius malam fidem, etiam si res primo tradita ei fuerit, neq; agere potest, aut ciuiler, aut criminaliter contra venditorem, Gabr. d. conclus. 2. n. 30. sic namq; dolus cū dolo compensatur, quoad partes, nō quoad fiscū, l. si duo, ff. de dolo, l. viro atq; uxori, ff. solut. matrim. & l. si ambo, ff. de compensat.

de cuius iure non potest & priuatus, etiam pro suo interesse opponere, Bar. consi. 81. num. 6. & 5. atq; consilio 119. nu. 5. Rimin. Iun. consi. 193. num. 22. cum seqq. vol. 2. Berret. noster consi. 79. num. 15. plene Lancelot. Gallia ad consuetud. Alexandr. vers. non possit, qu. 2. num. 26. ex excellentiss. D. Peregrin. tract. de iur. fisci, lib. 2. tit. 2. nu. 8. nisi post latam sententiam, & quo tempore potest excipi de iure fisci, Surd. decisio. 280. nu. 4. sunt enim correlatiua & emtor, & venditor, quare pœna falsi comitatur, ac percutit emtorem æque, ac venditorem, ad coercendam perfidiam vnius atq; alterius.

DISTINCTIO XXXVI.

ARGUMENTVM.

¶ Sententia, non intimata in dominio Mediolani, in iudicatum non transit, dummodo intimationem condemnatus sciuerit, vt sciuisse præsumitur, si vel personaliter, vel domi eius facta fuerit. Et quid dicendum, si nulla præcedente sententiæ intimatione, victa pars appellationem interposuerit, eamq; postea deseruerit. Inde de appellante viua voce, saluo iure appellandi in scriptis, aliquid, nec non de sententia lata, prout in cedula. Deniq; & illud adnotat, non posse iudicem a quo præfigere appellanti terminum, ad finiendam appellationem, quod si fecerit, intelligitur statuisse ad se præsentandum, & tunc demum arctabitur appellans, si sciat huiusmodi termini præfixionem, non aut si probabiliter ignoret.

SUMMARIA.

- 1 Sententia, quæ non fuerit intimata, in iudicatum non transit, potissimum in Mediolan. dominio.
- 2 Noua eiusdem domini Constitutiones super hoc dogmate perpenduntur.
- 3 Intimationem factā reo personaliter, vel domi, is ignorare non præsumitur.
- 4 Intimatione sententiæ non præcedente, si contingat partem victam interposuisse appellationem, eamq; postmodum deseruerit, pati cogetur iudicari executionem, neq; prætextu ommissæ intimationis poterit se tueri, nisi porrigat cedulam appellatoriā, cum protestatione saluo iure, &c.
- 5 Cedulam appellatoriā porrigens, cum protestatione saluo iure, &c. non censetur renuntiasse favori introducto, pro superatis in iudicio.
- 6 Victor tenetur intimare superato sententiam, cum toto eius tenore, vt is perfecte intelligat, an sit grauatus, nec ne.
- 7 Appellans non cogitur stare primæ appellationi, non stante illa (de qua supra) formula: alias sic.
- 8 Appellans viua voce, saluo iure appellandi in scriptis, vtram maluerit appellationem potest prosequi.
- 9 De appellationib. viua vocis, remiss.
- 10 Sciens quoquo modo sententiam fuisse latam iure communi attento, non excusatur sub prætextu ommissæ intimationis.
- 11 Idem dicendum, quando sententiam latam, prout in cedula quis sciret.
- 12 Sententia proferenda (vt in cedula) modus non est iudicis, licet seruetur in nonnullis curiæ Ecclesiasticæ tribunalibus.
- 13 In Mercantili foro Papiæ Statutum 74. præscribit vnius mensis tempus, ab interpositæ appellationis die, ad introducendam appellationis causam, alioqui renuntiatum censetur appellationi.

Appel-

- 14 Appellans, intimatione non expectata, si intra mensis unius spatium causam committi non curauit, preceptum executiuum expectet.
- 15 Auctor supra 15. annos Consulum venerandi Mercatorum Collegii Papiæ auditor fuit electus.
- 16 Mensis hic ad prosequendam appellationem concessus, quot dies includat.
- 17 Index a quo potest appellanti certum prescribere terminum, ad presentandum se iudici ad quem, vel ad appellationem prosequendam, quo elapso, appellans cogitur stare sententia iudicis a quo.
- 18 Index a quo non potest appellanti terminum prescribere ad appellationem finiendam, si tamen hoc fecerit, intelligitur statuisse ad se presentandum, & ita demum appellans arctabitur si sciuerit, termini huiusmodi prefixionem, non si ignorarit probabiliter.
- 19 Quæ de appellatione dicta sunt, ad reductionem a laudo seu arbitramento possunt extendi, & quid in hoc seruet praxis.
- 20 Statutum disponens post decem dies, a die arbitramenti lati, non posse pati reductionem, quomodo intelligatur, & quomodo in hoc veniant dies computandi.
- 21 Casareæ Constitutiones in titu. de rescript. §. rescripta declarata.
- 1 Sententia non intimata, & minime transit in iudicatum, quo iure utimur in dominio Mediolani, idque ex præscripto nouarum & Constitutionum hanc formam dantium, in titu. de appellat. in illis verbis (intra terminum quatuor dierum continuorum a die intimationis sententia) dummodo intimationem sciuerit & condemnatus, ut præsumitur, cum facta est personaliter, vel domi, Plot. ad l. si quando, num. 526. C. unde vi. & in indice sup. Decret. Med. sub Rub. de appell. ver. decretum volens. Natta consi. 348. num. 4. & Surd. consi. 22. num. 47. volum. 1. & alibi dixisse memini. At si nulla præcedente intimatione & sententia, pars victa interposuerit appellationem, quæ deinceps deferuerit, patitur iudicati executionem, nec potest se tueri, sub prætextu omiffæ intimationis, quasi is præuenire voluerit, ut sane potuit, nisi porrexerit & cædulam appellatoriam cum protestatione, saluo iure latius appellandi, habita pleniore, & certiore scientia sententia lata, quo casu non censetur renuntiatum fauori, introducto pro superatis in iudicio: imo, videtur excitatus victor & ad intimandum sententiam cum toto tenore, ut tenetur, ut perfecte intelligat, an sit grauatus, nec ne, per Glo. in c. concertationi, versic. sciuerit de appell. Ias. consi. 159. num. 17. lib. 2. cum aggestis per Polyd. Rip. tract. de noctur. temp. cap. 65. num. 20. Nec stante dicta formula, & cogitur appellans stare primæ appellationi: alias secus, Frano. Marc. decisio. 69. nu. 6. par. 2. Rom. consi. 41. num. 2. præclare admodum Mynsing. cent. 1. obseruat. 7. Prout dicitur de & appellante viua voce, saluo iure appellandi in scriptis, in cuius arbitrio est, quam voluerit appellationem prosequi, de quo modo & appellandi loquuntur Bart. Alexan. & Ias. in l. cum procurator, §. si dominus, ff. de nou. oper. nūc. Corn. consi. 95. num. 2. volum. 4. Grat. consi. 122. volum. 1. & Graciat. ad Vestr. praxi sua, libr. 7. cap. 3. num. 62. cumulatissime Brederod. tract. de appellationib. par. 2. tit. 20. fol. 415. Et in hoc corrigitur ius commune, & quo inspecto, sciens sententiam latam, forte, quia erat præsens, quo tempore iudex pronuntiavit, vel in actis eā legit, vel in aliqua parte processus eiusdē habuit notitiam, non excusatur sub prætextu omiffæ intimatio-

nis, Gallia consi. 109. num. 27. Imo idem est, & quando sententiam lata, prout in cædula, quis sciret, nam debet appellare, quatenus contra, late Eugen. consi. 42. qui modus sententiæ proferendæ, & ut in cædula, nō est iuridicus, tametsi vsus illum seruet in aliquib. Tribunalibus curiæ Ecclesiasticæ, Bursat. consi. 288. nu. 13. volum. 3. Vantius tracta. de nullitat. ex def. process. nu. 81. cum seqq. Afflict super constitut. regni, Rub. 75. num. 3. & alius seqq. Becc. consi. 78. nu. 3. 36. 37. & seq. ac Contard. ad l. unicam, q. 22. C. si de mom. possess. Aliter res se habet in foro & Mercantili Papiensi ob statutum 74. in volumine statutorum illius Collegii relatū, præscribens tempus mensis, a die interpositæ appellationis, ad introducendam causam appellationis, alioquin censetur renuntiatum appellationi. Nam, qui non expectata & intimatione appellauit, nec curauit intra mensem, committi causam, contra eū. laxatur præceptū executiuū, ut non semel obseruari curauit, dum corā me, uti auditore, iam per integros 5. annos, Consulum Venerandi Collegii Mercatorum Papiæ, disceptari contigit ad not. per Alex. consi. 164. num. 4. lib. 2. intelligendo mensem & pro totidem diebus, quot absorbet ille mensis, in quo cadit terminus, esto, quod alius mensis appellatio contineat dies 30. Bal. in l. eos, §. fin. autem, num. 3. C. de appellat. & sapienter Alex. ad l. de diuisione, num. 4. ff. solut. matr. sicut potest iudex & a quo, vel incontinenti, vel ex interuallo, præfinire appellanti certum terminum, ad presentandum se iudici, ad quem, vel ad prosequendam appellationem, quo elapso, appellans cogitur stare sententiæ iudicis, a quo, c. per personas, ibi 3. Felyn. n. 3. de appellat. Non tamē potest iudex a quo, præfigere appellanti terminum ad finiendam appellationē, quod si fecerit, intelligitur statuisse ad se presentandum, & hoc ab omnib. receptum, & ita demum arctatur appellans, si sciuerit huiusmodi prefixionem termini, nō si ignorauerit probabiliter c. ex insinuatione de appellat. cum adductis per Contar. ad l. unicam, limit. 1. num. 20. C. si de mom. poss. quæ præterea dicta sunt de appellatione, & possunt extendi ad reductionem, a laudo seu arbitramento, quam praxis obseruat competere, etiam ad impediendam executionem, non obstante pœna, renuntiatione, & iuramento, si ab eius vinculo sit impetrata absolutio, Boer. decisio. 284. num. 22. cum seqq. Bero. consi. 33. vol. 3. Bursat. consi. 431. num. 60. cum seqq. & consi. 432. num. 25. volum. 4. Rim. Iun. consi. 798. num. 28. cum seqq. vol. 7. Et ita attestatur praticari, Gallia consi. 125. num. 29. cum seqq. Nam si statutum disponat & post decem dies a die lati arbitramenti, non posse pati reductionem, intelligitur, si constat de scientia arbitramenti lati, & non computantur illi dies, qui sunt consumti in impetranda habilitatione a iuramento, Bologn. consi. 28. num. 5. & 6. atq. Maluas. consi. 108. num. 25. cum seqq. Hoc etiā pacto declarationem habemus eius, quod disponunt Cæsar. & Constitutiones, in titu. de rescript. §. rescripta, scilicet, intimationem literarū patentium infra mensem a die impetrationis fieri debere, ut pertingit Gallia consi. 73. num. 94. cum seqq.

DISTINCTIO XXXVII.

ARGVMENTVM.

- 1 Conuersionem, aut voluntatis defuncti commutationem, non facile dispensari, docet auctor: qd si pecunia Ecclesiæ legata fuerit, aut fundus, ad piam causam, nec sufficiat, Ordinario loci licebit, vel legatum tale commutare, vel ex patrimonio de-

functi supplere, vel fundum magis idoneum subrogare, etiam absque Pontificis licentia, dummodo tamen heredes sciant, & consentiant, aliud si ignorent aut reclament.

SUMMARIA.

- 1 *Conuersio voluntatis defuncti, & illius commutatio, non facile absoluitur, nam si legatum sit pium, sine Pontificis Maximi licentia non conceditur, & si prophanum, Principis quoque requiritur auctoritas.*
- 2 *Intellectus ad l. legatam, ff. de administrat. rer. ad ciuitat. pertin. rem. ffine.*
- 3 *Pecunia, aut fundus ex legato, pro Missis, aut anniuersario relictus, si vbi destinato non sufficiat, potest ordinarius loci commutare tale legatum, vel supplendo de defuncti patrimonio, vel alium fundum idoneiorem assignando, etiam sine licentia Papae, hoc tamen heredibus scientibus, & consentientibus, alioqui isdem ignorantibus, inuocatis, aut reclamantibus, onus in alium usum conuerti non potest, sed minui.*
- 4 *Quid in materia iuris patronatus, remissive.*
- 5 *Voluntatis defuncti interpretatio interdum declarationem, interdum etiam restrictionem admittit, ex causa tamen remissive.*
- 6 *Patronus fundans Capellam, potest ad libitum pacta apponere, onera & conditiones, honestas tamen.*
- 7 *Patronus fundans Capellam, spiritualia non debet attingere, & si attigerit, requiritur subsequens ordinarii confirmatio.*
- 8 *Ordinarius potest presentandum dispensare, licet non sit sacerdos, si id fecerit sciente & consentiente patrono, alias secus, maxime ex iusta causa, cuius causa duo proponit exempla.*
- 9 *Consuetudo, ut beneficium sacerdotale, ab initio, fuerit aliquoties in Clericum collatum, sustinet praesentationis actum, etiam contra foundationis formam.*
- 10 *Episcopus, an semel saltem dispensare possit, patrono inscio vel inuito, remissive.*
Et an idem Vicario liceat remiss. etiam, & ex doctrina auctoris.
- 11 *Vicarius Episcopi non potest gratiam concedere, etiam si Episcopus non sit in Diocesi.*

- 1 **C**onuersio voluntatis defuncti, & illius commutatio, non ita de facili absoluitur, cum absque licentia Pontificis Maximi, si legatum est pium, minime fiat, si vero legatum est prophanum, requiritur auctoritas principis, Clem. quia contingit de Relig. domibus, l. legatum, vbi Bart. ff. de usufr. leg. & l. legatam ff. de t. administr. rer. ad ciuitat. pertin. cuius legis intellectum expendit Didac. a Spin. in specul. Testam. Gloss. Rub. primae partis, num. 21. ante eum Couarr. var. resol. lib. 3. cap. 6. Crau. consi. 296. & Guid. Pap. 556. Veruntamen si pecunia legata t ecclesiae, vel fundus relictus pro Missis cantandis, aut pro celebrando anniuersario, satis esse non possit ad usum destinatum, potest ordinarius loci commutare legatum, vel supplendo de patrimonio defuncti, vel subrogando fundum magis idoneum oneri ferendo, etiam absque licentia Papae. Dummodo heredes sciant, & consentiant, alioqui ignorantibus heredibus, illisque non vocatis, aut reclamantibus, non potest licite verti in alium usum, sed potest minui onus, Alberic. in l. liberto, §. Lucius, ff. de 4. annu. legat. Et in materia iuris patronatus t loquitur praclarissime Lamber. tract. de iur. patr. lib. 2. artic. 7. q. 6. principali num. 2. & aliis seqq. Adao Peregr. de fidei-

comm. art. 52. num. 160. vbi late prosequitur materiam distinguendo. Id, quod apposite spectat ad interpretationem voluntatis defuncti, vel correctoriam, vel extensiuam, veluti quandoque admittitur t ex causa interpretatio voluntatis defuncti, tum restrictiua, tum etiam declaratoria, de qua re cumulatissime agit Sim. de Praet. tract. de interpret. ult. volun. lib. 4. interpret. ult. dubitatione 3. num. 18. cum multis seqq. Pagina mihi 471. Vnde infertur, quod cum t patronus in fundatione Capellae possit apponere pacta, & conditiones, seu onera, quae ipse velit, dummodo inhonesta non sint, & praeterea de iur. patr. Paris. consi. 48. volum. 4. Exceptis spiritualibus, veluti, quod Rector illius Beneficii sit sacerdos, quo casu requiritur confirmatio ordinarii, vt probat Anchar. Iun. fam. questionum, lib. 1. quest. 30. per tot. At ordinarius t potest praesentandum, licet non sit sacerdos, dispensare, si id faciat sciente & consentiente patrono: alias secus, maxime accedente iusta causa, nimirum, quod praesentatus sit de sanguine fundatoris, vel sit de illis, de quorum patrimonio sit fundata, Capell. Anchar. Iun. lib. 2. q. 67. nu. 11. cu seq. idemq; multo magis censendum esset, si beneficium sacerdotale ab initio fuerit non semel collatum in clericum. Nam haec consuetudo sustinet praesentationis actum, etiam contra formam foundationis sic Bero. consi. 5. volum. 1. num. 20. cum seq. qui insuper, num. 42. & seq. examinat, an liceat Episcopo saltem pro vna vice dispensare, absque facto patronorum, eisque nesciis, vel inuitis, quid autem sit dicendum in Vicario Episcopi, Bertaz. consi. 67. num. 78. volum. 1. civil. concludit, idem esse, dummodo is habeat mandatum generale ab Episcopo, quod dictum apud me non vacat dubitatione, quia Vicarius t Episcopi non potest facere gratiam, nec is habendus est in his, quae sunt gratiae, sed Episcopus, etiam si non sit in Diocesi, gloss. in cap. si Episcopos de poen. & remiss. in 6. cu aggestis per Sbroz. tract. de offic. Vicarii, lib. 2. q. 38.

DISTINCTIO XXXVIII

ARGUMENTVM.

- 1 **M**atrimonii putatiui ea non est prerogatiua, quae gaudet matrimonium verum, & quae super eo occurrere possunt, media distinctione scientiae & ignorantiae, ad legitimam deducuntur decisionem.

SUMMARIA.

- 1 *Matrimonium putatiuum ea prerogatiua non gaudet, quae matrimonium verum.*
- 2 *Matrimonium putatiuum tripliciter consideratur, remissive.*
- 3 *Matrimonium putatiuum quid.*
- 4 *Iulu Sannazaru I C. Papiensis honorificamentis.*
- 5 *Filii, ex putatiuo matrimonio nati, comprehensi sub filiis in conditione positus ad substitutum excludendum, etiam veniunt appellatione filiorum ex legitimo matrimonio.*
- 6 *Appellatione pendente super validitate matrimonii, proles inde suscepta legitima manet scientia, vel ignorantia, prauius distinctione.*
- 7 *Matrimonium putatiuum quid excuset.*
- 8 *Bona fides potest causari etiam ex iniustis & temerariis causis.*
- 9 *Scientia impedimenti canonici in matrimonio putatiuo concurrente, quid faciendum, & nu. 10.*
- 11 *Sacri oecumenici, & generalis Concilii Tridentini locus explicitus.*

12 Pontificia dispensatio super matrimonio contrahendo, vel contracto, quid operetur circa legitimationem filiorum, & nu. 14.

13 Pontificia Romana potestas est super omnes, & super scriptas leges, & canones.

A Pertissimū iuris est, matrimonium putatiuum, uel etiam opinatiuum, illis prærogatiuis minime gaudere, † quibus matrimonium verum, siquidem ubi matrimonium verum requiritur, putatiuum non sufficit, quæ est traditio Bald. ad l. falsus, §. an etiam, ff. quod falsus tutor. relat. per doctiss. Menoch. de presumpt. lib. 4. presumpt. 77. numer. 8. cum seqq. Bald. Nouell. tract. de dot. in 11. part. §. hæcenus expeditum est, num. 29. Gamma decisio. 89. Adde summum illum legum verticem, Barbosa ad l. si cum dotem, §. fin. nume. 21 ff. solut. matrim. Vbi matrimonium putatiuum considerat † tripliciter, scilicet quando lex resistit, sed impedimentum est temporale. Secundo, quando lex resistit, & impedimentum est perpetuum. Tertio, quando lex neque assinit, neque resistit. Porro intelligitur matrimonium putatiuum esse illud, quod vere & solemniter contractum fuit, sed ob aliquod impedimentū, inter ipsos contrahentes consistere nequit. cap. ex tenore, qui fil. sint legit. D. Menoch. dicto loco, num. 2. Iulius Sannazarus concius meus tractatu suo maxima industria elaborato, cap. 3. artic. 5. numero. 158. de Sponsalib. quem virtutum præstantia, tum maxime acerrimum legale iudicium, † sacrorumque eruditio canonum, ex hac Papien. in Pisanam Academiam euocauit, nō sine sui ipsius nominis promerita dignitate. Quocirca filii, ex putatiuo nati, † comprehensi dicuntur sub filiis in conditione positos ad exclusionem substituti, veniuntque appellatione filiorum ex legitimo matrimonio, Rot. Auenion. decisio. 70. quem locum refert Thessaur. decisio. 196. in fin. atque Socin. ac Rip. indignant, Laderch. consil. 24. num. 31. licet, num. 32. dissentire videatur, Peregr. de fideicommiss. artic. 24. nume. 72. Vbi paulo supra ampliat in conceptis, etiam in matrimonio putatiuo post lit. contestat. super matrimonio † validitate; quinimo pendente appellatione a sententia aduersus matrimoniū lata, proles inde suscepta legitima manet, cum distinctione scientiæ, & ignorantie, Henric. Boich. in d. c. ex tenore, col. 2. Declarando ut per præcitatum D. Menoch. d. presumpt. 72. Ac potissimum illud est retinendum, quod ad excusandum matrimonium putatiuum requiritur error, vel ignorantia secundum aliquos maxime † probabilis, Abb. in c. 2. qui sint leg. So. in l. Jun. consil. 39. vol. 3. cum aggestis pro Intrigliol. tractat. de subst. par. 2. q. 64. nu. 57. & secundum nonnullos sufficit error, etiam iniustus, quoniam bona fides, potest causari etiam † ex iniuriis, & temerariis causis, Ias. in l. si quis id quod, notab. 8. ff. de iuris. omni. ind. Quippe quod magis placet, quoad legitimationem filiorum, sicuti idem statuitur, ubi de acquisitione fructuum agitur, Alciat. de presumpt. regul. 3. presumpt. 5. atque nuncupatim Peregr. d. art. 24. num. 68. Vbi vero concurrat scientia impedimenti Canonici adhuc distinguitur, † an scilicet scientia sit in utroque, an vero in altero conjugum, quo casu ille tantum qui sciebat ligatur, & filii sunt legitimi, si contraxerint in faciem ecclesiæ, capit. cum inter, qui fil. sint legit. Grassius libro secundo, decisio. aurear. part. prima. cap. 82. numero octauo, ac Peregr. numero. 86. dicto loco. In illo vero nec matrimoniū tenet, nec filii inde progeniti merentur nomen filiorum, & in contrahentes acerbissime consuevit animaduerti, præ-

terquam, quod subiaceret excommunicationi, atque sunt separandi absque spe consequendæ dispensationis, siue scienter † contraxerint in gradibus affinitatis interdictis, siue in gradibus consanguinitatis vetitis, Concil. Trid. constitutionis est locus, † de reformat. 11. matrim. sess. 24. cap. 5. Grassius. d. cap. 81. num. 5. Si autem contingat superuenire dispensationem pontificiam, super radice matrimonii, seu confirmatoriam matrimonii, id est, de perseu. ando in matrimonio nulliter contracto, filii etiam antea nati consequuntur legitimationis iura, † non aliter atque si de legitimo matrimonio nati essent, quando Romanus pontifex, in his potissimum matrimonialibus causis, omnimodam habet potestatem, † estque super omnes, & super ius ipsum scriptum, & canones, c. quod nobis, ubi Carden. Alex. qui filii sint legit. & c. proposuisti, de consecr. præben. Boer. decisio. 264. nu. 26. cum seq. Alioqui ubi Papa dispensat, ex tunc soboles antea susceptæ non fieret legitima, † præcipue cum nulla sit facta mentio de filiis, in impetranda dispensatione, Boer. d. decisio. 264. num. 26. & acutissime simul ac doctissime exponit, Peregr. de. art. 24. num. 78. usque ad finem, qui quidem locus esse potest instar omnium, ubi pariter considerantur differentiæ, modo ex matrimonio clandestino, modo ex matrimonio putatiuo, modo ex matrimonio præsumto, modo vero ex matrimonio dispensato. Ideo pro horum pleniori cognitione eundem locum curiosus lector adeat, audiat, excutiat.

DISTINCTIO XXXIX.

ARGUMENTVM.

9 Matrimonia clandestina cum II. Constitutionibus, & præcipue sanctione œcumenici Concilii Trid. auctor exsecratur, & casus exinde emergentes, nec non denuntiationū materiam, expendit, per scientiæ & ignorantie distinctionem.

SVMARIA.

- 1 Matrimonia clandestina, non modo Mediolani constitutiones titul. de pœn. §. matrimonia, verum & præcipue Sac. Concil. Trid. exsecratur, & numero seq.
- 23 Pœna contrahentium clandestine, & quid, quando nō præcesserunt publicationes, & n. 4.
- 5 Matrimonium quomodo dicatur clandestinum, & num. 12.
- 6 Clandestine contrahentes vocantur infames,
- 7 Matrimonium in facie ecclesiæ celebratum, non dicitur clandestinum.
- 8 Edicta excusant filios ab illegitimitatis defectu, & cur & nu. 10. quando remitti possint.
- 9 Intellectus ad c. si. §. si quis vero, extr. de clan. desponsat.
- 11 Denuntiationes, vel edicta an sint de substantia matrimonii, an & possint remitti, & num. 13.
- 13 Matrimonii celebrati in aliena parochia, seu diocesi, sine dimissoris, vel licentia, pœna & an filii sint legitimi.
- 15 Parochus quis dicatur ad coniungendum in matrimonium, remiss.
- 16 An Concil. Trid. annulet, matrimonium clandestinum, remiss.
- 17 Consanguineorum depositio an in materia matrimonii reprobetur.

Matrimonia clandestina quæ sint, quantaque de-
testatio eorundem facile intelligere est, etiam
ex nouis Constitutionibus, in Dominio Mediolani,
1 *tit. de pœnis §. matrimonia*, † quem locum diligenter
expendit *D. Menoch. de arbitr. jud. lib. 2. cent. 3. casu*
398. num. 48. Plot. late in indice ad l. si quando, litera.
Decretum Mediolani puniens matrimonia. C. unde vi
Berret. noster consil. 102. Alb. consil. 115. num. 24. vol. 2.
Bim. consil. 62. volum. 1. ut conferunt tradita per Petr.
2 *Pecch. tract. de testam. coning. lib. 1. cap. 2. Opportunius*
& efficacius † demonstratur per Sacr. Sanct. Synod.
Trid. de reform. matrim. cap. 1. sess. 24. super qua Nauar.
libro. 4. de clandest. despon. consil. 1. cum 2. seq. Ceph.
consil. 421. volum. 3. consil. 503. & 540. volum. 4. D. Me-
noch. consil. 69. volum. 1. & consil. 398. volum. 4. Bursat.
consil. 461. numero 60. volum. 4. Masc. tract. de probat.
conclusio. 1023. & 1032. Maio. de irregul. lib. 3. cap. 25. nu.
12. & 18. Magdal. tract. de num. testium, cap. 3. num. 200.
& aliis seq. nec non cap. 8. num. 11. Honded. consil. 87. vol.
1. Osasch. consil. 53. & Franc. Marc. decis. 714. & 716.
part. 2.

Vbi subiungit, pœnam contrahentium huius-
modi nuptias, quodque matrimonium dicitur clā-
3 destinum, tribus modis, † videlicet quando fit sine
solemnitate; secundo quando non interuenerunt
testes, quandoquidem non dicitur, clam fieri vbi te-
stes interuenerunt, vel instrumentum, *Rot. Rom. teste*
Caputque. decis. 150. numero 3. par. 2. & D. Menoch.
consil. 38. numero 33. cum sequen. volum. 1. Tertio, quan-
4 *do non præcesserunt edicta, † seu denuntiationes te-*
5 *ste, gloss. in c. fin. de cland. despons. Aliter quoque inter-*
pretatur matrimonium † clandestinum, Grassius lib.
2. decis. aurear. cap. 6. Laderch. consil. 187. numero 4. &
Rot. Rom. ex Achill. de Grass. decis. 1. num. 1. de clande-
stin. desponsat. accedit præterea Laderch. iur. cons. insi-
gnis consil. 185. num. 4. Qui vocat contrahentes matri-
6 *monium clandestinum infames. † Melius expendit*
Conarr. tract. de sponsal. par. 2. cap. 6. num. 10. cum duobus
seqq. Vnde licet matrimonium, quando contractum
7 *est in facie ecclesiæ, clandestinum dici nequeat, † non*
propositis edictis circumscripta consuetudine, Alb.
in practato c. fin. de cland. despons. Ad excusandos tamē
8 *filios a defectu illegitimitatis, requiruntur edicta,*
quoniam inde † resultat, ignorantia minime crassa,
quæ in casu superuenientis notitiæ excusat de impe-
dimento, tunc obstatuō, alias filii sunt illegitimi, da-
ta scientia impedimenti in contrahentibus, Peregr.
de fideicommiss. tex. 24. nu. 75. & iste quidem est Ger-
9 *manus † sensus, d. c. fin. §. si quis vero de cland. despons.*
quemadmodum obseruauit, Rot. Rom. teste Achille,
de Grass. decis. 3. de cland. despons. Admittendo tamen
10 *validitatem matrimonii, sine denuntiationibus con-*
tracti, † vbi remissæ fuerint, prout remitti possunt,
11 *ex causa, iuxta dictamen circumscriptissimi Ordina-*
rii, vel eius Vicarii, † utpote, quæ non sint de substā-
tia, quicquid dicant, Ceph. dict. consil. 421. nec non Me-
noch. dict. consil. 69. contra quos superinde stat cōmu-
nis DD. opinio, & passim obseruatur totū oppositū,
ut ex Nauar. & aliis affirmat additionator ad Bertaz.
consil. 283. circa fin. volum. 2. crim. & Caroc. decis. 27. nu.
12 *4. Vbi refert, † qd matrimonium reputatur palam cō-*
tractum, & in facie Ecclesiæ iuxta formam Concil.
Trid. si fiat in loco publico, etiam sine edicti, melius
exponit Pregrin. de fideicommiss. art. 24. nu. 65. Vbi aliter
dicitur matrimonium contractū in facie ecclesiæ a te
Cōc. aliter post Conc. circa qd copiose edisserit, Rim.

Iun. consil. 691. vol. 6. Vbi præterea explicat locum cō-
stit. Concil. Aliud tamen est in matrim. contracto si-
ne parochia, vel si celebrandum sit in aliena diocesi,
vel parochia, sine literis dimissoriis prælati, vel paro-
chi, quoniam est † omnino nullum, filiique inde su-
13 *scepti non sunt successibiles, tanquam illegitimi,*
Franc. Marc. decis. 715. lib. 2. Conarr. d. loco, numero 12.
nec Episcopus potest remittere hanc formam, licet
possit remittere † denuntiationes ex causa, ut prædi-
14 *xi, quæ causæ recensentur per Grassium d. lib. 2. decis.*
aurearum cap. 86. quis autem intelligatur parochus
declarat, † Abb. inc. in nostra de sepult. innoc. in c. 2. de
15 *decim. Masc. de probat. volum. 2. concl. 588. numero 6.*
& Menoch. d. consil. 398. volum. 4. Cæterum decretū
16 *Synodi Tridentinæ non † annullat matrimonium*
clandestinum ex Rot. Rom. decis. 429. numero 2.
par. 1. in nouissimis, modo probetur per allegantem et-
iam cum vnico teste, cum Præsbytero & fama, nec in
hac materia reprobat depositio † consanguineo-
17 *rum Rot. Rom. decis. 209. numero 6. & 7. par. 1. in nouis-*
simis.

DISTINCTIO XL.

ARGUMENTVM.

¶ **C**is qui, de sponsalibus hodie antiquatum esse ex
Concil, Trident. dispositione, multorum te-
stimonio firmat auctor, & interim de pœna e-
ius, duas qui vxores duxerit agit. Tum dicit
sponsalia de futuro, si iuramento fuerint fir-
mata, causatiuam quidem, sed præcisam non
habere compulsionem. Et diuitem qui iuravit
Deoque fouerit, se pauperem in vxorem du-
cturum, quique postea cum tali, sponsalia de
futuro contraxerit; non posse amplius referre
pedem, nisi per sponsalia de præsentī cum alia
contraxerit. Inferit quoque quid in iis, qui ma-
trimonia clandestina, ignoranter cōtraxerint,
aut scienter. Deinde, & illud affert; Sponsum,
qui causam ab initio sciuerit, ex qua vult a
matrimonio excusari, non esse audiendum, sed
excitandum potius, ad fidem seruandam: secus
esset si eandem ignorasset. Denique & alia hu-
ic argumento affinia, in hac distinctione, & se-
quenti Responso congerit, in quibus doctissi-
me euagatur, & fructuose: quæ quoniam ex
ipsis vbique summariis patent, superfluum du-
cerem idem sæpius repetere.

SUMMARI A.

- 1 *Cis qui, de sponsalib. hodie correctum, aut antiquatū*
potius videtur, ex Sacrosancto Concilio Trident.
Sessio. 24. cap. 1.
- 2 *D. c. is qui, de Sponsalib. hypothesis.*
- 3 *Sponsalia. per verba de futuro, cum aliqua contrahēs,*
si fuerit subsequuta copula, & postmodum cum a-
lia contraxerit, eadem pœna coercetur, quæ is, qui
duas eodem tempore vxores duxit,
- 4 *Immo & excommunicatur, & hæresis sit suspectus.*
- 5 *Et ex Nou. Constitut. Mediol. tit. de pœn. §. si quis cum*
duabus, condigne punitur.
- 6 *Verba de præsentī, & de futuro, in materia sponsali-*
um, ut sint accipienda, remiss.
- 7 *Georg. Mor. Nigromont. laus.*
- 8 *Sponsalia de futuro, cum iuramento contracta, caus-*
atiuam habent compulsionem, non præcisam, ex
solida IC. egregiorum doctrina.

9 Quid in diuite, iurante, & Deo vouente, se pauperem velle in uxorem deducere, qui ex post facto cum alia contraxerit, per verba de presenti, sit dicendum.

10 Sponsalibus iuratis, non facile receditur, nisi ob causam, & hac cognita, iudicis est arbitrari, an cogendus sit, is, qui iuravit, ad matrimonium, nec ne, hac etiam cessante, potest pertinax excommunicari, & ad poenitentiam agendam cogi, non tamen ad fidem seruandam compelli effectualiter & precise. Interim quid in contrahentibus ignoranter matrimonia clandestina.

Et quis proprius dicatur Parochus, remiss.

11 Sponsus, qui prescruerit causam, ex qua post modum se excusare velit, non auditur, si fidem promissam violare velit, & hoc casu debet eum Ecclesia monere, & pro viribus excitare fidem, ut seruet. Secus esset si ignorasset causam.

12 Patris indignatio, iustam præbet filio causam recedendi a sponsalibus contractis, potissimum si sponsæ inequalitas eum moueat, & nu. 19.

13 Matrimonia debent esse libera.

14 Pater non potest exheredare filium, qui contra voluntatem suam matrimonium contraxerit.

15 Pater filiam dote priuare non potest, licet illo inscio alicui (modo non indigno) nupsit.

16 Filius, ducens uxorem patre dissentiente, facit contra bonos mores, & cur.

17 Sponsalibus etiam iuratis, ex iustis causis aliquando licet recedere, quod auctor nuper se obtinuisse attestatur, ut patet, a n. 19.

18 Marius Antonius Vicarius Episcopalis Papie IC. aequitate, & doctrina insignis,

20 Rescriptum vim auocationis interdum habet.

1 **H**odie ex dispositione sacrosancti Concilii Tridentini, sess. 24. cap. 1. de refor. matr. super quo discutrit, Bertaz. consil. 283. ibique in Addition. volum. 2. crim. Cepha. consil. 421. D. Menoch. consil. 69. volum. 1. & consil. 398. volum. 4. Nauar. in suo manuali, de septem sacram. Eccles. capit. 21. Honded. consil. 87. volum. 1. Olsch. consil. 53. Bursat consil. 359. & 461. volum. 4. atq. Grassius, lib. 2. suarum Decisio. par. 1. cap. 86. Nō solum videtur correctus, sed etiam inutilis text. in c. is qui, de sponsal. vbi sponsalia per verba de futuro, copula secuta, transeunt in matrimonium, vsque adeo, ut proles inde suscepta iure Canonico in foro iudiciali habeatur legitima quasi ex matrimonio nata. Imo alter post copulam nō potest alii nubere per verba de presenti, ita in terminis notat, Maiol. tract. de irregularit. lib. 1. cap. 5. n. 9. plectiturque poena qua afficitur, & qui duas uxores eodem tempore duxit; de quo apud Franc. Marc. decis. 743. par. 2. qui præter excommunicationem & potest uti suspectus de hæresi puniri per Reuerendum Inquisitorem, ceu male sentiat de Sacramentis Ecclesiæ, ut non semel vidi obseruari. Albertin. de agnos. assert. beret. q. 23. nu. 49. cum seqq. Paleoth. de noth. & spuris cap. 6. Menoch. de arb. iud. casu 390. num. 37. Doctus Farinac. tract. crim. par. 1. q. 18. n. 97. cum seqq. ultra & poenas quarū sit mentio in nouis constitutionibus Mediolani, tit. de poenis §. si quis cum duabus. Nam de sponsalibus nō loqui dicto in loco constitutionem concilii scribit, Bim. consil. 62. nu. 34. volum. 1. Quod intelligo ne transeat in matrimonium sponsalia de futuro per copulam carnalem, & ita Georg. Mor. Nigromont. IC. nulli secundus tractat. de diuor. part. 1. cap. 16. numero 6. intelligendo quoque verba de presenti, & de futu-

ro, & ut explicat Rot. Roman. copios. decis. 121. part. 1. in nouis. Franc. March. decis. 744. par. 2. ac Paris. consil. 51. iuncto consil. 60. vol. 4. Felyn. consil. 39. Ita pariter censuit Grassius d. loco, cap. 82. num. 4. quæ si fuerint contracta & cum iuramento, non habent præcisam, sed causatiuam compulsionem, ut late re discussa, & sub- latis obiectionibus omnibus, defendit, Ic. Bapt. Ferr. consil. 171. libro primo, & Gab. consil. 159. iuncto consil. 176. volum. 2. Addo. Franc. Marc. decis. 746. part. 2. decis. Trinif. 9. libro primo. Decian. consil. 66. volum. 5. Nisi iurasset diues amore & Dei, ducere uxorem pauperem, dummodo non superueniat ex post facto vinculum fortius per sponsalia contracta de presenti, cum alia sponsa, Franc. Marc. decis. 747. numero decimo, par. 2. & quia non facile & receditur a sponsalibus iuratis, nisi liqueat de causa, propter quam iudex arbitretur, esse longe minus malum abstinere a coactione, qua cessante pertinax potest excommunicari, & ratione transgressionis iuramenti potest cogi ad peragendum poenitentiam, non tamen effectualiter compelli ad seruandam fidem, Card. in cap. ex literis, & in cap. requisit. de sponsalibus, Gabr. d. in locis & Henriquez. in summa Theolog. libro undecimo, de matrimonio. cap. 6. & 7. Quid autem in clandestina matrimonia ignoranter contrahentibus, sit dicendum, huic loco quadrare videtur, sed quia hoc vberime digessere alii IC. Eminentissimi eos citasse sufficiat. Hoc agitant doctissime, Molin. de primogen. Hispan. lib. 2. cap. 16. & Joann. Segura Dávalos in Directorio Iudicum Ecclesiæ. fori par. 2. capit. 15. Vbi etiam declarat, quis dicatur proprius Parochus in terminis d. Concilii. Ea propter cum sponsus & ipse ab initio sciuit causam, super qua figit fundamentum excusationis, non auditur volens violare fidem datam, sed omnibus modis tentabit ecclesia sponsum, ut exsequatur, quod Sacramento spondit: secus in causa ab eo ignorata, veluti distinguit, D. Menoch. consil. 385. & 386. volum. 4. circa hunc articulum insistit quoque idem Menoch. consil. 786. volum. 8. Anguil. consil. 7. Monald. consil. 30. 37. 39. & 42. ac præclarissimus Seraph. tract. de priuileg. iur. priuileg. 138. potest etiam inter iustas causas & recedendi a sponsalibus, contractis, per filium familias, inscio patre, adduci contradictio, & indignatio patris, præcipue commoti ob inæqualitatem sponsæ, tamen si & matrimonia debeant esse libera, nec possit pater exheredare filium, ob connubium absolutum & eo in consulto, & reclamante; sicuti nec pater potest denegare dotem filia, & quæ ex se nupsit, dummodo non elegerit indignum, c. gemma. de sponsalibus præclare Grassius, lib. 1. par. 2. suarum decisionum, cap. 12. num. 38. & Gail. obseruat. 95. lib. 2. eam si ipsa habeat bona propria. Mynsing. obseruat. 32. centu. 5. Quandoquidem filius, & contrahendo matrimonium dissentiente patre, faciat contra bonos mores omnium maxime prudentium, ut inducat odiū capitale ablatiuum beatitudinis temporalis, quæ alioqui debet vigere inter coniuges, Feijn. consil. 26. & Menoch. d. consil. 786. n. 16. vol. 8. vbi et n. 10. cum seqq. recensentur causæ, & quæ sinunt recedi a sponsalibus, etiā iuratis, ut Grassius d. c. 12. n. 52. breuiter percenset duodecim modos, quibus dissoluantur sponsalia. Et in proposita materia, peruēit ad meas manus decisio, adhuc typis non edita, quæ manauit a supremo vrbis auditorio, in hunc modū, quæ relata, ut iacet, subiiciam vnū respōsum a me editū in causa Ill. D. Ioseph Becaria, filii Ill. D. Camilli, &c. in qua fuit pronuntiatum

iuxta meam consultationem ab æquissimo, & consultissimo D. meo Vicario Episcopali † Papiæ Domino Mario Antonino.

*Sub die Veneris 16. I. nuarii 1598. Iullen.
Præter si Matrimonii.*

- D**omini sine vlla difficultate † censuerunt commissiones suffragari, Domino Ioanni de Valeo ad effectum imponendi perpetuum silentium parti aduersæ, cui iuxta earum penult. tenorem fuit præfixus terminus, ad transportandum acta, quæ non transportauit hætenus, ideo non verificantur obiectiones, quæ fiunt, non fuisse latam sententiam a Bisontino, neque fuisse interpositam appellationem ad decisionem, *Egidii 100. Caputque 129. lib. 1. Caesar. de Grassis decis. 2. de rescript.* Quia cum de istis constare non possit, nisi per actorum productionem, quæ ex forma rescripti incumberebat Annæ, sibi imputet; si nō produxit, c. *constitutus, in princ. de rescript.* Sed neque productio releuaret, cum commissio cuius vigore instat procedi Ioannes, non fundetur in appellatione, sed in pendentia litis in Rota, de qua constat ex lectura commissionum, & in negatione huiusmodi pars aduersa non fouet bonum ius, cum ipse nō possit compelli ad executionem sponsaliorum præsentem, ex quo exstat causa iusta non adimplendi, *ut hab. in c. requisit, de spon. Gab. consi. 188. num. 7. & 8. lib. 2.* Quia parentes Ioannis † eum exheredare volunt, casu quo tale matrimonium contraheret, iuxta statutum Lotharingæ, quæ causa visa est releuans ad recusationem implementi sponsaliorum, in causa Iullen. Matrim. coram R. P. D. Meo Pegna, cuius decis. copia data fuit, & super hac materia plures aliæ in Rota fuerunt factæ decis. quæ per informantes referuntur. Neque obstant deducta 9. commissionis, quia cessant, stante vt supra commissione proposita signatura sanctissimi, in qua hæc omnia deducta, & reiecta fuerunt, *Felyn. in cap. nonnulli §. sunt & alii vers. 7. videtur de rescript. & Nihilominus satis est, quod Papa habuerit notitiam Decreti prouisional, & litis pendentie coram Bisontino, nam rescriptum hoc casu † habet vim auocationis, quatenus opus esset, Rot. decis. 3. de Appell. in Nou. Felyn. in c. super luteris, n. 12. de rescript.*

Non obstat, quo Anna nolit vti vltima commissi te, quia Ioannes procedit in vim præcedentis. Quare conclusum pro impositione perpetui silentii.

Responsum Auctoris, ad Distinctionem 40.

SVM MARIA.

- 1 Nobilissima Beccariorum familia encomium, & numer. 79.
- 2 Responsi huius hypothesis.
- 3 Causæ status.
- 4 Sponsalibus iure Ciuili licet renuntiare, iure autem Canonico nequaquam, etiam si iurata non sint, vt numero 6. quid autem si iurata sint, numero 10. & 14.
- Contrarium, num. 34. & an. 91.
- 5 In matrimonii a iure Canonico recedere, nefas, & num. 44.
- 7 Inter iusiurandum, & simplicem tantum promissionem, nullum est apud Deum discrimen, de quo & num. 37.

- 8 Ex fide promissa ab aliquo, contrahendi cum aliqua matrimonio, potest ille cogi, vt cum hac contrahat, si contrahere recuset, vt Roma, Mediolani, & Papiæ fuit indicatum.
- 9 Sacrosancti Concilii Tridentini sess. 24. in decret. de reformat. matrim. c. 1. quid in hoc casu fieri mandet, refert auctor.
- 11 Sponsus iurans se sponsam in uxorem ducturum, ad huius promissi, & iuramenti obseruationem, cogi posse videtur, & ita Thom. Truist. tenuit, vt num. seq. cui respondet auctor, n. 102.
- 13 C. ex luteris de sponsa ubi materia.
- 15 Iuramento non nisi cum magno salutis æterna periculo, contrahendi potest, maxime in sponsalibus, nisi ex aliqua earum, quæ hic referentur causa ex mul-torum doctrina.
- 16 Sponsus, qui sponse paupertatem, & disparem conditionem scierit, has postea resiliere volens, si alleget causas, an audiatur, & nu. 73.
- 17 Argumentum a spirituali matrimonio ad carnale procedit, Contrarium, num. 107. egregie probatur.
- 18 C. publicato in fin. de Elect. decisio qua.
- 19 In spiritualibus fidem, fefellisse nefas.
- 20 Iuramentum præcise obligat, & quid inde.
- 21 Sponsa a sponso recusata, honoris iacturam ex hac repudiatione facit.
- 22 Honor vite adequatur.
- 23 Mori malim quam ludibrio haberi.
- 24 Sponsi, qui manum inter se inuicem dederint, de matrimonio contrahendo, & iuramento datam fidem firmarint, si ab hac recedant, & peierant, & concubus scandalum mouent.
- 25 Sponsalia voti causa, & intuitu contracta firma videntur, adeo, vt nullus videatur relictus pœnitentie locus, iis qui ea contraxerint.
- 26 Votum, & iusiurandum sunt quedam spiritualia.
- 27 In spiritualibus patria potestas non attenditur.
- 28 Vota ex solo caritatis zelo prouenientia sunt seruanda.
- 29 Sponsus, qui prior sponsalia sponte promouit, non (sine aliquo infamie dedecore) iis renuntiare potest, & quando hoc, n. 117.
- 30 Lite super sponsalibus, aut matrimonio pendente, nihil in his noui attentari potest, & si quid attentatum fuerit, renocatur. Contrarium, num. 111.
- 31 Sponsum qui cum sponsa conditione illi longe inferiori contraxit, per verba de futuro, etiam adhibito iuramento, & voti velamine, posse cum alia sorte æquali postmodum contrahere, lite etiam super prima vertente, immo cum secunda contrahendo, censi ipso iure priori renuntiasse, defendere parat auctor, & singulis argumentis, & rationibus, quas pro contraria parte, primum attulit, respondere post præstantissimos quosdam Theologos.
- 32 Pythagora discipulis, sat fuit præceptorem suum dixisse aliquid, & affirmasse.
- 33 Sponsalia de futuro cur sic dicta.
- 35 Sponsa per verba de futuro a sponso potest dimitti, ex leui etiam causa, inuincta tamen ei pœnitentia, de quo, & n. 48. & 91.
- Sic quoque in sponsa sponsum recusante.
- 36 A sponsalibus de futuro, iuretis, recedere volenti, maior pœnitentia imponitur, quā si sine iuramento pacta essent. & unde hoc de quo, & n. 96. & 115.

38 Spon-

- 38 Sponsalia priora de futuro, per posteriora de presenti, ipso iure abrogantur, & n. 114.
- 39 In sponsalibus, si alteruter tantum ex sponsis iuravit, ea dicuntur claudicare, neque pro iuratis habentur, ut num. 41. ubi ratio affertur, & num. 47. 92. & 94.
- 40 Contractus quando claudicare dicatur, ostendit auctor exemplo minoris proposito, qui cum alio sine tutore contraxit, in eo contractus genere ex quo mutua oritur obligatio.
- 42 Pater iurare nequit nomine filia in sponsalibus, & iurans nihil agit ea inuita, ut n. 46.
- 43 Iuramentum est personale.
- 45 In sponsalibus, aut nuptiis, ius Canonicum, solum contrahentium consensum desiderat non etiam parentum in quorum potestate sunt contrahentes, de necessitate tamen, non autem de honestate, de quo habes, & n. 68.
- 49 Sponsalia etiam si iurata sint, nullus tamen ideo precise compulsioni est locus, quod firmissimis argumentis corroborat auctor, toto hoc responso ab hoc, num.
- 50 Matrimonia libera esse debent, & n. 99.
- 51 Coactio in matrimonio dedecet hominem, & cur.
- 52 Obligatus ad aliquid faciendum, nulla lege ad facti huius prestationem precise compellitur, sed tantum ad id quod interest non fuisse factum, id quod ex promissione fieri debuit.
- 53 Solutionis eius quod interest metu, si plus illa damni soluenti afferat, quam si id fecisset, quod se facturum promiserat, promissor ad id faciendum compellitur, per indirectum, ad quod directo compelli non poterat, & cur hoc.
- 54 Matrimonium quid.
- 55 Societas inter inuitos non contrahitur.
- 56 Matrimonium solo consensu perficitur, quo deficiente, nec hoc constat, ut n. seq.
- 58 Consentens in sponsalia, non ideo in matrimonium consensisse dicitur.
- 59 Sponsalia, & matrimonium differunt.
- 60 De sponsalibus ad matrimonium non recte infertur, & cur.
- 61 Matrimonii coactiones iura abhorrent, & cur.
- 62 Ex inuitis nuptiis nihil boni sperandum, maxime si pater sponsi, iusta de causa eas recusaret, ut numero 64.
- 63 C. requisivit de sponsalib. cum c. ex literis, eod. conciliatio.
- 65 Filius matrimonium contrahere volens, sine consensu patris, bonis moribus aduersatur, cum eius consilium audire debeat, ut n. seq.
- 67 Concilii Tridentini decisio in hoc qua sit, remissive.
- 69 Filio, & Liberto, Parentis, & Patroni persona, satisfacta, quod aiunt, videri debent.
- 70 Filius matrimonium contrahens in patris contemptum, in quartum Decalogi, preceptum impie peccat, & bonum benivolentiae in se patris animum in odium, & iustam iram conuertit.
- 71 Pater iusta de causa moti, dissensus, iustam praebeat causam, filium a matrimonii vinculo dispensandi, dummodo copula non fuerit secuta, ergo, & multo magis a contrahendo. Et quid si copula esset secuta, num. 76.
- 72 Non id tantum quod licet, sed & quod honestum est attenditur.

- 74 Mali corui, malum ouum.
- 75 Maritus, & vxor socii diuina, ac humana domus.
- 77 Iudicis est arbitrari, an causa allegata recedendi a nuptiis, iusta sit necne.
- 78 Sponsalia possunt dissolui, si periculum sit dedecoris, alicui familia ex his inurendi, aut etiam odii inter affines, utriusque sponsorum metus.
- 80 Malis cito occurrendum.
- 81 Promissio sponsaliorum de futuro, ex ardentis amoris vi, & libidinis aestu proueniens, potius quam ex certo iudicio, locum non sequuta copula poenitentia relinquit.
- 82 Amoris flammis incensus, furenti persimilis.
- 83 Sponsalia non transeunt in matrimonium, licet oscula, amplexus, immo etiam concubitus interueniant, ex Concilii Tridentini dispositione, & unde hoc.
- 84 Quaratione Religiosissimi illi Sacri Tridentini Concilii Patres, moti videantur, ita ut disponerent.
- 85 Sponsalibus admissis adhuc remanet clandestinitatis vitium, & numero 88. de quo etiam sub numero 111.
- 86 Clandestinitas in matrimonio odiosa.
- 89 Argumentorum contrariorum confutatio.
- 90 Sponsalia de futuro simplicia possunt esse, vel iurata, vel votina.
- 93 Iuramentum est consensus accessorium, & firmamentum.
- 95 Iuramentum precise non obligat, praesertim in matrimonio, quae libera esse debent.
- 97 Index quomodo procedere debeat, si unus ex sponsis fidem datam alteri velit mentiri, & numer. 101. 103. & 105.
- 98 Excommunicatio quam vim habeat, in cogendo sponso.
- 100 Ecclesia non permittit quem diu in periurio viuere.
- 102 Ex duobus malis, minus eligendum.
- 104 C. publicato de election. ut sane intelligi debeat ex Ferret.
- 106 Votum non deliberatum prudenter, precise non obligat.
- 108 Ex matrimonio spiritali coacto, non possunt tot mala resilire, quot ex carnali.
- 109 Votum mentitum sit necne, in causa matrimonii, ex quibus possit conici.
- 110 Amor caecus, & excaecat.
- 112 Impedimentum non praestat id, quod nullum de iure sortitur effectum.
- 113 Sponsalia amore Dei contracta an, & quando possint dissolui.
- 116 Iuris executio non potest iniuriam cuiquam inferre.

RESPONSVM AVCTORIS.

Facti species.

Iosephus filius Camilli, ex antiquissima, & Nobilissima Beccariorum familia, in quatuor clarissimi viri, magni inimique Heroes excelsis, ob eximiam eorum, spectatamque virtutem, tum ecclesiasticis, tum profanis, civilibus, & militaribus dignitatibus merito decorati, bello, paceque rebus praestare gestis, ubique penegentium, & terrarum celebres, & conspicui, opibus, & gratia praepotentes, semper sternerere, atque etiam nunc florent, coniunctionibus praesertim lectissimarum coniugum felicissimi. Adolescens a iuue, patriaq. potestate subiectus, & cum Virginia Quaresima Antiochia, etate conditioque longe dispari, patre, suisque omnibus propinquis, affinibus, & amicis in seculis sponsa ra de futuro nup

contraxit, conscripta de eis syngrapa, sponsi patrisque sponsa iurata, sponsa vero ipsius iniurata, nonnullorum eisdem testium Religiosorum, ac secularium simplicem subscriptionem habente: causa istorum sponsalium dicitur in chyrographo fuisse votum, a sponso iam dudum emissum, ducenda in uxorem pauperi Virginis, si a morbo, quo diu correptus, oppressusque fuerat, cœlesti afflante numine, subleuaretur, & conualesceret. Voti compos factus, & consequenter liberatus, cum ut illud solueret de virgine cogitaret, diuinitus, si Deo placet, admonitus hanc sibi in uxorem delegerit, quam desponsauit.

Euentus sponsalium.

Huius postea facti pœnitentia ductus sponsus, eo, quia se ipsum colligens, ac resipiscens, renocata nimirum ad suum locum, sedemque ratione, unde insani amoris, quo iuuenem hanc prosequabatur, perdit amabat, misereque deperibat, impetus eam dimouerat, exturbauerat, prorsusque eiecerat, animaduertit, quam grauiter errasset, tam euidenter inequali, seque, proinde suisque indigno matrimonii fœdere initiato quod se mentita voti religionem, ceu quesito hœsti, ac iusti tituli colore adumbrasse, sibi ipsi optime conscius esset, tam, ut iustam hinc apud parem excusationem mereri posset, quam, quod sibi persuasisset, aut verius per suum ei fuisset, fore, ut sponsalia hæc, infuturum concepta, de se, suaque natura lenissima, & infirmissima, duplici hoc iurisiurandi, votique a se prestiti, & emanati vinculo, sic astringerentur, ut nulla legitima vi dissolui possent, propter quod, & gravissimam patris iniquissimo hoc filii inconsultum admissum, animo, iure, meritoque ferentis, offensionem incurrisset, minuitant is propterea sibi perpetuam, & patriis, auitisque laribus abdicationem, quoad viueret, & exheredationem in quantum iure posset, aliquot iam annos testamento, a se condito cunctis suis filiis comminatam, & ex tunc inflatam, si aliter quam sua conditione dignum esset, nuberent, omnium nec non propinquorum suorum, maxime gentilium, animos, a se velut, degenerare, penitus abalienasset, quos idcirco maxime genitorem conciliare sibi omnimodo statuit, confessa coram eis voti falsitate, quo uno sponsalia ipsa sustinebantur, alioquin, haud modice, aperteque claudicantia, renuntiata consequenter amicitia per eadem sponsalia, temere contracta; tanto magis, postquam intellexit, alias sibi a patre condignas se nuptias parari, sponsalibus postmodum uti earum præambulis, de presenti inter ipsum Iosephum, & Virginem a patre electam celebratis, iuramento etiam confirmatis.

Verum, cum prior sponsa, Virginia, eiusque parens hanc renuntiationem non admitterent, quinimo instarent, urgerent, & premerent pœnitentem sponsum, ut, quod ipsis Deo in testem adhibito, immo ipsi cœlesti numini vouendo verbo promississet, re perficeret, eoque id facere una cum Camillo Patre detrectante, ad quod nullo se iure compelli posse absolute saltem crederet, res in iudicium deducta fuit, in ius vocatis coram ecclesiastico indice ex superiore scripto per Virginiam, & M. Antonium eius patrem eisdem Iosepho, & Camillo.

Itaque totius causæ & cardo vertitur in eo, an potuerit, possit Iosephus eiusmodi sponsalibus de futuro cum Virginia contractis, iurisiurandi, votique religionem firmatis, renuntiare, multo magis posterioribus aliis de presenti, lite tamen pendente, contractis, & ipsis quoque iuratis, an vero cogi valeat præcise incoatas, cum ea per dispensationem nuptias peragere, nil obstante alia posteriore alterius

virginis facta desponsatione, attenta maxime litis pendencia.

IN DOMINO CONFIDO.

Quod postremum priori sponsæ Virginis fauorabile, uti nuptias Iosephi appetenti, videtur prima fronte magis amplectendum, his rationibus, & argumentis.

Primo quia tametsi iure civili permixtum sit, & sponsalibus renuntiare, l. 1. c. de sponsal. id tamen iure Pontificio vetitum est, quod in matrimoniis attendi vni-
ce debet, & cap. penult. & fin. de secund. nupt. Gloss. in cap. desponsatas 27. q. 2. & Marcabr. consi. 7. num. 33. cum seq. Hanc ibi enunciationem ad iniurata etiā sponsalia extendens, ea motus ratione, quia inter iusiurandum, & simplicemque locutionem nullum apud Deum sit discrimen, c. iuramenti 22. questio. 5. Hinc auctor additionum. ad Bertaz. consil. 283. in litera D. volum. 2. crim. refert fuisse Romæ, & Mediolani, atque Papie iudicatum, quod si data fide contrahendi matrimonii sponsus recusauit contrahere, poterit compelli ut contrahat iuxta formam Sacrosancti Concilii Trident. sess. 24. in decret. & de reformat. matrim. cap. 1. Quæ sententia multo magis locum sibi vindicare debet, ubi sponsalia sunt iurata, qualia sunt hæc, nunc controuersa, & cum sponsus iurauerit, se sponsam in uxorem ducturum, & ad cuius idcirco iusiurandi obseruationem arctari præcise potest: sic præclare, Gab. consi. 159. & 186. volum. 2. Serafin. de priuilegiis iur. priuileg. 138. nouissime Thom. Triuis. decis. 9. lib. 1. Vbi in individuo quæstionis nostræ, decidit contra nos, & sponsalia scilicet libere contracta, & ad inuicem per partes iuramento firmata, necessitatem imponere matrimonii palam celebrandi, etiam post concil. Tridentinum, & ita declarat, Glossa. text. in c. requisit. de sponsal. ne alioqui contradicat, cap. & ex literis eod. tituli. Vbi, qui iurauit aliquam ducere in uxorem, moneri prius debet, mox si monitis, non acquieuerit, Ecclesiasticis censuris cogendus est, eam accipere in uxorem, & maritali affectione pertractare, & cum periculosum sit, (inquit text.) contra & proprium iuramentum venire, nisi rationabilis causa obstiterit, veluti consanguinitas, vel affinitas, vel perpetuum impedimentum, ut exponit, Glossa. in dicto, cap. ex literis, in verb. rationabilis, & Decian. consil. 66. numero 15. cum seq. volum. 5. ante e. m. Abb. & Præposit. in cap. is. qui fidem desponsal. sic Alex. de Nevo. in d. c. requisit. numero 10. ubi de communi. Euerard. pariter communem dicit, consi. 178. numero 3. Hostiens. ait esse veriore in Summ. de sponsal. §. penult. ante fin. & Monal. consi. 39. num. 1.

In casu autem quo de agimus, nulla talis iusta causa intercedere videtur, quia nec consanguinitas allegatur, nec affinitas, & neque perpetuum impedimentum, ob quod sponsus recedat, & sed sola sponsæ paupertas, & disparitas affertur in medium, quæ duo non tuentur volentem, a sponsalibus resilire, ubi is hæc qualitates initio non ignorauerit, Didac. in epitome de sponsal. cap. 4. & D. Menoch. consi. 386. nu. 2. vol. 4. Thom. Triuis. d. decis. 9. n. 10. q. 11.

Secundo, a spirituali ad carnale & matrimonium, rationabiliter arguitur c. inter corporalia de translat. prælat. sed in matrimonio spirituali res sic se habet, ut inchoatum omnino sit perficiendum, ut optime probatur, ex cap. publicato & in fin. de elect. ubi quam primum Canonici negotium electionis via scrutinii aggressi

aggressi sint, eo publicato, compelluntur eligere: idem igitur in carnali matrimonio seruari debet; attento maxime iuramento, ut iam dictum est, quod est, quid spirituale, & in spiritualibus fidem ꝛ fallere turpissimum, & iniquissimum est.

19 Tertio, & fortius, iuramentum præcise ꝛ obligat, ideoque in obligationibus faciendi interpositum efficit, impeditque, ne succedat obligatio in id, quod interest. c. ad nostram de iureiur. *Gabr. late suis communibus tit. de iureiur. concl. 8. & Seraph. de priuil. iur. priuil. 34.* Quod si obtinet in tali faciendi obligatione, ubi si non fiat, quod fieri conuenit parti, cui fieri debuit, illatum damnum solutione eius, quod interest refarcitur, quanto magis obligare debet iuramentum ad illud præcise faciendum, quod non tantum æstimationem nullam recipit, qua damnum exinde acceptum compensari possit? cuius generis esse matrimonium nemo dubitat. In eo si quidem ꝛ non pecuniæ, sed honoris iactura ob repudiationem vertitur, qui honor adæquatur, vitæ hominis, l. ꝛisti quidem. *ff. quod met. cau. iuxta illud, eligibilis est mori, ꝛ qua vilipendi.*

20 Quarto a Maiori ad minus arguendo, si sponsi mutuo consensu, ꝛ a sponsalibus iuratis recedere velent, non sine peccato id agerent ob reatum periurii, & ob scandalum, *Brunell. de sponsal. concl. 9.* multo grauius igitur erit peccatum vnius ex his ab altero, eo inuito recedentis.

21 Quinto accedit expressio causæ, ꝛ votum scilicet, cuius consequentia isthæc reputantur sponsalia, ergo illius intuitu non videtur permissa in ipsis pœnitentia, nil ei suffragante pertextu dissensus paterni, quia votum, etiam sicut iusiurandum, est ꝛ quid spirituale, & in spiritualibus, non consideratur patria potestas, ꝛ *Abb. in c. non est, de sponsal. co. piose Ascan. cl. tract. de par. pot. effect. 5.* quod quidem votum præcipuam fuisse causam horum sponsalium, ex syngrapha manifeste apparet, ut supra in facti expositione retuli, si quidem hic noster adolescens diues, & nobilis videtur 22 vouisse, ducere in uxorem puellam pauperem, quod votum subintelligitur ꝛ ex caritate factum vulgo, (amore Dei,) qui propterea non debet (uti etiam non potest) falli *Panor. & Preposit. in cap. præterea, primo de sponsal.*

23 Sexto tantum abest, ut permitti debeat sponsaliorum ex parte sponsi renuntiatio, ꝛ qui ea prior sponte, & ultro promouit, ut quinimo ob hanc ipsam renunciationem infamiæ labem incurrat, qua notatur, qui post priora cum alia contrahit virgine sponsalia *Card. Abb. & Alex. de Nen. d. c. requisit, & Monal. d. conf. 37. num. 2.*

24 Tertio obstat litis pendentia, ꝛ quæ id efficit, ne quid noui attentari possit, & omne attentatum reuocetur, *tot. tit. ut lit. pend. & c. idque etiam locum sibi vindicat in causis matrimonialibus. Angel. de Cast. int. conf. mart. conf. 31. num. 1.*

25 His tamen minime negotium facientibus, contrariam sententiam veriore esse existimo, quod Iosephus nequeat præcise compelli ad ducendum in uxorem ꝛ Virginiam, licet a se iurato, prætextuque voti desponsatam, immo prioribus Virginie sponsalibus, per posteriora cum alia, eidem Iosepho æquali, lite pendente contracta, intelligi ipso iure derogatum, renuntiatumque, id, quod ante me præstantissimi Theologi hac de re consulti planissimum fecerunt, egoque ut idem sentiam præter doctissimas, validissi-

masque eorum rationes, præiudicatamque auctoritatem, (cui soli ipse libenter adquiescerem, hoc vno contentus, a Pythagoræ ꝛ discipulis de sui præceptoris placitis, & dogmat. usurpato (ipse dixit) nisi, & ipse, a Perill. D. Camillo Iosephi patre rogatus fuisset, aliquid etiam ex vtriusque iuris penu, ut tenuitas mea suppeditare mihi potuit, depromere, & in medium proferre, quod superioribus aliorum Theologicis de hac controuersia in Iosephi gratiam, & pro veritate editis luculentissimis consultationibus, non subsidiū quidem (quo non indigent) afferre, sed famulari posset. His moueor considerationibus. Illo ante præmissis, quod prætensa illa priora sponsalia, sunt in futurum haud dubie concepta, cuius rei nullam hætenus motam fuisse controuersiam audio, neque vero moueri potest, nisi quis nodum velit in scirpo quærere, quando quidem, vel sola lectio asserti chirographi id manifeste præ se ferat, ex not. in d. c. is, qui fidem *Mari. Garat. int. conf. marr. conf. 15. n. 6. & Frac. Marc. dec. 744. par. 2.* In multis enim partibus illius manuscripti sane artificiose fabricati, leguntur verba promissionis futurum tempus respicientia. Hoc ita præmissis, & pro constanti, ac indubitato fundamento supposito, quod sponsalia, de quibus controuertitur, ꝛ in futurum sint concepta, quæ ob id familiari locutione, sponsalia de futuro, vulgo solent appellari, hæc, quæ sequuntur, pro Iosepho, cui præsens hic noster labor, immo potius iustitiæ, ac veritati pro eo facienti, totus desudat, solida proponuntur argumenta.

Illud igitur in primis omni caret controuersia, quæ ubi de futura ꝛ sponsa quæstio est dimittenda, vel in, uxorem omnino ducenda, ea ex modica etiam causa dimitti potest, ꝛ iniuncta tamen ei, qui fidem rupit, pœnitentia. *Franc. Marc. d. dec. 774.* longe sane grauiore imponenda, ꝛ ubi sponsalia de futuro sunt iurata, ob periurium, quam si de fidei simplici violatione ageretur, ut obseruauit idem *Franc. Marc. dec. 745. n. 6. par. 2.* quo loci sic resoluit obiectum illud, quod supra tetigi, non fieri differentiam, quoad Deū inter sermonem iuratum, vel iniuratum, ꝛ multo magis autem, & facilior permittitur, a sponsalibus de futuro etiam iuratis recessus, quando alia postea de præsentis contracta fuerunt, ut hic euenit, & superius non semel dictum fuit. Quod vsque adeo obtinet, ut eadem priora sponsalia vi posteriorum ꝛ ipso iure hoc est sine iudicis auctoritate dissoluantur, c. 1. de spons. duorum c. sicut c. si inter c. de illis de sponsal. *Didac. in Epitom. de sponsal. c. 5. n. 9. Port. Imol. conf. 171. n. 21. Luch. de cur. int. conf. matrim. conf. 14. n. 2. Marr. d. conf. 15. n. 9. Monal. singul. conf. 42. n. 18.*

Secundo animaduerti, quod solus Iosephus iurauit, non Virginia sponsa, quæ chirographū simpliciter subsignauit, ideoque non possunt vere iurata censi hæc sponsalia, nā quoad iuramentū claudicant, eo quod a sponso tantum prestitū fuerit, nō dissimiliter, ac dicuntur claudicare contractus, ꝛ quando vna pars tantū obligatur, altera minime, ut cum pupillus cum aliquo sine tutore contrahit, in eo contractus genere, ex quo mutua nascitur obligatio, velut in emtione, venditione, locatione, conductione, aliisque similibus *l. Julianus. §. si quis a pupillo, ff. de act. emt. §. in fin. & ibi Glos. not. in verb. obligantur Instit. de aut. Tut. Surd. dec. 187. in fine, & Abunde Honded. conf. 18. numero. 70. cum eqq. vol. 1. ut eiusmodi contractus regulariter nō valcant, nisi fauor personæ alterius ex contrahenti-*

bus aliud ius inducat, sicut diximus de pupillo contrahente; sic sane sponsalia ab vna tantum parte iurata pro iuratis haberi nequeunt, quia, ut consensus vtriusq; † requiritur, sic etiam iuramentum, quod ad corroborandum consensum adhibetur, ut quæ ratio
 41 est principalis, eadem sit accessorii, nil sponsæ † suffragante, quod eius pater iurauit, † quia iuramentum est personale, Innoc. in cap. veritatis, de iure iur. & O-
 42 scab. decis. 41. n. 4. & 15. Rursus sicut hodie iure Pontificio, (quod in argumento matrimonii, cuiuslibet ciuili sanctioni in contrarium se habenti præponitur,
 43 solumq; † in causarum matrimonialium decisionibus inspicitur, in quo diuersum quid a iure Cæsareo vel contrarium diffinit. Angel. consi. 92. Abb. consi. 12.
 44 n. 3. lib. 1.) solus eorum, qui sponsalia † vel nuptias contrahunt consensus, nō ēt patris, cuius potestati sub-
 sunt, requisitione (scilicet de necessitate: secus de honestate) c. sufficiat 27. q. 2. c. cū locum extr. de sponsal. & c. cum causa de rapt. & est communis opinio longo vſu recepta & approbata. Itaque sicut solus patris consensus, nec sponsalia, nec nuptias filiorum sustinet, si
 45 ipsi, † ut sæpenumero contingit, contra dicant, ita nec solum iuramentum, quia si solus pater iuret, filium suum aliquam in vxorem ducturum, vel filiam alicui nupturam, & ipse filius filiaue huic iurata patris promissioni stare nolit, pater sua promissione, & iuramento nihil egereit, q̃ non magis eos obligat, quam, si ab extraneo præstitum fuisset, cū ergo hæc sponsalia ex parte duntaxat Iosephi sint iurata pro iuratis vere ha-
 46 beri nequeunt, † sed remanent in puris finibus simplicis promissionis, † quo casu iam demonstratum est sponsam de futuro ex modica etiam causa dimitti posse.

Tertio esto, quod priora hæc cum Virginia cōtracta, sponsalia vere iurata † sint, ēt q̃ iuramentū a solo Iosepho præstitū fuerit, quoad eum obligandum, q̃que hic non ageretur, nisi de istis priorib⁹ sponsalib⁹, eo, quia posteriora nulla interuenissent adhuc tamen constanter, & intrepide sustinetur, nullam in eis præcisam, & absolutā locum sibi vindicare compulsione, Franc. Marc. decis. 522. part. 1. & decis. 742. cum 6. seqq. par. 2. iuris verum decus Menoch. consi. 69. 186. & 786. & Ferret. d. consi. 171. quatuor præcipuis rationib⁹.

Prima ob summam † coniugii libertatem c. gemma de sponsal. Alb. consi. 515. vol. 3. Crauet. consi. 1. Paris. consi. 61. in fin. vol. 4.

Secunda, quia præcisa compulsio, & coactio est
 51 quid † seruire, immo, ut ita dixerim, beluinū, & magis in specie, asinum, continet enim in se impressionem, ac vim, libero homine indignam, quæ vis est iuri contraria, cum iniuriam præferat, l. plerique, ff. de in ius voc. & l. meminerint. C. unde vi. quod fit, ut ob-
 52 ligatum ad aliquid faciendum, † puta librum scribendum, insulam ædificandum, Romam pro aliquo proficiscendum, nulla lex ad facti præstationē præcise cōpellat, sed tantum ad soluendum id, q̃ interest factū non fuisse, q̃ fieri ex promissione debuit, cuius plerumq; solutionis eius, q̃ interest metu, quia sæpenumero talis solutio plus incommodi, † damniq; affert soluenti, quā si fecisset, q̃ facere promiserat, euenit, ut promissor per indirectum ad faciendū compellatur id, ad q̃ directo compelli non potuisset, talem, sc. cōpulsionē iuris ratione nullatenus admittente, sed plane, atq; in totū respuente, & abhorente, ne exinde iniuria nascatur, vnde iura nascuntur, d. l. meminerint. C. unde vi.

Tertio cū matrimonium † nil aliud sit, quā quædā
 54 vitæ societas inter virū, & mulierem, ut colligitur ex diffinitione eius altera per IC. in l. ff. de rit. nupt. & probatur aperte per text. in c. cum societas 27. q. 2. si quis cogeretur aliquam in vxorem ducere, vel aliqua viro alicui nubere, † sequeretur q̃ societas inter inuitos
 55 contrahi posset: consequens est falsum, ergo antecedens: Confirmatur, quia matrimonium ex eo genere contractū est, † qui solo consensu perficiuntur, leg. 56 nuptias, ff. de reg. iur. d. c. sufficit cum multis aliis seqq. 27. q. 2. consensui autem nihil tam contrarium est, quam vis, & metus, & ideo si sponsus cogeretur matrimonium contrahere, sequeretur quod matrimoniū fieret metu, & vi censurarum, non libero contrahentium consensu, contra expressam iuris auctoritatem, c. de mulierei & c. veniens. vbi DD. de sponsa. & matrim. & consensu deficiente matrimonia † nulla sunt cap. 57 primo. de sponsal. nec si quis † consensit in sponsalia,
 58 ob id consensisse † dicitur in matrimoniū, cum enim
 59 hæc duo inter se differant, necesse est quoque consensum vnius, ab alterius contractus consensu differre, ut propterea de vno † ad aliud, non recte & neces-
 60 sario inferatur, iuribus vulgatissimis, quæ differentia hinc perspicue liquet, quod consensus in sponsalibus est de futuro in matrimonio est de presenti.

Quarto coactiones † eiusmodi ius canonicum
 61 non secus, ac ciuile abhorret, maxime in matrimoniis, quæ debent esse libera, iuribus præcitatis, solēt enim (inquit Sum. Pont. in d. c. requisit, de sponsalib⁹ que Butr. Abb. Anchar. alii difficiles excusus frequēter habere. Id, quod verissimum esse experientia rerū magistra locupletem, & indubitatam fidem facit: eo magis vit æda est coactio, quādo cōstat de animo spōsi, a sponsa penitus alenato, ut hic, sic ut illam prorsus abhorreat, † vnde ex inuitis nuptiis nihil boni
 62 sperari potest: sed mala omnia, & quidem pernicioſa, & vtrique exitialia certo certius expectanda; sic Abb. 36 in d. cap. ex his, num. 8. conciliat † text. in d. cap. requisit cum d. c. ex literis: Sylueſter in sua summa in verbo sponsalia) num. 5. & quatuor solidissimis fundamentis tutatur hanc opinionem. Jo Baptista Ferret. d. consi. 171. numero 6. D. Præſes Menoch. scite d. consi. 786. n. 8. cū seqq. volu. 8. longe autem maiora, & grauiora scandala timenda sunt in hoc casu ex coacto matrimonio, vbi cum alienatione sponsi, a sponsa, & odio in eam concurret quoque patris eiusdem † sponsi dissensus,
 64 grauiſſima & iuſtiſſima indignatio, eo, quod filius se in scio, immo contempto ausus sit, rem tanti momenti, quale est matrimonium, tentare, & aggredi cum tam euidenti conditionis inæqualitate, & respectu dotis, quæ ad illum modica est, nulla que proinde habenda: cum modicum, & nihil æquiparentur, & q̃ caput est, respectu nobilitatis ex latere sponsæ deficientis, & vero contrahere matrimonium sine consensu patris, † viri summa fide probitate, & prudentia
 65 præditi, aduersatur bonis moribus nedum politicis, sed naturalibus, ut probāt hi iuris Pontificii loci, de patris consensu in filiorum coniunctionibus adhibendo, c. vidua in fine 23. q. 1. c. primus. & c. noſtrates 30. q. 5. c. non omnis. §. paterno c. honorantur, c. vltimo versiculo, nec extra voluntatem 32. q. 2. c. nullus in principio c. vltimo, §. nec filium. 36. q. 2. quibus locis aperte dicitur, in filiorum nuptiis, patris consilium † audiendū
 66 prius esse, etiam in terminis Constitutionis concilii. Menoch. consi. 69. num. 20. cum seqq. volum. primo. Vbi ponderat Doctis. vir verba sacrosancti Concilii, quæ quor-

quorum transcriberem? Additur *Henriquez. in summa Theolog. lib. 11. de matrim. cap. 6. num. 6.* Imo, & consensus secundum magis communem opinionem, de honestate solummodo requiritur, *† vt supra deduxi.* negari tamen non potest, quin hæc honestas sit iuris naturalis, illius, scilicet, quod *Bart. & cum fere secuti omnes DD. secundarium, vel primæum ius gentium appellant, quod idem est, in l. veluti. ff. de iust. & iur. vbi scribit IC. iuris esse naturalis, vt parentibus, &*
69 patriæ pareamus. Alibique diserte dicitur, quod filio, *† & liberto parentis, & patroni persona sancta videri debet.* Immo, nedum talis honestas iuris est naturalis sed diuini, cum quartum præceptum Decalogi sit, Honorare parentes, cuius præcepto filius sine dubio aduersatur, cum matrimonium irrequisito eius consensu, & consequenter eo manifeste contempto vult contrahere. *† Qui profecto contemptus inducit odium sepissime inter patrem, & filium capitale, vt in specie tradidit. Fel. d. conf. 26. num. 11.* Vbi subiicit patris dissensum præstare iustam causam dispensandi, etiam a vinculo matrimonii, vbi adhuc concubitus nondum fuerit secutus, a fortiori igitur impediri debet contrahendum, sic ratiocinatur *D. Menoch. d. consilio 686. num. 16. & 26. †* Non enim solum attendi debet, quod licet, sed quod honestum est, *Io. Bosch. tract. de nupt. lib. 2. numero. 18. cum seq.* quæ consideratio eo magis in hac controuersia locum habere debet, ex quo de recenti repertum fuit patris Iosephi testamentum, iam anno 1588. conditum, in quo eos priuat filios, qui ad nuptias ignobilium puellarum, vel viduarum aspirauerint, sicut aspirauit nunc Ioseph desponsata sibi Virginia, inter quam & ipsum summa intercedit conditionis disparitas, quæ efficit, *73 ne ipsa sit Iosephi amplexu digna, † tam ætatis, quam diuitiarum & nobilitatis.* Immo etiam morum ob præsumptionem defectus, (vt audio) q̄ in genitoribus *74 Virginæ, † qui probabiliter timentur in hac puella, arg. l. quisquis. C. ad l. ful. maiest.* quæ disparitas de se est dissidiorum inter ipsos, sic inæqualiter coniunctos, *75 procreatrix, qui alioqui deberent esse socii diuinæ, ac humane † domus, d. l. prima. ff. de rit. nupt.* Ideo, non arctat sp̄sum ad obseruantiam fidei datæ, cum inducat periculum mali exitus. Imo etiam *† si esset secuta carnalis copula, posset sponsus resilire, cōpensata tamen iniuria cum agumento dotis, Henriquez. d. cap. 6. nu. 5.* Et quilibet circumspectus Iudex, cuius arbitrio *† statur, an causa recedendi a sponsalibus sit iusta, vel iniusta. D. Menoch. de arbit. iud. casu. 455. Gab. d. conf. 159. melius Decian. d. conf. 66. numero. 18.* intrepide pronuntiabit, hanc solam causam sufficere *78 ad dissoluenda sponsalia, † vt vitetur tale dedecus, quod patri, adeoque vniuersæ familiæ Beccariæ tam illustri, nulliq; in hac nostra Ticinensi, † regione secundæ inuritur simulque habeatur ratio odii, inde iam contracti, ac inimicitiarum consanguineorum sponsi, qui hac etiam macula non leuiter asperguntur, & fœdantur, quæ omnia digna sunt consideratione. Gab. conf. 186. volum. 2. Monald. conf. 30. num. 25.* Idcircoque maxime præcauenda, cum satius sit in tempore occurrere, *† quam post acceptum vulnus remedium quærere. l. fin. C. quando lic. se fin. iud. vind.*

Quarto illud etiam prætereundum non est, immo ob ludicis oculos proponitur summopere animaduertendum, quod Iosephus ante hæc sponsalia Virginiam perditæ amabat, misereque deperibat, vt in causæ narratione dictum fuit. Quo factum est, vt cū

nullam aliam rationem inueniret, qua in optatum amicæ suæ complexum veniret, in quo hunc suum *† la-*
81 scium furorem, atque ignem, quo totus crepaturus exhalaret, nisi per nuptias cœpit apud patrem Virginie, vt in chirographo dicitur, anxie sollicitus esse, vt tamdiu appetitis a se, præ amoris infania, filiæ suæ sponsalibus, secum contrahendis, annueret. Cum itaque talis promissio de copulanda sibi matrimonio Virginia, ex animi quadam leuitate potius, & amoris vehementia manarit, quam ex certo iudicio, non est ad illius obseruantiam compellendus. *Fel. d. consil. 26. num. 20. & egregie exornat D. Menoch. d. conf. 786. nu. 11. siquidem, vt ait Propertius*

*Instat semper amor supra caput, instat amanti,
Et grauis ipse super libera colla sedet.*

Imo scriptum reliquit *Tiraq. de pœnis temper. caus. 4. amoris flammis † accensum furioso comparari, cuius nulla est voluntas, l. furiosi. ff. de reg. iur.*

Quinto, & vltimo hoc aliud succurrit, quod totam hanc contentionem dirimit, post sacrosanctum concilium Tridentinum, sponsalia *† non transire in matrimonium, etiam si oscula, & amplexus, addo etiam & concubitus interuenerint, licet aliter ante concilium iure cautum fuerit, Bursat. consil. 107. numer. 19. volum. 2. Purpur. conf. 590. numero 3. volum. 2. Georg. tract. de diuort. part. 2. capit. 16. numero 6. cum seq. Rot. Roman. teste Caputaquens. decis. 21. par. 2.* Quæ sententia manifestam habet rationem. Ex quo enim Sacrosanctum Concilium nouam formam in matrimoniis præscripsit, qua non seruata, vult ipsa inualida esse, & nulla, sequitur, quod sponsaliorum post nouum hoc ius conciliare nulla sit habenda ratio, vt quæ a sacro concilio sublata penitus fuerint. Quorum enim concilium illam, a se traditam formam, *† in celebrandis*
84 nuptiis seruari voluit, nisi, vt clandestina matrimonia tolleretur, liberique apparerent ab omni vi, metuq; coeuntium consensus, infinitasq; consequenter lites hac saluberrima sanctione de medio tolleretur, seu verius causas eorum præcideret, & amputaret, quæ quotidie oriebantur circa sponsalia, & matrimonia, de eo præsertim, an ambo libere, inuicem desponsarent. At vero si sponsalia † adhuc post concilium admittantur,
85 nondū sublatū censetur vitium clandestinitatis, quin posset † etiam hodie induci aliquis vi, aut metu ad promittendū † aliquā in vxorē ducere, vel mulier, vt alicui viro nubat, atque ita iurato promittere compellatur, sicque non erit occasio litigandi super matrimoniis hodie sublata, nūquid videlicet libero consensu fuerint contracta, quod fuit primū, ac præcipuū † concilii propositum, a spiritu sancto, vt reli-
87 qua, nō sine dubio insinuatū, nil obstantibus propterea nonnullis auctoritatibus, superius ex aduerso adductis, quod immo sponsalia adhuc post concilium durent, † & si sint iurata, cogatur quis ad ea perficiendum, quibus hac nunc per me adducta ratione, puto satisfactum esse, & mox etiam in diluendis obiectis oportuniore loco respondebitur. Non obstat igitur in contrarium adducta † quibus omnibus hæc vnica responsio sufficiat, sponsalia de futuro, vt sunt hæc
88 nostra, vel sunt simplicia, † vel iurata, addo etiam votiuā propter assertum in hisce sponsalibus votum. Si sunt simplicia, iam probatum est superius, quod etiam † ex leui causā dissoluuntur: si sunt iurata, atque etiam votiuā, tunc adhuc multipliciter respō-
89 detur.

Primo isthęc sponsalia, Iosephi cum Virginia, proprie iurata dici non posse, cum ex vno tantum latere, iuratum f fuerit, nempe, a sponso, quod satis non est, 92
 ut iurata desponsatio dicatur, quia sicut mutuus consensus requiritur, ita & mutuum iuramentum, quod est consensus accessorium, & firmamentum, ut latius supra deduxi, & quod sponsalia ad hoc, ut dicantur iurata, debeant, & a sponso, & a sponsa iurari, f non obscure sensit Thom. Trinis. d. decis. 9. in eius argumento, quod supra retuli, in iis verbis, ad inuicem per partes iuramento firmata, ex quibus aperte colligitur, secus esse dicendum, ubi iuramentum non fuit vicissim pręstitum.

Secundo admissio, quod vere censeantur iurata, adhuc etiam duplex affertur responsio; Vna, quod hodie post nouissimum ius concilii Tridentini, eiusmodi sponsalia fuerunt omnino sublata, ratioe superioris adducta. Altera, quia etiam, si non essent sublata, nihilominus tamen iuramentum præcise f non obligat, præsertim in matrimonio, quod nõ patitur coactionem, ut respondit Ferret. d. conf. 17. n. 7. & 8. Vbi quoque aliter soluit nodum, satque est, si de periurio 96
 & f fide mentita, pœnitentia recedenti iniungatur d. c. primo de spons. duorum, & recentet aduertit, etiã in terminis dicti concilii. Georg. d. tract. de diuort. prima part. c. 16. nume. 4. & seq. Monald. conf. 37. nume. 3. 97
 Quocirca eatenus f iudex debet compellere alterum ex sponsis, sponsalia perficere renitentem, ut prius admoneat, deinde Ecclesiasticam censuram comminetur, non tamen ut exactissima, & præcisa coactione utatur. Didac. d. cap. 4. numero 4. Immo, si forte experiri deuenit iudex, & scrutari intimos secessus voluntatis sponsi, sponsęue renitentis, an sc. constans sit hæc eius renitentia, & an possit eum cogere mutare voluntatem, ut de nolente fiat volens, atque ita ad excommunicationem prosilierit, si sic postea comperiatur talem renitentem excommunicationis metu nil territum, in sua negatiua voluntate persistere, debet eum non longa interiecta mora ab excommunicatione absolueret. Anchar. in d. cap. ex literis, nu. 5. & Menoch. d. conf. 686. num. 25. atque ita excommunicatione, f sicut, nec iuramentum, non habet præcisam vim cogendi, sed conditionalem tantum, si pareat metu excommunicationis, quam nostri causatiuam vocant. c. literis. de restit. spol. quia perpetuo verum est, f libera debere esse matrimonia, d. c. cum locum, de sponsal. Et hæc ratio libertatis n. atrimonii præualet illi considerationi, quod ecclesia non debet pati, fistos manere in periurio, Ferret. d. conf. 171. num. 8. Itaque cum Ecclesia tantam videat renitentiam, & pertinaciam, ut flecti animus renitentis quantumuis periurii 100
 & excommunicationis metu a proposito nequeat, ut de nolente, volens fiat, f mauult, tanquam benigna mater tolerare recessum, quam præcise compellere, ne inde deterius aliquid contingat, sicque inducta ad vnum finem, hoc est animę salutem, ne contrarium operentur, ut nimia coactio, sanguinem eliciat, hoc est desperationem inducat, & animę interitum, generet. Card. in d. c. ex literis. num. 3. Zafin l. Tutia. col. 3. & seq. ff. de verb. oblig. Nauar. in suo manuali. cap. 21. n. 27. & Monald. conf. 30. num. 27. f quia ex duobus malis minus tolerandum est, c. denique 4. dist. Glos. in c. inter opera caritatis, de sponsal. D. Thomas. secunda secunda quæst. one 78. & in opusculo de usur. c. 4. Joannes Gerson. de contrah. proposu. 17. ac Tholos. de usur. lib. 2. cap. 7. nu. 13. Hinc perfacilis patet responsio ad Thom. Trinis. d. decis. 9. num. 4. pene ad fin. versio. nec obstant, dum ibi

dicat, quod Ecclesia compellit resistentem, & nolentem, ad hoc duntaxat, ut ex nolente, fiat volens. Id enim libentissime admittitur: sed quid si Ecclesia f ex certis quibusdam, & indubitatis signis animaduertit, ac præiuderit, hunc tam bonum effectum, ex coactione gigni vix posse, quem ipsa principaliter sibi proponit, & in quem veluti scopum, coactionem ipsam dirigit, quin potius pessimus exinde sit finis executioni, debet ne pertinax esse in cogendo, ut hæc coactio tantum nihil boni, multum vero mali paritura sit immo, non negatur ibi, quin ex causa rationabili a sponsalibus liceat resilire: Eadem ratione, declinatur obiectum d. c. publicate, f de elect. non. n. ibi Canonici præcise compelluntur, ut exigant, sed causatiue, ut cum nostris loquar, sic ad eum locum respondet Ferret. d. loco col. fin.

Additur vltterius circa iuramentum, quod illud intelligitur rebus sic stantibus. c. quemadmodum, de iure iur. & c. cum M. ubi Abb. & Rip. de Consti. sicuti hanc clausulam habet omnis dispositio. Dec. conf. 135. & Tiraquell. in l. si vnquam, n. præfat. num. 166. cum seqq. C. de reuoc. donat. Vnde, cum superuenerit noua causa; præmissi iuramenti obstaculum cessare debet, & sane omnis alia causa, præter eas, quas glos. in d. cap. ex literis; per modum exempli protulit, debet esse adiumentum, si ita Iudici f visum fuerit, suum tamen iuri, & rationi arbitrium conformanti, ut priora sponsalia contra sponsi voluntatem, non exsequantur. D. Menoch. & alii supra relati.

Hæc quoque ad iuramentum.

Quod vero ad caput voti attinet, duobus modis respondeo; Primo ut eadem responsione hæc de voto obiectio tollatur, qua sublata fuit superior de iuramento, ut quemadmodum iuramentum præcise non obligat, ita, nec votum f maxime indeliberatum, atque carens legitimis comitibus. Neque hic valet argumentum de voto f contrahendi matrimonii spiritualis, ad votum contrahendi carnalis matrimonii, cum diuersa in hac parte, inter vtrumque subsit ratio; Ad illud enim, si quis præcise cogatur, non possunt exinde tot mala ex tali coacto spirituali f matrimonio prouenire, fere præter vnã apostasiam, ut possunt ex carnali copula resultare: non. n. periculum est, quod religionē coacte ingrediens in illam id machinetur, quod sponsus in sponsam per coactionem ducta, nepe cadis ferro aut veneno procurata, odia hinc & illinc propinquorum; capitale fque inimicitia; secundo quia in facto, dicitur esse falsissimum suppositum, quod Iosephus vltimū votum emisit, & proinde hanc causam falso fuisse in chirographo assertam, præter vchemētē doli suspicionē ex hac nimia cautela per voti assertionem consurgentem. Nam si Iosephus votum reuera f vouerat ex causa ibi expressa, tantane cum diffidentia paternæ bonitatis, & affectus, qui in filios est potentissimus inuasit, ut cum eius ætatis iam esset, in qua aliquid scire posset, priusquam ad tam impar sponsalio. ū fœdus cocundam prosiliret, nõ prius patris animū (si per se non audebat) per aliū propinquū vel amicissimum longe, callideq; tentaret, & experiretur quid sentiret de filio sūe conditionis ita vouente, ut vouisse ipse dicitur, an si id alicui ex propriis eius filius contigisset æquo animo laturus fuerit? comperitoq; illius animo male circa hūc euentū in alia, & incerta persona collocatū affecto, adhibere poterat sacerdotem quempiam, aliumue auctoritate præditum, postremo etiam eius confessorium, qui sensim patrem disponderet, ut voto a filio ex necessi-

tate emissio, acquiesceret ne alioquin auctor esset filio Deo mentiendi, unde grauissimam subinde ultionē in se, vel filiis, aut nepotibus sentiret, certo certius sperandam; deniq; omnia illi erant tentanda, omne ut dicitur saxum voluendum, antequam ad hanc desponsationem deueniret, patri grauem sibi turpem agnatis omnibus odiosam. Cum itaq; nihil horū prius tentarit, & expertus sit, sed recta via præfracta, & ex abrupto in hunc scopulum præceps irruerit, pater vero filiae, qui hanc disparitatem in syngrapha confitetur, ob idque se paululum difficilem reddiderit, ut hisce sponsalibus suū præberet assensum, nullā omnino, ut tenebatur diligentiam adhibuerit, circa hoc sponsi votū, quomodo illud emisisset, quando, quo morbo ante vexaretur, cur potius suam, quam alterius filiā elegisset? an D. Camillus pater sponsi aliquid de hoc voto intellexisset, ut eum huius rei insciū, seorsim, & clam filio certioraret, quis nisi prorsus mentis inops erit, qui a verisimili arguendo, cui qui in omni sua actione semper adhaerit, haud facile errabit, qui non animaduertat, ac pene ipsius corporeis oculis intueatur euidentem dolum, hoc in negotio commissum, Iosephum sc. amoris impatientia impulsū hanc sibi omnimodo desponsare voluisse. Cum autem pater sponsæ, vel suæ, vel aliena instructus prudentia, huius coniunctionis auidissimus, quam filiae suæ bene cessuram falso sibi persuaferat, præuideret fore id, quod euenit, partem sponsi, ubi hoc factum rescuisset, ut indignum egerime laturum, daturumque operam, omnique conatu tenturum, ut hæc sponsalia, vel simpliciter, vel aliis postea pro sua dignitate contractis dissoluerentur, verereturque si simpliciter contraherentur, immo etiā iuratis, non impossibilem tamen futurā eorum dissolutionem, nisi validiori vinculo munirentur, tutissimaque ab omni dissolutione redderentur, hanc vnam voti causam ad id quod cupiebant, opportunā rati, vna cum sponso tunc præ nimio amore arbitrarium mentis, statum ebrii instar, nequaquam satis, ut illo opus erat, habente; excogitasse & commentū fuisse, qua manifestā istorū sponsaliorum disparitatem coloraret, eamq; honesto religionis exsoluendæ tit. adæquaret; ut propterea frustra, & malitiose per eundē sponsū patrē scientia huius imparitatis eidē sponso nunc obiciatur, ex quo amoris vehementia omnem excluderet sciētā, qui cæcus cū sit, non patitur quæquam sibi subditū oculatum esse, nisi semel, hoc est, cū per oculos venenatū telū oculis excipit. Quare licet demus, quia sponsalibus recedens letalē animæ reatū incurrat, haud tamen cogendus est præcise implere promissa, *Marcabrun. d. consi. 7. num. 38.* vltius non liquet, quod votum fuerit publicum, atque restrictum ad hanc fœminā prout requiritur, ut sit obligatorium. *Henriquez. d. loco, n. 5.*

Quod t vero de litis pendentia vult loco obicitur, respondetur eā non obstante, potuisse sponsalia, de præsentī contrahi, quæ prioribus de futuro sponsalibus adhuc prævalent, *Franc. Marc. decis. 746. p. 2. & decis. 758. ead. par. nec de litis pendentia esse curandum, quia nulla præcessit inhibitiō iudicis. Angel. de Castr. d. consi. 11. maxime vero, quia ut supra probaui hodie post Conciliū Tridentinum, hæc sponsalia amplius non attenduntur, sed solū matrimonium, ut vana idcirco sit illa litis pendentia, quæ alia contrahi sponsalia impediatur, non enim præstat impedimentum,*

quod nullum in iure sortitur effectum, *sc. non præstat. 112. de reg. iur. in 6.*

Quamuis autem ex responsionibus hætenus adductis, putem satisfactum esse omnibus obiectionibus, & in specie, attenta falsitate causæ voti, corruat illa altera obiectio desponsalibus amore t Dei contractis, ad tollendā tamen, & fugandā omnē ex abundanti dubitationis vmbra, ut sic iustitia causæ Iosephi a prioribus sponsalibus recedentis, sole ipso clarior reddatur, aliter respondeo, & in primis, dico hūc nō esse casum nostrum, propter dotē constitutā, vltius ab opinione Panormit. & aliorū in d. cap. præterea, in quantum negant pœnitentiam, et ex mutuo contrahentium consensu, quando amore Dei fiunt sponsalia, recedit *Nazar. fortissimis rationib. in suo manual. cap. 22. numer. 25.* Rursus ad hoc dubium respondet, *Franc. Marc. decis. 747. n. 10. part. 2.* ubi scribit, quod præcitati DD. non loquuntur, quando ex post facto fortius superuenit vinculum, veluti per sponsalia de præsentī cum alia sponsa contracta, *d. c. si inter, & c. si cut.* Prædominantur etenim sponsalia de præsentī, licet talis contrahens mortalis peccati t reus fiat ratione transgressionis iuramenti, proindeque pœnitentiæ reddatur t obnoxius, ob fidem raptam, *c. 1. & 2. de sponsal. Jo. de Imol. in d. l. Titia.* Idem iuris est superueniente inimicitia, seu odio graui, vel alio scandalo, ut hic, quo casu nulla infertur iniuria, quia iure permitte a sponsalibus recedi potest, cum iuris executio non t habeat iniuriam. *Franc. Marc. d. decisio. 746. n. 2. iunct. decis. seq. n. 2. par. 7.*

Quod autem duo sponsalia t contrahentes infamiam labem incurrat, tunc habet locum, quando prioribus renuntiatum non est sponsalibus, cum duas eodem tempore desponsat; *Præp. in d. c. requisit. Alber. & Cyn. in l. 1. C. de sponsal. sic resoluit auctor. addit. ad Franc. Marc. decis. 743. part. 2.*

Ex quibus omnibus colligo, non posse Iosephum Beccarium præcise compelli ad perficiendum sponsalia cum Virginia Quaresima contracta, posito (quod tamen falsum est) illa esse iurata, & votiuā, & ita sentio, salvo, &c.

Laudetur Clementiss. Dominus.

Io. Baptista Costa inter IC. Minimus in almo Ticinensi Gymnasio Primarius Pontificii iuris interpres, sub correctione, atque determinatione Sanctæ Matris Ecclesiæ, cui prædictam submitto (sicut cetera omnia) consultationem, nec aliter.

DISTINCTIO XLI.

ARGUMENTVM.

¶ Procurator generalis efficere non potest, ut dominus in pœnam incidat; quam conclusionem ampliat primum, tum restringit auctor exacte: nisi dominus scienter, in mandato actus particulares expresse, necessario ad subeundum pœnæ periculum inferentes; quicquid sit in domino ignorante.

SUMMARIA.

- 1 Ex Procuratoris generalis facto; eius dominus in pœnam non incidit, quæ conclusio extenditur, num. seq. 4. & 7.
- 3 Inde limitatur, num. 9.
- 5 Mori satis, quam perpeti famæ lationem.

- 5 Procurator generalis ad vendendum, si generalis mandati virtute alienavit libere rem, quam constituens iure emphyteutico habuerit, & hoc domino inconsulto, eidem non preiudicat in caducitate.
- 6 Procurator ad transigendum, in perniciem domini non potest transigere.
- 7 De clausula generali, in mandatis Procuratorum apponi solita (ad omnia alia.)
- 10 Dominus in dubio presumitur ignorare Procuratoris gesta transigentis domini voluntatem in iis.
- 11 Quid si dominus scienter approbet factum poenale, a procuratore suo explicatum, puta si emphyteuta recipiat pretium rei vendite a procuratore, domino irrequisito.
- 1 A Equitati valde consentaneum existimatur, ut procurator generalis non possit facere, quod dominus incidat in poenam, doctrina est Barto in leg. si procurator, numero 7. ff. de cond. indeb. Rot. Bonon. decis. 94. non obscure Rot. Lucens. decis. 51. col. 1. Rot. Rom. decis. 750 par. 1. in nouissimis, Rim. Iun. consil. 365. numero 20. cum seqq. volum. 4. & Maluas. consil. 62. numero 22.
- 2 Ampliatur procedere, tam quoad poenam corporis afflictivam, vel honoris, aut famae offensivam, quod deterius, graviusve existimant probi viri, iuxta illud:
- 3 eligibilis est mori, quam vilipendi, sic in additionibus ad Bertaz. consil. 465. littera B. volum. 2. crimin. quam
- 4 quoad poenam in aere consistentem, aut in ablatione bonorum, Alexan. consil. 17. & 41. volum. 6. Idcirco
- 5 Procurator generalis ad vendendum si alienaverit libere virtute mandati generalis rem, quam constituens habebat iure emphyteutico Domino inconsulto, non nocet Domino in poena caducitatis, Corbul. tract. de iur. emphyt. tit. de caus. priuat. ob alienat. limit. 22. nu. 2.
- 6 Vnde Procurator ad transigendum non potest in perniciem, & detrimentum Domini transigere, Bald. in l. 1. num. 15. C. de bon. mat. cum allatis per Monter. decisione Aragon. 42. num. 40. Ampliatur rursus in procuratore habente mandatum speciale, ad aliqua requiruntur mandatum speciale, quae essent talia, per quae dominus non incurreret poenam, & cum clausula
- 8 generali (ad omnia alia) teste Bero. consil. 25. numero
- 9 77. volum. 3. limitatur haec thesis in domino scienter in mandato exprimente actus particulares, necessario inferentes ad subeundum periculum poenae,
- 10 quicquid sit in domino ignorante, sicuti in dubio praesumitur, Bero. d. num. 27. Rot. Bon. d. decis. 94. &
- 11 Rot. Lucens. d. decis. 51. col. 2. idemque censeo in domino scienter approbante factum poenale a procuratore explicatum, veluti si emphyteuta recipiat pretium rei vendite a procuratore Domino irrequisito, Alberic. 1. in l. 2. C. si maior. fact. Bald. consil. 34. & 498. volum. 2. Oldrad. consil. 199. num. 7. Alex. consil. 88. n. 32. vol. 5. & Crau. consil. 159. n. 5.

DISTINCTIO XLII.

ARGUMENTVM.

- 1 Irregularitatis nota non contrahitur per Clericum excommunicatum celebrantem, si ignoret probabiliter excommunicationem: secus in scienter celebrante: quid praeterea statuunt iura de associante aliquem ad homicidium aperit auctor.

SUMMARIA.

- 1 Associans scienter quempiam ad homicidium fit reus irregularitatis, neque defenditur praetextu dissimulationis.

- 2 Idem in associante post homicidium secutum.
- 3 Consensus in delictis consideratur tripliciter.
- 4 Excommunicatum se ignorans non fit irregularis etiam quod celebret.
- 5 Confessionis sacramentalis in casu iustae ignorantiae praestantissimum propugnaculum, & eximia virtus.
- 6 Irregularitatis materiae loci uberiores indigenti.
- 7 Irregularitas quando non contrahatur per religiosum agitantem iudicium sanguinis.

DE irregularitate aliqua dicamus, in quibus aliquid commune sit cum hac nostra distinctione, vnum notat Specul. titu. de dispensat. §. 4. num. 54. Vbi allocians aliquem ad homicidium scienter fit reus irregularitatis nil adiuuante dissuasione ab excessu inde sequuto videatur, Maiol. tract. de irregularitate lib. 5. cap. 48. §. 2. sic in associante post homicidium secutum, quandoquidem consensus in maleficiis consideratur tripliciter, scilicet, ante factum, in facto, & post factum, Maiol. d. tract. de irregularit. lib. 5. cap. 48. §. 6. num. 5. Nauar. de homicid. lib. 5. conclus. 15. num. 3. Didac. in c. quamuis 2. par. relection. §. 2. de pact. in 6. Rursus si Clericus ignorans ex communicationem celebret, veluti cum abest dum proferri contingit sententiam excommunicationis, non efficitur irregularis, non si conscius factus in celebrandis missis, sacrisque tractandis versetur, Rebuff. in concordatis tit. de excommunicat. & Didac. a Spin. specul. Testam. 11. parte Glo. Rubr. num. 51. in fin. & seq. Vbi ulterius dicit ex Nauar. Caiet. & Sot. in casu iustae ignorantiae confessionem sacramentalem condonare gratiam sacramenti absque villa necessitate reiterandae confessionis. Neque ultra Maiolum sileo elegans consil. Flamin. de Rub. 15. Vbi perabunde tractat materiam irregularitatis & ante hos recentiores doctissimus Gregor. Lopez. ad leg. partit. Hispan. titu. 6. ley. 14. Glos. 3. & 4. atque tit. 9. ley. 18. Gloss. 2. & 4. prius vero tit. 5. ley. 32. glo. 2. partida primera, Accedit praedictis dispositio c. p. 2. de homicid. in 6. Vbi agitur, quomodo, & quando liceat religiosus iudicium sanguinis agitare, sine irregularitatis discrimine, protestatione praambula de qua reagit, (onarruias d. c. quamuis. §. 5. p. 2. relection. & Diaz. pract. crim. canon. cap. 92.

DISTINCTIO XLIII.

ARGUMENTVM.

- 1 Inter conditiones casuales, potestatiuas, & mixtas, hoc esse discrimen obseruat auctor, quod conditio potestatiua, a sciente debeat, & quidem sponte adimpleri, aliae autem a quolibet etiam ignorante: Inde annotat, eum qui bannitum nesciens eius qualitatem occiderit, praemium a proclamate statutum, non consequi, & vnde hoc. Denique tota hac distinctione super nefariorum horum hominum occisioribus, totus est.

SUMMARIA.

- 1 Inter conditiones causales, potestatiuas, & mixtas discrimen.
- 2 Bannitum casu fortuito, & ignoranter occidens, praemium ex statuto vel principis decreto praefixum, non consequitur.
- 3 Conditio talis, in statuto aut proclamato expressa, si quis bannitum, vel apprehendat, vel consignet, vel interimat, est potestatiua, ideoque debet a sciente impleri.

- 4 Bannitum qui perimit ad propriam defensionem, premium etiam hoc nomine non obtinet, & cur.
5 Bannitum, etiam casu interficiens, immunis fit a poena homicidii, beneficio proclamatis, & quæsit ratio.

- 6 Bannitum necans infamis non fit, etiam si illius qualitatem ignorasset, quando adsit decretum impune talem posse occidi.

Vti Papiæ tale decretum exstat.

Nec non & Mediolani.

- 7 Malefium non dicitur quod impune fieri potuit.

- 8 Banniti homicida infamis fit, & vilis ideoq; a dignitatibus repellitur, & a testimonio in re graui (sine tortura) perhibendo, si aut ex malo aliquo proposito, puta ex vindicta, aut solo humani sanguinis profundendi studio, motus fuerit.

- 1 **I**nter condiciones casuales † potestatiuas & mixtas, de quibus in l. ultim. ff. de cond. instit. quas omnes diligentissime explicat doctissimus ille † C. Borcholt. de verbor. obligat. cap. 6. num. 47. 48. & seq. cum cumulate aggestis per scientissimum & illustrissimum Cardinalem Mantiam, de coniect. ult. volun. lib. 11. tit. 16. & seq. Atque D. Preses Menoch. tract. de presum. lib. 4. presum. 183. illud potissime obseruatur, quod conditio potestatiua debet impleri a sciente, & absque alia compulsionem, l. 2. ff. de cond. & demonstr. non sic in condit. casuali, aut mixta, quam implet quilibet etiam ignorans, proinde occidens fortuito, † & per ignorantiam bannitum, non habebit præmiū, quod ex censura statuti (in Italia frequentis) vel ex edicto Principis, deferitur occidendi Bannitum, iuxta Theoricā Bar. in l. si quis in graui, §. virum, ff. ad Senatusconsultū Syllanian. num. 3. quoniam hæc conditio expressa † in statuto aut proclamate, si quis bannitum apprehenderit aut consignauerit, aut interemerit est potestatiua, ideo implenda est a sciente, in puncto. Gallia. Alexandrin. consi. 5. colum. 1. vbi allegatur rursus Bar. in leg. nulla, C. de delatoribus, libr. 10. pro extensione ad occidentem bannitum, ad sui defensionem necessariam, ne is valeat aspirare ad præmiū condonatum occidenti † bannitū, quia factum hoc explicauit coactus vel casu, plane diuersum esse traditur passim, quoad impunitatem † consequendam, a poena homicidii beneficio proclamatis, quia sufficit, quod in veritate erat bannitus, atq; ita sola veritas in hoc attendi debet, teste Bart. in l. inter omnes §. recte, num. 4. ff. de furt. in l. genero, num. 2. & ibi Cast. num. 6. ff. de his, qui not. infam. Vulpell. de communiori, consilio 59. num. 6. & sequ. quem cum altis adducit Gallia d. consi. 5. nu. 16. Sic propterea definit esse infamis homicida banniti, † etiam ignorans qualitatem, seu conditionem occisi, quādo exstat decretū, permittens impune posse occidi bannitum, vt Papiæ viget in criminalib. Rub. 69. Et in dominio Mediolani ab illustrissimis Gubernatoribus, prodierunt huiusmodi proclamata, contra perniciosum hoc hominum genus, Menoch. de arb. iud. qu. 90. num. 5. & Iul. Clar. ad §. homicidium, versi. plerumq; & versi. sed nunquid sic Bald. in l. Decuriones, nu. 3. versi. si autem statutum, C. ex quib. caus. infam. irrog. Felyn. in c. quæ in Ecclesiarum, num. 15. de constitut. Cranet. in terminis, consil. 3. num. 21. quoniam † quod fit impune, non dicitur malefium, l. is, qui a gressorem, C. de ficiariis. Alioqui homicida † etiam banniti contrahit infamiam, & reputatur inter personas viles, sitq; inhabilis ad dignitates: nec in facto graui valet recipi in testem sine tortura, Bald. in d. l. Decuriones, num. nu. 3.

Plot ad l. si quando, nu. n. 798. C. vnde vi. Dec. in l. bona fides, ad fin. ff. de reg. iur. Marsil. pract. crimin. §. aggredior, num. 12. & 14. atq; consi. 9. num. 38. intelligendo, cū Nenotract. bannit. par. 2. temp. 2. qu. 11. num. 11. & cum Bossiaprax. crimin. tit. banniti, quid amittant, numer. 4. Nimirum, quando homicidium fit ex proposito, vel propter vindictam, aut studio effundendi sanguinem humanum,

DISTINCTIO XLIV.

ARGUMENTVM.

De resignatione beneficii hic agitur, in qua nonnulla, ad irreuocabilem illius validitatem requiruntur, inter quæ illud consideratur, vt si a criminoso fiat, postquam alius beneficium impetrarit, tum demum valeat, si talem hic impetrationem ignorans, bona fide renuntiarit, quippe si hanc sciuerit, resignatio censetur inualida. Sed, & illud, vt resignans sciatur resignatarium esse habilem. Inde ad resignationem, factam per procuratorem reuocatum, sensim auctor dilabitur, in qua, & hoc considerat, an is sciuerit se reuocatum, nec ne.

SUMMARIA.

- 1 Flamin. Paris. multa, & scitissime scripsit, de resignat. beneficii.
- Eiusdem laus.
- 2 Renuntiatio beneficii per criminosum facta, resignatario quando sit fauorabilis.
- 3 Beneficium criminosi impetrari potest, in priuationis euentum.
- 4 Resignatio non priuat resignantem suo iure, quando resignatario non acquiritur.
- 5 Resignans sciens resignatarium inhabilem, abdicationis periculo subiacet, non ita si ignoret.
- Et ita fuit Roma decisum.
- 6 Resignatio facta per procuratorem, quatenus sit valida.
- 7 Resignatio, ius, titulum, nec non, & possessionem præripit, & beneficii vacationem inducit, vnde Patrono licet alium presentare, & hoc quando, & quando non.
- 8 Derogatio iuris patronatus quando fiat, quæq; requirantur, ad eam firmandam, remissive.

AD resignationem Beneficii accedamus, quam materiam opulentissima editio post Rebuff. & Didac. ditauit excellentissimo vir ingenio, magna & varia eruditione, indefatigati studii, & industriæ I. C. Flamin. Paris. tract. de resignat. benefic. qui a pertis tibiis quatuor corrolaria non pœnitenda, nec a scopo nostro deuiantia, refert. Primum est, quod renuntiatio † beneficiorum facta per criminosum, post impetrationem factam ab alio, prout fieri valide potest in euentum † priuationis, Butr. consilio 43. non obscure Boer. decisio. 205. cum sequ. consistit ad fauorē resignatarii, si ignorans impetrationem renuntiauerit bona fide: si vero sciebat esse factam impetrationem ab alio, resignatio iudicanda erit inualida, ob clausulam decreti irritantis, positam in impetratione facta per tertium, c. tibi qui, de præbend. in 6. Boer. But. Lanceot. & alii allegati per Flamin. d. tract. lib. 1. quæst. 16. nu. 34. 35. & 48. Aliud est, quod resignatio † non abdicat ius a resignante, nisi acquiratur resignatario quasi facta sit sub conditione, vt persona contemplata habeat beneficiū, & si resignatarium † inhabilem sciatur resignans, subiaceret abdicationi, non si igno-

ranter *Put. decif. 15. & n. 2. lib. 3. & Flam. d. loco. lib. 9. q. 21. in fin.* ubi attestatur, ita fuisse per supremū auditoriū vrbis resolutum. Alterum est, quod resignatio facta per procuratorem † reuocatum irritatur, si procurator constitutus ad resignandum post intimatam reuocationem mandati, resignauerit, quia sciens, ob-
 6 staculum reuocationis fuit in mala fide, exercendo mandatum iam resolutum, secus si ignorans illā reuocationem, explicauerit resignationem *Bal. & Felyn. in c. ex parte. Decian. de rescrip. Rebuff. in sua praxi. Benefic. tit. de procurat. reuoc. nu. 1. & seq. cum allatis per eundem Flam. lib. 9. qu. 25. num. 17. & 28.* Postremo
 7 illud sese offert, † quod cum resignatio abdicat ius, titulumque & possessionem, & inducat vocationem Beneficii *Parif. consi. 39. volum. 4. Capitulaq. decif. 211 lib. 1. Fran. Marc. decif. 160. num. 2. par. 1. idem Flam. lib. 9. qu. 21.* sequitur, vt apertum dicatur Patronis præsentare alium sacerdotem ad beneficium vacans, verum si profecta sit resignatio sciente, & non reclamante Patrono, valet eo ignorante, aut contradicente præterea nihil valet, nisi cum derogatione iuris patronatus admissa comperiatur, præclare idem *Parif. eodem tract. lib. 2. qu. 4. num. 27. cum seqq.* ubi etiam exponit,
 8 quando fiat derogatio † iuris patronatus, & quæ requirantur ad solidandam huiusmodi derogationem, & *Mandos. consilio. 7.*

DISTINCTIO XLV.

ARGUMENTVM.

¶ Folii albi subscriptio, in controuersiarum remissionibus, quid operetur, brevis hæc distinctio aperit, distinguens inter scientiam subscriptentis, & ignorantiam, respectu eorū, quæ in tali folio sunt describenda, ab eo, qui fideliter describendorum tenorem, prius subscribenti detexit, quando quidem sciens (si tamen dolus absit) ex subscriptione obligatur, nesciens nequaquam.

SUMMARI A.

- 1 Folii albi subscriptio in remissionib. controuersiarum, quid operetur, solita distinctione scientia aut ignorantia subscriptentis adhibita hic docet auctor.
- 2 Scripturam a se subsignatam, qui asserit fuisse ab initio vacuam, & non scriptam hoc probare debet. Hoc tamen ex arbitrio iudicis pendet.
- 3 Idemne in superscribente, quod in subscribente dicendum sit, remissive.

¶ Folii albi quod materno sermone appellatur (vn Bianco) subscriptio, in remissionibus † controuersiarum, quid operetur, aperit hæc nostra distinctio, si in fonte videatur *Caroc. decifio. 5. ubi præsertim num fin.* distinguit inter scientiam subscriptentis & ignorantiam, respectu describendorum in ea cedula per prolocutorem, aut per amicabilem compositorē, qui iam fideliter extra chartam detexit tenorem suæ decisionis, redigendum in corpore folii vacui, vt primo casu obligetur, dummodo arbitratoris dolus absit: Secundo casu secus, quæ ignorantia non præsumitur, ideo asserens, † scripturam a se subsignatam, fuisse ab initio vacuā, & non vidisse, nec legisse quicquam in ea scriptum, quo tempore eandem subscriptione sua confirmauit, debet hoc probare *Gabr. suis commun. tit. de presumpt. conclus. 3. nu. 29. cum seq. Mascard. de probat. volum. 3. conclu. 1341. num. 17. cum sequ.* In hoc tamen casu arbitrium iudicis circumscripti de-

sideratur *D. Menoch. plures coniecturas referens de presumpt. lib. 3. præsum. 66. num. 29. vsq. ad fin.* ubi idem statuit, in superscribente, † quod in subscribente.

DISTINCTIO XLVI

ARGUMENTVM.

¶ Receptio canonis a domino Emphyteusis post declaratam & intimatam caducitatem, quando emphyteutam reconciliet, ita vt caducitas illi remissa censeatur, plures in vtriusque fauorem & odiū solent distinguere casus. Inter quos ille, quando dominus ignorauit emphyteusis deuolutionem, ob nō solutum canonem, atque pensionem receperit, vt caducitatem remisisse non censeatur: secus erit decidendum, quando & deuolutionem sciuerit, & canonem exegerit, nisi forte exegisset, protestās his verbis (nec aliter, nec alio modo) de quorum natura, incidenter quoq; agit auctor, priusquam alios casus referat, in quibus pœnæ remissio cessat aut obtinet. Denique & illud obiter adnotat, quid in Prælato sit dicendum, qui canonem absq; consensu capituli perceperit, an is Ecclesiæ præiudicet, & quando.

SUMMARI A.

- 1 Emphyteusis dominus canonē pro tempore futuro recipiens, caducitate intimata, quando hanc remisisse censeatur, & numero 3. distinctione solita aperitur.
- 2 *Cephal. consil. 212 a. Menoch. examinatum.*
- 4 Emphyteusis dominus canonem exigens, cum protestatione illa (nec aliter, nec alio modo) sibi non præiudicat.
- 5 Clausula illa (nec aliter, nec alio modo) quantam vim habeat.
- 6 Emphyteuta heres, ob ignorantiam caducitatis commissæ, ex causa moræ, aut alienationis, sit tutus, & a caducitate immunis.
- 7 Emphyteusis dominus exigens ex causa fructuum, nō reclamante emphyteuta, pœnam illi remittere non censetur.
- 8 Caducitate declarata, si alius eisdem in bonis, fueris inuestitus, subsequens exactio, tertio (ignoranti tamen) non præiudicat.
- 9 Prælati recipiens canonem absq; consensu capituli, Ecclesia non præiudicat in hoc, vt ex tali perceptione censeatur remissa caducitas. Nisi Prælati hic haberit potestatem relocandi.
- 10 Prælati cui talis sit potestas concessa, tam in quæsitis, quam in quærendis, Ecclesia præiudicare potest, vel quando res redit ad ius commune, vel ad primum statum.
- 11 Caducitate commissæ in emphyteusi Ecclesia, licet Ecclesia possit sibi omne ius (etiam in præiudicium creditorum) applicare, si tamen imputari non possit habentibus causam ab emphyteuta, ipsos etiam non soluisse, ex clausula generali possunt in integrum restitui.
- 12 Resoluto iure datoris, resoluitur quoque ius acceptoris.

¶ Receptio canonis pro tempore futuro † ab emphyteuta post declaratam caducitatem, eandemque intimatam, quando reconciliat emphyteutam, ita vt censeatur ei remissa caducitas. Plures distinguuntur casus, modo pro opinione fauorabili emphyteutis, modo pro sententia eis contraria, vt cernere

here est apud *Clar. in §. emphyteusis, q. 10. Didac. variar. resolut. lib. 3. cap. 17. Caroc. tracta. de locat. & cond. par. 3. titu. de hered. act. num. 2. Corbul. tract. de iur. emphyt. tit. ult. limitatione 21. Ceph. conf. 222. D. Menoch. conf. 674. num. 13. cum seqq. volum. 7. vbi etiam examinat d. consiliū* † *Cephal. Honded. conf. 55. volu. 2. atq; Mascard. de probat. volum. 1. conclus. 252. Idem Menoch. de præs. lib. 3. præs. 112. doctissime scribit, & copiosissime Martin. Monter. decis. Aragon. 5. Vbi examinat Clar. Didac. Corbulum, & ceteros omnes, ibi aliquādo deuolet auidum ingenium. Inter autem documēta emphyteutarum illud in primis adnotatur, quando dominus ignorans † emphyteusis deuolutionem ob non solum canonem recipit pensionem, tunc nō intelligitur remittere caducitatem, secus si sciens deuolutionem receperit canonem, Corbul. d. tract. & limitatione 21. num. 14. vbi non fit facta exactio, cum protestatione geminata cum illis præcis ac resolutionis verbis, (nec aliter, nec alio modo, &c.) Rip. in c. cum M. Ferrariensis, num. 85. & seq. de constitut. Dec. conf. 160. Cur. Sen. conf. 8. Menoch. conf. 38. vol. 1. Bursat. conf. 40. volum. 1. & conf. 254. num. 20. volum. 3. Rim. Iun. conf. 285. volum. 3. præclarissime Fachin. lib. 1. controuer. iur. cap. 99. Sunt enim hæc verba taxatiua, habentia præcisam † naturam, importantq; necessitatem, ex quo negatiue sunt prolata, ac inducunt solemnitatem atq; formam, neque recipiunt aliquam modificationem, vel interpretationem a verbis separatam, Natta conf. 678. nu. 7. cum seq. late Vulpell. tract. de præposit. aduerb. & coniunct. signific. versic. tantum, & vers. non aliter, &c. luculenter Bertazz. tract. clausularum, clausul. 14. Glo. 6. sicuti extra heres emphyteutæ præseruatur † ob ignorantiam, a caducitate commissa alioqui ob moram vel alienationem, Glo. in l. 1. vers. lege C. de iur. emphyt. Dec. conf. 58. Clar. §. emphyteusis, qu. 8. Caldas ad l. si curatorem, vers. sua facilitate, num. 92. C. de iur. emphyt. Corbul. de iur. emphyt. titu. ult. limit. 20. & Honded. conf. 80. volum. secundo. Similiter cessat remissio pænæ, quando exactio † facta fuit in causam fructuum haud reclamantē emphyteuta, ac ita practi-
cari pluries obseruauī. Smiliter si post declaratā caducitatem † esset alius inuestitus de eisdē bonis, subsequens exactio non affert præiudicium tertio, ignorantiam tamen, Rot. Luc. decision. 35. num. 8. & Natt. conf. 335. per Reg. l. si unus. §. ante omnia, ff. de pact. Si tandem esset facta receptio canonis † a prælato, absque consensu capituli, non nocet ecclesiæ, vt videatur remissa caducitas. Nisi ageretur de Prælato, cui esset data potestas relocandi, is namque præiudicat Ecclesiæ, optime Crescentius decis. secunda, de locat. & conduct. sicuti potest præiudicare tam in quæsitis, † quam in quærendis, vel quando res redit ad ius commune, vel ad primum statum: Mont. decis. Aragon. 50. num. 13. & Nizol. allegatione 38. nu. 7. Nec filendum est, quod & si caducitate commissa in emphyteusi Ecclesiæ, possit Ecclesia sibi omne ius † applicare, etiam in præiudicium creditorum, Bald. conf. 476. volum. 4. Alexan. conf. 173. num. 5. volum. 2. Alb. conf. 28. num. ult. volum. primo. Corbul. d. tract. & tit. Amp. 22. & 34. Bursat. conf. 56. nu. 14. cum seq. volum. primo. iuncto conf. 8. eod. vol. ex vi regulæ non semel deductæ, resolutio iure datoris, resoluitur quoq; † ius acceptoris. Surd. decisio. 286. num. 10. quam ultra alios quandoq; allegatos expendit Bald. conf. 333. in fin. volum. 5. Plot. conf. 48. num. 6. Vegius conf. 68. num. 329. cum seq. Boer. d. cis. 182. nu. 47. & Gamma decis. 269. num. 5. Attamen si non potest*

imputari habentibus causam ab emphyteuta, quod & ipsi non soluerint, digni saltem sunt, vt restituantur in integrum, ex clausula generali, Surd. præclare decis. 102. num. 5.

DISTINCTIO XLVII

ARGUMENTVM.

¶ Donatio bonorum immobilium aduentitiorum, facta inter viuos per filiumfamil. tertio alicui cum iuramento, an consistat nec ne, dubia fuit l. C. quæstio, orta ex ambiguo l. fin. §. filiis autē, C. de bon. quæ lib. intellectu: in qua quidem negans opinio magis communis, affirmatiua autem verior. Veruntamen ex frequentiori D. D. calculo receptum est, vt si patre sciente, & non contradicente facta fuerit, valida permaneat, nō ita si nescierit, & quid sit in donatione causā mortis dicendum, ultimo distinctionis huius loco inquirat auctor.

SUMMARIA.

- 1 Donatio bonorum immobilium aduentitiorum facta inter viuos per filiumfam. alicui tertio, cum iuramento, utrum teneat in questionem rapit auctor. Et negatiuam opinionem esse magis communem, affirmatiuam autem veriolem, dicit num. 5.
- 2 Donatio sine iuramento nulla est.
- 3 Filiusfamil. interdicta est peculii aduentitii administratio.
- 4 L. fin. §. filiis autē, C. de bon. quæ lib. varie Doctores torfit.
- 6 Filiusfam. ex donatione a se facta, bonorum immobilium inter viuos tertio alicui, patri non præiudicat, quoad vsumfructum, donec sit superstes.
- 7 Donatio facta per filiumfamil. patre sciente, & non contradicente, valida est, neq; postea pater poterit ex illa sibi præiudicium fuisse illatum conqueri.
- 8 In donatione causā mortis non ita, & vnde hoc.
- 9 Testamentum cui condere non est permittum, eidem etiam codicillari interdictum.
- 10 Filiusfam. neq; testari potest, neq; codicillos condere de aduentitiis, ne quidem si pater, qui bonorum horum vsumfructum a se aliqua de causā abdicasset, illi assentiatur.
Ne quidem si esset filia nupta.
- 11 Ex matrimonio apud nos non soluantur patrie potestatis iura.
- 12 Clausula (Si non valet iure testamenti, valeat iure codicillorum, vel alterius cuiuslibet vltima voluntatis) inserta in filiusfam. testamento, disponentis de aduentitiis, reddit eius dispositionem firmam.

Rixantur interpretes † super articulo donationis i bonorum immobilium aduentitiorū, factæ inter viuos per filiumfamilias alicui tertio, cum iuramento (postquā absolutum est, quod sine † iuramento nulla prorsus est donatio) cum sit interdicta filiofam. † administratio peculii aduentitii, & immineat suspicio prodigalitatis, ex Ruyn. conf. 24. lib. 5. cum adductis per Iul. Clar. ad §. dona. q. 6. Crass. in tract. de success. §. donatio, qu. 3. Flamin. Rub. conf. 47. num. 35. & 40. vbi doctē ratiocinatur. Difficultas autem exoritur a varietate opinionum, & a multiplici intellectu. text. in l. fin. † §. filiis autē, C. de bon. quæ lib. in tantum, vt Rot. Rom. teste Cesar. de Grass. decis. 2. alias 150. de donat. nu. 7. cū seq. dixerit, opinionem negatē esse magis cōem, 5 veriolem v. esse affirmatiuā; vtramq; p̄terea opinionē conuenire, q̄ patri nō præiudicatur, quoad † vfu. 6

fructum, donec fuerit in humanis rebus, quod si patre sciente, † & non contradicente facta sit, donatio confurgit consensus sufficiens ad actum conualidandum, & cessat ratio præiudicii paterni, non sic † in donatione caussa mortis, quia consensus patris debet esse expressus, atque requiritur ad solemnitate actus, *Iul. Clar. d. loco, num. 6. vsque adeo*, vt infructuosa reputetur omnino clausula codicillaris, ex certissima *reg. l. 2. ff. de leg. 1. qui non potest testari, † non potest codicillari, Thesaur. decisio. 150. Bec. consi. 76. Decian. consi. 72. volum. 4. & Clar. §. Testamentum, qu. 18. vbi filiusfam. non potest testari, nec codicillari † de aduentitiis etiam parte assentiente, quamuis ei non competat ius in bonis propter vsumfructu, a se aliquo modo abdicatum, etiam si esset filia nupta, cum matrimonio † non sit modus dissoluendi vinculi patriæ potestatis, *l. si uxorem, C. de condit. insert.* At si foret inserta clausula cum amplioribus verbis, scilicet, si non valet iure testamenti, † valeat iure codicillorum, vel alterius cuiuslibet vltimæ voluntatis, aliud concludendum esset, ex adductis per doctiss. *I. C. Fab. Turret. tract. de clausula codicillari, qu. 118.**

DISTINCTIO XLVIII

ARGUMENTVM.

¶ Appellans, an & quando appellationem iudici se ex sententia grauanti, intimare teneatur, hæc distinctio trutinat, & ita distinguit: Aut appellatio est interposita coram tali iudice, & tunc nulla requiritur intimatio, notificatio, nec inhibitio: sed reuocari poterunt omnia a iudice, intra ipsum appellationis tempus, attentata, & hoc etiã, si iudex, ad quem non inhibuerit: Aut vero appellatio fuit interposita, iudice absente, coram honestis personis, & tunc requiritur isthæc intimatio, vt saltem iudex scientiam habeat querimonie appellantis, quod si appellationem interpositam nesciat, poterit sine vlllo metu, ad sententiæ suæ executionem deuenire. Hoc præcipue, cætera ex subiectis summariis lector colligat.

SUMMARIUM.

- 1 Appellans quando teneatur appellationem suam iudici intimare, quoad effectum suspensiuum, querit hic auctor, & distinctione appposita decidere incipit, num. 4.
- 2 Effectus, (quem vocant deuolutiuum) in appellationum materia, non eget notificatione apud iudicem.
- 3 Index post sententiam, nescius appellationis interposita, potest ad executionem procedere.
Pars iudem.
- 5 Appellatio est interponenda coram iudice, qui per sententiam grauatur, in isto metu cessante.
- 6 Appellatione interposita coram iudice grauante, nulla notificatio appellationis, postea requiritur apud eum.
- 7 Appellatio si fuit interposita coram iudice, sententiam, quæ grauatur proferente, attentata omnia post talem sententiam & appellationem, intra ipsum appellandi tempus reuocatur, & hoc, licet iudex ad quem, non inhibuerit.
- 8 Attentata non esse reuocanda, nisi cum iustificata fuerit appellatio, in fauorem appellati, non autem appellantis, procedere intelligitur.
- 9 Appellatio potest interponi absente iudice, coram honestis personis, adhibitis pluribus testibus, aut vno saltem cum tabellione.

- 10 Appellatio, absente iudice interposita, quando attentatorum reuocandorum gratia, intimationem eadem faciendam requirit.
- 11 Index, qui nesciat appellationem fuisse interpositam, potest ad executionem suæ sententiæ deuenire, absq; vlllo incursionis attentatorum metu.
Et hoc licet appellatio esset intimata parti.
- 12 Appellationem esse interpositam sciens, & nihilominus coram iudice eandem ignorante procedens, facit vt processus reddatur nullus.
- 13 De appellatione coram honestis personis, remissive.

¶ Persape in praxi occurrit dubium, quando appellans † teneatur intimare suam appellationem iudici, non respectu effectus deuolutiu, † qui progreditur absque vlla notificatione, sed quoad effectum suspensiuum, cum alioqui si iudex interim procedat ad executionem † excusatur nec dicatur attentasse. Idemque in parte sit sancitum, c. si duobus, vbi Ioann. And. de appellat. Abb. in c. suggestum, num. 5. & seq. de appellat. tit. mox allegato. *Cassad. de appell. decis. 3. cum adductis per Surd. consi. 228. num. 8. volum. 2. & ex Lancellor. ac aliis non paucis probat Brederod. amplissimo tract. de appellat. par. 2. de intimat. appellat. tit. 23.* Quare deuentum est ad distinctionem, † quæ sic se habet. Aut appellatio est interposita coram iudice grauante, prout est cessante metu iusto † interponenda coram iudice, qui sententiam tulit, c. appellat. ibique *Archid. de appellat. num. 6. & clem. 1. cod. titu. & c. si iustus meus, de appellat.* & tunc nulla † requiritur notificatio, quo ad iudicem, a quo, neque inhibitio, sed reuocantur attentata omnia, † post sententiam diffinitiuam, & post interiectam ab eo appellationem, seu intra tempus appellandi. Tametsi iudex ad quem non inhibuerit, *Berret. consi. 61. num. 10.* Quod circumfertur attentata, † non nisi iustificata appellatione esse reuocanda; Intelligitur vt procedat in fauorem appellati, non in fauorem appellantis, vt obseruauit, *Rota. Rom. teste Achill. de Grass. de appellat. decis. 260. nu. 5.* Aut appellatio est interposita absente iudice, coram honestis personis, put potest, † adhibitis testib. saltē corā vno teste, & *Tabell. Grauat. ad Vestr. suæ praxi, libr. 7. c. 3. nu. 56.* absq; vlla necessitate redeundi ad iudicem a quo, præsertim si appellatum sit in extremo temporis momento, *Maluas. consi. 73. num. 2.* & tunc ad effectum reuocandorum † attentatorum necessaria est intimatio appellationis iudici a quo, vt habeat scientiam conuersionis illius, contra quem pronuntiauit: alias non data scientia, † peruenitur ad executionem, citra incursionem attentatorum, *Berret. d. consi. 61. num. 7.* Etiam si talis appellatio esset intimata parti, quia quoad processum punitiuum contumaciæ, propter contemptum iudicis non obest scientia partis, secus quoad partis commodum, quia eius dolus, qui scit appellationem † esse interpositam, & procedit coram iudice putatiuo ignorante appellationem, facit processum nullum, *Card. in clemen. causam de elect. & non obscure Brederod. d. tract. de appellat. par. 1. tit. 22. fol. 607. & seq.* De hac appellatione † coram honestis personis explicanda agit, *Ruyn. consi. 75. num. 4. volum. 5. late Surd. d. consi. 228. volum. 2. Maluas. d. consi. 73. nu. 1. & 2. Zuccard. consi. 36. num. 10. Brederod. d. loco.*

DISTINCTIO XLIX.

ARGUMENTVM.

¶ De materia spoliū hic habes, & primum huius probati

batio qualis esse debeat; tum quam multis pœnis clam & dolose spoliatus subiaceat. Inde de spolio per procuratorem generalem admissio, in quo, illius domini solita suscipitur scientiæ aut ignorantie distinctio.

S V M M A R I A.

- 1 Spolii probatio qualis esse debeat, remissive.
- 2 Spoliatus dolose aut clam variis pœnis subiaceat.
- 3 Spolium per procuratorem generalem dolose commissum, vere spolium est.
- 4 Spoliatus perdit beneficium cessionis bonorum, & auxilium, c. Odoardus de solut. Non prescribit, declar. tamen remissive. Amittit appellandi beneficium saltem iure Civil.
- 5 Ante spolium si interiecta sit appellatio, & immediate subsequuta spoliatio, appellationi censetur renuntiatum, & cur.
- 6 Lancelotus sagacissimus IC.
- 7 Spoliatus moram purgare non potest.
- 8 Spolianti in negotio principali, audientia denegatur, donec spolii crimen a se omnino reluat, nisi vi num. sequenti.
- 10 Spolium sequutum, facto tantum & culpa procuratoris generalis, domino inscio, huic non preiudicat: maxime si dominus id aperte declaret illi renuntiatum.
- 11 Spolium primum vel ultimum, quando sit purgandum remissive.
- 12 C. sape de restit. spoliat. remedium, contra eum intentari potest, qui scienter rem a spoliatore acceperit, non contra eum qui ignoranter.

REquens est materia spolii apud clarissimos interpretes utriusque iuris, † cuius probatio qualis esse debeat, patefacit D. Menoch. tract. de recuper. possess. Remed. 15. num. 408. Juncto consi. 775. num. 5. lib. 8. Berol. consi. 43. volu. 3. Andr. Gayl. pract. observat. lib. 1. observ. 7. Rot. Rom. decis. 861. lib. 3. in nouissimis, & Put. decis. 78. libr. 1. Et quia contra spoliantem † dolosum, seu clandestinum, prodita sunt multa pœna, etiã si spolium sit commissum † per procuratorem generalem, Caputaqu. decis. 176. par. 3. præcipue vero consistunt pœna in his videlicet, ut perdat beneficium cessionis bonorum † & auxilium, c. Odoardus, de solut. Caputaqu. decis. 183. par. 3. non prescribat declarando, ut per Bonum de statut. urb. prescript. num. 236. & 238. gloss. 19. & alibi latius sub distinctione 60. Amittat beneficium appellandi de iure civili, non sic de iure canonico, nisi ex vi constitutionis Ægidianæ, Pontan. de spol. lib. 4. cap. 3. num. 19. & seqq. Imo si ante spolium sit interiecta appellatio, † per subsecutam spoliationem censetur renuntiatum appellationi, ob odibilem qualitatem attentatorum, quæ sapit execrabilitatem, Lancelot. fortissimus † scriptor, tract. de attentat. cap. 26. num. 122. & quæst. 1. num. 45. cum seq. ac Cucchius tract. de mentien. circa possess. 235. † insuper non possit purgare moram, Redoan. de spol. eccles. qu. 17. nu. 27. ei tandem denegatur † usque ad omnimodam spolii purgationem audientia in negotio principali, Bald. in c. conquerente, de restit. spol. nisi præsentauerit † in actis commissionem, quæ dicat, quod præstita cautione per spoliatorem de soluendo fructus, facta liquidatione iudex procedat ad expeditionem negotii principalis, veluti docet Verall. decisio. 185. par. 3. Ea propter suscipitur distinctio scientiæ & ignorantie domini, quando spolium proficiscitur facto, & culpa procuratoris generalis, proinde, si ut primum innotuit † domino, spoliatio com-

missa per eius procuratorem generalem, repente declaraverit huiusmodi possessionem se noluisse, neque velle habere ratam & gratam, imo illi, quantum in se est, renuntiaverit certissimi iuris est, quod inde, ne tantillum quidem præiudicii sentiat dominus. Ita Rot. Rom. teste Caputaqu. decis. 179. par. 3. Quando vero primum vel ultimum spolium † sit purgandum, videri possunt deducta per Alex. consi. 94. in fin. volu. 5. Dec. consi. 200. Rip. in l. naturaliter, §. nihil commune, num. 55. quem locum quandoque explicabam, ff. de de acquir. possess. Soc. ad c. primum, num. 62. cum sequ. de mut. petit. Marant. suo specul. par. 4. distinct. 6. num. 41. idem Menoch. de recuper. possess. Remed. 1. num. 382. cum seqq. Benintend. decis. 8. Lancel. de attentat. qu. 8. & non insubtiliter Vallasc. decis. 88. Similiter infertur ad Remedium, † c. sape, de restit. spoliat. quod potest intentari contra eum, qui scienter acceperit rem a spoliatore, non si ignoranter id contigerit, Innoc. in c. cum ad sedem, num. 7. eod. tit. Abb. in c. quia 5. num. 11. de iudic.

DISTINCTIO L.

ARGUMENTVM.

Renuntiationes paternæ hereditatis, maxime a sororibus exili re contentis, matrimonii contemplatione in Italia frequentes esse præmittit auctor: easque facile ex grauissima læsione corrumpere docet, etiam si iuramento fuerint firmatæ, maxime, si renuntians sit annis minor, vel aliquo metu (reuerentiali saltem) ducta; prius tamen impetrata iuramenti remissione, hoc primum: Tum quid in annis maiore dicendum sit, & in hac considerat, an illa, quantum ex hac sua reuntiatione damnum patiat, sciat, nec ne: quippe si hoc sciat vix resilire potest, a renuntiatione semel facta, aliud est si ignoret. Denique, & ad renuntiationes spiritualis matrimonii causa factas descendit, in quibus ad distinctionis usque finem maxima (ut solet) eruditione persistit.

S V M M A R I A.

- 1 Carolum Anton. Put. Pisarum Archiepiscopum moderatissimum, ac † C. eximium, digno auctor elogio prosequitur.
- 2 Perillustr. Comitem Alphonsum a Petra, dignissimo effert preconio.
- 3 Renuntiationes paternæ hereditatis a sororibus re exili contentis, matrimonii contemplatione frequentes in Italia, & hæc ut rescindi possint.
- 4 Ant. Fabri encomium, & num. 17.
- 5 Renuntiatio, ex solo reuerentiali metu euertere potest, & num. seq.
- 7 Mulier maior, an & quando renuntiare possit irrevocabiliter.
- 8 Quid in renuntiatione in manib. patris facta.
- 9 Renuntiationes a mulierib. agnatorum intuitu factæ favorabiles sunt.
- 10 In renuntiationib. ignorantia exceptio quando cesset.
- 11 Renuntiatio beneficii leg. 2. C. de rescindend. vendit. & l. si quis cum aliter, ff. de verbo. obligat. quam sit firma.
- 12 Renuntians omni legum auxilio resilire amplius non potest.
- 13 Clausularum supradictarum appositio, irreparabile non affert ignorantib. præiudicium.
- 14 Renuntians ignoranter, doli mali exceptioni & similibus sibi non præiudicat.

- 15 *Mulier, quæ nubens renuntiavit, indecenter postea nupta cum dote incompetenti, adhuc auditur contra Dec. cuius opinio cum hac conciliatur remiss.*
- 16 *Renuntiatio limitata, fratrum vel agnatorum favore solum facta, his deficientibus, aliis non præiudicat.*
- 18 *Renuntiatio cum clausula, ut is, cui hæc facta fuit, libere possit de bonis renuntiatis disponere, efficacissima est.*
- 19 *Renuntiatio patri per filiam facta, quando masculorum contemplatione facta censeatur remissiva.*
- 20 *Si soror unica ex pluribus renuntiet, & dotem accipiat, aliæ hæc in successione ab intestato excludunt.*
- 21 *Renuntiatio spiritualis matrimonii causa facta, per ingressurum religionem, quando valida.*
- 22 *Concil. Trident. sess. 25. cap. 16. in renuntiatione etiam beneficii locum habet.*
- 23 *Contractus omnes (hoc renuntiationis excepto) super mere temporalibus per nuntios facti, durante approbationis anno, legales requirunt, & statutarias solemnitates.*
- 24 *Testamenti viam novitii religionem ingressuri, eligere solent, de suis ut rebus disponant. Et hoc testamentum, quando suam consummationem habeat, numero 26.*
- 25 *In testamento, nec renuntiationis, nec obligationis, cadit præiudicium.*
- 27 *Materia illud authent. de Monach. & authent. ingressi, & authent. si quæ mulier, C. de sacrosanct. Eccles.*
- 28 *Religionem ingressus, professione emissus, an testamentum possit antea factum revocare.*
- 29 *Papa intestabilem potest testabilem reddere.*
- 1 *Carolus Antonius Puteus † illustrissimus ac reuerendissimus Pifarum Archiepiscopus, prudentissimus ibidem Gymnasii moderator, nec non magni, & serenissimi Hetruriæ Ducis Auditor, & Consiliarius integerrimus, I. V. D. præstantissim⁹, cuius summam, & genuinam quandam in omnes humanitatē, incredibilem in Prouinciales sollicitudinem, profusum in eruditōs fauorem atq; beneficentiam, miram morum suauitatem, admirandam rerum, & doctrinarum omniū peritiā, perillustres Comes Alphonsus a Petra, † vir summis & Heroicis virtutibus ornatissimus, non sine admiratione, mihi frequenter in familiaribus suis colloquiis extulit, cum summa sua in tanti Præfulis amplitudinem beneuolentiā: ille, (inquam) in laudatissimo suo consilio post primum Consiliorum Oddi volumen impresso, sub num. 28. multorum testimonio comprobatur, frequentissime (in Italia maxime) a fororibus modica re contentis, fieri paternæ hereditatis † renuntiationes, & hoc quidem contemplatione matrimonii, quæ non facile euertere possunt & rescindi, nisi ex grauissima læsione, etiam si iuramento essent firmatæ, (impetrata tamen huius remissione) & hoc maxime si mulier sit minor c. quamuis ubi Didac. latissime de pact. in 6. cum adductis plena manu per Gabr. suis commun. titul. de iur. dot. conclusio. 1. Eugen. consi. 3. Bero. consi. 51. volum. 1. Decius consi. 378. Plot. consi. 40. num. 8. (rot. consi. 120. num. 24. volum. 1. Alb. consi. 89. volum. 1. Burjat. consi. 75. vol. 1. Federic. Scot. consi. 77. num. 13. cum sequen. lib. 5. tom. primo, Zoan. elegantissime in suo tract. rer. quotidian. cap. 22. Anton. Fab. supremi Sabaudia Senatus Senator: † & An-*
- 4 *nexiaqui Præfex integerrimus, vir legum scientia spectatissimus, in perspicacissimo suo de erroribus Præ-*
- gnatic. opere, Decad. 13. error. 7. & 8. maxime vero ex vi metus † reuerentialis, quem arguit damnum intolerabile, rescissioni solæ causandæ sufficiens, etiam si neque minæ, neque verbera, neq; terror accessissent, Aret. consi. 24. volum. secundo, Cephal. consi. 62. num. 28. cum seqq. volum. 1. Menoch. consi. 1. num. 492. cum sequ. volum. primo, iuncto consi. 168. volum. 2. & in suo tract. de præ. um. lib. 3. præsum. 127. Honded. consil. 10. vol. 1. Molin. de primogen. Hispan. lib. 2. cap. 3. nu. 10 & 11. ac Gallia consi. 34. num. 26.) Imo in † hoc casu rescinditur quoque contractus correspectius renuntiationis, veluti in cambio bonorum, facti cum marito mulieris renuntiantis: adnotat Alb. consi. 198. num. 47. vsq; ad fin. volum. primo Quod si mulier sit maior, † distinguitur an sciuerit, vel ignorauerit hanc hyperocham, portione in sibi competente, si enim sciuit, frustra resiliere vult a renuntiatione semel facta: aliud autem est, si ignorauerit, ut aduertit Paris. consi. 26. num. 77. lib. 3. Corn. consi. 291. in fin. lib. 4. Craueti. consi. 192. num. 5. Sim. de Præ. consi. 1. num. 37. & Decian. consi. 39. num. 154. cum tribus seqq. volum. 2. Idem est in † renuntiatione facta in manibus patris, Menoch. consi. 6. volum. primo, & Alb. consi. 100. volum. prim. quoniam renuntiationum contractus † a mulieribus agnatorum favore facti fauorabiles reputantur: quemadmodum etiā statuitur in statutis, fœminas propter masculorum existentiā excludentibus, Alb. consi. 198. num. 45. volum. primo. Exceptio autē ignorantia † cessat præcipue, vel quando fuerit in specie renuntiatum beneficio, l. 2. Cod. de rescind. vend. & l. si quis cum aliter, ff. de verbo. obligat. quæ tantundem importat, ac si in instrumento dictū esset illud plus, siue modica sit quantitas, siue immodica, donauit & donat Sim. de Præ. d. consi. 1. nu. 13. Vel quando esset renuntiatū omni † legum auxilio, quoniam sufficit scientia & cogitatio in genere, Decian. d. consi. 39. n. 157. & Sim. de Præ. d. loco, n. 24. alioqui fieri nequit, ut clausularū huiusmodi appositio † irreparabile afferat ignorantib. præiudiciū. Idem videre est in renuntiatione † doli mali exceptioni, indebiti, conditione sine causa, & aliis similibus. Rimen. Iun. consi. 613. num. 36. cum seqq. & apertius consi. 721. nu. 41. cum seq. volum. 6. Prædicta tamen ita velim accipi, si mulier bene † fuerit, & decenter nupta, sicque competentem sibi dotem reseruauit, licet aliquanto esset legitima inferior: ex Alb. qui Dec. dissentientis opinionem componit, d. consi. 198. num. 27. & 30. Aliud insuper esset dicendum in † renuntiatione limitata, fratrum vel agnatorum favore facta, hæc enim illis deficientibus non nocet, Beriaz. consi. 199. volum. 1. Civil. num. 46. Honded. consi. 29. num. 70. Ioan. Ant. Lannar. consi. 49. Surd. decis. 252. nu. 4. Didac. ad d. c. quamuis 3. par. relect. §. 3. num. 4. de Pact. in 6. quem cum aliis exactissime (pro more) expendit, celeberrimus, celeberrimi Cuiacii olim Auditor, † Anto. Fab. de errorib. pragmat. Decad. 13. error. 9. Nisi clausularum in renuntiatione † insertarum amplitudo aliud suadeat, puta ut is cui facta sit renuntiatio, libere possit de bonis renuntiatis disponere, Capyc. dec. f. 190. ubi etiā an- notat, quando renuntiatio patri † per filiam facta, possit existimari, facta masculorum contemplatione, de quo quidem argumento plenum exstat Gabr. consi. 135. volum. 2. Adde, quod stante clausularum amplitudine, si aliæ supersint fœminæ, † quæ non renuntiarint, istæ in successione ab intestato filias, quæ dotibus acceptis renuntiarint, excludunt, Gabr. consi. 131. num. 13. volum. secundo. Quid autem, si spiritualis matri-*

- 21 matrimonii & contemplatione renuntiationes eius-
modi fieri contigerit? hoc habes decisum ex *Concil.
Triden. sess. 25. cap. 16.* incipit, nulla quoque renuntia-
tio, in quo prudentissime, (vt semper) statuitur re-
nuntiationes, aut obligationes factas, etiam cum iu-
ramento, sine licentia Episcopi, vel eius Vicarii, per
mulieres, aut etiam mares religionem ingressuros,
aut ingressos, esse omnino nullas, cum oporteat illas
(vt sint efficaces) intra duos menses, ante professio-
nem fieri, & hoc cum licentia Episcopi, aut eius Vi-
carii, & exinde professionem subsequi: quibus defi-
cientibus irrita sit renuntiatio. Ita locum Concilii re-
fert, *Nauarr. de donat. conf. 7. lib. 3. Royas tract. de suc-
cess. cap. 7. par. 1. num. 31. Ludou. Molin. tractat. de instit.
disposit. 139. colum. 8. Menoch. consi. 388. num. 7. volu. 4.
& docte Flamin. Paris. de resignat. benef. lib. 3. qu. 13. in-*
22 *quiens & d. cap. 16.* habere etiam locum in renuntia-
tione beneficii. Alii tamen contractus, qui fiunt per
23 nouitios super mere & temporalibus, durante anno
approbationis, solemnitates etiam legales, aut statua-
rias flagitant, *Castr. consi. 133. colum. fin. vol. 1. & Bim.
conf. 32. num. 5. volum. 1.* Solent tamen Nouitii, reli-
24 gionem ingressuri, testamenti viam, & q̄ permessa est,
eligere, de suis vt rebus disponant, absq; prædicta so-
25 lemnitate, postquam in testamento & nec renuntia-
tionis, nec obligationis præiudicium cadit, quod te-
26 stamentum suum suscipit consummationem, & post
professionem, antequam Monachi bona, heres non
habet; *Didac. ad c. 2. num. 5. de testam. Alex. consi. 13.
volum. 3. Veg. conf. 23. loquens in Monacho S. Bene-*
dicti, Rot. Roman. dec. fio. 180. par. 2. in nouiss. Jul. Clar. ad
§. testamentum, qu. 28. Eugen. consi. 58. num. 10. cum seqq.
præclare Honded. consi. 61. & 62. volum. 2. Et hæc quidē
27 est materia & §. illud auth. de Monach. & text. in auth.
ingressi, & auth. si qua mulier, C. de sacrosan. Eccles. Neq;
28 post professionem & potest permissu superioris testa-
mentum antea factum reuocari; *Bero. consi. 75. num.*
29. volum. 1. In mo nec nouum condi testamentum,
Jul. Clar. in d. loco, sub fin. Decian. conf. 3. volum. 3. Ri-
minald. Iun. consi. 25. num. 43. volum. 5. & Honded. dict.
conf. 61. Hoc tamen in casu adeundus esset Romanus
29 Pontifex, qui intestabilem potest & testabilem redde-
re, *Socin. Sen. consi. 13. volum. 1.*

DISTINCTIO LI.

ARGUMENTVM.

¶ Materiam sequestri egregie nunc agitator auctor, &
querit; An illi huius operis distinctio conueniat.
In quo quidem puncto, tribus in casibus (quos re-
fert) inter scientiam & ignorantiam sequestran-
tis, distinguendum censet.

S Y M M A R I A:

- 1 Sequestri varia apud diuersos nomina.
- 2 Sequestro an & quando scientia conueniat, & igno-
rantia distinctio.
- 3 Sequestrans indebite ex certa scientia, tenetur ad o-
mne interesse erga partem, in cuius præiudicium fa-
ctum fuit sequestrum: non uero si ignoranter, aut
per errorem facti ductus sit.
- 4 Sequestrans exprimens minorem summam crediti
sui, an & quando sibi in re iduo præiudicet.
- 5 In sequestrationibus prius liquere debet, de causa, &
debiti quantitate.
- 6 Sequestrum ad effectum agitandi litem, facile con-
ceditur, & reuocatur.

*Sequestrum autem ad executionem concessum, dif-
ficilius.*

- 7 Fideiussio est sequestri medicina, limit. multifariam,
remissive.
- 8 Statutum Papiæ, c. 7. rub. de saximent. faciend. quid
in his sequestris fieri præcipiat, vt tollatur colluden-
di an a.
- 9 De materia sequestri remiss.
- 10 Sequestrum duplex.
- 11 Sequestrum esse prohibitum, septem limitatur modis,
remissive.
- 12 Sequestrum quando emphyteutam, canonem non sol-
uentem, a pena caducitatis excuset.
- 13 Sequestrarius qua actione conueniatur, remiss.
- 14 Debitor debitoris, potest per viam sequestri conueniri
absq; excussione.
- 15 Quatuor vulgo requisiti ad hoc vt debitor debitoris,
excepta sequestri via, possit conueniri.
- 16 Sequestri remedium non flagitat excussione.
- 17 Sequestrum affectatum & mendicatum in creditoris
fraudem non releuat.
- 18 Creditor in cuius præiudicium fuerit tale sequestrum
factum, debitori & sequestratori potest deferre in-
iuramentum, an in fraudem fuerit factum, ne credi-
tum suum consequeretur.
- 19 Sequestra quando mendicata præsumantur, remiss.
- 20 Vincent. Carocci laus.

O Ccurrit dubium, an sequestro, & quod latinius
appellant, sequestrationem, Galli appellant ar-
restum, & a statuto nostro vocatur saximentum, cō-
ueniat distinctio scientiæ & ignorantia, & quando.
In quo puncto statuo, quod in tribus potissime ne-
cessario distinguendum est, inter scientiam & igno-
rantiam: Primum est, quia sequestrans & indebite ex
certa scientia tenetur ad omne interesse erga partem,
in cuius præiudicium processit sequestrum, non si i-
gnoranter, aut per errorem facti ductus sit, *Bart. in l. si
oleum, ff. de do. o. Bald. consi. 249. volum. 2. præf. Pap. in
form. seq. §. audeat, nu. 2. Rebuff. de sequest. art. 4. glo. 3.
num. 6. cum seq.* Secundum est, & quod si sequestrans
exprimat minorem summam crediti sui, sibi non præiu-
dicat in vero credito, vbi ex ignorantia, aut ex errore
specificauerit minorem summam, alias, si per verba
taxatiua, prolata a sciente, sit expressa certa summa,
intelligitur sibi præiudicatum, l. si quidem, vbi Barto.
C. de transact. & Ias. ad §. si minus, num. 2. Instit. de actio.
Vnde prius & debet liquere de causa debiti, & de
quantitate, *Rimin. Iun. consi. 804. num. 9. volum. 7.* Ter-
tium est, quod sequestrum & ad effectum agitandi li-
tem conceditur ex simplici probatione, & reuocatur
per satisfactionem, non in sequestro concessio ad ef-
fectum faciendæ executionis, quia tunc probatur
creditum per instrumentum, nec relaxatur per satis-
factionem, *Ias. in l. si fideiussor, §. fin. ff. qui satisfac. cogan-
nu. 17. cum seqq.* vbi ponit multas limitationes ad re-
gulam illam notissimam, quod fideiussio & est medi-
cina sequestri, *Magon. Rot. Luc. decis. 6. vtrobi tamen*
ex forma legis municipalis Papiæ, cap. 8. rub. de saxi-
ment. fiend. debet & dari scientia, aut notitia intra octo
dies ei, in cuius præiudicium manauit sequestrum, a-
lioqui ignorantia non nocet sequestratio, *Magon.
Rot. Flor. decis. 15. num. 8. Gamma decis. 331. numero 1:*
quo pacto tollitur anfra colludendi, *Montepic. in ter-
min. d. statuti. conf. 63. & 64. in simili Bursat. consi. 423.
volum. 1.* Latius circa materiam & sequestri videatur,
Carpan. ad statuti. Mediol. c. 11. par. 1. nec non Sigismond.

9 Fideiussor solvendo debet excipere ratione usurarium, seq. inde neminem præservare.

Solvens debitum iam per suum principalem solutum, & seu qui iam fuit liberatus acceptilatione, vel pacto de non petendo repetit ab eo, si ignoranter soluit: secus si scienter, *l. indebitam, vbi Cast. ff. de cond. indeb. est tex. apertus in l. si fideiussor. ff. mandat. & optime probat Magon. Rot. Luc. decis. 92. num. 17. cum seq. vbi redditur triplex ratio: Prima est, quia facti
2 3 alieni iusta & est ignorantia, ut supra tactum fuit in agmine inspectionum: Secunda, quia ignoscendum est fideiussori, & qui non tenebatur diuinare. *d. l. si fideiussor, §. fin.* Tertia ratio rejicit culpam in debitorem, qui fideiussorem non reddidit & certiore, de solutione per eum facta. Ampliari potest præsens casus & in fideiussore quoque solvente, absque certamine litis, qui sit obligatus vel per instrumentum publicum, vel contra quem possit procedi ex executivæ, etiã si ei competeret beneficium excussionis, de quo latissime agit *Gabr. suis communib. tit. de fideiussor. conclus. 1.* quia fideiussor potest solvere agnoscendo bonam fidem, & renuntiando favori suo, *Paris. consi. 104. vol. 3. uncto consi. 121. vol. 4. & D. Menoch. consi. 212. nu. 2. volum. 3.* Prout in simili attenditur factum Prælati agnoscentis & bonam fidem, tametsi vergat in præiudicium Ecclesiæ, cum veritas sit omnium fortissima rerum, *Rot. Rom. decis. 339. num. 3. par. 2. in nonnullis.* Fallit in fideiussore & inutiliter obligato, vel non opponente exceptionem intrinsecam, & coherentem contractui, super quo intercessit, dummodo illa exceptio admittatur in illo loco, & foro, vbi fideiussor moram trahit, aut pulsatur, *l. exceptionem. ff. de fideiuss. præclare Alex. consi. 57. volum. 1. & Rot. Rom. decis. 113. num. 12. & 16. par. 1. in nonnullis.* vbi etiam declarat contra fideiussorem scienter solventem, dummodo haberet probationes in promptu, id quod non est otiosum, potissime cum contractus est fœneratitius, quoniam
9 potest & debet fideiussor & excipere de prauitate usurarii, & conservare se indemnem. *Alex. d. consi. 57. col. 2. l. in l. 1. C. de divers. rescript. Magon. Rot. Flor. decisio. 110. num. 4. & Surd. consi. 20. col. 1. vol. 1.**

DISTINCTIO LIV.

ARGUMENTVM.

Solvens negotiorum gestori, procuratori, aut cuius rerum domini administratori, sine illius mandato, regulariter non liberatur: At si solvat, quod domino debetur, ex contractu, cū eiusmodi personis inito, inter scientem & ignorantem distinguitur, quandoquidem si solvens ignorarit, debitum ad dominum pertinere, liberatur: si autē sciuerit, tum demum liberabitur, si debitum exigens sit solvendo, alias non. Inde quid hoc c. sult in emphyteuta dicendum, soluit auctor:

SUMMARIA.

- 1 Solvens negotiorum gestori, id quod domino debebatur, sine facto gestoris non liberatur.
- 2 Solvens eidem quod domino debetur, ex contractu cū illo facto, quando liberetur.
- 3 In casu solutionis factæ negotiorum gestori, idem dicendum, si eadem Procuratori, aut cuiusq. administratoris facta esset.
- 4 Mandatum speciale in exigendo requiritur.
- 5 Solvens alteri quam creditori sine mandato, non liberatur, nisi ei soluerit, qui vulgo habebatur credito-

ris procurator, ad exigendas eius pecunias, & numero 9.

6 Emphyteuta solvens canonem gestori negotiorum domino directi, sine eiusdem mandato, non vitat caducitatem, ratione canonis non soluti, & hoc si scienter siue ignoranter soluit, & que sit ratio.

7 Credulitas nimia non excusat.

8 Negotiorum gestores, Itali factores vocitant.

Solvens negotiorum gestori, & id quod alias debebatur domino, absq. facto gestoris non liberatur, *l. qui aliena, §. quancquam, ff. de negot. gest. l. qui habentem, §. si nulla, ff. de solut. & Bart. in l. filia, num. 2. ff. cod. de solut.* At si soluit, & quod debetur domino ex contractu facto cum gestore, distinguitur inter scientem & ignorantem, nimirum si solvens ignorabat, id ad dominum pertinere, equidem liberatur indistincte: si vero sciebat, tunc liberatur, vbi gestor sit solvendo, alioquin secus: *Fab. de Anna consi. 49. num. 43.* quæ divisio potest protendi ad solventem & procuratori, & cum unq. administratori, *Alex. ad l. hoc iure, ff. de solut.* Est namque certissimum in iure, requiri mandatum & speciale, ad exigendum, *l. exigendi, C. de procurat.* neque liberari solventem alteri, quam creditori sine mandato, & nisi sit talis, qui palam & communiter reputetur procurator, ad recipiendas pecunias alicuius, *Leius, qui in provincia, ff. si cert. petat. Soc. Sen. consi. 32. num. 22. cum seqq. vol. 1. & Mascard. de probat. volum. 2. conclus. 648. nu. 228.* Quare emphyteuta solvens canonem gestori negotiorum domini directi, de cuius mandato vel ratione habitatione non constat, non vitat caducitatem ex capite non soluti canonis, siue scienter, siue ignoranter soluerit illi, qui non habet mandatum, cum nimia & credulitas non excuset, *per tuas de Simon. l. quod si erius, §. sed si sic, ff. de in rem verso, & l. nimia credulitate, C. de act. & obligat. l. ab agnato, ff. de curat. furios. (raus. consi. 688. num. 3. volum. 4. & Rumin. Iun. consi. 523. num. 5. volum. 5.* Nisi probetur, quod talis gestor & negotiorum, quem vulgus appellat factorem, publice in illo loco habebatur, pro exactore pecuniarum domini, & seu pro eius procuratore. *Guid. Pap. d. ci. 173 & notatur in addit. ad Magon. Rot. Lucen. decis. 9. litera D.*

DISTINCTIO LV.

ARGUMENTVM.

De monitoriis literis agit hæc distinctio, & considerat eas tantum scientes, & propalare negligentes, non autem ignorantes ferire. Tum quia propalare non teneantur, pandit. Demum, quando iuvent vel non, & quando earum cursus retardetur, magna eruditione aperit.

SUMMARIA.

- 1 Monitoria quorsum, & per quos concedi solita, quousq. feriant.
- 2 Reus certus an ex vi monitoriarum, precise teneatur propalare.
- 3 Consilior, & advocatus partis, non teneatur ex vi harum ea aperire, quæ pars illi fidens, aperuit, cum consilium efflagitaret, ea autem quorum fuit, extra hoc munus, conscius, sic, & unde hoc.
- 4 Advocatus secreta clientis pandens, prævaricator, st, & causæ proditor.
- 5 Sacerdos non debet manifestare eum, qui in confessione aperuerit, se rem alienam detinere.
- 6 Secretum empiriam creditum, cum promissione non re-

uelandi, etiam iurata, quando reuelari possit, & quomodo.

7 *Monitoriales literæ, & ante litem, & eapendente publicari possunt, dummodo in his, non ledatur alicuius fama.*

8 *De monitorialib. remissive.*

9 *Monitorias si pendente lite publicari contigerit, publicato super harum materia, coram ordinario processu, & iam veritas per testes innotuerit, earum cursus retardari potest.*

10 *Frustra fit, quod factum non releuat.*

11 *Monitoriarum vigore testificata, sine testium exacta cum interrogatoriis repetitione, coram ordinario, nihil iuuant, & cur.*

12 *Testium super monitoriis depositio, non valet, si in foro seculari repeti contingat, relative ad ipsas propalationes.*

13 *Monitorialium cursus impeditur, si compareat possessor, seque rem possidere significet, & hoc sine ulla peccati labe.*

14 *Responsum cauillosum non admittitur.*

15 *Acquirens bona fide predium a laico, quod sit Ecclesia, quomodo se a nota usurpationis eximat, & tutum ab euictione reddat.*

1 **M**onitoriæ, & quæ magna cum maturitate conceduntur per reuerendissimos Diocesanos, aut Venerabiles eorum Vicarios, pro rebus occultis non vulgaribus, *Rimin. Iun. cons. 357. volum. 4. ad finem reuelationis rerum subtractarum, vel deperditarum, ex censura sacrosanctæ constitutionis Tridentinæ conciliaris, sessione 25. de reformat. cap. 3. teste Mandos. tract. de monitor. qu. 7. & 47. num. 3. Rot. Auen. decis. 136. articant, & eo gladio spirituali feriunt scientes dūtaxat, & propalare negligentes, at ignorantes ab omni reatu sunt immunes, Doctus Nauarr. de censib. lib. 3. cons. 3. & Fran. Marc. decis. 861. par. 2. Excipiuntur a neces-*

2 *sitate propalandi & reus certus, dummodo constituat se responsurum pro his, quorum prætextu fiunt mo-*

3 *nitiones, consultor, & aduocatus & respectu eorum, quæ sibi, vt aduocato occasione consilii fuerūt communicata, non respectu eorum, quæ sciebat ante litem citra ius muneris, quo perfungitur, alioqui dice-*

4 *rentur & præuaricatores, & causæ proditores. Sic in*

5 *sacerdote, & cui aliquis detentator rei alienæ fuit confessus peccata sua, & huiusmodi, quibus coacte detegitur vulnus, ita ex Neniz an. in sua sylua, & aliis probat Anton. Sola super ord. & decret. Sabaud. titu. 6. sub rub. de tribut. compet. glo. 4. D. Menoch. cons. 405. nu. 13. aliud plane diffinire in eo, cui aliquod secretum*

6 *quispiam credidit & cum sponsione iurata non reuelandi, si id flagitat veritas in periculum aliorum, vel illum cogat obedientia ad reuelandum, Ausfrer. ad Capellam Tholos. quest. 241. relatus d. in loco per Solam. num. 6. præuia semper absolute a iuramento: Por-*

7 *ro hæc monitoriales & literæ præcedere possunt litem, eaque pendente fieri, atq; publicari, Crau. cons. 181. & Alb. cons. 15. vol. primo. modo nominatim non concedantur, ne contingat oblædi famam alicuius, Idem*

8 *Sola d. loco, num. 7. Præterea declarat Sola & alio in loco solemniter istam materiam, scilicet ad constit. Antiq. ducat. Sabaud. tit. vt nemo inuitus accus. gloss. una, num. 9.*

9 *dum inquit, quod si pendente lite contingat & publicari monitorias, quo tempore coram iudice ordinario super eadem materia iam sit publicatus processus, indeq; didicita testificata, potest impediti cursus monitoriarum ob timorem subornationis, Eo*

magis, quia frustra fit, & quod factum non releuat, *per tuas. de Simon. & Crau. cons. 83. num. 5. cum superi deductis in agmine inspectionum. Atqui testificata vigore monitoriarum & nihil præstant, nisi testes repetantur cum interrogatoriis, & exactis examinationibus coram ordinario, postquā in foro ecclesiastico reperiuntur examinati sine figura iudicii, nec ibi præcessit diligens examinatio, insigniter Bertrand. cons. 112. volum. 6. Vnde nec consistit eorum depositio, dū in foro seculari repeti contingit testes & relative ad ipsas propalationes, Osasch. decisio. 128. num. 13. Franc. Marc. decis. 803. in fin. par. 2. D. Menoch. de arb. iud. casu 109. num. 1. Et tunc tempus est inhabile, atq; incongruum, ob aperturam processus, Ergo, &c. Impeditur tandem cursus & monitorialium, comparente possessore significante, se rem possidere, & paratum docere coram competenti iudice, sine labe peccati possidere, modo non sit captiosa & responsio categorice fortassis facta, Sola d. loco, gloss. 4. num. 8. Exemplum ponit Abb. in c. nouit. num. 52. cum seq. de iudiciis, & Felyn. in c. si clericus laicum, in fin. de foro competent. vbi cōcluditur, quod qui acquisiuit & bona fide prædium a laico, quod in rei veritate est ecclesiæ, eximitur a denuntiatione, & a nota usurpationis bonorum ecclesiæ per comparitionem, allegando se possidere ex iusta causa, vt ei consultum esse possit in remedio euictionis aduersus suum auctorem. Ad hæc scriptū reliquit Felyn. in c. si duobus, num. 14. de appellat. quod tacere veritatem, ad quam propalandam non tenetur quis in foro contentioso: non est peccatum, potissimum, cum quis probabiliter putet viam monitorum ecclesiasticarum in casu, quo deagi contigerit, oblædere iurisdictionem temporalem, vel sit ecclesiastica, vel secularis, vt aduertit Purpur. cons. 363. volum. 1. circa Princip. & Anton. a Sol. dicto tit. vt nemo inuit. num. 10.*

DISTINCTIO LVI

ARGUMENTVM.

¶ Mandatum extendi posse videtur, ad ea etiam, quæ in illo non continentur, domino sciente, aut in conditionem suam meliorem faciente, non autem ignorante,

SUMMARIA.

1 *Mandatum quando censetur prorogatum, ad ea etiam, quæ in illo non continentur.*

2 *Mandatum limitatum, non debet extendi in scio domino.*

3 *Limitata causa, limitatum producit effectum amplissime exornata remissive.*

4 *Procurator excedens terminos mandati, an & quando dominum obliget.*

5 *Procurator an possit valide explicare mandato contraria, remissive.*

Mandatum censetur prorogatum, & extensum ad ea, quæ in illo non continebantur, domino sciente & patiente, præsertim in afferentibus illi utilitatem, gloss. & Felyn. in c. cum olim, de censib. Barto. in l. 1. ff. de neg. gest. Hieron. Gabr. cons. 82. num. 34. vol. 2. & Vin. decis. 534. num. 43. cum seqq. lib. 4. Alioquin domini ignorantia efficit, vt mandatum & limitatum retineat suā naturā, quæ est sterilis omnino, & arctiua, ne procurator transiliat limites suæ commissionis, l. diligenter. ff. mandat. postq̃ limitata & causa, limitatum producit effectū, Rol. a Vall. cons. 100. nu. 75. & seq. vol. 4. quam regulam exornat, & dicat affluentissime Sim. de Prat. tractat. de interpret. ult. volunt. lib. 4. dubit. 3. num.

num. 38. v. q. ad fin. fol. mibi 438. Similis præterea adhibetur distinctio; Dum procurator ꝑ excedit terminos mandati, vt non obliget dominum, nisi sciat, & sic in hoc quoque casu distinguitur inter scientem & ignorantem, *Vini d. decis. 534. num. 43.* An præterea possit procurator ꝑ valide facere, seu explicare connexa, & contigua mandata, bene aperit *Felyn. in cap. causam qua, de re iud.*

DISTINCTIO LVII.

ARGVMENTVM.

¶ Causa acquirendæ actionis personalis ꝑ aliū, in casibus a iure permissis, multum differt ab acquirendi domini causa: nam si de illa agatur, nihil refert dominus sciat vel nesciat: si de hac, opus est rati habitatione domini, & affertur vera diuersitatis ratio. Inde alia hoc dogma declarantia, eidemque contigua, concatenat auctor, quæ ex summariis colligenda auido lectori relinquimus.

S V M M A R I A.

- 1 Actionis personalis acquirendæ causa, organo alterius, in casibus a iure permissis, est valde diuersa a causa acquirendi domini.
- Interim nonnulli horum casuum annotantur remiss.
- 2 De actione personali acquirenda, quando agitur, nihil necesse est inquirere, an dominus sciat, nec ne.
- In acquirendo autem dominio vel possessione domino opus est rati habitatione eiusdem.
- Et quæ sit ratio diuersitatis.
- 3 Dominium & possessio, ignorantibus non acquiruntur incommutabiliter, si specificum mandatum non præcesserit.
- 4 Actio personalis acquiritur Procuratori, qui vbi cessit, utilis transit in dominum cessionarium actio, directa remanente in Procuratore, & quidem inseparabiliter.
- 5 Actio directa, item utilis vt sumantur remiss.
- 6 Excussio non requiritur, quando agitur utili personali, quæ erat directa penes principalem debitorem.
- 7 Cessionarius debiti per instrumentum guaranteegiatū potest agere exsecutue instar cedentis.
- 8 Ioan. Petri Bimulau.
- 9 Cessionarius potest cogere debitorem cessum, ad recognitionem per instrumentum, nec non ad soluendum.
- 10 Cessionarius si agat tanquam procurator, quando audiatur, vel non.
- 11 Causam suam ante litem contestatam, legitimare nemo cogitur, Personam sic, & in omni quidem iudicio etiam summario.
- 12 Actio Pretoria, & iudicialis absque cessione acquiruntur.
- 13 Cessionarium & procuratorem in rem suam, teneri agere contra cessionarium propriis expensis, vt sit intelligendum.
- 14 Maritus expendens ad exigendam rem dotalem, potest repetere ab vxore, vel tanto minus restituet mariti huius heres, de dote; liquidatis expensis.

¶ Actionis personalis acquirendæ causa, ꝑ organo alterius, in casibus permissis a iure, de quibus nonnulli colliguntur ab *Anton. Gabr. suis communib. tit. de verbor. obligat. concl. 1. & alios notat Hieron. Gabr. conf. 62. num. 7. cum seq. volum. 1.* Addo *Bertaz. tract. clausular. causul. 18. gloss. 4. & 5* est valde diuersa a causa acquirendi domini, vt censuit *Pau. de Castr. in l. pos-*

sessio quoq. §. fin. ff. de acquir. possess. relatus per Natam conf. 261. num. 5. vbi ait, si tractatur de acquirenda actione personali, ꝑ non inquiritur vtrum dominus sciat, vel ignoret: at si agitur de acquirendo dominiū, vel possessionē domino, opus est rati habitationis suffragio. Ratio diuersitatis necitur solidissima, quoniā dominium, & possessio recta via transeunt in dominum: nec resident momento penes procuratorem, tametsi ignorantib. non acquirantur, ꝑ (quod aiūt) incommutabiliter, nullo præcedente specifico mandato, *l. si ego. ff. de neg. gest.* Aliter se habet actio ꝑ personalis, quippe quæ acquiratur procuratori, qui deinceps obstringitur ad cedendum, vt medela cessionis transeat utilis actio in dominum cessionarium, directa remanente perpetuo infixis ossibus procuratoris, & quidem inseparabiliter, *vulg. l. si quis ergo casus. ff. de pecul. l. 3. ff. pro socio.* Quomodo utilis actio ꝑ sumatur, & directa, explanat *Accurs. ad l. 1. vbi Bart.* Præcipue in secunda lect. *C. de act. & obligat. atq. in l. ex legato nominis, C. de legat. signanter notat Eugen. conf. 65. num. 39.* Dicitq; *Surd. conf. 4. num. 36. volum. 1.* excussionem non requiri, ꝑ quando agitur utili personali, quæ erat directa, penes principalem debitorem, cui propositioni annuit *Theaur. decis. 51. num. 8. & Auctor decisio. Perusin. 45. num. 13. par. 1.* Quin amplius cessionarius debiti per instrumentum, ꝑ quod appellant guaranteegiatum, potest agere exsecutue instar cedentis, *Bero. conf. 187. num. 29. volum. 1.* de magis communi oculatissimus atque accuratissimus iuris enodator, *D. Io. Petr. Bim. conf. 9. nu. 9. vol. 1.* ꝑ Fortius potest cogere debitorem cessum ad recognitionem per instrumentum, ꝑ & ad soluendum, vt scripsit *Natta consilio 382.* At si agat tanquam procurator, ꝑ non exauditur, nisi prius ediderit documentum ab aduersante postulatū, secus vbi prodeat in campum iudiciale nomine proprio, doctrina est *Barth. in l. qui stipendia, C. de procurat. Dec. conf. 302. Bero. d. consilio 187. volum. 1.* & nuncupatim *Alex. de Neuo conf. 41. vbi assignat rationem differentie, ꝑ quia quis non cogitur legitimare suam causam ante litem contestatam, sed personam suam, sic in omni iudicio etiam summario, l. 1. C. qui leg. person. stand. in iud. & c. Alciat. conf. 127. nu. 2. lib. 5. secundum Venetam impressionem, & Brun. a Sole, qu. 11. num. 6. & non obscure Io. Zanger. tract. de except. par. 2. cap. 8. Quod exinde proponebatur de cessione necessaria ad exercitium utilis actionis, non pertinet ad actionem prætoriam, ꝑ neque iudicalem, cum vtraq; acquiratur absque cessione, *Castr. in l. 2. ff. rem pupill. saluam fore, & Gabr. d. loco, nu. 97.* Quod vero cessionarius ꝑ & procurator in rem suam teneantur agere contra cessionarium propriis expensis, intelligitur si res debent remanere penes cessionariū, secus vbi de reuerti ad cedentem. Idcirco maritus ꝑ expendens exigendo nomine dato in dotem, potest repetere ab vxore, vel tanto minus de dote restituet heres mariti, facta liquidatione expensarum, *Bertaz. tract. de clausulis, claus. 29. gloss. 4. num. 2. vbi docte & dilucide Lambertin. de tur. patron. lib. 1. artic. 9. q. 5. princ. par. 1.**

DISTINCTIO LVIII.

ARGVMENTVM.

¶ Filius approbans testamentum paternum, in quo sit erectum fideicommissum, & prohibitio deducendi legitimam, & Trebellianicam, an sibi in his præiudicet; ex nonnullis distinctis casibus hic aperitur: inter quos illū præcipue considerari dicit

auctor, An filius huiusmodi testamenti plenam habuerit, & indubitata scientiam, hac enim habita, si illud approbet, cum clausula illa (in omnibus & per omnia) sibi præiudicat, secus esset, si filius testamenti tenorem ignorasset.

S Y M M A R I A.

- 1 *Filius paternum testamentum approbans, in quo erectum sit fideicommissum, cum prohibitione deductionis legitimæ, & Trebellianicæ, an, sibi præiudicet, quoad hasce quartas ex Peregr. distinctionibus examinatur a num. 9.*
- 2 *Legitima & Trebellianica, in gratiam liberorū primi gradus, excepta censentur, a fideicommissio conditionali, ab ascendente constituto, ut libere possint illas ad quoscunq, etiam extraneos transmittere, nō obstante contrario testatoris præcepto, nisi consuetudo, aut statutum repugnet.*
- 3 *Borgninus maximus I.C.*
- 4 *Clausula (in omnib. & per omnia testamentum approbat) magnam habet vim.*
- 5 *Filius si testamentum patris, cum tali fideicommissio & prohibitione factum approbarit, approbatione quoq, iurata, an sibi præiudicet.*
- 6 *Caroli Putei, illustrissimi ac reuerendissimi Pisarum Archiepiscopi, eximias virtutes attingit auctor.*
- 7 *Legitima magis est privilegiata, quam Trebellianica.*
- 8 *Filium tale patris testamentum approbasse, unde inuestigari possit & coniici.*
Super quo auctor dissidentem suam a multis opinionem affert.
- 9 *Filius heres a patre institutus, etiam si se paternæ hereditati immisceat, non ideo poterit dici scivisse paterni testamenti tenorem.*
- 10 *Aditio testamenti illius approbationem ostendit.*

Plerisque sententiis variatum esse comperio, An approbatio filii ꝑ de testamento paterno, in quo sit erectum fideicommissum, cum prohibitione deductionis legitimæ & Trebellianicæ præiudicet filio, quoad memoratas quartas, quæ alioqui censentur in gratiā liberorū ꝑ primi gradus, excepta a vinculo fideicommissi conditionalis constituti ab ascendente cū facultate transmittendi illas, ad quoscunque etiā extraneos, nil prorsus obstante præcepto, testatoris contrario, ubi non repugnet consuetudo, aut statutum, *Rip. de substit. Respons. 5. num. 9. par. 2. in nouissimis. Hieron. Gab. consi. 113. in princ. volum. 2. Becc. consi. 23. Bursat. consi. 295. colum. fin. volum. 3. iuncto consi. 348. nu. 8. volum. 4. Berret. consi. 29. in fin. Honded. consi. 63. num. 109. cum sequ. volum. 1. copiose clariss. legum enucleator*

3 *Borgnin. ꝑ in repertorio suarum decisionum, in verbo, Trebellianica potest prohiberi a patre, &c. addo excell. D. Tarret. plurimos referentem, consi. 77. num. 40. vol. 1. Etenim post traditiones Corn. consi. 302. volum. 1. Marzar. in epitom. fideicommiss. quæst. 50. Bero. consi. 93. nu. 65. cum sequ. & consi. 136. volum. 2. D. Menoch. consi. 71. volum. 1. Magon. Rot. Flor. decisio. 35. & Bursat. consi. 355. volum. 4. obseruavi luculentissimam deductionem eximii I.C. Peregr. consi. 67. num. 9. & sequ. Distinguentis tres casus, quos inter is præcipuus est, ut nisi filium plenam ac indubitata scientiam testamenti paterni habuisse liqueat, concurrat exinde expressa patris prohibitio, ne prædictæ quartæ detrahantur, & filius expresse approbauerit testamentum patris, cū clausula, ꝑ in omnibus, & per omnia, clariss. D. Landerch. consi. 101. in fin. magna enim est virtus huius clausulæ,*

ut quandoque docebam, *ad l. 1. ff. de leg. 1. ex Rol. a Vall. consi. 60. volum. 1. & Bursat. consi. 189. num. 69. volum. 2. & Vulpell. tract. de præposit. signif. Dictione per omnia de qua etiam, & eius vi nonnulla apud Cuiac. in Paratit. ad tit. ff. de legat. 1. Non etiam sufficiente approbatione ꝑ iurata, quemadmodum doctissime*

5 *comprobat illustriss. ac reuerendissimus Pisarum Archiepiscopus, D. Carolus Anton. Puteus maximi nominis Iurisconsult. quem pro vadimonio meæ ꝑ in*

6 *eius amplitudinem obseruantia, cum totum exprimere non valeam (quis enim miraculum illud omnis excellentiæ assequatur?) vel palmarium puto, aliqua saltem de eo referre: ut propensæ meæ in summa illius merita, voluntatis, aliquod remaneat vestigium, & monumentum, semper sit verum dicere, quod non sit facta iactura beneficii, deducendi Trebellianicam, inulto minus legitimam, quæ est ꝑ magis*

7 *privilegiata, quam Trebellianica. Anchor. consi. 152. & Bero. d. num. 65. Porro probatio istius antecedentis necessarij ad colligendam approbationem ꝑ scientiæ*

8 *nimirum testamenti paterni, vel ex eo deduci posset, quod testamentum sit nuncupatiuum domi factum, ex Rip. de iur. emphyteut. & feud. Respons. 23. nu. 37. cum*

9 *sequ. par. 2. Alb. consi. 467. num. 45. volum. 4. D. Menoch. consi. 87. num. 59. & Bursat. consi. 174. num. 8. & 9. volum. 2. id quod non soleo amplecti in suo herede, nisi alia concurrant, de quibus in l. non est ferendus, ff. de transact. & Crauet. consi. 193. num. 7. ut cernere est apud Rota. Roman. decisio. 541. in fin. par. 1. in nouissimis.*

10 *præcipue nisi demonstretur aliunde scientia testamenti facti, non munita præsidio causæ potentioris, ut doctè aduertit Eugen. consi. 56. num. 18. cuius oppositum ausus fuit sustinere Cagnol. ad l. qui in alterius, nu. 10. ff. de regu. iur. inquit, etiam post immixtionem præsumi ꝑ ignorantiam testamenti paterni, in filio herede instituto, ut eundem Cagnol. refert ac conciliat Caroc. decisio. 93. num. 17. & 18. Verum enim vero non est sterilis ꝑ approbatio testamenti, consurgens*

11 *ex aditione hereditatis, postquam confirmat omnia disposita in testamento nullo, quando illa sunt deducibilia in pactum, in tantum, ut proficiat omnibus etiam absentibus, Surd. decisio. 53. num. 3. & 24.*

DISTINCTIO LIX.

ARGVMENTVM.

- ¶ *Alienatio rerum immobilium facta per minorem, sine vilo iudicis decreto, quando retractetur, quando non: hic habes egregie per solitam distinctionem discussum: Nam aut a principio interuenit scientia minoris, & tunc sit locus dispositioni leg. ult. C. si maior fact. alien. &c. aut ignorauit minor, quantum illa alienatio sibi præiudicaret, & hoc casu, neque tacite, neque præsumtiue, ex quinquenni lapsu, censetur illam ratificasse, ignorans enim ratum non habet.*

S Y M M A R I A.

- 1 *Alienatio facta per minorem de reb. immobilib. absque decreto iudicis, quando retractetur, quando non, hic, & num. 5.*
- 2 *L. ultim. C. si maior fact. alien. decisio procedit etiam de iure Canonico, contra nonnullorum opinionem.*
- 3 *Ratificatio minoris, qui bona in minori etate immobilia alienarat, præsumitur per quinquenni lapsum*

non ex vi prescriptionis, sed ex præsumpta voluntate.

- 4 Prescriptione quis acquirat, non vero præsumptione multum refert.
- 6 Tempus hoc quinquennii huius, quando decurrere incipiat.
- 7 Ratificationis tres species, remiss.
- 8 Donationes excessiva infringi possunt ope restitutionis in integrum per donantem, etiam pronuntiatum maiorem.
- 9 Donatio a minore facta pure, & cum iuramento, an infringi possit de quo. & n. 11.
- 10 De formalitate iuramenti ex Nou. Constit. Mediol. & statuto Papiensi.
- 12 Obligatio personalis minorem obligat, & cur, remissive.

Alienatio facta per minorem ꝛ de rebus immobilibus absque decreto Iudicis, ñ retractatur, si post maiore ætatem alto silentio, quinque annorū contractum obseruauerit in minori ætate factum, mo censetur comprobata, & ratificata ipsa alienatio cassante dolo vero contrahentis cum minore, leg. fin. C. si maior fact. alien. & c. latissime tractat hac materiam, Gabr. suis communibus tit. de minoribus conclus. 4. Alter Gabr. consi. 62. numero 26. cum seq. volum. 2. Surd. consi. 49. vol. 1. Maluas. consi. 86. Anguil. consi. 51. Sim. de Prat. consi. 139. numero 11. Rom. consil. 54. Caputque decis. 1. part. 3. & Menoch. consi. 589. numero 12. cum seqq. volum. 6. tam de iure ciuili, quam Canonico explosa contradictorum opinione, qui rati sunt de æquitate Canonica non procedere decisionem d. l. ultima ꝛ ex eo, quod agatur de inducenda præscriptione odiosa de iure Pontificio, ꝛ quia verius est, quod ratificatio inducitur per quinquennii lapsum ex præsumpta voluntate, non ex vi præscriptionis, vt soluit nodum, Gabr. consi. 20. numero 38. cum seq. volum. 2. & plurimum refert fuisse aliquid quæsitum præscriptione, ꝛ vel præsumptione, Teste Balbo. de præscript. 5 par. princip. quæstio. 7. numero 21. adhibetur tamen temperamentum nostræ distinctionis, quod aut a principio interuenit scientia minoris, quo casu est locus recensitæ ꝛ dispositioni, l. fin. C. si maior fact. Cæterum si ignorauit minor, quod continebat suum præiudicium, inanes sunt conatus aduersarii, fundantis se super ratificatione tacita, aut præsumpta excursu quinquennali, vtpote, quæ ñ cadit in ignorantem, Nat. ta consil. 162. numero 30. & seq. idem Gabr. d. conclus. 4. nu. 12. Simoncell. ornatissime in tract. pereleganti de decret. libro 2. tit. 9. numero 37. cum seqq. & Laderch. consil. 86. numero 3. Quoniam totum hoc tempus ꝛ utile est, & incipit post ætatem perfectam vere aut fictæ, puta si minor impetrauerit veniam ætatis, quam pronuntiatione maioritatis nuncupat statutum nostrum, Pap. in ciuilibus 23. super quo statuto respondit Cra. consil. 722. volum. 4. nec currit, nisi scienti, copiose D. Menoch. tract. de recup. poss. Remed. 15. numer. 116. cum seqq.

7 multis. Vbi etiam pertingit triplicem ꝛ speciem ratificationis, conferuntque singulariter cumulata per Mascard. de probat. volum. 3. conclus. 1255. numero 14. & seqq. A prædictis excipiuntur donationes immensæ, & excessiue, quæ perfringi possunt ope restitutionis in integrum per donantem, etiam pronuntiatum maiorem ad formam d. statuti in causa Illust. Fratrum de Salernis, Respond. Gallia 34. numero 33. cum seq. Vbi ampliat quoque procedere in donatione ꝛ iurata,

& mera donatione, non obstante defectu solemnium requisitorum iure communi in contractibus Minorum, vt prudenter defendit, Honded. consil. 42. nu. 19. cum seq. volum. primo. Excepta formalitate iuramentorum, quam exigunt nouæ constitutiones Med. in tit. de donat. & statutum Pap. 135. in ciuilibus, cui non satisfacit simplex iuramentum, Alb. consil. 70. volum. primo Berret. consi. 40. colum. penult. Plot. ad leg. si quando, numero 865. C. unde vi Rim. fun. consi. 592. num. 42. volum. 5. D. Menoch. consi. 261. numero 42. volum. 3. & Gallia consi. 31. cum tamē donatio sit immensa, & vergat in vitium prodigalitatis, ꝛ præambula absolute, a vinculis iuramentorum promissiorum, & assertiorum potest resolui ob grauem læsionem auxilio restitutionis in integrum, Abb. consil. 17. libr. 2. quo casu non amplius quæritur de quinquennio, sed de quadriennio, Mascard. d. loco num. 17. & seq. per l. ult. C. de in integ. restit. & Gallia d. consilio 34. 35. & seq. excipiuntur quoque a prædicto pronuntiatum obligationes ꝛ personales. Tum ex ponderatione Rub. C. si maior fact. & c. Tum etiā ex præcipua ratione reddita per Gabr. consi. 29. n. 31.

DISTINCTIO LX.

ARGUMENTVM.

Inuestigat hic auctor præscriptionis naturam, casus expendit scientiæ, & ignorantie rhombo, adiecta optatissima Rotæ Rom. conclusione decisua recenti ad can. reintegranda 3. quæst. 1. sit ne eius remedium impræsriptibile, vel aliqua potius præscriptione tollatur.

SVM MARIA.

- 1 Præscriptionis materia huc commode spectat.
- 2 Præscriptionis materiam agit, erudite Petrus Gilkenius, & expendit ingeniose Fachineus, & n. 5.
- 3 Bona fides quid, & quotuplex.
- 4 Bartolus in quo communiter reprobetur.
- 6 Ignorantia non inuauat successorem vniuersalem in personis.
- 7 Mala fides alienæ rei scientiam præsupponit.
- 8 Medium esse possit necne, inter bonam, & malam fidem, remissive tamen.
- 9 Scientia malam fidem constans nocet incumbenti præscriptioni, vique ad mille, millia, milliam.
- 10 Scientia aliquando vera, aliquando ficta, conficit fidem, vel veram, vel præsumptam, & num. 12.
- 11 Intellectus ad cap. ad decimas de restitutione spoliatorum in 6.
- 13 Modi qui malam fidem in possidente coarguunt, vel etiam in aliis præter possidentem.
- 14 In mala fide quomodo quis esse dicatur.
- 15 Mala fides præsumpta purgatur spatio longissimi temporis, non sic mala fides vera, & n. 17.
- 16 Præsumptio præsumptionem tollit.
- 18 Limitatio male fidei præsumptæ.
- 19 Proponens præscriptionis exceptionem similis dicitur, anguillarum piscatori.
- 20 Iudex non potest supplere in præscriptionis materia a parte non allegatæ in actis.
- 21 Scientia, & mala fides non nocet post præscriptionem finitam.
- 22 R. Don. Innocentius Barigius pro defendendis viribus sacri cænobii Cartusie Papien. arduis laboribus

præciare, & lubenter perfundus, idcirco, & splendore virtutum laudatus.

23 An reintegratorio remedio quibusque aliis remediis pinguiore præscribatur, & tempore quanto.

24 Clementis VIII. Pont. Max. sapientia cœlesti, totius sibi orbis demandatum Imperium, incomparabili- que prudentia regitur.

25 Remedium Can. Reintegranda 3. questio 1. quadragenarium iam annum non excedit, illucque Pontificia declarationis oraculo, productum duntaxat.

26 Seraphino Oliuario amplissimo viro, & in grauissima Rota Romana Auditori, iurium Antistiti abso- lutissimo commissus est per Pont. Max. Can. reintegranda tertia, questio. 1. proponendus in d. Rota.

27 Conclusum fuit in rota, omnibus idem sentientibus (uno excepto duntaxat) remedium Can. reinte- granda 3. q. 1. tolli quemadmodum, & cetera actio- nes, quantumvis privilegiata.

28 Rationes Doctorum plurium contendentium nulla ratione tolli præscriptionem illius can. reintegranda, & n. 29. 30. 31. & 32.

33 Rationes urgentissime, & auctoritates Doctorum, qui tolli remedium illius can. defensant, 34. 35. 36. & 37 & n. 43. 45. 48. 49. & 50.

37 Conclusio Rota quibus nam fundamentis subnixæ ap- pareat, & n. 39.

40 Quid importent illa verba quacunque temporis con- ditione, & n. 41.

42 Pontificem una vocula eaque ambigua verisimile non est totam materiam præscriptionum subuertere voluisse.

44 Dictio perpetuum, quid importet.

46 Præscriptio ad quid fuerit inuenta.

47 Domini exceptio non admittitur in iudicio spoli.

51 Propositum fuit, quid conclusiue dicendum foret ad can. reintegranda 3. questio. 1. Roma, an impræscri- ptibile foret, an potius aliqua tolleretur præscriptio- ne, idque sub incerto nomine, re autem vera, inui- ta sacri cœnobii Cartusie. Relatis hinc inde docto- rum classibus, & singulorum excussis rationibus di- ligentissima libripende, in eum, qui sequitur ordi- nem.

IN hac eadem distinctione suum peculiare locauit domicilium præscriptio + vt præ ceteris ostendit. Imper. in authen. malæ fidei, C. de præscript. long. temp. de cuius multiplici intellectu agit, Gilken. tractat. de præscript. + par. 2. princ. memb. 2. cap. 6. l. bonæ fidei, §. in contrarium. ff. de acquir. rer. dom. & l. qui scit, §. vlt. ff. de usur. quorum iurium sensum expendit scitissime, Fachin. lib. 1. controuer. iur. cap. 59. & l. qui cum sciret, §. si ex decem, ff. de usucap. pro emt. Nam aliud nihil existi- matur bona + fides, siue sit positiua, siue illatiua, aut consecutiua, vel præsumta (sic enim consideratur bona fides) quam ignorantia rei alienæ omnino in personalibus actionibus hoc modo acquirendis re- qui sita, quicquid dixerit, Bartol. in l. sequitur, §. si viam ff. de usucap. communiter reprobatus, + vt affirmat Rimi- nal. fun. consi. 589. numero 34. & seq. volum. 5. Gab. suis communibus tit. de præscript. conc. n. 3. Accurate vt semper + Gilken. d. tract. de præscript. par. 2. Memb. 2. 6 cap. 1. num. 7. + excepto successore vniuersali, + quem non iuuat ignorantia in person. libus, Capyc. decis. 4.

numero 11. Alex. consi. 4. volum. 2. & consi. 51. volum. 5. Castr. consi. 81. volum. 2. & Afflict. decis. 240. sicuti ma- la fides præsupponit scientiam rei alienæ, + non per- tingendo illud certamen, + an inter bonam, & malam fidem possit esse medium, vt in dubitante, quemad- modum scribit perspicacissime Vasqui lib. 2. Ill. con- trouer. cap. 77. Gilken. d. tract. par. 2. membr. 2. cap. 1. & capit. 2. numero 137. & Surd. consi. 276. numero 20. vo- lum. 2.

Hæc itaque scientia, quæ conflat malam fidem, nocetque incumbenti præscriptioni, vsque ad mille millia + millium, verba sunt Calcan. consi. 6. numero 9. 9 Cran. consi. 146. numero 2. Fulgos. consi. 122. dicentis procedere etiam in prato Iustiniani, Honded magna eruditionis Vir. consi. 82. numero 47. volum. primo. Alb. consil. 484. volum. 3. Decian. consilio 73. numero 55. vo- lum. 2. & Botta. consil. 34. numero 27. per generalitatem verborum, cap. possessor. vbi Amplissime (ouar. de re- gul. iur. in 6. Fab. Turret. consi. 63. volum. 1. sicuti est ali- quando vera, interdum ficta, & præsumta, ita confit- cit + malam fidem, vnam veram, alteram præsumtam, pulcre, Capyc. decis. 76. numero 9. cum seq. Peregr. sapi- entissime consi. 19. num. 16. Exempla non pauca peti possunt, a Vasquio controuer. Ill. libro secundo cap. 79. cum tribus seqq. casus est præ insignis in capit. ad deci- mas, de restit. spol. in 6. cuius intellectum affert, + idem Vasq. d. tract. cap. 18. numero 22. lib. 2. alium præcogno- uit intellectum, Franc. decis. 163. numero 10. & 17. par. 1. Vtrumque appellatur præsidium iniquissimum, ca- fin. de sepultur. Fel. in cap. si diligenti. de præscript. cum multis citatis per Caroc. decis. 131. numer. 15. & seq. si ta- men de scientia liqueat, eaque allegetur, + vel aliter constet de mala fide, Gilken. d. tractat. par. 2. memb. 2. cap. 2. n. 19.

Vbi latissimo folio recenset modos, qui malam fi- dem coarguant in possidente, + vel in aliis, siue aga- tur de malæ fidei possessore improbo, vel improbio- re, vel improbissimo, veluti hanc diuisionem notat, ac declarat. Bald. ad d. l. 3. numero quinto. C. de conduct. ex lege, & non solum dicitur esse in mala fide, qui scit rem non + esse vendentis, aut tradentis, verum etiam, qui scit, quod non iuste, vel debite venditur, leg. qui fundum §. Procurator. ff. de actio. emt. cū relatis per D. Gregor. Lopez. ad leg. partita. tit. 29. leg. 18. glo. 2. terza e parida.

Vbi quoque tangit articulum habentis in parte rei bonam fidem, in parte malam. Veruntamen non parum discriminatur vna positio ab alia, iuxta cele- bre Rimin. fun. consi. 249. numero 81. cum seqq. volum. 3. præcipue vero, quod mala fides præsumta purga- tur + spatio longissimi temporis, cum vna præsumtio, aliam prosterнат, + sicut clauus clauum trudit, l. diuus ff. de in. integ. restit. cum vulgaribus, non + sic se habet mala fides, vera de qua intelligitur text. in cap. possessor. de reg. iur. in 6. & in cap. final. de præscript. ita sane cen- fuerunt Summi legum vertices, D. Menoch. de re- cup. possessor. remed. 15. numero 417. cum seqq. Didac. add. cap. possessor. 2. par. §. 8. numero 4. Capyc. d. decis. 76. nu- mero 9 cum seqq. Crauet. de antiq. temp. 4. par. sectione materia ista, numero 20. cum seq. atque Cephal. consi. 316. numero 46. cum seq. Quod pronuntiatum suscipit e- gregiam declarationem ex testimonio, Decian. consil. 52. numero 29. volum. 3. iuncto consi. Surd. 73. volum. 2. & consi. 276. numero 21. & seq. volum. 2. Hinc suauiter dicebat ex Alciato Plot. consi. 59. numero 3. quod propo- nens exceptionem præscriptionis similis est piscato- rian-

ri Anguillarum, qui ob earum lubricitatem semper est incertus; sic lubrica est isthæc exceptio, atque periculosa ob multa obiecta, quibus obnoxia est; imo, si etiam constaret ꝑ suis legitimis comitibus, nec a parte esset allegata in actis, iudex non potest supplere, *Guid. Pap. decis. 221. Surd. decis. 24. numc. 1. & 4. atque Francisc. de Ponte cons. 48. num. 10.* scientia tamen ꝑ & mala fides non nocet post finitam præscriptionem, *Bero. cons. 19. numer. 11. volum. 3.* Collibeat tandem (vt vnum non prorsus extraneum inferatur) quid post grauissimorum I.C. acruatim collecta instantibus venerabilibus patribus Carthusiæ Papiæ, R. præsertim admodum, & diligentissimo P. Innocentio Barigio virtutum splendore maxime obseruando, quæ pro sacri ordinis & cœnobii sui tutelari præsidio, arduos quosq; labores tum Romæ, tum alibi perfunctum intellexi exitusque acta probauit: pro quibus, & ego minimus inter alios scriptaui Doctissima responsa in articulo illo perdifficili, in quo Rot. Rom. sapius rotauit, An remedio ꝑ reintegratorio omnibus aliis possessoris pinguiore præscribatur, & quanto tempore, quid inquam placuerit sanctitati Clement. viii. cuius celesti, & inaudita sapietia totius sibi orbis demandatum ꝑ imperium incomparabilique prudentia regitat, quod maximorum Principum testimonia comprobarunt, vt de cetero pro lege seruaretur, quod duntaxat annis 40. perduret remedium *Canonis reintegranda ꝑ 3. q. 1.* postquam hic punctus indigebat, (multis ita attestantibus, ac optantibus) Pontificia decisione, de qua inferius fiet mentio, relatis, quæ vtrunque deducta fuerunt per iuris allegationes ad manus meas peruentas.

R. P. D. SERAPHINO.

Mercurii 17. Maii 1600.

Nullius seu Mediolanen. remedii reintegrandi.

FVit mihi per memoriale S.D.N. ꝑ Commissum, vt arduam illam quæstionem, & adeo inter iuris interpretes controuersam in Rota proponerem. An remedium, c. reintegranda 3. q. prima, sit impræscriptibile, vel potius aliqua præscriptione tollatur. Et causa per Dominos exactissime discussa, fuit conclusum omnibus idem sentientibus (vno tantum excepto) hoc remedium præscriptione tolli, ꝑ quem admodum & ceteræ actiones quantumuis priuilegiatæ. Sed antequam ad rationes decisionis veniam, non erit inutile rationes, quæ mouerunt Doctores contrarium sentientes, deducere, vt earum cum contrariis argumentis collatione facta, veritas facilius eruatur,

Primum itaque & præcipuum ꝑ fundamentum huius sententiæ fit in d. cap. reintegranda, in illis verbis, *quacunque temporis conditione.* Ex quibus colligunt, nullo tempore hoc remedium præscribi.

Secundo deducitur auctoritas, ꝑ glo. fin. & Doctores, qui eam sequuntur in c. sollicite. de restit. spoliat. quæ vult perpetuo agi posse hoc remedio.

Tertio nituntur ꝑ auctoritate Rotæ, quæ sapius hanc sententiam est amplexa, vt videre est, in decis. *Cassad. 6. de restit. spoliat. Put. 118. libro primo. Mohed. 18. de restit. spol. Simonet. 60. Veral. 296. lib. 1. & Mohedanus ait repertam fuisse annotationem Ludouici*

Romani attestantis, idem antiquis temporibus Rotâ censuisse, & deinceps in pluribus causis auctoritate antiquarum decisionum, Rota est sequuta.

Quarto, ꝑ videtur hæc opinio niti ratione rationabilis odii, quo digni sunt illi, qui aliorum bona, & possessiones inuadunt, qui ideo nulla tuti sunt præscriptione, quæ neque dari potest, etiam post decursum tempus mille annorum, si a principio spoliator fuit dolosus, vel violentus, iuxta receptissimam Canonistarum opinionem.

Postremo, ꝑ allegantur auctoritates plurimorum Doctorum, qui hanc sententiam defendunt, quorū fiet mentio in solutione argumentorum huius partitis.

Contraria vero opinio nititur multis vrgentissimisque argumentis & auctoritatibus.

Et primo, ꝑ quia tam iure ciuili, quam Canonico omnes actiones tolluntur præscriptione quadragenaria, vt probatur in l. scit, & l. omnes. Cod. de præscript. 30. vel 40. ann. A. ubi. quas actiones. C. de Sacros. Eccles. c. ad aures. & c. illud. & c. quia indicante, de præscript. cap. placuit, il. primo, & c. post quingentos 16. q. 3. in quibus iuribus ponderantur dictiones vniuersales qualis mēque actionem tollentes, & maxime in c. ad aures, vbi omnis prorsus excluditur actio, quæ verba ponderat, *Ruin. cons. 103. numer. 7. lib. 5. & facit Jas. cons. 115. nume. 27. lib. 4. Aym. cons. 294. Rolan. cons. 72. n. 20. libro 2.*

Secundo ꝑ leges abhorrent dominia rerum stare semper in incerto, l. prima, de vsucap. §. 1. Insti. eo. l. cum notissimi. C. de præscript. 30. ann. & etiam litium immortalitatem, l. fin. & ibi glo. in verb. finis. ff. pro sui.

Tertio, ꝑ cum temporis præscriptio tollat dominium, quod est maximi præiudicii, vt per Bar in l. rem alienam, de pign. act. multo magis debet tollere hanc actionem possessoriam leuioris præiudicii, vt arguit *Castrens. cons. 205. num. 3. lib. 1. Socin. in l. rem qua nobis, 18. de acq. possess. Par. cons. 1. num. 155. lib. 1. Balb. de præsc. 4. par. princ. q. 20. num. 1. Rolan. cons. 72. numer. 19. lib. 2. & cons. 6. num. 8. lib. 3.* Ego vero addo *Gulken. tractat. de præscript. par. 2. memb. 3. cap. 5. nume. 36.* dicentem cum post præscriptionem domino superuenienti rem hoc modo acquisitam, nemo cogatur restituere, absurdū iudicari deberet, si possessionis causam adhuc exerceri dicamus, ex quo proprietatis causa absorbet possessionem: non econtra, l. post sententiam. C. de senten. & interloc. omni. ind.

Quarto, ꝑ multum hanc sententiam comprobare videtur, si consideremus, quid in hoc remedio, & quomodo veniat probandū. Nam cum sufficiat probare duo extrema, nempe possessionem antiquissimā actoris, & possessionem recentem rei, & illa probari possit, etiam per testes de fama, & de auditu, qui in antiquis admittuntur, & sape eueniat, vt propter antiquitatem, & sinistros casus bellorū, incendii, pestis, & similium instrumenta, quibus possessores sese tueri possent, sint deperdita, vel et vetustate consumpta, certe ex tali perpetuitate huius remedii facile domini propriis bonis iniuste priuabuntur in maximum præiudiciū Reipublicæ, vt per *Mohed. decis. 17. de restit. spol. Sarmien. de re ditib. Eccles. par. 1. cap. 2. n. 11. & selecta. interp. lib. 2. c. 13. n. 2.* Et quod est valde absurdum, remedio possessorio adeo priuilegiato circa probationum qualitatem tollitur dominiū legitime præscriptū, & redditur inutile aduersus omnes iuris regulas, quibus perpetuo traditum est petitorium absorbere possessorium, & nihilominus hic contrarium euenit;

Quinto negari non potest si enumeremus auctores, hanc opinionem sequentes, hanc esse magis communem, prout testantur, *Gabr. conclu. 5. numero 64. de restit. spol. Contar. de momen. possess. §. 4. Limit. 2. numero 26. usque ad numerum 29. Pontan. de spol. libro tertio cap. 2. num. 91. Decia consil. 63. numero 2. libro 5. Crot. consil. 47. numero. 29. libro primo, Honded. consil. 82. numero 49.*

His rationibus adducti Domini hanc sententiam amplexi sunt. Superest solum respondere his, quæ in contrarium deducta fuerunt.

Et primo, quia basis contrariæ sententiæ tota constituitur in c. redintegranda, videndum est de intellectu illorum verborum, quacunque temporis conditione, quæ reguntur ab illis verbis in fine positis, perdidisse noscantur, & certum est naturalem, & verum sensum conditionis temporis referri potius, ad qualitatem amissionis, quam ad temporis quantitatem, *leg. prima, §. denique ait. de aqu. plu. arcen. l. testium. in princ. de testibus, Rebuff. in l. conditionales 62. vers. 4. de verb. sign.*

Quod eo magis dicendum, quia referuntur ad deperditionem, quæ non temporis cursum, sed initium amissionis respicere videtur, prout, & aliæ qualitates ibi appositæ capituitatis, doli, violentiæ, & quarumcunque iniustarum causarum, quod sensisse videtur ibidem Archid. dum dicit forte ibi erat guerra, vel metu latronum, nemo audebat ibi morari, & hæc verba importare qualitatem temporis, & non præscriptionem de qua in eo text. non agebatur tradit. *Contar. de momen. poss. §. 4. Limit. 2. numero 28. post Bellamer & Io. de Turrecrema. Castren. consil. 105. numer. 3. par. prima bene Gales. de exercit. juris. libro 3. numero 57. Menoch. in remedio 15. recuperan. numero 422.* Et demum ita videtur sensisse Gratianus. huius Canonis compilator qui in Summario suo ante hunc Canonem non ponit dictionem temporis, sed simpliciter ait ablata, quacunque conditione in eodem loco, unde surrepta fuerant reuocanda esse, & hunc verum, & Germanum sensum appellat. *Nic. Grauatius ad Vestrum, libro 7. cap. 3. numero 41.* Neque est verisimile, Pontificem vna vocula eaque ambigua voluisse totam materiam præscriptionum subuercere, ut in hac eadem materia præscriptionis tradit, *glo. in c. 1. §. præterea in verb. præscriptione, de Capit. Conrad.* ubi verba illa, nulla obstante præscriptione, interpretantur de decennali, vel vicennali, non autem de 30. aut 40. annorum præscriptione, hac ratione mota, ne totam materiam præscriptionum multis vigiliis excogitatum subuercere, & radicitus euellere videatur, quam glossam communiter esse approbatam, constat ex traditis per *Tiraq. de retract. Conuentio. §. 1. glo. 2. nu. 12.*

Quod ex eo confirmatur, quod posteriores Pontifices in ca. ad aures, & aliis supra allegatis trigenariam, & quadragenariam præscriptionem omnem prorsus actionem excludere voluerunt, adeo quod, & si verba illa conditione temporis importarent præscriptionem, nihilominus iis ex sequentibus Constitutionibus derogatum fuisse appareret.

Secundo non obstat auctoritas glossæ, & sequacium, *in c. sollicite. de restit. spol.* ubi ait, ad damnum, siue pœnam perpetuo agi posse, quia nulla conditio temporis opponi potest, cap. redintegranda. 3. q. 1. Nam sublato fundamento, quod fit in d. c. tollitur, etiam opinio glossæ, quæ illi innititur. Præterea cum vtatur di-

ctione perpetuo, ea est intelligenda, prout in similibus terminis passim vsurpatur, ut ista perpetuitas includatur spatio 30. vel 40. annorum, quemadmodum actiones perpetuæ dicuntur illæ, contra quas sola præscriptio 30. vel 40. annor. opponi potest, *Inst. de perpet. & tempor. act. & concordantes textus desumi possunt apud Brisson. de verb. sing. in verb. perpetua actiones.* Et potest etiam intelligi de actionibus, quæ competunt aduersus violentos, & dolosos cum loquatur de damno illato, & de pœna, qui non est casus, de quo agitur, ut infra dicitur. Quare Doctores, qui simpliciter referunt, & sequuntur hanc glossam, non multum faciunt pro hac parte, cum sint intelligendi, iuxta vulgarem significationem dictionis perpetuo, in hac eadem præscriptionis materia: non obstante quacunque vniuersalitate, & prægnantia verborum, ut in pacto de retrouendendo quodocunque, & perpetuo censuit Rota spatio 30. annor. excludi ex consil. *Bald. 30. libro 1. in causa Reatina tenuita 13. Aprilis 1579. coram Illustrissimo Lancelotto, & 12 Decembris 1588. coram R. P. D. meo Pamphilo, & glossam ita sensisse est verisimile, postquam fecit mentionem temporalium, & perpetuarum actionum, iuxta iuris Ciuilis dispositionem, quæ clara est, nec ab ea recedit ius Canonicum, ut ex allegato ca. ad aures, & aliis aperte colligitur, & in materia præscriptionis, excepto casu malæ fidei, nulla est differentia inter ius ciuile, & Canonicum, ut tradunt, Abb. & alii in cap. de quarta, de præscript. Neque obstat quod præscriptio, secundum aliquos fuerit inuenta propter dominium, non propter possessionem; quia hoc esse falsum conuincitur, c. ex iuribus 16. questio. 3. & ex l. §. de edict. D. Andr. toll. & ex l. competit. C. de præscript. 30. vel 49. annorum. Imo multo debilior est possessio, & minori tempore amittitur, ut per Innoc. in c. querelam. & ibi Bellam. numero 10. & alios relatos per Contard. ubi supra, numero 31. Neque obstat, quod in iudicio spoli non admittatur exceptio dominii, quia exceptio præscriptionis non solum dominium, sed etiam possessionem respicit, & ideo non minus est admittenda, quam exceptio illa, quod quis facto suo ceciderit, a possessione.*

Tertio loco non obstat auctoritas Rotæ, quia si bene considerentur decisiones allegatæ, apparebit contrariam sententiam obtinuisse cum magna controuersia, & difficultate, & eorum Compilatores, pro maiore parte contrarium sensisse, quare non est habenda ratio eorum, qui auctoritate Rotæ moti hanc sententiam amplexi sunt, quæ quamuis plurimum semper valuerit, præualere tamen debet ratio, & veritas tot aliis non contemnendis fulcra auctoritatibus. Non obstat ratio quod odii rationabilis, aduersus inuasores rerum alienarum, quia hanc præscriptionem intelligunt Domini procedere contra actionem spoli, simplicis prouenientis, ex probatione duorum extremorum, iuxta stylum Rotæ, non autem ubi constaret de vi, dolo, & mala fide, cum nulla præscriptio aduersus dolum, & malam fidem opponi possit, cap. fin. de præscript. & hoc fortasse sensit Papa in illo Canone, in illis verbis per quascunque iniustas causas, & hanc exceptionem admittunt Doctores allegati per *Contard. in d. Limit. n. 34. & 35.*

Quantum ad auctoritates, quæ deducuntur, si tollantur e medio Doctores, qui ex professo hanc questionem tractant, & qui simpliciter sequuntur glossam in c. sollicite dicentes illud remedium perpetuum, quæ

quæ verba non excludunt præscriptionem 30. vel 40. annorū, & vix reperietur aliquis præter solum, *fmol. in cap. 2. de restit. spol.* qui contrarium aperte senserit ante decis. Cassadori, vt fuit animaduersum per Gallesium. Rursus si tollantur Doctores, qui potius auctoritatem Rotæ sequuti sunt, quam pondus rationum in contrarium facientium, apparebit longe pluribus auctoritatibus fulcitam esse partem contrariam, & id fatentur Doctores supra allegati, dicentes hanc esse magis communem. Et ita recedendo ab antiquis decisionibus fuit per Dominos conclusum, hanc opinionem æquiores, & veriores esse, & dignam S.D.N. approbatione.

Ita resolutum fuit me proponente in plena Rota 17. Maii. 1606.

Seraphinus Oliuarius.

Mediolanen Bonorum.

An remedium Reintegranda sit imprescriptibile, vel potius aliqua præscriptione tollatur.

REV. Pater. Resoluendum videtur dictum remedium can. Reintegranda 3. quæstio. prima, cum bona fide tolli præscriptione 30. annorū, si agatur de re prophana inter laicos, vel præscriptione quadraginta annorum, si agatur de rebus Ecclesiæ, *Balb. de præscript. par. 4. quæstio. 24. sub numero 4. vers. concludo igitur.* Tum quia non potest quis, nec de possessione, nec dominio rei alienæ remoueri, quam per continuum annorum 40. curriculum absque legitima interpellatione possedit, *c. Iubemus 16. quæstio. 3. l. competit. C. de præscription. 30. vel 40. annorum.* Tum etiam quia quadragenalis præscriptio omnem prorsus actionem excludit, *c. ad aures, de præscript. c. illud, & c. quia indicante eod. c. placuit, el. primo, & cap. post quingentos 16. q. 3. & auth. quas actiones. C. de Sacros. Eccles. & l. sicut, & l. omnes. C. de præscript. triginta, vel quadraginta annorum.*

Quibus firmiter inhaerendum venit, tam ex eo, quod in contrarium nullam habemus legem, vel canonem, explicite disponentem conditionem, & remedium huiusmodi præscriptione aliqua non tolli, quam etiā, quia canones, & leges prædictæ generaliter loquuntur, prout est, *c. ad aures, de præscript.* quod expresse omnem prorsus actionem excludit, quæ dictio omnem includit, etiam conditionem ex dicto, *can. Reintegranda. Ruyn. consil. 103. numer. 7. lib. 5.* (iuncta maxime dictione prorsus nullam admittente exceptionem) prout ad idem faciunt, *& l. sicut, & l. omnes. C. de præscription. trig. ann.* cum dictionibus vniuersalibus sæpius etiam reiteratis qualicunque actione, nullum ius, quacunque causa, quacunque persona, super quolibet iure, quæ dictiones nihil excludunt, & omnia prorsus comprehendunt, etiam quæ alias proprie non comprehenderentur, *l. as. consil. 115. n. 27. & seqq. lib. 4. late Aym. consil. 294. col. 3. & 4.* prout ita in proposito firmat. *Contard. (post Bellam. in c. cum ad Sedem, circa fin. de restitut. spol.) de moment. possess. §. 4. Limit. 2. nu. 29.* Imo tanto tempore excluditur quis a quocunque iure, etiam quod officio Iudicis competeret, late *Rolan. consil. 72. n. 20. lib. 2.*

Et in istam sententiam eundem esse concludentissimis suadet rationibus. Nam si tali tempore 30. vel 40. ann. dominium, quod est maioris præiudicii præscri-

bi admittitur, *c. Sanctorum & toto tit. de præscript. l. Si quis emtionis, C. de præscript. 30. vel 40. ann. Bart. in l. Re aliena, n. 7. ff. de acquir. possess. a fortiori acquiri dicendum erit veram, & tutam possessionem minoris præiudicii; prout sic ad propositum firmat Soc. in l. re quæ nobis. q. 8. in princ. n. 18. ff. de acq. possess. cū sequuntur Doctores inferius citandi, & signanter, *Parisi. consil. 1. nu. 155. lib. 1. Balb. de præscript. 4. part. princ. q. 20. n. 1. Rolan. consil. 6. n. 8. lib. 3. & consil. 72. n. 19. lib. 2. Contard. de moment. Limit. 2. n. 30. cum aliis.**

Præterea concurret, quod sicut ex tali cursu præscribuntur actiones personales ad dandum, *dict. l. sicut, l. omnes. C. de præscript. & c. l. sequitur. §. si viuiam, ff. de v. sucap. item actio furti, l. 1. §. Ad hac, Cod. de anna exceptio.*

Item sicut tollitur dicta præscriptione longissimi temporis interdictum Vnde *vi. d. l. cum querebar. circa fin. C. vi. vi. multo fortius, & securius tolli debet conditio possessionis ex dicto canone Reintegranda tanquā magis exorbitans a regulis Iuris communis, & magis innitens priuilegio specialitatis, ita Casren. d. consil. 105. num. 3. lib. 1. ceteri inferius citandi sequuntur.*

Eoque magis opinio ista venit amplectenda, quod remedium prædictum sit præscriptibile. Tā propter bonum publicum, quod in se continet, ne scilicet diu & fere semper dominia rerum sint in incerto, *l. 1. ff. de v. sucapio. §. 1. Instit. eod. & ne possessores immortali timore teneantur, l. cū notissimi, Cod. de præscript. trigint. Vtque aliquis sit litium finis, vt dixit, *Tex. in l. fin. & ibi gloss. in verb. finis, ff. pro suo.**

Quam etiam vt euitetur eternitatis infinitas temporis, quæ dum agitur de actione, & obligatione seruanda, reicitur, vt per *l. Qui bona. & ibi Bar. communiter receptus, ff. de damn. infect. tenet Socin. Iun. consil. 145 sub nu. 58. vers. vel. 2. dico, vol. 5. & Bal. in capit. de quarta sub n. 4. versic. & ideo: inquires non fieri extensionem, vltra quadraginta annos, quia perpetuum non suscipit plusquam perpetuum, ne quasi in infinitum procedatur.*

Vltius vt fugiatur inanis circuitus ex præscripto dominio restitutorium iudicium possessionis ex dicto remed. auocata, intentandi prout in iure euitari debet, *l. Dominus testamento & ibi Bartol. nume. 1. ff. de condit. indebit, l. Cum fundus §. 1. & ibi Alex. num. 1. ff. sicer. per.*

Et tandem vt occurratur litigantium calumniis, & considerabile euitetur inconueniens, quod per probationes periculosas de auditu & fama propter temporis antiquitatem legitimi possessores eorum Instrumenta & Iura vel sinistro casu belli, incendii, aut pestis amissa, vel atate consumpta ostendere nequeunt propriis bonis iniuste priuentur in vniuersum Reipublicæ exitium, vt per *Mohed. decis. 17. de restit. spoliat. Sarmien. de reddit. Eccles. p. 1. cap. 4. num. 1. & Select. interpret. lib. 2. c. 13. n. 2.*

Cum quibus accedit auctoritas Doctorum, qui articulum istum examinantes, hanc partem ex professo tenuerunt; ordinatim inferius numerandi, vbi quam plures de communi, & magis communi testantur. Videlicet inter ceteros IC. *Butr. in c. 2. in fin. de restit. spoliat. qui vere ita sentit, vt inter alios animaduertit Socin. Sen. inferius referendus.*

Abb. in eod. c. 2. n. 14. qui sic intelligit, & declarat Goffredum. & Io. Andream & idem Abb. in cap. 1. col. vlt. vers. oppono vltius, eod. tit. de restit. spoliat. dum sequitur Rotam inferius ponendam.

- 3 Castren. *confi.* 105. in questione qua speratur moueri, col. ult. lib. 1.
- 4 Angel. Aret. in §. quadrupli, numer. 32. in fin. *Instit. de actio.*
- 5 Bellam. in c. cum ad sedem, numero 11. de restitut. spoliat.
- 6 Riminal. sen consilio 54. colum. 6. versic. circa secundum, lib. 1. & in *confi.* 428. nu. 11. lib. 3.
- 7 Crot. *confi.* 47. n. 29. lib. 1.
- 8 Socin. Sen. in l. Rem qua nobis, nu. 18. ff. de acquir. possess. & *confi.* 29. nu. 5. in fin. libro 3. qui sic intelligit loqui Butrium, & Abbat. supra commemoratos, & de magis communi.
- 9 Claud. Sayssel. in d. leg. Rem qua nobis, numero 7. in fin.
- 10 Ruin. *confi.* 69. n. 14. lib. 7. & *confi.* 44. nu. 16. lib. 4. & *confi.* 103. num. 7. lib. 5.
- 11 Dec. *confi.* 301. sub. nu. 22.
- 12 Balb. in tractat. de prescript. in 4. particula quarta partis principalis, qu. 24.
- 13 Bero. in c. 2. nu. 39. de restit. spoliat. & *confi.* 56. nu. 4. & *confi.* 61. n. 19. lib. 3. & in q. 82. n. 4. vbi de vera & communi opin.
- 14 Neuizan. *confi.* 9. n. 25.
- 15 Grat. *confi.* 70. n. 18. lib. 2. vbi de communi.
- 16 Purpurat. consilio 374. n. 13. lib. 1.
- 18 Marant. de ord. Iud. in 7. distin. n. 50. in fin.
- 19 Ant. Matthe. in l. Naturaliter, §. Nihil commune in 35. ampl. ff. de acquir. possess.
- 20 Laurent de Pinu. *confi.* 62. num. 1.
- 21 Alba. *confi.* 416. nu. 14. lib. 3.
- 22 Bellon. *confi.* 36. nu. 2.
- 23 Crauet. *confi.* 124. nu. 14. & *confi.* 425. lib. 1.
- 24 Rolan. *confi.* 72. numero 19. libro secundo, vbi de communi.
- 25 Collegium Papiense inter consil. Pauli de Montepico, *confi.* 97. n. 120.
- 26 Gales. in lib. 3. de exercitatione Iuris peritorum, numero 56.
- 27 Petrus Antonius Anguissola, *confi.* 13. num. 26. libro 4.
- 28 Contard. in l. unica in 2. Limit. §. 4. n. 28. versic. Altera vero opinio. C. si de moment. poss.
- 29 Decian. *confi.* 63. n. 2. lib. 5. qui testatur hanc esse veriore, & magis communem.
- 30 Grauat. in addit. ad Vestr. libro 7. cap. 3. numero. 41. versic. Nam, ut docte, qui asserit esse opinionem receptiorem.
- 31 Bertran. *confi.* 44. n. 8. par. 3. incip. Venerabilis.
- 32 Hieronymus de monte, question. 22. numer. 38.
- 33 Federicus Scotus respons. 27. lib. 4. tom. 1.
- 34 Cephal. consilio 235. numero 29. lib. 2. & *confi.* 315. n. nu. 50. lib. 3. de communi.
- 35 Plot. in l. si quando, n. 71. versic. Durat tamen. C. unde vi.
- 36 Io. Petrus Surd. consilio 28. numero octauo, libro primo.
- 37 Franciscus Sarmient. libro secundo. Select. inter cap. 13. nu. 4.
- 38 Menoch. de recuperan. possess. remed. 15. nu. 4. 18.
- 39 Alexand. consilio 167. n. 8. lib. 6.
- 40 Aldobrandin. in *confi.* 49. num. 18.
- 41 Emanuel Costa in suis commun. opin. in verbo spoliatus, vbi de communi.
- 42 Burfat. *confi.* 424. numero 17. volum. 4. vbi communem, & veriore iuribus, & auctoritatibus roboratam dicit.
- 43 Turret. *confi.* 54. num. 2. & duobus sequen. & *confi.* 18. n. 21. vbi de magis communi.
- 44 Caroc. de locat. in tit. colon. recuperanda, num. 39. & 41. vbi de magis communi.
- 45 Gallia Alex. *confi.* 74. num. 84. cum sequen.
- 46 Io. Guttier. suis cano. quest. cap. 34. num. 67.
- 47 Gabriel. de restitut. spoliat. conclus. 5. num. 64. ex cuius cumulatis pro vtraque opinione hanc magis communem apparet.
Secundum, quam iudicantes similiter sensse docetur.
- 48 Rota Rōana, decis. 11. si Rector alias 259. de restitut. spoliat. in nou. quam sic ad propositum, quod tale remedium prescribatur allegant; & dicunt, *Am. Gales. & Granat. Superius citati.*
- 49 Rota Bononien. per Benintend. decis. 10. numero tertio.
- 50 Rota Perusina. per Joseph. Ludovic. decis. 59. n. 9. par. 1. vbi de veriori, & magis communi.
- 51 Rota Maceraten. per Sebastian. Medic. decis. 18.
- 52 Pedomont. per Thesaur. decis. 29. num. 2.
- 53 Borgnin. decis. 23. nu. 42. par. 2.
- 54 Adduntur Reuerendissimi Domini Auditores Rotæ, qui pro ista opinione in decisionibus Cassad. & Put. tenuerunt.

Nec præmissis obstant Doctores, qui pro contraria opinione allegari possent. Nam ultra quod ante decisionem Cassad. 6. de restitut. spoliat. nullus excepto Imola, tenuit contrarium, sed omnes secundum superius firmatam conclusionem, vel expresse scriptum reliquerunt, vel tacite senserunt, ut refert Gales. de exercitatione Iuris perito. lib. 3. sub num. 56. & per eum Contard de moment. possess. Limit. 2. nu. 26. & Grauat. ad Vestr. lib. 7. cap. 3. n. 41.

Respondetur quod omnes quotquot sint contrariam eorum fundant opinionem in verbis, quacunque conditione temporis, positus in dicto c. Reintegranda 3. quest. 1. & in glos. vltima c. 2. de restitut. spoliat. quæ in illorum tenore, utroque sensu considerata nullo modo ob stare ex inferius deducendis apparebit.

Dum enim contrarium tenentes, verba dicti c. quacunque temporis conditione, vniuersalia esse ponderant; & ad quantitatem temporis referri interpretantur, ita ut tempus perpetuum, & infinitum comprehendere, & significare velint, videntur decipi in naturali sensu verbi conditionis, quæ non quantitatem, sed qualitatem proprie significat. l. 1. §. Denique, ff. de aqua pluui. l. Testium in princip. ff. de Testibus, late Rebuff. in l. conditionales 92. versic. Quarto, & conditio accipitur, & versic. seq. de verb. signifi. Prout ita verba huiusmodi intelligenda videtur sensisse, Archidiacon. ibi in verb. conditione, dum dicit forte ibi erat, Guerra, vel metu latronum, nullus audebat morari. Et importare qualitatem temporis, & non præscriptionem, (de qua in textu, nullum verbum) tradit. Contard. de moment. possess. §. 4. Limit. 2. numero 28. post Io. de Turre Crem. & Bellam. Verbaque illa quacunque conditione temporis, determinant verba perdidisse noscuntur, ut bene per Castren. dicto *confi.* 105. sub num. 3. par. 1. Gales. de exercit. juris per. lib. 3. sub num. 56. versic. Verum quia eius, Nicol. Ant. Grauat. ad Vestr. lib. 7. cap. 3. nu. 41. Vbi istum verum, & germanum sensum appellat, Menoch. de recuperan. remed. 15. num. 422. Ita ut sensus sit, prout per eundem Castren. Massam, & alios superius citatos explicatur.

Qui

Qui sensus amplectendus venit, tum ex præmissis, tum quia non est credendum, Pontificem vno verbo, illoque obscuro voluisse totam materiam prescriptionis multis vigiliis excogitatam subvertere, & radicatus euellere, *glos. in capit. 1. §. Præterea, in verb. præscriptione, de cap. Corrad. & voluerunt Castren. dicto cōf. 105. Cassad. d. c. de decis. 6. numero 4. Massa. Sarment. & alii superius allegati post Tiraq. de retract. conuentio. §. 1. glos. 2. numero 1. 2.* Tum, & tertio, quia verba illa non debent distorqueri ad correctionem Iuris communis, *Contard. dicto. §. 4. Limit. 2. n. 28.*

Et tamen, etiam quod daretur, talia verba ad quantitatem temporis referri, tollitur obiectum, quia aut veniunt intelligenda in spolio violento, (vt sibi velle videntur verba dicti Canonis, ibi aut violentia maiorum, quo casu propter vitium reale, præscriptionem non intrare, & firmatam superius conclusionem limitari post alios, quos cumulat, tenet Contard. de moment. dicta Limit. 2. num. 34.) Vel ex verbis eiusdem *Can. Reintegranda, ibi. aut do. o. & c.* interpretanda sunt in possessore conuento, qui sit in vera manifesta mala fide, cum qua de iure canonico, nulla corrigit præscriptio, *ad cap. fin. de præscript. prout ita, secundo limitari tradit, idem Contard. ubi supra, n. 35. & late persequitur Menoch. de recuperan. remed. 15. numer. 416. & Sarment. de reddit. Eccles. prima par. c. 4. nu. 10. vers. Præterea esto, & libr. 2. Select. interpret. capite 13. num. 4.*

Aut & tertio in omnem casum per talia verba (saltem extra istos duos casus) præscriptio longissimi temporis 30. vel 40. ann. non excluditur, sed vsque ad finem a constitutionibus introductum extenduntur, *§. 1. vers. aliquando. Instit. de perpet. & tempor. act. & intelligenda veniunt, nisi tantum tempus sit decursum, quantum sufficit ad legitimam præscriptionem, ita Castren. dicto cōf. 105. sub num. 3. Paris. cōf. 1. numero 255. lib. 1. Menoch. de recuperan. remed. 15. numer. 422. sicuti in simili habemus, l. 1. C. de bon. matern. ubi nullam posse opponi præscriptionem filiis quandocunque vendicantibus rem suam statuitur, & tamen ibi glos. in verb. præscriptionem exponit, nisi 30. annorum, quam glos. sequitur post alios quos allegat Tiraq. de retractat conuentio. §. 1. glos. 2. num. 9. Socin. Iun. cōf. 145. numero 47. lib. 1. Rolan. cōf. 2. numero 44. lib. 2. Ad idem facit, cap. 1. §. 1. de cap. Corrad. Vbi diffinitum est, Dominis feudorum licere reuocare feuda alienata; nulla obstante præscriptione, & tamen ibi glos. exponit, & excipit præscriptionem 30. annorum, quam sequuti sunt. Doct. ibi, & Curt. Sen. cōf. penult. volum. 2. Brun. cōf. 61. numero 4. Socin. Iun. cōf. 6. numero 15. libro 3. Tiraq. de retract. conuentio. §. 1. glos. 10. numero 15. Ad hæc conditio ex lege dicitur perpetua, *Instit. de perpet. & tempor. actio. & ibi notant Angel. Aret. & reliqui, & tamen cursu 30. annorum tollitur, leg. sicut, & l. cum notissimi. C. de præscriptio. 30. vel 40. ann. Balb. de præscript. 4. par. princ. in princ. q. 1. & Boer. quæst. 82. numero 6. Præterea dotis causa ad eam recuperandam dicitur actio perpetuo priuilegiata. l. 1. ff. solut. matr. & nihilominus tollitur cursu 30. annorum, leg. in rebus §. omnis. C. de iur. dot. quem ita ibi intelligunt Doct. & manifeste responderunt, Bald. cōf. 4. factum tale quidam. Luc. lib. 3. & cōf. 230. Actioni, de d. te. lib. 4. & Corn. cōf. 56. numero 3. & cōf. 92. numero 7. lib. 4. & Balb. de præscript. in 4. par. princ. in princ. q. 1.**

Postremo inseruit conclusio Doctorum tenen-

tium, pactum venditori factum, vt posset quandocunque atque ita perpetuo redimere rem venditam, tolli cursu 30. annorum, *Menoch. cōf. 962. numer. 39. lib. 10. Vbi quadraginta tres Doctores hoc affirmantes adducit.*

Accedit vltcrius, quod etiam dato quod dicta verba, quacunque temporis conditione, referrentur ad quantitatem temporis, adhuc tamen, & quarto non obstarent, quia dictum capit. Reintegranda conditum apparet ab Eusebio Pontifice Max. qui Sedem Petri tenuit, anno salutis 304. Secundum *Menoch. in prælud. tract. de recuperan. num. 58.* seu anno salutis, 310. secundum Catalogum Pontificum, & ante eum, Caius, & Fabianus; & postea Ioannes primus, Summi Pontifices idem senserunt, & deinde, de anno salutis 1145. sub Eugenio Tertio, per Gratianum decretorum compilatorem inter sacros canones relatum, prout idem *Menoch. sub dicto, num. 58.* Vnde cum postea ab Alexandro Tertio (qui cepit sedere, de anno 1159. seu 1160. post d. c. conditum, & compilatum decretum, vt ex eodem Catalogo Pontificum est videre, emanauerint, c. de quarta. c. vigilanti. ca. ad aures, & ca. quia indicante, de præscript. quæ cum Imperatoriis, leg. sicut homines, & l. competit. C. de præscript. trigint. ann. se confirmantia, ex quadragenaria præscriptione, omnem prorsus actionem excludi voluerint, dicere oportet, hanc præscriptionis dispositionem tanquam vltimam attendendum, & omni casu, ex illis correctum per Alex. Tertium præfatum canon. Reintegranda. Et ex eisdem cessare vltcrius obiectum, quod a solo iure Ciuili actiones perpetuæ ad 30. vel 40. annos fuerint restrictæ, & ob id canonem Reintegranda non comprehendere, cum imo legatur etiam restrictus in prædictis Capitulis de iure Canonico, inter quod & ius ciuile, remota mala fide, in materia præscriptionis nullam esse differentiam dicit. *Abb. in cap. de quarta, numero 14. versic. Ego promitto, quod regulariter, de præscript. Balb. de præscript. part. 4. quæstio. 24. numero 6. Quinimmo, quando aliquid est dubium de iure Canonico, & reperitur clara Regula, de Iure ciuili, debet stari iuri ciuili, vt perquam plura iura firmat, Ias. in l. quoties, numero 23. versicul. 2. moneor. C. de rei vindicat.*

Nec est verum, quod præscriptio sit inuenta propter dominium, non autem et propter possessionem, cum contrarium expressis verbis legatur in iure statutum, c. iubemus, 16. q. 3. l. fin. C. de edict. diu. Adr. 101. l. competit. C. de præscriptio. trigint. Vbi ex cursu 40. ann. de possessione rei, atque de dominio, quis remoueri vetatur, *Fatit l. 1. in princ. ff. de vi, & vi. armat. & leg. 2. C. unde vi, ubi ad recuperandam possessionem annale interdictum conceditur. Quinimo absurdum esse, quod tantum tempus requiratur ad amittendam possessionem, quantum ad amitt. proprietatem dicunt, Innoc. in c. querelam, sub. n. 2. & ibi Bellam. n. 10. post Imol. relatos per Contard. de moment. dicta. Limit. 2. numero 31.*

Et hinc etiam apparet falsam esse consequentiam contrarium tenentium, dum arguunt in hoc remedio non admitti exceptionem domini, ergo nec præscriptionis. Nam vltresponsionem, *Balb. in tract. de præscript. part. 4. quæstio 24. sub. num. 4. versic. non obstat.* infertur ex præmissis, & alia validior responsio, quod non inde fiat quin possit dari, de præscriptione, quæ obstat, non solum in proprietate, & petitorio, sed etiam in possessorio, vt aperte habetur in supradictis citatis

iuribus, & firmat *Gozz. ad. consi. 7. numero 18.* & frustra præscriberetur possessioni, si præscriptio ipsa non posset opponi, præsertim, cum remota exceptione proprietatis, non remoueat exceptione, quæ ita concludit in possessorio, sicut in petitorio, prout in terminis *can. Reintegranda per Rotam decis. 3. de restit. spoliat in nou. & alios. quos allegat, firmat Rip. respons. 1. num. 9. de restit. spoliat.* Idque summa sua detur ratione, tam ex eo, quod licet non admittatur proprietatis, & domini exceptione, non tollitur exceptio peremptæ actionis per præscriptionem, quæ omnem prorsus actionem excludit, *cap. ad aures, & ibi D. de præscript. & ita argumentari videtur, Paris. d. consi. 1. num. 155. lib. 1. & Contard. d. §. 4. Limit. 2. numero 32.* & est exceptio litis finitæ, & impedit litis ingressum, *Dec. consi. 301. sub num. 22. sub vers. Nam tanto temp. Balb. de præscript. par. 4. questio 24. vers. non obstat.* Quam etiam ex eo, quod non excluditur exceptio amissi iuris agendi, ad possessionem, cui ex tanto tempore præscribitur, *Aym. consi. 124. num. 14. quem in hunc sensum refert, & sequitur Menoch. de recuperand. remed. 15. num. 423.* & illis deferuit dictum *Abbat. in cap. 2. numero 5. versic. contraria, de restit. spoliat.* Pro qua propterea sic amissa possessione tanquam ex proprio facto, & negligentia (in cuius pœnam præscriptiones emanarunt *cap. vigilant. de præscript. cum vulg.*) non potest iure optimo competere, nec competit remedium huiusmodi *can. Reintegranda. ut bene Socin. consi. 39. sub numero 5. versic. præterea non competit, quia eorum negligentia, lib. 3. & latius post multas auctoritates, quas affert consi. 266. num. 19. & seq. lib. 2. Ruin. consi. 69. num. 14. volum. 1. Afflicti. libro 1. constit. rubr. contra quem de restit. agat. num. 29. Benintend. decis. 10. numer. 2. Aldobran. consi. 49. numer. 4. cum non modo solo cursu præfato, sed etiam ex tacito consensu illius contra quem præscribitur iuncta iuris auctoritate, præscriptio inducatur, Natta consi. 636. nu. 70. lib. 3.*

Quo vero ad gloss. fin. c. sollicite, de restit. spoliat. dicimus nec minus eam ob stare; quia dum vult etiam secundum canones perpetuo agi posse ad damnum, siue ad pœnam, debet intelligi secundum significationem dictionis perpetuo, quæ dum verbo actioni adhæret tempore 30. vel 40. annorum communiter terminatur, & usque ad finem constitutionibus introductum solummodo extenditur, §. 1. vers. Aliqua. do, Instit. de perpet. & tēp. acti. l. miles, §. Qui indicati ff. de re iudic. l. Maced. (ad Maced. l. Prator aut §. Hoc interd. dictum perpetuo. ff. de oper. nou. nunc. Prout etiam videmur actiones rei persecutorias, & personales dici perpetuas, *But. in c. sollicite, nu. 14. in fin. de restit. spoliat.* Et tamen spatio 30. vel 40. annorum ad summum terminantur, l. sicut l. omnes, & tot. tit. C. de præscript. 30. & 40. annorum. Et secundum istum sensum gloss. hanc esse intelligendam tradit, *Ruin. consi. 44. num. 16. versic. & ita etiam vol. 4. Bero consi. 56. numero 40. lib. 3. faciūt late congeſta ad propositum, per Paris. consi. 1. numer. 155. libro primo, & Rolan. consi. 72. numero 20. & seq. lib. 2.* Non autem intendit dicere, quod viuat cum effectu in sempiterna secula, ut bene per *Castrens. dicto consi. 105. sub num. 3. versic.* Non tamen intendit, & quod vere iste sit sensus dicta gloss. si accurate legatur, & ponderetur, videtur constare ex eo, quod firmat ex auctoritatibus iuris ciuiliſ, prætorias actiones esse temporales, quoad pœnam, & damnum, & perpetuas quoad rei prosecutionem, & subdit secundum canones esse etiam perpetuas, quoad pœnam & damnum,

ita ut pariformiter perpetuitatem determinet in illis actionibus, quoad rei persecutionem de Iure Ciuili, quæ quoad pœnam de Iur. Can. ut sint videlicet perpetuæ eo modo, quo de Iure ciuili perpetuæ sunt rei persecutoria, & sic usque ad 30. & 40. annos *Instit. de perpet. & tēp. acti. §. 1.* cum alius superius adductis præsertim attenta virtute dictionis, etiam, quæ præcedentem dispositionem extendit ad qualitatem, quæ adiungitur, ultra quod non ad ducit nisi eundem *c. Reintegranda, cui superius abunde responsum fuit.* Iuxta quæ sunt etiam intelligendi Doctores, qui remedium huiusmodi perpetuum esse tradidere ex præmissis.

Et supplicamus, animaduerti quod *Cassad. qui solet p. contraria opinione allegari in decis. 6. de restit. spoliat.* nihil firmat. Quinimo contrarium sentire videtur, dum id relinquit cogitandum in fine, prout & *Put. decis. 15. lib. 1. numer. 14.* declarat tenuisse pro præscriptione. Et *Simonet. decis. 61.* In causa Florentina, quod sibi nunquam placuit illa opinio, quod dictum remedium sit impræscriptibile, & periculosa appellat, *Mohed. decis. 17. de restit. spol.*

Ex quibus omnibus concludimus remedium istud *can. Reintegranda* non esse impræscriptibile, ubi non ad sit violentum spoliū, & vera manifesta que mala fides possessoris, sed illi præscribi spatio 30. ann. contra laicos, & 40. ann. contra Ecclesiam, ut in iuribus, & auctoritatibus superius deductis. Imo cum tit. & bona fide, ex cursu decem ann. inter præſentes, & viginti inter abſentes, & contra Eccl. 40. ut per *Balb. de præscript. par. 4. questio 24. sub numero 4. versic.* Quinimo & per *Menoch. de recuperand. remed. 15. nu. 425. Benintend. decis. 10. numer. 2. Thesaur. decis. 29. nu. 2. Cephal. consi. 315. num. 58. vol. 3. Rolan. consi. 72. num. 21. lib. 2.*

Et quando concurrat præscriptio centenaria, vel immemorabilis indubitanter dictum remedium non competere, cum nunquam intelligatur sublata centenaria præscriptio, etiam si statutum, priuilegium, vel lex deroget expresse præscriptioni, ut late quam plurimis firmat auctoritatibus *Ruin. consi. 103. numero 8. volum. 5. & multos congerit Tirag. de retr. acti. conuent. §. 1. gloss. 2. numero 52. Aym. de antiquit. temp. 4. part. numer. 43. Burjat consi. 23. numer. 22. libro 1. Afflicti decis. 254. num. 5. Iaf. consi. 92. numer. 16. & seq. lib. 3. Galleſ. dicto libro 3. de exercit. Iurisper. sub numero 56. versic. Et ubi etiam omnis exclusa *Port. Imolen. consi. 24. numero 4. & ita sensu Rota decisio. 11. si Rector in fin. de restit. spoliat. in nou. ut per Gozz. ad. consi. 7. num. 18.* Et per eum querantur etiam impræscriptibilia, & habeat vim legis. *Natta consi. 446. numer. 12. Osafch. consi. 34. numero 44. post Cassan. Boer. Alciat. & alios.**

Iacobus Menochius. Vincentius Bentinus. Hieronymus Buccaferreus. Horatius Grouagno. nus. Io. Baptista Costa. Philippus Massini. us. Iacobus Aliferi. M. Anton. us Rouescalensis. Io. Bernardinus Siccus. Io. Ambrosius Morſentius. Leonardus Zuchinellus. Nicolaus Angelus Aduo. Io. Baptista Spada Aduo. Bernardus Scottus Aduo. Iulius Phœus. Gabriel Falconius. Antonius Cifonius.

Ex ordine sanctissimi.

RP. Affirmatiue conclusioni, quod remedium cā. Reintegranda 3. q. prima, vere de iure præscribitur (iuxta late deducta in informationibus datis, sub die 28. Iāuarii proxime præteriti) superadduntur modo sexdecim alii inferius positi Doctores, videlicet.

Lanfranc. in rep. rubr. de caus. poss. & propr. cap. incip. His præmissis, num. 22. iunct. precedentibus.

Socin. Iun. cons. 47. n. 19. vers. vel interdictum recuperanda, lib. 2.

Alc. consil. 377. numero 10. versicul. 6. quod obstat. iunct. versic. non obstat quod videatur, & in Veneta impressione, consil. 30. numero 24. & 26. libro sexto.

Io. Ant. de Nigr. in cap. Regni titul. de viol. cap. subditorum, n. 74. vers. Quanto autem tempore præscribatur rem. c. reintegranda.

Federic. Scot. resp. 20. n. 5. to. 2. lib. 8.

Achil. Personal. de interd. Quorum bon. n. 530. sub versic. Vel, & quoque Barthol. Bertazzol. consil. cin. 20. nu. 4. vers. Tertia est difficultas, iunct. trad. sub n. 9. ante versic. ad aliud.

Claud. Bertazzol. consil. 123. numero 13. & sequenti. Licet, num. 15. referat contrariam partem a Rota receptam.

Bapt. Villalobos in commun. opin. versic. Præscribitur contra conditionem ex can. Reintegranda, numero 238.

Matth. Wesembec. consil. sexto, numer. 74. & 75. par. prima.

Natt. in addit. ad Alex. consil. 6. numero 17. libro tertio, in versic. sit perpetuum, intelligens Alexandrum ibi idem sentire, prout vere sentit, cum Butr. ab eo citatus manifeste loquatur, de perpetuitate obnoxia præscriptioni. Idem Natt. consil. 162. nu. 34. vers. circa modum agendi, & ad Alex. consil. 92. n. 28. lib. 5. in ult. add.

Rim. Iun. consil. 646. sub num. 48.

Add. ad practic. Pap. in for. libelli. in caus. spol. gloss. coram verbis in ver. decreta listarum, circa medium additionis, alia Add. in fin. numero 10. in ver. perpetuum.

Io. seph. Cum. super Ritibus magna Curie Sicilie, capite 38. numero 348. & capite 40. numero 257. & 267.

Andreas Fachineus controuers. iur. lib. 8. cap. 13. per totum.

Hancque opinionem iudicando amplectebatur Senatus Mediolanensis Superioribus annis, in vna Potestariæ, seu Iurisdictionis inter Tolentinum, & Co. Tabernas.

Quibus non videntur aliquo modo posse ob stare Doctores, qui pro negatiua solent a scribentibus in puncto allegari, ad n. 30. in totum ascenden. prout infra nominatim positi videlicet

Glos. in c. 2. in fin. de restit. spol.

Hostien. in Summ. de caus. poss. & propr. §. is igitur prope finem, versicul. conditio tamen ex Canone, & in Summ. de restitut. spoliat. §. A quo peti possit, colum. secunda, versicul. sed conditio ex illo canone.

Io. Andr. in dicto. c. 2. in fin. de restit. spoliat.

Innoc. in eodem, cap. 2.

Goffred. in Summ. eod. tit. de restit. spoliat.

Butr. ibidem num. 14.

Cardin. Zabarella, ibidem in fin.

Imol. ibidem in fin.

Lucas de Penna, in l. si coloni, quest. 20. C. de Agrico. & cens. lib. 11.

Saly. in l. prima, in 3. oppos. C. si per vim.

Alex. consil. 6. n. 16. in fin. lib. 3.

Præpositum. in dicto c. Reintegranda, 3. questio. prima, nu. 15.

Philippus Prob. in addit. ad Io. Monach. c. 1. n. 6. de eo, qui mitt. in poss. & in l. stipulationes alia in fine. ff. de verb. obligat.

Ias. in l. Prætor ait. §. Hoc interdictum, numero 2. ff. de oper. non. nunt. & in l. stipulationes alia in fine. ff. de verb. obligat.

Dec. consil. 57. in fin.

Rip. respons. 11. in princip.

Gomes. in reg. Cancell. de trien. poss. q. 1. versic. circa vero secundum.

Rota Romana apud Cassa. decis. 5. & 6. de restit. spoliat. Mohed. decis. 18. eo. tit. Simonett. decis. 39. Put. decis. 115. lib. 1. & aliis in locis.

Riminal. sen. consil. 605. num. 4.

Io. de Amic. consil. 61. n. 18.

Mynfinger. in obseruat. can. centur. tertia, obseruat. 86. in fin.

Gabr. de restitut. spoliat. conclus. 5. nu. 64. versic. contrarium. & c.

Lancelot. de attentat. par. 3. cap. 23. n. 64.

Viui. in suis commun. opin. conclus. 271. incip. spoliat. quodocunque.

Contard. in leg. unica. C. si de moment. poss. Limit. 2. §. 4. num. 25.

Pontan. de Spolio. lib. 3. qui testatur hanc esse veriorē, & magis communem.

Decian. consil. 52. nu. 12. lib. 4.

Vincent. Hondede. consil. 82. num. 51.

Crot. consil. 240. numero 36. versicul. Quinta obiectioni.

Eugen. consil. 58.

Nam supp. aduerti, quod omnes isti Doctores sic seriatim pro contraria parte superius adducti, vel non dicunt, id ad quod allegantur, vel id dicentes substantiali ratione vel auctoritate non probant.

Aliqui enim, & maior pars affimant remedium, huiusmodi esse perpetuum. glo. in cap. 2. in fin. de restit. spoliat. adducentes, vel simpliciter sequentes prout sunt.

Hostien. in §. his igitur in summa de caus. propriet. simpliciter dicit conditionem ex can. Reintegranda, non tantum quoad prædium, sed quoad omnia perpetuo competere, & in §. A quo peti potest, de restit. spoliat. dicit, quod ex canone reintegranda agitur naturaliter aduersus possessores rerum, quas noscitur aliquis perdidisse, quacunque conditione temporis, aut captiuitate, aut dolo, aut violentia, ita vt nihil dicat de hoc ad quod allegatur.

Card. Zabarel. in eod. ca. 2. explicite non se declarat. in hoc articulo.

Præpositus in d. c. Reintegranda, numero 15. similiter referendo eandem glo. dicit, quod secundum Archidiac. perpetuo agi possit, ex isto canone, quia nulla conditio temporis tollere possit hoc remedium.

Goffred. in *Summ. de restit. spoliat.* non facit ad rem, cum nil aliud dicat, nisi quod ex illo canone agitur aduersus possessores rerum, quas aliquis nescitur perdidisse, quacunque conditione temporis, aut captiuitate, aut dolo, aut violentia maiorum, & per quascunque iniustas causas.

Ias. in l. *Prætor. ait. §. Hoc interdictum, num. 2. de verb. oblig. sequitur gloss.*

Riminal. sen. *consilio 605. num. 4. allegat Dec. consil. 56. & seq. qui id non probat, ut infra.*

Butr. in c. 2. in fin. dicit perpetuam, sicut actio ciuilis.

Salycet. in l. *prima, tertia oppositio. C. si per vim, nihil de hoc remedio, sed tantum dicit spoliatum perpetuo restitui, qui est intelligen. prout de iure.*

Alex. *consil. 6. num. 17. dicit esse perpetuum, & allegat Butrium secundum quem est intelligendus, præsertim cum se fundet in eo, quod in casu suo non sint lapsi 30. anni, ita ut pro affirmatiua tenere videatur.*

Lucas de Penna in l. *si coloni. q. 20. dicit, quod possessoria sunt annalia de iure ciuili, quoad pœnam & perpetua, quoad rei persecutionem, & allegat. ff. de actio. & obligat. in honorariis subdens, & hoc maxime secundum ius canonicum, secundum quod ad damnum, siue ad pœnam perpetuo agi potest; quia in his nulla conditio temporis potest opponi, allegando, *Can. Reintegranda, ita ut, secundum terminos, glo. prædictæ loquatur.**

Prob. in c. *primo de eo. qui mitt. in poss. dicit perpetuam, & allegat. Butrium, & gloss. secundum quos est intelligendus.*

Ripa allegat. Alexandrum, qui declatatur secundum Butrium, ut supra.

Io. de Amic. dicit esse perpetuum, & allegat But. secundum quem intelligendus.

Adeo, quod omnes isti non faciunt numerum pro negatiua, quia dum volunt actionem ex isto remedio fore perpetuam; de ea perpetuitate loqui dicuntur, quæ adiecta actionibus, 30. vel 40. annorum spatio communiter terminatur; & usque ad fin. a Constitutionibus introductum solummodo extenditur ad §. *primum, versic. Aliquando instit. de perpet. & tempor. actio. l. miles. §. Qui induci. ff. de rei uas. l. Macedoniani. C. ad Macedoni. l. Prætor ait §. Hoc interdictum perpetuo, ff. de non oper. nunciat. cum aliis pro affirmatiua deductis in Summario, & in Informationibus, dum gloss. prædictæ sufficienter responsum fuit.*

Alii sunt, & secundi qui nihil super hoc remedio firman in locis, ex aduerso citatis, prout sunt.

Io. Andr. in c. 2. in fin. de restit. spoliat. nihil de hoc ad q. allegatur.

Innoc. in eod. cap. 2. de restit. spoliat. de dubio hoc nulum verbum.

Dec. *consil. 7. in fin. dicit, solummodo agenti isto remedio non ob stare exceptionem dominii, & dum subdit nec ob stare exceptionem præscriptionis intelligendus est secundum, Alex. in consil. 92. in fin. lib. 5. quem solum allegat, nisi tricennalis fuerit decursus, prout in istis terminis se declarat Alex. in dicto consil. 92. adducens auth. Nisi tricennalis. C. de bonis matern. qui consulebat contra possessionem 14. annorum, ut in princ. dicti consil. 92.*

Mynfinger. *centur. 3. obseruat. 86. se remittit, & non figit pedes.*

Qui propterea male pro negatiua in contrarium allegantur.

Alii sunt, & tertii, qui licet negatiuam opinionem deducant, illiusque sequaces referant, affirmatiuam tamen magis communem, & crebriori calculo doctorum validioribus rationibus munitam, ex accumulatis hinc inde per eos existere palam fit, prout sunt.

Gabr. *dicta conclus. 5. num. 64.*

Contard. *dicta Limit. §. 4. a numero 29. usque in finem.*

Pontan. *dicto lib. 3. cap. 2. num. 91.*

Decian. *consil. 63. num. 2. & seq. lib. 5.*

Crot. *consil. 47. num. 29. lib. 1.*

Hondede. *dicto consil. 82. nu. 49.*

Et isti omnes dum affirmatiuam opinionem magis communem per allegatos Doctores, cumulant, eo fortius illam corroborare dicuntur.

Alii sunt, & quarti, qui firman tale remedium non præscribi, & nullam ei præscriptionem ob stare, allegantes tamen, ut plurimum pro se Doctores, qui id non dicunt, ad quod allegantur & hi sunt.

Imol. in dicto, cap. 2.

Ias. in leg. *stipulationum, numero 11. de verbor. oblig.*

Gomes. in *supradicta reg. de trien. quæst. 11.*

Rota Romana.

Cum quibus tanquam Rotæ auctoritati deferentes videntur transire.

Lancellot. de attentat. *dicta tertia par. cap. 23. numero 64.*

Viui. *dicta conclus. 271.*

Pontan. *dicto lib. 3. cap. 2. num. 90.*

Hondede. *dicto consil. 82. num. 51.*

Eugen. *dicto consil. 58.*

Qui etiam post exceptiones, quas singuli patiuntur puncto, de quo agitur, dum stricte de veritate conclusionis disputatur non videntur attendendi.

Imol. enim, primo loco positus in auctorizando dictum suum allegando Butrium, qui id non dicit est mendax, ut sic illi respondens, inquit *Gales. ib. 3. de exercita. Iurisperi. sub. num. 56. versic. solus, ut dixi, & in loco citato, solum refert gloss. quam in cauda notanda refert, quod nulla præscriptio habeat ob stare agenti possessorio de iure Canonico.*

Ias. in d. l. *stipulationum, loquitur de remediis prætoriiis pœnalibus, & allegat. gloss. in d. c. 2. de restit. spoliat. quam non hostare superius & alias deductum fuit.*

Gomes. in de triennia. q. 11. dū ait, nec præscriptionem mille annorum, ob stare loquitur sine lege & Doctore.

Rota Rōana in hoc articulo, semper fuit diuisa, ut videre est apud Cassad. *dicta decis. 6. in cuius fine hoc relinquit cogitādū, & Put. in dict. decis. 115. nu. 14. declarat se tenuisse contrariū Simonetta autē q. nūquā sibi placuit opinio illa negatiua, quā deniq; Mohed. periculosam appellat; ita ut ex tali fluctuatione, & contrarietate Reu. Domin. inter se, integra sacri Tribunalis in puncto isto, auctoritas legatur, & dū de veritate opinionis disceptat; aliquo modo nō sit præferēda cōmuni firmatę conclusioni; ut tradit *Con. consil. 332. col.**

colum. 2. lib. 1. & Decia. cons. 63. numer. 13. libro 5. præsertim cum validissimis fundetur ration. per quos totaliter negatiua opinio confunditur.

Et ex his responsum etiam apparet Lancellott. Viui. Ponta. Honded. & Eug. Rotæ auct. principaliter, ut supra innitentibus, & affirmatiuam propterea indubitanter sequendam.

Hæc sunt obienta Romæ summa sedulitate prudentia, & vigilantia, memorati Don. Innocentii mirifice proficua sacro Cartusianorum Papiæ cænobio, quod nunc regitur sub auspiciis Don. Timothei Baruffi Reuerendi. & Meritissimi ibidem Prioris, cuius summa Religio, virtus, pietas, doctrina, humanitas, & dexteritas singularis facile unumquemque in sui admirationem, & amorem rapiunt.

D I S T I N C T I O LXI

ARGUMENTVM.

¶ Possidere hereditaria bona, quando quis, ab herede, post obitum illius, de cuius agitur hereditate, vtiliter vel inutiliter dicatur. Auctor præuia sectione consueta scientiæ, vel ignorantia enucleat, dato intellectu ad nouas constitutiones Mediolanen. sub tit. de continuan. possess. defend. in hered.

S V M M A R I A.

- 1 Intellectus ad constit. non. sub tit. de contin. possess. def. in hered. & nu. 2. 3. & 7. atque num. 15.
- 4 Heres ignorans, aut ductus errore permittens alium possidere, an possit vti remedio retinenda.
- 5 Possessio vitiosa quando manere dicatur.
- 6 Heredem, cui aliquis in possessione adenda resistit quid oporteat facere.
- 8 Tempus decennii contra ignorantem non currit & num. 10.
- 9 Aditio requiritur in petitorio & plenario possessorio
- 11 Beneficium continuanda possessionis satis grande.
- 12 Heres filia patris debet immitti in possessionem bonorum etiam feudalium, non obstante agnatorum declaratione quamuis offerant probationem incapacitatis in continenti & cur nu. seq.
- 14 Quartam prætendens an possit immitti in bonis ab alio etiam cum titulo occupatis.
- 16 Interdictum retinenda quando pro conseruanda possessione competat vniuersali.
- 17 Remedium adipiscenda quando heredi detur & ad quid.
- 18 Remedii utriusque cumulatio quando permissa.
- 19 Remedio recuperanda quando heres agi possit occupata post mortem Auctoris per alium possessione.
- 20 Fideicommissum semper de manu heredis capiendum.
- 21 Fideicommissarius vbi non esse dicatur legitimus contraditor.
- 22 Ex constituto in testamento posito continuatiuum remedium obumbratum non remanet. Neque si ex testatoris licentia ut propria authoritate bona capi-

antur & num. seq.

24 Usufructuaria non habet remedium continuatiuum nisi vbi deferat heres.

25 Sententia, in remedio continuatiuo possessionis inappellabilis.

¶ Quod prudenter cautum est in nouis constitutionibus ad tit. de continuand. possess. def. in hered. quam materiam explicat, *Paris. cons. 41. volum. 1. Gab. suis communibus tit. de acquir. possess. conclu. 9. D. Menoch. de adipisc. possess. Remed. Excell. D. Rhond. cons. 14. volum. 2. & Pereg. tract. de fideicommiss. artic. 47. numer. 15. cum seqq. non incongrue huc pertinet. Tum ex eo, quod dum ipsa constitutio + vult continuationem inducere hanc ciuillissimam possessionem in ipso pûcto mortis, ita ut nunquam vacet possessio, indeque resultet, quod omnis apprehensio medio tempore facta sit nulla, & nullius momenti, quoad omnem effectum etiam recuperandæ possessionis, insigniter *Nizol. allegatione 18. num. 33. cum seqq.* Intelligendo etiam quoad ius patronatus laicale. Tametsi de iure communi requiratur apprehensio, *Rot. Rom. ex Archil. de Gras de caus. poss. & prob. decis. 5.* suscipit hanc declarationem, + ut si post obitum illius, de cuius hereditate agitur, heres sciens patiat alium possidere ultra annum, non potest vti remedio Retinendæ, præcipue contra fideicommissarium, quasi restituere voluerit, quod oportet: secus + si heres ignorauerit, aut permiserit ductus errore facti, *Barol. ad l. restituta, ff. ad Trebell. Astr. consi. 137. lib. 1. D. Menoch. tractat. de adp. poss. Remed. 4. quest. 93. num. 505. & 638 optime Pereg. d. artic. 47. num. 40. + cessante autem tacita, & implicata permissione possessio manet vitiosa Cotta cuius memorabil. versic. Decreto Mediolanensi cautum est circa medium, quemadmodum si heres non admittatur venire volens ultra annum ad possessionem cum inueniat resistentem, opus est, + ut citet possessorem annalem, & vtatur remedio reintegratorio, ad recuperandam ciuilem, & naturalem, quibus fuit spoliatus, *Gabr. cons. 36. nume. 10. volum. 1.* Tum etiam eo ex, quod post lapsum decennii cessat beneficium continuatiuum + interpretatur seipsum constitutio hisce verbis, a die scientiæ delatæ hereditatis, postquam contra ignorantem, + non currit hoc tempus, veluti probat, *Plot. consi. 87. num. 7. inter. consil. crim.* Et quidem iusta cum ratione hoc factum est, quoniam, ut heres efficiatur possessor, & in possessione manuteneatur per iudicem, donec de iuribus partium cognoscatur in petitorio, + vel plenario possessorio, requiritur aditio, quæ fieri efficaciter non potest ab eo; qui ignorat esse delatam hereditatem, *l. is potest cum gloss. ff. de acq. hered. l. delata, ff. de verb. signif. & insigniter Honded. consi. 18. num. 21. vol. 2. + Ceterum grande est beneficium hoc continuatiuum implens omnes angulos; qui præteriti fuerunt per decretum antiquum de quo loquitur, *Dec. consi. 84. Cotta in loco allegat. & Tiraquel amplissime tractat. suo. le Mort. Sayfit. & c. præcipue in quinque capitibus. Primum est quod deducitur ex *Vinio decis. 409. lib. 3.* Vbi filia heres patris debet immitti in possessionem bonorum, etiam feudalium + non obstante declamatione agnatorum, quamuis offerant probationem in incapacitatis incontinenti, de qua re agit quoque, *Plot. in l. si quando numero 110. cum seq. C. unde vis quicquid scribat Borgnin. decis. 36. numero 448. cum seq. par. 2. quoniam po-*****

- 13 test prætereundere meliorationes, † atq; alias detracti-
 14 ones; sicuti etiam dicitur de prætendente † quartâ
 in bonis ab alio, etiam cum titulo occupatis, *Rot. n. dedis. 104.* Secundum, est quia heres vigore d.
 15 constitutionis habet remedium retinendæ, † contra
 turbantem eum in naturali. Imo etiam pro ciuili
 16 possessione conseruanda competit interdictum reti-
 nendæ † si turbetur ab alio per occupationem natu-
 ralis ex gloss. communiter approbata in l. clam possidere.
 §. qui ad nundinas, ff. de acq. poss. *Rip. de interdict. Re-*
spons. 6. numero 6. part. 2. præterea habet heres reme-
 17 dium † adipiscendæ possessionis suæ, pro defensione
 respectu actualis naturalis, ac plenæ possessionis,
Honded. de consil. 18. numer. 16. cum seqq. Vbi etiam to-
 18 leratur † cumulatio vtriusque remedii diuersis re-
 spectibus, *Bero cons. 62. numero 10. volum. 2. Menoch.*
d. Remed. 4. num. 503. cum seq. Agit quoque heres re-
 19 medio † recuperandæ, quando post mortem aucto-
 ris possessio fuit vere ab alio occupata, etiam si ipse
 actualem nunquam habuerit penes se, *Honded. d. loco,*
num. 18. & 20. atque Peregr. de artic. 47. numero 25. cum
 20 *seq.* Tertium est, quia continuatio non potest dene-
 gari sub † prætextu, quod fideicommissum sit noto-
 rium, semper enim debet capi de manu heredis præ-
 clare, *Bursat. cons. 349. vol. 4. Paris. cons. 1. n. 170. vol. 1.*
Bero. cons. 91. volum. 2. Ceph. cons. 625. num. 6. cum seq.
volum. 5. Natta. cons. 223. lib. 1. Ramin. jun. cons. 91. vo-
lum. 1. Decis. Perusin. 47. par. 1. Rot. Rom. Teste Puteo.
 21 *decis. 229. lib. 1. & Honded. cons. 26. volum. 1.* Vbi osten-
 dit fideicommissarium non esse legitimum † con-
 tradictorem, quod etiam scite declarat *Borgnin. d. de-*
cis. 36. numero 123. & Ladereh. cons. 67. num. 11. Quartum
 22 est quia remedium continuatiuum non remanet ob-
 umbratum † ex constituto posito in testamento, ne-
 23 que ex licentia data a testatore, vt propria auctoritate
 bona † capiantur, & ita per excellent. *Mediolani Se-*
natum pluries fuit obseruatum, *Ias. cons. 85. vol. 3. &*
cons. 146. vol. 4. Sylvan. cons. 96. Cassan. cons. 19. dub. 12.
decis. Perusin. 29. par. 1. Addo Borgnin. decis. 83. numero
11. par. 3. etiam ad fauorem usufructuariæ, quæ non
 24 *habet beneficium continuatiuum, † nisi heres diffe-*
rat malitiose, Ias. d. cons. 146. numero 5. Dec. cons. 278.
Menoch. cons. 273. volum. 3. Peregr. d. artic. 47. num.
51. Franc. Marc. decis. 824. cum sequenti parte prima.
 Vltimum est præsidium, quia sententia in hoc reme-
 25 dio † est inappellabilis, *Bald. consil. 141. & 330. cum*
sequent, vol. 1. Bellon. consilio 35. Verall decis. 223. num. 8.
par. 1.

DISTINCTIO LXII.

ARGUMENTVM.

- ¶ **V** usufructus vniuersale legatum omnium bono-
 rum, an vsumfructum, quoque eorū bonorū,
 quæ fideicommissio deuincuntur statim post
 mortem testatoris, ad alium deuoluenda in-
 cludat, author explicat, & secretionem scientiæ,
 & ignorantia dirimendo respondet, apposta
 mentione Bulle, S. D. N. Pii V. fel. record. circa
 spurios ab ecclesiastica emphyteusi, etiam legi-
 timatos exclusos.

SUMMARIA.

- ¶ **L**egati vniuersalis natura usufructus omnium, &
 quorumcunque bonorum testatoris, an includat et-
 iam bonorum fideicommissio subiectorum vsumfru-
 ctum, & n. 4. & n. 8.

- 2 *Voluntas testatoris colligenda per coniecturas.*
 3 *Heredem potest testator grauare, etiam quoad bona*
propria heredis.
 5 *Testator non videtur grauare heredem ad aestimatio-*
nem, vel euictionem præstandam, nisi vt infra eod.
n. 5. & nu. 6.
 7 *Intellectus ad leg. vendicantem ff. de euiction. remis-*
sive.
 9 *Emphyteuticorum, feudaliū, & eiusmodi bonorum*
ius morte testantis finitur, & quid de eorum vfu-
fructu, & n. seq.
 11 *Auctoris consideratio conciliatina de hac materia,*
& n. 12.
 13 *S. D. N. Pii V. fel. record. aduersum spurios legitimatos*
ab Ecclesiastica emphyteusi excludendos, & eius v-
usufructu, & n. seq.
 15 *Bullam eandem varie scribingentium sententia intello-*
xare.

QUOD vniuersale legatum † usufructus omnium,
 & quorumcunque bonorum testatoris inclu-
 dat, quoque vsumfructum bonorum subiectorum
 fideicommissio, quæ statim post decessum testatoris
 sunt ad alium peruentura, & ex dispositione aliorum
 antecessorum capere potest ibidem heres, non sine
 controuersia transit apud Doctores, tam recentio-
 res, quam antiquiores, obseruatis potissimum qui-
 busdam coniecturis, quibus colligitur voluntas † te-
 statoris, posteaquam de potestate non est quifluctu-
 et, aut ambigat sic disponendi ad præiudicium here-
 dis, † quem potest grauare testator, sicut seipsum ad-
 notanter tradita per *Alciat. consil. 135. liber. 9. secundū*
Venetam impressionem Socin. jun. cons. 68. volum. 4.
Decian. cons. 57. lib. 1. D. Menoch. cons. 349. numero 9.
& 10. Illustrissimus Cardinal. Mantica. in aureo tractat.
de coniect. vlt. volum. lib. 9. tit. 6. num. 9. cum seqq. multo
(Crass. de success. §. legatum, q. 27. Alb. cons. 73. volum. 1.
accuratissime (vt bene solet) Peregr. exponit tract. suo
 pertuli atque ordinato de fideicommissi. artic. 6. num.
 9. & seqq. aliis: obtinuit tandem † opinio contra vfu-
 fructuariū, nil ei proficiente generalium verborum
 vi, ne testator videatur † grauare heredem ad præstā-
 dam aestimationem, seu euictionem, quod non est
 præsumendum, nisi testator scienter huiusmodi bo-
 na reliquerit titulo particulari, in quo vix cadit quæ-
 stio voluntatis, ita formiter *D. Alex. cons. 9. nu. 15. &*
seq. vol. 2. Vbi vltius subiicit, quod Testator præsu-
 mitur † scire rem esse alienam aut obnoxiam, & vel-
 le heredem teneri de euictione, aut ad præstandam
 aestimationem ne legatum intercidat. Illud, quando
 ipse est ex immediate vocatis, ad illud idem fideicō-
 missum post mortem huius vltimi testatoris, ex reg.
 l. vendicantem, ff. de euict. mirifice declarata per † *Rip. in l.*
qui Roma. §. duo fratres, nu. 43. ff. de verb. obligat. Lau-
rent. de pin. consil. 91. Rim. jun. cons. 204. num. 90. vol.
2. & So. in. jun. cons. 119. num. 2. volum. 3. hoc vero, quā-
 do non possidet heres, nec ad eam vti successorem
 in fideicommissio bona deuoluuntur vinculata
 fideicommissio, materia est ingens in l. cum alienā.
 C. de legat. quam intellectionē didici a D. Menochio.
 tract. de presumt. lib. 4. præsumt. 118. num. 23. & celebra-
 rimus D. Præses Morotius scite admodum confirmat
 cons. 98. num. 21. Vbi tuetur partes viufuctuarii, quā-
 do † legatū est conceptum verbis vniuersalibus iisdē
 geminatis, nec vlla astringendi ratio potest assignari
 sic *Ruyn. consil. 156. volum. 3. & Præexcell. D. Laderch.*
 . consil.

conf. 110. num. 2. & 3. vbi multo magis procedit hæc comprehensio, quando testator reliquit vxori, & est institutus is, ad quem pertinet fideicommissum. Similiter patet decisio ad quæstionem bonorum & emphyteuticorum, feudaliū, & huiusmodi, quorū ius finitur per mortem testantis, vt commodū ad vsum fructuariū spectat, si a testatore & sciente de his in specie sit depositum, aut similibus verbis sit vsum testator, quæ nequeant restringi salua ratione recti sermonis, *fas. conf. 123. volum. 4. Crass. d. 8. legatum, qu. 26. D. Menoch. loco proxime relato, num. 18. & sequ. addo Bero. conf. 9. 95. & Crauet. consil. 256. nec attenditur dictio (suo) hanc vim restrictiuam, quia adhuc emphyteutica continentur, Laderch. d. conf. 710. vbi testatur, hanc esse sententiam multorum doctorum, & munitam decisione primariorum iudicum: dixerim tamen ego, & esse considerandam conditionem emphyteusis, simul & usufructuarii, quoniam si ageretur de emphyteusi & Ecclesiæ, & usufructuarius esset spurius legitimatus in amplissima forma, vel a Comite Palatino Aula Cæsareæ, vel a Comite Lateranense non leue est dubium, num resistat eidem Bulla Pii V. Pontificis & Maximi in locis, in quibus est vsum recepta eadem constitutio, in habilitans præcisus verbis, quæcunque legitimatum, quoad successionem & vsum fructum & in bonis emphyteuticis Ecclesiæ, Rota Rom. decisio. 487. & decis. 505. par. 1. in nouissimis, Rim. Iun. conf. 447. volum. 4. Burat. conf. 375. volum. 4. *fac. Menoch. conf. 511. vol. 6. Gabr. conf. 83. volum. 2. Hon. ded. conf. 37. num. 23. volum. 2. Decian. conf. 25. volum. 5.* qui omnes & variis modis responsitarunt in terminis prædictæ Bullæ.*

DISTINCTIO LXIII.

ARGUMENTVM.

De maioria, & primogenitura remissive quædam hic traduntur, & regula quædam; An vero proximiori præiudicet, qui maioriā alienat, adhibita scrutatione scientiæ vel ignorantie pro more discutitur.

SUMMARIA.

- 1 An sit differentia inter maiorem natu, & primogenitum.
- 2 Auctoris sententia circa vtrumq.
- 3 Maioricatus primogenitura in regnis Hispaniarum frequentiores, & cur remissive.
- 4 Regula quod linea semel occupata in maioricatu vel primogenitura est continuanda.
- 5 An nepos primi possessoris præferatur patruo primi possessoris filio.
- 6 Linea semel admissa semper durat admissio, & semel exclusa, semper excluditur.
- 7 Proximior an sibi præiudicet sciens maioria possessorē alienare, & quid quando ignoret.
- 8 A fideicommissis ad feudum, & maioriā valet argumentum.
- 9 An & quando maioria constitui possit in spurium.
- 10 Proximior cur non sit auctor de hac materia.

Sunt non pauci ex classicis Doctoribus constituētes differentiam inter maiorem natu, & Primogenitum, teste *Alex. conf. 4. volum. 4. Grat. conf. 6. lib. primo, Didac. præct. quæst. cap. 38. num. 7. Alciatus conf. 208. lib. 9. cumulatissime Maluas. conf. 22. Simon de Præct. tract. de interpret. vltim. volum. lib. 3. fol. 2. nu. 18. cum seq. pagina 334. illustrissimus Cardinalis Mantica.*

*tract. de coniect. vlt. volun. lib. 8. titu. 10. D. Menoch. conf. 318. num. 17. vol. 4. & conf. 442. num. 19. cum seqq. vol. 5. Io. Lecinier. de primogen. lib. 1. qu. 2. Berret. noster conf. 134. num. 23. Reusner. conf. 20. num. 77. & 100. lib. 1. Peregrin. conf. 39. num. 17. Surd. conf. 403. num. 40. volum. 3. & Vallasc. decisio. 82. num. 6. Ego vero sentio vnum terminum ab alio non esse diuersum, & nisi liqueat de contraria consuetudine, vel de contraria voluntate disponentis. *Peregr. d. conf. 39. num. 12. Fab. de Anna conf. 53. num. 115. posteaquam in maioritatibus, qui potiores habentur in regno & Hispaniarū, multis sane de causis, quarum vbertim meminit Didac. a Spina, speculo testam. glo. 19. princip. & Molin. tract. de primogen. Hispan. in præfatione, constituitur regula, quod linea succedendi semel occupata, & semper est continuanda in omnes descendentes, vnde & nepos vltimi possessoris, præfertur patruo primi possessoris filio, sic in primogenitura est constitutissimū, Conar. d. c. 38. Molin. d. tract. lib. 3. cap. 4. num. 14. Didac. a Spin. d. speculo testam. gloss. 15. num. 128. cum seq. præclare Gamma decisio. 53. & decis. 354. num. 6. Nam linea semel admissa, & semper durat admissio: quemadmodum exclusa semel, semper obstat exclusio: *Tiraquell. de iur. primogen. qu. 10. num. 21. Natta conf. 22. Anchar. conf. 95. num. 7. Cephal. conf. 151. num. 2. & 3. Bero. conf. 77. & 151. volum. 2. Alex. conf. 53. volum. 6. Alciat. conf. 46. lib. 9. Montepic. conf. 96. & Rot. Rom. decis. 100. par. 2. in nouiss. Peregrin. dicto conf. 93. num. 15. At proximior sibi præiudicat, & si sciatur possessorem maioriā alienare, nec contradicat, quod non contingit in ignorante, vt notat Gregor. Lopez. titu. 26. ley 10. qu. 40. glo. prima. par. 4. quemadmodum obseruatur in fideicommissis, & in feudis, & de quibus ad maioriā ducitur efficax argumentum, quamuis non in omnibus conueniat, *Molin. d. tract. in præfatione. num. 8. & 14. atq. Lopez. d. tit. 26. d. ley 10. gloss. 3. quæst. 3. par. 4. & Gamma decis. 51. num. 5. iuncta decis. 92. num. 3. Rursus maioria potest constitui & in spurium, a sciente tamen, non ab ignorante, vbi accesserit licentia Regis deficientibus legitimis. *Greg. Lopez. titu. 15. ley. 2. glo. 10. par. 2. Alias sileo quæstiones in hac ponderosa materia, in qua non me fugit & dexterrime & prudentissime exercuisse, se non præcitatos modo Doctores, verū & alios, præsertim Melchionem Palaez Granatensem, quos consulat, qui de eius generis materia quicquam desiderat.*****

DISTINCTIO LXIV.

ARGUMENTVM.

Iuramentum minorum, quid & quando in contractibus appositum, operetur, & quousq; respectata consueta scientiæ vel ignorantie distinctione, & de intellectu statuti Ciuili Papie 24. nec non authenticæ sacramenta puberum, C. si aduersus venditionem.

SUMMARIA.

- 1 Iuramentum in contractu minorum, insignes gignit effectus.
- 2 Minori contrahenti tanquam maiori, vel erranti, quando iuramentum obstat.
- 3 Ignorans minor non præsumitur renuntiare velle beneficio minoris ætatis.
- 4 Dolus aduersarij, vel suggestio damnoſa, quando minorem non afficiat, & num. 6.
- 5 Intellectus ad statutum Papie 24. in ciuilibus, & numero 7.

- 8 Intellectus ad auth. Sacramenta puberum. C. si aduersus venditionem.
 9 Iuramentum an sit in causa quod dispositio transeat ad incogitata & num. 12.
 10 Scire quæ sunt facti, & ea quæ consistunt in iure differunt & nu. 11.
 13 Transactio iurata an recipiat extensiuam interpretationem.
 14 Disputatio est cribrum veritatis.
 15 Effectus clausula (ex certa scientia.)
 16 Iurans soluere tali die in pecunia an compensationem obuiere possit, & nume. seq.

Praetereundum hic quoque non est, quod, ut iuramentum operetur in contractu minoris, veluti insignes & gignit effectus, de quibus agitur ab vniuersa schola, scribingentium super, *authen. sacramenta, puberum, C. si aduers. vend.* mirum in modum illustrata ab *Ant. Gabr. de minorib. conclus. 5. in suis communib. & a Serap. tract. de privileg. iuram. privileg. 83.* opus est, ut minor & contrahat tanquam minor, alioqui concurrente errore, & ignorantia minoris, qui contraxit, ut maior, vel simpliciter iuramentum præstitit, definit fungi officio suo, *l. pen. C. si min. se maior. dix. Castrens. conf. 53. volum. 2. & Rot. Auen. decisio. 78. n. 2.* ex quo ob ignorantiam non præsumitur, & quod voluerit renuntiare beneficio minoris ætatis sibi competenti. Plenum est *conf. Cephal. 466. num. 31. cum seqq.* sic præterea intellectum per *Honded. conf. 42. num. 21. volum. 1.* quemadmodum etiam limitat *Gabr. d. concl. 5. num. 32.* alios aggregat *Simoncell. tract. de decret. lib. 3. titu. 8. inspect. 18. num. 176. 181. & 205.* succurritur tamen minori sic asserenti, ad ipsam suggestionem aduersarii & vel interueniente dolo, vtriusque aut vtrinque interueniente ignorantia, *Mysing. observat. 20. cent. 4.* Nos Ticini habemus & statutum 24. in ciuilibus præcise disponens, quod d. *auth. sacramenta puberum*, prouisio non habeat locum in ciuitate Papiæ, & eius districtu, super quo scribit in indiuiduo, *Bald. conf. 247. volum. 1. & Gallin. olim præceptor meus summe honorandus, tract. de verb. signif. libr. 10. cap. 94. num. 38. & sequ.* secundum quod, ut audio, a diligentissimis pragmaticis, & vidi in forensibus negotiis, non semel ad euitandas decipulas, quæ frequentes ab aliquibus cauillosis obtendebantur in hac regione, alias taliu, nesciente ad circumueniendum minores & in lubrica eorum ætate definiuntur causæ minorum, præuia tamen relaxatione iuramentorum, tametsi *Curt. Iun. in terminis d. statuti asseuerat, in dict. authent. num. 153. cum seqq.* eam legem municipale non consistere, sic *Lamberteng. & vigilantiss. supra stat. Med. glo. 8. n. 93. cum seq. Alciat. conf. 33. num. 18. lib. 2. secundum Venetâ impressionem, Curt. Iun. conf. 43. num. 17. & 37. Calcan. conf. 7. Berret. conf. 42. num. 10. Seraphin. de privileg. iuram. privileg. 61. & 83. num. 79. D. Menoch. conf. 196. num. 41.* per rationem egregiam, quam reddit *Castr. conf. 53. num. 4. volum. 2.* dum ait, dispositionem d. *authen. sacramenta & puberum*, esse de iure positiuo, ac ciuili, atque ita subest dispositioni laicorum, in territorio ipsorum maxime, quoad temporalia firma permanente dispositione iuris canonici, ob periculum animæ iubentis iuramentum seruari, *c. cum contingat de iure iur.*

Nec dissimile est, quod eidem accommodatur iuramento, ut quamuis efficiat dispositionem trahi ad incogitata, & nec non ad ignorata, ut singulariter obseruauit *Seraph. de priuileg. iur. priuileg. 119.* tamen distin-

guitur inter scientem ea, quæ in facto consistunt, & sed ignorantem ea, quæ in facto consistunt, scientem vero remedia competentia de iure. Etenim primo casu verissima est & assertio nostra, cum sufficiat cogitatu etiam in genere, *Bär. & Rom. in l. sciendum, ff. de verb. oblig. & Gabr. suis communib. titu. de reg. iur. conclus. 4. num. 14.* Secus in secundo casu, quia iuramentum trahitur & ad incogitata, de iure, non de facto, *Paul. de Castr. conf. 122. num. 4. volum. 2. Seraphin. ponit exempla d. priuileg. 119. n. 2. & 4. Adiungo Zuccar. conf. 31. num. 91.* Quæ deductio inseruit plurimum interpretationi extensiuæ transactionis & generalis iuramento munitæ, ut immunis sit a restrictione, nisi quatenus aliquid possit dici omnino ignoratum, consistens in facto, *Alex. conf. 11. volum. 2. Castr. conf. 333. volum. 2. Bero. conf. 201. volum. 1. Natta conf. 113. 420. & 546.* disputat tandem acerrime *Parisi.* omnino videndus, cū disputatio & sit cribrum veritatis, *conf. 20. volum. 1.* ab his non distat, quod de clausula (ex certa scientia) superius fuit inter nostras inspectiones commemoratum, ut referatur ad ius, non ad factum, desinatque operari & in ignoratis, quæ facti sunt, *Gabr. cumulatissime suis communib. titu. de claus. conclusio. 1. num. 46. cum seq. & Franc. decisio. 192. num. 18. par. 1.* sicuti definit operari, quando est facta declaratio ad requisitionem folius partis, *Osasch. decisio. 88. num. 13.*

Hinc iurans & soluere tali die in pecunia æque satisfacit obligationi susceptæ, ac si obiciat compensationem, quæ post iuratum promissionem superuenit ex causa de futuro, alioqui secus, *Osasch. decisio. 92. nu. 33. Seraphin. de privileg. iur. priuileg. 74. Gabr. suis communib. titu. de iure iur. concl. 7. & Decis. Perusin. 15. par. 1.* Nisi sit in nouissima inopia, & *Honded. conf. 18. nu. 40. cum seqq. volum. 1.* & copiose de hoc puncto loquitur *Carol. de Grass. tract. de exceptionib. except. 16.*

DISTINCTIO LXV.

ARGUMENTVM.

Præuentionem iudicis operari plus, minus, colligitur ex solita animaduersione discriminis, inter eum, quem vel scientia damnat, vel ignoratio excusat.

SUMMARIUM.

- 1 Iudicis præuentione, an & quando locum sortiatur, & num. seq.
- 3 Concessio cumulatine detur vel priuatiue, magni interest, & cur.
- 4 Citationes verbales duæ coram iudicibus duobus, ubi emanant, cui standum, & num. 5.
- 6 Citatus sciens differt ab eo qui ignorat, circa attestationem iudicii, & cur.
- 7 Fori electionem qui habent veluti scholares, & eiusmodi quomodo conueniatur, n. m. seq.
- 9 Regula ubi exceptum iudicium, & c. allegatur, & remissiuè declaratur.
- 10 Reus quando litis pendentiam nequeat allegare coram alio iudice.
- 11 Citationis inualide nullus effectus. Et quid si comparitio foret secuta, & num. seq.
- 13 Citatum coram iudice incompetenti, quid oporteat facere.

Efflagitat quoque hic noster tractatus, ut ostendatur, an aliquid habeat commune, cum materia præuentionis iudicis, & quæ tunc habet locum, quando eadem causâ potest tractari, ac cognosci per plures iudices in solidum, iuxta traditionem plenissimam

Zang.

Zanger. tract. de except. par. 2. cap. 3. Cioff. consi. 61. nu. 6. part. 2. Gig. consi. 108. num. 6. & Contard. ad l. unicam, limit. 7. nu. 23. cum seqq. C. si de mom. possess. de quo argumento præventionis † latissime agit Mascar. tract. de probat. volum. 3. conclusio. 1226. Lancellot. de attentat. cap. 17. num. 85. cum seqq. Gayl. præct. observat. lib. primo, observat. 29. Hieron. de Monte tract. fin. regund. cap. 25. Anton. de Math. tract. de iudic. num. 32. Nove Doctor Marta tract. de tribunal. urb. titu. de præventionib. impresso post decisio. Crescentii, præambula tamen concessione † iurisdictionis, cumlatiue, non autem priuatiue, Plot. consi. 24. num. 30. Id, quod optime explanat Gram. decisio. 30. Bursat. consi. 391. volum. 4. & D. Menoch. de presum. lib. 2. presumt. 18. dubium exortur inde, quod si sint duæ citationes verbales † coram duobus iudicibus exsecutæ, quis eorum præferendus sit in acquisitione iurisdictionis ad hoc quæsitū respondet, Bart. in l. 3. ff. de damn. inf. quod si vna illarum fuerit personalis, ea potior est, nisi causa, propter quam manauit citatio † habeat maiorem conformitatem cum iurisdictione vnius, tunc illæ iudicatur præuenisse, at cessante prætextu conformitatis distinguitur hoc pacto; aut citatus † scit, quænam citatio præuenierit, & tunc coram illo iudice, arctatur comparere, nisi citatus sit de his, qui habeant fori electionem, † veluti scholaris, ex text. in auth. habita, C. ne filius pro patre, at si ignorat, quænam citatio præuenisset, tunc secundum aliquorum placita debet dirimi contentio fortis iudicio, quis ex collitigantibus possit iudicem eligere, scilicet, an actoris munus hoc sit, an rei partes sint, Marian. ad cap. proposuisti, de for. competen. verius est, vt stetetur declarationi rei, † cui cōparenti coram vno ex duobus iudicibus, si opponatur contumacia accusata ab actore, coram altero iudice, præsto erit præuentio coram altero, vnde militabit regula, † vbi cœptum est iudicium, ibi finem accipere debet, l. vbi cœptum, ff. de iudic. quam assertionē iuris bene exornat ampliando & limitando, Anton. Gabr. suis communibus titu. de iudic. conclusio. prima, & Lancellot. de attentat. par. 2. capit. 15. num. 173. cum seqq. Esto quod reus, qui fuit contumax, nō possit obicere litis pendentiam † coram alio iudice, Castr. in lege quamuis, ff. de in ius vocand. Butr. & Abb. in d. c. proposuisti, atq; ita distinguit Marta d. loco, num. 30. intelligendo præventionem censi inductam, si citatio sit valida, alioqui citatio † inualida nihil præstat, cap. bona, el. 2. cum glo. de election. gl. in l. si pater, C. ne de stat. def. Angel. in leg. si quis postea, ff. de iud. Marta d. loco num. 24. vbi subiungit celebrem declarationem, videlicet, nisi post ineptā citationem secuta esset † cōparitio citati, & perseveratio in iudicio, tunc permanet expurgatus omnis defectus citationis, Barto. post glo. in l. 1. §. 1. ff. de feriis, late Tiragu. de retract. lign. §. 9. glo. 2. num. 16. cum seqq. & notat Bursat. consi. 74. num. 134. & seqq. volum. 1. vnde consultius est, quod citatus coram iudice notorie † incompetenti, abstinere a comparitione coram eo, nec contra eum procedi poterit, ratione contumaciæ, ob palpabilem defectum iurisdictionis, glo. in l. 2. ff. si quis in ius voc. non ierit, & in l. si quis ex alien. ff. de iud. & insigniter Barto. ad l. neq; infantes, §. 1. ff. de fideicom. libertat.

DISTINCTIO LXVI.

ARGUMENTVM.

¶ Prorogari iurisdictionem nō vno modo auctor indigitat, ad cuius certius rei capeffendā cognitionē

vsus scientiæ & ignorantia obseruata indagine affert, tum multa incomprobatam demonstrationem, tum locum Sac. Trid. Concil. sub sess. 14. in cap. 5. & superinde scribes.

SVMARIA.

- 1 In iurisdictionis prorogatione an attendatur scientia, & ignorantia.
- 2 Intellectus ad l. si per errorem ff. de iurisd. omn. iudic.
- 3 Iurisdictionis prorogatio fit multifariam multisq; modis.
- 4 Sententia lata a iudice incompetente an possit impugnari, & nu. seq.
- 6 Iurdictio prorogata a delegata non minimum distat.
- 7 Iurisdictionis habitus, non probatus, nō præsumitur.
- 8 Iurisdictionis prorogatio ab initio voluntaria, ex parte litigatoris, delegatio vero non item, num. seq.
- 10 Delegationis copia an in petitione inferenda, & nu. 1. & quid si stylus non exigat, vel agatur de delegato in dignitate posito, & num. 12.
- 13 Et quid in submissione alienæ iurisdictionis, cum iuramento vel absque.
- 14 Ad habendam iurisdictionis, prorogata notionem, criminalia iudicia a civilibus distinguenda, & cur numero sequen. & numero 16.
- 17 Non entis nullæ qualitates, nulla causa.
- 18 In indices quorum iurdictio est limitata an fiat prorogatio, vt mercatores, conservatores, & id genus, & nu. 29.
- 19 Sacri Concil. Tridentini de prorogatione locus adductus.
- 21 Consuetudo qualis in foro mercatorum Papie, & Mediol.
- 22 Causa non concernentes personarum iniuriam Ecclesiasticarum coramne conservatoribus agitari queant.

Illud etiam controuersum memini, an in prorogatione † iurisdictionis ignorantia consideretur, & an scientia sufficiat ad inducendam prorogationem iurisdictionis sic fluctuantibus Doctoribus super † re-
cta intelligentia, l. si per errorem, ff. de iurisd. omn. iudic. cuius rei gratia præmoneo ex glo. in c. P. & G. versic. prorogatio, de offic. deleg. quod prorogatio iurisdictionis † fit multimode, scilicet, de persona ad personam, de re ad rem, de loco ad locum, & de tempore ad tempus, sic Vinus decis. 126. lib. 1. nec potest impugnari sententia lata a iudice incompetente, † prorogato tamen ob defectum iurisdictionis, Afflict. decis. 27. nisi prorogatio esset offuscata † per protestationem, ad not. per Rip. in c. cum M. Ferrariens. nu. 99. de const. vbi superiore anno docui, &c. Et prorogata iurdictio, † quamuis multum discriminetur, a delegata. In hac tamen materia fraternizant, quoniam vtrobi iurisdictionis habitus est probandus, cum non præsumatur, † nisi probetur. Sed prorogatio iurisdictionis ab initio voluntaria † est ex parte litigatoris. Delegatio autem percutit etiam † inuitum, veluti se habet, quoad reum genuina natura iudiciorum, Rub. & Nigrum, c. v. nemo inuit. ag. & c. vulg. l. inter stipul. antem §. sacram. ff. de verb. oblig. dummodo iudex ostendat petenti, imo inferat copiā delegationis † in quo consistit cardo, ac fundamentum iurisdictionis, Innoc. in cap. primo de dilat. Ias. consi. 143. volum. 4. D. Roescala primarius olim Lector iuris Cæsarei, horis vespertinis in hac nostra laudatissima Academia,

- in doctissimis scholiis ad Bald. consi. 390. volum. 4. Addo
Crau. consi. 319. in fin. Bened. Plot. inter cons. crim. tom. 2.
21 consi. 3. num. 8. declarando, † vt per Decian. consi. 18.
num. 156. & seq. volum. primo. Accedant quoque tres
declarationes, D. Menoch. consi. 100. nu. 71. cum seqq.
volum. primo. Dicentis, non esse dandam copiam, seu
22 exemplum delegationis, si stylus non exigat, vel si a-
gatur de delegato posito in dignitate, cuius oppositū
tuetur, Bero. consi. 65. num. 143. volum. 1. Aut si rescri-
ptum delegatorium non esset alicui adiumento illius
editionem petenti, ad euitandos circuitus vulpinos,
ex Curt. Iun. & Purpur. ad l. cum fundus, §. seruum, ff. si
cert. petat. & notanter ad Alb. consi. 351. volum. 2. Am-
plio prædictam conclusionem etiam in submissione
23 iurisdictionis alienæ, † vel cum iuramento, vel sine:
dummodo ibi sit destinata solutio, quia non potest
reuocari, Franc. Marc. decisio. 276. part. 1. vbi assertur
bonus intellectus, ad l. si conuenerit, ff. de iurisd. omn.
iud. Quamobrem distinguo criminalia iudicia a ci-
24 uilibus † pro habenda notione prorogata iurisdic-
tionis, quatenus ei conueniat scientia vel ignorantia.
Nam in criminalibus, quoad præiudicium partis
25 attenditur scientia prorogantis, † vel ignorantia, d. l.
si per errorem. sed quoad damnum Iudicis, aut Rei-
publicæ, non attenditur factum partis, etiam ex in-
dustria nitentis facere coram iudice pedaneo, vel fo-
raneo (vt aiunt) alicuius Pagi, aut Villæ, quod oportet
absolvere coram maiori magistratu, Iul. Clar. ad §.
fin. suarum receptarum sententiarum, qu. 42. Iam vero
26 in ciuilib. necessario debet concurrere scientia † iurisdic-
tionis alienæ, cum sine consensu non fiat pro-
rogatio iurisdictionis, nec sufficiat oblatio de con-
sentiendo, neque attendatur mandatum generale.
Honded. consi. 95. num. 14. cum seqq. volum. 2. Insuper
vbi non esset subiectum iurisdictionis, ibi non cade-
ret prædicatum prorogationis, cum non entis nullæ
27 sint causæ, † & nullæ qualitates, §. 1. Insti. de usufr. Nec
sufficit simpliciter existentia iurisdictionis, nisi sciat
prorogans incompetentiam, quam multimode ex-
pendi in prælectionibus super Rubr. de iudiciis iam
impressis in gratiam studiosæ illi iuuentutis. Excipiū-
tur tamen iudices, quorum iurisdicatio est limitata,
28 prout sunt mercatores, † Ias. in l. age cum Geminiano
C. de transact. conseruatores, & huiusmodi, de quib.
conseruatoribus agit, c. 1. vbi Ioan. Andr. de offic. deleg.
in 6. Abb. consi. 62. nu. 6. lib. 2. Ias. d. consi. 3. num. 8. Ne-
uiz. consi. 35. & habemus circa eorum potestatem, cen-
29 suram constitutionis conciliaris Tridentinæ, † sess. 14.
cap. 5. Quandoquidem iurisdicatio limitata non pos-
30 sit † prorogari, Ias. in dicta l. si per errorem, num. 4. cum
seq. Natta consi. 82. num. 8. & seq. Surd. decisio. 88. num. 3.
& Marant. suo speculo de ord. iud. par. 4. dist. 1. 2. in d.
num. 18. Consuetudo tamen seruat, tum in mercato-
ribus Mediolani ac Papiæ, tum etiam in conseruato-
21 ribus, † vt ex consensu litigantium tractentur coram
Abbatib. vel Consulibus Mercatorum causæ non
mercantiles, Alb. consi. 192. num. 15. volum. 1. Sicuti
22 coram conseruatoribus agitantur † causæ non con-
cernentes iniuriam personarum Ecclesiasticarum, &
huc pertinet locus sacri concilii Tridentini mox re-
latus per Rimin. Iun. consi. 358. num. 20. & 30. cum seq.
volum. 4.

DISTINCTIO LXVII

ARGUMENTVM.

- ¶ Venditori cum pacto luendi, & (vt aiunt) fran-
chandi, scientia obest vel ignorantia prodest, &

quid emtori, & de remediis vtrisque competen-
tibus, eadem præuia distinctione, & obiter de in-
tellectu ad statutum 66. Papiæ in ciuilibus.

SUMMARIA.

- 1 Vendentem cum pacto franchandi vel luendi, an alicuius remedia iuuent, & num. 2.
- 2 Scienter quis emerit, vel ignoranter rem cum pacto luendi vel franchandi, plurimi refert, & numero sequenti.
- 5 Et quid si contractum insurandum firmanit.
- 6 Intellectus ad Statutum Papiæ 66. in ciuilib.
- 7 Hypotheca specialis & generalis differentia.
- 8 Constituti clausula an excussionem requirat.

NON desunt oportuna remedia, quibus succur-
ritur indemnitati venditoris, cum pacto fran-
chandi † aut luendi, si interim primus emtor vendi-
derit eundem fundum alteri, contra quem regulari-
ter † agi non potest per venditorem primum, ex quo
2 ei solummodo competit actio personalis, argumen-
traditorum per Gammam, decisio. 21. & 208. quamuis
nonnulli dissentiant, teste Menoch. consi. 63. vol. 1. Pan-
cirol. consi. 96. num. 7. cum seq. Boer. decisio. 182. nu. 15. 20.
& seqq. Noue D. Preses, Morot. in tract. de possess. offer.
impresso post consil. num. 26. cum sequ. sic Alex. consi. 10.
volum. 1. cum innumeris ad hanc rem cumulatis per
Anton. Sol. ad constitut. Antiq. Ducat. Sabaud. titu. de
pact. inter emt. & vend. glo. una secunda partis ver. De-
creti, ex frequentib. Prodeat inter cetera hæc nostra
indago scientiæ † & ignorantia, quoniam primo ca-
3 su potest tertius conueniri, quasi acquisierit rem sub
illo onere, & cum illis conditionibus, Crau. consi. 12. in
fin. & Menoch. d. loco, num. 21. Secundo vero casu se-
cus, nisi in instrumento facta † fuisset reseruatō iu-
4 ris prælationis, in casu futuræ venditionis, vel con-
tractus esset firmatus iuramento, † vel ex statuto per-
5 mitteretur agi personali quoq; actione contra secū-
dum emtorem, & forte Papiæ iuuaret † statutum 66. 6
in ciuilib. præferens venditorem in re vendita, de qua
re videatur Cephal. consi. 131. volum. 1. & Strac. de decoct.
ultima parte, titu. qui pot. in pig. hab. num. 5. vel nisi res
esset pro obseruantia contractus obligata, distinguē-
do inter specialem † hypothecam, & generalem, vt 7
primo casu non sit necessaria excussio. Secundo sic,
nisi adsit † clausula constituti, & intentatum sit in 8
specie hoc remedium, ita Ant. Sol. prædicto in loco.

DISTINCTIO LXVIII.

ARGUMENTVM.

- ¶ Absolutum semel, pro eadem causâ, eodemq; de-
licto, quando repetita poena teneat, discernit sciē-
tiæ vel ignorantia instituta distinctio.

SUMMARIA.

- 1 Puniri non debet pro eadem causâ, vel eodem delicto, semel absolutus etiam nouarum probationum, vel indiciorum prætextu.
- 2 Delictum eiusdem hominis non iterum puniendum.
- 3 Casus in quibus de delicto iterato queritur, & nu. 4. & 5. vbi scientia præsumta accusatoris non nocet absoluto, & cur. & num. 9.
- 6 Accusatore ad subministrandum citato, statuta dilatione si nihil præstaret, quid faciendum.
- 7 De clausula (stantibus rebus prout stant) vel de æquipollenti, & num. seq.
- 10 Absolutoria unius iudicii, quando in alia iurisdictione non pariat exceptionem.

Abso-

Absolutus + semel, non potest denuo ex eadem causa, & pro eodem delicto puniri: etiam quod contra illum noua inditia, nouæque probationes superueniant, c. de his, de accusa. & l. sub specie. C. de re iud. Clar. alias citat ad §. ultimum, receptarum sentent. quest. 57 nu. 1. & seq. ubi etiam assignat rationem hanc, quia sapius + non debet quæri de delicto eiusdem hominis, c. ultim. de excepti. in 6. Excepiuntur tamen ab hac generali regula + tres casus. Primus est in absoluto, ignorante eo, qui suam, vel suorum iniuriam persequitur, a quo potest iterum accusari. Idemque in impedito, quod + in ignorante, quæ ignorantia debet esse probabilis, & verisimilis, veluti in absente, in carcerato, in grauius infirmo; vt pleniore calamo expendit hanc obseruationem Prosper. Farinac. tract. de poen. par. 1. quest. 4. num. 20. & seq. alioqui præsumpta scientia + accusatoris non nocet absoluto, quippe quæ non sinat causam semel decisam rursus suscitari, veluti accidit si esset citatus accusator + ad ministrandum statutaq; dilatio ne nihil præstitisset, id quod caute obseruat Praxis fori nostri. Secundus est casus, quando in faucibus absolutoriæ esset + contexta clausula (stantibus rebus prout stant) Boss. de senten. nu. 65. Didac. var. resolut. lib. 2. cap. 10. Clar. d. loco nu. 3. & Eugen. consil. 68. ubi etiam pertingit istam conclusionem; aliud tamen seruatur in ciuilibus, quando sententia comperitur + lata cum clausula prædicta, vel cum æquipollenti; videlicet; alio non edocto (vel sic alio non apparente) quia non desinit transire in rem iudicatam accedente, nimirum, cursu decem annorum, vt declarat Thesaur. decis. 81. Tertius est casus + in criminæ mixti fori, vt in adulterio, vsura, in laico interficiente sacerdotem, aut Monachum, nam potest utrobi puniri, + nec absolutoria in vna iurisdictione lata, parit exceptionem rei iudicatæ in altera, Bald. consi. 260. volum. 3. Didac. Clar. & omnium cumulatissime Farinac. in practat. loco. Nos quoque in his diximus, ad Rubr. de iudiciis.

DISTINCTIO LXIX.

ARGUMENTVM.

Actio quanto minoris, ementem hactenus fouet, vel negligit, quatenus cum scientia affecerit vel ignorantia, & quid de pacto resolutiuo, vel adhibito iureiurando.

SUMMARIA.

- 1 Actio quanto minoris quando sit locus.
- 2 Actio quanto minoris quid importet.
- 3 Vendentem rem vitiatam, obnoxiam, violatam, vel alias minus liberam, scientia vel ignorantia, premit vt si leuat.
- 4 Quid si emptor sciret rem non talem esse, qualem venditor asseneret.
- 5 Emptori ab emptione resilire quando liceat, aut contractum resolueret.
- 6 Pacto resolutiuo stante, an, bonorum auctoritate iudicis sit capienda possessio.
- 7 Iuramentum præcise obstringit, exigitq; implementum formale.
- 8 Pactorum genus triplex remissive.

Eadem norma habetur in actione, quanto minoris, cui locus est; + ubi vendens, vt primum detectum est, quod res, quæ vendita fuit, est tributaria, vel obnoxia censui, aut redacta in æstimum rurale, dicat se ignorasse hanc qualitatem, cum adhuc sit in culpa vnde + tenetur ad id, quod interest, quanto minoris

emptor fuisset empturus. Plane durius agitur cum vendente + scienter, quia ad omne interesse extrinsecu, quod denominat quanto minoris, etiam iuramento in litem emptoris taxandum text. est planus. in l. Julianus, ubi Bart. ff. de act. emt. l. si minor, ibiq; Salycet. C. eodem. Aret. consi. 105. ad fin. Alex. consi. 63. nu. 6. volum. 6. Neuzan. consi. 37. num. 3. & seq. Berret. consi. 66. nu. 2. Bim. notanter consi. 12. num. 8. volum. 1. Mynsing. cent. 1. obseruat. 56. num. 8. & Surd. decis. 165. num. 9. cum sequ. Ampliatur, vt etiam si emptor + sciat rem non esse talem, qualem asserit venditor, adhuc teneatur venditor ad interesse, pro re non ita tradita, Castren. in lege quero, ff. de act. emt. Alex. consi. 14. colum. fin. volum. 5. & Bursat. consi. 194. num. 31. & 32. volum. 2. Non tamen fit potestas emptori recedendi, a contractu, + vel illu resoluendi, nisi vel ita suadente præambulo pacto resolutiuo in contractu appposito, cuius robur esse magnum indicat scriptio nostra inspectio. 1. num. 24. cum sequen. quibus addo deducta per Carol. de Grass. tract. de exceptionib. except. 31. Rot. Florent. decisio. 49. num. 2. cum seq. & Franc. Marc. decis. 452. par. 2. ubi etiam decisum reliquit, an stante pacto resolutiuo sit capienda possessio iudicis auctoritate, vel ante executione, hoc est, ubi non adhuc sit facta traditio, vt docte animaduertit, Natta consi. 171. colum. 1. præclare Rot. Rom. in decisio. 134. num. 1. par. 1. in nouissimis, ubi & nume. 4. habetur pactum resolutiuum contractus in societatis contractu, dicitur esse simili contractui emphyteutico, & de vi pacti resolutiuo, atque confirmatiui, instar conditionis resolutiuæ, & suspensiuæ, agit Pauli. consilio 5. num. 12. cum seqq. volum. 4. & iterum Rot. Rom. decisio. 131. num. 4. par. 1. in nouiss. vel quando peccatum inde resultat, in causa fin. consistens, vt quia non esset alius empturus cum illo vitio, aut cum illo onere id, quod ab emptore probari debet, Crau. consi. 246. nu. 2. per l. fina. C. de cond. ob caus. plura adducit. Bursat. consi. 191. & 194. vol. 2. Rot. a Vall. consi. 69. vol. 4. & Caro. aliter declarat dispositionem d. l. fin. quando adesset iuramentum in instrumento venditionis, tracta. de locat. par. 2. titu. de condit. ob caus. cum iuramentum præcise obstringat, + exigatque implementum formale, Anton. Gabr. suis communib. tit. de iure iur. conclus. 8. & Seraph. de priuileg. iur. priuileg. 74. Quando autem concurrat causa finalis in actu, bellissime vltra Tiragis. ad regul. cessante causa tradit Decian. consi. 79. vol. 5. Ad eundem etiam est D. Menoch. de præsumt. libr. 4. præsumt. 24. Pariter ubi in adimplementum respiceret pactu substantiale contractus, non sic in naturalibus, neque in accidentalibus, sic Bursat. loco allegato, & de hac triplici specie + pactorum agit gloss. in l. pacta conuenta, ff. de contrah. emt. & vendit.

DISTINCTIO LXX.

ARGUMENTVM.

Immunitatis priuilegium quando legitime impetretur, cōseruetur, vel amittatur, scientiæ & ignorantia, solita discernit distinctio.

SUMMARIA.

- 1 Priuilegium immunitatis suum ipsius offendit, & labefaciat. qui illud per actus exercet contrarios, & nu. seq. cum limitationibus octo.
- 3 Immunitas vel per contractus viam, vel per donationem, requisita desideret.
- 4 Intellectus ad §. communitates sub titulo de oneribus in nouis constitutionib. Mediolanen.

Pro-

- 5 *Pronuntiatum premissum trina declaratione panditur, & num. 11.*
 6 *An privilegiatus titulum possessionis cogatur ostendere.*
 7 *Immunitatis ex certa scientia confirmata per Principem magnus effectus.*
 8 *Communitas quando restitui nequeat in integrum contra immunitatem a seipso concessam.*
 9 *Lesio ob dubium cessat euentum, & num. sequen.*
 12 *Privilegium immunitatis semel legitime impetratum vinefcit.*

Priuegium immunitatis, vel ciuitatis, habens in amplissima forma, vt ego ipse respondi inter consilia Iuriconsultissimi D. Menoch. consil. 678. vol. 7. pro præstantissimo I. C. D. Carolo Archerio Pacentino, olim diligentissimo Auditore meo, præiudicat sibi, si scienter per spatium longi temporis exerceat actus contrarios priuegio, & sit persona, quæ habeat liberam administrationem bonorum suorum, secus si ignoranter. *Bar. in l. 1. C. de his quæ spont. mun. sub. lib. 10. Crau. consil. 111. plene Ias. ad l. fin. num. 58. cum seqq. ff. de constitu. princ. vbi octupliciter limitat Gabr. consil. 162. volum. 1. Fab. Turret. consil. 58. volum. primo. Rot. Roma. decisio. 139. num. 11. cum seqq. par. 2. in nouissimis, D. Menoch. de præsumt. lib. 6. præsumt. 41. A. b. consil. 115. num. 16. volum. 1. & luculenter Mynsing. consil. 19. siue sit*
 2 *concessa, & immunitas per viam contractus, siue ex causa donationis, quamuis illa sit fortior, Purpurat. consil. 580. lib. 2. & Alb. consil. 1. num. 2. vol. 1. iuncto consil. 353. vol. 2. D. Menoch. consil. 887. num. 5. lib. 9. vtraque tamen debet habere requisita, & alias est nullius valoris. Idem A. b. consil. 264. num. 1. vol. 2. Quod præterea deprehenditur cautum nouis Constitutionibus in hoc Dominio Mediolani de oneribus, & communitatibus, & vbi inducta est poena contra communitates, & collegia concedentes, seu concedentia immunitates onerum inconsulto Principe, quæ de re agit idem Alb. d. consil. 115. atq; copiosissime Losens tract. de iur. vniuersitat. par. 3. cap. 10. per tot. Quin amplius in bonis subrogatis loco immunitatis, & in bonis futuris vti potest immunitate priuegiatus; Doctissimus Morot. consil. 20. n. 3. & 16. siue sit præscripta, dummodo concurrant requisita, vt per Alex. consil. 136. lib. 2. Rim. Inn. abunde consil. 589. vol. 1. & Purp. consil. 536. vol. 2. Declaranda venit hæc assertio & trifaria. Primo namq; non præcedit in possessorio, vel quasi, ad tradita per Crau. d. consil. 111. & Alb. consil. 418. num. 23. volum. 3. vbi qui est in quasi possessione immunitatis, non cogitur ostendere & titulum, siue priuegium, in omnem casum, si sit productum priuegium, debet perseverare in immunitate vigore interpretationis & vsus, seu longissimæ obseruantia, quasi verba priuegii ita semper fuerint interpretata. Secunda est declaratio, si immunitatis concessio sit deinceps confirmata ex certa scientia a Principe, & quo casu si lis oriatur, non solum tenetur communitas ad reuelandum in futurum illum immunem, verum etiam cauere, quod de cetero camera Fiscalis eundem non molestat; Ang. consil. 227. & Alb. d. consil. 115. in fin. Neque potest communitas restitui & in integrum, aduersus immunitatem a se ipsa concessam, non probata laesione, quæ & cessat ob dubium euentum, Ofsch. decisio. 91. num. 9. vbi standum est conuentioni super immunitate concessa, & ob dubium euentum, ita sane protulit, D. Menoch. d. consil. 887. num. 24. & 65. Vltima & est declaratio, quando concessio immunitatis esset suspecta de fœnore, tunc non*

recipitur distinctio scientiæ & ignorantia, veluti cum datur pecunia vniuersitati, & interim quaeritur, ne numerata pecuniæ, seu eiusdem mutuator grauetur oneribus: nam contractus est fœneratitijs, quod paulo supra tetigimus, Ofsch. decisio. 95. num. 29. & Borell. consil. 79. num. 17. Quod si semel fuerit impetratum legitime priuegium immunitatis realis, & bona immunitas concessa & fuerint in emphyteusim, mox reuersa per deuolutionem, adhuc reuiuiscit immunitas, Barrol. in l. in diu. ff. de aqu. plu. arcend. & A. b. consil. 233. in fin. volum. 2.

DISTINCTIO LXXI.

ARGUMENTVM.

¶ Securitatis, seu (vt cum pragmaticis vulgaribus loquar) affecurationis naturam, breuibus hic considerat Auctor, casus inde emergentes scientiæ, vel ignorantia experientia, seu Lydio lapide soluens.

SUMMARIUM.

- 1 *Affecuratio (quæ est vox vernacula & vulgi) spondentem ad rei pretium quando obliget. & num. sequen.*
- 3 *Affecurationem faciens propter pretium æque propriæ periculum emere dicatur, & numero 4.*
- 5 *Maritima ordinamenta in materia affecurationum attendenda in gratiam commerciorum pro litibus dirimendis, nam vbi agitur de iudicio tertii veritas non singularis opinio attenditur.*
- Leucarum computatio quomodo fiat in foro mercatorum ad præsumendam scientiam in affecurante merces.*
- 6 *Affecuratio vel securitas promissa non respicit periculum iam præteritum, & decursum.*
- 7 *Propter sequutum naufragium testes super loco recipientis, & sine citatione partis possunt & num. 8.*
- 9 *Intellectus ad traditionem Bartoli in l. 2. nu. 2. C. de naufragiis lib. 11 circa infortunium.*

Affecuratio (vt cum pragmaticis loquar) mercium traiectionum iam deperditarum in naufragio, quæ dubio procul iure probatur, & apud Hispanos denominatur (seguros des mercadores) ex Vallasco decisio. 18. obligat spondentem ad pretium rei, si affecuratus ignorabat casum iam secutum ex longa itineris distantia, & breuitate temporis inter diem contractus, & tempus, in quo merces sunt amissæ, non & si sciebat nauem naufragium iam passam fuisse, quo tempore contractum affecurationis absoluit, sicuti ex Beneuenut. tradit Gamma decisio. 181. num. 1. Nec obstat, si dicatur, quod faciens affecurationem propter pretium, dicitur emere euentum perculi & cum sit contractus conditionalis, Rot. Gen. decisio 69. nu. 1. Igitur rei non existentis minus valide suscipitur affecuratio, quemadmodum nec valet venditio, l. domum & l. nec emptio, ff. de contrahen. emt. quoniam procedit obiectio quando venditor periculi mentitur, ac decipit, ex eo, quod scit se nullas merces in naui tunc habere, eiq; innotescit sinister casus, vel deprædationis, vel submersionis, Rot. Gen. decisio. 3. num. 28. & decisio. 102. num. 4. At ego (vt libere proferam iudicium meum, qualecunq; sit) aliter sentio, nisi ordinamenta maritima, pro litibus dirimendis, aliud velint in gratiam commerciorum, & quia vbi agitur de præiudicio alterius, veritas attenditur, non opinio singularis, D. D. omnes ad leg. Barbarius, ff. de offic. prætor. ita

ita plane censuit *Leoninus conf. 22. num. 3.* vbi promissa securitas ꝛ non pertinet ad præteriti periculi susceptionem, quia nil continet præter aleam: in consideratam captionem Reipubl. detrimentosam, & ad suspectos contractus respicientem, addo *Borell. conf. 47. num. 78. & 79. & in puncto Vallas. decis. 64.* vbi extendit, etiam si in promissione essent adiectæ clausulæ: De logea a logea, & docet, quomodo probetur scientia perditionis, & de leucarum computationis modo in foro mercatorum. Huc agnosco deferri comode posse, quod docet *Bart. ad leg. 2. num. 2. C. de naufrag. lib. 11.* vbi patiens aliquem casum naufragii, potest facere examinari testes super loco, ꝛ vbi contingit casus, qui etiam sine citatione ꝛ partis examinati faciunt fidem coram iudice competenti, sic *Gabr. suis communib. tit. de citationib. conclus. 1. limitat. 18.* quem locum Bartoli soleo intelligere, modo agatur de intortunio occurso, ꝛ in loco distanti arbitrio iudicis, vel in sinistro casu, habentem præsumtionem contra allegantem, ac repetitio fiat testium parte opponente, quando copia eorum haberi potest, *Dec. in c. 2. num. 53. de testib. Capell. Tholos. decis. 448. Bertaz. conf. 348. num. 6. volum. 2. crim. & Beneuenut. Stracc. tract. de nautis, secunda pars. num. 6. cum seq.*

DISTINCTIO LXXII.

ARGVMENTVM.

¶ *Vsura turpitudinem excercet communitas, pecuniam mutuam accipiens, & mutuans: quem propterea ab oneribus liberat, donec restituat eam, & quid de fideiussore ob id accipiente, quid deinde de notario instrumentum fœneratitium recipiente, in quo distinguitur sciuerit vel ignorauerit.*

SVMARIA.

- 1 *Vsura committitur per communitatem contrahentem cum aliquo, quem propterea immunem interrim ab oneribus facit, donec mutuo habitam pecuniam restituerit.*
- 2 *Pecuniam etiam ad aliquod lucrum honestum mercatori dare non licet, salvo semper capitali, nisi ut num. seq.*
- 4 *Fideiussor an pro fideiussione prestanda, vel obligatione facienda, possit quicquam accipere sine labe usuraria, & melius, num. 5.*
- 6 *Fideiussoris admonitio, & doctrinalis Salomonis Parancsis, & num. 7.*
- 8 *Notarius rogare nequit instrumentum usurarium.*
- 9 *Notarius scienter contractum vel instrumentum usurarium conficiens, quam poenam subeat, & quando mortaliter peccet, & ad restitutionem teneatur, cum num. seq.*
- 11 *Notarii recipientis actum a iure reprobatum poena.*
- 12 *Notarium an ignorantia excuset in receptione actus, quem ipse non intelligit esse fœneratitium, limitatur tamen ut num. seq.*
- 14 *Contrahentes usuram dolose etiam de iure Ciuili plebuntur.*
- 15 *Vsarius an sortem amittat.*
- 16 *Contractus vulgo (dato a godere) natura.*
- 17 *Vsuario an usura annuatim exacta, imputentur in sortem.*

FOENERATITIVM esse contractum, quo aliqua communitas, absque dispensatione superioris, facit ab oneribus aliquem immunem, ꝛ donec sibi restituat pecuniam mutuo habitam, ostendit ex multorum

testimonio, *Osasch. decis. 95. numer. 36.* quem sequitur *Borell. conf. 79. num. 17.* Vbi præterea assignantur viuidæ rationes. Similiter cum datur pecunia ꝛ mercatori ad honestum aliquod lucrum, salvo semper capitali, nisi interueniant quædam requisita, ꝛ de quibus apud *Nauarr. in manuali cap. 17. num. 254. cum seq. & de usur. consil. 9. lib. 5. Surd. consil. 306. colum. 2. vol. 1. 3. Fran. Marc. decis. 889. par. prima, & Laderch. conf. 189. nu. 4.* Sic obseruatur in fideiussore, ꝛ accipiente pecuniam pro fideiussione, ex adductis per *Caldas ad l. si curatorem habens, vers. sua facilitate, C. de in integrum restit.* Tamen ex ꝛ *Caietan. Conrad. Sot. & aliis* forte verius sit cessare in huiusmodi fideiussore labem usurariam, quemadmodum probat abunde *Surd. dicto consilio 306. volum. 3.* cum fideiussio sit periculosa, iuxta illud: sponde ꝛ noxa præsto est, *And. Gayl. præst. obseruation. lib. 2. obseruat. 29. nu. 4.* Quod Salomonis cōprobatur sapientia, *Proverb. cap. 6. si sponderis, pro amico tuo ꝛ defixisti apud extraneum manum tuam. Illaqueatus es verbis oris tui, & captus propriis sermonib. Fac ergo, quod dico, & te metipsum libera, quia incidisti in manum proximi tui.* Porro notarius non potest rogare instrumentum, ꝛ continens alterum de prædictis duobus prioribus creditis, *Menoch. conf. 300. num. 89. vol. 1. 4.* Et si scienter confecit instrumentum usurarium, ꝛ veluti periurus est puniendus, & nota infamiae adurendus, ne in posterum alia instrumenta conficere possit, *Angel. ad l. si sciente, ff. ad l. Pompeiam, de parricid. cum adductis in additionibus ad Bertaz. conf. 189. volum. primo criminal.* ultra quod peccat ꝛ mortaliter, & tenetur ad restitutionem, si ad usurarii vtilitatem scienter confecit instrumentum, *Nauarr. d. loc. num. 276. & Sot. de inst. & iur. lib. 6. quæst. 1. artic. 4. colum. ultima,* ita quoque in ꝛ notario rogato de actu a iure reprobato, *Guid. Pap. decisio. 433.* Secus tamen est in notario ignoranter ꝛ conficiente instrumentum hominis, communi omnium existimatione fœneratoris, quoniam fœneratores sæpe celebrant contractus non fœneratitios, *Bald. in l. emtione, C. plus valere quod agitur, & c. & contrahentis sacramentum negotio adhibitum, ad omnia, quæ gerebat, vera esse, persuadere facile potuit notario, dummodo ꝛ ex ipsa lectione non appareat usurarium instrumentum, Capol. de simulat. contract. præsumt. 22. & 23.* Contrahentes autem scienter ꝛ dolose usuram, subiiciuntur etiam de iure Ciuili plurimis poenis, *Osasch. decis. 137. Thesaur. decis. 57. & Prosper. Farinac. tract. crimin. par. 1. quæst. 8. num. 134. cum seqq. sed* usurarius non amittit sortem, ꝛ quicquid scripserit *Osasch. d. decis. 95. num. 29. ut firmat Nauarr. conf. 10. de usur. lib. 5. copiose Andr. Gayl. lib. 2. obseruat. 4. & 5. Surd. loquens de contractus appellati ꝛ a godere natura, conf. 327. num. 55. volum. 3. Borgnin. deci. 13. num. 37. par. 2. & Milanensis decis. Sicil. 2. num. 55. libr. 2. nisi per viam attenuationis, ꝛ quia usura iam exactæ annuatim imputatur in sortem, Paris. consil. 54. num. 79. volum. 1. Alb. consil. 509. volum. 3. Surd. d. conf. 327. num. 29. volum. 3. & Borell. consil. 63. num. 22. per text. in capit. 1. 2. & cap. conquestus. de usur.*

DISTINCTIO LXXIII.

ARGVMENTVM.

¶ *Vendens iure creditoris, non tenetur de euictione, si inter alia credat rem esse debitoris, & sciat sibi licere vendere, secus in ignorante.*

Cc

SUMMARIA.

- 1 Soluens pro debitore duplicem assequitur actionem personalem contra eum, pro quo fit solutio.
- 2 Soluens pro alio, non assumit ius praelationis, quoad hypothecariam, secus quoad actionem personalem, limitando quinque modis, ut sub num. 12.
- 3 Nisi quatuor concurrant, quare censentur compendiose.
- 4 Intellectus l. 1. ff. quib. mod. pig. vel hypoth. sol.
- 5 Intellectus leg. 3. §. cum ex causa, ff. qui pot. in pign. habeant.
- 6 Intellectus l. si potiores, C. de his, qui in priorum cred. locum.
- 7 Cessio non valet, aut nihil prestat post solutionem factam, non precedente pacto opportune facto decedendo.
- 8 Soluens pro alio, ac liberans pignus potest excipere, & habet ius retentionis.
- 9 Ius excipiendi & retinendi, migrat quoque in successorem singularem.
- 10 Vendens iure creditoris cum omnibus iuribus sibi competentibus, in ipsa re transfert in solventem ius quoque pignoris.
- 11 Vendens iure creditoris, non tenetur de evictione quatuor adhuc concurrentibus.

Soluens pro debitore duplicem habet actionem personalem contra debitorem, pro quo exsoluit cum privilegio praelationis, primam, nimirum, actionem negotiorum gestorum, de qua loquitur glo. in l. si cum pecuniam, C. de privileg. fisci: aliam vero, quae competeat creditori, cui ex solventis pecunia fuit satisfactum: atque ita una competit ex persona propria, alia ex persona creditoris, ita *Surd. consil. 444. num. 11. volum. 3.* † Alia res est in hypothecaria, quoniam solvens priori creditori non assumit ius praelationis, nec succedit in ius illius, cui soluit, † nisi quatuor simul concurrant, quoniam tria expendit, *Gloss. in l. 1. C. de his, qui in locum priorum cred.* scilicet, quod ita actum sit, ut solvens succedat in ius primi. Secundum, quod res sit sibi obligata. Tertium, quod vere sit soluta creditori illa pecunia, alioqui nec solvens fisco succedit in locum illius, sine cessione d. l. si cum pecuniam. Quartum vero addit *Barto. in l. Aristo. num. 4. & 5. ff. quae res pig. oblig. poss.* nempe, quod res remaneat obligata, iuxta adducta per eundem *Surd. d. consilio 444. num. 9. ante eum Gabr. consil. 82. num. 3. volum. 1.*

4 Nil obstante † text. in l. 1. ff. quib. mod. pig. vel hypoth. sol. Quia loquitur in controuersia vertente inter creditorem, qui ex propria pecunia liberauit pignus, & dominum vindicantem, non contra tertiū, veluti hunc intellectum d. l. prima, notat *Francus decis. 134. num. 6. par. 1.* † sicuti non mutat sententiam text. in l. 3. §. cum ex causa, ff. qui pot. in pign. hab. † iuncta l. si potiores, C. de his, qui in locum priorum cred. ubi solutum priori creditori nanciscitur ius praelationis, nec ibi fit verbulū aliquod de pacto praambulo, neque; diuinandum est, ut hanc ipsam quaestionem examinat *Benintend. decis. 50. per tot.* ubi notat hoc iurium dissidium. Nam praedicta iura intelligi debent, vel impetrata in actu solutionis, ipsa † cessione, d. l. si cum pecuniam, & non post solutionem, l. *Modestinus, ff. de solut. Rot. Rom. decisio. 123. num. 8. parte prima, in nouissimis,* vel procedunt, quoad praelationem in personalibus tantum, non quoad hypothecam, nisi concurrentibus d. requisitis, alioqui esset contra text. in d. l. *Aristo, & in d. lege 1. C. de his, qui in locum priorum cred.* atque ita conclu-

dit *Negusant. de pign. 3. membr. par. 5. principal. num. 45. & Surd. d. consil. 444. colum. 4. 5. & 6.* † vel sunt intelligenda duntaxat, quoad excipiendum vel retinendū, si bona illa penes se reperiantur, quae soluendo liberantur ab aere alieno, per *gloss. in l. cum prior, ff. de distra. pig. Boer. decis. 47. Capyc. decis. 43. num. 5. & Magon. Rot. Flor. decis. 59. num. 3.* ubi per istam solutionem, licet agere nequeant sine cessione, possunt tamē excipere, & uti commodum retentionis: si bona penes soluentes reperiantur, † quod ius excipiendi atque retinendi, competit quoque singulari successori. Insuper † veniendo ad proprios lares, non arrogant locum praedicta in creditore, scienter vendente rem cum omnibus iuribus sibi competentibus in re, iure creditoris, quoniam tunc in solventem transit quoque ius pignoris, quod alioqui non transferebat, *Crauetia in terminis, cons. 298. num. 6. & de vendente iure creditoris, exstat locus insignis, Plot. ad l. si quando, nu. 478. C. unde vi, Franc. decis. 239. num. 7. par. 2. Fab. de Anna consil. 17. & 90. num. 12. cum seqq. doctē & subtiliter Anton. Fab. de errorib. pragmat. decad. prima, error. 5. & Peregr. de fideicommiss. artic. 35. num. 19.* † Neque is, qui vendit iure creditoris, tenetur de evictione, si quatuor copulatiue concurrant, de quibus apud *Cyn. & Alberic. ad l. primam, C. credit. evictio. pigno. cum adductis per Vinium, decis. 24. & 152. lib. 1.* scilicet, quod non promiserit de evictione, quod sit creditor, quod sit anterior, quod credat rem esse debitoris, sciatque propterea sibi licere vendere. Ceterum ignorans sibi licere facere venditionem huiusmodi, aut nescius, suae potioritatis, vix distat a promissore evictionis, unde eo nomine tenetur, *Bartol. in lege 1. C. cred. evict. pignor. & c.* † Neque silentio praetereundus est locus *Ripens. ad l. si ventri, §. eorum, num. 8. ff. de privileg. cred.* ubi facta regula negatiua, quod solvens priori creditori non succedit in pignora, sicuti succedit in personali actione, subiungit quinque insignes limitationes.

DISTINCTIO LXXIV.

ARGUMENTVM.

Instantiam aduersus quempiam lapsam, quae in vniuersalem iuriū successorem, actiue & passiuē transit, iterato iccirco citandos, quando scientia suffocet, & ignorantia suscitetur, aliaque huc recedentia.

SUMMARIA.

- 1 Instantia (quae omnium terminorum ens quoddam dici potest) aduersus quempiam lapsa, de integro concedenda citatio, & cum eodem agitandum iudicium.
- 2 Instantia iudicialis, actiue & passiuē transit in successores iurium vniuersales, ideo heres iterato citandus, sine tamen nouo processu, etiam si ex Principis rescripto procedi oporteat, sola facti veritate inspecta, & num. seq.
- 4 Instantia non transit in singularem successorem voluntarium, l. unu. v. nu. 5.
- 6 Sententia vel etiam processum contra mortuum, vel etiam procuratorem mortui non valet, sed nec etiam in fauorem, si tamen iudex mortem eiusmodi sciret, non etiam ubi ignoraret, & num. seq.
- 8 Mandatum morte mandantis suspendi, non autem dicitur renocari.
- 9 Opinio praenales veritati in his, quae ratione publico officii expediuntur.
- 10 Instantia lapsa, si tamen transmittatur praeceptum

ad audiendam sententiam super merita causæ, censetur prorogata, seu perpetuata, aut saltem renunti-
atum exceptioni lapsus instantiæ, quæ aliqui ope-
raretur ipso iure effectum rei iudicatæ, limit. nu-
mero 11.

12 Verba libellorum, & præceptorum, debent grosso (quod
aiunt) intelligi modo.

13 Sententia desertionis quando assumat vim defini-
tiuæ.

- 1 **V**BI instantia, quæ est ens omnium terminorum,
aduersus aliquem transit, † is de nouo citandus
est, & cum eo agendum est iudicium, l. si enim homi-
nem, ff. de fideiuss. Quare cum instantia iudicialis acti-
ue & passiuæ transeat † in successores iurium vniuer-
sales, non obscure illustr. Barbosa ad l. si constante, §. fin.
ff. solut. matr. late Caroc. decisio. 44. debet heres de nouo
citari, ac ita procedi, vt vno verbo omnia acta, & a-
ctitata iudicii præambuli repetatur absq; nouo pro-
cessu, vt de hac praxi comminiscitur Barto. in l. Lu-
cius, ff. ad Trebell. relatus per Mynsing. obseru. 85. cent. 1.
& sapienter Peregr. de fidei comm. artic. ult. nu. 18. & 30.
3 etiam si ex rescripto Principis procedi oporteat † so-
la facti veritate inspecta, cum adhuc instantia habeat
locum, vt plenissime probat Nizol. allegatione 50.
vbi propterea ostendit male locutum fuisse Pancirol.
confi. 63. num. 19. & alios, qui oppositam sunt amplexi
sententiam ad differentiam singularis successoris vo-
luntarii, in quem nullatenus † transit instantia, vt de
mente Ferrarii, & Asinii aduertit, Horat. Carpan. ad
Statut. Mediolan. par. 1. cap. 21. num. 50. nisi in quatuor
5 casibus obseruatis † per Peregr. d. loco. nu. 26. cum sequ.
cui pronuntiato suffragatur ratio solidissima, quia
6 nec processus, nec sententia contra mortuum, † aut
procuratorem mortui, immo nec in fauorem mor-
tui valet, vulg. l. in summa, §. v. i. ff. de re iud. Quod ob-
7 tinet, si iudex sciuerit mortem litigatoris, † non si i-
gnorauerit, Marant. de ord. iud. parte 6. partis princi-
pal. num. 107. & Becc. confi. 110. nu. 2. dissentit tamen Surd.
confi. 99. nu. 14. volum. 1. Quod placitum mihi non sa-
tisfacit, nec propterea perfringit vires adductæ di-
8 stinctionis inter scientiam & ignorantiam mortis,
quemadmodum obseruatur in reuocatione mandati
non intimata procuratori, vbi reuocatio minime cō-
sistat, quoniam per mortem non dicitur † reuocari
mandatum, sed cessare, quæ duo sunt omnino diuer-
sa, Bartol. in l. more, num. 17. ff. de iurisd. omni. iudic. Arri-
perem hanc aliā rationem, quæ est, vt in his, quæ ex-
9 pediuntur † ratione publici officii, præualeat veritati
opinio, Dec. in cap. post cessionem, num. 60. de probat. &
Ias. in l. Barbarius, num. 61. & 66. ff. de offic. prator. me
tamen remitto ad Franc. doct. edifferentiem. decisio. 245.
par. 2. Similiter si post lapsum instantiæ transmitta-
tur præceptum ad audiendam sententiam super me-
ritis, proculdubio censetur prorogata, † seu perpetua-
10 ta instantia, aut saltem renūtiatum exceptioni lapsus
instantiæ, Capyc. decis. 109. num. 4. Alb. confi. 281. nu. 9.
vol. 2. copiose Muscatell. sua prax. lib. 1. par. 7. vers. sen-
tentiam, num. 39. & 56. quæ aliqui operaretur transi-
tum sententiæ in rem iudicatam ipso iure, scilicet ac-
cedente declaratoria super lapsu per iudicem, ad quæ
Cephal. confi. 201. num. 2. & confi. 708. Brunor. a Sol. quæst.
24. Maranta suo speculo, part. 6. vers. & quandoq; ap-
pellatur, num. 200. cum seqq. ac confi. 61. nu. 10. Non ita
11 si simpliciter † transmittatur præceptum, vel ignore-
tur Calendarium, seu d. exceptio lapsus instantiæ sit
ignorata, quia non censetur renūtiatū rei iudicatæ,

Surd. confi. 185. num. 14. cum seq. Muscatell. praxi ciuili,
lib. 2. par. 2. vers. fatale, num. 24. vsq; ad fin. etiam si in
præcepto enuntietur, ad audiendam sententiam dif-
finitiuam, dummodo non subiiciantur hæc alia ver-
ba, si in meritis, tum quia verba libellorum, aut præ-
ceptorum debent intelligi † grosso (quod aiunt) mo-
do, Ias. ad §. omnium, nu. 171. Instit. de actionib. tum etiā,
quia † sententia desertionis non male assumit nomē
diffinitiuæ: si appellatio est interposita a diffinitiuā,
alias dicitur interlocutoria, habens vim definitiuā,
Caroc. decis. 83. nu. 7. Rot. Auen. decis. 3. num. 2. & ple-
nius Gayl. præct. obseruat. lib. primo. obseru. 138.

DISTINCTIO LXXV.

ARGUMENTVM.

9 Proclamata generalia, monitoria, comminatoria,
aliaq; id generis, quos feriant, quosue ignorantia
clypeo tutos, nec quicquā terrefaciant, nonnul-
laque adhuc faciētia remissiue.

SUMMARIA.

- 1 Ignorantia præseruat a caducitate eos, quibus procla-
mata generalia, monitoria, comminatoria, domi-
norum feudaliū aut eiusmodi, mutantur: eos et-
iam qui vel absunt, nec possident.
- 2 Proclama ad quid publicari debeat.
- 3 Litera Principum sine vlla publicatione statim sciē-
tes ligant.
- 4 Publicatione facta non ideo tollitur ignorantia alle-
gatio, vel respectu forensium, vel infirmorum.
- 5 Proclamati non paretur, idque impune, vbi procla-
mans suam auctoritatem excesserit, contradicere
tamen tutius est multo.
- 6 Proclamata quando sunt iniusta vel ambitiosa, quæ
recurrendum.
- 7 Proclamatōis iniqui exemplum.
- 8 Venationum prohibendarum per edicta Principum,
aut Comitum causæ iustæ sunt septem.

PROCLAMATA generalia, monitoria, & comminato-
ria, quæ fieri solent per dominos feudorum, de in-
dicandis feudis, vel renouandis inuestituris, sub pœ-
na caducitatis, non arctant ignorantes, † sicut nec ab-
sentes, aut eos, qui nō possident, neq; desierunt pos-
sidere per dolum, aut per culpam, Anchar. confi. 174.
Cardin. confi. 74. cum adductis per D. Peregrin. confi. 21.
num. 20. cum seqq. Hinc est; quod proclama debet pu-
blicari, † vt liget, nisi aliunde liqueat de scientia, Bur-
sat. confi. 200. num. 109. volum. 2. vbi leges Principum li-
gant scientes statim, † absque vlla publicatione, & si-
3 ne bimestri expectatione, imo facta publicatione
adhuc non tollitur allegatio ignorantia, vel respectu
forensium, † vel infirmorum, Bertaz. confi. 134. nu. 7.
4 volum. 1. crim. iuncto confi. 390. num. 10. & confi. 461. nu. 7.
volum. 2. crim. Potest tamen proclamatiō non parere,
sciens proclamantem excedere † suam auctoritatem, 5
sed tutius est contradicere, Bertaz. confi. 347. num. 7.
volum. 2. crim. sicuti recurritur ad superiorem, quan-
do proclamata Comitum sunt iniusta † vel ambitio-
6 sa, l. ambitiosa, vbi Barto ff. de decret. ab ord. faciend. idem
Barto in l. omnes populi, num. 53. ff. de iust. & iur. Abb. &
Dec. in cap. consuluit. l. ultimo, de appella. & Felyn. in cap.
cum omnes, nu. 5. de constitut. Exemplum poni potest
in proclamate † emissio, quod quis teneatur ostēdere
7 titulum suæ possessionis: nimirum iniquum reputa-
tur, idcirco non ligat, etiam si manauerit a valuafore
id est, a Comite inuestito per supremū Imperatorem,
& a quopiam alio Barone, aut Marchione, eminen-

tissimæ auctoritatis, *Bar. & Jo. de Plat. ad l. 1. C. de conduct. & procurat. predior. lib. 11. Ias. ad l. 2. q. 15. C. de iur. emphyt. cum multis adductis per Bertaz. conf. 485. & seq. vol. 2. crim. & Laderch. conf. 71.* possent extendi prædicta, non inaniter, neque incongrue ad edictum prohibitionis venationis, concurrente altera ex septem causis, quib. iustificatur, ut cernere est apud diligentissimum I. C. Fachin. controuers. ill. lib. 1. cap. 1.

DISTINCTIO LXXVI.

ARGUMENTVM.

¶ Filium scientem patrem impetrasse legitimationem arctari propter scientiam ad ipsam legitimationem sustinendam, ostendit hic auctor.

SUMMARI A.

- 1 Filius naturalis sciens patrem sui legitimationem impetrasse pro consentiente, ad sustinendam legitimationem habetur.
- 2 Legitimationis est voluntaria iurisdictionis, & quid de infante, & nu. seq. & nu. 4. & 5.
- 6 Et quid de legitimatione facta mortuo patre, & quid si hereditas adita non esset, num. 7.

Congruus est locus quoque hic, qui inseruit legitimationi filii naturalis impetratæ per patrem, an pro sit filio absque illi facto, at commodè distinguat sic; Aut filius scit patrem impetrare suam legitimationem & non contradicit. ¶ Quo casu habetur pro consentiente ad sustinendam legitimationem. Aut impetrauit filio ignorante, & tunc non obtinet robur aliquod legitimationis, nisi filius ratum habeat, ita *Rom. singul. 594.* quandoquidem legitimationis sit voluntaria iurisdictionis, *Laderch. conf. 100. num. 2.* Quam ob causam, retinetur conclus. quod infans, cuius nulla est voluntas; etiam ad sui commodum, *Surd. conf. 9. nu. 48. volum. 1.* non potest legitimari, *Decian. conf. 1. num. 90. & 144. volum. 3.* Nisi in priuilegio contineatur hæc facultas in specie, *Decian. conf. 91. num. 5. volum. 2.* vel dictum sit, quod possit legitimare quoscunque, *Surd. conf. 453. num. 16. volum. 3.* Veruntamen mouet difficultatem, *Mandos. ad Roman. ibidem*, quam tamen abiicit *Honded. conf. 72. num. 16. cum seq. vol. 2.* ubi legitimationis non valet, si filii non sunt præsentibus & consentiunt, vel postea ratam habeant legitimationem, inde prodeat solemnitas decisio, nimirum, legitimationem factam de infante, esse ratificandam post infantilem ætatem cum tutoris auctoritate, sicuti adulti legitimationis consensum curatoris postulat, alioqui inualida est legitimationis, *Rom. conf. 194. num. 9. & Decian. d. conf. 91. num. 7.* circa quod videndus est *Soc. Jun. conf. 97. volum. 2. & Petr. Barbof. ad l. que dotis, nu. 165. cum seq. ff. solut. matr.* Eam vero, quæ fit de filio maiore, eoque absente, requirere ratificationem, nemo ambigit, quæ, quoad validitatem legitimationis sufficit, si fiat etiam mortuo patre, antequam tamen per alios sit adita ipsa hereditas: alias secus, quia res non esset integra, sed ius quæsitum foret heredi, qui præuenit in adeundo, *Angel. in sua disputat. incip. Nobilis quidam genere, colum. 3. & 4. excell. D. Peregr. de fideicommiss. artic. 24. num. 28. cum aggestis per Honded. qui doctissime examinat punctum d. conf. 72. num. 52. usque ad fin. & Decian. d. conf. 91. num. 6.*

DISTINCTIO LXXVII.

ARGUMENTVM.

¶ Fideicommissi agnatiui & successiui indoli repugnat, ut præscriptio, vel incoata, vel perfecta con-

tra possessorem, qui sit de vocatis, pergat contra sequentem in gradu, vel officiat aliis vocatis, stante ignorantia, scientibus tamen nocet.

SUMMARI A.

- 1 Præscriptio non currit ante conditionis euentum, nec ante actionis ortum, neque contra ignorantem.
- 2 In fideicommissis familiaribus perpetuis, sua cuique gradui currit præscriptio.
- 3 Præscriptio non obstat heredi illius, qui præstitit se negligentem.
- 4 Heres non tenetur habere ratum defuncti factum: quod processit cum clausula, absque præiudicio aliorum, vel tertii.
- 5 Præscriptio incepta in vita testatoris, aut primi acquirentis seruit, & seruit contra omnes.

IN fideicommissis successiuis familiaribus & perpetuis, seu feudis, aut maioratibus agnatiuis, vel descendiuis, non nocet præscriptio etiam millenaria, *Gabr. conf. 163. num. 16. & 17. volum. 1. Rimin. Iun. conf. 339. num. 144. cum seqq. volum. 3. & pluribus comprobatur Peregrin. conf. 18. num. 15. & tract. de fideicommiss. artic. 41. num. 16. atque Intrigliol. tract. de substit. centur. 3. quest. 73. num. 70. cum seqq. latissime Petr. de fideicommiss. qu. 14. num. 204. cum seqq.* Ratio est, quia præscriptio non currit ante conditionis euentum, nec antequam nata sit actio, nec currit contra non valentem agere, neque contra ignorantem: secus si post purificatum fideicommissum, aut post natiuitatem actionis scienter patiatur maior natus, aut primogenitus, aut substitutus præscribi, *Osach. decisio. 177. Molin. de primogen. Hispan. lib. 4. cap. 10. cum adductis per Peregrin. conf. 14. num. 10. & sequ. & ubi ait, quod cuique gradui sua currit præscriptio, per reg. l. 1. §. fin. C. de annal. except. & l. cum notissimi, §. illud. C. de præscript. 30. annorum.* ¶ Ampliatur procedere, etiam si substitutus dicat se heredem illius, aduersus quem præscriptio decursa est, postquam nullum intercedit factum auctoris, ex quo ipse teneatur de euictione, *Peregr. d. loco, num. 17. in fin. non aliter, ac si de mero facto defuncti ageretur adiecta clausula illa, absque præiudicio aliorum, seu tertii: tunc heres non tenetur habere ratum factum defuncti, & sibi præiudicaret, notanter Bero. conf. 110. nu. 12. & 13. volum. primo.* Declarans aliter tex. in l. cum a matre, C. de rei vindic. quam nos fuerimus conati inspectione 14. Declaratur non procedere in præscriptione incepta in vita primi acquirentis, vel primi testatoris, quæ progreditur etiam in præiudicium substitutorum, vel comprehensorum in feudo ex pacto, & prouidentia, per tex. in l. si heres institutus, §. fin. ff. ad Trebell. Bart. in l. fin. C. in quibus causis in integrum restitut. & obseruauit sapientissimus *Peregr. d. artic. 41. num. 18.* qui subiungit in hoc casu, cum qui patitur præscribi, teneri ob negligentem, ad refectionem damnorum, erga alios sequentes in gradu, quibus bona debentur.

DISTINCTIO LXXVIII.

ARGUMENTVM.

¶ Aditio hereditatis inualide, & inefficaciter explicatur per ignorantem causam aditionis, sed a sciente facta non definit suos operari effectus.

SUMMARI A.

- 1 Statutum Papie 119. in cuiuslib. nunquid procedat in aditione hereditatis, & cur.
- 2 Statutum Papie 119. non habet locum in hereditate patris, & quando.

Extra-

- 3 Extraneus quotupliciter accipitur.
- 4 Mulier quomodo valide contrahat, marito diu absente.
- 5 Affines absentes a loco domicilii, aut contractus, quando requirendi.
- 6 Duo minores, duæ mulieres, duo insuper filii familias, quomodo contrahant.
- 7 Inter privilegiatos seruatur ius commune, & quando. De damno quando agi intelligatur, & quando de lucro.
- 8 Statutum dans formam in contractibus minorum, vel mulierum, non habet locum in presentatione ad Capellam, vel altare.
- 9 Consensus agnatorum, vel patris, quando possit prestari per procuratorem.

STATUTUM, quale floreat in patria mea 119. sub Rubr. de modo, & forma obligandi filium famil. minorem, & in potestate alterius constitutum, de quo non pauca videri possunt apud D. Menoch. tractat. de arbitr. ind. lib. 2. casu 211. cum duobus seqq. & tract. de recuper. poss. Remed. 15. num. 174. Carpan. ad Stat. Med. par. 1. c. 328. & 416. Berret. conf. 42. & in simili statuto Granut. theoremat. ult. lib. 1. atq; Tiraqu. de legib. connub. gloss. 1. n. 63. cum sequen. non habere locum in aditione hereditatis, firmat Angel. conf. 317 reiecta distinctione, an statutum loquatur per verbum obligari, vel per verbu, contrahere, Ias. ad s. omnium, num. 35. vsq; ad num. 46. Instit. de action. Sed hæc opinio alioqui venerabilis nō est pacifica, neque tenenda, cum plerumq; filii familias sint minores, & idcirco ignorent causam aditionis, quo præterea morbo laborant mulieres infirmitate, scilicet, iudicii, quæ tamen, & alia requiruntur in aditione hereditatis, quā facere potest, qui scit, causam aditionis, & qui scit circumstantias facti, nō qui ignorat, Ias. potest. ff. de acquir. hered. ita plane protulit Cuman. conf. 176. Signorol. conf. 164. Vegius conf. 39. Tiraqu. de legib. connubialibus, gloss. 8. num. 78. videntur quoque est in hoc ipso puncto Laurent. de Pin. conf. 51. † Nisi agatur de filio minore, aut de muliere, retinente patris hereditatem ex præcipua vi suitatis, Dec. conf. 331 num. primo. dummodo agat non si conueniatur, quia primo casu consistit ea sequela: Filius est, ergo heres. Secundo casu secus, Aret. conf. 136. in princip. & Caroc. decis. 4. num. 2. quo pacto detegitur differentia inter hereditatem, in qua cadit prærogativa suitatis, & inter hereditatem extranei, † intellecto hoc termino, extraneus tripliciter, iuxta gloss. in l. unica, s. extraneum, C. de impon. lucratua descript. lib. 10. videlicet, a cognitione, a suitate, & a filiatione. Caroc. d. decis. 43. num. 14. Amplius statutum prædictum non ligat mulierem, cuius maritus diu abest, & nescitur, vbi sit. † Idem est in agnatorum, vel cognatorum, quos minor, aut mulier scit esse propiores sanguine, absentia a domicilio, vel in loco contractus, nisi locus sit propinquus, & notitia habeatur de illorū præsentia in eo loco, tunc debent requiri, expectari, & adhiberi contractui, si habiles sint, & non suspecti, veluti, quia non tractatur de eorum interesse, neque cum eis quæstio, aut litis certamen adest, Bald. consilio 48. volum. primo. & in terminis dicti statuti, conf. 394. volum. 5. & Corn. conf. 241. num. 7. volum. 2. Alex. ad ad Barto. in leg. si tertius, versic. aliter, ff. de acqu. plu. arcen. † Etiam si res sit cum duobus minoribus, vel duabus mulieribus, vel duobus filiis fam. simul contrahentibus, adhuc contractus est nullus, deficientibus solemnitatibus, Gab. in individuo, conf. 20. num. 24.

cum seqq. volum. 2. † Vbi vltius occurrit obiectioni 7 concursus duorum privilegiatorum, in quo casu confunduntur privilegia, & seruatur ad amissum ius commune, Bart. late in authen. quas actiones, C. de S. S. eccl. Alex. conf. 55. num. 15. volum. 5. Et ego plena manu tractavi hanc propositionem in meis prælectionib; 8 super c. in presentia, de probat. quia inquit Gabr. sub nu. 26. quando agitur de nullitate, etiam in causa restitutionis in integrum, spectandum est an certet de lucro, vel de damno, qui contra pariter privilegiatum 8 privilegio suo nititur, tenaciterque hæret. † porro in hoc argumento de damno, non intelligitur certari, prout est amissio lucri futuri nondum radicati: per l. Proculus, ff. de damno inf. & Alex. ad l. 4. s. in fideiusorem, cum l. seq. ff. qui satisd. cog. sed dicitur diminutio patrimonii, l. 3. ff. de damno inf. vel quando aufertur lucrum iam radicatum, Alex. in l. 1. is cui, s. eius rei, ff. de furt. & Rip. in l. damnum, num. 13. ff. de damno infect. vel quando profertur lucrum, proueniens ex publico, l. 2. s. marito, vbi Bart. ff. ne quid in loco pub. Atqui de lucro contendit, qui agit de conseruando iure speciali, gloss. in l. 2. s. primo, vers. consensu, ff. de iud. Rip. ad l. centurio, num. 25. ff. de vulg. & pupill. lic qui tractat de beneficio c. dudum, vbi Gemin. & Fran. de præbendis in 6. itidem in ea est naui, qui incumbit ex actioni pænæ legalis, veluti in caducitate, ex Felyn. in c. dilecti filii, num. 4. de except. Rot. Flor. sub Magon. decisio. 70. num. 8. & de his loquitur, Tiraqu. de retract. lign. s. primo, glo. 10. nu. 126. Alia equidem res est in spiritualibus, vel annexis spiritualitati, veluti in præsentatione, aut nominatione Capellani: vel rectoris ad altare, seu capellam Iurispatronatus, competentis filio famil. vel mulieri, aut minori, quæ facta sine prædicti statuti solemnitate rata, atque efficax est, Tiraqu. d. tract. gloss. 5. qu. 26. num. 221. cum seq. & gloss. 9. qu. v. i. num. 5. & alius seqq. relatus per Carpan. d. cap. 328. num. 181. addo Lambertin. tract. de iur. patron. lib. 2. par. 1. arti. 9. 4. qu. principal. † Nec si 9 lendum est, quod in casibus, qui requirunt hanc formam, non potest consensus mariti, vel patris, vel agnatorum prestari per procuratorem, nisi super hoc in specie sit impetrata, a superiore dispensatio præcipue, cum forma non possit impleri per æquipollens, vltra quod creditur electa fides consanguineorum, vnde non potest hic actus per alium explicari, sicuti dicitur, quando industria personæ est electa: vel nisi in constitutione procuratoris adhibeatur solemnitas statutaria, scientibus & consentientibus affinibus, Ias. in l. 1. s. item acquirimus, num. 13. & alius seqq. ff. de acqu. poss. & Tiraqu. d. tract. Gloss. 6. num. 20. cum seqq.

DISTINCTIO LXXIX

ARGUMENTVM.

Furtiua res, si penes aliquem inueniatur (etiam si fuisset in nundinis vendita) potest a quocunque vindicari, non refuso illius emtori pretio, de quo quidē si quærat, an sit suspectus de furto: dic aut cum scienter deuenisse ad hunc emtionis contractum, & tunc furti cenietur particeps, ideoque instar furis punitur; (vt & in receptatore obseruatur) Aut vero ignoranter emit, & tunc scilicet, & in hoc multum refert, an bonæ sit, vel malæ existimationis emtor. Denique quid in fure scienter receptante, quidue in Iudeis facile ementibus hoc casu statuendum sit, hic habes. Sed & illud, quod si res furtiua scienter fuerit consumpta, aut in aliam

speciem conuersa, non ideo illius emtorem liberari.

S V M M A R I A.

- 1 Furtiua res potest vindicari, & illius emtor, illam domino reddere tenetur, pretio etiam non refuso.
 - 2 Emtor qui rem furtiuam in nundinis emit, non ideo tutus est.
 - 3 Emtor rei furtiua, an furti reddatur suspectus, & quando, & num. 6.
 - 4 Receptor rerum furto ablatarum, an item furti suspectus reddatur, & ut puniendus.
 - 5 Receptatores pessimi.
 - 7 Ignorantia allegata ab eo, qui em furtiuam emerit, si is probus sit, & bona fama, adhuc iuramento debet nib lominus confirmari.
 - 8 Emtor rei furtiua, quibus in casib. illius pretium recuperet.
 - 9 Fur scienter receptans omni poena dignus.
 - 10 Iudaei, & eiusmodi farina homines, euentes a famulis vestes dominorum suorum, eas illico tenentur restituere, & pretium earum amittere.
 - 11 Bona viri estimationis & fama, non tenetur indicare, a quo rem furtiuam emerit; famosus autem sic.
 - 12 Emtor rei furtiua, non liberatur, si illa aut consumpta fuerit, aut in aliam speciem scienter conuersa.
- F**urtiua res † si inueniatur, potest a quocunque vindicari: emtor praeterea tenetur domino illam reddere, nullo sibi refuso pretio, l. incivilem, ubi Bar. & Bald. C. de furt. decis. Perusin. 42. par. 1. Ruyn. conf. 82. volum. 4. Boss. de furt. num. 50. & subtilissimus Alciat. tract. de presum. reg. 3. presum. 29. etiam si esset emta in nundinis. † D. Menoch. de presum. libr. 5. presumt. 29. num. 22. Adhibita quoque in consilium protestationis arte, dum quis eam emit, cuius meminit Franc. Marc. decis. 7. par. 2. At explosa opinione nonnullorum concludit, Natta conf. 436. Inde probabiliter ambigitur, an is emtor † sit suspectus de furto, quare dixerim paucula quaedam huc pertinentia ex Marsil. sing. 392. & aliis mox citandis: Aut naq; emtor furtive rei scienter devenit ad hunc contractum, & tunc praesumitur fur participationis vi, & iure, sicuti in receptatore, furatarum † rerum observatur. Vnde potest puniri instar furis, veluti ex plurimorum testimonio probat Segura, sapienter & cumulate ad leg. si ex legati causa, num. 50. ff. de verb. obligat. Pessimum namq; esse genus hominum receptatores, superius indicavim⁹, mox ultra ibidem deducta prodeat vberimus locus Andr. Gayl. de pace publ. lib. 2. cap. 10. Aut ignoranter emit, † & tunc secus, quae ignorantia in homine proba, & bonae famae † probatur iuramento, c. presentium, de testib. Anton. Sol. super ord. ducat. Sabaud. titu. 6. de tribunal. compet. gloss. 6. plurimum adiuuvante bonitate emtoris, tum ad vitandam turpissimam, ac foedissimam notam furti, quam ad pretii recuperationem, ob preclaram indolem bonae fidei praesumptae ex honesta conditione emtoris, D. Menoch. de presumt. 29. num. 30. ubi ulterius edisserit circa alios casus, in quibus pretium † recuperat emtor. Haec eadem distinctio fortius vindicat locum, † in fure scienter receptante. Menoch. d. loco, num. 34. & paulo inferius, nu. 38. Ampliat in scientia praesumpta erga emtorem, concurrente prava illius qualitate, veluti in ludaeis comparantibus vestes nobilium, praecipue scholarium ab eorum famulis, ut teneantur restituere nullo recepto

pretio, differentia quoq; alia adnotatur inter virum, probe opinionis, † & hominem malae vocis, quia ille non tenet indicare, a quo habuerit rem ipsam, hic secus Mascard. de probat. volum. 2. conclus. 833. si deniq; res furtiua † esset consumpta scienter, aut per specificationem conuersa in alienam formam, non liberatur emtor. Franc. Marc. decis. 7. par. 2. num. 2.

DISTINCTIO LXXX.

A R G V M E N T V M.

¶ Distinctionis huius materia, petita est praecipue ex l. si constante, ff. solut. matrim. quam hic exactissime ruminat auctor: illa autem mulieribus, quarum mariti ad inopiam vergant, dotem tutatur, quocirca hic docet, quae sit forma (maxime in patria sua) huius inopiae probandae. Tum de bonorum, & viuo, & vita functo marito, retentione eius coniugi licita, aut in creditorum praedictum denegata habes hic quaedam. Denique d. l. remedium, cui tandem mulieri competere possit, referat, considerata primum eorum distinctione, qui nude ita distinguunt, nempe, ut si mulier ignoravit eum, quocum nuptias contraxit, esse decoctorem, possit uti d. l. beneficio, at si sciuerit nequaquam, quam quidem opinionem post Bart. temperat, cetera ex summariis, aut ex ipsa potius distinctione, (multa quae doctrina scatet) lectori legenda relinquimus.

S V M M A R I A.

- 1 Mulier marito ad inopiam vergente dotem repetere potest, etiam constante matrimonio, ex causa maxime inopia, ut num. 4.
- 2 Restitutio dotis, constante matrimonio triplex.
- 3 Dotis restitutio, & eiusdem assicuratio (ut pragmaticis noto utar vocabulo) longe diversa.
- 5 Mariti inopia per eius assertionem non probatur.
- 6 Mariti dicto (hoc in casu) non statuitur in praedictum tertii possessoris.
- 7 Mariti calamitas, ubi sit notoria, poterit is uxori praedia assignare, pro restitutione illius dotis, dummodo adsit bona fides.
- 8 L. si constante, ff. solut. matrim. locupletata remissive, & limitat. num. 15.
- 9 Dos a Socero inope, quando repeti possit, remissive.
- 10 Mariti inopia probanda ex statutis loci.
- 11 Papia & Mediolani, quomodo probatam censeant statuta.
- 12 Causa vertente, an maritus tendat ad inopiam, nee ne, & creditoribus sibi solui instantibus, cum praecipis exsecutivis, mulieri an & quatenus licita sit retentio.
- 13 Mulieri post mariti facta, retentionis adhuc beneficium conceditur, etiam contra debitum alterius, non obstante expulsa hereditatis exceptione, contra illam opposita, pro rata dotalis crediti. Ius offerendi non habet locum in casu inopiae mariti, a quo pronuntiato Fachin. discessit.
- 14 Uxor certa ratione dotis, in re aliqua viri semel electa, non potest variare & eligere alia bona, licet illi fuisset hypothecata.
- 15 Remedium d. l. si constante, cui mulieri competat, quod decidit tandem, num. 19.
- 16 Dotes innumeris gaudent prerogativis.
- 17 Uxor (ne pacto quidem expresso) dotis suae conditionem potest deteriorem facere.
- 18 L. de die, & lege Atilianus, ff. de pact. dotal. sensus remissive.

- 20 Vxor marito dilapidantis, an electio detur, vel cautio idonea ex arbitrio iudicis, vel pecunia mercatoris, ex qua illa lucrum percipiat, remiss. & de hoc nouissimo, n. 22.
- 21 Remedia plura si concurrant, alternatiue, vel simpliciter electio est actoris.

Praesidium non inauspicatum excipiunt a clementia, l. si constante, ff. sol. matr. & l. ubi adhuc. C. de iur. dot. afflictæ mulieres, dum earum mariti t̄ vergunt ad inopiam, etiam constante matrimonio possint repetere dotem. Vnde scribit Bald. consi. 496. num. 3. volum. primo, quod restitutio dotis constante matrimonio, est triplex, scilicet necessaria, probabilis, & temeraria.

2 Quare hoc genus cautionis vocant t̄ pragmatici (affecurationem) Grammatic. decisio. 92. ubi notatur differentia inter restitutionē dotis, t̄ affecurationem, nec citra inopiæ t̄ casum succurritur mulieri, quoad exercitum actionis, etiam respectu hypothecariæ. Jas. consil. 26. numero 14. volum. 1. Plot. ad l. si quando, nu. 434. C. vnd. vi. Natta consi. 462. & Ma. uas. consi. 74. probata aliunde inopia, t̄ quam per assertionem mariti, cui non statur in præiudicium t̄ tertiorum possessorum, Crot. consil. 107. numero 3. libro primo, & Magon. Rot. Flor. decisio. 125. tametsi cum notoria sit calamitas mariti, t̄ vel secuta sit declaratoria, valide possitis, pro dotis restitutione assignare vxori extra iudicium prædia, modo adsit bona fides, Bart. in d. l. si constante, num. 95. t̄ quam quidem legem mirifice locupletauit suis luculentissimis commentariis, Petr. Barbosa maxime Ill. Iuriconsultus, extendens quoq; decisionem eiusdem ad casum, quando dos est repetenda a focero inope, vt apud eundem legitur, numer. 72. Modus t̄ autem, & forma probandæ inopiæ in hoc t̄ casu multifariam exponitur per statuta locorum. In antiquissima patria mea recurritur t̄ ad statutum 86. in ciuilibus, super quo respondit, Cur. Jun. consi. 6. libro primo. Mediolani quoque diffinitur res ista per aliam legem municipalem, cap. 451. vb. Carpanus non inutiliter desuadauit, par. prima, commentariorum ad stat. Med. De iure communi modum præ ceteris docet Rot. Bonon. decisio. 68. Ceterum, si dum t̄ procuratur declaratio, an maritus ad egestatem vergat, instet creditores, vrgeatque causa æris alieni cum præceptis executiuis, Numquid sit licita retentio ad fauorem mulieris. Affirmantem pro muliere sententiam amplecterer, adhibita descriptione bonorum mobilium, & aliqua cautione ad cautelam creditorum, ne propterea eos illudi contingat, Soc. Sen. consi. 111. volum. 3. Grammatic. decisio. 92. numer. 17. & Thesaur. decisio. 207. Etiam non facta liquidatione dotis. Grammatic. consi. 58. num. 12. sicuti etiam post mortem conceditur beneficium retentionis etiam contra debitum t̄ anterius, nil obstante exceptione hereditatis expilatæ opposita contra mulierem, pro rata crediti dotalis, de quo detur aliquis fumus, Caroc. decisio. 21. nu. 14. & aliis seqq. Absque metu alicuius repulsæ sub prætextu oblatae per creditores solutionis crediti dotalis, quoniam exstat communior, ac crebrior Doctorum sententia in casu inopiæ coniugis non esse locum iuri offerendi, Alb. consi. 80. num. 2. volum. primo, O. asch. decisio. 135. num. 12. & 13. Ceph. consil. 298. libro 2. Gabr. consi. 147. volum. 1. Vinnus decisio. 277. libr. 2. Franc. decisio. 54. par. prim. Asin. de execut. §. 7. cap. 109. quidquid in oppositum nixus sit Excel. Fachin. controuer. Iur. lib. 3. cap. ultimo, nam adue contra credito-

res conferunt tradita per Rim. Iun. consi. 3. volum. 1. & noue Morot. in suo perinsig. tract. de possessore offerent. in press. post consil. nume. 9. cum seqq. Vbi quoque adducit notabiles Fallentias, ita tamen, vt vxor affecurata pro dote in vna, re viri semel electa, non possit variare, & eligere alia bona, t̄ licet sibi hypothecata, Capyc. decisio. 46. numero 5. & 13. Ceterum res nostra agitur. Dum Ias. in d. l. si constante, numero 170. cum sequentibus. Et alii Doctores, qui de hac re scripsere limitant, vt remedium d. l. si constante, t̄ competat soli mulieri igno-

15 ranter contrahenti nuptias, cum marito, tunc temporis, male vtente substantia sua, non si sciens ac prudens ducat fœmina hominem, tunc vagabundum, obæratum dilapidatorem, & substantiæ suæ decoctorem, quæ opinio cum sit nimis acerba, & inimica dotibus, quæ sunt innumeris prærogatiuis t̄ decoratæ, nec Bartolo placuit, neque aliis, quos i. e. fert, Rip. adducens concludentes rationes, in d. l. si constante, num. 49. eiusdem & ego sum sententiæ, cuius Bar. fuit & Rip. addo Greg. Lopez. ad leg. partit. Hispan. tit. u. lay. 29. gloss. 6. Quarta partit. alioqui actū esset de fœminarū iure plerumque contra propria commoda laborantium.

Postquam nec expresso t̄ quidem pacto potest vxor facere conditionem dotis deteriore, l. de die, & l. Antilicinus, ff. de pactis dotalibus, de quarum legum sensu, & intellectu agit bellissime, Rot. Auen. decisio. 188. Thesaur. decisio. 230. Surd. consil. 78. & 112. libro primo.

Adhibito tamen temperamento, quod præcogitauit Andr. Gail. libro secundo, observatio. 89. per tot. Vbi reexaminata ad partes ait opinionem negatiuam esse veriorem in puncto iuris, sententiam autem affirmatiuam, t̄ esse æquiorē, potissimum, si mulier scienter nuberet viro de dilapidatiōe tantū populari rumore suspecto, qui postea constante matrimonio finem prodigalitatis suæ nullum faciat, sed omnia in cinerem, pulueremque reducere pergat, quasi natus consumere fruges, alioqui si probata sit scientia prodigalitatis, quæ fuerit per mulierem prævisa, & cognita, inde t̄ confurgit approbatio personæ, & morum meriti, vnde marito stultitiæ, & leuitatis expensum ferre debet, l. si is a quo. §. fin. ff. v. in poss. l. & l. fin. §. his quoque C. de sponsalib. An autem electio detur t̄ mulieri in prædicto casu, vel sit in arbitrio Iudicis, vt detur mulieri cautio idonea, vel pecunia detur mercatori ad percipiendum honestum lucrum. Tangit Abb. & Palat. in cap. per vestras, de donat. inter vir. & vx. cum adductis per Gregor. Lopez. d. loco gloss. 5. Vbi concludit electionem esse mulieris, nisi iudex animaduertat incaute, & imprudenter se gerere mulierem, quoniam, quando plura remedia t̄ conceduntur alternatiue, vel simpliciter, electio est actoris, Bart. in l. cum proponas, C. de transaction. quod si pecunia sit data mercatori ad honestum lucrum, t̄ mercator peritus præsumitur in negotiationis exercitio lucrari, nisi intra annum profiteatur, & probet oppositum per indicia, Greg. Lopez. d. glo. 6.

DISTINCTIO LXXXI.

ARGUMENTVM.

Presumptionem extrinsecæ solemnitatis quando sit verum induci ex tempore longo, ubi non sit præiudicium graue, ad Apostolicum beneplacitum infertur, deinde pro alienandis ecclesiasticis bonis num possit presumi annis 30. delapsis scientiæ & ignorantia distinctione libratur.

SUMMARIA.

- 1 *Præsumptio solemnitatis extrinseca ex longi temporis, scilicet annorum decem, decursu inducitur, ubi tamen præiudicium non sit graue, & n. 2.*
- 3 *Apostolicum beneplacitum, in alienatione bonorum ecclesiasticorum reseruaturn, an ex fluxu annorum triginta præsumatur. In quo varia sunt Doctorum sententia, & n. 4. 5.*
- 6 *Lapsus 30. annorum sufficit, ut præsumatur nouus titulus, vel confirmatio, omnisque solemnitas necessaria, cum n. seq.*
- 8 *Transactio alias expugnabilis sit irrefragabilis per tempus longissimum.*
- 9 *Ecclesia aut minori aduersus præsumptionem solemnitatum per in integrum restitutionem, quando subueniatur, & num. seq. n. 11.*
- 12 *Præscriptio solemnitatum, quando cesset.*
- 13 *Cautela, & consilium auctoris circa hanc materiam, & n. seq.*
- 15 *Præsumptio in omnibus casibus allegari & proponi debet.*
- 16 *Auctoris sententia super hac re.*
- 17 *Contractus emphyteuticus, quando præsumatur ex præstatione canonis per integros annos 40.*

Solemnitatis extrinseca præsumptionem ¶ induci ex temporis longi, scilicet, annorum decem, ubi præiudicium non est graue, ut in præsumendo consensu Domini directi, quando iam per integrum decennium passus est scienter emtorem possidere, leg. si certis annis, ubi fas. C. de pact. cum allatis per Honded. consi. 80. numer. 38. & 39. volum. 2. Mascard. de probat. conclus. 1255. num. 13. & ex Corbul. Bim. consi. 135. numero 13. volum. 2. vel temporis longissima meta, quam ad 30. annos, protendunt nostri interpretes, ubi præiudicium est ¶ graue passim iactatur ex traditis per Anton. Gab. suis communibus, tit. de præsumt. conclus. 1. Mascard. de probat. volum. 2. conclus. 1316. Nauarr. de reb. Eccles. non alien. consi. 1. numero 2. libro 3. & Menoch. de præsumt. libro 3. conclus. 131. cum seq. hoc sic deducto theoremate ingredior disputationem ad materiam huc spectantem. Numquid beneplacitum Apostolicum in alienatione bonorum ecclesiasticorum reseruaturn ¶ præsumatur ex fluxu 30. annorum data interim formali obseruantia contractus, aliquibus placuit opinio negantium, quos inter prodeat Alex. consi. 9. numero 8. volum. 3. cum aliis relatis per Anton. Gabr. d. conclus. 1. numero 4. his accessit Borquin. de cas. 30. numero 82. part. 2. adhasit quoque Menoch. de præsumt. lib. 3. præsumt. 132. numero 71. Alii ¶ amplexi fuerunt opinionem distinguentem ¶ inter suppositum ignorantia, ut probata scientia superioris sufficiant anni 30. secus non constituto de Pontificia scientia, Idem Gab. de conclus. 1. num. 7. qui citat Aym. Crauet. ita tenentem de antiq. temp. 3. part. numer. 29. Afflict. decis. 107. & noue Laderch consi. 116. numero 4.

5 *Aliter tamen seruari per Rot. in vrbe ¶ testatur, Hieron. Gab. consi. 82. numero 31. volum. 2. inquit sicut præsumitur in tempore 30. annorum Papæ consensus, sic etiam illius scientia in necessarium antecedens, pulcre Viuius decis. 534. numero 35. cum seqq. libr. 4. Alb. consi. 42. num. 44. volum. 2. ¶ Nam lapsus huiusmodi temporis efficit, ut præsumatur nouus titulus vel confirmatio, & omnis solemnitas necessaria, Cassad. de caus. possess. decis. 3. & Laderch. consil. 17.*

numero 12. His ancillatur robur obseruantia contractus longæ, aut per curriculum 30. annorum ¶ quæ 7 obseruatio supplet defectum solemnitatum, Rot. Rom. Teste Puteo, decis. 365. par. 2. sicuti dicitur de transactione alias expugnabili, quæ si fuerit per totam temporis metam obseruata, sit irrefragabilis, & permanet ¶ inuiolabilis, cap. contingit de transact. Anchar. consi. 135. Alexandr. consi. 79. volum. 1. Menoch. consi. 73. num. 14. volum. 1. Decian. consi. 27. numero 11. volum. 3. & Montan. tract. de iur. iur. & cur. Reg. 33. num. 292. cum seq. in omnem casum subuenitur ¶ ecclesie, minori quoque per restitutionem in integrum aduersus præsumptionem solemnitatum. Causal. decis. 46. numero 205. cum seq. par. 1. Gab. consil. 36. numero 53. volum. 1. Honded. consi. 80. numero 37. cum seqq. volu. 2. & Viuius decis. 534. numero 39. lib. 4. Modo non effluxerint longiora tempora, ¶ quam anni 40. in modico excessu, quoniam vix est, ut concedat huiusmodi beneficium pro publici boni tranquillitate tuenda Thesaur. ad partes re discussa, decis. 137. cum seqq. Surd. decis. 4. numero 5. Sim. de Prat. consi. 74. nu. 14. & optime. Fab. de Anna consi. 68. numero 14. Vbi proficitur ¶ hanc esse verioremaxime in lapsu 60. annorum, ut si cāpugnantis sententia asselas, de quibus apud Petram. jurisconsultum eximie scientissimum tract. de fideicom. questio. 14. numero 259. cum seqq. D. Menoch. consi. 726. numero 52. libro 8. Fab. Turrei. primos congerit consil. 36. in fin. volum. 1. & Honded. consi. 80. num. 86. & 82. Vterius attendat iugiter lector ad obiectum, quod in hac controuersia sapissime exhibetur, dum quis credit se tutum obfluxum 30. annorum, si potest habere instrumentum contractus rei contentiosæ, cuius facies contrarium indicat, cessat illico præsumptio solemnitatum, Rot. Rom. Teste Caputaque decis. 304. par. 3. Gab. suis communibus, tit. de præsumt. d. conclus. 1. numero 57. Declarando trifariam, ut considerat Bursat. consi. 424. numero 27. cum seq. volum. 4.

Omnino vidend. proinde praxis erronea est, & patens lapsus eorum, qui figunt pedes super instrumento continente peccatum in forma, cum consultus sit inhærere ¶ soli præsumptioni non producto in instrumento apto ad iugulandam propriam intentionem, modo tuta conscientia fiat, Bursat. dicto loco numero 30. quod si partis aduersæ ingenio, ac industria contrafundantem se super præsumptione memorata producat instrumentum informe, non propterea carebit legitima defensione possessor, aut reus ad iudicium pulsatus, ubi post titulum inualidum defluerunt, tot alia tempora, quibus potuerit verifimiliter superuenire titulus nouus validus, prout conicitur ex tempore 70. annorum, aut aliter immemorabili ¶ locus est certe singularis apud Amad. de Pont. 14 et t. t. qui feud. do. poss. num. 153.

In omnibus autem ¶ casibus præsumptio debet allegari, & proponi, Franc. Marc. decis. 188. num. 4. part. 2. Nec fileo locum præcipuum Aret. consi. 36. colum. 1. a quo depromta est conclusio tenentium, id quod deduxi ex Gabr. Viuius & aliis præcitatis DD. sub eo prætextu, quod contractus illius alienationis, super quo consuluit Aret. fuerit factus Romæ. Idcirco facile præsumatur mandatum Papæ ad validitatem contractus ob illius præsentiam. Dec. consi. 409. numero 6. quasi aliud sit iudicandum de contractu in paribus facto. Assentior tamen opinioni ¶ opposita ex supra dictis, addo Osasch. consi. primo, numer. 48. & nouissime

me eximium 7C. *Quettam consil.* 59. numero. 12. cum
17 *seqq.* Vbi probat, † quod contractus emphy-
teuticus præsumitur solemniter celebratus concu-
rentibus tribus, nimirum, quod solvens possederit
annis 40. quod secundo possederit tanquam emphy-
teuta, quod tandem præstatio canonis sit per memo-
ratum tempus facta vniformiter.

DISTINCTIO LXXXII.

ARGVMENTVM.

¶ Dotis causa, vel constituenda, vel retinenda, etiã
confessata, quando fideicommissio obnoxia
bona, etiam verbis prægnantibus alienari pro-
hibita, nihilominus distrahi possint, nec præ-
termissa circa scientiam, vel ignorantiam di-
stinctione solita.

SVMARIA.

- 1 Bona fideicommissio obnoxia erecto ab ascendente ex
causa dotis, vel constituenda, vel retinenda, an
quomodo alienari possint.
Et quid pro dotis augmento, vel confessione, & num.
seq.
- 3 Testatoris prohibitio an illis casibus, alienationem in-
ualidet prægnantibus verbis concepta.
- 4 Sciens quis alienauerit bona fideicommissio subiecta,
vel ignorans non parum refert.
- 5 Idoneus an dicatur, qui bona habet subiecta, fideicom-
missio conditionali.
- 6 Mulierem ad dotes repetendas, & recuperandas,
quando ignorantia inuenit, circa maritum, cuius bo-
na fideicommissio subiaceant. & n. 7.
- 8 Et quid de fideicommissio gentilitio.
- 9 Mulier expresse, vel tacite nequit conditionem do-
tis facere deterioiorem.
- 10 Mulier fideiussores recipiens, de restituenda dote in
casibus non prohibitis, vel cum iuramento, vel ali-
ter, an faciat conditionem dotis deterioiorem, vel sibi
præiudicet, & n. 11. & 12.

1 Bona obnoxia fideicommissio erecto ab ascēden-
te posse alienari ex causa dotis, quæ dicitur æs a-
lienum, tum constituenda, tum restituendæ ratione
publici boni, quod proculdubio vnus familiæ priua-
to debet præponi, apertissime sancitum est in *auth.*
res quæ communia delegat. sic pro apparatus, &
expensis nuptialibus *Gabr. consil.* 153. vol. 2. Idem pro
2 augmento † dotis, quod antifatum appellant non-
nulli, *Bursat. consil.* 174. vol. 2. Vbi extendit ad dotem
quoque confessatam concurrentibus adminiculis.
Etiam consumpta legitima, & Trebellianica per mari-
tum fideicommissio grauatum *Menoch. consil.* 33. volu.
1. *fas. consil.* 89. volum. primo, & *Honded. consil.* 76. volum.
1. *Pereg. de fideicommiss. artic.* 42. n. 14. atque *Intrighol.*
tract. de fideicommiss. seu de substit. centur. 3. q. 73. numero
387. cum *seqq.* Nil impediēte prohibitionē testatoris
3 de † non alienando prægnantissimis concepta verbis,
Rol. a Vall. consil. 27. num. 6. vol. 4. & luculentissime *Petr.*
Placentin. tract. de fideicom. q. 8. n. 432. cum *seqq.* In quo
casu considerabilis plerisque visa fuit distinctio no-
stra, † vt si mulier tempore dotis datæ sciuerit vincu-
lum fideicommissi, quo erant obstricta bona mariti,
non possit vti providentia, d. *auth. res quæ*, cum cauti-
us agere eam oportuerit, curando, vt dotes suæ col-

locarentur in tuto, quasi non sit is censendus idone-
us, qui habet bona vinculata fideicommissio condi-
tionali, vt reuera non est, *Marsil. in Rub. ff. de fideiuss.*
n. 261. Aut vero ignorauerit fideicommissi onus, † &
tunc sit digna, vt recuperare valeat dotes suas diminu-
endo pro concurrenti illarum quantitate si, deicom-
missum. *Curt. Jun. ad d. auth. res, quæ. num.* 11. *Menoch. d.*
consil. 33. n. 28. Et multi alii citantur ad hoc propositum
per *Thesaur. decis.* 151. At sicuti *Thesaur.* fretus tam fa-
uore dotis, quam summæ equitatis † ratione, dissen-
tit ab hac distinctione calcando vestigia *Ripens. in leg.*
filiusfam. §. diui. num. 77. quem locū horis vespertinis,
quandoque exposui, *ff. de leg. 1. atq. Didac. var. Resol.*
lib. 3. cap. 6. col. pen. qui intrepide aiunt, non officere
mulieri tentanti post mortem viri recuperationem
dotis, quod sciuerit bona viri esse supposita restitu-
tioni, aut fideicommissio gentilitio. † motus præterea
adita sentiendum, quia fideicommissum non erat
notorium, nec constabat, quod mulier certam fidei-
commissi notitiam habuerit, sed siue fideicommissum
sit notorium, siue obscurum, & mulier certissima sit
adhuc de fideicommissio, adhuc eius intentioni, ac
desiderio circa dotis repetitionem satisfieri oportet,
teste eodem *Peregr. d. loco, num.* 17. cum non possit
mulier expresse, vel tacite facere † conditionem dotis
deterioiorem, quam ob causam practatur, vt etiam si
mulier pro dote restituenda receperit fideiussores † in
casibus non prohibitis a l. 1. & 2. C. ne fid. dot. dent. saltē
quæ sit colore duorum correorum, vel cum iuramē-
to, vel aliter ita dictante consuetudine. † *Cephal. consil.*
408. *Castr. consil.* 188. volum. 1. *Bald. Novel. tract. de dot.*
par. 6. priuileg. 21. & *I. Campeg. de dote part. 3. q. 173. cum*
seq. Rip. ante eos in l. si constante num. 12. *ff. solut. matrim.*
Non † tamen sibi præiudicat, quin possit dotes con-
sequi super bonis fideicommissariis. Esto † quod re-
medium prædictæ *auth. res quæ*, sit subsidiariū, & ex-
secutio non debeat heri in res alienari prohibitas, ni-
si in defectu aliorum bonorum, *Bart. Rom. Imol. &*
Alex. in l. si finita, §. si de vectigalib. ff. de damn. inf. Grä-
matic. decis. 103. num. 148. & sapienter *Kohl. exercitatio-*
ne legali prima, n. 12 sicuti bene confirmat, *Surd. consil.*
78. n. 12. vol. 1. Secus si dos consisteret † in prædiis et-
iam æstimatis, *Purpur. consil.* 395. vel fideicommissum
esset transuersale. *Petr. d. q. 8. n. 336. cum seq.* Vbi reddi-
tur ratio, quam non curavi transplantare. Quin ampli-
us datur optio mulieri, † vel agendi ad bona libera
iam distracta per maritum post nuptias cum ea coi-
tas, vel directo, & immediate inuadendi bona fidei-
commissaria, per maritum possessa tempore soluti
matrimonii, ne alioqui cogatur infelix coniux face-
re vllam excussionem, experiendo pro dote sua ad-
uersus tertium possessorem, † qui sibi sit durior ad-
uersarius, *Castr. consil.* 219. ad fin. vol. 1. & *Eugen. consil.* 54.
num. 4. Cessis a muliere actionibus hypothecariis, fi-
deicommissario, pro recurſu aduersus possessores bo-
norum per filiū alienatorum sub hypotheca, pro
dote comprehensorum, *Curt. Jun. consil.* 59. quæ omnia
mutauit vir præ excellentis Ingenii *D. Peregr. d. ar-*
tic. 42. n. 18.

DISTINCTIO LXXXIII.

ARGVMENTVM.

¶ Falsis mensuris, stateris, ponderibusque vendentes,
quique annonam aut merces falsificant, num-
mosue adulterinos expendunt, aut retinent,
scriptura et falsa, aut testibus corruptis vtentes

grauissimis sunt pœnis afficiendi; quando scilicet hæc stellionatus crimina admittant, mitius, si ignoranter.

SUMMARIA.

- 1 Falsis mensuris, stateris, aut ponderibus utens, graui-
ter plectitur, & contra eum potest in litem iurari, si
tamen scienter delinquat.
- 2 Ignorantia dolum excludit.
- 3 Annonam falsificans & merces, cui pœna subia-
ceat.
- 4 Falsum id fere non dicitur, quod veritatis aliquid
habet immixtum.
- 5 Vendens rem deprauatam bona commixtam, pœna
falsi non subiacet.
- 6 Nummos adulterinos retinens aut expendens, qua sit
pœna dignus.
- 7 Scriptura falsa, vel falsis testib. scienter utens, in falsi
crimen prolabitur.
- 8 Producens instrumentum, potest interrogari ab ad-
uersario, qui eam falsam esse intendit, an ea uti ve-
lit: dummodo specificè exprimat illam partem,
quam falsam esse allegare vult, & hac conclusio
validissime hic auctoritatibus, Ampliat. & Limit.
firmatur.
- 9 Scriptura sola priuata ex se de iure an probet.

1 Falsis mensuris † vel stateris, aut ponderibus utens
non leuiter plectitur, præterquam quod contra
eum potest valide iurari in litem, dummodo scienter
2 utatur, non si ignoranter, cum ignorantia † excludat
dolum malum, Plot. ad l. si quando, numero 724. C. unde
vi, & Bertaz. consil. 38. volum. 1. crimin. Franc. Marc.
decis. 279. parte prima, Menoch. de arb. Iud. casu 317.
3 sic in falsificante Annonam, † dum immiscet Ziza-
niam Bertaz. consil. 11. numero 13. volum. 1. crim. idem in
falsum Brocatum vendente, ut cauit Bertaz. consil.
168. volum. 1. crim. Non tamen habet locum pœna
falsi, sed tantum extraordinaria, quam stellionatus
appellat, Rip. tract. de peste, num. 147. & Bertaz-
20. d. consil. 168. numero 6. & 7. Vbi non potest dici vere
falsum, quod habet aliquid veritatis admixtum. Id-
4 circo vendens rem corruptam, † incorruptæ mixtæ,
5 non † dicitur falsum committere, ex Bart. Ang. Io. de
Platea, Corset. & aliis ibidem relatis. Sic pariter dispo-
6 nitur de retinente, † vel expendente monetam fal-
sam, aut reprobata, iuxta vberimum consil. Hon-
7 ded. 29. volum. 2. Utens præterea scriptura falsa, † vel
depositionibus falsorum testium, si scienter produ-
xerit, in falsi crimen prolabitur, non si ignoranter.
Vnde seruat praxis, quod instrumentum, vel scriptu-
8 ram producens potest † interrogari ab aduersario il-
lam de falso redarguere volente, an illa uti velit, dum
modo interrogans exprimat specificè illam partem
scripturæ, in qua intendit coarguere de falso, ex ele-
ganti Theorica Bartol. ad l. diuus, ff. de falsi. Rip. in cap.
cum M. numero 100 de constitut. latissime Gabr. qui
Ampliat & Limitat. suis communibus tit. de crimina-
libus conclusione 7. Addo Vulpe. consil. 134. Natta. consil.
132. & 635. Boss. de falsi. numero 155. cum seq. Jul. Clar. ad
§. falsum, numero 24. & seq. Ibiq. Baiard. numero 131.
cum seq. Menoch. de arbit. Iudic. casu 316. Berret.
consil. 53. Capyc. decis. 67. Bursat. consil. 311. numero 65.
aliisque seqq. volum. 3. & Bertaz. consil. 496. volum. 2. cri-
minal. Quia etsi a principio aliquam excusationis,

vel ignorantia causam valuisset allegare producens,
de ipsa tamen falsitate certior postmodum factus, ne-
que desistens ab illius usu, cum usque ad finem causæ
maluerit pergere, dicitur esse in dolo, præclare Borell.
consil. 23. num. 56. & Honded. consil. 109. numero 70. cum
seq. volum. 1.

Vbi renuntians vsui ante sententiam vitat omnē
notā. Quod autem dictum est de scriptura, non per-
tinet ad priuatam, quæ sola ex se de † iure non pro-
baret: nam tunc falsitas non attenditur Alex. consil.
145. volum. 6. Thesaur. decisio. 171. Vinus decisio. 540. lib.
4. Gabr. consil. 169. numero 21. colum. 1. & Borell. consil. 66.
numer. 13. nisi post productionem minime reuoca-
tam re integra, Ruyn. consil. 83. volum. pen. volum. 4. Cra-
uet. consil. 755. volum. 5. & Carpan. ad Statuta. Mediol.
par. 1. cap. 76. n. 21. cum seqq.

DISTINCTIO LXXXIV.

ARGUMENTVM.

- 1 Fatalium cursus indiget scedere solitæ distinctio-
nis, postquam percutit scientes irreparabiliter,
non ignorantes, vel iuste impeditos, saltē præ-
sidio restitutionis in integrum ex clausula ge-
nerali.

SUMMARIA.

- 1 Fatalia non currant ignorant, aut impotenti, aut in-
ste impedito, & quomodo n. 6.
- 2 Tempus datum ad interponendam appellationem,
computatur de momento ad momentum.
- 3 Appellatur valide, etiam a sententia lata de c. nonse
supartium.
- 4 Appellatio non denegatur, quando pronuntiatum est
in præsentia procuratoris, & quando.
- 5 Tempus appellationis interponenda in Domino Me-
diolani non currit, nisi a die intimationis sententia
legitimo modo factæ.
- 7 Restitutio in integrum ex clausula generali, quando con-
cedatur etiam aëtori, contra nonnullorum assertio-
nem, qui opinati sunt, hoc remedium solum compe-
tere reo.
- 8 Socin. Iun. & Curt. Sen. opinio in hoc argumento ex-
plofa.
- 9 Protestatio impediti, quando proficua sit appellati
cui obiectatur cursus fatalium, & num. 11.
- 10 Protestatio unica, quando sufficiat in iudiciali-
bus.
- 12 Descriptio appellationis, quando inducatur.

QVemadmodum † vtiliter, & efficaciter appella-
tur, vbi appellatio admittenda non fuerit ad-
missa, Bartol. in l. si. C. quor. appell. non recip. Capyc. de-
cis. 34. Vestr. sua praxi. lib. 7. cap. ult. nu. 23. & Plot. ad l.
si quando, numer. 159. C. vnd. vi. pariter seruari man-
dat lex in casu admittæ appellationis, quæ non erat
admittenda, Jo. Monach. in cap. cupientes, de elect. in
6. Bal. in l. ult. C. ne lic. tertio pronoc. ac ita arguit Brede-
rod. tract. suo de appellat. par. 1. tit. 20. fol. 293. cum iudex
non possit † in appellabilem causam ex capite suo, 2.
vel studio complacendi condemnato facere appella-
bilem, & e contra Roll. a Vall. consil. 77. volum. 2. Mon-
tepic. consil. 83. num. 5. cum seq. ac Gabr. consil. 35. volum.
primo.

3 Hoc idem contingit in admissione exceptionū, impertinentiumue capitulorum, vel in reiectione eorum, quæ erant admittenda, utrobi enim appellatur, Bartol. in l. 1. num. 25. ff. de appellat. recip. Alex. in l. 2. ff. eod. Castren. consi. 335. nume. 3. volum. 1. & Corn. consi. 53. volum. 1. & Plot. ad l. si quando n. 159. C. unde vi. Cypc. decis. 34. Surd. decis. 36. At si victor in prin a i instantia sciuerit, delatum esse appellationi, in casu inappellabili, nec contradixerit, neque curauit, ut coram iudice ad quem ante omnia discuteretur, articulus appellationis admittatur, ut præiudicialis toti causæ, iudex appellationis succedit in cognitione meritorū, prout fecit primus iudex, a quo non differt, secundus iudex, nisi instantiæ respectu l. cum apud. ff. iud. sol. & præclare D. Morotius consi. 46. numero 3. & 4. & cui famulatur, quod scribitur de probatiōe admissa, quæ ligat iudicem, etiam si alias non debuisset admitti, ut ornate loquitur Ias. ad multa inferens in l. 1. column. 3. ff. de nou. opin. nunt. confertque deductio Alex. consi. 84. numer. 9. cum seq. volum. 4. & Gall. consi. 24. numero 50. loquentis in periurio admissio ad iudicium: at si ignorauit delatam esse appellationi, potest habita notitia, vel appellare ab admissione, vel coram iudice, ad quem, instare, ut ante omnia & cognoscatur super viribus appellationis admittatur non admittenda, sic Cra. consi. 103. Boer. decis. 257. Rot. Flor. decisio. 63. & Rot. Luc. decis. 37. num. 5. cum seq. ex Magonio utrobi, unde quotidie fluunt rescripta in forma, si causa est appellabilis, de quibus apud Plot. add. l. si quando, numero 155. C. unde vi. Quæ consideratio plurimum præstat intellectiōi statutorum, & constitutionum, & in materia appellationis potissimum, quia iure communi frequentius & verius placitum DD. omnium est, ut a sententia possessoria retinenda non detur appellatio in foro ciuili coram iudice seculari, nec quoad effectum suspensiuum l. 1. C. si de mom. poss. Vbi splendissime Contard. circa intellectū numer. 4. cum seq. & q. 6. Eugen. consi. 71. num. 23. Didac. præct. q. cap. 17. Honded. pulcre consi. 22. volum. 2. Bim. consi. 167. volum. 2. Fab. Turret. consi. 86. numer. 19. & antea consi. 2. numer. 20. volum. 2. Rimin. Iun. consi. 445. numer. 21. volum. 4. cum aggestis pertinenter per Peregr. tract. de fidei comm. articu. 46. nume. 40. cum seqq. 8 Unde statutum & nostrum 1. & 4. in ciuilibus, ex quo deducunt tractantes forensia negotia, licitā esse appellationem ab omni possessorio, non percutit hoc possessorium retinende, uti & summarissimum, ita nuncupatim tradit Rot. Rom. decis. 99. numer. 2. par. 1. in nouissimis, quemadmodum lex canonica permittens appellationem ab omni possessorio, non propterea includit hoc summarissimum, Benint. decis. 79. Contard. ad l. unicam. Limit. 3. nume. 48. cum seq. & Canale. decis. 19. numer. 4. par. 1. cum & sententia in hoc 10 possessorio trahat secum executionem, & ne alioqui contingat, quod victor sit deterius conditionis, post sententiam, quam ante, quo tempore curauit inhiberi turbanti, & illius temeritatem coerceri, Menoch. de retin. poss. remed. ult. numero 46. cum seqq. Sc enim colligitur ex eo, quod D. Menoch. tam ample, quam scite prosecutus materiam possessoriam differit articulum appellationis in aliis possessoris, inferendo etiam in indiuiduo ad dictum statutum nostrum, & testatur de praxi huius fori circa appellationem, ut deuoluat, at non suspendat, respondens etiā 11 consil. ult. Grat. ut videre est apud eundem, de recup. poss. Remed. 2. numer. 330. & de adip. poss. remed. 4. nu-

mero. 833. quamuis Contard. d. loco, questio 7. dissentiat, & Lancelot. de attentat. appell. pend. cap. 12. Limitat. 43. num. 52.

Inuoluat negotium dicens, non videri tutam opinionem Menoch. & tamen dum tractat materiam retinendæ possessionis, ne verbulum quidem facit de hoc puncto; argumentum certe non militantis appellationis, neque a statuto verisimiliter permittæ in casu, adeo priuilegiato, & sic enim minus leditur in doli huius possessorii, minusque corrigitur ius commune, quod sat est, ut correctum censeatur in instantia, & in excludenda secunda appellatione, dummodo causa contentiosa sit æstimabilis, & æstimata, ut inferunt illa verba sub conditione, importante formam prolata (si questio fuerit a libris decem, &c. ex notatis per Bero. questio. 44. & Borgnin. decis. 7. par. 4. Brederod. d. tractat. par. 2. Rub. 11. fol. 295. facit cons. Soc. Sen. 39. volum. 4. idem Brederod. part. 1. tit. 19. folio. 260. & seq. pulcre Cucchus, tract. de mentient. circa poss. nu. 420. & seq. ubi ait sic obseruare usum.

DISTINCTIO LXXXV.

ARGUMENTVM.

5 Distinguitur inter victorem scientem delatum esse appellationi in casu inappellabili, & ignorantem fuisse admissam appellationem, siquidem data scientia victoris absque contradictione iudex, ad quem succedat in cognitione meritorum, instar iudicis, a quo, non ita ignorante delationem.

SUMMARIA.

- 1 Appellatio est iuridica ab admissione appellationis in casu inappellabili, & æquiter.
- 2 Iudex pro arbitratu suo nequit facere appellabilem causam, alioqui inappellabilem, nec reddat inappellabilem, quæ euidenter est appellabilis.
- 3 Appellatio interponitur valide, ab admissione exceptionum, vel capitulorum impertinentium, necnon a reiectione eorum, quæ erant admittenda.
- 4 Victoris scientia, & silentium tribuit iudici, ad quæ iurisdictionem circa merita etiam in casu inappellabili.
- 5 Probationis iam admittæ, & periurii iam admissi effectus.
- 6 Articulus appellationis, num. mittet, necne uti præiudicialis, ante omnia discuti debet. Rescripti, si causa est appellabilis sensus.
- 7 Appellatio non datur, de iure ciuili, in foro ciuili coram iudice seculari a sententia possessoria retinenda, quoad utrumq. effectum.
- 8 Statuti Papiensis 3. & 4. declaratio circa punctum, quod ab omni possessorio datur appellationi locus, fitque potestas appellandi, & de rationibus, n. 12.
- 9 Possessorium retinenda est summarissimum.
- 10 Sententia in possessorio retinenda trahit secum executionem.
- 11 Absolutum est, quod victor sit deterius conditionis, post sententiam, quam ante.

Scienti currunt fatalia non ignoranti, aut impotenti, vel iuste impedito, Noue Brederod. tractat. amp. issimo, de appellat. par. 1. tit. 13. fol. 556. sicuti & dicitur de spatio 10. dierum, qui de iure communi dantur ad appellandū, ut computentur a die scientiæ incūdo

rationem & subducto calculo de momento ad momentum, *Lancelot. de attentat. Limit. 20. numero 41. & 42.*

Ab ipsa prolatione, vel recitatione, quando in presentia partis est lata sententia, etiam si pronuntiatum sit de consensu partium, servata fori nostri praxi in subscriptione facienda per litigantes, adhuc enim recipitur appellatio, *Alex. ad l. si conuenerit, numer. 13. ff. de re iud. & Magon. ad Rot. Flor. decis. 61. num. 5.*

Idem si in presentia procuratoris, *Cynus in anteh. hodie. Cde appellat.* præcipue si procurator esset non soluendo, non obliaret collusionis cum aduersario labecula, *Quid. de appellat. numero 69.* † in Dominio autem Mediolani non currit tempus appellandi, nisi a die intimationis sententiæ legitime factæ, scilicet cum tenoris scientiæ insertionem in cedula intimatorio, *Alb. consil. 162. num. 6. volum. 1. & consil. 609. num. 6. volum. 4. Borghin. decis. 10. numer. 67. part. 3. Rol. a Vall. consil. 100. numero 148. cum seq. volum. 4. Bim. alios citans, consil. 3. numero 23. volum. 1. Carpan. ad stat. Mediolani par. 1. c. 131. n. 81.*

Vnde confurgit quæstio, an & quando requiratur intimatio, vel sufficiat scientia aliunde conquisita, iuxta doctissimum discursum *Tiraq. de retr. lignag. §. 36. gloss. 2. numero 26 & seq. Rot. For. Teste Magon. decis. 40. & Fab. Turret. consil. 87. numero. 15. volumin. 6. secundo.* † Tutius tamen est, ut impetretur restitutio in integrum ex clausula generali aduersus lapsum fatalium, c. ex ratione, ubi *Franc. de appellat. & copiose pro more D. Odd. de restit. in integr. par. 2. quæstion. 70.* Neque consensio † distinctioni inter actorem, & reum, ut scilicet, isthæc restitutio ex capite ignorantie competat soli reo, actori nullatenus, quemadmodum existimat. *Curt. Sen. consil. 58. num. 4. & seq. Soc. Jun. consil. 45. cum seqq. volum. 4. Fab. de Anna consil. 68. numer. 15. Corbul. tractat. de iur. emphyt. tit. ultimo. Ampliat. 27. numero 15. 24. 25. & seq. atque Rimin. Jun. consil. 249. n. 34. volum. 3. cum adductis per Surd. decis. 4. n. 5.* Quia vel procedit distinctio in terminis regulæ, leg. qui in alterius, ff. de reg. iur. ut aduertit *Eugen. consil. 95. numer. 49.* vel quando contenditur, ut prætextu præsumptæ ignorantie aliquid de presenti obtineatur: secus ubi ea proponitur, ut ratione præteriti quicquam consequatur utens hoc ipso remedio. † Idemque *Eugen. qui etiam confutat Soc. Iun. & Cur. Sen. præcitatis in locis d. consil. 95. numero 47. cum seqq. Maluas. consil. 118. nume. 13.*

Uterius si † fluxerint fatalia ob iniectum impedimentum, præmitti debet in primo anno protestatio impediti, *Brederod. d. tractat. par. 2. tit. 8. fol. 176.* nec † vnica sufficit in iudicialibus, quicquid sit cum fit a pari, *Glo. in l. fin. §. illud. C. de tempor. appellat. Glo. in c. cupientes, §. quod si per viginti, de elect. in 6. late Brun. a Sol. quæst. 24. Olsch. decis. 12. & 28. Marant. suo specul. par. 6. ver. & omnia fiunt, numer. 31. Afflict. decis. 29. Bursat. consil. 2. numero 9. cum seqq. volum. 1. Paris. consil. 34. numer. 19. & seq. volum. 1. Zuccard. consil. 36. & Andr. Gail præd. obseru. libro primo, obser. 141. numer. 8. & seq.*

Nisi impedimentum esset notoriū, ac successuum, aut influeret in actum protestationis, *Verall. decis. 13. par. 2. & Mascard. de probat. volum. 1. conclus. 116. num. 6. ut sequitur.*

Quando autem † per lapsum primi fatalis inducatur desertio appellationis, & nunquid ipso iure concedatur, secundum fatale ante allegationem im-

pedimenti emergentis in primo anno, patefacit *Marant. d. par. 6. ver. & quandoque appellatur, numero 231. cum seqq. Præstantissimus simul & Acutissimus J. C. Fachin. lib. 1. controuer. iur. cap. 79. Eug. consil. 42. Additur Caphal. cos. 708. Euerard. consil. 223. numero 1. Bursat. 455. vol. 4. Afm. sua praxi, §. 2. ca. 6. De quo puncto diximus, non pauca inter nostras inspectiones, quibus fisto lubens.*

DISTINCTIO LXXXVI.

ARGUMENTVM.

¶ Quando immunitas vectigalis, imbotatus, vel alterius dacti allegatur gratiose concessa, probari debet scientia concessionis, & acceptatio illius, cui facta fuit gratia, alioqui ignorans non fruitur eo commodo, nec proficit ignoranti gratia.

SVMARIA.

- 1 Concessio immunitatis non prodest ignorantibus, cum requirit gratia scientiam, & illius acceptationem.
- 2 Numerus liberorum a quibus excuset.
- 3 Constitutiones nouæ Mediolani, tit. de public. & vectigalib. §. quicumque in materia imbotatus, explanantur.
- 4 Alex. consil. 136. volumin. 2. defenditur ab impugnatione Crauet. consil. 111. & Rim. Jun. Nizol. & Cauagnol.
- 5 Vectigalis ius formatum in personam inferioris præscribitur meta 30. ann.
- 6 Dominus territorii pro imbotatus vectigali exercendo habet fundatam intentionem contra quoscunque habentes pradia, & colligentes fructus in loco sibi infendato.
- 7 Solutio & non solutio probatur ex notulis, seu liberculis annuatim compilatis super fructuum perquisitione, & descriptione.
- 8 Gallia Alexandrini opinio consil. 54. numero 51. sentientis non impediri effectum, d. §. quicumque, nisi simul concurrat descriptio & solutio confutatur ab auctore.
- 9 Interpellatio extra iudicialis geminata adequatur iudiciali, etiam quoad interrompendam præscriptionem.
- 10 Imbotatus onus est extraordinarium. Unde publici professores ab hoc præsertim sunt immunes.
- 11 Dicitur, item, cui copula præponitur, cuius sit virtutis.
- 12 Onera extraordinaria quæ sint.

Concessio † immunitatis vectigalis, seu (ut aiunt) imbotatus, vel huiusmodi facta absenti, non prius sortitur effectum, quam a die scientiæ, & acceptationis illius, cui est concessa, si facta sit ab homine, seu a lege animata, idest a principe: secus si a lege mortua, veluti in *numer. 12. liberorum, Thesaur. decisio. 267. & Fachin. controuer. iur. lib. 3. cap. 49.* Vbi tractatur vbertim, a quibus excuset numerus liberorum. Vnde perperam opponitur alicui, qui fundat se super libertate non soluendi onera, gratia, collata, nisi probetur, quod gratia ad eius notitiam deuenierit, & ab eo fuerit acceptata, cum præsumatur potius, quem per-

permanfurum in suo primario iure, quam in concessio, & temporaneo, ut abunde ratiocinatur *Gallia conf. 54. numer. 60. cum aliis seqq.* Vbi interpretatur materiam *Cesar. constitutionum, de publican. & vectigal.* quicunque super quo ego quoque non semel respondi declarando locum illum, & quomodo sit intelligenda & decisio *Alexandri conf. 136. lib. 2. A quo discessit Crauet. consil. 111.* Distinguens inter actus necessarios, & voluntarios, male quidem observavit pleniore calamo *Rim. Iun. conf. 589. volum. 5. & noue Nicol allegatione 48.* mentionem faciens, de quadam conciliatione inter Alex. & Crauet. excogitata per prudentissimum IC Rolandum Cauagnolum ad decreta Montisferrati cuius labores, & ingenium soleo tum admirari, tum etiam observare. Vnde ad materiam allegantis immunitatem præsumtam, vel præscriptionem, seu quasi possessionem non soluendi imbotatum per metam, 30. annorum, & quo temporis spatio præscribitur ius vectigalis formatum in personam inferioris Teste *Bartol. l. si publicanus §. in vectigalibus, ff. de publican. & Reg. noster de Interd. Respons. 11. numer. 17. par. 2. in nouiss.* iugiter obseruandum est, & quod dominus cuius est iurisdictio, habet fundatam intentionem contra possidentem & bona in territorio, sibi in feudato, *Alb. conf. 249. numer. 1. cum seqq.* at reus pulsatus ad solutionem potest valide, se tueri ex inspectione liberulorum seu notularum, quos, vel quas appellitant quinternetos, in quibus, si reus non reperiatur descriptus, repente assurgit probatio negatiua. *Idem Alb. conf. 789. volum. 4.* Neque probabile videtur, quod scribit *Gallia d. loco, numer. 51. cum seqq.* Dum vult, descriptionem fructuum in illis paruulis codicibus non sufficere nisi simul, & semel proberur solutio, quoniam a communiter accidentibus cautio solutionis, permanet apud eum, qui soluit *l. plures apochis. C. de fid. Instrum.* ex quo non est verisimile, quod dominus voluerit quotannis facere facere descriptionem otiosam, & actum inutile toties repetere, ultra quod frequens descriptio facta certe pro iuris sui conseruatione, habet vim interpellationis, & quæ ubi est geminata, non tantum constituit debitorem in mora, sed etiam interrumpit descriptionem instar iudicialis, *leg. cum postulassent. ubi Bartol. ff. de dam. infect. Alb. conf. 310. numer. 41. volum. 2. Bero. conf. 103. volum. 3. late Mascard. de probat. volum. 2. conclus. 931.* quam controuersiam non nisi indubite subire coguntur interpretes Regii in hoc antiquissimo Gymnasio Ticinensi, publice profitentes cum honorario eis assignato, qui sunt immunes ab omnibus oneribus extraordinariis, & inter quæ adnumerandum est onus imbotatus, proinde volentes seruare suum priuilegium, non tenentur pati aliquam descriptionem fructuum natorum super bonis propriis, neque quicquam soluere eius vectigalis nomine, ut bene colligitur ex nouis constitutionibus, de Gymnasio Ticinensi, iuncto titulo de immunitate, & iure 12. liberorum. ibi ab omnibus oneribus extraordinariis, & item ab imbotaturis pro omnibus fructibus natis. & Nā illa dictio (item) quæ habet præpositam copulam, repetit qualitates præambulas, & stat continuatiue, *Bartol. in l. in repetendis, ff. de leg. 3. Deci. conf. 35. numer. 19. & 13 volum. 3. Anguil. conf. 37. numer. 40. & 54 plene D. Menoch. de præsumt. lib. 4. præsumt. 180. numer. 6. cum multis seqq.* quæ pariter probantur ex *Plot. in indice ad l. si quando C. unde vi, super decreto Mediolani, sub rub. de immunit. & iur. duodecim libro,*

& ex diffinitione & oneris extraordinarii, ac enumeratione onerum extra ordinariorum, de quibus apud *Ias. ad l. placet, in 2. lect. numer. 7. C. de SS. Eccles. late Gallia conf. 59. Osasch. decis. 95. numer. 43. cum seqq. & Alb. conf. 387. volum. 2.*

DISTINCTIO LXXXVII.

ARGUMENTVM.

Inimicitia superueniente, legatum, fideicommissum, alia præterea id genus relicta, reuocasse vel id minus, quando præsumatur testator, in quo solita adhibetur scientiæ, ignorantieue differentia.

SVMARIA.

- 1 Inimicitia superueniente saepe legata, fideicommissa, & eius generis relicta reuocari præsumuntur.
- 2 Inimicitia superueniens arguit mutationem voluntatis, eosque reddit incapaces quibus quid est relictum.
- 3 Quid si testator haud signo quopiam poenituisse se declarauit.
- 4 Codicillis postea factis legatum, non reuocatum an nihilominus inimicitia sit in causa, ut reuocatum dici possit, præsumtue.
- 5 An verum sit tot testes requiri in reuocatione legati, quod in confectione, seu constitutione.
- 6 Inimicitia regulariter dicitur capitalis arbitrio iudicis.
- 7 Testator qui sciuit, vel potuit, scire causas inimicitie, potuitque reuocare legatum, nec reuocauit, an tacite videatur eam, remiss.
- Et quid si cum testatore tutor inimicitias contraxerit capitales, & n. 8.
- 9 Testator quando nesciuit causam inimicitie, quid dicendum.
- 10 Legatum, quando reuocatum censeatur sciuerit, vel ignorauerit testator.
- 11 Quando remissionem superuenientis inimicitie scientia testatoris inducat temperamentum Auctoris.

Illud non censui linquere intactum, quod pertinet ad reuocationem legatorum, fideicommissorum, & aliorum particularium relictorum, ob superuenientem inimicitiam inter testatorem, & ab eo honoratum tit. legati, aut fideicommissi particularis. Postquam sola inimicitia superueniens arguit mutationem voluntatis, redditque incapaces eos, quibus relictum est, *l. si inimicitia. ff. de his quibus ut indig. l. 3. §. fin. cum duabus legibus, seqq. ff. de adim. leg.* Etiam si testator expresse, vel tacite, per aliquem actum non declarauerit, & se poenituisse eorum relictorum, & ut punctualiter in hanc conclusionem expendit, *Peregrin. de iur. Fisc. lib. 3. tit. 13. n. 1.* Vbi in discursu adducit quatuor ampliationes, & totidem limitationes, accuratissime de eadem re agit *Sim. de Prat. tract. de interpretat. vlt. vol. lib. 1. solut. 4 n. 10. usque ad finem. Illustrissimus Matic. de coniect. vlt. vol. lib. 12. tit. 5. D. Menoch. tractat. de præsumt. lib. 4. præsumt. 170. Mascard. de probat. vol. 3. conclus. 1280. n. 37. cum aliis seqq. multis; Surd. tract. de adim. tit. 9. q. 25 n. 66.* Vbi idem dicit, & etiam si legatum non fuerit reuocatum in codicillis postea factis, intelligendo de inimicitia capitali, & probata saltem per duos testes, *Mascard. d. loco numer. 146. & Sim. de Prat. d. loco, numer. 28.* quicquid scripserit *Surd. decis. 128. numer. 6.* dicens inimicitiam probandam esse per quin-

que testes cum agatur de presumenda ademptione legati: nam ex quo agitur de probando eo, quod est, quid extrinsecum, non veniens ex testamento, non arrogat locum, quod passim circumfertur, ut testes sint necessarii in reuocatione legati, quod requiruntur ad illius constitutionem, *l. heredes palam. §. si quid post. vbi Bal. ff. de testam. per Reg. in l. nihil tam naturale. ff. de reg. iur.* Proinde Mascard. de probat. volum. 2. conclus. 900. re ad trutinam vocata tueretur hanc partem, ostendit insuper, quam aberrauerint, qui aliter senserunt. Nec incognitum est, quod inimicitia dicitur capitalis et arbitrio iudicis, *Mascard. de probat. volum. 2. conclus. 898. in fin. & Vinus decis. 435. numero. 22. & seq. par. 3.* tam quoad repulsandos testes, quam quoad accusandum, & alias functiones, *Clar. §. si. qu. 24. Prosper. Farina. plenissime ut solet, tract. crim. par. 2. q. 53.* Quare si testator sciuit causam inimicitie, et potuit reuocare legatum, neque illud reuocauit, consequens est, ut tacite videatur eam causam remisisse, iuxta celebre dictum *glo. in l. athleta. §. dat remissionem versic. nisi postquam. ff. de excusat. tut.* Vbi si tator datus in testamento et contrahat inimicitias capitales aduersus testatorem, ita ut censeatur testator reuocasse tutelam, tamen si diu post eas inimicitias stetit eas sciens, potuitque testamentum reuocare, & non reuocauit, satis eas intelligitur remisisse, & in ea tutoris dotatione perstitisse, ad hanc *Salyc. in c. si totus, numer. 2. de inoffic. donat. & ad multa infert. Ias. in Auth. ex causa numer. 25. C. de lib. prater.* plane diuersum est, quando testator ignorasset et grauem offensam sibi illatam, adhuc namque ex praesumpta illius voluntate censentur adempta legata, quamuis causa inimicitiae prouenisset ex facto testatoris, *Bartol. in leg. prima. ff. de his quibus ut indig. & multos adducit Peregrin. d. loco num. 8. cum seq. atque conciliat Mascard. d. loco, numero 145.* Dissentiunt tamen plerique ab hac distinctione scientiae, & ignorantiae in praesenti argumento, quorum meminit *Molin. de primog. Hispan. lib. 1. cap. 9. numer. 41.* Vbi siue sciuerit, siue ignorauerit testator causam inimicitiae grauis, semper legatum intelligitur reuocatum, non institutiones vniuersales, nec fideicommissa vniuersalia, *ad glo. in d. §. dat remissionem, consideratur singularis intellectus per Sim. de Prat. d. loco, num. 20.* Vbi ulterius confutat omnia argumenta Iasonis, contrarium sentientis. Vnde ego componerem hanc pugnam, sic ut tunc demum et scientia causae et inimicitiae superuenientis inducat remissionem, quando interuenit aliquis actus positivus, ex quo inferri possit ad reconciliationem, alias secus, veluti si comedit cum testatore et risit, vel si cohabitauit per aliquod spatium temporis familiariter, vel quid simile fecerit, unde colligatur remissa omnis iniuria, *Alex. cons. 159. n. 11. vol. 7. Sim. de Prat. de interpret. ult. vol. lib. 3. solut. 4. num. 15. Pagn. 225. Atergo, & Molin. d. loco, n. 41.*

DISTINCTIO LXXXVIII.

ARGUMENTVM.

Statutum obligans communitatem ad emendam damni in casu incendii interpretatur, quando ignoratur reus: secus, ubi sciatur auctor flagitii, qui consignatus sit, vel aliter potest consuli damnum passio.

SUMMARIA.

Statuta de incendio loquentia contra vniuersitatem

sunt strictissimi iuris.

- 1 Communitas de incendio non tenetur regulariter, quando scitur delinquens qui sit soluendo.
- 2 Statutum criminale Papiae 66. quomodo intelligatur.
- 3 Communitas non tenetur, in causa incendii, nisi prius probato dolo, vel facto certi hominis.
- 4 Captio malefactoris eximit communitatem ab omni periculo.
- 5 Culpa inhabitantis praesumpta sufficit in iudicio ciuilititer moto.
- 6 Conductoris damno cedatne calamitas ignis.
- 7 Quando non constat de initio ignis debet ferri absolutio.
- 8 Incendii casum non sustinet habitator, qui magnum inde damnum sensit, circa assumptionem rerum propriarum.
- 9 Culpa, quae in propriis rebus est tolerabilis, damnatur in alienis.
- 10 Culpa dicitur praecedere casum tripliciter.
- 11 Ignis immixtus in stipulas, qui longius enagatus est cum damno vicinorum, casus ad quem spectat.
- 12 Dominus ex facto famuli, quando teneatur de incendio.
- 13 Ignis concitatus ab inimicis locatoris, quem oneret ad refectionem damnorum.

Statuta, quod vniuersitates teneantur refarcire damna data in eorum territorio, & capere malefactores, veluti in casu incendii, rapinae, depraedationis, & huiusmodi, quamuis sint valida, iusta, & fauorabilia, tamen sunt strictissime intelligenda, *Carpan. ad stat. Med. part. 2. cap. 375. num. 1. cum seqq. Borguin. decis. 22. part. 2. Losaus, tract. de iur. vniuersit. par. 4. cap. 2. numer. 60.* Eam obrem non aetant et communitatem, quando scitur, a quo fuit illatum damnum, qui sit soluendo, quia non debet quisquam praegravari odio alterius, sed interpretantur, & operantur, vel quando ignoratur, a quo damnum illatum fuit, vel quando scitur auctor mali, qui non sit soluendo, *Osaich. decis. 88. numer. 31. Bursat. cons. 59. volum. 1. et Quo pacto declaratur statutum criminale patriae meae 66. vbi tractatur materia incendii, in cuius statuti argumento est obseruandum, quid si contingat incendiū casu fortuito, ut per Bal. cons. 441. vol. 1. aut multitudinem hominum, quibus nequeat resisti, vel per vim hostiū, eamque ineuitabilem non tenetur communitas, Osaich. decis. 138. n. 33. & seq. idem Losaus d. tract. cap. 2. n. 110. vbi adducit Marfi. in l. Corn. n. 118. ff. ad l. Cornel. de sicariis, amplius si statutum aliter non disponit, debet probari dolus, & factum certi hominis, et ut vniuersitas teneatur, praclare Muscatell. sua praxi, par. 1. tract. de cog. delict. tit. de incend. n. 8. et vniuersitas vero nanciscitur liberationem, ut primum captus reperitur malefactor, etiam postquam fuit condemnatus ad sarcendum damnum datum, Bal. cons. 203. vol. 1. ante cum Bartol. ad leg. 3. §. ult. ibique in addit. ff. de publican. relati omnes, & Losco d. loco 102. Aliud ferme obseruatur, quando agitur ciuilititer ad damni emendationem, quo casu sufficit culpa inhabitantis praesumpta, per l. si vendita, ff. de pericul. & commod. rei vendicand. leg. 3. §. 1. ff. de offic. praefect. vigil. Non obscure Alex. cons. 50. vol. primo, Melius in cons. 74. vol. 6. Rem. lun. 373. vol. 4. Iul. Ferret. de re naual. lib. 7. num. 43. Grammatic. decis. 3. & cons. 22. Alex. de Neuo cons. 87. & seq. Marfi. sing. 393. n. 2. Cepha. cons. 372. Roll. a Vall. cons. 95. volum. 2. Paris. cons. 81. vol. 4. Mascard. copiose, de prob. vol. 1. conclus. 467 & vol. 2. conclus. 893. Eleganter Menoch. de arbitrar. iud.*

Iud. lib. 2. casu 390. & tract. de presumt. lib. 1. quest. 56. & questio. 97. nume. 10. Magon. Rot. Floren. decis. 111. Bursat. d. conf. 59. volum. 1. Hieron. Gabr. conf. 159. volum. 1. Bertaz. conf. 499. volum. 2. crim. Surd. decis. 198. num. 5. & Caroc. tract. de locat. par. 2. tit. de incend. quibus in locis explicatur Regula quæ se habet, incendium præsumitur concitatum culpa inhabitantiū, tunc circa ad conductorem pertinet casus ignis, etiam si exortum sit vi ventorum, dummodo non probetur præcedens vigilantia conductoris in loco incendii. Borell. non insubtiliter confil. 7. num. 11. cum seq. & Alex. de Neno. d. conf. 87. Qua de re exstat consilium luculentissimum, & fertilissimum, ubi referuntur fundamenta utrinque, & concluditur contra conductorem nimirum Flamin. de Rub. conf. 11. † Alias quando non constat de principio ignis, debet ferri sententia absolutoria, Afflict. decis. 57. numer. 4. Corn. conf. 242. volum. 1. Paris. conf. 77. numer. 1. cum seq. volum. 4. Magon. Rot. Floren. d. decis. 111. numer. 31. cum seq. & plurimorum testimonio comprobatur Mazzol. conf. 85. num. 16. cum seq. † Tanto magis cum habitatores sentiunt, magnum damnum ex incendio ob proprias res ignis scuitia absumentas, tunc una præsumtio aliam tollit, sicuti trudit clauus clauum, Cagnol. in l. contra. etus, num. 80. ff. de reg. iur. & Petr. de Vbald. tract. de duob. fratribus, par. 4. num. 1. Nisi aliunde liqueat de culpa præcedente casum, † quia culpa, quæ in propriis rebus est tolerabilis, in alienis damnatur, l. si constante, ff. solut. matrim. §. si maritus & Bald. conf. 491. vol. 4. Culpa † autem dicitur, præcedere casum tripliciter, sicut aduertit Caroc. d. tract. par. 2. tit. de casibus, nume. 9. † præcipue si spirante vento immittatur ignis in stipulas, qui longius euagatus sit, & ob id contigerit incendium, vel imprudentis famuli opera scienter quis fuerit usus non bene custodientis ignem, præcipue in loco rerum ad ignem, dispositarum, Port. Imol. conf. 72. & Borell. d. conf. 7. † Quoniam dominus ex facto famuli tenetur, secuto incendio in stabulo, vel scenili, cum agitur ciuilitè l. si merces, §. fin. ff. locat. Bald. conf. 491. Franc. Marc. decis. 61. par. 1. & decis. 521. par. 2. Mazzol. d. conf. 85. numero. 24. & Flamin. d. conf. 11. nume. 86. Secus ubi ageretur criminaliter, Afflict. d. decis. 57. num. 7. & Menoch. conf. 53. volum. 1. Et fuit animaduersum inter inspectiones. † Tutus etiam esset conductor, si ab inimicis locatoris ignis concitatus probaretur, Caroc. d. loco de casibus, num. 14. secus si sit immixtus a propriis inimicis conductoris, quia damnum a se ipso, utpote causa damni, datum intelligitur, l. si merces, §. culpa, ff. locat. Ruger. confil. 7. n. 116. cum seq. lib. 1.

DISTINCTIO LXXXIX.

ARGUMENTVM.

¶ Conductorem rei propriæ scientia, circa commodum plectit possessionis, non item ignorantia, & quid circa emphyteusim rei propriæ, de intellectu præterea l. si quis conductionis C. de locat.

SUMMARIA.

- 1 Conducens rem propriam scienter cadit a possessione, quia sibi præiudicat, non item conducens ignoranter & num. seq.
- 3 Conduccio rei propria non valet nisi, ut numer. seq. &

numero 6.

- 5 Emphyteusis rei propriæ an subsistat.
- 7 Intellectus ad remedium, l. si quis conductionis, C. de locat. & n. seq.
- 9 Ad possessionis præiudicium sufficit, conductorem constituere, se possidere pro locatore.
- 10 Conductor emens rem conductam pendente, conductione an & quando locatione tollat, vel non, etiam adueniente titulo translativo domini.

Scienter conducens † rem suam præiudicat sibi in possessione, non in dominio, Aret. in l. si aliquam rem, ff. de acq. possess. non si ignorans incumbat † conductioni rei propriæ Cur. Jun. conf. 17. numero. 9. lib. 1. Bursat. conf. 330. numero 80. volum. 3. Natta. confil. 26. volum. 1. & copiose Caroc. de locat. part. prima, tit. de conduct. rei propriæ, immo conductioni rei propriæ, † non valet neque pignus, ff. de reg. iur. Surd. decis. 51. numero. 6. Exceptis casibus, † quos notat Menoch. de recup. possess. remed. 11. ad quem Surd. d. loco. se refert eodem modo concidit † emphyteusis rei propriæ declarando, ut per Corbul. tract. de iur. emphyt. tit. de caus. priuat. ob non solut. canonem Ampliat. 39. nume. 6. usque ad fin. Hinc fit, ut iuste conductor conuictus † de scientia rei suæ, quo tempore conduxit, teneatur locatori præstare pensionem conuentam, cum valeat conductioni respectu possessionis, Caroc. prædicto in loco, num. 14. & locatori agenti † remedio l. si quis conductionis. C. locati, non potest opponi exceptio domini. Nisi in eo, qui propriam rem ignoranter conduxit, quoniam deficit consensus, sine quo non procedit locatio Rip. in d. l. si aliquam rem, num. 15. & Caroc. d. tract. par. 3. tit. de restit. spoliat. nu. 4. Vbi facit egregium discursum super d. l. si quis conductionis, C. locati, prout illum text. interpretatur † Maluas. confil. 87. numero 30. cum seq. & Vallasc. decisio. 42. numer. 1. & 5. Ampliatur etiam si possessio vere non fuerit tradita ei, quem in dominum recognoscit conducens, cum sufficiat, quod conductor † constituat se possidere pro locatore, Vult. l. quod meo, ff. de acq. possess. Ita in terminis extendit Vinus decis. 474. numero 30. lib. 3. Declaratur in conductore, qui rem conductam † emit pendente conductione, quoniam etsi superuenerit titulus translatiuus domini, nihilominus si aliud non est actum inter locatorem, & conductorem, pro residuo temporis durat locatio, neque intelligitur interea discessum a locatione, cum non præsumatur nouatio, ut acute, & scite defendit, Surd. d. decis. 51.

DISTINCTIO XC.

ARGUMENTVM.

¶ Sumtus seu expensas factas, deducendas, vel denegandas potius, scientiæ, vel ignorantie dispectio monstrat.

SUMMARIA.

- 1 Sumtus, qui ad actorem non spectarent, quando possessor computare non teneatur.
- 2 Sumtus necessarii computandi, & quomodo, & numer. 8.
- 3 Impensa grauissima, & nimis onerosa, quasi in fraude facta non deducitur, vel computatur.

- 4 Impensam factam deducendam nec ne scientia, vel ignorantia distinctione panditur.
- 5 Sumtus immoderati an omnes repetantur.
- 6 Prælatus de suo patrimonio, impendens in res Ecclesie an deducere possit.
- 7 Sumtus nimis onerosos non repetit obligatus, ad fideicommissum restituendum, Limita. vt n. 9.
- 20 Temperamentum circa factos sumtus deducendos.

EA conclusio validissimis rationibus comprobata per *Alex. conf. 159. volum. 6.* Qua enuntiatur, possessorem ¶ non teneri computare sumtus, & meliorationes, qui non spectassent ad actorem, procedit in ignoranter possidente fundum alienum, & sic habet locum in possessore bonæ fidei, non in scienter faciente sumtus, & meliorante prædium alienum, nisi titulus, ¶ vel qualitas expensarum adiuvet impendentem, veluti si sumtus sint necessarii, vel sint facti in re conducta, vel in fundo dotali per maritum, l. si quis sciens, C. de rei vindicat. l. domos, ff. de leg. 1. *Gamma decis. 310. & D. Menoch. conf. 689. nume. septimo, lib. 7.* Est rursus aduertendum, an impensa sit grauissima excessiua, ¶ & nimis onerosa, vt in fraudem censeatur facta, scilicet, vt non sit spes redemptionis, aut locus luitioni non relinquatur, quandoquidem distinguendum oportet, ¶ inter scientem, & ignorantem, *Rot. Luc. ex Magon. decis. 33.* Vbi non insubtiliter edisserit, quoniam qui scienter & ex industria facit, sumtus ¶ immoderatos non repetit omnes, qui vero iusta opinione ductus, vel ignorantia facti, sine malignitate impendit, recuperat quoscunque, vt bene declarat *D. Menoch. d. conf. 689. numer. 3. & 17. Magon. Rot. Flor. decis. 9. num. 5. cum sequen. ac Gamma. d. decis. 310. numer. 1.* Ampliatur multo magis in prælato impendente ¶ notabiliter circa bona ecclesiæ de suo patrimonio, tametsi alias hæc impensa debeatur, quæ non contineat insupportabilem sarcinam. *Butr. & Abb. in cap. 1. de solut. cum adductis per Peregr. de fideicommiss. artic. 50. numer. 43.* Ampliatur etiam in scienter obligato, ad restitutionem bonorum ¶ fideicommissariorum, qui non repetit sumtum nimis onerosum, *Magon. d. decis. 33. Peregrin. d. loco, numero. 33. & 44.* Ampliatur præterea, vt nec licita sit abrasio, siue ¶ in ciuitate, siue in villa sint ædificia, nisi recipiant separationem commodam, *Peregr. d. loco, num. 47.* Aliud est in meliorationibus, ¶ non excedentibus vitæ, vel mariti, vel fideicommissarii, vel conductionis tempus, quorum non est habenda ratio, *Molin. de primog. Hispan. lib. 1. cap. 10. numer. 17. cum seqq. & Peregr. d. loco, num. 41.* Posset etiam eligi temperamentum, vbi omnino ¶ abesset malitia a meliorante, in casu impotentis solutionis melioramentorum, vt impendens cogatur præstare domino veram estimationem fundi tantopere meliorati circumscriptis melioramentis, quod pretium inuestiatur in totidem bonis manfuris sub eodem vinculo, si est successuum. *Peregr. d. loco, numero. 33. in fine. & Magon. d. d. decis. 33. in fin.*

DISTINCTIO XCI.

ARGUMENTVM.

- ¶ Metu alienatio facta, quando rescindatur, vel ne, hic agitur, adscita distinctione scientiæ, & ignorantie.

SUMMARI A.

- 1 Alienatio ob metum facta nullius est roboris, non obstante iusto pretio, & iuramento superinde præstato. Metus quamplura sunt genera.
 - 2 Emtor scieritne, vel ignorauerit rem, metu alienari plurimum refert.
 - 3 Suspicio metus an alienationem vitiet, & qui metus vitiet. Renuntiationes manantes a mulieribus, sub potestate virorum constitutis sunt suspectæ. Concilii Tridentini, cap. 19. sess. 5. 2. promissio sanctissima circa professiones meticulousas.
 - 4 Circa metum quot, & quæ sint animaduersione dignæ, vt probeatur, & efficax iudicetur, & n. seq.
 - 6 Metus purgatio ex actu subsequuto non purgatur.
 - 7 Metus reuerentialis ad rescissionem contractus an valeat, & nunquid exquisitis probationibus sit opus, & num. 8. vbi mariti importunitas habetur pro metu, cum Limit. vt n. 9.
 - 10 Enormis lasio in donatione, quando consideranda.
 - 21 Scientia, & ignorantia attenditur in metu.
- C**um res alienatur ¶ ex metu, certum est, qd est nullius roboris, et pro pretio isto, stante itidem iuramento de obseruando, *Caroc. decis. 26. n. 2. cum duob. seq. & Reusner. ornatissime loquens de pluribus generibus metus, & de relaxatione iuramenti, ob præsumtum metum, conf. 23. & n. 2. cum seq. lib. 2.* plurimum interest inter emtorem scientem, ¶ qd ex metu fit alienatio rei, & inter emtorem ignorantem, quoniam ille non liberatur per interitum rei, cum teneatur de omni periculo, hic vero statim liberatur, gl. in verb. ab alio ad l. non interest. C. quod metus causa, quæ locum expendit dignissimus Præses Morot. conf. 75. n. 4. Ampliatur et in suspitione metus, ¶ *Surd. conf. 367. n. 23. vol. 3.* quæ si cadat in constantem virum, & oriatur ex iustis causis, pro metu habetur, *Alex. de Neno. conf. 99. & Laderch. conf. 17. n. 4.* Et sic in renuntiationibus manantibus a mulieribus sub virorum potestate constitutis, *Martin. Monter. in decis. Aragon. responso pro amita, par. 1. n. 57. cum seqq. multis, sic in professione facta per metum, cui sanctissime, vt semper prouidit Sacrum Concilium Tridentinum, sess. 25. c. 19. de quo facit mentionem, Nauar. Coment. 4. de regul. c. ult. n. 73. cum seq. Rimin. fun. conf. 271. num. 15 & aliis seqq. vol. 3. Didac. a Spin. Specul. testam. gl. 12. in fin. Flå. Paris. de resignat. benef. lib. 3. q. 5. n. 46. Cucch. instit. Can. lib. 2. de regul. n. 25. cum seq. & Georg. Morot. de diuort. par. 1. c. 1. Veruntamen nonnulla requiruntur, vt procedat dictum glo. in citata, l. non interest. præcipue vero hæc tria ¶ notabis, primum est, qd metus probeatur ab allegante, *Mascard. de probat. vol. 2. conclus. 1052. late Flam. Paris. de resignat. benef. lib. 13. q. 1.* sufficiuntq; duo testes. et singulares, *Surd. conf. 395. n. 26. vol. 3.* Nisi forte interuenerit præsentia amicorum, vel consanguineorum, vel iudicis, quo casu tribus testibus probari debet metus, *Surd. d. loco, n. 20. Gamma decis. 346.* Secundum est, qd probeatur metus iustus, legitimus, ac verisimilis, *Dec. conf. 18. n. 232. vol. 1. plenissime Gar. lib. 2. obseru. 93.* Vbi agit de matrimonio metu contracto, & abudè *Georg. Mor. in tract. de diuort. part. 1. cap. 5.* Vbi ostendit differentiam inter matrimonium carnale, & spirituale metu contractum, & alios contractus, quos metus reuerentialis ¶ non rescindit, nisi enormis lasio in contractu contingat, cum metu obsequii, & reuerentia. Tertiū est, qd non sit purgatus, ex silentio 30 vel 40. ann. quo tempore nullus vnquam reclamauit, *Decian. conf. 41. numer. 124. vol. 2.* Nisi tandiu vixerit persona, quæ metum intulit, sicuti*

- 6 sicut metus purgatio non arguitur † ex actu subsecuto casu metus adhuc durante, *Surd. consil. 301. num. 23. volum. 3.* D. *Morot. d. lo. o, num. 9. & 11. ac Honned. consil. 23. num. 41. volum. 1.* sublimitabis prædicta in metu Reuerentiali † præcipue vxoris erga maritum, qui sane sufficit ad rescissionem contractus per officium Iudicis nobile in rem scriptum, veluti in donationibus, seu etiam retrodonationibus, quæ fiunt maritis per eorum coniuges, neque est opus exquisitis probationibus, cum sufficiant præsumptiones prouenientes a naturali iudicio. *Ab. consil. 77. volum. 1. ante omnes Bart. ad l. primam. §. qua oneranda, ff. quarum rer. actio. det. D. Menoch. de arbitr. l. ad. li. 2. casu 136. & tract. de præsumt. lib. 3. præsumt. 127. latissime Carol. de Crass. tract. de exception. exceptione 11. numero 18 cum seqq.* Veluti si constat, quod maritus institerit apud vxorem pro donatione, vel retrodonatione, cum importunitas mariti pro metu sit, *Crau. consil. 461. numero 14. volum. 3.* & Donatio per continuam petitionem facta, aut per importunitatem non subsistat, nisi exstet illa clausula (Sponte & sine suasio- ne) *Thesaur. decis. 32. nume. 11.* Similiter si maritus sit armipotens, vel metuendus, præcipue cum sit contra naturam sexus muliebris liberalitatem exercere, idem *Crau. d. consil. 461. num. 46. Paris. consil. 139. volum. 4.* & *Sylvan. consil. 12.* Imo enormis læsio † quæ alioqui non consideratur in donatione, arguit metum Reuerentialem in fratre minore respectu maioris, & in vxore respectu mariti, *Menoch. de præsumt. præf. 127. nu. 14.* & *Fab. de Anna consil. 73. nu. 17. cum seqq. ac Bursat. consil. 72. volum. 1.* ad hæc metus mariti contra vxorem an præiudicet tertio contrahenti cum vxore, distinguit *Crauet. consil. 120.* Vbi dicit præiudicare metum scienti, † sed non ignorantis sic distinguitur in metu illato testatori, vt noceat heredi scienti, non obsit ignorantis, de qua materia late agit, *Caroc. decis. 15.* per quæ omnia simul collecta quandoque in quadam causa Placentina sic ratiocinatus sum.

Consilium Auctoris.

SUMMARIA.

- 1 Stephanus Maria Vulpellandus Placentinus & C. mirifice laudatur.
- 2 Sex traduntur modi, qui omnes vel singuli ad fringendam donationem sufficiunt.
- 3 Iuramentum donationem firmat, inter coniuges alias inutilem.
- 4 Donationem iurata nequit, etiam heres donatoris renocare, tametsi illi obici exceptio nequeat per iuramentum ex defuncti persona.
- 5 Donatio iuramento vallata nihilo magis renocabilis fit ob tentam absolutionem a iure iurando cum illa seruari possit, sine interitu salutis æternæ.
- 6 Iuramentum intelligitur præstitum, secundum naturam actus.
- 7 Intellectus l. a marito. C. de donationibus.
- 8 Semper in dubiis seruatur ea opinio, per quam magis actus valet, quam corrumpitur.
- 9 Inutilis sumitur labor ab herede donatoris, qui ob male meritum donatarium infringere nititur donationem, cum donatio iurata, etiam quoad eum, plenum robur obtineat.
- 10 Forensis non potest in agro Placentino quicquam

acquirere vetantibus constitutionibus illius ditionis.

- 11 Mulier sequitur forum viri, cui nupsit, & efficitur eiusdem conditionis, eo etiam de medio sublato.
- 12 Fœmina, quæ alias incapax est feudi & Ecclesiastica emphyteusis si admittatur ad eam scienter, capax redditur.
- 13 Jus tertii maxime fisci, & Ecclesia inutiliter opponitur ab alio.
- 14 Utile per inutile quomodo non vitietur.
- 15 Legitimitas, quæ in feudalibus est nulla, valet tamen in allodialibus.
- 16 Donatio, quam secuta est retrodonatio, simulationem redolet.
- 17 In delatione simulationis, quæ contractui euentum dederit, specifica aliqua eius causa afferri debet.
- 18 A tempore dimetitur contractuum simulationes.
- 19 Solemnitas adhibenda in donationibus ex ordinibus Placentia.
- 20 Proniores sunt Martiales homines ad amorem & quare.
- 21 Mulierum illecebra, quibus blandiuntur viris, nequaquam a dolo præsumuntur manare, ideoque, qui eas tales asseuerat, probare debet.
- 22 Statutis verbis instrumenti, donec probetur contrarium.
- 23 Læsionem in donatione, allegare ridiculum est, nisi eam aliunde quis deducat, veluti per modum coniecturæ doli, metus aut seductionis.
- 24 Uxor ob metum reuerentialem erga maritum præsumitur contractum sibi damnosum, & marito utilem facere, & quamdiu durat huiusmodi metus.
- 25 Timor reuerentialis non purgatur iuramento, nec testium præsentia, nec auctoritate Magistratus intercedente.
- 26 Timor reuerentialis in fœmina, vt etiam in minore ex enormi resultat læsione, & quod remedium competat, & generaliter quomodo deprehendatur hic timor.
- 27 Natura vim refert mulier, quæ bona non mediocri pretii donat.
- 28 Instare apud aliquem, quoniam pacto intelligi debet, & multa de huius verbi significatione.
- 29 Donatio non spontanea, sed metu extorta etiam si iurando firmata sit, nihilominus rescindi potest, & quomodo.
- 30 Quando iuramentum habeat vim derogationis actus subsequenter.

In Domino confido.

Circa donationem, illam, & retrodonationem inter nobilissimos coniuges Placentinos, Petrum Franciscum Nicellum, & Fuluiam Calinam; tam bene doctè copiose scripsit eximius IC. Placent D. Stephanus † Maria Vulpellandus (quem ob id honoris causa nomino) etiam vt non pœnitendum, & humanissimum olim in hac nostra Ticinensi vniuersitate, dum ibi ciuiles institutiones magno cum applausu profiteretur, præceptorem meum, vt idcirco simplex meus sufficere deberet ad eruditissimas illius allegationes assensus, & subscriptio, nisi scirem eos, qui pro me D. Fulvia adierunt, desiderare, vt aliquid vltius præter subscriptionem ex mea tenui penu expromerem. Ad maiorem iuris eiusdem D. Fulviae corroborationem, siue perspicuitatem, id, quod pro viribus efficere conabor, ne alioqui eos spes de me concepta in totum fallat, ad rem igitur perlegeta a me

diligenter, & accurate considerata supradicta, utraque donatione non possum, non idem sentire cum memorato D. Vulpellando, nempe donationem, quam priore loco D. Nicellus in D. Fuluiam uxorem suam, inter viuos contulit, omni ex parte validam esse, nec aliquo iure, aut iuris colore retractari posse, econtra vero, retrodonationem D. Fuluiæ erga D. Nicellum eius virum longo intervallo subsequutam, vel actione, quod metus causa, vel officio iudicis, rescindi posse, quin potius inuvalidam, nullamque esse. Moucor autem iisdem ferme rationibus & argumentis, quibus mouetur prædictus Clarissimus IC. In primis namque quod attinet ad donationem D. Nicelli erga D. Fuluiam uxorem inter viuos, ut præmissis anno 1570. factam, non animaduerto quo nam modo, quaque solida ratione in dubium possit reuocari. Quod ut dilucidius fiat sic argumtor fere a partium enumeratione, Hanc donationem necesse est ab aduersariis impugnari altero ex sex modis, & non etiam aliis quantum ego perspicere possum; aut ratione personarum, sic inter se contrahere prohibitarum. Aut personarum rerumque mixta, & promiscua consideratione, aut prætextu simulationis, aut defectu alicuius formæ, & solemnitatis in ea, vel iure communi, vel proprio regionis, vel loci, ubi contractum fuit requisitæ. iuxta l. si fundus ff. de emptione. Aut obtentu metus, doli, erroris aut enormis læsionis, ob quæ saltem rescindi possit contractus, ex iuribus notissimis, etiam per antecedentem D. consultorem adductis. Sed quocumque ex his modis, vno vel pluribus conentur aduersarii, hanc donationem labefactare, irritus profecto fiet hic omnis eorum conatus, & inanis, ut cuique facile patebit discurrendo per omnes relatos modos, & prorsus ordine, quo supra relati fuerunt. Ergo hæc donatio nulla ex parte impugnari, aut rescindi potest. Nam circa primum modum, aut volunt aduersantes, non valere donationem tanquam inter coniuges factam, vel quia donataria erat alienigena, seu, ut loquimur forensis, siue facta inter coniuges, quia fieri non potuerit, cum utroque iure prohibita sit, ciuili quidem, tot. tit. ff. & C. de donat. l. cum multa, §. simplices, C. de donat. ante nupt. Pontificio vero c. fin. extra eod. Thesaur. decis. 32. num. 5 in fin. in promptu est responsio, & exceptio, nisi iuramentum intercesserit, & quidem non simplex assertorium simul cum eo promissoriū, quo verū donationē inter virū & uxorem, confirmari receptior est, & verior sententia, ut attestantur Duen. reg. 219. in 2. ampl. vers. secus tamen, & vers. est tamen verū, Iul. Clar. recept. sent. in §. donatio, questio. 9 numer. 3. vers. contra-ria, & vers. & ab hac opinione. Vbi expresse dicit, quod ab hac opinione, tanquam apud DD. nostri temporis, indubitabili non est iudicando, aut consulendo recedendum, ut hunc etiam locum, non prætermisit præf. D. Vulpellandus, qui fere nihil omisit, quod huc pertineret. Idē scripsit Ant. Gab. suis communibus, lib. 3. tit. de donat. conclusionē 3. numer. 1. in fin. & num. 2. & 3. adeo, ut communior sit opinio, ut nec etiam heres donatoris possit eam reuocare, seu de illius nullitate dicere, quamuis ei obici nequeat exceptio & periurii ex persona defuncti, qui iurauit, Thesaur. d. decis. 32. num. 9. in vers. & Sord. decis. 154. num. 7. Verum in facti contingentia fulius Serafin. de priuilegiis iurament. priuileg. 71. ad Præf. Morot. conf. 53. numero 1.

Idquæ hac optima inter alias ratione, quia dona-

tio statim ab initio ratione iuramenti constitit irreuocabiler, hancque assumptis, & induit naturam, ut reuocari non possit. Cepha. conf. 61. nu. 15. Allegatus pariter per priorem præstantis. D. Consultorem, etiam obtenta absolutione, & a iuramento quin adhuc illud seruari debeat, quando seruari potest, sine interitu salutis æternæ. Eugen. conf. 3. numero. 17. & 18. Neque hoc casu iuramentum intelligitur, & præsertim secundum naturam actus, ut recte animaduertit Gibr. conf. 93. volum. 1. præclare Vinius decis. 421. libro 3. sic intelligens & l. a marito. C. de donat. int. vir. & vx. ut arroget sibi locum dumtaxat, in donatione a principio invalida, cui inhæret tacita conditio, si donans præmoriatur, non reuocata donatione verbo, vel re. ex adductis per D. Menoch. conf. 84. numer. 10. & aliis seq. Denique illud saltem negari non potest, quia valde anceps, & dubia sit hæc questio. Teste Thesaur. d. decis. 32. num. 6. vers. ex quibus omnibus. In hac igitur dubietate & proniores esse debemus, ad sustinendum actum, quam ad destruendum l. quoties ff. de reb. dub. cum similib. ibi per gloss. more suo cumulatis, & quia donatio de qua est sermo iuramento confirmatur, etiam quoad heredem & donantis, ideo frustra contenditur ex aduerso, non liquere de meritis donataria, assertis per donatorē maritū in ipsa dōatione, aut conantur aduersarii donationē hanc euertere illo prætextu, quia D. Fuluia donataria sit alienigena & quæ propterea nō possit capere bona dōata ea inter viuos acquirendo in agro Placentino, vetantibus in specie hanc acquisitionē constitutionibus illius ditiōis, iuxta deductionē Ceph. conf. 55. & Plot. conf. 19. sed facile ēt eluditur hæc obiectio, si meminerimus mulierem nuptā sequi virum, efficiq; ciuē, & aut oppidanā ciuitatis, aut loci, vel domicilii mariti, q. vsq; adeo verum est, ut etiam mortuo viro, quamdiu nō reuertitur ad dōicilium originis, animo ibi habitadi cēsetur semper de foro mariti, eiusq; retinet ciuitatē, & omnia priuilegia habet vidua caste viuēs, quæ haberet adhuc nupta. Bart. ad l. ult. C. de verb. sign. Bald. conf. 411. vol. 1. Corn. conf. 111 vol. 3. Dec. magis in specie conf. 33. n. 7. cum seqq. vol. 1. latissime Tiraq. d. ll. connub. in l. 1. n. 28. cū duob. seqq. ubi hoc est, n. 29. idcirco scribitur ex Bal. auct. conf. 113. statuto communis Assisi, col. 2. vers. 2. est considerandū, lib. 5. vxorē proprie dici ciuē ciuitatis mariti, & ideo comprehendī sub statuto loquente, de ciuib; siue de his, qui sunt alicuius Ciuitatis, permultosque alios ibidem refert hoc idem sentientes.

Circa secundū modum, in quo cōsideratur mixta rerū, & personarū, consideratio, nempe, q. inter bona donata exstent feudalia, & emphyteutica ecclesiastica, quorū non videatur capax femina, huic dubitationi cumulate satisfecit D. Vulpellandus, ut ēt, plerisque omnibus aliis apprimere respondendo D. Fuluiā ēt horū bonorū effectā fuisse capacem, & postquā fuit admissa, uti talis ab Ecclesia Canonē, ab ea scienter recipiente, & itē a ministris, & officialibus principis respectu feudaliū, modis ab eo relatis, vltra, q. ius tertii maxime fisci & ecclesiæ nō potest opponi ab alio, Bart. conf. 81. n. 5. & 6. unct. conf. 119. n. 5. Pereg. de iur. fisc. lib. 2. n. 8. Berrer conf. 79. n. 15. Lancellot. Gal. ad consuetud. Alex. ver. non possit. q. 2. n. 26. & Ramin. Iun. conf. 163. numer. 22. cum seqq. vo num. 2. Et demum quicquid disceptari, & contendī possit de bonis feudalibus, & emphyteuticis, certe quoad alia nulla est, probabilis dubitatio, q. donatio valeat, ex regula & utile ab inutili, a quo commode separari potest, nō vitari

Pereg.

31 *Peregr. cons. 5. nu. 25.* ubi ait, † legitimatorem, quibus sit nulla in feudalibus, valere tamen, quoad allodialia.

16 Respectu etiā simulationis, qui est secundus modus, nullatenus oppugnari potest isthac donatio, quamvis † subsecuta fuerit retrōdonatio, quæ ob id videatur a contrahentibus præmeditata, & præordinata, ut videlicet retrōdonaretur, quod donatū fuit, ex *Franc. decis. 20 in fin. par. 1.* Siquidem de hoc simulationis obiecto minime curandum est duplici ratione. Prima, quia nulla specifica † simulationis causa, in medium affertur, ut oportet, auctore *Bart. consilio 65. Castr. ad l. iurisgentium. §. dolo. ff. de pact. Alb. cons. 9. volum. 1.* Secunda, & fortior ratio est, quod attinet ad retrōdonationem, ea successit septimo post vicennium annum, quo donatio a marito in uxorem emanavit, & sic longo intervallo post donationem, unde cessat præsumptio ipsius † retrōdonationis, a contrahentibus præcogitata ac prædestinata, quia huic præsumptioni solum locus est, quando retrōdatio incontinenti donationem subsequuta fuisset, aut saltem non longo post intervallo, *Rimin. Iun. cons. 779. num. 100. cum seqq. volum. 7. D. Menoch. de præsumt. libr. 6. præsum. 12. num. 25. & est materia l. lecta. ff. si cert. petat. de qua tract. Gabr. suis communib. tit. de præsumt. conclus. 13. & Crau. cons. 151. cum seq.* Porro defectus formæ & solemnitatum, qui est quartus modus, nullus hic prætendi potest, siue iure civili inspecto, quo sola insinuatio exigitur in donatione, quingentos aureos excedente, *l. si quis. §. fina. C. de donat.* quæ hic interuenit, iure peculiari Placentiæ, ubi donatum fuit, 19 quia omnes eo iure solemnitates † requisitæ adhibita fuerunt, ut ex ipsius lectione perspicue dignoscitur, interuenit siquidem iudicis præsentia, adhibiti fuere quinque testes, fuitque a donante, & donataria iuratum, iuxta formam iurandi, in Constitutionibus Placentiæ traditam, ut ex *Fed. de Scot. Respons. 23. nu. 34. lib. 2. tom. 2.* Postremo nullus in hac donatione dolus, metus nullus ex parte donatricis actiue, ex parte vero donatoris passiue, nullus etiam error, nulla iterum donantis læsio, allegari potest, quin nugatoria, & ridicula sit talis allegatio. Quem enim metū incutere potuit D. Fulvia, procula patriis laribus distans, in mariti patria, domo, manu, ac potestate existens; mariti inquam strenui, armigeri, ferocis, iracundi; manu prompti, Martiali robore præditi, nobilitate præterea cognatione, amicitiiis, opibus, gratiaq; apud inuictissimum illum, & immortalis, & gloriosæ memoriæ Principem Alexandrum Farnesium præpotentissimū, eadē ratione, quomodo decipere potuit fœmina virum sagacissimū (ut audio) multa bona, & mala in variis orbis partibus expertum, & cui, iccirco Homericum illud de Vlyssæ præconium optime congrueret, vir ille est hominum mores, qui nouit, & vrbes, nisi forte muliebres illecebras, quib. ut plurimū 20 Martiales † homines facilius capiuntur, quam alii, ut igneæ naturæ existentes, & consequenter in Venerē propensiores, & maxime salaces pro dolo sumamus; 21 sed præter id, quod tales illecebræ † & blanditiæ dolum nequaquam præferunt, *l. fina. C. si quis ad test. prohib. & Caroc. decis. 15* illæ probandæ sunt, quia dolum perspicuis indicibus probari debet, *l. dolum. C. de dol.* Et præterea in donationis instrumento expresse dicitur, omnem metum, dolum, erroremq; abesse, & omni simili exceptioni per donantem disertis verbis 22 renuntiatum fuit, † quo fit, ut standū sit instrumento & renuntiationi, donec contrarium dilucidis pro-

bationibus demonstratum fuerit, læsionem vero allegare † in donatione, tam absurdum est, ut nihil absurdius. Itaque pudet id auctoritate aliqua comprobare, tametsi per se fidem facit, *Eugen. cons. 12. num. 3.* nisi quatenus consideretur læsio deducta per modū coniecturæ, doli, metus aut seductionis. *Eugen. d. consilio 12. num. 84.* quæ coniectura hic locum nō habet, atque ita liquet perspicue omni ex parte de validitate istius donationis, accedente præsertim eius per tot annos, septem, nempe, & viginti, iugi obseruatione, & iam respectu feudalium, atque emphyteuticorum bonorum, ut prædictum est, ex traditis de hac tam tam diuturna, & nunquam interrupta, sed semper continuata contractus, obseruatione sciente, & patiente marito, & aliis, qui pro iure suo eam poterant varie impugnare, veluti ecclesia, & fisco, per interpretes ad c. contingit, ex illo textu, de tran. act. copiose Decianus hac de re d. sserit, *cons. 24. num. 114. volum. 1. Rot. Rom. decis. 375. num. 4. decis. 398. num. 5. & decis. 636. num. 2. par. 1. in nouissimis.* Sublato autem omni obice incapacitatis, nihil aliud comminisci possunt aduersarii, quod donationis imperfectionem denotet, quia omnis, ut dixi, solemnitas necessaria interuenit, translataq; fuit possessio, & translatum dominium in donatariam, ut planū fecit præcedens D. Consulens, & hæc sufficiant quoad donationem post copiosas, & eruditās allegationes præf. D. Consultoris.

Retrōdonatio vero talis deprehenditur, ut re inefficax ipsa detegatur, saltem per actionem, quod metus causa, vel per officium iudicis nobile rescindenda, & retractanda, præambula tamen absolute a iuramenti vinculo. Idq; duplici fundamento. Primū desumitur ex metu, quem nostri vocant, reuerentialem uxoris erga virum suum, † ob quem præsumitur mulier contractum sibi damnosum, & marito utilem fecisse, alias nequaquam factura, etiam quod de tali metu, non fuerit protestata, & hic metus tamdiu durat, quamdiu viuūt maritus, cui vxor debet reuerentiā, ex qua provenit ipse metus in ea, ne audeat contradicere, *Gammā decis. 146. nu. 4.* ut proinde hunc metū non † purget iuramentum, præsentia testium, & quod magis est magistratus. *Paris cons. 139. vol. 4. Surd. decis. 194. D. Præses Morotius cons. 75. nu. 9. Croi. cons. 182. vol. 2. Bero. cons. 69. vol. 3. fuse Tiragu. de ll. connubialib. in l. 1. nu. 25. ex complurib. auctoritatibus, Honded. cons. 23. nu. 41. vol. 1. nu. 9. Alb. cons. 77. vol. 1. Sylvan. cons. 12. n. 9.* His addo *Fab de Ann. cons. 73. nu. 15. cū seqq.* probantem ex plurimorū D. D. testimonio, quod metus reuerentialis in fœmina ut etiā in minore resultat, ex læsione enormi, unde competit remedium rescissorium, & officium iudicis nobile in rem scriptū, *Ojasc. decis. 179. n. 3.* qui ulterius subiungunt id, quod themati nostro maxime congruit sufficere eum metum allegari ad obtinendam contractus rescissionem, qui colligitur ex præsumptionibus a naturali iudicio provenientibus; quo fit, ut in fœmina præsumatur metus, vel si donet bona non mediocri pretii, quia mulieris † ingenium ducitur cupidini habendi, ideo si liberalitatem exerceat, facit quid contra naturam suā, *Crau. in terminis, cons. 461. n. 48. vol. 3. cumulatissime Menoch. de præsumt. libr. 3. præf. 127.* Augent mirum in modū hūc metum, imo ipsum oculis pene corporeis subiiciunt duæ aliæ inspectiones, quarū alteram clare suppeditat qualitas mariti D. Fulviæ, a nobis iam supra relata, quæ illum non solum mulieri natura sua meticulo-

Altera, quā, & ipsa eiusdem mariti formidolosa qualitas summe adiuuat, colligitur aperte ex præfatione retrodonationis in illis verbis, cumque modo præfatus M. illustr. D. Petrus Franciscus Nicellus insteterit penes per M. illustr. D. Fuluiam eius vxorem, pro habenda retrodonatione, & retrocessione dictorum bonorum, &c. Paulo infra dicitur, & per præfentes, per M. illustr. D. Petri Francisci annuere. Ex quibus constat, D. Fuluiam bona sibi a marito donata, eidē non sponte retrodonasse, postquam in instrumento non legitur clausula (sponte, & sine suasionē sed vitā importunitate mariti, per illa verba, insteterit, non obscure significata: † quia instare apud aliquem nil aliud est, quam aliquid sæpius ab aliquo petere & flagitare, etiam cum tædio, vt aliquid faciat vel det, vt probatur *ex cap. fin. de dilat. ibi* postulauit instanter *cap. per tuas, de probat. ibi* deuictus instantia, sic dicitur instantia postulantium, *inc. ex tenore de testib. sic D. Paulus 2. ad Timoth. cap. vlt. dicit*, insta oportune, sic instantia dicitur mater artium, 83. *distinctione, capite vlt.* Vnde huiusmodi retrodonatio, non sponte manata, † sed ad mariti formidabilis importunitatem, rectius & verius dici potest metu extorta, & ideo non valet etiam iurata, quā saltem rescindenda sit, *Thesaur. decis. 32. num. 11. & Crau. d. conf. 461. num. 14. & 17.* vbi importunitas mariti est pro metu, etiam absque alia probatione minarum vel verberum, *Molin. de primogen. Hispan. libr. 2. cap. 3. num. 11.* Alterum fundamentum deducitur a iuramento illo, in donatione præstito in hæc verba, quod nullo vnquam futuro tempore fiet retrocessio. Hoc enim iuramentū sic conceptum, † vim habet derogationis actus subsequēntis; idcirco posterior actus contrarius iuramento nihil præstat, *Seraphin. de priuileg. iuram. priuileg. 75. & ante eum Gabr. Rom. suis communib. tit. de iur. iur. conclus. 1. & Simoncell. tract. de decret. libr. 3. tit. 8. inspect. vlt. num. 196. cum seq. & conferunt tradita per Bero. consilio 35. volum. 1.* Et ex his, & multo magis ex adductis copiosius, ac plenius per præf. D. meū Vulpellandum concludo, donationem a D. Nicello, D. Fuluiæ vxori suæ factam, omni iure validam esse, nec aliquo modo retractari posse: secus dicendum, & iudicandum esse de retrodonatione, & ita sentio, excepto semper saniore iudicio, cui, &c.

DISTINCTIO XCII.

ARGUMENTVM.

¶ Recognitio vel de feudo, vel de emphyteusi aliter facta, quam fieri solebat, in antiquis inuestituris, recognoscenti non nocet, neque eius posteris, si aut per errorē, & ignoranter sit facta, secus si scienter. Et hanc primum doctrinam, ampliat, limitat, & mirifice exornat auctor, vt & sequentem, in qua quærit: quando solus recognitionis actus sit ad transferendum dominium habilis, in qua scientiæ quoque recognoscentis, aut eiusdem ignorantia habetur ratio. Denique quid emphyteutica recognitio fauore Ecclesiæ aut Ciuitatis facta, sine traditione operetur, edocet, quæque ad hoc requirantur.

SUMMARI A.

1. Recognitio facta vel de feudo, vel de emphyteusi, aliter quam in ant. quis inuestituris fieri soleret, recognoscenti vtrum præiudicet.
2. Inuestitura diuer. imode ab antiquis facta, quomodo facta præsumantur.

3. Prima recognitio non præsumitur erronea.
4. In renouatione recognitionis iam facta, an prima attendatur tantum, non alia difformes.
5. Recognitio feudi aut emphyteusis iuramento firmata, etiam cum clausula (ex certa scientia) ignoranter tamen non præiudicat, nisi in quibusdam casib. de quib. remissive.
6. Error (hoc casu) ex ostensione antiquarum inuestiturarum, potest colligi, in facto etiam proprio, & quando maxime.
7. Recognitio solius actus, quando sit habilis ad dominii transferendum.
8. Recognitionis incidenter facta exemplum remiss.
9. Actione personali potest quilibet conueniri, ex sola recognitione.
10. Recognitio emphyteutica fauore Ecclesiæ, & Ciuitatis operatur, sine traditione domini translationem, si ea concurrant, de quibus hic.

Recognitio, quæ fit vel de feudo, † vel de emphyteusi, aliter quam contineatur in antiquioribus inuestituris, non nocet recognoscenti, eo minus possideris, si facta sit ignoranter, & per errorem non improbabilem, secus in facta scienter. *Fulgos. conf. 5. Remin. Iun. consi. 780. num. 10. cum seqq. volum. 7.* vbi standum est veteribus documentis inuestiturarum, *Curr. Jun. conf. 231. num. 37. volum. 3. scite Prasfes Morot. consi. 29. num. 15. cum seq.* Et aliter factæ posteriores inuestiturae, † præsumuntur per errorem, aut per impressionem concedentium factæ, *Castr. consi. 61. volum. 1. Menoch. conf. 9. i. nu. 95. & sequ. volum. 1. ac Zuccard. consil. 9. num. 39. cum sequ. declarando egregie, vt per Surd. consi. 349. num. 38. volum. 3.* vbi distinguit inter primariam feudi, † aut emphyteusis recognitionem, quam nulla alia præcedit, & tunc allegans errorem tenetur probare, quia præsumitur scienter, ac deliberate illam facere, & inter renouationem † recognitionis iam factæ, & tunc prima attenditur, non alia difformes, nisi expresse liqueat, quod voluerit præcedentem inuestituram ampliare, & quod potuerit libere actum explicare in præiudicium nominatorum vel comprehensorum, *(Castr. consi. 142. libr. 2. Rem. Jun. d. consi. num. 13. 14. & 15.* Ampliatur prædicta propositio, etiam si in recognitione adsit † iuramentum, vel clausula (ex certa scientia) quia quibusdam casibus exceptis, de quibus apud Anton. Solam super *constit. antiq. Ducat. Sabaud. de iure emphyt. decreti, Rempubl. 2. par. gloss. 4.* eleganter & plene examinantem hunc articulum, adhuc non impeditur probatio † erroris, qui insuper dicitur probatus per ostensionem antiquarum inuestiturarum, *Alex. consi. 92. & 113. volum. 1.* etiam in facto proprio, præsertim si agatur de damno vitando, nil repugnante reiteratione confessionis. Idem Anton. Sol. ex multorum testimonio fidem facit, præallegato in loco, num. 4. cum seq. Quod si quærat, an & quando † solius recognitionis actus sit habilis ad transferendum dominium, tunc demum distinguitur, vt si facta sit ignoranter, non resultet aliquius domini translatio, per vnā recognitionem, aut per vnā inuestituram, *Bartol. Bald. & Castr. in l. cum falsa. C. de iur. & fact. ignor. Aret. & Rip. in l. si aliquam, ff. de acquir. possess. Rayn. consi. 50. volum. 1. & consilio 115. volum. 5. & Crauet. consi. 157. num. 7.* aut facta fuit ex certa scientia, & tunc subdistinguitur inter recognitionem factam principaliter, & tunc probat dominium contra recognoscentem, non contra tertium possessorem, *Rip. de probat. respons. 2. num. 3. & 4.*

parte

parte 2. aut incidenter, † vt ponit exemplum *Craueti. praeallegato in loco*, ex hoc capite non inducitur translatio domini, etiam ad praedictum recognoscens, modo recognitionem non sit concomitata traditio, ita docet *Alberic. ad l. traditionib. C. de pact. aliud est in actione personali, qua potest † conueniri quifque ex sola recognitione; Alex. cons. 12. & 43. vol. 4.*
 9 Excipitur ecclesia, † & Ciuitas, quoniam eorū fauore
 10 recognitio emphyteutica, sine traditione, operatur translationē domini, trib. copu'atiue concurrentib. Primū est, quod recognoscens sciat rem suam, ac etiā ecclesia sciat rem ad recognoscentē pertinere; Secundum quod recognitio fiat animo alienandi; Tertiū, quod id fiat verbis dispositiuis, & non enuntiatiuis, vt bene probat plurimis ibidem adductis, *Anton. Sola d. loco, gloss. 5. nu. 10. cum seqq. vbi etiam aliter declarat.*

DISTINCTIO XCIII

ARGUMENTVM.

¶ Vbi non est probata causa exheredationis per testantē, debet fieri ab herede, & hoc intra semestre in prouincia, vel intra annum extra prouinciā, quod incipit currere a die scientiæ conditi testamenti, non autem officit ignorantia: similiter querela testamenti inofficiosi proponi debet per exheredatum, intra quinquennium, a die aditæ hereditatis: transacto siquidem quinquennio tollitur ius querelandi, modo exheredatum sciuisse voluntatem parentis, & tempus aditionis liqueat, non ita si ignorauerit.

SUMMARIA.

- 1 Heres habet aliquando semestre, aliquando annum ad probandam causam exheredationis.
- 2 Tempus probandae causae exheredationis incipit currere, a die scientiæ conditi testamenti.
- 3 Pendencia termini ad deliberandum suspendit alia tempora.
- 4 Non probata causa exheredationis, sequitur ruptura testamenti, quoad institutionem heredis, nō quo ad alia.
- 5 Praeteritio & exheredatio adequantur, quoad conseruationem relictorum in testamento, etiam vniuersalium.
- 6 Querela testamenti inofficiosi durat quinquennio.
- 7 Quinquennii spatium ad exponendam querelam testamenti inofficiosi, incipit currere, a die aditæ hereditatis, dummodo exheredatus sciat tempus aditionis.
- 8 Tempus in materia priuatiua non currit ignorantia.
- 9 Querela inofficiosi testamenti non competit, quando titulo institutionis est relictum quid, etiam exiguum filio.
- 10 Condictio ex l. omnimodo, C. de inofficios. testam. durat annis 30.
- 11 Supplementum legitimae debetur, non obstante contraria voluntate patris.
- 12 Filius in legitima non habet remedium continuandi.
- 13 Filius pro legitima non habet exercitium propriae auctoritatis.
- 14 Filius petens legitimam, debet facere liquidationem bonorum paternorum iuxta tempus mortis parentis, & quando procedat.
- 15 Appellatio permittitur a liquidatione ob excessum.
- 16 Pro legitima non competit beneficium possessorium.
- 16 Legitima non dicitur quoad hereditatis.

A Dhuc materiam exheredationis reassumere impellunt non pauca communia, cum hac nostra distinctione, vltra adducta per nos distinctione 45. centur. prima, quae quidem suppeditat acruatim, *Sim. de Prat. tract. de interpret. vlt. volun. lib. 3. solut. 3. num. 14.* nimirum vt causae probatio, si non est facta a testante, dū erat in humanis rebus, fiat ab herede intra sex menses in prouincia, vel intra annale spatium extra prouinciā, a die mortis testantis † computandum, vel a die scientiæ conditi testamenti, *l. scimus, §. illud. C. de inoffic. testam. & Sim. de Prat. d. loco, num. 12.* Nisi interim postulauerit † heres scriptus terminum, ad deliberandum iuxta normam. *l. cum antiquioribus, C. de iur. delib.* non sic in herede absente, vel aliter probabiliter ignorante mortem testantis, aut hereditatē sibi delatam, *arg. l. Pantoniū, ff. de acquir. hered.* alioqui rumpitur testamentum, quod ab initio valebat, ex quo non continebat peccatū in forma, *Craff. tract. de success. §. testamentum, qu. 41. nu. 3.* quae ruptura procedit tantum, quoad institutionem heredis, firmo in reliquis manente testamento, etiam si exheredatio esset facta sine causa legitima, † postquam aequiparantur praeteritio, & exheredatio in hac materia, quādo est facta in testamento, quoad conseruationem aliorum relictorum, quamuis vniuersalium, *Iul. Clar. §. testamentum, qu. 54. & Sim. de Prat. d. loco, numer. 15.* At si filius † exheredatus non possideat quicquam de bonis exheredantis, habet quinquennium ad consulendum suae causae, praesidio querelae testamenti inofficiosi, † quod quinquennium incipit currere, a die aditæ hereditatis, dummodo filius exheredatus sciat tempus aditionis, alias non excluditur quinquennii silentio, si ignorat, quo tempore heres scriptus dixerit se heredem, *l. si quis filium, C. de inoffic. testam. Dec. consilio 530. num. 8. & Gomez. var. resolut. tom. 1. cap. 11. num. 20.* † Ex ea ratione, quia vbi agitur de priuatione iuris alicui competentis, tempus non currit ignorantia, *Bald. in l. quamdiu, per illum tex. C. qui admittit, † declarando, vt per Angel. in authen. de immens. donat. colum. vlt. dicentem, quod si filio sit relictum titulo institutionis quid modicum, tunc desinit competere querela inofficiosi testamenti, & datur condictio ex lege pro supplemento legitimae, quod remediū protenditur vsque ad 30. annos, † l. omnimodo, C. de inoffic. testam. Cephal. cons. 728.* † Etiam si pater prohibuerit plus petere sub grauissima pena ob defectum potestatis, *d. l. quoniam in priorib. Craff. tract. de success. §. legitima, quest. 32. num. 1. & 2. & contra Bar. respectu temporis tenuisse omnes ll. interpretes, asseuerat ex plurimum testimonio idem Craff. d. §. legitima, qu. 47.* † citra tamen remedium continuandi, quod non competit instituto in re certa, *Tiraqu. tract. le mort Saisie. le vis. declaratione 4. Chassan. cons. 62. num. 27. cum seq. Rimin. Jun. cons. 352. num. 78. vol. 4. & D. Menoch. de adipiscend. possess. Remed. 4. num. 132. cum seqq.* † sicuti pro legitima non datur ius propriae auctoritatis, cum illam debeat filius petere ab herede, vt sibi assignetur a iudice, *Rip. in leg. in quartam, numer. 113. ff. ad legem Falcid. & Craff. dict. §. legitima, questio. 16. num. 3.* † facta prius liquidatione ex *Purpur. consilio 163. num. 4. vol. 1. primo.* Et approbata per partem, cum detur appellatio a liquidatione ob excessum, *Rota Rom. decis. 100. numero 30. parte 1. in nouissimis,* quam liquidationem debet facere petens legitimā ostendendo, quantitatem bonorum paternorum, tempore mortis illius, *Barol. cons. 17. Rip. de trient. & semiss. Responso primo,*

num. 1. par. 2. *Gabr. conf. 137. num. 4. volum. 2.* adhibita declaratione, quam adducit *Fab. Turret. conf. 40. nu. 1. & 11. volum. 2.* Quamuis quoad qualitatem bonorum attendantur tempus petitionis legitima. *Rot. Rom. decis. 347. par. 1. in nouissimis.* † Ergo neq; beneficium possessorium ex *l. fin. C. de edict. Diui Adr. Toll. competit instituto in legitima, Achill. Personalis, tract. de adipis. poss. num. 183.* † quoniam legitima non dicitur quota hereditatis, nec quota successionis, *Gab. confil. 137. lib. 2. Paris. conf. 37. num. 19. cum seq. volum. 3. Burs. conf. 6. num. 13. & seq. volum. 1. & Franc. decis. 127. par. 1. Rota Rom. d. decis. 347. num. 6. & Gregor. Lopez. ad leg. partit. Hispan. titu. 8. ley 5. gloss. 1. partida 6. Anton. Fab. de error pragmatic. decade 15. errore 9. & tamen beneficium possessorium, d. l. fin. proditum cernitur in gratiam solius instituti in hereditate, *Alex. ibidem in leg. fin. C. de edict. Diui Adr. toll. & Crass. d. §. legitima, quaestio. 1. in fin.**

census sit impositus super fructibus, † declarando aliud esse in prohibitione tacita resultante ex fideicommissio conditionali, quia census, & seruitutes possunt imponi, & reliquæ species alienationis explicari, absque nota malæ fidei, quicquid scripserit *(raueri. conf. 193. num. 5. sed adueniente tempore restitutionis resoluuntur Peregr. d. loco, num. 11. cum seq. Bonius de censibus, artic. 29. Caroc. qui alios refert, decis. 103. nu. 5. præclarissime Molin. de Hispan. primogen. lib. 1. cap. 20. facit text. in l. fin. §. fin autem sub conditione, C. comm. de legat. Alex. conf. 65. num. 1. volum. 5. Gabr. conf. 119. volum. 1. & Paris. conf. 72. num. 68. cum seq. volu. 3. † Etenim in materia stricta appellatio alienationis, non completur constitutionem vsusfructus, Laderch. conf. 64. num. primo.*

Adhæc confert materia text. in *auth. hoc amplius, C. de fideicommiss. examine superius distinct. 51. cent. 1.* quibus laboribus addo *Purpurat. conf. 482.*

DISTINCTIO XCIV.

ARGUMENTVM.

¶ Prohibitio alienationis sub pœna priuationis definit operari suum effectum, si liqueat etiam adiectam pœnam, ad terrorem tantum, vel si prohibitus ignoret, alioqui sciens contemnit, ideoque cadit a commodo bonorum fideicommissariorum.

SUMMARI A.

- 1 Prohibitus alienare sub pœna, non sustinet discrimen aliquod ignoranter alienans.
 - 2 Restitutio in integrum, ex clausula generali competit alienanti contra pœnale præceptum testantis a se ignoratum.
 - 3 Restitutionis in integrum ex clausula generali remedium non datur emtori, neque ad eius utilitatem.
 - 4 Alienare dicitur, qui facit actus preparatorios alienationis.
 - 5 Imponens censum super re dicitur alienare, non si super fructibus.
 - 6 Alienare potest heres grauatus fideicommissio conditionali, & tenet alienatio renocabiliter, neq; alienans, aut acquirens, dicitur esse in mala fide, etiam si sciat uterq; vinculum fideicommissi.
 - 7 Alienationis appellatio complectitur quoq; vsusfructus constitutionem.
- 1 Prohibitus † alienare nō incidit in pœnam fideicommissi, nisi sciens expressam prohibitionem alienauerit, † quare succurritur alienanti, ope restitutionis in integrum, ex clausula generali, si in probabili sit ignorantia, ad rem, in qua contrauenit, † quæ tamen restitutio non datur emtori, neque eius contemplatione, aut ad sui utilitatem datur alienanti, ut optime probat relatis rationibus, *Rota Rom. decis. 20. cum duobus seqq. par. 1. in nouissimis.* † Idem statuitur in faciente actus, per quos alienatio sequi possit; quoniam prohibitus alienare sub pœna, prolabitur in pœnam licet immediate non alienat, si præcedit factū ipsius, ex quo sequitur alienatio, veluti compromittendo, vel locando in perpetuum, vel huiusmodi actus exercendo, plene *Dec. conf. 282. num. 2. & 3. cumulatissime Peregr. de fideicommiss. artic. 40. num. 119. unde infert Rot. Rom. decis. 480. num. 1. par. 1. in nouissimis,* ad † censum impositum super domo prohibita expresse alienari sub pœna priuationis, ut imponens cadat, secus, si

DISTINCTIO XCV.

ARGUMENTVM.

¶ Dos data filiæ vnus ex sociis omnium bonorum, non imputatur in portionem patris, neq; aliis sociis eo nomine debetur quicquam, si sciuerint dotationem, non ita si ignorarint.

SUMMARI A.

- 1 In societate vniuersali dos pro matrimonio filiæ vnus ex sociis extrahitur de communi, absque imputatione in partem patris, & quando procedat, numero 3.
- 2 Intellectus l. si socius pro filia, ff. pro socio.
- 4 Dos promissa in hac materia non differt a soluta.
- 5 Promittere, & soluere paria sunt, quoad significationem voluntatis.
- 6 Dos dicitur es alienum.
- 7 Societatis vniuersalis peculiare est, ut sociorum familia alatur expensis communibus, non habita ratione, quod plus impendat vnus, quam alter.
- 8 Dos probatur testibus aut scriptura.
- 9 Dotis descriptio facta, vel per conductorem Gabella, vel aliter in libro asseruari, circa huiusmodi negotia solito probat de se, nisi mulier fuit ignorans dictæ descriptionis.
- 10 Dos uxoris vnus ex sociis non diuiditur, sed ante omnia assignatur uxorato.
- 11 Dotis lucrum sit commune inter socios omnium bonorum, moriente uxore sine liberis.

SI quæ vnquam iuris enuntiatio exercuit, imo contorsit ingenia classicorum Doctorū: isthæc equidem præ ceteris suspicitur. † Nunquid filia vnus fratris, socii omnium bonorum veniat dotanda de communi patrimonio, sine alia expressa conuentione, vel dos data debeat imputari in portionem patris, veluti articulum examinat, *Petrus de Vbal. tract. de duob. fratribus, part. 6. quæst. 9. cum sequ. num. 10. & aliis seqq. Gab. Rom. suis communib. titu. de iur. dot. conclus. 2. Rol. a Vall. conf. 91. volum. primo, addition. ad Alex. conf. 154. volum. 2. latissime Fab. Turret. conf. 7. volum. 5. vbi enumeratis vtrique quotis Doctorum, expendit scite intellectum, leg. si socius pro filia, ff. pro socio. copiose quoque Granut. Theorema primo, libro 1. Tandem inualuit opinio fauorabilior doti, † *Thob. Non. conf. 64. Joseph. de Ludovic. commun. conclusion. de societate, conclusion. 53. versicu. Infertur decimoquarto, & Caroc. de cisione**

3 *consilio 102.* ¶ Dummodo alius frater sciens diu passus fuerit, fratrem dotare filiam de communi patrimonio, & non contradixerit, secus in ignorante dotationem eo modo factam. *Gabr. d. loco, num. 5. Batruius cons. 7. & ibi in add. tiombus, Natta consi. 264. Craueti a cons. 156. num. 4. & 9. Castrens. cons. 366. num. 2. libro 2. Bero. consi. 190. volum. 1. Ferrarius in forma libell. pro heredit. diuid. in Gloss. communiter num. 32. addit. ad Roman. consi. 145. Alb. consi. 12. nu. 4. volu. 1. Jul. Ferret. de renauati, libr. 3. num. 38. Bursat. consi. 227. nu. 72. & 74. volum. 3. & diligenter Canalean. decis. 11. num. 17. par. 2.* Id quod pariter pertinet ad dotem promissam, nō dum tamen solutam. Tum quia ad declarationem animi, & ad significationem voluntatis nostræ, nihil interest, inter promittere & soluere, *l. fin. C. ad leg. Falcid. & Thefan. decis. 190. num. 20.* Tum etiam, quia dos hæc promissa, reponitur inter ea, quæ constant æs alienum, proinde inter socios omnium bonorum est partiendum, & vtrinque sanandum, *Craueti. cons. 26. 123. & 129. & 159. libr. primo, & cons. 834. lib. 5. Dec. consi. 60. & 68. Rom. consilio 406. & Menoch. consi. 2. volum. 1.* Vnde scribit *Surd. de aliment. tit. 1. questione 85.* 7 quod sociorum familia alenda est expensis communibus, quando est vniuersalis. Insuper contribuit in expensis studii, dotis, conuiuii, & huiusmodi, quæ cōsuetudo regionis suscipit. Quæ intelligantur procedere constituto de dote, vel constituta, vel promissa. Nam probari potest ad dotis promissio, vel constitutio, nedum per scripturam, verum etiam duo testes sufficiunt, vbi non apparet ex instrumento, *Bal. consi. 461. num. 2. volum. 4. Borell. consi. 83. & Cephal. consi. 448. volum. 3.* ¶ Rursus descriptio dotis facta per conductorem Gabellæ dotiū in suo libro, vel facta in catastro, de bonis vti dotalib. arguit dotem fuisse promissam, & probat dotis constitutionem. Nisi mulier fuerit ignorans dictæ descriptionis. Idem in fratre socio ignorante dictam descriptionem, præclare *Eugen. consilio 97. num. 14. & 15. & 64. cum seqq.* ¶ E contra dos vxoris vnus ex sociis non diuiditur, sed ante omnia assignatur vxorato ante partem faciendam inter fratres, *Rimin. Iun. consi. 778. num. 5. volum. 7. D. Menoch. d. consi. 12. num. 25. volum. 1.* ¶ Nisi sit præmorta illius vxor sine liberis, quia hoc lucrū est cum sociis communicandum, *l. quod si eo tempore. ff. pro soc. Rom. consi. 471. Dec. consi. 560. & Borgnin. d. decis. 11. nu. 25.*

DISTINCTIO XCVI

ARGVMENTVM.

¶ Reus ad hoc, vt ex spontanea præsentatione præsumatur, innocens distinguitur, an sciuerit se delatū, vel ignorauerit.

SVMMARIA.

- 1 Spontanea rei constitutio arguit magnam innocentiam significationem. Declaratur tamen tribus modis, vbi sub. nu. 5. 6. & 9.
- 2 Sponte sistens liberandus aliis inquisitis profugis.
- 3 Sponte se præsentans relaxandus sub fideiussoribus, etiam si agatur de pœna corporali.
- 4 Constituit. *Cesar. de pœnis, §. nullus in materia relationis locus expenditur.*
- 7 Consilium *Gramm. crim. 61. declaratur.*
- 8 Spontanea confessio hodie non sp̃ciatur, & quando.

¶ Spontaneam constitutionem, & vtroneam præsentationem rei in carceribus, præstare magnum præsidium innocentia, passim contestantur subsellia criminalium causarum. Imo diluere omnia inditia, quæ alioqui sufficerent ad inflictionem torturæ, cum vere fatuus & insans esset ille, qui, si foret nocens, & vere reus delicti, vellet se priuare libertate, & conicere se in carceres, existimans fortasse celare veritatem, quæ tamen nequit conculcari, vt ex *Marsil. Carerio, Blanco, Grammatic. Gabr. Alb. & aliis tradit Bertaz. cons. crim. 38. num. 22. volum. primo, addo Vulpell. cons. 95. nu. 13. Rimin. Iun. consi. 361. num. 55. volum. 4. Decian. consi. 69. num. 44. volum. 3. cum adductis cumulate per Mascard. de probationib. volum. 3. conclus. 1330. & Menoch. de præsumt. lib. 2. præsumt. 24. num. 14.* Vnde vno ex pluribus rixantibus sponte comparente, alii inquisiti, qui fugam arripuerunt, volam pedis exagitant, condemnantur: is vero nanciscitur liberationem, si aliud non vrgeat speriatim contra illum. ¶ Similiter fruitur alio beneficio, nimirum præstitis fideiussoribus dignus est sponte sistens, vt relaxetur etiam si agatur de pœna corporis afflictiva, quæ optime probat *Mascard. prædicto in loco.* Et tamen isthæc relaxatio denegatur in huiusmodi casibus, *Bertaz. cons. crimin. 13. volum. 1. & Osasch. decis. 18.* etiam si agatur de pœna arbitraria, maxime in dominio ¶ Mediolani, quo tempore sit relatio status causæ sacrosancto Senatui, vt in *§. nullus, tit. de pœnis.* in nouis constitutionibus, quemadmodum declarat inter *consil. crimin. tom. primo, consi. 6. & consi. 25. num. 26. & tom. 2. consi. 72. Paul. Grilland. tract. de relaxat. carcerat. tit. de fideiussoribus reorum, Bertaz. cons. crimin. 12. vol. 1. & Plot. consi. 52. num. 40. cum aliis se 79.* ¶ Veruntamen suscipit hoc assumtum triplicem declarationem. Primā supeditat *Grammatic. cons. crim. 57. num. 1. & sequ. atque D. Præses Menoch. cons. 788. num. 30. volum. 8.* vbi vitium fugæ per spontaneam comparitionem purgatur, nisi longū temporis spatium intercesserit ad tradita per *Bart. in l. quid si fugitiuus, ff. de adul. ed. & Alia* accedit declaratio, quando præsentans sciebat se delatum, & bene indicatum; ita vt possit esse locus captura, quo casu non dicitur sponte sistere, quoniam poterat per iudicem ad id compelli, iuxta traditionē *Decian. consi. 68. num. 20. vol. 2. Tiragu. de retract. Li. gnag. §. 9. Glo. 2. num. 19. cum seq.* quo pacto intelligendum putarem, *Grammatic. consi. crimin. 61. nu. 3. & 4. relatum ab Honded. cons. 87. num. 178. cum seqq. vol. 2.* Dum inquit spontaneam constitutionem inducere maximam innocentia præsumtionem, etiam si post citationem comparuisset, id est, post citationem in genere: non tamen post scientiam criminis delati, cuius auctor sis comparens sponte, sicuti de spontanea ¶ confessione circumfertur, de qua iudices non curant, etiam quod mitiorem pœnam irrogandam, quando reus aliter est conuictus, *Aberu. ad leg. 1. §. quest. num. 3. Clar. in §. fina. quest. 61. numer. 14. & Bertaz. cons. crim. 356. num. 6. volum. 2.* ¶ Postrema est declaratio, vt non arroget locum in sponte se præsentante, omnia negante dimisso supercilio, & fronte exporrecta obumbrante veritatem, iam in actis patientem, tunc neque mitius puniri debet, ob euidentis mendacium: ne alioqui sit aperta via malitias, *Marsil. Carar. Blanc. & alii superius relati.*

DISTIN.

DISTINCTIO XCVII

ARGUMENTVM.

¶ Onerum, functionum, vel etiam collectarum solutio, non probat dominium, vel possessionem, descriptio itidem apud æstimum, seu catastro, scientia vel ignorantia comite, quos producat effectus.

SUMMARIA.

1. Solutionem functionum, onerum, vel etiam collectarum dominium non probare, nec possessionem non ambigitur.
2. Venditor descriptus ad æstimum, seu catastro, aut (quod dictitant) quinternetto, quousq; possit conueniri, & nu. seq. & ratio ibidem.
4. Ab eo qui prædiorum possessor est, quando potest solutum repeti, & qua actione.
5. Æstimus seu catastro descriptio quid operetur, & nu. seq. atq; num. 7. digressa notata.

1. **T**amet si solutio functionum † vel onerum, aut collectarum non probet dominium, l. si functiones, C. de donation. nec possessionem, Peregr. de fidei commiss. artic. 44. nu. 8. Ex quo potest conueniri venditor † descriptus ad æstimum, donec mutetur, Boss. de principe, num. 105. & abunde Thesaur. decif. 164. explicans in super punctum exactoris talearum, qui non potest recedere a catastro, & (quod aiunt) quinternetto sibi dato ad exigendum, † nisi aliter indicarent

3. verba deliberamenti, esto, q̄ communitas habeat optionem, si malit conuenire possessorem bonorum, pari quoq; ratione nec probatur dominium per descriptionem in æstimis, vel catastro, Mascard. de probat volum. 1. conclus. 542. cum possit fieri ficte, & simulate sub catastro alieno. Nempe, ob timorem creditorum, vel ob metum fisci, vel in gratiam alicuius, ut ditior appareat, l. si Præses. & l. censualis, C. de donation. Castr. ad l. si pater, C. de act. emt. & Peregr. d. loco, nu. 10. nihilominus ab eo, qui prædiorum possessor est, † potest solutum repeti, l. solemnibus, C. de rei vindicat. Bal. Sa'yc. & Castr. in l. si negotium, C. de negot. gest. & Peregr. d. loco, num. 8. nimirum actione negotiorum gestorū, Boss. ib. dem, amplius parit alium effectum descriptio, seu catastro, † quia si vnus ex fratribus rem nomine suo emerit, & illius rei dominium sibi quæserit, deinde sit descripta in æstimis communi sibi, & fratribus, & communiter soluantur functiones, utique præiudicat sibi in portionem domini, & possessionis, ita ut res censenda sit communis facta. Dummodo sciente fratre, † qui acquisiuit, facta comperiatur descriptio, non si ignoranter ea contigerit, Castr. in d. l. solemnibus. Rom. cons. 275. num. 291. & Peregr. d. art. num. 10. sicuti e contra vno ex pluribus fratribus locis omnium bonorum, emente bona nomine proprio, † & ea describi faciente in æstimis nomine proprio, desinit esse societas omnium bonorum, vel quando ipsi fratres nomine proprio singuli emerent omnibus scientibus, quia non sunt actus sociales, Menoch. de presumptio. lib. 3. presumpt. 59. numero 45. cum sequen. Etiam si postea communicentur fructus prædiorum, nomine proprio quæditorum, quando non idcirco inducitur communicatio proprietatis, aliud namque est communicatio, aliud vero societas, Berret. consilio 19. num. quarto.

DISTINCTIO XCVIII

ARGUMENTVM.

¶ Constitutiones (maxime pœnales) ignorantes non ligant, sed scientes tantum, nec hoc, nisi post earum publicationem, de qua hic nonnulla scitu dignissima.

SUMMARIA.

1. Pœnalis constitutio, ignorantes non ligat, sed scientes tantum, idq; post illius publicationem tantum.
2. Forenses ex proclamato quod ipsi ignorent, in pœnam non incurrunt.
3. Venditor frumenti, qui sciat factam fuisse super illius pretio reformationem, ac ideo nulla interiecta mora, illud vendat fraudulenter, ei, qui talem reformationem nesciat, tenetur ad interesse.
4. Publicatio ibi fieri debet, ubi actus constitutioni contrarius gerebatur.
5. Scriptura & publicatio sunt de substantia legis, quoad obligandum subditos, non quoad alia.
6. Extrauagantium ignorantia excusat.
7. Publicatio facta in Curia, extra Curiam, ex stylo fore ligat.
8. Constitutionis Pii V. contra illegitimos, necessaria non fuit publicatio in partibus, ex Flaminio Paris. contra Bursat.

Constitutio præcipue pœnalis, non afficit, † nec ligat ignorantes l. fin. ff. de decret. ab ord. fac. sed solum scientes egregie clarissimus D. Polyd. Rip. tract. suo de nocturn. temp. cap. 5. num. 16. cum seq. post tamen promulgationem, quam aliter appellant, publicationem, ut de communiori affirmat Gab. suis communib. tit. de legib. conclus. 4. Sic in proclamato † ignorato per forenses, veluti in danda nota bladorum, Bertaz. censuit cons. 141. volum. 1. crimin. Excipio casum, quem commendat Rom. singul. 268. Ange. & Castr. in l. 1. §. fina. ff. de act. emt. & Ursil. ad Afflict. decif. 90. & alii complures quos obseruauit Caro. decif. 63. num. 6. 10. & 11. videlicet, quando cum scientia concurret fraus, in alterius detrimentum, veluti quando aliquis reperitur in palatio, † & audiuit fieri reformationem super pretio grani, ac repente vendit, non certiorato emtore, tenetur ad interesse, nisi & ipse emtor verisimiliter scire potuerit, quod sciuit venditor, publicatio autem requiritur, † ut fiat in loco; in quo actus contrarius constitutioni gestus est, Bursat. cons. 255. num. 30. cum seq. volum. 3. Tiber. Decian. cons. 8. num. 84. lib. 1. relati per Turret. cons. 42. num. 11. volum. 2. inde commode inferri posset, tam scripturam, quam publicationem, esse † de substantia legis, quoad obligandum subditos, non quoad alia Abb. & alii, ubi & nos diximus in Rub. de constitut. Abunde subtilis auctor Ludouicus Carb. tract. de legib. lib. 3. Disputat. 2. sic etiam de iure excusat † ignorantia extrauagantium, Abb. in cap. pastoralis de re iud. Gabr. cons. 178. lib. 2. At stylus aliter se habet, quo inspecto publicatio facta † in Curia sufficit, ut extra liget, absq; viteriori publicatione in partibus, Nauarr. cons. 1. num. 11. & 19. de constitut. & late agit. Flamin. Paris. tract. de resignatione, Benef. libro 5. quest. 6. num. 222. & lib. 11. quest. 9. ubi loquitur terminis † constitutionis Pii V. contra illegitimos, defendens contra Bursat. dicto consilio 255. non esse necessariam publicationem Bullæ Papalis in partibus.

DISTINCTIO XCIX.

ARGUMENTVM.

Laudum impetratoris executionem paratam non habet, nisi sit emologatū, & ne tunc quidem, nisi emologatio facta sit scienter, nam si ignoranter, aliud statuendum.

SVMARIA.

- 1 *Laudum arbitratoris, executionem paratam non habet, & ne quidem ex cursu 10. dierum, & partis taciturnitate, aut etiam si statutū loci disponderet, sententiam habere paratam executionem.*
- 2 *Arbitratoris laudum, non est (proprie saltem) sententia.*
- 3 *Constitutio Mediolani in titulo de appellat. §. lata sententia, loquens de duab. sententiis conformibus, an arroget sibi locum in duobus laudis.*
- 4 *Quid si laudum prolata esset ex vi compromissi necessarii, aut compromissum esset iuratum cum amplissima remediorum suspensio, & renuntiatione.*
Aequitas naturalis, & ius Canonicum procedunt a pari.
Excussio non habet locum in curia mercantili, etiam si per opponentem dicatur, fiat excussio sumtibus meis.
- 5 *Quid si laudum esset emologatum.*
Laudum arbitratoris non habet paratam executionem, † Bartol. in l. societatem, §. arbitratorum, colum. 3. ff. pro socio, etiam ex cursu 10. dierum, & taciturnitate partis, Burr. & Imol. in cap. quintanallis, de iur. reur. & Vinn. decis. 276. lib. 2. Tametsi statutū loci disponderet, quod sententia habeat paratā executionem, quia laudum arbitratoris † non est proprie sententia, Felyn. in c. irrefragabili. colum. fin. de offic. ord. Rebuff. in repetit. l. quod iussit, in prefatione, num. 94. ff. de re iud. & Bald. cons. 73. volum. 2. quod trahi potest ad constitutiones Mediolani, loquentes de duab. sententiis conformibus executioni mittendis, † in tit. de appellat. §. lata sententia, ut non arroget locum in duobus laudis conformibus, nisi prolata sint in consequentiā compromissi † necessarii, Paris. cons. 42. volum. primo.
- 6 *Sim. de Prat. consi. 81. num. 30. Bertaz. consi. 19. num. 14. cum seq. volum. 1. civil. Anguillens consi. 34. num. 7. & A. fin. de execut. §. 2. cap. 148. in fin. Etiam si compromissum sit iuratum, cum amplissima renuntiatione remediorum suspensio, quando allegatur latio enormissima, iudice praesertim degustante summarie, quod subest dolus praesumptus, & impetrata prius habilitatione ab omnibus vinculis iuramentorum, Alciat. cons. 84. num. 2. lib. 7. secundum Venetam impressionem, Syluan. consi. 71. num. 4. Paris. consi. 45. num. 49. vol. 1. Lancelot. de attentat. cap. 16. num. 39. cum seqq. Bursat. consi. 99. num. 11. cum seqq. volum. 1. & consi. 431. numero 60. cum sequ. iuncto consi. 432. num. 25. volum. 4. per rationes allatas a D. Menoch. de arbitr. iud. lib. 2. casu 27. Rimin. Iun. pertingit hunc casum, consi. 798. nu. 28. cum seq. volum. 7. atq. ante cum Gabr. suis communibus tit. de arbitr. conclusio. 3. num. 39. & aliis seqq. seruata traditione pulcherrima, quoad praemittendam absolutionem, quando latio enormissima esset adhuc detegenda, alioqui si iam esset detecta, opus non esset aliquo praesidio absolutionis, Rot. Rom. decisio. 102. nu. 9. par. 1. in nouissimis, & Hieron. Gabr. consi. 9. nu. 1. cum sequ. volum. 2. Ita sane suggerente dictamine aequitatis, etiam naturalis, quae a pari procedit cum iure Canonico, Syluan. consi. 3. num. 2. & in praclaro casu*

Caroc. tract. de excussio. par. 1. quest. 51. concludens in curia mercatorum, in causa dotis, & eorum arbitratore, aequitatem usque adeo seruandam, ut cesset excussio, etiam si per opponentem dicatur, fiat excussio sumtibus meis. Si tamen laudum esset † emologatum declinant passim omnes interpretes, a praedicta conclusionem, dummodo sit scienter facta emologatio, secus si ignoranter, veluti, quando emologatio praecedit prolationem laudi, utpote, quae non sit apta ad notandum cum rigore executionis paratā, Dec. consil. 475. num. 32. Alb. consi. 61. lib. 1. & ex Barto. cum aliis Caroc. decis. 5. num. 13. versi. in dubio.

DISTINCTIO C.

ARGUMENTVM.

Emtor rei, cum pacto eam retrouendendi ipsi met vendenti, intra certum tempus, co clapso, non tenetur eandem retrouendere, praeterquam in quatuor casibus hic relatis, in quorum primo attenditur, an post temporis huius lapsum, exactum sit ab hoc sciente pretium, ut tunc retrouenditio facta censeatur, secus si ab ignorante: sed & in duobus aliis horū quatuor casibus, eadem scientiae vel ignorantiae distinctio aptissime reuocatur.

SVMARIA.

- 1 *Emtor rei, cum pacto, eandem ipsi alienanti, intra certum tempus reuendendi, co elapso, amplius reuendere non cogitur, & cur hoc remiss. a quo tamen dogmate nonnulli casus excipiuntur, a num. 5.*
- 2 *Tutor, qui patitur labi redemptionis tempus, rei minoris sui illi prauidicat.*
- 3 *Retrouenditio hac, in tempore facta, quae requirit.*
- 4 *Retrouenditio, an recte fiat vni e. p. iuribus hereditibus vendentis, & quando.*
- 5 *De pacto legis commissoria, remiss.*
Contractus foenerati & illiciti differunt.
- 6 *Prescriptio in causa usuraria nunquam admittitur.*
- 7 *Contractus suspecti vel simulati ratificatio, ex cursu temporis non indicitur, sed perseverantia potius in captionem praesumitur.*
- 8 *Simulatio quomodo praesumatur, & numero 11. ubi 14. coniectura referuntur, ex quibus ista probatur remissine.*
- 9 *Usurarii contractus malitia, ex quib. coniecturis possit detegi remiss. pariter.*
- 10 *Fachina I C. laus.*
- 11 *Mediolanense & Ticinense collegium, quid in hac materia senserit remiss.*
Rescriptum Principis in una causa quando faciat ius quoad omnes.
- 12 *Rescripta duo prorogatoria, si fuerint a Principe impetrata, postremū non valet, quando princeps prius fuerit inscius.*

Incidit tandem sermo in aliam iuris nostri propositionem, quae talis est, emtor rei cum pacto reuendendi † ipsi alienanti intra certum tempus liberatur ab onere retrouenditionis post lapsum temporis limitati ad redimendum, leg. 2. C. de pact. inter emt. & vend. Ang. consi. 199. & 220. D. Menoch. de arbitr. iud. casu 217. ubi ne dicitur ratio Fab. Turret. consi. 80. num. 55. volum. 2. Prudenter Fulvius Pacian. de probat. volum. 1. cap. 32. num. 17. Eugen. consi. 95. num. 6. cum seq. Seraph. de privileg. iur. priuileg. 74. num. 55. & Gabr. consi. 54. vol. 2. Imo & tutor † finiens ociose labi tempus sine redem-

tionem rei venditæ præiudicat iis, quorum administrationem gessit, *Felyn in c. accessissent, vers. Tertia limitat. de constitut. relatus per Montan. tract. de iur. tut. & cur. cap. 33. num. 350.* quæ retrovenditio, quando fit in termino, flagitat identitatem temporis, ac personarum, vel veram, vel fictâ, ac integritatem pretii præsentis, sic *Boer. decis. 251. Socin. Sen. conf. 16. volum. 4. & Tiragu. de retract. lignag. §. 23. glo. 1.* vbi retrovenditio non fit diuersis temporibus, accedit & deductio *Crauet. conf. 593. num. 10. iuncto conf. 968. num. 4. atq; decis. Perusin. 112. par. 2.* vbi retrovenditio valide fit vni ex pluribus & vendentis heredibus, vel vni ex pluribus, ea dicta in alienatione lege venditoribus, si fiat totius pretii oblatio, & consignatio. Excipiuntur tamen a prædicto axiomate iuris & aliquot casus. Primus, quorum huc pertinet, sicuti & postremi duo maximo opere conueniunt, quorum mentio habetur apud *Cagnol. ad l. 2. num. 64. & seq. C. de pact. inter emt. & vendit. sed clarius exponit Anton. Sol. ad constitut. antiq. Ducat. Sabaud. tit. de pact. inter emt. & venditorem, par. 1. gloss. vna, num. 90. cum quinq; seqq.* Primus est, si a sciente post lapsum termini pretium sit receptum, ita sensit *Bald. conf. 402. lib. 2.* non si exigat ignorans, l. post diem, ff. de lege commissoria, ut seruetur in pacto legis commissoria, de quo & copiosissime agit *Caldas ad l. si curatorem, vers. sua facilitate, num. 101. cum seqq. C. de in integr. restit. Surd. decis. 248.* Secundus est casus, quando contractus argui & conuinci posset simulatus, illicitus vel usurarius, præcipue ob nimiam iniustitiâ pretii, *Menoch. dict. casu 217. Gamma decis. 138. Bertaz. conf. 255. & 371. volum. 2. crimin. constituto discrimine inter contractus fœneratitios, & illicitos, ex mente D. D. quos adducit Bertaz. conf. crim. 170. num. 19. & 29. vol. 1.* cum in causâ usuraria non & admittatur præscriptio, *Bald. conf. 322. volum. 1. Alex. consilio 54. nu. 7. volum. 6. & Vinus decis. 369. nu. 20. lib. 2.* Imo ex cursu temporis non inducitur ratificatio & contractus suspecti vel simulati, sed potius præsumitur perseverantia in capione, *Alb. conf. 48. in fin. volum. 1.* quomodo autem probetur & simulatio, & quæ coniecturæ, admittantur ad detegendam & prauitatem usurariam. Adeantur hi auctores, qui vberissime vtrumq; caput, absoluunt, *Bald. conf. 311. volum. 5. Alb. conf. 388. vol. 2. Paris. conf. 54. volum. 2. Surd. decis. 34. Purpur. conf. 505. Andr. Gayl. præct. obseruat. lib. 2. obseruat. 4. Mynsing. centur. 3. obseruat. 61. Rol. a Vall. conf. 96. vol. 2. D. Menoch. conf. 149. volum. 2. conf. 358. volum. 4. iuncto consilio 441. num. 5. vol. 5. Decian. conf. 105. volum. 2. atq; in consilio 23. num. 27. cum seqq. volum. 5. Honded. conf. 31. nu. 68. lib. 1. Bero. conf. 166. & 170. volum. 1. Bec. conf. 52. Bursat. conf. 175. volum. 2. conf. 320. 321. volum. 3. atq; in consilio 389. volum. 4. Rip. doctissime de obligat. Respon. 12. par. 2.* vbi referuntur quatuordecim & coniecturæ ad probandam simulationem, excellentiss. & scientissimus I. C. D. Fachin. libr. controuers. iur. capit. 12. & copiosius *Rimin. Iun. conf. 218. num. 108. cum seqq. vol. 2.* vbi per censet, quid senserit circa hanc materiam & collegium Mediolanense & Ticinense. Tertius est casus, quoties lapso termino ex iusta causâ, & probabili ignorantia, quis restitueretur, *Alb. conf. 18. volum. 1.* Et iste est casus, super quo *Respond. Cras. conf. 201. nu. 29. Bero. conf. 121. volum. 3. Thesaur. decis. 103. Eugen. d. conf. 95. Maluas. conf. 118. & in notabili specie facti, Alb. consilio 229. vol. 2.* Vltimus est casus, quando a Principe, vel a Sacrosancto Senatu esset impetrata prorogatio, & forma rescripti esset seruata, dummodo ante supplicatio-

nem foret obtenta ab Episcopo, vel Vicario Carthe Episcopalis absolutio *Cagnol. d. l. 2. num. 142. cum seqq.* permagna namque est vis rescripti Principis, cum faciat ius, quoad omnes, ex quo habet vim legis, *Castr. & Ias. in l. 1. ff. de constit. princip. Angel. in l. item veniunt §. ceterum, ff. de petit. hered. & Plot. in l. si quando, nu. 156. C. unde vi, & Afflict. decis. 383. num. 8. declarando tamen ut per Felyn. in c. in causis num. 2. cum seqq. de sent. & re iud. atq; per Ias. conf. 20. num. 20. atq; seq. vol. 1.* Quod si binum rescriptum & prorogatorium manauit a Principe, secunda prorogatio facta a Principe infcio primi rescripti nihil præstat, *Innoc. & Felyn. in c. veniens de prescript. ut quando in secundis literis non est facta mentio priorum, Ant. Sol. d. loco, tit. de indulg. remiss. & grat. gloss. vna, nu. 10. addo Rot. Rom. decis. 120. par. 3. lib. 1. in nouissimis, ultra deducta in argumento dispensationum per nos, cent. 1. distinct. 15.*

Finis 10. D. distinctionis, Centur. secunda.

AD LECTOREM BENIGNISSIMUM, ET DE IVRISPRUDENTIA BENEMERITUM.

Admonuisse iterato, sicuti graue non duxi, ita vitio minime vertendum censerem, quis noster sit scopus, in opere toto inuulgando: suo enim quæq; loco reponenda studemus, ut quærenti pateant, & obuia fiant. Anfractus sane ut infructuosi laboris plenissimus, salebrososq; sinus, ex quibus labyrinthinam tantum ostentationem deprehendas, ut, emper odimus, ita quo possumus cœcitioris cursu vitamus, ne otiosis picturis oculos & lectoris ingenium retardemus, affectantis, complecti potius, quid sit de iure dicendum. Itaq; bis centeno distinctionum completo numero, in quibus post centum inspectiones, disposuimus casus, in scholis & foro, qui per crebrius disputationibus infonant, quiq; vel scientiæ, vel contra ignorantia consideratione, aut melos sonant, aut concordiam concrepant, restat pro huius primi libri ad umbilicum penicillo ducendo, ut quas perius protulibamus regulas aliquot, ceu capita nec inuicunda adponamus, in quib; scinerit quis quidpiâ, vel nescierit, discrimen nullum, nullam prædictâ, aut quid tale produxerit. Prostabunt autem quedam ceu communia, vtriusque vel scientiæ, vel nescientiæ, vitamus enim respiciant, ex neutra profugui quicquam retulerint, quo omnia calcographo properanti, laconica methodo ministramus, initium utidem sumentes ab arbore, quod & in ipso primordio distinctionum præstimus, radices potius succosas, & tenacissimas, quam umbratiliem foliorum luxuriam attendentes.

REGVLA I

ARGVMENTVM.

Contemplatione arborum, aut ædificiorum venditionem, locationem, conductionem factam rescindi, nihilum releuante ignorantia, vel scientia, pro regula traditur.

SVMARIA.

- 1 Venditio, quæ sit contemplatione arborum, quando rescindatur deficientibus arboribus, vel alias peremptis, & nu. seq.
- 3 Scientia vel ignorantia, quando contrahentes, nec premantur, nec releuentur.
- 4 Locatio facta contemplatione arborum, vel ædificiorum, quando resoluta dicatur illis extinctis, vel dirutis.
- 5 Conductio, quæ alias transit ad conductoris heredes, quando extinguatur et conductione nondum finita.

Contem-

- 6 Contemplatione aliquid factum fuisse quomodo intelligatur.
- 7 Contemplatio quid.
- 8 Contemplatio, affectio, & intuitus, synonyma.
- 9 Contemplatio ad interpretandam mentem testatoris plurimum valet.
- 10 Contemplatio tantum valet quantum demonstratio.
- 11 In contemplatione non tantum verba quantum persona attenditur, cuius contemplatione aliquid disponitur.
- 12 Contemplatio pene induit naturam causae finalis.
- 13 Causa finalis quae, item quae causa impulsiva remissive.

IN actu inter duos pluresue gesto, nullo existente, ob defectum substantiae in totum, aut causae finalis, sine qua nullo modo esset deuentum ad illum actum, scientia vel ignorantia agentium nil valet ad sustinendum, vel adimplendum actum, l. domum. ff. de contrah. emt. Cuiac. doct. in commentariis, ad libr. 10. quaestio. Papinian. Ecce.

- 1 Arborum contemplatione, si quam contingeret fieri venditionem, quae deinde ante perfectum contractum turbine correpta subito arescerent, vel impetu conuellerentur ventorum, vel fulmine tactae absumerentur, eandem venditionem resolui non est dubium, sciente vel ignorante venditore, casus eueniret, & calamitas, quinimo scierit uterque venditor scilicet, & emptor vel nescierit, nihilum releuat, tex. est apertiss. in l. emptoribus. ff. de contrah. emt. quippe quem singulariter mihi visus est expendisse *Beriaz. in tract. clausularum, claus. 20. gloss. 6. num. 5.* Id quod si sentientium venit, & in locatione facta eadem arborum contemplatione vel aedificiorum, ut aduertit *Alb. in consil. 392. volum. 2.* quod si pars arborum, vel aedificii diceretur absunta, procedit distinctio text. in l. domum
- 5 s. quod si uterque. ff. eod. tit. de contrah. emt. Sed & si conductio, quam aliqui ad heredes conductoris transire non est ambiguum, per s. fina. Instit. de locat. & conduct. & per l. viam, C. eod. tit. haudquaquam tunc transiret, ubi conductoris industria foret contemplata, qui ante exitum locationis decederet, ut *Caroc. de locat. part. 2. tit. de heredib. instit. sub num. 1. idq. argu. leg. inter artifices, ff. de solutionibus.* Sed, & tunc vel si facile intelligi poterit, quidpiam factum fuisse aliqua contemplatione, quum quid sit contemplatio ipsa patuerit, quam describit, *Simon. de Prat. de interpret. ultim. volunt. lib. 1. solutio. 6. num. 2.* si esse tacitam mentem, & verisimilem coniecturam praesumptae voluntatis, per l. sed & si quid, ff. de usufruct. & per l. cum te fundum. C. de pact. inter emt. & vendit. & alia iura, quae ibidem adducuntur. Synonyma quoque si esse affectionem, intuitum & contemplationem, nec non valere contemplationem ad interpretandam si voluntatem testatoris, in cuius ultima voluntate, eatenus valere contemplationem, si quatenus demonstrationem tradit eo loci, *Simon. de Prat. per l. fideicommissa s. haec verba, s. quacumq. s. interdum, ff. de leg. 3. per l. qui filium in princ. ff. ad S. C. Trebell. & alia pleraque, ubi illud etiam subiungit, non tantum verba, si quantum personam attendi, cuius contemplatione sit depositio facta. Igitur contemplatio induere pene si naturam solet causae finalis quae, & quando praesumatur & quae causa impulsiva, ultra si *Tiraq. in tract. cessante caus. & c. est cons. Decian. 79. volum. 5.**

REGULA II.

ARGUMENTVM.

Scientiae vel ignorantiae velamento excusari non possunt, quos officii ratione oportet inuestigare, & quid in rescriptis & liuellaris.

SUMMARIA.

- 1 Ignorantia cum non excusat, quem decet ex officii ratione inuestigare.
- 2 Subreptionis vitium supplicantis ignorantia non excusat.
- 3 Rescriptum lite pendente impetratum, absque mentione litis pendente scientes aut ignorantes non iuuat.
- 4 Subreptitia inuestitura vitatur, declarat nu. seq.
- 6 Subreptio quandoq. excusatur, limit. ut nu. seq.
- 8 Observatio auctoris.
- 9 Rescriptum non omnis subreptio vitiat.
- 10 In rescripti impetratione, mentio est facienda de possessione alterius.
- 11 De clausula amoto quolibet illicito detentore, & de clausula vocatis vocandis, & nu. seq.
- 13 Liuellarium non excusat ignorantia, & nu. seq.
- 15 Contrahentes ignorantia non excusat.
- 16 Bigamia non validatur per ignorantiam.
- 17 Poena incurso, quando non profit ignorantia.
- 18 Emphyteutam dubitantem, an ignorantia protegat.

IN his, quae quis tenetur inuestigare ratione officii, vel pro validitate actus, si quem gerit, ignorantia & scientia symbolizant, quoad causandam nullitatem actus, si quidpiam sit omissum. Ecce ignorantia si supplicantis, non excludit subreptionem rescripti vel gratiosi, vel iustitiae, *Rebuff. prax. benefic. ad differentias inter rescriptum gratiae & iustitiae, num. 7. Crauet. consil. 68. in fin. Decian. Respons. 98. num. 2. volum. 2. & plene Flamin. Paris. de resign. benefic. libr. 10. qu. 2. num. 3.* Hinc rescriptum impetratum, si pendente lite absque mentione pendente litis, nec scientes, nec ignorantes excusatur, *Lancellot. de attentat. lit. penden. par. 2. cap. 4. nu. 749. facit l. 2. C. ut lit. pend. & Anch. consil. 16.* quae praeterea ratione vitatur inuestitura si subreptitia, nec non legitimitas etiam si constaret, talem subreptionem processisse sine dolo, & per simplicitatem, ut de mente *Oldrād. Socin. & Corn. protulit, Decian. consil. 18. num. 379. volum. 3. Socin. Iun. consil. 77. num. 83. cum seq. volu. 1. & Valasc. decis. 80.* Declarabis tamen, ut per insignem **I**C Leonellum, multae eruditionis virum, tractat. de subreptione rescriptorum, qu. 10 artic. 9. dicentem, quod subreptio, si nec dolo, nec culpa fuit commissae, rescriptum impetratum valebit in totum, saltem in forma communis, si dummodo sit vndique integrum, vel forma supplicationis, & impetrationis sit seruata. Ad iungerem saniores, si fallor, observationem, ex *Rot. Roman. decis. 622. num. 13. libr. 3. in nouissimis*, ubi traditur, subreptionis vitium tolli, quando concedens saltem in genere scire potuit, quod tacite inest: neque enim omnis si subreptio vitiat rescriptum, verum illa duntaxat, quae Principem ad concedendum reddit difficiliorem, c. super literis, & c. postulasti, de rescriptis. *Rot. Rom. sub Pui. decis. 187. num. 3. & decis. 232. num. 2. lib. 1.* unde in impetratione rescripti, mentio est si facienda de alterius possessione, alioqui non iuuat rescriptum, nisi concurrente scientia concedentis, vel ignorantia impetrantis. *Gabr. suis commun. titu. de acquir. possess. conclus. 3.* ubi praeterea agit de vi clausulae, amoto si illicito detentore, & de virtute clausulae, vo-

- 12 catis † vocandis, ad hanc doctē & apposite scribit *Cæsar, Manent, tract. de iur. contract. liuellaru, quæst. 6. nu. 16. 17. & 18* quod celebrans contractum † liuellarium tenetur inuestigare, an sit licitus, cum ignorantia nō excuset, vbi quis † tenetur indagare, & pro sciente habetur *Decian. responso 30. num. 38. volum. 1. & consil. 57. num. 14. volu. 3.* ad quod propositum quoque pertinet quoque *Reg. l. qui cum alio, ff. de reg. iur. conclu. 6. num. 5.* & conferunt tradita per *Parif. cons. 93. num. 13. & seq. volum. 1.* vbi ignorantia † non excusat contrahentes, cui finitimum est, quod habetur apud *Dom. de Rot. de Bigam. decis. 1. num. 5. in nouiss.* quod † ignorantia non excusat a Bigamia, nō ita vbi agitur de incurtione pœnæ, nam sit differentia inter scientem, & non omnino ignorantem, † vt in emphyteuta dubitante, † concludit non ineleganter *Bim. cons. 35. volum. 2.* & nos diximus sub inspectione 82.

REGULA III.

ARGUMENTVM.

¶ Quoad fructuū lucrum, declarationem in his, quæ ab alterius animo pendent, expectandam auctor pronunciat, nihil releuante possessoris scientia, vel ignorantia.

SUMMARIA.

- 1 Fructus percepti an ab eo die debeantur, quo donator reuocare velle donationem declarauerit & numero 2.
- 2 Donatarius non censetur in mala fide ante declarationem donatoris reuocatoriam.
- 3 Donationem an filii postea nati possint reuocare.
- 4 Donatio patris iurata super nascentibus liberis, an possit reuocari.
- 5 Declaratio est expectanda in dependentibus ab animo alterius.
- 6 Emphyteutam in caducitatem prolapsam, an ignorantia excuset.
- 7 Emphyteusis an & quando successor declarat caducitatem, & quando contra successorem, & quid si pactum adesset, & num. 9. & 10.

Scriptum reliquit *Tiraquell. in l. si unquam, vers. reuertantur. num. 273. C. de reuocand. donat. quem refert Franc. decisio. 46. num. 8. par. 1.* fructus a donatario perceptos † in terminis, d. l. si unquam, tunc restitutos esse, nimirum ab eo die, quo donator declarauerit velle reuocare donationem, siue antea donatarius sciuerit, natos esse donatori filios † siue ignorauerit, quandoquidem ante declarationem, non possit censi donatarius in mala fide, cum possit pater donationem non reuocare, *Clar. ad s. donatio, quæst. 23. nu. 10.* tametsi † possint filii postea nati mortuo patre reuocare, quicquid dicat *Clar. præcitato in loco*, siquidem nō solum agatur de præiudicio patris, sed etiam liberorum nasciturorum, vnde æquior est sententia tenentium, non esse attendendam renuntiationem patris, etiam iurata, neque eius negligentiam, quoad præiudicium filiorum superinde natorum. *Curt. Sen. consilio 1.* saltem, vt mortuo patre, reuocetur vsque ad dimidiam *Theaur. in puncto decis. 121.* prout obseruatur in renuntiatione donationis inofficiose facta per patrem & beneficio, *leg. hac edictali, C. de secund. nupt. de quibus omnibus agit Andr. Gail. præd. obseruat. lib. 1. obseru. 40. num. 11. & alijs seqq.*

Inde sumo vnum præceptum generale, quod in dependentibus † ab animo alterius, expectanda est declaratio illius, interim vero non curatur de possessoris scientia, vel ignorantia, quoad fructuum lucrum, similiter emphyteuta prolapsus † in caducitatem, a qua non potest se excusare, quandoquidem vt sit locus caducitati, requiratur probatio vera, ita quod nō sufficit præsumtiua, *Surd. decisio. 221. num. 2.* quare fructus perceptos ante declarationem domini habet præcipuos, non quos percepit post declarationem, *Theaur. decisio. 114. num. 3. Rot. Bonon. decisio. 37. Corbul. de iur. emphyt. tit. ult. ampliatio. 45. num. 2.* Id quod etiam comprobatur apposite *Gabr. consil. 67. volum. 2. nu. 10.* ait, quod emphyteusis deuolutionem † declarat successor, si præcessor ignorauit, sed non contra successorem, etiā si ignorauit, de quo diximus inspect. 85. nisi adsit pactum in inuestitura, quod si non soluerit intra biennium, vel aliud tempus conuentum cadat a iure suo, tunc sublatam esse hanc disceptationem, obseruauit ex multis *Borgnin. decisio 130. nu. 130. par. 2.* quia prouenit ex contractu, non ex legis prouidentia, *Corbul. d. Ampl. 45. num. 24. Menoch consil. 904. num. 88. lib. 10. Rot. Flor. sub Magon. plena decisio. 70.* ultra congesta per nos, sub distinct. 4. centur. 2. atq; ita, vbi in inuestitura sit præinsertum † d. pactum, & emphyteuta defunctus fuerit cunctabundus, fluxerintque tempora purgandæ moræ, validam, & efficacem fore declarationem caducitatis, opinor contra heredem, siue scientem, siue ignorantem, vel nisi tractetur de caducitate causata, ex capite alienationis, quam tam per successorem, quam contra successorem declaratur, *Honded. consil. 8c. num. 69. volum. 2.*

REGULA IV.

ARGUMENTVM.

¶ In his, quæ extrinsecus obueniunt, & per accidens, non distinguitur inter scientem & ignorantem illam qualitatem accidentalem.

SUMMARIA.

- 1 Scientia vel ignorantia distinctionem non attendunt, quæ extrinsecus sunt, vel per accidens, & nu. 11.
- 2 Hereditatis facta aditio, pro ea parte, pro qua heres se scriptum nescit, consistit, limita vt numero sequenti.
- 3 Iniuriæ filium, vel uxorem alicuius, quando prætextu ignorantia non excusetur.
- 4 Iniuria facta Doctori atrox dicitur, & competit aelio popularis.
- 5 Doctor, an efficiatur illustris ex assidua lectione 20. annorum.
- 6 Doctore iniuria facta, toti collegio illata censetur sciuerit, vel ignorauerit, & nu. seq.
- 7 Membrum qui tangit, totum corpus tangit.
- 8 Simoniacum, scientia vel ignorantia non protegunt.
- 9 Demonstratio falsa, legatum non vitiat, & limita, vt num. 12.

Scientia vel ignorantia in ea re, vel qualitate, quæ non impedit actum geri, nequaquam attenditur vel sic: In his, quæ extrinsecus obueniunt, & per accidens, non distinguitur inter scientem † & ignorantem illam qualitatem accidentalem veluti probat text. in *leg. si quis extraneus, s. si quis cum s. sequ. ff. de acquir. heredit.* vbi aditio hereditatis facta per eum, quæ igno-

- 3 ignorat, pro qua portione sit scriptus heres, consistit, non aliter, ac si sciret, dummodo sciat alia et substantialia additionis hereditatis, de quibus apud gloss. in l. is potest, ff. de acquir. hered. iuncta l. si is, ad quem, ff. eodem, Crauet. conf. 312. num. 3. Alciat. conf. 62. in fin. libro 8. impress. Venet. & Osasch. decis. 54. cui coheret casus l. 1. §. Labeo scribit cum §. seq. ff. de iniuriis, ubi iniurius filium meum, et vel meam uxorem, non excusatur praetextu ignorantiae huius qualitatis extrinsecæ, quod esset filius meus, vel uxor mea. Quod non incongrue trahitur ad iniuriam et factam Doctore, pro qua, cum atrox dicatur, competit actio popularis, quasi sit commissum sacrilegium, Bario. ad l. 1. num. 7. C. de dignitat. libr. 12. Bald. in l. 1. §. huius studii, colum. 3. & Alberic. ff. de iust. & iur. cum adductis per Jacob Ben. tract. de privi. Iurisconsultorum, cap. 47. & 48. eoq; magis, si res esset cum Doctore, qui per vicennium publice in Gymnasio approbato docuit. Is namque efficitur illustris, computato quoq; tempore, quo is legit, ante adeptum Doctoratum, veluti mihi per amplissimum, & gloriosissimum Mediolani Senatum, licuit in patria vniuersitate per annum profiteri, antequam promotus fuero ad Lauream. Ita ex multis tradit Jacob Ben. d. tract. libr. 1. privileg. 14. Tametsi modestiae causa assueueret oppositum, Bellon. supputat. libr. 1. cap. 13. cum aliis adductis per D. Menoch. de arb. iud. casu 68. num. 43. usq; ad fin. Vnde iniuria facta ob exercitium Doctoratus et vni Doctore, censetur facta toti Collegio, siue iniurius sciuerit, et siue ignorarit hanc extrinsecam qualitatem, quod is Doctor sic magis de vno, quam de alio collegio, quia qui tangit membrum, tangit totum corpus, Oldrad. consil. 66. & Jacob Ben. dict. privileg. 47. Sic in crimine simoniacæ, de quo non pauca protulimus, inter nostras distinctiones non refert, an electus et vel nominatus sciuerit, aut ignorarit, Rot. Rom. decis. 285. num. 3. par. prima, in nouissimis, & Diaz. pract. canon. cap. 23. Rursus deduco perfectius, & aptius exemplum in demonstratione falsa, et adiecta legati executioni, aut etiam praestationi; relictum, quod sane non vitiat legatum, siue testator sciuerit causam, aut demonstrationem esse falsam, siue ignorarit, l. demonstratio falsa, §. quod autem, ubi gloss. Bart. Castrensis. & Socin. ff. de cond. & demonstr. postquam expressio causae venit et extrinsecus, nec requiritur, cum fiat legatum ex mera liberalitate, Bald. conf. 151. 386. & 418. lib. 5. Alex. conf. 216. volum. 7. Gomez. praclare variar. resolut. tom. primo, cap. 12. num. 75. & Crass. tract. de success. §. legatum, qu. 59. Tamen si dissentiat Surd. cum relatis ab eo, decisione 161. num. 28. quorum opinio posset admitti, vel facile, si probetur per heredes, et quod testator non esset relicturus, nisi causa esset vera, lege cum tale, §. falsam. el primo. ff. de cond. & demonstr. Quod posse probari vere vel praesumptiue, aperit idem Gomez. d. loco, num. 76.

REGULA V.

ARGUMENTVM.

- ¶ Citandus haud quaquam regulariter est, quem in iudicio vere fuisse praesentem, clarum est, nihil pro regula, scientia vel ignorantia, suffragante vel refragante:

SUMMARI A.

- 1 Scientes & ignorantes in iudiciis ordinariis aequali lance tractantur.
- 2 Citandi sunt tam scientes, quam ignorantes.

- 3 Citatio non sola scientia adest.
- 4 Intellectus remissiuus ad leg. de unoquoque, ff. de re iudic.
- 5 In iudicio qui vere est praesens, regulariter non citatur, sciat vel ignoret. limitat. ut numero 6. & num. sequenti.
- 6 Citatio quando requiratur ad declaratoriam casus, non autem ad casum.

IN ordinariis iudiciis aequali lance tractantur scientes et ignorantes, quoniam tam scientes, quam ignorantibus et debent citari, leg. meminerint. C. unde vi, Bald. in cap. cum inter, num. 6. de elect. ubi reddit rationem, quia citatio et arctat non sola scientia. Alexan. conf. 27. in princip. volu. 6. Et facit regula l. de unoquoque, ff. de re iudic. quam multimode et exornat Gabr. suis communib. tit. de citation. conclus. 1. excipere soleo praesentem vere in iudicio, qui, siue sciat, et siue ignoret, non debet regulariter citari, d. l. de unoquoque. Felyn. in cap. 1. num. 18. cum seqq. de iudic. Ferret. in authent. si quis in aliquo, num. 15. C. de edendo, Gayl. obseruat. 109. num. 3. lib. 1. Muscatell. sua prax. part. 1. gloss. potest, num. 11. & 13. libr. 2. late Assin. sua praxi, §. 7. cap. 5. limit. 9. Si agitur de praedicio et iuris personalis, secus, si de praedicio iuris realis tractetur. Caroc. decisio. 108. num. 21. Requiritur tamen citatio, et quoad declaratoriam, etiam respectu poenae ipso iure incurrae, intelligendo, ut per Anton. del Retract. de iuram. calum. cap. 14. nu. 41. ubi concordando opinionem subiungit, requiri citationem et ad declaratoriam casus, non autem requiritur citatio ad casum, copiose Anton. Gabr. suis communib. tit. de criminalib. conclusio. 12. Grass. decis. libro 2. cap. 11. num. 36. cum seqq. ante alios Felyn. in c. ad probandum. numero 6. de re iudic.

REGULA VI.

ARGUMENTVM.

- ¶ Rei illicitae operam danti poena statuitur, & in quibus attendi non debeat, sciuerit quis, vel ignorauerit factum.

SUMMARI A.

- 1 Operam rei prohibita danti non adminiculatur ignorantia.
- 2 Intellectus ad dictum Baldi, & Decii, in cap. a nobis, de except.
- 3 Delictum quando ignorantia excusetur, inferendo ad multa, ex Gabr. suis communib. tit. de reg. iur. conclusio 6.
- 4 Bannitum excipere quando quis possit impune, & excommunicatum alloqui sine poena quis quando possit.
- 5 Ignorantia patrocinauitur in his, quae indifferenter se habent ad bonum & malum.
- 6 Ignorantia quando circa factum negativum suffragetur.
- 7 Statuta poenalia quando ignorantes ligent.
- 8 Delictum per ignorantiam patratum, tunc nunquam punitur, quando scientia pro forma requiritur.
- 9 Coitus viri cum muliere, quam nesciat esse coniugatam, an inducat adulterium, vel fornicationem.
- 10 Litigiosam rem distrabens extra consortem litis, ex causa transactionis si ignoranter agat, non incidit in poenam, sed alienatio non valet.

DE delicto et item quando ageretur, vel ubi quis daret operam rei prohibita, nemini propria ignorantia patrocinauitur, neminem excusaret, quod

- nec scientia, id, quod patet ex legis definitione tradita in leg. 1. ff. de legib. Ruyn. conf. 184. num. 9. volum. 2.
- 2 quibus t haud quaquam reluctatur Baldi dictum, in cap. a nobis, vbi pariter Dec. sub nu. 2. de except. vel Bart. in l. 1. ff. de receptat. quibus in locis tradi apparet, ignorantiam excusare delictum, t cum innumeris aggestis per Gabr. suis communib. tit. de reg. iur. conclus. 6. vbi ad multa infert, & M. Anton. Blanc. pract. crim. Rub. incipien. an ignorantia excuset a delicto numer. 108. cum seqq. Nam in his procedit, quæ sunt prohibita per accidens, & non de sui natura, t veluti præstare auxiliū baanito, vel excommunicatum alloqui, vel etiā ob-
 5 tinet in his, quæ possunt se habere ad bonum t & malum indifferenter, quo casu in meliorem partem fit
 6 interpretatio, vulg. l. merito, ff. pro socio, t vel pariter procedit, vbi obiicitur factum negatiuum, vt quia consul non denuntiavit maleficium, tunc enim scientiæ mentio fieri debet, vt Dec. ibidem, sub num. 4. cum seqq. aliam esse rem apparet in his, quæ iure gentium, vel de iure communi, statutario, consuetudinario, vel constitutario sunt delictum, Iul. Clar. ad §. fina. qu. 760. num. 14. t in quibus statuta pœnalia ligant etiam
 7 ignorantes, teste Magon. Rot. Lucens. decis. 49. nu. 7. cum multis seqq. sic Gabr. conf. 178. num. 53. volum. 2. Addo
 8 & illud, t quod vbi scientia est de forma, tunc delictum commissum per ignorantiam, nunquam puni-
 9 tur, vt ex Bald. & Socin. tradit idem Magon. dicto loco, num. 15. t Exemplum potest afferri in viro cognoscente carnaliter mulierem, quam nesciat esse coniugatam, vt non committat adulterium, si aliis copiam sui corporis facere assuescat, Surd. decis. 249. numer. 7.
- 10 Aliud exemplum t est apud Andr. Gayl. pract. obseru. lib. 1. obseruat. 118. num. 2. in terminis alienationis rei litigiosæ factæ imprudenter, & concludentem, quod ignorantia excusat a pœna, sed non excludit nullitatem actus (excepta causa transactionis inter consortes litis, l. fin. vbi etiam glo. in verbo transactionis, C. de litig. & Angel. in authentica de litig. num. 8. cum aliis, de quibus apud Osasch. decis. 144. num. 7. & seqq. cum in tertium, qui tamen habeat ius, alienari valide possit ex causa, Natta conf. 401. num. 2. quæ apposite addi possunt distinctioni 93. cent. 1. vbi de hac materia fule.

REGULA VII

ARGUMENTVM.

- ¶ Restitutionem contrectatæ rei, scientiæ & ignorantia distinctio non excusat, receptatorem præterea fugientis, nullo pacto tuetur.

SUMMARI A.

- 1 Restitutio rei ablata scientem & ignorantem, vno intuitu respicit, quod non in rebus tantum, verum etiam in personis, & nu. 2. & seqq.
- 4 Colonus fugiens a domino, vel bonæ fidei possessore, ante omnia restituendus.
- 5 Receptator Coloni sciuerit vel ignorauerit vitium fugæ illius, quem recipit, restituere tamen mox debet.
- 6 Colonus domino inconsulto fugientem, an & quando liceat eidem domino propriis capere manibus. Rixosi domini vel fidei, agi prouidentia.
- 7 Intell. etus ad decretum 6. post statuta Papiæ, ciuilia & criminalia.
- 8 Coloni an possint cedere bonis.
- 9 Molendina inter urbana prædia non numerantur, & quando ad instar mobilium reputentur.

10 Molendinarii inter rusticos non numerantur.

11 Diuisionis inter Rusticos faciendæ modus tangitur obiter.

Affinis quoque est prædictæ obseruationi hæc alia Regula, scilicet, t vbi agitur de restitutione rei ablata, pari ambulant passu, sciens & ignorans, ad tradita in cap. peccatum, de reg. iur. in 6. veluti notat Caroc. tract. de locat. in princ. quæst. 3. num. 4. magnæ editionis, & non tantum procedit in rebus, verum quoque in personis, vnde remedium, leg. si coloni, C. de agricol. & censit. libr. 11. quod cumulatissime & accuratissime, vt omnia expendit D. Menoch. tract. de recuper. possess. remed. 10. t non admittit excusationem ignorantia, Caroc. d. loco, nu. 3. t propterea, quod colonus fugiens a domino, vela bonæ fidei possessore, ante omnia est restituendus, postea vero de causa originis, & proprietatis disceptatio poterit moueri, aut iam mota exerceri. t Nec interest, an receptator coloni fugientis, sciuerit hoc vitium fugæ, siue ignorauerit, vt ex Orian. Butr. Rip. & Menoch. tradit idem Caroc. prædicto in loco, num. 2. t Imo licet domino colonum huiusmodi fugientem insalutato hospite capere propriis manibus, dummodo sit in actu fugæ, nemini adhuc applicatus, vbi absit nimia sæuitia dominorum, vel euidentis pactorū inobseruantia ex latere domini rixosi & litigiosi, Lucas de Penn. in d. lege si coloni, quæstion. 8. Caroc. d. loco, num. 5. & 23. cum aggestis per eundem tract. de excussionibus, par. 2. qu. 37. in argumento rixosi & litigiosi ostendentem tunc temporis conticescere, omnes regulas iuris communis, id quod nos quoque superius attigimus, sub distm. 80. centur. prima. t Quæ optime conferunt ad decretum 6. post statuta Papiæ ciuilia, & criminalia, vbi præterea coloni migrantes insalutato hospite, & insatisfacto domino possunt detineri personaliter, nec interim a quopiam alio conducì permittitur, t neque in præiudicium domini possunt efficaciter cedere bonis, sic etiam obseruatur in fictabilibus Socedanis pensionariis & molendinariis, non tamen procedit in fictabilibus bonorum existentium in ciuitate, quoad capturam, vt sancitum est decreto 1. t Quamuis enim molendina potius inter prædia rustica numerentur, quam urbana, Intrigliol. defend. qu. 9. num. 70. sintque mobilium instar, quando in fluminibus posita sunt, & regulariter a nauis, Gallia. conf. 27. num. 115. cum seqq. & Intrigliol. d. quæst. 9. nu. 66. cum seqq. alioqui immobilium appellatione continentur, Rip. in l. quo minus, num. 129. ff. de fluminib. & Bertazz. conf. 229. volumine primo criminal. t Attamen molendinarii non numerantur inter rusticos, t vt in argumento diuisionis faciendæ, per capita inter rusticos, ex Bart. conf. 186. Alex. conf. 99. volum. 2. & conf. 77. volum. 5. probat insigniter Ceph. consilio 69.

REGULA VIII

ARGUMENTVM.

- ¶ Collatione facta inter eum, qui ad aliquid obligatus est aliquid, & quid factum sit consecutiuè, quod nō impediatur obligationem, & eum qui acquisiuit ab alienante iure suo rem, per quam ius tertii consequenter læditur, vt non magis in hoc, quam in altero casu referat sciuerit, quis vel ne, infertur principale axioma nullam esse curam eorum, quæ non a principali negotio, sed ex consequentia veniūt, quod declaratur exemplis.

SYM-

SUMMARIA.

- 1 Nulla est differentia, an quis sciat necne, quid esse factum cum sine illo, etiam ex negotii gesti natura obligatus est erga facientem.
 - 2 Qui acquirit ab alienante iure suo scientiam, vel ignorantiam lationis, qua inde alii venerit non curat.
 - 3 Multa consecutivae permittuntur, quae principaliter non possent concedi.
 - 4 Praiudicium, quod venit in consequentiam nequaquam attenditur.
 - 5 Omissio citationis eorum, quorum non principaliter interest non vitiat actum, nec tamen illis praedicat omnino.
- 1 Sicuti scientia vel ignorantia facti, non consideratur in eo, qui citra illud factum nihilominus ad aliquid obligatus est erga facientem in consequentiam negotii inter eos gesti, iuxta text. in l. sed addes. §. si inquilinus. ff. locati. Ita in eo: qui acquirit ab alienante iure suo, unde iustertii oblatur secundario, & consecutivae, scientia, vel ignorantia talis lationis, non inspicitur, quin teneat indistincte, l. §. ff. de distractione pignoris. quem tex. expendit. Cuius ad African. tract. 8. ad l. qui Balneum. §. Titia ff. qui pot. in pig. hab.
- 3 Quam ob causam iactatur passim, quod multa veniunt in consequentiam, quae principaliter non concederetur. Traq. tract. res inter alios acta, colum. 2. cum adductis, per Surd. tract. de alimentis. tit. 9. quest. 28. nu. 18. Et praedictum, quod venit in consequentiam, non habetur in consideratione, l. si quis nec causam, ff. si cert. pet. Decian. consi. 46. numer. 41. volum. 3. & Surd. consil. 90. numero 39. volum. primo. Hucque pertinent deducta cumulatissime per Anton. Gab. suis communibus, tit. de citationibus conclusionem prima, numer. 300. cum multis seqq. super eo articulo, quod actus valet absque citatione eorum, quorum interest secundario non tamen praedicat illis irreparabiliter, latissime Caroc. in materia excussionis, ut non sint citandi hi, quos indirecte tangit negotium, tract. de excussionibus, par 2. quest. 0. 33.

REGULA IX.

ARGUMENTVM.

- ¶ Feudi dominum, & causam habentes ab eo sententia contra Vasallum dicta, nihil obstantibus scientia, vel ignorantia, afficit, & consecutur.

SUMMARIA.

- 1 Sententia contra Vasallum lata an, & quando dominum feudi afficiat, & nume. 5. & 6.
- 2 Maritum quando sententia lata, contra uxorem impediatur in rei dotalis possessione, & n. 4.
- 3 Sententia lata contra principalem an, & quando ob sit possessori, & n. seq.
- 7 Vasallus contra dominum agere nequit, vel de dolo excipere.
- 8 Sententia contra usufructuarium conventum proprietario non nocet.
- 9 Vasallus similis usufructuario dicitur.
- 10 Sententia lata contra emphyteutam rem conventum, an domino directi praedicat, & n. seq.
- 12 Dominii utilis concessio facit, & constituit Vasallum, usufructuarium, & emphyteutam procuratorem in rem suam.

13 Afflict. decis. 396. numero quinto, ad trutinam vocatur.

Hic proxime explicatae positioni coheret a'ia singularis deductio, nempe, quod

Talis, & tanta est vis sententiae, ut (modo absit collusio) lata contra Vasallum noceat domino fundi, siue dominus sciat, siue ignoret, Afflict. decis. 396. numero 5. ¶ Sic sententia lata contra uxorem praedicat eidem, siue maritus sciuerit, siue ignorauerit, at non potest mitti executioni in bonis dotalibus per maritum possessis, si ipse non opponat, & suam possessionem tueatur, Rim. consi. 341. nu. 6. ¶ Quia communiter susceptum est, quod sententia lata contra principalem debitorem, non obest possessori minime citato, Surd. consi. 405. num. 4. vol. 3. ¶ nisi probata sit scientia, mariti circa duo, nempe, quod sciuerit litem motam, & sciuerit de dominio rei datae in dotem tractati, Bartol. in l. sepe, num. 3. ff. de re iud. sapienter Laderch. consi. 180. ¶ Extenditur quoque praedictum ad habentes causam a domino feudi, siue sciuerint, siue ignorauerint, quia sententia, quae praedicat auctori, nocet etiam successori, cap. quamvis de re iud. Excell. Quetta. consilio 62. num. primo. Nisi prolatam liqueat sententiam causa non plane defensa, ¶ Peregr. consil. 2. numer. 68. cum seq. Quo casu potest dominus contra vasallum agere, & excipere de dolo, quamvis e contra Vasallus nequeat contra Dominum agere, vel excipere de dolo, Intrigliol. de feud. quest. 62. numer. 29. Neque faciscit negotium, quod sententia lata contra usufructuarium conventum, non praedicat proprietario, l. si pariter, ff. de libera. caus. Alex. ad l. Pomponius, §. si is, qui ff. de ac. possess. ¶ Similis namque est usufructuario, Vasallus, sicuti emphyteuta pro suo utili dominio, Butr. in d. c. quamvis, ultra quod pro domino militat Reg. Vulgatiss. tit. C. res inter alios acta, cui difficultati occurrit subtilis. IC. Quetta consil. 91. num. 3. cum seqq. ¶ in argumento sententiae latae contra emphyteutam rem conventum, an praedicat domino directo, distinguens plures casus, & declarans praedicta omnia, dummodo simul duo concurrant, nimirum, quod agatur contra usufructuarium, vel Vasallum, aut emphyteutam ad dominium directum, & quod sciuerit litigari super dominio, tunc non refert, an sciuerit sententiae prolationem, vel ignorauerit, tum quia debuit vigilare propter dubium belli eventum, tum etiam ob connexitatem iurium, & ob virtutem taciti mandati, ¶ cum per concessionem dominii utilis, fuerit Vasallus vel usufructuarius, vel emphyteuta constitutus Procurator in rem suam, l. i. in fin. ff. usufr. quemadmodum caueat. Imol. in leg. 1. ff. de nou. op. nunt. & Castr. in d. l. sepe. col. fin. addo. Fab. de Annae consi. 18. ¶ Sic plane interpretandum censeo d. l. c. cum Afflict. decis. 396. num. 5. ex elegantissimo. Quetta. consil. 91. Reliqua quibus haec reg. pinguior, & splendidior redderetur, praemissi sub distinctione 5. incip. Tertius comparens, cent. 1.

REGULA X.

ARGUMENTVM.

- ¶ Scire vel ignorare non praedicat his, quae sunt de natura actus, & quid circa pactum respiciens naturalia, vel substantialia contractus.

SUMMARIA.

- 1 Sciens non differt ab ignorante in iis quae sunt de natura actus.
- 2 Venditor de evictione tenetur siue sciuerit, siue ignorauerit rem distractam esse obnoxiam.

- 3 Pactum an valeat contra naturalia, & numero quarto.
 5 Pactum appositum contra substantialia contractus, vitiat contractum, nisi, vt n. sequen.
 7 L. si nomen ff. de hered. vel action. vendit. enucleatio.
 8 Nomen debitoris cedens, vel vendens tenetur manutenere verum, sed non bonum, nisi in specie, se ad id quoque obligauerit.

1 In iis quoque, quæ de natura actus esse comperiuntur, sciens tamen parum, vel nihilum, potius differt ab eo, qui ignorat, iuxta text. in l. non dubitatur. C. de euictionibus, ex quo infertur venditorem, tamen de euictione teneri, siue scientiam, siue ignorantiam allegauerit rem distractam vinculis fuisse obnoxiam, est text. in l. si minor. C. de action. emt. Paul. de Castr. ad legi. §. 1. ff. cod. tit. Laderch. consi. 130. numer. 7. Crau. et. consil. 1000. num. 4. lib. 6. q. tamen nequaquam procederet, tamen ubi pactum repugnaret, quippe quod valet contra tamen naturalia, appositum autem contra substantialia contractus, tamen vitiat ipsum contractum, nisi pactum efficeret, vt conuentio transiret in aliam speciem contractus, Abb. in cap. fin. de condit. apposi. l. cum precario. ff. de precar. Bart. in auth. ingressi. C. de sacrosan. eccles. Rot. Rom. decis. 500. par. 1. in nouiss.
 7 Ad hæc collibeat inferre secundam tamen deductionem, quam colligo ex text. in l. 4. ff. de hered. vel action. vend. Iunctis traditionibus celeberrimorum Doctorum, qui illum text. iugiter expendunt, nimirum Castrensis consi. 170. numer. 2. volum. 2. Becc. consi. 105. D. Menoch. consi. 778. volum. 7. Eugen. consi. 73. Caballin. de euictionibus. §. 5. numer. 36. cum seqq. Rot. Flor. sub Magon. decision. 39. Vincent. de Franch. decis. 108. part. 1. & decis. 427. numer. 6. part. 2. & Surd. decis. 326. numer. 41. Vbi cedens nomen debitoris, tamen vel vendens ius tenetur duntaxat manutenere, quod sit verum, nisi pacto speciali se obligauerit ad mantentionem illius crediti, quod etiam sit bonum, & exigibile, quæ sunt diligentissime obseruanda.

Regula Vndecima.

ARGUMENTVM.

1 Quod ex lege debetur, & quæ passim legitima dicitur portio, scientem vel ignorantem nihilum reformidat, vnde filius, in scio patre, de iure Pontificio, & nouissima conciliari prouidentia, potest valide contrahere nuptias.

SVMARIA.

- 1 Debitum legale, & executio eius paribus passibus scientem, & ignorantem deuincit.
 2 Dos debetur filie, etiam si nupsit in scio patre.
 3 Nuptia de iure Pontificio inuito patre, recte contrahuntur.
 4 Concilii Trid. locus de valore nuptiarum, sine parentum consensu, quæ legitime contrahi possunt.
 5 In filio si honestas requiritur, multo fortius in filia.
 6 Debito legali non debet filius defraudari, licet contraxerit matrimonium, sciente vel ignorante patre.
 7 Laudantur liberi, qui non eligunt sibi sponso, vel spon-

- sas inuitis parentibus.
 8 Virginalis pudor nescit eligere sibi virum.
 9 Intellectus ad cap. honorantur 32. questio. secunda, remiss.
 10 Ecclesia non conscia homine Christiano indignum est sibi nuptias copulare.
 11 Coheredi, quando pars deficiens arestat scienter, vel ignoranter.
 12 Ius accrescendi, quando inuito herede locum obtineat, & num. 13. 14. & 15.

Pro executione debiti legalis paribus passibus ambulat, tamen sciens & ignorans. Id, quod sic deducitur ad praxim exemplo filia, quæ tamen nupsit in scio patre, postquam eidem debetur a patre dos, ne alioqui indotata male tractetur, a viro leg. fin. C. ad Velleian. & Rip. ad l. i. nu. 56. ff. solut. m. i. cum multis adductis per Menoch. de presumpt. lib. 4. presumpt. 189. nu. 65. & seqq. aliis. Quoniam, si possunt contrahi nuptiæ, etiam inuito patre, tamen de iure Pontificio, & valente iure Synodico, vt decretum est conciliare Trid. sess. 24. c. 1. relecta tamen & explosa sententia deuiantiū ab hac nitida veritate, quos inter fuit Reusnerus consi. 5. lib. 1. Multo magis eo ignorante. Gail. pract. obser. lib. 2. obseru. 95. facit Reg. l. qui potest inuitis. ff. de reg. iur. Quod si in filia obtinet, in qua longe maior honestas requiritur, fortius arrogat locum tamen in filio, vt eo iure contractum matrimonium patre sciente, vel ignorante valeat, nec idcirco possit defraudari filius debito legali, scilicet, legitima, tamen quæ amplius dicitur debita de iure naturæ. Tiraquel. de legibus connubialibus. lege. 9. numer. 3. Paris. consi. 29. lib. 3. & Caroc. decis. 94. numer. 14. Ceterum commendantur liberi, qui non eligunt sibi sponso, vel sponsas, sed consentiunt tamen ad dispositionem parentum, c. Honorantur 32. q. 2. qui textus attribuitur Diuo Ambrosio in personam Rebecce dicenti. Honorantur parentes Rebecce muneribus consulitur puella, non de sponsalibus. Illa namque iudicium exspectat Parentum, postquam non est virginalis pudoris, tamen sibi eligere virum, Abb. qui d. text. in c. honorantur tamen expendit consil. 65. nume. 1. cum seqq. lib. 2. Amplius indignum est homine Christiano non conscia ecclesia, tamen ceu piissima matre fidelium contrahere matrimonium, ex quo ciues, & membra ecclesiæ nascuntur. Reusner. consil. 10. numero 75. lib. 1. De quo argumento longe plura scripsimus, distinct. 40. centuria 2. vbi recurrendum est. Aliud exemplum suppeditat text. in l. heredi. ff. de acquir. hered. Vbi portio deficiens accrescit coheredi, tamen siue sciuerit, siue ignorauerit eam defectam, quoniam ius accrescendi in hereditatibus habet locum, etiam inuito herede, ne contingat, quæ pro parte intestatum procedere, & pro parte intestatum, contra ius nostrum. ff. de reg. iur. l. unica. §. his ita. C. de caduc. tollen. & Crass. tracta. de success. §. ius accrescendi, q. 29. Nisi habet is, qui decessit substitutum, tamen quo casu, vel mortuus fuerit coniunctus viuo testatore, vel postea, præfertur coheredi substitutus, cessante propterea iure caducatæ institutionis, & iure accrescendi ex vi substitutionis vulgaris, d. l. unica, §. pro secundo. C. de cad. toll. Bursat. consil. 262. volum. 3. latissime Crass. d. tract. §. substitutio. questio. 13. & Trentacinq. de substitut. par. prima, capit. 15. Declarando tamen cum Castr. ad l. si is, qui §. ult. num. 3. ff. de reb. dub. Quando scilicet vulgaris est facta, tamen vni tantum alias facta duobus intelligitur, si neuter erit heres. Peregr. de fideicom. articuli. 13. numer. 20. Ill.

Mantic.

Antio. de coniect. ult. vol. lib. 11. tit. 5. numero. 3. cum seqq. & Intrigliol. de substitut. Centur. 3. questio 48. numer. 6.

REGULA XII.

ARGUMENTVM.

¶ Sanctio irritatiua, annullatiua, vel poenalis, statutaria, constitutaria, ex pacto, vel ex decreto, indifferenter scientem, & ignorantem arctat, & de intellectus s. omnium in nou. constitut. Mediol. in tit. de iure filci.

SUMMARI A.

- 1 Clausula irritatiua in statuto, vel constitutione inserta, aut annullatiua indifferenter scientem, & ignorantem includit.
- 2 Decretum irritans efficit, ut ignorantia non obstante, irritetur actus, poena licet locus non fiat, nisi sit constitutio publicata.
Et quid in literis Apostolicis, & numero sequen.
- 3 Decretum irritans cum retro oculos habere dicatur, excludit prescriptionem quamcunque & quadragenariam, & immemorabilem, & n. seq.
- 6 Ignorantia allegatio per statutum, seu decretum tollitur, & per praeambulum pactum, & numero sequen.
- 8 Renuntianti omni legum auxilio ignorantia allegata, nequaquam succurrit.
- 9 Bona delinquentis, quando habentur pro publicatis ipso iure, distracta interim nullo refuso pretio renouantur e manibus emtoris, sciuerit vel ignorauerit.
- 10 Intellectus ad s. omnium Novar. constitut. substit. de pur. fise.

Canonistae in c. si eo tempore de rescript. in 6. & in ca. si eo tempore de elect. in 6. communiter constitutum regulam solidissimam, quae sic se habet, ubi in statuto, vel constitutione aliqua, reperitur praefixa clausula irritatiua, seu annullatiua, indifferenter omnes includuntur, nulla facta differentia scientiae, & ignorantiae, sic Gab. consi. 83. numero. 19. vol. 2. optime Glo. in elem. prima de concessione praebenda, ubi Cardinal. notab. 6. cum innumeris aggestis per Gabr. suis communibus, tit. de classis, conclus. 3. Vbi pro more recenset duodecim effectus quos operatur decretum irritans Inferendo, Ampliando & limitando, praeclare Borell. triplicem adferens declarationem, tract. de compromiss. Gloss. 1. numero. 78. & 9. Addo Bur. at. consi. 158. volum. 2. Flamin. Paris. de resignat. Benefic. lib. 5. quest. 6. numero. 220. usque ad fin. & Gab. consi. 178. numero. 55. 56. & seq. volum. 2. Vbi decretum irritans facit, ut non obstante ignorantia annulletur actus, sed non sit locus poenae, nisi sit publicata constitutio, & loquitur in extrauagantibus, & in literis & apostolicis. Idem Flamin. d. tract. libr. 2. quest. 20. n. 10 & lib. 11. quest. 3. nu. 77: Hoc praeterea decretum irritans, cum habeat oculos retro, & afficiat omnia quae sequuntur, & idem Flamin. d. lib. 11. q. 6. numero 17. ac 25. Excludit omnem prorsus prescriptionem & quadragenariam, immo etiam immemorabilem, sapienter Mynsinger consi. 19. num. 58. Ratio autem praedictorum potest assignari, quia per statutum, seu per decretum, & potest valide tolli allegatio ignorantiae, ex Bart. in l. diuus, la prima ff. de fals. Abb. in cap. ad falsarium, de crimin. fals. & Ruin. consi. 86. numero. 3. volum. 4. Sicuti non admittitur alle-

gatio ignorantiae, & contra praeambulum pactum, & proinde, quando est renuntiatum omni legum auxilio, non potest superinde allegari & ignorantia. De. 8. cia. consi. 39. numero. 157. volum. 2. Quoniam praesumitur facta, certioratio omnium iurium beneficiorum, & excusationum, potissime in personis obligabilibus, vel ex vi iuramenti fusissime Bertazol. tractat. clausularum clausula. 40. Glof. 6. & 7. Hinc infero, quod quando bona delinquentis habentur pro publicatis ipso iure, & interim vero distraherentur possunt reuocari, nullo certo pretio restituto e manibus emtoris, siue scienter, siue ignoranter acquirentis, Boss. sua praxi criminali de bon. publicat. num. 44. cum adductis Surd. decisi. 116. numero. 8. & 9. Hucque pertinere agnosco decisionem nouarum, constitut. & ut. de iure filci. s. omnium ibi etiam sibi per ignorantiam, & paulo ante ibi. Et ipso iure, ac facto publicata incorporata, &c. super quo scripsit Berret. noster consi. 52. Ital. Clar. s. & s. fin. q. 7. 8. num. 15. & 26. Plot. consi. 30. Curt. Sen. consi. 57. ac Dec. consi. 410.

REGULA XIII.

ARGUMENTVM.

¶ In contractu nullo non est discrimen inter scientem, & ignorantem, ut multis ostenditur argumentis, obiterq; exemplo est emtor rei minoris sine decreto, cui ignorantia non secus, ac scientia impedimento est, quo minus rem cum fructibus nanciscatur, accedente pariter auctoris obseruatione practica in causa emphyteutis Ecclesiastica, quae si nulliter facta sit nullo pre-textu ignorantiae non magis, quam scientiae iuuatur, inducitur postea limitatio de Patrono variante nominationem, stante iuramento de non variando, ut hoc casu attendatur sciuerit, vel ne, ex sententia Alexandr. sed tandem auctor eam declarationem impugnat, & regulam firmat.

SUMMARI A.

- 1 Non refert, quis sciat necne, si acquirat ex actu iniurioso, vel ipso iure nullo.
- 2 Lex Barbarius ff. de off. praetoris non habent locum, quando causatur inhabilitas ex nullitate rescripti.
- 3 Titulus contra legem habitus non inducit bonam fidem, neque admittit excusationem ignorantiae.
- 4 Emens res minoris, sine decreto ignorantia non excusatur, & quid si agatur de fundo minoris sterili, numero 5. & quid si accesserit iuramentum, numero 6.
- 7 Iuramentum non supplet Decretum.
- 8 Quando titulus reducitur ad non tit. inducitur omnimoda resolutio actus gesti, & omnes fructus sunt restituendi.
- 6 Inuestitura libellaria Ecclesiastica, si nulla pronuntietur bona ipsa cum fructibus sunt restituenda hoc declaratur, non procedere in remedio recesso ex cap. lesione excessiue, quo casu habetur ratio duntaxat fructuum perceptorum, post lit. contest. & quare, n. 10.
- 11 Locus est distinctioni, an sciuerit, vel ignorauerit cum quis acquirat ex actu contra bonos mores, & exemplificatur in Patrono variante nominatione stante iuramento de non variando ex sententia Alex.

- 12 Alex. sententia impugnatur inducentis sciuerit, vel ne in causa patroni, qui variavit nominationem, cum prius iurasset se aliter facturum.
- 13 Ratio periurii maxima.
- 14 Periurium solum Deum habet ultorem, quod tamen simpliciter non est accipiendum, quando agitur de praiudicio tertii.
- 15 Maximo odio insequitur utrumque ius periuros.
- 16 Discrimen inter periurium promissorium, & assertorium, remissive.
- 17 Leges puniunt euident, & notorium periurium, & non aliter.
- 18 Periurus potest appellare.

Optarem rursus electorem, scire inter alias observationes ad hanc artem pertinentes, quod acquirere volenti ex eo actu, qui sit inualidus, & vel nullus ipso iure, ne tantillum quidem curatur, scienter, vel contra ignoranter confectus sit contractus, aut deuentum sit ad illum actum, veluti inducitur text, in l. i. ff. pro hered. Sic in iudicialibus probat Felyn. ad c. sci. citatus. num. 5. versic. tercio fallit. de rescript. Dū expendens text, in l. Barbarius, ff. de off. praeior. asseuerat, illam legem non habere, locum quando caussaretur inhabilitas ex nullitate rescripti, siue sciuerit delegatus validi atem, aut inualiditatem & processus, siue nesciuerit. Porro titulus contra legem habitus, non introductus bonam & fidem, neque admittit excusationem ignorantiae, sed repente causa ad non causam reducitur, teste Bartol. in l. sed si lege, §. cire ff. de petit. hered. Abb. in c. de quarta, col. 1. de praescriptionibus, & Gamma decis. 247. num. 1. & Exemplum nitidū peti potest a l. i. C. si quis ignorans rem minor, & c. Ut emens rem minoris, ut minoris sine decreto, vel sciatur, vel ignoret, tenetur restituere eandem rem cum omnibus fructibus perceptis a die contractus, Surd. decis. 45. num. 9. Etiam si agatur de fundo minoris stitili, l. si fundus, & ff. de reb. eorum. Ample Montan. de iur. titul. Reg. 33. numer. 118. Immo idem si accesserit sacramentum, quoniam iuramentum, & non supplet decretum, praclare Simoncell. de decret. lib. 3. tit. 8. in spect. ultima. Generaliter namque proditum comperitur, quando titulus reducitur ad non titulum, fortius, si ab initio sit iniustus, & inducitur omnimoda resolutio actus gesti, & omnes fructus restitui oportet per possessorem Rom. consil. 454. numer. 27. Curt. Sen. consil. 71. Ofasch. decis. 160. numero. 12. & Becc. consil. 95. numer. 5. & Quemadmodum non semel vidi obseruari in nullitate, inuestiturae bonorum emphyteuticorum, ecclesiae intentata, dum super ea pronuntiari contigit, bona ipsa cum omnibus perceptis fructibus a die inuestiturae fuerunt comprehensa in restitutione faciendae & victori, Grammatic. decis. 79. & Bero consil. 89. vo. 1. Ad differentiam iudicii intentati super remedio rescissorio ex capite lesionis excessiue, atque immoderate, quo casu habetur duntaxat ratio fructuum perceptorum post litem contestatam, quando quidem eo tempore omnes possessores sint pares vulg. l. 4. §. post litem, ff. fin. regund. ac Borgnin. decis. 27. numer. 62. par. 1. Alia sane res esset, quando aliquis acquirere, & vellet quidpiam iuris ex actu, contra bonos mores ciuiles, vel naturales, vel canonicos, si fides adhibenda est traditioni Alexand. consil. 16. numero. 7. vol. 3.

Vbi cum edisserit illum articulum, nunquid patronus laicus, possit intra quadrimestre variare ac-

cumulatiue, tametsi iurauerit de non variando, distinguit inter scientem primam nominationem, & ignorantem illam, ut primo casu nihili faciendae sit, secunda nominatio: secundo casu, prout praesumitur ignorantia facti alieni ex adductis opportune in nostris anteludiis, quae inspectionum denominatione malimus cohonestare, valeat sequens nominatio, ita ut censeatur diminuta, vis primae praesentationis, & vox debilitata, quam habet primo loco nominatus, tantundemque assequatur, secundo loco praesentatus, Lampertus. de iur. patr. par. 2. lib. 2. articul. 13. in fin. quam Doctrinam Alex. contendit meliorem idem Lambert. d. loco art. 16. numer. 8. Veruntamen magis communis opinio repugnat distinctioni, & Alex. d. consil. 16. ut bene aduertit Bursat. consil. 379. num. 10. cum seqq. volum. 4. affluentissime Didac. a Spin. Specul. testam. glo. 4. principali, num. 76. potissimum ob reatum periurii, ad tradita per Serafin. de iuram. priuileg. 150. nil obstante, quod periurium habet solum Deum ultorem, quia habet locum, & quando non agitur de praiudicio tertii, in puncto Reyn. consil. 8. ad fin. vo. 1. m. 4. & Excell. Fachin. lib. 1. controuers. iur. cap. 14. Ultra alias animaduersiones superius ad hanc rem non otiose deductas, quanto namque odio prosequatur, & utraque lex periurium, vel promissorium sit, vel assertorium, inter quae non leue esse discrimen, patefacit sapienter Couarruias ad cap. quamuis 1. par. elect. §. 7. nume. 1. & 4. de pact. in 6. Cassan. super consuetud. & Burgund. §. 12. Rubr. 10. & Menoch. de arb. ind. casu 319. Dummodo euident sit, & notorium periurium, alioqui ex sola declaratoria, quem esse periurium lex non insurgit, eū tanto odio insectando, postquam periurus potest appellare, cum sit sententia interlocutoria, quando pronuntiatur, quod quis sit periurus, eaque appellabilis ex quo potuit a iudice grauari, ut optime, ac dexterime defendit Cauagnol. ad statuta Montiserrat. Decreto 15. ca. 285. nec alibi decusum in terminis meminisse vnquam.

REGVLA XIV.

ARGVMENTVM.

Circa tempus continuum, quale semper praesumitur, vel immemorabilem praescriptionem, quando quem sciuisse, vel nesciuisse, sit frustratoriuū indagare.

SUMMARIA.

- 1 Tempus continuum praesumitur.
- 2 In temporis cursu continui non distinguitur inter scientem & ignorantem.
- 3 In statutaris actionibus, & aliis ad vindictam, in quibus tempus est continuum, sciens ab ignorante non differt.
- 4 Et quid ubi agatur de pratorio remedio, vel doceatur de iusto impedimento, & nu. 5.
- 6 Praescriptio agere non valenti non currit.
- 7 Tempus ad inuestituram petendam non currit ignorantem, & quando nec appellandum, & num. sequenti, & quid ad hereditatem petendam, & nu. 9. quid praeterea in praeiudicatione obius quota vel tractatus. Scientia facti duplex.
- 10 Tempus non est inducenda, vel tollenda obligationis modus, & cur, n. 11.
- 12 Tempus quando de i. possit modum inducendi, vel tollendi obligationem.

- 13 Pars quæ suo vniuerso non congruit dicitur turpis & inepta.
 14 Prescriptio immemorabilis præferat causam lucratiuam.
 15 Scientia aut ignorantia distinctio in præscriptione immemorabili non attenditur.
 16 Prescriptionis immemorabilis effectus, remissive.
 17 Principis scientia non attenditur in cursu temporis immemorabilis.

DE continui tempore cursu, quando agitur, veluti præsumitur et continuum, *Gloss. in rubric. ff. de diuers. & tempor. præscript. Bald. in l. 2. C. de adil. action. Nisi contrarium foret, expressum Andr. Gaul. practic. obseruat. lib. 2. obseruat. 195. numer. 2. non conuenit distinguere inter scientem, et ignorantem, l. si. C. de præscript. long. tempor. & leg. genero. §. 1. ubi Bart. ff. de his, qui notant. infam. facit l. si pariem. §. si perfundum. ff. quemadmodum seruit. amit. et Vnde in præscriptionibus etiam statutariis in omni actione ad vindictam, in omni accusatione, & ubi agit de odio finiendo: in quibus casibus tempus est continuum tam ignorantes, quam, qui sciunt, afficit illius curriculum temporis, quod & obseruauit Soc. sen. consil. 108. numer. 3. volu. 4. Quod si agatur de tempore et utili, aut de prætorio remedio, vel de iusto impedimento doceatur mitescit rigor extemplo, nec ignorans sentit in effectu, aut ope exceptionis præiudicium aliquod, allegata ignorantia, & confirmata iureiurando proprio allegatione, *Gail. dict. obseruat. 105. Late M. Anton. Bart. de temp. vlti. contin. iuxta illud non valenti agere et præscriptio minime currit, l. si. fin. C. de anal. except. et Vnde non semel deductum meminisse pro casuum varietate tempus, ad inuestituram petendam non currere in effectu ignoranti, copiose *Riminald. Iun. et consil. 579. volum. 5. nec ad appellandum, et nisi a die cessati impedimenti, et neque heredi, nisi a die aditæ hereditatis Riminald. Iun. consil. 432. numer. 23. cum seqq. et consil. 445. num. 13. et 14. volum. 4. Decian. consil. 2. numer. 138. vol. 2. arguo Osasch. decis. 142. num. 35. et 36. ac decis. 176. num. 2. Thesaur. decis. 260. num. 3. et Leonin. consil. 99. sic in tempore definito ad ius quotæ, ad ius retractatus, ad ius prothomiseos, & ad ius congrui, quod non currit contra consortem, aut consanguineum, aut aliter ius habentem, nisi a die scientiæ facti, quæ non sit dubitabilis, sed vndique certa, alioqui non est scientia, sicuti dubia probatio, non est probatio, *Vulg. c. in præsentia, de probat. et ita concludit. Afflict. tract. de iure prothomiseos, §. 2. num. 4. §. 6. et 7. Vbi ulterius edisserit de duplici specie scientiæ facti scilicet vera, & præsumpta, quam materiam plenius cornu pertractat, *Tiraq. de retract. Afflict. d. tract. de iure prothomiseos Horat. Carpan. ad statut. Mediolani, part. 1. cap. 417. et 434. et Borell. consil. 60. ac 63. Siquidem tempus, modus et non est tollendæ, vel inducendæ obligationis, cum per se discretiue consideratur, ab omni iuris, vel facti adminiculo seiunctum, et ex quo est quid inanimatum propterea, quod nihil pronuntiare potest, ubi nihil præsidii affulgeat, *Bald. in leg. eos, numer. 11. circa finem. C. de appellat. et in l. vnic. num. 5. C. ut action. ab hered. et c. Ita pariter *Gilken. de præscript. par. 2. membr. 1. cap. 5. numer. 3. et cap. 8. numer. 26. Quatenus vero consideratur tempus, ut adminiculum ex quo dispositio, et cui adiicitur qualificatur, recte dici potest esse modum inducendi, vel tollendi obligationem, quum*******

fit pars actus qualificatiua, cui adiungitur. Turpis autem, vel deformis, et atque inepta fit pars, quæ suo non congrueret vniuerso, *Thob. Non. consil. 8. num. 15. et alios adducit excell. Iurisc. Martin. Monter. decis. 20. num. 39. cum seq. Neque reticendum est, quod in præscriptione immemorabili, et tametsi præferat causam lucratiuam teste, Bald. in leg. 3. numero. 4. ff. de eo per quem fact. crim. et c. Nullatenus suscipitur distinctio scientiæ et ignorantiæ, qui sane vnus est ex multis effectibus passim in iure concessis præscriptioni immemorabili, late cumulatis per *Gabr. suis communibus titul. de præscript. conclus. 1. præcipue sub numero 59.**

Et ex præambula scientia inducitur declaratio tacite voluntatis per curriculum temporis immemorabilis, præclare *Eugen. consilio 9. numero primo, etiam quoad Principem, ut ibidem Eugen. num. 6. et 7. dicens, quod stante cursu tanti temporis non requiruntur scientia, nec consensus Principis.*

REGULA XV.

ARGUMENTVM.

- Definit distinctio scientiæ, & ignorantie intendentibus ad rigorem iuris conseruandum penitusque hebescit.

SUMMARIÆ.

- 1 Sciens non differt ab ignorante, quoties versamur intendentibus ad rigorem iuris conseruandum.
- 2 Rusticus, & mulier excusatur ob ignorantiam, nisi agatur de his quæ respiciunt obseruationem formæ actus.
- 3 Rustico non parcitur neganti possessionem, contra practica *Angel. in lege. fin. ff. de rei vindicat.*
- 4 Rusticus excusatur in criminalibus a dolo, & a perjurio.
- 5 Mulieri, ut mulieri non conceditur restitutio in integrum.
- 6 Crida emotionales, & fiscales percutiunt, quoque ignorantes.
- 7 Acridis non datur appellatio, neque a sententia superinde lata, nisi negative sit prolata, sic in attentatis, & in possessorio.
- 8 Cridarum temporis lapsus inducit perpetuum silentium sublata quoque restitutione in integrum.
- 9 Crida non præiudicant dominis directi.
- 10 Cridarum questio admittit oppositionem nullitatum.
- 11 Constitutionem Mediolani in titulo, de multis locis explicatur.
- 12 Nullum, quod est, nullum parit effectum.
- 13 Multæ in argumento, quomodo intelligatur præceptum comminatorium.

Intendentibus ad rigorem iuris et conseruandum, quemadmodum in concernentibus obseruationem præcisam formæ actus non assuescit distinguere inter scientem et ignorantem;

sed indifferenter proceditur; doctrina est Bartol. in l. 1. §. nuntiatio, num. 35. ff. de nou. op. nunt. † Vnde in his non succurritur mulieribus, nec rusticis tametsi eis assilatur præsuntio ignorantia, Alexander. consil. 165, numero 6. volum. 2. plene Osasch. decis. 87. numero. 4. & seq. D. Menoch. de arb. Ind. casu 194. & D. Odd. de restitut. in integr. quest. 9. † Hinc rustico non succurritur contra practicam Angel. circa negationem possessionis, in l. fin. ff. de rei vindicat. de quo argumento non pauca scriptitauimus distinction. 25. centur. 1. ita firmat **Surd. decis. 237.** † Quamuis alias excusetur rusticus, a dolo, & periurio, dum præbet se contrarium in eius depositione, *Grammat. consil. civil. 58 num. 3.* de quo videatur *Garin. tract. crim. par. 1. quest. 20. num. 52. cum seqq.* † Similiter mulieri non conceditur in his restitutio in integrum, nisi etiam sit minor, *Cephal. consil. 760. & Rot. Auen. decis. 143. num. 9.* Hinc † pariter cridæ, tam emtionales, quam fiscales legitime factæ præiudicant, tam ignorantibus, quam scientibus, qui oportune nō contradixerunt, neque seruatis seruandis sese opposuerunt, *Cephal. consil. 29. Alciat. consil. 35. lib. 1. secundum impressionem Venetam, Bursat. consil. 66. volum. 1. † etiam remota appellatione, Alciat. consil. 120. num. 2. lib. 5. & consil. 44. lib. 6. nisi contingat pronuntiari negatiue contra ponentem, ex Doctrina Ang. in l. quisquis. C. app. non recip. insigniter Gallia consil. 30. † & cessante auxilio restitutionis in integrum Alex. consil. 165. volum. 6. Roll. a Vall. consil. 72. volum. 3. Alb. consil. 443. volum. 3. Plot. in indicel. si quando, in littera decretum ponens bona, vers. decretum inquit. C. unde vi, & de cridis fiscalibus agit *Præses Petra. de fideicommiss. quest. 11. numer. 602. cum seqq. Alb. consil. 205. & 225. Bursat. consil. 54. num. 24. & seq. volum. 1. Berretanoster, consil. 20. numer. 7. & consil. 40. Excell. Peregr. de iur. fisci lib. 5. tit. de bon. publicat. † Excipiantur tamen inter alios Domini directi, qui non tenentur contradicere cridis Alb. consil. 217. volum. 2. † potest quoque excipi de nullitate *Cridarum, Becc. consil. 12. numer. 53. cum seqq.* Quemadmodum obseruatur circa multas, ex nouis constitutionibus Mediolani de multis, ubi a præcepto comminante multam potest efficaciter appellari non a multis, sed potest dici de nullitate, etiam ad effectum impediendi transmissionis ad Regiam Cameram, rigorem, *Bened. Plot. consil. 3. in fin. inter consil. crim. volum. 2. Boss. de mult. num. 2. fut. Clar. §. fin. quest. 44. Saccia. tract. crimin. tit. de iud. causse civilis, & crimin. ca. 99. Bertaz. consil. 359. & 384. volum. 2. crim. & Mynsinger obseruat. 43. cent. 36.* Quia † quod nullum est, non potest quicquam operari, *Riminun. consil. 281. num. 60. cum seqq. vol. 3. †* Intelligendo comminationem iudicis, prout explicat *Brederod. tractat. de appellat. part. prima, tit. 20. fol. 312. cum seqq. versic. appellatio a comminatione iudicis fieri potest.***

REGULA XVI.

ARGUMENTVM.

¶ Terti præiudicium ad scientiam, vel ignorantiam cuiuspiam. haudquaquam (pro regula) respicit, cum utrobi actus non valeat in: melioranda autem conditione alicuius non exquiratur illius scientia, vel ignorantia.

SUMMARIA.

1. Præiudicium tertii non attendit scientiam, vel ignorantiam cuiuspiam, declaratur, sub n. 5. & 6.

2. Soluens scienter, vel ignoranter non habenti mandatum non liberatur. Item soluens pro honore literarum, licet pro inuito, & ignorante, eum liberat licet sciat pecuniam, ad alium pertinere, numer. 0 quarto.

3. Liberatur is, pro quo quis inuito, vel ignorante soluit.

4. Intellectus remissiuus ad leg. soluendo, ff. de negot. gest.

¶ Illud fuerit dignum notatu, tunc demum † nihil interesse scienter quid per aliquem effectum fuisse, an ignoranter, ubi de præiudicio tertii ageretur, quoad nullitatem actus, qui tunc geritur ex vi regula, res inter al. act. *Ruin. co. si. 12. n. 7. volum. 3.* Quamobrè, qui nō habenti † mandatū sciens, vel ignorans solueret non recte liberatus diceretur, vt tradit Bartol. ad l. si procuratori. ff. de cond. ob caus. & Abb. in cap. de inre iuran. quos etiam citat *Magon. Rot. Florent. decis. 70. num. 15.* licet is, pro quo solutio fieret, † liberationem consequeretur, vel sciret, vel ignoraret per tex. in leg. soluendo, ff. de neg. gest. *Honded. consil. 119. num. 8. vol. 1. de cuius quidem leg. intellectu † iam agimus Rot. Genue. in decis. 135. num. 1.* Vbi soluens pro honore literarum, pro inuito & ignorante eum liberat, & actionem contra eum acquirit, itidem solui potest ei, cum quo est celebratus contractus, licet soluens sciat pecuniā ad alium spectare, vt per *Surd. in decis. 229. sub numer. 11.* Atq; ita liquet, quod in melioranda conditione alicuius non exquiratur scientia illius aut ignorantia: secus in deterioranda. Hæc tamen omnia declaramus non procedere in iudicialibus, vt dicimus sub distinct. 57. centur. 1. Vel quando præiudicium sit adeo minimum, † vel exile, quod considerationem non mereatur. Vnde donatio maxime modica nō admittit dispositionem, l. si unquam. C. de reuoc. donat. *Clar. §. donatio quest. 23. ad fin. Andr. Gail. obseruat. 102. num. 5. lib. 2.* Quemadmodum nec datur actio de dolo, nec restitutio in integrum: *Gail. dicto loco, sub num. 3. & 4.* vel quando præiudicium redundaret in consequentiam iuxta casum, l. qui autem §. sciendum est. ff. qua in fraud. cred. vel quando ille tertius de lucro captando, non † etiam de damno vitando tractaret, l. error. & l. regula, ff. de iur. & fact. ignorant. ita *Ias. ad l. si emancipat. C. eod. tit. Decian. in puncto, in consil. 11. numer. 40. volum. 5.*

REGULA XVII.

ARGUMENTVM.

¶ Dominium acquirenti, vt legatario, nihil deperit propter scientie, vel ignorantie discrimen.

SUMMARIA.

1. Circa dominium acquirendum ignorans comparatur scienti.

2. Acquirendi domini modus & effectus non uno eodemque modo scientem, & ignorantem respiciunt, & quomodo.

3. Legatario scienti, nec ignoranti in pure legati quaeritur, & cur.

4. Legatarius potest abdicare a se legati conuentionem.

5. Prescribere nequit heres ius legati relictum alteri, & cur.

6. Prescriptioni locus esse potest legati, mala fide cessante.

- 7 Legatum annuum nunquam præscribitur, quoad futuras, non etiam præstationes præteritas.
Non idem respectu possessionis, & numero sequenti.
- 9 Ecclesia, cui non est necessaria traditio, debet tamen apprehendere possessionem, ut eius commodo fruatur.
- 10 Dominium auctoris semper probandum.
- 11 Dominium, & possessio non probantur de necessitate, dum agitur super contractus nullitate.

Quoad acquirendum dominium † ignorans comparatur scienti, sed quoad modum, & quoad effectum acquirendi differt alter † ab altero, quandoquidem ignoranti acquirantur commutabiliter, id est reuocabiliter, scienti autem, nec contra dicenti quærat incommutabiliter, l. absentibus Bart. ff. de donat. Cephal. consil. 33. vol. 1. Bursat. consil. 33. vol. 1. Alb. consil. 480. vol. 3. Anguil. consil. 30. Borel. consil. 64. & Thesaur. decis. 70. quæ ex diametro pugnat cum Osasch. decis. 33. Etenim emolumentum, & ius legati pure relictæ queritur legatario, siue scienti, siue ignorant; quia lex præsumit in actu utili, † & liberali consensum nostrum, l. cum pater, §. Surdo. ff. de legat. 2. Berro consil. 191. num. 10. volum. 3. potest tamen legatarius abdicare a se legati, † commodum iuribus notis, late Illustris. Cardin. Mantio. de coniectur. ult. voluntat. lib. 7. tit. 10. num. 31. Qua ratione constitutum reperitur variis in locis iuris, thesedem non posse perscribere legatum alteri relictum, cum sit in mala fide, dum scit rem legatam ad alium iure legati pertinere, eique ius quæsitum saltem inceptiue, a die decessus testantis, l. a Titio ff. de furt. l. si tibi hōo, §. cum seruus, ubi Alex. de leg. 1. Vasque controuers. Ill. lib. 2. cap. 55. Didac. a Spin. Specul. testam. Gloss. 8. nume. 67. Cessante autem mala fide † conceditur præscriptioni legati locus spatium 30. annorum, Bald. consil. 168. vol. 5. Dec. consil. 554. & Decian. consil. 87. num. 9. volum. 2. Nisi sit annuum legatum, † quod nunquam præscribitur, quoad præstationes futuras, nec quoad præteritas, Vinus decis. 475. num. 11. lib. 3. Diuersum tamen est respectu possessionis, quæ nō acquiritur † cuiuspiam, nisi apprehendatur actualiter, & legitime, erudite Caroc. decis. 93. Borel. d. consil. 64. Etiam si dominum ipso iure ex aliquo priuilegio, vel ex vi pacti sit translatum, l. cum heredes ff. de acq. possess. Idcirco Ecclesia cui † acquiritur dominium, sine traditione non intelligitur possidere, nisi apprehensionis præsidio stipata sit, l. fin. C. de sacrosanct. eccles. Tiraque. de priuileg. pie causæ priuileg. 107. Immo † neque dominium quærit, nisi imprimis probetur dominium auctoris, Alex. consil. 57. † vol. 7. Excipitur singularis casus a Bart. in l. indebiti. §. sed si nummi, ff. de condit. ind. in l. si alienam, ibique ceteri scribentes, ff. solut. matr. Astr. consil. 105. num. 2. vol. 2. ac in l. commodare, ff. commod. cum relatis per Plot. ad l. si quando, num. 205. C. unde vi. & Thob. Non. consil. 58. Videlicet, quando agitur de nullitate contractus implorato officio iudicis, tunc nec domini, probatio exigitur neque possessionis; dummodo non sit iurgium, aut certamen litis cum tertio, qui non habeat causam ab agente iuxta singularem, Glo. in l. cum res C. de probat. Astr. allegato consil. 105. num. 2. Mascard. de probat. vol. primo, conclusionem 541. num. 7. & ample Rim. jun. consil. 94. volum. 1. Qui insuper obseruauit casum insignem, scilicet fuscipientis emphyteusim rei, quæ ipse ignorabat possidere, ut excipiendo proprium dominium, & allegando probabilem ignoran-

tiam audiatur, late Caroc. de locat. titul. de re propria.

REGULA XVIII.

ARGUMENTVM.

- Renuntiationem puellarum, etiam sacramento firmatam, quando ignorantia, vel scientia explorata, distinctio ob contemplationem spiritualis, vel carnalis matrimonii nullatenus sustineat, vel deprimat.

SUMMARI A.

- 1 Renuntiatio, proprio licet iureiurando firmata, quando emolumentum, vel commodum ab aliquo speranti non officiat, scienti, vel ignorant.
- 2 Renuntiationes puellarum contemplatione matrimonii carnalis, vel spiritualis, quando eisdem noceant necne, & numero, seq. vel scierint, vel non, & num. 4.
- 3 Quæ copulatiue requirantur, ut renuntiatio similis teneat.
- 4 Testandi libertas non est obnoxia, pactioibus contrariis pœnalibus, etiam iuratis.
- 5 Consensus modo interueniat, ubi requiritur nihil refert præcedat, vel sequatur.
- 6 Consensus expressus dici non potest, in quibus inest votum mortis captandæ, vel violatæ libertatis.
- 7 Consensus præsumitur ex lapsu 30. annorum.
- 8 Consensus, & licentia differunt, quoad concessionem, vel quoad modum deducendi inesse.
- 9 Patronorum consensus tacitus non verificatur in illa clausula, dummodo accedat consensus patroni.
- 10 Renuntiatio non obstat iuri competenti ex statuto, cuius non sit in specie facta mentio.
- 11 Ludouici Madii Præclariss. Senatoris, Grauiissimi Iuriscons. Integerrimi Prudentissimique bis Papie Prætoris, Doctorum virorum, & studiosorum quorumque animantissimi mentio honorificentissima.

Admonendi sumus, quod ubi emolumentum, aut commodum speratur probabiliter a tertio, illud nequit † adimi, per renuntiationem seorsim factam, etiam cum iuramento, siue tertius ille sciuerit, siue potius ignorauerit, nisi, & ipse consenserit. Ecce enim renuntiationes, † quæ fiunt contemplatione matrimonii carnalis, aut spiritualis, per puellas in ampla forma, bonis paternis, maternis, fraternis, & sororinis, haudquaquam officiant † renuntiationibus, siue decorum scientia liqueat, quorum hereditatibus est renuntiatum, siue ii ignari sint, † nisi tribus copulatiue concurrentibus, consensu nimirum illius personæ, de cuius in alium hereditate transferenda agitur, † quod consensus sit expressus, quod postremo is in hac voluntate pergat, ad vltimum vsque vitæ spiritum, pro tuenda libertate testandi, † nō sane obnoxia pactioibus contrariis, etiā iuratis, atq; pœnalibus, ita Alex. in l. stipulat. hoc modo concepta, n. 12. ff. de verb. oblig. iuncto cōf. 113. n. 16. & seq. vol. 6. Cagnol. ad l. si. n. 95. & 98. C. de pact. Gab. consil. 138. in fin. vol. 1. Cephal. consil. 146. n. 3. & consil. 378. in fin. Cranet. consil. 42. nu. 5. & bonf. 127. Sim. de Prætor. consil. 150. nu. 36. & seq. Dec. consil. 31. n. 4. Ruy. consil. 204. n. 8. vol. 1. Rim. jun. consil. 1. n. 27. vol. 1. Decian. consil. 39. n. 161. vol. 2. Berro consil. 159. vol. 2. Menochius consil. 1. numero, 166. volum. 1. & consil. 196. n. 37. volum. 2. Soc. Sē. consil. 74. vol. 3. ingenios. Ant.

338 Cōia vtriusque. i. sciat, aut ignoret, nil refert.

Fab. de errorib. pragmaticor. decade 13. error. 10. Vinius decis. 316. num. 7. lib. 2. & Surd. cons. 133. num. 57. vol. 1.

Neque refert consensusne præcesserit vel renun-
7 nuntiationem ꝛ sequutus fuerit, propterea quod cō-
sensus requisitus in aliquo actu sufficit, quod inter-
nariat post actum gestum, vel antequam ille geratur,
Ias. ad l. si quis mihi bona, §. iussu, num. 41. & 42. ff. de acquir. hered. Vinius decisio. 520. lib. 4. & Gamma decis. 345. nu. 3. Neque puto hac in materia tantopere præ-
8 iudiciali, & periculosa, ꝛ ob votum mortis captandæ,
& ob violationem libertatis testandi, consensum dici
9 expressum, quippe qui est præsumtus ꝛ ex lapsu; o-
annorum intellexerit, *Alex. ad l. 2. §. voluntate, nu. 3. ff. solut. matrim. cum relatis per Gamma, decisio. 144. & 168. vel qui sit tacitus, Rot. Rom. decis. 788. nu. 10. cum sequ. part. 1. in nouissimis.* Vbi traditur differentia inter consensum & licentiam: Nam vbi requiritur cōsen-
sensus, sufficit tacitus, secus vbi requiritur licentia, quia oportet eam verbis concedi. Nec dissimilis est clausula illa, (dummodo accedat patronorum con-
10 sensus) quia nō verificatur in ꝛ consensu tacito, *Flamin. Paris. tract. de resign. benefic. lib. 2. quest. 4. num. 59. & in materia retractus tradit Tiraqu. de retract. lignag. §. 1. gloss. 9. num. 13. cum seqq. vnde renuntiatio nō obstat iuri competenti ex statuto, nisi in specie de statu- to sit facta mentio, Decian. cons. 45. num. 4. cum seqq. volum. 2. ad alia infert Redoan. de reb. eccles. non alienan. Rubr. 28. casu 11.* Hæc vero didici in contingentia fa-
cti, dum ad hereditatem nobiliss. Io. Baptistæ Curtii interemti aspirarent sorores, frater & mater, obiecta fratri religioso, sororibusq; monialibus professis, re-
nuntiatione in amplissima forma, prout consuevit in hac nostra Ticinensi ditione, ex subtilissimo, & pene insuperabili motiuo, quod prodidit illustri admodū
11 grauissimusque Senator, ꝛ D. Ludouic. Madius I. C. acerrimo ingenio perspicacissimus, maximeque sus-
piciend⁹, quo tempore Papiæ Curtii occasus euenit, ipse vero summa omnium admiratione, & bonorum consensu prætorio munere, nunquam reticenda pru-
dencia fungeretur, quem nullo vnquam tempore de viris doctrina præstantibus, & studiosis quibusque op-
time mereri tædunt, cui, & ego nō minima, imo quæ pectore condita seruo, accepta tuli, semperq; feram, ipse quidem natus auxiliari viris, probosque comple-
cti, cum quo præterea per sacri baptismatis intin-
ctionem, mihi spiritualis, & optatissima cognationis intercessit necessitudo.

R E G V L A XIX.

ARGVMENTVM.

¶ Non suscipitur distinctio scientiæ, & ignorantia acqvisitoris, quoad reuocationem, seu rescissionē gestorum cum fraude vel dolo.

SVMARIA.

1. Reuocantur indistincte alienata in fraudem credi-
torum, siue sciat, siue ignorat is, ad quem bona per-
uenerint.
2. Minor aut mulier non excusantur, neq; adiun-
tur, vbi ex eorum latere adsit dolus, nisi etiam ad-
uersarius sit in dolo.
3. Remedia rescissoria, & reuocatoria, ambulant pari
gradu.
4. Dolus dans causam actui, ex quo immediate mihi
acquiratur, officii statim in vltimis voluntatib. di-
uersum, tamen est in contractibus, & quomodo.

*Intellectus l. prima, C. si quis aliq. test. prohib. & l. & e-
leganter, ff. de dolo.*

5. Remedium l. 2. C. de rescind. vend. in trib. casibus datur
contra tertium.

6. Remedium rescissorium quandoq; durat quadrienn-
nio tantum, aliquando 30. annis, & quomodo.

Remedia reuocatoria præsto sunt semper in gestis
dolose, aut fraudulenter, siue sciat, siue ignoret,
acquirens, saltem vt is teneatur, quatenus conflat
eum esse effectum locupletiozem, text. est in leg. ꝛ qui
autem §. in hoc. & in l. si fraudator, vbi plura sumi queunt
exempla non inutilia, ff. que in fraud. cred. Ea propter is,
cui prædia sunt donata in fraudem creditorum, te-
netur in quantum est locupletior, nec proficua est di-
stinctio scientiæ, fraudulentia, vel ignorantia, sicuti
nec minor, neque mulier excusatur in contractu, vbi
eorum dolus detegitur, imo perditur beneficium re-
stitutionis in integrum, *Laderch. sapienter consi. 57. nu. 6. & 7. iuncto consi. 112. nu. 1.* De quibus remediis reuo-
catoriis agitur in §. item, ꝛ si quis in fraudem, ibique
Aret. & Ias. Instit. de action. Sic in remediis rescisso-
riis, ꝛ tam in vltima voluntate, quam in contractibus,
Borell. consi. 100. Eo excepto discrimine, ꝛ quod in te-
stamento nominatim cautum est, vt dolus tertii dans
causam actui, ex quo acquiratur, statim noceat, im-
pediatq; acquisitionem, l. 1. C. si quis aliq. test. prohib.
sed in contractibus dolus alterius personæ, etiam si
det causam actui, ex quo acquisitio fit immediate,
non nocet repente, sed opus est hominis ministerio,
vel ope exceptionis consulitur damnum passo, l. & e-
leganter, ff. de dolo. Hos intellectus d. l. 1. C. si quis aliq.
test. prohib. atq; d. l. & eleganter considerauit *Gabr. consil. 99. nu. 10. volum. 1. relatus per Peregrin. de iure Fis. lib. 2. titu. 6. nu. 14. & Surd. cons. 373. num. 35. & sequ. volum. 3.* Hinc fit, vt remedium l. 2. C. de rescind. vend. quod re-
gulariter non datur contra tertios possessores, cum a-
ctio huiusmodi datiuā sit personalis, l. 1. ff. de cond. ex
lege, copiose *Decian. consi. 35. num. 10. vol. 4. Rot. Auen. decis. 97. num. 5. lo. Anton. Lanarius cons. 44. nu. 5. & luculentissime differit Fachin. lib. 2. controuers. capit. 15.* possit etiam contra tertium ignorantem, ꝛ bonæ fi-
dei possessorem intentari in tribus casib. Primus est,
quando titulo lucratiuo is tertius possessor acquisi-
uisset; Secundus quando, & ad eū res eadem perexi-
guo pretio peruenisset; Tertius vero est, quando pri-
mus emtor non esset soluendo, *Couarr. lib. 2. var. re-
solut. capit. 3. numero 10. doctissime Emanuel Costa ad leg. Gallus, §. & quid sit tantum, par. 2. nu. 64. ff. de lib. & post-
hum. scitissime, vt semper, Præses Morot. tracta. de iur. offer. nu. 26. & 27. Vinius decis. 430. num. 6 & 7. libro 3. cum aggestis per Rot. Auen. d. decis. 97. nu. 5. ꝛ vbi sub-
iungit, quod agens remedio d. l. 2. C. de rescind. vendit. 6. contra tertium debet experiri intra quadriennium, quando sciebat ius sibi competere, alioqui ex capite ignorantia, mereretur restitutionem vltra prædictū tempus, veluti diximus, & probauimus de more, sub distinct. 41. centur. 1.*

R E G V L A XX.

ARGVMENTVM.

¶ Quoties disponentis, aut superioris voluntas clara sit, & euident, frustra quæritur, an is sciuerit, vel ignorauerit, ad hoc, vt in casu ignorantia irritetur eius actus.

SVM-

S V M M A R I A.

- 1 Disponentis voluntas attenditur potissimum, cumq; de ea constiterit, frustra queritur in eo scientia aut actus ignorantia.
- 2 Clausula (motu proprio) in rescriptis gratiosis Pontificis aut Caesaris quam vim habeat, quosque effectus patriat, nu. 3. remiss. & quando effectum habere desinat n. 6. & 7.
- 4 Clausula predicta equipollet clausula, ex certa scientia.
- 5 Dispositio redditur fauorabilis quando concedens, proprio fuit motu impulsus.
- 8 Feudi seu inuestitura questio, semper intelligitur saluo iure tertii.
- 9 Acta ex substantialitatis defectu, an & quando corrumpant.
- 10 Joannis Pauli Fontanesii laus.
- 11 Illustriss. & Generosissima Adurnorum familia digno effertur encomio a nu. seq. usque ad fin.
- 12 Inuidis & detractoribus nonnullis subirascur auctor.
- 13 Francisci de Valentia laus.

1 **Q**uotiescunque liquet perspicue † de enixa voluntate disponentis, aut alicuius superioris, perperam distinguitur: num is sciuerit vel ignorauerit: vanumque & inane est diffugium, ignorantia ad euerrendum, vel impugnandum actum superinde gestum: veluti quando in priuilegio, vel rescripto gratioso, Pontificis maximi, aut Caesaris Augustissimi, inserta deprehenditur clausula, motu proprio. tunc opponi non potest subreptionis vitium, neque allegari concessionem, aut prouisionem, a superiore facta, ignorante emanasse c. si motu proprio. De prabend. in 6. Dec. in c. ad aures nu. 30. De rescrip. Sic probant Rebuff. Abb. Card. Gomez. Franc. & alii multi, quos recenset Gabriel. suis communib. tit. de clausul. conclus. 2. Et hoc non male extendi posset ad testatorem, & ad iudicem, Dec. in l. 3. ff. Quod quisq; iur. Ratio aut dicti multiplex

2 afferripotest; Prima ea est, quia inter 28. effectus, † quos dicta clausula (motu proprio) producit: de quibus vberissime apud Gabriel. d. loco, ille annumeratur ceteris;

4 quod equipollet † clausulae (ex certa scientia, non obstante, & de plenitudine potestatis.) Altera sit ratio, quoniam proprius concedentis motus † totam reddit dispositionem fauorabilem, etiam si cum eo causa, publicam vtilitatem respiciens concurrat, unde fit, vt non sit habenda ignorantia ratio, ne actus concidat. Rot. Rom. decis. 240. num. 14. & 15. par. 1. in nouissimis. Quod si constet de praambula postulatione partis; nihil memoratae clausulae virtus suffragatur, quasi fuerit in rescripti tenore, ex solito Cancellariae stylo apposita, vt praclaro exemplo probat Bald. ad l. fideicommissa §. si seruo ff. De legat. 3. Idem quando de

7 † non mediocri tertii prauiudicio agitur, tunc enim nihil pariter operatur, & hoc, vt vitetur odium; sicuti obseruatur, in dispensatione, atque ita seruare regulam Cancellariae attestatur Rot. Rom. d. decis. 240. num. 3. par. 1. Proinde questio † feudi siue inuestiturae, semper intelligitur saluo iure iure cuiusuis alterius l. in concedendo ff. De aqu. plu. arcend. late Andr. Gail. obseru. 1. n. 14. lib. 2. Atqui conticescunt omnia † stante defectu, non solemnitatis, aut formae, sed substantialitatis, quia nec confirmatio, qualitercunque clausulata, prodest impetranti, nisi expresse constet Principem eiusdem substantialitatis defectum sciuisse doctrina est, Abbat. in c. inter dilectos num. 8. ibiq; Innoc. Cardinal. & Butr. De fid. instrum. Gail. d. loco

num. 17. & scitissime Ioan. † Paul. Fontanesius in doctiss. suo tractatu inscripto *Feudum deuolutum* pag. 66. num. 3. cum multis seqq. vbi docte expendit quaecunque pertinent ad confirmationem priuilegiorum. Excipiendo quoque defectus a iure Diuino, & naturali surgentes, cuius quidem auctoris opus, egerrime fero, ante hanc diem, in manus meas non peruenisse: tum quia multa eruditione est refertum, unde facile potuissem, quamplurima scitu digna, huc depromere; tum etiam quia Illustrissimae, & Generosissimae Adurnorum † familiae frequenter & honorificentissime (vti par est) commemorat, cuius laudes, & ipse libentissime, inde arrepta occasione, huic meo operi inseruissem, eam potissimum ob causam, vt singulare meam erga illam animi propensionem, & obseruantiam testatam omnibus relinquerem. Verum enim uero nec omnino talem & tantam antiquitatem, & nobilitatem, qualem & quam, haud scio, an in alia quauis stirpe reperire possimus, silentio inuoluendam duxi: quin aliqua excerptam praecipua huius familiae decoratissimaeque commentarios meos exornem. Obstreperant nunc, quantum & quamdiu voluerint, inuidi nonnulli, qui cum nihil laude dignum praestent, & nihil tamen, nisi quod ipsi faciunt, probent, alios criminari nunquam desinunt. Etenim meum illud est propositum, vt nominis aliquam celebritatem mihi conciliem, (dictis absit arrogancia) in commune consulam, & de huiusmodi viris, quorum mentionem honorificam facio, benemereri possim. Illustrissimae igitur Adurnae familiae Genuensis, domi & militiae, semper clarissimae, splendorem, egregia facinora, & singulares res gestas neminem ignorare puto, qui vel mediocriter in historicorum libris, & maxime Genuensium annalibus, sit versatus. Eius honorifica fit mentio a Paulo Iouio & a Marc. Ant. Cocc. Sabell. qui inter ceteros Ennead. 9. lib. 9. meminit Antonii Adurni, Genuensium Ducis prudentissimi anno 1397. Cuius, & Bonifacii Pontif. Opt. Max. hortatu, & arbitrio, Florentini, Galeaciusque Dux Mediolani, pacem inter se composuerunt. Consilio deinde, & virtute Barnabae Adurni & Caroli eiusdem filii, Alphonsus Rex Neapolis regno potitus fuit, & Rex Ferdinandus incolumis eorundem praesidio conseruatus. Et cum is Ferdinandus, regnum amisisset, Ioannes, & Augustinus Adurni illud recuperarunt, unde regnum, tanquam iure postliminii, ad dictum Regem rediit. Quamobrem memor Rex tanti beneficii, eos comitatu Rendae donauit. Et vt missa faciam ea, quae omnibus sunt in promptu: vidi ipse nonnulla huius familiae priuilegia, quib. temporum calamitas, & bellorum iniuria percipit: quorum quidem copiam mihi fecit Franciscus de † Valentia, Patricius Sabaudus, I. V. Professor, singulari vir doctrina, probitate, & modestia praeditus, qui mirum in modum hanc familiam colit, & obseruat. In primis anno 1520. die 26. mensis Maii Don Ioannes Manuel, Orator Caesaris, & Catholice Maiestatis pro imperio Genuensibus mandat, vt Genua pulsus omnibus Gubernatoribus, Magistratibus, Ducibus, & militibus Regis Galliarum, Antoniottum Comitem, Rendae Ducem accipiant. Id quod etiam refert Caspar Hedion in historica sua synopsi, apposita in fine operis M. Ant. Cocci Sabellici; qui & aliorum, antiquissimae huius stirpis heroum, in eadem meminit. Idem Antoniottus classi Pontificiae Imperator fuit praefectus, quod testantur literae Leonis Pontificis anni 1521. die 1. Octobris. Anno deinde 1522.

die 27. mensis Septembris Hieronymus Adurnus, Comes Rendæ, Imperatoris Consiliarius, Antoniotto frater, amplissimis verbis constituitur orator ab inuictissimo Imperatore Carolo V. ad Rempublicam Venetam. Eodem anno & sequenti sæpissime ad eum de rebus maximi momenti literas scribit Imperator. Anno 1523. die 10. Ianuarii idem Imperator certiorum reddit Summum Pontificem, se Hieronymo Adurno mandasse, pacem, ut componeret, inter Duces Ferrariæ & Mutinæ. Eodemque pene tempore res magni ponderis cum Antoniotto suis literis communicat. Marchio Vasti, & Antonius de Leyua anno 1526. die 13. Iunii, permittunt Antoniotto Adurno Duci Genuensium, ut milites in ditione Mediolanensi conferibat. Semper autem prædicti fratres Cæsaream Maiestatem, quantum in ipsis fuit, consilio, opibus & armis, iuuarunt, adeo ut præterea eorum opera fœdus cum Leone Pontifice, & Imperatore fuerit ictū, & Galli, Italia expulsi. Obiit Hieronymus, cū orator esset apud Venetos, & de pace inter Hispanias, Gallias, & Italiam vniuersam constituenda: gret. Immaturationem eius mortem Antonius Grimanus Dux Venetorum anno 1523. 39. Martii deflet humanissimis suis literis ad fratrem Antoniotto Ducem Genuæ, consolationis gratia scriptis. Floruit etiam in hac familia Barnabas Adurnus, cui honoris ergo ob singularem ipsius, & maiorum facinora a Carolo V. Imperatore annuum stipendium 800. aureorum fuit constitutum die 17. mensis Aprilis anno 1530. Huius filius nūc viuit Illustriss. Heros Hieronymus Adurnus Diuino fauente auxilio Marchio Pallauicini, vtriusque Syluani & Casteletti Vallis Vrbarum Comes, Capraricæ in Regno Neapoli Baro, Burgi, Vallis Gordone, Pareti, Arcispetræ Dominus, in his quoque exercens ius gladii: non solum nominis, & substantiæ paternæ, & auitæ, sed etiam virtutis ex asse heres. Cuius etiam maiores multa impenderunt pro Cæsarea Maiestate, & pro Regibus Hispaniarum, pro quibus strenue vitam ipsam, & sanguinem, vbi res ita tulit, effundere non dubitarunt. Hic est belli, & pacis artibus valde clarus: cuiusque virtus præcipue enituit pro rege nostro Hispaniarum in bello Belgico, & indies magis ac magis emicat; cum fere quotidie Imperatoris, & aliorum Principum mandato, prouincias arduas obire solitus sit. Longo enim vsu, & assidua in rebus gerendis exercitatione singularem sibi prudentiam comparauit; cum præterea natura abūde iis omnibus dotibus eum exornauerit, quæ Principe viro maxime sunt dignæ. Hic etiam velleo potissimum nomine maximam laudem commeritus est, quod ex se duos habeat filios, Barnabam Cæsarem, & Antoniotto pari probitate, vitæ innocentia, & doctrina conspicuos, in quibus cum maiorum virtutum efflorescentem videam, est quod maxima afficiat lætitia: in studiis enim legum eorum omnis nūc insumitur industria, in hoc amplissimo patriæ meæ Gymnasio, cui sua præsentia, maxime existunt decori & ornamento. Vnde auguratur animus eos tum sua sponte, tum domesticis imitatos exemplis propediem Christianæ Reipubl. maximo futuros vti.

Regula Vigesima prima.

ARGUMENTVM.

¶ Præpositos de peccatis & excessibus subditorum, desides, & negligentes, teneri: nec vllō ignorantia velamento iuari; quando dolo negligentia conferatur.

SVMMA RIAI

- 1 *Receptui canit hic Auctor, ut primo tomo imponatur finis, qui ad alterum animum appulit, modo sentiat non iniucundam operam suam futuram & n. 2.*
- 3 *Prælatum & quemcunque superiorem ignoratio peccatorum vel excessuum subditorum, non excusat.*
- 4 *Ignorantia quando vix a scientia differt.*
- 5 *Sanguis subditorum exquiratur de manibus præfectorum.*
- 6 *Principes, Prælati, & superiores, præficiuntur ut vigilent.*
- 7 *Vana est excusatio pastoris nescientis, lupum disperdere oues, & cur n. seq.*
- 9 *Delinquendi incentiuum pastoris segnitie, & facilitas venie.*
- 10 *Quid præpositum facere decet.*
- 11 *Negligentes prælatos sæpe depositos.*
- 12 *Negligentia sæpius equiparatur dolo.*
- 13 *Pastor de custodia tenetur.*
- 14 *Custodem carceris vigilantia exagitare debet, secus pena memor derit.*
Deponentis apud decoctorem periculum cuius sit.
- 15 *Præpositos populis prudentia decet.*
- 16 *Principes peruiigiles & solliciti esse debent.*
- 17 *Vigilantibus sunt iura conscripta.*
- 18 *Administrationi reipublicæ non somno, sed est opus vigilantia.*
- 19 *Gallus vigilantia & Præpositorum hieroglyphicum, & nu. 20.*
- 21 *Doctores sancti vigilantiam commendauere Principibus, & n. seq.*
- 23 *Iurisconsultos prolixius delicatos, laboris pertasos iustitia statim a perterritat.*
- 24 *Æquissimos sibi censors auctor precatur lectores præsertim, quibus maior dexteritas prudentia læxit.*
- 25 *Sancta matris Ecclesiæ Catholice & Apostolicæ correctioni se & opus humilime & Christiana obedientia & reuerentia Auctor supponit.*

Hucusque consilium mihi fuit dirigere † calamū, 1
ut nostros hosce labores, paululum requiescente prælo, alter Tractatus complecteretur, accincturus propediem ad editionem conceptam, non minorem (credo) vtilitatem cum aliqua delectatione coniunctam præfaturam, vbi tamen † intellexero hæc- 2
nus emissæ non penitus iniucunda fuisse, ne operam simul, & oleū (quod protrito circumfertur adagio) videar perdidisse; Nouissima igitur lex regula fuerit: † in peccatis, & subditorū excessibus ignorantia haud 3
quaquam excusari prælatum, vel superiorē, quæ quidem ignorantia vix ac ne vix quidē distingui † a sciē- 4
tia debet, iccirco, quod inuigilantiæ concomitiū habere dicatur, *iuxta tex. in cap. irrefragabili de offic. ordin. & cap. quamuis de reg. iur.* vbi graue verbum pro negligentibus prælatis habetur, subditorum, nimirum † sanguinem de manibus prælatorum requi- 5
rēdum: quod ipsum haberi videtur, *in cap. cum ad monasterium §. fin. de stat. regul.* Positi † enim sunt prælati, 6
non ut somno dediti aut desidii subditos sibi populos negligent, sed ut vigilantia paterna præpositi, corrigant eorum excessus. *cap. qualiter, & quando, de accusat.* Nec meretur pastoris excusatio † admitti, si lupus comedat oues nesciente prælato, † Huc fortasse 7
recidit illud quod in sacris bibliis legitur non est malum in ciuitate, quod non faciat dominus. Ideo con- 8
niucere nullatenus debent, qui populis regendis præpositi

positi concreditum sibi reipublicæ clauum regunt,
 & moderantur, quibus quidem dissimulantibus, latēs
 quidam obrepit in regimine torpor, & in delictis cō-
 sensus. *can. sit rector 43. dist.* Inde prætera secura quæ-
 9 dam† atque ideo perniciosa suppullulat delinquendi
 libido, vt habetur in *can. error. 83. dist.* quum excedē-
 di tribuat incentiuum pastoris socordia, & facilitas
 veniæ, *can. iniusta 23. q. 4.* Qui vero princeps platus-
 ue aut superior durum illud verbum timorato pecto-
 10 re reformidat, † studeat adeo vigilantia, vt cum Apo-
 stolo dicere queat, mundæ sunt manus meæ a sangui-
 ne omnium vestrum. Vnde ex concilio Magontin: de-
 11 promptum habemus, negligentes † prælatos sæpe de-
 positos, *can. dictum est, 81. dist.* & alibi passim reperitur
 12 negligentiam † dolo æquiparari, *can. 1. 86. dist. can. pla-*
cuit 11. q. 3. l. si quas C. de offic. præf. orient. id quod pari-
 13 ter verificatur in pastore, quem † de custodia teneri
 probat text. in *l. qui mercedem. ff. locat. can. tres pe. sonas*
23. quest. 4. ratione enim officii sui debet habere cu-
 stodiam, *ca. ea que, de offic. Archidiacon.* Vnde casu amif-
 sionis fortuitæ debet probare casum & abfuisse dolū,
Mascard. plene de probat. vol. 1. concl. 265. & 469. quē
 admodum & argentarius, qui allegaret amissas ratio-
 nes, casu, ruina, vel incendio. *l. si quis ex argentariis g.*
ult. i. 10. ff. de edend. quod pertinere etiam potest ad cu-
 14 stodem carceris † per *l. fin. ff. de custod. & exhib. re. &*
depositarū. ca. bona fides. De deposit. immo, & ad depo-
nentem apud quempiam decoctorem, quia sustineat
omne periculum. Gamma. deci. 189. nu. 16. Caroc. De
deposito. parte. 2. quest. 81. Prælatos sane, & quoscunque
 15 præfectos prudentia † decet: quæ in literarum. disci-
 plinarumque scientia consistere dicitur, sed minus ap-
 tus & idoneus, (ne dicā omnino indignus) ad præ-
 laturam, & præfecturam obeundam, is mihi videtur
 cum ceteris, si in his, quæ agere eum oporteat, peruigil
 16 † non est, & sollicitus: vnde Gregor. Pontifex corri-
 piendos eos Episcopos sanxit, quos circa suum ipso-
 rum officium negligentes exstitisse compertum ha-
 bebat, *can. peruenit ad nos: iunct. canon. nuntiatum est*
 17 *nobis 84. dist.* vnde vigilantibus dicitur † uon vero so-
 mno deditis, & segnitei eius esse scriptum, *l. pupillus in*
fin. ff. de iis que in fraud. credit. Quare ad hoc Cicero as-
 seuerare consueuerat, Reipublicæ administrationi
 18 † non semisopito vel torpescenti iudicio opus esse,
 sed vigilatissimo, & maxime perspicaci, sano, integro,
 solido, horologio quod commode comparari queat:
 19 & præconi dici noctis profunda peruigili, cuius con-
 crepantibus vocibus nocendi viam, quacunque de-

ferat errorum choris omnis, viam iustitiæ viam in-
 gressus strenue quidem ille iacentes excitat ales, & so-
 mnolentos grauitur increpat. Regum ideo & quot-
 quot regendæ Reipublicæ præficiuntur, aptissimum
 † hieroglyphicum, super quo pleræque exstant Atha-
 20 nassi illius Cōstantinopolitani Patriarchæ vigilantis-
 simi epistolæ non ad Episcopos modo, sed ad ipsum
 etiam Imperatorem, quos omnes adhortabatur ad
 necessariam Reipublicæ vigilantiam, in cuius † sentē-
 21 tiam scripsit Diuus Hilarius ille, in Aquitania nobi-
 lissimo genere natus, doctrina, & eloquentia & virtute
 excellentissimus, vigilantissimus Pictanorum Epif-
 copus in *Matth. cap. 24.* quanquam (inquit Hilarius)
 in commune nos ad indefessam vigilantia curā Do-
 minus adhortetur, specialem tamen populi principi-
 bus, id est, Episcopis in expectatione aduentus; suo
 sollicitudinem mandat, eum enim fidelem, seruum,
 & prudentem appellat, & significat, qui prepositus fa-
 milia, commoda atq; utilitates commissi sibi populi
 vigilanter curare non cessat; hætenus Hilarius: Ex
 quibus intelligimus Principes, & Prælatos decere
 † vigilias, quod & ad Iurisconsultos de iustitiæ mente
 22 responsuros nō inconcinne posset accommodari,
 & applicari, quos nimium delicatos † aut studii libro-
 23 rum pertasos vigilans iuris censura statera notaret
 præter alia, quæ superinde excogitari possent incom-
 moda grauiora. Ceterum si, in quæ ego breuia, & syrtis
 calamo illidi currenti, vnde parū feliciter me rubrica
 distinctionis exemerim, vel explicuerim, † rogatos
 24 maxime obtestatosq; enixe velim, eos, quibus fulgē-
 tissimi radii illuxere prudentia, vt defectus non ca-
 chinnatione abstergant, vel clandestina censura (q
 semp viros ingenuos, vel de literis optime meritos,
 morum præterea integritate grauissimos, ceu imma-
 ne, virulentum, & indecorum pupugit) sed æquissi-
 mo potius animo suscipiant adimplendos, rei legali
 totiq; Reipublicæ literariæ, dexterius, & felicius pro-
 specturi. Demum quæ excogitatione quadantenus
 inuestigauim, quæcunque parum forsā felici ingenio
 concepim, quæq; distinxim, sensim, depromsim, dictauim, e-
 25 disserruim, scripsim, ea † omnia, Christiana obediētia, hu-
 milima ceruice, propensissimo corde, & animo, san-
 ctissimæ Matris Ecclesiæ Catholicæ, & Apostolicæ
 infallibili censuræ perpetuo subiicienda offero cer-
 nuus. Ad gloriam clementissimi Domini, & laudem
 integerrimæ eius Virginis Matris Mariæ Diui
 Ioan. Baptistæ totiusque curiæ trium-
 phantis. Amen.

Finis Regularum,

Prodeunt hæ Duæ Centuriæ de Facti
scientia & ignorantia emendatiores.

*E Collegio Musarum Paltheniano,
MDC IV.*

INDEX LOCVPLETISSIMVS EORVM OMNIVM,

Qua in hoc opera continentur

ORDINE ALPHABETICO DILIGENTER CONSCRIPTVS.

*In quo Inspectiones, Distinctiones, Centuriae, Regulae,
numeri adnotantur.*

A.
Abbas pro ingressu nouitii recipiens
quidpiam perexigui pretii an
committat simoniam. cent. 2. dist.
11. nu. 13.

Abbas factum non attenditur in praedici-
um monasterii. inspect. 39. n. 5.

Abbati intruso solvens liberatur si ab eo caus-
sam habuit. inspect. 49. num. 4. quis autem
dicatur intrusus declarat Capyc. dec. 6.
numer. 12. & Mascard. De probation. vol. 2.
conclus. 932.

Abbati an liceat adire hereditatem quae fue-
rit Monacho delata, quando Monachus
illam adire recusat. inspect. 49. n. 5.

Abbatissa in arduis ex se nihil potest, quod
verget in detrimentum sui conuentus. in-
spect. 39. num. 6.

Abiuratio haereticus de leui, quomodo differat
ab abiuratione de vehementi centuria. 1.
dist. 33. num. 10.

Abiurationis haereticus poenitentia hodie adin-
uenta ibid. num. 9.

Ablatiui absoluti significatio, & natura cen-
tur. 2. dist. 100. n. 7. 8. 42. 60. & 63.

Absolutoria vnius iudicii quando pariat ex-
ceptionem rei iudicatae in alia iurisdictio-
ne. centur. 2. dist. 68. num. 10.

Absolutus semel non debet pro eadem causa
amplius molestari exceptis quibusdam ca-
sibus. centur. 2. dist. 67. n. 2. 4. 5.

Absoluto eo qui auxiliatus sit delinquenti, an,
& ipse delinquens cessatur absolutus. cent.
1. dist. 9. num. 14.

Absurda in iure vitanda cent. 1. dist. 106. num.
68.

Accessio sequitur naturam sui principalis. n. 63.

Accidentia raro, non habentur in considera-
tione cent. 2. dist. 1. n. 122.

Accidentia non migrant de subiecto in sub-
iectum. inspect. 91. n. 7.

Accidentalis existentia in crimine perpetrato
non punitur. cent. 1. dist. 40. n. 3.

Accusatus reprehensus in argumento praescri-
benda libertatis a solutione collectarum
constituit de scientia officialium. inspect. 41.
num. 10.

Accusans calumniose ad expensas tenetur. cent.
1. dist. 18. n. 8.

Accusator ignorans inimicitiam cum accusa-
to sibi intercedere non potest ab eo suspen-
sus allegari. ibid. n. 6.

Accusatore ad subministrandum citato, si ni-
hil praestiterit in statuta dilatione quid fa-
ciendum. cent. 2. dist. 67. num. 6.

Accusator qui pro se habet vnum testem mini-
me corruptum vel vnum indicium, non val-
de remotum; a calumniae praesumptione ab-
esse intelligitur; & quomodo. cent. 1. dist. 18.
num. 4.

Accusatus damnum dedisse alicui fundo, non
subiacet iuramento in litem, si postulaue-
rit fundum sibi ad oculum demonstrari, &
accusator renuat, quod tamen limitat. cent.
1. dist. 98. n. 2. & 3.

Achilles Petroch. us l. C. in signis. inspe. 2. n. 10.

Acquirens bona fide praedium a laico, quod sit
Ecclesiae quomodo te a nota usurpationis
eximat, & tutum ab euictione reddat. cent.
2. dist. 55. num. 15.

Acquirendo dominio vel possessione, domino
quid sit opus. cent. 2. dist. 7. n. 2.

Acquisitio bonorum emphyteuticorum; quo-
modo disponatur per Bullam Pii V. Pont.
Max. circa materiam censuum. cent. 2. dist.
33. n. 1. & 2.

Acquirens ab alienante iure suo non curat
scientiam vel ignorantiam lesionis, quae in-
de alii venerit Regula. 8. n. 2.

Acquirens ex actu inualido, & ipso iure nullo
scierit, necne nihil interest. Reg. 13. n. 1.

Acquirens ex actu contra bonos mores, facit
locum distinctioni scierit vel ignorauerit,
exemplum in patrono variante nominati-
onem stante iuramento de non variando.
Reg. 13. n. 11.

Acquirens in territorio Laudensi non excu-
satur ab ignorantia n. statuti illius ciuita-
tis, nec ei subuenitur. inspect. 65. n. 3.

Acta faciunt fidem ubi; quoad factum, non
quoad praedictum alterius. cent. 2. dist. 16.

Acta iudicii probant non tantum inter eadem
personas, verum etiam inter quoscunque ne-
gotium gestum sit, & quomodo. insp. 4. n. 1.

Acta ex substantialitatis defectu an, & quan-
do contruant. Reg. 26. n. 9.

Acta an inducant notorium. ibid. n. 2.

Acta per procuratorem aut officialem reuo-
catum quando valeant. cent. 2. dist. 24. n. 2.

Acta an praedictent tertio. ibid. n. 3.

Acta excommunicati in iudicio producta,
quando sint ipso iure nulla insp. 98. n. 7.

Actio personalis facilius amittitur q. res. n. 24.

Actio dotis repetendae intra quod tempus co-
perat post obitum mariti. n. 22.

Actio quanto minoris quid importet, & qua-
do et si locus. cent. 2. Dist. 69. n. 1. & 2.

Actio quanto minoris praetoria est & quando
etiam contineat redhibitionem n. 6.

Actio quanto minoris cuius naturae sit, & ad

quid competat. numer. 16.

Actio redhibitoria ad quid detur. n. 29. in fin.

Actio doli biennio finitur. n. 50.

Actio in factum frequens est, & multis igno-
ta. inspect. 27. n. 1.

Actio manans ex sententia, & iuramento dici-
tur in factum. inspect. 27. n. 1.

Actio personalis acquiritur procuratori, qui
ubi cessit, utilis transit in dominum cessio-
nariu actio, directa in procuratore rema-
nente inseparabiliter cent. 2. dist. 57. n. 4.

Actionis personalis acquirendae causa orga-
no alterius in casibus a iure permissis est
valde diuersa a causa acquirendi domini.
cent. 2. dist. 57. n. 1.

Actione personali acquirenda, quando agitur
nihil necesse est inquirere, an dominus sci-
at, nec ne. ibid. n. 2.

Actio directa, & utilis quales, ibid. n. 3.

Actio praetoria & iudicialis absq; cessione ac-
quiruntur ibid. n. 12.

Actorem habens an rem ipsam habere dica-
tur cent. 2. dist. 41. n. 18.

Actio personalis fundum non sequitur. cent.
1. dist. 68. n. 10.

Actor quando ab aliquo negatur esse in pos-
sessione alicuius iuris dicitur turbari. cent.
1. dist. 27. num. 7.

Actoris plus petentis subleuatio, quando pre-
sto sit ubi contra debitor totum neger pre-
cipue stare clausula (saluo, &c.) ubi ad dicitur
Gabr. suis communib. titul. De expens. con-
clus. 2. cent. 2. dist. 7. n. 1. & 2.

Actore non probate plene id quod est funda-
mentum sue intentionis reus absoluitur, &
quomodo intelligatur. cent. 2. dist. 31. n. 2.

Actus agentium non operantur ultra eorum
intentionem n. 76.

Actu existente nullo quando, quis possit ob-
ligari in vim pacti seu stipulationis cent. 1.
dist. 83. n. 1.

Actu qui sit nullus, licet contravenire, ad illu;
tamen le obligans scienter tenetur ad in-
teresse cent. 1. dist. 83. n. 2.

Actum faciens si a dolo procul est, erit & a poe-
na procul. cent. 2. dist. 87. n. 12.

Actus redditur nullus ex peccato in forma.
cent. 1. dist. 18. n. 18.

Actus consistentes in pati non arguunt con-
sensum. inspect. 3. n. 4.

Actus consistentes in agendo consensum ar-
guunt. inspect. 3. n. 4.

Actu nullo reuocatoq; voluntas vt deprehē-
datur. inspect. 3. n. 15. & 16.

Actu reuocato voluntas deprehēditur. ib. n. 16.

A

I N D E X.

Actus in fraudem legis aut statuti non reuo-
catur. *insp.* 9. nu. 8.
Actu superfluo nemo præsimitur vti. n. 20.
Actus eo tempore gestus præsimitur, quo im-
pune fieri potuit. *insp.* 25. nu. 10.
Actus quando clam factus censetur. *insp.* 29.
num. 4.
Actus clandestini exemplum. *ibid.*
Ad iurato obliuio nō potest allegari, ne qui-
dem elapso decennio. *insp.* 48. n. 3.
Actus omnes quatuor canonizant, voluntas,
potestas, legitimus modus, iusta atq; hone-
sta causa. *insp.* 97. n. 10.
Actuum vel rerum pluralitas præsumi debet,
ad hoc vt actus sustineatur, & falsitatis ex-
cludatur suspicio. n. 45
Actus communioni contrarii an, & quando
inducunt a bonorum omnium societate re-
cessum. *cen.* 1. dist. 14. n. 1. & seq.
Actuum interpretatio fieri debet vt sint con-
formes iuris cōmunis dispositioni. *insp.* 37. n. 3
Actuum pluralitas, vel rerum, vel personarum
an, & quando præsumat. *insp.* 13. n. 9.
Adolescens robustius agit laetantem, quam
senex. n. 36.
Adhæisionis appellacionis species multæ. *cen.*
1. dist. 31. n. 13.
Adhæio non attenditur, quando vterq; con-
demnatorum appellat seorsim. *ib.* n. 7.
Adhærentes dicuntur vnus, & idem spiritus
cum appellante. *ib.* n. 1.
Aduocatus & consultor partis non tenentur
ex vi monitoriarum, ea aperire, quæ pars il-
li fidens aperuit, dum consilium efflagita-
runt; ea autem quorum fuere participes ex-
tra hoc munus sic, & quare. *cen.* 2. dist. 55. n.
8.
Aduocatus secreta clientis pandens præuiri-
cator est, & causæ proditor. *ib.* n. 4.
Aduocatus, qui communem causam defen-
derit, a quo possit honorariū exigere. *cen.*
1. dist. 29. num. 3.
Aditio testamenti illius approbationē osten-
dit. *cen.* 2. dist. 58. num. 10.
Aditio requiritur in petitorio, & plenario
possessorio. *cen.* 2. dist. 61. n. 9.
Aditio hereditatis retrahitur ad tempus
congruū, quo fuit repudiata a priore. *cen.*
1. dist. 100. n. 27.
Administrationi Reipubl. non somno, sed vi-
gilantia opus est. *Reg.* 21. n. 18.
Administrationis ratio semel reddita potest
retractari ex causa doli. num. 15.
Adulter intra quod tempus accusari possit.
cen. 2. dist. 12. num. 21.
Adulterium inter cohabitantes, seu conuer-
santes facilius præsimitur. n. 34.
Adulterium, & stuprum dominæ cum famulo
scdissimum. num. 41.
Adulteriū probatur ex oculis, amplexibus, &
conuersatione in locis abstrusis, & fornicib-
us, multo magis si vxor aufugerit a viro
suo cum scortantibus. n. 85. & 89.
Adulterii commissi exceptio frustra propo-
nitur, conjugatorum, vtroq; vita functo, &
quomodo. *cen.* 1. dist. 13. n. 1. & seqq.
Adulterium ab vxore commissum maritus si
ignoret hæredes, illius possunt ob hoc exci-
pere ne dotē restituant, cōtra nō nullorū
opinionē, & qd si sciuerit. *cen.* 1. dist. 53. n. 4.
Adulterium vxoris vniuersam mariti familiā
iniuria afficit. *cen.* 1. dist. 53. n. 7.
Adulterium vxoris relecti potest lenocinio
mariti. *ib.* num. 13.
Adulterium nefandum admittit, qui scienter
cū alterius coniuge matrimonium contra-
hit, eo magis si vterque copulatorum sciat
impedimentum, at si vterque ignoret aliud
statuitur. *cen.* 2. dist. 25. n. 14.
Adulterio, quoad criminalem accusationem
inter vi. ū & vxorem differentia statuitur,
quæ d. civilem inseparatione tori proce-
dunt ambo, sine discrimine. *ib.* num. 15.

Adulterii lite pendente maritus vxori alimēta
præstare tenetur nisi illa ob notoriam tur-
pitudinem ab illo aufugerit. *ib.* n. 16.
Adulterinus non succedit matri, nec ex testa-
mento, nec ab intestato concurrente quoq;
longo commercio. Excipitur carissima dotis,
& alimentorum, & casus impetratæ validæ
legitimationis. *cen.* 2. dist. 19. n. 23. & 4.
Aduersarius potest vti rescripto etiam inuito
imperatore, q. renūtiaverit illius vsui, quod
tamen declaratur. *cen.* 2. dist. 16. n. 10.
Adurnorum Illustrissima & Generosissima fa-
milia digno effertur encomio. *Reg.* 20. n. 11.
& seq.
Edificii demolitio præsimitur facta ab eo,
cui affert commodum. *insp.* 34. n. 2.
Edificii vnus distantia ab altero quanta esse
debeat. *cen.* 1. dist. 1. num. 24. cui auctor vo-
luit additum Capoll De seruitur. vrb. præ-
dio cap. 40. n. 2. & exceptam Ecclesiā, iuxta,
quam relinquatur spatium quindecim pe-
dum per l. h. cui C. de edificiis priuat. verum
tamen l. ista non seruatur teste gloss. vlt. in
l. maniana C. cod. & Bald. 348. n. 5. vol. 2.
Egidii Pusterlæ inquisitoris admodum reue-
rendi Papiæ laus. *cen.* 1. dist. 43. n. 13.
Emulationis prauæ occasio tollenda. *cen.* 2.
dist. 1. num. 30.
Equitas naturalis, & ius Canonicum proce-
dunt a pari. *cen.* 2. dist. 99. n. 4.
Es alienum præfertur legitimæ filiorū. *cen.*
2. dist. 2. n. 27.
Es alienum imminuit patrimonium totum,
non certi alicuius loci facultates. n. 13.
Eris alieni deductio non importat dimini-
onē certi alicuius fundi, sed hereditatis in
vniuersum, & quando. n. 12. & 14.
Estimatio bonorum venditorum non debet
augeri ex pacto, quod venditor teneatur li-
berare bona ab omnibus oneribus ad effe-
ctum rescissionis contractus ex causa læsi-
onis: quoniam emtor potest renūtiare ta-
li pacto. *cen.* 1. dist. 47. n. 16.
Estimatio appendix est deductionis. nu. 62.
Estimi seu catastro descriptio, quid operetur.
cen. 2. dist. 97. n. 5. cum seqq.
Etas non excedens pupillarem in statutis nō
habetur legitima. *insp.* 69. n. 17.
Etatis attestatio ex libro Baptismi extracta,
quam fidem faciat. num. 30.
Affectio, contemplatio, intuitus sunt synoni-
ma. *reg.* 1. num. 8.
Affectus non puniuntur in criminalibus nisi se-
quatur effectus, & quomodo. *insp.* 2. n. 7. ex-
cipiuntur atrociora. *insp.* 6. n. 8.
Affines abientes a loco domicilii, vel contra-
ctus, quando pro statutarie solemnitate
obseruantia sunt requirendi, aut expectan-
di. *cen.* 2. dist. 78. n. 5.
Affinitatis impedimentum scient non repetit
localia donata. *cen.* 1. dist. 82. n. 9.
Agendo, quando nō possumus consequi, vel
repetendo, quod possumus retinendo. *cen.*
2. dist. 27. nu. 13.
Agens spolio in materia aquarum, vide aqua-
rū in materia, agēti in contractu mutui in-
cumbit pbatio veritatis. *cen.* 1. dist. 28. n. 10.
Aggerum materiā, quis copiose tractet. *cen.*
1. dist. 50. n. 12.
Agnatus præsens inuestituræ factæ filix alte-
rius agnati, quando sibi præiudicat. *cen.* 1.
dist. 64. nu. 9.
Agnatorum consensus, quādo efficaciter pre-
stari possit per Procuratorem. *cen.* 2. dist. 1.
78. num. 9.
Agnatio per masculos conseruatur, non per
fœminas. n. 34.
Albæ opinio reprobata, & cōciliata. *insp.* 28. n. 3.
Albæ opinio consilii. 12. vol. 1. confutata a Me-
noch. *cen.* 1. dist. 22. n. 9.
Alciati laus. *insp.* 3. num. 10.
Alciati opinio reprobat de præsumi. *reg.* 3.
præsumi. 10. *insp.* 13. num. 7.

Alexander consil. 136. volum. 1. defenditur ab
impugnatione Crauer. consil. 111. ex Kimi-
nald. l. 1. Nizol. & Cauagn. *cent.* 2. dist. 86.
num. 3.
Alexander Moneta Ecclesiæ Mediol. ordina-
rius laudatus. *cent.* 2. dist. 23. n. 1.
Alexandri sententia impugnatur circa varia-
tionem nominationis in iure patronatus,
non obstante iuramento factæ. *reg.* 13. n. 12.
Alexandri Rhaudensis l. C. Mediol. Laus. cō-
1. dist. 62. n. 10.
Alienatio in fraudem creditorum facta reuo-
catur indistincte, siue sciat, siue ignoret, is
ad quem bona perueniunt. *reg.* 19. n. 1.
Alienatio fundi dotalis iurata, an valeat, &
quando. *insp.* 14. n. 4.
Alienatio bonorū fideicommissio subiectorū
nō cōceditur ad liberandū eum e carcerib.
qui nulla vigente necessitate sese grauauit
ære alieno, ob q. in eis detinetur. *insp.* 24. n. 4.
Alienatio rei emphyteuticæ, vt consistat, an
præsumat, quid licentia præcesserit nec
ne. *insp.* 25. num. 9.
Alienans scienter bona fideicommissio obno-
xia, non admittitur ad reuocandum alien-
nata. *insp.* 9. n. 5.
Alienans rem Ecclesiæ non seruatis seruandis,
quam pœnā sustineat. *cen.* 2. dist. 22. n. 1.
Alienatio facta per minorem de rebus immo-
bilib. absq; decreto iudicis, quando retra-
hetur. *cen.* 2. dist. 59. num. 1. & 5.
Alienationi rei suæ expresse consentiens, an
prohibeatur exigere pretium illius. *cen.* 1.
dist. 74. num. 6.
Alienatio rei fideicommissariæ etiam cōsen-
tiente proximior facta non valet in præ-
iudicium fideicommissarii vltioris in gra-
du. *cen.* 1. dist. 64. n. 7.
Alienatio ob metum facta nullius est roboris
non obstante iustitia pretii, neque attento
iuramento. *cen.* 2. dist. 91. num. 1.
Alienare dicitur imponens censum super re
non si super fructibus. *cen.* 2. dist. 94. n. 5.
Alienationis appellatio complectitur consti-
tutionem vsusfructus. *ib.* n. 7.
Alienare prohibitus sub pœna non sustinet
multā ignoranter aliquid alienans. *ib.* n. 1.
Alienare dicitur, qui facit actus præparato-
rios alienationis. *ib.* n. 4.
Alienare potest heres grauatus fideicommis-
so conditionali, & tenet alienatio reuoca-
biliter, neq; alienans dicitur esse in mala fi-
de, sicut nec acquirens etiam si vterq; sciat
vinculum fideicommissi, contra Crauer.
consil. 103. n. 5. *ib.* n. 6.
Alimenta per matrem, aut per fratrem præstita
filio, aut fratri non repetuntur, nisi cū præ-
ambula protestatione, vel facta notula in
codice, seu memoriali. *insp.* 35. n. 9.
Alimenta etiam inuitu pietatis præstita pos-
sunt repeti ab ingrato. *insp.* 46. n. 7.
Alimentaria quo casu integra non denegen-
tur mulieri, q. dotē nō soluit. *cōt.* 2. dist. 32. n. 3.
Alliprandus Rex Longobardorū vnde dicitur.
cen. 1. dist. 1. n. 28.
Alphonsi Beccariæ Comitiss, & Perillustis l. C.
laus. *cen.* 1. dist. 90. n. 49.
Alphonssi Petre Perillustis Siluani Comitiss
laus. *cen.* 1. dist. 64. num. 37. & *cen.* 2. dist. 50
num. 2.
Alternatiuorum natura vnus implemento
est contenta. num. 14.
Aluei publici mutatio, quādo permessa. *insp.*
18. num. 2.
Amoris veri effectus. num. 41.
Amore nihil vehementius. num. 46.
Amor ardens a toto non excusat, sed a tanto.
num. 8.
Amor nimius furori p̄similis, & ebrietati. n. 43
Amor in crimine hæresis, an excuset. *ib.* n. 44.
Amoris huiusmodi incensus furanti p̄similis.
cen. 1. dist. 40. n. 82.
Amor cœcus, & cæcat. *cen.* 2. dist. 4. c. n. 100
Anathe-

Anathematizatus solemniter an sit interstabilis. cent. 2. dist. 13. num. 26. cui auctor addit Franciscum a Ponte. conf. 42. n. 54.

Ancharani consil. 357. quomodo sit intelligendum. insp. 97. num. 13.

Anonam falsificans seu merces cui subiaceat poenae. cent. 2. dist. 83. num. 3.

Andrea Fachinzi I. C. eximii laus. cent. 1. dist. 99. nu. 19.

Andrea Kohl I. C. acutissimi encomium. cent. 1. dist. 63. num. 8.

Andreas Tiraquellus legum exornator. insp. 4. num. 2.

Anima ibi potius est ubi amat, quam ubi animat. num. 42.

Animal sine custodia si damnum dederit pōr hāstae subici (licet Clerici fuerit) a damno passo, & quando. cent. 2. dist. 34. nu. 1. & 9. & seq. & si pauperiem fecerit ignoreturq; cuius sit. n. 2. ibid. & si damnum intulerit alii cui fundo an retineatur donec recognoscatur, quidq; in praxi ibid. num. 4. & 6. & quando retinens dicatur esse in dolo, quidque si illud perire contigerit, an iuratur in litem. ib. nu. 7. Si vero interierit ex culpabili expulsiōe, quid statuarur. n. 8. ibid. Et interim de animalium soccida. n. 10. ib.

Annularum praestationum uniformium diutinarum effectus quales, & qui. cent. 1. dist. 43. n. 1. cum seqq. cui auctor addi vult Tractat. Iacobi Venenti inscriptum de annua praestatione.

Annuę quantitatis liberatio potest a debitore impetrari per assignationem æquivalentis praedii. cent. 1. dist. 43. nu. 17.

Anus proximus is dicitur, qui immediate sequitur. nu. 22.

Anorum decem cursus sufficiens est, ad hoc, ut dominus cadat possessione, vel se illam ab alio fuisse occupatam ignorare proponat vel decessisse colonum. insp. 92. n. 4.

Anguillarum piscatori dicitur similis, qui pponit praescriptionis exceptionem. cent. 2. dist. 60. num. 19.

Antiquior Portionarius an possit canonicatū optare, si sit Archidiaconus. cent. 2. di. 23. n. 8.

Antonii Fabrilis laus. cent. 1. dist. 99. n. 12. & cent. 1. dist. 38. numer. 15. & cent. 2. distinct. 50. num. 4.

Antonii Fabri opinionem non amplectitur auctor circa iuramentum in litem iudicis arbitrio taxandum, tam ante, quam post iuramentum. cent. 1. dist. 99. nu. 17. & cent. 1. dist. 41. nu. 25.

Antonii Mariae Speltæ laus. cent. 1. dist. 90. nu. 50.

Antonii Quettæ eximii I. C. commemoratio. insp. 86. nu. 7.

Apostolico mense reservationis ignorantia non excusat. insp. 95. nu. 2.

Appellatio est interponenda coram iudice, q̄ per sententiam grauat, iusto metu cessante. cent. 2. dist. 48. num. 5.

Appellans quando teneatur appellationem suam iudici intimare quoad effectum suspensionum. cent. 2. di. 48. n. 1.

Appellationum in materia effectus deuolutiui non eget notificatione apud iudicem. cent. 2. dist. 48. nu. 2.

Appellationis interpositæ iudex post sententiā nescius, pōr ad executionē pcedere. ib. n. 3.

Appellatione interposita coram iudice graunte, nulla deinde notificatio appellationis requiritur apud eundem. ib. n. 6.

Appellatio si fuerit interposita coram iudice, sententiam, quæ grauet pferentē, attentata omnia post talē sententiam, & appellatio nē inter ipsum appellādī tēp̄, reuocatur, & hoc licet iudex, ad quē nō inhibuerit. ib. n. 7.

Appellatio potest interponi absente iudice coram honestis personis, adhibitis pluribus testib. aut vno saltem cū tabellone. ib. nu. 9.

Appellationem esse interpositam sciens, &

nihilominus coram iudice eandem ignorante procedens facit, ut procedens habilis reddatur. ibid. n. 12.

Appellatio coram honestis personis, quæ & quomodo fiat. ib. n. 13.

Appellatio absente iudice interposita, quādo attentatorū reuocandorum gratia, intimationem eidem faciendam requirat. ib. n. 10.

Appellationem iudex interpositam nesciens potest ad executionē suę sententię deuenire, absq; vllō incursionis attentatorū metu, & hoc licet appellatio esset intimata. ib. n. 11.

Appellationi censetur renuntiarum si interiecta sit appellatio, & immediate subsequuta spoliatio. cent. 2. dist. 49. n. 5.

Appellatio an reducat ad limites laudicē arbitramenti vel extendatur. cent. 2. dist. 36. num. 19.

Appellatione pendente super validitate matrimonii proles inde suscepta an legitima sit scientiæ vel ignorantie præuia declarat distinctio. cent. 2. dist. 38. nu. 6.

Appellatio interposita intimatione sententię non præcedentē a parte victā, quam postmodum deserat, quomodo intelligatur, & quid inde sequatur. cent. 2. dist. 36. nu. 4.

Appellatio viuæ voci quæ. centur. 2. distinct. 36. num. 9.

Appellationis tempus in mercantili foro per Papie statutum 74. quomodo præscribatur, & quid inde sequatur. ib. nu. 13.

Appellationis prosequutio quot dierum mēsem includat. ib. n. 17.

Appellati iudex a quo potest certum præscribere terminum ad se præsentandum iudici ad quē, vel ad appellationem prosequendam, quo elapso appellās cogitur stare sententię iudicis a quo. cent. 2. dist. 36. n. 17.

Appellanti iudex a quo, quando non potest terminum præfigere. ib. n. 18.

Appellans non cogitur stare primæ appellatiōi nō stare illa formula (saluo iure. &c.) cent. 2. dist. 36. nu. 7.

Appellans viuā voce saluo iure appellandi in scriptis vtrā maluerit appellationem potest prosequi. ibid. num. 8.

Appellans intimatione non expectata si intra mensis vnus spatium causam committi nō curauerit, expectet executiuum præceptum. cent. 2. dist. 39. num. 14.

Appellatoriam cēdulam porrigens cū protestatione (saluo iure, &c.) non censetur renuntiasse fauori introducto pro superatis in iudicio. cent. 2. dist. 36. nu. 5.

Appellatio non denegatur, quando pronuntiatū est in præsentia procuratoris, & quando. cent. 2. dist. 85. nu. 4.

Appellationis tempus vide inf. tempus.

Appellationis desertio, quando inducatur. cent. 2. dist. 85. nu. 12.

Appellatio est iuridica in admissione appellationis in casu inappellabili. cent. 2. d. 84. n. 7.

Appellatio interponitur valide ab admissione exceptionum vel capitulorum impertinentium, nec non a reiectione eorum, quæ etiā admittenda. cent. 2. dist. 84. nu. 3.

Appellatio non datur a iure civili, in foro civili coram iudice seculari a sententiā possessionis retinendæ, quoad vtrumq; effectum. cent. 2. dist. 84. nu. 7.

Appellationis articulus num militet, nec ne vti præiudicialis ante omnia discuti debet. cent. 2. dist. 84. n. 6.

Appellatio permittitur a liquidatione ob excessum. cent. 2. dist. 93. nu. 14.

Appellanti, quando protestatio impeditenti pro sit cui obiectatur cursus fatalium. cent. 2. dist. 85. num. 9.

Appellatur valide etiam a sententia lata de consensu partium. cent. 2. dist. 85. n. 3.

Appellabilem causam iudex pro suo arbitrio facere nequit, q̄ sit inappellabilis, qui nec etiam reddit inappellabilem, quæ sit appel-

labilis euidenter. cent. 2. dist. 84. nu. 2.

Appellato proponitur cautela ut appellatio nem reddat inuaidam, & appellatorem ad primum iudicem remittat. cent. 1. d. 12. n. 9.

Appellanti non conceditur biennium ad psequendam appellationē, nisi probe se diligentiā omnē primo anno adhibuisse. n. 3.

Appellanti conceditur triennium, quando post commissam causam aliquid factum fuerit, nec ante illius lapsum sententiā mittitur executioni. n. 5.

Appellans si primo anno prosecutionem incoet non dicitur causā deservitor, & quomodo. num. 7.

Appellans si sinat labi tempus anni, & in eone causam quidem ipsam committi curauerit, causę deservitor videtur, ideoq; cōtra eum possunt executoriales decerni. n. 17.

Appellans si primo tantum anno solam præsentationem fecerit, sententiā contra ipsum lata transit in rem iudicatam. n. 12.

Appellans si biennium habeat ex sola vi legis, quando vel modicam adhibuit diligentia tertium annum prorogatum habebit. n. 12.

Appellatio datur a capitulorum admissione. insp. 31. num. 8.

Appellari potest ab exsecutore, si modum excedat ut sententia reformetur. insp. 26. n. 3.

Appellatio non datur a proclamationib. neque a sententiā supinde lata, nisi negativē sit placita, sic in attentatis, & in possessionis. reg. 15. n. 7.

Appellatiōi, quādo censetur renuntiatū p actū contrariū si opponatur. cent. 1. d. 81. n. 6.

Appellari debet formiter a reculatione nō admilla, ut a processu p reculatū facto, & hoc in scriptis, & q̄ primum. cent. 1. dist. 88. n. 11.

Appellatus pōr vti appellatione partis tanquā communi parte ē inuita. cent. 1. dist. 31. n. 1.

Appellatio quatuor p̄cipuos habet effectus, & quos. cent. 1. dist. 31. nu. 2.

Appellationi si principalis renuntiet an ideo tollatur consortis adhesio. cent. 1. dist. 31. n. 3.

Appellans seorsim non videtur contentus appellatione consortis. cent. 1. dist. 31. n. 9.

Appellanti tempus præscriptum non incipit currere, nisi a die scientiæ esse latam sententiā, in Dominio autem Mediolani, non nisi a die eiusdem intimationis pro forma requisita. cent. 1. dist. 31. num. 11.

Appellationis adhesionis species multæ. cent. 1. dist. 31. nu. 13.

Appellans ab vltiori processu, facto peti iudicem recusatū reddit nulla, quæcūque sunt ex post agitata. nu. 17.

Appellari potest a dilatione plus equo breui a iudice concessa ob euidentis grauamen. n. 34.

Appellatio cōmissa, quatenus cōmunis sit. n. 11.

Approbatio actus an, & quando inducatur quis soluat ex titulo iniusto aut inuaido. cent. 2. dist. 17. num. 1.

Aqua publica nemini debet interdici modo publicus cursus nō impediatur. cē. 2. d. 1. n. 13.

Aquarum diuortia dissidia sæpe variantur. cent. 2. dist. 1. num. 2.

Aquis concessis alienis an, & quando censatur concessus. ib. n. 4. & 5.

Aquis concessis an ignorantia allegari possit. ibid. n. 7.

Aqua nascens in proprio fundo mōr alterius tium aut fontē ingrediens cuius sit. ib. n. 10.

Aqua ex se diffluens consuetudinem non inducit, neq; possessionem tribuit. ib. nu. 11.

Aquæ vsum habens debet in eo manueri, & spoliatus restitui etiam non probata seruitute aut iure aliquo. cent. 2. dist. 1. n. 12.

Aquam suam, quando quis faciat per vetustissimum ipsius cursum. ib. n. 20.

Aquæ emissoria, vulgo scolaticia, an possint præscribi. ib. nu. 22.

Aquę ductus cuius origo hominum memoriā excedat constituti vim obtinet. ib. n. 25.

Aquarum solius decursus in alterius præiudicium non est alterandus. b. n. 26. 29. & 40.

I N D E X.

Aquam suam, ut quis faciat sola occupatio
sufficit sine prescriptione ib. nu. 27.
Aquarum cursus ad molendina directus an
interuerti possit, & quid de conuentione
statuto, aut consuetudine super hoc, & quando
priuilegiū extraret aquarū. ib. n. 29. & seqq.
Aquarum diuersio malitiose fieri non debet,
& quando dignoscatur non fieri malitiose
ibidem. nume. 37. & 38.
Aqua descendens in pradium inferius eidem
ius seruitutis ne per mille quidem annos
acquirat, nec praescribitur, nec inducit con-
suetudinem, ib. nu. 44. & 46.
Aquarum in materia spolio agens, vel reme-
dio recuperatio, aut reintegratio non
audietur si se possedisse non probet. ib. n. 53.
Aquarum in controuersia, quando recipian-
tur utrimq; probationes super petitorio, abs-
que protestatione cumulationis faciendae,
facta censetur cumulatio. ib. n. 63.
Aqua dum proprio solo inhaeret sua cuiusque
dicitur. ib. nu. 69.
Aquarum diuersio, quae non possit dici iniuri-
osa. ib. num. 70.
Aquarum in controuersia si fuerit facta trans-
actio quid potissimum aduertendum. ib. n. 74.
Aquam profluentem an quis possit ad agros
suos irrigandos, aut amantitatis gratia, quo
velit ducere. ib. nu. 76.
Aquas in suo retinere, vel venas earum alibi
erumpentium proscindere, an quilibet li-
bere possit. ib. nu. 98. & 99. n. 18.
Aquae ductus possessione existenti manuten-
tio conceditur etiam si nullum habeat ius
neq; seruitutem possessor. i. insp. 56. in fin.
Aquas suis expensis debet dare dominus riu-
i. insp. 33. num. 6.
Aquam deriuasse praesumitur, ad cuius uti-
litatem discutitur. insp. 34. n. 3.
Aqua licet semper actu non cadat, sufficit ta-
men si sua ipsius potentia cadere possit, ad
seruitutem continuandam. cen. 2. dist. 26. n. 5.
Aquam excludere nemo prohibetur ex suo
fundo, nulla tamen debita seruitute. ib. n. 6.
Aquam ob sordiciem stagnantem in fundo a-
licuius, quis teneatur purgare. ib. n. 7.
Aqua ex flumine publico, quando deriuare li-
ceat. cen. 2. dist. 1. n. 128. 129. & aliis seqq.
Aquarum in materia in vniuersum auctoris
intentio. ib. num. 124.
Aquis concessis a Principe eius gratia cum tē-
peramento est intelligenda. ib. nu. 136.
Aquam ducere volens ex flumine, quod non
sit in vsu publico id facere debet praeter al-
terius iacturam. ib. nu. 138.
Aquam ducendi concessio, quando realis di-
catur. insp. 47. nu. 13.
Arbitrator quando, & quoties possit prorogare
instantiam tam praesentibus partibus, quā
absentibus. cen. 1. dist. 76. num. 1.
Arbitri iuris sunt eligendi proposita reculati-
one iudicis, & quorsum. cen. 1. dist. 88. n. 12.
Arbitrator si iudicauit ultimo die instantiae non
ita consideratur eius laudum, quemadmo-
dum iudicium delegati. cen. 1. dist. 42. n. 3.
Arbitrio iudicis inquitur indagatio causae
recedendi a sponsalibus iuratis. cen. 2. d. 40. n. 10.
Arbitri factum censetur factū partis, & quan-
do. insp. 40. n. 3.
Arbitri dici possunt officiales, insp. 41. n. 9.
Arbitramentis in voluntariis, an contumax
possit petere reductionem ad arbitrium boni
viri, & quid in necessariis. cen. 1. dist. 12. n. 5.
Arbitratoris sententia ante 30. annorum de-
cursum non transit in iudicatum, nisi pacto
aliud actū sit, aut statuto cautū. insp. 27. n. 2.
Arbitris super causa suspecti iudicis electis,
cognitio interim ad hos transfertur. n. 28.
Arbitri suspecti in locum iudicis recusati pos-
sunt statuere terminū, quando opus est. n. 32.
Arbor vicini si in vicinum agrum radices na-
turaliter agat, an liceat vicino eam propria
auctoritate a stipite euellere vel radices no-

uicias, quae in fundo suo excrescunt amputa-
re. cen. 1. dist. 1. num. 4. & 20.
Arbor large accepta etiam eam comprehen-
dit cuius radices exaruerint: striete accepta
nequaquam. ib. nu. 5.
Arbores plantans in solo proprio, sed valde
contiguo praediis vicini, quando compellatur
extirpare aut coercere ramos. ib. n. 1. & seq.
Arbor putrescens praesumitur nocere vicino,
ibid. num. 7.
Arbor radices suas ad quot vsque pedes dila-
tare praesumatur, ibid. num. 9.
Arbor excisa, an possit adhuc dici arbor, an
vera ea tantū, quae sit radicata, auctor ex-
pendit egregie quatuor casibus positus, ibid.
num. 11.
Arboris impendentis adibus vel agro vicini,
quae ratio sit habenda, ibid. num. 21.
Arborum contemplatione vel aedificiorū fa-
cta locatio, quando arguatur, Reg. 1. p. tot.
Architectis & operariis quando sit standum
circa melioramentorum quidditatem, &
quantitatem, Cen. 1. Distin. 65. num. 11.
Argumentum a pari aut maiore ratione non
valet in dispensationibus. Cen. 1. Dist. 15. n. 4.
Argumentum ab emphyteusi ad fideicommis-
sum valet, Cen. 1. Dist. 17. nu. 18. & quid re-
spectu feudi, Cen. 1. Dist. 32. num. 2.
Argumentum de eo quod sit in committendo
an porrigatur ad id quod sit in omittendo,
Insp. 3. num. 18.
Argumentum de errore ad ignorantiam an
procedat. Insp. 80. num. 16.
Argumentum de consilio sapientis ad com-
promissum, nūquid semper consistat, Cen.
1. Dist. 30. num. 11.
Argumentum a consequente concessio ad ne-
cessariū antecedens valet, Cen. 1. Dist. 1. n. 6.
Argumenti a communiter accidentibus effica-
cia exemplo declaratur, Cen. 1. Dist. 59. n. 2.
Argumentū a spirituali matrimonio ad car-
nale procedit. Cen. 2. Dist. 40. nu. 17.
Argumentorum contra odium clandestini-
tatis matrimoniorum confutatio. Cen. 2.
Dist. 40. nu. 89.
Arma & insignia alterius familiae, nemini li-
cet assumere, aut gestare in praediciū al-
terius, Cen. 1. Dist. 51. nu. 3.
Articulus confessionis quis, & cuius effectus,
Insp. 6. nu. 5. & quis articulus nouus dica-
tur quisque antiquus, Cen. 1. Dist. 72. nu. 5.
Articulus habens mixturam facti, & iuris non
facit rem claram. cen. 1. dist. 30. nu. 13.
Articulis impertinentibus productis atq; noti-
ficatis parti aduersae, ubi illa nihil opponat
ante conclusionem, in causa postea nō au-
ditur. insp. 31. n. 9.
Affecratio, quae est vox vernacula, & vulgi
quando obliget spondentem ad rei pretiū.
cen. 2. dist. 71. n. 1. & seq.
Affecrationem faciens propter pretium, an
proprie periculum emere dicatur. ib. n. 3 & 4.
Affecrationum seu securitatum in materia,
attendenda ordinaementa maritima. ib. n. 5.
Affecratio non respicit periculum iam praer-
teritum. ib. nu. 6.
Afferēs scripturam a se subsignatam ab initio
vacuam, & nō scriptam hoc probare debet,
& quomodo. cen. 2. dist. 45. nu. 2.
Affertio tamen nō dolosa interdum obligat
asserentem. n. 14.
Affertioni propriae nemini licet contravenire
cen. 1. dist. 43. nu. 8.
Affertio eius cuius interest in materia suspecta
nihil suffragatur. cen. 1. dist. 17. nu. 13.
Affuerantis se noua instrumenta inuenisse iu-
ramento praecipue creditur. insp. 99. n. 10.
Assignatio debitoris, quem assignans sciue-
rit verisimiliter esse decocturū eum ab ob-
ligatione non liberat, quin de dolo saltem
ad interesse, & damna teneantur, quanquā
aliud sit si bona fide, & ignorans assignaue-
rit. cen. 1. dist. 44. nu. 1. & seqq.

Assistens rixae non dicitur eius reus nisi crimē
in eo proberetur: imo etiam in inquisitione
poni debet cum animo auxiliandi inter-
uenisse: & de hoc si non liqueat casualiter
interuenisse praesumitur. cen. 1. dist. 9. n. 5.
Assistens cum baculo scienter percussione
vulnerati. cen. 1. dist. 9. n. 12.
Assistens delinquenti an praestiti fauoris, &
auxilii teneatur, & quomodo. cen. 1. d. 9. n. 15.
Assistentia non debet praesumi dolosa. cen. 1. d.
9. num. 4.
Associatio multum refert an sit post delictū,
an vero tempore delicti. cen. 1. dist. 9. n. 2.
Associatione delictum perpetrantis, ad hoc ut
associatus in poenam incidat, tria conside-
rantur tempora. cen. 1. dist. 9. num. 1.
Associatio tam ad bonum, quam ad malum
se habere potest. cen. 1. dist. 9. nu. 9.
Associatio capi seu interpretari debet, ut sit a
poena remota. ib. nu. 11.
Associas scienter quempiam ad homicidium
sit reus irregularitatis neq; defenditur pre-
textu dissuasionis. cen. 2. dist. 42. n. 1.
Associandi licentia non requirit citationem
cum sit actus extrajudicialis. insp. 32. n. 7.
Attentata non sunt reuocanda, nisi cum iu-
stificata fuerit appellatio in fauorem ap-
pellati, non autem appellantis. cen. 2. dist.
48. num. 8.
Attentata per procuratorem an, & quando fiat
a principio purganda. cen. 1. dist. 54. n. 6.
Attentata, quando sunt commissa post sen-
tentiam, quomodo reuocentur, & quo salu-
briori remedio vtendum sit. cen. 1. dist. 53. n.
5.
Attentatorum reuocationi, quibus in casibus
locus non sit. cen. 1. dist. 54. n. 7.
Auaritia teterrima pestis. cen. 2. dist. 17. num. 1.
D. Augustini Doctoris Ecclesiae Sanctissimi
locus exponitur. cen. 2. dist. 2. nu. 24.
Auia, & mater non reassumunt tutelā amif-
sam per transitum ad secunda vota. insp. 11.
num. 8.
Auctor institutiones civiles olim Papiae pro-
fessus per annos 12 insp. 6. nu. 8.
Auctor Papiae horis vespertinis ex secunda se-
de iura alias professus, & vno anno solus.
insp. 2. sub num. 12.
Auctor Consulum Collegii mercatorum Pa-
piae assessor, iam a 16. annis. cen. 1. dist. 51.
num. 4.
Auctor Sancti antea Inquisitionis officii co-
siliarius per annos 15. eiusdem officii inde
Auditor deligitur. cen. 1. dist. 43. num. 14.
Auctor receptui huic operi canens alia polli-
cetur. Reg. 21. num. 1.
Auctor exquisitos sibi censores optat: lecto-
res praesertim, quib. maior dexteritas pru-
dentiae illuxit. Reg. 21. nu. 24.
Auctoris conciliatio circa emphyteuticorū,
& feudaliū materiam. cen. 2. dist. 62. n. 11.
Auctoris sententia inter maiorem, & maiorem
natu. cen. 2. dist. 73. n. 1. & 2.
Auus & diu filii nepotes suos ex illo, exhereda-
re non potest. cen. 1. dist. 45. nu. 16.
Auus maternus si nepotes ex filia praedefuncti
praeterierit in testamento absq; insertione
causae nihil agit. cen. 2. dist. 2. n. 13.
Auxiliator non potest conueniri, quando nō
constat de principali delinquentē. cen. 1. di-
9. num. 13.

B.

Baldi dictum in l. 1. n. 2. C. de bon. matern.
declaratur. insp. 53. n. 3.
Baldi doctrina consil. 463. nu. 5. declaratur re-
miss. cen. 1. dist. 3. nu. 8.
Baldi sibi contrarii doctrinam refert auctor
ad l. adem. C. locat. eamq; reprobaui ex O-
lascio Monet. cen. 1. dist. 91. num. 35. & 6.
Baldi

INDEX.

Bald. dictum ad cap. cum ecclesia n. 7. de election. varie declaratur. cent. 2. dist. 1. n. 64.

Bannitum occidens non definit lucrum facere ex statuto aut edicto promissum, etiam si contra eum allegetur eum ignorasse occisi qualitatem. insp. 91. nu. 2.

Bannitum occidens, cui gratia iam fuerat, a principe concessa, nondum tamen interinata an, & quando, & quomodo puniatur. cent. 1. dist. 23. n. 1 & seq.

Bannitus, q. gratia obtinuit nondum tamen in scriptis redactam pro restituto habetur in materia ei fideicommissi cent. 1. dist. 23. n. 4.

Bannitorum receptatio, quando punibilis, quando non. cent. 1. dist. 49. n. 2.

Bannitorum receptationis causa si controuertatur scientia illam recipiens in genere non est attendenda. cent. 1. dist. 49. nu. 5.

Banniti receptatio, quæ dicatur propria. cent. 1. dist. 49. n. 6.

Banniti alicuius casualis associatio an contineatur appellatione receptationis. c. 1. d. 49.

Bannitus toleratus an comprehendatur legibus, aut statutis punientibus receptatores. cent. 1. dist. 49. num. 8.

Banniti filii, quando faciant deficere fideicommissi conditionem. cent. 1. dist. 49. n. 14.

Banniti homicida infamis sit, ideoq. & a dignitatib. repellitur, & a testimonio in re graui sine tortura perhibendo, si malo aliquo p. posito, pura ex vindicta aut solo humani sanguinis, p. fundendi studio motus fuerit. ib. n. 8.

Bannitus non perdit beneficia iuris communis etiam, quo ad bona territorii statuentium. cent. 1. dist. 49. nu. 15.

Bannitum excipere, quando quis possit impune. reg. 6. n. 4.

Bannitum casualiter occidens an premium consequatur a statuto, vel decreto præfixum. cent. 2. dist. 43. num. 2.

Bannitum occidens ad propriam defensionem premium non obtinet. ib. n. 4.

Bannitum casu occidens immunis a pœna homicidii, & cur. ib. n. 5.

Bannitum necans infamis non fit etiam si illius qualitatem ignorasset, quando ad sit tale decretum, vt impune posset occidi ib. nu. 6. vbi notandum, quia tale decretum Mediolani, & Papiæ viget ib.

Bannitum, si quis apprehēdat, nec consignet, vel interimat, quando, vel statuto vel proclamato dicitur, est conditio potestatiua: ideo a sciente impleri debet. ib. n. 3.

Baptizans scienter imagines hereticus est. cent. 1. dist. 33. n. 7.

Baptizatum scienter rebaptizans in hæresim prolabitur. cent. 1. dist. 33. num. 6.

Bartoli Theorica ad l. Paulus ff. de soluti. declaratur remissive. cent. 1. dist. 63. n. 7.

Bartoli dictum in l. fundi ff. de usufruct. legat. quomodo intelligendum. cent. 1. dist. 68. num. 18.

Bart. cent. reprobatur in l. sequitur §. si viam ff. de usufruct. cent. 2. dist. 60. n. 4.

Bartoli opinio reprobata. centur. 1. dist. 17. num. 7.

Bartol. sibi ipsi contrarius notatur. inspect. 97. num. 2.

Bartol. differentia distinguētis monetam in grossam, & minutam in l. Paulus ff. de solutionibus, quando non admittatur. centur. 1. dist. 63. num. 27 & 28.

Beccariorum familia nobilissima. cent. 1. dist. 90. num. 48 & centur. 2. dist. 40. num. 1 & 79.

Beneficiorum reservatorum an, & quando iusta prætendi possit ignorantia. insp. 95. n. 1 & seqq.

Beneficium & literas Apostolicas impetrare an possitis, q. ignorat se excommunicatum, cum re vera sit excommunicatus. insp. 96. num. 1 & seqq.

Beneficii pensionarius vtrum vsq. ad certam

summā onera subire teneatur decimarum papalium, & aliorum. cent. 1. dist. 10. n. 14.

Beneficium excussionis in materia fideiussorum plurimum prodest, & quibus in casibus locum habeat remiss. cent. 1. dist. 84. n. 1.

Beneficium excussionis non competit fideiussori sub ea conditione si principalis non soluat. cent. 1. dist. 84. n. 2.

Beneficium, quando dicatur litigiosum ob rescripta pontificia, cent. 1. dist. 93. n. 15.

Beneficia in curia resignata, vel aliter vacantia, quale optionis rationem requirant. centur. 2. dist. 23. n. 6.

Beneficia si sint reservata oporand consuetudo in eis non habet locum. cent. 2. dist. 23. n. 7.

Beneficium criminosi impetrari potest in priuationis euentum. cent. 2. dist. 44. n. 3.

Beneplacitum apostolicum reservatum in alienatione bonorum ecclesiasticorum, an præsumatur ex fluxu annorum triginta. cent. 2. dist. 87. n. 3 & 4 & 5.

Beroarii, & blasphematores publici non temere in testimoniis admittendi. insp. 19. n. 8.

Beret. opinio conf. 95. n. 3. a Menoch. reprobata. cent. 1. dist. 49. n. 14.

Bigamia non validatur per ignorantiam reg. 2. n. 16.

Blasphemia facti seuerius coercenda est, quam ore tenus omissa. insp. 17. nu. 3.

Blasphemiae facti exemplo insp. 17. nu. 4.

Blasphemia facti, quæ atrocius puniendæ, quæ verbalis. insp. 17. n. 5.

Blasphemix in spiritum sanctum detestatio remissive. insp. 17. num. 5.

Blasphemans facto qualiter puniendus. insp. 17. num. 6.

Blasphemix hæreticalis cognitio ad sanctissimos inquisitores spectat, non hæreticalis laicorum est. insp. 17. n. 10.

Blasphematores & Berroarii vide Berroarii.

Blasphemix in materia nonnulla habes adnotatione dignis. insp. 15. n. 4 & 5.

Bona alienata quādo in legitimā & Trebellianicā imputari possint, distinguitur inter alienationē volūtariā & necessariā. inf. 24. n. 10.

Bona alienans scienter fideicommissi. alienari prohibita alienata non reuocat. insp. 9. n. 5.

Bona fideicommissaria an quemadmodum pro dote filię alienari possunt, ita quoq. alienari possint ad augendā eiusdem dorem, si tenuiter fuerit. a patre dotata. insp. 37. n. 8.

Bona transeunt cum onere suo insp. 90. n. 5.

Bona ecclesiæ substationem neq. iure Canonico, neq. de consuetudine requirunt ad hoc, vt valida sit eorum alienatio. n. 23.

Bona si iam pridem inculta, & tanquam derelicta sint, non potest danti ea in emphyteusim quicquam opponi n. 24.

Bona sub pœna priuationis alienare prohibitus, si partem eorum alienauerit, an ideo totam hæreditatem restitutioni obnoxiam amittat. cent. 1. dist. 11. nu. 19.

Bona subrogata loco eorum, quæ vinculata sunt fideicommissi, an & quando tuto alienari possint. cent. 1. dist. 64. n. 2 & 23. & 24.

Bona alienari prohibita sine solemnitatibus non possunt de nouennio in nouennium locari. cent. 1. dist. 67. n. 17.

Bona delinquentis quando habeantur p. publicatis ipso iure, distracta interim nullo refuso pretio, reuocantur e manibus emptoris sciuerit, vel ignorauerit. Reg. 12. n. 9.

Bona subiecta fideicommissi erecto ab ascendente, quādo possint alienari ex causa dotis, vel constituendæ, vel restituendæ cent. 2. dist. 82. num. 1 cum seq.

Bona donata calculum ingrediuntur vniuersi patrimonii æstimationis, & sic sanxit Mediol. Senat. cent. 1. dist. 77. num. 6.

Bona æstimationis vir non tenetur indicare a quo rem emerit, quæ sit furtiua. centur. 2. dist. 79. num. 11.

Bonorum restituendorum æstimatio si mul-

tum creuerit ex impēsa modica an hoc attendatur. cent. 1. dist. 65. num. 12.

Bonorum possessio, emancipato filio præterito, an competat contra tabulas ad testamentum infirmandum. cent. 2. dist. 2. n. 5.

Bonorum possessio nondum agnita ad heredem non transmittitur, quando per modum facti acquiritur. insp. 21. n. 1.

Bonorum alienatio si ea sint fideicommissi subiecta, non conceditur ad liberandum eum a carceribus, qui nulla necessitate urgente, se se ære alieno grauauit, ob quod in eis detinetur insp. 24. n. 4.

Bona fides quid, & quoruplex. centur. 2. dist. 60. num. 3.

Bonam fidem & inter malam an dari possit medium remissive. cent. 2. dist. 60. n. 8.

Berguini Caualecani latus. cent. 1. dist. 60. nu. 14. & cent. 2. dist. 58. num. 3.

Bessiorum collegium laicale est. num. 10.

Branda Cardinalis Illustrissimus Castellioneorum collegium Papiæ erexit. num. 1.

Bullam Pii V. de male promotis considerat auctor cent. 1. dist. 13. num. 5.

Bulla Pii V. Pont. Max. in cambiolorum materia quid contineat remissive. centur. 1. dist. 24. num. 9.

Bullæ Pii V. Pont. Max. conditione: expositæ circa instrumenta censuaria remissive. insp. 28. num. 5.

Bulla Pii V. super censib. remissive examinatur. cent. 1. dist. 10. num. 8. & seq.

Bullæ Iulii III. commemoratio. centur. 2. dist. 30. num. 15.

Bulla Pii V. Pont. Max. de censibus in materia prælationis qualiter accipiendæ ex Surd. & Hondede. contra Nauarr. centur. 2. dist. 33. num. 1.

Bullam Sanctissimi D. N. Pii V. aduersus spurios legitimos ab Ecclesiastica emphyteusi excludendos variis intellexere, & quid dicendum per eam. centur. 2. dist. 62. num. 13. & 14.

C.

Caducitas vt habeat locum, contra Vallum vel emphyteutum domino inconsulto alienantem, & vt eorum creditorum hypotheca perimatur, quæ requirantur. cent. 1. dist. 11. num. 1. & seqq.

Caducitatem prætendens Dominus, probare quod debeat. ib. n. 3. vid. quoq. Mysing. obl. 83. c. 6.

Caducitas non habet locum per alienationem rei censu oneratæ vt nec per solutionis cessationem. n. 1.

Caducitatem incursum declaratam atq. intimatam Prælarus Collegiæ Ecclesiæ non potest remittere emphyteutæ. insp. 39. n. 12.

Caducitatis causa an sit fundata in lucro. insp. 53. num. 8.

Caducitas per quos actus videatur remissa. n. 42. præcipue ob receptionem, vel etiam petitionem fictorum præteritorum: nisi aliud sit cautum statuto, vt Placentiæ: Fed. Scot. consil. vlt. Tom. 2. lib. 3.

Caducitas censetur remissa per multorum censuum exactiones simpliciter a domino factas, & per edicta ad præstandum iuramentum fidelitatis. num. 12.

Caducitatem prætendens scientiam in reo conuento probare debet, eamque formiter habitam. n. 16.

Caducitatis penā vitat, qui alienat eum clausula illa (non aliter nec alio modo) cent. 1. dist. 11. nu. 7. Contrarium tamen tenuerunt non pauci, quādo iam est tradita possessio, & emptor litigat vsq. ad sententiam. In omnē casum debet præferri dominus Grammat. decis. 49. & Vincent. Franc. Decis. 267. par. 2.

Caducitas non potest contra quemuis successorem, siue vniuersalem, siue singularem declarari, quādo is, a quo immediate causam in feudo habuit, nulla caducitatis declaratione facta p. dominū feudi decesserit. n. 17.

I N D E X.

- Caducias** censetur remissa Vasallo, quando Dominus sciuerit eum in illam incidisse, & tacuerit secus si ignorauerit. c. 1. d. 13. n. 16.
- Caducitas** incurta tēpore prædecessoris, quando non possit declarari per successorē. cent. 2. dist. 4. n. 1. & seqq.
- Caducitas** incurta per auctorem, quando possit suscitari contra successorem. ib. n. 2.
- Caducitas**, quādo possit declarari per successorem, contra successorem. ib. n. 5.
- Caducitas** lite pendente superueniens an, & quando noceat. ib. n. 7.
- Caducitate** declarata si alius eisdem bonis fuerit inuestitus, subsequens exactio an, & quando tertio præiudicet. cent. 2. dist. 46. num. 8.
- Caducitate** commissa in Emphyteusi Ecclesiæ, licet Ecclesia possit sibi omne ius, etiam in præiudicium omnium creditorum applicare, si tamen imputari non possit habentibus. causam ab emphyteuta ipsos etiam non soluisse, ex causa generali possunt restitui in integrum. ibid. n. 11.
- Caphali** opinio ubi reprehensa. inspectio. 28. num. 2.
- Caphal.** consil. 222. De emphyt. examinatur a Menoch. cent. 2. dist. 46. n. 2.
- Casaris** Costæ encomium. centur. 2. distin. 21. num. 14.
- Casaris** Manenti I. C. acutissimi, & Senatoris dignissimi laus. cent. 1. dist. 10. n. 19. & num. 96.
- Cagnol.** opinio ubi reiecta. insp. 68. n. 2.
- Calculatio** arguit scientiam contentorum in calculis. cent. 2. dist. 20. n. 3.
- Calculi** retractari non possunt notulis lacertis. cent. 1. dist. 49. nu. 1.
- Calculi** rationes, quando minus probe redditæ dicantur. cent. 1. dist. 94. n. 11.
- Calumniæ** præsumptio abesse intelligitur dum accusator pro se habet vnum testem minime corruptum, vel vnum indicium valde remotum, & quando ignoranter accusat, secus si scienter. cent. 1. dist. 18. nu. 4.
- Cambia** realia si ab aliquo debeantur, qui morosus sit, quomodo contra eum procedi possit. cent. 1. dist. 29. n. 10.
- Cambiorum** plures species remiss. ibidem num. 8.
- Cambii** literæ acceptatæ quid præstent. cent. 1. dist. 79. nu. 12.
- Capitala** irrelevatoria non admittenda. insp. 31. nu. 2.
- Capitula** quæ dicantur pertinentia, quæ non. insp. 31. nu. 4.
- Capitula** in dubio præsumuntur pertinentia. insp. 31. nu. 5.
- Capitulorum** ab admissione appellatio datur ibid. num. 8.
- Capitulum** potest contradicere, appellare, postulare in integr. restit. & alia iura excitare, si prælatus velit Ecclesiæ præiudicare. insp. 39. nu. 16.
- Capitulum** vel Collegium an, & quando scientiæ singulorum aliquid patiatur. cent. 2. dist. 1. num. 56.
- Cancellariæ** regulæ ignorantia non est probabilis. insp. 95. nu. 7.
- Canonica** purgatio, quando habeat locum. cent. 1. dist. 33. nu. 11.
- Canonis** exactio, laudemiorum receptio, inuestituræ renouatio, & eiusmodi actus, remissionem caducitatis (si qua ante fuisset) aperte probant. nu. 42.
- Canon.** reintegranda 3. quæstio. 1. decidit Rot. Roman. tolli quemadmodum, & cæteras actiones, quantumvis privilegiatas per rationes hinc inde agitata. nu. 27. & seqq.
- Captura** creditoris non visis a Iudice instrumentis ex vehemēti eiusdem opinione defendi potest. insp. 61. num. 28.
- Carcerebus** detentus in Sancto inquisitionis officio ex causa tantum tribunal concernente, an sit infamis remiss. inspectio. 19. num. 9.
- Carcerebus** custos vigilans esse debet. reg. 21. nu. 14.
- Cardinalis** Toletani Illustris. & Reuerendiss. laus. cent. 1. dist. 90. n. 44.
- Carolus** Antonius Puteus Illustris. Pisarum Archiepiscopus laudatur. cent. 2. dist. 50. n. 1. Itidem. cent. 2. dist. 58. n. 6.
- Cassinenſi** congregationi Eugen. IV. Pont. Max. concessit, ne contra eam haberet locum præscriptio minor. 80. annorum. cent. 1. dist. 28. nu. 9.
- Castellioncorum** Collegium, a quo erectum vid. Branda.
- Castrenſis** opinio ubi confutetur. cent. 1. dist. 86. num. 8.
- Casus** perditionis rei grauior, quam fructuum. cent. 2. dist. 3. num. 13.
- Causa** finalis, quando præsumatur in actu. cent. 2. dist. 69. n. 7.
- Causa** deriuatiua talis, qualis productiua. num. 32.
- Causa** proxima in facto spectanda est, remota non. insp. 7. nu. 1.
- Causa** mediata non debet attendi, sed immediata. insp. 7. n. 2.
- Causa** non subsistente in ciuilib. factum per errorem intelligitur ibid. n. 3.
- Causa** finalis quid. regul. 1. nu. 13.
- Causa** impulsua quid. ibid.
- Causa** deserta dicitur anno transacto, quando ex actis apparet toto eo non fuisse in causa appellationis processum. n. 4.
- Causæ** desertio non probatur per solum cursum minoris temporis, quam biennii. n. 6.
- Causa** falsa apposta si cohærens sit, vel finalis, an ipso iure contractum vitiet, & quid si neutra sit. nu. 47.
- Causæ** duæ si simul concurrant, ea attendenda est, quæ celerius effectum sortitur. insp. 45. num. 5.
- Causa** naturalis magis attenditur, quam accidentalis. nu. 15.
- Causam** claram, & decisam, nullus in dubio præsumitur denuo voluisse suscitare. cent. 1. dist. 30. nu. 6.
- Causa** superueniens plures operatur effectus. cent. 1. dist. 80. num. 13.
- Causa** noua quæ dicatur ibid. n. 15.
- Causa** semel decisa non est amplius reuocanda. cent. 1. dist. 100. nu. 76.
- Causa** falsa an sit impulsua dispositionis, vel sit finalis, plurimū refert ad hoc, ut dicatur actum vitio affectisse, & unde dignosci possit. qualis sit. cent. 2. d. 1. n. 9. & 10.
- Causam** suam ante litem contestatam legitimare nemo cogitur, personam sic in omni iudicio etiam summario. cent. 2. dist. 17. n. 11.
- Causæ** non concernentes iniuriarum personarum Ecclesiasticarum, quando aguntur coram conseruatoribus. cent. 2. dist. 60. n. 22.
- Causatum** debet referri ad principium, quod est ipsius causa. insp. 29. n. 1.
- Causidicorum** tractatus circa prorogationem instantiæ, quando sit validus. inspectio. 5. num. 11.
- Catonis** Papæ, Collegium laicale est. numer. 10.
- Cautela** abundas non nocet. nu. 51.
- Cautela** Notariis apprimere utilis ita recipiendis fideiussoribus, ne postea teneantur. cent. 2. dist. 5. nu. 2.
- Cautio** de non offendendo, quando & quomodo præstanda. cent. 1. dist. 9. nu. 17.
- Cautio** de non offendendo impetrari potest ex causa inimicitie contractæ duabus de causis. cent. 1. dist. 9. nu. 16.
- Cautiones** colores sunt, & nubeculæ, quæ fraudes interdum operiunt. num. 34.
- Cedere** rem, & cedere ius sunt diuersa. cent. 1. dist. 4. nu. 20.
- Cedulam** appellatoriam porrigens cū protestatione (saluo iure &c.) non censetur renuntiasse fauori introducto pro superatis in iudicio. cent. 2. dist. 36. nu. 5.
- Census** quis dicatur. centur. 2. distin. 1. num. 116.
- Census** venditor vel emptor an, & quando ad onera teneatur. cent. 1. dist. 10. num. 7. n. 15.
- Census** ratione, quæ actiones competant. cent. 1. dist. 10. nu. 11.
- Census** super censu an possit constitui. cent. 1. dist. 10. num. 12.
- Census** venditor onera extraordinaria an soluere teneatur. cent. 1. dist. 10. nu. 15.
- Census** præstationi si deductis oneribus & expensis, non respondeant anni fructus in re, quæ sit censui &noxia quid dicendum. cent. 1. dist. 10. num. 17.
- Censualium**, bonorum nomine recognoscen-tes annuatim aliquem in dominum, an obligati sint illi ostendere bona, pro quibus quotannis aliquid exoleunt, an vero hoc ipsi domino incumbat: Item quid de hereditariis, emphyteuticis, & feudilib. cen. 1. dist. 26. nu. 1. & seqq.
- Census** aut emphyteusis præstatio vnica tantum a sciente non debetur, ita præiudicat, ut si in futurum obligatoria sit, & in futurum peti possit. cent. 1. dist. 43. nu. 7.
- Census** debiti pro tempore iam elapso nõ sunt emptoris. cent. 1. dist. 68. nu. 19.
- Certificatus** habetur pro legitime citato. insp. 70. nu. 6.
- Certus** non venit amplius certificandus. ib. n. 8.
- Cessio** inutilis post solutionem, nisi ex vi præambuli pacti. cent. 2. dist. 73. nu. 7.
- Cessi-** nis in contractu aut donationis, aut alio tali si Notarius aliqua verba non omittenda omiserit, in quā pœnam incidat in Dominio Mediol. insp. 100. n. 16.
- Cessionis** denuntiatio non requiritur in debitorē cessionem sciente. insp. 70. nu. 4.
- Cessionarius** succedit in ius cedentis, & potest cogere debitorem ad soluendum, quod cedenti debebat, & allegare ius cedentis. cent. 1. dist. 10. num. 5.
- Cessionarius** debiti per instrumentum garantigie potest agere executiue ad instar cedentis. cent. 2. dist. 57. n. 7.
- Cessionarius** potest cogere debitorem cessum ad recognitionem per instrumentum nec non ad solutionem. ib. n. 9.
- Cessionarius** si agat tanquam procurator, quando audiatur. ib. n. 10.
- Cessionarius**, & procurator in rem suam an, & quomodo teneatur agere contra cessionarium propriis expensis. ib. n. 13.
- Christophori** Castellionis I. C. laus primum, tum eiusdem opinio reprobata. insp. 6. n. 4.
- Circumstantia** delictum aggrauat. cent. 2. dist. 12. nu. 78.
- Citatio**, non sola scientia arctat. Reg. 5. num. 3.
- Citatio**, quando requiratur ad declaratoriam casus, non item ad casum. ib. n. 8.
- Citandi** sunt tam scientes, quam ignorantes. ibid. num. 2.
- Citatio** censetur ab eo processisse, cuius fauorem spectat. insp. 34. n. 5.
- Citationes** verbales duæ coram duobus iudicibus, ubi emanant cui standum. cent. 2. dist. 65. num. 4.
- Citationis** inualidæ nullus effectus, & quid si comparitio sequuta fuerit. ib. n. 11. & 13.
- Citationis** omissio eorum, quorum non principaliter interest, nõ vitiat actum. reg. 8. n. 5.
- Citatus** in causis fiscalibus, & non comparēs dicitur cõtumax, & quomodo contra eum procedatur. cent. 1. dist. 11. n. 13.
- Citatus** ad audiendam sententiam non potest de illius prolatione allegare ignorantiam, tametsi cõparere neglexerit. insp. 76. in fin.
- Citatus** si cõs differt ab eo, qui ignorat & circa quid

I N D E X.

quid. cent. 2. dist. 65. numer. 11. & 12.
 Citatum coram Iudice incompetenti, quid facere oporteat. ibid. num. 13.
 Simili in iudicio aut criminali aliquem apponens personam tantum, non autem personam dicta approbare censetur. cent. 1. dist. 7. num. 1. & seqq.
 Ciuitas quomodo contrahatur per incolarum decernalem. cent. 2. dist. 29. n. 4.
 Ciuitatis ornamenta precipua sunt ciues. inf. 30. num. 18.
 Clandestinatorum matrimoniorum materia attingitur remiss. insp. 1. num. 29.
 Clandestinae desponsationis ignorantia non est excusabilis. insp. 81. num. 14.
 Clausula [procedatur de facto] quid in compromissis & statutis importet. insp. 1. n. 18.
 Clausula (sola facti veritate inspecta) in rescriptis frequentissima est, & in illis magnam vim habet. insp. 1. num. 19. & seqq.
 Clausula (ipso facto) quid importet. ibi. n. 23.
 Clausula (ipso iure, & absq; vlla sententia) quod pondus habeat. insp. 1. num. 23.
 Clausula [pro dato & facto suo tantum] promissoris heredes non excludit. insp. 1. n. 29.
 Clausula (arbitrio tuo) in Breui Apostolico inserta plenam delegato prorogandi fatalia potestatem tribuit. num. 21.
 Clausula (a die finis) in prorogatione fatalium adiecta stat exclusiue & separatiue. ib. n. 22.
 Clausula (omni meliori modo) in prorogationibus addita, quam sit efficax. n. 28.
 Clausula (cum effectu vel realiter) in promissione facti alieni appositae, quid importet. insp. 27. n. 4.
 Clausula [quatenus opus sit] censetur tacite inclusa, in promissione rati. insp. 21. n. 5.
 Clausulae [stantibus rebus prout stant] in sententiis quae virtus. cent. 2. dist. 68. n. 7.
 Clausula [amoto quolibet illicito retentore] quomodo intelligatur. Reg. 2. n. 11.
 Clausula, vocatis vocandis, quomodo intelligatur. ib. num. 12.
 Clausula, accedente consensu nec aliter, examinatur. num. 18.
 Clausula, & quibus dederit, in contractu emphyteusis apponi solet in re laicali, siue res solita sit ad liuellum concedi, siue non. n. 26.
 Clausula, non aliter nec alio modo, quae sit vis in protestationibus. insp. 28. num. 4.
 Clausula, salvo iure impertinentium & non admittendorum, in capitulis irrelevatorum non iuuat, & de hac remiss. insp. 37. n. 2. & 3.
 Clausula, & quibus dederit, in concessione privilegii, feudi appositae denotat feudum esse alienabile sine consensu etiam domini, aut denuntiatione vlla, etiam si feudum esset Ecclesiae. num. 2. & nonnullis seqq.
 Clausula, & quibus dederit, tantam in se vim habet, bona vt feudalia allodialium iustar reddat. ibid. nu. 5.
 Clausula, & quibus dederit, simpliciter prolata quomodo intelligatur. ib. num. 6.
 Clausula, & quibus dederit, releuat ab onere laudemii praestandi. ibid. nu. 21.
 Clausula, si qua mihi iusta causa, quando sit vlui. num. 15.
 Clausula generalis, si qua mihi iusta causa, in materia restitutionis in integrum examinatur. insp. 87. num. 7.
 Clausula, attento quod concedentes cognoscunt instrumentum illis in euidentissimam utilitatem cedere, appositae in instrumento inuestiturae pracludit viam allegationi lesionis. n. 39.
 Clausula, ex certa scientia, in privilegiis, rescriptis, & contractuum instrumentis frequens, quid in eisdem operetur. insp. 69. nu. 1. & seqq.
 Clausula, ex certa scientia, viginti parit effectus si non plures. insp. 58. num. 7.
 Clausula, realiter & cum effectu, virtus. inf. 58. n. 7.
 Clausula, ex certa scientia, in rescriptis inefficax, si Principem plenam facti & causae notitiam habuisse non constet. insp. 69. n. 2.

Clausula, ex certa scientia, in contractibus appositae viam omnino doli & lesionis allegatione pracludit. ibid. num. 5.
 Clausula, ex certa scientia, facit vt donatio inter contrahentes intercessisse praesumatur, si alteruter contrahentium in aliquo laesus videatur. ib. n. 6.
 Clausula, ex certa scientia, vires amittit, quando contractus substantia informis est, & inefficax. ib. n. 7.
 Clausula, ex certa scientia, contra intentionem non operatur. ibid. n. 8.
 Clausula, ex certa scientia, ad extranea, & de facto non cogitata suum effectum non porrigit. ib. n. 9.
 Clausula, ex certa scientia, efficacissima redditur, quando citata parte, & cum causae cognitione Princeps processerit. ib. n. 10.
 Clausula, ex certa scientia, plures defectus supplere nequit. ib. num. 11.
 Clausula, ex certa scientia, operari desinit, quando res est cum eo, qui naturae defectum paritur, puta cum infante. ib. n. 14.
 Clausulae enuntiativae vel illativae qualis est illa, ita & taliter, quod omnia mea bona cōseruentur in mea familia, vel illa, adeo quod, aut illa, & sic, declarant & limitant praecedentia, non ampliat dispositionem praecedentem, neque creant novum fideicommissum. insp. 71. n. 6.
 Clausula, adeo quod, in materia fideicommissi frequens quid importet. ib. n. 6.
 Clausula, & sic, in materia fideicommissi frequens quid importet. ib. n. 6.
 Clausula, cum praesentia & scientia, quid importet. insp. 75. n. 5.
 Clausula, ex certa scientia, quid importet. inf. 75. n. 5.
 Clausula, iurantes, quid importet. ib. circa finem.
 Clausula, inspectis cognitisque verbis talis testamenti, in transactionibus appositae, eas efficaces reddit. insp. 77. n. 3.
 Clausula generalis, si qua mihi iusta causa, non habet locum in his, quae sunt de genere prohibitorum, & quae consistunt in committendo. insp. 78. num. 6.
 Clausula, pro residuo. siue vt loquuntur pro resto, magnam vim habet in confessionibus. cent. 1. dist. 20. nu. 1.
 Clausula, pro saldo pro reliquo, quid operentur. cent. 1. dist. 20. n. 8.
 Clausula, sine retardatione, quae vis. cent. 1. dist. 25. nu. 10.
 Clausula, nego narrata, prout narrantur, utilis interdum. ib. nu. 14.
 Clausula, ex certa scientia, tollit conditionem indebiti. cent. 1. dist. 28. num. 15.
 Clausula, non obstante, vsus. cent. 1. dist. 30. nu. 14. 15. & 16.
 Clausula, & quod plus est donauit, vis. cent. 1. dist. 41. nu. 4.
 Clausula, si & in quantum nec aliter, vis. cent. 1. dist. 54. num. 9.
 Clausula, appellatione remota, non arctat tertium. cent. 1. dist. 57. num. 8.
 Clausula, ponentes &c. quam vim habeat. cent. 1. dist. 67. num. 15.
 Clausula, stipulantes pro se &c. quid comprehendat. cent. 1. dist. 75. n. 6 & 7.
 Clausula, omni meliori modo, in compromissis, quam vim habeat. ibid. n. 9.
 Clausula, rebus ita stantibus, vt intelligatur. cent. 1. dist. 80. nu. 12. & 16.
 Clausula, ei, qui praesens chyrographum exhibebit, quomodo intelligatur. cent. 1. dist. 85. num. 3.
 Clausula, & quibus dederit, emphyteutam alienantem inconsulto domino a caducitate tutum reddit. cent. 2. dist. 4. num. 4.
 Clausula, orani meliori modo, quid operetur. cent. 2. dist. 7. num. 5.
 Clausula, nego narrata, prout narrantur, vsus. ibid. num. 3.
 Clausula, salvo iure superflui, vis. ibid. n. 2.

Clausula, salvo &c. vsus, ibid. nu. 2.
 Clausula codicillaris etiam non expressa ex consuetudine notariorum, quando sustineat testamentum, in quo preteriti sint, qui institui debuerant. cent. 2. dist. 2. n. 13.
 Et quid si concepta fuerit per verba praesentis vel futuri temporis. ibid. n. 15. 21. & 22.
 Clausula, omni meliori modo, &c. etiam non expressae virtus. ibid. sub iisdem numeris.
 Clausula seu assertionis verba talia, pro exoneratione conscientiae meae, vel, sub poena damnationis animae, quid importent. cent. 2. dist. 2. num. 29.
 Clausula, si sine liberis decesserit, subintelligenda in materia substitutionum, quid praestet. cent. 2. di. 19. ne. 9.
 Clausula, si haeres non erit, pertinet tam ad impotentiam, quam ad voluntatem, & incapacitatem. ib. num. 20.
 Clausula constitui, quantam vim habeat. cent. 2. dist. 27. nu. 15.
 Clausula constituti inserta obligationi facit, vt beneficium ne quis ultra, quam teneatur cesset. cent. 2. dist. 32. num. 14.
 Clausula, ius, & iustitiam ministrari, emtores bonorum censui obnoxiorum scienter ementes, non releuat. cent. 2. dist. 33. n. 5.
 Clausula, ex certa scientia, effectus. cent. 2. dist. 64. nu. 15.
 Clausula generalis in mandatis Procuratoris apponit solita, ad omnia alia, virtus. cent. 2. dist. 41. nu. 7.
 Clausula illa, nec aliter, nec alio modo, quam tam vim habeat. cent. 2. dist. 46. n. 5.
 Clausula, si non valet iure testamenti valeat, &c. in filiisfam. testamento disponentis de aduentitiis, qualem reddat eius dispositionem. cent. 2. dist. 47. nu. 12.
 Clausula, renuntians omni legum auxilio, quando non afferat irreparabile praedictum. cent. 2. dist. 50. nu. 13.
 Clausula, in omnibus, & per omnia testamentum approbat, magnam vim habet. cent. 2. dist. 58. nu. 4.
 Clausula, motu proprio, in rescriptis gratiosis, quam vim habeat, quosque effectus patiat. Reg. 20. nu. 3. Et quando effectum habere definat. ib. nu. 6 & 7.
 Clausula, motu proprio, aequipollet clausulae, ex certa scientia. ibid. n. 4.
 Clausula irritatiua in statuto vel constitutione inserta, aut annullatiua, indifferenter scientem, & ignorantem includit. Reg. 12. n. 1.
 Clementis I X. Pont. Max. ecclesiastica sapientia vniuersus orbis regitur. nu. 23.
 Clericus parrochiale adeptus iuxta Sacri Concilii Tridentini dispositionem fidei professionem teneretur emittere, & an in casu ignorantiae, aut simili excusetur. inf. 80. n. 19.
 Clerici filius etiam beneficiatus naturalis, non autem incestuosus censetur, contra Bartol. cent. 1. dist. 17. nu. 8.
 Clericus ludens cum Episcopo prohibitus statuto, vel constitutione ipsius Episcopi ludere sub poena excommunicationis, an irritatus sit ea. cent. 2. dist. 11. nu. 31.
 Clerici scientes Praelatum esse Simoniacum, non debent patise ab illo promoueri, et a si hoc eis Praelatus praeciperet. cent. 2. di. 11. n. 29.
 Clericum etiam primae tantum tonsurae percutiens in excommunicationem incidit, a qua a Romano solum Pontifice, aut eius delegato absolui potest, si tamen eum Clericum esse sciat. cent. 2. dist. 13. n. 1.
 Clericum cubito laesens in excommunicationem incidit, ite clerici re offendens, non tamen baculo clerico, tantum minuitur. ib. n. 2. 3. & 4.
 Clerico violentas manus inferens in 14. casibus excommunicationem emittit.
 Item ipsum leuiter offendens potest ab ordinatione absolui.
 Item eum cum vxore fornicatam percutiens, ab Episcopo potest absolui.

INDEX.

- Et quid cum sponsa de futuro.** cen. 2. dist. 13. num. 7. 9. 3. & 14.
- Clericum si quis læserit, eum lædere vellet laicum non excommunicatur.** ibid. n. 20.
- Clericus se subscribens actui alienationis rei Ecclesiasticæ, quæ malæ alienetur, quam pœnam subeat.** cen. 2. dist. 22. n. 6.
- Clerico aut religioso ære alieno grauato vt prouideatur.** cen. 2. dist. 32. n. 16.
- Codicillorum aut testamenti scientia arguitur ex implemento aliquarum conditionū in illis insertarum.** insp. 66. n. 3. & 5.
- Codicis tituli Quād. ciuil. act. præiudic. crim. materia.** cen. 1. dist. 6. n. 2.
- Cœptum pro completo sepe habetur in fauorabilibus, maxime si agatur de iure querendo.** insp. 2. num. 9.
- Cognitio intellectualis sensuali comparatur.** inspect. 61. n. 27.
- Coheres nō tenetur de euictione quæ ex natura bonorū obligat, si inter scientes conditionē bonorū fuerit facta diuisio: non ita si inter ignorantes.** cen. 1. dist. 32. n. 1. & seqq.
- Coheredum vnus factum alteri nō nocet nisi sumus in indiuiduis, aut si coheredes sint instar correorum.** insp. 56. n. 5. & 6.
- Coheredi, quādo pars deficiens accrescat scienter vel ignoranter.** Reg. 11. n. 17.
- Coitus viri cum muliere, quā nesciat esse coniug. tam an, & quomodo inducat adulterium vel fornicationem.** Reg. 6. n. 9.
- Collegium seculare si emphyteusim cōcessit, illa impugnari non potest ad modum inuestituræ de re Ecclesiastica factæ ppter Paulinam constitutionem.** n. 4.
- Collegium aliquod esse Ecclesiasticū, aut laicale ex quib. cōiecturis possit dephēdi.** ib. n. 8.
- Collegium Ghisleriorum Papiæ a Pio V. magnificētissime erectum Ecclesiasticum est, & gaudet immunitate.** ib. n. 9.
- Collegium Castellioneorum a quo erectum.** vide Branda.
- Collegia profana, & secularia libere sine causa solemnitate, aut vilius cōsensu bona sua vendere, in emphyteusim dare, & ad libitum alienare possunt.** n. 3.
- Collegia de iure profana præsumuntur nisi Ecclesiastica probentur.** n. 6.
- Collegia Bossiorum Catonis, & Marlianorum Papiæ iam pridem erecta laicalia sunt.** n. 10.
- Collegio alicui annexū oratoriū ēt cum campanis & altari, in quo frequenter Sacrum Missæ officiū celebratur, imo ēt sub Sancti alicuius tutela intitulatū, quando nō sufficiens probet illud esse Ecclesiasticū.** n. 17.
- Collegium scholarium si alienat, & in eo aliqui ex scholarib. minores sint, non ideo alienatio infringitur, maxime si tempora transacta, & sæpius multiplicata fuerint.** n. 20.
- Collegiis Doctorum, & forte scholarium restituitur in integr. præsidium denegatur, quādo vnanimis omnes collegii contrahunt.** num. 19.
- Collegia ptochotrophica quæ.** n. 12.
- Collegiorum in electione Pontificum auctoritas, car. plerunq. interponatur.** n. 15.
- Collegia alia Ecclesiastica, alia laicalia.** cen. 1. dist. 56. n. 5.
- Collegia profana quæ remitt. ib.** n. 5.
- Collegiorum quorundam Papiæ nomina, & huius ib.** n. 4.
- Collegia si alienent bona immobilia plurimū refert, sintne Ecclesiastica, an vero laicalia.** ibid. n. 7.
- Collegii Ticinensis laus.** cen. 1. dist. 62. n. 12.
- Collegii capite recusato recusati censentur ab eo pendentes.** cen. 1. dist. 88. n. 4.
- Collegio, & capitulo an, & quando scientia singulorum aliquid præstare aut detrahere possit.** cen. 2. dist. 1. n. 56.
- Collegia Mediolanense, & Ticinēse quid sentiant circa materiā cōtractus vsurarii, & cōiecturarū eiuscemodi.** cen. 2. dist. 100. nu. 13.
- Collusio quid sit, & quomodo probetur.** cen. 1. dist. 57. n. 10.
- Colonus propriis expensis semen terræ mandare debet, nisi vel pactum, vel consuetudo aliud inbeat.** insp. 33. n. 7.
- Colonus obligatus deferre ad domū domini intelligitur suis sumtib. & periculo.** ib. nu. 9.
- Coloni traditio, quā vim habeat.** insp. 50. n. 3.
- Colonus cuius corpore possidemus dissimulando & patiēdo aliquid præiudiciale, nō perimit ius domini.** ib. n. 4.
- Coloni recognitio facta post apprehensam possessionem domino præiudicat.**
- Colonus agros male excolēs damnum emēdare debet, & cōtra eū pōt. in litem iurari.** ib. n. 9.
- Colonus & cōductor debēt accedere ad domū domini & locatoris p priis sumtib. cum pēsiōne, quāde subsunt eidē foro.** inf. 82. n. 5.
- Coloni partuarii factū domino non p iudicat, nisi interuenit cōtractus aptus ad possessionis translationē.** insp. 6. n. 1. & alijs seqq.
- Colonorum statutum Papiæ 80. sub rubr. De mal. laborer. Massarior, & Colonor. perpēditur.** insp. 50. num. 9.
- Colonus inuehens introitus (vti Papiæ p more inuehi debet) iniussu domini etiam sine cedula aut bulletta (vt vulgo vocant) tenetur ipse si vectigalium exactores eos confiscet.** cen. 1. dist. 46. num. 7.
- Colonus partarius est loco socii.** cen. 1. dist. 68. num. 4. & 14.
- Colonus partarius tacitam censetur habere hypothecam in fructibus.** ibid. n. 5. & 15.
- Colono si dominus semina mutuo dederit causa subuentionis, qua actione possint repeti.** cen. 1. dist. 68. n. 21.
- Colono si a domino semina mutua accepit, in casu sterilitatis, cuius id dāno cedat.** ib. n. 22.
- Colonus fugiēs a domino vel bonæ fidei possessore, ante omnia est restituendus.** reg. 7. n. 4.
- Coloni receptator sciuerit vel ignorauerit fugisse eum, quem recipit, restituere mox tenetur.** Reg. 7. n. 5.
- Colonus domino inconsulto fugientem, an & quando eidem liceat domino propriis capere manibus.** ib. n. 6.
- Coloni an possint cedere bonis.** ib. num. 8.
- Comes in præiudicium consocii condemnationes non potest remittere, etiam quod habeat maiorem partem in iurisdictione.** cen. 1. dist. 36. n. 12.
- Commisarii Apostolici factū reputatur Pontificis factum.** cen. 1. dist. 91. n. 19.
- Commissionis præsentatio in materia appellationis non sufficit, nisi appellans incipiat causam exercere.** n. 5.
- Commendatarii ius quale sit mortuo rectore.** cen. 2. dist. 30. nu. 14.
- Communione inire, aut in ea perseverare nemo debet cogi.** cen. 1. dist. 80. num. 5.
- Comparitio sola aduersarii deducētis exceptiones aliquas, facit vt appellanti biennium competat ipso iure.** n. 26.
- Compatitiones partium an faciant arbitratorem.** cen. 1. dist. 75. num. 3.
- Cōparitio spontanea innocentia indicat.** n. 10.
- Compatroni, quando possint reuocare donationes & permutationes a capellanis factas.** cen. 1. dist. 90. n. 62.
- Compensatio qd. operetur in materia emphyteusis aut locationis. Itē quomodo fieri rite debeat. Itē quomodo intelligatur ipso iure ad pœnā euitandā.** cen. 2. dist. 4. n. 8. 9. & 10.
- Cōpensatio an opponi possit ab eo, qui non coactam subit condemnationem, & iurauit se creditori soluturum intra certū tempus.** insp. 33. n. 3.
- Compositio tam in ciuilib. quam in criminalib. quos pariat effectus. Et quid in beneficiis.** cen. 1. dist. 38. n. 4.
- Compromissum inter affines factū iudice nō cogente censetur necessarium.** insp. 24. n. 7.
- Compromisso iurato laudum habet paratam executionem.** insp. 27. num. 3.
- Compromissum per communitatem faciendū, vt valeat, quæ requirantur.** insp. 30. n. 10.
- Compromissum generale siue sit necessarium, siue voluntarium, liquida & decisa non includit.** cen. 1. dist. 30. n. 1. & seqq.
- Compromissum necessarium quid sit.** ib. n. 2.
- Cōpromissum transactionis imaginē p se fert postemologationē tamen factā.** ibid. n. 4.
- Cōpromittens forte, vt aduersæ parti gratificetur, si sciuerit causam suā claram esse, nō pōt. postea eum poenitere.** cen. 1. dist. 30. n. 5.
- Compromittere volentes rem iudicatam, illi expresse renuntiare debent & clausulā (non obstante) inserere.** cen. 1. dist. 30. n. 14.
- Compromissum vt fiat super re liquida & decisa, quæ requirantur.** cen. 1. dist. 30. n. 25.
- Compromissum morte vnus compromittentium finitur omni iure, præterquam tribus in cōsib. præcipuis.** cens. 1. dist. 75. n. 1.
- Compromissi scriptura dicens pro se & heredibus, heredes ligat.** cen. 1. dist. 65. nu. 5.
- Compromissi instantia an & quando currat ante acceptationem compromissarii.** cen. 1. dist. 76. nu. 4.
- Compromissi verba ad amissum expendenda.** ibid. num. 5.
- Compromissum vult tempus de momento ad momentum computari.** ibid. n. 6.
- Computatio leucarum quomodo fiat in foro mercatili ad recolligendā ceu conitandā scientia in assecurāte merces.** cen. 2. d. 71. n. 6.
- Communitas vide Vniuersitas.**
- Cōcessio cumulariue detur, vel priuariue multum interest.** cen. 2. dist. 65. num. 3.
- Conciliatio liniquissimum ff. de iur. & fact. ignor. cum §. non solum l. sed Iulianus ff. ad Maced. insp. 91. in fin.**
- Conciliatio l. si certis annis C. de pact. cum l. cum de in rem verso ff. de vsur. centu. 1. dist. 43. num. 2.**
- Conciliū Trident. locus refertur.** ca. 12. sess. 14. insp. 80. n. 19.
- Conci. Triden. in iure patronatus quid statuatur.** cen. 1. dist. 90. nu. 2. & 26.
- Cōcil. Trid. locus affertur sess. 24. c. 5. sup. materia dispensationis.** cen. 2. dist. 38. nu. 11.
- Conc. Trid. locus affertur sess. 25. c. 9. cent. 1. dist. 90. n. 43. & num. 65. 67. 68.**
- Conc. Trid. locus citatur de reformat. sess. 14. c. 1. super materia matrimonii.** cen. 2. dist. 35. num. 2.
- Concil. Trident. locus de matrimonio.** cen. 2. dist. 40. num. 67.
- Conc. Trid. locus De valore nupt. sine parent. consens. quæ legit. contrah. poss. Reg. 11. n. 4.**
- Concil. Trid. locus super materia matrimonii.** cen. 2. dist. 40. n. 9.
- Concil. Trident. locus De renuntiat.** centu. 2. dist. 50. n. 22.
- Concil. Trident. locus in c. 5. sess. 14. cent. 2. dist. 66. n. 19.**
- Concordiæ tractatus non impedit fatalium cursum.** insp. 5. n. 11.
- Concordiæ tractatus an cursum fatalium impediat, vel desertionem appellationis inducat.** insp. 2. num. 8.
- Concupiscentiæ naturali difficile est resistere.** cen. 2. dist. 12. num. 46. & 48.
- Condemnationes in præiudicium consocii, an possint remitti.** centur. 1. distinctio 36. num. 12.
- Condemnatio non potest sequi ex confessione inualida.** num. 1.
- Condemnationis super actione famosa effectus.** insp. 19. num. 4.
- Conditio indebiti cessat prorsus in solvente scienter indebitum.** cen. 2. dist. 27. n. 9.
- Conditio, quæ in facto consistit non potest p parte impleri.** insp. 6. n. 5.
- Conditio importat formam, & reddit actum indiuiduum.** insp. 6. n. 7.
- Conditiones, instantaneas semel adimpleri sufficit**

I N D E X.

- fufficit, licet implementum non duret. inf. 11. num. 5.
- Conditiones fuccellivas, an femel adimpleri fufficiat. ib. n. 5.
- Conditionem viduitatis, fponfalia non præripiunt, nec filiorum tutelam. ib. n. 7. & quid matrimonium. ib. num. 7.
- Conditio alia fufpenfiva, alia refolutiva. cen. 2. dift. 69. n. 6.
- Conditiones fuccellivas, an femel adimpleri fufficiat. inf. 11. num. 5.
- Conditio in ultimis voluntatib. retrotrahitur num. 66.
- Conditio eft caufa ipsius actus finalis, qua ceflante ceflat pariter effectus. n. 17.
- Conditionum cominatio, quomodo quis privari poffit. cen. 1. dift. 73. n. 1. & 2.
- Conditionem non adimplens ob ignorantia illius, poteft reftitui & quomodo. ib. n. 3.
- Conditio fi quis bannitum apprehendat vel confignet, vel interimat, quando in ftatuto vel p. clamate ponitur, eft poteltatiua ideo debet a fciente impleri. cen. 2. dift. 43. n. 3.
- Conditiones cafuales, quomodo differant a poteltatiuis, & mixtis. ib. num. 1.
- Conductor, agrum tenetur propriis instrumentis, & expenlis excolere & feminare, ni fi confuetudo loci repugnet. inf. 33. n. 7.
- Conductor obligatus deferre ad domum locatoris intelligitur fuis fumtibus & periculo. inf. 33. num. 9.
- Conductor qui ftipulatus eft fibi fieri remiffionem, cafa quo locator non fter promiffis, pot petere et damna & interefle. inf. 37. n. 4.
- Conductor generali Principis edicto, prohibito riza feminare non poteft petere penfionis remiffionem, fi bona fint apta aliis fructib. producendis, & cur. inf. 38. n. 6.
- Conductoris factum locatori non præiudicat ni fi contractus ad poffeffionis translatione aptus interueniffet. inf. 50. nu. 2.
- Conductor & colonus debet accedere ad domum domini, & locatoris propriis fumtibus, cum penfione, quando fubfunt eidem foro. inf. 82. n. 5.
- Conductor, qui bona conduxit in perpetuum fub annua penfione in tot florenis, vel in tanta tritici quantitate non tenetur fi valor floreni, vel tritici multum excreuerit. inf. 26. num. 1.
- Conductor fuccidens arborem propria auctoritate, cui pœna fubiaceat. cen. 1. dift. 1. nu. 35.
- Conductor fi in prædium conductum mobilia aliqua inuexit, locator in illis tacitam, quandam habere hypothecam cenfetur. cen. 1. dift. 2. num. 2.
- Conducens fcienter rem alienam pretium foluere cogitur. cen. 1. dift. 4. num. 6.
- Conductor ad quinquennium fi fuerit impeditus in primo biennio vti re conducta, non auditur locator offerens reftaurationem temporis finita locatione. cen. 1. dift. 19. n. 6.
- Conductor meliorationes neceffarias, vel et vtilis confequitur, et fi fua culpa exciderit a conductione, fecus in emphyteuta. cen. 1. d. 34. n. 4.
- Conductor in fine locationis ad reconfignandum obligatus, numquid ad faciendam reconfignationem teneatur per annum poft relaxationem bonorum, quam præftare difsimulauerat. cen. 1. dift. 59. nu. 2.
- Conductorem malicia non excufat. ib. n. 7.
- Conductores non poffunt fe tueri fub prætextu iuramenti a locatore præftiti licet eius vis fit præcifiva. cen. 1. dift. 67. nu. 2.
- Conductor pro damnis paffis penfionem conftitutam poteft rerinere. cen. 1. dift. 67. n. 7.
- Conductor ad beneplacitum, aut ad longum tempus a locatore non poteft expelli. ib. n. 12.
- Conductor ad nouennium cum pacto renouandi de nouennio ad nouennium an a fuccellore fingulari expelli poffit. ib. n. 16.
- Conductor ad vitam eft iufiar perpetui. ibid. num. 19.
- Conductor poteft fublocare æque idoneo, & ad eundem vfum non tamen rixoso. cen. 1. dift. 80. n. 17.
- Conductor prædecefforis an poffit fuccellore inuito, a locatione recedere. cen. 1. d. 91. n. 17.
- Conductor prædii, quod concedens habet iure vfusfructus finita locatione per mortem locantis non agit aduersus hæredes locatoris ad damna, nec ad remiffionem mercedis. cen. 2. dift. 30. nu. 2.
- Conductor, quid agere debeat, quando Prælarus anticipatas folutiones exegit.
- Item, quomodo eidem confulari li cafu fortuito non poffit vti re conducta. cen. 2. dift. 30. num. 7. & 10.
- Conductor domus ruinofæ an, & quando ante finitum locationis tempus poffit illam deferere. cen. 2. dift. 3. num. 7. & feqq.
- Conductor licet non poffit petere (reftaurum vt vocant) pro cafibus non expreffis, poteft tamen pro cafibus his fimilibus petere. cen. 2. dift. 3. num. 15.
- Conductori, quo cafu debeatur mercedis remiffio. cen. 2. dift. 3. nu. 8. & feqq.
- Conducens fcienter tempore peftis aut belli bona, aut quæ fint inundationi obnoxia, fi exinde damnum patiatur, non auditur remiffionem mercedis petens. cen. 2. d. 3. n. 10.
- Conductor emens rem conductam pendente conductione, an & quando locatione tollat. cen. 2. dift. 89. num. 10.
- Conductor conftituens fe poffidere pro locatore fufficit ad poffeffionis præiudicium. cen. 2. dift. 89. nu. 9.
- Conductoris damno cedatne calamitas ignis. cen. 2. dift. 88. n. 7.
- Conducens rem propriam fcienter, cadit a poffeffione quia fibi præiudicat, non item conducens ignoranter. cen. 2. d. 89. n. 1. & 2.
- Conductio rei propriæ an valeat. cen. 2. dift. 89. num. 3. & 6.
- Conductio, quæ alias tranfit ad conductoris hæredes, quando extinguitur. Regul. 1. numer. 5.
- Cōductions fortuitorum etiam cafuum rationem haberi voluat ad hoc vt remittatur mercedis pars a locatore cōductori. inf. 38. n. 1.
- Confelfio debitoris a creditoribus procurata non nocet aliis anterioribus, ab eodem debitoris caufam habentibus. inf. 54. n. 7.
- Confelfio facta per donantem poft donationem non nocet donatio. inf. 55. n. 7.
- Confelfio facta per cedentem poffeffionem, poft celfionem non nocet celfionario. ib. n. 7.
- Confelfio facta per debitorem poft rem oppigneratam non nocet creditori. inf. 55. num. 8.
- Confelfio facta per verbum credo an præiudicet. inf. 62. nu. 8.
- Confelfionis fine caufa articulus declaratur remiff. inf. 7. num. 5.
- Confelfio facti non includit eius qualitates. inf. 4. num. 4.
- Confelfio, fimplex interdum, interdum etiam qualificata. inf. 2. num. 27.
- Confelfio qualificata quo parte admitti, & p parte refpui poteft, & de hac alia multa remiff. inf. 2. n. 28.
- Confelfio inualida aut per tormenta extorta, an fit valida. nu. 2.
- Confelfio patris etiam expreffa filio non præiudicat. inf. 53. nu. 2.
- Confelfio erronea in ciuilibus eft retractabilis fi de errore conftiterit. cen. 2. dift. 47. n. 9.
- Confelfio erronea in crimine et hærefis reuocari permiffa eft, & ita fuit in faucto Inquisitionis officio nuperrime decifum. ib. n. 17.
- Confelfio rei circa poffeffionem qualitatibus & fignis illius non expreffis ad condemnandum non fufficit, nec quidem fi agatur de re mobili. cen. 2. dift. 98. num. 4.
- Confelfio fcienter facta fup falso non dicitur erronea. cen. 2. dift. 6. num. 8.
- Confelfio tacita ex præfentatione refulans reuocari non poteft licet fubreptitium fit reſcriptum. cen. 2. dift. 16. nu. 8.
- Confelfio rei circa poffeffionem qualitatibus & fignis illius non expreffis ad condemnandum an fufficiat. cen. 1. dift. 98. nu. 4.
- Cōfelfionis f sacramentalis in cafu iufte ignor. præftantiffimum eft propugnaculum. cen. 2. d. 96. nu. 6.
- Confelfio fpontanea hodie quando fpectetur. cen. 2. dift. 96. n. 8.
- Confines non funt de rebus confinatis. cen. 1. dift. 50. nu. 10.
- Confirmatio & prorogatio longe diuerfa. nu. 25.
- Confraternitates aliæ Ecclefiafticæ, aliæ laicales. cen. 1. dift. 56. num. 1.
- Congregatio quando legitima cenfetur. cen. 2. dift. 55. n. 15.
- Coniectura ratificationis non cadit in dolo de præterito, qui fit ignoratus, & vnde hoc inf. 86. n. 7.
- Coniectura ea femp capienda eft, per quam priuilegii renuntiatio non inducatur. cen. 1. dift. 10.
- Coniectura rei, & perfonarum quid præ fe ferat, & conferat. remiff. cen. 2. dift. 1. nu. 107. & 108.
- Coniectura ex præcedentibus, & concomitantibus valide fumuntur. n. 86.
- Coniectura rei, & perfonarum quid præ fe ferat, & conferat. cen. 2. dift. 1. num. 107.
- Coniuges qui in gradu prohibito per decennium, & ultra in matrimonio vixerint ac mortui fint difpenſati fuiſſe præſumuntur. cen. 1. dift. 15. n. 5.
- Coniuncti, qui dicantur remiff. inf. 73. num. 10.
- Conſanguinei qui remiff. inf. 73. n. 10.
- Conſanguinitatis qualitas in catu banniti recepti, & in domum admiſſi dolum excludit. cen. 1. dift. 49. nu. 4.
- Conſanguineorum depofitio in materiæ matrimonii an reprobetur. cen. 2. dift. 39. n. 17.
- Conſcius delicti admittendi eique nudum præſtans conſentum, forte etiam cum aliquo actu poſitiuo, an reus et iudem delicti cenſetur. inf. 68. nu. 3.
- Conſenſus in delictis conſideratur tripliciter. cen. 2. dift. 42. nu. 3.
- Conſenſus, modo interueniat vbi requiritur, nihil refert prædat, vel fequatur. reg. 18. n. 7.
- Conſenſus expreffus quando dici non poffit. ibid. n. 8.
- Conſenſus præſumitur ex lapſu 30 annorum. ib. nu. 9.
- Conſenſus, & licentia quando differant. ib. n. 9.
- Conſenſus alicuius ex ftatuti cenſura requiſitus in aliquo actu, quando valeat præſtari per procuratorem. cen. 2. dift. 78. n. 9.
- Conſeruatorum iurifdictio an fit prorogabilis. Item ex confuetudine. cen. 2. d. 66. n. 18. & 22.
- Conſeruatorum iurifdictio qualis. ib. n. 18.
- Conſilium ſapientis ſuper articulo claro et flagitanti denegandum eft. centur. 1. dift. 30. num. 9.
- Conſilium Grammatici Criminal. 61. declar. cen. 2. dift. 96. nu. 7.
- Conſtitutio Paulina circa alienationes rerum Ecclefie citatur remiff. num. 3.
- Conſtitutio. Medioli. tit. De iudici § & quia conſideratur. inf. 5. nu. 11.
- Item ſub tit. De accuſatio. & denuntiatio, § ſancitum eft, qd vbi agitur. & c. inf. 15. nu. 3.
- Item in tit. De poenis. § ſi quis fecerit robariā, ibid.
- Item tit. De Senator § a decretis. inf. 19. num. 10.
- Item ſub tit. De poen. § matrimonia. inf. 29. num. 29.
- Conſtitutio Medioli. & Papiæ prouidet non ſtandū eſſe mercatoris, et matriſulari libro

INDEX.

Conty.

INDEX.

Contumax verus non veniendo beneficio appellandi priuatur, secus in contumacia non agendo, & quæ sit differentie ratio. cent. 1. dist. 12. num. 10.

Contumacia veræ 4 species. cent. 1. dist. 12. num. 7.

Contumaci potest iudex denegare audienciã etiam in alia causa. cent. 1. dist. 12. n. 14.

Contumacia an tollat priuilegiũ fori & quãdo. cent. 1. dist. 12. num. 15.

Contumax pro confesso habetur tantũ quoad delictũ principale nõ etiam quoad qualitates crimen aggravantes. insp. 4. nu. 6.

Contumax nec verus, nec fictus dici potest is, qui ignorauit. cent. 1. dist. 13. num. 2.

Conuentio inter patres iura de diuidenda a qualiter patri hereditate illo mortuo an sit efficax. cent. 1. dist. 83. n. 5.

Conuersatio cum delinquente iuxta illius inculpationem an ad torturam faciat indicium. num. 8.

Conuersio voluntatis defuncti & illius commutatio non facile absoluitur & quomodo hoc. cent. 2. dist. 37. num. 1.

Correspectiuitas adesse potest etiam si ad sit personarum diuersitas. insp. 8. nu. 8.

Correspectiuitatis materia attingitur remiss. inspect. 8. num. 6.

Correspectiuitatis iuris effectus quis. ibidem num. 5.

Correspectiuitas id operatur vt plures actus continuatiui vnius loco habeatur per modum tamen fictionis, non præsumptionis. inspect. 15. num. 10.

Corrosio bonorum propter vicinitatem fluminis, minus attenditur, quam inundatio. cent. 2. dist. 3. num. 12.

Couarruias opinio Variat. resolut. lib. 3. c. 17. reprobatur. insp. 83. nu. 11.

Couarruias opinio reiecta. insp. 68. n. 2.

Couarruias sententia circa materiam prohibitionis diuersionis aquarum moderatione auctoris. cent. 2. dist. 1. num. 123. & 124.

Crauetz opinionem a Curt. lun. dissidentem conciliat auctor. insp. 99. num. 15.

Crauetz cons. 205. reprobatur. cent. 1. dist. 55. nu. 8. & circa stuprum per viduam ne faciat iacturam dotis. cent. 2. dist. 12. num. 50.

Credere & scire quomodo differant. inspe. 62. num. 1.

Credere quid. insp. 52. num. 2.

Creditor quando cogatur partem crediti recipere pertingantur decem casus. inspect. 6. num. 15.

Creditor qui debitorem suum tanquam fugi suspectum petit in carcerem detrudi cautissime agere si allegauerit, id est debiti contracti tempore propositi ignorasse. inf. 100. n. 2.

Creditorum hypothecarii qua prærogatiua gaudeant. cent. 1. dist. 8. n. 2.

Creditor vnus ex pluribus ceteris anterior tempore an posterioribus præferendus. cent. 1. dist. 8. num. 1. & seq.

Creditor quem nulla necessitas urget pecuniã sub vnus, si ab aliquo accipiat, eam a debitore suo exigere non potest. insp. 24. n. 8.

Creditoris, & debitoris factum an attendatur in præiudiciũ iuris fideiussori quæriti. insp. 54. n. 1. & seq.

Creditori non nocet debitoris factum. insp. 54. n. 2.

Creditor qui duplicem personam representat confitens se habuisse pro residuo non excluditur a petitione alterius crediti. declar. tamen. cent. 1. dist. 20. n. 4.

Creditor probare debet Ecclesiam vel minorem ex pretio factum locupletiorẽ si contractus allegetur nullus. cent. 1. dist. 28. n. 12.

Credita res vni sociorum alios obligat, neque illi sese prætextu absentia excusare possunt. cent. 1. dist. 29. n. 14.

Creditor patris potest retinere fructus aduen-

titiorum in vita patris, & quid in creditore mariti, quoad bona dotalia, & quomodo. cent. 1. dist. 35. nu. 14.

Creditor nemo sibi ipsi, & debitor esse potest. num. 9. & 83.

Creditor debitori succedens tum demum debitum sibi ipsi soluisse censetur, si ex tali solutione nullũ tertio damnum intulerit, vt si hereditas nulli sit restituenda. n. 20. & 29.

Creditoris aditio, quando vim in solutum dationis habere possit. n. 17.

Creditori aduersus debitore actio competes licet confundatur hereditatis aditione si creditor debitoris succedat, si tamẽ hereditas in aliu trãferatur, talis confusio resoluitur. n. 24.

Creditor an sciãt debitore suum esse suspectũ vel scire possit, an vero ignoret plurimum refert, nisi cum perditis, & erroneis hominibus illi res sit. cent. 1. dist. 39. n. 15.

Creditor scienter non exigens a debitore in præiudiciũ fideiussoris cui præiudicet. cent. 1. dist. 44. n. 4.

Creditori necesse est satisfieri iuxta eum valorem, qui promissionis tempore, vel etiam contractus suberat. cent. 1. dist. 63. n. 5. & 6.

Creditor an sciãt vel ignoret monetẽ valorem plurimum refert. ib. n. 13. & seq.

Creditor quando nõ impediatur partem debiti recipere, & quibus in casibus. ib. n. 18.

Creditor recipiens monetam valore imminutam an, & quando sibi præiudicet. ib. n. 20.

Creditor si deteriore pecuniã errore lapsus acceperit, cum ei melior deberetur an sibi præiudicetur. ib. n. 49.

Creditoris literas cãbi missas recipiens siue contraditione obligatur, si sciãt in eis cõtrã, & quãdo maxime. cent. 1. dist. 79. n. 2. 4.

Creditor errãs ex ignorantia facti, & mutans filiosam pecuniã cũ eũ patremfamil. crederet creditum non amittit. cent. 2. dist. 9. n. 4.

Creditor sciẽs debitore ad inopiã vergere, & monitus a fideiussore vt agat cõtra eum ad exigendũ creditũ, si id minus fecerit in potetia soluẽdi postmodũ supueniẽs creditoris nõ fideiussoris periculo cedit. cent. 1. d. 95. n. 4.

Creditor in cuius præiudiciũ fuit factum sequestri debitori, & sequestratori põt deferre iuramentũ an in fraudẽ factum fuerit ne suũ creditũ cõsequeretur. cent. 2. dist. 51. n. 18.

Credulitas nimia an reprobetur, & an semper. insp. 62. nu. 5.

Credulitas eius, qui viris fide dignis credit excusanda est. n. 52.

Credulitas nimia non excusatur. cent. 2. dist. 54. num. 6.

Cridarum temporis lapsus inducit perpetuũ silentium sublata quoq; restitutione in in regum. reg. 15. n. 8.

Crida non præiudicat Domini directi. ib. n. 9.

Cridarum quæstio admittit oppositionẽ nullitarum. ib. n. 10.

Crida emtionales, & fiscales percutiunt quoque ignorantes. ib. nu. 6.

Cridis factis non datur appellatio, neq; a sententia superinde lata nisi negatiue si p. o. l. a sic in attentatis & in possessorio. ib. nu. 7.

Crida vide etiam Proclumara.

Crimen falsi iudicia apertissima requirit, & circa quid. cent. 1. dist. 6. n. 5.

Crimen vide delictum.

Criminali aut civili in iudicio aliquẽ approbans persona tantũ non a personã dicta approbare censetur. cent. 1. dist. 8. n. 1. & seq.

Criminalia iudicia a civilibus distinguuntur, & in quo. cent. 2. dist. 66. n. 14. 15. & 16.

Cuius laus. cent. 1. dist. 32. n. 1.

Culpa in committendõ, culpa in omittendo non differt. insp. 3. nu. 17.

Culpa cum culpa compensanda. cent. 2. dist. 30. num. 9.

Culpa inhabitantis præsumta sufficit in iudicio civiliter moto. cent. 2. dist. 88. nu. 6.

Culpa quæ in propriis rebus est tolerabilis da-

mnatur in alienis. ibid. num. 10.

Culpa dicitur præcedere casum tripliciter. ib. num. 11.

Curator, Tutor, Prælatus, & Pater legitimus filii administrator, interdum iuramento proprio contrauenire possunt non petita etiam illius absolutione. insp. 9. n. 3.

Curator de ommissis tenetur, & neglectis. insp. 78. num. 8.

Curatorum quorundã peruersa administratio notatur. num. 4.

Curator hereditate iacentẽ ad eius custodiã dandus est, & cur. cent. 1. dist. 100. n. 13.

Curator hereditate iacente ad eius custodiam quando dandus. cent. 1. dist. 100. n. 13.

Cursus 30. annorum a bonorum Ecclesiasticorum alienatione facit, vt præsumatur Sec. dis. Apostolicæ beneplacitum non obstante etiã contrario scripturæ aspectu, quæ præsumptionẽ posset excludere, & dogmatis huius scitissima affertur ratio. n. 20. & seq.

Cursus solitus aquarum in alterius præiudiciũ non est alterandus. cent. 2. dist. 1. num. 26. 29. & 49.

Curtii lun. & Alb. opinio reprobata, & conciliata. insp. 18. nu. 5.

Curtii lun. opinionem a Crauet. dissidentem conciliat auctor. insp. 99. n. 15.

Curtii Senioris, & Socin. lunior. opinio vbi reprobetur. cent. 1. dist. 38. n. 15.

D.

Damnum vitare, & lucrum captare longe diuersa. cent. 21. num. 4.

Damnum afferre, & lucro priuare sunt diuersa. inspect. 38. n. 6.

Damnum quod contingit casualiter, quando consideretur. insp. 46. nu. 2.

Damnũ, quod quis sua culpa patitur sibi debet non alii imputare. nu. 30.

Damni, & lucri diuersa ratio. inspection. 96. num. 3.

Damnum quid dicatur, & quando dignoscatur agi de damno itidem de lucro interdus priuilegiatos. cent. 2. dist. 78. n. 8.

Damna intrinseca veniunt appellatione expensarum litis, non damna extrinseca, & quæ sint hæc, & quæ illa. cent. 1. dist. 12. num. 3.

Datio in solutum quid importet. n. 19.

Datio rationum pupilli dolose reddita, pro non reddita habetur. n. 9.

Datum sub vna cõditione censetur ademptum sub contraria. num. 95.

Debitor debet fideiussorem reddere certiorẽ de solutione a se facta. cent. 2. dist. 53. n. 5.

Debitor debitoris potest per viam sequestri conueniri absq; excussione. cent. 2. dist. 51. num. 14.

Debitor debitoris excepta via sequestri, vt cõueniri possit 4. requisita afferuntur. ib. n. 15.

Debitori creditor succedens, tum demum debitũ sibi ipsi soluisse censetur, si ex tali solutione nullum tertio damnum intulerit, vt si hereditas nulli sit restituenda. n. 20. & 29.

Debitor, & creditor sibi ipsi vnus, & idem esse non potest. nu. 9. & 83.

Debitor quãdo creditori succedit vel cõtra, actio, & obligatio omnis ita cõfunditur, vt prorsus extinguatur, neq; amplius reuiuifcat, idq; etia nisi non sit remansura hereditas penes succedentem. n. 59.

Debitor si iurauit pecuniã realiter fuisse numeratã non potest opponi non numeratã pecuniã nec in factũ exceptio. insp. 27. n. 8.

Debitor iurans simpliciter se recepisse, absque verbis significantiibus veram numerationẽ, non potest opponi non numeratã pecuniã neq; in factum exceptio. insp. 27. n. 9.

Debitor gaudet salvo cõductu permittẽte maiori creditori parte, et si alia pars dissentiat nisi horũ creditum esset iuratum. inf. 30. n. 13.

Debitor a quo Princeps exegit expulso principali creditore liber cenetur. insp. 38. n. 7.

- Debitor si totum neget auctori plus petenti an in poenam incidat, vel possit vitare condemnationem impensarum.** cent. 2. distinct. 7. num. 1.
- Debitor etiam suspectus pro privato debito de domo propria vel conducta extrahi non potest, ut mancipetur carceri, & quæ sit ratio.** cent. 1. distinct. 39. num. 1. & seqq.
- Debitor in domo aliena aut casu repertus alioqui habitorem propriæ domus an capi possit.** cent. 1. distinct. 39. nu. 3. & 4.
- Debitoris privilegium, ut non possit extrahi de domo sua vel iurisperitorum, & Causidicorum num extendatur ad portas, & porticus.** cent. 1. distinct. 39. n. 12. 13. & 14.
- Debitoris nomen delegans vel dans, illud in solum inualuit in praxi, ut promittat illud verum, & bonum, non autem bonum tantum.** cent. 1. distinct. 44. n. 7.
- Debitoris nomen recipiens, & sciens non esse soluendo sibi non alii præiudicat.** ibid. n. 9.
- Debitor si posteriori creditori satisfecit an ii, qui potiores erant creditores, pecunias possint ad hoc repetere.** cent. 1. distinct. 8. n. 5.
- Debitor potest impetrare liberationem annuæ quantitatis per assignationem æquivalentis prædii.** cent. 1. distinct. 43. nu. 17.
- Debitor, quando debeat vel possit soluere numerum numerum æquivalentem certę summe a se soluendæ in certa pecuniarum specie sub eadem pecuniarum æstimatione.** cent. 1. distinct. 63. n. 46.
- Debitor qui tenetur ad solutionem aureorum, ad quod pondus illos numerare debeat.** cent. 1. distinct. 63. num. 48.
- Debitor quado possit soluere de illis pecuniis quæ tempore obligationis currebant, & tempore contractus.** ibid. n. 51.
- Debitori non moroso non est imputanda monetæ varietas.** ibid. n. 53.
- Debitor morosus an sentiat damnum pecuniæ imminutæ.** cent. 1. distinct. 63. n. 29.
- Debitoris confessio ut eruatur si non curet agnoscere bonam fidem erga creditorem pulsanter illum ad solutionem cautela proponitur.** cent. 1. distinct. 79. n. 1.
- Debitor si promiserit soluere ad omnimodam creditoris requisitionem prævia temporis taxatione, aut certa diei adiectione an adhuc illius si de iussor certificari debeat, & ipsius debitoris requiratur interpellatio.** cent. 1. distinct. 84. n. 5.
- Debitor elapso exigendi tempore si factus sit pauperior, nec sic amplius soluendo utrum fideiussor culpam possit in creditoris negligentiam transferre, qui non exegerit eum exigere possit, in quo quidem spectandam esse fid. iussoris formulam dicit auctor.** cent. 1. distinct. 95. num. 1 & 3.
- Debitor conuentus pro debito, quod negat caute agit, si negas utatur illa clausula (nego narrata prout narratur) cent. 1. distinct. 7. num. 3.**
- Debitor generis, & quantitatis æquiparatur.** insp. 58. n. 7.
- Debitoris, & creditoris factum an attendatur in præiudicium iuris fideiussori questiti.** inf. 54. nu. 1. & seqq.
- Debitoris factum non nocet creditori.** insp. 54. num. 2.
- Debitoris confessio a creditoribus procurata non nocet aliis anterioribus ab eodem debitoris causam habentibus.** insp. 54. n. 7.
- Debitor delatam sibi hereditatem repudiare potest etiam in fraudem creditorum, & iisdem inuitis.** insp. 54. n. 8.
- Debitor tenetur adhibere omnem conatum, & facere quicquid potest, ut promissionem impleat.** insp. 58. n. 5.
- Debitum reces distinguitur ab antiquo, quo ad præsumendam solutionem.** inspectio. 2. num. 35.
- Debiti substantia quando probatur assuescere**
- stari libro scribentis circa qualitatem.** insp. 4. num. 10.
- Debitum necessarium cum legato compensari potest, voluntarium non.** inspect. 24. num. 9.
- Debitum legale, & executio eius paribus passibus scientem & ignorantem deuincit.** reg. 11. num. 1.
- Debito legali non debet filius defraudari licet contraxerit matrimonium in scio patre.** ib. num. 6.
- Decii opinio damnata in cons. 512. inspect. 23. num. 2.**
- Et eiusdem a Maluasia reprobata opinio in cons. 178. cent. 1. Dist. 24. nu. 2.**
- Decisio Rot. Roman. 107. in materia fatalium quando procedat.** n. 29.
- Declaratio est expectanda in dependentibus ab animo alterius.** reg. 3. num. 6.
- Declinatoriæ vel appellationi esse renuntiatum per actum contrarium si opponatur; quid potissimum spectandum.** cent. 1. distinct. 81. num. 8.
- Decretum irritans efficit ut ignorantia non obstante irritetur actus licet locus poenæ non fiat, nisi sit configurio publicata: Et quid in literis Apostolicis.** regul. 12. num. 2. & 3.
- Decretum irritans cum retro oculos habere dicatur excludit prescriptionem quamcunque etiam quadragenariam, & immemorabilem.** reg. 12. nu. 4.
- Decretum interpositum super contractu minoris ex causa vel falsa omnino, vel partim vera, partim falsa, vel ex pluribus causis, quarum itidem una vera sit alia falsa an teneat.** cent. 2. distinct. 6. num. 4.
- Deductio, quæ in corporibus in solum dationis exitum sortitur, non autem cautionis inuito fideicommissario fieri potest, si ille velit creditum legitimum prætendenti in ære soluere, una cum legitimis accessibus a num. 2.**
- Deductione in corporibus in solum dationis causa faciendæ utrum deducendæ, æstimandæ veniant secundum tempus mortis testatoris, an vero secundum tempus realis deductionis.** ibid. nu. 3.
- Deductio in corporibus in solum dationis causa faciendæ fieri debet in bonis immobilibus inuito etiam fideicommissario si is creditum heredi non sit paratus soluere, ad hoc ut in solum dationis vim habeat.** ib. num. 6.
- Deductio æris alieni diminutionem certi alicuius fundi non importat, neque facta solutio heredem pro suo credito facit rei alicuius particularis dominum, sed diminutionem hereditatis in vniuersum, & totius patrimonii duntaxat.** ibid. num. 12.
- Deductio siue solutio vera non autem facta in restitutione subintrat.** num. 23.
- Deductione admissa bona deducenda utrum æstimanda sint, secundum tempus mortis testatoris, an vero secundum tempus realis deductionis.** ibid. num. 56.
- Deductiones quæ fiunt ab herede creditorum quas contra defunctum habuit non intelliguntur factæ ab initio cum illi successit, sed tempore duntaxat restitutionis hereditatis per eam fideicommissario faciendæ, unde inferitur æstimationem illorum tempore deductionis non alio fieri debere.** nu. 57. 58. 64. 67. & 69.
- Definitio cuiuscunque rei de qua acturi sumus eiusdem tractatum præcedere debet, ut sciatur id de quo agendum venit.** inspect. 61. num. 2.
- Delatio appellationis interdum abdicat omnem iurisdictionem a iudice a quo, illaq; totam transfert ad iudicem ad quem.** cent. 1. distinct. 54. nu. 11.
- Delegatio ut deleganti liberationem pariet,**
- quæ requirantur.** cent. 1. distinct. 86. num. 11.
- Delegati iudicium iudicantis ultimo die officii non ita attenditur ut arbitri.** cent. 1. distinct. 42. num. 3.
- Delegationis copia an, & quando sit inferenda in petitione.** cent. 2. distinct. 66. num. 10. 11. & 12.
- Delegationum in materia scientia vel ignorantia attenditur, & quoad quos.** cent. 1. distinct. 86. num. 10.
- Delicta, quando sunt occulta, an unus testis sufficiat ad torturam.** n. 15.
- Delicti vnius duo socii vix sufficiunt ad torquendum socium quem grauant, nedum vnus præcipue contra minorem.** n. 20.
- Delictum hominis eiusdem semel inquiri, & semel puniri sat est.** cent. 2. distinct. 68. nu. 2. Exciipiuntur tamen nonnulli casus. ibidem num. 4. 5. & 9.
- Delictum aggravatum ex qualitate omnino probari debet cum illa qualitate, tam in ciuili, quam in criminali iudicio.** insp. 4. nu. 6.
- Delicta palam commissa atrocius puniuntur, quam ea, quæ clam perpetrantur.** insp. 29. num. 10.
- Delictum, quando censetur commissum ab eo de cuius utilitate agitur.** insp. 42. in fin.
- Delictum ex circumstantiis arguitur.** numer. 78.
- Delicta puniri publice interest.** num. 57.
- Delicta habentia causam successiuam, quomodo distinguantur ab his, quæ habent causam momentaneam.** cent. 1. distinct. 36. num. 10.
- Delictum, quando ignorantia excusetur.** reg. 6. num. 3.
- Delictum per ignorantiam patratum tunc nunquam punitur, quado scientia pro forma requiritur.** ib. nu. 8.
- Delinquens an censetur absolutus, si absolutus sit is, qui ei auxilium præstitit.** cent. 1. distinct. 9. num. 14.
- Delinquenti in delicto auxilium ferens eadē qua delinquens ipse poena venit puniendus.** cent. 1. distinct. 9. num. 8.
- Delinquendi incentiuum pastoris segnitie, & facilitas veniæ tribuunt.** reg. 21. n. 9.
- Delinquens sine dolo non fit infamis.** insp. 19. num. 10.
- Demolitio ædificii ab eo facta præsumitur, cui commodum offert.** insp. 34. n. 2.
- Demonstratio falsa an vitiet legatum.** reg. 4. num. 10 & 12.
- Denuntiatione non facta opportune per emptorem venditori quomodo, & quando emptori consulari, & quando ex reo actor fiat.** cent. 1. distinct. 48. num. 6.
- Depositarius si rem habeat, an ab eo aliquid exigi possit absque consuetudinis scrupulo, & facti libere.** cent. 1. distinct. 70. nu. 2.
- Depositum debet esse gratuitum alioqui non amplius est depositum.** cent. 1. distinct. 70. nu. 1.
- Deposita pecunia numerata, quæ non sit in sacculo, videtur data licentia depositario illa vtendi, & tantundem restituendi.** ibid. num. 3. & 5.
- Deponentis apud decessitorem cuius sit periculum.** reg. 21. num. 14.
- Depositum ab eis factum præsumitur, quorū commodum spectat.** insp. 34. nu. 4.
- Deputati ab vniuersitate, factum reputatur vniuersitatis factum.** inf. 41. in princip.
- Descendentes vocati, & substituti casu, quo patet eos non præcedat an intelligantur vocari per fideicommissum.** num. 29.
- Desertio appellationis quando inducatur.** cent. 2. distinct. 5. n. 12.
- Desertionis sententia, quando assumat vim definitiue.** cent. 2. distinct. 74. nu. 13.
- Destinatio pro facto habetur.** insp. 25. nu. 4.
- Dictio (dictus expenditur.** n. 67.
- Dictio (contra factum) ex iussione legis aut hominis**

I N D E X.

- hominis affirmatiue cōcepta id importat, vt nō facien- dicatur cōtrafacere. *inf. 3. n. 13.*
 Dictio (donec) quid importet. *cent. 1. dist. 1. n. 10. num. 50. & 57.*
 Dictio (quamdiu) quid importet. *centu. 1. dist. 100. n. 50. & 57.*
 Dictio (aliquis) in fideicommissis quid valeat. *n. 18.*
 Dictio [tunc] temporis extremitatem denotat. *n. 47.*
 Dictio (alios) est similitum relatiua. *ib. n. 49.*
 Dictio (substitutio) quæ sit natura. *num. 58.*
 Dictiones [residuum, & reliquum] quid operentur in vltimis voluntatibus. *cent. 1. dist. 10. num. 12.*
 Dictio (item) cui copula præponitur, cuius sit virtutis. *cent. 2. d. 1. 86. nu. 9.*
 Dictio [perpetuum] quid importet. *num. 44.*
 Dictio (aliqua) in minimo etiam verificatur. *insp. 59. n. 6.*
 Dictum & factum in falsi crimine eadem sunt. *insp. 5. nu. 13.*
 Difficultatis magnæ exempla. *inspection. 58. num. 3.*
 Difficultas magna, impossibilitati comparatur. *ibid. nu. 2.*
 Difficultas magna excusat a pœna legali. *ibid. num. 6.*
 Difficultas magna excusat a pœna conuentionali a mora & ab omni eo, quod interest creditoris. *ib. n. 6.*
 Difficultas quando excuset a mora. *ib. nu. 7.*
 Digni e quibus constat pes, quomodo accipiendi remiss. *cent. 1. dist. 1. nu. 29.*
 Dilatione ad soluendum data an interesse debeat. *dist. 1. n. 16.*
 Dispensatio non iustificata nihil præstat. *cent. 1. dist. 13. nu. 10.*
 Dispensationis verba sunt diligenter ponderanda. *centu. 1. dist. 13. num. 8. Additur Boer. consil. 26.*
 Dispensatus ad ordines, an ad beneficium dispensatus censeatur. *cent. 1. dist. 13. n. 9.*
 Dispensatoris ignorantia, quando sit loci v. r. & quando inuicis. *insp. 91. nu. 71.*
 Dispensationum matrimonii materiam habes. *cent. 1. dist. 15. nu. 1. & seqq.*
 Dispensationis matrimonii impetratio verum teneat, si matrimonium inter prohibitos contractum fuisse taceatur. *centu. 1. dist. 15. num. 2.*
 Dispensationes stricti sunt iuris. *cent. 1. dist. 15. num. 4.*
 Dispensationes quæ a Summo Pontifice concedi solent in aliis causis, quam in causa matrimonii non præsumuntur, nisi ex lapsu 30 annorum. *cent. 1. dist. 15. n. 6.*
 Dispensatio in qua non agitur de considerabili præiudicio tertiæ tota est fauorabilis. *cent. 1. dist. 15. num. 13.*
 Dispensatio super matrimonio late interpretatur. *cent. 1. dist. 15. nu. 14.*
 Dispensatio quid, & quotuplex. *cent. 1. dist. 15. num. 15.*
 Dispensatio secunda matrimonii efficax est primo vicio protus amoto. *cent. 1. d. 15. n. 16.*
 Dispensatio matrimonii in foro conscientie facta, in foro fori nō tenet, ne quidē legitimis filiis habilis censeatur. *cent. 1. d. 15. n. 17.*
 Dispensatio an differat a legitimatione. *cent. 1. d. 17. nu. 2.*
 Dispensantis voluntas attenditur potissimum cum de ea constiterit, frustra queritur in ea scientia, aut actus ignorantia. *Regu. 20. num. 1.*
 Dispositio redditus fauorabilis, quando concedens proprio fuit motu impulsus. *reg. 20. n. 5.*
 Dispositio partis sciens an votam scire præsumatur. *insp. 66. nu. 1. & seqq.*
 Disputatio veritatis cribrum. *cent. 2. dist. 6. nu. 1.*
 Distinguenti in variis D. D. opinionibus tanquā veritati proximiori adherendum. *n. 11.*
 Distinctione præuia contrarietates tolluntur. *cent. 1. dist. 39. n. 10.*
 Diuersio aquarum, quæ non possit dici iniuriosa. *cent. 2. dist. 1. nu. 70.*
 Diuisio vicem emtionis obtinet. *cent. 1. dist. 32. num. 1.*
 Diuisio inter scientes quidditatem, qualitatem, & valorem bonorum, non est retractabilis prætextu læsionis. *cent. 1. dist. 32. nu. 3.*
 Diuisio generalis quando fiat an fideicommissum induci possit ad instar aliorum contractuum, & an per eandem conditionali fideicommissio censeatur renuntiatum. *cent. 1. dist. 64. nu. 1. & seqq.*
 Diuisionis inter rusticos faciendæ modus obiter tactus. *Reg. 7. n. 11.*
 Doctor sit illustris ex assidua lectione viginti annorum: Quod hic præstitit auctor. *Reg. 4. num. 5.*
 Doctori iniuria facta dicitur atrox. *ib. n. 5.*
 Doctori iniuria facta toti Collegio facta censeatur, siue inferens sciuerit eum talem, vel non. *Reg. 4. nu. 6. & 7.*
 Doctores Sancti vigilantiam commendauere Principibus. *Reg. 21. n. 21. & 22.*
 Doctor, qui vt Doctor, & Miles, qui vt miles militiæ causa contraxit, hoc gaudent priuilegio ne ultra quam facere possunt conueniantur. *cent. 2. dist. 52. nu. 12.*
 Doctori collegiato inferens iniuriam, quomodo puniatur ex Constitut. Mediol. *cent. 2. dist. 16. nu. 12.*
 Doctor ad Collegium promoueri petens, si omnes collegiati assentiantur, & vnus renuat hic aliorum vota nulla reddunt. *insp. 30. n. 8.*
 Doctorum communis opinio non ex numero sed ex auctoritate iudicatur. *insp. 30. n. 21.*
 Dolus aduersarii, quando minorem afficiat, vel damnosa suggestio. *centu. 2. dist. 64. num. 4.*
 Dolus verus in committendo consistit, in omittendo præsumitur. *insp. 3. n. 19.*
 Dolus verus quando frustra allegatur. *nu. 16.*
 Dolus præsumtus, quando frustra allegetur. *num. 16.*
 Doli præsumtio vehemens, vero dolo æquiparatur. *nu. 19.*
 Doli actio biennio finitur. *nu. 50.*
 Dolus in vno actu in simili dolus præsumitur. *num. 31.*
 Dolosa pronuntiatio dolosam reddit liberationem, licet iurata sit vel transacta. *n. 43.*
 Dolus dans causam actui, ex quo immediate acquiritur, officit statim in vltimis voluntatibus, diuersum est, tamen in contractibus, & quomodo. *Reg. 19. n. 4.*
 Dolus dolo compensatur, sed non quoad fiscum. *cent. 2. dist. 35. n. 8.*
 Dolus non præsumitur in his, quæ palam fiunt. *cent. 2. dist. 11. nu. 17.*
 Dolus consistens in omittendo habetur pro delicto. *insp. 78. nu. 3.*
 Domicilium tribus modis accipitur. *centu. 2. dist. 29. nu. 1. & nu. 2.*
 Domicilium muratur expresse, & tacite. *cent. 2. dist. 29. nu. 3.*
 Domicilia plura quis habere potest. *centu. 2. dist. 29. nu. 8.*
 Domicilium si cum origine concurrat vtilius spectatur. *cent. 2. dist. 29. n. 9. & 10.*
 Domine cum famulo matrimonium fœdissimum. *nu. 82.*
 Dominium potest ad aliquem ex pluribus causis maxime onerosis pertinere. *n. 38.*
 Domini exceptio non admittitur in iudicio, spoli. *nu. 47.*
 Domini acquisitio comparat ignorantem scienti. *reg. 1. nu. 1.*
 Domini acquirendi modus, & effectus non eodemque modo scientem & ignorantem respiciunt. *reg. 17. n. 2.*
 Dominium auctoris semper probandum. *reg. 17. nu. 2.*
 Dominium, & possessio non probantur de necessitate, dum agitur super contractus nullitate. *ib. n. 11.*
 Dominium ædium refectarium, quando possit reficienti addici. *cent. 1. dist. 29. n. 8.*
 Domini inutilis concessio facit, & constituit Vasallum usufructuarium, & emphyteutam procuratorem in rem suam. *reg. 9. n. 12.*
 Dominium, & possessio ignoratis non acquiritur incommutabiliter. *cent. 2. dist. 57. n. 3.*
 Dominium plenam requirit probationem. *cent. 1. dist. 9. nu. 4.*
 Dominium, quando principaliter de eo disceptari cōtingat per vicem actionis, quod alioqui probatur iudiciis, excipiendo non intelligitur probatum per testes deponentes de aliquo facto, nisi scientiæ causam reddiderint. *cent. 1. dist. 9. n. 5.*
 Dominus territorii pro imbotatus vedigali vid. Imbotatus.
 Dominus ex facto famuli, quando teneatur de incendio. *cent. 2. dist. 88. nu. 13.*
 Dominus potest ratificare etiam gesta per falsum procuratorem, nisi ante ratificationem pars opposuerit de falsitate mandati. *cent. 2. dist. 24. nu. 14.*
 Domini terrarum fundantes onerum exactiōem in solo tempore immemorabili, an recte illam fundent remiss. *cent. 2. d. 27. n. 8.*
 Dominus territorii potest cogere subditos ad ponendos terminos in prædiis, quæ habet. *cent. 1. dist. 50. nu. 6.*
 Dominus debet manuteneri in sua quasi possessione exigendi censum. *cent. 1. d. 26. n. 7.*
 Dominus pro institutore, & actore suo tenetur in ciuilib. *insp. 43. n. 1. & ampl. 3. 5. 7. & limitat. nu. 8.*
 Dominus seruum prohibere tenetur crimen perpetrare molientem, & quid si non prohibuerit an teneatur. *insp. 68. nu. 13.*
 Dominus directi potest morosum emphyteutam expellere, & si adierit iudicem propriam a se auctoritatem abdicat. *insp. 32. num. 4. & quando Feder. Scot. respons. 21. n. 7.*
 Dominus prædii si mutuo dederit colonum suo semina, & ea aliquo casu pereant cui pereant. *insp. 35. nu. 8.*
 Dominus quando pro famuli facto teneatur. *insp. 42. nu. 1.*
 Dominus non liberatur exhibendo famulum si agatur de officio publico, secus si de priuato, & cur hoc. *insp. 42. n. 5.*
 Dominus interdum in criminalibus tenetur pro famulo. *insp. 42. n. 7.*
 Dominus in dubio præsumitur ignorare procuratoris gesta transilientis suam voluntatem. *cent. 2. dist. 41. nu. 10.*
 Dominus directi si emphyteutæ concesserit licentiam vendendi illa nō predest eius heredi ante venditionem defuncti. *insp. 21. n. 5.*
 Domini ignorantia de procuratoris mandato longe diuersa est ab ignorantia domini circa Procuratoris factum. *insp. 97. nu. 5.*
 Domus inter res steriles numeratur. *cent. 1. dist. 2. nu. 10.*
 Domo vendita quæ nam domui, accedant. *cent. 1. dist. 2. nu. 8. & 9.*
 Domo, quæ dicatur. *cent. 1. dist. 39. nu. 7.*
 Donans certum quid annuum, si solutione 15. annorum est liberatus non tenetur supplere, si donatarius superuiuat. *insp. 46. n. 1.*
 Donans, & donatarius, & eorum heredes, si ad controuersiam veniant ratione publicationis omilla, quis probate teneatur intentionem suam. *cent. 1. dist. 77. n. 14.*
 Donatarius non censeatur in mala fide ante reuocatoriam donatoris declarationem. *reg. 3. num. 3.*
 Donatarius si cum donatoris vxore intra annum ab illius morte rem habuit, donatione uti ingratum priuatur, & cur. *n. 18.*

Donatio bonorum mobilium aduentitiorum facta inter viuos per filiumfamilias alicui tertio cum iuramento vtrum teneat. cen. 2. dist. 47. nu. 1. & 3.

Donatio sine iuramento nulla. ibid. n. 2.

Donatio inter viuos facta a filiofamilias bonorum immobilium alicui tertio, patri non praeiudicat quoad vsumfructum donec superstes sit. ibid. n. 6.

Donatio facta per filiumfam. patre sciente, & non contradicente valida est, neque postea pater poterit ex illa sibi praeiudicium fuisse generatum conqueri. cen. 2. dist. 47. num. 7. & quid in donatione causa mortis. num. 8.

Donationes excessiue infringi possunt opere restitutionis in integrum per donantem, etiam pronuntiatum maiorem. cen. 2. d. 59. n. 8.

Donatio a minore facta pure, & cum iuramento an possit infringi. ib. n. 9. & 11.

Donatio, quam sequuta est retrodonatio, simulationem redolet. cen. 2. dist. 91. n. 16.

Donatio non spontanea, sed metu extorta, etiam si iuramento firmata sit, nihilominus rescindi potest, & quomodo. ib. n. 29.

Donatio sex potissimum modis infringitur. cen. 2. dist. 91. n. 2.

Donationem iurata nequit etiam heres donatoris reuocare, tamen si illi obici nequeat exceptio prius ex persona defuncti. ib. n. 4.

Donatio iuramento vallata nihilominus irreuocabilis fit obreata absolutione a iuramento, cum illa seruari possit sine interitu salutis aeternae. ibid. n. 5.

Donatio iurata num ab herede donatoris ob male meritum donatarii infringi possit. cen. 2. dist. 91. nu. 9.

Donatio patris iurata super nascentibus liberis an possit reuocari. Reg. 3. nu. 5.

Donationem an filii postea nati possint reuocare. Reg. 3. n. 4.

Donatio, & dos propter nuptias in omnibus comparantur. nu. 51.

Donatio facta sponte in cuius matrimonio postea obstitit Canonicum impedimentum an reuocari possit. cen. 2. dist. 20. n. 7.

Donatio facta uxori putatiuae, cui competat. cen. 2. dist. 20. num. 5. & 6.

Donatio an sit omnium bonorum praesentium, & futurorum, vel sit omnium bonorum indefinita, vt sit particularis multum interest. cen. 1. dist. 77. n. 1.

Donatio omnium bonorum praesentium, & futurorum quando, & quatenus per querelam inofficiosi euerti possit. ibid. n. 2.

Donatio omnium bonorum simpliciter non infringitur per inofficiosi querelam, si bona ad legitimam sufficiant superuenierint, multo minus si fiat donatio bonorum particularium: licet graues. l. C. dissentiant. c. 1. d. 77. n. 4.

Donatio quando est immensa, adhuc reputatur in substantia patris, & ad quid. ib. n. 5.

Donatio omnium bonorum, praesentium, & futurorum, sine aliqua saltem reservatione non valet. ib. nu. 8.

Donationum in materia, reservatione absorbere debere saltim vigesima partem patrimonii, ridiculum est nonnullorum commentum. ib. n. 9.

Donatio omnium bonorum praesentium, & futurorum suppellectile, vestes, equos, libros, & eiusmodi donantis vsui necessaria non includit, & quid dicendum in donatione omnium bonorum simpliciter. ib. nu. 12.

Donatio particularis reservatione non eget, neque publicationis forma per Nou. Constit. Mediol. requisita. ib. nu. 13.

Donationum nullitas maxime earum, quae sunt a minoribus qualis. ib. n. 16.

Donatio iuris patronatus facta cum patrono absque consensu Episcopi valet, non tamen facta Patroni viuentis filio. cen. 1. dist. 90. n. 58. & 59.

Donatio, & legatum differunt. insp. 93. n. 2.

Donatio iurata facta per patrem filio contemplatione matrimonii, & prolis ex eo suscipiendae firmissima est etiam absque insinuatione. insp. 14. num. 3.

Donatio iurata, facta per patrem filio matrimonio contemplatione, & prolis ex eo suscipiendae, neque confertur, neque filio in legitimam imputatur, etiam si pater in testamento iusserit conferri, & filium heredem instituerit. p. sua quota: contra nonnullos Dd. inf. 14. n. 3.

Donatio fructuum aduentitiorum bonorum filio vni ex pluribus a patre facta siue expressa sit, siue tacita valet. cen. 1. d. 19. n. 2.

Donatoris mens eludi non debet. cen. 2. dist. 20. nu. 14.

Donatoris heres an, & quando donationem reuocare possit excipiendo de ingratitude. cen. 1. dist. 53. nu. 14.

Dos data spuriae ultra alimentorum metam, mortuo dotante an reuocari possit, & in excessu etiam constante matrimonio. cen. 2. dist. 61. num. 1. & seqq. nonnullis.

Dos data spuriae, quando debeat per eius maritum restitui, vt primum obierit spuria etiam cum liberis. cen. 1. dist. 91. n. 9.

Dos data spuriae censetur loco alimentorum suffecta. ibid. nu. 10.

Dos data spuriae de bonis fideicommissi post eius obitum, an & quando debeat fideicommissario restitui. ib. n. 11.

Dos succedit loco legitimae in terminis statuti Papiae. num. 100.

Dotes quando sunt praestandae filiabus ex statuto, vt sunt in testamento institutae, an & quando faciant numerum, & partem. ib. n. 99.

Dotis exiguae detractio comparata cum magno fideicommissio, non debet fideicommissum mutilare contra voluntatem defuncti. n. 71.

Dos data a patre filiae amplum aliunde patrimonium iure aduentitio quae situm habenti data, censetur de bonis paternis data. cet. 1. dist. 22. nu. 7. & seqq.

Dotis constitutio in immobilibus minoris, an consistat sine iudicis auctoritate. cen. 1. d. 35. n. 7.

Dotis diminutio non censetur facta ratione corporum, sed ipsius dotis. nu. 15.

Dotis commutatio de quantitate in speciem an a marito inuita uxore fieri possit. n. 47.

Dotis immutatio de quantitate in speciem an praesumi aut ratificari possit per heredem soluto matrimonio, si uilis fuerit ipsi uxori ob feliciem rei euentum. nu. 47.

Dotis causa ex se simpliciter considerata non dicitur pia causa nisi de dote agatur puellae pauperi relicta, quae aliunde obueniat, quae ab his qui dotare tenentur. cen. 1. dist. 74. n. 3.

Dotis loco sunt forma, decor, & probitas. cen. 1. dist. 89. n. 9.

Dos data si potest auferri propter turpitudinem multo magis ex causa retineri poterit. cen. 2. dist. 12. nu. 48.

Dos heredi mariti, etiam extraneo propter uxoris stuprum venit applicanda. n. 12.

Dos pro matrimonio filiae vnius ex sociis in societate vniuersali, extrahitur de communibus, absque imputatione in partem patris, & quando. cen. 2. dist. 95. n. 1. & 3.

Dos promissa quando non differat a soluta, ib. nu. 4.

Dos dicitur res alienum. ib. nu. 6.

Dos probatur testibus aut scriptura. ib. n. 8.

Dotis descriptio facta, vel per conductorem gabellae, vel aliter in libro asseruari circa huiusmodi negotia solito, quando desuperbet. ib. nu. 9.

Dos uxoris vnius ex sociis non diuiditur, sed ante omnia assignatur vxorato. ib. n. 10.

Dotis lucrum sit commune inter socios omnium bonorum moriente vxore sine liberis. ib. n. 11.

Dos debetur filiae etiam si non fuerit infans patre. reg. 11. nu. 2.

Dotalis fundi alienatio iurata vt valeat. num. 4.

Dotator non necessarius puta administrator bonorum dotatae mulieris, praesumitur illa dotasse de bonis illis, quorum regimini praestest cen. 1. dist. 22. nu. 8.

Dotator necessarius pariter & administrator ratione vsumfructus aduentitiorum ex viuitatis, & dotator voluntarius, seu administrator non legalis quomodo inter se differant. cen. 2. dist. 22. nu. 10.

Dos & donatio propter nuptias in omnibus comparantur. nu. 51. Additur Mar. Anguif. conf. 25. & 55.

Dos amittitur tam propter adulterium praesumptum, quam propter verum. n. 32.

Dos confessata per stuprum amittitur etiam morte confirmata. nu. 94. & 95.

Dos in vltima voluntate confessata habet vim legati. nu. 96.

Dotis in exactione origo non attenditur, sed locus domicilii. cen. 2. dist. 29. nu. 7.

Dos parua & nulla eadem est. cen. 1. dist. 89. num. 5.

Dotis restitutio constante matrimonio triplex. cen. 2. dist. 80. nu. 2.

Dotis restitutio & illius assecuratio differunt. ibid. nu. 3.

Dos a socero inope quando repeti possit. cen. 2. dist. 86. nu. 9.

Dotes in numeris gaudent praerogatiuis. ibid. num. 16.

Dotis causa, quando sit licita alienatio bonorum fideicommissariorum.
Et quid pro dotis augmento.
Quidue in dote confessata. cen. 2. dist. 82. n. 1. & 2.

Dotis commutatio de quantitate in speciem, quomodo fieri possit viuentis uxore, & quae sint requisita. nu. 85.

Dubitans, errans, & ignorans, quando equiparentur. insp. 76. nu. 5.

Dubitare deus, quae facile sciri possunt, & eadem scire paria sunt. insp. 82. nu. 2.

Dubitans potius praesumitur in bona fide, quam in mala. insp. 82. nu. 15.

Dubitans, quis intelligatur. ibid. n. 16.

E.

Ecclesia aut minor, quando probare debeant amissionem, vt in integrum restituantur. cen. 1. dist. 28. num. 9.

Ecc. vel minor si dicantur facti locupletiores ex prebendo, creditor id probare debet, si contra illud allegetur nullus. cen. 1. dist. 28. n. 12.

Ecclesiae & terti an pignus iudicet praestatio quantum uis longaua. cen. 1. dist. 43. nu. 16.

Ecclesia, heres instituta omittens scienter intra annum exsequi voluntatem testatoris, potest ab hereditate repelli, & fructus perceptos restituere debet. cen. 1. dist. 51. n. 7.

Ecclesia, vel vniuersitati non nocet scientia nisi si habita sit per ambula legitima congregatio seu conuocatio. cen. 1. dist. 55. num. 4.

Ecclesiae bona si alienentur, quae forma in alienatione seruari soleat. cen. 1. dist. 56. nu. 10.

Ecclesia vacasse fingitur toto eo tempore quo vixerit praelatus, qui eius bona alienauit illicite, ideo praescriptio tantum currere incipit tempore successoris: nisi & ipse malus sit. cen. 1. dist. 78. nu. 4.

Ecclesiae quadriennium quod est concessum pro restit. in integr. viuitis praetato, qui male eius bona alienauit non decurrit & quo primus tempore decurrere incipiat. cen. 1. dist. 78. nu. 11.

Ecclesiae restit. in integr. causa quo tempore definiri debeat. cen. 1. dist. 78. n. 12.

Ecclesia contra heredem praetati qui praescriptionem persequitur sit, potest ad emendam agere. cen. 1. dist. 78. nu. 14.

Ecclesia si alteri ecclesiae locarit non facile testatur locatio, sic in alienatione non habet locum Paulina. cen. 1. dist. 91. nu. 10.

Ecclesiae bona & iura si fuerint alienata praesumptio

I N D E X.

- sumtio per spoliato iis bonis quando cesset
cen. 1. dist. 7. num. 61.
- Ecclesia quando præferatur filio etiam in le-
gitima. cen. 2. dist. 2. n. 26. & 28.
- Ecclesia semper simoniam damnauit. centu. 2.
dist. 11. num. 3.
- Ecclesie bona male alienata recipiens siue ti-
tulo lucratio, siue oneroso in quam pœ-
nam incidat. cen. 2. dist. 22. n. 4. & 5.
- Ecclesie rem male si alienet Prælati quam
in pœnam incidat. cen. 2. dist.
- Ecclesie sacramentis abutens hæreticus est.
cen. 2. dist. 14. num. 10.
- Ecclesie rem alienans illicite an pœna aliqua
sit dignus. cen. 2. dist. 22. n. 1.
- Ecclesie rem alienans, quando non suspendi
modo, sed etiam beneficio priuari & excō-
municari possit. ib. n. 2. & 7.
- Ecclesie Prælati rem Ecclesie male alienans,
quando in pœnam incidat. cen. 2. dist. 22.
num. 6.
- Ecclesie rem, male alienans, quid præstare te-
neatur ante litis contestationem. ib. n. 8.
- Ecclesie rem alienans illicite, quando pœnas
euadat. ib. n. 12. 13. & 14.
- Ecclesie rem Prælati, qui paritur præscribi ad
quid teneatur. ib. n. 24.
- Ecclesie commodo Prælati debet inuigilare
cen. 2. dist. 22. num. 26.
- Ecclesie in utilitatem id versum non dicitur,
quod versum non durat. insp. 2. n. 17.
- Ecclesie rector & Prælati factum proprium,
quando impugnare possint. insp. 9. nu. 2.
- Ecclesia enormiter laesa in emphyteusi, quam
solemniter etiam concessit potest petere ut
pensio augeatur. insp. 26. n. 10.
- Ecclesia & minor an restituantur in integr. ex
contractu, qui a principio tam potuit esse
utilis, quam damnosus. insp. 46. n. 3. & 4.
- Ecclesia quando teneatur alere patronū. insp.
46. n. 5.
- Ecclesie & vniuersitati an denegetur restit. in
integratione alienationis factæ, quando
præscriptionis transacta sunt tempora. n. 31
- Ecclesie bona sub hasta venire, neq; ius Cano-
nicum, neq; consuetudo requirunt ad hoc
ut valida sit eorum alienatio. nu. 23.
- Ecclesie an præsumatur utilis transitus rei Ec-
clesiasticæ ab inuestitura temporali ad per-
petuam. n. 34
- Ecclesia sciens deuolutionē vel cōmissum sibi
præiudicat recipiens canonem aut seruitiū
absq; protestatione. cen. 1. dist. 11. n. 14.
- Ecclesie aut minori aduersus præsumptionem
solemnitatum, quando succurratur. cen. 2.
dist. 81. n. 9. cum seqq.
- Ecclesia minor & Respublica facile restituuntur
in integr. in materia retractandæ sen-
tentia, quæ in rem iudicatam transiit. cen.
1. dist. 16. n. 4.
- Ecclesia non conscia indignum est homine
Christiano matrimonio iungi. reg. 2. n. 10.
- Ecclesia cui non est necessaria traditio debet
tamen apprehendere possessionem ut eius
commodo fruatur. reg. 17. n. 9.
- Ecclesia non permittit, quem diu in periurio
vivere. cen. 2. dist. 40. n. 100.
- Ecclesia, minor, filius, vniuersitas, & eiusmodi
priuilegiati ex sola iurium suorum omisi-
one restituuntur, nedum ex instrumentis
nouiter repertis. insp. 99. n. 7.
- Ecclesia, in causa vel peculio clerici, non præ-
fertur ceteris creditoribus & quando. cen.
1. dist. 8. n. 8.
- Ecclesiasticis locis proprietates & manus inie-
ctio vix conueniunt. n. 17.
- Ecclesiasticorum bonorum cursus 30. annorū
ab alienatione, facit ut præsumatur sedis A.
postolicæ bene placitum & quomodo. n. 20.
& 21.
- Effectus ex facto resultans potest quidem ex-
tingui, sed non quod factum, est infectum
reddi. insp. 12. n. 4.
- Electio non rite facta nulla est. insp. 23. n. 1.
- Electio mala cu pę eligentis adscribitur. cen.
1. dist. 80. n. 8.
- Electio habitaculi definit operari in ignorā-
te. cen. 2. dist. 29. n. 13.
- Emancipatio filio præterito bonorū possessio
contra tabulas competit ei ad testamētum
infirmum. cen. 3. dist. 2. n. 5.
- Emanuelis Costæ I. C. laus, insp. 27. n. 5. & cen.
1. d. 45. n. 20. & cen. 1. dist. 64. n. 28. & cen. 2. n.
44 & cen. 1. dist. 90. num. 20.
- Emphyteuta in canonis solutione cessans nō
committit, sed omittit, qui tamen potest
expelli. insp. 3. n. 20.
- Emphyteuta, an liceat defrugare fundū em-
phyteuticum, & quando. insp. 3. n. 21.
- Emphyteuta si dominus directi licentiam vē-
dendi concesserit, illa non prodest eius he-
redi, ante venditionē defuncti. insp. 22. n. 5.
- Emphyteuta licentia per Dominum directi
de alienando concessa eum a pœna non li-
berat, qui paulo ante domino inscio alie-
narat. insp. 25. n. 8.
- Emphyteuta, qui se obligauit ad annuatim
soluendum canonem nimis excessiuum po-
test impetrare pensionis reductionem ha-
bita ratione pactorum in contractu appo-
sitorum. insp. 26. n. 8.
- Emphyteuta poterit expelli licet dominus ca-
uerit sibi de pœna in defectum solutionis.
insp. 37. nu. 8.
- Emphyteuta non soluens canonem sibi præ-
iudicat, & omnibus a se causam habentib.
quibus emphyteutica res fuerit obligata.
insp. 34. n. 4 & seq.
- Emphyteuta Prælati Ecclesie collegiatæ nō
potest remittere caducitatē incurram, de-
claratam, atq; intimatam insp. 39. n. 13.
- Emphyteuta plures si in solidū sint obligati,
& unus illorum canonem non soluerit, an
ceteri, qui pro sua virili soluerint, possint
nihilominus expelli. insp. 36. n. 7.
- Emphyteuta an, & quando teneatur Canonem
ad domum domini deferre propriis sumti-
bus. insp. 82. n. 4.
- Emphyteuta non censetur morosus, quando
dominus non fuit in loco, in quo solui de-
buit canon. insp. 82. n. 7.
- Emphyteutam dubitantem, an ignorantia p-
tegat. reg. 2. n. 18.
- Emphyteutam in caducitatem prolapsam an
excuset ignorantia. Reg. 3. n. 7.
- Emphyteuticorum, liuellariorum, censualiū,
& feodaliū bonorum nomine recogno-
scentes annuatim aliquem in dominum
an obligati sint illi ostendere bona, pro qui-
bus quotannis aliquid exsoluunt, an vero
hoc ipsi domino incumbat. cen. 1. dist. 26. n.
1. & seqq.
- Emphyteuta si bona emphyteutica ignorare
se dicat quomodo caute possit hoc inuesti-
gari. cen. 1. dist. 26. n. 5.
- Emphyteuta si alleget se non possidere iure
emphyteutico, & alium possidere demon-
stret, aut ipsummet dominum, cui soluebat
quid dicendum. cen. 1. dist. 26. n. 70.
- Emphyteuta si legitima præscriptione adhuc
non completa recusat pergere in solutione
iuxta solitum, nisi dominus ostēdat instru-
mentum inuestituræ, & designet prædia,
quid statuendum deciditur distinguendo.
cen. 1. dist. 26. n. 11.
- Emphyteuta nomine conuētus ut ab emphy-
teuti excidat, ob non solum canonem &
negans se talem debet actor probare se do-
minum & conuentum esse emphyteutam.
cen. 1. dist. 26. n. 11.
- Emphyteuta si agat contra dominum, ut indi-
cet bona, pro quibus soluit, quo se modo
dominus possit tueri. cen. 1. dist. 26. n. 13.
- Emphyteuta plures quando diuidere possint
inter se rem emphyteusi subiectam absque
solutione laudemii. cen. 1. dist. 32. n. 10.
- Emphyteuta si sua culpa exciderit meliorati-
ones utiles aut necessarias non consequitur
cen. 1. dist. 34. nu. 4.
- Emphyteuta si melioramenta fecerit ex pacto
cedunt utilitati domini directi, neq; veni-
unt restituenda. cen. 1. dist. 34. nu. 10.
- Emphyteuta, mortuo Domino, vel patre pe-
tere debet inuestiturā ne priuetur, & quan-
do. cen. 1. dist. 38. n. 5.
- Emphyteuticum ius subesse ignorans, licet
causam habeat ab emphyteuta potest se tu-
eri ope restitutionis in integr. ingruente
caducitatis periculo. cen. 1. dist. 38. n. 5.
- Emphyteuta de nouennio in nouenarium lo-
cans domino inconsulto cadit, non secus,
quam si alienasset. cen. 1. dist. 67. n. 18.
- Emphyteuta soluens recipienti canonem no-
mine domini sui, & domino sciēte nec re-
clamante in caducitatem non incidit. cen.
1. dist. 85. num. 7.
- Emphyteuta in pœnam incidit ipso iure si a-
liquat domino irrequisito, nisi se eximat p-
silio clausulæ [& quibus dederit] non ex-
stante pacto in contrarium. cen. 2. dist. 4. n. 4.
- Emphyteuta quando melioramenta non de-
beantur, nec eorum prætextu caducitatem
vitet. cen. 2. dist. 22. nu. 27.
- Emphyteuta, an & quando possit præscribere
aquam, quam ex torrente, aut fossa longis-
simo tempore in suum fundum deriuauit,
quidq; dicendum si concurrat ignorantia
iuris alieni. cen. 2. dist. 26. n. 1 & 2.
- Emphyteuticorum bonorum acquiritor, an
possit conueniri actione personali, & an
executiue possit contra eum procedi. cen.
2. dist. 33. nu. 2.
- Emphyteuta is potissimum eligendus bene, q
dū de domino & de re sit meritis. nu. 43.
- Emphyteuta rei in instrumento si priuatiōis
pœna non apponatur in iacturam successo-
rum subaudiri non debet. ib. nu. 47.
- Emphyteuticis in concessionibus, & locatio-
nibus calamitatum belli, & pestis habenda
ratio. nu. 35.
- Emphyteuticus cōtractus prætextu lesionis ex
remedio l. 2. C. de rescindend. vendit. non
potest inter priuatas personas infringi. n. 36
- Emphyteuticis in contractibus pensio non iā
pro pretio, & mercede præstatur quam ad
directi domini recognitionem cōtra Val-
lasehum cuius tamen opinio cum contra-
riis conciliatur. nu. 37.
- Emphyteuticis in rebus si vni ex pluribus ma-
gnū detrimentum dolo inferatur an pœ-
na in totū cēleatur cōmissa. cen. 1. d. 11. n. 16
- Emphyteuta si partem rei emphyteuticæ tan-
tum alienaret, an pœna cēleatur in totum
cōmissa. cen. 1. dist. 11. nu. 17.
- Emphyteuta alienās domino irrequisito cum
pacto redimēdi, vel legis cōmissionē, aut ad-
restitutionis in diē vtrū cadat. cen. 1. dist. 11. n. 14
- Emphyteuta si plures sint potest inter eos in-
consulto domino sequi diuisio, & alienatio
absq; vllō pœnæ metu, & quando. ib. n. 22.
- Emphyteuta, q sciuit rē non esse alienabilem,
cāq; alienauit, p subitā illius recuperationē
pœnā caducitatis nō vitat. cen. 1. dist. 11. n. 5.
- Emphyteuta aut vasallus iurans se ignorasse
rem, aut fuisse alienabilem, si pœnam non
vitat certe remedio restituit. ex clausula ge-
nerali subleuatur. cen. 1. dist. 11. nu. 4. & 10.
- Emphyteuta an teneatur quando res emphy-
teutica maioris sit oneris, quā fructus. cen.
1. d. 10. nu. 19.
- Emphyteuta vnus ex pluribus non soluens ca-
nonem, quando sociis etiam solventibus
præiudicat. cen. 1. dist. 11. n. 24.
- Emphyteuta cui dominus p mittat intra cer-
tum tempus alienare eo elapso si alienet nō
est a caducitate tutus. cen. 1. dist. 19. nu. 9.
- Emphyteuta ob notabilem deteriorationem
& rei emphyteuticæ abusum, an & quando
expelli possit. insp. 3. nu. 20.

- Emphyteutis**, an & quando successor declarat caducitatem; & quando contra successorē. Quidue si pactum caducitates in iustitiam inuestiturae praeinsertum adesset. reg. 3. nu. 8. 9. & 10.
- Emphyteuta** solvens canonem negotiorū gestori domini directi, sine eiusdem mandato non vitat caducitatem, ratione Canonis nō soluti, distinguendo an soluerit scienter, vel ignoranter. cen. 2. dist. 54. nu. 6.
- Emphyteutae** heres, ob ignorantiam caducitatis commissae ex causa morae aut alienationis sit tutus, & a caducitate immunis. cē. 2. dist. 46. nu. 6.
- Emphyteuticorum**, feudaliū & eiusmodi bonorum ius morte testatis finitur, & quid de eorum usufructu. cen. 2. d. 62. n. 9.
- Emphyteusis** respondens oneri canonis annui vix differt a locatione. centur. 1. distinct. 34. num. 8.
- Emphyteusis** in materia, meliorationes, quādo debeantur, linea finita. ib. nu. 7.
- Emphyteusis** perpetua, & proprietas nō ita an aequaliter aestimentur. cen. 1. dist. 41. n. 14. & quomodo fiat aestimatio. vid. clar. Manēt. tract. de iur. contr. qu. 2. nu. 11. & 14.
- Emphyteusis** praestatio unica tantum a sciente non deberi quantum ei praedictet. centur. 1. dist. 43. num. 7.
- Emphyteusis**, quando concessa vel acquisita censetur contemplatione filiorum. cen. 1. dist. 61. num. 15.
- Emphyteusis** & feudum, quando non natis debeat. cen. 1. dist. 64. n. 21.
- Emphyteus** per diuisionem factam scienter renuntiatum dicitur, non item fideicommissio. cen. 1. dist. 64. nu. 29.
- Emphyteusis** rei propriae an subsistat. centur. 2. dist. 89. nu. 5.
- Emphyteusis** dominus canonem pro tempore futuro recipiens caducitate intimata, quando hanc remisit censetur. cen. 2. dist. 46. num. 1. & 3.
- Emphyteusis** dominus canonem exigens cum protestatione illa (nec aliter, nec alio modo) non sibi praedictat. ib. num. 4.
- Emphyteusis** dominus exigens ex causa fructum non reclamante emphyteuta penam illi non censetur remittere. ib. num. 7.
- Emphyteusis** requirit tantum canonis solutionem, nec refert a quo, aut quomodo soluat. insp. 36 nu. 2.
- Emphyteusis** a seculari collegio concessa impugnari non potest, ad modum inuestiturae de re Ecclesiastica factae, propter Paulinam Constitutionem. nu. 4.
- Emphyteusis** non solet probari per testes. cen. 1. dist. 26. num. 3.
- Emphyteusis**, quando praesumatur ex continuata praestatione canonis per integros annos quadraginta. cen. 2. dist. 81. n. 17.
- Emptor** an possit omnibus pactis renuntiare, quae in instrumento, vel contractu inserta sunt, ad sui fauorem, & quando. cen. 1. dist. 41. num. 17.
- Emptori** probanti non ius notoriū venditoris, minime obest compositio. cen. 2. d. 48. n. 3.
- Emptoris** non appellatis negligentia, & appellantis diligentia, quādo perpendatur. ib. n. 7.
- Emptor** an habeat ius offerendi contra fideicommissarium recuperationi bonorum si fideicommissariorum incumbens in casu alienationis factae per ignorantem. cen. 1. dist. 58. nu. 12.
- Emptor** cum cessione actionum conductorem quemlibet expellit. cen. 1. dist. 64. n. 14.
- Emptori** fundi non debentur semina per villicum exposita. cen. 1. dist. 68. n. 20.
- Emptor** malae fidei, an possit habere recursum ad pretium, contra alienantem rem Ecclesiae. cen. 2. dist. 22. n. 17. & aliquot seqq.
- Emptor** pro rata pretii soluti lucratur fructus officio iudicis aequitati innixo dummodo emptio sit perfecta. centur. 2. dist. 32. num. 4 & 5.
- Emptor** sciens rem esse censui obnoxiam, & acceptans eam cum onere suo potest conueniri actione personali secus si nesciat. cē. 1. dist. 33. n. 3.
- Emptor** sciens rem esse censui obnoxiam, an possit conueniri exsecutiae, & quando. cen. 2. dist. 33. n. 4.
- Emptori**, quando liceat resolvere contractum. cen. 2. dist. 69. num. 5.
- Emptori** discrimen quale asseuerantis dolose quidpiam, quod a re distracta omnino abest. cen. 2. dist. 69. num. 4.
- Emptor** rei affectae pacto luendi scierit pactum illud, an ignoratit multum refert. cen. 2. d. 67. num. 3.
- Emptor**, & venditor sunt correlatiua, & quid inde. cen. 2. dist. 35. nu. 11.
- Emptores** si contingat duos fuisse vnius eiusdemque rei, & secundus sciat rem primo fuisse venditam, nihil ex hoc acquirit, neque contra venditorē agere potest. ib. n. 7. Imo Papi exstat stat. crim. 33. circa hoc prudētissime, quidē.
- Emptor** potest vii beneficio proclamatum etiā sine pacto. cen. 1. dist. 4. nu. 12.
- Emptor** deponēs pecuniam caute agit, ut a solutione interesse sit tutus. ib. n. 17.
- Emptor** census, vel venditor utrum ad onera teneatur, si iuxta Bullam Pi. V. fuerit constitutus. cen. 1. dist. 10. n. 7. 13. & 15.
- Emptor** rei fideicommissariae quamvis sciens, re per fideicommissum euicta, adhuc condicit pretium. cen. 1. dist. 32. nu. 5.
- Emptor** rei cuius qualitatem ignorat etiam si illa non fuerit alienabilis 40. annis elapsis tutus est. cen. 1. dist. 56. n. 9.
- Emptor** fundi teneretur fructus relinquere colono partiano & quando. cen. 1. d. 68. n. 17.
- Emptor** sciat vel ignoret re metu alienari plurimum refert. cen. 2. dist. 9. n. 2.
- Emptor** rei alienae sciens euictione agere non potest, neque pretium illius reperere, etiam si & ipse venditor alienam esse sciisset. cen. 1. dist. 4. num. 5.
- Emptori** multum prodest expresse de euictione stipulari. cen. 1. dist. 4. num. 8.
- Emptor** ex industria litem venditori innouans in casu succumbentiae, an & quando contra venditorem de regressu intentet actionem. cen. 1. dist. 4. num. 12.
- Emptor** non fatetur venditorem habere ius. cen. 1. dist. 48. nu. 6.
- Emptor** veneni animo aliquem perimendi, si postea illud non praebuerit, an sit puniendus. insp. 6. n. 10.
- Emptoris** factum venditori, an & in quib. noceat. insp. 55. nu. 9.
- Emptor** & venditor videntur vna & eadē persona. insp. 55. n. 21.
- Emptori** quando venditoris factum noceat. ib. nu. 1 & seqq.
- Emptorem** afficere potest venditoris pactum. ib. num. 1.
- Emptor** rei furtivae, an & quando reddatur suspectus. cen. 2. dist. 97. n. 3. & 6.
- Et quid si emit in nudinis. ib. num. 2.
- Et quibus in casibus illius pretium recuperet. ib. id. num. 8.
- Quidue si res furtiva sit consumpta, aut in aliam speciem conuersa. ib. n. 12.
- Emptor** rei alienae regressum habet contra illius venditorem de euictione, etiam si iuris alieni, vel seruitutis scientiam habuerit generalem, contra Couarruiā. insp. 83. n. 11.
- Emptor**, & venditor quot escunq; pro eadem, re eodem in iudicio versantur, denunciatio non est necessaria, imo emptor tutus est euictionis remedio lite etiam auctori suo non denunciata. insp. 70. nu. 7.
- Emptori** qui fidem habeat venditori in bonae fidei contractu, qui summam aequitatem desiderat ignoscitur. insp. 90. nu. 4.
- Emptori** an noceat ignorantia venditoris ad hoc, ut ille teneatur si hic sit deceptus. ibid. nu. 1. & seqq.
- Emptor** sciens rem esse alienam aut fideicommissaria esse bona nec damna, nec interesse consequitur. cen. 2. dist. 4. n. 9.
- Emptor** rei cum pacto eandem ipsi alienanti intra certum tempus reuendendi, eo elapso non cogitur amplius reuendere, & id quando. cen. 2. dist. 100. nu. 1. & seqq.
- Emptor** rei minoris sine decreto an excusetur, & quid si agatur de sterili fundo, quidque si accessit iuramentum. Reg. 13. nu. 4. 5. & 6.
- Enormis** laesio in donatione, quando consideretur. cen. 2. dist. 91. nu. 10.
- Episcopus** si excommunicauerit clericos ludentes taxillis, an clericus cum ipsomet Episcopo ludens, excommunicatus sit censendus. cen. 2. dist. 11. n. 31.
- Episcopus** si bona Ecclesiastica concessit sub annui sensus solutione, & successor eius hunc censum recipiat concessionem approbasse an praesumatur. cen. 2. dist. 28. nu. 1. & 2.
- Episcopus** an semel saltem dispensare possit patrono inuito. cen. 2. dist. 37. nu. 10.
- Episcopus** an teneatur ratione delicti a Vicario vel suo officiali commissi. insp. 41. n. 4.
- Episcopi** factum aut Praelati, an & quando praedictet Ecclesiae inspectione. 39. num. 1. n. 15. 17. & 18.
- Episcopi** consensus in iure Patronatus, quādo sit necessarius. cen. 1. dist. 90. nu. 5. & 6.
- Errans** & dubitans quando equiparentur. insp. 67. nu. 5.
- Erranti** succurritur non scienti. cen. 2. dist. 27. num. 10.
- Error** calculi ad 30. vsque annos potest allegari ad hoc ut corrigatur. centur. 1. distinct. 94. num. 2.
- Error** calculi an iuramento apposito post transactionem possit adhuc allegari, & quid si transactum sit super calculo. ib. n. 3.
- Error** quo casu ex ostensione antiquarum inuestiturarum possit colligi in facto etiam proprio. cen. 2. dist. 92. nu. 6.
- Error** ab ignorantia quomodo differat. insp. 80. num. 12.
- Error** duplex. insp. 81. nu. 2.
- Error** verisimilis & credibilis, ut & imperitia iuramento probatur. insp. 84. n. 7.
- Error** in facto circa statutum versans, potest iuramento probari. ib. num. 10.
- Error** calculi transigens scienter, & postea reuisionem petens non auditur, ignoranter ante transigentem ad 30. vsq; annos succurritur. cen. 1. dist. 94. nu. 1.
- Error** iuris clari & aperti nō excluditur mala fides & praescriptio impeditur si ius actui testatur. insp. 2. n. 3.
- Error** quomodo possit probabilis reddi & inexcusabilis. cen. 1. dist. 47. num. 10.
- Error** in facto proprio circa decisoria dilucide probandus est. nedum allegandus cum causis & circumstantiis, ex quibus possit praesumi verisimiliter. cen. 1. dist. 20. n. 11.
- Euictio** rerum hereditarium secuta post aditam hereditatem, an heredē eximat a solutione legis aut a re alieno. cen. 1. d. 37. n. 14.
- Euictionis** nomine non agit, qui succumbit aut rem dimittit compromittendo, vel transigendo, vel alteri sua sponte componendo. cen. 1. dist. 48. n. 1 & seqq.
- Exactor** vectigalium remittens alicui gabellā domino an praedictet. insp. 43. n. 5.
- Excommunicatio** id facit, ut acta excommunicati in iudicio, nulla reddantur. Item quando valida fiant. insp. 96. n. 7.
- Excommunicationis** ignorantia ab irregularitate aliusque poenis excusat & quomodo. insp. 98. num. 2.
- Excommunicatum** se ignorans an possit beneficium, & litteras apostolicas recipere. ibid. nu. 1. & seqq.

Excommunicatur cum excommunicato co-
uersans, tunc demum cum sciuerit eum ta-
lem, & conuersari perseuerauerit, & alia in-
teruenerint de quibus. cent. 2. dist. 13. n. 15. &
17.

Excommunicari an possit sponsus denegans
implere fidem minime iuratam. cent. 2. di.
40. num. 10.

Excommunicatum alloqui, quando quis pos-
sit sine perna. reg. 6. num. 4.

Excommunicatio & irregularitas differunt.
cent. 1. dist. 13. num. 18.

Excommunicati odium quantum, & ut a ci-
uilibus actibus excludatur. ib. nu. 16.

Excommunicatio an, & quando percutiat cle-
ricum ludentem cum Episcopo excommu-
nicante, a quo diuulgata sit sententia ex-
communicationis contra huiusmodi luden-
tes. cent. 2. dist. 11. num. 31.

Excommunicatus an, & quando possit testa-
mentum condere. cent. 2. dist. 13. num. 22.

Excommunicatio testamenti factis in specie, p-
hibita non reperitur. ib. nu. 25.

Excommunicatum se ignorans non fit irre-
gularis etiam quod celebret. cent. 1. dist. 42.
num. 4.

Exculpatio filiorum & heredum occisi ultro
concessa eius homicidam subleuat. numer.
27.

Excusatio pastoris vana est ignorantis lupum
disperdere oves. Reg. 21. num. 7. & 8.

Executio quando retardetur per exceptione
falsitatis. cent. 1. dist. 6. num. 4.

Executio iuris non potest cuiquam iniuriam
inferre. cent. 2. dist. 40. nu. 16.

Executio quando in ciuilibus retardari pos-
sit, si interuenerit falsitatis suspicio. cent. 1.
dist. 6. num. 6.

Executionem rei iudicatæ vitare, aliud est,
quam sententiam ex falsis probationibus
laram rescindere. cent. 1. dist. 6. num. 10.

Executio non potest fieri in bonis dotalibus
pro sanando ære alieno per maritum con-
flata. insp. 51. nu. 6.

Executio non potest fieri in bonis mariti vi-
gore sententiæ contra uxorem latæ, aut pro
debitis per uxorem contractis per nubibus
nuptiis, etiam quoad res dotalis. insp. 51.
num. 6.

Executio, quando dicatur facta in terminis
statuti disponentis nullum esse executio-
ne facta audiendum. insp. 2. n. 5.

Executiua via licita est, quando a principio nō
adeft instrumentum, sed superuenit agnitio
debiti. cent. 2. dist. 33. nu. 8.

Executiue agitur interdum contra tertium,
in instrumento non nominatum, etiam re-
spectu damnorum & interesse, & quando
hoc. cent. 2. dist. 33. num. 7.

Executor merus debet abstinere a notorie
nullo atq; iniusto. insp. 40. nu. 8.

Executor merus, ut regulari possit, & quomo-
do differat a mixto. cent. 1. dist. 88. nume. 9.
& 10.

Exceptio inadimplenti, quando fit priui-
legiata. insp. 6. n. 3.

Exceptio, quæ descendit ex contractu, qui de-
posito sit correlative contra depositum
admittitur. insp. 8. num. 9.

Exceptio non numeratæ pecuniæ, quando fit
in factum. insp. 27. nu. 6.

Exceptionis in factum materia remiss. insp. 27
num. 5.

Exceptiones ex tribus causis opponuntur. ib.
num. 13.

Exceptioni incompetentiæ iudicis opportu-
ne etiam opposita renuntiatio non cen-
setur, per petitionem dilationis cum pro-
testatione [saluis exceptis, & non aliter nec
alio modo.] Insp. 28. nu. 7.

Exceptio fluens a potestatis defectione aut exces-
su sententiam reddit nullam, & acta omnia
annulat. insp. 97. num. 9. & 13.

Exceptio falsi non potest opponi in possessio-
rio adipiscendæ. cent. 1. dist. 6. num. 8.

Exceptio falsitatis, quando executionem mo-
retur. cent. 1. dist. 6. num. 4.

Exceptio domini non admittitur in iudicio
spolii. num. 47.

Exceptio incapacitatis circa legitimationem
modicum in possessorio præstat nisi statim
probetur. cent. 1. dist. 17. num. 20.

Exceptio adulterii commissi frustra propo-
nitur coniugatorum utroque vita functo,
si illis superstitibus nihil sit obiectum. cen.
1. dist. 53. nu. 1. & seqq.

Exceptio principali competens fideiussori
quoque communicatur interdum. cent. 2.
dist. 9. num. 72.

Exceptio contra mulierem dotem petentem
favorabilior est, quam actio. n. 28. & 29.

Excessus materia remissive. insp. 26. n. 4.

Excipiēs de excommunicatione eiusdem spe-
ciem exprimere debet. cent. 2. dist. 13. n. 11.

Excipiēti multa permittuntur, quæ petendi
denegarentur. nu. 27.

Excipiendi ius sicut & retinēdi competit sue-
cessori quoq; singulari. cent. 2. dist. 73. n. 9.

Exclusio & temporanea suspensio, quando ces-
sant persona prius exclusa admittitur ad
successionem. cen. 1. dist. 100. num. 16.

Exclusio simplex & perpetua, differt a condi-
tionali & limitata. cent. 1. dist. 100. num. 58.

Excussio non requiritur, quando agitur vili
personali, quæ erat directæ penes principa-
lem debitorem. cent. 2. dist. 57. num. 6.

Excussio non habet locum in materia mer-
cantili, etiam si per opponentem dicatur:
fiat excussio sumtribus meis. cent. 2. dist. 99.
num. 4.

Exhereditatio ut noceat filio ingrato, quæ re-
quirantur. cent. 1. dist. 45. n. 1. & seqq.

Exhereditatio paterno zelo facta filio non de-
bet obesse. ib. num. 3.

Exhereditatio omnis hodie iniusta præsumitur.
ibid. num. 6.

Exhereditatio facta calore iracundiæ non tenet
concurrente etiam legitima causa. ib. n. 17.

Exhereditatio debet nominatim in testamen-
to fieri, nam in codicillis non fit valide. cen.
1. dist. 45. num. 14.

Exhereditatio nominatim facta, quando dica-
tur remiss. ibid. nu. 15.

Exhereditatio sua causa destituta nulla est, i-
deoque per querelam in officio rumpitur.
cent. 1. dist. 45. num. 20.

Exhereditatio non potest fieri nisi in testamen-
to, ergo non potest tolli sine testamento, an
vera sit illatio. ibid. num. 21.

Exhereditatio quid differat a præteritione. cen.
2. dist. 2. nu. 3.

Exhereditatio, & præteritio, quando adæquen-
tur. cent. 2. dist. 93. nu. 5.

Expensa necessaria, a socio illius etiam ignaro
repeti potest. cent. 1. dist. 29. nu. 6.

Expensatum quæ in re communi sunt mate-
ria tota est prohibitiua. cent. 1. dist. 29. nu. 4.

Expresse fieri denegarum tacite admitti non
potest. cent. 2. dist. 27. nu. 3.

Expresum in materia testamenti intelligitur
multimode. insp. 71. nu. 8.

Extensio in fideicommissis non fit de persona
ad personam, nec de re ad rem, nec de casu
ad casum. insp. 71. nu. 7.

Extensio, quando fiat in penalibus, quando
non. num. 45. & 52.

Extinctum semel amplius non renouiscit. nu.
46.

Extraneus varie accipitur. centur. 2. distin. 78.
num. 3.

Extraneus ignorantia excusat. centur. 2.
dist. 98. nu. 6.

F.

Fabii Turreti I. C. eminentissimi laus. insp.
3. num. 15. & centur. 1. dist. 77. num. 10. &
11.

Fachinei I. C. Ingentissimi, & grauiissimi in
Pisano Gymnasio legum interpretis laus.
cent. 2. dist. 100. nu. 12.

Facere & omittere an eadem. inspect. 3. nume.
2.

Facere, & inutiliter facere paria. num. 10.

Facere de nouo an plus sit, quam iam factum
reficere. insp. 57. n. 1. & seqq.

Faciens aliquid in suo licet afferat damnum
vicino, si abesse constet animum nocendi,
& nulla seruitus fuerit prius imposita non
tenetur. cent. 2. dist. 1. nu. 17. 18. 33. & 34. & a-
liquot seqq.

Factor recipiendo an, & quatenus obliges
dominum. insp. 43. nu. 2.

Factum quid. insp. 1. num. 33.

Facti vocabulum apud variarum rerum scri-
ptores, varie quoq; & diuersi mode accipi-
tur. insp. 7. num. 7. cum seqq.

Factum versatur in pactis: ius autem in stipu-
lationibus. ibid. nu. 31.

Factum quid, & quodplex. insp. 2. nu. 7.

Factum effectiue interdum, interdum etiam
formaliter accipitur, idq; exemplis decla-
ratur. ibid. num. 2. & seqq.

Factum formaliter sumtum distinguitur in
ceptum, & perfectum. ibid. nu. 4. & seqq.

Factum perfectum quid. ibid. nu. 10.

Factum in obligationibus dandi, & faciendæ,
quando consummatum esse oporteat aut
perfectum. ibid. num. 11.

Factum aliud affirmatiuum, aliud negatiuum,
vtrumq; diuiduum vel indiuiduum. ibid. n.
12.

Factum in momentaneum, interpolatum, &
successuum diuiditur. ibid. nu. 13.

Factum momentaneum nunquam Mathema-
tice sumitur. ib. nu. 14.

Factum momentaneum, quomodo intelliga-
tur. ib. num. 19.

Factum successuum in continuum, & discon-
tinuum diuiditur. ib. nu. 21.

Factum aliud proprium, aliud alienum, & v-
trumq; implicitum, aut explicitum. ibid.
num. 22.

Factum aliud æstimabile, aliud inæstimabile,
& vtriusq; exemplum. ib. n. 23.

Factum aliud verum, aliud fictum, aliud præ-
sumtum. ib. n. 24.

Factum verum, aliud simplex, aliud qualifica-
tum. ib. num. 27.

Factum aut publicum est ut iudiciale, aut pri-
uatum ut extraiudiciale. ib. nu. 29.

Factum aliud manifestum, aliud occultum. ib.
num. 29.

Factum aliud leue, aliud graue. ib. n. 30.

Factum aliud accidentale, aliud naturale. ib.
num. 31.

Factum accidentale dupliciter consideratur,
ut sit vel necessarium, vel voluntarium. ibid.
num. 31.

Factum vel antiquissimum, & antiquum quod.
ibid. nu. 32.

Factum antiquissimum, & antiquum quod.
ibid. num. 32.

Factum in memorabile quod. ib. num. 33.

Factum recens ut dicatur, quod tempus requi-
rat. ibid. num. 35.

Factum quam varie consideretur per schema
demonstratur. insp. 2. nu. 35.

Factum a non facto differt. insp. 3. nu. 1.

Factum personæ tribuitur, nō factum nequa-
quam. insp. 3. nu. 3.

Factum etiam nullum hominis tamen volun-
tatem indicat. ibid. num. 6.

Factum, quod non est, dupliciter potest intel-
ligi, factum. insp. 3. nu. 9.

Factum, & non factum longe diuersa. insp. 3.
num. 17.

Factum, a facti effectū differt. inspectio. 4.
num. 1.

Factum qualitas ab ipso facto differt. insp. 4.
num. 4.

Factum qui fatetur, non dicitur fateri eius qualitates. *insp. 4. nu. 4.*
Facto probato, nō dicitur probata illius qualitas. *ibid. num. 7.*
Factum id vere dicitur, non quod est factū sed qd est probatum cum suis qualitatib. *ibid. n. 8.*
Facti qualitatē sufficit probari, vel p. p. r. s. u. m. t. i. o. n. e. s. c. o. n. i. e. c. t. u. r. a. s. a. u. t. i. u. r. a. m. e. n. t. u. m. *ib. n. 9.*
Factum a dicto multum distat. *insp. 5. nu. 1.*
Factum, & dictum, pro eodem habentur, in crimine falsi. *ibid. nu. 13.*
Facta an sint sua natura individua. *insp. 6. n. 1.*
Factum non dicitur, donec supereſt aliquid agendum. *insp. 6. num. 2.*
Facta non sufficiunt pro parte impleri. *ib. sub n. 3.*
Factum pro parte impletum, non affert tantā utilitatē, respectu partis, quantā totum respectu totius. *ib. sub n. 3.*
Facta siue visibilia, siue non, semper sunt indi-
 uiua. *ib. nu. 4.*
Factum ordinatum ad dationem iudicatur, vt
 dato & contra. *insp. 6. nu. 12.*
Factum in continenti p. r. o. d. i. n. a. t. u. m. p. r. a. s. u. m. i. t. u. r. *insp. 8. num. 1.*
Facto proprio, quando contraveniri possit. *insp. 9. nu. 1.*
Factum, quod proprio nomine valide proces-
 sit, a nemine impugnari potest. *insp. 9. n. 1.*
Factum proprium impugnare, quibus liceat. *ibid. nu. 2.*
Factum si de eius nullitate agatur, quando sit
 reuocabile. *ib. nu. 4.*
Factum nullum fauore priuato, quādo sit im-
 pugnable. *insp. 9. num. 6.*
Factum nullum fauore publico a quouis im-
 pugnari potest. *ib. nu. 7.*
Facta omnia, vel secundum legem, vel p. r. a. t. e. r.
 legem, vel contra legem sunt. *insp. 9. n. 10.*
Factum non dicitur, quod factum non durat. *insp. 11. nu. 1. & limitat. n. 6.*
Factum, quod nō est reductum ad actum, ha-
 betur pro facto, cum non stat per eum, qui
 facere debet, quominus faciat. *insp. 11. n. 9.*
Factum pro infecto, quando habeatur. *insp. 12*
in principio.
Facta infecta esse non possunt, nec infecta di-
 ci. *insp. 12. num. 2.*
Facta contra legem, infecta sunt. *inspectio. 12.*
num. 5.
Facta an p. r. a. s. u. m. a. n. t. u. r. v. e. l. d. e. b. e. a. n. t. a. b. a. l. l. e. g. a. t. e.
 probari. *insp. 13. nu. 1 & nu. 91.*
Facto descendente, eodem iure regitur, quo
 facta ipsa. *insp. 13. nu. 4.*
Facta non debent ab allegante probari, nec in
 notoriis, aut in consuetis, aut publicis. *insp.*
14. num. 5.
Facta non sunt probanda, quando periurii
 aut falsitatis metus imminet. *ibid. n. 8.*
Facta in instrumento specialiter enuntiata, a-
 lia probatione non egent. *ib. n. 6.*
Factum p. r. e. s. u. m. i. t. u. r. g. e. m. i. n. a. t. u. m. v. t. p. e. r. i. u. r. i. u. m.
 cesset. *insp. 13. nu. 8.*
Factum defuncti heres nequit infringere. *insp.*
14. num. 1.
Factum vnum, vel plura, quando censeantur.
insp. 15. in principio. cui additur Glo. in l.
illud. §. vlt. ff. ad l. Aquil.
Factum in continenti simul facta censeantur.
ib. nu. 2.
Facta eodem die, & diuersis momentis simul
 facta dicuntur. *ib. sub n. 2.*
Factum vnum, vel plura, quando dicatur in
 criminalibus. *insp. 15. num. 8.*
Factum prius debet esse liquidum, quam ius.
insp. 16. in princip.
Facti diuersitas ius variat. *ibid. n. 2.*
Factum incertum non potest iure definiri. *ib.*
num. 3.
Facti vel minima mutatio facit, vt illud certo
 non possit iure definiri. *ib. num. 3.*
Facta verbis potentiora. *insp. 17. in principio*
num. 38.

Facto prouocare ad Sedem Apostolicam plus
 est, quam verbo tantum. *ibid. in princ.*
Factis obscuris secundum æquitatem iudicā-
 dum. *insp. 16. n. 6.*
Facta qualia, talis censeatur animus. *insp. 17. in*
princ.
Factum naturale multum differt ab acciden-
 tali. *insp. 18. in princ.*
Factum non p. r. a. s. u. m. i. t. u. r. n. i. s. i. p. r. o. b. e. t. u. r. t. a. m. i. n.
 facto accidentali, quā naturali. *insp. 18. n. 4.*
Facti impedimentum, quot modis considere-
 tur. *insp. 20. in princ. 42.*
Facti impedimentum an probetur p. r. i. u. r. a. m. e. n. t. u. m.
 impediti. *insp. 20. n. 1.*
Facto iudicis impeditus, quatenus excusetur.
ibid. num. 2.
Factum mere alienum, quando promissorem
 arctet, & quando facti mere alieni p. m. i. s. s. o. r.
 obligetur siue iuramento. *insp. 21. in princ.*
Facti quæ sunt, non transeunt ad heredes. *insp.*
22. in princ.
Facta an & quando personæ cohereant. *ibid.*
num. 4. 7. & 8.
Facta inefficaciter pro infectis habentur, etiā
 in criminalibus. *insp. 23. nu. 3.*
Facta inefficaciter pro infectis habentur in his,
 quæ sunt iuris, non his, quæ sunt facti. *insp.*
23. nu. 5.
Factum reuocatum, & non factum paria sunt.
insp. 23. num. 1.
Factum necessarium sequens ex voluntaria
 reputatur voluntarium. *insp. 24. in princ.*
Facto proprio in necessitate constitutus, non
 est auxilio dignus. *insp. 24. n. 2.*
Factum voluntarium sequens ex necessario,
 iisdem regulis regulatur, quibus necessari-
 um. *insp. 24. n. 6.*
Factum, quod est ultra modū, ad modum re-
 ducitur. *insp. 26. in princ.*
Factum habetur faciendum de proximo & e-
 contra. *insp. 25. nu. 2.*
Facta etiam, suspecta sunt. *insp. 29. in princ.*
Factum palam, vix p. r. a. s. u. m. i. t. u. r. d. o. l. o. s. e. f. a. c. t. u. m.
insp. 29. nu. 8.
Facta palam quæ dicantur. *ib. nu. 9.*
Facta palam a factis clandestinis, in quibus
 non differant. *ib. num. 11.*
Factum a maiori parte capituli, Collegii, aut
 vniuersitatis, quādo dicatur. *insp. 30. in princ.*
 Additur Calder. consil. de censib.
Facto maioris partis vniuersitatis, simul debet
 omnes consentire, non sigillatim. *insp. 30.*
num. 12.
Factum quod non releuat frustra sit. *inspect. 31*
num. 1.
Facti via tutus p. r. a. i. u. d. i. c. a. t. u. r. s. i. b. i. s. i. i. u. d. i. c. i. a. r. i. a. m.
 viam eligat. *insp. 32. in princ. Declarando vt*
per Feder. Scot. Resp. 21. nu. 17. Tom. 2. lib. 2.
 ad factum obligatus an, & quando p. r. a. e. s. e. f. a. c. e. r. e.
 cogatur propriis sumtibus. *insp. 33. n. 1.*
Factum an ab eo semper factum p. r. a. s. u. m. a. t. u. r.
 de cuius utilitate agitur. *insp. 34. num. 1. & 2*
num. 5.
Factum ad quod quis erat obligatus, si reperi-
 atur factum a quo factum p. r. a. s. u. m. a. t. u. r. *insp.*
35. num. 1. 5. & 7.
Factum a quocunque fiat, an factum reputetur,
 quoad conseruationem iuris realis. *insp.*
38. num. 1.
Factum hominis, & factum legis habeat sese
 ad inuicem, tanquam excēdentia & excē-
 sa. & cur. *insp. 37. in princ.*
Factum hominis & factum legis sese inuicem
 subleuant, si hominis prouisio tendens in
 fauorē retorqueretur in odium. *insp. 37. n. 7.*
Factum Principis, an sit casus fortuitus. *insp.*
38. in princ. Et quando casibus fortuitis an-
numeretur. ibid. nu. 3.
Factum Episcopi, aut P. r. a. l. a. t. i. an & quando p. r. i.
 iudicet Ecclesie, & quando sibi ipsi noceat.
insp. 39. num. 1. 2. 11. 15. 17. 18.
Factum iudicis an, & quando censeatur debeat
 factum partis. *insp. 40. in princ.*

Factum iudicis interdum iustum, interdum
 iniustum. *insp. 40. num. 1.*
Factum Principis & iudicis, quando reputetur
 factum legis & partis. *insp. 40. nu. 1. 3. 5.*
& 7.
Factum arbitri an censeatur factum partis.
insp. 40. n. 3.
Factum iudicis iniustum, quando reputetur
 factum partis. *insp. 40. num. 7.*
Factum partis non reputatur factum iudicis.
insp. 40. num. 8.
Factum officialis an, & quando habeat pro se
 p. r. a. s. u. m. i. o. n. e. m. *insp. 41. in princ. & num. 12.*
11.
Factum consilii, vel magistratus perpetui pro
 facto cinium habetur. *asp. 41. num. 2.*
Factum Vicarii censeatur factum Episcopi. *insp.*
41. nu. 4.
Factum tutoris censeatur pupilli factum, siue
 committat, siue omittat, nisi tutor sit falsus
 vel illegitimus. *insp. 44. nu. 1. & 2.*
Factum illud semper priore loco fuisse cense-
 tur, quod fuit faciendum, quando duofa-
 cienda concurrunt. *insp. 45. nu. 1.*
Factum legis, si concurrat cum facto hominis
 illud p. r. a. e. s. s. i. s. s. e. p. r. a. s. u. m. i. t. u. r. *insp. 45. n. 4.*
Facti vltus, & obseruantia quid prosit ad rei ge-
 stæ interpretationem in priuilegiis, consti-
 tutionibus, statutis, & similibus. *insp. 47. in*
princ.
Facti proprii & alieni obliuio, quādo allegari
 possit. *insp. 48. n. 1. & seqq.*
Factum proprii recentis obliuio, quādo p. r. a. s. u. m. a. t. u. r. *insp.*
48. nu. 2.
Facto in alieno quoad testimonium ferendū,
 quod tempus requiratur, ad hoc vt obliuio
 possit p. r. a. s. u. m. i. *insp. 48. n. 5.*
Factum Monachi, Priori, vel Abbati, quādo
 noceat, vel non. *insp. 49. num. 1. & 2.*
Factum Coloni partiarum Domino an p. r. i. u. i. d. i. c. a. t. *insp.*
50. nu. 1.
Factum mariti non p. r. a. i. u. d. i. c. a. t. v. x. o. r. i. n. e. c. e. c. o. n. u. e. r. s. o. *insp.*
51. num. 1.
Factum procuratoris domino nocere potest
 in causa in qua mandatum habet, tam cō-
 mittendo, q. omittendo. *insp. 52. n. 1. & seqq.*
Factum nuntii falsi ratificari non potest. *insp.*
56. nu. 3.
Factum vnius ex coheredibus alteri nō nocet,
 nisi simus in indiuiduis, aut si coheredes sint
 instar coheredum. *insp. 56. nu. 5. & 6.*
Facti ad quod quis est obligatus vera, & p. r. a. e. s. i. s. d. i. f. f. i. c. u. l. t. a. s. a. n. & quādo excuset a mo-
 ra, & p. e. n. a. *insp. 58. n. 1. & seqq.*
Facti molestia etiam effectu non sequuto suf-
 ficit ad priuationem ordinatam a testato-
 re, nisi sit ignoranter illata. *insp. 59. n. 7.*
Factum in obligationem deductum, quādo
 ad heredes transeat. *insp. 59. n. 12.*
Factum an sit metiendum ex persona actoris
 vel rei. *insp. 60. nu. 1. & seqq.*
Facti origo spectatur respectu competentis
 fori, & hoc aptissimo exemplo declaratur.
insp. 60. num. 4.
Facti scientia quibus coniecturis probetur.
insp. 64. n. 10. & 11.
Facti scientia variis parit effectus. *insp. 67. n. 2.*
& seqq.
Facti scientia ratificationem an operetur. *ib.*
num. 1. & seqq.
Facti alieni ignorantia prudentissimum quē-
 que excuset. *insp. 65. nu. 6. quia iusta esse di-*
citur. cent. 2. dist. 53. nu. 3.
Facti proprii, recentis, & clari ignorantia an
 excuset. *insp. 65. n. 7.*
Factum ab impubere approbari non decet.
insp. 69. n. 18.
Factum alienum, quōt modis consideretur.
insp. 83. n. 2.
Facti alieni positioni, quādo respondendum
 ib. nu. 3.
Facto alieno penitus incerto, nemo respon-
 dere cogitur, nisi competens ad deliberan-
 dum sit.

dum dilatio concedatur. in sp. 83. num. 3.
 Factum alienum vti factum, quoq; proprium
 septem modis considerari potest ib. n. 6.
 Factum approbati, & illius qualitates repro-
 bari possunt. in sp. 86. num. 12.
 Factum ex duplici potestate, si nō valet ex vna
 valebit ex altera. in sp. 97. n. 11.
 Facti perplexitas qua habeat vim tituli habet-
 tur pro ignorantia. in sp. 190. num. 5.
 Facti infamia a beneficiis repellit. cen. 1. dist. 13.
 num. 6.
 Factum vnius de populo sufficit ad consecra-
 dum ius vniuersitati iam quæsitum. cen. 2.
 36. num. 15.
 Factum vti potentius verborum arte attendi-
 tur. cen. 1. dist. 81. num. 2.
 Factum hominis intercessisse, quid operetur
 in materia aquarum. cen. 2. dist. 1. n. 104.
 Facti sequela declarat mentem contrahentiū.
 cen. 2. dist. 11. nu. 23.
 Factum a maiori parte capituli an conseatur
 factum ab omnibus. in sp. 30. n. 3.
 Facultas alienandi bona si fideicommissio aut
 maioratus subiecta, an, & quando valeat, &
 cui noceat. cen. 1. dist. 15. nu. 11.
 Facultatis meræ quæ sunt, neq; tribuunt pos-
 sessionem neq; inducunt consuetudinem,
 neq; admittunt præscriptionem, & quando
 cen. 2. dist. 7. num. 1. 2. 33. & 101.
 Falcem in messim alienam ponere graue est.
 in sp. 97. nu. 6.
 Falcidia & Trebellianicæ deducuntur de cor-
 poribus ipsius hereditariis. n. 72.
 Falsitas committitur per testem, tam falsum
 testimonium ferendo, quam scienter falsum
 testem producendo in iudicio, vel subor-
 nando. in sp. 3. n. 13. Et quid in falsi crimine,
 in quo dictum & factum habentur pro co-
 dem. ib. nu. 13.
 Falsitatis exceptio, quādo executionem mo-
 retur. cen. 1. dist. 6. nu. 4.
 Falsitas causæ vitiat transactionem etiā Prin-
 cipis auctoritate firmatam, & alias disposi-
 tiones cen. 2. dist. 6. n. 7.
 Falsum id vere nequaquam dicitur, quod ha-
 bet permixtum aliquid veritatis, cuius rei
 ponitur exemplum cen. 2. dist. 83. n. 4. & 51.
 Falsis mensuris, stateris, aut ponderibus, vel
 falsa scriptura, falsisue testibus vtens, scien-
 ter prolabitur in crimen falsi, & contra eū
 iurari potest in litem. ib. n. 17. & seq.
 Falsa causa vitiat gratiam, & priuilegium. cen.
 2. dist. 6. n. 5. & quid in rescripto cui adiecta
 est falsa causa. ib. n. 6.
 Falsa causa appposita in contractu si coherens
 sit, vel finalis, an contractum vitiet ipso iu-
 re. nu. 47.
 Falsi in crimine indicia debet esse apertissima,
 quoad condemnandum reum, pœna ordi-
 naria, secus quoad inquirendum, vel quoad
 hoc, vt in causa proceedatur cen. 1. d. 6. n. 5.
 Falsi exceptio non potest opponi in possessio-
 rio adipsam. ib. n. 6.
 Fama, fides, oculus ludum non ferunt. nume-
 6.
 Familix propriæ iurans, se nescire stemmata,
 & petens a Principe nobilitari, nec sibi, nec
 suis præiudicat. in sp. 84. n. 12.
 Familix conservandæ fauor triplicem parit
 effectum, n. 35.
 Famulus cuius culpa (etiam leuissima) ædes
 exarsit ad interesset tenetur, contra non-
 nullos DD. in sp. 42. n. 2.
 Famulus, qui iussu domini rem aliquam a cre-
 ditore accepit, & cum ea aufugit domino
 præiudicat. in sp. 42. n. 3.
 Fatalia eorumq; cursum an, & quando tracta-
 tus concordix impediatur, vel appellationis
 desertionem inducat in sp. 2. n. 8.
 Fatalia inducendæ appellationis per compro-
 missum retardantur. in sp. 5. n. 10.
 Fatalium cursus non impeditur per tractatū
 concordix, ib. nu. 11.

Fatalia prosequendæ appellationis, qua die
 incipiant. nu. 2.
 Fatalium materia habetur.
 Fatalium prorogatio secundo anno obtenta,
 quid operetur. nu. 17.
 Fatale secundum quo casu competere possit,
 absq; vllō iudicis facto, & absq; aliis, quæ
 alias requiruntur. n. 13.
 Fatale prorogare, & prorogare fatalia diuersa
 sunt. n. 27.
 Fatalia non currunt ignorantia aut impotenti,
 aut iuste impedito. cen. 2. dist. 84. n. 1.
 Fauor non debet in odium retorqueri. cen. 1.
 dist. 100. n. 74.
 Felini opinio in c. cum super n. 11. de re iudicat.
 reiiicitur. cen. 1. dist. 57. n. 11.
 Ferdinandi Gonzales Suarez de Pazlaus. cen.
 1. dist. 57. n. 5.
 Feudum ex quo præstatur iuramentum fide-
 litatis, & modicus annuus census, conditi-
 onatum censetur. n. 8.
 Feudum Ecclesiasticum cuius nomine census
 annuus soluitur, an emphyteusis naturam
 sapiat, & exinde propter eius alienatiōem
 domino irrequisito, factus sit locus cadu-
 citati. num. 9.
 Feudalium, liuellariorum, censualium, & em-
 phyteuticorum bonorum nomine reco-
 gnoscetes annuatim aliquem in dominū,
 an obligati sint ostendere bona illi, pro qui-
 bus quotannis aliquid exsoluunt, an vero
 hoc ipsi domino incumbat. cen. 1. dist. 26.
 nu. 7. & seqq.
 Feudi priuatio non fit ipso iure, sed requiritur
 sententia. cen. 1. dist. 38. n. 4.
 Feudi diuisio non alterat eius naturam. cen. 1.
 dist. 64. n. 30.
 Feudi seu inuestitura quæstio semper intelli-
 gitur saluo iure tertii. rege 20. n. 8.
 Fictio a præsumptione multū differt. in sp. 2. n. 24.
 Fictio nunquam veritatem inducit. in sp. 12.
 num. 1.
 Fictio non consideratur in maleficiis. in sp. 78.
 nu. 4. & seqq.
 Fictiones plures simul, & semel concurrere nō
 possunt. in sp. 92. n. 2.
 Fictio quid. num. 70.
 Fictus, qui exiguntur a condūctoribus bono-
 rum habent proportionem cum fructibus,
 sicut dicitur de Pensionibus cen. 1. di. 30. n. 5.
 Fideicommissum vt remittatur, quæ requira-
 tur scientia. in sp. 83. n. 12.
 Fideicommissum non est intelligendum ge-
 nerale per clausulas enuntiativas, vel illa-
 tiuas in eo adiectas. in sp. 71. n. 6.
 Fideicommissi, aut maioratus bonorum alie-
 nandorum facultas, secunda vice alicui cō-
 cessa, an, & quando valeat. cen. 1. dist. 15. n. 11.
 Fideicommissarius potest petere suis expensis
 confici inuentarium, quādo est remissa per
 testatorem confectio. cen. 1. dist. 37. n. 27.
 Fideicommissarius in locum heredis succedit,
 immo venit appellatione heredis iure ciui-
 li. n. 26.
 Fideicommissariū inter, & heredē vtile familiæ
 hereditundē iudiciū cōperit, quasi inter co-
 heredes cū pars hereditatis restituit. ib. n. 27.
 Fideicommissarius succedit fideicommissari, &
 subintrat in grauati locum, eueniente
 restitutionis casu. ib. n. 32.
 Fideicommissarius cui onus incumbit soluē-
 uendi heredi credita, quæ cum testatore ha-
 buit assumit eueniente restitutionis casu
 partes debitoris, & heres retinet creditoris
 nomen, vnde ei aliud pro alio inuitus sol-
 uere non cogitur. n. 34.
 Fideicommissum restitui masculis descenden-
 tibus ipsius testatoris maxime nobilis fa-
 milix fauorabile est, idcirco benigne inter-
 pretandum. nu. 102.
 Fideicommissarius heredis debitor an possit
 vti iure offerendi aduersus creditorem he-
 reditatis. n. 54.

Fideicommissario vt bona consequatur inte-
 gra cōceditur posse offerre, & soluere. ib. n. 54.
 Fideicommissa conditionalia tempore mor-
 tis testatoris nullam patiuntur fieri dedu-
 ctionem. n. 65.
 Fideicommissarius subintrans in locum here-
 dis caput, bona in ea æstimatione, in qua
 tunc sunt cum hic restituit: non autem in
 qua erant tempore mortis testatoris, quod
 exemplo declaratur. nu. 73. 75. & 79.
 Fideicommissarius non recte vindicat bona
 distracta, nisi probauerit alienantis scienti-
 am. cen. 1. dist. 58. n. 3.
 Fideicommissarius habet optionem agendi
 rei vindicatione ad bona, vel exigēdi pretii
 bonorum probata alienantis scientia. ib. n. 4.
 Fideicommissariæ rei alienatæ, secundū qd tē-
 pus pretium attendatur. cen. 1. d. 58. n. 5.
 Fideicommissarius nesciens heredi (cui ipse est
 successurus) licet esse mortuam super aliqua
 re, quæ respiciat eius interesse ob eiusmodi
 ignorantiam excusatur contra nonnullorū
 opinionem, quam cum sua conciliat
 Auctor. cen. 1. dist. 62. n. 11.
 Fideicommissarius potest bona alienatā vin-
 dicare, quādo is, qui ea alienauit non sit
 soluendo. n. 6.
 Fideicommissi ignorantia est in causa, vt di-
 uisio nequaquam nocere possit, tamen si con-
 cepta amplius verbis. cen. 1. dist. 64. n. 13.
 Fideicommissarii, quando possunt vindicare
 bona obnoxia fideicommissio post mortem
 diuidentium. ib. n. 14.
 Fideicommissi bona si alienari dispensentur a
 principe, quomodo sit intelligēda dispen-
 satio. ib. n. 17.
 Fideicommissio extinctio potest vltimus dis-
 ponere: declarando tamē bifariā. ib. 19. & 20.
 Fideicommissio non nocet diuisio facta in-
 ter eas personas, quæ non possunt absq; alia
 solemnitate renunciare. ib. n. 26. & 27.
 Fideicommissario competit remedium recu-
 peratorium inter alia præsidia iuris. cen. 1.
 dist. 58. nu. 7.
 Fideicommissarius vniuersalis non renouat
 dationem in solutum, nec alienationē bo-
 norum hereditariarum, vt nec transactio-
 nem bona fide factam, per grauatum pro-
 sanandō gre alieno, imo etiam cessante hac
 causa non potest pro alienatis agere cōtra
 emptorem bonæ fidei, & quando hoc verum
 sit. cen. 1. dist. 58. n. 1.
 Fideicommissarius dicitur habere ius conse-
 cutiuum, & quid inde. cen. 1. dist. 62. n. 8.
 Fideicommissum, vt dicatur extinctū in per-
 petuum, an sufficiat cōditionem semel de-
 fecisse. nu. 10.
 Fideicommissum inducit sua natura grauamē
 proinde non extenditur ad casus omisso-
 res, nec ad personas minime expressas. n. 21.
 Fideicommissum cum clausula (exstantibus
 filiis) an, & quando expiret. ib. n. 27.
 Fideicommissi renunciatio tria copulatiue
 concurrentia vult, & quæ ea sint. cen. 1. dist.
 64. n. 5.
 Fideicommissi renunciatio facta per patrem,
 quando filio noceat. n. 73.
 Fideicommissum mobilia immobilia, & iura
 complectitur. cen. 1. dist. 85. n. 6.
 Fideicommissario vniuersali pereunt vsu & sū-
 sumta. n. 17.
 Fideicommissi in materia requiruntur, vt in indi-
 uiduo fiat mentio heredum. cen. 1. d. 75. n. 8.
 Fideicommissum iudici vel inductum extendi
 quibus cōiecturis exquirere possimus. cē.
 2. dist. 8. n. 11. & 12.
 Fideicommissum odiosum videtur, vbi per-
 spicue liqueat, non esse contemplatam in
 familia conseruationem bonorū. ib. n. 19.
 Fideicommissio subiecta, quando fiat aliena-
 bilia, pro dote etiam concessata, & pro au-
 gmento dotis. cen. 2. di. 82. n. 1. cum seqq.
 Fideicommissi agnatici vel gradualis, & suos

cessui indoles est, & sua cuique gradu tribu-
rat præscriptio. cent. 2. dist. 77. n. 2.

Fideicommissarius quando censeatur cōtra-
dictor legitimus. cent. 2. dist. 61. n. 21.

Fideicommissum vniuersale etiam notorium
semper de manu heredis capiendum. ib. n. 20.
vt ita seruetur inconcussa non obsta-
te quarumcunq; clausularum arte.

Fideicommissarius ignorans a præscriptione
tutus est. insp. 83. n. 3.

Fideiussio sub conditione si frumentum descri-
batur, consignetur, vel tradatur, non afficit
fideiussorem vbi frumentum pro parte tan-
tum sit traditum, consignatum, vel descri-
ptum. insp. 6. n. 5.

Fideiussionis causa cessante, cessat & fideiuf-
sio. b. n. 7.

Fideiussio de presentando toties, quoties cer-
to tempore non præfinito ad perpetuitatē
trahitur. cent. 1. dist. 76. n. 3.

Fideiussio est medicina sequestri. cent. 2. dist.
11. n. 7.

Fideiussor minoris potest (minore in iure
grum restituto) conueniri, & cur. insp. 65.
num. 4.

Fideiussor non liberatur per prorogationem
factā a creditore debitori, si illa fiat se præ-
sente, sciente, & non contradicente. cent. 2.
dist. 69. num. 1.

Fideiussor an teneatur facta nouatione. ibid.
num. 2.

Fideiussor, quādo correi loco habeatur item,
quādo vti correi, & tamen fideiussoris
nomen retineat. cent. 1. dist. 69. n. 4.

Fideiussor non liberatur ex prorogatione ad
soluendum debitori concessa, quādo pu-
re, & nullo præfinito tempore se pro illo ob-
ligauit. ibid. n. 9.

Fideiussoria obligatione renouata, datisque
neuis si ieiuniorib. priores an semper liber-
entur. cent. 1. dist. 69. n. 5.

Fideiussor, debitore statuta die non soluente,
moram a persona debitoris, cuius nomine
fideiussit excludit ideoq; tutus est, probans
per debitorem fuisse vsuras solutas. cent. 1.
dist. 84. n. 7.

Fideiussor conductoris obligatus principaliter,
& in solidum dicitur conductoris cor-
reus, non ita in simpliciter fideiubente. cent.
1. dist. 92. n. 14.

Fideiussor conductoris simpliciter non dici-
tur conductor, venec fideiussor tutoris. ib.
num. 15.

Fideiussori remedium tutissimum proponi-
tur casu, quō creditor ad inopiam vergat.
cent. 1. dist. 95. num. 5.

Fideiussor an sit idoneus consideratur tempus
fideiussionis. cent. 2. dist. 5. n. 3.

Fideiussor idoneus tempore si ieiunioris, si
postea decoquere incipiat, an notarius te-
neatur. ibid. n. 4.

Fideiussor idoneus quis dicatur. ib. n. 9.

Fideiussionis in materia, quis dicatur idoneus
ibid. n. 9.

Fideiussorem idoneum dare obligatus ex pa-
cto inito debet citare patrem, cum vult fi-
deiussorem dare. ibid. n. 10.

Fideiussor interueniens simpliciter in omnem
causam acceptus censetur, quæ ex natura
contractus manat siue circa rem ipsam siue
circa illius accessoria. cent. 2. dist. 9. n. 11.

Fideiussores Doctorem, & militum obligan-
tur, & si obligatio principalis sit nulla. cent.
2. dist. 32.

Fideiussor acceptus in prima instantia, quan-
do teneatur, vel non in causa applicatio-
nis. cent. 2. dist. 29. num. 6.

Fideiussor, an sine nota prauitatis vsurarius
possit quicquam accipere pro fideiussione
præstanda. cent. 2. dist. 72. n. 4. & 5.

Fideiussoris admonitio, & doctrinalis Salo-
monis Paracensis. ib. n. 6. & 7.

Fideiussor non tenetur diuina an principa-

lis soluerit, ideoq; debitor debet certiorē
reddere fideiussorem de solutione a se facta.
cent. 2. dist. 53. num. 4. & 5.

Fideiussor potest, imo debet excipere ratione
vsurarum, quō morbo laborat contractus,
super quo intercessit, seq; indecēnem præ-
seruare. ib. n. 9.

Fides mala vid. in Dictione Mala fides, & in
verbo Possessor malæ fidei.

Fidem frangenti, nec ea seruanda est. cent. 2.
dist. 12. n. 47.

Fides mala præsumta, quādo equipolleat
veræ. num. 30.

In fide dubius, quādo censeatur infidelis.
insp. 82. n. 9.

Fidem in spiritualibus fefellit nefas. cent. 2.
dist. 40. n. 19.

Fides bona potest causari etiam ex iniuriis, &
temerariis causis. cent. 2. dist. 38. n. 8.

Fiduciarius heres non detrahit quartam, nec
habet commodum fructuum. cent. 1. dist. 45.
num. 4.

Filiæ vere naturali aliquando de iure Ciuili
debetur vncia, quādoq; duæ iuxta quali-
tatem personarum superexistentium. cent.
1. dist. 22. num. 16.

Filiæ impudicæ matris difficilius nubunt, &
cur. num. 68. & 69.

Filia nubens cum famulo priuatur dote, & a-
limentis. n. 83.

Filius naturalis in testamento patris, quod
nullum sit legitimari iussus, quādo recte
institutus censeatur. insp. 4. n. 7. & 8.

Filius familia factum an, & quādo noceat pa-
tri. insp. 49. n. 2.

Filiis parentum facta an, & quādo præiudi-
cent. insp. 35. n. 1. & seqq.

Filio quodam remedium competat contra
patrem, qui bona fideicommissio subiecta
alienauerit. insp. 53. n. 5.

Filius, aut filia si reculent agnoscere chyrogra-
phum patris, sustinere merentur inter lo-
cutoriam pro recognito. insp. 74. n. 3.

Filio vel filia cum patre habitanti, deferri po-
test iuramentum super facto patris defun-
cti ob scientiæ coniecturam. insp. 74. n. 2.

Filio familias si pecuniam vnus ex plurib. so-
ciis matro dedit contra S. C. Macedonia-
num, idq; scienter, quādo consociis cum
filium familias ignorantibus noceat. insp.
91. num. 13.

Filius paterator, & seruus, possessionem no-
bis etiam ignorantibus, vt & alia iura rea-
lia acquirere possunt, & quomodo. insp. 92.
num. 1.

Filius illegitimus an in dubio præsumatur na-
turalis, vel spurius, quæq; in hoc altercan-
tium inter se DD opinio præualeat: in qua
quidē qualitate probanda actor a reo mul-
tum differt. cent. 1. dist. 17. n. 7. 8. & 9.

Filius Clerici etiam beneficiati, naturalis non
autem incestuosus censetur contra Bartol.
cent. 1. dist. 17. n. 8.

Filius familias si fructus percepit ex aduenti-
tiis bonis, communicare debet cum fratri-
bus, nisi scienter permittente patre, si ad eū
pertinerint, tunc enim præsumuntur do-
nati, secus si eo nesciente. cent. 1. dist. 19. n.
1. & seqq.

Filiorum numerum allegans debet illum pro-
bare, vt pro viribus legitimæ. & Trebellia-
nicæ de fideicommissio conditionalis dedu-
cat ultra trientem, & aliquando exigat ul-
tra trientem, & aliquando exigat ultra se-
missem. n. 98.

Filius a legitima an possit excludi. cent. 1. dist.
45. num. 10.

Filius a patris hereditate sunt remouendi certo
iudicio, & quibus ex causis iuste possint ex-
heredari. cent. 1. dist. 45. n. 2. & 5.

Filius aut parentes, quāuis ex legitima causa
possint exheredari, si tamen non fuerint
exheredati heredes instituti nequeunt de

illis causis excipere, & cur. cent. 1. dist. 45.
num. 13.

Filius delictus propterea remeritate, quibus
possit priuari. cent. 1. dist. 45. n. 18.

Filius exheredationis rigorem si patri
tacite vel expresse reconciliatus probetur,
non solum ante testamentum, sed etiam post.
ibid. n. 19.

Filii adulterini patribus non succedunt, et-
iam si postea matrimonium adulteri inter
se contrahant, neque ob hoc legitimantur
num. 11. & 12.

Filii banniti an excludant substitutum, vide
Banniti.

Filius primi gradus nil obstante inobservan-
tia testamenti paterni legitimam adhuc, &
Trebellianicam poterit deducere, & ratio-
ne ætatis beneficiū restit. in integr. implor-
are. cent. 1. dist. 51. n. 8.

Filii in conditione positi an censeantur vocati
in fideicommissio. n. 36.

Filii succedunt in locum parentum beneficio
repræsentationis. n. 54. & quādo. vide in
littera: Repræsentatio.

Filius fratris, quādo patre succedat. num.
54.

Filii fratrum an inter se succedant in stirpes,
an vero in capita. n. 57.

Filii heredes ad successionem coheredis sine
filiis mortui, quādo vocari censeantur. n.
57.

Filius excluditur a facultate adeundi patris
hereditatem per longissimi temporis spati-
um. cent. 1. dist. 96. n. 2.

Filius an possit adire hereditatem repudiatā
per patrem in vita ipsius existente ipso in
patria potestate. cent. 1. dist. 100. n. 1.

Filius vt adeant hereditatem a patre repudiatā
Senatus Excellentissimi Mediolanensis dis-
pensatione indigent in hoc dominio, quæ
ex causa concedi solet. b. n. 5.

Filius quādiu pater viuit, qui repudiavit he-
reditatem eam, adire nequit. ib. n. 9.

Filiis non debet etiam in delictis præiudiciū
generari per patrem. cent. 1. dist. 100. num.
69.

Filio emancipato patrem & aut matrem præ-
tereunte in testamento illi s. bonorum pos-
sessio contra tabulas competit. cent. 2. dist.
2. num. 6.

Filiis in bonis parentum legitima debetur. cē.
2. dist. 2. n. 7.

Filius cum filiis decedens patribus legitimā
non debet. ib. n. 8.

Filiorum legitimorum & naturalium vt & fi-
liarum potior est semper successionis caus-
sa, nisi has statutum excludat. cent. 2. dist. 2.
num. 9. & seqq.

Filiorum fauor, causæ religionis, & Ecclesiæ
potior, etiam ultra legitimam. cent. 2. dist. 2.
num. 23. 26. & 28.

Filius familias cui credita fuerit pecunia, quā-
do sit tutus exceptione Macedoniæ. cent.
2. dist. 9. n. 1. & seqq.

Filii afficiuntur iura ob matris stuprum, &
præsertim filia. num. 66.

Filius ius acquisitum ex stupro matris in dote
illius non potest ab eis auferri per eandem
matrimonium postea contrahentem. num.
79.

Filii naturales ex concubina domi retenta nō
exstantibus legitimis succedunt in vicia
tantum vicia, in duabus vero quādo non
exstant legitimi descendentes. cent. 2. dist.
15. n. 1.

Filii meretricum possunt succedere ex testa-
mento patris, alius legitimis non exstantib.
cent. 2. dist. 15. num. 2. multo magis in filiis
naturalibus. ibid. num. 2. contra vero testa-
mentum patris vñ l. petere possunt, præter
alimenta si aliunde non habeant. ibid. n.
3.

Filii naturales hodie nulli repugnant. ib. n. 4.

INDEX.

- Filius naturalis eius**, qui grauatus sit sub conditione, si decesserit sine filiis, an excludat substitutum præcipue si testator nobilis, & agat de fideicommissu agnatio. ib. n. 6. 7. & 13.
- Filii naturales non sunt de domo, & familia**, neq; nobiles dici possunt, nisi in contrarium vigeat communis loquendi usus, qui allegari, & formiter probari debet ab eo, qui intentionem suam super hoc fundare velit, modo non sit valde notorius. ibid. n. 8.
- Filiorum appellatio** includit nepotes, & pronepotes. cen. 2. dist. 15. nu. 15.
- Filii ex putatio matrimonio nati** comprehenduntur sub filiis in conditione positis ad substitutum excludendum etiam veniunt appellatione filiorum ex legitimo matrimonio. cen. 2. dist. 38. n. 5.
- Filii ex elatione matrimonio nati**, quomodo ab illegitimitatis defectu excusentur. c. 2. dist. 39. nu. 8. & 10.
- Filii adulterinorum capiunt ex testamento**, non autem ab intestato. cen. 2. dist. 19. n. 11.
- Filii, & heredes matris an possint retinere eius dotem**, donec per eam reddita sit ratio tutelæ administratæ. cen. 2. dist. 27. n. 17.
- Filii nati ex matrimonio in aliena parochia celebrato**, an sint legitimi. cen. 2. dist. 39. nu. 13.
- Filio, & liberti parentis, & patroni personæ sanctæ videri**, debent. centur. 2. dist. 40. nu. 69.
- Filius matrimonium contrahens in contemptum parentis**, an peccet in quantum Decalogi præceptum. cen. 2. dist. 40. n. 70.
- Filius familias ex donatione a se facta bonorum immobilium inter vivos alicui tertio patri non præiudicat**, quoad usufructum donec superstes erit. cen. 2. dist. 47. nu. 6.
- Filiusfam. neq; testari, neq; codicillos concedere de aduentitiis**, ne quidem si pater assentiat, & quomodo. cen. 2. dist. 47. nu. 10.
- Filii matris, quæ secundum appetat coniugium**, si minores sint, & tutor aut curator eorum huic consensum præbeat, an adhuc pœna aliqua sit matri. cen. 2. dist. 52. n. 6.
- Filius contrahens matrimonium sine consensu patris aduersatur bonis moribus**. cen. 2. dist. 40. nu. 65.
- Filius heres a patre institutus, etiam si se paternæ hereditati immisceat**, non ideo poterit dici, sciuisse paterni testamenti tenore. cen. 2. dist. 58. nu. 9.
- Filius familias interdicta est peculii aduentitii administratio**. cen. 2. dist. 47. nu. 3.
- Filius paternum testamentum approbans**, in quo erectum sit fideicommissum cum prohibitione deductionis legitimæ, & Trebellianicæ an sibi quoad hæc quartas præiudicet. cen. 2. dist. 58. nu. 1.
- Filius si approbavit patris testamentum cum fideicommissu, & prohibita deductione legitimæ, & Trebellianicæ, & approbatio sit iurata an sibi præiudicet**. ibid. n. 5. Et ex quib. arguatur talis approbatio. n. 5 & 8.
- Filius non debet defraudari debito legali licet contraxerit matrimonium sciente, vel non sciente, patre**. Reg. 11. nu. 6.
- Filius in legitima non habet remedium continuandi**. cen. 2. dist. 93. n. 12.
- Filius est, ergo heres, sequela hæc suscipitur in filio agente, non in reo conuento**. centur. 2. dist. 78. nu. 2.
- Filii familias duo si contrahant simul, quid inde**. cen. 2. dist. 78. nu. 6.
- Filius ducens uxorem patre dissentiente facit contra bonos mores, & cur**. cen. 2. dist. 40. nu. 16.
- Filius in legitima non habet exercitium propriæ auctoritatis**. cen. 2. dist. 93. n. 12 & 13.
- Filius petens legitimam debet facere liquidationem bonorum paternorum, iuxta tempus mortis patris, & quando præcedat**. ibid. n. 14.
- Filius naturalis, sciens patrem impetrasse legitimationem, habetur pro consentiente, ad sustinendam legitimationem**. cen. 2. dist. 76. nu. 1.
- Finium regundorum in iudicio uterq; litigantium dicitur actor, & reus**. insp. 60. n. 6.
- Finium regundorum actio, quando nascatur**. cen. 1. dist. 50. nu. 17.
- Finium regundorum quæstio terminanda repente post expeditam causam possessorii**. ibid. nu. 13.
- Finium ignorantia probatur iuramento**. insp. 84. nu. 6. qualiter autem probentur cōfines ad eundem est Mascard. De probatio. concl. 293. cum 10. seqq. & Fab. de Ann. cons. 59.
- Fiscus, minor, Ecclesia, vniuersitas, & eiusmodi privilegiati, ex sola iurium suorum omissione restituuntur, nedum ex instrumentis nouiter repertis**. insp. 99. n. 7.
- Fisci fauore inductum est, ut creditor sciens, præsens, & tacens sibi præiudicet in pignore remissio**. cen. 1. dist. 74. nu. 3.
- Fisco an applicentur bona partus suppositi**. cen. 1. dist. 87. nu. 11.
- Flaminii Parisii I. C. Ingeniosissimi encomiū**, cen. 2. dist. 44. nu. 1.
- Flauii Torti Ticinensis I. C. excellentissimi laus** insp. 54. n. 5.
- Flumen publicum habet aluei mutationem naturalem, quæ longe differt ab ea, quæ facto hominis causatur, quoad acquisitionem**. insp. 18. nu. 2.
- Fluminum alia publica, alia priuata**. centur. 2. dist. 1. n. 81. & 82.
- Flumina priuata quæ**. ibid. nu. 82. & seqq.
- Flumen publicum, quod & de eo, quomodo quis possit disponere**. cen. 2. dist. 1. nu. 85. 88. 91. limit. v. nu. 92. & 94.
- Flumina cur dicantur fungi vice censitorum**. cen. 2. dist. 1. nu. 115.
- Fœminæ vid. in verb. Mulieres.**
- Folii albi subscriptio vid. Subscriptio.**
- Forensis Placentiæ, & in Dominio Mediolani non potest quicquam acquirere**. cen. 2. dist. 91. nu. 10. Additur amplissimus locus Carpan. ad § collegis, apud Nou. Cōstit. de pœn.
- Forenses ex proclamate ab ipsis probabiliter ignorato non incidunt in pœnam**. centur. 2. dist. 98. n. 2.
- Forensis an, & quando acquirat immobilia contra formam decreti ibi, ubi degit**. cen. 1. dist. 49. nu. 12.
- Forma non seruata concidunt omnia** nu. 23.
- Forma est exactissime seruanda in omnibus**. insp. 70. nu. 10.
- Neq; potest adimpleri per relationem, aut pæquipollens, quando in ea requiritur expressio specifica, vel formalitas verborum**. insp. 70. n. 10.
- Fori electionem, qui habent veluti scholares, & eiusmodi quomodo conueniantur**. cen. 2. dist. 65. n. 7.
- Forum ex decennali incolatu differt multum a foro originis, & contra** insp. 8. n. 1.
- Fori vnius obseruantia non debet extendi ad aliud**. insp. 47. nu. 11.
- Fornicatio ex facilitate, & commoditate peccandi præsumitur**. cen. 2. dist. 22. numer. 34. & 35.
- Fornicator post triennium ab vltima fornicatione elapsus non timet accusatorem**. cen. 2. dist. 12. n. 23.
- Fortuitorum casuum, an sit habenda ratio, quoad euictionem**. insp. 38. n. 1.
- Fraudulenta persuasio in materia stupri, vix distat a violentia**. cen. 2. dist. 12. n. 19.
- Frigidus & maleficiatus differunt, quoad licentiam nubendi**. cen. 1. dist. 82. nu. 1. & aliorum seqq.
- Fundans se super ignorantia crassa nititur allegationi doli præsumti**. insp. 81. n. 17.
- Francisci Mantice Cardinalis Illustrissimi, & Reuerendissimi Iurisperitorum Præclarissimi laus**. insp. 3. n. 7. & cen. 1. dist. 51. n. 2. & alibi sæpissime, ut eius doctrinam plurimi semper fecit auctor.
- Francisci Monaldi I. C. præsignis honorificæ mentio**. cen. 1. dist. 30. n. 16.
- Francisci Sannazarii I. C. Papiensis laus**. insp. 6. nu. 8.
- Francisci Leonis Vicarii Episcopalis Curie Vercellarum I. C. scientissimi honorificæ mentio**. cen. 1. dist. 1. nu. 30.
- Francisci de Valentia Sabaudi Patritii honorificæ mentio**. Reg. 20. n. 13.
- Frater non tenetur fratrem sibi instituire heredem, nec ei competit querela inofficiosa, nisi is instituerit facti infamia notatus, quæ turpem personam appellant**. insp. 19. n. 5.
- Frater de quibus bonis sororem, aut eius filiã dotasse præsumatur, & quid de matre**. cen. 1. dist. 22. nu. 9.
- Frater aut coheres non tenetur de euictione obueniente ex natura bonorum, si inter scientes conditionem bonorum fuerit facta diuisio: non ita si inter ignorantes**. cen. 1. dist. 32. nu. 1. & seqq.
- Frater an habeat actionem, & conditionem alimentorum fratri aut matri præstitorum**. insp. 35. nu. 9.
- Fructus consumti per maritum, qui eos percepit ex bonis extradoctibus vxoris non condicuntur, nisi in casu mariti effecti locupletioris**. cen. 1. dist. 47. n. 8.
- Fructuum pendentium, qui alioqui sunt fundi pars si in contractu fiat mentio, nunquid in fine vlla diminutione debeantur etiam non deductis expensis, aut feminibus**. cen. 1. dist. 68. n. 8. & 11.
- Fructus percepti an debeantur ab eo die, quo donator velle donationem reuocare declarauit, & dominus directi caducitatem declarauit**. reg. 3. n. 1. & seqq. additur Mynsing. obseru. 81. cen. 6.
- Fructus pertinent ad possiderem**. cen. 1. dist. 90. nu. 19. licet aliquando secus: ex Gabriel. consil. 64.
- Frumenti venditor, qui sciat factam fuisse super illius pretio reformationem, ac ideo nulla interiecta mora illud vendat fraudulenter, ei qui nesciat talem reformationem, an teneatur, & ad quid**. cen. 2. dist. 98. n. 3.
- Fundus dotalis cum iuramento alienatus, an rite alienatus censetur**. insp. 14. n. 4.
- Fundus dotalis inæstimatus si vendatur, multum refert, an mulier vendiderit, an vero maritus, aut uterque, & an emens sciat esse dotalem, aut nesciat**. cen. 1. dist. 4. n. 11.
- Fundum habens, & aliquid in eo faciens, licet vicino damnum afferat non tenetur, nisi adfuerit animus nocendi, & seruitus aliqua prius imposita fuerit**. cen. 2. dist. 1. n. 17. 18. 33. 34. & seqq.
- Furnum habens in aliqua villa aut pago, an possit prohibere quemuis alium ibi erigere**. cen. 1. dist. 3. nu. 3. & quid in statuto facto ab vniuersitate Francus. Decis. 380. par. 2. & nunquid prohibitio facta vni sufficiat, quoad alios. Surd. consil. 313. n. 105. libr. 3. Mynsing. consil. 19. nu. 36. & Thesaur. decis. 10. n. 9.
- Furnum aut molendinum frequentantes per tempus longum, an sibi præiudicent**. cen. 2. dist. 1. nu. 102.
- Furnarius obligans se ad coquendum panem pro tota alicuius familia, si illa supra modum fuerit aucta, an teneat adhuc obligationem**. insp. 26. n. 7.
- Furtum an vnicum sit, vel plura res, & tempus indicant** insp. 15. nu. 1. cui auctor addi vult gloss. in lillud § vlt. ff. ad leg. Aquil.
- Furtum ab eo factum præsumitur, cui eodem modum affert** insp. 34. n. 2.
- Furtum a pluribus admissum si fuerit etiam de re, quæ non potest separari omnes tenentur in solidum**. cen. 1. dist. 40. nu. 7.
- Furtiua res potest vindicari abiq; pretio, reat. 2. dist. 79. n. 1.**

Furem receptans scienter, & illum occultans dignus est omni poenarum. n. 9. & quid in nō reuelante. insp. 68. n. 4.
Furis bona, quando sint tacite obligata damnum passio. insp. 14. nu. 8.

G.

Gabellarius non debet turbare aduersariū cum quo litigat, dum in iudicio res gabellæ nomine est controuersa, sed possessor est omnino defendendus in sua possessione hocq; dogma egregie elucidatum ampliat. cen. 1. dist. 46. nu. 5.
Gabellæ fraus non fit sine dolo. cen. 1. dist. 46. nu. 3.
Galliæ Alexandrini opin. conf. 54. 51 sententis non impediri effectum § quicumque in materia imbotatus Nou. Constit. Mediol. De publi. nisi simul concurrat descriptio, & solutio ab Auctore confutatur. cen. 2. dist. 86. nu. 8.
Gallus vigilantia, & præpositorum hyetoglyphicum. Reg. 2. l. n. 19. & 20.
Generalis citationis materia habetur. cen. 2. dist. 34. nu. 3.
Gener si non exegit a socero dotem an eius vir illi impropere possit negligentiam, & ob hanc dotis se iacturam fecisse. centu. 1. dist. 44. nu. 5.
Gentiles hodie diuortium perpetuum non admittunt si matrimonium copula carnali sit consummatum. cen. 2. dist. 25. n. 10.
Georgium Ripam grauissimum l. C. & Senatorem Mediolani meritisimum, compatrie habere, & olim se eius auditore fuisse gloriatur auctor. n. 55. & n. 10.
Georgii Mor Nigromantani laus. cen. 2. dist. 40. nu. 6.
Ghisleriorum Collegium Papiæ a quo erectū vid. Collegium.
Giesi Naaman Syro sanitatem vendere voluit. cen. 2. dist. 11. nu. 5.
Giezitici nomen vnde. ib. n. 6.
Grammatici & Capicii opinio in argumento promissæ ratificationis respicitur. insp. 21. num. 7.
Gratia concedenda vult omnes facti qualitates ex primi. insp. 4. nu. 12.
Gratiam semel consequutus, secundam reddit nullam, si primæ mentionem non fecerit in precibus Principi oblati. cen. 1. dist. 15. n. 10.
Gratioli cuiuslibet rescripti subreptio gratiā reddit nullam, etiam si falsitas sit in causa impulsua, ac sine dolo commissā. cen. 1. dist. 15. nu. 3.
Gratiæ scientia, quomodo præsumatur, aut probetur. cen. 1. dist. 23. nu. 3.
Gregorii Lopez laus. cen. 2. dist. 13. n. 8. & cen. 2. num. 15. Et eius opera laudantur, & opinio eiusdem in aquarum materia. centu. 2. dist. 26. nu. 4. & 11.

H.

Habilitatio liberationi inest, & contra. num. 24.
Habitaculum eligens, & non notificans parti nihil agit. cen. 2. dist. 29. nu. 14.
Habitaculi electio desinit operari in ignorante. ib. num. 13.
Habitaculi electio facta in prima instantia, quando pro fit etiam in causa appellationis, & quando non. ib. n. 15. & 18.
Habitaculo electo si mors eligentis superueniat heredes, quando valide declinet, quando non. cen. 2. dist. 29. nu. 19.
Habitaculi electio cessat per mortem eligētis. ib. num. 20.
Habirare verbum, quid significet proprie. cet. 2. dist. 29. n. 2.
Habitatorum frequentia Reipublicæ est orna- mento. ib. nu. 6.

Hereditas si delata sit ignorantis, is illam adire ac transmittere non intelligitur. insp. 88. n. 1. & seqq.
Hereditatis adeundæ tempus non decurrit i- gnoranti. ib. n. 2.
Hereditatis aditio cum beneficio inuentarii non prodest, quando illud non producit. aut de eo non constet, aut alias exceptiones patitur. cen. 1. dist. 37. n. 4.
Hereditatis aditio an solutionem, & confusi- onem ipso iure inducat. n. 5.
Hereditas si non sit damnosa, & creditum cō- sistat in pecunia, debet in pecunia quoque satisfieri, quoquo modo hæc satisfactio intelligatur fieri. n. 48.
Hereditatis fideicommissariæ augmentum cuius lucro cedat. n. 77. & 78.
Hereditas paterna, quando a sorore repudia- ta præsumatur. cen. 1. dist. 96. n. 1.
Hereditas repudiata per patrem, an possit in ipsius vita adiri per filium in patria potestate existentem, & quando alterutrum repudiario alteri noceat. centu. 1. dist. 100. numer. 1.
Hereditas reputatur iacens, non autem vacans, donec subest spes adeundi. centu. 1. dist. 100. num. 17.
Hereditatem adeundi spes, quantum præster- ib. n. 12. 44. & 47.
Hereditate iacente ad eius custodiam dandus est curator, & cur. ibid. n. 13.
Hereditas defertur proximiori in gradu. cen. 1. dist. 100. n. 21.
Hereditatem vacantem ab omnibus in gradu successibili repudiatam Fiscus capit. cen. 1. dist. 100. nu. 23.
Hereditatis aditio retrahitur ad tempus congruum, quo a priore fuit repudiata. ib. nu. 27.
Hereditas an, & quando stet in suspensio, & so- la spes rumpat vel remoretur gradu, quidue interim fieri debeat. ib. nu. 28.
Hereditas captiui pendente captiuitate per a- lium nequit adiri. ib. n. 34.
Hereditas illius, qui monasterium ingreditur ante emissam professionem manet in suspensio. ib. n. 35.
Hereditas illius qui nascituros instituit an in- terim suspensa maneat. ib. n. 36.
Hereditas in pendenti an, & quomodo stare posse dicatur. ib. n. 37.
Hereditas ex successorio edicto quomodo de- feratur ad sequentem in gradu. ib. n. 38.
Hereditatis repudiatio influit quoq; in præ- legata. cen. 2. dist. 18. n. 4.
Hereditatem aut legatum repudiare non po- test plenam bonorum administrationem non habens. ib. n. 5.
Hereditatis aut legati repudiatio, quando di- ci debeat alienatio. ib. n. 6.
Hereditatis facta aditio pro ea parte, pro qua heres se scriptum nescit an consistat. Regu. 4. n. 2 & 3.
Heres institutus ea lege, vt testatoris nomen, cognomen, & insignia assumat, conditione non implet, per momentaneam denominationem, aut insignium talium gestatione (nisi statim forte moreretur) tunc enim nulla illius est culpa. insp. 2. n. 18.
Heredi, quando & ad quid detur remedium adipiscendæ. cen. 2. dist. 61. n. 17.
Heres, quando agere possit remedio recupe- randæ occupatis bonis post mortem auctoris per alium. ib. n. 19.
Heres vbi differat adire: an & quando usufru- ctuaria habeat remedium continuarium. ib. n. 24.
Heredem potest grauare testator etiam, quo- ad bona propria heredis. cen. 2. distinct. 62. num. 3.
Heres defuncti factum nequit infringere cū non plus ei liceat, quam defuncto. insp. 14. num. 1.

Heres non potest reuocare alienationem bo- norum fideicommissio subiectorum aut maioratui, aut primogenituræ a testatore alienatorum, quæ ad eum spectant per obitum illius cui successit: verumtamen inuentario confecto aliud obseruatur, saltem vsq; ad valorem bonorum hereditatis. insp. 14. nu. 3.
Heres conficiens inuentarium tenetur ratum habere defuncti factum, quatenus ad eum peruenit, etiam si in solidum heres fuerit, ac heres, qui inuentarium non confecit, pro ea tantum portione obstringitur, pro qua heres est quotitatie, licet tantumdem ex bonis defuncti ad eum non peruenit. ib. num. 3.
Heres heredis quomodo contineatur appel- latione heredis. ib. nu. 3.
Heres, quando iuramentum defuncti seruare non teneatur. ib. n. 4.
Heres, quando possit pro delicto defuncti cō- uentiri. insp. 14. n. 6.
Heredis ratificatio in consideratione non ha- betur, quoad acquirendum dominium, quod non debuit stare in pendenti. insp. 22. num. 2.
Heres capax hereditatis si testatorem captan- do allegerit ad testamentum secretè codendum non punitur, & an illud testamentum sibi pro fit. insp. 29. n. 12. Et quid in curatore inducente ad iuramentum ad testandum, & sibi relinquendum. Rip. in l. 1. §. questum num. 19. ff. ad Trebellian. Additionator ad Dec. conf. 489. versic blandis verbis Peregr. De iur. fil. lib. 2. tit. 6. n. 11. cum seqq.
Heres habet ad probandam causam exhere- dationis aliquando semestris, quandoque annum. cen. 2. dist. 93. n. 1.
Heres ignorans aut ductus errore permittens alium possidere an possit vti remedio retinendæ, vel adhuc habeat remedium continuarium. cen. 2. dist. 61. n. 4.
Heres cui aliquis resistit in possessione adipi- scenda, quid efficere debeat. ib. n. 6.
Heres filia patris debet immitti in possessione bonorum etiam feudalium, non obstante agnatorum declamatione, quamuis offerant incontinenti probationem incapacitatis. ib. n. 12.
Heres quando dicatur molestare usufructua- rium. insp. 59. n. 8.
Heres non tenetur ad aliquod defuncti factū, quando aditio hereditatis fuit erronea. insp. 86. n. 5.
Heres ignorans, si hereditate non adita de- cessit, quibus adhuc in casibus ope restitutionis ea recuperare possit. insp. 88. n. 7.
Heredis ignorantia quando excuset. insp. 89. num. 2. & 3.
Heres an creditoribus & legatariis primo ve- nientibus possit satisfacere, confecto inuentario, si nihil ei, quo anterioribus creditoribus satisfiat super sit. Et quid si soluerit, nec cautiones sibi dari curarit, explicatur primum, tum cautela ei, & cuius alii soluto proponitur. cen. 1. dist. 8. a. 9. & seqq.
Heres vetante statuto si inuentarium confice- re prætermittat, an ideo sibi præiudicet. cen. 1. dist. 37. num. 17.
Heredi, quando est creditor defuncti, puta ex causa dotis maternæ, aut legitimæ, & aliter, fingitur etiam non factio inuentario facta datio in solutum totidem bonorum hereditariorum, iuxta valorem bonorum tempore aditæ hereditatis, etiam sine auctoritate iudicis. cen. 1. dist. 37. n. 18.
Heres vniuersali fideicommissio, siue puro, si- ue cōditionali grauatus, credita sua omnia quæ cum defuncto, & eius hereditate habet (puta si debita hereditaria soluerit) in eius restitutione detrahare potest, etiam si illam absque inuentarii beneficio agnouerit. num. 4.

Heres

I N D E X.

Heres creditor defuncti non deducit, aut separat quicquam ab hereditate ratione crediti, quia esset vera solutio, non ficta, sed illam ad eundem accipit pro illo, id quod lex fingit statim ipsi ab hereditate fuisse solutum, propter confusionem. nu. 10.

Heres, qui semel fuit, non desinit esse heres (saltem nomine) licet fideicommissario hereditatem restituat. n. 25.

Heredem inter & fideicommissarium, utile familiae creiscundae iudicium competit, quasi inter coheredes, cum pars hereditatis restituitur. n. 27.

Heres, restituendo hereditatem pro credito suo, tot bona hereditaria in solutum retinere non potest inuito fideicommissario, volenti, & offerenti ei satisfacere, sed tantum ea retinebit loco cautionis. n. 18. 29. 39. & 49.

Heres quando est fideicommissario soluturus, habere debet rationem augmenti monetæ a tempore contractus, & moræ. n. 31.

Heredem volentem, sibi valenti solvere falsum est pronuntiatum. nu. 33.

Heres antequam restituat hereditatem, fideicommissario, quomodo intelligatur posse deducere omne suum creditum. n. 38.

Heres regulariter id potest facere, quod potuit defunctus. nu. 43.

Heres potest deducere & retinere creditum suum de bonis hereditariis, ergo fideicommissarius non potest offerre ei creditum suum in quantitate non sequitur. n. 50.

Heres potest quidem deducere, ac retinere omne suum creditum, quod habuit cum defuncto, non tamen inuito fideicommissario, parato illi solvere, quippe hac solutione liberat corpora hereditaria ab illo retentionis, aut pignoris nexu. n. 52.

Heres restituendo fideicommissario, heres effectus esse desinit. nu. 68.

Heres scriptus in testamento, in quo præteritus fuit institutus quid capiat. cen. 2. dist. 2. num. 14.

Heres defuncti creditor an necessitate quadam sui ipsi soluisse videatur, etiam ex fictione legis, & hoc ut sit accipiendum. n. 82.

Heredis in arbitrio est, ex rebus hereditariis, sibi ipsi solvere suum creditum, bona fide eligendo, quam rem velit. nu. 80.

Heredi satis est, si bona fideicommissaria ex fide restituat, neque illi imputatur, si illa in pretio decreuerint. n. 76.

Heres gravatus potest statim mortuo testatore, vendere partem bonorum, ut sibi creditori, & aliis satisfaciat, & utrum inde sequatur, quod eandem retinendo, eueniente restitutionis tempore, sub eadem estimatione, qua tunc valuisse retinuisse dicatur, in quo a Menochio recedit auctor. n. 84.

Heres fiduciarius restituere debet filio omnes fructus sine ulla quartæ detractione. cen. 1. dist. 45. n. 5.

Heredis est iustam exheredationis causam præbare, si a testatore non fuerit satis probata. ibid. num. 7.

Heres iustus an teneatur assumere cognomen testatoris, atque uti eius insignibus & armis. cen. 1. dist. 51. n. 2.

Heres non satisfaciens voluntati testatoris intra annum, an & quando faciat iacturam hereditatis. cen. 1. dist. 51. num. 6.

Heres donatoris donationem revocare, an & quando possit, excipiendo de ingratitudine. cen. 1. dist. 53. n. 14.

Heres domini Vasallum de feudo, an & quando expellere possit, propter eius imposturam, & perfidiam in Dominum ipsum. cen. 1. dist. 53. nu. 15.

Heres non tenetur habere ratum factum defuncti, quod processit cum clausula (absque præiudicio aliorum, & tertii). cen. 2. dist. 77. num. 4.

Heredis defensio principalis est, inde fit, ut

sententia lata contra eum noceat fideicommissario. cen. 1. dist. 62. nu. 7.

Heres factum defuncti impugnare non potest, neque bona fideicommissaria iam alienata per ipsum defunctum revocare, cum declaratione tamen. cen. 1. distinct. 64. num. 15. 16.

Heres illius, qui in arbitratorum compromiserit, an ardeatur ex vi eiusmodi compromissi, & quæ requirantur ad hoc, ut ab eo non possit recedere. cen. 1. dist. 75. n. 3.

Heres, quando hereditate iacente possit impetrare simplicem immisionem in possessionem. cen. 1. dist. 100. nu. 14.

Heres, cui competit ius in diem incertum, vel sub aliqua conditione non potestaria, potest interim impetrare nudam bonorum detentionem, vel simplicem possessionem. cen. 1. dist. 100. nu. 29. 30. & 31.

Heres iustus & extraneus an differant, quoad consequendam dotem viduæ testatoris, quæ stuprum admiserit. n. 13.

Heredes possunt excipere contra viduam dotem repentem propter adulterium in vita mariti ab ipsa commissum, multo magis quando adulterio postea stuprum sit additum. num. 54.

Heres esse qui potest, & ab alio petat id, quod sibi a defuncto fuerat debitum, an videatur repudiare hereditatem sui debitoris. cen. 2. dist. 18. n. 1. & seqq.

Heredes uxoris, filiorum tutricis non possunt petere interesse vltimum, quando illa neglexit dotem exigere & cur. centur. 2. dist. 21. num. 18.

Heredes soceri minores, an teneantur ad alimenta seu interusuria præstanda, etiam si interpellati non fuerint. ib. nu. 17.

Heres nequit præscribere ius legati relictum alteri. Reg. 17. nu. 5.

Heresis animo contrahitur primum, tunc consummatur intellectu & voluntate. centur. 1. dist. 33. nu. 2.

Hereticos libros, aut suspectos scienter detinens, ut puniatur. ib. nu. 1. & seqq.

Hereticorum librorum detentio suspectissima est duobus concurrentibus. cen. 1. dist. 33. nu. 4.

Hereticæ blasphemie cognitio, quorum sit iudicium. insp. 17. nu. 10.

Hieronymi Gabrieli opinio consil. 44. num. 12. non admittitur. cen. 1. dist. 58. n. 12.

Homicidium ex vnico tantum vulnere inter plures animo deliberato commissum, reddit omnes poena mortis dignos, licet non constet quinquam mortuum vulnerat. cen. 1. dist. 40. n. 8.

Honestas si in filio requiritur, multo magis in filia. Reg. 21. n. 5.

Honestum, quod est, non quod licet attenditur. cen. 2. dist. 40. nu. 72.

Hospitale ædificatum, ab eo ædificatum præsumitur, qui illud ædificare tenebatur, & quidem in tempore debito. inspect. 35. nu. 6.

Hospitali non nocet ignorantia ministrorum. insp. 89. nu. 5.

Hospitale profanum præsumitur, nisi Ecclesiasticum probetur. num. 7.

Hospitalia quævis Episcopo subiecta & ab eo visitari possunt, ex censura Sacri Concilii Tridentini. cen. 1. dist. 56. n. 6.

Hospitalium diuino, & hospitale sit ne Ecclesiasticum, vel non, quomodo dignoscatur. cen. 1. dist. 56. nu. 1. & 2.

Hospitium habens in aliquo vico aut villa, an prohibere possit, ne alius ibi nouum erigat. cen. 1. dist. 3. num. 2.

Hospitium si quis per consuetudinem longævum tenuerit solus, tunc alium nouum volentem habendam appendere impedire potest. cen. 1. dist. 3. num. 8.

Hospitium nouum prope vetus erecturus, si

acquiescat scienter prohibitioni sibi factæ, censetur renuntiare sponte sua libera facultati non ita ubi ignoret, aut probabiliter dubitet, ius competere prohibenti. cen. 1. dist. 5. nu. 11. in fin.

Homines Martiales sunt prouisi ad libidinem, & cur. cen. 2. dist. 95. nu. 20.

Homini non est fingere sed legis. cen. 1. dist. 2. num. 18.

Hominum omnium (nobiliū maxime) commune est votum propagationis suæ proles masculæ. n. 3.

Hieronymi Adurni, Marchionis Illustrissimi, & Generosissimi laus. Regul. 20. sub n. 13.

Hypocritæ grauius coercendi inspectio. 29. num. 3.

Hyppolitus Riminald. Iunior deceptus videtur, circa locationem, quæ fit ad longum tempus, quem tamen defendere conatur. Auctor cen. 1. dist. 67. nu. 13.

Eiusdem opinio ex Peregr. de fideicommissis art. 40. nu. 25. & seq. & aliis non admittitur. cen. 1. dist. 58. nu. 5.

Hypotheca creditorum si par sit, melior erit possidentis conditio. centur. 1. distinctio. 8. num. 3.

Hypotheca expressis tantum in casibus locū habet. cen. 1. dist. 2. num. 17.

Hypothecarii creditores gaudent prærogatiua temporis, & inter eos an semper prior tempore, potior sit iure. cen. 1. dist. 8. n. 2.

Hypothecæ specialis, & generalis differentia notabilis obseruata. cen. 2. dist. 67. nu. 7. cui additur tex. in l. 2. C. de pignori. ubi habes specialem hypothecam contra vnum, & generalem contra alium, non potest pulsare aut vexare tertios possessores, aduersus quos habet hypothecam generalem, nisi facta excussione specialis pignoris, quod non sufficit, tamen in dubio præsumitur sufficiens, surd. decis. 44. declarand. nisi in instrumeto ad sit clausula, ita quod specialitas non deroget generalitati, nec contra Olasch decision. 159. & Mynsing. obseruat. 94. centur. 6.

I.

Iacobi Menochii Iurisconsultorum recentiorum Monarchæ encomium. insp. 5. nu. 12. & nu. 3.

Iacobi Menochii iterum laus. centur. 1. dist. 61. num. 6.

Iacobi Menochii tract. de præsumpt. præsumt. 131. nu. 61. & seq. non recipitur opinio. cen. 1. dist. 43. nu. 16.

Iacobi Menoch. in consil. 183. n. 36. vol. 2. opinio non admittitur.

Item centur. 1. dist. 22. numer. 12. de præsumpt. præsum. 15. nu. 33.

Iacobi Cuiacii maximi I. C. laus. centur. 1. dist. 32. num. 1.

Ias. consil. 9. col. 1. additionatoris opinio refellitur. cen. 1. dist. 20. nu. 2.

Ias. opinio ad l. plerique ff. de in ius vocand. non recipitur, & in l. vinum ff. si certum petat. cen. 1. n. 1.

Idoneitas duplex, intrinseca, & extrinseca. cen. 1. dist. 80. num. 8.

Idoneitas non præsumitur in præiudiciū tertii. cen. 1. dist. 80. num. 27.

Idoneitatis prolatæ in casu positum, qualitas, quando præsumatur. cen. 1. dist. 80. n. 22.

Idoneus an dicatur habens bona obnoxia restitutioni, veluti fideicommissio condicionali. cen. 2. dist. 82. nu. 5.

Ignis concitatus ab inimicis locatoris, quem oneret ad refectionem damnorum, & si immittatur in stipulas, qui longius euegetur cum damno vicinorum, ad quem casus spectat, & quando de ignis initio constat, an & quomodo ferri debeat absolutoria. cen. 1. dist. 88. nu. 8. 12. 14.

INDEX.

- Ignorantia in facto proprio, quando ut in alieno sit tolerabilis.** *insp. 1. num. 22.*
- Ignorantia moræ excusat.** *centur. 1. dist. 84. num. 4.*
- Ignorantia facti prudentissimum quemque excusat.** *insp. 65. nu. 6.*
- Ignorantia facti proprii recentis, & clari non excusat, ut nec alieni, quando hanc allegas vel ex ratione officii, vel alio respectu tenebatur rem investigare.** *insp. 65. nu. 7.*
- Ignorantia assertio debet iuramento firmari.** *insp. 66. nu. 6.*
- Ignorantia quid,** *insp. 80. nu. 10. & seqq.*
- Ignorantia ab errore, quomodo differat remiss.** *insp. 80. num. 12.*
- Ignorantiam quis proprie habere dicatur.** *insp. 80. num. 13.*
- Ignorantia, nescientia, error, & titubatio sunt diuersa.** *insp. 80. nu. 17.*
- Ignorantia, incogitantia, & inaduertentia differunt.** *insp. 80. n. 18.*
- Ignorantia alia iuris, alia facti.** *inspectio. 81. num. 1.*
- Ignorantia ex parte subiecti considerata diuidi potest in inuincibilem, affectatam, crassam, & probabilem.** *insp. 81. nu. 8.*
- Ignorantia ex parte actus considerata diuiditur in antecedentem, concomitantem, & subsequentem.** *insp. 81. nu. 8.*
- Ignorantia considerari potest, aut ex parte subiecti, aut ex parte actus.** *insp. 81. n. 8.*
- Ignorantia alia voluntaria, alia non.** *insp. 81. num. 9.*
- Ignorantia voluntaria quid.** *inspectio. 81. num. 9.*
- Ignorantia crassa voluntaria affinis.** *insp. 81. num. 12.*
- Ignorantia crassa quæ.** *insp. 81. nu. 13.*
- Ignorantia crasse exempla.** *insp. 81. n. 11.*
- Ignorantia non voluntaria quæ.** *insp. 81. num. 22.*
- Ignorans & dubitans, quando parificentur.** *insp. 82. nu. 1. & seqq.*
- Ignorantia alieni, vel proprii sed nocturni facti, quando præsumatur.** *insp. 83. nu. 1. cum seqq.*
- Ignorantia difficilis probationis.** *insp. 84. nu. 1. & seqq.*
- Ignorantia an iuramento probeatur.** *insp. 84. num. 2.*
- Ignorantia eius, qui nummos expendit adulterinos iuramento probatur, si vir sit bonus.** *insp. 84. nu. 3.*
- Ignorantia finium iuramento probatur.** *insp. 84. num. 6.*
- Ignorantia non verisimilis, quando non sufficiat, & utrum solo iuramento probeatur.** *insp. 84. nu. 8.*
- Ignorantia proprii iuris iuramento potest probari, si tertio non præiudicet.** *inspectio. 84. nu. 10.*
- Ignorantia probabilis & iusta effectus.** *insp. 85. nu. 1. & seqq.*
- Ignorans in bona fide dicitur.** *insp. 85. nu. 5.*
- Ignorantia non excusat a publicatione a subreptione.** *insp. 85. n. 7.*
- Ignorantia, an & quando excuset a subreptione remiss.** *insp. 85. nu. 8.*
- Ignorantia, an & quando excuset a tanto, vel a toto, vel nullo modo.** *insp. 85. n. 8.*
- Ignorantia aut obliuio non excusat, quando agitur de luere.** *insp. 85. num. 9.*
- Ignorantia ex facto ignorantis perueniens non excusat.** *insp. 85. nu. 10.*
- Ignorantia contemptum excludit.** *insp. 85. nu. 11.*
- Ignorantia contrariens suspensioni non est excommunicatus ipso iure.** *insp. 85. nu. 12.*
- Ignorans non consentit.** *insp. 85. nu. 14.*
- Ignoranti neque negligentia, neque delictum imputatur.** *insp. 85. n. 15.*
- Ignorans in pœnalibus nihil velle videtur.** *insp. 85. num. 18.*
- Ignorantia contractus & iuramenti robur impedit.** *insp. 85. nu. 28.*
- Ignorantia probabilis iuari debet restitutio, nis in integr. beneficio ex clausula illa (si qua mihi iusta causa.)** *num. 25.*
- Ignorans ius suum remittere, renuntiare, donare, recusare aut repudiare an censetur.** *insp. 86. num. 1. & seqq.*
- Ignorans, & acceptans acceptare non dicitur, neque approbare.** *insp. 86. nu. 2.*
- Ignorans non censetur mandare, aut concedere.** *insp. 86. nu. 3.*
- Ignorans non censetur explicare actum additionem hereditatis inferentem.** *insp. 76. nu. 4.*
- Ignorans factum nunquam illud ratum habere censetur.** *insp. 86. nu. 6.*
- Ignorans dicitur iuste impeditus.** *inspectio. 87. num. 4.*
- Ignorans non dicitur posse agere.** *inspectio. 87. num. 4.*
- Ignoranti tempus decurrere in effectu nulla potest dispositione caueri.** *insp. 87. n. 5.*
- Ignorantia probabilis & iusta an impediatur prescriptionem.** *insp. 87. nu. 1. & seqq.*
- Ignorans hereditatem delatam, an intelligatur illam adire, ac transmittere.** *insp. 88. n. 1. & seqq.*
- Ignoranti tempus ad eundem hereditatis non decurrit.** *insp. 88. num. 2.*
- Ignorantia heredis, quando excuset remiss.** *insp. 89. num. 2.*
- Ignorantia heredis an excuset, d. si non uult nonnulli an heres sit in iudicio tamquam actor, vel tamquam reus, quæ quidem distinctio non videtur tuta.** *inspectio. 86. num. 3.*
- Ignorantia ministrorum hospitalis non nocet hospitali.** *insp. 89. num. 4.*
- Ignorantia venditoris an emptori noceat ad hoc, ut ille teneatur, si hic sit deceptus.** *insp. 90. nu. 1. & seqq.*
- Ignorans fundum tributum debere, eumque vendens & nihil emptori de tributo hoc dicens non tenetur.** *nu. 16.*
- Ignorantia an possit a tertio allegari in dñu ignorantis.** *insp. 91. nu. 1. & seqq.*
- Ignoranti verum acquiratur possessio nec ne.** *insp. 92. num. 1. & seqq.*
- Ignorans an perdat possessionem.** *inspectio. 92. num. 1.*
- Ignoranti legatum relictum, an illi acquiratur.** *insp. 93. nu. 1. & seqq.*
- Ignorans an iuste legis beneficio priuetur.** *insp. 94. nu. 1. & seqq.*
- Ignorans nec statuti, nec legis beneficio priuatur.** *insp. 94. nu. 5.*
- Ignorantia excusabilis non potest allegari de publice notis.** *insp. 95. nu. 5.*
- Ignorantia non est probabilis regulæ cancellariæ.** *insp. 95. num. 7.*
- Ignorans se excommunicatum, an possit beneficium, & litteras apostolicas impetrare.** *insp. 96. nu. 1. & seqq.*
- Ignorantia probabilis excusat a pena excommunicationis, seu suspensionis.** *insp. 96. n. 6.*
- Ignorantia possessionis non excusat occupatorem.** *insp. 97. nu. 7.*
- Ignorantia priuilegii, quando probabilis sit, & excuset, quando non.** *insp. 98. num. 1. & seqq. Adde Rot. Rom. decis. 428. nu. 2. par. prima in nouissi.*
- Ignorantia quib. in casib. probabilis sit expresse tamen alleganda est.** *insp. 100. n. 1. & seqq.*
- Ignorantia in facto alieno non præsumitur in fauorem actoris.** *insp. 100. nu. 6.*
- Ignoranti semper patet euictionis regressus.** *cent. 1. dist. 4. nu. 7.*
- Ignorans non renunciat.** *centur. 1. dist. 7. num. 6.*
- Ignorans nec verus, nec fictus contumax dici potest.** *cent. 1. dist. 13. num. 5.*
- Ignorantia iuris clari, & aperti distinguitur ab ignorantia iuris perplexi in materia expeccatarum liris.** *cent. 1. dist. 21. nu. 2.*
- Ignorantia facti tueretur ab capensis litigatoribus.** *ibid. nu. 5.*
- Ignorans in omni alienatione prohibita a lege, vel ab homine præseruatur immunis a pœna cum sit extra omnem culpam.** *cent. 1. dist. 38. nu. 5.*
- Ignorantia auctoris non potest allegari per successorem singularem.** *cent. 1. dist. 38. num. 13.*
- Ignorantis nulla voluntas.** *cent. 2. dist. 33. num. 17.*
- Ignorantia veri & iusti valoris rei, in eo præsumitur, qui ultra dimidiam sit laesus.** *cent. 1. dist. 41. nu. 7.*
- Ignorantia non iuuat successorem vniuersalem in personalibus.** *cent. 2. dist. 60. n. 6.*
- Ignorantia quando vix a scientia differt.** *Reg. 21. nu. 4.*
- Ignorans minor non præsumitur velle renuntiare beneficio minoris ætatis.** *cent. 2. dist. 64. num. 3.*
- Ignorantia patrocinatur in his, quæ indifferenter se habent ad bonum, & malum.** *Reg. 6. nu. 5.*
- Ignorantia, quando circa factum negatiuum suffragetur.** *Reg. 6. nu. 6.*
- Ignorantia, quando non excuset a statutis pœnalibus.** *Reg. 6. n. 7.*
- Ignorantia allegatio per statutum, & decretum tollitur, & per præambulum pactum.** *Reg. 12. nu. 6 & 7.*
- Ignorantia proclamatum, monitoriumque in materia feudali, quando præseruet a caducitate.** *cent. 1. dist. 74. nu. 1.*
- Ignorantia emptoris rei fortuitæ, quomodo probeatur, ut sit proficua alleganti illam.** *cent. 2. dist. 79. nu. 7.*
- Ignorantia dolum excludit.** *centur. 2. dist. 83. num. 2.*
- Ignorantia non excusat, quem decet ex officii ratione scientia.** *Reg. 2. nu. 1.*
- Ignorantia supplicantis non excusat vitium subreptionis, & quando contra l. 2. C. veli. pend. nec excusat liuellarium, nec validat bigamiam, & quando non obstat pœna incursionis, vel protegat emphyteutam in caducitatem prolapsam.** *ibid. num. 2. 3. 7. 13. 14. 15. 16. 7. 18.*
- Illegitime per naturam in lucem editum nunquam legitime natus censetur.** *insp. 12. n. 3.*
- Illicitum non debet admitti prætextu liciti.** *cent. 1. dist. 46. nu. 1. & seqq. cui auctor adiungit in puncto gloss. ad l. illicitas § ne potentiores veli concutiendo ff. de offic. pñdis.*
- Imboratus onus extraordinarium, vnde publice professores ab hoc præsertim sunt immunes.** *cent. 2. dist. 86. nu. 8.*
- Imboratus vestigal ad exercendum dominus territorii habet fundaram intentionem, contra quoscunque habentes prædia & colligentes fructus in loco sibi in feudato.** *cent. 2. dist. 86. nu. 5.*
- Immunis ab onere aliquo soluendo, si sciens, se in libro soluentium describi, vel bona sua in censum redigi sinat, sibi præiudicat, & tunc maxime, quando ad soluendum vocatus intra debitum tempus non appellat, secus est, quando ignorat declaratur tamen.** *cent. 2. dist. 10. num. 1. & seqq.*
- Immunitas simpliciter concessa trahitur ad bona futura multo magis ad subregata loco immunium.** *centur. 1. dist. 10. num. 1.*
- Immunitas non censetur amissa per solutionem pro minori tempore 30. annorum.** *centur. 1. dist. 10. nu. 4.*
- Immunitatis priuilegium non amittit filius, si mater eius tutrix pro eo aliquoties soluerit, cum is esset immunis.** *centur. 1. dist. 10. num. 5.*
- Immunitatis priuilegium, quando languescat & quando**

I N D E X.

- & quando renouiscat vel reconualecat. cēt. 2. dist. 70. nu. 1. & seqq. & nu. 12.
- Immunitatis requisita** quænam sint, vt sit effectiua. ibid. nu. 3.
- Immunitatis ex certa scientia confirmata** per principem effectus qui, ib. n. 7.
- Immunitatis concessio** non prodest ignorantibus, cum requiratur gratia scientia, & illius acceptatio, & an immunitatem concedat liberorum numerus, vel a quibus excuset. cen. 2. dist. 89. num. 1.
- Impedimentum facti**, quot modis consideretur. insp. 20. nu. 3.
- Impedimentum affectatum non excusatur**; insp. 20. nu. 3.
- Impedimentum remouibile** per recursum ad superiorem non excusatur. insp. 20. nu. 3.
- Impedimenti allegatio sine probatione** inutilis insp. 20. nu. 5.
- Impedimentum qualiter excuset a peremptio-** ne instantiæ remiss. insp. 20. nu. 6.
- Impedimentum tantum præsumtum vnius** diei, anni, facit vt appellati biennium competat. nu. 8.
- Impedimenti protestatio** magis est consilii, quam necessitatis. nu. 14.
- Impedire** facilius est, quam tollere. nu. 23.
- Impedimentum non præstat id**, quod de iure nullum sortitur effectum. cen. 2. d. 30. n. 112.
- Impensa necessaria**, quæ dicatur, item quæ utilis, & quæ voluptuaria. cen. 1. distinct. 29. num. 10.
- Impensas inter necessarias & viles multum** interest an scienter, aut ignoranter sint factæ & cur. cen. 1. dist. 65. num. 1.
- Impensas viles a nemine** consequitur, qui scienter bona fidei commissio obnoxia emit etiam conditionali, & in iis expendit: secus esset, si nesciens fidei commissio fuisse gratuita emisset. cen. 1. dist. 65. num. 3.
- Impensæ factæ per heredem**, ad iterum hereditarium defensionem, an & quando debeantur. cen. 1. dist. 65. num. 4. & 5.
- Impensarum factarum in fossis, plantationibus & ædificiis materia remiss.** cen. 1. dist. 65. nu. 13.
- Impensa grauissima, & minus onerosa**, quasi in fraudem facta, non deducitur, nec computatur. cen. 2. d. 90. nu. 3.
- Impensam factam deducendam nec ne**, scientiæ, vel ignorantie distinctione panditur. ibid. nu. 4.
- Imperator in id potissimum incumbit**, vt Res publica pace & iustitia floreat. cen. 2. dist. 1. nu. 1.
- Implementum grauaminis factum successiuum** habentis debet esse perseverans atq; continuum. insp. 2. num. 2.
- Inceptor rixæ tenetur de occiso**, quando dubium est, a quo fuerit occisus. cen. 1. d. 9. nu. 20.
- Incerta ratione loci**, & quoræ non possunt possideri. nu. 89. Aliter tamen cautum est nou. constit. Mediol. de emr. & vend. § final.
- Incestuosi quæ sint odiosi legibus.** cen. 1. dist. 21. num. 4.
- Incendii casum non sustinet habitator**, qui magnum inde damnum sensit circa assumptionem rerum propriarum. cen. 2. dist. 88. n. 9.
- Incendio ex facto famuli**, quando dominus teneatur, ibid. nu. 13.
- Inconuenientia plura ex vno sequuntur.** num. 33.
- Indebitum scienter solvens non potest illud** condicere. cen. 1. dist. 28. num. 4.
- Indebitum nescienter soluenti**, quomodo succurratur, & quando ib. nu. 16.
- Indebitum scienter & ex industria solutum** donatio cen. 1. dist. 17. nu. 17.
- Indebitum sit per scientiam debitum**, & quando hoc. insp. 65. nu. 2.
- Indicatio bonorum luellariorum vel emphyteuticorum**, vel feudaliū ad quem pertineat. cen. 1. dist. 26. num. 1. cum sequentib.
- Potissimum supposita emphyteusi & frequenti recognitione per tempus diuturnum** Syluan. consil. 57. & Anchar. consil. 443.
- Indicia in crimine falsi apertiss.** esse debent saltem, quoad reum condemnandum. non autem ad hoc, vt in causa procedatur, aut supersedeatur. cen. 1. dist. 6. nu. 5.
- Indicia leuia non sufficiunt ad torturam.** nu. 3.
- Indignus pro subiecta materia quis dicatur.** cen. 1. dist. 90. num. 27. & 28.
- Individuum potest considerari impletione**, liberatione, conditione, & dispositione aliisq; modis remiss. insp. 2. sub nu. 12.
- In individuo utile per inutile variatur.** insp. 26. num. 14.
- Indultum testandi Pontificium Cardinali concessum**, aut Principis in hoc concessio, vide in verb. licentia.
- Industrialia ad heredes non transeunt.** insp. 22. nu. 6.
- Inefficacia, inualida, inutilia, minusq; solēnia** pro non factis habentur. inspectio. 23. in princip.
- Infamia facti quid.** insp. 19. nu. 1.
- Infamia duobus modis consideratur.** insp. 19. num. 3.
- Infamia facti notatus si ab aliquo instituatur** heres, potest a fratre instituentis per quærelam inofficiosa ab hereditate arceri. insp. 19. num. 5.
- Infamia facti aliquando beneficio priuat** aut collationem eneruat. inspectio. 19. numer. 10.
- Infamia purgatur per famæ restitutionem a superiore.** insp. 19. num. 11.
- Infamiae nota, quomodo vitari possit.** insp. 19. num. 12.
- Infamis infamia facti, quis.** insp. 19. nu. 2.
- Infamis infamia iuris quis.** insp. 19. nu. 2.
- Infamia notatus alieno nomine, non sit infamis.** insp. 19. nu. 13.
- Infamia quomodo probetur.** inspectio. 19. num. 14.
- Infamia facti a beneficiis repellit.** centu. 1. dist. 13. num. 6.
- Infans ad contrahendum dispensatus, perinde ac si legitime sit ætatis adhuc restituit.** in integr. beneficio gaudet. insp. 69. n. 15.
- Infans potest emancipari cum rescripto principis per l. penult. C. de emancipat. liberor.** in fin. urt. Sen. consil. 4. & 19 vbi æquiparat legitimatorem & emancipationem Bero. consil. 175. nu. 13. lib. 2. Rot. Luc. sub. Agon. decis. 84. nu. 4. & Carpan ad Stat. Med. part. 2. c. 326. n. 3 & seqq. vbi testatur Sen. Excell. Mediol. frequenter dispensare super emancipat. infant. salvo eis iure succedendi in bonis paternis.
- Ingratitudinis vitium quantum.** centu. 1. dist. 53. num. 18.
- Inimicitia superueniens arguit mutationem voluntatis, eosq; reddit incapaces, quibus est relictum, & quid si superueniat, an reuocet relictum, vel fidei commissum, an & quando dicatur capitalis.** cen. 2. dist. 87. n. 1. 2. & 6.
- Inimicitie causæ testator, qui sciuit vel potuit scire ac reuocare legatum, nec reuocauit an tacite videatur eam remississe, & quid si cum testatore tutor contraxerit inimicitias capitales.** ibid. nu. 7 & 8.
- Inimicus inimici offensam expetit.** cen. 1. dist. 18. nu. 1 & in multis repellitur, siue sit verus inimicus, siue præsumtus, præsertim ab accusando. ibid. sub n. 1.
- Inimicus accusatus inimicum, si deficiat in probationibus, & sit in calumnia etiam præsumta, condemnari debet erga accusatum in expensis, nisi agatur de atroci iniuria.** ib. nu. 2. & 3.
- Inimicus grauis si fuerit eo tempore, quo accusauit, aut testimonium contra inimicum tulit, eius dictum vel factum non attenditur, quamuis postea secuta sit reconciliatio.** ibid. num. 7.
- Iniquum omne explodendum.** cen. 2. d. 1. nu. 86.
- Iniuria non debet emergere, vnde iura nascuntur.** cen. 1. dist. 100. nu. 73.
- Iniuriam nemini facit, qui iure vititur suo.** cen. 2. dist. 1. nu. 71.
- Iniuria verbalis sit an realis multum interest.** cen. 2. dist. 17. nu. 6.
- Iniuriæ argumentum quale.** ib. nu. 4.
- Iniuria vni de familia illata, an omnibus eiusdem familie censetur illata.** ib. n. 7.
- Iniuriam si reconciliatio subsequatur, illa extinguit, quoquo modo fuerit illata.** b. n. 9.
- Iniuriam Doctori collegiato inferens ex causa proueniente ab exercitio muneris ipsius Doctoratus grauitur punitur ex Constitut. Mediol. & quando ib. nu. 12.**
- Iniuria & damna sunt diuersa, & iniuriam remittens & violentiam, damna remittere non censetur.** ib. nu. 14 & 15.
- Iniuria personalis longe diuersa a reali.** insp. 1. sub num. 26. & 27.
- Iniuriæ plures eodem impetu illatæ vnius loco habentur.** insp. 15. nu. 6.
- Iniurians filiam vel vxorē alicuius, quando p-textu ignorantie non excusetur.** Reg. 4. n. 4.
- Iniuria illata Doctori dicitur atrox, & ex hac competit actio popularis.** Reg. 4. nu. 5.
- Innocentii Barigii integerrimi Cartusie Papiensis procuratoris honorifica mentio.** num. 22.
- Inofficiosa donationis querela ad petitorium pertinet iudicium.** cen. 1. distinct. 77. num. 3.
- Inopie mariti causa sit etiam pergenitibus.** nuptus restitutio datur. cen. 2. dist. 80. nu. 3. & 4.
- Inopia mariti non probatur per illius assertionem.** ib. nu. 5 & 6.
- Inopia mariti, quomodo probetur ex statuto** Papae Mediolan. b. nu. 10. & 11.
- Inopie controuersia pendente, an mulieri sit licita retentio rerum mariti creditoribus se opponentibus.** ibid. nu. 12.
- In Possessorio summarissimo, vt est præparatorium ad iudicium retinendū, in quo vterque se litigantium præendit esse in possessione vterque & actoris, & rei partibus fungitur.** insp. 60. nu. 8.
- Inquisitio quæ sit contra eum, qui præsens fuit, quando admissum fuit delictum completum debet id scienter factum ab eo, & animo auxilium ferendi alioquin is reus non fiet criminis & casualiter interuenisse præsumetur.** cen. 1. dist. 9. num. 6.
- Insignia & arma alterius familie nemini gestare in præiudicium alterius licet.** centu. 1. dist. 51. num. 3.
- Instare apud aliquem, quomodo intelligatur & multa de huius verbi significatione.** cen. 2. dist. 91. nu. 28.
- Instantaneas conditiones semel adimpleri sufficit licet implementum non duret.** inf. 11. n. 5.
- Instantia compromissi an currat ante acceptationem compromissarii.** cen. 1. d. 76. n. 4.
- Instantia perempta in ciuilibus alienatio rei litigiosa non improbat, neq; super ea contrahens in penam incidit, licet in illa adhuc litigiosi vitium remaneat.** cen. 1. dist. 93. num. 13.
- Instantia procuratoris reuocati non transit ipso iure in dominum, sed per epilogationem actorum vniuo verbo faciendam.** cen. 2. d. 24. num. 4.
- Instantia dicitur omnium terminorum ens.** cen. 2. dist. 74. nu. 1.
- Instantia dilapsa, qualiter sit faciēda reassumptio actorum.** ibid. nu. 1.
- Instantia iudicialis transit actiue, & passiue in successores vniuersales, & an opus sit citatione, aut nouo processu.** ibid. nu. 2.
- Quid si procedatur sola veritate inspecta facti.** ibid. nu. 3.

- Quid respectu singularis successoris. ib. n. 4.
 Instantia an censetur renuntiata, quoties post eius interitum transmissum deprehenditur præceptum super merita causæ. ibid. nu. 10. & 11.
 Institor mutuo pecuniam accipiens ex causa cui fuit deputatus, etiam si eam in alium vsum conuerterit, adhuc tamen dominum ad illius solutionem obligat. insp. 43. nu. 5.
 Institor non potest conueniri in loco, in quo institorium exercet, nisi pro contractib. ibi celebratis. insp. 43. nu. 10.
 Institoris mandatum, quando morte domini finitum censetur. insp. 43. nu. 7. & 8.
 Institoris aut mercatoris rationum liber, aut eorundem tumultuaria tabulæ, quid præstent. insp. 43. nu. 4.
 Institoris priuata scriptura, quam probatione inducat, & contra quem. insp. 43. n. 3.
 Instrumenta si reperiuntur penes eum, qui facti ignorantiam alleget, an is sit audiendus, & quando. insp. 8. num. 15.
 Instrumentum aut alia probatio de nouo reperta facit, ut liceat propositum mutare, & proprio facto contrahere, nisi sententia fuerit lata aut transactum, vel laudum emologatum. insp. 99. nu. 1. & 4.
 Instrumenta de nouo reperiiri dicuntur 4. modis. insp. 99. nu. 2.
 Instrumentorum ignorantia, quando allegari possit, sub pretextu illa de nouo reperta fuisse post transactionem, rem iudicatam, seu iuramentum decisiuum beneficio restitutionis in integrum ex generali clausula deciditur apertissima distinctione. insp. 99. n. 5. & 6.
 Instrumenta de nouo reperta allegans si priuata sit persona, hoc probare debet, & præterea diligentiam se omnem adhibuisse in prima instantia, vtilia adinueniret, vnde non prodesset ea domi fuisse reperta. insp. 99. num. 8. & 9.
 Instrumenta de nouo reperta asseuerari se iuramento præcipue creditur. insp. 99. n. 10.
 Instrumentis suis vi iuste impeditus, iuste quoque petet se restitui, si negligentia in eo non probetur. insp. 99. num. 11 & 12. vbi limitat. dictum.
 Instrumenta de nouo reperta manifesta esse debent, & ex iis immediate latio probari alioquin non succurritur, ea producenti. insp. 99. n. 14.
 Instrumenti ignorantiam præcedens non auditur, si eius potestatem habuit. insp. 99. n. 16.
 Instrumentum sponte producens, aut alium actum, de quo potuit verisimiliter instrui, differt multum ab eo, qui ignarus qualitate rei petitæ produci petit. cen. 1. dist. 7. n. 5.
 Instrumentum de nouo repertum cum aliis probationibus iam factis iunctum plenam posset probationem facere, etiam postquam sententia in rem iudicatam transit, ut relationis altercantium inter se de opinionibus deciditur. cen. 1. dist. 16. nu. 5.
 Instrumenta, quomodo dicantur de nouo reperta cuiusque inter sit hoc probare. centu. 1. dist. 16. nu. 8.
 Instrumentum videre non iurisdictionem iudici, sed ei eiusdem exercitium tribuit. insp. 61. num. 29.
 Instrumenti lectura fugitiua, & simplici non præsumitur ita legens informatus illius tenoris. insp. 76. nu. 4.
 Instrumentum inuestituræ vide verb. inuestituræ instrumentum.
 Instrumento rei emphyteuticæ si priuationis pena non apponatur in iacturam successorum non debet subaudiri. nu. 41.
 Instrumentorum productionem, vel aliorum iurium retardans condemnatur iuste in expensis. cen. 1. dist. 21. nu. 11.
 Intellectus leg. vlt. ff. de reb. eorum, remiss. insp. 3. nu. 7.
 Intellect. ad l. 3. C. de nou. remis. cen. 1. d. 86. n. 9.
 Intellect. ad l. acceptam. C. de vsur. remiss. insp. 3. nu. 1.
 Intellectus ad l. pecunia §. vlt. ff. de vsur. insp. 5. num. 6.
 Intellectus ad l. 4. §. vlt. ff. de leg. commiss. insp. 5. nu. 6.
 Intellectus ad l. si quis cum testamentum. ff. de testam. insp. 5. nu. 9.
 Intellectus ad l. cui fundus §. 6. ff. de condit. & demonstr. insp. 6. sub nu. 5.
 Intellectus ad l. muto §. tutoris datio ff. de tutel. num. 2.
 Intellectus ad l. lecta ff. si cert. petat. insp. 8. num. 3.
 Intellectus ad l. penult. C. de positi. insp. 8. num. 10.
 Intellectus ad l. penult. C. de posthum. hered. instit. remiss. insp. 17. nu. 4.
 Intellectus ad l. in bello §. capra ff. de capt. & postli. reuerf. multi non sunt assecuti, dum eum perperam allegant. insp. 13. n. 1.
 Intellectus ad l. in summa §. apud Namulam ff. de aqua pluui. arcend. insp. 18. nu. 6.
 Intellectus per quem in superflua incidamus, non debet admitti. nu. 19.
 Intellectus ad leg. qui autem §. sed si quis ff. de constit. pecun. remiss. insp. 21. nu. 3.
 Intellectus ad l. si ex cautione C. de non nume. rat. pecun. insp. 27. nu. 7.
 Intellectus ad leg. iurifgentium §. hodie ff. de pact. remiss. insp. 30. nu. 13.
 Intellectus ad l. argentum ff. commodati. insp. 42. nu. 3.
 Intellectus ad l. 1. §. fin. ff. de reb. eorum insp. 45. num. 6.
 Intellectus ad l. hereditatum alias incipit computationi ff. ad l. Falcid. insp. 46. n. 6.
 Intellectus ad l. si extraneus ff. de iure dot. remiss. insp. 51. nu. 12.
 Intellectus ad l. Præses C. de transact. insp. 53. num. 3.
 Intellectus ad l. Imperator §. 10. ff. ad Trebell. remiss. insp. 53. nu. 7.
 Intellectus ad l. Aquilius ff. de donat. insp. 56. sub nu. 9.
 Intellectus ad l. 3. C. fin. reg. remiss. insp. 60. nu. 6.
 Intellectus ad auth. hoc amplius, Co. de fidei commiss. insp. 64. nu. 4.
 Intellectus ad l. vtilium ff. de impens. in rebus dotal. fact. insp. 73. nu. 4.
 Intellectus ad l. Pantoniū ff. de acquir. hered. insp. 88. nu. 8.
 Intellectus ad l. si minor C. de action. emt. insp. 90. nu. 2.
 Intellectus ad l. si addes §. 1. ff. locat. enucleatus num. 18. & 12.
 Intellectus ad l. iniquissimum ff. de iur. & fact. ignor. insp. 91. nu. 5.
 Intellectus ad l. sed Iulianus §. non solum ff. ad Maced. insp. 91. nu. 12.
 Intellectus ad auth. ex causa C. de liber. præterit. cen. 2. dist. 2. nu. 19.
 Intellectus ad cap. sicut antiquitas 17. quæst. 4. cen. 1. dist. 1. nu. 32.
 Intellectus ad leg. si quisquam ff. de diuers. & tempor. præscript. remiss. cen. 1. dist. 3. num. 10.
 Intellectus ad l. si fundum C. de euiction. cen. 1. dist. 4. nu. 10.
 Intellectus ad l. Diuus ff. de re iudicat. cen. 1. dist. 6. num. 11.
 Intellectus ad l. 1. ff. de his, qui latron. remiss. cen. 1. dist. 9. nu. 10.
 Intellectus l. 2. C. de posth. hered. instit. cen. 1. dist. 2. num. 7.
 Intellectus ad l. soluendo ff. de negot. gest. cen. 1. dist. 2. nu. 12.
 Intellectus ad l. communi diuidendo, & eius gloss. ff. commun. diuid. cen. 1. dist. 2. n. 25.
 Intellectus ad cap. fin. de filiis præbiter. in 6. cen. 1. dist. 15. nu. 8. & 12.
 Intellectus ad l. si quis inficiatus D. de positi. cen. 1. dist. 21. nu. 10.
 Intellectus ad l. fin. D. de rei vendicat. centu. 1. distinct. 25. numer. 2. 4. 13. & 16.
 Intellectus ad l. 4. C. de ad. liciis priuat. cen. 1. dist. 29. num. 2.
 Intellectus ad cap. vt circa de electione in 6. circa formam decretalis seruandam esse in appellationum adherentiis seu adhesionibus cen. 1. dist. 31. num. 2.
 Intellectus ad l. domos D. de legat. 1. centu. 1. dist. 34. nu. 13.
 Intellectus ad l. domum C. de rei vendicat. & l. plane D. de petit. hered. & earundem conciliatio. cen. 1. dist. 34. nu. 17 19 20. 22.
 Intellectus ad l. 2. C. de rescind. vendit. & quādo locum non habeat in aditione hereditatis. cen. 1. dist. 37. num. 13.
 Intellect. ad l. si ei cui §. si is qui versiculo, quasi soluta pecunia ff. de euiction. cen. 1. dist. 37. num. 19.
 Intellectus ad l. si ei cui §. si is qui ff. de euict. num. 16.
 Intellectus ad l. 2. §. cum quis ff. de heredit. vel action. vendit. num. 35.
 Intellectus ad l. creditoris §. vult ff. de fart. nu. 40.
 Intellectus ad l. plerumque ff. de iur. dot. nu. 46.
 Intellect. ad l. admonendi ff. de iureiuran. cen. 1. dist. 99. num. 17.
 Intellect. verus ad leg. vni C. de error. calcul. & quando id. cen. 1. dist. 90. nu. 7.
 Intellect. gloss. in leg. Lucius [la 2.] ff. de hered. instituent. nu. 40.
 Intellect. c. porro de diuort. remiss. cen. 1. dist. 82. num. 4.
 Intellectus l. præfectum ff. de iur. nupt. centu. 1. dist. 82. num. 10.
 Intellectus ad l. si quisquam ff. de diuers. & temporal. præscription. cen. 2. distinct. 1. num. 28 & 51.
 Intellect. ad l. Aquilius alias Attilius Regulus. ff. de donation. cen. 2. dist. 1. nu. 13 47. & 48.
 Addit. D. Menoch. de recup. poss. remed. vlt. Et ad l. de vsu ff. de variis & extraordinar. cognit. ibid. num. 14 & seq.
 Intellect. ad gloss. l. 1 §. deniq. ff. de aqua pluui. arcen. quæ legi fluxum passa dicitur. ib. n. 18.
 Intellectus ad l. 1. §. fin. ff. de aqu. pluui. arcen. ibid. num. 96.
 Et ad l. 2. ff. de aqu. pluui. arcen. ibid.
 Intellect. ad l. si diligenter C. de aqua duct. lib. 11.
 Et ad l. si manifeste D. de seruit. & aqua ibid. nu. 125. & 126.
 Intellect. ad gloss. l. Papinianus §. si Imperator ff. de inoff. testam. cen. 2. dist. 3. nu. 25.
 Intellectus ad l. 2. C. de rescind. vend. centu. 2. dist. 3. num. 2. 5 & Regul. 19. num. 5. & num. 38.
 Intellectus ad l. fin. C. de instit. & substit. cent. 2. dist. 8. num. 2.
 Intellect. ad l. quod initio ff. de reg. iur. cen. 2. dist. 9. num. 8.
 Et ad l. si filius familias. ff. ad S. C. Macedon. ibid. num. 6.
 Et ad l. fin. C. vnde vi. cen. 2. dist. 10. numer. 1. 5.
 Intellect. §. penult. & fin. auth. de rest. & ea que parit in 11. mens. 47 & 50.
 Intellectus ad l. 1. & 2. C. de secund. nupt. num. 58.
 Intellectus l. eorum C. de malef. & mathematic. cen. 2. dist. 14. num. 4.
 Intellectus ad gloss. leg. si a sponso C. de donatio, inter vir & vxor. centu. 2. distinct. 20. num. 16.
 Intellectus ad l. cum quidam §. diuus ff. de vsur. Et ad l. vir vsuras ff. de donatio. inter vir & vxor. cen. 2. dist. 21. num. 3.
 Intellectus ad l. eum, qui ita §. qui sibi aut filio ff. de verb. obligat. cen. 2. dist. 24. num. 13.
 Intellectus l. si cum aurum ff. de solution. cen. 2. dist. 27. num. 12.
 Intellectus ad l. si quis domum §. 1. ff. locat. Et ad l. hereditatum ff. ad leg. Falcid. cen. 2. d. 30. nu. 4. & 8.
 Intellect.

INDEX.

- Intellectus ad l. penult. ff. de iur. dot. cent. 1.**
dist. 32. nu. 11.
- Intellectus ad l. quoties. C. de rei vindicat. cen.**
2. dist. 35. num. 3.
- Intellectus ad l. legatum ff. de administratori-**
bus rerum ad ciuitat. pertineat. cent. 2. dist.
37. num. 2.
- Intell. ad c. fin. § si quis vero extr. De Clandeſt.**
deſponſat. cent. 2. dist. 39. nu. 7.
- Intellect. ad cap. Odoardus, de ſolutionibus.**
cent. 2. dist. 32. num. 17.
- Intellect. l. cum a matre, C. de rei vindic. inſpe.**
14. nu. 2.
- Intellectus ad cap. ad decimas, de reſtitut. ſpo-**
liat. lib. 6. nu. 11.
- Intellect. ad can. Reintegranda 3. q. 1. ex nouiſ-**
ſima Rotæ Rom. allatis hinc inde Docto-
rum ſcribentium ſuperinde opinionibus,
auctoritatibus, vel potius iuribus nixis, ma-
tura decifione per ſummum Pontificem.
Clem. 11 X. confirmata ſub titul. Nullius,
ſeu Mediolanen. remedii reintegrandi. cen.
2. ſub diſt. 60.
- Intellectus ad l. vult. C. ſi maior fact. alien. cen.**
2. diſt. 39. nu. 2.
- Intellect. ad conſtit. nouas Mediol. & ſtatut.**
Papiæ, cent. 2. diſt. 59. num. 10. ſuper forma
litate iuramenti, & ſub tit. de contin. poſſeſ.
deſunſt. in heredem. cent. 2. diſt. 61. n. 1. 2. 3.
7. & 15.
- Intellectus ad l. vindicantem D. de euicſion.**
cent. 2. diſt. 62. nu. 7.
- Intellectus ad ſtatutum Papiæ 24. in ciuilib.**
cent. 2. diſt. 64. nu. 5. & 7.
- Intellectus ad auth. Sacramenta puberum C.**
ſi aduerſus vendit. cent. 2. diſt. 64. n. 8.
- Intellect. ad cap. ex literis de ſponſalib. cen. 2.**
diſt. 40. nu. 13.
- Et ad cap. publicatio in fine, de election. ib.**
num. 18. & n. 104.
- Intellect. ad cap. requiſiuit, de ſponſalib. & ca.**
ex literis. cent. 2. diſt. 40. nu. 63.
- Intellect. ad cap. is qui, de ſponſalibus, an ſcil.**
hodie correctum cenſeatur per Sac. Con-
cil. Trid ſeſſi 24. cap. 11. cent. 2. diſt. 40. nu. 1.
cum ſeqq.
- Intellect. ad l. ſinelem §. filius autē C. de bon.**
quæ liber. cent. 2. diſt. 47. nu. 4.
- Intellect. ad cap. ſape. de reſtitut. ſpoliat. cent.**
2. diſt. 49. nu. 12.
- Intellect. ad l. creditoris arbitrio ff. de diſtraſt.**
pign. nu. 81.
- Intellect. ad l. Æmilius D. de minoribus. cen.**
1. diſt. 38. nu. 14.
- Intellect. ad l. iure ſocietatis D. pro ſocio. cen.**
1. diſt. 52. nu. 1. & ſeqq.
- Intellectus ad l. fin. §. vlt. D. de legat. 2. centu. 1.**
diſt. 58. nu. 2. 8. 9. 10. & ſeq.
- Intellectus ad l. 2. C. de reſcind. vendit. cent. 1.**
diſt. 41. nu. 1. & alius ſeqq.
- Intellect. ad l. qui cum alio contrahit, D. de**
regul. iur. cent. 1. diſt. 61. nu. 7.
- Intellect. ad l. ex contractu D. de re iud. & ad l.**
ſi patron. §. vltimo ff. ad 5. C. Trebell. cen. 1.
diſt. 62. nu. 1. & 2.
- Intellect. ad §. illud verſ. deponet. Auth. de Ad-**
miniſtrator. cent. 1. diſt. 42. ſub num. 2.
- Intellect. ad l. ſi certis annis C. de pact. centu. 1.**
diſt. 43. nu. 2. & ibidem conciliatio cum l. cū
de in rem verbo. D. de uſur.
- Intellectus c. filius noſter. de reſtam. cen. 1. diſt.**
66. nu. 4. & 6.
- Intellectus ad l. cum alienam rem C. de legat.**
cen. 1. diſt. 66. nu. 2.
- Intellectus ad l. ſi nomen D. de hereditate vel**
act. vendit. cent. 1. diſt. 44. nu. 10.
- Intellectus ad l. non dubium eſt §. vlt. in ſua D.**
de legat. 3. cent. 1. diſt. 66. nu. 1.
- Intellectus ad §. non ſolum inſtit. de legat. cen.**
1. diſt. 66. nu. 1.
- Intellect. ad l. quæ extrinſecus D. de verbor.**
obligatio cent. 1. diſt. 63. num. 37.
- Intellect. ad l. de his D. de tranſact. & l. qu. Ro-**
ma §. duo fratres D. de verbor. obligation.
cent. 1. diſt. 64. nu. 4. & 7.
- Intellect. ad l. ſi quis maior C. de tranſact. cen.**
1. diſt. 72. nu. 6.
- Intellect. ad l. ſi fundum per fideicommiſſum**
D. de leg. 1. cen. 1. diſt. 74. nu. 6.
- Intellectus ad l. maximum vitium Cod. de lib.**
præterit. nu. 34.
- Intellectus ad leg. curabit C. de action. emt.**
quando locum habeat, quando non cen. 1.
diſt. 84. nu. 9.
- Intellectus l. 1. C. ſi in cauſſa iudicati pignus**
captum ſit. inſp. 40. nu. 1.
- Intellectus ad l. ſi ob cauſſam. C. de euicſt. inſp.**
40. num. 1.
- Intellectus ad gl. in l. cum de lege D. de proba-**
tion. cen. 1. diſt. 77. nu. 15.
- Intellect. ad l. ſi filius famil. la 2. D. ad Maced.**
cent. 1. diſt. 79. nu. 3. & 6.
- Intellect. ad l. quod re D. ſi cert. per. & ad leg.**
continuu. §. illud ff. de verbor. oblig. & ad l.
vltim. §. vltim. ff. ad leg. Rhod. de iact. inſpe.
58. in princ.
- Intellect. ad l. ſi fideiuſſor creditori ff. de fide-**
iuſſorib. cent. 1. diſt. 95. nu. 2. & ad l. licet C.
de iur. deliber. nu. 3.
- Intellect. cap. fraternitatis, de teſtib. inſpect.**
76. nu. 6.
- Intell. ad l. 2. C. de heredib. inſtituē. cen. 1. diſt.**
20. nu. 9.
- Intellect. ad §. illud auth. de monach. & auth.**
ingreſſi, nec non ad auth. ſi qua mulier C. de
Sacros. Eccleſ. cent. 2. diſt. 50. nu. 27.
- Intellectus ad ſtatut. Papiæ 81. in ciuilibus,**
circa augmentum dotis, & ad cap. 7. ſub
rubric. de ſaxim. facien. cent. 2. diſt. 51. nu. 8.
& num. 9.
- Intellect. ad l. 1. C. ſi quis aliquem teſtari pro-**
hib. & l. & eleganter ff. de dol. reg. 19. nu. 4.
- Intellect. ad l. ſoluendo ff. de neg. geſt. reg. 16.**
nu. 4.
- Intellect. ad decretum 6. poſt ſtatuta Papiæ ci-**
uilia, & criminalia, reg. 7. nu. 7.
- Intellect. ad l. ſi nomen D. de hered. & action.**
vendit. reg. 10. nu. 7.
- Intellect. ad c. honorantur 32. quæſt. 2. regul. 11.**
num. 9.
- Intellect. ad §. omnium, nouar. conſtitut. ſub**
titul. de iur. ſiſc. reg. 12. n. 10.
- Intellect. ad l. Barbarus ff. de offic. prætor. reg.**
13. nu. 2.
- Intellect. l. a marito C. de donation. cent. 2. d.**
61. num. 7.
- Intell. l. ſi conſtantē D. ſolut. matrim. centu. 2.**
diſt. 80. n. 8. & 15.
- Intellect. ad l. ſi quis conductionis. Cod. locat.**
cent. 2. diſt. 89. nu. 7. & 8.
- Intellectus ad l. ſi conuenit D. de iuriſdict.**
omn. iudic. cen. 2. diſt. 66. nu. 13.
- Intellect. ad l. omnimodo C. de inoffic. teſtam.**
cent. 2. diſt. 93. nu. 10.
- Intellect. ad leg. ſi ſocius pro filia D. pro ſocio.**
cen. 2. diſt. 95. nu. 2.
- Intellect. ad l. ſi per errorem D. de iuriſd. omn.**
iudic. cen. 2. diſt. 66. nu. 2.
- Intellect. ad conſtitut. Mediol. ſub titul. de ap-**
pellat. §. lata ſententia, loquentem de dua-
bus ſententiis conformibus an arroget ſibi
locum in duob. laudis. cent. 2. diſt. 99. n. 30.
- Intellectus authenticæ, hoc amplius C. de fi-**
deicommiſſ. cen. 1. diſt. 51. n. 1. & ſeqq.
- Intellectus ad l. 1. D. quib. mod. pig. vel hypot.**
ſol. cen. 2. diſt. 73. nu. 4.
- Intellectus ad l. 3. §. cum ex cauſſa D. qui pot. in**
pig. hab. ib. nu. 5.
- Intellectus ad l. ſi potiores Cod. de his, qui in**
prior. cred. locum. ib. nu. 6.
- Intellectus ad cap. querelam, de electione re-**
miſſ. inſp. 92. nu. 6.
- Intellectus ad cap. Apoſtolicæ, de cleric. excō-**
munic. miniſtran. inſp. 96. nu. 4.
- Intellectus ad l. 2. §. vlt. D. de iur. ſiſci. & ad leg.**
ſin. C. de reſtit. milit. inſp. 84. nu. 11. & 15.
- Intellectus ad l. Iulianus D. de act. emt. nu. 27**
- Intellectus ad l. ſi minor. C. de act. emt. nu. 1. &**
num. 8. & num. 31.
- Intellectus ad l. ſiue poſſidetis. Cod. de probat**
inſp. 100. nu. 9.
- Intellectus ad l. fin. D. fin. regund. cent. 1. diſt. 1.**
num. 24. 26.
- Intellectus ad l. ſatis aperte C. de falſis. cent. 1.**
diſt. 6. nu. 3.
- Intellect. ad theoricam Bartol. in l. 2. num. 2. C.**
de naufragiis. lib. 11. cent. 2. diſt. 71. n. 9.
- Intellect. leg. de die, & l. Attilicinus ff. de pact.**
dotalibus. cent. 2. diſt. 80. n. 18.
- Intell. ad l. de vnoquoq. ff. De re iudicat. & ad**
dictum, Bald. & Dec. in cap. a nobis, de ex-
ceptionib. Reg. 5. & 6. num. 2. & 4.
- Intellectus ad cap. tanta, extra, qui filii ſint le-**
git. num. 44.
- Intellectus l. cum apud Sempronium ff. iudic.**
ſolui. cen. 2. diſt. 29. nu. 17.
- Intellectus l. lex vectigali ff. de pignorib. inſp.**
54. nu. 5.
- In tantum, & in quantum vim habet reſtrina-**
gendi. nu. 3.
- Interdictum vnde vi ſcientiæ, ignorantia quæ**
indaginem requirit. cent. 2. diſt. 10. n. 2.
- Interdictum retinendæ, quando pro conſer-**
uanda poſſeſſione competat ſuccellori vni-
uerſali. cent. 2. diſt. 61. nu. 16.
- Interſeſſe quinq. pro centum legitimum dici-**
tur. cen. 1. diſt. 84. nu. 11.
- Interſeſſe de tale, quando per maritum cen-**
ſeatur remiſſum ex ſilentio longi temporis.
Vide in verb. maritus, & in verb. uſuræ do-
tales: Interim vide Caſar. Manent. tractat.
de iur. contract. pact. 15. nu. 69.
- Interinatio in gratis, & Priuilegiis eſt neceſ-**
ſaria. cen. 1. diſt. 23. nu. 2.
- Interpellatio extraiudicialis geminata adæ-**
quatur iudiciali, etiam quoad interrum-
pendam præſcriptionem. cent. 2. diſt. 86. n. 7.
- Interrogatoriorum variæ ſunt ſpecies, remiſſ.**
cent. 1. diſt. 9. nu. 2.
- Interrogatorium ad arguendum aduerſarium**
de falſo qualiter concipiatur, & quib. cir-
cumſtantiis ſit in huiusmodi puncto pro-
cedendum. cen. 2. diſt. 83. nu. 8.
- Intimatio quid remiſſ. inſp. 26. nu. 10**
- Intimatio f. cta reo perſonaliter, vel demi ab**
eo ſciri præſumitur. cen. 2. diſt. 36. nu. 3.
- Intimatione ſententiæ nō præcedente, ſi con-**
tingat partem victam interponere appella-
tionem, eamq. poſtmodum deſeruiſſe, pati
cogetur iudicati executioni. ē, neq. pretextu
omiffæ intimationis poterit ſe tueri, niſi
porrigat cedula appellatoriam cum pro-
teſtatione (ſaluo iure, &c.) ib. n. 4.
- Inuálida, inutilia, inefficacia, minuiq. ſolēnia**
pro non factis habentur. inſp. 23. in princ.
- Inuentarium non eſſe conſectum aut confe-**
ctum quidem, ſed non ſeruatis ſeruandis
paria ſunt. cen. 1. diſt. 37. nu. 5.
- Inuentariu heredis beneficium eſt maximum.**
ibid. nu. 1. & ſeq.
- Inuentarium, quando conſiciendum eſt, qui**
nam ſint citandi, & an citatio vnica perem-
toria ſufficiat illis facta, quorum intereſt.
cent. 1. diſt. 37. nu. 8. 9.
- Inuentarii beneficium non eſt denegandum**
inconſulte hereditatem aduenti. cen. 1. diſt.
37. num. 10.
- Inuentarium probat interdum contra illud**
conſicientem, & in quibus cen. 1. diſt. 37. n. 1.
- Inuentario deſcribenda, ſi quis deſcribere o-**
miſerit ex induſtria in duplum punitur. cē.
1. diſt. 37. num. 22.
- Inuentarium conſecturo cautela proponitur,**
ibidem nu. 23.
- Inueſtituræ temporalis tranſitus ad perpetuā**
vtilis non præſumitur concedenti. nu. 34.
- Inueſtituræ rei temporalis Eccleſiaſtica tran-**
ſitus ad perpetuā an vtilis Eccleſiæ præſu-
matur. nu. 34.

INDEX.

- Inuestitura renouatio**, & eiusmodi actus remissionem caducitatis aperte probant. c. 42.
- In inuestitura quis comprehensus dicatur** c. 1. num. 20.
- Inuestitura non petita per vassallum intra annum, & diem, quando sit causa priuationis feudi** cen. 1. dist. 38. a. n. 7.
- Inuestitura opportune non petita feudum, quibus debeat** cen. 1. dist. 38. nu. 12.
- Inuestitura bonorum titulo emphyteutico etiam a Summo Pont. confirmata, cum adiectione falsae causae nulla est, ne quidem si inuestitura sint multiplicata** cen. 2. dist. 6. n. 3.
- Inuestiti duo si fuerint in duobus diuersis tractibus quis potior** cen. 2. dist. 35. nu. 2.
- Inuestitura libellaria ecclesiastica si nulla pronuncietur, bona ipsa cum fructibus sunt restituenda hoc declaratur non procedere in remedio rescissorio ex causa lationis excessus, quo casu habetur ratio duntaxat fructuum perceptorum post litem contestat** reg. 13. n. 9 & 10.
- Inuestitura sen feudi quaestio semper intelligitur saluo iure tertii** reg. 20. nu. 8.
- Inundationi bona obnoxia scienter conducent, inundatione secuta non potest petere mercedis remissionem, & quando inundationis casus non sit considerabilis fauore conductoris** cen. 2. dist. 3. n. 10. 11.
- Inutilia, inualida, inefficacia, minusque solennia pro non factis habentur** insp. 23. in princ.
- Iohannes, & Augustinus, fratres Adurni illustissimi, & Generosissimi ob egregia sua facinora Comitatu Rendae donantur** Reg. 20. nu. 12.
- Ioh. Bapt. Ferret in cons. 34. & Ruyn. in consil. 144. vol. 5. opinio non recipitur existimantium socerum teneri alere aurum indotatam, etiam si filius patre inuito eam in uxorem duxerit** cen. 1. dist. 89. n. 1.
- Ioh. Pauli Fontanehi laus** reg. 10.
- Ioh. Petri Bimii mentio honorifica** cen. 2. dist. 57. nu. 8.
- Io. Petri Folpetri I. C. & publici professoris egregii laus** nu. 53.
- Iram compescere difficilimum** cen. 1. dist. 45. num. 12.
- Irregularitas contrahitur etiam per ignorantem, & quomodo** insp. 85. n. 6.
- Irregularitas, quomodo differat ab excommunicatione, quae factum sequitur, nec culpam requirit** cen. 2. dist. 13. n. 18. & 19.
- Irregularitatis materiae loci vltiores indigantur** cen. 2. dist. 42. nu. 6.
- Irregularitas, quando non contrahatur per religiosum: g. tantum iudicium sanguinis** ib. n. 7.
- Irregularitas, quando non contrahatur per religiosum agitantem iudicium sanguinis** ib. n. 7.
- Irrisor aut violator imaginum, quae poena plebatur** insp. 17. nu. 7.
- Iudaei, & huiusmodi facine homines ementes a famulis vestes dominorum suorum eas illico tenentur restituere pretio amisso** cen. 2. dist. 79. num. 10.
- Iudex in partem debet mitiorem inclinare** num. 10.
- Iudex contractum inter partes initum potest ad aequitatem reducere nil obstante temporis praescriptione** insp. 26. nu. 2.
- Iudicis exceptioni incompetenti opportune etiam opposita renunciatum non censetur per petitionem dilationis, etiam cum protestatione (saluis exceptis, & non aliter, nec alio modo)** insp. 28. num. 7.
- Iu licem qui agit pro reuocatione praescripti sibi praedictat** insp. 32. nu. 2.
- Iudex ubi fuerit aditus expectandum est eius decretum** insp. 32. nu. 3.
- Iudicis incompetencia an praedictet** insp. 32. nu. 6.
- Iudicis factum & principis quando reputetur factum legis, & partis** insp. 40. n. 2. 3. 6. & 7.
- Iudicis factum iniustum, quando reputetur contra partem** insp. 40. nu. 7.
- Iudex scire quae debeat, ut per eum acta non infirmantur** insp. 31. nu. 30.
- Iudex potest duas vel plures hominis praesumptiones coniungere ad plenam faciendam probationem in causa civilis non ardua tamen** insp. 64. nu. 8. & 9.
- Iudicis in arbitrio posita sunt praesumptiones** insp. 46. nu. 8.
- Iudice recusato aut uti suspecto allegato, & causis suspitione non deductis, nec intra terminum statutum probatis coram arbitris in eius locum suffectis, an adhuc allegatio suspitionis ei proficiat, qui eum uti suspectum recusauit** nu. 29.
- Iudicem recusans non debent ab eo poni in angustiis, & quo casu contingat ab eo dilationem dari huiusmodi mensis, aut 15. saltem dierum esse debet** nu. 33.
- Iudex ad petitionem partus datus redditur suspectus** nu. 35.
- Iudex ante iurium productionem, & plenam causae cognitionem de ea statuens potest recusari, ut grauis partem** n. 36.
- Iudex recusatus, qui adhuc velit uti iurisdictione facit, ut ex suspecto suspectissimus reddatur** nu. 37.
- Iudex nimium alterutri litigantium parti fauens recusandus est** nu. 38.
- Iudex parti consanguineus suspectus redditur** num. 40.
- Iudex eligens viam incompetentem vitiat actus omnes iurisdictionales** insp. 97. n. 12.
- Iudex an in quouis facto supplere possit** insp. 100. nu. 3.
- Iudex causam inappellabilem non potest facere appellabilem** cen. 1. dist. 54. n. 9.
- Iudicem suspectum allegans, aut eum recusans, ita ei manus ligat, ut pendente recusationis iudicio in nullo illius causae actus procedere possit, & si processerit, processus est ipso iure nullus** nu. 26.
- Iudice uti suspecto recusato, si ad alterius partis instantiam iudicem dari congerit, tunc licet datio, teneat tamen parte reclamante remouetur.**
- Iudicem recusans ex iusta, quam sciat causa debet eam nihilominus debito tempore proponere sui minus perget videri in causa & quid in ignorante** cen. 1. dist. 88. nu. 5. & 14.
- Iudicis in recusatione multum interest, an is sit ordinarius an vero delegatus, & quae sit ratio differentiae** cen. 1. dist. 88. n. 8. & 13.
- Iudicis recusatio proposita, quid operetur, & intra quod tempus proponi debeat** cen. 1. dist. 88. nu. 12.
- Iudex recusatus potest de causa suspitionis interrogari, qui iuratus tenetur quoque respondere** cen. 1. dist. 88. nu. 18.
- Iudici excommunicatum aliquem ignoranti culpa adscribi nequit** cen. 2. dist. 73. nu. 6.
- Iudex a quo potest appellanti certum terminum praescribere ad praesentandum se iudicem ad quem, vel ad appellationem prosequendam, quo elapso appellans, cogitur stare sententiae iudicis a quo** cen. 2. dist. 36. nu. 17.
- Iudex a quo non potest appellanti terminum praefigere ad appellationem finiendum (si tamen hoc fecerit intelligitur statuisse ad se praesentandum, & ita demum appellans arbitrabitur, si sciverit termini huiusmodi praefinitionem** ibid. nu. 18.
- Iudex non potest supplere in praescriptionis materia a parte non allegata in actis** n. 20.
- Iudex ex officio inquirere frequenter potest rixantes, lusores, tabernarios, eos qui laute viuunt sine exercitio** cen. 1. dist. 80. n. 17.
- Iudicis recusationis casus amplissimam continet materiam** cen. 1. dist. 88. nu. 1.
- Iudicibus maioribus ius commune multa permittit, quae minoribus denegat** nu. 22.
- Iudex praesumitur voluisse poenam iuris exequi non nouae auctor fuisse** cen. 1. dist. 13. n. 7.
- Iudex post sententiam nescius appellationis**
- interposita potest ad executionem procedere** cen. 2. dist. 48. nu. 3.
- Iudex qui nesciat appellationem fuisse interpositam, potest ad executionem suae sententiae peruenire absque villo incursum attentatorum metu, & hoc licet appellatio esset intimata parti** ib. nu. 11.
- Iudicis praesentio, an, & quando locum fortitur** cen. 2. dist. 65. nu. 1.
- Iudex contumaci potest denegare audientiam etiam in alia causa** centur. 1. distinct. 12. nu. 14.
- Iudicatum a iurisdictionem non habente pro iudicato non habetur** insp. 40. nu. 5.
- Iudicialis petitio vide in verbo Petitio iudicialis**
- Iudicialis molestia ex calumnia illata ad molestiam facti reducitur** insp. 2. sub nu. 1.
- Iudicio contra aliquem moto uti alterius heredem reo etiam non opponente, aut non negante qualitas, probanda est, neque refert, an is reus conuentus filius sit, aut extraneus** cen. 2. dist. 18. nu. 8.
- In iudicio finium regundorum uterque litigantium dicitur actor uterque reus** insp. 60. nu. 6.
- In iudiciis diuisionis uterque litigantium dicitur actor uterque reus** insp. 60. n. 6.
- In iudicio mutuae petitionis scilicet conuentionis, & reconuentionis uterque litigantium dicitur actor, & reus, & instantia ab utroque sustinenda est** insp. 60. n. 7.
- Iudicis in ordinatois aequalitate tractantur scientes, & ignorantes: Et in iudicio, qui vere est praesens, regulariter non citatur sciat vel ignoret** Reg. 5. nu. 1. 5. 6. & 7.
- Iulii Sanazarii Iuriconsulti Papaeusis Doctoris honorifica mentio** cen. 2. dist. 38. n. 4.
- Iuramentum de non variando, quando ardet rem** insp. 10. nu. 3.
- Iuramento se obstringens, & promittens non variare, adhuc tamen variare poterit impetrata absolutione a iuramento, & citata parte** insp. 10. nu. 5.
- Iuramentum est quid personale** inspectio. 14. num. 4.
- Iurantem debere seruare contractum vel contractum non valere diuersa** insp. 14. n. 4.
- Iuramentum, quando sit personale, quoad vinculum perit, & reale, quoad obligationis efficaciam** insp. 14. nu. 4.
- Iuramentum vim habere praescriptam, iecirco facti alieni promissorem proinde habendum, ac eum, qui proprium factum promiserit, quomodo sit intelligendum** insp. 21. n. 9.
- Iuramentum in litem contra violentum aut dolosum possessorem iudicis est arbitrio moderandum** insp. 26. nu. 11.
- Iuramentum interpositum super mutuo reddendo, & soluendo non impedit, quo minus non numerata pecuniae exceptio possit allegari** insp. 27. num. 10.
- Iuramentum super vera numeratione a debitore praestitum ei non praedictat** insp. 27. n. 11.
- Iuramentum [tale iurat praedicta omnia fuisse, & esse vera] non impedit exceptionem non num. pecun.** insp. 27. n. 11.
- Iuramentum praedictat, quando sufficit scientia in genere, nisi mulieri, minori, & rusticis** insp. 75. num. 4.
- Iuramentum non trahitur ad ignorata, neque tollit praesumptionem ignorantiae, quae a iure resultat** insp. 75. nu. 3.
- Iuramentum ubi addit, an ibi quoque scientia praesumatur** insp. 75. nu. 1. & seqq.
- Iuramentum scientiam probat** insp. 76. num. 2.
- Iurans se propriae familiae stemmata nescire, & petens a Principe nobilitari, nec sibi, nec suis praedictat** insp. 84. nu. 12.
- Iuramentum rei conuenti est probatio sufficiens ad recusandum iudicem delegatum, qui suspectus allegatur** nu. 30.
- Iuramentum carcerati super fortuito accessu in caus**

I N D E X.

- in causa homicidii an iuret cent. 1. dist. 40. num. 4.
- Iuramentum an, & quando regulariter probet interesse in causis summariis. cen. 1. dist. 60. nu. 16.
- Iuramentum in quibus precise obliget. cent. 1. dist. 67. nu. 3.
- Iuramentorum in fine contractuum appositionum tanta non est habenda ratio, ut ideo iuris regulæ infringantur, & cur. cen. 1. dist. 67. nu. 4.
- Iuramentum an perpetuam habeat actionem cent. 1. dist. 75. nu. 10.
- Iuramenti in litem efficacia, & remedium quando comperat. centur. 1. dist. 99. nu. 1. & 2.
- Iuramentum in litem, quibus in casibus precipue denegari possit, cui comperat, an heredibus, & contra heredes deferatur, vel quando contra heredes tutoris inventarium non conficiens pupillo deferatur, & si fuerit præstitum ab eo non appellatur de iure civili coram iudice laico, secus de iure Canonico, & iudex pro arbitrio taxat iuramentum in litem, siue ante, siue post iuratum sit. centur. 1. dist. 99. numer. 3. 4. 5. 6. 7. 10. num. 12.
- Iuramentum Zenonianum quale. ibid. num. 14.
- Iuramentum suppletivum a sciente tantum præstat. ib. n. 15.
- Iuramentum suppletivum, & Iustinianeu differunt. ib. nu. 16.
- Iuramentum in litem in actionibus de dolo, & quod metus causa, & in interdictis. ibid. num. 13.
- Iuramentum petitori in casu, ex cautione C. de non num. pecun. deferendum est, & id quando nu. 18. ibid.
- Iuramentum exig. complementum formale. cen. 2. dist. 69. nu. 7. Alb. consil. 70. sed pinguis præstitum non desinit operari. Gall. consil. 31. nu. 58. cum seqq. Tiraq. de retract. lignag. § 36. glo. 2. v. 59.
- Iuramenti suppletorii in probatoria materia subsidium non leue. cen. 2. dist. 37. n. 1.
- Iuramentum suppletorium etiam post conclusionem in causa præstitum, modo non sit petitum intra tempus probatorium, ad huc iuuat. ib. nu. 4.
- Iuramentum non supplet decretum. regul. 13. num. 7.
- Iuramenti formalitas ex nou. constit. Mediol. & Statut. Papiæ dist. 59. cen. 2. num. 10 & in aliis causis notatis per Galliam consil. 51. nu. 12. & 18. atq; consil. 77. nu. 5. & consil. 100. nu. 45. cum seq.
- Iuramentum in contractu minorum insignes gignit effectus cen. 2. dist. 64. nu. 1.
- Iuramentum an sit in causa, quod dispositio transgat ad incogitata. dist. 64. cen. 2. nu. 9. & 12.
- Iurans soluere tali die, an compensationem obducere possit. cen. 2. dist. 64. n. 16.
- Iuramentum, donationem firmat inter coniuges alias inutile. cen. 2. dist. 1. nu. 3.
- Iuramentum intelligitur præstitum secundum naturam actus. cen. 2. dist. 97. nu. 6.
- Iuramentum precise non obligat præsertim in matrimoniis, quæ libera esse debent. cen. 2. dist. 40. nu. 95.
- Iuramentum est consensus accessorium, & firmamentum ibid. n. 93.
- Iuramentum est personale. ib. nu. 43.
- Iuramentum, & votum sunt quædam spiritualia. ibid. nu. 26.
- Iuramentum precise obligat, & quid inde. ib. num. 20.
- Iuramento non nisi cum magno salutis æternæ periculo potest contraheri. ibid. num. 15.
- Iuramentum a simplici promissione apud Deum Opt. Max. nihil differt. ib. n. 7. & 37.
- Iuramenti purgationis, quod hodie non est in usu materiam, & requisita vide in verbo purgationis, interim ad eundem est Gallia, consil. 18. n. 126 cum duobus seqq.
- Iurisconsulti Principum patres appellantur. insp. 61.
- Iurisdicatio, quando turbata ab aliquo dici possit. cen. 1. dist. 27. nu. 9.
- Iurisdicatio prorogata legitimis actus producit. cen. 1. dist. 100. n. 77.
- Iurisdicatio limitata non est prorogabilis. cen. 2. dist. 66. nu. 18. & 19.
- Iurisdictionis prorogatio ab initio voluntaria ex parte litigatoris. delegatio secus. cen. 2. dist. 66. nu. 8. & seq.
- Iurisdictionis subiectum ubi non est, ibi non cadit prædicatum prorogationis. ib. nu. 16.
- Iurisdictionis prorogatio sit multifariam. cen. 2. dist. 66. nu. 3.
- Iurisdictionis prorogatio pendet a scientia, & ignorantia, & prorogata plurimum distat, a delegata, cuius habitus est probandus, cum non præsumatur. cen. 2. dist. 66. num. 1. 6. 7.
- Ius in stipulationibus versatur, factum vero in pactis. insp. 5. nu. 31.
- Iuris multum dubii quæstio, ad facti quæstionem reducitur. insp. 2. sub n. 2.
- Iura cedens an semper directam apud se actionem retineat, qua possit experiri. cent. 1. dist. 86. nu. 7.
- Ius commune multa maioribus iudicibus permittit, quæ minoribus denegat. n. 22.
- Ius ex facto oritur. insp. 16. nu. 1.
- Iurium editio eius sumptibus fieri debet, qui eedere tenetur. insp. 33. nu. 4.
- Iuris clari dubitatio in petitiis adscribitur, & fatuitati neq; excusat. insp. 82. n. 3.
- Iura vigilantibus subueniunt non dormientibus. nu. 30.
- Ius tertii in quibus casibus possit opponi. insp. 91. nu. 4.
- Iuris præsumptiones allegandæ sunt, & quidem in termino ad probandum assignato. quotiescunq; in ipsa petitione non includuntur, sin minus interdum ne a iudice quidæ suppleri possunt. insp. 100. n. 3.
- Ius habens possidendi, non ideo censetur posse exercere ius prohibendi cent. 1. dist. 3. nu. 1.
- Iure venandi concessio, an censetur quoque concessum ius prohibendi alios venari. cen. 1. dist. 3. n. 4.
- Ius cedere, & rem cedere diuersa. cen. 1. dist. 4. nu. 20.
- Iura euentum illum, qui euenire. vel euenire non potest, in consideratione non habent. nu. 44.
- Ius solidum an impediatur, si probetur in causa societatis pecuniam, ad manus vnus tantum peruenisse. cen. 1. dist. 52. n. 4.
- Iura sua remittens sibi, suisq; posteris præiudicat. nu. 75. & 78.
- Iuris sui dubius, tamen si sciat litem esse motam, & taceat, non ideo sibi præiudicat. insp. 82. nu. 12.
- Iuris sui priuatio, nec fit, nec præsumitur, nisi lex expresse ita velit. cen. 1. dist. n. 100. n. 39.
- Iuris civilis quæ sunt, tacito populi consensu, vel alia lege, lata tolli possunt, & mutari per Principem potissimum. cen. 1. dist. 63. nu. 40. & 41.
- Ius presentandi tanquam fructus iurispatronatus, transit in fideicommissarium vniuersalem. cen. 1. dist. 90. n. 15.
- Ius presentandi est quid dist. dictum a iure patronatus. cen. 1. dist. 90. nu. 18. & 39.
- Iuris communis extensio personæ ad personam in statutis, maxime correctoris an admittatur. cen. 1. dist. 90. n. 4.
- Iure datoris resolutio resoluti quoq; ius acceptoris. cen. 1. dist. 92. nu. 8 & centu. 2. dist. 46. num. 12. & cen. 1. dist. 1. n. 2.
- Ius possidendi, & ius prohibendi longe diuersa cent. 2. dist. 1. numer. 52.
- Ius nulli in re propria tolli potest, aut immiui. ib. nu. 53.
- Iure suo vtens nemini facit iniuriam. ibidem num. 71.
- Ius idem statui debet, ubi viget ratio eadem. cen. 1. dist. 3. nu. 16.
- Iuris præsumptiones dicuntur probationes liquidissimæ in casibus expressis a iure, nec aliter. Dec. in c. prudentiam §. sexta. nu. 42. de offic. deleg. nu. 33. Adde Auctor.
- Ius quod quis tibi competere ignorat remittere non præsumitur. centur. 2. dist. 21. num. 9.
- Iuri competenti ex origine potest renunciare quilibet in sui præiudicium. cen. 2. dist. 29. num. 11.
- Ius accrescendi, quando inuito herede locum obtineat. reg. 11. n. 12. 13. 14. & 15.
- Ius tertii maxime filii, & Ecclesiæ inutiliter ab alio opponitur, & quando. cen. 2. dist. 91. n. 12.
- Iurispatronatus communis requirit præsentationes in communi non singulariter, aut seorsim. cen. 1. dist. 36. n. 14.
- Iurispatronatus magna prærogatiua. centu. 1. dist. 90. nu. 1.
- Iurispatronatus materiam, qui auctores exegerint. cen. 1. dist. 90. nu. 3.
- Iurispatronatus tres sunt species. centu. 1. dist. 90. nu. 4. & nu. 63.
- Iuris patronatus translatio, quando valeat in præiudicium transferentis, sine consensu Episcopi, & quando illius consensus retrahatur. cen. 1. dist. 90. n. 7.
- Ius patronatus laicale quod, & quod duplex. cen. 1. dist. 90. nu. 9. & 10.
- Ius patronatus si sit hereditarium, quis se ingerere nequeat. cen. 1. dist. 90. nu. 11.
- Ius patronatus laicorum, an transeat in fideicommissarium cum bonorum vniuersitate, post restitutionem hereditatis realiter factam. cen. 1. dist. 90. nu. 13.
- Ius patronatus ex quibus causis impetretur. cen. 1. dist. 90. nu. 61.
- Iuris patronatus conditiones, quando & quoties possint alterari. cen. 2. dist. 37. nu. 4.
- Ius patronatus non acquiritur per refectionem, aut reedificationem, nisi Ecclesia sit funditus euerla, & resectio de Episcopi consensu fiat aut reedificans sit ex fundatoribus, aut fundatorum heredibus. insp. 57. n. 9.
- Ius patronatus acquiritur per nouam Ecclesiæ ædificationem. vt per dotationem, & fundationem. insp. 57. nu. 9.
- Iuris patronatus, quando fiat derogatio, & quæ propterea requirantur. cen. 2. dist. 44. nu. 8.
- Ius excipiendi, & retinendi migrat quoque in successorem singularem. cen. 2. dist. 73. nu. 9.
- Ius offerendi non habet locum in casu recuperationis dotis ob vergentis mariti ad inopiam dissentiente. præexcell. D. Fachineo cent. 2. dist. 80. nu. 13.
- Ius commune inter priuilegiatos seruatur, & quando. cen. 2. dist. 78. nu. 7.
- Ius prohibitiua pura prohibens aliquid non heri facit, vt faciens facere dicatur. insp. 3. num. 13.

K.

Karolus V. Imperator Potentissimus, & iunctissimus Illustrissimam Adurnorum familiam quantum adamat. Regul. 20. sub nu. 13.

Karoli Adurni, & Barnabæ eiusdem patris consilio, & virtute. Alphonsus rex Neapolitis regno potitus fuit, & Rex Ferdinandus conseruatus incolomis ib. nu. 12.

Karolum Anton. Puteum Illustris, & Reuerendiss. Pisarum Archiepiscopum i. V. D. En. i.

I N D E X.

- minimissimum citat & laudat Auctor. cen. 1. dist. 40. nu. 1. & cent. 2. diu. 58. nu. 6.
- L.**
- L**æta Maiestatis scientia tam diuina, quàm humanæ scientem, & non reuelantem poena dignum reddit. insp. 68. nu. 7.
- Læso cessat in dubiis, & incertis. cen. 1. dist. 70. num. 9. cum seq.
- Læsonem in donatione allegare ridiculum, foret, nisi eam aliunde, quis deducat, velut per modum coniecturæ doli, metus, aut seductionis. cen. 2. dist. 91. nu. 23.
- Læso in materia sententiæ retractandæ, quæ in iudicatum transiit, probari debet intra annos quatuor a die scientiæ aut instrumentorum nouiter reperorū. cen. 1. dist. 16. n. 7.
- Læsonem prærendens eam probare debet. cen. 1. dist. 28. nu. 11.
- Læsonem ultra dimidiam scientem non inuat beneficium. l. 2. C. de rescind. vend. cen. 2. d. 3. n. 2.
- Læso enormissima non comprehenditur in statuto Ticinensi 102. sub rubr. De vend. nō reuoc. in Ciuil. cen. 2. dist. 3. num. 6.
- Lædi scienter se permittens ultra dimidiam, partem donare censetur non obstante. l. 2. C. de rescind. vend. ibid. n. 5.
- Laicus potest sibi referuare ius patronatus, donationis vel foundationis tempore, quo super beneficium illius bonis erigitur. cen. 1. dist. 90. num. 60.
- Lamiatum inuocatio execranda est. centu. 1. dist. 14. nu. 13.
- Lapides signandi origo. centu. 1. dist. 50. num. 2.
- Laudemium debetur etiam ex alienatione necessaria, si ea habuit ortum a voluntaria ex contractu emphyteutic. insp. 14. nu. 3.
- Laudemium non censetur remissum ex sola perceptione celsus a nouo emphyteuta. cen. 1. dist. 11. nu. 20.
- Laudemium an debeatur ex diuisione seu alienatione facta inter plures emphyteutas, & quando. cen. 1. dist. 11. n. 23 & 26.
- Laudemiorum receptio, canonis exactio, inuestitura renouatio, & eius generis contractus remissionem caducitatis, si qua ante fuisset, aperte probant. nu. 4.
- Laudemia soluta an, & quomodo repeti possint. cen. 1. dist. 47. nu. 2.
- Laudemia tot debentur, quot sunt alienationes, habita tamen ratione valoris bonorum tempore alienationum. nu. 18.
- Laudemium nō soluitur pro re laudemio subiecta, quæ in dotem inæstimatum detur. o. 19.
- Laudemium debetur ex heredis institutione, donatione, & transactione contra nonnullorum doctrinam declaratum. n. 20.
- Laudemiorum solutione consuetudo attendenda est etiam super quantitate. nu. 22.
- Laudemium quota sit præcipue pars de iure commun. nu. 23.
- Laudemia nec in censualibus, nec in feudilibus veniunt præstanda, nisi in inuestitura, vel concessione aliter esset quantum. nu. 24.
- Laudemium debetur pro feudo censuali, nisi consuetudo esset in contrarium, non obstante etiam libera alienandi facultate. n. 25.
- Laudum arbitratoris executionem paratā non habet, ne quidem excusa decem dierum, & partis taciturnitate, aut etiam si statutum loci disponderet. sententiam habere paratam executionem. centu. 2. dist. 99. num. 1.
- Laudum quid si esset homologatum. ibidem nu. 5.
- Laudum si pronuntiatum esset ex vi compromissi necessarii, aut esset iuratum compromissum, cū amplissima remedium suspensiuorum reuocatione, quid ibi. n. 4.
- Laudum arbitratoris non est [proprie saltem] scientia. ibid. nu. 2.
- Laudum habet paratam executionem compromisso iurato. insp. 27. n. 3.
- Laudo emologato vere dicitur transactum. insp. 99. nu. 4.
- Laudum prolarum an officiat successoribus. cen. 1. diu. 62. nu. 5.
- Laurentii Poli Magistratus Mediol. Præsidis meritiissimi, ante Prætoris Papæ integerri- mi laus. cen. 1. dist. 100. nu. 19.
- Latitare quid sit. cen. 1. dist. 12. nu. 8.
- Legatarius potest abdicare a se legati cōmodum. reg. 17. nu. 4.
- Legatario scienti vel ignoranti ius pure legati queritur. ibid. nu. 3.
- Legatarius quando succedens heredi rē habet ex legato, non iure successionis, superueniens ei nouus titulus priorē nō tollit, & cur. n. 86.
- Legatarius si post decessum legantis fundum, scienter illum a domino emerit, an ideo legato renuntiatio censetur. cen. 1. d. 96. n. 7.
- Legatum codicillis postea factis non reuocatur, an nihilominus inimicitia sit in causa, ut dei possit præsumtue reuocatum. cen. 2. dist. 87. num. 4.
- Legati reuocatio an tot testes requirat, quot confectio, seu constitutio. ibid. n. 5.
- Legatum, quando reuocatum censetur, sciuerit vel ignorauerit testator. b. n. 10.
- Legatum annuum nunquam præscribitur, quoad futuras, nō etiam præstationes præteritis regul. 17. num. 7. Non idem respectu possessionis ibid. n. 8.
- Legati vniuersalis natura vsusfructus omnium, & quorumcūq; bonorum testatoris, an includat etiā bonorum fideicommissio subiectorum vsusfructum, cent. 2. dist. 62. num. 1.
- Legatum vestium vxori relictum per maritē, quid comprehendat insp. 25. nu. 5.
- Legatum vsusfructus sub conditione viduitatis non tam debet attendi, quam simpliciter relictum, & cur hoc. insp. 46. nu. 7.
- Legatum ignorantis relictum an illi acquiratur. insp. 93. nu. 1. & seq.
- Legatum, & donatio differunt, & quomodo. ibid. nu. 2.
- Legatum purum, vel in diem certum ad heredes legatarii transmittitur post legantis mortem, etiam ante illius agnitionem, quamquam aliud sit in legato sub conditione, vel in diem incertā relictio ibi. n. 3. & 4.
- Legatum sit absenti plerumq; rei tamen legatæ dominium in legatarium a die obitus testatoris trāsit, et si illa ratione loci, & quorū sit incerta, declara tamē. insp. 93. n. 5. & 6.
- In legatis considerantur tria tempora, quoad acquirendum dom. n. 6.
- Legatis fructibus in aliquo fundo nascituris coloni pars sub legato nō venit. cen. 1. d. 68. n. 6.
- Legatum repudiare non potest plenam bonorum administrationē non habens. cen. 2. dist. 18. num. 1. & seq.
- Legati repudiatio, quando dici debet alienatio. ibid. nu. 6.
- Legitima, & Trebellianica in gratiam liberorum primi gradus exceptæ censentur a fideicommissio conditionali, ab ascendente constituto, ut libere possint illas, ad quoscūq; et extraneos transmittere, nō obstante contrario testatoris præcepto, nisi cōsuetudo, aut statutū repugnet. cen. 2. dist. 58. n. 2.
- Legitima non dicitur quota hereditatis, sed quota bonorum. cen. 2. dist. 92. n. 16.
- Legitimæ supplementum debetur non obstante contraria voluntate patris. ibi. n. 11.
- Pro legitima non competit beneficiū possessorium ibi. nu. 15.
- Legitima magis priuilegiata, quam Trebellianica. cen. 2. dist. 58. n. 7.
- Legitima quota pars sit, præcipue si conuerrat cum Trebellianica. nu. 98.
- Legitima magis est priuilegiata, quam pia causa. cen. 1. dist. 77. nu. 7.
- Legitima non comprehenditur sub generali iurium omnium renuntiatione. cen. 1. dist. 96. nu. 7.
- Legitima debetur filiis in bonis paternis. cen. 2. dist. 2. nu. 7.
- Legitima filiorum præscribitur æs alienum. cen. 2. dist. 2. n. 27.
- Legitima factum non retractatur ex casu superueniente. insp. 46. n. 1.
- Legitimatio est actus voluntariæ iurisdictionis. cen. 1. dist. 76. nu. 2.
- Legitimationis infantis effectus quis ibid. nu. 3. 4. & 5, & vide in verbo infans.
- Legitimationis factæ mortuo patre efficacia. ibid. n. 6. & 7.
- Legitimatio, quæ in feudilibus est nulla, valet tamen in allodialibus. centu. 2. dist. n. 91. num. 1.
- Legitime nunquam natus censetur is, qui illegitime editus fuit in lucem. insp. 72. num. 3.
- Legitimatio alchimicæ similis. ibi. sub n. 3.
- Legitimus non est vere legitimus, sed fictus. ibid. sub nu. 3.
- Legitimatione annullata, vel minus valida pronuntiata, concidit & legitimi institutio, tanquam ciuile cognitionis errore facta. cen. 1. dist. 17. nu. 1. & seq.
- Legitimatio an differat a dispensatione. cen. 1. dist. 17. nu. 2.
- Legitimatio fit 4. modis. ibid. nu. 3.
- Legitimatio duplex. ibi. sub nu. 3.
- Legitimandus spiritus sit an vero naturalis, plurimum interest ibid. nu. 4.
- Legitimandi naturales potestatem habens potest legitimare filium clerici. Cent. 1. dist. 17. nu. 8.
- Legitimatio ignorantis an legitimandus spiritus, an vero naturalis sit, facile corrumpit ibi. nu. 10.
- In Legitimatione agitur de his quæ a sola voluntate testatoris non pendent. ibid. nu. 12.
- Legitimatio subreptitia nulla est. ibid. nu. 14. & 15.
- Legitimato quo casu moueatur quasi, sit ne bene legitimatus, cautela proponitur ibi. nu. 13. & 19.
- In legitimante quæ sunt probanda ibid. nu. 17.
- Legitimans debet esse in possessione vsus priuilegi legiti mandandi. ibid. nu. 18.
- Legitimandi potestas in domino Mediolani, ut exerceatur, ibi. d. nu. 19.
- Legitimatio corrumpit, ubi liqueat patrem legitimi potuisse in vxorem ducere concubinam. ibid. nu. 21.
- Legitimatio requirit consensum, vel approbationem Principis, in cuius territorio sunt bona successibilia. Cent. 2. dist. 9. nu. 5.
- Legitimatus sub ea formula, ut succedat in ea parte bonorum, quæ patri bene uita fuerit, an censendus sit dispensatus & quando ibi. nu. 6.
- Lex superueniens post sponsalia de futuro impedit matrimonium contrahendum, sed non dirimit contractum. nu. 29.
- Lex præsumit venditori scire qualitates rei venditæ maxime quando cadit in eius dominium. fuit. insp. 90. nu. 3.
- Legis est fingere non hominis. Cent. 1. dist. 3. nu. 17.
- Lex vult singulis esse consultum. Cent. 2. dist. 1. nu. 79.
- Lex & consuetudo possunt seruitutis causam inducere, & an lex habeat vim pacti. Cent. 2. dist. 1. nu. 109. & 110.
- Lex quomodo dicebatur in diuisione agrorum, vel alia partitione facienda. ibi. n. 14.
- Legum auctoritas naturalia non tollit. insp. 12. nu. 1.
- Lege condita illico parata in eam fraus. n. 46.
- Lex interdum poenam irrogat ex f. do, interdū ex animo solo facientis, inter quæ multum interest. insp. 29. num. 7.

INDEX.

- Lex** vel statutū loquēs de possessione simpliciter de qua intelligatur possessio. *insp. 59. n. 2.*
Legis præsumtio idem operatur quod veritas *insp. 64. num. 5.*
Libellorum verba quomodo interpretanda. *cent. 2. dist. 74. num. 12.*
Libello clausula inserta, salvo errore calculi, quid operetur. *cent. 1. dist. 28. n. 6. & 7.*
Liberationum, scriptura confuta dolum arguit, & id quando maxime. *num. 28 & 36.*
Liberatio tutori facta sui natura favorabilis. *nu. 18.*
Liberatio interest habilitationi & e contra. *n. 24.*
Liberationem dolosam licet iurata, vel transactam, dolosa reddi pronuntiatio. *n. 43.*
Liberatio legitime facta non reuocatur. *n. 48.*
Liberatio apposta in renuntiatione vitiosa doli exceptione inuictis dicitur. *n. 44.*
Liberatio annua quantitas potest a debitorum impetrari per assignationem æquivalentis prædii. *cent. 1. dist. 43. nu. 17.*
Liberatio facta vni administratorum, quando alius proficiat contra Fulgosi. *conf. 134. centu. 1. dist. 81. num. 2.*
Liberationis generalis factæ administratori, quanta sit utilitas, & quid requiratur ad hoc ut sit valida cum ampliat. & limitat ibi. *n. 1.*
Liberatio facta vni tutori, qui solus ex tutorum suorum mandato tutelam administravit, vel in casu diuise inter plures administrationis an aliorum releuet ibi. *n. 3.*
Liberatio generalis ea, quæ actione reali peti possunt, non includit.
Et an ea comprehendat, quæ sunt extra causam administrationis ibi. *nu. 4. & 5.*
Liberi laudantur, qui non eligunt sibi sponas inuitis parentibus. *Reg. 11. n. 7.*
Liberi aut parentes, quamuis ex aliqua causa possint exheredari, si tamen non fuerint exheredati, an heredes possint de illis causis excipere. *cent. 1. dist. 45. nu. 13.*
Liberi ex vulgari substitutione inter coheredes aliquos, ex eis absque filiis masculis decedente facta, censentur & ipsi heredes vocati, & eorum descendentes. *nu. 37.*
Liberi vid. etiam Filii.
Licentia de faciendo non retrahitur ad id factum, quando agitur de alicuius præiudicio. *insp. 25. nu. 7.*
Licentia seu indultum manans a Summo Pont. ad postulationem alicuius Cardinalis, ut possit testari de peculio, ex rebus ecclesiæ comparato, nunquid verificetur in primo testamento tantum, vel etiam in fluat in secundum, primo testamento reuocato. Et quid de licentia principis in gratiam mariti, ut possit reuocare uxori contra formam statuti, vt Papie, aut contra consuetudinem loci, vt Alexandrie, in quo expressa opinio de Decio confil. 512. affert. Auctor solidissimam decisionem. *insp. 23. nu. 2.*
Limes limitans cedat limitatio. *cent. 1. d. 50. n. 8.*
Limitata causa limitatum producit effectum. *num. 19.* Declara, vt per Sim. de Prex. tract. de interp. ult. vol. lib. 4. Dubit. 3. n. 38. vsque ad fin.
Lineæ nomē generale quomodo intelligatur. Et quomodo superstes non aliter decedenti succedat, quam si omnes prius ex linea grauata decedant.
Nec ipsa dicatur defecisse, quamdiu aliquis ex masculis superest.
Ex qua substituti ac ordine grauati, & quomodo præsumantur vocati. *n. 4. 5. 6.*
Lineæ plures, & inter se discrete, quado, pvnica reputetur, in materia substitutionis. *ib. n. 64.*
Linea duplex actiua & passiuæ, & quæ vtraque. *ibid. nu. 68.*
Lingua lubricum non est punibile, modo prænitentia signa statim ostendantur, quod est notandum in materia blasphemiz, vt mitius puniatur, qui ex lubricitate linguæ blasphematur, quam qui ex nefaria consuetudine. *insp. 15. num. 4. & 5.*
- Litis** denuntiatio per emptorem, auctori suo immediato, non mediato faciendæ, cuius expensis fiat. *insp. 33. nu. 5.*
Litis impena a domino facta præsumitur, non a procuratore. *insp. 35. nu. 3.*
Litis occasio vitanda. *cent. 2. dist. 1. numer. 64.*
Lis pluribus modis pendere dicitur. *centur. 2. dist. 93. nu. 10.*
Litigans, & male factum narrans consulenti, seipsum decipit. *insp. 16. nu. 5.*
Litigantes duo eodem tempore, & in eodem iudicio in prima instantia, si fuerint superari, vno appellante potest alius adherere appellationi per litem interpositæ contortæ. *cent. 1. dist. 31. nu. 1. & seqq.*
Litigatores ambo scientiam quoties habuerint prorogationis per arbitrum factæ nihil habent, quod opponant, licet illis non fuerit intimata. *cent. 1. dist. 76. nu. 2.*
Litigiosam rem distrahens extra litem confor te ex causa transactionis si ignoranter agat non incidit in penam, sed non tenet alienationem. *re. 6. n. 10. Addo Bero. c. 6. 39. n. 18. vol. 3.*
Litigiosa super re contrahentes tunc dispensatione in forma impetrata, si scienter id fecerint deinceps prius, licet si ignorantes, quæq; defendi possint. *cent. 1. dist. 93. nu. 1. 2. 7. & 11.*
Litigiosa vni omnino alienatione impedit, per quā transferatur dominium, nisi quibusdam in contractibus relatis. *cent. 1. dist. 93. nu. 3.*
Litigiosam rem si quis emerit aut vendiderit quomodo contra eum procedatur. *cent. 1. dist. 93. num. 5.*
Litigiosa res oppignerari non potest. *centu. 1. dist. 53. nu. 6.*
Litigiosa vitium an tollatur per litem pendente. *cent. 1. dist. 93. nu. 9.*
Litteræ principum statim ardeant scientes absque vlla publicatione. *cent. 2. dist. 75. num. 3.*
Litteræ edictales, si statim fuerint sublatae non habentur pro affixis. *insp. 11. nu. 4.*
Litterarum subsidialium vius. *cent. 2. dist. 72. nu. 10.*
Litterarum presentatio facta mortuo scribente inanis est. *cent. 1. dist. 67. nu. 6.*
Litteræ non dicitur aperire detrahens charitatem quæ claudat eas. *ibid. nu. 8. & 9.*
Litteræ nullæ vt obligent, non requirunt exactam cognitionem. *ibid. nu. 10.*
Litteris contenta, non præsumuntur, scire is, qui eas vno die recipit. *ib. nu. 11.*
Liucila totum, censualem, & eiusmodi bonorum, vid. in verbis censualem, Emphyteuticum, & feudarium.
Locatio facta contemplatione a bonum, vel ædificiorum, quando resoluta dicitur illis extinctis vel diutius. *Reg. 11. d. 4.*
Locatio facta per prælatum ultra triennium, contra eum iuramentum constitutionem an teneat. *insp. 9. nu. 19.*
Locatio prædii vrbani renouata censetur, pro tempore quo præiudicia sunt patientia rustici vero pro vno tantum anno. *cent. 1. dist. 2. num. 11.*
In locationibus & concessionibus emphyteuticis calamitas belli, & pestis habenda quandoq; ratio. *num. 35.*
Locationes ad quot fines fiunt & quid de illis, quæ non sunt locum effectum. *numer. 35. in fin.*
Locatio, quando censetur facta contemplatione ædificiorum, vel arborum. *cent. 1. dist. 61. num. 14.*
Locatio ad beneplacitū reputatur perpetua, vniq; habet locationis. *cent. 1. dist. 67. num. 1.*
Locatio an sit ad longum tempus ipse emptor declarat. *cent. 1. dist. 67. nu. 1. 3.*
Locatio facta per prælatum, & an quando successor in beneficio obliget. *cent. 1. dist. 91. num. 1. & aliquot seqq.*
- Locatio** facta nomine Ecclesiæ ab eo, qui illi us administrationem habeat, realis existimatur, ideoq; successorem officio non ita si proprio nomine facta sit. *cent. 1. dist. 91. n. 2.*
Locatio bonorum Ecclesiæ facta a prælato ultra triennium, cum pacto de renouando an teneat. *cent. 1. dist. 91. nu. 4.*
Locationi, quo casu stare teneatur successor antecessoris sui, & ad quod tempus. *cent. 1. dist. 91. nu. 8. & 9.*
Locationis in casu vrbani, quod in conductore obtinet, idem quoquo in subconductore obtineat. *cent. 1. dist. 91. nu. 2.*
Locatio an impediatur vitium rei litigiosæ. *cent. 1. dist. 92. nu. 4.*
Locatio facta per prælatum, quando iudicatur realis, & quando personalis. *cent. 2. dist. 30. n. 11.*
Locator, qui promittit conductori, soluturum se omne onus prædii imponendum, non tenetur ad vestigia fructuum perceptorum a conductore venditorum persolunda, & cur. *insp. 37. nu. 2.*
Locator, quando & quibus in rebus præferatur creditoribus conductoris, etiam se anterioribus. *cent. 1. dist. 2. nu. 7.*
Locator non auditur, quo casu conductori suo ad quinquennium, qui in primo biennio fuerit impeditus vt re conducta, offerat restitutionem temporis finita locatione. *cent. 1. dist. 19. nu. 6.*
Locator negans subconductorem esse æque idoneum tunc onus probandi contrarium, in sublocantem, contra Caroc. *centu. 1. dist. 8. nu. 23.*
Locatorem inter & conductorem Papie, quomodo procedatur. *cent. 1. dist. 92. n. 11. & 13.*
Locator naturaliter & ciuilitate possidens potest expellere quemcuq; detentorem et habentem causam ab eo, qui eandem ab ipso met locatore primum habuit. *cent. 1. dist. 91. n. 7.*
Locupletatio est facti ideo non præsumitur. *cent. 1. dist. 18. nu. 8.*
Locupletationis qualitas an præsumatur. *cent. 1. dist. 18. num. 7.*
Locupletior factus quis dicatur. *ib. n. 8.*
Locus cum visitatur quis debeat adhiberi, ceterum. *1. dist. 59. nu. 15.*
Loci inspectio est omnium probationum certissima, præsertim si de terminis sit controversia. *cent. 1. dist. 50. nu. 14.*
Loci inspectio nemini deneganda etiam in exsecutis, & quid si facies loci appareat mutata. *cent. 1. dist. 59. nu. 3. & 4.*
Longi temporis curriculum nullitatem contractuum tollit, & contrarium tueri. *n. 28.*
Longissimi temporis cursus, facit vt solemnitas omnis interuenisse præsumatur, maxime in longa contractus obseruantia. *cent. 1. dist. 78. nu. 90.*
Luci radicati & incorporati iactura an habeatur pro damno. *insp. 39. nu. 10.*
Luci & damni diuersa ratio, & quid importet. *insp. 96. nu. 3.*
Lucrum capere & damnum vitare diuersa. *cent. 2. dist. 1. num. 106. & centu. 2. dist. 11. num. 4.*
Ludouici Meretii Grauiissimi & Integerrimi Excel. Senatus Pedemontani Præsidis & c. laur. *insp. 2. nu. 21. & inspect. 5. num. 3. & inf. 27. nu. 7. & cent. 1. dist. 39. num. 12. & centu. 1. dist. 32. nu. 1.*
Ludouici Madii præclarissimi Senatoris, grauiissimi Iuricons. integerrimiq; bis Papie Prætoris mentio perhonorifica. *reg. 8. n. 11.*
- M**
- Macedoniana** exceptio tantum elidi potest mutuum siue fam creditum, quæ a principio nullum sit, ex consensu tamen patris in præiudicium etiam fideiussorum, vtque vires accipit. *centu. 2. dist. 9. num. 10.*
Magis artibus vt non licet, ne quidem p. o.

INDEX.

- bono fine, aut aliis superfluitatibus. quos
Deus & Ecclesia prohibent. cent. 1. dist. 60.
nu. 10.
- Maiores hereditatem si minus caute adierit, an
restituatur. cent. 1. dist. 37. nu. 12.
- Maiores nam an differat a primo genito. cent.
2. dist. 63. nu. 2.
- Maiores, aut fideicommissi bonorum alie
nandorum facultas, secunda vice alicui co
cessa non valet, si de ea, quæ ad idiplum an
te fuerat concessa, nulla sit facta mentio.
cent. 1. dist. 15. nu. 11.
- Maiores pronuntiatio, ut fraudolentum,
ita sepe exitiale est in pupillorum perniciem
commentum. nu. 38.
- Maiores an, & quando possit constitui in spu
rium. cent. 2. dist. 63. nu. 9.
- Maiores & primogenitura in regnis Hispa
niæ frequentiores & cur. cent. 2. distinct. 63.
nu. 2.
- in Maiores & primogenitura est regula, quod
linea semel occupata est continuanda. ibid.
nu. 4.
- Maiores possessorem alienare proximior sci
ens, an & quando sibi præiudicet. ibidem.
nu. 7.
- Maiores partis factum vid. in verb. Factum a
maiori parte, cui Auctor addidit voluit quod
maior pars in alienatione bonorum Eccle
siæ intelligitur, & respectu numeri, & re
spectu dignitatis. Laderch cons. 179. nu. 2.
- Mala non sunt facienda, ut bona eueniant.
cent. 1. dist. 60. nu. 10.
- Mala fides alienæ rei scientiam præsupponit.
nu. 7.
- Malam inter & bonam fidem, an dari possit
medium remiss. ibid. nu. 8.
- Quibus modis deregatur in possidente &
aliis ibid. nu. 13.
- In ea est non solum, qui scit rem, non esse
tradentis aut vendentis, verum etiam,
qui scit iniuste aut indebite vendi. ibi.
nu. 14.
- Præsumpta purgatur spatio longissimi tem
poris, non sic mala fides vera. ibid. nu.
15. 17. & 18. ubi limitat.
- Malefacti auctorem non indicare regulariter
est peccatum. insp. 68. nu. 5.
- Malefactum non dicitur, quod impune fieri
potuit. cent. 2. dist. 43. nu. 7.
- Malefactoris captio eximit communiter
ab omni periculo. cent. 2. dist. 88. nu. 5.
- Maleficio maleficio non licet dissolvere.
cent. 2. dist. 14. nu. 5.
- Maleficiatus, & frigidus differunt, quoad li
centiam nubendi. cent. 1. dist. 82. numer. 1. &
nonnullis seqq.
- Malis cito occurrendum. cent. 2. dist. 40. nu.
80.
- Malis de duobus minus est eligendum. ibid.
nu. 102.
- Mancipium emptum redhiberi debet, quando
adeo inutile est, ut ne domino quidem tale
habere expediat. n. 7.
- Mandatum de emendo veneno, ad aliquem
perimendum, est quid remotum a delicto.
insp. 6. nu. 10.
- Mandatum tacitum præsumitur habuisse is,
qui nomine alterius actum explicat. insp.
36. nu. 2.
- Mandatum institutoris, quando morte domini
finitum censeatur. insp. 43. nu. 7. & 8.
- Mandatum triplex. insp. 63. nu. 2.
- Mandatum speciale in quibus requiratur. ib.
nu. 4.
- Mandatum ad confitendum, quale esse debe
at. ib. nu. 5.
- Mandatum indiuiduum, quodnam dicatur.
ibid. nu. 6.
- Mandatum in Procuratorio plura capita conti
nente, scientia vnius capituli, non arguit
scientiam eorum omnium, quæ in manda
to continentur. insp. 66. nu. 4.
- Mandatum verba faciendi quando præsuma
tur inter socios. cent. 1. dist. 29. nu. 13.
- Mandatum vniuersitatis, qua forma valide
constitui possit, & reuocari. cent. 1. dist. 36.
nu. 6.
- Mandatum tacitum quod remiss. cent. 1. dist.
52. nu. 5.
- Mandatum tacitum inducitur in favorabilib.
ex præsentia, & taciturnitate. cent. 1. dist. 64.
nu. 11.
- Mandatum speciale, quibus in casibus requi
ratur, ut solvens in calu, de quo nunc sit tu
tus remiss. primum, tum insignem auctor
ipse casum proponit. cent. 1. dist. 85. nu. 2.
- Mandatum an ex temporis cursu præsumatur
cent. 1. dist. 97. nu. 1.
- Mandatum est ex iis contractibus, ad quorum
substantiam scriptura non exigitur. cent. 1.
dist. 97. nu. 3.
- Mandatum præsumitur ex tempore imme
morabili elapso. ibid. nu. 6.
- Mandatum præsumitur ex 30. annorum de
cursu, aliis concurrentibus. ib. nu. 7.
- Mandatum quibus ex coniecturis præsuma
tur. ibid. nu. 8.
- Mandatum non præsumto ratificatio tam se
pe conuincitur. ibid. nu. 9.
- Mandatum morte mandantis finitur dum
modo res sit integra. cent. 2. distinct. 24.
nu. 9.
- Mandatum multis ex causis reuocatur. cent.
2. dist. 24. nu. 12.
- Mandatum soluitur morte mandantis re in
tegra Ampl. & limit. remiss. cent. 2. dist. 29.
nu. 21.
- Mandatum morte mandantis suspeditur aut
cessat, non autem reuocatur. cent. 2. dist.
74. nu. 9.
- Mandatum quando censeatur prorogatum
ad ea etiam, quæ in illo non continentur.
cent. 2. dist. 56. nu. 1.
- Mandatum limitatum non debet extendi in
scio domino. cent. 2. dist. 56. nu. 2 & quo
modo ibid. nu. 3.
- Mandati terminos procurator excedens, an
& quando dominum obliget. ibidem nu.
4.
- Mandato congrua an Procurator possit ex
plicare. ib. nu. 5.
- Mandatum speciale in exigendo requiritur.
cent. 2. dist. 54. nu. 4.
- Marci Antonii Peregrini I. C. præstantis. laus.
insp. 1. nu. 1. & insp. 12. nu. 3 & insp. 71. nu.
6. eiusdem opinio infirmata proponitur,
& nu. 6.
- Marii Antonini laudatissimi & ornatissimi. I. C.
atq; generalis Vicarii Illustrissimi & Reue
rendissimi D. D. Gulielmi Bastoni Episcopi
Papiensis prudentissimi, honorifice mentio
cent. 1. dist. 90. nu. 15. & dist. 40. n. 18.
- Maritus iureiurando & pœna adiecta pro
mittens uxorem suam rei cuiuspiam renunti
aturam, ad quid teneatur. insp. 21. nu. 2.
- Maritus obligatur earum mercium nomine,
quas vxoreius publice mercari consuevit.
insp. 43. nu. 9.
- Maritus quo casu possit denegare alimenta
uxori. insp. 46. nu. 10.
- Mariti factum uxori non præiudicat. insp. 51.
nu. 1.
- Maritus non solvens canonem pro re uxoris
emphyteutica an efficiat ut res in commis
sum incidat. insp. 51. nu. 4.
- Maritus non vtens seruitute fundo dotali de
bita, facit, ut illa amittatur. inspect. 51. nu.
5.
- Maritus uxori in iure quæsitæ præiudicare an
possit. ibid. nu. 11.
- Maritus incidens arbores, vel deteriore red
dens, in substantia fundum dotalem, ad quid
teneatur. ibid. nu. 4.
- Maritus præsumitur scire qualitatem bono
rum vxoris, inspect. 73. nu. 2.
- Maritus fundum dotalem alienans, si qui
dotalem esse nesciat, an & quando ad em
toris interesse teneatur. cent. 1. dist. 35. nu.
11 & 13.
- Maritus uxori in quibus obligetur. numer.
45.
- Maritus lucratur fructus bonorum extra do
talem perceptos de præambulo mandato
uxoris, non illos, quos ipse exegit, contra
voluntatem illius expressam, aut præsumtā.
cent. 1. dist. 47. nu. 10.
- Maritus si ignoret adulterium ab uxore com
missum, heredes illius possunt ob hoc exci
pere, ne dotem restituant contra nonnul
lorum traditionem, quamquam aliud sit si
is illud sciuerit. cent. 1. dist. 53. nu. 4.
- Maritus uxori, quæ adulterio matrimonium
inquinat tacite potest, vel expresse parce
re. cent. 2. dist. 53. nu. 5.
- Maritus pendente lite super adulterio coni
gis suæ, an ei alimenta præstare teneatur, &
horum questio coram quo iudice agitata,
cent. 1. dist. 53. nu. 9. 10.
- Mariti lenocinio uxoris adulterium, quomo
do probari, & recte citi possit. cent. 2. dist. 53.
nu. 13.
- Maritus dotem habet titulo oneroso. cent. 2.
dist. 61. nu. 3.
- Maritus uxoris suæ conditionem debet per
secrari rerumq; suarum, & ignorans quæ
tenus excusabilis. ibid. nu. 1. & 6.
- Maritus sciens uxoris suæ conditionem circa
defectum natalium cessante p. cto aut sta
tuto, de dote lucranda, si dos in annuo re
ditu constet, & matrimonium diu perdura
uerit, qualis restitutio fiat. ibid. nu. 17.
- Maritus an teneatur stare locationi factæ per
uxorem antequam eam duxisset. cent. 2. dist.
67. nu. 10.
- Maritus sciens impedimentum impotentia,
& contrahens matrimonium non potest
reperire iocalia, vestes & similia, & cur. cent.
1. dist. 82. nu. 8.
- Maritus & vxor diuinæ, & humanæ domus
socii. cent. 1. dist. 89. nu. 8.
- Maritus secundus non plus ex dote capit, quā
vix ex filius primi matrimonii. n. 63.
- Maritus sciens uxoris adulterium citi puen
dus. nu. 90.
- Mariti silentium non petentis per integrum
decennium dotales vsuras, quando sufficiat
ad remissionem inducendam. cent. 2. dist. 21.
nu. 15. & 7.
- Maritus an per silentium 30. annorum impe
diatur ne interusura dotis exigat. cent. 2.
dist. 21. nu. 6. & 7.
- Maritus sciens sibi interusura deberi, quo
modo ea remississe præsumatur. cent. 2. dist.
21. nu. 10.
- Mariti cautio maleuolum eius animum non
mutat. cent. 2. dist. 25. nu. 4.
- Mariti sequitia nimia culpæ abnumeratur. ib.
nu. 5.
- Mariti sequitia, licet ex culpa vxoris proueniat,
tamen adhuc in arbitrio iudicis residet di
scernere, an illa non obstare debeat vxori ad
virum redire. ib. nu. 6.
- Maritus non obstante cautione a se data ni
hil minus potest seueriter uxorem castigare.
ibid. nu. 7.
- Maritus facta separatione tunc cum vxore qui
busdam in casibus dotem atque donationē
propter nuptias restituere cogitur. ibid. nu.
12.
- Maritus detinens pellicem, contrahit in fa
miam ac reputatur persona turpis, unde
nec potest heres institui. ibid. nu. 13.
- Maritus uxorem alere tenetur pendente lite
super adulterio, nisi illa ob notoriam tur
pitudinem ab illo aufugisset. ibid. nu. 15.
- Maritus non tenetur alere uxorem, quæ dotē
promissam non soluit. cent. 2. dist. 32. nu. 1 & 2.
- Maritus

I N D E X.

- Maritus tenetur alere uxorem licet integram dotem non soluerit. cent. 2. dist. 32. numer. 7.
- Mariti dicto in casu paupertatis non statuitur in præiudicium tertii possessoris. cent. 2. d. 80. num. 6.
- Mariti calamitas notoria efficit, ut valida sit assignatio prædiorum in gratiam uxoris facta bona fide. cent. 2. dist. 80. nu. 7.
- Maritus & uxor socii diuinæ ac h. manz domus. cent. 2. dist. 40. nu. 75.
- Maritus expendens ad exigendam rem dotali, potest repetere ab uxore, vel tanto minus restituere mariti, huius heres de dote liquidatis expensis. cent. 1. d. 17. n. 14.
- Maritum, quando sententia lata contra uxorem impediatur rei dotalis possessione in reg. 9. n. 2. & 4.
- Masculi existentia foeminam excludit. num. 33.
- Mater, aut auia, tutelam amissam per transitum ad secunda vota non reassumit, nisi in casu, quo liberis interim de alio tutore non sit proutum, vel alium habere non possint. insp. 11. nu. 8.
- Mater si filio alimenta præstitit, aut frater fratri, cessat actio & cōdictio, nisi præuia fuisset protestatio. insp. 35. nu. 9.
- Mater filii tutrix si pro eo aliquoties soluit, cum is esset immunis, non inde deo cum priuat pristinae immunitatis privilegio. cen. 1. dist. 11. nu. 5.
- Mater & frater de quibus bonis sororem aut filiam dotali præsumuntur. cent. 1. dist. 22. num. 9.
- Mater secundo nubens, quid filiis primi mariti debeat. cent. 2. dist. 52. nu. 4. & quomodo reliquam substantiam partiatur. ibid.
- Matris filii, quæ secundum appetat coniugium, si minores sint, aut tutor, aut eorum curator huic consensum præbeat, quando pœna teneat, nec ne. ib. n. 6.
- Matrimonium etiam si momento tantum temporis perduraverit, tollit nihilominus ea omnia, quæ sub conditione viduitatis erant relicta. insp. 11. nu. 7.
- Matrimonii dispensationis materiam vide. cent. 1. d. 15. n. 1. & seqq.
- Matrimonii dispensationis impetratio: utrum teneat, si matrimonium fuisse inter prohibitos contractum taceatur. ib. n. 2.
- Matrimonii secunda dispensatio efficax est, primo vitio prorsus amoto. cen. 1. dist. 15. num. 16.
- Matrimonii dispensatio in foro conscientie facta, in foro fori non tenet, ne quidem legitimandis filiis habilis censetur. ib. n. 17.
- Matrimonium dirimitur potius, quam impeditur ex impotentia. cen. 1. distinct. 82. num. 6.
- Matrimonium contrahendum impedit lepra superueniens post sponsalia de futuro, quam contractum non dirimat. nu. 26.
- Matrimonium subsequens, an & quando absterget maculam concubitus anterioris. n. 42. 43. & 45.
- Matrimonium subsequens non purgat stuprum & adulterium præcedens. nu. 59.
- Matrimonium putativum ea prerogativa non gaudet, qua matrimonium verum. cē. 2. dist. 38. nu. 1.
- Matrimonium putativum tripliciter consideratur, & quid sit. ib. n. 2. & 3.
- Matrimonii de validitate si sit questio & appellatio pendeat, proles inde suscepta an legitima maneat. ib. nu. 6.
- Matrimonium putativum quid excuset. ib. n. 7.
- Matrimonium si sit putativum, & in eo concurrat scientia impedimenti canonici, quid iuris. ib. num. 9. & 10.
- Matrimonii in causa vel contracti, vel contrahendi, quid operetur Pontificis dispensatio circa legitimationem filiorum. ib. nu. 12.
- Matrimonia clandestina omni iure reprobantur. cent. 2. dist. 39. nu. 1.
- Tale contrahentes in quam pœnam incidant. ibid. nu. 3. & 4.
- Quod nam dicatur remissive. ibidem. num. 5. & 12.
- Contrahentes dicuntur infames. ibid. numer. 6.
- Matrimonium in facie Ecclesie celebratum non dicitur clandestinum. ib. num. 7.
- Matrimonii de substantia an sint denuntiationes, vel edicta, & an possint remitti. ibid. num. 11. & 13.
- Matrimonii celebrati in aliena Parochia seu Diecesi, sine dimissoriis vel licentia pœna. cent. 2. dist. 39. nu. 13.
- Matrimonium clandestinum an per Sacrum concil. Trident. annullatur. ibid. num. 16.
- Matrimonii in materia an consanguineorum depositio reprobetur. ibid. nu. 17.
- Matrimonia debent esse libera. cent. 2. dist. 40. nu. 13. & n. 50. & 99.
- Matrimonium contrahendi fide promissa ab aliquo, potest ille cogi, ut cum hac contrahat, si contrahere recuset, ut Romæ, Mediolani, & Papiæ fuit iudicatum. cent. 2. dist. 40. num. 8.
- in Matrimonio coactio hominem dedecet. ib. nu. 51.
- Matrimonium quid. ib. num. 54.
- Matrimonium solo consensu perficitur. ibid. num. 56. & 57.
- Matrimonii coactores ius abhorret. ibid. nu. 51.
- Matrimonium filius contrahere volens sine consensu patris bonis moribus aduersatur. ib. nu. 65.
- in matrimonio clandestinitas odiosa. ib. nu. 86.
- Matrimonium spirituale coactum non producit tot mala, quot carnale. ibidem num. 118.
- Matrimonium non soluit iura patriæ (potestatis. cent. 2. dist. 47. nu. 11.
- Mediolanensi in dominio omnes subditorum agri sunt tributarii. nu. 5.
- Mediol. Senat. laus. nu. 46.
- Medium prohibet extrema coniungi. numer. 25.
- Media declarantur ex præcedentibus & consequentibus. cent. 1. dist. 11. nu. 19.
- Melioramenta facta per emphyteutam ex pacto, cedunt utilitati domini directi, nec ab eo sunt restituenda. cent. 1. dist. 34. nu. 10.
- Meliorationes, quando debeantur linea finita in emphyteusi. ibid. n. 4.
- Meliorationes necessarias, & utiles conductor assequitur etiam si sua culpa exciderit a cōductione, secus in Emphyteusi. ib. n. 4.
- Meliorationes factæ a marito in bonis uxoris extradotalibus compensantur cum fructibus pro rata. cen. 1. dist. 47. n. 9.
- Meliorationes pretendens probare debet eas, vel a se, vel ab eo, cui ipse successit fuisse factas. cen. 1. dist. 65. nu. 10.
- Meliorationum solutio, an respiciat tempus impensarum, vel tempus restitutionis. cen. 1. dist. 34. nu. 12. 14. & 15.
- Membrum, qui tangit, totum corpus tangit. Reg. 4. num. 8.
- Memoria non excidit facile ardua, nisi mulieri, & puero. insp. 48. nu. 4.
- Memoria rerum cultos non fida. inspect. 48. num. 6.
- Memoria excedens hominum initium, quid operatur. cent. 2. dist. 1. num. 93. & 95.
- Mendacium malitiosum iure priuat interdum. cent. 1. dist. 26. num. 14.
- Mensis ad protequendam appellationem Papiæ concessus, quot dies includat. cent. 2. dist. 36. num. 16.
- Mensuræ prædiorum tempus quale, quisue modus. cent. 1. distinctio 59. numer. 1. & sequentibus.
- Cui auctor addit distinctionem in hunc modum, aut in contractu adest pactum mensurationis faciendæ intra certum tempus, & tunc lex contractus servanda est, aut nulum tempus est expressum, & tunc intra 60. dies debet mensurari. Ceterum si de mensura non sit facta mentio potest peti, usque ad 30. annos, ut prædium mensuretur, quibus elapsis inanes sunt omnes conatus circa mensuram, nisi pretium adhuc soluendum superfit, aut addit iuramentum in forma scilicet (perpetuo observare &c.) vel minor ætas concurrat, aut aliud impedimentum. Socin. Sen. conf. ult. vol. 3. cum adductis per Surd. decis. 64. col. ult. & Bero. quest. 5. ubi optime distinguit inter scientem & ignorantem. Surd. præclare consil. 366. num. 18. cum seqq. volum. 3. & Natta consil. 369. nu. 10.
- Mensura maior aut minor, si deprehendatur in agro vendito, quid statuendum. cent. 1. d. 19. num. 8.
- Mercator, qui requisitas a statuto qualitates non habeat, si petat in Collegium aliorum admitti, & omnes illi præter unum annuat, solus ille aliorum vota reddit irrita. insp. 30. num. 8.
- Mercatoris aut institoris rationum liber, aut eorumdem tumultuaria tabulæ, quid præstent. insp. 43. num. 4.
- Mercatori non licet uti signo mercatoris, ne quidem si illud similitudinem haberet cum alio, vel minimam. cen. 1. dist. 51. nu. 5.
- Mercatores socii, an & in solidum possint conveniri, & in solidum teneantur. cen. 1. d. 52. num. 1.
- Mercator, qui casu fortuito pecuniam amisit sibi ad numerum consignatam, an eam suo damno amittat. cen. 1. d. 70. nu. 6.
- Mercatorum societas inter se inita ad certum tempus non admittit intempestivam renuntiationem. cen. 1. dist. 80. n. 1.
- Mercedis remissio conductori, quo casu, & quando debeatur. cen. 1. distinct. 3. num. 8.
- Mercedis remissio si petat conductor aliquis qui sciens tempore pestis, aut belli, bona conduxit, aut quæ sunt inundationi obnoxia, quâvis exinde damnum passus fuerit, non auditur. cen. 1. dist. 3. nu. 10.
- Mercedes illicitæ cum licitis delata faciunt ut omnes in commissum incidant. cent. 1. dist. 46. nu. 2.
- Meretrix ut dicatur, debent concurrere quatuor nimirum: intentio, professio, questus, & actus publice exercitatus. Carog. decis. 124. n. 2. & 3. qualiter probatur tradit Natta conf. 205. vol. 1. & in muliere vivente meretricio more etiam nupta cessat pœna adulterii. Fab. Turret. consil. 42. nu. 10. vol. 2.
- Metus plura genera. cent. 2. distinct. 91. num. 1.
- Mecum rem alienari plurimum refert, emptor sciueritne, vel ignoraverit. ibid. n. 2.
- Metus suspicio an alienationem vitiet, & quid metus vitiet. ibid. n. 3.
- Metus, quæ requiratur ut probetur & efficax iudicetur. ib. num. 4. & provisio Sacri Concil. Trident. cap. 19. sess. 25. circa professiones meticulosas. ib. nu. 3.
- Metus ex actu subsecuto non purgatur. ibid. num. 6.
- Metus reuerentialis ad rescissionem contractus an valeat, & quibus probationibus sit opus, & mariti importunitas habetur pro metu. ib. nu. 7. 8. & 9.
- Milites hodierni, an & quando antiquæ militiæ privilegiis gaudeant. insp. 84. n. 13.
- Milites hodierni in integr. interdum restituntur ob ignorantiam, dum tamen tribuantur, & iurent. ibid. nu. 14.
- Miles, qui ut miles, Doctor qui ut Doctor, militiæ aut Doctoratus gratia contraxerint hoc

INDEX.

- gaudent privilegio ne ultra quam facere possunt conveniantur. cent. 2. distinct. 32. num. 12.
- Minæ**, per verba providebo cum factis, veræ sunt minæ, per verba providebo de facto nequaquam. Insp. 1. sub num. 33.
- Minarum metus**, & metus facti diuersa. ibid. num. 33.
- Minæ per verba dubia prolata**, interpretari debent in viam iuris ad exclusionem delicti, in homine tamen probo. inspect. 39. nu. 3.
- Minores sub curatore probo esse quanti** interit in princ. nu. 1.
- Minoribus** tutius est veniam gratis impetrare, quam maiores pronuntiare. nu. 39.
- Minoribus remedia quædam**, contra tutores proponuntur. nu. 51.
- Minor**, & Ecclesia ex quo contractu in integrum non restituantur. insp. 46. num. 3. & 4.
- Minor ex facto tutoris omissione** indemnis seruari potest ope restitut. in integr. inspe. 78. num. 7.
- Minor**, Ecclesia, Fiscus, Vniuersitas, & eiusmodi privilegiati ex sola iurium suorum omissione restituantur, nedum ex instrumentis nouiter repertis. insp. 99. nu. 7.
- Minoris mobilia in dolum conductam** inuecta sine iudicis auctoritate an censentur tacite hypothecata pro illius pensione. cent. 1. dist. 2. nu. 12.
- Minor ex obligatione legali**, aut necessaria, aut saltem probabili, non censetur lædi. ib. nu. 13.
- Minoris uxorem ducentis**, & dorem recipientis bona ratione doris tacite hypothecata censentur, contra nonnullorum traditionem. ibid. nu. 14.
- Minor aduersus propriam delicti confessionem** an possit restitui, eum ipso etiam iure absq; hac tutus videatur. nu. 31 & 32.
- Minoris confessio ei obesse non debet**, quando curatorem non habuit. nu. 33. & 35.
- Minor 25. annis**, modo sit maior 14. habetur in omnibus, & per omnia pro maiore, quando fatetur delictum ex stylo fori Mediol. num. 35.
- Minores a poena corporali excusari possunt**, ob ignorantiam iuris communis, & Statutorum. num. 45.
- Minor contumax adhuc potest appellare**. cent. 1. dist. 12. nu. 3.
- Minor, Ecclesia**, quomodo restituantur. cent. 1. dist. 16. nu. 4.
- Minori aut Ecclesie**, quando amissionem pbandi, vt in integrum restituantur, onus incumbat. cent. 1. dist. 28. nu. 9.
- Minor quando dicatur factus locupletior**. ib. num. 13.
- Minoris bona nemo alienare potest**, sine iudicis auctoritate. cent. 1. dist. 35. nu. 4.
- Minoris bona immobilia an possint in solutū dari**. ibid. nu. 6.
- Minor**, & ignorans æquiparantur. inspect. 94. num. 4.
- Minores duo mulieresue duæ**, quando valide simul contrahant. cent. 2. dist. 78. nu. 6.
- Minor aduersus hereditatem minus caute aditam** debet restitui. centur. 1. dist. 37. num. 11.
- Minori debet concedi restitutio in integrum** contra plures, & conformes etiam sententias, quibus permittatur propter fideicommissum vniuersale ab alio restituendum, vt possint deduci tot bona, secundum æstimationem temporis mortis testatoris, & aditionis hereditatis, cum tertio pluri, & augmento monetæ, facta a die instrumenti dotalis, vsq; ad tempus aditionis hereditatis, si deductio sumatur pro retentione, siue datione in solutum aliud tamen esset, si deductio talis sumeretur pro cautione, donec per fideicommissarium heredi restituenti de illius creditis, aduersus fideicommittentem, & hereditatem plene satisfiat. nu. 1. & multis seqq.
- Minoribus perniciofa sunt corrigenda restit.** in integr. auxilio. nu. 92.
- Minoris in utilitatem id versum non dicitur**, quod versum non durat. insp. 2. nu. 17.
- Minori conceditur in integr. restit.** omilla etiam suspicionis allegatione. centur. 1. dist. 88. num. 7.
- Minoris rationes improbe redditæ reitari debent**, & calculi iterum revideri remedio saltem restitutionis in integrum. cent. 1. dist. 94. num. 10.
- Minor si liberationem fecit tutori iuratā** an amplius ab illa resiliere possit remiss. cent. 1. dist. 94. nu. 12.
- Minor aut mulier non excusantur**, neq; iuuantur, vbi ex eorum latere adsit dolus, nisi etiam aduersarius sit in dolo. Reg. 19. nu. 2.
- Minorum iuramentum in contractu insignes** gignit effectus. cent. 2. dist. 64. n. 1.
- Minori contrahenti tanquam maiori**, quando iuramentum obstat. ib. n. 2.
- Minor ignorans non præsumitur renuntiare** velle beneficio minoris ætatis. ib. nu. 3.
- Minorem an afficiat dolus aduersarii**, vel suggestio damnosa, ib. nu. 4. & 6.
- Molendinum molas non habens**, an molendinum dicatur. insp. 2. nu. 9.
- Molendino concessio**, quæ etiam concessa censeantur. ibid.
- Molendini construendi licentia**, a superiore concessa, illud iam vt factum comprehendit. insp. 25. nu. 2.
- Molendinarius**, qui se obligarit, ad molendū granam pro tota alicuius familia, si illa supra modum fuerit aucta, an adhuc obligatio teneat. insp. 26. num. 7.
- Molendinarii non construendi p. ctum non impedit**, quominus verus possit refici dummodo prior forma non dilatetur. inspe. 57. num. 2.
- Molendinum habens in aliquo vico aut villa**, an prohibere possit, ne alius nouum erigat. cent. 1. dist. 3. nu. 2.
- Molendinum**, aut furnum frequentantes per longum tempus an sibi præiudicent. cent. 2. dist. 1. nu. 102.
- Molendina inter vrbana prædia non numerantur**, & quando ad instar mobilium reputentur. Reg. 7. nu. 9.
- Molendinarii inter rusticos non numerantur**. ibid. nu. 10.
- Molestia iudicialis ex calumnia illata**, ad facti molestiam reducitur. insp. 2. nu. 2.
- Molestiam inferre prohibitus simpliciter**, intelligitur, ne possit de facto molestare, non de iure. insp. 59. nu. 5.
- Et quid si prohibitus sit iure & facto inferre**. ibid. nu. 6.
- Molestia facti etiam effectu non sequito** sufficit ad priuationem ordinatam a testatore, nisi sit ignoranter illata. ib. nu. 7.
- Molestare & turbare differunt**. ib. nu. 9.
- Momentanea dupliciter considerantur**. cent. 1. dist. 11. nu. 6.
- Monachus licentiatus a Monasterio**, vel translatus ad aliud monasterium cui acquirat. insp. 94. num. 6.
- Monachi factum Priori**, vel Abbati in quibus noceat. ibid. num. 1. & 2.
- Monachus mutuans pecuniam**, acquirit actionem sibi, & monasterio, eamque solus remittere potest, nisi interuenerit factū Abbat. ibid. num. 3. & 4.
- Monachus si nolit adire hereditatem sibi delatam** an possit Abbas eam adire cum capitulo consensu. ib. nu. 5.
- Monachi**, qui sciunt nouitium ad professionem admittendum, veneno uxorem peremisse, neq; id reuelant, an in censuram, vel poenam incurrant. insp. 68. n. 12.
- Monetarum alteratio vel imposititius valor** frequens. cent. 1. dist. 63. nu. 1.
- Monetarum alteratio instar est casus fortuiti**. ibid. nu. 2.
- Monetarum materiam Andreas Kohl exactissime tractauit**. ib. nu. 8.
- Monetæ in materia consuetudo**, quando attendatur, & modus, per metam annorum 30. ibid. nu. 8.
- Monetæ valor imposititius**, quando ex consuetudine sustineatur. ibid. n. 16. & seq.
- Monetam si creditor recipiat**, valore immutato, an & quando sibi præiudicet. ibidem num. 20.
- Monetæ periculū**, vel intrinsecum, vel extrinsecum, circa æstimationem, vel bonitatem quomodo effugiatur. ib. nu. 21. & seq.
- Monetæ valor, & periculum**, quomodo attendatur in dote, in pacto retrouendendi, & in liuellariis solutionibus remiss. ibid. num. 29.
- Monetæ augmentum non potest prætereis**, cui annuatim soluitur interesse pecuniæ debita. ibid. nu. 25.
- Monetæ mutationis auctoritas residet penes principem solum**, neque in hoc requiritur populi consensus. ib. n. 26.
- Monetæ differentia grossæ scilicet & minutæ a Bart. in l. Paulus ff. de solut** quando non recipienda. ib. nu. 27 & 28.
- Monetæ grossæ & minutæ damnum pertinet** ad debitorem morosum. ib. n. 29.
- Monetæ in materia quatuor sunt**, quæ potissimum non aduertenda. ibid. num. 30 & nonnullis seqq.
- Moneta mutata vel alterata post moram debitoris**, quid considerandum. ibidem num. 34.
- Monetæ alteratio moroso semper nociua**. ib. num. 35.
- Monetæ cuiusq; duplex qualitas intrinseca, & extrinseca**. ibid. nu. 36.
- Monetæ bonitatis intrinseca ratio non attenditur** Principe statuto aut consuetudine prohibente. ibid. nu. 39 & 41.
- Moneta**, quando pro alio soluitur, intrinseca bonitas non attenditur, quam habuit tempore conuentionis. ibid. nu. 43.
- Monetæ augmentum**, quando debeatur in aureo æstimatione præfixa. ibid. nu. 50.
- Monetarum materiam**, qui auctores exacte tractauerint. ibid. nu. 54.
- Monialis repudiantis hereditatem monasterio delatam sine solemnitatibus**, a iure requisitis repudiatio an teneat. cent. 2. dist. 18. num. 7.
- Monitio realis tantum operatur**, quantum verbalis. insp. 70. nu. 2.
- Monitoriales literæ**. cent. 2. dist. 55. nu. 8.
- Monitorias si pendente lite publicari contigerit**, publicatio super harum materia coram ordinario processu, & iam veritas per testes innotuerit, earum cursus retardari potest. ib. n. 9.
- Monitoriarum vigore testificata sine testium exacta cum interrogatoriis repetitione coram ordinario nihil iuuant**. ibid. num. 11.
- Monitorii in testium depositio non valet**, si in foro seculari repeti contingat relative, ad ipsas propalationes. ib. nu. 12.
- Monitorialium cursus**, si compareat possessor, seq; rem possidere significat, & hoc sine vlla peccati labe. ibid. nu. 13.
- Monitoriæ**, quando, & per quos concedi solitæ, quosq; feriant. dist. 55. nu. 1.
- Monitoriales literæ**, & ante litem, & ea pendente publicari possunt, modo in his non lædatur alicuius fama. ibid. nu. 7.
- Mors civilis**, quomodo naturali æquiparetur. cent. 1. dist. 23. nu. 4.
- Mors est casus fortuitus**. centur. 2. distinct. 30. num. 6.

INDEX.

Mori malim, quam ludibrio haberi. cent. 2. d. 40. num. 23.
 Mori satius, quam iacturam famæ pati. centu. 2. dist. 41. nu. 3.
 Mortuum contra processum, vel viuum, quando valeat, quid deinde in fauorem mortui. cent. 2. dist. 74. num. 6. cum seq. cent. 2. dist. 40. nu. 23.
 Mulier in argumento, quomodo intelligatur præceptum comminatorium. Reg. 15. nu. 13.
 Mulier transiens ad secunda vota, permilla filiorum primi mariti, an amittat, quod ex bonis primi mariti titulo lucratiuo fuerat consecuta in sp. 51. nu. 2.
 Mulier fideiubens in instrumento, in quo beneficii Velleiani fiat mentio, iuramento subsequente certiorata præsumitur. inf. 75. n. 2.
 Mulier quibus in casibus obligetur. ib. n. 2.
 Mulieres non iis omnibus comprehenduntur edictis, quibus viri. nu. 13.
 Mulieris contractus iuramento non firmatur, nisi prævia probatione de veritate in eius utilitatem, ex vi auth. si qua mulier Cod. ad Velleian. in sp. 98. nu. 8.
 Mulieres, minores, rustici, idiotæ, & eiusmodi personæ, a quibus dolus omnis abesse præsumitur, licet in contumaciam inciderint, adhuc tamen appellare possunt. cent. 1. dist. 12. num. 3.
 Mulier dispensata semel ad matrimonium in tertio gradu contrahendum primo marito vita functo, alii rursus in gradu prohibito nubere volens, an in supplicatione facere debeat primæ dispensationis mentionem ad hoc, ne secunda dispensatio dicatur subrepticia. centur. 1. distinct. 15. num. 7. & sequentibus.
 Mulieres ad bona emphyteutica, aut fideicommissaria agnatica, quando admittantur. cent. 1. dist. 32. nu. 8.
 Mulieres an sint recompensandæ in bonis feudali. aut emphyteuticis. ibid. nu. 9.
 Mulieribus dotis lucra cur concedantur. nu. 96.
 Mulieris carnaliter cognita sola confessio, an faciat contra accusatum de stupro indicium ad torturam reiecta. DD. quorundam opinione docet auctor. cent. 2. dist. 12. n. 7. & 8.
 Mulieris dicto ad inquisitionem formandam in materia stupri, an sit standum. ib. n. 9.
 Mulieri nuptæ se per aliquem carnaliter cognitam asseueranti, an standum sit. ib. n. 10.
 Mulier prohibita succedere superuiuentem a seculo, eo mortuo potest succedere. centu. 1. dist. 100. nu. 59.
 Mulier, si se ab aliquo defloratam asseueret, illo affirmante eam antea defloratam, cui standum. cent. 2. dist. 12. nu. 12 & 13.
 Mulier si sit stuprum passa sub parentibus, & stupratori remissionem dotis faciat, nihil agit, & vnde hoc. cent. 2. dist. 12. n. 38.
 Mulier dotem amittit, tam propter adulterium, præsumtum, quam propter verum. n. 32.
 Mulier ex osculo luxurioso, & tactu mamiliarum præsumitur adultera, ideoque dotem perdit. ibid.
 Mulier quidvis potius perpeti debet, quam adulterium committere. nu. 38.
 Mulier mortuo viro, quomodo intelligatur illius legibus soluta. nu. 56.
 Mulieres esse dotatas Reipub. quid interest, sed non ideo vidua stuprum admittens vitare potest, quo minus dotem amittat. ib. n. 57.
 Mulier secundo nubens licet censeatur, omnia illa bona dare in dotem, quæ primo viro dederat, hoc tamen non præsumitur, quando indigno, nubit, aut quando existent filii ex primo matrimonio. ib. nu. 61.
 Mulier suscepta tutela filiorum si secundo nubat, non potest dare in dotem ultra tertiam partem substantiæ suæ, nec plus ei in testamento relinquere etsi post annum nubat. n. 64.
 Mulierem mortuo viro in Domino nubere p-

mitti, quomodo sit accipiendum. nu. 83.
 Mulier honesta non repente præsumitur impudica facta, nec primo oculorum obtutu sese scortatori subiecisse. nu. 87.
 Mulier olim impudica hodie casta vix præsumitur. nu. 91. 92. 93.
 Mulier prohibita sine consensu consanguineorum alienare an repudiare possit. cent. 2. dist. 18. num. 7.
 Mulier deflorata sub spe matrimonii, cui donatio facta fuerat an ea ei possit auferri, si superueniat matrimonii impedimentum Canonicum. cent. 2. dist. 20. num. 10.
 Mulier, quæ dotem non soluit, propria culpa dicitur extra domum viri, licet eius partem soluisset, quamquam ei hoc casu integra non denegentur alimenta, sed ad ratam tantum. cent. 2. dist. 32. num. 3.
 Mulier aut locer, qui dolose dotem sponderint in tanta quantitate, quæ vires sui patrimonii excedebat, non gaudent eo beneficio ne conueniantur, ultra quam facere possunt. cent. 2. dist. 32. num. 10.
 Mulier, quando valide contrahat marito diu absente. cent. 2. dist. 78. nu. 4.
 Mulieri ob mariti inopiam, quomodo prospiciatur, siue scierit viri conditiones, siue nescierit. cent. 2. dist. 80. n. 1. & 15.
 Mulieri post obitum mariti conceditur præsidium retentionis pro rata crediti dotalis non obstante exceptione expilatae hereditatis etiam contra anteriores creditores. cent. 2. dist. 80. nu. 13.
 Mulieri ad dotem repetendam, quando ignorantia proferat, si mariti bona subiaceat fidei commissio. cent. 2. dist. 82. nu. 6 & 7.
 Mulier non potest conditionem dotis facere deteriore expresse vel tacite. centu. 2. dist. 82. nu. 9.
 Mulier recipiens fideiussorem de dote restituenda in casibus non prohibitis non præiudicat sibi, quia possit dotem consequi super bonis fideicommissariis. cent. 2. d. 82. n. 10. & 11.
 Mulier habet optionem, vel agere contra tertios possessores ad quos bona mariti perueniunt constante matrimonio, vel retinere bona sui viri possessa ab eodem, usque ad tempus mortis, & hoc casu ptingit auctor, an sit opus cessione hypothecaria in gratiam fideicommissarii. cent. 2. d. 82. n. 15. usque ad fin.
 Mulier ut vitet poenam propter secundas nuptias festinatas, a iure ciuili comminatum. cent. 2. dist. 52. nu. 3.
 Mulieribus poenæ olim indictæ, quæ ad secunda vota conuolant, an perdurent. centur. 2. dist. 52. num. 1.
 Mulieri impropere ad secunda vota festinanti quam poenam ius ciuile comminetur. ib. n. 2.
 Mulier, & rusticus, quando excusentur ob ignorantiam. Reg. 15. n. 2.
 Mulieri, ut mulieri non conceditur restitutio in integrum. reg. 11. n. 5.
 Mulier sequitur forum viri, & efficitur eiusdem conditionis eo etiam de medio sublato. c. 2. dist. 91. nu. 11.
 Mulierum illecebræ, quibus blandiuntur viris a dolo manare non præsumuntur. ibid. num. 21.
 Mulier donans non mediocri pretii res, naturæ vim infert. ib. nu. 27.
 Mulio conducens merces domini vectigal non soluens, ex culpa sua tenetur non ipsius domini. cent. 1. dist. 46. nu. 2.
 Mulionis summa ignorantia excusat, si vectigalia soluere omiserit. ibid. nu. 6.
 Munus tripliciter consideratur. cent. 2. di. 11. n. 11.
 Multa permittuntur consecutivæ, quæ principaliter concedi non possent. reg. 8. nu. 3.
 Mutui, in contractu, agentis mutui probatio incumbit. cent. 1. dist. 28. nu. 10.
 Mutuum filiofamilias creditum, non est a principio nullum, sed tantum per Macedonia. ni exceptionem elidibile, ex consensu tamē

patris in præiudicium etiam fideiussorum vires accipit. cent. 2. dist. 9. nu. 10.

N.

Naturalis filius legitimatus, vnciam consequitur, legitima sobole stare, potestque ex testamento patris prole carente succedere. cent. 1. dist. 17. nu. 6.
 Naturales, & spurii an in emphyteusim succedant. cent. 2. dist. 15. nu. 5.
 Naturali concupiscunt & resistere arduum est, & difficile. nu. 46 & 48.
 Naturalis æquitas, quantam vim habeat. cent. 1. dist. 28. nu. 5.
 Naufragio sequuto testes possunt valide recipi super loco sine citatione partis, quæ deinde faciant fidem coram iudice competenti declarando, ut cent. 2. dist. 71. n. 7. usque ad fin.
 Naturæ summa ignorantia excusat, si vectigalia soluere omiserit. cent. 1. dist. 46. n. 6.
 Negans actorem esse in iuris alicuius possessione, eum turbare dicitur. cent. 1. dist. 27. n. 7.
 Negantem, omne ius in re negata amittere, quomodo sit accipiendum. cent. 1. d. 25. n. 3.
 Negans, qui pro se habet præsumptionem non probat qualitatem negatam. cent. 1. d. 70. n. 29.
 Negatorum gestores (Itali factores vocitant) cent. 2. dist. 54. nu. 8.
 Negligentia sæpius æquiparatur dolo. Reg. 21. num. 12.
 Negromantia, & alia id generis imagines lacerandæ sunt, & earum auctores puniendi, & quomodo. nu. 3. in sp. 17. nu. 9.
 Nepotes iure hodierno patruo, ut succedant. cent. 1. dist. 35. nu. 12.
 Nepotes ab auctore exheredari non possunt odio patris. cent. 1. d. 45. nu. 16.
 Nepos legitimus, & naturalis ex filio spurio, quomodo rite institui possit. cent. 1. dist. 61. num. 12.
 Nepotum præteritio ex filio præmortuo testamentum rumpit. cent. 2. dist. 1. nu. 2.
 Nepos primi possessoris, an præferatur in maiora, & primogenitura patruo primi possessoris filio. cent. 2. dist. 93. nu. 5.
 Nicolai Reusneri l. G. laus. inspect. 1. num. 33.
 Nobiles vix mali præsumuntur. nu. 5.
 Nobilitas, bona educatio, & diuitiæ, semper habent præsumptionem pro se. ib. n. 6.
 Nobiles molliter educati, maxime adolescentes, si in tortura deponant, verisimile est ex vi tormentorum deponere. nu. 21.
 Nobilis Papiæ quis dicatur, quæq. familia nobilis. cent. 2. dist. 15. nu. 9.
 Nobilitatem non amittit, qui bona conducit, aut villam inhabitat, licet interdum onera agnouisset, quæ rurales tantum tangunt. ib. num. 10.
 Nobilitas tripliciter sumitur, & quæ dicatur nobilitas perfecta. ibid. nu. 11. & 12.
 Nobilis si ab humili fuerit offensus, aut pari pari quæ satisfactio danda sit Curia. cent. 2. dist. 17. num. 3.
 Nomen verum, & bonum, aliud est quam verum simpliciter. centur. 1. distinct. 44. num. 9.
 Nomen debitoris cedens, vel vendens debet manuteneri verum non bonum, nisi specialiter id promiserit. Reg. 10. nu. 8.
 Notarius, qui ad publica matriculorum munia ex gratia vult admitti, vno eorum refragante repellitur. in sp. 30. nu. 8.
 Notarius non obseruans solemnitates actui valide explicando necessarias si spectatæ fuerit fidei, parti tantum ad interesse tenetur, si minus extraordinaria iudicis arbitrio poena punitur. in sp. 100. nu. 17.
 Notarius, qui in forma testamenti ex industria peccat poena falsi plectitur. in spe. 100. nu. 14.
 Notarius si in donationibus, cessionibus, & eiusmodi contractibus, aliqua verba non omittenda

omiserit, quomodo in Domino Mediol. pu.
natur ibid. num. 16.
Notarii suscipientes fideiussores minus ido-
neos, magno se periculo obiciunt. cent. 2.
dist. 5. num. 1.
Notarii quomodo tuto recipere possint fide-
iussores ne teneantur tam in ciuilib. quam
in criminalib. ib. nu. 2.
Notarius nō debet admittere collaudatorem
minus idoneum, vt nec plures fideiussores
non idoneos, & cur. ibid. n. 5. 6. & 7.
Notarius in subsidium tantum tenetur reci-
piens fideiussores minus idoneos. ib. n. 8.
Notarius si ex imperitia verba aliqua Simo-
niam redolentia expreſſerit in contractu
admissionis nouitii ad monasterium, non
ideo Abbas aut Prior eiusdem Simoniaci
sunt dicendi cent. 2. dist. 11. nu. 18.
Notarii imperitia nocere non debet volunta-
ti testatoris. ibid. nu. 21.
Eadem multorum est malorum causa, ibid.
num. 22.
Notarium probum falsitatis insimulans in
precibus Principi oblatiſ, de iniuria tene-
tur, si sciens id fecerit, nec probauit crimen
obiectum. cen. 2. dist. 17. nu. 5.
Notarius rogare nequit impune instrumentū
usurarium. cen. 2. dist. 72. n. 8. Et quam pœ-
nam sustineat ibid. n. 9. & 10.
Quid in recipiente actum a iure reprobatur.
ib. nu. 11.
Notarium ignorantia excusat in receptione
actus, quem ipse non intelligit esse repro-
bum, tamen vt cent. 2. dist. 72. n. 12 & 13.
Notulis laceratis calculi retractari an possint.
cen. 2. dist. 94. nu. 9.
Notatio extinctiua multum differt a noua-
tione accumulatiua. cen. 1. dist. 44. n. 2.
Notatio, debitoris & creditoris scientiam re-
quirat. cen. 1. dist. 86. nu. 1.
Eam ex coniecturis induci, de qua sit intelli-
gendum. ib. nu. 2.
Quando per nouā personā interuentum in-
ducatur. ib. nu. 3.
Ex actu nullo non oritur, & an ex prorogati-
one termini. ibid. n. 4. & 5.
In materia cambiorum, quando admittatur.
ibid. num. 6.
Noui operis nuntiatio triplex, vt & triplex re-
missio nuntiationis. insp. 57 nu. 5.
Nouum opus facere, & iam factum reficere
absque mutatione primitiua substantialis
formae sunt diuersa. insp. 57. nu. 6.
Nouum non dicitur, quod iam fuit. ib. nu. 7.
Noui operis nuntiatio, quando possit sperari,
quando non. ibid. nu. 3.
Nullitas euident, quantopere priuilegiata.
cen. 1. dist. 92. nu. 12.
Nullum quod est, nullum parit effectum. reg.
15. nu. 12.
Numerus liberorum a quibus excuset. cent. 2.
dist. 86. nu. 7.
Nummos adulterinos expendens ignoran-
tia iuramento probatur, si vir sit bonus. inf.
84. nu. 3.
Nummos adulterinos expendens vel retinens
quam pœnam sustinere mereatur. centu. 2.
dist. 83. num. 6.
Nuntii falsi factum non potest ratificari. insp.
56. nu. 3.
Nuptiæ de iure pontificio inuito patre vtrum
recte contrahantur. reg. 11. nu. 3.
ex Nuptiis inuitis nihil boni sperandum. cen.
2. nu. 62. 64.
a nuptiis recedendi, si cui sit animus, iudicis
est arbitrari, an sit iusta causa, nec ne. ib. n. 77
Nuptias sibi copulare non conscia Ecclesia,
homine Christiano est indignū reg. 11. n. 10.
Nuptiæ cum famulo turpes dicuntur. numer.
40.
Nuptiæ adulteræ cum adultero sequuntur non
extingunt præcedens delictum. nu. 82.

Oblatio verbalis a reali longe diuersa. inf.
5. nu. 1. & 2.
Oblatio realis facta in iudicio quid præſter.
ibid. num. 4.
Oblatio iudicialis, quando non sufficiat abs-
que depositione. ibid. nu. 5.
Obligationes, vt & renuntiationes, sine caus-
sa, & promissiones, & alia huiusmodi erro-
nea præſumuntur: idēq; reuocari possunt
per heredes interueniente etiam stipulati-
one. insp. 7. nu. 4. & 6.
Obligatio vxoris pro marito a carcere libe-
rando, quam vim habeat remiss. insp. 24. n. 5
Obligatus ad factum, an & quādo præſe fa-
cere cogatur propriis sumtibus. insp. 33. n. 7.
Obligatio suscepta etiam cum iuramento pro
facto sui Principis non ligat, & cur. insp. 38
num. 5.
Obligationibus in personalibus quis potior.
cent. 1. dist. 8. nu. 4.
Obligatio omnis tollitur solutione eius, q̃
debetur. nu. 10.
Obligatio reassignandi suscepta, limitata
dicitur, & quomodo. cen. 1. dist. 59. nu. 5.
Obligationis tempus, quando non attenda-
tur sed solutionis. cen. 1. dist. 63. nu. 47.
Obligatione fideiussoria renouata, datisque
nouis fideiussorib. priores an semper libe-
rentur. cent. 1. dist. 69. nu. 8.
Obligatus in certum tempus de illius euentu
certior fieri debet, sin minus in mora illius
ratione non constituitur. cen. 1. dist. 84. n. 3.
Obligatus dare fideiussorem ex conuentione
debet citare partem cum vult eum dare. cē.
2. dist. 5. num. 10.
Obligatus ad aliquid faciendum nulla lege ad
facti huius præstationem præſe compellitur.
cent. 1. dist. 40. nu. 62.
Obligatio personalis minorem obligat, & cur
cent. 2. dist. 59. nu. 12.
Obligatum erga facientem nihil releuat sci-
tia vel ignorantia alicuius rei factæ, quum
ex natura negotii gesti obligatur. reg. 8. n. 2.
Obliuio aut ignorantia non excusat, quando
agitur de lucro. insp. 85. nu. 9.
Obluuantia facti, & vsus longissimi temporis
supplet omnes defectus præcedentes.
insp. 47. nu. 3.
Obluuantia omnium interpretationum re-
gina. ibid. num. 7.
Obluuantia semel reprobata, an reuocari pos-
sit. ibid. num. 10.
Obluuantia vnius fori ad alium non debet
extendi. ibid. nu. 11.
Obluuantia præiudicialis Ecclesiæ minori,
aut cōmunitati, quomodo reparatur. ib. n. 12
Obluuantia vanas, & in his anilia delira-
menta notat auctor cent. 2. dist. 14. numer.
11.
Occasio æmulationis prauæ, quælibet rescin-
denda. cent. 2. dist. 1. nu. 90.
Occidens bannitum non desinit lucrum face-
re ex statuto aut edicto promissum, etiam si
contra eum allegetur, eum ignorasse occisi
qualitatem, & vnde hoc insp. 91. n. 2.
Occisus si dubium sit, a quo fuerit occisus ri-
xæ inceptor de homicidio tenetur. cent. 1.
dist. 9. nu. 20.
Occupantis conditio semper potior. centu. 2.
dist. 1 nu. 77.
Occupans scienter rem vacantem tenetur ad
restitutionem illius vna cum fructibus, &
interesse. cent. 2. dist. 10. num. 1.
Occupans ignoranter rem, quo se iure tueri
possit. ibid. nu. 4.
Octauiani Meddæ laus. nu. 2.
Oeconomi negligentes in bene collocandis
pecuniis Ecclesiæ, quibus pœnis subiaceant.
cen. 1. dist. 24. nu. 11.
Offensa leuis quæ remiss. cent. 2. dist. 17. n. 10.
Offerendi ius cessat ex cōmuniore in casu

inopia. centu. 2. distinct. 80. num. 13.
Officia, & societates non admittunt functio-
nem certi temporis pro tempore. centu. 1.
dist. 19. num. 7. & 8.
Officium iudicis præſto est etiam deficientib.
aliis remediis possessoriis, & quando possit
implorari ex remedio l. Aquilius ff. de do-
nat. cent. 2. dist. 1. numer. 13. Add. D. Me-
noch. plene, vt omnia declarantem dictam
le. Aquilius, de recuperat. possess. remedio
ultimo.
Officialis alicuius confirmatio, post finitum
rēpus, potest impediri per votum vnius so-
lius dissentientis, in gratiis tamen. insp. 30.
num. 8.
Officiale offendens tempore Syndicatus, e-
adem venit pœna plectendus, qua plectere-
tur, si eum durante officio offendisset. insp.
41 nu. 7.
Eius gesta non considerantur vti gesta a per-
sona priuata. insp. 41 nu. 7.
Ei iniuriam inferens ob priuatum odium, nō
fit reus læsæ Maiestatis. ibid. nu. 8.
Officialium appellatione qui veniant. inf. 41.
num. 14.
Officialis nomen, quam sit generale. ib. nu. 9.
Officialium appellatione, arbitri quoq; com-
prehenduntur. insp. 41. nu. 9.
Officialium scientia sufficit in præſcriptione
contra Principem in præſcribenda liberta-
te, in acquirenda immunitate, & aliis con-
tra Accurs. ibid. nu. 10.
Officialis temporalis emens a subdito nihil a-
git. ibid. num. 12.
Officialis subditum prohibere tenetur crimē
perpetrare. Et quid si non prohibuerit, an
teneatur insp. 86. num. 13.
Officialium scientia Principi obesse potest, &
in quibus. insp. 72 nu. 10. & 12.
Officialis magistratum gerens, adueniente le-
gitimo illius successore, aut Syndicatore,
non potest illum a die scienter alterutrius
aduentum exercere cent. 1. dist. 42. n. 1.
Officiales de quibus Syndicatuū censurā sub-
eant. ibid. nu. 9.
Officialis aut Procuratoris amotio an fieri
possit, & quomodo. centu. 2. distinct. 24. nu. 1.
Officialis aut Procuratoris reuocati acta va-
lent, si is se reuocatum nesciat, secus si for-
maliter sciat. ib. nu. 2.
Officiali vel procuratori reuocato danda est
per intimationem reuocationis notitia, tã
illius, quæ fit ab homine, quam illius, quæ
fit a lege. ibid. nu. 8.
Oldradi sententia circa substitutionem post-
humam factam, qui postea natus non sit re-
cepta, est multorum DD. testimonio, quan-
quam aliis displicuerit, quorum omnium
opinionēs conciliantur cent. 2. dist. 8. num.
4. 6. 7 & 8.
Omissio citationis eorum, quorum non prin-
cipaliter interest, non vitiat actum, nec ta-
men illis omnino præiudicat. Reg. 8. n. 5.
Onere in probandi aut sustinendi ponderis
instantiæ legalis aut statutiariæ attenditur,
quis prius prouocarit, is namque dicitur a-
ctor. insp. 60. num. 5.
Onera extraordinaria quæ sint. cent. 2. dist.
86 num. 10.
Operam danti rei illicitæ ignorantia non
subuenit. Reg. 6. nu. 1.
Operarius probans se iussu aut permissu do-
mini ingressum fuisse fundum, vel nomi-
nans dominum in iudicio possessionē tur-
basse non dicitur. cen. 1. dist. 27. nu. 4.
Operarius an, & quando ad emendam damni
a se dati teneatur, & de vi turbatiua accusa-
ri possit. ib. num. 5.
Operariis, & archytecis qui melioramenta
fecerint, vtrū fides adhibeatur. vide in verb.
Archytecis.
Opinio vehemens quæ remiss. insp. 61. nu. 31.
Opinis

INDEX.

Opinio vehemens, quando habeatur pro scien-
tia, ibid. nu. 31.
Opinari vehementer scire est interdum, ibid.
nu. 26.
Opinio singularis non attenditur, sed veritas
vbi agitur de alicuius præiudicio, cent. 2.
dist. 71. nu. 3.
Opinio prævalet veritati in his, quæ ratione
publici officii expediuntur, cen. 2. d. 74. n. 9.
Opinio ea semper servatur in dubiis, per quā
magis actus valet, quam corrumpitur, nu. 8.
Optionis Canonice quomodo, & quando
tempus currat, cent. 2. dist. 25. nu. 2.
Huius materiam, qui graviter tractant, ibid.
nu. 3. & 4.
Optionis ratio, & naturalis conditio quæ, ib.
nu. 5.
Optionis legatum, an sit conditionale, & an
transmittatur, ib. nu. 9.
Ordinarius loci, & quomodo possit com-
mutare legatum pecuniæ, aut fundi pro
Missis, aut anniversario relictum, cent. 2.
dist. 37. nu. 3.
Ordinarius an possit præsentandum dispen-
sare contra tenorem foundationis, si non sit
sacerdos, ibid. nu. 8.
Ordinarii licentia, an requiratur vbi patronus
fundare velit capellam apponendo pacta ho-
nesta: modo spiritalia non attingat, ibid.
nu. 6. & 7.
Origo si cum domicilio concurrat, quid spe-
ctetur, cen. 2. dist. 29. nu. 9. & 10.
Origo non attenditur, sed locus domicilii in
dotis exactione, ibid. nu. 7.
Osculum licet libidinosum stuprum ex se non
arguit, cent. 2. dist. 12. nu. 5.
Osculum, & tactus mamillarum faciunt, vt
mulier adultera præsumatur, & dotē amit-
tat, num. 32.
Osculum pudicitiam delibatur mulieris, cen. 2.
dist. 20. nu. 19.
Pacem haberi a maiori parte heredum oc-
cisi, quando sufficiat, cen. 2. dist. 36.
nu. 11.
Pactum adiectionis in diem, quem habeat ef-
fectum, in sp. 1. nu. 25.
Pactum per verba directa resolutiva conce-
ptorum, quæ vis, in sp. 1. nu. 24.
Pactum legis commissoriae, & adiectionis in
diem dicitur resolutivum, & quem effectum
habeat, in sp. 1. nu. 23.
Pactum reservativum dominii perpetuum, &
absq; conditione, in venditionibus non va-
let, in sp. 12. nu. 2.
Pactum de retrouendendo absq; iuramento
non ligat præcise, in sp. 33. nu. 2.
Pactum molendini non construendi non impe-
dit, quo minus verus possit refici, dummo-
do prior forma non dilatur, in sp. 57. nu. 2.
Pactum in casu evictionis venditorem non te-
neri ad pretii restitutionem, quando sit va-
lidum, cen. 1. dist. 4. nu. 18.
Pactum dicitur pars contractus, & pars pretii:
quando concernit utilitatem venditoris.
cen. 1. dist. 34. nu. 11.
Pactum retrouendendi, quam partem dimi-
nuat, cen. 1. dist. 41. nu. 15.
Pactum super ventura alicuius successione
improbatur, siue in quota, siue in tota con-
sistat, cen. 1. dist. 83. nu. 4.
Pactum de renouando quolibet nouennio lo-
cationem, sapit naturam alienationis, cen.
1. dist. 91. nu. 5.
Pactum habet vim legis, centur. 2. distinct. 1.
nu. 10.
Pactum genus triplex, cent. 2. dist. 69. nu.
8.
Pactum legis commissoriae, cen. 2. dist. 100.
nu. 6.
Pactum resolutivum stante, an sit capienda bono-
rum possessio iudicis auctoritate, cen. 2. di-
69. nu. 6.

Pactum an valeat contra naturalia, Regu. 10.
nu. 3. & 4.
Pactum appositum contra substantialia con-
tractus vitiat contractum, ib. n. 5. & limit.
vt nu. 6.
Papa supremam habet, ac incomparabilem
auctoritatem, cen. 2. d. 38. nu. 13.
Papa si cuiusdam Cardinalium concessit, de po-
culio ex rebus Ecclesie comparato testari,
primò testamento reuocato, secundum non
censetur destitutum beneficio licentia Põ-
tificialis, contra Dec. in sp. 23. nu. 2.
Papæ auctoritas plerumq; in Collegiorum e-
rectione ad hoc interponi solet, ne post-
modum fundatorem, aut eius successores
pœniteat, ultra alios effectus manantes ab
eius auctoritate qui permagni sunt, nume.
15.
Papa instabilem facere potest stabilem.
cen. 2. dist. 50. nu. 2.
Papæ lex existit, vt in villa erecto vno hospi-
tio aliud non erigatur, nisi quod a priore
300. passibus distet, cen. 1. dist. 3. nu. 7.
Papæ patriæ Auctoris laus, cen. 1. distinct. 47.
nu. 1.
Paraphernalia bona quæ, centur. 1. dist. 47. n.
2. & 3.
Paria sunt non facere, & inutiliter facere.
nu. 10.
Paria sunt quidpiam esse certum per se, vel
per relationem, in sp. 70. nu. 12.
Paria sunt rem non habere, & eandem inutile
habere, cen. 1. dist. 1. nu. 16.
Paria sunt inuentarium non esse confectum,
aut confectum quidem, sed non seruatis
seruandis, cen. 1. dist. 37. nu. 5.
Paria sunt non esse, & non apparere, centur. 1.
distinct. 63. nu. 45.
Paria sunt protestationi non contradicere, &
eidem acquiescere, cen. 1. dist. 74. n. 2.
Paria sunt habere dotem, & habere actionem
ad dotem, cen. 1. dist. 89. nu. 6.
Paria sunt promittere, & soluere, quoad signi-
ficationem voluntatis, cen. 2. dist. 95. nume.
5.
Parochus, quis dicatur remissus, cen. 2. dist. 39.
nu. 15.
Parricidium admittendum sciens, & non re-
uelans punitur.
Et interim de scelere huius immanitate, in sp.
68. nu. 10.
Pars, quæ suo vniuerso non congruit, dicitur
turpis, & inepta, Reg. 14. nu. 13.
Partus suppositus grauissimum est odium, cen.
1. dist. 57. nu. 1.
Partus suppositus in crimine, præscriptio non
admittitur, ibid. nu. 3.
Partus suppositus ad bona non admittitur, aut
hereditatem propter quam fuit suppositus:
Sed neq; ad illam eius, de cuius consilio fuit
suppositus, ibid. nu. 7.
Partus suppositio facta marito sciens, non
dicitur dolosa, quando ad euersionem fi-
deicommissi non tendat, ideoq; partus ita
suppositus poterit institui, probata tamen
hac testatoris scientia, cen. 1. dist. 78. n. 8.
Et contrarium, nu. 10.
Partus in suppositione, probatio doli ex præ-
sumptionibus, & coniecturis colligi potest,
& aliter, ibid. n. 14. & 16.
Partum supponens participes eiusdem cri-
minis rei fiunt, ib. nu. 15.
Passuum mensura, quot pedibus constet, cen.
1. dist. 1. nu. 3.
Pastor de custodia tenetur, Reg. 21. n. 13.
Pater legitimus filii administrator, interdum
iuramento suo [etiam non petita illius ab-
solutione] contravenire potest, in sp. 9. n. 3.
Pater, & filius, vt sint vna eademque persona,
certe in his, quæ continent factum diuersis
censentur, in sp. 21. nu. 3.
Pater filie suæ, quæ clandestino fuit matri-
monio alicui desponsata, se in scio nihil præ-

ter alimenta præstare tenetur, in sp. 29. n. 4.
Pater in aduentitiis quomodo transigere, &
liti renuntiare posse intelligatur, in sp. 53. n. 3.
Patris confessio etiam expressa filio non præ-
iudicat, ibid. n. 2.
Pater si bona fideicommissi subiecta aliena-
uit, quod remedium filio cõpetat, ib. n. 5.
Patri in casu dilapidationis non sufficit cau-
tionem præstare, & cur hoc, ib. nu. 6. & 7.
Pater non potest disponere de Feudo antiquo
in præiudicium filiorum, in sp. 53. n. 8.
Pater admittens crimen læsæ Maiestatis diui-
næ vel humanæ, vt filius præiudicet, in sp. 53. n. 8.
Pater sciens prodicionem, quam molitur fili-
us, & non reuelans, quando, & quomodo
punitur, in sp. 68. nu. 8.
Pater tenetur prohibere filium, ne crimine per-
petret, & quid si non prohibuerit, ib. n. 12.
Pater familias non præsumitur scire dolose, &
maligne facta sua familia, in sp. 74. n. 4.
Pater an pro filio etiam naturali tantum ca-
uere teneatur, cen. 1. dist. 9. n. 18.
Patris assertio in testamento facta circa filii
qualitatem, an spurius sit, vel naturalis tā-
tum est suspensibilis, cen. 1. dist. 17. n. 11.
Pater a legali obligatione filii dotandi non li-
beratur propter filii diuitias, cen. 1. d. 22. n. 2.
Pater (puræ quæ bona aliunde habeat si eam
dotet de quib. bonis dotata sit præsumatur,
cen. 1. dist. 22. nu. 12.
Patri conceditur aduentitia filii sui minoris
bona, (sine iudicis et decreto) iusta de caus-
sa alienare, & quando, cen. 1. d. 35. nu. 1. & seqq.
Pater potest interdum priuati vlufructu bo-
norum filii sui aduentitiorum, ib. n. 2.
Pater legitimus est administrator bonorū filii
aduentitiorū non mater, cen. 1. dist. 3. nu. 5.
Pater, qui sine causa aduentitia filii bona alie-
nauit, pro illorum recuperatione, potest ex
filii persona ad illa recuperanda experiri
non autē ex propria, cen. 1. d. 35. nu. 9.
Pater, quando teneatur de euictione, si bona
filii aduentitia alienauit remissus, ib. n. 10.
Pater si bona aduentitia filii alienauit, & con-
tingat filium præmori, an illi alienationi
possit contravenire, ibid. nu. 16.
Pater, mater, aut liberi quamuis ex aliqua le-
gitima causa possint exheredari, si tamen
non fuerint exheredati, heredes non possunt
de illis causis excipere, quia morum cor-
rectio ad eos non pertinet, cen. 1. d. 45. n. 13.
Patris cum filio reconciliatio per quos actus
inducatur & præsumatur, cen. 1. d. 45. n. 22.
Patris repudiatio ad tempus dumtaxat in ter-
minis noquarum Constit. excludit filios, cõ.
1. dist. 100. nu. 6. & 48.
Pater qui repudiavit hereditatem, quamdiu
vixit filius eam adire nequit, ib. n. 9.
Patri, vt & matri, legitima in bonis filii debe-
tur honorario institutionis titulo, centur. 2.
dist. 1. nu. 7.
Patre, & matre a filio emancipato præteritis,
bonorum possessio illis contra tabulas cõ-
petit ad rumpendum testamentum, ib. n. 6.
Pater permittens filium mutuum accipere pe-
cuniam, facit, vt is Macedoniani exceptio-
ne postmodum a solutione sese eximere non
possit, cen. 2. dist. 9. nu. 2.
Pater qui ratum habeat, vel verbis, vel re ipsa,
aut etiam ex taciturnitate filii pecuniam
mutuam accipientis debitum, facit vt cre-
ditor credito non fraudetur, ib. nu. 5.
Pater tenetur pro debito filii, quando illud in
utilitatem suam sit versum, cen. 2. d. 9. n. 7.
Pater filiam non potest priuare dote, licet nu-
pserit eo inuito, modo non indigno, cen. 2.
dist. 40. nu. 14. & 15.
Patris voluntas seu indignatio, an impediat
effectum sponsaliorum cum filio familias
contractorum, centur. 2. dist. 40. nu. 12. &
19.
Pater iurate nequit nomine filii in sponsalibus
cen. 2. dist. 40. nu. 42. & 46.

I N D E X.

- Patris iusta de causa moti dissensus iustam præbet causam filium a matrimonio vinculo dispensandi, modo copula non fuerit sequuta, & quid si sequuta sit.** cent. 2. dist. 40. nu. 71. & 76.
- Patris aut matris factum, quando filiis præiudicat.** in sp. 33. nu. 1. & seqq.
- Patria potestas non attenditur in spiritualibus.** cent. 2. dist. 40. nu. 27.
- Non rumpitur matrimonio.** cent. 2. dist. 47. num. 11.
- Patronus laicus potest variare accumulatiue, nisi iurauerit non variare, tunc enim nullus esset præsentationi locus, nisi Episcopus cumulationem admitteret, nam tunc iuramentum de non variando non obstat.** in sp. 10. nu. 2.
- Patronus indignum præsentans in quam penam incidat.** cent. 1. dist. 90. nu. 23. & 25.
- Patronus præsentans nulliter potest iterum præsentare.** ib. nu. 27. & 28.
- Patronorum consensui pro vna vice tantum potest Episcopus dispensare, circa qualitates præsentati.**
Et quid de consuetudine nominandi. cent. 1. dist. 99. nu. 32.
- Patronus laicus intra quadrimestre non præsentans, aperit viam Ordinationi pro collatione beneficii vacantis, ubi sciuerit mortem antea instituti non si nesciuerit.** cent. 1. dist. 90. nu. 55.
- Patronum inter, & Ordinarium pendente lite prouidendum de Oeconomio, ne beneficium Ecclesie iacturam patiatur.** ib. nu. 7.
- Patronus fundans capellam potest ad libitum pacta apponere, onera, & conditiones honestas, modo spiritualia non attingat sine licentia.** cent. 2. dist. 37. nu. 6. & 7.
- Patronorum consensus tacitus non verificatur in ea clausula [dummodo accedat consensus patroni] Reg. 18. nu. 10.**
- Patruo, quando filius fratris succedat.** nu. 54.
- Pauli Belloni I. C. Doctissimi ac præstantissimi laus.** in sp. 100. num. 12. & cent. 2. dist. 2. num. 18.
- Paulinae Constitutionis circa alienationes rerum Ecclesie sit mentio remissive.** nu. 5.
- Et an sit hodie in usu.** cent. 1. dist. 90. num. 10. 11. 12. & 14.
- Pecunia aut fundus ex legato pro Missis, aut Anniversario relictus, si sui destinato non sufficiat, Ordinarius loci, an, & quomodo possit commutare tale legatum.** cent. 2. dist. 37. nu. 3.
- Pecuniam adulterinam expendentis ignorantia iuramento probatur, si vir sit bonus.** in sp. 84. nu. 3.
- Pecuniam saluo capitali non licet dare ad honestum aliquod lucrum, nisi interuenientibus requisitis, de quibus.** cent. 2. d. 72. n. 2. & 3.
- Pensio in contractibus emphyteuticis non ita pro pretio, & mercede præstatur, quam ad directi domini recognitionem contra Valalchum, cuius tamen opinio cum contrariis conciliatur.** nu. 37.
- Pensionarius beneficii verum ad certam, vsq; summam onera subire teneatur decimarum Papalium donorum Principis, & similium.** cent. 1. dist. 10. nu. 14.
- Pensio vel census debiti veditori pro tempore ita elapso, an sint emtoris.** cent. 1. dist. 68. n. 19.
- Perendinatus, qui licentiam impetret recedendi, multum refert an illa fuerit simplex, aut ad tempus limitata, ad hoc, ut illius fideiusor liberetur.** cent. 1. dist. 69. nu. 3.
- Periurio detecto, adhuc periuri valere potest probatio, prius a iudice admissa, & hæc conclusio declaratur.** in sp. 10. n. 5.
- Periurium grauissimum est crimen.** centur. 1. dist. 73. nu. 5.
- Periurii promissorii poena.** ibid. nu. 7.
- Quomodo differat ab assertorio.** ib. nu. 8.
- Periurium est in triplici statu.** ibid. n. 9.
- Periurium Deum solum ultorem habere, quomodo intelligatur.** cent. 1. dist. 73. n. 10.
- Periurii ratio maxima habetur.** Reg. 13. num. 13.
- Periurium, quando solum Deum ultorem habere dicatur.** ibid. nu. 14.
- Periuriosius vtrumque habet odio.** ibid. nu. 15.
- Periurium promissorum ab assertorio differt.** ibid. nu. 16.
- Periurium euident, & notorium leges puniunt.** ibid. nu. 17.
- Periurus potest appellare.** Reg. 13. nu. 18.
- Periurii iam admissi effectus.** cent. 2. dist. 84. num. 5.
- Perplexitas facti, quando habet vim tituli habetur pro ignorantia facti.** in sp. 100. n. 5.
- Personarum numerus aut dignitas, quando attendatur.** in sp. 30. nu. 15. 16. 17. & 19.
- Personæ industria an electa sit, quibus modis possit conici.** in sp. 36. nu. 5.
- Persona cuius contemplatione aliquid disponitur, attenditur, nedum verba.** Reg. 10. 11.
- Periudicare grauius est, quam compellere.** in sp. 29. num. 2.
- Pes, quis dicatur pragmaticis.** cent. 1. dist. 1. nu. 27.
- Petitio iudicialis facta pro residuo, arguit antea fuisse satisfactum eidem petitori, etiam si in libello inserta fuisset clausula (saluo errore calculi) quæ ibi declaratur.** cent. 1. dist. 26. nu. 6. & 7.
- Petitione an possessorio actus sit, ut dignoscatur spectanda enarratio actoris, ex cuius arbitrio pendet alterutro agere.** in sp. 60. n. 3.
- Petitorium cum possessorio cumulans, non auditur in solutis expensis seronina [ut ait] accumulationis.** cent. 1. dist. 21. nu. 13.
- Petitorio super iudicio si imponatur silentium, non committitur desertio vsus rei alterius.** cent. 2. dist. 1. nu. 73.
- Petrus Antonius Petra Placentinus I. C. maximi nominis.** in sp. 16. nu. 7. & cent. 1. dist. 11. num. 7.
- Petri Gilkenii dissidium a Menochio, circa necessarium impensarum æstimationem refert auctor, vna cum opinione sua.** cent. 1. dist. 34. num. 14. & 31.
- Eiusdem laus.** cent. 1. dist. 60. nu. 11. & cent. 2. dist. 1. num. 32.
- Petri Barboze I. C. Clarissimi laus.** cent. 2. dist. 20. numer. 2. & centur. 2. distinct. 24. numer. 15.
- Philippi Massinii Perusini I. C. Eminentissimi, & subtilissimi in Ticinensi Gymnasio Primarii, interpretis meritiissimi laus.** in sp. 88. num. 5.
- Auctoris opinioni subscribitur.** num. 80.
- Pia causæ relictum, quando dicatur.** centur. 2. dist. 2. nu. 17.
- Placentiæ non seruatur dispositio I. quoties C. de rei vindicat. centur. 2. distinct. 35. num. 5.**
- Ploti opinio ad I. si quando num. 98. Codic. vade vi non admittitur.** centur. 2. distinct. 1. num. 11.
- Pluralitas rerum, vel actuum, vel personarum an, & quando præsumatur.** inspect. 13. numer. 9.
- Pluralitas actuum, vel rerum præsumi debet, ad hoc, ut actus sustineatur, & falsitatis excludatur suspicio.** num. 45.
- Pœna contrafacienti a testatore imposita pluribus per eundem scriptis heredibus, cum non afficit, qui adimplere negligit.** in sp. 3. n. 12.
- in pœnalibus ex alterius scientia nemo puniatur.** in sp. 91. num. 6.
- Pœna cum culpa an commensurari debeat in alienatione, aut deterioratione rerum emphyteuticarum.** cent. 1. dist. 11. nu. 17.
- Pœnæ remissio non resoluitur in donationem.** cent. 1. dist. 28. nu. 19.
- Pœna suos debet auctores sequi.** cent. 1. dist. 45. num. 17.
- Pœna non inducitur sine culpa.** cent. 1. dist. 100. num. 53.
- Pœnam, quæ merentur extensionem non recipiunt.** num. 45.
- Pœnæ incursio, quando non profit ignorantia.** Reg. 2. num. 17.
- Pœnalis constitutio non ignorantes sed scientes ligat per publicationem tantum.** cent. 2. dist. 98. num. 1.
- Pœnitentis dicto, seipsum accusantis in foro conscientie standum.** cent. 2. dist. 12. num. 9. & 11.
- Polydori Ripæ Mediolanensis I. C. Excellentissimi, Eloquentissimi, numerisq; omnibus absolutissimi, honorifica sit mentio.** in sp. 63. num. 20.
- In sp. 65. num. 7. auctor eum Romani locum mendosum in l. oratione nu. 1. ff. de Ferris ingeniosissime simul ac doctissime obseruasse, suorumq; histori restituisse, refert.**
- In sp. 80. numer. 3. hunc se auditorem olim habuisse gloriatur.**
- In sp. 83. numer. 1. eundem laudat & citat, ut & cent. 1. dist. 3. numer. 11. & cent. 1. dist. 27. num. 5.**
- Num. 81. Auctoris opinioni subscribitur.** cent. 1. dist. 87. num. 2. eiusdem laus pertingitur, & alibi in sp. 11. & 12.
- Portionarius antiquior an possit Canonice optare, si sit Archidiaconus remissive.** cent. 2. dist. 23. num. 8.
- Positioni facti alieni, quando respondendum.** in sp. 83. num. 3.
- Positionibus respondere iussus super facto alieno, & ignorans: si ignorantiam oportune & citra calumniam alleget, contumax non censetur.** in sp. 85. num. 21.
- Positionum materia remissive indicatur.** in sp. 62. num. 7.
- Possessio momentanea vnde dicta.** in sp. 2. num. 20.
- Possessionem non acquirit, interdicto aliquo, vel actione, ad eam restituendam impeditus, quod exemplis illustratur primum, tunc restringitur.** in sp. 11. nu. 4.
- Possessio bonorum nondum agnita, ad heredem non transmittitur, cum per modum facti acquiratur.** in sp. 22. num. 1.
- Possessio continuata in heredem vigore decreti non potest per iudicem dari fideicommissariis in præiudicium heredis, & quid si data fuerit.** in sp. 40. num. 8.
- Possessio vtrum ignoranti acquiratur.** in sp. 92. num. 1. & seqq.
- Possessio, & alia iura realia nobis etiam ignorantibus per quos & quomodo acquiratur.** in sp. 92. num. 1.
- Possessionem an perdat ignorans.** ib. nu. 3.
- Possessione sua excidisse, si quis dicatur annorum 10. cursus sufficiens est ad colligendum an ita sit.** in sp. 92. num. 4.
- Possessio vti absenti ante ratificationem non acquiritur, ita si instituens ante ratificationem spoliatur, spolio agere non potest.** in sp. 92. num. 7.
- Possessorium ex constituto, quando operari desinat.** in sp. 93. num. 7.
- Possessio ut acquiratur, requiritur factum illius, de cuius comodo agitur.** in sp. 93. n. 8.
- Possessoris ignorantia non excusat occupatorem.** in sp. 97. nu. 7.
- Possidens & possidere negans, postquam probatum fuit illum possidere, ut puniatur, & quando.** cent. 1. dist. 25. nu. 1. & seqq.
- Possidere negans cogitur ex stylo praxis, vna cum iudice ad locum bonorum, de quibus sit controuersia accedere, ibiq; debet coram actore etiam res oculis demonstrari ut malicia (si quæ subit) facilius detegatur.** cent. 1. dist. 25. num. 17.
- Possessionem & ius habere negans pensionis invaliditatem non potest opponere, secus si possessionem tantum neget.** cent. 1. dist. 25. num. 9.

Possessio.

I N D E X.

- Possessionis turbatae iniuriæ aut damnidati non potest accusari, is qui iusta de causa fundum litigiosum ingressus verisimiliter id ignoravit.** cen. 1. dist. 27. n. 1. & seqq.
- Possessio turbata, quando dicatur, & a quo ibid.** num. 6. & 8.
- Possessor male fidei impensas interdum recuperat, & quas.** centur. 1. distinct. 65. num. 2.
- Possessorium seu quasi presentandi queritur ex unico presentandi actu, etiam contra Ordinarium absq. tituli ostensione, trib. concurrentibus.** cen. 1. dist. 90. n. 35.
- Possessorio in ultimo quis praevalcat.** ibidem num. 38.
- Possessorium seu quasi presentandi an reiiciatur.** Sacro Concil. Trident. cen. 1. dist. 90. num. 40.
- Possessor interrogatus an possideat respondere debet per rei demonstrationem.** centur. 1. dist. 98. num. 1.
- Possessio titulata attenditur, & quando.** cent. 2. dist. 1. num. 42.
- Possessio non acquisita, nec manuteneri potest.** ibid. num. 43.
- Possidendi ius, & ius prohibendi longe diuersa.** ibid. num. 52.
- Possessio antecessus spoliati, quomodo probetur.** ibid. num. 55.
- Possessorio iudicio principaliter intentato si probationes forte super petitorio, utrimq. recipiantur, nulla emissa protestatione cumulationis exclusiua, intelligitur facta cumulatio.** cen. 2. dist. 1. num. 63.
- Possessionis antecessus probatio, in materia spoli, qualis esse debeat.** ib. n. 55.
- Possessionis pro commodo in dubio pronuntiandum, in materia fideicommissi.** centur. 2. dist. 8. num. 30.
- Possessio vacans quæ remiss.** cent. 2. distinct. 10. num. 6.
- Et an idem sit esse vacantem, & esse vacuum.** ibid. n. 79 & 10.
- Possessio fere consideratur, vel prout est plena, vel semiplena, vel vacua.** centur. 2. distinct. 10. num. 8.
- Possessor, quando dicatur esse in mora.** cen. 2. dist. 22. n. 10.
- Possessor male fidei, aut pessimus, aut malus.** n. 13.
- Possessio vitiosa, quando manere dicatur.** cen. 2. dist. 61. num. 5.
- Possessionis continuandæ beneficium satis amplum.** ib. num. 11.
- Possessionis continuatio in remedio sententia in appellabilis.** ib. n. 21.
- Possessorium retinendæ est summariissimum.** cen. 2. dist. 84. num. 9.
- In Possessorio retinendæ sententia trahit secum executionem.** ib. n. 1.
- Possessorio vel petitorio an actum sit, ut dignoscatur, quid spectandum.** insp. 60. n. 2.
- Possessorium retinendæ respicit ultimum statum.** insp. 60. n. 6.
- Possessorium negare, & identitatem diuersa.** cen. 1. dist. 25. num. 7.
- Possessorium vid. possessio.**
- Possessor vid. possessio.**
- Posthumus scilicet præteritus non rumpit testamentum, quod alioqui ob præteritionis vitium esset nullum stante clausula codicillari.** insp. 67. n. 7.
- Potentia in faciendo supponitur quando dolus deducitur ex non facto.** inspect. 38. num. 4. & 7.
- Potentia proxima actui pro ipso actu habetur.** insp. 25. num. 3.
- Potentia in faciendo cadit in rebus propriis non in alienis.** insp. 58. n. 7.
- Potestatis defectus processum, & sententiam reddit nullam, ut & eiusdem excessus.** insp. 79. n. 9. & 13.
- Prædia urbana a rusticis, quomodo differant.** cent. 1. dist. 2. num. 1. & sequentib.
- Prædiorum tam rusticorum, quam urbanorum quis sit communis proventus.** ib. num. 8.
- Prædium emens ab eo, qui multo sit ære grauat, quiq. cauere non possit, in casu evictionis in quo releueretur.** cent. 1. dist. 41. n. 10.
- Præiudicium separabile quod sit.** inspect. 39. num. 4.
- Præiudicium tertii non attendit scientiam vel ignorantiam cuiuspiam.** Reg. 16. n. 1.
- Vid. tamen num. 5 & 6.**
- Præiudicium, quod venit in consequentiam non attenditur.** Reg. 8. num. 4.
- Prælati, & Ecclesiæ rector factum proprium impugnare possunt, quando id Ecclesiæ præiudicat.** insp. 9. n. 2.
- Prælati, tutor, curator, & pater legitimus filii administrator, interdum iuramento suo etiam non petita illius absolutione] contrahere possunt.** insp. 9. n. 3.
- Prælati aut Episcopi factum, an & quando præiudicat Ecclesiæ.** insp. 39. in princ.
- Prælati factum, quando sibi noceat, quando non.** insp. 39. num. 2.
- Prælati confessio, quando noceat Ecclesiæ remiss.** insp. 39. num. 7.
- Prælati assenti alienationem factam esse in euidens ecclesiæ commodum, & seruatis seruandis processisse non creditur.** insp. 39. n. 9.
- Prælati, qui alienauit rem ecclesiæ in eiusdem præiudicium, & assenti in euidens esse utilitatē, & ideo bona sua obligauit certe tenetur, de suo refarcire damnum illi, a se illatum.** insp. 39. num. 9.
- Prælati locans bona ultra triennium contra Paulinam constitutionem an teneatur.** insp. 39. n. 10.
- Prælati collegiæ Ecclesiæ non potest remittere emphyteuticæ caducitatē incursum, declaratam, atq. intimatam.** insp. 39. n. 12.
- Prælati si ecclesiæ velit præiudicare, capitulum potest contradicere, appellare, postulare in integrum restitui, & alia iura excitare.** insp. 39. num. 16.
- Prælati, qui diu vixerit, & exquirere potuerit antecessoris sui facta nihilominus ubi agitur de facto verisimiliter occulto, ignorantiam allegare potest.** insp. 89. n. 6.
- Prælati Ecclesiæ nomine pecuniam mutuam accipiens, si eam in rem ipsius Ecclesiæ expenderit, illa obligatur.** cen. 1. distinct. 28. num. 3.
- Prælati aut Rector Ecclesiæ illicite alienans eius bona, non est dignus tali nomine.** cent. 1. dist. 78. num. 3.
- Prælati male rem Ecclesiæ alienans, & post alienationem longissimo adhuc tempore superueniens, an illa adhuc alienatio reuocari possit.** ibid. n. 8.
- Prælati successor si antecessoris sui contractum inuoluntarium ignoret, & ideo non reclamet an ideo Ecclesiæ excludatur a spe restitutionis in integrum inquiritur, in quo tres casus omni adnotatione digni recensentur.** cen. 1. dist. 78. num. 13.
- Prælati locans bona Ecclesiæ & anticipatam solutionem recipiens, an teneatur remiss.** cen. 1. dist. 91. num. 3.
- Prælati successor ob locationem ab illo factam si læsus fuerit, quibus possit uti remediis.** ib. n. 7.
- Prælati male alienans rem Ecclesiæ, quam in pœnam incidat.** centur. 2. distinct. 22. num. 6.
- Prælati, qui patitur rem Ecclesiæ præscribi, quam pœnam sustinere debeat, & ad quid teneatur.** ibid. num. 24.
- Prælati melioramenta in rebus Ecclesiæ facta, quando non deducantur, nec compensentur.** ibid. num. 25.
- Prælati commodo Ecclesiæ inuigilare debent.** cen. 2. dist. 22. num. 26.
- Prælati, qui anticipatas solutiones exigunt moriente, quid agat conductor.** cen. 2. d. 30. n. 10.
- Prælati sæpe depositos.** Regul. 27. numer. 11.
- Prælati factum agnoscentis bonam fidem, attenditur etiam in præiudicium Ecclesiæ.** cen. 2. dist. 53. n. 7.
- Prælati recipiens Canonem absq. consensu capituli, Ecclesiæ an & quando præiudicat.** cen. 2. dist. 46. num. 9.
- Prælati cui sit concessa facultas relocandi, tamen in quæsitis, quam in quærendis Ecclesiæ præiudicare potest, ut quando res cedit ad ius commune, vel ad primum statum.** ib. n. 10.
- Prælatum & quemcunq. superiorem ignorantia peccatorum vel excessuum subditorum non excusat.** Reg. 21. num. 3.
- Prælati Principes & superiores præficiuntur, ut vigilent.** Reg. 21. n. 6.
- Prælegata an veniant in fidei commissio, ita ut subiacent restitutioni.** inspect. 71. numer. 2.
- Præpositorum Patrum declarationi Sacri Concilii Tridentini laus.** centur. 1. distinct. 90. num. 42.
- Præpositum quid facere deceat.** Reg. 21. num. 15. quidue eum deceat. ibid.
- Prærogatiua vltima status in beneficialibus est attendenda.** centur. 1. distinct. 90. num. 52.
- Præscriptio immemorabilis diuersa est ab ea, quæ 100. annorum decursu fundata est.** insp. 2. num. 24.
- Præscriptio conuentionalis cepra cum maiore, minoribus spem in integr. restitutionis aufert.** insp. 37. n. 7.
- Præscriptio seruitutis datæ, vel iurisdictionis ut perficiatur requiritur scientia cum patientia 40 annorum eius, contra quem præscribitur.** insp. 67. num. 9.
- Præscriptio immemorabilis perficitur absque scientia illius, contra quem præscribitur.** ibid. n. 9.
- Præscriptio immemorabilis non requirit 100 annorum spacium.** ib. n. 9.
- Præscriptio centenaria, quando sit potior immemorabili, quando non.** ibid.
- Præscriptio dubitatione vehementi ab initio detecta impeditur, & cur.** insp. 82. n. 14.
- Præscriptio fit efficaciter, quando præscribēs non habuit ab initio conscientiam vulneratam.** ib. n. 18.
- Præscriptionis rigor ignorantem non percutit.** insp. 85. n. 15.
- Præscriptionem an impediatur ignorantia probabilis & iusta.** insp. 87. n. 1. & seqq.
- Præscriptio non currit contra fideicommissarium ignorantem.** ib. n. 3.
- Præscriptio longissimi temporis, etiam ignorantem afficit.** ib. n. 6.
- Præscriptio cuius initii memoria est oblitterata, non inuat, nisi quatuor concurrant.** insp. 98. n. 12.
- Præscriptionis immemorabilis allegatio, quatuor requisitis eget, ad hoc ut sit valida.** insp. 98. num. 13.
- Præscriptio immemorabilis non admittit restitutionem in integrum.** ib. n. 14.
- Præscriptio tutos reddit contrahentes, & quæ nunc 28. & nonnullis seqq.**
- Præscriptio in præstationibus annuis non nocet.** cen. 1. dist. 63. num. 11.
- Præscriptio in bonis Ecclesiæ a Prælato male alienatis, qua die incipiat decurrere, & quot annorum esse debeat.** cen. 1. dist. 78. num. 1. & nonnullis seqq.
- Præscriptio interdum dormire dicitur.** ibid. num. 5.
- Præscriptio favorabilis, quo cursu conficiatur.** cen. 1. dist. 78. num. 10.
- Præscriptio non admittitur in partus suppositi crimine.** cen. 1. dist. 87. n. 3.
- Præscriptio in quibus criminibus non inducitur.** ibid. num. 4 & 5.
- Præscriptionem non currere in bonis Ecclesiæ**

I N D E X.

- ver Rectorem male alienatis eo viuente, quomodo intelligatur. cent. 1. dist. 100. nu. 66. & seq.*
*Præscriptioni an sit locus in his, quæ sunt me-
ræ facultatis. centur. 2. distinct. 1. numero
101.*
*Præscriptio an inducatur in his, quæ sunt me-
tu superioris. cen. 2. dist. 27. nu. 6.*
*Præscriptio impeditur ex tacita populorum
murmuratione. ibid. nu. 7.*
*Præscriptionum in materia multa, & qui eam
exacte tractauerint. nume. 1. 2. & 5.*
*Præscribere volens, si in mala sit fide nunquam
præscribit. ib. nu. 9.*
*Præscriptionis exceptionem proponens, simi-
lis dicitur anguillarum piscatori. ib. nu. 19.*
*Præscriptione finita scientia, & mala fides non
nocent. num. 21.*
*Præscriptionum totam materiam nō videtur
voluisse euertere summus Pontifex, vna vo-
cula, eaq; ambigua. num. 42.*
Præscriptio cur inuenta. num. 46.
*Præscriptio non currit contra ignorantes, nec
ante actionis ortum, neque ante euentum
conditionis. cent. 2. dist. 77. nu. 1.*
*Præscriptio non obstat heredi defuncti negli-
gentis. ibid. nu. 3.*
*Præscriptio cœpta in vita testatoris, aut primo
acquirentis serpit contra omnes. centur. 2.
dist. 77. nu. 5.*
*Præscriptio immemorabilis præ se fert caus-
sam lucrativam Reg. 14. nu. 14.*
*Præscriptio agere non valenti non currit. ibid.
nu. 6.*
*Præscriptionis immemorabilis effectus. ibid.
nu. 16.*
*Præscriptio immemorabilis non respicit di-
stinctionem scientiæ, vel ignorantia. Reg.
14. nu. 15.*
*Præscriptione quis acquirat, an vero præsum-
tione multum refert. cen. 2. dist. 59. nu. 4.*
*Præscribere nequit heres ius legati relictum
alteri. Reg. 17. nu. 5.*
*Præscriptioni potest esse locus legati, male fi-
de cessante. Reg. 17. nu. 6.*
*Præsentia, & taciturnitas dolosa, non secus
præiudicat, quam actus positivus. centu. 1.
dist. 74. nu. 12.*
Præsens non citatur. insp. 70. n. 5.
*Præsentatus a maiori parte patronorum an
præferatur. insp. 30. nu. 4. 5. 6. & 7.*
*Præsentatio per patronum nulliter facta ite-
rari potest. cen. 1. dist. 80. n. 27. & 28.*
*Præsentari, quis debeat ex mente Sacri Conc.
Trident. ibid. nu. 30.*
*ad præsentandum spatium concessum, quan-
do decurrere incipiat, tam laicis, quam Ec-
clesiasticis. cen. 1. dist. 90. nu. 34.*
*Præsentandi possessorium seu quasi, quæritur
ex vnico præsentandi actu, etiam contra
ordinarium absq; tituli ostensione tribus
concurrentibus. ib. nu. 35. & an reiiciatur a
Sacro Conc. Trid. cōtra Cauale. ib. n. 40.*
*Præsentans se sponte relaxandus est sub fide-
iussorib. etiam si agatur de pœna corporali.
cent. 2. dist. 96. nu. 3.*
*Præstationes diutinae vniformes annuæ eadē-
que geminatae an faciant, vt præsumantur,
& solum fuisse antea debitū, & in poste-
rū quoq; deberi, ideoq; an sit in solutione
perseuerandum. cent. 1. dist. 43. n. 1. & seqq.*
*Præstatio quantumvis longæua Ecclesiæ, &
tertio an præiudicet. cen. 1. dist. 43. nu. 16.*
*in præstationibus cessatio 30. annorum, an
sufficiat. ib. nu. 18.*
*in præstationibus annuis etiam personalibus
datur, quasi possessio productua. ib. nu. 18.*
*Præsumtio differt plurimum a fictione. insp. 2.
num. 24.*
*Præsumtio doli vehemens vero dolo æquipa-
retur. num. 29.*
*Præsumtio legis dicitur liquidissima proba-
tio, & quib. in casib. insp. 64. nu. 6.*
*Præsumtio hominis sola nullo iure est firma-
ta. ibid. nu. 7.*
*Præsumptiones in iudicis arbitrio sunt positæ.
ibid. nu. 8.*
*Præsumtio descendens ex facto debet allegari,
quando est factum proprium non alie-
num. ibid. nu. 9.*
*Præsumta scientia allegari debet ex vi oppo-
sitorum regulæ. insp. 100. nu. 4.*
*Præsumtionum multarum cōcursus si vergeat,
quarum vna ad malum grauius tendat, alia
ad minus, tunc vt malitiæ excludatur su-
spicio, ignorantia quidem præualet con-
iectura, sed hanc adhuc allegare tutius est.
insp. 100. nu. 10.*
*Præsumtio, quæ proprio ex facto manat alle-
gari debet nō autem, quæ ex alieno. ib. n. 7.*
*Præsumtio sola ignorantia, quando sufficiat
in materia restitutionis in integrum. cent.
1. dist. 16. nu. 3.*
*Præsumtio pro filio præualet, interim dum a-
gitur vera illius exheredationis causa in
testamento inserta, & quando maxime.
cen. 1. distinct. 4. num. 8 & 9.*
*Præsumtio pro spoliato bonis, vel iurib. Ec-
clesiæ, circa alienationē eorundē bonorū
& iurium, quando cesset. cent. 2. dist. 1. n. 61.*
*Præsumtiones iuris dicuntur liquidissimæ p-
bationes. num. 33.*
Præsumtio præsumtionem tollit. nu. 16.
*Præsumtio in causa vsuraria nunquā admit-
titur. cen. 2. dist. 100. nu. 7.*
*Præsumtio solemnitaris, quanto temporis
spatio inducatur. cen. 2. dist. 81. nu. 1. & 2.*
*Præsumitur confirmatio, vel nouus titulus ex
lapsu 30. annorum, iuncta contractus ob-
seruantia. cen. 2. dist. 81. n. 6.*
*Præsumtio in omnibus casibus debet allegari.
cent. 2. dist. 81. nu. 15.*
*Præsumtio solemnitatum, quando cesset. ibi.
nu. 12.*
*Præteritio filiorum, vt & parentum, testamē-
tum nullum reddit. cen. 2. dist. 2. nu. 1.*
Præteritio, quid & quoruplex. ib. nu. 2.
*Præteritio, quid differat ab exheredatione. ib.
nu. 3.*
*Præteritio filii emancipati, sine vlla causæ in-
sertione testamentum rumpit, secus si ad-
iecta sit causa. ibid. nu. 4.*
*Præteritio nepotū ex filio, aut filia prædefun-
cta per auum maternum in testamento suo
nulla est, si causam non apposuerit. ib. n. 11.*
*Præteritio instituendi ignoranter facta, quem
fortiatur effectum, & quid si scienter facta
sit. ibid. nu. 16. & 22.*
*Prætoris iurisdictio adueniente eius Syndi-
catore possessione etiam non adepta ilico
expirat. cent. 1. dist. 42. num. 4.*
*Prætoris familia redditur cum prætore suo
suspecta, quando is suspectus allegatur. cen.
1. dist. 88. num. 3.*
*Preces si fuerint ab alio porrectæ alterius no-
mine, earum rescripto, quando possit vt
aduersarius. num. 13.*
*Preces debent manu supplicantis subscribi. ib.
nu. 14.*
*Pretium rei habens, rem se habere negare po-
test. cen. 1. dist. 25. nu. 8.*
*Pretium si sit conuertendum ex pacto rem im-
mobilem, quo in loco conuerti debeat. cēt.
2. dist. 4. num. 17.*
*Pretium rei fideicommissariae alienatae, secū-
dum, quod tempus attendatur. cent. 1. dist.
58. num. 5.*
*Primogenituræ obseruantiam non esse atten-
dendam in præiudicium descendendum a
vocatis in eodem testamento respondit
auctor consultus super testamento Iasonis
Mayni I. C. celeberrimi. inspect. 47. numer.
14.*
*Princeps vel Rex heres institutus, nō ideo plus
potest, quam potuit testator in ipsa heredi-
tate. insp. 14. num. 3.*
Principis potentia resisti nequit. insp. 38. n. 2.
*Principis factum, an sit casus fortuitus, necne
insp. 38. nu. 1.*
*Principis factum & Iudicis, quando reputetur
factum legis & partis. insp. 40. n. 2. 3. 6. & 7.*
*Princeps naturæ defectum non supplet. insp.
69. num. 15.*
*Princeps puberi Magistratum concedens, si-
mul etiam omnia, quæ ad magistratū per-
tinent gerere posse concessisse videtur, non
ita tamen si impuberem magistratui præ-
fecisset. ib. nu. 16.*
*Principis Ecclesiastici aut Secularis scientia an
arguatur. insp. 72. nu. 1. & seqq.*
*Principis scientia non attenditur in cursu im-
memorabilis temporis. ib. nu. 2.*
*Principis scientia non præsumitur, nisi pro-
betur. ibid. nu. 3.*
*Principis sola scientia interdum non sufficit,
& hoc quibus in casibus. ib. nu. 4.*
*Princeps rescribens contra factum proprium,
clausulam derogatoriam solet apponere.
ibid. nu. 5.*
*Principis sola scientia non sufficit, cum agitur
de graui præiudicio tertii. ibid. nu. 6.*
*Principis potestas ordinaria quæ, item quæ
absoluta remiss. ibid. nu. 7.*
*Principis scientia consensum non supplet. ib.
nu. 8.*
*Princeps ea scire præsumitur, q̄ sui officiales
sciūt, quoad effectum præscribendi. ib. n. 9.*
*Principis regalia an præscribi possint. ibidem
num. 11.*
*Princeps si aliquem nobilitarit, iurantem se
propriæ familiæ stemmata nescire, nō ideo
ei præiudicatum censetur. insp. 84. n. 12.*
*Principis gratia circa aquarum concessionem
cum temperamento intelligenda. centu. 2.
dist. 1. nu. 136.*
*Princeps nemini patitur præiudicium afferri.
ib. nu. 137.*
*Principes, Prælati, & superiores præficiuntur,
vt vigilent. Reg. 21. nu. 6. & ib. n. 16.*
*Principis scientia in cursu temporis immemo-
rabilis non attenditur Reg. 14. nu. 17.*
*Principalem diu cessasse in solutione, & diu
stetisse in obligatione sunt diuersa. cent. 1.
dist. 69. nu. 8.*
*Prior si in ingressu nouitii alicuius ad mona-
sterium rem exigui pretii ab illo acceperit,
non ideo dicendus est simoniacus. centu. 2.
dist. 11. nu. 13.*
*Priuata persona allegans instrumenta de no-
uo reperta hoc probare debet, & præterea
diligentiam se omnem adhibuisse, in prima
instantia, vt illa adinueniret, vnde nō pro-
desse, si domi fuissent reperta. insp. 99. nu.
8. & 9.*
*Priuatio præsupponit habitum. cent. 2. dist. 1.
nu. 54.*
*Priuationis rigor non habet locum, nisi in ca-
sibus a iure expressis. cen. 1. dist. 100. n. 10.*
*Priuatus non potest facere, vt actus a iure p-
hibitus licitus efficiatur. centur. 1. dist. 87.
nu. 9.*
*Priuatus non potest de iure fisci etiam ratio-
ne proprii interesse opponere, nisi post latā
sententiam. cent. 2. dist. 35. nu. 9. & 10.*
*Priuilegium qualiter probari possit. insp. 98.
nu. 2.*
*Priuilegii ignorantia, quando probabilis sit,
& excuset, quando non. ib. nu. 1. & seqq.*
*Priuilegium non præsumitur, nisi probetur.
ib. nu. 3.*
*Priuilegiū in corpore iuris insertū, q̄ tenax sit.
ib. n. 5. & quā late interpretetur. ibid. nu. 6.*
*Priuilegia concessa iuriscōsultis latissime sunt
interpretāda circa immunitates, collectas,
& alias. ib. n. 7.*
*Priuilegio trahendi reum extra forum suum
miserabilibus personis concessio non potest
renunciari, & cur. ib. nu. 9.*
*Priuilegio tacito, q̄ inducitur ex tempore cu-
ius ini.*

INDEX.

- ius initii memoria non fit in contrarium renuntiare potest, cum in materia stricta, ne quid de appellatione privilegii veniat. *insp. 98. n. 10*
- Privilegia concessa non presumuntur, nisi probentur. *nu. 13.*
- Privilegiorum extrinsecus aduenientium, & quae statui rei non conveniant, iusta allegari potest ignorantia. *nu. 14.*
- Privilegiorum ignorantia tolerabilis est: cui auctor addi vult *Rot. Rom. decis. 428. num. 2. in nouiss. num. 50.*
- Privilegium immunitatis, quando cesset, & quando reuiuiscat. *cen. 2. dist. 70. n. 1. & 12.*
- Privilegiati ex sola iurium suorum omissione restituuntur, nedum ex instrumentis nouiter repertis. *insp. 99. nu. 7.*
- Privilegiorum ignorantia praesumitur. *cen. 1. dist. 56. nu. 8.*
- Privilegiatus ob res alienum, bona auferuntur & adiudicantur creditori cum onere prouidendi eis de alimentis. *cen. 2. dist. 32. n. 15.*
- Privilegiati plures, si simul certent, attenditur ius commune, & quando. *cen. 2. distinct. 78. num. 7.*
- Probatio substantiae precedere debet probationes quantitatis & qualitaris. *insp. 4. n. 11.*
- Probatio non admittenda, admissa iudicem ligat. *insp. 10. num. 4.*
- Probatio perituro detecto, an adhuc valere possit, si a iudice prius fuerit admissa. *insp. 10. num. 5.*
- Probandi in onere, ut & in onere sustinendi ponderis instantiae legalis aut statutariae, attenditur quis prior prouocarit, is namque dicitur actor. *insp. 60. nu. 5.*
- Probandi onus in rescriptorum materia Principem plene de facto & causa cognouisse impetranti incumbit. *insp. 69. nu. 3.*
- Et hoc probandi plures modi referuntur. *lib.*
- Probatio certissima est, loci inspectio, si de terminis sit controuersia. *cen. 1. dist. 50. num. 14.*
- Probatio possessionis antecedentis in materia spoli, qualis esse debeat. *centu. 2. distinct. 1. num. 55.*
- Probationes, quando utrimque recipiuntur super petitorio, absque protestatione cumulationis faciendae, in aquarum controuersia, censetur facta cumulatio. *cen. 2. dist. 63.*
- Probatio semiplena in leuibus negotiis sufficit, plusquam semiplena in non leuibus. *cen. 2. dist. 31. num. 3.*
- Probat omnia iam admissa, & petiit iam admissi effectus. *cen. 2. dist. 84. nu. 5.*
- Processus sola scientia sufficit, ut tertius non possit appellare a sententia, a qua principalis appellare non potest. *insp. 67. nu. 6.*
- In Processibus praeposterus ordo seruatus si spectus est, & acta reddit nulla. *nu. 39.*
- Processus, aut testium publicatio praeccludit viam ulteriori probationi, alioque parit effectus. *cen. 1. dist. 72. nu. 13. 6. & 8.*
- Proclamata, quando praesumantur deuenisse ad subditorum notitiam. *cen. 1. dist. 49. nu. 7.*
- Proclama ad quid publicari debet. *cen. 2. dist. 72. nu. 2. & 3.*
- Proclamati, quando impune non pareatur. *ibid. nu. 5.*
- Proclamata, quando sunt iniusta aut ambitiosa, quo sit recurrendum. *ib. n. 6.*
- Proclamatis iniqui exemplum. *ib. nu. 7.*
- Proclama non complectitur forenses ignorantias. *cen. 2. dist. 98. nu. 2.*
- Procuratoris factum domino nocere potest in causa in qua mandatum habet, tam committendo, quam omittendo. *insp. 52. n. 1.*
- Procuratoris contumacia nocet domino interdum. *ib. nu. 2.*
- Procuratoris confessio [qui falsus non sit] domino ut praedictet. *ib. nu. 3.*
- Procuratoris auctoritas specificata non excedit. *ib. nu. 5.*
- Procuratoris confessio facta absque iudicis iussu aut mandato domino an praedictet. *ib. n. 6.*
- Procuratoris reuocari, & reuocationem scientis vel ignorantis factum domino, an & quando praedictet. *nu. 6. & 7.*
- Procuratoris (qui soluendo non sit) negligentia, quando restit. in integr. beneficio iuuetur. *ibid. nu. 8.*
- Procuratorum peculiatum est negligentia. *ibid. nu. 8.*
- Procuratoris scientia, quando obstat domino. *insp. 79. nu. 1. & seqq.*
- Procuratoris factum consistens in omittendo domino praedictet. *ibid. nu. 2.*
- Procuratoris scientis sententiam esse latam culpa in non appellando nocet domino. *ib. n. 3.*
- Procurator sciens emphyteutam domini, in caducitatem iam esse prolapsam, exigens nihilominus canonem, Domino non ideo praedictet & cur. *ibid. nu. 5.*
- Procurator recipiens inuestituram diuersam ab antiquis non praedictet domino. *ib. n. 6.*
- Procuratoris scientia non est vere Domini scientia. *ibid. num. 8.*
- Procurator ea scire non praesumitur, quae in Domini sui conscientia residet. *insp. 79. num. 9.*
- Procuratoris contumaciam Dominus si purgare potuit & neglexit, ad appellandum non admittitur. *insp. 81. nu. 19.*
- Procurator, filius, & seruus possessionem nobis etiam ignorantibus ut & alia iura realia acquirere possunt & quomodo. *insp. 92. n. 1.*
- Procurator mandati domini nescius, & aliquid eius nomine agens, nihil agit secundum quosdam, secundum alios sic. *insp. 87. n. 1.*
- Procurator per nuntium aut literas, si certior factus fuerit de mandato Domini, quando a se gesta valeant, quando non. *ib. n. 3.*
- Procuratoris gesta vana sunt nullo praecedente Domini mandato. *ib. nu. 4.*
- Procuratoris ignorantia de mandato domini longe diuersa est ab ignorantia domini circa procuratoris factum, & quae sit diuersitas. *insp. 97. num. 5.*
- Procurator ad emendum, qui pro se emit, & mandatum ex fide non explicuit, ad quid teneatur, & quam in poenam incurrat. *cen. 1. dist. 14. num. 7.*
- Procuratoris attentata, an. & quando sint a principio purganda. *cen. 1. dist. 54. n. 6.*
- Procurator ex receptione literarum domini non obligatur suscipere iudicium. *centu. 1. dist. 79. num. 7.*
- Procurator, aut officialis a motio an fieri possit, & quomodo. *cen. 2. dist. 24. nu. 1.*
- Procuratoris aut officialis reuocati acta valent, si is se reuocatum nesciat, secus si formaliter sciatur. *ibid. num. 1.*
- Procurator reuocatus secundum quid, habetur pro vero Procuratore, licet a nonnullis falsus procurator dicatur. *ibid. n. 3.*
- Procuratoris reuocati instantia non transiit ipso iure in dominum, sed per epilogationem actorum unico verbo faciendam. *ib. n. 4.*
- Procurator falsus dicitur tribus modis remissus. *ibid. nu. 5.*
- Procuratori reuocato soluens, si ignoret mandatum illius fuisse reuocatum liberatur, secus si sciatur. *cen. 2. dist. 24. nu. 6.*
- Procuratoris generalis factum, dominus in poenam non incidit. *cen. 2. dist. 41. nu. 1. 2. 4. & 7. limita ut nu. 9.*
- Procurator generalis ad vendendum, si generalis virtute alienauit libere rem, quam constituens iure emphyteutico habuerit, & hoc domino inconsulto, eidem non praedictet, in caducitate. *ib. nu. 5.*
- Procurator ad transigendum, in perniciem Domini non potest transigere. *ib. u. 6.*
- Procuratoris Domini voluntatem transilientis gesta, Dominus ignorare praesumitur. *ib. nu. 10.*
- Procuratoris explicatum factum poenale, si dominus scienter approbet, puta si emphyteuta recipiat pretium rei venditae a Procuratore Domino irrequisito, quid dicendum. *cen. 2. dist. 41. nu. 11.*
- Procurator excedens terminos mandati, quando dominum obliget. *cen. 2. dist. 56. n. 4.*
- Procurator an possit explicare mandato contrigua. *ib. nu. 5.*
- Proditores omni poena digni. *insp. 29. nu. 3.*
- Productionem instrumentorum vel aliorum iurium retardans, iuste in expensis condemnatur. *cen. 1. dist. 21. nu. 11.*
- Prohibitio facta vni non extenditur, nec facit ius circa alios, nisi in iurisdictionalibus, quod exemplo illustratur in materia iuris venandialicui concessi. *cen. 1. dist. 3. nu. 4.*
- Prohibitio non requiritur, ubi consuetudo vigeat. *cen. 1. dist. 3. nu. 9.*
- Prohibitio expressa de non alienando efficax longe praestantior est, quam tacita eiusque effectus. *cen. 1. dist. 58. no. 10. & 11.*
- Prohibendi ius, & ius possidendi longe diuersa. *cen. 2. dist. 1. nu. 52.*
- Prohibitio testatoris, an includat casum dotis. *cen. 2. dist. 87. nu. 3.*
- Prohibitum ad tempus, censetur permissum post illud. *cen. 1. dist. 100. nu. 64.*
- Promissio uxorem ratum habituram contractum aliquem, ut sit efficax. *insp. 2. n. 23.*
- Promissiones, obligationes, & renuntiationes sine causa & alia huiusmodi erronea praesumuntur, ideoque reuocari possunt per heredes interueniente et stipulatione. *insp. 7. num. 4. & 6.*
- Promittens in instrumento reficere expensas, non potest se excusare sub praetextu iustae causae. *cen. 1. dist. 21. nu. 9.*
- Promissio sola vendendi non facit, ut veniat lucrum fructuum, etiam soluto ante pretio. *cen. 2. dist. 32. nu. 6.*
- Promittere & soluere paria sunt, quoad significationem voluntatis. *cen. 2. dist. 95. num. 5.*
- Promissor facti mere alieni, quando arctetur. *insp. 21. in princ.*
- Promissor, qui promissit se venditurum 100. modios salis aureo, vno pro quolibet modio, si postea pretium salis valde fuerit augmentum, an teneatur adhuc. *insp. 26. nu. 6.*
- Pronominis; ipse, ipsa, ipsum, in fideicommissis, quaeuis. *nu. 19.*
- Pronominis; idem, eadem, idem vis, & sensus, num. 50.
- Pronuntiatio facta a iudice iurisdictionem non habente nulla est. *nu. 18.*
- Pronuntiatio maioritatis, ut fraudulentum, ita saepe exitiale est tutorum in pupillorum perniciem commentum. *num. 38.*
- Pronuntiatio dolosa, dolosam reddit liberationem, licet iurata sit. *nu. 43.*
- Proprietas & manus iniectione ecclesiasticis locis vix conueniunt, ex quo Canonici, aut praebendarii, aut Rectores Ecclesiarum sunt dumtaxat usufructuarii, sic plane intelligit auctor, quod scriptitauit. *nu. 17.*
- Proprietarius non tenetur stare locationi factae per usufructuarii. *centu. 2. distinctio. 30. nu. 1.*
- Proprietas nuda, & emphyteusis perpetua aequaliter aestimantur. *cen. 1. dist. 41. numer. 4.*
- Proprium quadrupliciter accipitur. *centu. 2. dist. 21. nu. 15.*
- Prorogatio, quid sit. *numer. 26.* Et notandum eam ibi habere locum, ubi quid de nouo fieri potest, quod deseruit in materia prorogationis iurisdictionis Abb. consi. 33. nu. 1. lib. 2.
- Prorogatio, & confirmatio longe diuersa. *nu. 25.*
- Prorogationis natura quae. *num. 24.*
- Prorogare fatale, & prorogare fatalia eadem non sunt. *nu. 27.*

INDEX.

- Prorogatio Iurisdictionis** vide *supr.* in verbo *Iurisdictionis*.
- Protestationis clandestinae** sit mentio, remiss. *insp.* 2. nu. 30.
- Protestatio impedimenti** magis est consilii, quam necessitatis, & quando. *num.* 14.
- Protestatio facto contraria**, an ei praeualeat, vel non. *insp.* 28. in princ.
- Protestatio unde facto contraria** dignoscatur. *insp.* 28. num. 1. & distinct. 81. cent. 1. numer. 7.
- Protestatio emissā in causa fidei**, quem effectum pariat. *ib.* nu. 2.
- Protestatio**, quando attendatur, non autem factum. *ib.* nu. 3.
- Protestatio ordinata ad factum tollendū** nullus est efficaciar. *ib.* nu. 5.
- Protestatio facta ex abundanti** nil operatur. *ibid.* nu. 6.
- Protestatio in Instrumento censuario**, in quo pacta Bullae Pii V. repugnent, quatenus attendenda. *insp.* 28. nu. 8.
- Protestatio praemissa** non derogandi Iuri suo incolumem praeservat protestantis auctoritatem. *insp.* 32. nu. 5.
- Sic in reservatione** propriae auctoritatis importata quoque per illa verba, *urbanus agendo*; *Federic. Scot. resp.* 21. num. 17. tom. 2. lib. 2.
- Protestatio in instrumento investiturae** his verbis apposita [attento, quod concedentes cognoscunt instrumentum illis evidētissimam utilitatem cedere] ad pracludendam postea laesionis allegationem via efficacissima est. *nu.* 39.
- Protestatio clandestina** inutilis est. *cen.* 1. dist. 22. nu. 3.
- Protestatio extrajudicialis**, quatenus sit efficax. *cen.* 1. dist. 27. nu. 3.
- Protestatio** excludit bonam fidem. *ibid.*
- Protestatio circa confessionem** Inventarii inanis, si liqueat de scientia heredis, quod existant aliae res, vel quia non addidit in continenti, ut primum peruenierint ad illius notitiam. *cen.* 1. dist. 37. n. 24.
- Protestationi** non contradicere, & eidem acquiescere paria sunt. *centur.* 1. distinct. 74. num. 2.
- Protestationem** faciens actui directe contrariam incaute agit, limitatur tamen. *centur.* 1. dist. 81. num. 13. & 5.
- Protestatio spoliati** est efficacissima, *ibidem.* num. 4.
- Protestatio in recusando** Iudicē utilis, & quomodo concipienda. *cen.* 1. dist. 88. n. 16.
- Protestatio facto contraria** non releuat. *cen.* 2. dist. 17. nu. 2.
- Protestatio impedimenti**, quando proficua appellanti, cum obicitur decursus fataliū. *cen.* 2. dist. 85. num. 9.
- Protestatio unica**, quando sufficiat in iudicialibus. *ibid.* num. 10.
- Prouisio hominis**, an tollat prouisionem legis. *cen.* 1. dist. 31. nu. 8.
- Prouisio legis** potētius agit, quam prouisio hominis, quod illustratur exemplis remiss. *cen.* 2. dist. 28. nu. 6.
- Proximum**, id est, quod aliud non habet medium. *nu.* 22.
- Pseudoprophetarum & haereticarum** imagines perfringendae sunt, aut adurendae potius. *insp.* 17. nu. 8.
- Pubertati proximus** quis dicatur remiss. *cen.* 1. dist. 9. nu. 10.
- Publicanorum** quorundam, qui interdū imo plerūque Papae vasa galia exigunt inuerecundia notatur. *cen.* 1. dist. 46. nu. 6.
- Publicatio** ibi fieri debet, ubi actus constitutioni contrarius gerebatur. *cen.* 2. distinct. 98. num. 4.
- Publicatio & scriptura** sunt de substantia legis, quoad obligandum subditos, non quoad alia. *ib.* nu. 5.
- Publicatio facta in curia extra curiam** ex stylo fori ligat. *ibid.* nu. 7.
- Publicatio constitutionis** Pii V. contra illegitimos necessaria non fuit in partib. ex *Flamin. Paris. contra Bursat. centur.* 2. distinct. 98. num. 8.
- Publicatione proclamatis facta**, non ideo tollitur ignorantiae allegatio respectu forensium vel infirmorum. *cen.* 2. d. 75. n. 4.
- Publicatio constitutionum** Romae facta, an ubique vigere debeat. *cent.* 1. distinct. 91. nu. 13.
- Pudicitiam suam**, aut alterius ledere, delictū est iurisperitorum. *nu.* 52.
- Pupillorum tutela**, quanti interfit. *num.* 1.
- Pupillo datio rationum** dolose reddita, pro non reddita habetur. *nu.* 9.
- Pupillis pronuntiatio** maioritatis perniciofa est. *nu.* 38.
- Pupilli defensio** in parte non sufficit. *num.* 53.
- Pupillus a tutore** penes, quem moratur alius praesumitur. *insp.* 35. nu. 4.
- Pupillo** quae remedia competant aduersus tutorem, qui male eius tutelam administrat. *insp.* 44. num. 4.
- Pupilli pecuniam** tenetur tutor erogare in lucrum honestum, ante lapsum sex mensium, & quod sit honestum hoc lucrum. *centur.* 1. dist. 24. num. 13. & 14.
- Pupillos** regulariter alii non obligantur, quando tamen alterius damno fieret locupletior obligatus censetur. *cen.* 1. dist. 18. num. 2.
- Purpurati** consil. 356. & 343. declarat auctor. *cent.* 1. dist. 10. num. 18.
- Pythagorae discipulis** satis fuit illum affirmasse aliquid. *cen.* 2. dist. 40. nu. 32.
- Q**
- Qualitas** probatur facilius, quam substantia, nisi sit pars substantiae. *insp.* 4. num. 8.
- Quaestio facti**, non retardat processum iudicii possessorii, ut quaestio iuris, nisi sit de his, quae consistunt in apicibus iuris. *insp.* 81. n. 5.
- Quaestio alia iuris**, alia facti. *ibid.* nu. 3.
- Quaestus turpis** non est communicabilis inter locios. & *cur.* *insp.* 56. nu. 2.
- Quarta debita ex dispositione** Auth. *Præterea* C. unde vir & vxor an debeatur vxori pauperi in bonis secundi viri locupletis, si eadem inops primum habuerit virum diuitē. *cent.* 1. dist. 89. num. 2.
- Et de hac quarta** remiss. *cent.* 2. distinct. 12. nu. 51.
- Quarta debita ex dispositione** Auth. *præterea* C. unde vir & vxor an quota sit hereditatis, vel bonorum. *ibid.* num. 10.
- Quartam** prætendens, an possit imitti in bonis ab alio etiam cum titulo occupatis. *cent.* 2. dist. 61. nu. 14.
- Querela inofficiosa** pertinet ad iudicium petitorium. *cen.* 1. dist. 77. numer. 3. Et durat quinquennio, quo incipit, a die aditae hereditatis modo exheredatus sciat tempus aditionis. *centur.* 2. dist. 93. num. 6 & 7. De finit tamen competere, quando titulo Institutionis est relictum, quod filio licet exiguum. *ibid.* num. 9.
- Quietatio generalis** quando valida, quando non. *num.* 27.
- R**
- Rati promissio** tacite includit clausulam illam [quatenus opus sit] *insp.* 21. num. 5.
- Ratificationem** promittens censetur premittere valide & cum necessariis solemnitatibus. *contra Capyc. & Grammatic.* *insp.* 21. nu. 7.
- Ratificatio heredis**, quando praesto sit. *insp.* 22. nu. 2.
- Ratificationis** in materia requiritur scientia in specie clara, & nitida, unde nec iuramentum sufficit. *insp.* 63. nu. 20.
- Ratificatio ex longissimi etiam temporis** cursu non inducitur, nisi scientia fuerit praui. *insp.* 67. num. 3.
- Ratificationem**, an operetur sola scientia facti, absque aliquo actu positivo. *insp.* 67. n. 1 & seqq. aliis.
- Ratificationis** coniectura non cadit in dolo de praeterito, qui sit ignoratus, & unde hoc. *insp.* 86. num. 7.
- Ratificatio generalis**, non comprehendit illicita. *ibid.* num. 9.
- Ratificationem** ex furto vel alio crimine allegans scientiam ipsam debet probare, & omnes facti qualitates. *ibid.* num. 10. & 11.
- Ratificatio simplex** non de facti qualitatibus, sed de facto ipso intelligitur, tamen si habeatur notitia, & facti, & eius qualitatibus. *ib.* num. 13.
- de Rato** promittens, & faciens casum proprium non excusatur, adhibita etiam omni diligentia, quippe si ratificatio non fuerit sequuta, potest compelli ad praestandum de suo factum alterius. *ibi.* nu. 6.
- de Rato** promissor potest vi exceptione ne teneatur, quando in contractu cuius ratificatio est promissa, insit dolus, metus, aut laesio enormissima. *insp.* 21. nu. 8.
- Ratificationem** eadem solemnitates efflagitare, quae requiruntur in actu ab initio explicando, quando verum sit, & ut accipiendum. *cent.* 2. dist. 28. nu. 3.
- Ratificationis** multae sunt species, & potest u diuidi in expresse, & tacitam, quas inter & si reperiantur non prae differētia, utraque; tamen praecedentem cognitionem requirit, nisi quibusdam in casibus. *ib.* nu. 4. 5. 9. & 10. & *cen.* 2. dist. 59. n. 7.
- Ratificatio** proueniens ex facto reputatur fortior, quā si ex verbis tantū proueniat. *ib.* n. 7.
- Ratificari** non potest, id quod ignoratur. *ibi.* num. 11.
- Ratificatio minoris**, qui bona in minori aetate immobilia distraxerat praesumitur per fluxum quinquennii, non ex vi praescriptionis, sed ex coniecturata voluntate. *cent.* 2. dist. 59. num. 3.
- Ratificatio contractus suspecti**, vel simulati non inducitur ex temporis cursu sed perseverantia potius in captione praesumitur. *cent.* 2. dist. 100. nu. 8.
- Ratio** administrationis semel reddita, quando possit retractari. *vid.* in verbo *administrationis ratio*.
- Rationes inordinate**, seu (ut aiunt) in fine exhibita sunt suspectae. *nu.* 35.
- Rationis redditio** est quid facti, & quidem indiuidui. *nu.* 52. & 53.
- Rationis redditio** non tantam offert utilitatem in parte, quoad partem, quantum in tota, quoad totam. *nu.* 53.
- Rationes redditae** quarum notulae, chartulae, aut tesserae sint partim aperte, partim mendosae, moderantur arbitrio iudicis. *insp.* 26. n. 12.
- Raynuzii Farnesii Serenissimi Parmae**, & Placentiae Ducis Encomium. *cen.* 1. dist. 35. n. 5.
- Rebanniendus** de proximo habetur pro rebannito. *cen.* 1. dist. 23. n. 4.
- Receptorum** genus pessimum. *cen.* 2. distinct. 79. nu. 5.
- Receptor rerum furto contractatarum** non caret suspitione furti vehementi, & ut puniendus. *ibid.* nu. 4.
- Receptor coloni** sciuerit vel ignorarit vitium fugae illius, quem recipit, tamen restituere debet repente. *Reg.* 7. n. 5.
- Receptor bannitorum**. *vid.* in verbo *Banniti*.
- Recognitio facta de feudo**, vel de emphyteusi aliter, quam in Investituris antiquis fieri soleret recognoscanti, utrum praesudicet. *cent.* 2. dist. 92. nu. 1.
- Recognitio primaeva** non praesumitur erronea. *ib.* num. 3.
- In recognitionis iam factae renouatione**, an prima

I N D E X.

prima attendatur tantum, non alia diffor-
mes, ibid. n. 4.
Recognitio seu di aut emphyteusis iuramento
firmata, etiam cum clauula (ex certa scien-
tia) ignoranter tamen non praeiudicat, nisi
&c. ibid. n. 5.
Recognitio solius actus quando sit habilis ad
dominium transferendum, ibid. n. 7.
Recognitionis incidenter factae exemplum,
ibid. n. 8.
Recognitione sola quilibet potest personali
actione conueniri, ibid. n. 9.
Recognitio emphyteutica fauore Ecclesiae,
& ciuitatis operatur sine traditione, domi-
nii translatione, si concurrant, &c. ib. n. 10.
Recognoscens in genere bona aliqua pro qui-
bus certum censum soluit si super his oria-
tur controuersia qua possit rei cautela, Cē.
1. Dist. 26. n. 5.
Reconciliatio patris cum filio, quos actus in-
ducatur, & praesumi faciat, Cent. 1. Dist. 45. nu.
19. & 22.
Reconciliatio subsequuta exstinguit iniuriā,
& quibus modis reconciliatio subsequi in-
iuriam dicatur, Cen. 2. Dist. 17. n. 9 & 10.
Reconsequendi obligatio vide Obligatio.
Receptor ex facto suorum officialium tenetur
quamuis liberetur exhibendo malefacto-
rem, Inspect. 41. n. 1.
Receptor mortuo pendentibus fructibus quid
debeat heredi, Cen. 2. Dist. 30. n. 13.
Reductio ad modum cessat in casu indiuiduo,
vel continente peccatum in forma, Inspect.
26. n. 13.
Reductio non fit in censu, quando appositum
exstat pactum contra Bullam Pontificiam,
ibi. n. 15. & 16.
Reductio ad arbitrium boni viri impedit exe-
cutionem laudi, non obstante poena, renū-
tiatione, & iuramento, praebula tamen
absolutione, Cen. 2. Dist. 36. n. 19.
Refectio adium necessaria quae dicatur, Cen.
1. Dist. 29. n. 9.
Regalia Principis quando sint praescriptibilia,
Insp. 72. n. 11.
Regula quae de facto sunt, de facto quoque pos-
sunt repelli in continenti tamen apud I. C.,
recepta, & quando: Insp. 1. sub n. 26. & seq.
Regula illa proposita, non punitur effectum, nisi
sequuto effectu declarata remiss. Insp. 2. n. 7.
Regula, momentanea in consideratione non
haberi declaratur, Inspect. 2. n. 15. & Cent. 1.
Dist. 11. n. 6. cui Auctor addit vñ Moner.,
decis. Arag. 2. col. ult. praecipue n. 61.
Regula, is non dicitur venisse, q. cū venisset il-
lico abiit, Insp. 2. n. 16. quemadmodum non
intelligitur in possessione esse qui statim e-
iicitur. Bal. in ca. cum ecclesia, n. 14. de Cau.
poss. & propr.
Regula, res inter alios acta alii non nocet, &
quae requirantur, vt praeiudicet tertio Insp.
4. n. 2 & 3. & Insp. 55. n. 2.
Regula illa: multa facta tenent, quae ab initio
ieri pmissa non erant, declaratur, Insp. 10. n. 1.
Regula I. cum Syllanianū C. de his quib. vt in-
dig. quando arroget locum, Insp. 11. n. 9. in fi.
Regula non entis nullae sunt qualitates, nullae
causae: Cen. 2. Dist. 66. n. 17.
Regula, q. per alium facit per se ipsum facere vi-
detur, declaratur, Insp. 36. n. 3. cū duob. seqq.
Regula, non refert quid fiat ex aequipollenti-
bus quando non procedat, Insp. 36. n. 6.
Regula, promissio hominis tollit promissionē le-
gis egregie discutitur, Insp. 37. n. 1. cum seqq.
Regula quod potui nolui. q. nolui adimplere
nequiu de clara remiss. Insp. 51. n. 10.
Reg. resolutio iure datoris, resolutur quoque
ius acceptoris declaratur, Insp. 54. nu. 5. Dist. 11.
Cen. 1. n. 2. ac Cen. 2. Dist. 46. n. 12.
Regula, inspicere debet duntaxat, quod princi-
paliter agitur explanatur, Insp. 56. n. 9.
Regula, agētes, & consentientes pari poena ple-
cti quomodo accipienda, & in quibus ha-

beat locum, Inspect. 68. n. 4. & 6.
Regula, expressit, vbi voluit, ergo noluit, vbi
non expressit, examinatur, Insp. 71. n. 3.
Regulam, finem ad vnum ordinata regulatur
secundum naturam finis, Insp. 8. n. 4.
Regula Cancellariae ignorantia non est pro-
babilis, Insp. 95. n. 2.
Regula, scire, & scire debere, & scire posse, an
semper vera Insp. 65. n. 1. & seqq.
Regula, quod tibi non nocet, & alii prodest fa-
cile concedito declaratur multimode, Cē.
1. Dist. 1. n. 15.
Regula, paria esse rem non habere, & eandem
inutilem habere, declaratur, ibi. n. 16.
Regula, vigilantibus non dormientibus iura
subuenire, declaratur remiss. Cen. 1. Dist.
8. n. 6.
Regula, neminem debere locupletari cum ia-
ctura alterius, enucleata, Cen. 1. Dist. 28. n. 1.
cum seqq.
Reg. l. qui cū alio ff. de reg. iur. quando sibi lo-
cum non vindicet, Cen. 2. Dist. 31. n. 12.
Regula l. nihil tā naturale ff. de reg. iur. decla-
ratur, Cen. 1. Dist. 36. n. 7.
Regula l. cum a matre C. de rei vendic. stante
inventario an locum habeat, Cen. 1. Dist. 37.
nu. 2.
Regula, non succurri ei, qui se vltro in angu-
stias coniecit exemplo declaratur, Cent. 1.
Dist. 37. n. 16.
Regula illa, dies interpellat pro homine, exa-
minatur diligenter, Cent. 1. Dist. 84. n. 6.
Regula, exclusum semel per statutum, semper
remanere exclusum, accuratissime excuti-
tur, Cent. 1. Dist. 100. nu. 15. 16. 17. 49. 51. 52. 54.
& 55.
Regula l. in remandata C. mandat. enuclea-
tur, Cen. 2. Dist. 29. n. 12.
Regula illa: actore non probante Reus absol-
uitur debet declaratur multifaria remiss.
Cen. 2. Dist. 31. n. 2.
Regula, vbi ceptum est iudicium, &c. quomo-
do, intelligatur, Cen. 2. Dist. 65. n. 9.
Regula, nō entis, nullae qualitates, nullae causae,
2. Dist. 66. n. 17.
Regula: Testator quid verisimiliter respondit,
si de eo sep. quo ambigitur fuisset inter-
rogatus debet attendi: dilucidatur, Insp. 71.
n. 9.
Regula, vnum quodque tolli potest per eundē
modum, per quem inducitur, n. 9.
Relatio an termini sint moti nec ne a quo fa-
cienda, Cen. 1. Dist. 50. n. 16.
Religionē ingressus emissā professione an re-
stamentum possit antea factum reuocare,
Cen. 2. Dist. 50. n. 28.
Remedia contra tutores non ex fide admini-
strantes competentia minoribus quamnam
sint, numer. 51.
Remedium cōtinuationum possessionis defun-
cti in heredes proculdubio est adipiscendū,
Cen. 1. Dist. 6. n. 8.
Remedium rescissorium, an habeat locum, non
obstante iuramento ex varia DD. doctrina
examinatur, Cen. 1. Dist. 41. n. 3.
Remedium rescissorium id vult, vt res sit inte-
gra, & omnia accepta reddantur, parte op-
ponente, Cen. 1. Dist. 55. n. 10.
Remedium recuperationum bonorum in casu
alienationis factae per grauatum ignoran-
tem onus fideicommissi est subsidiarium,
Cen. 1. Dist. 58. n. 7.
Remedia possessoria non impediuntur ex ti-
tulo euidenter iurito, seu qui non habetur
pro titulo, Cen. 2. Dist. 27. n. 5.
Remedium reintegrandae an sit impraescripti-
bile an vero aliqua praescriptione tollatur,
& qua de iure hodierno, n. 23. 25. & 51.
Remediū l. si constante ff. solut. marr. cui mu-
lieri competat, Cen. 2. Dist. 86. n. 15.
Remedium auth. res, quae C. com. de legat. est
subsidiarium, Cen. 2. Dist. 82. n. 15.
Remedia plura si competant alternativae, vel

simpliciter electio est aitoris, Cen. 2. Dist. 80. n. 21.
Remedia rescissoria, & reuocatoria ambulant
pari gradu: Regula 19. n. 3.
Remedium rescissorium quandoq. durat qua-
dragenario tantum, aliquando triginta annis
& quomodo, ibid. n. 6.
Remediū adipiscendae quando, & ad quid de-
tur heredi Cen. 2. Dist. 61. n. 17.
Remediū vtriusque scilicet petitorii, & posses-
sorii cumulatio, quando permittitur, ibid. n. 18.
Remedium recuperandae quando heres agere
possit occupata post mortem auctoris per
alium possessione, ibid. n. 19.
Remissio pensionis per sublocatorem promissae
his modis, & formis quibus sibi fiet per
Principem locatorem non consideratur in
praedictum sublocatoris, vbi primo con-
ductori Princeps noluerit facere restaurum
Insp. 38. n. 1.
Remissio mercedis quando debeat conductori,
Cen. 2. Dist. 3. n. 8. & 9.
Remissio poenae non resoluitur in donationē,
Cen. 1. Dist. 28. n. 19.
Remissio pignoris aut alterius iuris realis
quando arguatur, Cent. 1. Dist. 74. n. 1.
Remissio praesumpta, & praescriptio in materia
dotalium vsurarum multum differunt, Cē.
2. Dist. 21. n. 25.
Renuntiatio generalis exceptionū omniū nō
includit specialem doli renūtiationē, n. 25.
Renūtiatio est liberationis pars, siue accessio,
n. 26.
Renuntiatio vitiosa in liberatione apposta
detractō dolo non toleratur, n. 44.
Renuntiatio sine causa, vt, & promissio & alia
huiusmodi praesumuntur erronea ideoq. re-
uocari possunt per heredes interueniente
quoque stipulatione, Insp. 7. n. 4 & 6.
Renuntiatio quando praedictum est insepa-
rabile quo ad tertium non tenet etiam in
renuntiantis damnum, Inspect. 39. n. 3.
Renuntiatio fideicommissi facta per patrem,
quando filio noceat, n. 73.
Renuntiatio intempestiva in societate Mer-
catorum, quae Cen. 1. Dist. 80. n. 2.
Renuntiatio non obstat viri cōpetenti ex sta-
tuto, cuius non sit in specie facto mentio,
& quando, Regula 18. n. 5 & 10.
Renuntiationis puellarū cōtemplatione ma-
trimonii carnalis, vel spiritualis quādo ef-
fectum noceat, & quando non Reg. 18. nu. 2. &
3. praecipue cum dos est indidicta, aut in-
competens, Cen. 2. Dist. 50. n. 15.
Renūtiations manantes a mulieribus sub po-
testate virorum constitutae sunt iurisdic-
& quid circa professiones meticulosas vbi
habetur prouiso Sacri Concilii, Trident.
Cen. 2. Dist. 2. Dist. 91. n. 3.
Renūtiatio omni legi auxilio ignorantia alle-
gata ne quicquam suffragatur, Reg. 12. n. 8.
Renūtiatio licet iurata quando non officiat
scienti, vel ignorantī, qui ab al. quo speret
commodum vel emolumentum, Reg. 16. n. 4.
Renūtiatio limitata fratrū, vel patrū, vel
aliorum agnatorum fauore nō praeiudicat,
vbi hi defierint esse in humanis rebus: Cē. 2.
Dist. 50. n. 8. & 16. suntq. fauorabiles, b. n. 6.
Quid si adsit praescripta clausula, vt is, cui fa-
cta est renūtiatio, possit libere disponere
de bonis renuntiatis ibi. n. 18.
Renūtiations paternae hereditatis a forori-
bus re modica contentis matrimonii praeci-
pue spiritualis contemplatione frequen-
tissima in Italia, quomodo consistant, &
quando possint oppugnari, ibi. n. 3.
Renūtiatio ex solo reuerentiali metu eueri
potest, ibi. n. 5.
Renūtiare irreuocabiliter, an, & quando mu-
lier maior possit, ibi. n. 7. licetū donare, cum
renūtiare sit donare, Bar. ad l. si fraudator
ff. de his quae in fraud. cred. Declarando: vt
per Fab. de Anna conf. 45.

- Renuntiatio** l. 2. C. de rescind. vend. & l. si quis cum aliter ff. de verb. oblig. quam vim habeat. Cen. 2. Dist. 30. n. 12.
- Renuntians** omni legum auxilio non potest amplius rescire, ibid. n. 12.
- Renuntians** ignoranter doli mali exceptioni, & similibus non praeiudicat sibi ibid. nu. 14.
- Renuntiatio** patri per filiam facta quando cōficiatur facta cōtemplatione masculorum, ibid. n. 29. & cum iuramento facta non potest sub prae-textu lēzionis oppugnari in tribus casibus quos notanter adfert Alciat. consil. lib. 8. secundum Typographiam Venetam.
- Renuntians** vna ex sororibus, doremque accipiens excluditur ab aliis innuptis in successione ab intestato, ibid. n. 20.
- Renuntiatio** facta cōtemplatione matrimonii spiritualis per ingressum quando retractetur ibid. n. 21.
- Renuntiatio** beneficii per criminofum facta resignatario quando sit proficua, Centu. 2. Dist. 44. n. 2.
- Reo** defuncto post sententiam a qua sit appellatum ad quid teneatur heres, luspicio. 14. nu. 7.
- Reus** quandoq; puniendus atrocius, interdū mitius, & cur, & quando n. 40.
- Reus** ignorans decretum citationis, ab attentatis liberatur sciens autem nequaquam, si simularit se nescire, Cen. 1. Dist. 54. nu. 1. & seqq.
- Reus** non dicitur, qui vis sciens commissione causae & decretum citationis, ante eiusdem executionem, ibid. n. 2.
- Reus** non semper is dicitur, qui se defendit, ut nec is semper actor, qui primo prouocat. ib. nu. 3.
- Rei** confessio circa possessionem, qualitatibus, & si quis illius non expressis minime sufficit ad condemnandum ne quidem si agatur de re mobili, Cen. 1. Dist. 98. n. 4.
- Reus** certus, an ex vi monitorium teneatur praecise propalare. Cen. 2. Dist. 55. n. 2.
- Reus** quando nequeat allegare pendentiam litis coram alio iudice, Cen. 2. Dist. 65. n. 10.
- Rei** spontanea constitutio quando arguat innocentiam, Centu. 2. Dist. 96. numero 1. §. 6. & 9.
- Representationis** beneficium, habet locum in filiis filiorum, & aliis descendantibus, sed quoad successionem collateralium, habet denotat locum in filiis fratrum, nu. 55. cui auctor addit Corn. consil. 22. nu. 16. volum. 2. Cephal. consil. 133. numer. 33. & l. quon. & consil. 49. num. 42. Dec. consil. 207. Gozad. consil. 4. num. 6. cum adductis per Peregr. de Fideicom. art. c. 2. num. 6. versic. attramen, & sicut tex. in §. 1. versic. sic tamen Auth. De hered. ab intest. venient. I. hesaur. Decis. 64. & 162.
- Repudiatio** repudianti quando non officiat, Cen. 1. Dist. 100. n. 2.
- Res** quando dicatur eucta, Dist. 4. Cen. 1. n. 1. & seqq.
- Res** esse alteri obligatam, vel esse alienā quomodo differant, Cen. 1. Dist. 4. n. 4.
- Res** alteri obligata quoties venditor requisitis euictionis prorsus omissis qua possit actione agi contra venditorem, Cen. 1. Dist. 4. nu. 4.
- Res** cedere, & ius cedere diuersa, Cent. 1. Dist. 4. n. 20.
- Res** se habere potest negare, qui pretium illius habet. Cen. 1. Dist. 25. n. 8.
- Rei** iudicatae executionem vitare aliud est, q̄ sententiam ex falsis probationibus latam rescindere. Cen. 1. Dist. 6. n. 10.
- Rei** potius, quam personae quis credidisse presumitur, Cen. 1. Dist. 8. n. 7.
- Reipublica**, minor, & Ecclesia facile restituuntur in integrum in materia retractadae sententiae, quae in rem iudicatam trāserit, Cen. 1. Dist. 16. n. 4.
- Rem** reparans, aut instaurans nesciensq; communem esse quomodo repetat expensam, Cen. 1. Dist. 29. n. 12.
- Rei** iudicatae amplissima sunt praerogatiuae, & quae remiss. Cen. 1. Dist. 30. n. 18.
- Reipublicae** interest distinctis Dominiis propria singulis tribui: Cen. 2. Dist. 1. n. 1.
- Rei** vnius dominus, illius, eiusdemque non fit minus Dominus, n. 87.
- Res** si alienata sit semel viliori pretio iussu restitoris, habenda erit ratio oneris, quod illa singulis annis sustinet, & quae, Cen. 1. Dist. 41. n. 13.
- Re**, & verbis coniuncti praeponuntur iis, qui verbo tantum sunt coniuncti, n. 63.
- Rei** alienae in legato falluntur, qui opinantur, esse discrimen inter sanctionem iuris Canonici, & Civilis, Cen. 1. Dist. 66. n. 3.
- Res** Ecclesiastica, an, & quando possit alienari, ibid. n. 5.
- Res** aliena vendi non potest, quoad praedictum domini, Cen. 1. Dist. 68. n. 1.
- Rei** suae alienationi consentientis materia, videatur in verbo Alienationis rei suae.
- Res** aliena, an, & quando possit valide legari, Cen. 1. Dist. 66. n. 2.
- Res** quando dicantur semper sic se habere, Cē. 1. Dist. 80. n. 14.
- Rei** euidetia plurimum praestat: & quae ipsam faciant: Cen. 2. Dist. 1. n. 2.
- Res** inanimata nil acquirit, ibid. n. 45.
- Res** non ad verba deflectenda, sed ad mentem legis accipienda, ibid. n. 78.
- Rei** iactura grauior est: quam fructuum, Cen. 2. Dist. 3. n. 13. & 14.
- Reipublicae** interest honestatem conseruari, n. 15.
- Res** facilius amittitur, quam acquiritur, num. 23.
- Res** quando integra, aut non integra dicatur in materia mandati reuocandi, Cen. 2. Dist. 24. n. 10.
- Res** sit ne integra vel non haud ita considerata in contractu venditionis, ut in mandato, ib. n. 11. & Cen. 2. Dist. 29. n. 22.
- Res** si duobus sit vendita, an prior emtor sit iure potior Cen. 2. Dist. 35. n. 2. Addit Auctor Bar. consil. 74. & Boer. decis. 183. super quo exstat statutum Papae, in criminal. 33.
- Rei** illicitae operam danti ignorantiae praesidium inane, Reg. 6. n. 1.
- Rei** ablatae restitutio scientem, & ignorantem respicit vno, eodemq; intuitu, tam in rebus, quam in personis, Reg. 7. n. 1. 2. & 3.
- Rescripti** cuiuslibet gratiosi subreptio gratia reddit nullam etiam si falsitas sit in causa impulsua, ac sine dolo commissa. Centu. 1. Dist. 15. n. 3.
- Rescriptum** Principis contra rem iudicatam, an, & quando tenere soleat, Cent. 1. Dist. 30. n. 16.
- Rescriptorum** multae species: & varii effectus: Cen. 2. Dist. 16. n. 1 & 5.
- Rescriptum** aliud gratiosum, aliud rursus contentiosum inter quae non leue discrimen annotatur ibid. n. 2 & 3.
- Rescriptum** subreptitium, & obreptitium nō differunt quoad effectum: attento praesertim impetrantis animo; quod dictum extēditur siue rescriptum sit ordinariorum: siue decisorium, siue reale, siue personale: Rursus, siue dilatorium, siue iurisdictionis excitatorium sit, ibid. n. 4.
- Rescripti** contentiosi praesentatio omnium in supplicatione expressorum confessionē inducit, ut & omnium in rescripto praesentato cōtentorum approbationem, & quid si preces sint porrectae ab alio, ibi n. 6. & 13. Idem in rescripto quod emanauit motu proprio, ibid. n. 13.
- Imo** huiusmodi confessio, nō potest reuocari, licet subreptitiū sit rescriptū, & cur ibi. n. 8.
- Rescripto** praesentato potest uti aduersarius impetratore etiā inuito, Cen. 2. dist. 16. n. 10.
- Rescriptum** aliquando habet vim auocationis. Cen. 2. Dist. 40. n. 20.
- Rescriptum** Principis in vna causa quādo faciat ius quoad omnes, Cen. 2. dist. 16. o. n. 13.
- Rescripta** duo si fuerint a Principe impetrata ad officium prorogandi postremum non proficiunt impetranti quando Princeps fuerit illius iudex, ibid. n. 14.
- Rescripti**, si causa est appellabilis: sensus Cen. 2. dist. 84. n. 6.
- Rescriptum** impetratum lite pendente absq; mentione litis pendentiae non iuuat scientes: aut ignorantes. Reg. 2. n. 3.
- Rescriptum** non omnis subreptio vitiat: ibid. nu. 9.
- Rescripti** in impetratione facienda est mentio de possessione alterius, ibid. n. 10.
- Rescriptum** praesumitur impetratum ab eo: qui impensam facere tenetur, insp. 35. nu. 3.
- Reservatio** beneficiorum tendit ad diminuendam iurisdictionem Ordinarii insp. 95. n. 3.
- Reservationis** ignorantia mente Apostolico non excusat insp. 95. n. 2.
- Residui** aut resti nomine petito iudicialiter facta, arguit antea fuisse satisfactum eidem petitori, etiā si in libello interfecto fuisset clausula (saluo errore calculi) cen. 1. dist. 20. n. 6.
- Resignans** sciens resignatariū inhabilem abdicatōis periculo subiaceret, nō ita si ignoret, dist. 44. n. 5.
- Resignatio** non priuat resignantem suo iure quando assignatario non acquiritur, dist. 44. cen. 2. n. 4.
- Resignatio** facta per procuratorem quatenus sit valida, ibid. n. 6.
- Resignatio**, ius, titulum, nec non & possessionem praeripit, & beneficii vacationem inducit, vnde Patrono licet alium praesentare, & quomodo, & quando, ibid. n. 7.
- Responsum** cauillolum non admittitur, cen. 2. dist. 55. n. 14.
- Restitutio** in integrum denegatur collegiis Doctorum, & forte Scholarum, vbi vnanimis contraxerint, n. 29.
- Restitutio** in integrum ex clausula generali an ita actori competat quemadmodū reo, Insp. 92. n. 13. latius, cen. 2. dist. 8. n. 7.
- Restitui** in integrum petens ad sententiā retractandam quae in rem iudicatā iam trāserit, sub prae-textu instrumenti de nouo reperi, quando sit audiendus, cen. 1. dist. 16. n. 1. & seqq.
- Restitutionis** in integrum suppositum est iusta, & probabilis ignorantia, in materia petentis sententiā retractari, quae in rem iudicatam trāserit, ib. n. 2.
- Restitutionis** in integrum beneficiū sanctissime fuit a legibus excogitatum, cen. 1. dist. 55. n. 1.
- Restitutio** in integrum postulata, an, & quando sit superledendum ab executione rei iudicatae, ib. n. 2.
- Restitutio** in integrum si petatur a minore contra duas conformes sententias, nil refert an minor sit actor, an vero reus, ibid. n. 9.
- Restit. in int.** causa intra quod tempus definiatur, ib. n. 11. & 13.
- Restitutio** in integrum procedens ex lēzione enormissima v. x. longissimi temporis cursu circumscribitur, ib. n. 12.
- Restitutio** celeris rei ecclesiae male alienatae q̄ dicatur cen. 2. dist. 22. n. 9.
- Restit. in int.** ex clausula generali cōpetit alienanti contra pēnale praecceptum testantis a se probabiliter ignoratū. cen. 2. dist. 94. n. 2.
- Et** ex dicta clausula non datur emtori, neq; ad eius utilitatem concedi solet ib. n. 3.
- Rest. dotis** constante matrim. triplex, cen. 2. D. 80. n. 2.
- Restituendus** est ante omnia colonus aufugiens a domino vel a bonae fidei possessore. Reg. 7. n. 4.

INDEX.

Restitutionis in integrum beneficio, inuatur ignorantia probabilis, & quomodo n. 15.
Retentio chartarum cum characteribus puniendi est, cen. 2. dist. 33. n. 5.
Retentionis vis in materia animalium damnum dantium, expenditur, cen. 2. dist. 34. n. 5.
Retinenda vel recuperanda possessionis interdictionum, quomodo efficaciter intentatum censetur, sub presumptione continuata possessionis, si actor allegauerit se de presenti possidere, Insp. 100. n. 8.
Retinere melius est, quam solum repetere, n. 42.
Retinendo multa consequimur, quæ agendo vel repetendo consequi non possemus. Limitando tamen ut cen. 2. dist. 27. n. 13. & 14.
Et an sit differentia inter prouisionem hominis, & prouisionem legis in argumento retentionis, ob melioramenta non liquidata, vel ob damna: Et quid datis fideiussoribus not Fed. Scot. resp. 22. tom. 2. lib. 2.
Retractus statutarii, vel consuetudinarii, conditio ea est, ut illa maneat agnati, vel consortis iura qui alienationem ignorarit, nec illi se opposuit intra annum, Insp. 94. n. 6.
Retractus in materia, vera requiritur, & plena scientia & in quibus, Insp. 63. n. 17.
Retrotractio ad tempus mutui contracti a filiofamilias ex fictione legis induci potest, cen. 2. dist. 9. n. 9.
Retrovenditio, quando tutor patitur labi tempus ad hoc ut minor dicatur laesus quæ requiritur, cen. 2. dist. 100. n. 3.
Retrovenditio an, recte fiat vni ex pluribus heredibus vendentis, & quando, ib. n. 4.
Reuerentialis timor non purgatur iuramento, nec testium presentia, nec auctoritate Magistratus intercedente, cen. 2. dist. 91. n. 25.
Reuerentialis timor in scemina, ut etiam in minore resultat ex enormi læsione & quod remedium competat, & quomodo hic timor deprehendatur, ib. n. 26.
Rixæ inceptor tenetur de occiso, quando dubium est, a quo fuerit occisus, cen. 1. dist. 9. nu. 20.
Rixosi in argumento aut factiosi vel in litibus ammati recedunt a reg. aut. communis, cen. 1. dist. 80. n. 10. cui auctor addi vult præclarum locum Caroc. tractat. de excussione. part. 2. quæst. 37.
Rolandi Cauagnoli I. C. præstantissimi laus cen. 1. dist. 10. n. 19. & dist. 99. n. 9.
Romæ publicatio facta an constitutionem vbiq; vigere faciat, cen. 2. dist. 91. n. 13.
Romani locus in l. oratione nu. 5 ff De feriis mēdosus & restituitur ex animaduersione Polyd. Ripæ I. C. Mediolanensis Doctissimi, Insp. 65. n. 7.
Rusticus & mulier excusantur ob ignorationem formæ actus, Reg. 15. nu. 2.
Rustico non pareitur neganti possessionem contra prædicam Angel. in l. fin. ff. De rei vendica. Reg. 15. n. 3.
Rusticus excusatur in criminalibus a dolo, etiam a periurio, ibid. n. 4.
Rusticus minus sagax, soluens imprudenter non debitum an sibi in posterum præiudicet, cen. 1. dist. 43. n. 5.
Rustici si in contumaciam inciderint quando adiuuandi, cen. 1. dist. 12. n. 3.
Ruyni & Ioann. Bapt. Ferretti opinio non admittitur existimantium Socerum teneri alere nulum indotatam, etiam si filius patre inuito eam in uxorem duxerit, cen. 1. dist. 79. nu. 1.

S

Sacerdotes sol, & sal terræ, & mundi lumina, Insp. 61. n. 21.
Sacerdos non debet manifestare eum, qui in confessione aperuit se rem alienam detinere, cen. 2. dist. 55. n. 5.
Salicet opinio reprobat, n. 2.

Sæcte matris Ecclesiæ Catholicæ, & Apostolicæ correctionis, & opus humillime, & christiana obedientia, & reuerentia auctor supponit, Reg. 21. n. 25.
Sanguis subditorum exquiratur de manibus perfectorum, oscitantium & negligentium Reg. 21. n. 5.
Scientia quid apud varios variarum rerum scriptores, Insp. 61. n. 5. & aliis seqq.
Scientiam facti quis habere dicatur, ib. n. 11.
Scire quid sit, Insp. 61. num. 12. & aliis seqq.
Scire, & credere quomodo differant, Insp. 62. n. 1. & seqq.
Scientia multifaria sumitur. Insp. 63. in principio.
Scientia triplex eminens, mediocris, & sufficiens, Insp. 63. n. 1.
Scientia quatenus ad factum pertinet, considerari potest in genere, in specie, & in individuo. Insp. 63. n. 2.
Scientia simplex sufficit, quando notificatio vel intimatio non est de forma, Insp. 63. numer. 7.
Scientia in genere concedentis sufficit ad subreptionis vitium tollendum, ib. n. 8.
Scientia in specie requiritur, vbi pro forma debet dari notificatio, ib. n. 9.
Scientia cum omnibus suis qualitatibus requiritur ad hoc ut perfecte aliquid intelligatur, ib. n. 10.
Scientia in individuo exempla, Insp. 63. n. 13.
Scientia in genere quando idem operatur quæ scientia in specie. Insp. 63. n. 15.
Scientia alia explicita, alia implicita, ibid. nu. 16.
Scientia vera est, aut præsumta, ibid. n. 16.
Scientiam scire difficile est, Insp. 64. n. 1.
Scientia ex coniecturis verisimilibus probari potest, Insp. 64. n. 2.
Scientia omnis tribus extremis continetur, subiecto accidentibus, & principio, Insp. 64. n. 3.
Scientia facti quibus ex coniecturis probetur, Insp. 64. n. 10 & 11.
Scientia facti varios parit effectus, & quos, Insp. 67. n. 1. & seqq.
Scientia sola delicti ab alio perpetrandi an, & quando scienti, & non reuelanti noceat, necne, Insp. 68. n. 1. & seqq.
Sciens delictum admittendum, quique commode prohibere potuit ne sequeretur, & tamen non prohibuit cui poenæ subiaceat, Insp. 68. n. 2.
Scientia sola criminis læsæ Maiestatis ita Diuinæ quam humanæ scientiæ, & non reuelantem poenæ dignum reddit, Insp. 68. n. 7.
Sciens non est amplius certiorandus Insp. 70. n. 1. & seqq. & cen. 1. dist. 68. n. 18.
Sciens dicere, & exprimere si neque dicat neque exprimat præsumitur noluisse, Insp. 71. n. 1. & seqq.
Scientia principis Ecclesiastici, aut secularis an arguatur, Insp. 72. n. 1. cum seqq.
Scientia Principis non præsumitur, nisi probetur ib. n. 3.
Scientia an præsumatur inter coniuges, Insp. 73. n. 1. & seqq.
Scientia inter patrem, & filium an, & quando præsumatur, Insp. 74. n. 1. & seqq.
Scientia testamenti, & fideicommissi an præsumatur, Insp. 77. n. 1. & seqq.
Scientia testamenti præsumitur in 12. casibus remiss. Insp. 77. n. 1.
Scientia testamenti, & fideicommissi aliter in extraneo, aliter in veniente ab intestato consideratur, Insp. 77. n. 2.
Scientia tutoris non intelligitur, scientia minoris, quotiescunque agitur de minoris incommodo; considerato videlicet effectu: & vnde hoc, Insp. 78. n. 9.
Sciri quæ facile possunt, si ignorentur grauius veniunt plectenda, n. 23.
Scire debet vnusquisq; id ad alium pertinere, quod suum non est, Insp. 97. n. 8.

Scientia, & patientia, & presentia singulorum in materia spoli, & possessionis contra vniuersitatem, Capitulum, aut collegium, an aliquid præstet, cen. 2. dist. 1. n. 36.
Scientia in his quæ ad artem pertinent aliter consideratur, quam in his quæ sunt facti, cen. 1. dist. 9. n. 7.
Scientia præsumta debet allegari ex vi oppositorum regulæ, Insp. 100. n. 4.
Sciens si ex officio prohibere potest, neque prohibet aut contradicit præsumitur voluisse, & consensisse, cen. 2. dist. 9. n. 3.
Scienter permittens seladi ultra dimidia partem vendendo, partem donare censetur, cen. 2. dist. 3. n. 3.
Scienti, & consentienti nulla fit iniuria, cen. 2. dist. 27. n. 17.
Scientia aut vera est, aut ficta, aut præsumta, ita malam fidem ex se producit veram aut præsumtam, n. 10. & 12.
Scientia facti duplex, Reg. 14. n. 9.
Sciens quando ab ignorante non differat, Reg. 15. n. 1.
Scientia vel ignorantia, quando contrahentes non premantur nec releuentur commun. vtriusq; Reg. 1. n. 3.
Scientia vel ignorantia non attenditur in his, quæ sunt extrinsecus vel per accidens, Reg. 4. n. 1. & 11.
Sciens non differt ab ignorante in his quæ sunt de natura actus, reg. 10. n. 1.
Scire quæ sunt facti, & ea quæ consistunt in iure differunt cen. 2. dist. 64. n. 10.
Scriptura in libro rationum confusa dolum arguit & id quando maxime, n. 28. n. 36.
Scriptura priuata iustitioris quam probationem inducat, & contra quem, Insp. 43. n. 3.
Scriptura etiam a tergo scripta contra producentem probat. Insp. 62. n. 4.
Scripturam producentem quæ alienum factum contineat, ignoranter produxisse præsumitur, nisi illa proprium producentis commodum spectaret, Insp. 83. n. 8.
Scriptura vbi requiritur ad actus substantiam testes non sufficiunt, cen. 2. dist. 1. n. 75.
Scriptura falsi continens defectum causæ est nullius efficacæ, cen. 1. dist. 20. n. 10.
Scriptura, & publicatio sunt de substantia legis, quoad obligandos subditos, non quo ad alia, cen. 2. dist. 98. n. 5.
Scripturam a se subsignatam qui asserit fuisse ab initio, vacuum, & non scriptam hoc probet. cen. 2. dist. 45. n. 2. quod tamen ex iudicis pendet arbitrio ibid.
Scribens, & subscribens pares quoad obligandum cen. 2. dist. 45. n. 3.
Scriptura falsa vel testib. falsis vtens scienter quando poenam incurrat, cen. 2. dist. 83. n. 7.
Scripturam priuatam falsificans quando subiaceat poenæ falsi, ibid. n. 9.
Sectetur cuiuspiam creditum cum promissione non reuelandi etiam iurata quando reuelari possit, cen. 2. dist. 55. n. 6.
Securitas mercium quomodo in obligatione deducatur, cen. 2. dist. 71. n. 1. cum seqq.
Semel extinctum amplius non reuiuiscit, nu. 46.
Senatus Mediol. Amplissimi, & Florentissimi laus n. 46.
Sententia obest iis quibus acta nocent, cen. 1. dist. 57. n. 6.
Sententiæ faciunt numerum quoad se secus in tertio oppositore qui ignorauit causam agitari, cen. 1. dist. 57. n. 14.
Sententia lata super feudo gentilitio vel agnatio ex pacto, & prouidentia vel super bonis maioratui obnoxiiis efficit omnibus successoribus etiā non citatis, cen. 1. dist. 64. n. 4.
Sententia lata contra heredem an noceat fideicommissario, & lata contra primum fideicommissarium, an aliis substitutis quoque; etiā non vocatis præiudicet, ib. n. 3. & 9.

D 5

INDEX.

- Sententia** per delegatum lata post auocationē causæ a superiore factam, quam is ignorauit, adhuc, est valida etiam si eā ultimo die rulerit, cen. 2. dist. 42. n. 2.
- Sententia** in possessorio retinendæ secū trahit executionem, cen. 2. dist. 84. n. 10.
- Sententia** vel processus contra mortuum, vel etiam contra procuratorem mortui nō valet, sic nec in fauorē mortui dummodo ludeat sciret mortem, secus si ignoraret, cen. 2. dist. 74. n. 6. cum seq.
- Sententia** desertionis quando sit instar diffinitiuæ, ibid. n. 13.
- Sententia** in remedio continuatio possessionis an appellabilis, cen. 2. dist. 61. n. 25.
- Sententia** arbitratoris ante 30. annorum decursum in iudicatum non transit nisi ex vi pacti aut statuti laudum illius paratam haberet executionem, Insp. 27. n. 2.
- Sententia** a maiori arbitrorū parte lata quando teneat Insp. 30. n. 2.
- Sententia** si emanarit & eodem die literæ inhibitoria, quod nam ex his prius emanasse præsumatur, Insp. 45. n. 2. & 3.
- Sententia** lata contra vectigalium exactores dominis non præiudicat si citati non sint, Insp. 50. n. 6.
- Sententia** non intimata in forma authentica in iudicatum non transit, Insp. 63. nu. 14 & cen. 1. dist. 31. n. 12 & quid in Dominio Med. cen. 2. dist. 36. n. 1.
- Sententia** latæ tenoris scientiam quomodo quis habere probetur, Insp. 76. n. 1. & seqq.
- in** Sententiis scientia debet probari per intimationem instrumenti etiam si pars fuisset personaliter citata ad sententiā audiendā, Insp. 76. n. 3.
- Sententia** tenoris ut inducatur plena, & perfecta scientia non sufficit sola scripturarum visio, ib. n. 4.
- Sententia** & attestatiōnū solus adpectus non præsupponit eorundē scientiā, Insp. 76. n. 7.
- Sententia** iusta quando nō vicietur ex defectu iurisdictionis, cen. 1. dist. 100. n. 78.
- Sententia** quæ iubeat videri iuramentum in litem est appellabilis, & cur cē. 1. dist. 99. n. 8.
- Sententia** impedit reiterationē calculi, & quādo, cen. 1. dist. 94. n. 6.
- Sententia** prolationi præfens, & non appellās sibi præiudicat, cen. 1. dist. 64. n. 10.
- Sententia** quando præbeat iustam litigandi causam ad excusandum litigatoriē ab expensis, cen. 1. dist. 21. n. 4.
- Sententia** quoties transit in iudicatum, si victus victorem criminis alicuius accuset, nō obstante huiusmodi accusatione ad soluendum compelli debet, & cur, cen. 1. dist. 6. n. 1.
- Sententiam** in rem iudicatam transactā si victus velit abolere restituit. in integr. præsidio eget ib. n. 9.
- Sententia** falsam causam continens nunquā in iudicatum transit, cen. 2. dist. 6. n. 2. declar. n. 11.
- Sententia** lata aduersus primum possessorem bonorum fideicommissariorū ob aliquod particulare illius factum an noceat sequenti fideicommissario, cen. 1. dist. 62. n. 12.
- Sententiam** fuisse latam quoquo modo sciēs, iure communi attentio nō excusatur sub pretextu omisæ intimationis, cen. 2. dist. 36. n. 10.
- Sententia** proferendæ modus (ut in cedula) nō est iuridicus licet seruetur in nonnullis curiæ Ecclesiasticæ tribunalibus ibid. n. 12.
- Sententia** lata a iudice incompetente, modo sit prorogatus non potest impugnari, nisi prorogatio sit obumbrata per protestationē contrariā cen. 2. dist. 66. n. 4.
- Sententia** contra Vassallum lata, & quādo Dominum feudi afficiat, Reg. 9. n. 15. & 6.
- Sententia** lata contra Principalem, an & quādo ob sit possessori, Reg. 9. n. 1. & 4.
- Sententia** contra usufructuarium, quādo non officit proprietario, Reg. 9. n. 8.
- Sententia** lata, contra emphyteutam reū conuētum an Domino directi præiudicet, Reg. 9. n. 10.
- Sententia** lata contra vxorem, quando maritum possessione priuet, Reg. 9. n. 2. & 4.
- Sententia** duæ conformes habent vim rei iudicatæ in Dominio Mediolani, ideoq, mitti possunt, executioni nisi petita fuerit restitutio in integr. cen. 1. dist. 55. n. 4.
- Separatio** tori temporalis est diuortii species, & quando fiat, cen. 2. dist. 25. n. 9.
- Sequestum** non facit rem litigiosam, & cur, cen. 1. dist. 93. n. 14.
- Sequestri** varia apud diuersos nomina, ib. nu. 1.
- Sequestro** an & quando scientiæ conueniat, & ignorantia distinctione. ib. n. 2.
- Sequestrans** indebitē ex cetera scientia tenetur ad omne interesse erga partem in cuius præiudicium factum fuit sequestum nō item in ignoranter, aut per errorem, ibid. n. 3.
- Sequestrans** exprimens minorem summā crediti sui, an & quando sibi in residuo præiudicet, ib. n. 4.
- in** Sequestrationibus prius liquere debet de causa, & debiti quantitate, ib. n. 5.
- Sequestum** ad effectum agitando litem facile conceditur, & reuocatur, ib. n. 6.
- Sequestum** ad executionem difficilius conceditur, ib. n. 6.
- Sequestri** medicina fideiussio, & qualiter, ibid. nu. 7.
- Sequestri** materia, ib. n. 9.
- Sequestum** duplex, ib. n. 10.
- Sequestum** esse prohibitum, septem limitatur modis, ib. n. 11.
- Sequestrū**, quando emphyteutam canonē nō soluēt a pœna caducitatis excusat ib. n. 12.
- Sequestrarius**, quæ actione conueniatur, ibid. n. 13.
- Per viā** sequestri potest conueniri debitor debitoris, sine excussione, ib. n. 14.
- Sequestum** affectatum, & mendicatum in creditoris fraudem non reuelat, ib. n. 17.
- Sequestratori** an & quando deferatur iuramentum, an in fraudē sequestrū fuerit factū, ibi. nu. 18.
- Sequestra**, quādo medicata præsumuntur, ib. n. 19.
- Seraphini** Oliuarii Amplissimi I. C. Rot. Rom. auditoris honorifica mentio n. 26.
- Seruitutum** aliæ continuæ aliæ discontinuæ Insp. 2. n. 27.
- Seruitus** ex verbis factum denotantibus, quādo concessa intelligatur tam in contractibus, quam in vltimis voluntatibus, vel quādo inde oriatur personalis, tantum obligatio, remiss. Insp. 59. n. 10.
- Seruitutes**, & alia incorporea requirunt præbulæ patientiæ dominorum obligationem, & probationem, Insp. 92. n. 3.
- Seruitutem** quempiam onerare leges vix permittunt, cen. 2. dist. 1. n. 105.
- Seruitus** est, quid contra ius naturale, ib. n. 112.
- Seruitus** si duobus dominis molendinorum sit debita ex vna claustra, seu clusa, quis manuteneat teneatur viuos cē. 2. dist. 20. n. 9. & 10.
- Seruus** qui iussu domini rem aliquam a creditore accepit & cum ea aufugerit domino præiudicat, Insp. 42. n. 3.
- Sfortia** Oddus I. C. auctoris collega & compater, Insp. 5. n. 11. & n. 14 & cen. 1. dist. 37. n. 11.
- Sfortia** Oddi opinio non admittitur circa articulum restit. in integr. concedendæ vel nō ob mutationem prælatorum crebram, Insp. 85. n. 7.
- Silentium** ex se sine actu positiuo consensum non arguit, Insp. 3. n. 6.
- Simonia** iure diuino & naturali prohibita est & hæresi quodammodo affinis, cen. 2. dist. 11. n. 8.
- Simonia** quam sit execranda, remiss. ib. n. 9.
- Simonia** ut dicatur tria concurrere solent & quæ n. 10.
- Simonia** realis beneficii collationem nō reddit, cen. 2. dist. 11. n. 25.
- Simoniam** realem sciens tenetur vel dimittere beneficium vel dispensationem impetrare & quarum rerum iacturam faciat, ibi. nu. 26. & 27.
- Simoniam** committens circa ordines hereticum redoleret, cen. 1. dist. 31. n. 8.
- Simoniacus** habēs beneficiū, an fructus quos ex eo percipit lucratur, cen. 2. dist. 11. n. 25.
- Simoniacus** ignorans simoniam beneficium non amittit, ibid. n. 28.
- Simonicus** est qui pecuniam dat propter collationem beneficii, ibid. n. 30.
- Simoniacum** scientiæ, vel ignorantia distinctione non reuelat, Reg. 5. n. 9.
- Simulatio** quādo præsumatur, & coniecturatur, cen. 2. dist. 100. n. 9.
- Simulationis** Allegatio quæ contractui euentum dederit aliquam eius specificam causam afferre debet, cen. 2. dist. 91. n. 17.
- Simulationes** contractuum dimittitur auctor a tempore ib. n. 18.
- Simulata** nunquam diuturna, Insp. 6. n. 37.
- Simulatio** in contractu licet proprio facto contrahere Insp. 9. n. 9.
- Singuli** de vniuersitate non sunt idem quod vniuersitas, cen. 2. dist. 1. n. 57.
- Sistēs** spōre liberandus aliis inquisitis profugis, cen. 2. dist. 96. n. 2.
- Socer** an & quādo teneatur alere nurū indotatam, cen. 1. dist. 89. n. 1 & seqq.
- Socer** quo iure teneri videatur alere nurum ib. n. 2.
- Socer** non tenetur præstare genero ultra quam facere potest, cen. 2. dist. 32. n. 9.
- Socern** non debet conueniri nisi in quantum facere potest, cen. 1. dist. 44. n. 6.
- Socini** Iunioris & Curtii Senioris opinio in argumēto rest. in integr. ex pacto inito cum defuncto, qui erat maior reprobata. cen. 1. dist. 38. n. 15.
- Socrus** si ad secundas nuptias & science & consentiente genero trāierit intempestiue nō propterea vitat pœnas nec sufficit consensus generi, Insp. 51. n. 3.
- Societas** dissoluitur vel ob pacta non seruata, vel ob socium viciosum, cen. 1. dist. 80. n. 7.
- Societatis** in contractu si tempus nō sit præfixū, subintelligi debet donec expediat, ib. n. 3. & 4.
- Societatis** renuntiatio fraudulenta quomodo effectum pariat, ib. n. 4.
- Societas** inter mercatores inita ad certum tempus non admittit intempestiuam renuntiationem, cen. 1. dist. 80. n. 1.
- Societas** bonorum omnium an & quando per actus cōmunioni contrarios dissoluta præsumatur, cen. 1. dist. 14. n. 1. & seqq.
- Societas** contracta aut dissoluta quomodo probetur remiss. cen. 1. dist. 14. n. 2.
- Societatis** vniuersalis peculiare est, ut sociorū famil. alatur expensis comunibus, nō habita ratione, quod plus impendat vnus, quā alter, cen. 2. dist. 95. n. 7.
- In** Societate vniuersali dos quomodo imputetur, ib. n. 1.
- Societas** inter inuitos non contrahitur, cen. 2. dist. 40. n. 55.
- Societatis** inter aliquos ignorata dissolutio, si vni tantum integre sit solutum, an soluens liberetur, cen. 1. dist. 52. n. 12.
- Socii** vnus ex pluribus sociis omnium bonorum factum illicitum ceteris, neq, prodest, neq, præiudicat, Insp. 56. n. 1. & seqq.
- Sociis** pro causa criminali solutū si causa nō respiciat societatem, imputatur in partem delinquentis, Insp. 56. n. 4.
- Socius** vni negotiationi prepositus alios in alia negotiatiōe obligare nō potest, Insp. 91. n. 9.
- Socius** sciens sociū eorū negotiari neq, cōtradictōes videtur cōsensisse, cē. 1. dist. 80. n. 6.
- Socius** ut dicatur rixosus relinquitur arbitrio boni viri cen. 1. dist. 80. n. 9.

I N D E X.

- Socius** acquirēs p̄prio nomīne de cōi pecunia tenet cā sociis p̄rata restituere & simul damna & interesse cōpensare. cē. 1. dist. 14. n. 6.
- Socius** qui nō cōtraxit debet in dissolutione societatis cauere de soluendo are alieno quando dies aduenerit. ib. n. 8.
- Socius** q̄ p̄ socio imp̄sam fecerit quomodo illā reperere possit. cen. 1. dist. 29. n. 1. & seqq.
- Socii** sociū expendere prohibētis potior semper conditio, & quando. ib. n. 5.
- Socius** expensam faciendam etiam necessariā socio si notificet cautissime agit. ib. n. 7.
- Socius** criminis non facit regulariter iudiciū contra nominatum ad torturam. nisi in occultis delictis an hoc semper n. 11 & 12.
- Socius** criminis an habilis sit testis & quando n. 14. 16. & 20.
- Sociorum** vnus si in solidum conuenerit vt solutio facta vni, soluentum ab omnibus liberet, illa durante societate facta valet. cen. 1. dist. 52. n. 12.
- Sociorum** vnus si decoquere incipiat, finitur societas etiam si cessio non interuenerit. ib. n. 12.
- Socii** tacitum inter se mandatum habere p̄sumuntur. cen. 1. dist. 52. n. 4.
- Socii** in solidum tenentur de gestis per institor. ib. n. 7.
- Solemnitas** extrinseca non p̄sumitur. Insp. 13. n. 3.
- Solemnitates** multæ iuris communis hodie non seruantur. cen. 1. dist. 37. n. 7.
- Immo**, vbi & statutum & constitutiones circa idem inducerent solemnitatem vario modo: sufficit obseruari p̄iorem formam. Ro. cons. 39. & Paul. Montan. de iur. tut. & c. 33. n. 41. Vnde manauit ab Excelso Senatu Mediolani, ordo sub die 11. Octobris 1585. disponens sufficere obseruantiam formæ p̄scriptæ, a Cæsar. constitution. licet sit omiffa forma, aut non bene seruata solemnitas statutaria.
- Solemnitas** adhibēda in donationibus ex ordinibus Placentiæ. cen. 2. dist. 91. n. 19.
- Solemnitas** extrinseca, quando p̄sumatur interuenisse ex temporis cursu. cen. 2. dist. 81. n. 1.
- Solutio** debiti, quanto tempore p̄sumatur. Insp. 2. sub. n. 35.
- Soluisse** non dicitur, qui statim repetit. Insp. 11. n. 3.
- Solutionem** allegans debet illam probare. Insp. 13. n. 2.
- Solutio** est facti, ideoque vix p̄sumitur. Insp. 13. n. 2.
- Soluendum** de proximo pro soluto habetur. Insp. 25. n. 1.
- Solutio** canonis domino directi facta ab ipso met̄ emphyteuta facta p̄sumitur, licet ab sente. Insp. 35. n. 8.
- Solutio** facta ei qui nō habebat certū mandatū, a creditore, vt sit efficax, cē. 1. d. 85. n. 1.
- Solutione** facta chartam non habenti procuratoriam, sed ei quem creditor sciat petētē suo nomine exigere, omnis obligatio tollitur, aliud illo nesciēte, q̄ exēplo illustratur. ib. n. 3.
- Solutio** facta ab eo qui sit immunis ab onere soluendi, aut executionis metu, aut p̄cūta protestatione, saluo iure priuilegii an p̄iudicet. cen. 1. dist. 20. n. 3.
- Soluens** scienter pro notorie exempto ex priuilegio incluso in corpore iuris nihil repetit, secus si ignoranter. cen. 1. dist. 20. n. 16.
- Solutionis** non obligationis tempus quando attendatur. cen. 1. dist. 63. n. 47.
- Soluens** procuratori reuocato, si ignoret mandatum illius fuisse reuocatum liberatur secus si sciat. cen. 2. dist. 23. n. 6.
- Soluens** ex titulo iniusto, aut inualido an & quando approbatio aq̄us inducatur ex tali solutione. cen. 2. dist. 27. n. 1.
- Soluens** scienter vel ignoranter non habenti mandatum non liberatur, & solues pro honore literarū licet pro inuito, & ignorante eum liberat licet sciat pecuniam ad alium pertinere. Reg. 16. n. 2. 3. 4.
- Solutio** moliorationū an respiciat tēpus impensarum vel tempus restitutionis. cen. 1. dist. 34. n. 12. 14. & 15.
- Solutio** prius p̄sumitur facta de mobilibus, quam de immobilibus. cen. 1. dist. 37. n. 20.
- Soluens** ignoranter aut imprudenter non obligat se ad p̄sistendum in futurum, in eadē eiusdem rei, quam soluit solutione: idq̄ exemplis declaratur. cen. 1. dist. 43. n. 3.
- Solutione** fictā corpus aliquod hereditariū nō imminuere, & tamen operari certorū corporum in solutū dationem p̄pagantia sunt a Peregr. incaute ni fallor concessa n. 18.
- Solutione** eius quod debetur omnis tollitur obligatio, n. 3. (36.)
- Solutio** ficta quando cesset & vera succedat. n. 36.
- Solutionis** vim retētio habere dicitur si fideicommissarius nolit aut non possit hereditatem in pecunia soluere. n. 41.
- Solutio** & non solutio probatur ex notulis seu libriculis annuatim compilatis. cen. 2. dist. 86. n. 6.
- Solutio** functionum onerū collectarū nō probat dominium nec possessionem, cē. 2. dist. 97. nu. 1.
- Solutū** quādo repeti pōt ab eo qui p̄dictorū possessor est & qua actione. cē. 2. dist. 97. n. 4.
- Solutio** metu facta si plus est, quam promissor fecit quid, & de iure. cen. 2. dist. 40. n. 63.
- Solutionem** omittens ex probabili ignorantia rei alienius excusatur. cen. 1. dist. 46. n. 4.
- Soluens** debitum iam per suum principale nō solutū, aut quōiā liberatus erat illud quādo repetat. cen. 2. dist. 53. n. 1 & 6.
- Soluens** negotiorum gestorū id quod domino debebatur sine facto gestorū nō liberatur. cen. 2. dist. 54. n. 1.
- Soluens** negotiorū gestorū quod domino debetur ex contractu cum illo facto quando liberetur. ib. n. 2.
- Solutio** facta negotiorum gestorū quando liberet. ib. n. 3.
- Soluens** alteri quam creditori sine mandato non liberatur, nisi &c. cen. 2. dist. 34. n. 5.
- Soluens** pro debitore duplicem querit actionem personalem contra eum pro quo fit solutio. cen. 2. dist. 73. n. 1.
- Soluens** pro alio non assumit ius p̄lationis quoad hypothecariam nisi quatuor simul concurrant. ib. n. 2; 1 aliud tamen est in e- mente rem oppignoratam ex cuius pecunia satisfiat priori creditori ex l. Aristo. quæ res p̄i oblig. pos. vbi doctus Cuiac. in post hūc operibus tradit rationem differentię inter e- mentem & soluentem.
- Solues** pro alio ac liberans pignus potest quādo habet que ius retentionis. ib. n. 8.
- Sotor** ignorās hereditatem paternam sibi delatam si eandem repudiare restituitur in integr. cen. 1. dist. 96. n. 4.
- Sotor** sciens patris hereditatem delatā, tacēs, permittensque fratres suos possidere aliqua cum illis ratione computata an sibi p̄iudicet & quatenus. ib. n. 5. & 6.
- Sortilegia** omnia detestanda. cen. 2. dist. 14. nu. 1.
- Sortilegia** quæ hæresim sapiant, ib. numero 9.
- Specialitatem** allegare non sufficit nisi simul specialitatis ratio afferatur. n. 20.
- Spes** adeundi hereditatem quantum p̄steret. cen. 1. dist. 100. n. 12. 44 & 47.
- Spiritualia** emens & vendēs in diaboli laqueū sese dat p̄cipitem. cen. 2. dist. 11. n. 1.
- Spiritualium** rerum pretium, & stipēdium ad sustentationem aut pro locatis operis sunt valde diuersa in materia simoniæ. cē. 2. dist. 2. n. 24.
- Spoliatio** etiā simplicis aquæ vsus animo nocendi facta reprobat. cen. 2. dist. 1. n. 39. & 39.
- Spoliatum** se nemo dicere potest si rem possederit. cen. 2. dist. 1. n. 54.
- Spoliati** protestatio est efficacissima. cen. 1. dist. 80. n. 4.
- Spoliator** in quemcunque transfulerit, is debet statim rem restituere, si eam scienter recepit non ita si ignoranter. quia tunc auditur, & cognoscitur de illius exceptionibus modo ablit a possessore dolus & violentia circa rem de qua agitur. cen. 2. dist. 10. num. 12.
- Spolium** per eum qui vsus fuit iudicis auctoritate de facto procedentis quomodo purgetur. Insp. 40. n. 4.
- Spolio** agi non potest si constitutus ante rati- habitationem spoliatur. Insp. 92. n. 7.
- Spolio** agēs in aquarum materia vel remedio recuperatio, aut reintegratio non auditur si se possedisse non probet, & quæ possessio exigat. cen. 1. dist. 2. n. 53.
- Spolio** agi non potest quando p̄sumtio sit contra spoliatum. cen. 2. dist. 1. n. 60.
- Spolii** in iudicio exceptio domini nō admittitur. nu. 47.
- Spolium** securum facto & culpa procuratoris generalis domino infcio, et an p̄iudicet. cen. 2. dist. 49. n. 10.
- Spolium** primum vel vlt. quando sit purgādū, ib. n. 11.
- Spolii** probatio, qualis esse debeat. ib. n. 1.
- Spolians** clam punitur. ib. n. 2.
- Spolium** procuratoris generalis dolosum, vere spolium est. ib. n. 3.
- Spolians** perdit beneficium cessionis bonorū & auxilium c. Odoardus De solution. Nec p̄scribit & amittit appellādū beneficium, saltem iure ciuili. ib. n. 4.
- Spoliū** ante si interiecta sit appellatio, & im- mediate subsecuta spoliatio appellationi censetur renuntiātū. ib. n. 5.
- Spolians** moram purgare non potest. ib. n. 8.
- Spolianti** in materia principali audientia de- negatur & quousque. ib. n. 9.
- Sponsalia** viduitatis conditionem, nec filiorū tutelam p̄cipiunt.
- Sponsalia** de futuro cur sic dicta. cen. 2. dist. 40. n. 33.
- Sponsa** per verba de futuro a sponso potest di- mitti ex leui etiam causa. ib. nu. 35. & 48. & 91.
- Sponsalibus** de futuro iuratis volēti recedere grauior p̄nitentia imponitur. cen. 2. dist. 40. n. 36. & 96 & 115.
- Sponsalia** priora de futuro per posteriora de p̄senti ipso iure abrogantur. cen. 2. dist. 40. n. 38 & 114.
- Super** sponsalibus lite pendēte, aut matrimo- nio nihil in his attēdari potest, & si quid at- tentatum fuerit reuocatur. cen. 2. dist. 40. n. 30.
- In** sponsalibus si alteruter tantum ex sponsis iurauerit, ea dicuntur claudicare. cen. 2. dist. 40. n. 39. 47. 92 & 94.
- In** sponsalibus aut nuptiis ius canonicū solū cōsiderat consensum. cen. 2. dist. 40. n. 45.
- Sponsalia** etiam si iurata sint nullus tamen i- deo p̄cise cōclusioni est locus. cen. 2. dist. 40. n. 49.
- Sponsalibus** consentiens non dicitur in ma- trimonium consensisse. cen. 2. dist. 40. num. 58.
- Sponsalia**, & matrimonium differunt. ib. n. 59.
- De** sponsalibus ad matrimonium non recte infertur. ib. n. 60.
- Sponsalia** possunt dissolui si periculum sit de- decoris. cen. 2. dist. 40. n. 79.
- Sponsaliorum** promissio de futuro ex arden- tis amoris vi & libidinis æstu proueniens potius quam ex certo iudicio locum, nō se- cuta copula, p̄nitentiæ relinquit. ib. n. 81.
- Sponsalia** non transeunt in matrimoniū. licet

I N D E X.

- oscula, amplexus imò etiam concubitus in-
terueniat ex Sacro. Concil. Trid. cent. 2. dist.
40. n. 83.
- Sponsalibus admissis adhuc remanet clande-
stinitatis vitium. ib. n. 84. 85. 88. & 111.
- Sponsalia de futuro simplicia possunt esse iu-
rata, vel votiva. cen. 2. dist. 40. n. 90.
- Sponsalia amere Dei contracta an & quando
possint dissolui. cen. 2. dist. 40. n. 113.
- Sponsalibus iure civili licet renūtiare, iure ve-
ro Canonico nequaquam etiam si non sint
iurata, cen. 2. dist. 40. nu. 4. 6. 10. & 14. & quid
contra n. 34. & 91.
- Sponsalia voti causa, & intuitu contracta fir-
ma videntur, & an sit pœnitentiæ locus. cē.
2. dist. 40. n. 25.
- Sponsalia iurata, quando habeant præcisam
compulsionem, & quando cautellatiam, cē.
2. dist. 40. n. 8. cum seq.
- Sponsalia iurata quando ex causa admittant
pœnitentiam. cen. 2. dist. 40. n. 11. & 17.
- Sponsus qui prior sponsalia sponte promouit
non sine aliquo infamiae dedecore illis re-
nuntiare potest, & quando hoc n. 29. & nu.
117.
- Sponsus quando aliis subsecutis cēleatur pri-
mis sponsalibus renūtiare. cen. 2. dist. 40. n. 31.
- Sponsum cogendi quam vim habeat excom-
municatio cen. 2. dist. 40. n. 98.
- ex Sponsis vaus si fidem datam alteri velle mē-
tiri quid Iudex facere possit, ib. n. 95.
- Sponsus iurans se sponsam in vxorem ducturū
ad huius promissi & iuramenti obseruatio-
nem an cogi possit, ib. n. 11. & 102.
- Sponsus qui sponsa paupertatem & disparem
conditionem scierit an possit resilire. cen. 2.
dist. 40. n. 16 & 73.
- Sponsi si mutuam inter se fidem dederint de
matrimonio contrahendo, an hæc teneat
cen. 2. dist. 40. n. 24.
- Sponsa a sponso recusata honoris iacturam ex
hac repudiatione facit. cen. 2. dist. 40. n. 21.
- Spurius non legitimatus vel nulla virtute præ-
ditus a fratre institutus potest vt infamis
infamia facti ab alio a successione repelli.
Insp. 19. n. 6.
- Spurius institutus sub conditione quando le-
gitimabitur quando excludat venientes ab
intestato cen. 1. dist. 100. n. 31.
- Spurius quando possit dari curator hereditati
iacenti ib. n. 33.
- Spurius legitimatus nihil ex paterna substan-
tia capit alimentis exceptis cē. 1. dist. 17. n. 5.
- Spurii bona aliunde quam a patre habentes ab
eo inuito non sunt alendi cen. 1. dist. 22. n. 13.
- Spurii an in emphyteusi succedant. cen. 2. dist.
15. n. 5.
- Spurius diutissime paterna bona possidēs, nō
fruitur præscriptionis præsidio nisi ex igno-
rantia defectus suorum natalium, vel ex ius-
to errore ductus possederit cē. 2. dist. 19. n. 2.
- Spurio instituto sine cōditione legitimādi te-
stamentum est nullum, & hereditas debetur
venientibus ab intestato, ibid. n. 7.
- Spuriæ dos data ultra alimentorum metam
mortuo dotante, an reuocari possit, & in ex-
cessu etiam constante matrimonio. centu. 1.
dist. 61. n. 1. & seqq.
- Spuriæ quatenus dotandæ variant. DD. cen. 2.
dist. 61. n. 2.
- Spuriæ dos data debet per eius maritum resti-
tui, vt primum obierit spuria, etiam cum li-
beris, & cur. cen. 1. dist. 61. n. 9.
- Spuriæ dos data censetur loco alimentorum
suffecta. ib. n. 10.
- Spuriæ dos data de bonis fideicommissi, post
eius obitum an & quando debeat fideicom-
missario restitui.
- Statutum si disponat nullum esse executione
facta audiendum, quādo hæc facta dicatur,
Insp. 2. n. 7.
- Statutum prohibēs solui vectigal de eo quod
petitur quando locum habeat, Insp. 2. n. 23.
- Statutum puniens eum, qui aliquid in Princi-
pem molitur an eū quoq; includat, qui ni-
hil quidem molitur, sed tantū sit proditio-
nis conscius, nec reuelat remiss. Insp. 3. n. 10.
- Statutum imponens pœnam testi dicenti fal-
sum, eum punit qui circa substantialia mē-
titur, non eum qui circa accessoria, aut etiā
circa qualitates falsum deponit Insp. 4. n. 5.
- Statutum contumacem habens pro confesso,
intelligitur quoad delictum principale nō
etiam quoad qualitates, quæ crimen aggra-
uent Insp. 4. n. 6.
- Statuto agens qualitates omnes ab eodem re-
quisitas probare debet. Insp. 4. n. 13.
- Statutum Papiense cap. 119. ponderatur n. 12.
- Statutum Papiæ cap. 119. declaratur, n. 19.
- Statuta omnia stricte interpretanda, n. 20.
- Statutum Pap. 28. in criminali perpenditur. in-
spect. 15. n. 3.
- Statutum pœnam imponens tormentū ma-
nuarium deferenti non includit eū qui in-
ceptum gesserit. Insp. 24. n. 4.
- Statutum Pap. 25. concedit solos 15. dies conti-
nuos petitioni reductionis, etiam in volū-
tariis compromissis. Insp. 27. n. 4.
- Statutum Pap. 29. sub rubr. de cap. admittēdis
declaratur Insp. 31. n. 6.
- Statutum velle loquēs de possessione simpli-
citer de qua possessione intelligatur. Insp.
39. n. 2.
- Statuta de instantia loquentia, non pertinent
ad possessorem summarissimum, quod ex-
peditur iudicis officio absq; figura iudicii,
& sola veritate facti inspecta. Insp. 60. n. fin.
- Statutum Ticinense 28. in ciuilibus declara-
tur. Insp. 83. n. 5.
- Statutum pœnam imponens ignoranti non
valet. Insp. 85. n. 16.
- Statuta generaliter loquentia de successioni-
bus ab intestato auth. præterea. C. vnd. vir.
& vxor an prouisionem tollāt fauore vidi-
arum pauperum quæ sint a maritis & doti-
bus derelictæ remiss. cen. 1. dist. 89. n. 11.
- Statuto stante victum condemnari debere vi-
ctori in expensis an pro sit prima sententia
ei qui deinceps succubuit in aliis instantiis.
cen. 1. dist. 21. n. 6.
- Statut. Ticinense 39. in ciuilibus examinatur.
ibid. n. 8.
- Statutum Papiæ de committ. causis consil. fa-
pient. declaratur, cen. 1. dist. 30. n. 10.
- Statutum Pap. cap. 116. sub rub. quod quilibet
contumax possit appellare cōsideratur. cēt.
1. dist. 12. n. 4.
- Statutum de erroribus notariorū corrigendis
quale est illud Pap. sub. rub. 152. in ciuilibus
non potrigitur ad testamentum ex solem-
nium defectu nullum & quid in instrumē-
tis dicendum Insp. 100. n. 14. & 15.
- Statutum Pap. 152. in ciuilibus consideratur.
Insp. 100. n. 14.
- Statutum Pap. De cōpromiss. inter vicinos fa-
ciendis declaratur, cen. 1. dist. 1. n. 33.
- Statut. Pap. 79. in criminalibus pœnam a iure
communi diuersam stupratoribus irrogat.
cen. 2. dist. 12. n. 36.
- Statut. Ticinense dispositio 102 sub rub. de vē-
dit. not. reuocand. circa materiam. l. 2. C. de
reſcind. vend. qualis sit, cen. 2. dist. 3. n. 6.
- Statutum Ticinense hoc in casu enormissimæ
læſionis non habet locum, nec in cōtractu
reprobo, aut fœneratio. ib. n. 7.
- Statuti dispositio de lucro dotis nō habet lo-
cum in matrimonio putatio, centu. 2. dist.
20. n. 19.
- Statut. Pap. 91. in ciuilibus De alimēt. dot. re-
cte inductum. cen. 2. dist. 21. n. 16.
- Statut. Ticinense 56 & 58. quid obseruet in ma-
teria pactorum executiuorum, cen. 2. dist.
33. n. 4.
- Statut. Pap. 74. in mercantili foro quod tem-
pus concedat ad introducendā appellatio-
nis causam. cen. 2. dist. 36. n. 13.
- Statutum disponens post 10. dies a die arbitra-
menti lati non posse pati reductionē quo-
modo intelligatur, & quomodo in hac ve-
niant dies computandi. ib. n. 27.
- Statuta pœnalia, quando ignorantes ligent.
reg. 6. n. 7.
- Statutum Pap. 36. in ciuilibus expenditur. cen.
1. dist. 57. n. 12.
- Statutum Ticinense 134. in ciuilibus perpēdi-
tur. cen. 1. dist. 37. n. 10.
- Statuta ita sunt interpretanda vt nulla in illis
syllaba sit otiosa, sed vt aliquid iuri cōmu-
ni, vel addant vel detrahāt. cen. 1. dist. 39. n. 8.
- Statutum Pap. 41. sub Rubr. quod aliquis pro
debito priuato non possit capi in domo in
qua habitat cum familia declaratur. cen. 1.
dist. 39. n. 17.
- Statut. Ticinense cap. 88. & cap. 121. perpēdi-
tur. n. 39.
- Statut. Pap. 35. De regimin. potest quid iubeat.
n. 97.
- Statut. Ticinense 95. in ciuilibus quas fœminas
iubeat partiri cum masculis. n. 101.
- Statut. Pap. 3. & 4. declaratio circa punctum,
quod ab omni possessorio datur locus ap-
pellat. cen. 2. dist. 84. n. 8.
- Statuta de incendio loquentia contra vniuer-
sitatem sunt strictissimi iuris. cen. 2. dist. 88.
nu. 1.
- Statut. Criminal. Pap. 66. quomodo intelliga-
tur. ib. n. 2.
- Statutum Papiæ 87. in Ciuilibus explicatur.
cen. 1. dist. 47. n. 1 & 4.
- Statut. Pap. 66. in ciuilibus declaratur. cen. 2.
dist. 67. n. 6.
- Statuti Pap. 86. in ciuilibus mentio fit. cen. 2.
dist. 80. n. 11.
- Statut. Pap. 119. in ciuilibus nunquid procedat
in aditione hereditatis & cur. cent. 2. dist.
28. n. 1.
- Rursus non habet locum in hereditate patris,
& quando. ibid. n. 2.
- Statutum dans formam in cōtractibus mino-
rum, vel mulierum nō habet locum in præ-
sentatione ad capellam, vel altare. cē. 2. dist.
78. n. 8.
- Statut. Pap. 80. sub Rub. de malo laborerio
massariorum, & colonorū. Insp. 50. sub n. 9.
- Statut. Pap. & Mediol. constitutio quod filius
non adeat hereditatem per patrem repudi-
aram viuente patre consideratur. cen. 1. dist.
100. n. 3. & 4.
- Statutum Ticinense in ciuilibus perpenditur,
cen. 1. dist. 11. n. 21.
- Statutū an possit sicut & Princeps potest face-
re quod ignorantiæ allegatio nō admittatur
neque, proſit allegati, imò disponere potest
et ignorantes ligari nullo tēpore ex pecca-
to: q; intelligitur respectu nullitatis actus
non respectu pœnæ Felyn. in c. 2. 6. limitat.
De constitut. lat. Aphonsi. de Castr. lib. 2. de
leg. pœn. & Bertaz. cons. 327. n. 7. vol. 2. cri.
- Status rei vltimus attēditur in remedio rein-
tegrandæ. cen. 2. dist. 1. n. 41.
- Stephanus Costa auctoris gentilis dignis effe-
tur laudibus cen. 2. dist. 14. n. 23.
- Stipulatio sub clausula (stipulantes pro se he-
redes comprehendit, & quid si dictum sit
(stipulantes) tantum, cen. 1. dist. 75. nume. 6.
& 7.
- Stipulatio in qua stipulantium vnus de re vna
alter de alia sen sit inualida est. cē. 1. dist. 63.
n. 38.
- Stuprum quid sit ex mente D. Thomæ & alio-
rum DD. cen. 2. dist. 12. n. 2.
- Stuprum execratur iustitiæ splendor. ib. n. 2.
- Stupratores quam sint odiosi legibus ib. n. 3.
- Stupri probandi modus. centu. 2. dist. 12. n. 6.
- Stupri in materia illud attendēdum an deflo-
rata fuerit, viripotens an non, & an stuprū
fuerit violarum, ib. n. 15. 16. 17. & 18.
- Stuprum violentum pōt diuersimode cōſide-
ri. 101. n. 17.

INDEX.

Stuprum qualificatum grauius puniunt. ibid. nu. 20.
Stuprator violentus nullius temporis lapsu tutus est, simplex autem si post quinquennium accusetur nihil ei obest accusatio. ib. n. 21 & 22.
Stuprata an sit informis. ibid. nu. 24.
Stupratorum non iuuat mulieris, a se cognita depositio ubi illa dicat violentiam se illi accusasse ne honoris sui iacturam faceret. ibi. nu. 25.
Stuprum simplex sine vi ut puniatur. ibi. n. 26. 27. & 28.
Stuprator simplex casu quo defloratam dotare cogatur statim illa debet in toto depone, & pro qua quantitate ibid. n. 29. & 30.
Stuprator matrimonium cum stuprata contrahere non cogitur si ratione forte consanguinitatis, aut alia prius impeditur & hoc impedimentum ea non latuisset. ibi. n. 31. & 32.
Stuprator si dotis remissionem impetret, a puella ad ab hac solueda immunis sit. ibi. n. 34. & 35.
Stuprata si viroque sit parente orbata, & ibi ubi degit statim caueatur non posse minores, siue iudicis auctoritate, & agnatorum consensu matrimonium contrahere si stuprator dotis remissionem fecerit illa erit valida contra nonnullos. DD. ibi. n. 41.
Stuprata annis minor si remissionem dotis stupratorem liberari potest resistit in integrum. nihilominus iuuat. ibid. n. 44.
Stuprata si ab alio patiatur se cognosci aut se se publice prostituat dispositio. c. 1. de adul. locum non haberet. ibi. n. 45. 46.
Stupratores inuicem fidem seruare debent. ibi. n. 47.
Stuprum & adulterium quando paria sint delicta. n. 53.
Stuprum & adulterium detestantur leges. n. 55.
Stuprator est indignus dote, si cum stuprata nubat cum ipse eam dotare teneatur. n. 59.
Stuprum presumitur si sufficiat ad dotis priuationem multo magis verum & manifestum. n. 78.
Stylus contra ius commune an attendatur. n. 136.
Stylus vnius curiae non potest derogationem legis contra ius commune inducere, sed solum declarationem eius quod esset arbitrio iudicis commissum. ibid. n. 137.
Submissio alienae iurisdictioni cum iuramento non admittit penitentiam, sed simpliciter facta est reuocabilis ante litem contestatam. cen. 2. dist. 16. n. 13.
Subreptio quando excusetur. reg. 2. n. 6. 7. & 8.
Subreptionis vitium supplicantis ignorantia non excusat. reg. 2. n. 2.
Subreptitia inuestitura vitiatur, declaratur. reg. 2. n. 4. & 5.
Subreptio non omnis rescriptum vitiatur. reg. 2. nu. 9.
Subreptio gratiosi cuiuslibet rescripti gratia reddit nullam etiam si falsitas sit in causa impulsua ac sine dolo commissae. cen. 1. dist. 16. n. 3.
Subscriptio folii albi in remissionibus controuersiarum quid operetur. cen. 2. dist. 45. n. 1.
Substitutiones non sunt multiplicandae. insp. 71. n. 5.
Substitutio an & quomodo de vno ad alium casum recte possit extendi, & quid de casu incognito. cen. 2. dist. 8. n. 1. & 3.
Substitutio non potest ei, qui non est ibid. n. 3.
Substitutio de vno ad alium casum extendi non potest, si vel repugnet vel testatoris voluntas deficiat. ibid. n. 15.
Substitutio dubia quomodo interpretetur ibi. nu. 10. 21.
Substitutiones stricte interpretandae. ibi. n. 21.
Substitutionem neganti aut affirmanti quid dicendum & probandum. ibi. n. 22. 23. & 24.
Substitutio clarior redditur ex geminatis testatoris verbis. ibid. n. 25.

Substitutio limitata non extenditur etiam ex rationis identitate. ibid. n. 28.
Substitutio vulgaris comprehensa sub compendio habet locum non solum quando heres institutus non vult adire, verum etiam in casu incapacitatis ob labem spurietatis. cen. 2. dist. 19. n. 8.
Substitutio compendiosa subintellecta ex illa clausula [si sine liberis decesserit] includit vulgarem expressam. ibid. n. 9.
Substitutio vltimus non debet extendi, quam fecit a testatore extensa. n. 60.
Substitutio ubicunque sit vltimo morienti, vel post omnium mortem in hereditate vniuersa interea temporis intelligitur factum reciprocum fideicommissum inter institutos. n. 7.
Substitutio sua conditione destituta nullum parit effectum. n. 9.
Substitutio in fideicommissis si conditio existat suum consequitur effectum, secus ubi deficiat & hoc tam inter viuos quam in vltimis voluntatibus. n. 16.
Substitutiones directae cur non recipiant extensionem. n. 23.
Substitutiones ubi sunt conditio non extenditur de re ad rem, de persona ad personam, nec de casu ad casum. ibi. n. 22.
Substitutio quid ibid. n. 24.
Substitutum filiorum existentia expellit, etiam si ipsi filii patris heredes non existerint. ibid. nu. 28.
Substitutio vulgaris per aditionem extinguitur nec reuiviscit amplius. n. 31.
Substituenti per vulgarem succeditur, non alii. ibid. n. 32.
Successor in Ecclesia an iusta ignorantiae causam allegari possit eorum qui antecessoris sui tempore gesta sunt. insp. 89. n. 1. & seqq.
Succedens in officio vel magistratu, ignorantiam allegare potest eorum quae ab antecessore suo gesta sunt, maxime, ubi frequenter soleant mutari officiales. insp. 89. n. 4.
Successor antecessoris sui locutioni, quo casu stare teneatur & ad quod tempus. cen. 1. dist. 91. n. 8. & 9.
Successor in beneficio an dicatur successor iuris ibi. n. 15.
Successor singularis non tenetur stare locutioni. cen. 1. dist. 67. n. 1.
Successor singularis in casu praebulae locutionis iuratae cum hypotheca generalian tenetur admittere conductorem & quo contentus esse debeat. cen. 1. dist. 67. n. 5. & 6.
Successor singularis quomodo probari possit scientiam locutionis habuisse remissum. ibi. n. 8.
Successor rem vniuersalem in personalibus ignorantia non iuuat. n. 6.
Successio fauorabilis est ut & vocatio, grauiamen autem & restitutio sunt odiosa apud grauiatos. n. 12.
Succedere qui non possunt per fideicommissum nec etiam per vulgarem substitutionem. n. 30.
Successio ascendentium & descendentium est fauorabilior quam transversalium. n. 32.
Successori debet esse superstites tempore mortis heredis grauiati. n. 1.
Succedens in ius alterius, & perseverans in solutione aliqua, a praedecessore suo facta ex aliquo pietatis zelo, & credens illum habuisse iustam & obligatoriam causam solutionis an sibi in posterum praedicaui. cen. 1. dist. 43. n. 4.
Successionem vniuersalem habere solutionis quomodo accipiendum. n. 8.
Suitae praerogativa, dum dominium continuatur. cen. 1. dist. 100. n. 25.
Suppleri potest quod ad modum deficit. insp. 76. n. 9.
Sumtus qui ad actorem non spectarent quando possessor computare teneatur. cen. 2. dist. 90. n. 8.

Sumtus necessarii computandi sunt & quomodo. ibid. n. 2. & 8.
Sumtus immoderati an omnes repetantur. ibi. nu. 5.
Sumtus nimis onerosos non repetit obligatus ad fideicommissum restituendum. ibi. n. 7. Limit. vi. n. 9. Circa sumtus temperamentum ibi. Stephanus Maria Vulpellandus. Placen. 1. C. laudatur. cen. 2. dist. 91. n. 1.
Superstitiosos grauius puniri iubent Pontificum oracula. cen. 2. dist. 14. n. 12.
Supplicatio censetur ab eo porrecta cuius fauorem spectat. insp. 34. n. 5.
Surdi opinio reiecta. insp. 53. n. 6.
Surdi opinio non admittitur circa iuramentum, an perpetuam habeat actionem. cen. 1. dist. 75. n. 10.
Suspensio & temporanea exclusio quando cessant persona prius exclusa admitti ad successionem. cen. 1. dist. 100. n. 56.
Suspensio potius quam exclusio est praesumenda. cen. 1. dist. 60. n. 49.
Suspensio ob contumaciam multum differt a suspensione ob crimina. cen. 1. dist. 13. nu. 1. & seqq.
Suspensio simpliciter facta quomodo, & quando intelligi debeat ab omni ordine ibi. n. 4. Additur Bero. conf. 21.
Suspensio quid sit, & quod duplex remissum. ibid. nu. 11.
Suspensus ab officio ob contumaciam non intelligitur suspensus a beneficio, secus in suspensio ab graue crimine. cen. 1. dist. 13. n. 1.
Suspensus ab vno ordine non censetur suspensus ab alio, exemplo declaratur. ibi. n. 3.
Syluae exstirpatae impenita, ex qua solum ferrius redditur vtilibus annumeratur. cen. 1. dist. 65. n. 8.
Syluae exstirpatae si fuerint locatae, vel nemus, quod non solet succidi nisi de quinquennio in aliud quinquennium & ante tempus congruae successionis decessisset locator usufructuarius an sit locus remissioni mercedis, & an soluta pecunia repeti possit. cen. 2. dist. 19. nu. 3.
Syndicus negligens debet officio ab vniuersitate amoueri & si non fuerit amoris vniuersitatis non restituitur in integrum. insp. 81. n. 18.
Syndicus Civitatis nomine pecuniam murum accipiens, si eam in rem ipsius Civitatis impenderit illa tenetur. cen. 1. dist. 28. n. 4.
Syndicatus tempus quod sit. cen. 1. dist. 42. nu. 5.
Syndici vniuersitatis factum an domino praerudicet. insp. 52. n. 4.
Syngrapha producta ofatis docet de mandato. cen. 1. dist. 83. n. 6.

T

Taciturnitas dolosa quando praedicaui. cen. 1. dist. 64. n. 12.
Tacite non potest admitti, quod denegatur fieri expresse. cen. 2. dist. 27. n. 3.
Tacitum regulariter non operatur idem quod expresse. cen. 2. dist. 28. n. 8.
Tempus a lege, vel statuto praefixum aduersus ignorantem quando operetur. praecipue ex vi decreti irritantis. insp. 88. n. 1. & late Reg. 12. & quid in tempore decennii. cen. 1. n. 8. & 10.
Temporis diuturnitas ab aliquo actu facit, ut consensus, & superioris auctoritas interuenisse praesumatur, nisi contrarium probetur. nu. 20.
Temporis longissimi curriculum, an teneatur nullitatem contractuum. n. 28.
Tempus quinquennii ad petendam restitutionem in integrum quando incipiat currere. cen. 2. dist. 59. n. 6.
Tempus datum ad interponendam appellacionem computatur de momento ad momentum. cen. 2. dist. 85. n. 2.
Tempus appellacionis interponendae in domino Mediolani non currit, nisi a die iuratae.

I N D E X.

- tionis sententię legitimo modo facta. *ibid.* r. 5.
- Tempus probandę causę ex heredationis, incipit currere a die scientię conditi testamēti. *Cen. 2. dist. 93. n. 2.*
- Temporis ad deliberandū pendentia suspendit alia tempora *ibid. n. 3.*
- Tempus pręsumitur continuum, in quo non distinguitur inter scientem, & ignorantem. *Reg. 14. n. 1. & 2.*
- Tempus ad inuestituram petendam, vel ad petendam hereditatem, vel in pręlatione ob ius quotę, vel retractus quando ignoranti non curat *ibid. n. 7. 8. & 9.*
- Quid in statutariis actionibus, vel aliis ad vindictam vel in pętoris remediis, vel ubi doceatur de iusto impedimento *ibi. n. 3. 4. & 5.*
- Tempus non esse modum inducendę, vel tollendę obligationis quomodo accipiat, *ibid. n. 10. cum duobus sequentib.*
- Tempus non recipere functionem alterius tēporis quando verum sit, *Cen. 1. distinct. 19. nu. 5.*
- Tempus interdum est de substantia, interdum formam inducit *ibid. n. 10.*
- Temporis longissimi cursus cum longęna cōtractus obleruātia quid pręstet quoad pętumendas solemnitates. *Cen. 1. dist. 78. n. 9.*
- Tempus quando censeatur dilatum solutionis, & quando extinctum obligationis. *Cen. 1. dist. 63. n. 47.*
- Temporis limitati ea est vis, ut post tēpus cōtractam contineat dispositionem. *Cent. 1. dist. 59. n. 6.*
- Tempus anni, & diei vnus concessum vassallo ad petendam inuestituram est vtile vnde scienti tantum decurrit a die scientię. *dist. 38. Cen. 1. n. 1.*
- Tempus legale ad petendam inuestituram nō potest minui. *dist. 38. Cen. 1. n. 3.*
- Terminorum prędialium nomina, quam fuerint apud veteres varia *dist. 50. Cen. 1. numer. 1.*
- Termini moti pœna quę *ibid. n. 2.*
- Termini si dicatur moti multum refert, vtrū, a sciente, an vero, a nesciente sint moti *ibi. nu. 3.*
- Termini separantes agros qui sint *ibid. n. 4.*
- Termini immutabiles qui sint *ibid. n. 5.*
- Termini imprescriptibiles, qui dicantur *ibid. nu. 7.*
- Terminus terminans quo differat, a termino terminato *ibid. n. 9.*
- Terminorum alii intrinseci, alii extrinseci. *ib. nu. 12.*
- Tertius quis dicatur. *Cen. 1. dist. 57. n. 1.*
- Tertius tribus modis potest interuenire *ibid. nu. 2.*
- Tertius non admittitur in iudicio spoliū *ibid. nu. 3.*
- Tertii scientia sine contradictione valde perniciofa est & quando. *ibid. n. 4. & 7.*
- Tertii ignorantia causam executiuam facit ordinariam mediante eiusdem oppositione hoc tamen accipiendum est quoad ordinem procedendi, non quo ad ordinem decidendi. *ibid. n. 5.*
- Tertius ut audiatur quę pręstare debeat. *ibid. nu. 9. cum seqq.*
- Et an possit iudicē suspectū recusare ex causa legitima. *ibid. n. 9.*
- Tertio possessori, an pręiudicet res inter alios acta cō non citato *ibid. n. 11.*
- Tertius debet venire ad causam in eo statu, & gradu, in quo reperitur. *ibid. n. 13.*
- Tertius quando possit petere pro suo interesse exhibitionem scripturarum. *ibid. n. 15.*
- Testamentum licet irritum nihilominus indicat Testatoris voluntatē, & quando maxime, & quando non. *Inspectio. tertia, num. 4.*
- Testatorem voluisse non sufficit, nisi disposuerit. *Insp. 5. n. 9.*
- Testator, qui disposuit in testamento etiā nullo filium suum naturalem debere legitimari, an efficaciter disposuisse intelligatur. *Inspectio. 3. n. 7. & 8.*
- Testatore substituente filio, vel alii heredi, si sine filiis decesserint, an mortuo illo filio, aut alio herede cū filiis exspiret substitutio, si repente illi filii moriantur sine prole. *Inspectio. vndecima, n. 6.*
- Testator si inciderit testamentum iure factū, vel consulto signa remouerit, testamentum illud vires suas amittit. *Inspectio 17. in principio,*
- Testatoris scientia operatur plurimum circa mutationes subsequetas. *Inspectio. 67. nu. 8.*
- Testamenti scientiam sufficit habere per alterius relationem, quo ad effectum adeundi hereditatem, *Insp. 63. n. 18.*
- Testamenti aut codicillorum scientia deducitur ex implemento aliquarum conditionum in illis pręsertarum. *Insp. 66. num. 3. & 5.*
- Testator tantum disponit quātum loquitur. *Insp. 71. n. 4.*
- Testator fingitur cogitare, quod lex disponit, & pręsumitur voluisse suam dispositionem regulare ad mentem iuris communis, aut municipalis, quando hoc illud corrigat. *Insp. 71. n. 10.*
- Testatoris volūtas in casu dubio, aut omisso, quando sit interpretanda secundum statutum, aut secundum ius commune, *ibid. n. 11.*
- Testamenti scientia pręsumitur in duodecim casibus remissa alias secus. *Inspectio. 77. numer. 1.*
- Testatoris prohibitio facta pręgnantissimis verbis non afficit causam dotis. *Cen. 2. dist. 82. n. 3.*
- Testatoris voluntas colligitur aliquando per coniecturas eaque attendi debet. *Cen. 2. dist. 62.*
- Testabilem potest Papa, vel Imperator reddere eum qui alias erat intestabilis. *cen. 2. dist. 50. n. 29.*
- Testamentum cui condere nō est permittum, eidem etiā codicillari interdicitur. *dist. 46. cen. 2. n. 9.*
- Testari filius familias, vel codicillari quando prohibeatur. *distinct. 47. centuria secunda, n. 10.*
- Testamenti viam nouitii religionem ingressi eligere solent ut de suis rebus disponāt, & hoc testamentum quando valeat. *Cen. 2. dist. 50. n. 24.*
- in Testamento nec renuntiationis, nec obligationis cadit pręiudicium, *ibid. n. 25.*
- Testamentum antea factum, an & quando religionem ingressus possit reuocare. *ib. n. 28.*
- Testator non videtur grauare heredem ad æstimationem, vel euictionem pręstandam. *Cen. 2. dist. 62. nu. 5. limitatur tamen num. 5. & 6.*
- Testator superueniente inimicitia, an reuocasse censeatur legata & fideicommissa, atque huius generis relicta. *cen. 2. dist. 82. n. 3. & 11.*
- Testator, qui sciuit, vel scire potuit causas inimicitię potuitq; reuocare legatū, nec reuocauit, an tacite videatur ea remisisse, *ibi. nu. 7.*
- Quid cum tutore. *ibid. n. 8.*
- Quid quando testator nesciuit causas inimicitię. *ibid. nu. 9. & seqq.*
- Testamenti ruptura non probata causa exheredationis sequitur quoad institutionē heredis, non quoad alia. *cen. 2. distinct. 92. nu. 4.*
- Testatoris iudicium non debet fraudari subtilitatibus. *cen. secunda, distinctio. octaua, nu. 13.*
- Testatoris verbis non licet temerē recedere. *nu. 53.*
- Testamentorum edictum est promissorium omnium personarum nisi prohibita reperiantur. *Centuria secunda, Distinctio. 13. nu. 24.*
- Testamenti scientia quo ad fideicommissum quando pręsumatur, nec sufficit simplex probatio scientię, nisi probetur scientię qualitas, & tempus, & quę ad ipsam probandam coniecturę sufficiant. *cen. 1. dist. 64. nu. 8. cū quatuor seqq.*
- Testatoris mentem quis interpreteretur plurimum cōtemplatio pręstat. *Regula prima, nu. 9.*
- Testator qui iussit vendi vili pretio pręsumitur voluisse donare eintori hyperocham, ideoque cessat tunc remedium, l. secunde, *Cod. de rescind. vendit. & quando hoc, & pręcipue testatore ignorante verum illius rei pretium. cen. 1. distinctio. 41. numer. 5. & 6.*
- Testator, si iussit rem alienari vili pretio, an attendatur tempus testamenti, vel mortis testatoris, vel contractus ex eiusdem pręordinatione, ut habeatur consideratio pretii rei alienatę, remiss. *ibid. n. 9.*
- Testatoris iussu, si res distracta sit pretio viliori erit habenda ratio oneris, quod illa singulis sustinet annis, & quę, *ibid. n. 13.*
- Testis deponens de tractatu non probat contractum *Insp. 5. n. 8.*
- Testis dictum non valet quando sciens, & interrogatus plene non deponit de toto facto. *Insp. 16. n. 7.*
- Testium incertitudo circa accidentalialia non liberat teum, si testes conueniant in substantia facti. *ibid. n. 8.*
- Testis dictum valet etiā si nesciat consilia bonorum, dummodo de ipsis corporibus deponat. *ibid. n. 8.*
- Testis notatus infamia facti, ad quod testimonium admittatur *Insp. 19. n. 7.*
- Testes digniores pręferuntur minus dignis etiam numero superioribus *Inspectio. 30. n. 22.*
- Testis dicens se oblitum eorum de quibus interrogatur propter tēporis lapsum quomodo excusetur remiss. *Insp. 84. n. 1.*
- Testis dictum non probat, nisi reddat rationē scientię etiam non interrogatus, in criminalibus tamen, non in ciuilibus. *Inspectio. 61. nu. 32.*
- Testis deponens dubitative, vel secundum iudicium suum, vel de credulitate, aut eum illis verbis, vel circa, an, & quando probet, & quibus in casibus pręsumtionem inducat. *Insp. 61. n. 33. & Insp. 62. n. 9.*
- Testis deponens de iudicio suo, aut de credulitate probat ad defensionē. *ibid. n. 34.*
- Rufus probat contra producentem, *Insp. 62. nu. 1.*
- Testium super monitorialibus depositio non valet, nisi legitime eos repeti contingat. *cē. 2. dist. 55. n. 2.*
- Testis vauis, & idem pro actore examinatus, an possit a reo produci, & pro eodem examinari. *cen. 1. dist. 7. n. 2.*
- Testi iam approbato non potest obici labes infamię, & cur. *ibid. n. 3.*
- Quid si producens nescierit cōditionem testis, *ibid. n. 4.*
- Testis si reproducat simpliciter post perfectum examen hinc exurgit omnimoda approbatio, tam personę, quam testificatoriū *ibid. nu. 7* nisi productio facta sit in forma (in parte, & partibus tantum) aduersario non reclamante. *ibid. n. 7.*
- Testis reproductio facta impugnatue nō parit approbationem. *ibid. n. 8.*
- Testimonium impugnari potest duabus de causis. *cen. 1. dist. 9. n. 16.*
- Testis vilis pauper, & deploratę conditionis, an & quando inhabilis sit testimonio ferendo, tam in ciuilibus quam in criminalibus, *nu. 17.*

INDEX.

Testis in depositione varius, & sibi contrarius non probat. *ib. nu. 18. & 22.*
Testis si primo neget, mox confiteatur, & rursus neget, cui dicto standum. *ib. nu. 19.*
Testis interrogari potest, tam in civilibus, quā in criminalibus, quid sit consuetudo, quid mutuum, quidque fama, si in his sit productus, & quid si nolit respondere. *cent. 1. dist. 9. num. 1. & seqq.*
Testis depositio est inanis, quando affirmat se ignorare id super quo examinatur, secus, quando allegat scientiæ rationem. *ib. nu. 3.*
Testis scientia non colligitur per artem, sed ex præceptione cum organo sensus corporis. *cent. 1. dist. 9. nu. 6.*
Testis dictum qui de eo deponit, quod vidit cum octo esset annorum, quando sit validum. *ibid. nu. 8.*
Testis an deponat de his, quæ vidit adhuc infans, an vero de his, quæ pubertati proximus cognoscere potuit, multū refert. *ib. nu. 9.*
Testis scientia, an plena requiratur. *ibid. num. 11.*
Testis productus ad probandam identitatem rerum, aquarum, corporum & bonorū, an, & quando probet, si ignoret aliquos confines. *ibid. num. 12.*
Testis producens cōtestem, qui dicat se ignorare, facit ut neutri credatur. *ib. nu. 13.*
Testes de nouo repertos, quomodo accipiantur, & quid inde. *cent. 1. distinctio 16. numer. 8.*
Testis ignorans inimicitiam tempore depositionis contra eum, contra quem deposuit, non ideo potest allegari suspectus. *cent. 1. dist. 18. num. 6.*
Testes falsi etiam plures in vna causa producti vnicam tamen falsitatem constituunt. *insp. 15. num. 7.*
Testes non sufficiunt, quando scriptura foret de substantia actus. *cent. 2. distinctio 1. num. 75.*
Testes idonei, quando requiruntur, debet qualitas hæc ante omnia articulari & probari. *cent. 1. dist. 80. nu. 20.*
Testium publicatio, aut processus præcludit viam vltiori probationi, aliosque gignit effectus. *cent. 1. distinctio 72. numer. 1. 3. 6. & 8.*
Testes possunt denuo examinari, super capitulis antiquis, si pars non habuerit scientiam attestationum. *ibid. nu. 4.*
Testes producti sunt communes vtrique parti, & quid inde. *cent. 2. distinctio 16. num. 12.*
Thesaurarii negligentes in collocandis bene pecuniis Reipublicæ, quibus subiaceant pœnis, & quid de negotiantibus ex eis. *cent. 1. distinctio 24. num. 11. Additur ab Auctore Crauet. consil. 159. num. 8. & Olsch. de cis. 109. num. 8.*
**Theauri inuentio fausta interdum, & infau-
sta.** *dist. 60. cen. 1. num. 1. & seqq.*
Theauri causa, an sit criminalis, & an ex ea possit ad torturam deveniri remiss. *dist. 60. cent. 1. num. 2.*
**Thesaurus quid quæque requirantur, ut The-
saurus dicatur.** *ibid. nu. 3.*
**Thesaurus non dicitur pecunia recens depo-
sita, num. 4.**
**Theauri inuentio fortuita, & incogitata p
dest inuentori, præmissa nocet.** *ib. nu. 5.*
**Theauri perferutatio in alieno solo, aut saltu
est punibilis, neq. inuentor quicquam ex il-
lo sibi acquirat.** *ibid. nu. 5.*
**Theauri inuentio fortunæ beneficiū est quo
que nū sit res inuenta partienda.** *ib. nu. 6. & 8.*
**Theauri inuentor magicis artibus, & incan-
tationibus, vtens nihil ex eo præter pœnam
acquirat, quicq. ea sit.** *ibid. nu. 9.*
**Thesaurus in fundo emphyteutico, vel feuda-
li, si reperiatur cuius sit remiss.** *ib. nu. 11.*
Thesaurus inuentus in domo a paucis annis

emta, cuius sit remiss. *ib. nu. 12.*
**Thesaurus inuentus in loco religioso, & pu-
blico cuius sit, & an in tali loco adinueniēs
in pœnam incidat remiss.** *ib. nu. 13.*
**Thesaurus, si reperiatur in rebus fideicommis-
sariis, vel dotalibus, vel maioratui obnox-
is, cuius sit remiss.** *ib. nu. 15.*
**Thobiaz Nonii opinio non admittitur, in ar-
gumento remissionis factæ stupratori per
deffloratam, quæ fuerit minor, sicuti nec
Sfortia Oddi opinio placet auctori in eodē
argumento.** *num. 43.*
Ticinum flumen placidissimū. *cen. 2. d. 1. n. 132.*
**Tolerantia superioris, quos paria effectus, &
qualiter probetur.** *cent. 1. dist. hct. 41. num. 10. & 11.*
**Titulus contra legem habitus, non inducit
bonam fidem, neq. admittit excusationem
ignorantiæ.** *Reg. 13. nu. 3.*
**Titulus, quando reducitur ad non titulum,
inducitur omnimoda resolutio actus ge-
sti, & omnes fructus sunt restituendi.** *Reg. 13. num. 8.*
**Titulus vitiosus aut illegitimus, præscriptio-
nem impedit, etiam si sit longissimi tempo-
ris, nisi factum approbatum in illa interue-
nisset.** *cent. 2. dist. 27. nu. 4.*
**Torturæ causa, aut illius metu confiteri paria
sunt.** *num. 39.*
**Tortus non potest dici ratificasse prius dictū,
quando tantū temporis inter torturas non
intercessit, ut dolor primæ cessare potuerit.** *ibid. nu. 38.*
**Tortura plures defectus non purgat, sed vñ
tantum.** *num. 23.*
**Torturæ ligatura atrox, veluti cum taxillis æ-
quiperatur ipsi torturæ.** *ibid. num. 25.*
**Tractatus concordie, an cursum fataliū im-
pediat, vel desertionem appellationis in-
currat.** *insp. 2. nu. 8.*
Tractatus & contractus diuersi. *insp. 5. nu. 7.*
Tractatus concordie differt, a compromisso. *ibid. nu. 10.*
**Tractatus causidicorum circa prorogationē
instantie, quando valeat.** *ib. nu. 11.*
**Transactionem non fuisse factam, vel factam
fore, sed non habere effectum paria sunt.** *insp. 23. num. 1.*
**Transactiones super testamentis, vel ab his
dependentibus non consistunt, nisi addita
clausula (inspectis cognitq. verbis testa-
menti, & quando hoc verum.** *insp. 77. nu. 3.*
**Transactio non solet fieri super questione iu-
ris, quando tamen lis foret dubia ob con-
fictum opinionum facta valeret.** *insp. 81. nu. 7.*
**Transactio iurata, an recipiat extensiuam in-
terpretationem.** *cent. 2. distinctio 64. numer. 13.*
**Transactio alias expugnabilis sit irrefragabi-
lis per silentium longissimi temporis, quo
fuit formiter, & assidue obseruata.** *cent. 1. dist. 81. num. 8.*
**Transactio facta bona fide nō rescinditur per
instrumenta de nouo reperta, stantib. ma-
xime renuntiationibus ampliis & generali-
bus in fine instrumentorum transactionū.** *cen. 1. d. ff. 16. nu. 9.*
**Transactionis imaginem præ se fert compro-
missum factum huc in arbitrum siue in ar-
bitratorem (post tamen emologationem)** *cen. 1. dist. 30. num. 4.*
**Transactio robur, & ius tribuit, comparatur-
que re iudicata, quinimo atq. ligat trā-
sistentes.** *cent. 1. distinctio 94. numero 5. & 8.*
**Transactio etiam Principis auctoritate firma-
ta irritatur ob causæ falsitatem.** *cent. 2. distinctio 6. num. 1.*
**Transactio bona fide facta, an noceat succes-
soribus.** *cent. 1. distinctio 62. numer. 6.*
Transactio vnius non præiudicat alii. *cent. 1.*

transactio. *98. numer. 2.*
**Transiens frequenter per locum, in quo com-
missum sit homicidium, an ideo possit tor-
queri, & quando.** *nu. 7.*
**Transmissibile interdum sit, quod non erat
transmissibile, & hoc ex voluntate testato-
ris.** *insp. 22. num. 9.*
**Transmissio quæ sit iure sanguinis, & illa, quæ
sit ex iustitiae potentia, habent se tanquam
excedentia & excessa.** *insp. 88. nu. 6.*
**Tributum licet ratione rei præsteretur, vitium
tamen ex ipsa re minime prouenit, quod
deteriorem, vel nullum reddat illius vltim.** *num. 4. cum aliis seqq.*
Turbare & molestare differunt. *Inspectio. 59. num. 9.*
**Turpitudinem propriam, aut eius, cui quis
successit, nemini allegare licet.** *cent. 1. dist. 62. num. 10.*
**Tutoris datio, cur neq. imperii vllius, neque
iurisdictionis esse dicatur.** *nu. 2.*
**Tutorū peruersa administratio notatur, vnde
eorum perfidia refrenanda.** *ib. nu. 4. & num. 47.*
**Tutor, qui semel rationem reddidit, quando
iterum possit compelli ad dispungendas
rationes.** *num. 15.*
Tutela est, quid individuum. *num. 52.*
**Tutoris factum, quando censeatur factum
pupilli, vide in verbo factum tutoris.**
**Tutoris confessio, quando præiudicet pupil-
lo.** *insp. 44. nu. 3.*
**Tutor, an possit in compromisso adicere pœ-
nam.** *ib. num. 5.*
**Tutor interim dum pendet cognitio super
suspensione prohibetur administrare.** *ib. nu. 6.*
**Tutor, ut administrare teneatur, debet cōsta-
re de scientia præcise, se esse tutorem.** *insp. 63. num. 18.*
**Tutoris, vel curatoris scientia, quando noceat
pupillo, aut adulto.** *insp. 78. num. 1. cum se-
quentibus.*
**Tutor, qui patitur labi tempus redemptionis
rei minoris sui numquid præiudicet illi, vel
etiam sibi.** *cent. 2. dist. 100. nu. 2.*
**Tutor debet pecuniam pupilli collocare po-
tius in emtionem rusticorum prædiorum,
quam in urbanorum.** *cent. 1. distinctio 2. num. 9.*
**Tutor præsumitur alere pupillum, qui penes
eum moratur.** *insp. 35. num. 4.*
**Tutor pecuniam habens pupilli, nec eam col-
locans in emtionem bonorum, ex quib. au-
geantur annui redditus, pupilli seipsum
reddit obnoxium multis discriminibus, &
pœnis.** *cen. 1. dist. 24. nu. 1.*
An vti suspectus debet remoueri. *ibidem nu-
mero 2.*
**In quibus maxime bonis debeat erogare pe-
cuniam pupilli.** *ibid. num. 3.*
**Tutori obiciens, eum non emisse prædia in
rem pupilli, probare debet per testes, vel p
instrumenta fuisse aliqua venalia, tūc tem-
poris cum pecuniam in arca asseruaret, e-
umque tutorem id sciuisse.** *ib. num. 4.*
**Tutor, an pupilli pecuniam in mercibus, cen-
su aut societate officii possit collocare, vel
deponere penes Collybistas, Trapezitas, &
id genus hominum.** *ibid. num. 7.*
**Tutor ex pecunia pupilli non emens prædia,
quando sit dignus excusatione.** *ibid. num. 12.*
**Tutor, si bona fide sibi appropriet pecunias
pupilli, veluti si se debitorem cōstituat sub
eisdem emolumentis, quæ assolent alii
præstare nequaquam, incidit in pœnam.** *ib. num. 3.*
**Tutor tenetur erogare pecuniam pupilli in
honestum lucrum ante ipsum sex mensū,
& quod intelligatur honestum hoc lucrum** *ibid. num. 13. & 14.*

V.
VALLASCHI opinio reprobata, & cum

I N D E X.

- contrariis conciliata. num. 27.
- Variare non potest vxor facta semel electione in aliqua re ratione dotis. centur. 2. dist. 80. num. 14.
- Vas qui opinio reiecta circa illud, an dubitans æquiparetur ignoranti in prescriptionibus insp. 82. nu. 17.
- Vassallus sciens dominum obsideri, vel detineri ab hostibus, vel ei periculum aliquod imminere, debet absq; vlla requisitione ei opem ferre insp. 70. num. 3.
- Vassallus aut emphyteuta iurans se ignorasse rem non fuisse alienabilem vt pœnam non videret certe remedio restitutionis exclusula generali subleuatur. cent. 1. distinctio. 11. num. 9. & 10.
- Vassallus vnus ex pluribus in solidum inuestitis inuestituram scienter no petens, quando sit petenda ius aliorum confederatariorum in discrimine colloeat. cent. 1. dist. 38. num. 6.
- Vassallus dum patitur controuersiam super feudo nō tenetur petere inuestiturā. ib. n. 7.
- Vassallagium quomodo probetur remiss. ibi. num. 8.
- Vassallus potest purgare moram, & quando. ibid. num. 9.
- Vassallus petens inuestituram existimatur offerre iuramentum fidelitatis. ib. n. 10.
- Vassallus priuatus feudo ob defectum inuestituræ, si dominus adhuc recipiat, ab eo seruiturium vel obedientiam censetur remississe caducitatem. ibid. num. 11.
- Vassallo caducitas censetur remissa, quando dominus sciuerit eum in illam incidisse, & tacerit, secus si ignorarit. cent. 1. dist. 53. num. 16.
- Vassallus contra dominum agere nequit, vel de dolo excipere. Reg. 9. nu. 7.
- Vassallus similis dicitur vñfructuario. eadem Regul.
- Vestigalium exactor remittens alicui Gabellā Domino præiudicat insp. 43 nu. 6.
- Vestigalis ius formatum in personam inferioris præscribitur metā 30. annorum. cent. 2. dist. 86. nu. 4.
- Vel disiunctiua est particula num. 13.
- Venandi iure concessio, an cēseat quoq; cōcessum ius phibēdi alios venari cē. 1. d. 3. n. 4.
- de Venandi iure remiss. ibid. nu. 5.
- Venationum prohibendatū per edita principum, aut Marchonum, aut Comitum, causæ iustæ sunt septem cent. 2. dist. 75. n. 8.
- Venditor promittens se velle teneri, quomodocunq; res euincatur, nō tenetur in casu occupationis de facto, aut per vim sequutq; sed de iure tantum. insp. 1. n. 32.
- Venditor promittens in specie detentionem aduersus factum, ad eam tantum detentionem tenetur quæ ex natura contractus, & ex iure posset requiri. insp. 1. sub n. 32.
- Vēditor vltra dimidiam iusti pretii deceptus, habet exceptionem antequam tradat. insp. 26. num. 5.
- Venditoris factū, quando emtori noceat insp. 55. num. 1. & seqq.
- Venditoris pactum emtorem afficere pōt. ib.
- Venditor confitendo, aut alienando emtori non præiudicat. ib. nu. 4.
- Vēditor rei, quæ feudo, vel emphyteusi sit subiecta, tenetur pcurare assensum domini directi, q; si nō fecerit, vel tēpore inhabili fecerit tenetur ad dāna, & interesse. inf. 55. n. 5.
- Venditor pro dato, & facto suo obligatur. inf. 55. num. 8.
- Venditor pro sui auctoris singularis facto nō tenetur. ibid. num. 8.
- Venditoris dolus magis attenditur, quā culpa emtoris. insp. 82. nu. 11.
- Venditorem scire qualitates rei venditæ lex præsumit, maxime, quando ea diu in eius domino fuit. insp. 90 nu. 3.
- Vendens fundum magno censui obnoxiiū tāquam esset paruo grauatus, siue scienter id, siue ignoranter fecerit, tenetur emtori ignorantis solummodo, quanto minoris non etiam ad interesse contra Salicet. nu. 2. & aliis quibusdam seqq.
- Venditor etiam ignorans propter asseuerationem an teneatur primum, tum ad quid distinguendo declaratur. nu. 9.
- Venditor fundi sciens eum tributarium, & taceas, vel ignorans, & affirmans non esse tributarium præsumitur decipere voluisse emtorem. nu. 12.
- Venditor rei vitiosæ etiam ignorans illius vitium semper actione, quanto minoris tenetur, & interdum etiam ad interesse, & hoc quando num. 17 & aliis seqq.
- Venditor rei vitiosæ, quæ tamen etiam cum vitio possit esse vsui, quando teneatur. n. 21.
- Venditor non tenetur reuicta, quando iussellum fuerit, vel venditum, & cur. cent. 1. dist. 4. num. 19.
- Venditor census, vel emtor, vtrum ad onera teneatur, si is iuxta bullam Pii V. fuerit cōstitutus cent. 1. dist. 10. nu. 7. 13 & 15.
- Venditor census onera extraordinaria an soluere teneatur. ibid. num. 16.
- Venditor an dederit se pro coerente vnde conici possit cent. 1. dist. 10. nu. 17.
- Venditor non interpellatus ab emtore ad mēsuram loci venditi, vt se tueri possit. cent. 1. dist. 19. nu. 2.
- Vendens simpliciter rem sibi cum alio communem, quando suam tantum partem vendisse intelligatur cent. 1. dist. 68 nu. 1.
- Vendito fundo, vtrum fructus quoq; pendentes venditi cēseantur respectu et portionis ad partiarium colonum spectatis. ib. n. 3.
- Vendita domo, quānam domui accedant. cent. 2. dist. 1. n. 8 & 9.
- Vendens rem duobus diuersis temporibus in quam pœnam incidat, & quando eandem vitiet cent. 1. dist. 35. num. 1. & 6.
- Venditor descriptus ad æstimum, seu in catastro, aut quin terneto vt dictitant) quouiq; possit conueniri. cent. 2. dist. 97. n. 2. & 3.
- Venditor frumenti, qui sciat factā fuisse super illius pretio reformationem, ac ideo nulla interposita mora illud vendat fraudulenter ei, qui talem reformationem nesciat, tenetur ad interesse. cent. 2. dist. 98 n. 3.
- Venditio facta contemplatione arborū, quādo rescindatur arboribus deficientibus, vel alias peremptis commun. vtriusq; Reg. 1. nu. 1. & 2.
- Venditor de euictione tenetur, siue sciuerit, siue ignorauerit rem distractam esse obnoxiam. Reg. 10. nu. 2.
- Vendens iure creditoris cum omnibus iuribus sibi competentibus in ipsa re transfert quoq; ius pignori in solutionem. cent. 2. d. 73 n. 10.
- Vendens iure creditoris nō tenetur de euictione 4. concurrentibus copulatiue ib. n. 11.
- Vendens rem deprauatam bonæ admixtā non incidit in pœnam falsi. cent. 2. dist. 85. n. 5.
- Vendens cum pacto francandi, quando conueniat tertium. cent. 2. dist. 67. nu. 1. & 2.
- Vendens rem vitiatam obnoxiam vinculatā, vel alias minus liberam scientia, vel ignorantia premitur, vel subleuatur. cent. 2. dist. 69. nu. 3.
- Venditio iussu testatoris facta non dicitur inter viuos, ideoq; formę in alienationibus bonorum præscriptæ formam non requirit, nec pro ea debet gabella solui. cē. 1. d. 41. n. 8.
- Venenum emens animo aliquem perimendi, licet postea non præbuerit, punitur nihilominus, ac si dedisset. insp. 6. nu. 10.
- Venenum duplex bonum, & malum. insp. 6. num. 11. Attenditur Triuif. decis. 50. libro 2.
- Hondedeus consil. 88. volumin. 2. & Nizol. allegat. 46.
- Veneno occidere grauius est, quam gladio. insp. 29. nu. 1.
- Venisse non dicitur, quid statim recessit. insp. 11. num. 2.
- Verba directo resolutiua in pactis, quid operentur. insp. 1. num. 24.
- Verbū promittito in publica, vel priuata scriptura repertum, facit, vt præsumatur per stipulationem promissum. insp. 2. sub numero 26.
- Verba prorogauit, & prorogat per annū vsq; proximum, a die finis, quid importent in materia fatalium. num. 21.
- Verba æquiuoca, & dubia, quæ tam ad ius, quā ad factum referri possunt, an semper ad ius referantur. insp. 59. nu. 1 & seqq.
- Verbum Credo in positionibus, quid præstet. insp. 62. nu. 6.
- Verba præteriti temporis præsens abnegant. nu. 44.
- Verba dispensationis sunt diligenter ponderanda. cent. 1. dist. 13. num. 8.
- Verba mortuo viro, quid importent. numer. 94.
- Verba quantumuis vniuersalia, quæ in alio possint verificari, nunquam tamen ita interpretantur, vt excludant restit. in integr. cent. 1. dist. 55. num. 5.
- Verba illa (molestari non possit, quouis modo directe, nec indirecte) an tollant beneficium restit. in integr. ib. nu. 6.
- Verbum decedere in fideicommissis, quid importet. num. 20.
- Verba directa, quando subintelligi non possunt in vltimis voluntatibus, & quid de fideicommissaria institutione. n. 25 & 26.
- Verba illa (& eo casu) in fideicommissis, quo refecti possunt nu. 48.
- Verbis generalibus, quando fideicommissio videatur renuntiata. n. 72.
- Verba qualificata debent intelligi secundum tempus verbi, ad quod referuntur. cent. 1. dist. 100. nu. 61.
- Verba illa [pro exoneratione cōscientiæ meę] quid importent. centur. 2. distinct. 2. num. 29.
- Verba illa (sub pœna dānationis animę meę) quam vim habeant. ibid. nu. 29.
- Verba illa (tunc & eo casu) & illa [ubi & casu quo] quid proprie in substitutione importent. centur. 2. distinct. 8. numero 26.
- Verba taxatiua, prohibitiua, & limitatiua, in substitutionibus exacte sunt ponderanda. ibid. num. 27.
- Verba communia, & curialia non obligant. cent. 2. dist. 12. nu. 20.
- Verba in dubio ita sunt interpretanda, vt ab his excludatur dolus. cent. 2. d. 17. n. 3.
- Verba illa (tu dicis falsum) in iudicio prolata, an, & quando ad actum iniuriæ possint trahi. ibid. num. 1.
- Verba quacunque temporis, conditione quid importent. num. 4. & 41.
- Verbis instrumenti statuitur, donec probetur cōtrarium. cent. 2. dist. 91. nu. 22.
- Verba libellorum debent intelligi latissimo modo. cent. 2. dist. 74. nu. 2.
- Verba de præsentī, & de futuro in materia sponsalium, vt sint accipienda. cent. 2. dist. 40. num. 6.
- Veritas nunquam a fictione inducitur. insp. 12. num. 1.
- Verum id vere tantum dicitur, non quod in se est verum, sed quod est probatum. insp. 4. num. 7.
- Vetustas, quid præstet. cent. 2. distinct. 7. num. 97.
- Viam publicam frequentantes per longum tempus an sibi præiudicent. centur. 2. dist. 1. num. 102 & 103.
- Vicarius sede vacante non dicitur successor Episcopi, sed Episcopalis Iurisdictionis. insp. 41. nu. 5.
- Vicarii factū censetur factū Episcopi. ib. nu. 4.
- Vicarius

I N D E X.

- Vicarius Episcopalis iurisdictionis**, in delegatione alternativae facta, vel Episcopo, vel eius Vicario, non succedit in materia gratiosa. *ib. nu. 6.*
- Vicarius reuocatus conferens Episcopo scienter recte confert**, & huic dicto ampliatio adiungitur. *cen. 2. dist. 23. nu. 7.*
- Vicarius an semel saltem dispensare possit patrono infcio aut inuito.** *cen. 1. dist. 37. nu. 10.*
- Vicarius Episcopi non potest gratiam concedere** etsi Episcopus non sit in Dicecesi. *ib. n. 11.*
- Vicinus cogitur**, quandoq; suadente æquitate pati, ut locus in pristinam formam restitatur, sicuti tenet in casu aquarum restagnantium. *insp. 18. num. 5.*
- Vicini inferiores**, quando superiorum aquas etiam inuiti excipere cogantur, & quando easdem diuertere possint. *ib. n. 7.*
- Vicinus absens infirmus**, aut nouus, non præsumitur scire facta vicini. *insp. 73. n. 9.*
- Vicini ignorantia arborem in præiudicium suum plantari nescientis**, aut eiusdem non oppositis scientia, quid operetur. *cen. 1. dist. 1. nu. 2.*
- Vicinus**, qui arborem vicini passus sit 40. annis excrecere non auditur, elapso tanti temporis spatio, si petat eam auelli. *ib. n. 3.*
- Vicini**, qui intelligendi sint. *cen. 1. dist. 1. num. 33.*
- Vicinus propria auctoritate succidens arborem non insertam potest ciuilitate, & criminaliter conueniri.** *ibid. nu. 34.*
- Vicinus præsumitur scire facta vicini.** *centu. 1. dist. 27. nu. 2.*
- Vicinus non habet**, quod conqueratur si, &c. *cent. 2. dist. 1. nu. 16.*
- Victor in prima instantia causæ principalis**, mox victus in causa appellationis, quando teneatur ad expensas omnes tam causæ principalis, quam appellationis. *cen. 1. dist. 21. num. 1. & seqq.*
- Victor tenetur intimare superato sententiam**, cum toto eius tenore ut is perfecte intelligat, an sit grauatus, nec ne. *ce. 2. dist. 36. n. 6.*
- Victor non debet esse deterioris conditionis post sententiam**, quam ante. *ce. 2. d. 84. n. 11.*
- Victoris scientia**, & silentium tribuit iudici ad quem iurisdictionem circa merita etiam in casu inappellabilem. *cen. 2. dist. 84. nu. 4.*
- Vidua rursus a patre dotanda** an sit, si dotem aliquo casu amiserit. *cen. 1. dist. 22. n. 6.*
- Et quid si dos ab initio fuerit excessiua.** *ibid. num. 7.*
- Vidua se prostituens cui pœnæ subiaceat.** *cen. 2. dist. 12. nu. 49.*
- Vidua an propter stuprum amittat dotem**, & an possit per mariti defuncti heredem repellere a repetitione illius dubia, & controuersa inter DD. quæst. agitur. *nu. 1.*
- Vidua si intra annum luctus stuprum commisit**, proculdubio dotem amittit, & de ea potest heres excipere, anno autem elapso, non ita ex multorum sententia. *nu. 10. 11. & 19.*
- Vidua admittente stuprum intra annum luctus magnum imminet periculum sanguinis commixtionis**, & turbationis prolis. *ibid. nu. 14.*
- Vidua committens stuprum**, præsumitur adulterium quoque commisisse, viuentem marito. *ib. nu. 17. & 31.*
- Vidua licet actio competat pro dote sua post mortem viri**, cum tantum pendeat illius effectus, vsq; ad finem anni luctus medium stuprum contingens impedire debet extrema effectus actionis coniungi. *nu. 25.*
- Vidua**, quæ intra annum luctus stuprum commiserat, dotem tamen non amittit, quia stuprum cum nobili milite contigerat, qui eam in uxorem ducere volebat, & ita censuit, quondam Rota Auenion. *nu. 41.*
- Vidua si priuatur donatione**, & aliis ei per virum relictis, quando intra lugubre tempus nubuit, multo magis illa, quæ intra illud tempus stuprum commisit dotem amittere debet. *nu. 49.*
- Vidua torum mariti, defuncti eius memor inuolatum caste debet**, & pie seruare, ubi etiam indicat auctor, quomodo illa intelligi debeat mortuo viro illius legibus soluta. *n. 36.*
- Viduam stuprum admittentem**, si sacrosanctæ Leges dotem amittere non sanxissent illa lucrum magis, quam damnum ex nefario suo stupro consequeretur, quod est adeo absurdum dicere, ut nihil sit magis absurdum. *nu. 59.*
- Vidua stuprum grauius est**, quando superstitis habet filios ex primo matrimonio. *n. 46.*
- Vidua ob stuprum grauius punienda**, quæ ob secundas nuptias. *ib. n. 65.*
- Vidua stuprum admittens grauius punienda**, ut aliis ad libidinem pronis exemplo sit. *ibid. nu. 67.*
- Vidua talis præsumitur in vita mariti fuisse**, qualem se præbuit post eius mortem. *ib. n. 70.*
- Vidua post tertium mensem a morte viri posse nubere quibusdam DD. placuit.** *ib. n. 70.*
- Vidua filiorum tutrix**, si stuprum admittat, magis peccat, quam si tutrix non esset, ideoque grauius punienda. *ib. nu. 71.*
- Vidua intra annum luctus nubens**, quot malorum sit causa, & maxime si tutrix sit. *n. 75.*
- Vidua, quæ post mortem viri grauidam se mētur**, ut ex stupro nasciturum, heredem faciat defuncti, grauius punienda. *nu. 74.*
- Vidua, si dotem petat post mortem viri potest de illa excipi**, quando stuprum commiserit, licet viuo marito adulteram fuisse constaret coniuuentibus oculis mariti, & quando maxime. *nu. 75. & seqq.*
- Vidua sola subucula induta reperta cum stupratore nudo in lecto iacere**, licet non in actu venereo, tamen stuprum denegare non potest cum sit notorium. *nu. 77.*
- Vidua si ex primo marito filios habeat superstites**, & ad secunda vota conuoluit, præsumitur non suscipiendæ prolis gratia id fecisse, sed explendæ tantum effrenatæ libidinis causa. *nu. 81.*
- Viduitatis conditionem**, nec tutelam filiorum præripiunt sponsalia. *insp. 11. n. 7.*
- Vigilantibus iura conscripta.** *reg. 21. n. 17.*
- Viles delinquendo suspenduntur.** *nu. 39.*
- Villicus agros male excolens damnum emendare debet**, & contra eum potest in litem iurari. *insp. 50. nu. 9.*
- Villici recognitio facta post apprehensam possessionem non domino præiudicat.** *ib. n. 5. 7. & 8.*
- Villici indemnitati**, quomodo consulatur in casu venditionis fundi a Domino factæ. *cen. 1. dist. 68. num. 9.*
- Vincentii Hondedei l. C. laus.** *insp. 1. sub n. 33.*
- Vincentii Carocci Tudertani laus.** *cen. 1. dist. 1. num. 6. & cent. 2. dist. 51. nu. 2.*
- Vinculum naturale semper accidentali strictius.** *cen. 1. dist. 88. nu. 3.*
- Vincula duo magis ligant**, quam vnum. *cent. 2. dist. 12. nu. 5.*
- Vindictam**, si aliquis fortasse alicui alteri fuerit iniuncta, de qua vindicta censetur intellexisse docet auctor. *insp. 59. n. 4.*
- Violator imaginum**, aut irrisor, quæ pœna plectatur. *insp. 17. nu. 7.*
- Violentiarum quinque species.** *cent. 2. dist. 10. nu. 3.*
- Virginalis pudor nescit eligere sibi virum.** *reg. 11. nn. 8.*
- Virginitatis flos est secunda dos.** *cen. 2. dist. 12. nu. 38.*
- Visitatio loci euidentissima est probatio**, & nulli deneganda, & quid si loci facies appareat mutata. *cen. 1. dist. 59. nu. 3. & 4.*
- Vitricus priuigni bonorum administrator priuigno alimenta donasse non censetur**, nisi hic esset in illius obsequiis, & seruitus sit alimentis æquipollens. *insp. 35. nu. 10.*
- Vltimus status attenditur in possessorio retinenda.** *inspect. 90. num. 6.*
- Vmbra**, quid. *cent. 1. dist. 1. num. 8.*
- Vniuersitatum in rebus**, quod omnes tangit ab omnibus approbari debet. *inspectio. 30. num. 11.*
- Vniuersitati vt, & Ecclesiæ denegatur restitutio in integr. ratione alienationis factæ**, quando præscriptionis transacta sunt tempora. *num. 31.*
- Vniuersitatis diuisiones.** *cent. 1. dist. 36. num. 1. & seqq.* cui adde quod omisit typographus, nempe quod Vniuersitas alia facti, alia iuris vnde Feudum, & maioratus dicuntur vniuersitas facti Molin. de primogenit. Hisp. lib. 1. cap. 26. nu. 20. & seqq.
- Vniuersitati an gesta noceant per administratores legitime constitutos.** *ib. nu. 5.*
- Vniuersitas aliud, aliud singuli de vniuersitate.** *ib. nu. 8. & cent. 2. dist. 1. nu. 56.*
- Vniuersitas quando teneatur de stremita.** *ib. num. 9.*
- Vniuersitatis legitimæ congregatæ scientia attenditur.** *ibid. nu. 12.*
- Vniuersitas**, quando restituatur in integr. aduersus gesta per Syndicos remissa. *cen. 1. dist. 36. num. 16.*
- Vniuersitas an teneatur de receptione ban-niti.** *cent. 1. dist. 49. nu. 3.*
- Vniuersitati, vel Ecclesiæ non nocet scientia**, nisi habita sit præambula legitima congregatio seu conuocatio. *cen. 1. dist. 55. n. 14.*
- Vniuersitas de incendio non tenetur regulariter**, quando scitur delinquens, qui sit soluendo. *cen. 2. dist. 88. nu. 2.*
- Vniuersitas non tenetur in casu incendii**, nisi prius probato dolo, vel facto certi hominis. *ibid. nu. 4.*
- Vniuersitatem eximit captio malefactoris ab omni periculo.** *ib. nu. 5.*
- Vniuersitas**, quando non restituatur in integrum aduersus cõmunitatem. *cen. 2. dist. 70. n. 8.*
- Voluntatis in homine status triplex.** *inspect. 1. num. 34.*
- Voluntas ex actu nullo**, ut deprehendatur, vel etiam ex reuocato. *insp. 3. nu. 15. & 16.*
- Voluntas tacita**, quando expressæ æquipollens, & in quibus. *cen. 1. dist. 14. nu. 4.*
- Voluntas hominis iuxta dispositionem legis**, aut statuti vigentis interpretanda est, & in quibus maxime. *cen. 1. dist. 30. nu. 7.*
- Voluntas, & propositum maleficia distinguunt.** *num. 21.*
- Voluntatis defuncti interpretatio**, interdum declarationem, interdum restrictionem admittit, ex causa tamen. *cen. 2. dist. 37. nu. 5.*
- Voluntas disponentis quomodo, & quando attendatur.** *Reg. 20. nu. 1.*
- Votum non deliberatum prudenter præcise non obligat.** *cen. 2. dist. 40. nu. 106.*
- Vota ex solo caritatis zelo prouenientia sunt seruanda.** *dist. 40. cen. 2. nu. 28.*
- Votum mentitum sit**, nec ne in causa matrimonii ex quib. possit cõici. *ce. 2. d. 40. n. 109.*
- Vrbana prædia a rusticis**, quomodo differant. *cen. 1. dist. 2. nu. 1. & seqq.*
- Vsfructuaria generalis non potest pretendere alimenta**, nec detrahere dotem suam, donec durat vsusfructus, neq; ei debetur vestes lugubres pro luctus anno, & tamen si factum hominis non adesset, nempe legatum vsusfructus, & illius acceptatio, eidem deberentur vestes, dos, & alimenta. *insp. 37. n. 5.*
- Vsfructuaria non tenetur regulariter ad æris alieni, aut legatorum (nisi sint annua] solutionem, attamen testator potest eam his grauare, cum prouisio hominis, interdum tollat prouisionem legis.** *insp. 37. nu. 6.*
- Vsfructuaria quæ propriis expensis fundum excoluit fructibus maturis decedens ad heredes suos transmittit partem, quam haberet partiaris colonus.** *cen. 1. dist. 68. n. 16.*
- Vsfructuariæ concessa a testatore licentia possessione propria auctoritate ingrediendi, de**

I N D E X.

- qua possessione intelligatur. cent. 2. dist. 10 num. 11.
- Vsfructuaria non habet remedium continu-
arium, nisi illi deferat heres cent. 2. dist. 62.
num. 24.
- Vsfructuarius, an, & quando possit ad fundi
reparationem eisdem arbores obtruncare.
cent. 1. dist. 1. nu. 12.
- Vsfructuarius si arbores vi tempestatis, aut
ventorum turbine sint auulsæ, alias in earū
locum sufficere non tenetur. ib. nu. 13.
- Vsfructuarius potest vi arboribus fundi, nō
autem eas vendere. ib. nu. 14.
- Vsfructuarius, quando sibi in parte vsusfru-
ctus præiudicat. cent. 1. dist. 63. nu. 15.
- Vsfructus in vita donantis reservari soliti
sunt, cum aliqua pecuniæ quantitate, de
qua donator ad libitum disponat. cent. 1.
dist. 77. nu. 10.
- Vsfructus iactura longe minor iactura do-
minii plenius. cent. 1. dist. 100. nu. 70.
- Vsfructuarii colentis vineam propriis mani-
bus, & morientis pendentibus fructibus, pro-
ximis collectioni casus, qualem suscipiat
decisionem. cent. 2. dist. 30. nu. 4.
- Vsfructus, quando relictus censeatur, & quā-
do proprietas. cent. 2. dist. 30. nu. 16.
- Vsurarii bona, quando sint tacite obligata
damnum passio. insp. 14. nu. 8.
- Vsurarum cognitionem, quando Ecclesiasti-
cus iudex, quando item laicus habeat. insp.
81. nu. 4.
- Vsuras soluens in mora non dicitur, quando
interesse tunc legitime debetur. cent. 1. dist.
84. num. 319.
- Vsurarii contractus malitia, ex quibus conie-
cturis detegatur. cent. 2. dist. 100. n. 10.
- Vsura committitur per communitatem pec-
uniam mutuam recipientem, interim ve-
ro præservantem immunem eum, a quo
mutuam habuit pecuniam. cent. 2. d. 72. n. 1.
- Vsurarius etiam de iure civili plectitur. ibid.
num. 14.
- An amittat capitale ob criminis improbita-
tem. ibid. nu. 15.
- Vsuræ annuatim exactæ imputantur in sortē.
ibid. num. 17.
- Vsurpationem circa ius patronatus cur ti-
muerit Concil. Trident. cent. 1. dist. 90. n. 46.
- Vsurpationis præsumptio cessat in nobilibus.
ibid. num. 47.
- Vsus, quando sit diuersus maior pars sequen-
da. insp. 30. nu. 2.
- Vsus & obseruantia facti, quid possit ad rei ge-
næ interpretationem in privilegiis consti-
tutionibus statutis & similibus. insp. 47. in princ.
- Vsus vniformis facit licitum, quod alias esset
illicitum, & inualidum conualidat, & quā-
do hoc. ibid. num. 1. 2. 6. 8. & 12. & 15.
- Vsus & facti obseruantia longi flumi temporis
supplet omnes defectus præcedentes. ib. n. 3.
- Vsus & obseruantia deformis non attenditur.
ib. nu. 4.
- Vtens iure suo nemini iniuriam facit. cent. 2.
dist. 1. num. 71.
- Vtile per inutile non vitiatur. cent. 2. dist. 91.
num. 14.
- Vulnerans insultu & armis, solius vulneris
pœnæ adstringitur, non etiam insultus &
delationis armorum, nisi arma fiat ex pro-
hibitis insp. 15. nu. 8.
- Vulneratus, a pluribus læthaliter & multis
plagis confusus si ignoret, a quo vulnus
mortale sit illatum omnes vulnerantes pœ-
na extraordinaria mulctantur, & quid ho-
die hoc casu praxis seruet, quidue si sciri
possit, quis eorum mortale vulnus intule-
rit. cent. 1. dist. 40. n. 1. & seqq.
- Vxor habens inutilem virum, puta ad triremes
damnatum pro vidua, & miserabili habe-
tur. insp. 23. nu. 5.
- Vxor obligatio pro marito, a carcere libera-
do, quam vim habeat remissio. insp. 24. nu. 5.
- Vxor alliciens virū blanditiis, vt eum nummis
aut alia re emungat, non punitur. insp. 29. n. 12.
- Vxoris factum marito nō præiudicat. insp. 51.
num. 1.
- Vxor an teneatur debitum soluere, quod ma-
ritus in alenda familia contraxit. insp. 51. n. 7.
- Vxor sciens maritum concessionem aliquam
in emphyteusim pro se & vxore recepisse,
neq; contradicens, dicitur actum ratifica-
se, vt sibi acquiratur, neq; maritus poterit ei
renuntiare in detrimentum vxoris. insp. 67.
nu. 2.
- Vxorem marito mortem machinari sciens, &
non revelans punitur. insp. 98. nu. 11.
- Vxor præsumitur scire qualitatem bonorum
mariti. insp. 73. nu. 2.
- Vxoris scientia præsumitur circa impensas vi-
tiles per maritum factas in re dotali, ad ef-
fectum, vt marito liceat eas cōdicere, & qd
si illius voluntas nō interuenerit. insp. 73. n. 3.
- Vxor iussa recognoscere chyrographū a ma-
rito scriptū aut subscriptum, cogitur reco-
gnoscere, etiam si sit literarum ignara, quia
præsumitur habere notitiam manus mari-
ti sui. insp. 73. nu. 5.
- Vxor infirma aut nouella non præsumitur ad-
huc scire facta mariti. ib. nu. 7.
- Vxor nouella aut recens quæ, in quo auctor a
Seraphin. recedit remissio. ib. nu. 8.
- Vxor virum habens inutilem miserabilibus per-
sonis annumeratur. cent. 1. dist. 1. nu. 17.
- Vxor conductoris, licet tacita & anteriorem
habeat hypothecā locator illi nihilominus
an, & quando ratione dotis præferatur. cent.
2. dist. 2. nu. 5.
- Vxoris protestatio; quæ consentire nolit alie-
nationi fundi dotalis, licet clandestina fue-
rit, adhuc tamen efficax. cent. 2. dist. 22. n. 4.
- Vxorem minorem ducens cum traditione o-
mnium immobilium sine decreto, si sine
prole ex matrimonio suscepta præmoriatur
lucrū dotis an sperare possit. cent. 1. d. 35. n. 8.
- Vxor, si sine liberis marito præmoriatur, virū
maritus alienationi a se factæ possit cōtra-
uenire si lucro dotis esset locus. cent. 1. dist.
35. nu. 15.
- Vxor habere potest bona triplicis generis. cent.
1. dist. 47. num. 3.
- Vxoris scientia nō efficit, vt fructus parapher-
nalia sint viri administratoris de iure cō-
muni. ibid. num. 4.
- Vxor non repetit fructus bonorum parapher-
nalia, a marito qui eos percepit ea sciente
& patiente. ibid. num. 5.
- Vxor vindicare potest exstantes fructus bono-
rum extradotalium, siue naturales, siue in-
dustriales. ibid. nu. 6.
- Vxoris quietatio; aut liberatio facta marito
efficax est, etiam absq; vlla solemnitate sta-
tutaria. ibid. num. 7.
- Vxoris adulterium vnuerfam mariti familiā
iniuria afficit. cent. 1. dist. 53. n. 7.
- Vxoris adulterium, quomodo probari, & re-
flecti possit lenocinio mariti remissio. ib. n. 13.
- Vxor, quomodo dicatur prohibita dotem re-
petere viro viuente. cent. 1. dist. 100. n. 65.
- Vxori quarta debita in honorem præteriti
matrimonii, cum sit subrogata loco dotis,
amittitur, si vxor viro defuncto impudice
viuat. cent. 2. dist. 12. nu. 38.
- Vxor licet non possit agere, probando viri a-
dulterium, potest tamen ex pœne de illius
adulterio, vt dotem retineat. cum. 30.
- Vxor debet esse sociā infortuniorum mariti,
nec affectum mutare propter illius infirmi-
tatem. num. 37.
- Vxoris filiorum tutricis heredes non possunt
petere interesse vllum, quando illa negle-
xit dotem exigere ob coniectam satisfac-
tionem. cent. 2. dist. 21. num. 18.
- Vxoris recuperationem, 4. impedire possunt,
in quibus sit separatio tori expressa. cent. 2.
dist. 25. num. 1 & seqq.
- Vxor adultera non perdit dotem, si maritus
concubinam habeat, imo potest agere ad
matrimonii reintegrationem. ib. nu. 2.
- Vxor in casu sæuitiæ, non potest cogi ad mari-
tum redire, præstita etiam cautione de nō
offendendo. ibid. nu. 3.
- Vxor a viro separatio, non fit sine auctorita-
te Ecclesiæ. ib. nu. 11.
- Vxor, quæ dotē promissam non soluit a mari-
to marito, nō est alenda. cent. 2. dist. 32. n. 1. & 2.
- Vxor soluens quicquid potest, licet integram
dotem marito non soluat, ab eo tamen al-
enda est. ibid. num. 7.
- Vxor non potest conueniri, ultra quam facere
potest. ibid. num. 8.
- Vxor ob metum reuerentialem erga maritū
præsumitur contractum sibi damnosum, &
marito utilem facere, & quamdiu durat
eiusmodi metus. cent. 2. dist. 91. n. 24.
- Vxor nec expresse quidem potest dori præiu-
dicare sine decreto superioris, vel sine for-
ma, a iure vel statuto præscripta. cent. 2. dist.
80. num. 17.
- Vxori dilapidatoris mariti an detur electio
circa cautionem idoneam, vel vt dos in tu-
to collocetur apud mercatorem. cent. 2. dist.
80. num. 20.
- Vxores duas eodem tempore habens, quando
possit excommunicari, & quando sit suspec-
tus de heresi. cent. 2. dist. 40. nu. 4.
- X.
- X**anthi Ripæ inquisitoris Papiæ laus. cent.
1. d. 43. n. 12.
- Z.
- Z**enoniaum iuramentum remissio. pertim-
gitur. cent. 1. dist. 99. nu. 14.

Costa, Giovanni Battista,

Ioannis Bapt. Costae, Iurisconsulti Papiensis ... Tractatus novus de facti
scientia & ignorantia in quo praeter materiae distinctam dispositionem,
regulae necessariae, comm. opiniones, LL. Doctorumque inter se pugnantium
conciliationes, Statutorum, maxime Papiae, & Nou. const. Dom. Mediol.
declarationes, aliaque plura scholis et foro perutilia ; omnibus Iuris

Francofurti 1605

2 J.rom.m. 57

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10494817-6

VD17 1:014578M